

Hoofdstuk 1

EEN GROENE OASE IN DE POEL

De geschiedenis van het Ganzenreservaat bij Sinoutskerke

op

Zuid-Beveland

1596 – 1981

Jaap Minnaard
Middelburg, januari 2024

Jaap Minnaard, **Een groene oase in De Poel**

In de zomer van 2023 bood de heer Jaap Minnaard een typescript aan over de geschiedenis van het centrale deel van De Poel, het oudlandgebied op Zuid-Beveland. Een deel van het oudlandgebied in De Poel is tijdens de herverkaveling gespaard gebleven: het is nu (met de veel kleinere Yerseke Moer) de enige plek waar de middeleeuwse geschiedenis van Zeeland in het veld bestudeerd kan worden. De auteur heeft alle percelen gekoppeld aan bewaard gebleven administratieve gegevens over de opeenvolgende eigenaren, afmetingen van de percelen, geheven belastingen, vaak ook het feitelijk gebruik en dergelijke, en zo is er een uiterst gedetailleerd encyclopedisch werk ontstaan.

Een groene oase inde Poel omvat ruwweg de periode 1596-1981 en is in 2022 afgesloten. In feite begint de historische beschrijving veel eerder, aan het begin van de elfde eeuw, maar die eerste aanzet vormt niet meer dan een kenschets, omdat er nauwelijks administratieve gegevens over landbouwkavels uit die vroege periode overgeleverd zijn.

Het boek opent met een uitgebreide inleiding, waarin bestaande theorieën en opvattingen op het gebied van landgebruik door de eeuwen heen getoetst worden aan de resultaten van dit onderzoek. Ook worden er relaties gelegd met het overheidsbeleid (in ambachtsheerlijkheden, waterschappen, graafschappen), omdat de eigenaren van de percelen door betaling van belastingheffingen aan het bestuur bijdroegen.

In eerdere (digitale) publicaties in de reeks *Werken* van het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen (KZGW) stonden steeds personen centraal; hier bestaat het basismateriaal uit percelen. Met deze gegevens kunnen vervolgens op een hoger niveau de ontwikkelingen in de landbouw beschreven worden, zowel economisch als technisch. Ook worden van een groot aantal grondgebruikers en eigenaren de opeenvolgende generaties beschreven.

Het is duidelijk dat al deze op microniveau verzamelde gegevens van groot belang zijn voor andere onderzoekers die de gegevens kunnen gebruiken voor nader, vooral landbouwkundig historisch onderzoek. Dit soort bronnenstudies zijn uiterst schaars, zeker waar in het geval van de studie van Minnaard de tijdreeksen eeuwenlang doorlopen. Voor dit alles wordt de lezer van dit werk verwezen naar de inhoudsopgaven bij de acht hoofdstukken. Al met al beslaat het typescript 408 pagina's en een tweetal bijlagen. De afbeeldingen kunnen gezien worden als een dragende factor in deze studie. Het is immers in de eerste plaats een 'kijkboek' en encyclopedisch naslagwerk. De ruim 300 tabellen, foto's, kaartjes en figuren spelen hier een onmisbare leidende rol.

Vanzelfsprekend zou de auteur, Jaap Minnaard, zijn levenswerk graag gepubliceerd zien, maar gezien de omvang van het boek is dat een kostbare onderneming, die niet anders dan met aanzienlijke subsidies gerealiseerd kan worden. Daarom kiest hij voorlopig voor een digitaal alternatief: het wetenschapsplatform van het KZGW.

De redactie van *Archief* en *Werken* van het KZGW ondersteunt de publicatie van deze bijzondere bronnenstudie, ook omdat het op deze manier mogelijk is reacties in de vorm van aanvullingen en verbeteringen in de tekst op te nemen.

Gerard Heerebout en Henk Nellen, namens de redactiecommissie
van *Archief* en *Werken* van het KZGW, 18 februari 2024

VOORWOORD

Sinds jaar en dag combineer ik een fascinatie voor onderzoek met een grote belangstelling voor mijn geboortestreek. Die belangstelling is alleen maar gegroeid sinds ik er ben weggegaan. Dat zijn de verklarende factoren voor een wat uit de hand gelopen vrije tijdsbesteding. Deze deed mij, na een aantal jaren in de genealogie, uiteindelijk belanden in de historische geografie van de Poel bij Sinoutskerke op Zuid-Beveland. Op die plaats stond ook mijn wieg, ik ging er naar de lagere school en in het nabijgelegen Goes volgde ik het Goese Lyceum. Na een studie chemie en chemische technologie in Delft was ik werkzaam bij de Groninger aardappelzetmeelindustrie, met de opdracht als onderzoeker en product- en procesontwikkelaar het afvalwater schoon te maken en het daarbij beschikbaar komende hoogwaardige aardappelleiwit een extra toegevoegde waarde te geven.

Middeleeuws landschap

Mijn speurzin naar de familiegeschiedenis, en daarna naar de geschiedenis van het Poelse landschap, ontwikkelde zich vanaf medio jaren 1980. Omdat de ruilverkaveling van dit gebied omstreden was, werd tenslotte onder druk van verschillende groeperingen besloten een deel van de Poel, tegenwoordig bekend onder de naam het Ganzenreservaat, te vrijwaren van de ruilverkaveling. In dit gebied van ca. 150 ha., hoofdzakelijk grasland met een perceelsindeling die teruggaat tot de middeleeuwen, zou ik mijn gevoel voor onderzoek en ontwikkeling volledig kunnen uitleven.

Veendam, Vrouwenpolder, Middelburg

Na mijn vervroegd pensioen in 2006 heb ik, samen met mijn broer, in het Ganzenreservaat een aantal verkenningen uitgevoerd, die alle fotografisch zijn vastgelegd. Tenslotte is het manuscript in ca. 10 jaar, van 2008-2018, voltooid. Dat gebeurde deels in Veendam, ons woonadres, deels in ons zomerhuis op Vrouwenpolder en een klein deel in Middelburg, waar we na 42 jaar in 2016 weer geland zijn. De vakantiedagen op Vrouwenpolder werden zo efficiënt mogelijk gevuld met onderzoek in de archieven, ook wanneer de temperatuur de 30° Celsius overschreed. Na een verblijf in betrekkelijk koele gebouwen kwam ik dan zo fit als een hoentje aan het eind van de dag op het strand bij Vrouwenpolder, waar de familie inmiddels uitgeput in het zand lag...

Zeeuws Genootschap

In samenwerking met Otto Hoogerhuis (†2015) van de Heemkundige Kring Noord- en Zuid-Beveland had ik vanaf de jaren 1990 al gewerkt aan enkele publicaties. Echter, gezien de omvang van dit boek (536 blz., 334 afbeeldingen, foto's, etc.) werd een uitgave in druk een kostbare onderneming, die alleen met aanzienlijke subsidies te realiseren zou zijn. Een digitale publicatie zou een meer kansrijke optie bieden. Over deze mogelijkheid werd ik benaderd door Gerard Heerebout, oud-hoofdredacteur van het tijdschrift *Zeeland* en

conservator bij het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen (KZGW). Hij heeft het manuscript gelezen, gerecenseerd en tenslotte gedeeld met Henk Nellen en Peter van Druenen van het KZGW. Ik ben hen dan ook erkentelijk dat zij de publicatie van "*Een groene oase in de Poel*" als E-book aangedurfd hebben.

Lezen, kijken, verwerken en genieten !

De lezer hoeft niet te schrikken van de omvang van dit E-book. Het is onderverdeeld in acht hoofdstukken, die na hoofdstuk 1, onafhankelijk en in willekeurige volgorde kunnen worden bekeken en gelezen. Omdat de geschiedenis van de ca. 200 percelen centraal staat, is het aan te bevelen een perceelkaartje met alle perceelnummers van het Ganzenreservaat bij de hand te houden. Nadat u hoofdstuk 1 hebt gelezen, met uitleg over de overlopers, schepenakten, veldhoeken, kadastrale secties, en de elf hofsteden op het grondgebied van Sinoutskerke in 1596, doemen de eerste vragen op : hoe groot waren die boeren, hoeveel gemeten land hadden ze? Wat was hun invloed en welk deel van het Ganzenreservaat bewerkten ze? Boerden ze vooral op pachtland? Welk deel hadden ze nog in eigendom? Wat was de lange golfbeweging en hoe ontwikkelden zich de grondprijzen op Sinoutskerke, indien we de prijzen aan deze golfbeweging toetsen? En tenslotte: hoe zien de meidoornstruiken of hagen, de veedrinkputten en de wegelingen eruit? Zij vormen als perceelelementen met al hun verschillen bijna een blauwdruk voor ieder perceel.

Toekomst

Voor de toekomst dienen we ons primair de vraag te stellen, hoe we de interesse voor het Ganzenreservaat kunnen vergroten en beter met het publiek kunnen delen. Kunnen bepaalde wegelingen wellicht ontwikkeld worden tot doorgaande wandelpaden? Kan daarbij ook een bezoek gebracht worden aan een beperkt aantal veedrinkputten en meidoornhagen? Kunnen we met de gegevens uit oude bronnen op bepaalde percelen middeleeuwse huizen of boerderijen reconstrueren? Op deze wijze is de stap voor de vier veldhoeken, Thijshoek, Kerkhoek, Wiegenhoek en Hovendijke, van beschermd gebied, via natuur- en cultuureservaat naar een vorm van openluchtmuseum, niet zo heel erg groot meer.

Jaap Minnaard

Middelburg, april 2024

Lijst met begrippen

Ambachtsheer	Voerde een feodaal regiem over een lokaal gebied, geografisch vergelijkbaar met een parochie, benoemde ook de plaatselijke schout (burgemeester)
Ambachtsheerlijkheid	Lokaal ambtsgebied van ambachtsheer met veel militaire, rechterlijke en financiële macht
Baander	Pachter van een stuk grond, ook wel gebruiker genoemd
D'ofbraeke	Plaats afgebroken boerderij
Dreef	Oprijlaan naar huis of boerderij
Ganzenreservaat	Gebied bij Sinoutskerke, begrensd door de wegen Deeweg, Thijshoekseweg, Noordweg en Sinoutskerkse Zandweg
Gemet	Ook wel Bloois gemet genoemd (Zuid-Beveland), oppervlaktemaat van 39,24 are, is gelijk aan 300 Roeden
Hulpkaart	Kadastrale kaart bij een perceel, waar een verandering is aangebracht, die leidde tot een veldwerk en tenslotte tot een hulpkaart
Kadaster	Instantie waar onroerend goed (percelen grond, gebouwen) geregistreerd worden en veranderingen daarin bijgehouden
Kadastrale periode	Betreft het onderzochte tijdvak van 1832-1981
Kreekrug	Voormalige getijdengeul, die door omkering van het reliëf een zandige rug werd
Legger	Registratie bij het kadaster van percelen in eigendom per eigenaar, inclusief veranderingen betreffende bouw en aan- en verkoop
Leggerartikel	Hierin zijn onder een leggerartikelnummer de eigenaar en de perceelnummers met verdere gegevens geregistreerd
Mestput	Mestvaalt direct achter de stallen van koeien, paarden, varkens, waar de mest werd verzameld
Minuutplan	Eerste perceelsgewijze grondkaart van het kadaster, waarbij ieder perceel genummerd is
Moertering	Een veen- of turf afgraving, voor de zoutwinning
OAT	Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels, bestand afgeleid van de minuutplannen, waarin de aard van de genummerde percelen nader is omschreven
Overlopers	Zevenjarige grondregistraties per veldhoek van een bepaalde heerlijkheid, b.v. Sinoutskerke, 1596-1856
Perceel	Stuk grond met door het kadaster vastgelegde grenzen en een eigen nummer
Ponden Vlaams	Oud betaalmiddel, waarbij 1 pond Vlaams gelijk stond aan 6 gulden, het was onderverdeeld in 20 schellingen of 240 groten
Regressie	Afnemende invloed van de zee
Roede	Oppervlakte maat van 13,08 ca.
Scheidulve	Letterlijk scheidingsloot, oorspronkelijk perceelsgrens, nu veelal een droogliggende laagte
Schepenakten	Koopakten van onroerend goed, voor Sinoutskerke aanwezig van 1660-1803
Schot	Grondbelasting
Seculaire trend	Economische golfbeweging met een grote periodiciteit (>100 jaar), bestaande uit opvolgende fasen van expansie en contractie
Transgressie	Toenemende invloed van de zee
Veldhoek	Verzameling percelen, die een geografische eenheid vormden, begrensd door wegen, sloten, wegingen, scheidulven
Vroege periode	Betreft het onderzochte tijdvak van 1596-1832
Vronen	Kleine stukken grond, die vrij waren van grondbelasting (schotvrij)
Watering Bewesten Yerseke	Aantal ambachten of parochiën die een gezamenlijk waterschap vormden, met de zorg over de afwatering en het dijkbeheer
Wegeling	Onverharde toegangsweg of uitrit naar percelen grond

Luchtfoto voorzijde

Op de cover van het eerste hoofdstuk is op een luchtfoto (Aerophoto Eelde) een beeld vanuit het noorden op het dorp Sinoutskerke te zien. Onder het dorp het niet-verkavelde weidegebied, boven het dorp, aan de andere kant van de weg, de verkavelde Moolhoek met de boerderij Poelzicht.

ISBN

ISBN 978-90-830638-9-8

Abstract

Jaap Minnaard, A green oasis in the heart of Zuid-Beveland, the history of the Ganzenreservaat at Sinoutskerke. With 536 pages in 8 chapters and 2 appendices, 334 images (tables, foto's, maps, figures, diagrams, etc.), 858 references.

The village of Sinoutskerke at Zuid-Beveland (Zeeland) in the Netherlands has never given up its original medieval attitude. Ever since its genesis in the Middle Ages, the apparent simplicity of its development have been characterized by continuity and stability, by the absence of major technical interventions in the agricultural landscape. As a result, the original subdivision pattern of the parcels, the location of roads and lanes, the course of waterways, the shape of parcels and the presence of drinking wells for cattle, were preserved. The landscape was made up of an open pasture area with many irregular and often bumpy plots. Along the ditch edges of many plots, hawthorn bushes were found, on the outskirts of the village a refuge hill ("*vliedberg*") was erected to protect people and livestock in the event of flooding. This situation remained for centuries, with high water level as one of the main reasons, and the agricultural landscape was saved from subdivision or any kind of development and agricultural revolution.

But then, around 1965 water management had improved and a starting signal was given for the land consolidation of De Poel, a low-lying meadow area (approx 5000 ha.), south-west of the city of Goes. Because this land consolidation was so controversial, it was finally decided under pressure of various groups, to safeguard a limited part (approx 150 ha.) of De Poel from the land consolidation, as the landscape reserve *Ganzenreservaat*. It was the contradictions in the creation of this area, the limited resources and publications, plus the fact that here in a piece of undisturbed medieval landscape, we can revive history, which provide the challenge, the inspiration and the motivation for this historic-geographical investigation of the individual parcels within the old glory of Sinoutskerke.

A series of questions arise. How was De Poel area cultivated after the first dikes were built in 1150 ? Why has there always been grasslands in De Poel ? Which parcels within the *Ganzenreservaat* area were still usable for arable farming ? And what was the influence of agriculture and cattle farming on this early society? How is the layout of the parcels in the *Ganzenreservaat* now and to what extent does it match those of 200 and 400 years ago? And final question: what kind of people farmed these meadows and agricultural fields and on which farms did they live?

In this script, an attempt has been made to find answers to a number of these questions through research of primary archive sources. The extent of these answers are not always conclusive, and so forces us to be cautious when drawing conclusions. Attempts have been made to look deeper into the history of individual parcels with their landscape or plot elements. In particular, in this study we succeeded in establishing a relationship between the development of parcels in the pre-cadastral period (1596 – 1832) and the cadastral period (1832 – 1981).

For the future, we must ask ourselves first how we can increase the interest in the *Ganzenreservaat* and share it more with the public. Can certain paths in the area be developed into continuous hiking trails? Can we visit a limited number of cattle drinking wells and hawthorn hedges ? Can we reconstruct from old sources (1596) to certain parcels, medieval houses or farms? This way, the step for the four field areas, Thijshoek, Kerkhoek, Wiegenhoek and Hovendijke, from protected area, via nature reserve to a form of open-air museum, is not so big.

CV van de auteur Jaap Minnaard

Ir. J.W. (Jaap) Minnaard is in 1946 geboren op een boerderij te Sinoutskerke op Zuid-Beveland, doorliep de lagere school te 's-Heer Abtskerke en het Goese Lyceum te Goes. Studeerde chemie en chemische technologie aan de Technische Universiteit te Delft. Gehuwd met Cornelia (Cokky) Overbeeke, 2 kinderen en inmiddels 3 kleinkinderen. In militaire dienst een opleiding tot reserve-officier gevolgd bij de Artillerie en een praktijkjaar in Assen, in 1973 afgezwaid als reserve tweede-luitenant bij de Artillerie. Hierna in dienst gekomen bij de aardappelzetmeel industrie AVEBE in Groningen, waar hij de leiding kreeg over een laboratorium met het doel produktverbetering van de side-products die vrijkomen bij de zetmeelwinning. In 1984 toegetreden tot het management, waarin bij vele wisselingen steeds het accent op research & development van de grondstoffen bleef liggen. Beoefent daarnaast sinds 1985 de historische geografie en genealogie van zijn geboortestreek, Zuid-Beveland. Op het gebied van de genealogie doet hij onderzoek naar de familiegeschiedenis, wat geresulteerd heeft in een zestal boekjes met de overkoepelende titel *"Twaalf Generaties Minnaard op Zuid-Beveland"*. Geleidelijk verschoof zijn aandacht meer naar de landschapsgeschiedenis van de Poel op Zuid-Beveland. Met als resultaat een aantal publikaties in samenwerking met de Heemkundige Kring Noord- en Zuid-Beveland. Na zijn pensionering heeft hij het huidige werk *"Een groene oase in de Poel"* voltooid.

Dankwoord

Voor het onderzoek aan het studiegebied werd door de dienst van het Kadaster en de Openbare Registers toestemming verleend tot kosteloze raadpleging van kadastrale bescheiden. Mijn dank voor de goede samenwerking gaat uit naar de medewerkers van de dienst van het Kadaster te Middelburg. Ook gaat mijn dank naar de medewerkers van alle archiefinstellingen die in de afgelopen 15 jaar zijn geraadpleegd, Gemeentearchief Borsele, Gemeentearchief Goes, Waterschap voor Noord- en Zuid-Beveland, Zeeuws Archief, Zeeuws Documentatie Centrum, Stichting Genealogisch Centrum Zeeland.

En natuurlijk gaat mijn dank uit naar het Koninklijk Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen, waarvan Gerard, Henk en Peter met een kritische blik naar het manuscript gekeken hebben en mij gestimuleerd hebben om het in digitale vorm via het wetenschapsplatform van het genootschap uit te geven.

Tevens bedank ik mijn broer Willem, die mij onvermoeibaar steunde bij de verkenningen van het studiegebied. Verder bedank ik mijn zoon Robert, die met zijn visuele gaven een belangrijke bijdrage geleverd heeft aan de balans tussen beeld en tekst bij de publikaties die aan dit werk vooraf gingen. Tenslotte wil ik Cokky en de kinderen bedanken, die mij als mathematicus met hun visuele talenten altijd gestimuleerd hebben om dit werk ook aan de buitenwereld te tonen.

Jaap Minnaard
Jan Campertstraat 13
4335 SC Middelburg
E-mail uutentuuus@hetnet.nl

EEN GROENE OASE IN DE POEL

De geschiedenis van het Ganzenreservaat bij Sinoutskerke

1.	Inleiding	7
2.	Opzet en begrenzing onderzoek	8
3.	Ontstaan Zuid-Beveland	10
3.1	Organisatie waterlozing en dijkonderhoud	11
3.2	Rol van de ambachtsheren	11
3.3	De ambachtsheren en waterstaatzaken	12
3.4	De waterlozing van Bewesten Yerseke	12
4.	Ontwikkeling van de Poel	13
4.1	Vorming van het Poelgebied	13
4.2	Grondgebruik in de Poel	16
4.3	Ontwikkeling oude landbouw	18
4.3.1	Periode 1500 – 1650	20
4.3.2	Periode 1650 – 1750	22
4.3.3	Periode 1750 – 1850	24
4.3.4	Periode 1850 – 1950	25
4.3.5	Conclusies	27
4.4	Randvoorwaarden	29
4.4.1	Politieke en kerkelijke ontwikkelingen	29
4.4.2	Waterstaatkundige ontwikkelingen	32
4.5	Sinoutskerke	35
4.5.1	Eigendomsverhoudingen	35
4.5.2	Grondprijzen te Sinoutskerke	38
5.	Ontwikkeling Ganzengebied	40
5.1	Overlopers en Schepenakten	41
5.2	Kadastrale registratie	43
5.3	Satellietopnamen	45
5.4	Veedrinkputten	46
5.5	Meidoornhagen	51
5.6	Vronen	54
5.7	Ontwikkeling Thijshoek	58
5.8	Ontwikkeling Kerkhoek	59
5.9	Ontwikkeling Wiegenhoek	60
5.10	Ontwikkeling Hovendijke	61
6.	Literatuur	63
7.	Bronnen en noten	66

EEN GROENE OASE IN DE POEL

De geschiedenis van het Ganzenreservaat bij Sinoutskerke

1. INLEIDING

Een bult in het lage, drassige land, waarop huisjes en knotwilgen bijeendrommen in een orgie van landelijke rust en alledaagse stilte (1). Aldus de typering van het dorp Sinoutskerke in één van de weinige publikaties over de dorpen 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp. De geringe belangstelling voor deze dorpen vindt wellicht zijn oorsprong in de ogenschijnlijk wat vlakke geschiedenis. De bestaande publikaties gaan dan ook vooral over de in 1906 gesloopte kerk en toren (2-7). Opmerkingen over de aard van de cultuurgrond rond Sinoutskerke, *Laage Grazige Weilanden, genaamd de Poel*, zijn zeldzaam (8-10).

Het dorp Sinoutskerke, gelegen in de Poel, in het hart van Zuid-Beveland, heeft zijn oorspronkelijke middeleeuwse allures nooit prijsgegeven. De schijnbare eenvoud van haar ontwikkeling en het landschap er omheen worden al sinds hun ontstaan in de Middeleeuwen gekenmerkt door continuïteit en stabiliteit, door de afwezigheid van grote technische ingrepen in het cultuurlandschap. Hierdoor bleven het oorspronkelijk verkavelingspatroon, de ligging van wegen en wegelingetjes, de loop van watergangen, de vorm van de percelen en de aanwezigheid van veedrinkputten gehandhaafd. Het landschap was opgebouwd uit een open weidegebied met veel onregelmatige en vaak hobbelige percelen. Langs de slootranden van veel percelen trof men meidoornstruiken aan, aan de rand van het dorp een vliedberg of vluchtheuvel, die werd opgeworpen om mensen en vee bij overstromingen veilig te stellen. Dit bleef eeuwenlang het beeld, met als één van de belangrijkste oorzaken de hoge waterstand, waardoor een agrarische revolutie in de ontwikkeling van dit cultuurlandschap uitbleef.

Totdat men omstreeks 1965 het water beter de baas was en het startsein werd gegeven voor de ruilverkaveling van de Poel. In de terminologie van Dekker (11) zouden we hier na de moeraning en de zoutwinning kunnen spreken van de volgende misvorming van het landschap door het menselijk handelen. Immers, de hiervoor genoemde oude landschapselementen konden tot dan toe in het terrein zelf nog bestudeerd worden en wanneer men deze nu letterlijk op de schop zou nemen in de vorm van de ruilverkaveling, zou dat ook het verdwijnen betekenen van een belangrijke bron voor onze kennis van het oude Zuid-Beveland. Aan de vooravond van de uit te voeren ruilverkaveling wordt nog een pleidooi gehouden voor een optimaal behoud van de historische, landschappelijke, natuurwetenschappelijke en recreatieve waarden van de Poel door het instellen van een landschapspark. (12) In dat opzicht nam de Poel ook een bijzondere plaats in Zeeland in. Doordat het landschap sinds zijn ontstaan, geen belangrijke wijzigingen ondergaan had, kon men hier de ontstaansgeschiedenis van Zeeland nog aan aflezen. Alleen de Yerseke Moer heeft nog enigszins een met de Poel vergelijkbare landschapsstructuur, die echter al volledig doorsneden is met het kanaal door Zuid-Beveland, de spoorlijn en de oude en nieuwe rijksweg. Op de andere Zeeuwse eilanden zijn de geschetste oorspronkelijke landschapselementen door her- of ruilverkaveling grotendeels verdwenen. Aan de andere kant waren de voordelen van een dergelijke ingreep in de Poel vanuit agrarisch oogpunt evident. De omstandigheden waaronder de boeren hun bedrijf moesten uitoefenen werden in grote mate beperkt door de slechte waterbeheersing en een zeer oude verkavelingstoestand. Door de uit te voeren ruilverkaveling, waarbij het zeer hobbelige grasland geëgaliseerd zou worden en veelal omgezet naar bouwland, percelen zoveel mogelijk samengevoegd, nieuwe kavelsloten gegraven en de grondwaterstand door extra bemaling een flink stuk zou dalen, zouden deze beperkingen grotendeels worden opgeheven (13). Doordat deze ruilverkaveling zo omstreden was, werd tenslotte onder druk van verschillende groeperingen besloten een beperkt deel van de Poel, het landschapsreservaat het Ganzengebied, te vrijwaren voor de ruilverkaveling.

Ongeveer 1000 jaar nadat de Zeeuwen het gevecht met de elementen, met land en water begonnen, is dit stukje Zuid-Beveland weer teruggegeven aan de natuur. Een 1000-jarige strijd tegen het water heeft geresulteerd in het beheer door de Vereniging van Natuurmonumenten van een oppervlakte van ongeveer 150 hectare cultuurgrond (14). Vier oude veldhoeken, de Thijshoek, Kerkhoek, Wiegenhoek en Hovendijke, samen het Ganzenreservaat bij Sinoutskerke vormend, dat is wat er over is van de erfenis, die generaties schaapherders, turfgravers, zoutzieders, veeboeren en akkerbouwers hebben achtergelaten. Een erfenis die, voor wat de vorm van het landschap betreft, wellicht dateert uit de late middeleeuwen (11) en waarvoor nu, door het te vrijwaren van de ruilverkaveling, de cirkel weer rond is. Als echter de vraag opgeroepen wordt, wat er dient te gebeuren om het

Ganzenreservaat met z'n rijke natuur- en cultuurgeschiedenis voor de toekomst te behouden en te delen met de bevolking, is een terugblik op de geschiedenis van de Poel op zijn plaats.

Hoe is het Poelgebied na de eerste bedijkingen in 1150 in cultuur gebracht? Wanneer is de parochie en heerlijkheid van Sinoutskerke met z'n kerk en toren ontstaan? Waarom bleef door de eeuwen heen het water zo'n probleem voor de Poel? Wat was de rol van de ambachtsheren bij het waterbeheer (waterlozing, waterafvoer) en welke verbeteringen bracht de Brede Watering Bewesten Yerseke hierin? Waarom was de periode van 1500 tot 1600 een keerpunt voor Zuid-Beveland en gold dit ook voor de Poel? Waarom is er in de Poel altijd hoofdzakelijk grasland geweest? Welke percelen binnen het Ganzengebied waren nog bruikbaar voor akkerbouw? En wat was de invloed van landbouw en veeteelt op deze vroege samenleving? Hoe is de perceelsindeling van het Ganzengebied nu en in welke mate komt deze overeen met die van 200 en 400 jaar geleden? En tenslotte: wie waren de mensen, die deze weilanden en spaarzame akkers beboerden, op welke boerderijen woonden ze?

In dit boek is getracht, door onderzoek in primaire archiefbronnen, op een aantal van deze vragen een antwoord te vinden. De mate waarin deze antwoorden niet altijd sluitend zijn, dwingt ons tot voorzichtigheid bij het trekken van conclusies. Pogingen zijn ondernomen om dieper door te dringen in de geschiedenis van individuele percelen met hun landschaps- of perceelselementen. Met name is getracht een relatie te leggen tussen de ontwikkeling van percelen in de pre-kadastrale periode (1596 – 1832) en de kadastrale periode (1832 – 1981). Door het ontbreken van grondkaarten, de verandering van landmaten (gemeten en roeden naar hectares) en het al dan niet meetellen van wegen en sloten, vormde de overgang tussen deze twee perioden een extra complicatie.

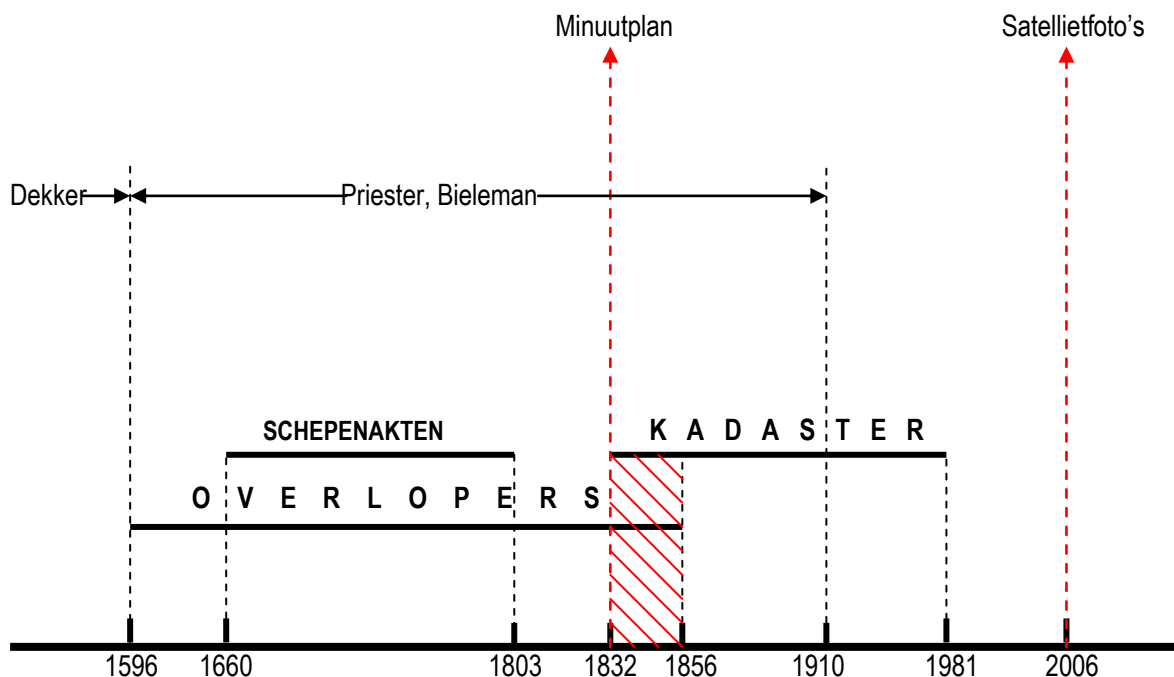
Voor de toekomst dienen we ons primair de vraag te stellen hoe we de interesse voor het Ganzengebied kunnen vergroten en beter met het publiek kunnen delen. Kunnen bepaalde wegingen wellicht ontwikkeld worden tot doorgaande wandelpaden? Kan daarbij ook een bezoek gebracht worden aan een beperkt aantal veedrinkputten en meidoornhagen? Kunnen we met de gegevens uit oude bronnen (overlopers, 1596) op bepaalde percelen, middeleeuwse huizen of boerderijen reconstrueren? Op deze wijze is de stap voor de vier veldhoeken, Thijshoek, Kerkhoek, Wiegenhoek en Hovendijke van beschermd gebied, via natuurreservaat naar een vorm van openluchtmuseum, niet zo groot.

Het waren de tegenstellingen bij het tot stand komen van het Ganzengebied, de beperktheid aan bronnen en publicaties, plus het feit dat we hier in een stuk ongestoord middeleeuws cultuurlandschap de geschiedenis weer kunnen laten herleven, die de uitdaging, de inspiratie en de motivatie vormden voor dit historisch-geografisch onderzoek aan de individuele percelen binnen de oude heerlijkheid Sinoutskerke.

2. OPZET EN BEGRENZING ONDERZOEK

De opzet van het onderzoek naar de geschiedenis van het Ganzengebied heeft in sommige aspecten een mathematisch karakter. In de eerste plaats is een keuze gemaakt om de gegevens uit de 3 belangrijkste primaire bronnen, namelijk de overlopers (15), de schepenakten (16) en de kadastrale gegevens (17), in een aantal spreadsheets onder te brengen, teneinde bij de studie aan de individuele percelen de onderlinge samenhang en het overzicht te bewaren. Hierbij zijn de in de overlopers vermelde opvolgende eigenaren van de percelen, plus de opvolgende eigenaren uit de kadastrale periode, met hun oppervlakte in gemeten en roeden (overlopers) ofwel in ha., are en ca. (kadaster) per perceel weergegeven in kolommen. De verschillende percelen met hun volgnummer of perceelnummer zijn als rijen weergegeven. Allereerst is bestudeerd in hoeverre de verschillende overlopers van de veldhoeken Thijshoek, Kerkhoek, Wiegenhoek en Hovendijke, die tussen 1596 en 1856 om de 7 jaar verschenen, onderling met elkaar te matchen waren. De vraag was of bij somming van de oppervlakte gegevens van de overlopers, deze steeds op dezelfde uitkomsten zouden uitkomen en in hoeverre deze ook gelijk waren aan de in de overlopers vermelde totaaloppervlakten. Hiertoe dienden de oorspronkelijke overlopers nauwkeurig bestudeerd te worden, omdat in de beschikbare transscripties reeds een groot aantal correcties in de oppervlakte cijfers aangebracht dienden te worden. Ook konden in de spreadsheet splitsingen en verenigingen van percelen in de overlopers aangebracht worden, zonder dat dit de totaalstellingen beïnvloedde. Ondersteunend aan de overlopers zijn de schepenakten van Sinoutskerke, waarin tussen 1660 en 1803 (figuur 1) vele transporten van percelen en gebouwd onroerend goed zijn beschreven. Voor de genoemde veldhoeken werden de koopakten per hoek geselecteerd en vervolgens via de oppervlakte van het perceel, de eigenaren en de omliggende eigenaren, met de overlopers geïntegreerd en de gegevens ondergebracht in een spreadsheet.

Figuur 1. Opzet en begrenzingen van het onderzoek naar de geschiedenis van het Ganzenreservaat

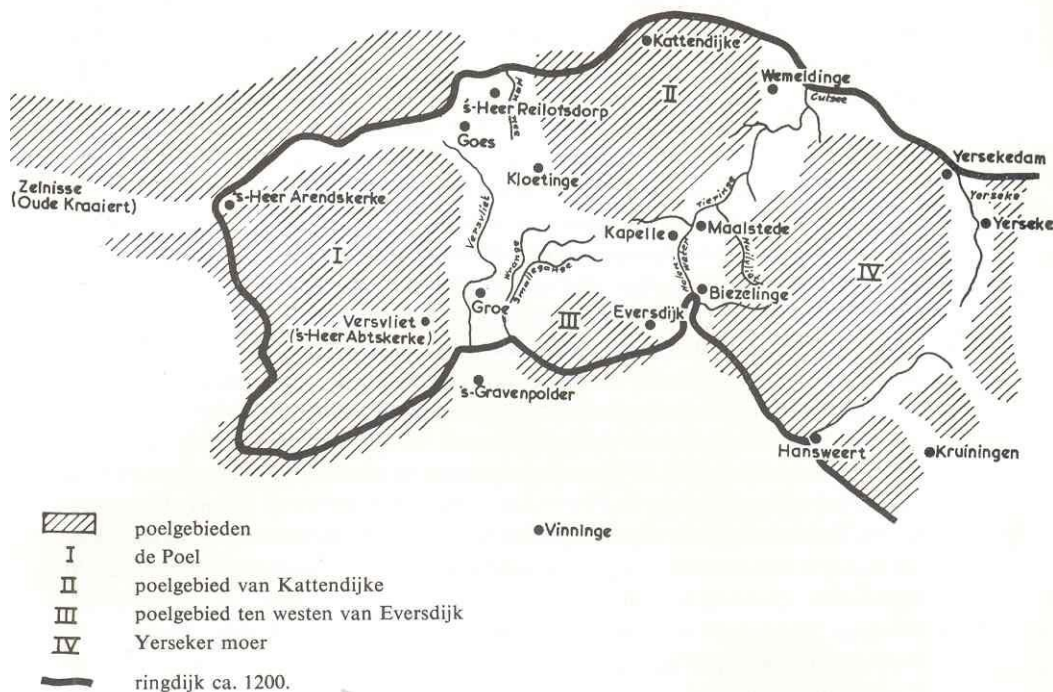

Voor de kadastrale periode (1832 – 1981, zie figuur 1) zijn een aantal gegevens (perceelnummer, oppervlakte, eigenaren, etc.) eerst ondergebracht in een apart spreadsheet, voordat de koppeling met de overlopers tot stand gebracht kon worden. Hierbij werden in de kolommen naast een volgnummer, het eerste perceelnummer (minuutnummer), de eigenaar, woonplaats, beroep en een kolom met opmerkingen (adres, nieuw perceelnummer, etc.) vermeld. In de rijen zijn de opvolgende eigenaren met hun leggerartikel nummer en de hierbij behorende percelen met perceelnummers vermeld. Hiermee kan naar behoefte gerankt worden in volgorde van perceelnummers, eigenaren, etc. Nadat de koppeling tussen de registraties in de overlopers en de kadastrale gegevens tot stand gebracht was, zijn in de eerdergenoemde spreadsheet met de gegevens van de overlopers, ook de overeenkomende kadastrale perceelnummers en de artikelnummers met de opvolgende eigenaren ondergebracht. Naast de genoemde kadastrale gegevens werd voor deze periode gebruik gemaakt van de beschikbare veldwerken en hulpkaarten. In deze registraties, doorgaans ook voorzien van perceelskaartjes, zijn alle wijzigingen op en aan de percelen vanaf 1832 weergegeven (nieuwbouw, sloping, splitsing, vereniging, etc.). Eén van de meest cruciale momentopnames uit de onderzochte periode van praktisch 400 jaar (1596 – 1981) is wel het verschijnen van het minuutplan met de minuutnummers in 1832. Hiervòòr zijn geen grondkaarten met perceelsindeling van het Ganzengebied bekend. Voor de presentatie en discussie van de onderzoeksgegevens is daarom steeds gebruik gemaakt van het fragment van het minuutplan, sectie D, Sinoutskerke, het Ganzengebied omvattende, met daarin de eerste perceelnummers of minuutnummers. Deze kaart met perceelnummers vormt met bovengenoemde spreadsheet, één van de fundamenten van het onderhavige onderzoek. Een andere momentopname zijn de satellietfoto's, die een goed beeld geven van de huidige situatie. De achterliggende vraag was hier, in hoeverre de huidige situatie matcht met die van het minuutplan en waar de veranderingen opgetreden zijn. Tenslotte is naast de primaire bronnen, als belangrijkste ondersteunende literatuur gebruik gemaakt van de publikaties van Dekker (11), Priester (18) en Bieleman (19). Dekker beschrijft van de middeleeuwse periode het tijdvak van 800 tot 1600, waarbij hij met name ingaat op de ontwikkeling van het landschap van Zuid-Beveland. De periode van 1600 – 1910, waarin Priester de agrarische geschiedenis van Zeeland beschrijft, sluit hier goed op aan. Tenslotte beschrijft Bieleman de geschiedenis van de landbouw in Nederland voor het tijdvak 1500 – 2000.

3. ONTSTAAN ZUID-BEVELAND

Zuid-Beveland is gevormd uit een groot schorregebied tijdens de Duinkerken-II transgressie en werd omstreeks het jaar 1150 bedijkt door er een verdedigende ringdijk omheen te leggen. In voorgaande artikelen (20, 21) is uiteengezet hoe de laagliggende, uit zware klei bestaande poelgronden, volgens Dekker (22) gevormd werden door opslibbing van klei op het veen gedurende de periode dat Zeeland weer één was met het water (3e tot 8e eeuw na Christus). Het proces van eb en vloed, waardoor kreken ontstonden, het verdwijnen van het veen hieruit door de schurende werking van de zee, het opslibben erin van het grovere zand, wat veel sneller ging dan het opslibben van de fijne kleideeltjes op het veen, waardoor de kreken met hun oeverwallen uiteindelijk hoger kwamen te liggen en het veen met het zware kleipakket juist lager, is destijds gedetailleerd beschreven (20). Het geheel van voormalige, dichtgeslibde kreken en oeverwallen noemt men kreekkruggen, die uiteindelijk een stuk hoger kwamen te liggen dan de poelgronden (figuur 2). Onder druk van voortdurende overstromingen ging men uiteindelijk over tot bedijking van het schorregebied. De stormvloed van 1134 vormde hiervoor de aanleiding. Ringdijken werden gelegd om de oude kerngebieden of oudlandgebieden.

Figuur 2. De 4 poelgebieden tussen de kreekkruggen binnen de watering Bewesten Yerseke (Dekker)

Deze oudlandpolders, de latere wateringen Bewesten Yerseke (9275 ha.) en Beoosten Yerseke (9400 ha.) plus de polders van Baarland en Borsele, vormden in totaal ruim 20.000 ha. oudland. Aan deze oudlandpolders ging men na de voltooiing van de verdedigende ringdijken tussen 1150 en 1250, op een offensieve manier op- en aanwassen voor de kust van deze polders indijken. Op deze wijze zijn volgens Dekker (23) tussen 1250 en 1550 in totaal 165 polders aan de oude kernlanden van Zuid-Beveland bedijkt. In 1530 lagen ruim 12000 ha. aan nieuwlandpolders aangedijkt, toen tijdens de desastreus verlopen Sint Felixvloed van 5 november 1530 (Sint Felix quade Saterdag) grote delen van Zuid-Beveland voorgoed in het water verdwenen. De grootste impact van deze ramp was wel het verdwijnen van de watering Beoosten Yerseke met de stad Reimerswaal, waarbij het Verdrongen Land van Zuid-Beveland ontstond. Dit resulteerde ca. 1600 in een totaal aan resterend land van 21500 ha., waarvan 12000 ha. oudland en 9500 h. nieuwlandpolders. Vanaf 1600 nam de oppervlakte van de nieuwlandpolders gestaag toe van 9500 ha. tot 21700 ha. Hiermee komt de totaaloppervlakte aan cultuurland op Zuid-Beveland op ca. 34000 ha. (24, 25, 26). Volgens Dekker bereikte Zuid-Beveland kort voor de stormvloed van 1530 met 38400 ha. (96.000 Gemeten) de grootste omvang die het ooit gehad heeft.

3.1 Organisatie waterlozing en dijksonderhoud

Binnen de watering Bewesten Yerseke, hebben de poelgebieden altijd het meest te kampen gehad met wateroverlast. Het feit dat een verdere ontwikkeling van de Poel, zowel van de landerijen als de erin gelegen dorpen, door de wateroverlast uiterst moeilijk was, had zowel technische als bestuurlijke oorzaken. Bovendien moet men volgens Dekker vòòr 1600, nog onderscheid maken tussen waterlozing en dijksonderhoud (27). Ter bekostiging van de werken die verband hielden met de waterlozing, zoals geld voor watergangen, sluizen, heulen, werd watergeld of wateringgeld geheven. Dijkgeld werd opgebracht voor buitengewone dijkwerken, het normale onderhoud aan de dijken werd geleverd door een prestatie in natura. Wateringgeld en dijkgeld waren beide belastingen, die geheven werden op basis van de gemetsgetallen zoals vermeld in de overlopers. Dijkgeldplichtig waren oorspronkelijk alleen de gemeten grond van de parochies of ambachten aan de zeedijk. Voor de parochie van Sinoutskerke betrof dit in 1250 slechts een beperkt stuk van de Grote Dijk, wat aan zee lag. Wateringgeldplichtig waren zowel alle gemeten grond in de watering, als in de ambachten daarbuiten. Binnen de watering werden beide belastingen geïnd door de “waterklerk”, in de ambachten buiten de watering werd het wateringgeld afzonderlijk gekollekteerd en voor eigen gebruik aangewend. Het was dus geen geld voor de gehele afwateringsgemeenschap, maar specifiek bedoeld voor ieders onderhoud van watergangen, heulen, sluizen, etc. Eind 16^e eeuw maakte het oude systeem van specifieke heffingen plaats voor een uitgebreide kontributie, gebaseerd op een raming van de kosten van waterlozing plus dijkage. In de watering Bewesten Yerseke noemde men deze belasting ook wel de grote waterpenningen, naast de kleine waterpenningen, die men bleef opleggen ter bestrijding van de kosten voor het gewone onderhoud van de watergangen, sloten, heulen en sluizen.

3.2 Rol van de ambachtsheren

De ambachten met hun ambachtsheren vormden al rond het jaar 1000, de belangrijkste lokale macht in Zeeland. Het waren veelal adellijke lieden, die behalve grootgrondbezitter ook de rechterlijke macht, de militaire macht en de macht op de belastingheffing bezaten. Oorspronkelijk aangesteld door de koning, behielden zij hun macht toen achtereenvolgens de graven van Vlaanderen en Holland zich vestigden op Zuid-Beveland. Hun typisch Zeeuwse macht hadden zij te danken aan het feit dat Zeeland met z'n vele eilanden die regelmatig overstromden, ver af stond van centrale machthebbers. Ook het gegeven dat Zeeland lange tijd een twistpunt vormde tussen de graven van Holland en Vlaanderen, gaf de ambachtsheren de mogelijkheid beide machtsblokken tegen elkaar uit te spelen en hun macht verder te versterken. De ambachten in Zeeland, door Dekker ook wel een “ambachtsherenrepubliek” genoemd (28), waren ook erfelijk en konden bij vererving gesplitst worden. Hierdoor ontstonden tussen 1300 en 1400 binnen enkele tientallen parochies, enige honderden ambachten op Zuid-Beveland (29). Zo had de parochie en heerlijkheid van Sinoutskerke in 1331 op een totaal van 1061 gemeten ambacht, 14 ambachten en 17 ambachtsheren. De consequentie hiervan was dat er ambachtsheren waren met hele kleine stukjes ambacht, soms zelfs van 1 gemet of minder. Hun positie stelde niet veel voor, formeel behoorden ze nog tot de edelen, in de praktijk waren het gewone boeren. Het grote aantal ambachten en ambachtsheren neemt in de erop volgende eeuwen weer af door de aankoop van kleine ambachten door de rijkere ambachtsheren.

De Zeeuwse ambachtsheren bezaten rechten op hun niet-adellijke ambachtsingezetenen, waardoor deze in hun persoonlijke vrijheid zeer beperkt werden. Ze traden zeer bevoogdend op ten aanzien van te vervullen militaire diensten, maar ook herendiensten met paard en wagen. Niet-adellijke inwoners konden zich niet zonder toestemming van de ambachtsheer in zijn ambacht vestigen en zij dienden de ambachtsheer te helpen de boetes op te brengen die hij aan de graaf verschuldigd was. De ambachtelijke organisatie versterkte de positie van de adel in hoge mate. Toen dan ook de graaf van Vlaanderen in ca. 1100 zich vestigde in Zeeland, kon hij in het veroverde gebied niet rekenen op trouw en gehoorzaamheid van de plaatselijke ambachtsheren, in tegendeel, soms felle tegenstand en opstanden. Het resultaat was dat zij alle verworvenheden behielden nadat de graaf van Vlaanderen hen in zijn bestuursapparaat had ingeschakeld. Rond 1300, toen het Hollands gezag gevestigd was, probeerden de ambachtsheren de graaf van Holland naar hun hand te zetten. De graaf moest bij alle maatregelen van binnenlands bestuur met de ambachtsheren rekening blijven houden. Het was toen ook de tijd dat de ambachtsheerlijke macht op zijn hoogtepunt was en de ontwikkeling van het ambacht een voorlopig eindpunt had bereikt.

3.3 De ambachten en waterstaatszaken

Vooral in waterstaatszaken bleven de ambachtsheren zich nog lang roeren. Sinds het begin van de stelselmatige bedijking van het Zeeuwse land omstreeks 1150 was er toezicht nodig op dijksonderhoud en afwatering. Dit toezicht of schouw van dijken, watergangen, sluizen, heulen, werd uitgeoefend door de ambachtsheren of hun schout en schepenen. Bij conflicten betreffende waterstaatsaangelegenheden werd de berechting aan de ambachtsvierschaar overgelaten. Vierschaarambachten bevatten verschillende oude ambachten en vielen geheel samen met de eveneens sinds 1150 bestaande parochies. De term vierschaar drukt uit dat de parochie een eigen rechtbank heeft, waarvan de rechtszittingen gehouden werden op een plek waar aan vier zijden banken waren geplaatst. De kerkdorpen zijn dan inmiddels niet alleen de centra van het kerkelijke, maar ook van het bestuurlijke en het rechterlijke leven. De geleidelijke overgang van de middeleeuwse, plaatselijke macht van de ambachtsheren naar een algemener, op de watering toegesneden bestuur over het dijksonderhoud en de waterlozing, werd pas rond 1600 voltooid. Hiervoor kwamen herhaaldelijk het algemeen belang in botsing met de lokale belangen en verworven macht van de ambachten en ambachtsheren. Hoe groot hun macht was, blijkt wel uit de aarzelende houding van de grafelijke overheid om hun bevoegdheden in te perken. Vanaf het begin van de bedijking in 1150 bleven de ambachten vasthouden aan het principe van *“elc sinen dike”* (30). Toch leverde de ontwikkeling van het dijksonderhoud en de waterlozing tussen 1150 en 1600 wel resultaten op als men bedenkt dat in die periode het onderhoud aan dijken, watergangen, sluizen, etc. zich ontwikkelde van het lokale ambacht via het vierschaarambacht naar het dijkgraafschap. De centralisatie van bestuur per waterschap zou zich bovendien ook weer handhaven van 1600 tot ca. 2000.

3.4 De waterlozing van Bewesten Yerseke

Sinds de bescherming van de Poel door een verdedigende ringdijk in 1150 en de daarop volgende kerstening met de bouw van vele kerken en torens, ontstonden ook de parochieën van 's-Heer Abtskerke, Nisse, Sinoutskerke, Baarsdorp, 's-Heer Arendskerke, Wissekerke, 's-Heer Hendrikskinderen, etc. De parochieën waren geografisch identiek aan de vierschaarambachten maar deze waren niet automatisch allemaal aangesloten bij de watering Bewesten Yerseke. Dit was onder meer het geval met Wissekerke, 's-Heer Hendrikskinderen, Goes, Nisse en Kattendijke, die buiten de watering bleven. Oorspronkelijk moeten de vierschaarambachten die niet bij de watering aangesloten waren, ieder een eigen sluis hebben gehad. De zelfstandige afwatering, onafhankelijk van hun burens, was juist de reden geweest dat zij buiten de afwateringsgemeenschap gebleven waren. Zij lagen dan ook allen aan de zeedijk, wat echter ook weer het risico met zich meebracht dat er vòòr hun sluizen, nieuwe polders konden worden bedijkt, waardoor de sluizen hun belang verloren. Dit werd doorgaans opgelost door vanaf de oude sluis een watergang door de nieuwe polder naar de zeedijk te graven en daar een nieuwe sluis te bouwen. De watering van Bewesten Yerseke had vanouds 3 sluizen, een sluis in de noorddijk ten westen van Kattendijke, één in de zuijdijk ten westen van Vlakte en de derde sluis van Ter Lucht bij 's-Heer Arendskerke. Volgens Dekker heeft het westelijk deel van de watering met de dorpen 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke, Baarsdorp en 's-Heer Arendskerke oorspronkelijk wellicht zijn water afgevoerd via een sluis in de Grote Dijk, ten zuiden van 's-Heer Arendskerke, waar nu nog steeds weeltjes liggen (31). Tussen 1400 en 1500 werd het voorland van deze westdijk echter geheel ingepolderd, zodat men een nieuwe plek voor een sluis heeft moeten kiezen. De weel van Ter Lucht moet voor dit doel aantrekkelijk geweest zijn. Deze weel, op de grens van 's-Heer Arendskerke en Wissekerke, was ontstaan bij een dijkbreuk in 1404 ten gevolge van de St. Elisabethsvloed, waardoor de omgeving van 's-Heer Arendskerke onderliep. In de zomer van 1407 lieten dijkgraaf en gezworenen van Bewesten Yerseke bij Ter Lucht een sluis bouwen, maar halverwege moesten zij op bevel van graaf Willem VI het werk staken. Volgens Dekker was de reden van de stopzetting, die werd bevolen op verzoek van de belastingbetalers van 's-Heer Arendskerke, Baarsdorp, Sinoutskerke en 's-Heer Abtskerke, dat genoemde parochieën of ambachtsheerlijkheden bezwaar maakten tegen de bouw van de nieuwe sluis op grondgebied van de ambachtsheerlijkheid van Wissekerke, dat niet aangesloten was bij de watering van Bewesten Yerseke, dus buiten de watering lag. Aannemelijk is volgens Dekker dat kort daarna aan de 's-Heer Arendskerkse kant van de weel, dus binnen de watering, de nieuwbouw van de sluis van Ter Lucht is gerealiseerd. Omstreeks 1500 loosden de genoemde ambachten in ieder geval hun water via de sluis van Ter Lucht en dit bleef waarschijnlijk zo tot in de 17^e eeuw, toen er sprake was van de inpoldering van de Leeuwerkepolder voor de kust van 's-Heer Arendskerke en Wissekerke. Omdat deze inpoldering slechts gedeeltelijk en tijdelijk was, is het niet uitgesloten dat het nog mogelijk was voor de watering Bewesten Yerseke om het water te lozen via Ter Lucht tot 1846, toen voor de kust de Perponcherpolder definitief werd ingedijkt.

4. ONTWIKKELING VAN DE POEL

In dit hoofdstuk zal wat verder ingezoomd worden op het oudlandgebied van de Poel, waarvan aanvankelijk de grenzen voor een deel gevormd werden door de grote kreekruggen. Geschetst wordt hoe binnen dit Poelgebied nog een aantal kleinere kreekruggen gevormd werden en wat hun rol was bij het ontstaan van de dorpen 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke, de buurtschap het Hoge Huis en Baarsdorp. Na de bedijkingen in de 12^e eeuw was de grote vraag hoe men de afwatering van de Poel verzekerde, die door bodemdalingen en de inpoldering van aangrenzende nieuwanlandpolders steeds gecompliceerder werd. De vraag was op welke wijze de boeren met de beperkingen van het cultuurlandschap en de afwezigheid van technologische vernieuwingen een bestaan konden opbouwen. Zeker wanneer het oudlandgebied van de Poel afgezet wordt tegen de omringende nieuwanlandpolders komt men tot grote verschillen in het grondgebruik.

Uitvoeriger wordt stilgestaan bij de historische ontwikkeling van het oude boerenbedrijf, waarover lange tijd het beeld van conservatisme, onveranderlijkheid en onwetendheid is blijven bestaan. Waarom schetste men een dergelijk beeld, terwijl de Zeeuwse landbouw al in de 17^e eeuw een modern, commercieel en hoog productief karakter had, dat de marktontwikkelingen volgde? En wat was de rol van de "*Wageningse School*" in de bijstelling van dit beeld? Tevens wordt ingegaan op de belangrijkste randvoorwaarden voor de ontwikkeling van de oude landbouw, die vooral van politieke, kerkelijke en waterstaatkundige aard waren. Tenslotte wordt binnen de bovengeschetste context de ontwikkeling van de eigendomsverhoudingen te Sinoutskerke rond 1600 geschetst bij 11 getraceerde boerderijen. De ontwikkeling van de grondprijzen binnen Sinoutskerke in de periode 1600 – 1800 is getoetst aan het door Bieleman en Priester geschetste verloop van de seculaire trend.

4.1 Vorming van het Poelgebied

Vanaf de 12^e eeuw werd Zeeland stukje bij beetje ingepolderd, waardoor steeds minder land overstromd werd. Een vorm van samenwerking op interlokaal nivo werd al snel na de eerste bedijkingen in 1150 gerealiseerd, om de afwatering van de landinwaarts gelegen poelgronden te verzekeren. Een mijlpaal in de ontwikkelingen was de vorming van de wateringtussen tussen 1200 en 1250 en de instelling van de grafelijke dijksbesturen rond 1300. Ten aanzien van het dijksonderhoud werd de noodzaak van een bredere samenwerking pas akkoord na de stormvloed van 1288 en zij bleef de hele middeleeuwen door gebrekkig. De vruchtbare Zeeuwse klei was geschikt voor landbouw en langzaam maar zeker neemt de welvaart in het gebied toe. Vanaf de dertiende eeuw verschijnen dorpen en steden, de bevolking leeft vooral van landbouw maar daarnaast ook van visserij. Als centrum van Zuid-Beveland ontstaat de stad Goes, maar ook de stad Reimerswaal heeft een belangrijke rol. De gebrekkige samenwerking in het dijksbeheer leidde uiteindelijk tot de stormvloeden van 1530 en 1532, waarbij de watering Beosten Yerseke voorgoed verloren ging. De gevolgen van de St. Felixvloed van 1530 zijn enorm, niet alleen verdwijnt een groot deel van het eiland Zuid-Beveland in de golven, wat leidt tot het Verdrongen Land van Zuid-Beveland, maar ook vele dorpen en de stad Reimerswaal gaan uiteindelijk verloren. De bloeitijd van Reimerswaal viel in de 15^e eeuw, de stad was na Middelburg en Zierikzee de derde stad in rang van Zeeland. Een reeks van rampen bracht in de 16^e eeuw de ondergang: een stadsbrand in 1520 en de St. Felixvloed van 1530, waardoor Reimerswaal een eiland werd. Na nieuwe overstromingen zoals de Allerheiligen vloed van 1570, en oorlogsgeweld werd de stad tenslotte in 1572 en 1573 door de geuzen geplunderd en geheel in brand gestoken. Nadat de stad een jaar of drie praktisch onbewoond was geweest, vertrokken in 1631 de laatste bewoners.

In het na 1530 gespaarde deel van Zuid-Beveland, de watering Bewesten Yerseke, werd daarna een zekere vorm van concentratie in het dijksbeheer verwezenlijkt, die ca. 1600 zou leiden tot de vorming van de Brede Watering Bewesten Yerseke. De gevolgen van de St. Felixvloed voor de Westwatering worden treffend en op fraaie wijze geïllustreerd op de kaart van Christiaan Sgroten uit 1573 (figuur 3). Tussen Oosterschelde (Scaldis) en Westerschelde (Honta) en geflankeerd door de satellietsteden Middelburg en Bergen op Zoom, zien we hier de eerste contouren van het toekomstige Zuid-Beveland. Het is dan nog maar 43 jaar na de verwoestende stormvloed, het gebied van de polder van Borsele is met vele dorpen nog "*drijvende*", het schiereiland Stuivesand hangt nog aan de zak van Zuid-Beveland. Voor een groot deel gescheiden door de Zanddijk ligt de Oostwatering met talloze dorpen, zoals later zou blijken, reeds voorgoed onder water. In het hart van de westwatering ontwaren we onder meer de dorpen Scrabbekerke, Simonskerke en Baarsdorp.

Figuur 3. Zuid-Beveland op een kaart van Christiaan Sgrooten in 1573 tussen Oost- en Westerschelde

Vòòr de bedijking van Zuid-Beveland in 1150, werd de Poel al beschermd door de kreekrug Goes – 's-Heer Arendskerke in het noorden en de kreekrug Goes – 's-Gravenpolder in het oosten (zie figuur 4, geel) (33). Inbraken door de zee vanuit het zuid-westen waren voor de bedijking toen nog steeds mogelijk (zie figuur 4, blauw). De grote, primaire kreekruggen, gekenmerkt doordat in de ondergrond geen veen meer wordt aangetroffen, vormden de grenzen tussen de Poel en de andere poelgebieden op Zuid-Beveland. Op dezelfde wijze als de primaire kreekruggen ontstonden, door de schurende werking van de zee, gevolgd door opslibbing, werden hierdoor in het Poelgebied ook een aantal kleinere kreekruggen gevormd, niet meer dan kleine verhogingen in het landschap.

Het verschil met de grote kreekruggen is, dat men in het algemeen onder deze zogenaamde secundaire kreekruggen nog wel veen in de bodem aantreft. Op het eind van een aantal secundaire kreekruggen, die van zuidwest naar noordoost de Poel in lopen, zijn van zuid naar noord 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke, de buurtschap het Hooge Huis en Baarsdorp ontstaan (zie figuur 4, groen). Nadat de bedijking, door met name de aanleg van de Grote Dijk in het westen, voltooid was, kon het Poelgebied met een oppervlakte van ca. 2000 ha, definitief in cultuur gebracht worden. Parrallel daarmee liep de aanleg van het wegnennet en de massale parochiestichtingen in de periode 1150 - 1250 waardoor dorpen en buurtschappen zoals Sinoutskerke en het Hooge Huis ontstonden.

De natuurlijke gesteldheid van de bodem, met zijn geaccidenteerde, lage ligging tussen de kreekruggen, maakte deze poelgebieden aanvankelijk alleen aantrekkelijk voor de moertering. Ten behoeve van de zoutwinning en voor brandstof groef men het veen in de komgebieden vanonder de klei weg en stortte de klei vervolgens terug op de plaats, waar eerst het veen gezeten had. Hierdoor daalde het bodemoppervlak nog verder, zodat de kreekruggen voortaan nog sterker uit het landschap omhoog staken. Zo kon het verschil in hoogte tussen een grote kreekrug en de nabijgelegen poelklei door het moerteren wel verdubbelen. De eerste pioniers van de Poel hebben zich bij de ontginning en verkaveling van het land, zichtbaar laten leiden door de natuurlijke gesteldheid. (34). Immers, de indeling in percelen is op sommige plekken nog grillig en is dan ook duidelijk bepaald door de loop van vroegere kreekjes. Door deze kreekjes vond ook de afwatering plaats. Ook later bleven de kreekjes en sloten de basis vormen van het afwateringssysteem en zijn dat ook blijven doen tot ver in de 20^e eeuw. Het natuurlijke afwateringssysteem was echter niet berekend op de onnatuurlijke weggraving van het veen en de daardoor veroorzaakte daling van het bodemoppervlak. In de toch al lage, maar nu nog sterk verlaagde Poel bleef het water gedurende een groot deel van het jaar staan, niet alleen op de velden maar ook de wegen stonden soms onder water en belemmerden zo de doorgang voor mensen, maar ook voor paard en wagen. Pas de moderne ontwateringstechnieken, die ook nog regelmatig te kort bleken te schieten, hebben de Poel een

moeraning van het veen en de zoutwinning, er nog extra middelen van bestaan bij. Uiteraard was er in de loop der eeuwen zeker een bepaalde mate van vooruitgang in het boerenbestaan, maar deze was door de afwezigheid van technologische vernieuwingen vòòr 1850 (mechanisatie, kunstmest, zaaizaad, etc.) en de beperkingen van het cultuurlandschap zelf, uiterst marginaal. Sinoutskerke heeft zich nog kunnen ontwikkelen tot een dorp, een parochie en ambachtsheerlijkheid, maar is door de geschetste wateroverlast en de beperkte middelen van bestaan, altijd klein gebleven. Sinoutskerke bleef het kleine dorpje van weleer, *"een bult waarop huisjes en knotwilgen bijeendrommen, in een orgie van landelijke rust en alledaagse stilte, in een streek van lage grazige weiden, van het drassige land genaamd de Poel*"

4.2 Grondgebruik in de Poel

De kwaliteit van de bodem in het Poelgebied en de waterbeheersing hadden een beslissende invloed op het in cultuur brengen van de grond. Er was een groot verschil tussen de natuurlijke gesteldheid van de Poel en de omringende nieuwlandpolders. De consequenties die dit had voor de mogelijkheden van het grondgebruik en dus voor de wijze van boeren, waren zeer groot. De verschillen tussen de oudlandpolders en nieuwlandpolders zaten niet alleen in de ouderdom van de bodem (300 – 800 na Chr. versus 1250 – 1900), of in de wijze van bedijking (defensief of offensief). Veel meer bepalend voor de agrarische kwaliteit van het oudland, was dat het hier ging om de omdijking van overrijpe schorren, die zeer kalkarm waren. Hier tegenover staan de inpoldering van de nieuwlandpolders in de vorm van op- en aanwassen, van schor- en plaatgrond, die doorgaans rijk aan kalk en andere nutriënten waren. Ook de hobbelige, lage ligging van de poelgebieden met hun onregelmatige, grillige perceelsvormen tegenover de hoger opgeslibde, rechtlijnige verkaveling van de nieuwlandpolders, was karakteristiek voor het verschil tussen deze twee poldervormen. In figuur 5 zijn de verschillen in natuurlijke gesteldheid en de consequenties voor het cultuurlandschap, tussen het poelgebied en de nieuwlandpolders schematisch weergegeven (zie tabel, figuur 5).

Het verschil tussen oudland en nieuwland is duidelijk zichtbaar in beeld gebracht op een fragment van de topografische kaart 658 uit 1914 (figuur 6). De grens tussen de 2 verschillende bodemtypes wordt gevormd door de Grote Dijk, de Notenboom Dijk en de Valdijk, die voor de inpoldering van de nieuwlandpolders, de zeedijk van de westkust van Zuid-Beveland vormden. Dit kaartfragment, met rechts het studiegebied rond Sinoutskerke, toont als kenmerken van het oudland de onregelmatige en zeer klein versnipperde verkaveling, het grondgebruik is blijkens de inkleuring grotendeels grasland. Links van de oude zeedijk liggen van noord naar zuid de nieuwlandpolders St. Pieterspolder, Noordzakpolder en Danielspolder, die zich in hun verkaveling onderscheiden door grote, rechtlijnige percelen, die praktisch geheel voor akkerbouw gebruikt werden. Helemaal links op het kaartje ligt Heinkenszand, dat aanvankelijk tussen 1325 – 1350 als een eiland ontstond uit een opwas. De nieuwlandpolders tussen Heinkenszand en het oude Zuid-Beveland zijn bedijkt tussen 1400 – 1425.

Waar de nieuwlandpolders met hun hoge vruchtbaarheid uitstekend geschikt waren als bouwland, konden de laaggelegen poelgebieden meestal alleen gebruikt worden als wei- of hooiland (35). Priester, die zijn studie ongeveer begint, waar die van Dekker ophoudt (1600), tekent hier verder bij aan dat in Zeeland veel landbouwgrond werd gebruikt voor akkerbouw vanwege de fysische gesteldheid van de bodem (36). Vooral de nieuwlandpolders leenden zich door hun hoge ligging en rijke voorraad aan nutriënten goed voor de teelt van granen, peulvruchten en handelsgewassen. Gemiddeld namen de akkers 70 % of meer van de totale bedrijfsoppervlakte in. Een opgave van het areaal grasland op Zuid-Beveland in 1720 duidt ook op een grondgebruik dat generaties lang hetzelfde bleef. In dat jaar lag ongeveer 30 % van het cultuurareaal op het eiland groen. Dat in de eeuwen voor 1800 inderdaad sprake was van een vrijwel onveranderlijk grondgebruik, is ook op te maken uit de gegevens van de tiendheffing (37). De periode van 1850 – 1870 vormde volgens Priester een keerpunt (38). Plotseling begon de oppervlakte tiendbare gewassen te stijgen, een trendbreuk die het gevolg was van veranderingen in het landgebruik: er werd grasland gescheurd en in bouwland omgezet, tegelijkertijd werd op het bestaande bouwland de braak verminderd.

Het hing allemaal samen met de opkomst van nieuwe gewassen als mangelwortelen en suikerbieten, mogelijk geworden door een aantal biologische en chemische innovaties op het gebied van grond- en hulpstoffen, zoals kunstmest, zaaizaad en nieuwe veevoedermiddelen. De omwenteling, die met recht een agrarische revolutie genoemd wordt, bracht een ongekende stijging van de produktiviteit met zich mee. In het tijdvak van 1600 tot 1850 had zich niet eerder zo'n opmerkelijke stijging in de produktiviteit voorgedaan. Er was echter in deze periode wel een zekere dynamiek in de bedrijfsvoering te onderkennen. Ontwikkelingen, als de nog steeds doorgaande inpolderingen in de 17^e eeuw, de opkomst van de meekrapteelt in de daarop volgende 200 jaar, het verdwijnen van de schapenteelt en de kaasmakerij in de 17^e eeuw, de wisselende perspectieven van de

slachthouderij, geven allen aan dat het boerenbedrijf niet star en onveranderlijk was. In de periode voor 1850 was er sprake van stabiliteit en continuïteit, van een agrarische revolutie was echter geen sprake.

Figuur 5. Verschillen tussen het Poelgebied en de nieuwe polders

	Natuurlijke gesteldheid	Consequenties cultuurlandschap
Poelgebied (oudland)	Ontstaan in 300 – 800, daarna overrijpe schorren, gevolgd door defensieve bedijking in 1150 - 1250	Kalkarme grond, waardoor zure akkers en mindere structuur, ook met bemesting matige oogsten
	Hobbelige , lage ligging tussen hoge kreekruigen, door inklinking veen en moertering nog sterkere bodemdaling	Door lage ligging werd de waterlozing sterk bemoeilijkt
	Grillige, onregelmatige, vaak kleine verkaveling van percelen	Percelen minder effectief en efficiënt te bewerken
	Door aanwezigheid van zout veen, ontstond brak water direkt onder het maaiveld	Het houden van vee en de verbouw van akkerbouwgewassen werd sterk bemoeilijkt
	Conclusie :	Ongeschikt als bouwland, matig geschikt als weiland
Nieuwe polders (nieuwland)	Ontstaan in 1250 – 1900 door offensieve bedijking van op- en aanwassen (schor- en plaatgronden), gevolgd door planmatige inpoldering	Rijk aan kalk en andere nutrienten, waardoor zeer vruchtbare grond met grote oogsten
	Hoger opgeslibd, veel minder reliëf, geen poelen en kreekruigen, geen veen direkt onder het maaiveld	Door hogere ligging en minder reliëf, veel gemakkelijkere ontwatering
	Grote geometrische nauwkeurigheid van de percelen, rechtlijnige, meestal grotere verkaveling	Percelen effectiever en efficiënter te bewerken
	Aanwezigheid van zout alleen door kwelwater langs zeedijken, wat uitgespoeld werd door regenwater	Door de hoge opbrengst van akkerbouwgewassen werd het houden van vee sterk geminimaliseerd
	Conclusie :	Uitstekend geschikt als bouwland

Figuur 6.

Oudland en Nieuwland

4.3 Ontwikkeling oude landbouw

Na de stichting van het dorp Sinoutskerke met de bouw van kerk en toren in 1150 – 1200, kwamen na de jacht, visserij, schapenhouderij en de infrastructuur met wegen, sloten en watergangen, ook de eerste vormen van landbouw tot ontwikkeling. De oude landbouw zou men volgens historici kunnen omschrijven als het trachten beheersen van biologische processen op basis van ervaring en intuïtie van voorgaande generaties (39). Zo bouwde een boer vakmanschap op, gebaseerd op ervaring, inzicht en scholing op het ouderlijk bedrijf. Maar waarom dat allemaal zo was bleef een raadsel. Hieraan kwam vanaf het einde van de 19e eeuw snel verandering. Eén van de cruciale veranderingen was de zich snel ontwikkelende landbouwwetenschap, die niet alleen de biologische principes en processen achter de plantaardige en dierlijke productie leerde kennen, maar ook de activiteiten binnen het boerenbedrijf. In het verleden was de boer empirist en beruften akkerbouw en veehouderij uitsluitend op ervaring, op kennisoverdracht van vader op zoon en op een eeuwenlange praktijk. De verandering in het landbouwbedrijf was een continu proces van **intensivering**, wat weer het resultaat was van het produkt van **arbeid** en **kapitaal** per oppervlakteenheid **grond** met als doel de produktiviteit te vergroten. Een belangrijk oorzakelijk verband lag er tussen bevolkingsgroei en voedselproductie.

De periode van 1200 tot 1350 was een gunstige tijd voor de ontwikkeling van de landbouw, een periode van expansieve groei met een snelle bevolkingstoename, inpolderingen op grote schaal en bloei van de interregionale handel. Het was ook de tijd waarin de steden tot ontwikkeling kwamen (Middelburg, Goes, Zierikzee, Antwerpen, Gent, Brugge) en de bevolking van Europa ruim verdubbelde van 16 naar 35 miljoen mensen (40). De periode daaropvolgend (1350 – 1500) werd juist gekenmerkt door economische en demografische terugval, ingezet door het uitbreken van de pest (“zwarte dood”). Op het eind van de Middeleeuwen had het voedselpakket zich langzaam ontwikkeld van de jacht en visserij naar plantaardige producten uit tarwe, rogge, gerst, haver en boekweit. Het overschot van de landbouw bestemd voor de markt was aanvankelijk gering, zodat iedere misoogst of veesterfte leidde tot heftige prijsschommelingen. Analyse van prijsreeksen over langere termijn, bracht aan het licht dat de agrarische geschiedenis sinds de Middeleeuwen zich liet ordenen volgens een lange golfbeweging met een periodiciteit van 100 jaar of meer. Deze unieke opeenvolging van fasen van groei en achteruitgang, van economische expansie en contractie, wordt aangeduid met de term seculaire trend (41).

Voor de ontwikkeling van de landbouw kunnen we de gehele studieperiode (1596 – 1981) onderverdelen in een aantal fasen van expansie en stagnatie. Er was sprake van groei tussen 1500 en 1650, stagnatie tussen 1650 en 1750 en, met een aantal onderbrekingen (1820 – 1850 en 1878 - 1895), weer groei van 1750 tot heden. De periode van 1750 – 1850 wordt gekenmerkt door de overgang van een agrarische naar een industriële samenleving, van een overgang van een seculaire prijsontwikkeling over een periode van meer dan 100 jaar naar een conjunctuurgolf met een kortere periode van 50 – 70 jaar (Kondratiëff-cyclus). Het verband tussen demografische ontwikkelingen, voedselproductie en prijzen over lange termijn (> 100 jaar) verdwijnt. Het volgende tijdvak van 1850 – 1950 heeft als belangrijkste kenmerken de massale aanvoer van graan naar Noordwest – Europa vanaf 1860, het uitbreken van de grote landbouwcrisis (1878 – 1895), gevolgd door een ware revolutie in de landbouw aan het eind van 19^e eeuw (mechanisering, kunstmest, nieuwe gewassen, hoogrenderende rassen, bestrijdingsmiddelen)

De ontwikkeling van het Poelgebied werd eeuwenlang voortgestuwd door een dragende agrarische sektor. Het beeld is echter lange tijd geweest dat de ontwikkeling van het boerenbedrijf gekenmerkt werd door conservatisme, domheid, stilstand en onveranderlijkheid. Deze beeldvorming is volgens Priester (32) mede gecreëerd door de historici zelf. Zich baserend op de archieven van de agrarische instellingen hebben zij hieruit kritiekloos het beeld van achterlijke en conservatieve boeren overgenomen. Het zou de boeren aan moed en belangstelling voor nieuwe technieken hebben ontbroken. De boeren zouden in vroeger eeuwen nog geheel een werktuig van gewoonte en vooroordeel zijn geweest, mensen die in isolement en onwetendheid leefden en slechts de overgeleverde praktijken en tradities slaafs wisten na te volgen. De Zeeuwse boer had weinig opleiding genoten en was niet in staat op een rationele manier landbouw te bedrijven op zijn boerenbedrijf, wat in het algemeen in tarweteelt was gespecialiseerd, maar wat tot in de 19^e eeuw gebaseerd bleef op oude gewoontes.

Waarom schetsten ze een dergelijk beeld? De instellingen waren van mening dat het mede door deze houding slecht ging met de Zeeuwse landbouw. Het boerenbedrijf was volgens hen te eenzijdig georiënteerd op de akkerbouw. Er werd te weinig vee gehouden, waardoor te weinig mest beschikbaar kwam en de opbrengsten van de akkerbouw laag bleven. Eén en ander kon worden verbeterd door meer voedergewassen te verbouwen en de veestapel uit te breiden. De mestproductie zou dan toenemen, zodat het bouwland intensiever kon worden bemest. De Zeeuwse boeren waren echter weinig geneigd de raadgevingen van de *“vergaderende heren”* op te volgen. Dit kwam volgens de laatste door de conservatieve mentaliteit van de boeren, hun geringe scholing en irrationeel gedrag.

Pas in de laatste decennia is door het werk van de *“Wageningse School”* een heel ander beeld van het platteland ontstaan. Kenmerkend voor de Wageningse school is dat men door gebruikmaking van gekwantificeerde gegevens (graanprijs, lonen, belastingen, kosten, etc.) de juiste parameters in handen had voor de geschiedschrijving van de agrarische samenleving. Bieleman en Priester hebben aan de bijstelling van het beeld van het platteland, door gebruik te maken van gekwantificeerde parameters, een belangrijke bijdrage geleverd (18, 19). In het bijzonder Priester heeft zich voor de geschiedenis van de Zeeuwse landbouw ingespannen om van het, voor een groot deel op emoties gebaseerde beeld van het oude boerenbedrijf, een rationeel aanzien te geven door een systematisch en kritisch gebruik van kwantitatieve bronnen.

4.3.1 Periode 1500 - 1650

In de periode 1500 – 1650 was Vlaanderen het centrum van verstedelijking en economische groei, met Antwerpen als exponent van de welvarende handelssteden. In de plattlandsgebieden daar omheen ontwikkelde zich parrallel hieraan de agrarische sektor in een zelfde mate. Boeren in het zuidwestelijk zeeleigebied profiteerden aan het eind van de middeleeuwen van het feit dat ze boerden in de directe nabijheid van het brandpunt van de toenmalige West-Europese economie, Vlaanderen. De intensieve landbouwbedrijven vonden een belangrijke afzetmarkt in de Vlaamse steden. De vraag naar granen en andere agrarische produkten nam toe, de prijzen van graan, vlees en zuivel gingen eveneens omhoog, van begin 16^e tot begin 17^e eeuw liep het prijsnivo van rogge op tot het 5-voudige, van boter en rundvlees tot het 7-voudige (42). Ook de grond- en pachtprizen en de lonen namen aanzienlijk toe, al deze verschijnselen waren karakteristiek voor de groeiende economie in deze expansiefase van de seculaire trend. Na de val van Antwerpen in 1585, groeide Amsterdam in de 17^e eeuw uit tot het centrum van de wereldgraanhandel, mede door toename van de aanvoer van granen uit het Oostzeegebied. Ruim 2/3 van de stroom importgraan was rogge, het volksvoedsel en de basis van het dagelijks menu in de republiek. Met dit alles groeide het kustgebied in deze periode uit tot het middelpunt van een Noordwest-Europese landbouweconomie in wording en in het bijzonder ook de Zeeuwse steden. In dit economisch krachtenveld kwamen zeer intensieve vormen van landbouw tot grote bloei : moderne melkveehouderij bedrijven gericht op de productie van melk, boter en kaas, moderne tuinbouw- en akkerbouw bedrijven, die zich naast de verbouw van granen vooral richtten op de teelt van een scala aan nijverheidsgewassen. Van cruciale betekenis was, dat de ontwikkelingen in de landbouw parrallel liepen aan die in de handels- en vervoerssector, er was een heel netwerk van vervoer te water, wat er voor zorgde dat de boeren hun produkten eenvoudig konden afzetten. Deze ontwikkelingen hadden grote gevolgen voor de plattelandseconomie, de agrarische bevolking richtte zich steeds meer op verschillende vormen van landbouw en stootte daarbij niet-agrarische activiteiten af, dit bezorgde een bestaan voor een groeiende groep ambachtslieden, nijverheid, handel en verkeer. Het platteland werd hierdoor veel minder “agrarisch” : van de 70 % mannelijke arbeidskrachten op het platteland begin 16^e eeuw, daalde dit naar minder dan de helft in 1650.

In de Schelde delta was de ligging van het eiland Zuid-Beveland, ingeklemd tussen de schelde-armen Westerschelde en Oosterschelde, zeer strategisch ten opzichte van de rijke afzetmarkten van de Vlaamse steden. Ondanks oorlogsproblemen (80-jarige oorlog) en stormvloed (St. Felixvloed, 1530) verliep de ontwikkeling van de landbouw hier positief door de nabijheid van een florerende Antwerpse afzetmarkt voor “luxe” veehouderijprodukten als melk, boter, kaas en vlees (43). Het verstedelijkte gebied was ook een belangrijke afzetmogelijkheid voor nijverheids- en specerijgewassen. Een andere faktor bij die ontwikkelingen was de moderne structuur van de samenleving, de autonome macht van de polders, waarbinnen vrije boeren hun bedrijf uitoefenden temidden van heerlijkheden met een afnemende macht. Dit waren moderne verhoudingen die een direkt gevolg waren van de wijze waarop het gebied in de Middeleeuwen was ontstaan, waardoor niet-feodale verhoudingen zich hadden kunnen vestigen. De ontwikkelingen na 1580 kwamen steeds meer in het teken van de expanderende stedelijke economie (Gouden Eeuw) en er ontstonden onder de rook van de snelgroeiende steden, uiterst moderne en gecommmercialiseerde, hoogproductieve vormen van landbouw. Door extra inzet van arbeid en kapitaal werd een intensivering van de agrarische produktie bereikt.

Ook Dekker en Baetens (44) wijzen op het belang van de Schelde in de politieke en commerciële verhoudingen tussen Zeeland en Vlaanderen, de strijd om het water bepaalde de geschiedenis van dit grensgebied. Aanvankelijk was de Oosterschelde de belangrijkste vaarroute naar Antwerpen, na de stormen van 1375, 1377 en 1404 werd de Westerschelde voor zeeschepen geleidelijk steeds meer bevaarbaar. In 1505 kocht de stad Antwerpen voor fl. 30.000 van de landsheer Filips de Schone de tol voor de Westerschelde, voor alle schepen van en naar zee. De stormvloed van 1530 en 1532, die de verzanding van de Oosterschelde en de uitdieping van de Westerschelde sterk beïnvloedden, waren de beslissende fasen in de machtsstrijd om de Schelde. Het commerciële en financiële overwicht van Antwerpen werd in de 16^e eeuw zo groot dat tot het uitbreken van de Opstand tegen Spanje in de jaren 1570 de zeeweg vrij en onbelemmerd bleef. Dekker en Baetens geven verder aan hoe de her-opbloei van de Zuid-Nederlandse landbouw door een samenkomen van talrijke vernieuwingen, door specialisatie van de gewassen en de industrialisatie van het platteland, samenliep met de conjuncturele groei in de steden. De internationale handel in Engelse lakens, Duitse metalen en, als gevolg van de ontdekking van nieuwe werlddelen de handel in specerijen, brachten Antwerpen tot grote bloei. Er ontstond een toenemende vraag naar luxe kleding, kunstwerken en wandtapijten. Tussen 1500 – 1540 had 50 % van de drukkers in de Nederlanden er werk (44). De schaalvergroting van handel en nijverheid leidden tot kapitaalsaccumulatie in Antwerpen. Na de val van de stad in 1585 zou een “milde nazomer”, Antwerpen als opslagplaats nog een rol van betekenis gunnen op het Europese handelsforum.

De Duitse en Portugese handelaren, financiers en kooplieden beschikten rond 1530 al over aanzienlijke kapitalen, die ze deels in grond belegden. Al voor 1530 waren inwoners van Antwerpen eigenaar van poldergronden op Zuid-Beveland. De controle van stedelingen op het omringende platteland was al ingezet in de 15e eeuw door adellijke patriciërs, in 1515 bezat de familie van de Werve in Zeeland 3406 Gemeten (44). Toen in 1530 en 1532 de dijken braken, deden overheid en privé-sector een beroep op de Antwerpse geldmarkt, kapitaalkrachtige personen stonden klaar om zich in dit financieel avontuur te storten, de gefortuneerde burgers zagen kans om te speculeren op een lage grondprijs, in de hoop na de herdijking te kunnen profiteren van rijke oogsten of te verkopen met een behoorlijke meerwaarde. De investeringen in 1530 – 1532 sloten aan bij een bestaande trend en Zuid-Beveland was daarbij een belangrijk aktiegebied. Ook in de periode 1585 – 1648 vestigden zich Antwerpenaars op Zuid-Beveland. Men zocht daar zijn toevlucht omdat ze er grond en huizen bezaten, waarvan de oorsprong te vinden is in de stormvloeden van 1530 en 1532 en de financiering van de daarop gevolgde herdijkingen. De afstand Antwerpen – Zeeland kon ook zonder veel moeite overbrugd worden, verbindingen over water waren vlugger en veiliger dan over land en het duurde slechts *“een halve dagreis”*.

De Schelde-delta was de levensader voor de import in de Zuidelijke Nederlanden. De betrekkingen tussen Zeeland en Antwerpen werden zeer bepaald door de aanvoer van levensmiddelen, de Zeeuwse eilanden waren immers een welvarend landbouwgebied dankzij de vruchtbare poldergronden. Het Zeeuwse graan werd door een Italiaanse handelsreiziger omschreven als *“het schoonste, edelste en beste coren, dat men schier met ooghen mocht aensien”* (44). Rond 1500 lag het zwaartepunt van de graanhandel in de Schelde delta, maar ook peulvruchten en vis vonden hun weg naar de Antwerpse afzetmarkt. Bovenal behield Zeeland echter een sleutelpositie als leverancier van zout, wat onmisbaar was voor de conservering van levensmiddelen. Grof zout uit Frankrijk en Spanje werd geraffineerd te Goes, Zierikzee en Reimerswaal, in 1547 waren er meer dan 200 zoutpannen in werking.

Op een groot deel van Zuid-Beveland was akkerbouw het hoofdbedrijf met de veehouderij als ondersteuning, om de zware bemesting mogelijk te maken (45). In de poelkleigebieden, minder geschikt voor akkerbouw, kwamen in de 1^e helft van de 17^e eeuw de melkveehouderij en de kaasmakerij tot ontwikkeling. Binnen de gemengde bedrijven was tarwe het voornaamste onderdeel van het bedrijf, hiernaast was ook **vlas** belangrijk, waarvan de stengel werd toegepast als grondstof voor linnen en het zaad ten behoeve van lijnolie voor de produktie van verf. Volgens Bieleman blijkt de hoge mate van efficiency van de Zeeuwse landbouw begin 17^e eeuw, onder meer uit het verhuren van zaaiklaar land aan gespecialiseerde *“vlasboeren”*. Naast tarwe en vlas verbouwde men gerst, koolzaad, raapzaad, peulvruchten, uien en meekrap. Meekrap, grondstof voor rode verfstof ten behoeve van de textielindustrie, bepaalde met vlas het intensieve karakter van het akkerbouwbedrijf in Zeeland. Met name Schouwen werd *“meekrapeiland”*, op Walcheren en Zuid-Beveland werd het wortelgewas veel minder toegepast. Een stimulans voor de meekrapteelt vormde de expansie van de lakennijverheid na 1580, vanaf begin 15^e eeuw vond de verhandeling met name plaats op de jaarmarkten van Bergen op Zoom, Antwerpen en eind 16^e eeuw ook Rotterdam, de centra in Europa. Engeland en de lakennijverheid in de Nederlanden waren de belangrijkste afnemers. De hoge eisen die meekrap en vlas aan grondbewerking en bemesting stelden, plus de geringe onkruidverontreiniging, hadden een gunstig effect op de produktiviteit van andere gewassen, met als resultaat dat de opbrengst van de tarweteelt zich al vroeg op een ongekend nivo bevond (46).

De veehouderij produkten vonden via de veemarkten eveneens hun afzet in de rijke Zuidelijke Nederlanden. Het relatief hoge welvaartsniveau zorgde voor een grote vraag naar *“luxe”* veehouderij produkten (47). Hierdoor stegen de prijzen in de 16^e eeuw sneller dan die van granen, een trend die in Europa juist omgekeerd was. De melkgiften waren naar de toenmalige maatstaven bijzonder hoog, 1500 – 2000 liter per jaar, terwijl het elders in Europa op minder dan 800 liter lag. Binnen de vetweideij waren ossen het slachtvee bij uitstek, waarvan de afzet naast de Zuidelijke Nederlanden, gericht was op de expanderende koopvaardij- en oorlogsvloot.

Genoemde ontwikkelingen gingen gepaard met een snel toenemende rentabiliteit van het landbouwbedrijf, b.v. een stijging van de grond- en pachtprizen met een faktor 11 in de periode 1500 - 1650 (48). In Zeeland vond in de 16^e en 17^e eeuw een bedrijingsoffensief plaats met parrallel daaraan investeringen in nieuwe boerderijen met de overgang van hout en leem naar baksteen en van riet en stro naar dakpannen. Rijke kooplui en bestuurders uit de **steden** van Holland, Zeeland en Vlaanderen, investeerden in het bedijken en in cultuur brengen van tienduizenden hectares land, zij beschikten over kennis van het bouwvak en lieten zich bovendien assisteren door *“technici”*, zoals landmeters, waterbouwkundigen, rentmeesters en timmerlieden.

4.3.2 Periode 1650 – 1750

Een lange periode van economische en demografische expansie sloeg na 1650 om in een periode van stagnatie en contractie, die 100 jaar zou duren (49). De agrarische sector leed het meest onder de depressie, de landbouwprijzen daalden sterker dan nijverheidsprodukten. Vanaf 1750, toen de seculaire trend een nieuwe expansie-fase inzette, keerden de ontwikkelingen weer ten goede. De periode 1650 – 1750 ging gepaard met vertraging of teruggang van de bevolkingsgroei, in Nederland bleef de bevolking van 1650 tot 1750 constant op 1,9 mio inwoners. Rond 1750 zette de groei van de bevolking weer in, behalve in de stedelijke sektor, waar het verval tot in de 19^e eeuw zou duren.

De seculaire depressie na 1650 zette in met een structurele daling van de graanprijzen, de prijs van tarwe in 1690 was nog maar 60 % van het peil in 1650, in 1730 werd pas het dieptepunt bereikt (50). Hiernaast kreeg het gemengd bedrijf in alle hevigheid de gevolgen van de veepest te verduren, volgens Bieleman één van de ergste rampen die de Europese landbouw ooit getroffen heeft. Hij woedde gedurende 3 perioden in de 18e eeuw (1713 – 1720, 1744 – 1765, 1768 – 1786) waarbij telkens een groot deel van de veestapel werd weggevaagd. In Zeeland werden in de periode 1745 – 1749 in totaal 20.736 kadavers begraven, op Schouwen verdween in 1747 meer dan 75 % van de veestapel. Tijdens de 3^e periode nemen de verliezen in Zeeland opnieuw grote vormen aan, vanaf 1770 in totaal 11.600 dieren op een totale Zeeuwse rundveestapel van ca. 40.000 dieren.

De daling van het prijspeil van de granen door de stagnerende bevolkingsgroei, stimuleerde aanvankelijk de vraag naar de luxe produkten vlees, zuivel, tuinbouw. Deze produkten vertoonden echter op langere termijn eveneens een prijsdaling, in 1750 waren ze even ver gezakt als granen. De resultaten op het boerenbedrijf werden echter niet alleen bepaald door de inkomsten of de prijzen, maar evenzeer door de kosten: lonen, polderlasten, vele belastingen (grondbelasting), tienden, etc. Juist op dit punt kregen de landbouwers na 1650 te maken met steeds verder verslechterende omstandigheden, de prijzen van de produkten daalden, de kosten liepen omhoog. De lonen konden al niet lager, de kosten van waterbeheersing en dijkbeheer liepen op bij calamiteiten, die vaak het gevolg waren van verwaarlozing. Belastingverhogingen werden doorgevoerd in periodes van oorlogvoering (1690 – 1715). Terwijl pachters nog het voordeel hadden, dat de pacht van hun landerijen daalde, zagen eigenerfde boeren zich geconfronteerd met een enorme verzwaring van hun lasten, landbouwers werden gemangeld door de scharende beweging van dalende inkomsten en stijgende kosten, iedereen had moeite het hoofd boven water te houden.

In Zeeland werd akkerbouw gekenmerkt door een zeer intensief karakter en zeer gevarieerde rotaties van gewassen, waarin naast granen, ook peulvruchten en non-food gewassen (meekrap, vlas, koolzaad, raapzaad) een belangrijke rol speelden (51). Hoewel het een gemengd bedrijf was, was de veebezetting hier veel minder groot dan elders in het land. Door schaarste aan zoet drinkwater, was het houden van grote aantallen runderen moeilijk. Tarwe was al vanaf de 16^e eeuw het belangrijkste gewas van de Zeeuwse akkerbouw. Zowel de overvloedige oogsten als de kwaliteit werden in binnen- en buitenland geroemd. De hoge produktiviteit was het resultaat van intensieve en zorgvuldige verzorging van het gewas, de gewassen die vòòr tarwe in de vruchtopvolging kwamen, dienden al intensiever gewied te worden, tarwe zelf werd gewied met het handhakje. Ook het snijden, binden en dorsen was duurder dan bij andere granen. De tarweteelt vergde dus veel arbeidskosten maar gaf ook een hoger rendement dan andere granen.

Standaard was een zevenjarige rotatie van gewassen, waarbij zes jaar met gewassen en 1 jaar braak. Van deze zes jaar werd twee maal tarwe ingezaaid, op sommige plaatsen zelfs drie maal. Dat wil niet zeggen dat de oogst ook in die verhouding lag, deze ging gepaard met veel fluctuaties, ze weerspiegelde de wisselvalligheden van het oude landbouwbedrijf, vrijwel jaarlijks ging een deel van de ingezaaide tarwe verloren door ziekten en plagen, een overmaat aan neerslag en strenge winters. Desondanks bleef ook tijdens de depressie periode het aandeel tarwe op 35 – 45 % van het bezaaide areaal, met uitzondering van Schouwen-Duiveland, waar de boeren fundamenteel anders reageerden op de seculaire contractie. Zij zochten een uitweg door het areaal tarwe sterk in te krimpen ten gunste van de meekrap, waardoor de 4 nijverheidsgewassen meekrap, raapzaad, koolzaad en vlas tussen 1600 en 1800 een groei vertoonden van 10 naar 40 %. Bovendien nam in de 17^e eeuw (1588 – 1693) het aandeel meekrap binnen deze 4 gewassen toe van 29 % tot 77 %, ten koste van koolzaad. Rond 1800 werden nog nauwelijks oliehoudende gewassen geteeld. De dure meekrapeteelt kromp dus niet tijdens de seculaire depressie, maar breidde juist uit.

Ten behoeve van een rendabelere bedrijfsvoering vond een verlaging van de arbeidskosten plaats, met als gevolg een toenemende stroom seizoenarbeiders tijdens de depressie periode. Het delven van de meekrapwortels in het najaar werd aangenomen werk, de teelt en verdere bewerking van het vlas werd in toenemende mate doorgeschoven naar zogenaamde vlasboeren, die het land daarvoor zaaiklaar huurden. Ook de uienteelt werd in toenemende mate in deelbouw uitgevoerd, de arbeider verrichtte het werk tegen 30 – 40 % van de opbrengst, onder aftrek van zijn aandeel in de kosten van zaad en mest. Men werkte vaak met de familie en was bereid een groot arbeidsoffer te brengen voor een betrekkelijk kleine verhoging van de opbrengst. De landbouw behield echter zijn commerciële karakter met een volledige geldeconomie.

Ook vonden tijdens de depressie periode een aantal technische verbeteringen plaats, zoals de introductie van nieuwe ploegtypen met een verbeterde kerende en verkruijmelende werking. Ook de invoering van de Waalse ploeg, een grote, zware ploeg die meer dan 30 cm diep kon ploegen, was vooral voor zware en moeilijk te bewerken gronden een grote verbetering. De ontwikkeling van het rolblok gaf door verbrijzeling en aandrukken van de aarde na het zaaien, een verbetering van de vochttoevoer naar de ingezaaide korrels en voorkwam tevens uitdroging. Tenslotte werd voor een snelle en dus goedkopere zuivering van tarwe met een betere kwaliteit, de wan- of kafmolen geïntroduceerd.

Ondanks alles bleven de boeren keuzes maken als ze zich gedwongen zagen hun bedrijfsvoering aan te passen aan de verslechterende economische situatie, ofwel intensivering of extensivering. In de kustprovincies was er veel loonarbeid met hoge lonen, dus een grote post op de onkostenrekening. Via een besparing op arbeidskosten en dus extensivering, werden de inkomsten en uitgaven met elkaar in balans gebracht. In de oostelijke provincies was het loonpeil lager en werd er geboerd op basis van gezinsarbeid, waardoor het inzetten van meer arbeid ter vergroting van de productie juist leidde tot intensivering. Hulp van de overheid aan de landbouwsector bleef veelal beperkt tot de invoering van een stelsel van in- en uitvoerrechten. Zo vond de instelling van invoerrechten op kaas, boter, vee en vlees plaats in de periode 1670 – 1691, uitgaande rechten werden juist verlaagd. Hierbij was het vaak schipperen tussen tegengestelde belangen van een akkerbouwstreek als Zeeland en een handelsstad als Amsterdam. In Zeeland vond tijdens de depressie periode ook bedrijfsvergroting plaats. Doordat kleine en middelgrote boeren (10 – 30 ha.) het niet konden bolwerken, werden deze opgeslokt door de grotere bedrijven (> 50 ha.). Toen de 18^e eeuw ten einde liep was er een klasse grote boeren ontstaan, die tot het midden van de 20^e eeuw de Zeeuwse plattelandsgemeenschap zou beheersen.

Concluderend zou men kunnen stellen dat in de tweede helft van de 17^e eeuw de druk op de voedselproductie weg viel en in de decennia na dat keerpunt, boeren geconfronteerd werden met dalende prijzen van tarwe, boter en kaas. Velen zagen zich toen genoodzaakt bepaalde bedrijfsactiviteiten in te krimpen. In Zeeland hadden zowel de handel als de landbouw het in deze tijd zwaar te verduren, de handel omdat het concurrerende Holland steeds meer scheepvaart naar zich toetrok en de landbouw door de financiële moeilijkheden die de steeds dalende prijzen en de voortdurend hogere belastingdruk met zich mee brachten. De belastingdruk liep sterk op, juist in een periode van dalende graanprijzen en regelmatig optredende misoogsten. Boeren dreigden daardoor vast te lopen tussen stijgende kosten en dalende inkomsten. Van alle belastingen drukten de grondbelasting en polderlasten, die ongeveer de helft van de pachtwaarde van de landbouwgrond vertegenwoordigden, het zwaarst op het bedrijf. Gedurende het eerste driekwart van de 17^e eeuw moesten landeigenaren en eigenerfde boeren goed in staat zijn geweest, de reeds stijgende belastingen te voldoen. In de periode 1670 – 1680 werden de landeigenaren echter geconfronteerd met een plotseling inkomensverlies. Op hetzelfde moment dat zowel de polder als de provincie een hogere bijdrage vroegen, namen de verdiensten sterk af. Als gevolg immers van de gestaag dalende graanprijzen werden juist rond 1670 de landpachten verder verlaagd. De uitkomst van deze divergerende trends was dat de relatieve eigenaarslasten fors toenamen. In de halve eeuw volgend op 1675 moesten landeigenaren vrijwel steeds meer dan 60 – 70 % van het door hen verdiende pachtinkomen afstaan aan het polder- en provinciebestuur (52). Het rendement op landeigendom nam sterk af. Talloze eigenaren hadden door de almaar oplopende belastingdruk zo'n achterstand in de betaling van de grond- en polderlasten opgelopen dat ze zich genoodzaakt zagen afstand te doen van het eigendom van hun land en de daarop rustende schuld (abandonneren).

De schaarbeweging tussen dalende landbouwmarktprijzen en stijgende belastingen had niet alleen gevolgen voor het landbouwbedrijf, zij bracht ook sociale veranderingen teweeg. Terwijl aan de ene kant kleine landeigenaren en eigenerfde boeren zich genoodzaakt zagen hun bezittingen van de hand te doen, wisten kapitaalkrachtige ondernemers het hoofd boven water te houden. Hun rijkdom zou in de 18^e eeuw zelfs nog aanzienlijk toenemen. In die periode kwam ook op Zuid-Beveland steeds meer land in handen van grote eigenerfde boeren. Hun grote bedrijven werden steeds groter, ten koste van de kleine. Een andere, nauw daarmee samenhangende

ontwikkeling was dat niet-agrarische landeigenaren in de 18^e eeuw vrijwel al hun land aan de boeren verkochten. Voor de patriciërs uit de steden had landbouwgrond als beleggingsobject geen waarde meer. De hoge belastingen roomden het pachtinkomen te zeer af.

4.3.3 Periode 1750 – 1850

Rond 1750 zette de groei van de bevolking weer in, behalve in de steden, waar het verval tot in de 19^e eeuw zou duren. Doordat vanaf ca. 1750 de industriële revolutie zich voltrok in Engeland, was hier in 1850 nog maar 22 % van de beroepsbevolking werkzaam in de landbouw, terwijl ons land toen nog steeds agrarisch van karakter was (44 %) (49). Er waren tijdens de seculaire contractieperiode reeds een aantal landbouwkundige vernieuwingen ontwikkeld, die een belangrijke basis vormden voor introductie toen het economisch getij weer gunstig werd. Hieronder dienen gerangschikt te worden de verspreiding van de aardappelteelt, de teelt van knollen en klaver, de introductie van de rijenteelt en de verdere verbetering van ploegen. De bevolkingsgroei vanaf 1750 zou ondenkbaar geweest zijn zonder de verdere verspreiding van de introductie van de aardappelteelt. Een eerste introductie vond plaats in Zeeuws Vlaanderen in de eerste helft van de 18^e eeuw door boeren en burgers in hun tuinen. Na 1750 werd het ook op de akkers verbouwd en kwam de produktie voor de markt op gang. Zeeland begon de grote steden te voorzien en het publiek gaf de voorkeur aan de Zeeuwse aardappelen. Doordat aardappelen goedkoper waren dan tarwe, namen vooral de armen het eerst hun toevlucht tot aardappelen. Met name na de strenge winter van 1739 – 1740, toen de graanprijzen sterk opliepen, leerden de mensen de aardappel eten, waarna de teelt zich uitbreidde. Met name voor de kleine man betekende de aardappel een belangrijke verbetering van het dagelijks menu. Zij had als voordelen meer voedsel per oppervlakte (2 – 3 maal zoveel zetmeel als rogge), een positief effect op de gezondheid (vitamines), er waren geen dure werktuigen en paarden nodig en het inpassen in de vruchtopvolgving gaf verbetering van de onkruidbestrijding (bladrijk gewas, gemakkelijk te wieden). De produktie in Zeeland in 1817 was 225.000 hl., waarvan de helft bestemd was voor de export (Rotterdam, Antwerpen) (53). Ook de introductie van de klaverteelt gaf een aantal voordelen, zoals een hoge voedingswaarde, het hield ook als bladrijk gewas het onkruid tegen, droeg bij onderploegen bij aan verbetering van de structuur van de grond en had het vermogen om luchtstikstof te binden tot een voor gewassen opneembare vorm. De verspreiding van de rijenteelt was een belangrijke innovatie met als spinn-off de ontwikkeling van de zaaimachine (op rijen zaaien) en de cultivator (onkruidbestrijding). Tenslotte hadden verbeterde ploegtypen als resultaat dat er minder trekkracht nodig was en een positief effect op de produktiviteit in de akkerbouw.

Na 1750 trekken ook de prijzen weer aan, in combinatie met het inzetten van meer arbeid en kapitaal ging de landbouw een nieuwe periode van intensivering tegemoet. In de Franse tijd liepen de landbouwprijzen tot ongekende hoogte op om kort daarna (1818) een plotselinge daling in te zetten. De oorzaak hiervan was dat de Europese markten overspoeld werden met goedkoop graan uit Zuid-Rusland en de Oekraïne. De crisissituatie die vanaf 1818 de akkerbouw een aantal decennia beheerste, werd nog verergerd doordat ook de steden ernstig stagneerden. In de periode 1820 – 1850 leidden een snelle bevolkingsgroei, de achteruitgang van de steden en een stagnerende werkgelegenheid in de agrarische sektor, in de akkerbouwgebieden tot een omvangrijke werkloosheid en verpaupering. Daar bovenop leidde in 1845 – 1847 het uitbreken van de aardappelziekte tot mislukte oogsten en buitensporig hoge voedselprijzen. Hierdoor liep de consumptie van vlees en zuivel terug waardoor ook de veehouderij stagneerde.

Koolzaad en vlas werden na 1820 nog met winst verbouwd, het relatief hoge peil van de loonkosten gaf de akkerbouwers echter grote zorgen. Ook ontstond er een enorme concurrentie van de Franse meekrap, die niet alleen goedkoper was dan de Zeeuwse, maar door fabrieksmatige produktie van garancine ook een ruim 3 X sterker kleurende werking had dan het gewone meekrappoeder. De terugval was echter tijdelijk, ca. 1845 produceerden Zeeuwse meekraphandelaren ook garancine in eigen fabrieken en na 1850 neemt ook de export naar Engeland weer toe. In Zeeland bevonden zich ruim 70 garancine fabrieken en meestoven, waarvan 31 op Schouwen.

De prijzen van boter en kaas stegen door tot na 1850, de hogere zuivelprijzen maakten nieuwe investeringen weer rendabel, de bedrijfsvoering op specifiek veehouderijbedrijven kreeg weer een intensiever karakter. De rundveestapel was op het eind van de 18^e eeuw vrijwel overal groter dan in de veepest-vrije jaren. Zowel de verzorging van het vee, dus de zorgvuldigheid en hygiëne bij de bereiding van de produkten stonden op een hoog peil, in vergelijking met elders in Europa. De groei zoals de veehouderij die in de periode 1750 – 1850

doormaakte, blijkt onder meer uit de aanvoer van boter en kaas naar de markten, die in deze periode verdubbelde.

Ook volgens Bouman gaf de landbouw in de periode 1820 – 1850 teleurstellende financiële resultaten (54). Volgens Priester (55) school er ook een kern van waarheid in de stelling dat de produktiviteit in Zeeland in de eerste helft van de 19^e eeuw nauwelijks toenam. Recente berekeningen tonen echter aan dat de oorzaak hiervan niet gezocht moet worden in de achterlijkheid of conservatisme van de boeren, maar veeleer in het vooruitstrevende karakter van het landbouwsysteem. De opbrengsten bleven weliswaar hoog, maar door het grote aanbod daalden de prijzen. Een andere oorzaak voor de daling van de graanprijzen was de invoer van goedkoop buitenlands graan uit de Baltische staten. De prijzen van tarwe, gerst, bonen en erwten daalden in genoemde periode met 25 – 30 % (54). In het begin van de 19^e eeuw hadden veel boeren voor hoge bedragen land gekocht, ook de lonen van arbeiders, boereknechten en dienstmeiden waren gestegen, dus bezuinigen was niet eenvoudig. De situatie werd nog ongunstiger doordat gelijktijdig met de verbouw van graangewassen de meekrapcultuur in verval raakte, ten gevolge van de concurrentie van Franse meekrap. Deze verdrong de Zeeuwse meekrap van de Engelse markt, waardoor de teelt van meekrap nauwelijks meer lonend was. De prijs halveerde bijna van f 0,80 naar f 0,50 per kg, terwijl de produktiekosten op f 0,40 geraamd werden.

Door deze tegenslagen in de graanbouw en meekrapcultuur waren er niet veel mogelijkheden over om de rentabiliteit van het landbouwbedrijf te herstellen. In feite lagen er nog twee routes open. In de eerste plaats de teelt van gewassen als vlas, koolzaad en aardappelen. De teelt hiervan gold echter als riskant, doordat ze aan sterke prijsschommelingen onderhevig waren en vatbaar waren voor ziekten. Een tweede route was uitbeiding van de veehouderij, waarvoor echter voldoende kapitaal nodig was voor de aanschaf van vee en voor de uitbreiding en inrichting van de stallen. Bovendien vertoonden de prijzen van vee en zuivelproducten vanaf 1820 eveneens een daling. De boeren schoven het onderhoud aan hun bedrijf op de lange baan, ook werd er bezuinigd op lonen, zowel door loonsverlaging als door ontslag van arbeiders. De periode van 1820 – 1850 was voor de arbeiders op het platteland een tijd van armoede en werkloosheid. Het mislukken van de aardappelooft in de periode 1845 – 1850 door de aardappelziekte, vergrootte de ellende alleen maar.

4.3.4 Periode 1850 – 1950

Priester signaleert dat er in de tweede helft van de 19^e eeuw meer rundvee kwam, zoveel zelfs dat de veestapel verdubbelde (56). Er werden ook in toenemende mate voedergrassen verbouwd, niet alleen de al eeuwen bekende klaver, maar ook nieuwe gewassen zoals mangelwortelen, kunstweide en lucerne. De ruimere voederproduktie op de akkers stelde de boeren in staat het areaal grasland ondanks de grotere veestapel, nog verder in te krimpen. Het waren echter nog steeds kenmerken van het oude landbouwsysteem, van een bedrijf dat met behulp van een eigen veestapel en een eigen mesthoop een hogere produktie probeerde te bereiken. Pas na 1870 deden zich structurele veranderingen en verbeteringen voor, ingezet door veel fundamentele ontwikkelingen. Het was vooral de toenemende beschikbaarheid van kunstmest en uitheems zaaizaad die een revolutie in de bedrijfsorganisatie mogelijk maakte. Boeren hoefden door deze innovaties niet langer tijd en geld te investeren in de aanmaak van deze belangrijke grondstoffen. De uitvindingen maakten bovendien ongekende gewasopbrengsten mogelijk zodat de onzichtbare grens die eeuwenlang de omvang van de oogsten had beperkt, kon worden verlegd naar een hoger niveau. Tenslotte stelde kunstmest de boeren in staat het gewas van de toekomst te verbouwen, de suikerbiet. Samen met de aardappel maakten deze knol- en wortelgewassen in de 2^e helft van de 19^e eeuw ook een revolutionaire ontwikkeling door, ten koste van de oppervlakte braakliggend land. Het zijn deze moderne veranderingen geweest, die ten grondslag liggen aan de fenomenale stijging van de produktiviteit die zich na 1870 heeft voorgedaan.

Het tijdvak van 1850 – 1878 wordt in de literatuur ook wel een nieuwe periode van voorspoed en welvaart voor de Zeeuwse landbouw genoemd (57). Niet alleen de graanprijzen, maar ook de prijzen van vee, vlees en zuivelproducten liepen omhoog. De grondprijzen lagen omstreeks 1860 al 40 % boven het niveau van de jaren veertig. Naast het gebruik van kunstmest werden nieuwe werktuigen, drainage technieken van de bodem en verbetering van de afwatering genoemd, die vanaf 1850 met elkaar leidden tot een produktiestijging. Bovendien boden de aanleg van de Kreekrakdam (1867) en de Sloedam (1871) nieuwe transportmogelijkheden (spoorwegen) voor landbouwproducten. Over de voorspoed in de landbouw in de jaren 1850 – 1878 lag in Zeeland de schaduw van de ondergaande meekrapcultuur. De synthetische bereiding van anilinekleurstoffen door de chemische industrie, was een stuk goedkoper dan de meekrapeteelt. Hierdoor lagen de prijzen voor meekrap na 1872 beneden het niveau van de produktiekosten. Aan de andere kant stimuleerde dit de ontwikkeling van de teelt van suikerbieten in sterke mate. Voor de ontwikkeling van de suikerbietenteelt waren de Belgische

suikerfabrieken, opgezet in de jaren vijftig, van grote betekenis. In Nederland werd de eerste fabriek in 1858 opgestart in Zevenbergen en begin jaren zestig begon ook de suikerbietencultuur op Zuid-Beveland. Voor het vervoer van de bieten naar de havens en de fabrieken, was de verbetering van transportmogelijkheden van vitaal belang. Na de grote landbouwcrisis van 1878 – 1895 werden al deze ontwikkelingen nog aanzienlijk versneld.

De voortekenen voor deze crisis waren er reeds in 1873, toen gewaarschuwd werd voor de toenemende graanteelt in Amerika. Zolang de transportmiddelen daar nog gebrekkig waren, bleven de graanprijzen nog wel overeind. Maar zodra de spoorwegverbindingen gereed waren en tarwe in steeds grotere hoeveelheden naar Europese markten verscheept werd, nam de concurrentie toe en zette een prijsdaling in, die 20 jaar zou voortduren. Niet alleen Noord-Amerikaans graan, maar ook tarwe uit Argentinië, Rusland en India, deden de prijzen op de wereldmarkt dalen tot een nivo, dat concurrentie van de West-Europese landbouw praktisch uitsloot. Amerika steunde immigranten indien zij zich vestigden in de nabijheid van nieuw aangelegde spoorlijnen, door kosteloos 64 ha land ter beschikking te stellen (58). In de jaren 1880 – 1884 kwamen er meer dan 3 miljoen immigranten het land binnen en verzezen er honderdduizenden nieuwe boerderijen, waar op grote schaal het landbouwbedrijf werd uitgeoefend. Daardat bemesting van de vruchtbare grond niet noodzakelijk was, grondbewerking tot een minimum beperkt bleef en de bedrijven niet met hypotheek belast waren, bleven de produktiekosten uiterst laag. Dit systeem van rooibouw over uitgestrekte oppervlakten gaf enorme oogsten, die men zelfs bij ongekend lage prijzen met winst van de hand kon doen. De enorme produktie en de toenemende transportmogelijkheden, zowel via de nieuw aangelegde spoorwegen als met de stoomschepen, veroorzaakten eind 1878 grote onrust op de Nederlandse markten. De prijsdaling van tarwe, gerst en koolzaad, die tot 1894 zou voortduren en op het eind wel 50 % zou bedragen, weerspiegelde de zorgelijke omstandigheden waarin ook de Zeeuwse boeren kwamen te verkeren.

Er waren twee mogelijkheden om het landbouwbedrijf uit de crisis situatie te halen : verlaging van de produktiekosten en anderzijds de teelt van nieuwe gewassen, die wel tegen concurrerende prijzen afgezet zouden kunnen worden. De eerste mogelijkheid was beperkt. Veel grond was duur gekocht en de hypotheekaire schulden waren hoog opgelopen (59). Bij het afsluiten van nieuwe pachtkontrakten, die voor Zeeuwse pachters weliswaar tot pachttermijnen van 7 jaar beperkt bleven, volgden de pachtprijzen het prijsverloop van de produkten maar ten dele. De gemiddelde pachtsom van bouw- en weiland daalde in de periode 1874 – 1895 met 20 – 30 %, terwijl de prijzen van de produkten tot de helft daalden. De landarbeiderslonen, die al niet veel boven het levensminimum lagen, konden niet veel meer worden verlaagd. Ze daalden in de geschetste periode nog met 10 – 20 %. Om toch een besparing op de loonkosten te realiseren werden vaak arbeiders ontslagen, die men vroeger ook in de wintermaanden aan het werk had gehouden. De seizoenswerkloosheid nam toe en op deze wijze kregen ook de arbeiders hun deel van de algemene malaise op het platteland. Sommige boeren zochten een uitweg in vermindering van de produktiekosten per ha. Zij gingen over naar meer extensieve produktie, uitgaven voor grondverbetering bleven achter, drainage was te duur, bemesting bleef beperkt tot het meest noodzakelijke en door het wieden te verminderen beperkte men de loonkosten.

Vernieuwing van het bedrijf naar andere produkten of gewassen had ook haar bezwaren. Dit leidde immers tot verhoging van de produktiekosten, terwijl men deze juist moest beperken. Toch nam in verschillende streken van de provincie in de eerste jaren na 1880 de veehouderij toe. Gebleken was dat de prijzen van vlees en zuivelprodukten minder snel daalden dan veel andere gewassen. Men kocht meer vee aan, breidde de weidegrond uit of ging zich juist toeleggen op stalvoeding en gebruikte soms goedkoop voer uit het buitenland. Zodra echter de uitbreiding van de veehouderij algemeen werd, begonnen ook de prijzen van vlees en zuivelprodukten te dalen. Tot een andere keus van gewassen had reeds het verval van de meekrapcultuur geleid. Zeeland ondervond reeds de gevolgen van een gedeeltelijke landbouwcrisis vóór de algemene crisis begon. Rond 1870 had menige boer het van ouds gevolgde systeem van vruchtwisseling moeten verlaten en een begin gemaakt met het verbouwen of uitbreiden van andere gewassen. Vooral de suikerbietenteelt breidde zich snel uit, de prijzen waren goed en de suikerfabrikanten bleven tijdens de crisis de verbouw van bieten stimuleren met het verstrekken van voorschotten tot meer dan fl. 100,= per ha. Dit was een uitkomst voor landbouwers die met een gebrek aan bedrijfskapitaal worstelden. Nadeel was een te grote afhankelijkheid van de suikerfabrikanten, waardoor sommige boeren meer suikerbieten verbouwden dan economisch verantwoord was. Degenen die de oplossing zochten in het telen van gerst, haver, peulvruchten, vlas en koolzaad op een groter deel van hun akkers, kwamen bedrogen uit. De prijzen van deze produkten daalden eveneens. Het meest winstgevend waren enkele nieuwe handelsgewassen, zoals karwij en de uienteelt. Op Zuid-Beveland werden tenslotte steeds meer nieuwe boomgaarden aangelegd. De jaren 1880 – 1895 was een tijd waarin de Zeeuwse landbouw diep ingrijpende veranderingen onderging.

Volgens Priester waren het juist biologische en chemische innovaties en niet mechanische uitvindingen, die aan de wieg stonden van het nieuwe landbouwbedrijf, dat gevormd werd in de periode van 1870 tot 1900, de periode waarin zich zowel de agrarische revolutie als de agrarische depressie voltrok (60). Het waren dus niet machines, maar hulp- en grondstoffen als kunstmest, zaaizaad en nieuwe veevoedermiddelen die de omwenteling teweeg brachten. In de eeuwen daarvoor had zich niet zo'n opmerkelijke produktiviteitsstijging voorgedaan. De opbrengsten van het belangrijkste graan van het oude bedrijf, tarwe, waren weliswaar relatief hoog, maar op de lange termijn onveranderlijk. Desondanks was er in de eeuwen voor circa 1870 wel een zekere dynamiek te onderkennen. De grootschalige inpolderingen in de periode 1600 – 1675, de opkomst van de meekrapteelt in de daaropvolgende 200 jaar, het verdwijnen van de schapenteelt en de kaasmakerij in de 17^e eeuw, de wisselende perspectieven van de slachtveehouderij in de 18^e en 19^e eeuw, al deze ontwikkelingen geven aan dat het boerenbedrijf star noch onveranderlijk was. In de Zeeuwse landbouwgeschiedenis is zowel verandering als continuïteit te bespeuren, van een agrarische revolutie was echter in de eeuwen voor 1870 geen sprake.

4.3.5 Conclusies

De Zeeuwse landbouw had reeds in de 17^e eeuw een modern karakter, zij was al in een vroeg stadium zeer commercieel, gespecialiseerd en hoogproductief. Zowel tiendrechten als eigendomsverhoudingen lijken deze ontwikkeling niet te hebben afgeremd. Juist in de eerste helft van die eeuw, toen veel land onder pachtverhoudingen werd geëxploiteerd en veel schorren werden bedijkt, viel er een grote dynamiek in de landbouw te bespeuren. Wel was er in de 17^e en 18^e eeuw een grote invloed van de polderbesturen, het provinciaal bestuur en de landelijke regering (overheid). Vooral de sterk oplopende belastingen, opgelegd door de staten van Zeeland, hebben vermoedelijk een grote invloed uitgeoefend op de economie en de sociale structuur van het platteland. In de periode 1675 – 1750 stegen grond- en polderlasten zo sterk, dat landbezit voor tal van stedelijke eigenaren een onaantrekkelijke vorm van belegging werd. Daar de pachtsommen min of meer konstant bleven of zelfs daalden, besloten veel beleggers hun onroerend goed van de hand te doen. In deze crisisperiode verwierven tal van pachters land, als gevolg hiervan nam de omvang van het eigenerfd bezit geleidelijk toe. Ook de bedrijfsgrootte nam toe, veel keuters waren in deze moeilijke tijd gedwongen hun bedrijfje te verlaten. Hun boerderijtje werd door de blijvers overgenomen met als gevolg dat het gemiddelde bedrijf steeds groter werd. Het bedijken van schorren was ook niet langer aantrekkelijk voor beleggers, zodat er een eind kwam aan de onstuimige groei van de inpolderingen. De stijging van de waterschaps- en statenpenningen heeft zonder twijfel een grote invloed gehad op de omvang en het eigendom van het cultuurareaal. In de wijze waarop dit areaal werd geëxploiteerd trad weinig verandering op. Alleen de toename van de meekrapteelt op Schouwen-Duiveland leidde tot intensivering van het bouwplan, op de andere eilanden veranderde weinig.

Een andere conclusie is dat marktontwikkelingen een belangrijke invloed hadden op de gecommmercialiseerde en gespecialiseerde Zeeuwse landbouw. In de landaanwinning was de invloed van de seculaire trend te onderkennen, er werden veel schorren ingepolderd indien sprake was van een opgaande conjunctuur. Ook in de veranderingen die in de decennia na 1870 in het bouwplan optraden, is de werking van de markt te herkennen. Producten als meekrap, koolzaad en tarwe verloren terrein doordat de vraag naar deze producten afnam, de marktontwikkelingen dwongen het Zeeuwse landbouwbedrijf in een nieuwe richting. De stijgende grondprijzen, toenemende beschikbaarheid van uitheems zaaigoed en kunstmest, de vraag van de bietsuikerfabrikanten, al deze nieuwe vraag- en aanbodverhoudingen stuwden het moderniseringsproces dat in de landbouw op gang kwam.

De prijzen van landbouwproducten (granen) schommelden met de conjunctuur maar volgden de onderliggende golfbeweging van de seculaire trend. De conjuncturele schommelingen, onder invloed van misoogsten, oorlogen, handelsbelemmeringen, hadden vaak grote gevolgen voor producenten (boeren) en consumenten (arbeiders op het platteland en de inwoners van de steden). De prijzen van pacht en arbeid waren veel minder gevoelig voor conjunctuur schommelingen. De agrarische lonen bleven van 1600 – 1865 op hetzelfde nivo en de huurprijs van landbouwgrond verliep met de lange golfbeweging van de seculaire trend. Veel Zeeuwse prijzen kwamen overigens tot stand onder invloed van vraag- en aanbodverhoudingen buiten de provincie, de trends in de pachtprijzen en de pieken en dalen in de graanprijzen waren internationale verschijnselen.

De markt, de eigendomsverhoudingen, het tiendrecht en het overheidsbeleid schiepen de economische en sociale omstandigheden waarin boeren hun bedrijf probeerden uit te oefenen. Ongetwijfeld hebben kooplieden, landheren, tiendheffers en ambtenaren een zekere invloed gehad op de wijze waarop de landerijen werden geëxploiteerd, maar deze was zeker niet doorslaggevend. Veeleer legden bodemgesteldheid, klimaat en de

beschikbaarheid van nieuwe technologieën hun beperkingen op en bepaalden in belangrijke mate de grenzen van het menselijk handelen.

De Zeeuwse boeren hadden in de eeuwen voor 1600 reeds een goed en productief landbouwsysteem ontwikkeld. Hiermee waren ze in staat de vruchtbaarheid van de akkers generatie op generatie in stand te houden. Rond 1600 waren de tarweopbrengsten in Zeeland, ondanks de intensieve en rovende graanteelt, relatief hoog. Voor de Zeeuwse boeren was het moeilijk hierin nog verbetering aan te brengen. Hun inzet was daarom volledig gericht op het behoud van de groeikracht van het land en het voorkomen van de ogenschijnlijk onvermijdelijke achteruitgang van de natuurlijke vruchtbaarheid, een ontwikkeling die ze met succes hebben kunnen afwenden. De Zeeuwse tarweteelt was in dit opzicht een bijzonder succesvol landbouwsysteem, ook al was enige vooruitgang in de opbrengst uitgesloten. Verbetering in de grondproductiviteit werd pas mogelijk nadat de eerder genoemde nieuwe gewassen, nieuwe rassen en nieuwe meststoffen beschikbaar kwamen.

Dat de opbrengsten van de oude landbouw zo lang, zo laag bleven (tarwe ca. 20 hl/ha. = 1600 kg/ha., thans ca. 10.000 kg/ha.), had alles te maken met het ontbreken van de moderne grond- en hulpstoffen, die de groei in de 20^e eeuw genereerden. Boeren beschikten niet over kunstmest, niet over veredelde gewassen en hadden evenmin toegang tot de thans zo vertrouwde wetenschappelijke kennis van de bodem, de bemesting en het plantenleven. Ze waren in de eerste plaats empirici, die hun vakbekwaamheid ontleenden aan hun eigen ervaring en de vuistregels die van generatie op generatie waren overgedragen. Het vereiste een enorme inspanning en creativiteit om op eigen kracht ook maar de kleinste verbetering aan te brengen in de beproefde wijze van boeren. Men dient dan ook het oude landbouwbedrijf te beoordelen tegen de achtergrond van zijn eigen tijd en niet te vergelijken met de snelle dynamiek van de 20^e eeuw.

Naast de techniek legde ook de natuur zijn beperkingen op. Zo lag in het verzoute Zeeland een specialisatie in de melkveehouderij niet voor de hand, daarvoor was zoet drinkwater te schaars. De nieuwlandpolders waren bij uitstek geschikt voor de teelt van granen, peulvruchten, handels-, knol-, en wortelgewassen vanaf het moment dat ze waren bedijkt. Eenmaal ingericht als bouwland, lag een radicale verandering van het grondgebruik in een later stadium niet meer voor de hand. Ook op de laaggelegen oudlandgebieden, waarvoor de Poel in deze studie model staat, moet de rundveehouderij beperkt geweest zijn. In de laaggelegen poelen kwam weliswaar veel grasland voor, maar een groot deel van deze gronden was minder geschikt voor intensieve veeteelt. Gedurende een groot gedeelte van het jaar stonden ze onder water, met als gevolg dat de opbrengsten van gras en hooi gering waren en er slechts een klein aantal dieren kon worden gehouden. Ecologische omstandigheden beperkten op deze wijze de keuze van de boer.

Zeeland was de provincie met de meest grootschalige, intensieve en commerciële akkerbouw, met een hoge productiviteit. Deze voorsprong had echter een remmende werking op latere ontwikkelingen. Omdat de landbouwmethoden al zo vroeg op zo'n hoog niveau stonden, was het voor de Zeeuwen bijna onmogelijk in een later stadium een nog hogere productie te bereiken. De Zeeuwse boeren waren wel bereid hun bedrijf te veranderen, maar konden dit niet omdat betere alternatieven op dat moment niet beschikbaar waren. De Zeeuwse landbouw was niet achterlijk, maar juist voor. Het door de oude historici geschetste beeld van isolement en onwetendheid staat haaks op een eeuwenlange traditie van marktgericht boeren. Een groot deel van de graanoogst werd vanuit de provincie naar Holland verscheept, terwijl zo goed als alle meekrap naar het buitenland werd geëxporteerd. Contacten met buurlanden waren er vrijwel voortdurend en daar stond de Zeeuwse tarwe- en meekrapteelt in hoog aanzien. Het waren de Britten die de Zeeuwse landbouw roemden en in lovende woorden spraken over de wijze waarop in Zeeland werd geboerd. De hectare opbrengsten van granen behoorden tot de hoogste van het land. Zelfs in internationaal opzicht waren de Zeeuwse opbrengsten hoog te noemen. Het was een hoogontwikkeld, maar stagnerend landbouwbedrijf, waar de wet van de afnemende meeropbrengsten aan ten grondslag lag. Een nog grotere arbeidsinspanning levert dan nauwelijks nog effect op de opbrengst. De potentiële capaciteit van het landbouwbedrijf is ten volle benut. De productie is dan in-elastic geworden, het extra werk wordt niet beloond met grotere opbrengsten of grotere oogsten. Verandering in de landbouw was niet afhankelijk van de mentaliteit van boeren, maar van de beschikbaarheid van cultuurgrond, van arbeid en van technologie, die het mogelijk maakten de onvermijdelijke daling van de meeropbrengsten uit te stellen.

Verandering was echter, ondanks de beperkte technische hulpmiddelen en de dwingende natuurlijke omstandigheden, geenszins uitgesloten. Over de voorwaarden die de veranderingsprocessen in gang zetten is weinig bekend, maar dat de investeringen van kooplui, patriciërs en tenslotte ook fabrikanten een belangrijke rol speelden, is wel duidelijk. Een dergelijke kapitaalsverstrekking vanuit het rijke Antwerpen gaf Zuid-Beveland na

de Sint Felixvloed op 5 november 1530 unieke kansen om er weer bovenop te komen. Eenzelfde investering moet ook de stoot hebben gegeven voor de expansie van de meekrapteelt op Schouwen-Duiveland. Dezelfde groeperingen hadden in het eerste dierkwart van de 17^e eeuw ook de grootschalige inpolderingen gefinancierd. Eind 19^e eeuw tenslotte waren het de kredieten van bietsuikerfabrikanten, die een voornamelijk rol speelden in de modernisering van de landbouw. Kapitaalverstrekking van buitenaf in de landbouw lijkt dus een beslissende en doorslaggevend uitwerking te hebben gehad op de loop der gebeurtenissen. Telkenmale stonden investeringen aan de wieg van nieuwe ontwikkelingen. Het geld en het initiatief van kooplieden, patriciërs en fabrikanten gaven zo, naast de inzet van talloze boeren en landarbeiders, vorm aan de geschiedenis van de Zeeuwse landbouw in de afgelopen eeuwen.

4.4 Randvoorwaarden

Niet alleen geografisch of landbouwkundig, maar ook in politiek, economisch, kerkelijk en waterstaatkundig opzicht vormde de 16^e eeuw de definitieve opmaat naar de nieuwe tijd, naar de renaissance en de Gouden Eeuw. Het was een roerige en voor de bevolking zware periode van veranderingen en Zuid-Beveland zou hierin met voortdurende watersnoodrampen, oorlogen en religieuze ontwikkelingen mede een hoofdrol spelen. Het vormde de apotheose van de ontwikkeling vanuit de middeleeuwen waarin het katholicisme centraal stond in het leven, gestructureerd in de katholieke kerk. Vanuit die periode ontwikkelde zich de Renaissance, de wedergeboorte van de verworvenheden uit de klassieke oudheid, waarin de mens en de wereld meer centraal stonden. Tussen renaissance en reformatie was er een verband: dezelfde kritische houding tegenover de bedenkelijke toestanden in de Kerk en dezelfde aandacht voor de bronnen van de bijbel. De reformatie betrok het vrijheidsbeginsel op het geloofsleven, de Renaissance op de kunst en wetenschap. In de Nederlanden valt de strijd om geloofsvrijheid vrijwel samen met die om de nationale vrijheid. Wanneer beide bevochten zijn, helaas ten koste van het verlies van de Zuidelijke Nederlanden, breekt voor de Noordelijke gewesten een bloeitijd aan zoals ze die nooit tevoren gekend hadden.

4.4.1 Politieke en kerkelijke ontwikkelingen

Gedurende de middeleeuwen werden de politieke ontwikkelingen in Zeeland gedomineerd door de macht van de lokale ambachtsheren (61, 62). Bovendien werd de zeggenschap van de graven lange tijd bepaald door de strijd tussen de graven van Vlaanderen en Holland. Daarnaast werd de positie van de koning in Zeeland mede bepaald door de geografische gesteldheid van het eilandengebied in de Schelde-delta. De ambachtsheren plaatsten zich door het weinig effectieve gezag van de ver verwijderde koning, voortdurend op de voorgrond. Zij namen belangrijke posities in bij de rechtspraak en de inning van de belastingen (grafelijk schot). In ca. 1300 verloren ze uiteindelijk de strijd tegen de graaf van Holland, maar bleven toch nog regelmatig successen boeken in hun strijd met de grafelijke dijkbesturen. In politiek opzicht begint het centrale gezag zich te herstellen, de opkomst van rijke steden (Middelburg, Goes, Zierikzee) vermindert de greep van het feodale systeem, er vindt een langzame overgang plaats naar de nieuwe tijd (63).

Onder leiding van Filips de Goede, hertog van Bourgondië, werd in de 15^e eeuw een centraal bestuur ingevoerd voor alle Nederlandse gewesten. Omdat het economisch zwaartepunt van het Bourgondische rijk in de Nederlanden lag en de meest belangrijke staatszaken ook hier werden beslist, werd het Bourgondische hof van Dijon naar Brussel verplaatst. De centrale inning van de belastingen, de rekenkamer en de centrale rechtspraak werden gevestigd in Mechelen en Antwerpen werd het internationale commerciële handelscentrum van Europa. Deze centrale instellingen legden de basis voor Nederland als land, dat zou uitgroeien tot één van de rijkste gebieden van West-Europa (64).

Toen de opvolgers van Filips de Goede weer op oorlogspad wilden, verzetten de Vlaamse steden zich hevig. Dit zou namelijk een aanslag op hun zeer welvarende economie betekenen, die hier zeer gevoelig voor was in verband met de import van grondstoffen via de haven van Antwerpen. In de 16^e eeuw leidde de opkomst van de reformatie tot vele godsdienstoorlogen in het rijk van Karel V en zijn opvolger Philips II. De onderdrukking van het ontluikende protestantisme leidde in 1566 in de Nederlanden tot de beeldenstorm, waarop Philips II de hertog van Alva stuurde om orde op zaken te stellen. De combinatie van militaire en godsdienstige repressie, verscherpt samen met de verhoogde belastingdruk om de kosten voor de operaties op te brengen, de tegenstellingen alleen maar. Het liep uit op de Slag bij Heiligerlee in 1568, wat de markering vormde voor het begin van de 80-jarige oorlog. De strijd leidde tot het opstellen van een onafhankelijkheidsverklaring door de

Nederlandse Staten-Generaal in 1581 en het uitroepen van de republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in 1587. In deze periode vestigde de regering zich in Den Haag en werden de Zuidelijke Nederlanden weer door Spanje heroverd. In die jaren zou de jonge republiek onder leiding van prins Maurits het tij van de Tachtigjarige Oorlog definitief keren.

De verovering van het strategisch gelegen Walcheren in het voorjaar van 1567 was één van de belangrijkste doelen van de prille Nederlandse opstandige beweging. In maart 1567 trachtten de geuzen Walcheren te veroveren, onder leiding van Pieter Haeck met achter de schermen de prins van Oranje. De verrassingsaanval mislukte echter, maar verontrustte de autoriteiten op Zuid-Beveland zodanig dat in Goes met de meeste spoed verdedigingsmaatregelen werden getroffen, tot aan de installatie van enige stukken geschut. De geuzen vertrokken echter de volgende dag naar Biervliet. De centrale regering greep krachtig in, op 30 maart 1567 werd Walcheren door een forse hoeveelheid krijgslieden bezet. Her en der werden de hervormde kerkdiensten gestaakt en in de zomer van 1567 kwam de hertog van Alva met een groot leger naar de Nederlanden om de opstand neer te slaan. Vanuit zee werd Zeeland bedreigd door de watergeuzen en dus werd de verdediging in gereedheid gebracht. In Goes werden op 1 oktober 1569 alle weerbare mannen opgeroepen om zich gereed te houden de stad te beschermen. Vanaf december 1569 kregen Zierikzee en Goes inkwartiering, samen moesten ze aanvankelijk één compagnie huisvesten, ca. 300 soldaten plus niet-militaire ondersteuning. Later deelde ook het platteland in de last van de inkwartiering. Inkwartiering ontwrichtte het dagelijks leven in hoge mate. In Veere en Goes leidde de onvrede tot scheldpartijen jegens de soldaten.

Op 1 april 1572 namen de watergeuzen Den Briel in en reeds op 6 april 1572 weigerde Vlissingen een Spaans garnizoen in te kwartieren en kwam de stad in opstand. Toen watergeuzen, Engelse en Franse troepen werden binnengehaald, stond Walcheren spoedig onder het gezag van de prins van Oranje. Middelburg, Goes, Reimerswaal en Tholen bleven echter aanvankelijk trouw aan de centrale regering en meer onder druk van de bevolking ging men geleidelijk over naar de kant van de prins. Zo viel Middelburg in februari 1574 in handen van Willem van Oranje. Veel kloosterlingen verlieten Zeeland, maar omgekeerd verhuisden ook veel Vlamingen naar de Zeeuwse eilanden, mede door de val van Antwerpen in 1585. Middelburg werd mede hierdoor aan het eind van de 16^e eeuw de grootste koopstad van de Noordelijke Nederlanden.

Ook op Zuid-Beveland voelde men de 80-jarige oorlog. Na de inname van Den Briel door de Watergeuzen in 1572 en de daarop volgende overgave van Vlissingen en Veere naar de Prins van Oranje, werden de bewoners van Zuid-Beveland enorm belast met de legering van soldaten. Deze namen hun af wat ze nog over hadden na de Allerheiligenvloed van 1570, waardoor ze toch al op hoge kosten waren gejaagd. Bovendien konden de producten van het land niet verkocht worden doordat het eiland aan alle kanten door schepen van de Prins was ingesloten. En alsof dit nog niet genoeg was, werden vanuit Walcheren nog grote hoeveelheden nieuw geworven soldaten, waarvan het grootste deel ziek was en niet in staat om dienst te doen, naar Zuid-Beveland gestuurd. De bewoners kregen van de gouverneur te horen dat niemand graan naar buiten het eiland mocht vervoeren, behalve Middelburg en Arnemuiden. Hierdoor werd iedere handel op Brabant, dat toen de korenmarkt van Zuid-Beveland was, afgesneden. De enige marktplaatsen die men nog had waren Middelburg, Arnemuiden en Goes, zodat boeren die uit angst voor de vijand toch van hun graan af wilden, de 3 markten hiermee overvoerden, wat weer leidde tot lage prijzen.

Regelmatig werden pogingen gedaan om het eiland definitief op de Spaanse bezetters te veroveren. In juli 1572 landde een contingent soldaten vanuit Vlissingen op Zuid-Beveland en trok op naar Goes, met het doel deze stad te veroveren. Dit mislukte, waarna men de stad belegerde door omsingeling om deze tot overgave te dwingen. Zodra men echter te horen kreeg dat er vanuit Antwerpen een hoop krijgsvolk van Alva onderweg was, keerden ze terug naar Vlissingen. Een tweede poging van de Prins om Goes in te nemen, nadat hij de stad 9 weken had belegerd, liep eveneens vruchteloos af. De Spanjaarden kwamen met 5000 man over het Verdrongen Land van Zuid-Beveland en dreven, na een tocht van ongeveer 3 uur, meestal tot aan de knieën en soms tot het middel door het water lopend, bij Krabbendijke de belegeraars op de vlucht. Nadat de troepen van de Prins van Oranje in december 1575 weer een vergeefse poging hadden ondernomen om Zuid-Beveland te bevrijden, bleef het eiland onder Spaanse bezetting tot 1577 en had tijdens deze periode voortdurend last van de daar gelegerde vijandelijke troepen .

Nauwelijks waren de bewoners van de Spanjaarden verlost of ze schaarden zich aan de kant van de Prins van Oranje. De bewoners van het platteland werden hierna nog regelmatig opgepakt en achter de tralies gezet. Daarom werd op 9 september 1598 een verzoek gedaan aan de Staten Generaal om "*eenige kompagnieen krijgsvolk*", om een en ander te voorkomen. Echter, pas bij het Staatsbesluit van 22 juni 1600, werd bevel gegeven om een garnizoen in te richten op het platteland van Zuid-Beveland. Het leven op het platteland bleef echter zorgelijk. Veel katholieken, die geen godsdienstvrijheid hadden en in voortdurende angst zaten om weggevoerd te worden of hun huizen te zien afbranden, grepen het sluiten van het Twaalfjarig Bestand (1609 – 1621) op 9 april 1609 aan, om hun anders zo geliefde vaderland te verlaten. Zij trokken naar de Vlaamse gewesten die ontvolkt geraakt waren en begonnen daar een nieuw bestaan op te bouwen. Ze werden met open armen ontvangen en konden daar, mede door hun trouw aan het katholieke geloof, meer voorrechten tegemoet zien.

Het algemeen verval op het eiland werd door diverse factoren veroorzaakt. De Allerheiligenvloed van 1570 veroorzaakte met de verwoestingen door de oorlog en de onverdraagzaamheid tussen katholieken en protestanten al veel ellende. Daarnaast veroorzaakte de teloorgang van de koophandel op Antwerpen, met de Westerschelde als toevoer, wat voor veel dorpen die aan de oever lagen veel welvaart bracht, een ontvolking die een massale sloop van gebouwen tot gevolg had.

In augustus 1627 werd door de Spanjaarden opnieuw een poging gedaan om Zuid-Beveland te veroveren, welke echter door de Zeeuwse vlootvoogd vice-admiraal Marinus Hollaré verijdeld werd. Door dezelfde Zeeuwse vlagofficier werd in 1631 een Spaanse vloot van 90 platboomvaartuigen op het Slaak vernietigend verslagen. Hij liet de vijandelijke scheepsmacht eerst passeren en zette daarna de achtervolging in. Toen de Spanjaarden in de avond van 12 september waren aangekomen op het Slaak vielen de Zeeuwen aan. Als gevolg van de onverwachte aanval en opkomende mist ontstond bij de vijandelijke troepen verwarring gevolgd door algemene paniek. Bij tientallen sprongen de Spanjaarden in het water in de hoop niet in handen van de Zeeuwen te vallen. Er werden 4000 man gevangen genomen, terwijl 1500 zeelui en soldaten sneuvelden. De Schelde bleef vanaf nu in Zeeuwse handen. Toch bleef Zuid-Beveland nog altijd bloot staan aan aanvallen door kleine vijandelijke vaartuigen tot de Vrede van Munster in 1648. Zuid-Beveland bleef echter in een desolate toestand achter. Verlaten en uitgeroofde dorpen, verbrande kerken, kastelen en hofsteden, arme, schamele inwoners, gebroken en slecht onderhouden dijken, dat was het beeld van het eiland, terwijl men willekeur, eigen belang en onkunde aantrof in het bestuur. Waar dat kon ging men echter ook weer aan het werk, dijken en sluizen herstellen, de verloren eigendommen opzoeken en trachten de rechten hierop terug te winnen. Kortom alle voordelen die de vrede en vrijheid van godsdienst met een dosis veerkracht, werklust en een goed beleid aan de bewoners van dit vruchtbare eiland kon geven.

Vòòr de 80-jarige oorlog mag de reformatie gerust één van de belangrijkste historische ontwikkelingen in de Nederlanden van de 16e eeuw worden genoemd. Het heeft mede geleid tot de Nederlandse opstand tegen de Spanjaarden en de uiteindelijke scheuring tussen de Zuidelijke en Noordelijke Nederlanden. Het begin van de reformatie in Europa wordt meestal gemarkeerd met het jaar 1517, waarin Maarten Luther zijn kritiek op de Rooms-Katholieke Kerk verwoordde in 95 stellingen, die hij aan de deur van de slotkerk in Witteberg vastspijkerde. Na de Lutherse invloeden bereikte rond 1530 de doperse beweging de Nederlanden (65). In de tweede helft van de 16^e eeuw laat een volgende belangrijke protestantse stroming van zich horen, namelijk het Calvinisme dat zich vooral vanuit het zuiden over de Nederlanden verspreidde.

De hervormingsbeweging liet ook Zeeland niet onberoerd. De strategische ligging van de Zeeuwse eilanden in de Scheldedelta stond garant voor een snelle verspreiding van de hervorming. Buiten de havensteden treffen we echter na de proclamatie van de 95 stellingen in 1517 aanvankelijk nauwelijks sporen van hervormingsgezindheid (66). Op Zuid-Beveland, waar de landbouw centraal stond, was de situatie ook niet te vergelijken met de handelscentra op Walcheren. Zeker na de stormvloed van 1530 en 1532 zal men op het platteland de aandacht volledig bij het opnieuw in cultuur brengen van het land gehad hebben, in plaats van bij de hervorming. Terwijl in de havensteden doperse gemeenschappen ontstonden, gebeurde er op Zuid-Beveland weinig. Bovendien lijkt de weerstand op Zuid-Beveland tegen het berechten van medemensen omwille van hun geloofsovertuiging, sterk te zijn (67). Toch reageerden ook hier de katholieke kerk en de centrale overheid met vervolging van de ketteren. Het huldigen van geloofsopvattingen die niet strookten met de traditionele, katholieke was verboden en het Bloedplakkaat van 1550 stelde op vrijwel alle uitingen van hervormingsgezindheid de doodstraf. De hervormingsgezinde ideeën hadden inmiddels ook de dorpspastoors op het agrarische Zuid-Beveland bereikt en wat leefde bij de parochiepriesters bereikte via de kansel de toehoorders. Het gevolg waren

klopjachten, arrestaties, martelingen (pijnbank, aan de kaak stellen) tot doodvonnissen, voltrokken op de brandstapel (68).

De hervormingsbeweging bleef echter groeien en toen in augustus 1566 de beeldenstorm woedde op Walcheren, ging deze praktisch geheel aan Zuid-Beveland voorbij. Terwijl de hervormde gemeenten op Walcheren een vergadering buiten de muren kregen, was de situatie in de Bevelandse steden Goes en Reimerswaal niet veranderd en de positie van de rooms-katholieke kerk onaangetast. Het zwaartepunt van de doperse activiteiten op het platteland van Zuid-Beveland in deze jaren '60 lag in de streek rond Nisse. De autoriteiten probeerden protestante voorgangers het zwijgen op te leggen, maar de meesten ontkwamen aan arrestatie door te vluchten, zoals meester Filips, de voorganger van Nisse. Rooze komt voor heel Zeeland tot een getal van 376 personen die hun woonplaats verlieten (69). Het aantal vluchtelingen van Zuid-Beveland bedroeg slechts 1, de pastoor van 's-Heer Hendrikskinderen, Anthonis van Os. Het protestantisme leefde ondergronds voort en op het Zuid-Bevelandse platteland vonden regelmatig bijeenkomsten plaats. Er bleef hoop op betere tijden en toen de watergeuzen op 1 april 1572 Den Briel innamen was dit voor velen een teken dat een nieuw tijdperk met nieuwe mogelijkheden aangebroken was.

De bezetting van het vestingstadje Den Briel aan de monding van de Maas bracht een kettingreactie teweeg onder de Hollandse en Zeeuwse steden, die zich vrijmaakten van het centrale gezag in Brussel en trouw zwoeren aan hun stadhouder prins Willem van Oranje. Het protestantisme kreeg hierdoor vaste voet in de Nederlanden. In 1577 sloten de stad Goes en de ambachten van Zuid-Beveland een overeenkomst met de Prins van Oranje, waarmee Zuid-Beveland in het kamp van de Prins terecht kwam. Eén van de bepalingen van deze overeenkomst was de onverkorte handhaving van de rooms-katholieke eredienst. Stad en platteland waren bepaald niet hervormingsgezind. Onder grote druk van het protestantse Walcheren stond het stadsbestuur van Goes tenslotte toe, dat de kapel van het Kruisbroedersklooster voor de protestantse eredienst geschikt zou worden gemaakt. Echter, de kleine groep aanhangers van de nieuwe leer nam in 1578 brutaalweg de Grote Kerk in gebruik en verwijderde in een verlate beeldenstorm alle katholieke voorwerpen. Goes en Zuid-Beveland kregen een opgelegde reformatie te verwerken en het duurde tot in de eerste decaden van de zeventiende eeuw voordat de katholieken definitief in de schuilkerk verdwenen. In die eerste jaren na de Reformatie kregen de dorpen, indien nodig, toestemming om katholieken in hun besturen te benoemen, wanneer er te weinig protestanten waren, die een bestuursfunctie konden uitoefenen (70).

4.4.2 Waterstaatkundige ontwikkelingen

De 11^e en 12^e eeuwse stormvloed van 1014 en 1134 zijn de aanleiding geweest voor de bedijking van Zuid-Beveland. Door de overstromingen die ze teweeg brachten, begonnen de bewoners van de onbedijkte en gekultiveerde schorren de noodzaak te voelen voor een meer definitieve beveiliging van hun land. Het opwerpen van de eerste kunstmatige hoogten is volgens Dekker te beschouwen als een reactie op de stormvloed van 1014 (71). Doordat er veel land onder water stond was het gedurende een groot deel van de 11^e eeuw niet meer mogelijk zonder bescherming op het door de natuur gevormde land te wonen, zoals dat in rustiger tijden wel het geval was geweest. De oorspronkelijke hoogten (kernheuvels, vliedbergen) waren niet hoger dan 1 – 2 meter en zijn te beschouwen als woonplaatsen. In sommige gevallen waren het hoogten van geringe omvang en oppervlakte, waarop hoogstens één primitieve hofstede kan hebben gestaan. Genoemde hoogten zijn het best bewaard gebleven als zij in de 12e eeuw zijn opgehoogd tot bergen van 5 – 12 meter. In Zuid-Beveland waren er in de 11e eeuw eenvoudige nederzettingen van een aantal huizen bij elkaar, de latere dorpskernen, en verspreide boerderijen met boerenwoningen. De behuizingen, waarvan de resten op de kernheuvels zijn aangetroffen, hadden een primitief karakter. De dikke mestlagen die men er aantreft, wijzen erop dat bij deze woningen of boerderijen veel vee werd gehouden. De veeteelt is lange tijd een belangrijk middel van bestaan gebleven. Men hield vooral schapen maar ook ander vee en men deed bovendien aan leerbewerking. Van een systematische bedijking is op Zuid-Beveland in de 11^e eeuw nog geen sprake. Deze bedijking was ook de opvolger van het opwerpen van woonhoogten, die hierdoor ook hun functie verloren, tenzij ze nog dienst konden doen tegen het binnenwater.

Na een rustige periode volgend op de ramp van 1014, werd Zeeland in 1134 opnieuw geteisterd door een enorme stormvloed. De reactie op deze stormvloed van 2 op 3 oktober 1134 was aanzienlijk verschillend van hoe men reageerde op de stormvloed van 1014. De 12^e eeuwse Zeeuwen verstonden reeds de kunst dijksystemen te konstrueren, die op interlokaal nivo paal en perk stelden aan de overstromingen. Weliswaar vormden de grote kreekruggen een barriere voor het door inbraakgeulen binnenstromende water, maar in het algemeen bleek deze

natuurlijke beveiliging voor de bewoners van de ruggen en het achterliggende land onvoldoende. De mens moest een handje helpen door de kreekruggen te verhogen. Zo was het eerste beveiligingswerk, dat na de overstroming van 1134 werd ondernomen, het opwerpen van een dijk op de noordrand van de kreekrug Kapelle – Kloetinge – 's-Heer Arendskerke, de noordzijde van het oude Poelgebied. Op deze wijze heeft men het gebied van de Westwatering voorzien van een defensieve, sluitende ringdijk. Er bestaat volgens Dekker geen grond voor de veronderstelling dat men er reeds vóór 1134 toe over is gegaan het land van ringdijken te voorzien (72). Hij trekt dan ook de vergelijking tussen de februarivloed van 1953, die het ontstaan gaf aan de deltawerken, en de stormvloed van 1134 die de aanleiding vormde voor de eerste systematische bedijkingen. Zo werd Zuid-Beveland door een vorm van interlokale samenwerking ingepolderd en werd eveneens de afwatering van de landinwaarts gelegen poelgronden beter gegarandeerd. Een mijlpaal in de ontwikkelingen was naast het ontstaan van de watering en waterschappen tussen 1200 en 1250, de instelling van de grafelijke dijksbesturen rond 1300. Het onderhoud aan de dijken bleef echter de gehele middeleeuwen door gebrekkig.

De watering, die de afwatering en dijkzorg regelden, stonden onder bestuur van gezworenen met een dijkgraaf, en de ingelanden draaiden op voor de kosten. Ook voor de westwatering gold dat dijkgraaf en gezworenen het onderhoud van dijken, watergangen en sluizen regelden. De dijkgraaf kwam aanvankelijk uit de adel en liet zich over het algemeen niet veel aan z'n ambt gelegen liggen. Hier bracht Goes, onder meer door de stormvloed van 1509 en 1511, verandering in. Het ambt van dijkgraaf werd gepacht namens het stadsbestuur en men zorgde ervoor dat er deskundige dijkgraven benoemd werden, zoals vanaf 1522 Cornelis Jansz Scravelinck uit Biezelinghe (73). Een ander zwak punt van de waterstaatorganisatie was de hang van ambachtsheren en ingelanden naar het lokale bestuur, zij schuwden de grotere verbanden, met name in het dijksonderhoud. Alleen parochies langs de dijk draaiden op voor de kosten, de binnenlandse parochies waren vrij. De kosten voor de afwatering, watergangen en sluizen, waren historisch al gemeenschappelijk. Na de Damiaansvloed van 1509 werd ook het dijksonderhoud van hogerhand geregeld, de ringdijk om Zuid-Beveland werd verdeeld en toegewezen aan alle parochies voor het onderhoud. De weerstand van het land tegen de zee werd verder verzwakt door het afgraven van binnendijken en de moertering of darinck delven. Voor de winning van turf werd het veen onder de kleilaag weggegraven, waarna de klei werd teruggestort, maar het hele proces had wel een aanzienlijke bodemdaling tot gevolg, de reden waarom rond 1500 een verbod op de moertering volgde. Wanbeheer door dijkgraven en de oude verdeling van het dijksonderhoud door ambachtsheren en ingelanden maakte dat de dijken van Zuid-Beveland er begin 16^e eeuw slecht voor stonden, het land achter de dijken was op vele plaatsen verzakt door de moertering.

De gebrekkige samenwerking in het dijkbeheer leidde uiteindelijk tot de Sint Felixvloed op "*Sint Felix Quade Saterdach*" van 5 november 1530, gevolgd door nog een stormvloed op 2 november 1532, waarbij de watering Beoosten Yerseke voorgoed verloren ging. In het in 1530 gespaarde deel van Zuid-Beveland, de watering Bewesten Yerseke, werd daarna een zekere vorm van concentratie in het dijkbeheer verwezenlijkt, die ca. 1600 zou leiden tot de vorming van de Brede Watering Bewesten Yerseke. De gevolgen van de St. Felixvloed van 1530 zijn enorm, niet alleen verdwijnt een groot deel van het eiland Zuid-Beveland in de golven, wat leidt tot het Verdrongen Land van Zuid-Beveland, maar ook vele dorpen en de stad Reimerswaal gaan uiteindelijk verloren. De bloeitijd van Reimerswaal viel in de 15^e eeuw, de stad was na Middelburg en Zierikzee de derde stad in rang van Zeeland. Een reeks van rampen bracht in de 16^e eeuw de ondergang : een stadsbrand in 1520 en de St. Felixvloed van 1530, waardoor Reimerswaal een eiland werd. Na nieuwe overstromingen zoals de Allerheiligen vloed van 1570, en oorlogsgeweld werd de stad tenslotte in 1572 en 1573 door de geuzen geplunderd en in brand gestoken. Nadat de stad een jaar of drie praktisch onbewoond was geweest, vertrokken in 1631 de laatste bewoners.

Er waren door de stormvloed van 1530 twee grote gaten geslagen in de noordelijke dijk van Zuid-Beveland bij Lodijke (Oostwatering) en in het westen bij Kattendijke (Westwatering). De Vlaamse steden voorzagen de getroffen bevolking van levensmiddelen, maar de oogst was verloren en velen leden armoede. Ook voor burgers in de steden stegen de prijzen van levensmiddelen van dag tot dag. Vele geredde beesten kwamen alsnog om van honger en dorst. Verscheidene gebieden zouden niet teruggewonnen kunnen worden. Men had zich gewend tot Antwerpse kooplieden om te vernemen of die genegen waren de getroffen te helpen door de herdijking te financieren. Volgens Dekker & Baetens (74) was de schade door de stormvloed op Zuid-Beveland het grootst in het oosten maar ook het westen werd getroffen. Naast de Oostwatering met Reimerswaal plus 15 dorpen was ook de Westwatering met dorpen als Sinoutskerke, 's-Heer Abtskerke en Baarsdorp ondergelopen. Droog bleven de stad Goes, de Goese Polder en 's-Gravenpolder. Binnen de ringdijk van de Westwatering bleef de parochie Nisse droog, doordat deze door een binnendijk beveiligd was. Vanwege hun hoge ligging bleven in het ondergelopen gebied verschillende dorpskernen boven water uitsteken. Vanaf de stadhuistoren van Goes was te

zien dat de Ganzepoort was weggespoeld, maar dat de huizen, kerken en bomen op het platteland boven het water uitstaken. De herbergen op verschillende dorpen waren gewoon in bedrijf. In de winter en het vroege voorjaar van 1531 werd er ondanks het slechte weer overal aan de dijken gewerkt, in West – Zuid-Beveland met meer succes dan in Oost – Zuid-Beveland.

In de Westwating werden de dijkwerken meteen na de stormvloed van 1530 kordaat aangepakt, door het stadsbestuur van Goes werden 100 personen van het zakkendragersgilde ingehuurd en betaald om het gat bij Kattendijke dicht te maken (75). Ook had de burgemeester een hoeveelheid stenen die bestemd waren voor de kerkbouw ter beschikking van dijkgraaf Scravelinck gesteld. Kort na 13 februari 1531 was de Westwating geheel droog en konden de landerijen weer worden ingezaaid. Door een storm op 18 april 1531 volgde echter een doorbraak van de oude binnendijk, die de Westwating scheidde van de Oostwating, waardoor een deel van de Westwating weer overstroomde. Dijkgraaf Cornelis Jansz Scravelinck en de burgemeester van Goes, onderstreepten de noodzaak om de Westwating te scheiden van de Oostwating door versterking en verhoging van de oude binnendijken. Op verzoek van de ambachtsheren, ingelanden en inwoners van de Westwating, werd toestemming gegeven voor de versterking van de binnendijk tussen Yersekedam en Hansweert tot zeekering. De kosten voor het verhogen van de binnendijk bedroegen £ 2320. Het tracé van de oude binnendijk, die al spoedig Zanddijk werd genoemd, was zodanig dat Kruiningen niet bij de Westwating werd getrokken. Dit bleef dus, net als de rest van de Oostwating geïndeerd. Door de versterking en gedeeltelijke verlegging van de Zanddijk kon de Westwating opnieuw drooggelegd worden, waarvoor zij achteraf van de regering belastingvrijstelling kreeg.

In het jaar na de stormvloed van november 1530 is veel gedaan om de overstroomde gebieden te herwinnen, in het westen met succes, in het oosten zonder succes. De bemoeienis van de centrale regering was intensief, de opeenvolgende landvoogdessen waren zeer bezorgd, maar waar het aan ontbrak was genoeg geld. Het was ook heel ongewoon dat de regering geld voor de dijken verschafte, zij had daar ook geen budget voor, de hele middeleeuwen door was de zorg voor de dijken met eigen krachten op lokaal of hooguit interlokaal nivo geregeld. De storm die zich in 1530 voordeed tijdens springtij was heviger dan de vorige en veroorzaakte een ramp in het hele kustgebied van de Nederlanden, de traditionele middelen om het water te beheersen schoten schromelijk te kort en de getroffen moesten wel een beroep doen op de centrale overheid en dat gold niet alleen voor Zuid-Beveland, maar voor heel Zeeland. De regering moest uiteindelijk de benodigde gelden lenen bij kapitaalcrachtige kooplieden in Antwerpen. Volgens Dekker & Baetens (76) heeft de Westwating het snelle herstel van de dijken na 1530 vooral te danken aan de deskundigheid van dijkgraaf Cornelis Jansz Scravelinck, gesteund door het Goese gemeentebestuur. In het midden van de 16^e eeuw was Scravelinck een der belangrijkste lieden in de Nederlanden met kennis van zaken omtrent dijkage en werd toen bij vrijwel alle grote waterstaatswerken ingeschakeld als adviseur of commissaris van de regering. Als enige dijkgraaf kreeg hij een beloning van £ 120 Vlaams van de regering.

De Westwating van Zuid-Beveland was in 1532 weliswaar weer droog, de nog zwakke dijken vereisten echter een voortdurende zorg. Tijdens de stormvloed van 2 november 1532 liep de gehele Westwating weer onder, met deze keer ook de parochie van Nisse, waar men echter op eigen kracht de doorgebroken zwakke dijk direct kon repareren. Ook nu laten de bronnen ons bijna geheel in de steek over het menselijk leed dat de vloed veroorzaakte en wordt slechts globaal gesproken over vele slachtoffers. Het waren in ieder geval de plaatselijke bewoners die het meest onder de ramp te lijden hadden en niet de kooplieden of ambachtsheren, die met grond elders hun risico gespreid hadden. In de Westwating was de schade minder groot dan in 1530. Hooggelegen dorpen en boomgaarden bleven droog. Volgens attestaties afgelegd door oude mensen op 23 mei 1581 kon men droogvoets van het ene dorp naar het andere gaan. Betrekkelijk snel werd de wating dan ook drooggelegd door het gat in de nieuwe dijk tegen Kruiningen en een kleiner gat in de Ganshoek bij Eversdijk te dicht en op een aantal plaatsen de dijken te verhogen. De rekening van het dijkherstel geeft aan dat het de Wating £ 7862 Vlaams heeft gekost, een bedrag dat door de ingelanden middels 4 heffingen op het gemet werd opgebracht. Dijkgraaf Conelis Jansz Scravelinck van de Westwating ontving wegens zijn grote verdiensten, boven zijn loon van £ 93 Vlaams, nog een toelage van £ 200 van de Wating en een beloning van £ 125 van de regering. De bestaande dijken eisten echter nog voortdurend versterking, vooral door zinkstenen. Zo werden in 1545 ten huize van dijkgraaf Cornelis Jansz Scravelinck grote partijen zinksteen en zoden gekocht van een koopman van stenen uit Vilvoorde, ten behoeve van de dijken van de Westwating. Dit alles kon echter niet voorkomen dat op 13 januari 1552 de Sint-Pontiaansvloed het gehele kustgebied van de Nederlanden teisterde. Deze stormvloed was echter voor Zuid – Beveland lang niet zo rampzalig als de vloed van 1530 en 1532. In West – Zuid-Beveland leden de inmiddels versterkte dijken wel veel schade, maar ze hielden bijna overal stand. Ruim achttien jaar na

de Sint – Pontiaansvloed, op 1 november 1570, trof een nieuwe stormvloed het kustgebied van de Nederlanden (77). In Zuid – Beveland richtte deze Allerheiligenvloed echter nog minder schade aan dan de vloed van 1552.

Na de hevige stormvloed van de 16^e eeuw blijft het in de 17^e eeuw lange tijd rustig. De Sint Pietersvloed (1651) en de stormvloed van 1675 troffen in de eerste plaats andere delen van het land. De stormvloed van 26 januari 1682 trof echter weer het delta-gebied van Zuidwest Nederland. Door een combinatie van springtij en noordwesterstorm ontstonden op veel plaatsen opnieuw overstromingen. In Zeeland overstroonden 161 polders, waaronder een aantal in Oost – Zuid-Beveland. Grote watersnoden hierna zijn van 14 januari 1808 en van 12 maart 1906. De ramp van 1808 leidt tot een algemene dijkverhoging. Bij de laatste twee stormvloed ontstonden geen permanente verdrinken landen meer. De laatste keer dat het kerngebied van de Poel door dijkdoorbraak onder water gestaan heeft is waarschijnlijk bij de Sint Felixvloed van 1530 geweest. Zij heeft dit ongetwijfeld mede te danken gehad aan de talloze nieuwlandpolders die hierna aan de Westwatering of de Brede Watering Bewesten Yerseke zijn aangedijkt.

4.5 Sinoutskerke

Zeeland wordt door historici soms omschreven als een pachtprovincie. In het verleden zou hier slechts een klein deel van de landbouwgrond door eigenerfde boeren zijn bewerkt. Volgens Priester is het echter niet juist te veronderstellen dat Zeeland altijd een provincie van pachtboeren geweest is, bijvoorbeeld rond 1800 toen het aantal “*eigen gebruikers*” op 60 % geschat werd en het aantal pachters op 40 % (78). In het begin van de 17^e eeuw werd de meeste landbouwgrond in Zeeland verpacht. Priester constateert hierin nog een regionale verscheidenheid, maar gaat bij de behandeling van de eigendomsverhoudingen helaas slechts marginaal in op de situatie op Zuid-Beveland (78). Hij concludeert dat in de 18^e eeuw het boereneigendom fors toenam, maar dat hun nazaten dit bezit na 1830 weer verloren. Veel cultuurgrond kwam toen opnieuw in handen van beleggers. Bij de aanvang van de 20^e eeuw was Zeeland tenslotte weer een pachtprovincie. Deze eigendomsverhoudingen zijn onderzocht bij 11 getraceerde boerderijen in of rond het Ganzengebied bij Sinoutskerke.

Na een lange periode van economische en demografische expansie keerde na 1650 om in een periode van stagnatie en contractie. Vanaf 1750, toen de seculaire trend een nieuwe expansie-fase inzette, keerden de ontwikkelingen weer ten goede. De seculaire depressie na 1650 zette in met een structurele daling van de graanprijzen, waarvan het dieptepunt pas in 1730 werd bereikt. Het rendement op landeigendom nam sterk af. Talloze eigenaren hadden door de almaar olopemde belastingdruk zo'n achterstand in de betaling van de grond- en polderlasten opgelopen dat ze zich genoodzaakt zagen afstand te doen van het eigendom van hun land. Het verloop van de seculaire trend is getoetst aan de ontwikkeling van de grondprijzen binnen het Ganzengebied bij Sinoutskerke in 1596.

4.5.1 Eigendomsverhoudingen

In de 18^e eeuw waren patriciërs graag bereid land aan boeren te verkopen, vooral toen hun vermogenspositie achteruit ging. Verkoop van onroerend goed en belegging van de vrijgekomen gelden in hoger renderende objecten werd toen aantrekkelijk. Opmerkelijk noemt Priester, dat een deel van het kapitaal weer als lening aan boeren werd verstrekt (79). Voor patriciërs uit Goes, Middelburg of Zierikzee leverden deze hypotheek een aantrekkelijke rente op, terwijl boeren er de aankoop van hun eigen bedrijf mee konden financieren. In 1767 berekende men dat de bruto pacht inkomsten minus belastingen en waterpenningen, 2,6 % bedroegen van de koopprijs van landbouwgrond (80). Van deze 2,6 % diende de landeigenaar nog het onderhoud aan de opstallen te voldoen. Deze berekende 2,6 % was lager dan de destijds geldende rentevoet van hypothecaire leningen, die op 3 – 4 % lag.

Priester beperkt zich in zijn onderzoek tot het gebruik van de baandersvergaren (81), omdat het gebruik van de overlopers te arbeidsintensief was (82). Een ander bezwaar was volgens hem dat niet in alle overlopers de baanders vermeld worden. Priester geeft ook het belang aan van de verhouding tussen eigen grond en pachtgrond (78). De mate waarin het land in boerenhanden was, gaf een indruk van de machtsverhoudingen op het platteland. Bovendien gaf het ook aan waar het inkomen dat in de landbouw verdiend werd naar toe ging : naar de bewerkers van het land, die dit vermogen weer konden inzetten voor noodzakelijke investeringen, of in de vorm van pacht , naar de landeigenaren die meestal niet in de landbouw werkzaam waren en ook niet in de streek zelf woonden. Daarnaast kregen pachters verschillende beperkingen opgelegd (verplichting tot braken,

hoeveelheid bemesting, verbod op verbouw uitputtende gewassen, verbod op het scheuren van grasland, etc.). Deze bemoeienis met de bedrijfsvoering gingen pachters steeds meer als een bezwaar zien. In zijn beschouwing over de verhouding tussen eigenerfde boeren (83) en pachtboeren gaat Priester vooral in op andere regio's van Zeeland, zonder het aksent te leggen op de situatie in de oudlandgebieden van Zuid-Beveland, met name de Poel.

In het studiegebied zijn na de lokalisering van de onbebouwde percelen bouwland en grasland, in het jaar 1596 in totaal 11 boerderijen geïdentificeerd en gelokaliseerd (84). Vervolgens is voor de toewijzing van de landerijen aan deze hofsteden, de overloper van 1596 per boerderij geïnventariseerd op de naam van de eigenaar en de baander. Hierbij is het totale grondgebied van de heerlijkheid Sinoutskerke gescreend, dat wil zeggen 11 veldhoeken met een oppervlakte van 1151 Gemeten 73 Roeden (20).

Tenslotte is per hofstede de hoeveelheid land in eigendom, de gebruikte hoeveelheid land en het aantal percelen vastgelegd (figuur 7). Hierbij dient te worden aangetekend dat uitsluitend gefocust is op het grondgebied van Sinoutskerke, voor het totale grondareaal per boerderij dient hier nog 10 – 20 % bij opgeteld te worden van percelen uit de omliggende dorpen.

Figuur 7. Hofsteden met hun landerijen te Sinoutskerke in 1596

Volgnr.	Naam	Perceelnr.	Gebruik	Aantal	Eigendom	Aantal	Eig./Gebr.(%)
1	Jan Pierss Hollander	D-191	91 G 235 R	41	34 G 41 R	17	37,2
2	Dierick Heijndricxs	D-138	75 G 50 R	42	1 G 25 R	1	1,4
3	Jan Jorissen	F-296	73 G 115 R	44	13 G 298 R	11	19,1
4	Jan Pierss Leeuwenburch	D-218	57 G 52 R	27	1 G 219 R	2	3,0
5	Cornelis Dignuss	D-143	41 G 253 R	24	7 G 48 R	5	17,1
6	Steven & Frans Mertssen	Noordhoek	38 G 215 R	22	13 G 260 R	6	35,8
7	Pieter Willems	D-183	36 G 174 R	26	2 G 195 R	1	7,2
8	Dierick Wouters	D-103	35 G 133 R	21	2 G 98 R	1	6,6
9	Adriaen Adriaens Thijshouck	D-72	35 G 32 R	23	3 G 178 R	3	10,2
10	Jan Jacobssen ter Nisse	Bezuiden 't Moolwater	17 G 261 R	6	3 G 193 R	2	20,4
11	Heijndrick Janssen Maes	B-94	16 G 194 R	11	0 G 161 R	1	3,2
	Totaal		519 G 214 R	287	87 G 76 R	50	16,8

Uit bovenstaande tabel blijkt, dat de boer met de grootste oppervlakte land in gebruik, Jan Pierss Hollander van de hofstede 't Hoochuys op de vliedberg bij Sinoutskerke (21), ook de meeste grond in eigendom had. Met 34 Gemet 41 Roeden in eigendom op een totaal gebruik van 91 Gemet 235 Roeden komt hij op een eigen vermogen aan grond binnen Sinoutskerke van 37,2 %. Ook Dierick Heijndricxs van de hofstede het Hoge Huis of Tôôhuus (85) aan de Noordweg 1 behoorde met 75 Gemet 50 Roeden aan bewerkte grond tot de grotere boeren. Hij had echter maar 1 perceel van 1 Gemet 25 Roeden, het boomgaardje in de Noordhoek tegenover zijn boerderij, in eigendom en was daardoor met 1,4 % eigen land sterk afhankelijk van de landeigenaar. Zoals we zullen zien bij de beschrijving van de ontwikkeling in de tijd van de individuele boerderijen, kunnen dit soort verschillen ook verklaard worden vanuit de vraag of we hier te maken hebben met een pas startende, jonge boer of een wat oudere, al jaren gesettelde boer (zie de hierna volgende hoofdstukken).

Vanuit deze optiek was Jan Jorissen, met zijn "*Hoffende Boogaert*" in de Willem Wittenshoek op de plaats van Noordweg 2, ook al een gesettelde boer. Hij had immers met 13 Gemet 298 Roeden eigen grond, gespreid over 11 percelen, bijna 20 % van het totaal gebruikte land van 73 Gemet 115 roeden in eigen hand.

Jan Pierss Leeuwenburch, wiens boerderij op d' Ôôhe Stee stond, in het grensgebied van de Kerkhoek en Wiegenhoek, had het zwaartepunt van zijn bewerkte grond van 57 Gemet 52 Roeden in de Moolhoek liggen, ongeveer 45 Gemeten. Ondanks het beperkte eigen grond bezit (1 Gemet 219 Roeden) wist hij de oppervlakte bewerkte grond ook voor de volgende generatie vast te houden. Omdat Jan Pierss Leeuwenburch wellicht een zoon was van Pieter Willems (Leeuwenburch) en hij bovendien pas tussen 1596 en 1603 het huis met boerderij op d' Ôôhe Stee betrok, bestaat de neiging om de oppervlakten grond samen te voegen. Omdat genoemde Pieter Willems (Leeuwenburch) vanaf de Landhoeve Leeuwenburch in 1596 nog volop meedraaide in het agrarisch bedrijf, hebben we ze hier gescheiden gehouden. Pieter Willems had ook slechts 1 perceel grond van 2

Gemet 195 Roeden in eigendom. Zijn totaal aan gebruikt land van 36 Gemet 174 Roeden lag geconcentreerd in het grensgebied van Kerkhoek en Wiegenhoek, rond d' Ôôhe Stee.

Cornelis Dignuss, die op 't Metje aan de Noordweg een boerderij had, is met 7 Gemet 48 Roeden eigen grond op een totaal van 41 Gemet 253 Roeden wellicht wat ondergewaardeerd. Het is niet uitgesloten dat zijn broer Pieter Dignuss, die nog 10 Gemet 108 Roeden in eigendom had (baant selve), ook in het bedrijf participeerde. Dat zou voor de gebroeders Dignuss een totaal aan eigen grond van 17 Gemet 156 Roeden betekenen op een oppervlakte bewerkt land van 52 Gemet 61 Roeden, is een eigen vermogen aan grond van 33,6 %. 't Hoff of de hoeve van de familie Merts(sen) lag in de Noordhoek en stond in 1596 op naam van Marinus Mertssen. Aannemende dat zijn zonen Steven en Frans Mertssen het bedrijf voortzetten, komen we met een oppervlakte aan eigen land van 13 Gemet 260 Roeden op een totaal aan bewerkte grond van 38 Gemet 215 Roeden, ook hier aan een percentage eigen grond van 35,8 %.

Op perceel D-103, de plaats van de huidige boerderij Noordweg 3, boerde in 1596 Dierick Wouters op 35 Gemet 133 Roeden verspreid liggende percelen in Thijshoek, Kerkhoek, Wiegenhoek en de Noordhoek. Alleen perceel 114 in de Wiegenhoek (2 Gemet 98 Roeden) had hij in eigendom. Adriaen Adriaens Thijshouck moet op een vroege van 1 Gemet binnen perceel D-72 zijn boerenbedrijf gehad hebben (*Den houck voor Thijshouck ende begint van noorden inne voor Adriaen Adriaens huijs*). Adriaen Thijshouck had 3 percelen in eigendom in de veldhoek Achter Thijshoek (3 Gemet 178 Roeden) en een totale oppervlakte bewerkt land van 35 Gemet 32 Roeden geconcentreerd in de Voor- en Achter Thijshoek. In de hoek Bezuiden 't Moolwater, tegen Nisse, treffen we de hoeve van Jan Jacobssen ter Nisse (*In den houck bezuiden 't maelwater, ende begint van westen inne aen Jan Jacobssen hof*). Hij behoorde met 3 Gemet 193 Roeden eigen grond en 17 Gemet 261 Roeden bewerkt land tot de kleinere boeren. Ook Heijndrick Janssen Maes, die in 1596 de oude hofstede Poelzicht op B-94 in zijn bezit had, behoorde toen eveneens tot de categorie kleine boeren. Hij had nog 16 Gemet 194 Roeden land in gebruik, met name in de Kerkhoek. Aan eigendom had hij uitsluitend het erf van zijn boerderij in de Moolhoek. Wellicht was hij de voorganger van Jan Pierss Leeuwenburch, gezien het aansluitende complex aan landerijen rond het oude Poelzicht, wat in 1596 geheel door Jan Pierss Leeuwenburch bewerkt werd.

Figuur 8. Gebruikte oppervlakte in het Ganzengebied per veldhoek

Volgnr.	Naam	Thijshoek	Kerkhoek	Wiegenhoek	Ganzengebied	Gebr./Totaal (%)
1	Jan Pierss Hollander	0	33 G 281 R	0	33 G 281 R	9,1
2	Dierick Heijndricxs	8 G 114 R	18 G 90 R	0	26 G 204 R	7,1
3	Jan Jorissen	25 G 226 R	18 G 53 R	0	43 G 279 R	11,7
4	Jan Pierss Leeuwenburch	0	9 G 218 R	3 G 056 R	12 G 274 R	3,5
5	Cornelis Dignuss	3 G 56 R	19 G 257 R	0	23 G 13 R	6,2
6	Steven & Frans Mertssen	1 G 7 R	7 G 52 R	1 G 287 R	10 G 46 R	2,7
7	Pieter Willems	1 G 22 R	7 G 52 R	20 G 296 R	29 G 70 R	7,8
8	Dierick Wouters	20 G 46 R	3 G 27 R	4 G 227 R	28 G 0 R	7,5
9	Adriaen Adriaens Thijshouck	17 G 192 R	0	0	17 G 192 R	4,7
10	Jan Jacobssen ter Nisse	0	0	0	0	0,0
11	Heijndrick Janssen Maes	0	11 G 48 R	2 G 160 R	13 G 208 R	3,7
	Totaal	77 G 63 R	128 G 178 R	33 G 126 R	239 G 67 R	64,0

Hoe groot was de invloed van bovenstaande 11 agrarische pioniers in het Ganzenreservaat ? Welk deel van de oppervlakte bewerkten zij in de veldhoeken Kerkhoek, Thijshoek, Wiegenhoek en Hovendijke ?

De meeste grond in het Ganzenreservaat werd in 1596 bewerkt door Jan Jorissen met zijn "*Hof ende Boogaert*" net er buiten in de Willem Wittenshoek, in totaal 43 Gemet 279 Roeden. Hij had zijn percelen liggen in de Kerkhoek en Thijshoek, in totaal 11,7 % van de oppervlakte van het Ganzenreservaat (figuur 8). Jan Pierss Hollander had 33 Gemet 281 Roeden in de Kerkhoek, met name in de vorm van het graslandcomplex rond de boerderij 't Hoochuys op de vliedberg bij Sinoutskerke. Alleen Pieter Willems had met 20 Gemet 296 Roeden een substantieel deel van zijn totaal oppervlak (29 Gemet 70 Roeden) in de Wiegenhoek. Ook dit moet een aaneengesloten complex van percelen weiland zijn geweest op het grensvlak van de Wiegenhoek en de Kerkhoek, rond de boerderij op d' Ôôhe Stee, waar zijn zoon Jan Pierss Leeuwenburch tussen 1596 en 1603 zijn intrek nam. Jan Pierss Leeuwenburch had in 1596 maar een beperkte hoeveelheid grond in bewerking in de Kerkhoek en de Wiegenhoek.

Dierick Heijndricxs van Tôôhuus had maar een beperkt deel van zijn land in het Ganzenreservaat, het zwaartepunt van de grond die hij bewerkte lag in de Noordhoek. Voor Cornelis Dignuss lag het zwaartepunt van zijn land in de Kerkhoek, evenals voor Heijndrick Janssen Maes. Bij Adriaen Adriaens Thijshouck en Dierick Wouters was dit het

geval in de Thijshoek. Steven en Frans Mertssen hadden het grootste deel van hun grond in de Achter Thijshoek en de Moolhoek liggen. Tenslotte had Jan Jacobssen ter Nisse helemaal geen grond in het Ganzenreservaat.

Concluderend kan men stellen dat de 11 geschetste boeren op de geïdentificeerde hofsteden, in 1596 gezamenlijk 45,3 % van de grondoppervlakte van Sinoutskerke in gebruik hadden. Van deze oppervlakte land in bewerking hadden ze gemiddeld 16,8 % in eigendom, waarmee ze als echte pachtboeren de geschiedenis in zouden gaan. Deze conclusie is conform Priester voor heel Zeeland in het begin van de 17^e eeuw (86). Voor de 4 hoeken van het Ganzenreservaat is de conclusie dat de 11 boeren daar 64 % van de grond in bewerking hadden. De Kerkhoek komt zelfs boven de 70 % uit. De overige 30 – 40 % is voor een deel in gebruik geweest bij niet geïdentificeerde of gelokaliseerde kleine boeren, die hun boerderijtje in de ring van het dorp Sinoutskerke hadden staan. Een ander deel werd gebruikt door boeren, die hun hofstede buiten Sinoutskerke hadden liggen (Erment Marinuss 't Heijnkensant, Cornelis Geertss te Wiskerkcke, Jan Jooss ter Capelle, Cornelis Mertss in Goes). Indien de percelen bijvoorbeeld voor vetweiderij gebruikt werden, was de afstand naar de boerderij ook minder problematisch. Tenslotte was in 1596 een klein deel van de baanders binnen het Ganzenreservaat niet geregistreerd. Op een totaal van 220 percelen waren 21 percelen niet geregistreerd, ofwel op een oppervlakte van 239 Gemet 67 Roeden was dit 42 Gemet 274 Roeden (11,5 %).

4.5.2 Grondprijzen te Sinoutskerke

De in 1596 geregistreerde 11 boeren zaten in een periode van voorspoed, van hoogconjunctuur met voortdurend stijgende prijzen. Gedurende de eerste helft van de 17^e eeuw bleef het voor de meesten nog boeren op pachtland, met in het algemeen grootgrondbezitters uit de steden als eigenaren. Voor hen leverde immers het grondbezit een lucratief rendement op. Toen omstreeks 1650 door stagnerende pachtprijzen en nog steeds oplopende lasten (grond- en polderlasten) de trend omsloeg, veranderde er niet alleen voor de boeren een aantal zaken ingrijpend, maar zeker ook voor de landeigenaren. In de eerste helft van de 17^e eeuw vond een zeer sterke stijging van de pachtprijzen plaats met 70 % . Vervolgens trad een daling op van 50 – 60 % tot in ca. 1690 een nivo van 110 – 120 % bereikt werd, 10 – 20 % boven het nivo van 1600. Gedurende 60 jaar zouden de pachtprijzen op dit nivo blijven hangen, tot na 1750 een nieuwe fase van groei intrad.

Figuur 9. Ontwikkeling grondprijzen binnen Sinoutskerke van 1660 tot 1800

Periode	Prijs per Gemet	Gemiddelde	Aantal transakties
1660 – 1670	£ 38.12.0	38,6	71
1670 – 1680	£ 31.12.0	31,6	44
1680 – 1690	£ 23.10.0	23,5	37
1690 – 1700	£ 18. 2.0	18,1	85
1700 – 1710	£ 14.10.0	14,5	43
1710 – 1720	£ 14.16.0	14,8	82
1720 – 1730	£ 11. 0.0	11,0	62
1730 – 1740	£ 7. 0.0	7,0	38
1740 – 1750	£ 9.12.11	9,7	77
1750 – 1760	£ 8. 8.3	8,7	74
1760 – 1770	£ 13.11.10	13,6	76
1770 – 1780	£ 18.13.3	18,6	46
1780 – 1790	£ 30.14.4	30,7	40
1790 – 1800	£ 33.17. 2	33,9	47

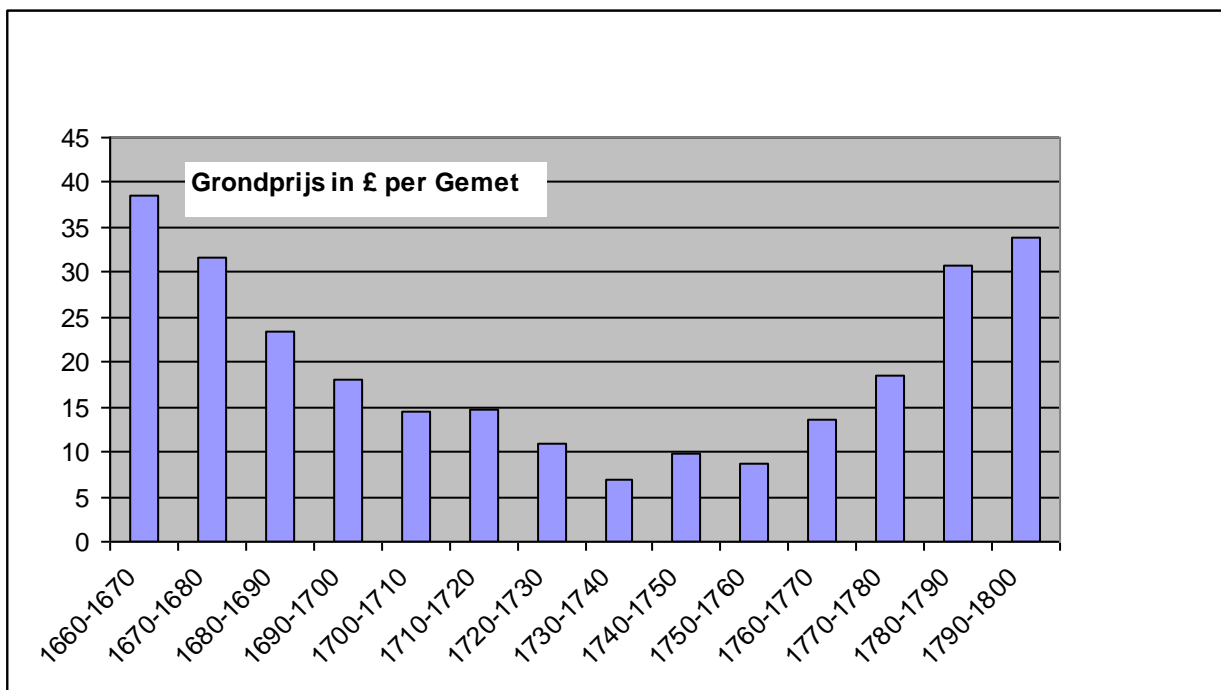
Naast de door Priester geschetste ontwikkeling van de graan- en pachtprijzen, was de vraag hoe de grondprijzen zich ontwikkelden binnen de heerlijkheid Sinoutskerke. De grondprijzen voor Sinoutskerke zijn beschikbaar voor de periode 1660 – 1800 in de vorm van 822 transportaktes, waarin onder meer ook de specifieke verkoopprijzen van de percelen grond zijn geregistreerd (87). Indien we de ontwikkeling van de grondprijzen analyseren, constateren we een grote gelijkenis met het verloop van de pacht- en tarwe prijzen (figuur 9).

Uit de 822 verkoopcijfers zijn tenslotte 10-jarige gemiddelden gedistilleerd en grafisch uitgezet (figuur 10). Hieruit ontstaat een beeld wat identiek is aan de door Priester geschetste ontwikkeling van de prijzen in de lange golfbeweging (seculaire trend) (88). De daling van de grondprijzen is zelfs nog regelmatiger dan van de

tarweprijzen, die door de Negenjarige Oorlog (1688 – 1697) van Frankrijk (koning Lodewijk XIV) met onder meer Engeland, Spanje en de Republiek, plus een misoogst in 1709, tijdelijk weer omhoog gingen (89).

Omdat onze gegevens over de grondprijzen te Sinoutskerke eerst vanaf 1660 beschikbaar zijn, was mogelijk de daling toen al ingezet. Niet uitgesloten is dat zij in 1640 – 1650 op een nivo van £ 40 – 50 per Gemet gelegen hebben. In ieder geval zet de daling van de verkoopprijzen van de landbouwgrond in de 30 jaar daarna met ca. 20 % per 10 jaar door, totdat in 1690 een nivo van ca. £ 20 per Gemet bereikt is, de helft van de waarde in 1660. In het eerste kwart van de 18^e eeuw zou de waarde van de grond echter nog een keer halveren om uiteindelijk in de periode 1730 – 1740 een minimum te bereiken van £ 7 per Gemet.

Figuur 10. Ontwikkeling grondprijzen te Sinoutskerke in de periode 1660 – 1800

Na een periode van 40 jaar (1720 – 1760) rond een waarde van £ 10 per Gemet geschommeld te hebben, zien we in de periode 1760 – 1770 een herstel optreden naar £ 13,6 per Gemet. Dit herstel zet tenslotte door naar een waarde van £ 35 – 40 per Gemet in 1800. Het geschetste herstel van de waarde van landbouwgrond in Sinoutskerke, liep volledig parrallel met de prijsontwikkeling van de pacht en tarwe. De hoge mate van correlatie tussen graan-, pacht- en grondprijzen is ook verklaarbaar. In Zeeland werd gedurende de opgaande conjuncturele fase, van midden 16^e tot midden 17^e eeuw, veel land ingepolderd. Door de grote stijging van de huurwaarde van het land was het voor beleggers aantrekkelijk in landaanwinning te investeren. Boeren waren in het geval van gunstige afzetmogelijkheden en hoge graanprijzen immers gauw bereid een goede prijs te betalen voor het gebruik van landbouwgrond. Hoge graanprijzen hadden dan ook bijna vanzelfsprekend hoge landpachten tot gevolg, maar omgekeerd leidde een verslechterende graanmarkt welhaast automatisch tot een geringere vraag naar weiland en akkerland en dus tot lagere huur- en verkoopwaarden van landbouwgrond.

5. ONTWIKKELING GANZENGEBIED

Voor de individuele perceelsbenadering dient verder gefocust te worden op het Ganzengebied en de daarvoor beschikbare primaire bronnen. De oudste primaire bronnen voor dit studiegebied zijn de overlopers (1596 – 1856) en de schepenakten (1666 – 1803) van Sinoutskerke (15, 16). De overlopers vormden de grondslag voor de betaling van de grondbelasting door de eigenaren aan de ambachtsheren, later de Staten van Zeeland. De overlopers dateren uit de 16^e eeuw en later (90). Ze zijn dan opgemaakt per heerlijkheid of parochie en ingedeeld in veldhoeken. De ambachtsheren bezat met het recht tot beslaglegging op de goederen van een nalatige een geducht machtsmiddel om wanbetalers tot betaling van hun belasting of schot te dwingen. De landerijen waren schotbaar en hun eigenaren waren gehouden aan de jaarlijkse heffing op het gemet. Het schot werd in opdracht en ten voordele van de graaf geheven, maar de ambachtsheren namen bij de inning van het schot door een rentmeester een belangrijke plaats in. Zij bleven tot in de 16^e eeuw een *“noodzakelijk en onmisbaar”* tussenpersoon tussen de graaf en de eigenaren of geërfden, een verschijnsel dat volgens Dekker *“eigen was aan de Zeeuwse maatschappij”* (91). Een deel van het schot dat de geërfden in hun ambacht opbrachten, hoefden de ambachtsheren niet af te dragen aan het grafelijk kantoor, het vrije. Het vrije heeft in grote mate het economisch belang van de ambachten tussen de 13^e en 16^e eeuw bepaald. Tot diep in de 16^e eeuw bleven de ambachtsheren vanwege het vrije, voor Sinoutskerke 41 – 46 %, vasthouden aan de heffing per ambacht. Uiteindelijk schakelde men onder druk van de omwentelingen in de jaren 1570 van de 16^e eeuw over op de heffing per gemet.

Naast de overlopers zijn de Schepenakten van Sinoutskerke (1660 – 1739 en 1740 – 1803) een bron waarin men de verkoop van percelen, huizen, boerderijen, etc. binnen de heerlijkheid kan terugvinden. Deze transacties van onroerend goed vonden plaats voor het college van schout en schepenen, de schepenbank. Daarnaast had de schepenbank, het latere college van burgemeester en wethouders, een bestuurlijke en rechterlijke taak. Zo was de schepenbank bevoegd om bepaalde misdrijven tot een zekere kapitaalwaarde te berechten en uitspraak te doen in burgerlijke geschillen. Het meerendeel van de akten in het register van schepenakten van Sinoutskerke betreffen transporten van onroerend goed en worden aangeduid met de datum, naam verkoper, naam koper, de aard van het onroerend goed (huis, boerderij, weiland, bouwland, etc.), de oppervlakte van het perceel, de veldhoek, de ligging (oost, zuid, west, noord) en het bedrag wat met de verkoop gemoeid was.

Met de invoering van de kadastrale registratie in 1832 kwamen voor het Ganzengebied perceelsgewijze grondkaarten beschikbaar, die in de twee vorige bronnen ontbraken. Vanaf 1832 werd het grondgebied van de nieuwe gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp onderverdeeld in 5 kadastrale Secties, waarbij van iedere Sectie een minuutplan gemaakt werd, een grondkaart met perceelsindeling op een formaat van 100 x 65 cm. Daarnaast vond per Sectie de registratie plaats van de perceelnummers, naam eigenaar, beroep, woonplaats, aard eigendom, de grootte van het perceel, etc. in de zogenaamde Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels (OAT). Het meest relevant voor deze studie is het minuutplan van Sectie D, Sinoutskerke, omdat deze het Ganzengebied geheel afdekt. Hier is ook kort omschreven hoe de twee oudste bronnen met de kadastrale gegevens gematcht konden worden. Aangegeven is op welke wijze gebruik kon worden gemaakt van de met het GPS-systeem beschikbaar gekomen satellietopnamen.

Als perceelselementen passeren de veedrinkputten, meidoornhagen en vronen de revu. De 73 aangetroffen veedrinkputten zijn allen zodanig verschillend van vorm, grootte, diepte, begroeiing, etc., dat ze in combinatie met het minuutnummer een fingerprint of blauwdruk vormen van het gehele perceel. De meidoorn wordt gekenmerkt door zijn friscgroene kleur in het vroege voorjaar, een maagdelijk witte, sterk geurende bloemenzee in mei en dieprode vruchten in het najaar. Wat hun functie betreft zijn meidoornhagen altijd als afscheiding bedoeld geweest, de begrenzing van een perceel. Men treft in het Ganzengebied bepaalde landerijen aan die in principe vrij van schot waren, de vronen. Het waren kleine, belastingvrije stukken grond, waarop de ambachtsheren meestal hun woning of boerderij hadden staan. In 2 van de 4 veldhoeken van het Ganzengebied worden vronen aangetroffen.

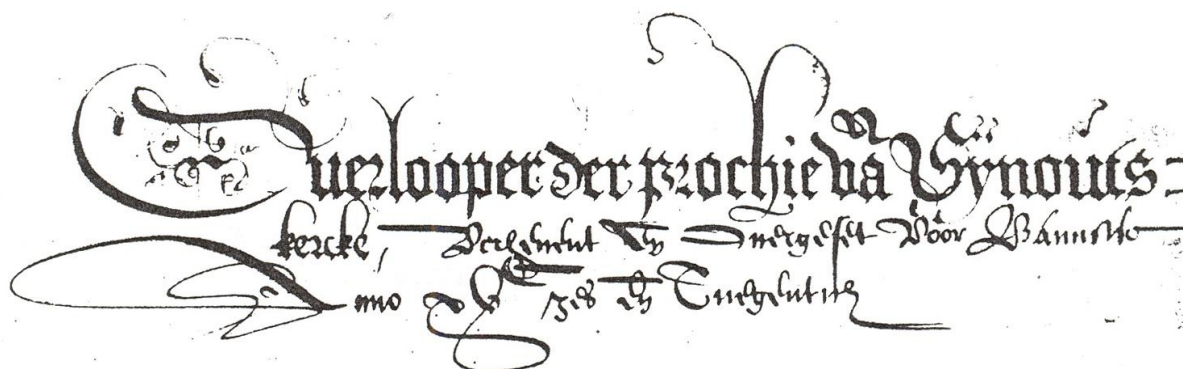
Tenslotte is de ontwikkeling van het Ganzengebied per veldhoek geschetst, de Thijshoek, Kerkhoek, Wiegenhoek en Hovendijke. Hierbij passeren zaken als de aanhef van de hoek volgens de overloper, hoekgrenzen en bijzondere percelen de revu. Teneinde de matching tussen de overlopers en het minuutplan goed in beeld te krijgen, was het belangrijk om de verschillende trajekten waaruit de registratie in de overlopers bestaat, weer te geven op het minuutplan. Teneinde een zo goed mogelijke matching van de oppervlakte van de veldhoeken volgens de overlopers met de kadastrale gegevens te krijgen, was het essentieel om grenspercelen op hoekgrenzen en onbelaste percelen goed te onderscheiden van de reguliere percelen.

5.1 Overlopers en Schepenakten

In de 16^e eeuw werd onder verantwoordelijkheid van het waterschap de Brede Watering Bewesten Yerseke de grond per parochie of ambachtsheerlijkheid, geregistreerd in vorm van zogenaamde overlopers: een verzameling van eigenaren per "hoek" van de heerlijkheid. In dit register werd per eigenaar het perceel vermeld in de vorm van de oppervlakte in Gemeten en Roeden. De ligging van de percelen ten opzichte van elkaar werd aangegeven met noord, oost, zuid, west. Grondkaarten of topografische kaarten ontbraken hierbij echter. Deze overlopers werden om de 7 jaar (heventijd) opgesteld, na de oogsttijd, begin oktober (bamisse), ten behoeve van de inning van de grondbelasting. Naast deze percelen grond van de vrije boeren, die hierover grondbelasting moesten betalen ofwel schotplichtig waren, vindt men in de overlopers ook vronen, die vrij waren van grondbelasting en waarop niet-vrije boeren (horigen) zaten, die in dienst waren van de graaf. Ook van de heerlijkheid Sinoutskerke verschenen vanaf 1596 iedere 7 jaar dergelijke overlopers.

De perceelsgewijze registratie van landeigenaren, pachters en oppervlakte der percelen in Gemeten en Roeden, vond per hoek plaats, waarbij een hoek hier opgevat moet worden als een complex van percelen, die een geografische eenheid vormden, welke doorgaans begrensd werd door dijken, wegen, wegingen (zoekwegen of blinde wegen) en watergangen. De aanhef van de oudst bekende Overloper van Sinoutskerke uit 1596 (figuur 11) begint met *"Overlooper der Prochie van Synoutskercke, Verhevent en Overgeset voor Bamisse anno vijftienhonderd zes en negentig"* en besluit met *"Somma in de Prochie van Synoutskercke es groot 1129 Gemeten 209 Roeden, ende de Vronen binnen dezelve gelegen 21 Gemeten 74 Roeden, in Oerconden bij mij alhier gezwooren Lantmeter onderteijkent, J. Verscherres, 1596"*

Figuur 11. Aanhef en besluit van de overloper van Sinoutskerke uit 1596

In 1751 vermeldt het *"Register ende Grootte van de Hoeken"* in totaal 11 hoeken, die de *"Somma in Schotbaar land"* opleveren van 1128 Gemeten 63 Roeden, plus aan vronen 21 Gemeten 64 Roeden, totaal 1149 Gemeten 127 Roeden, met daaronder *"Vermindert door een Santput in Moolhoek 208 Roeden"*. De 11 hoeken zijn weergegeven in figuur 12 en met cijfers weergegeven op een uitvergroot fragment van de kaart van Zuid-Beveland van Hattinga, die eveneens in 1751 uitkwam (zie figuur 13) (92).

In rood zijn de grenzen van de heerlijkheid Sinoutskerke weergegeven, groen gearceerd is het studiegebied van Thijshoek, Kerkhoek, Wiegenhoek en Hovendijke, het Ganzengebied. De grenzen van Sinoutskerke met de omringende heerlijkheden werden gevormd door wegen, dijken, watergangen en sloten. Sinoutskerke werd omgeven door de heerlijkheid Baarsdorp in het Noorden en Westen, de heerlijkheid van der Nisse in het Zuiden, de heerlijkheid van 's-Heer Abtskerke in het Oosten en de Jurisdictie van Goes in het Noord-Oosten.

Drie van deze 11 hoeken, de Thijshoek (Voorthijshoeke, nummer 4), de Kerkhoek (nummer 7), de Wiegenhoek (nummer 8) plus een deel van de veldhoek Hovendijke, deel uitmakend van de heerlijkheid van Nisse, vormden gezamenlijk het onderzoeksgebied. De verzameling overlopers van deze veldhoeken binnen de heerlijkheid Sinoutskerke, beschikbaar van 1596 tot 1856, vormden voor de vroege periode van deze studie de belangrijkste

onderzoeksbron. Verder kon voor deze periode nog gebruik gemaakt worden van de Schepenakten van Sinoutskerke, die beschikbaar zijn van 1660 tot 1803.

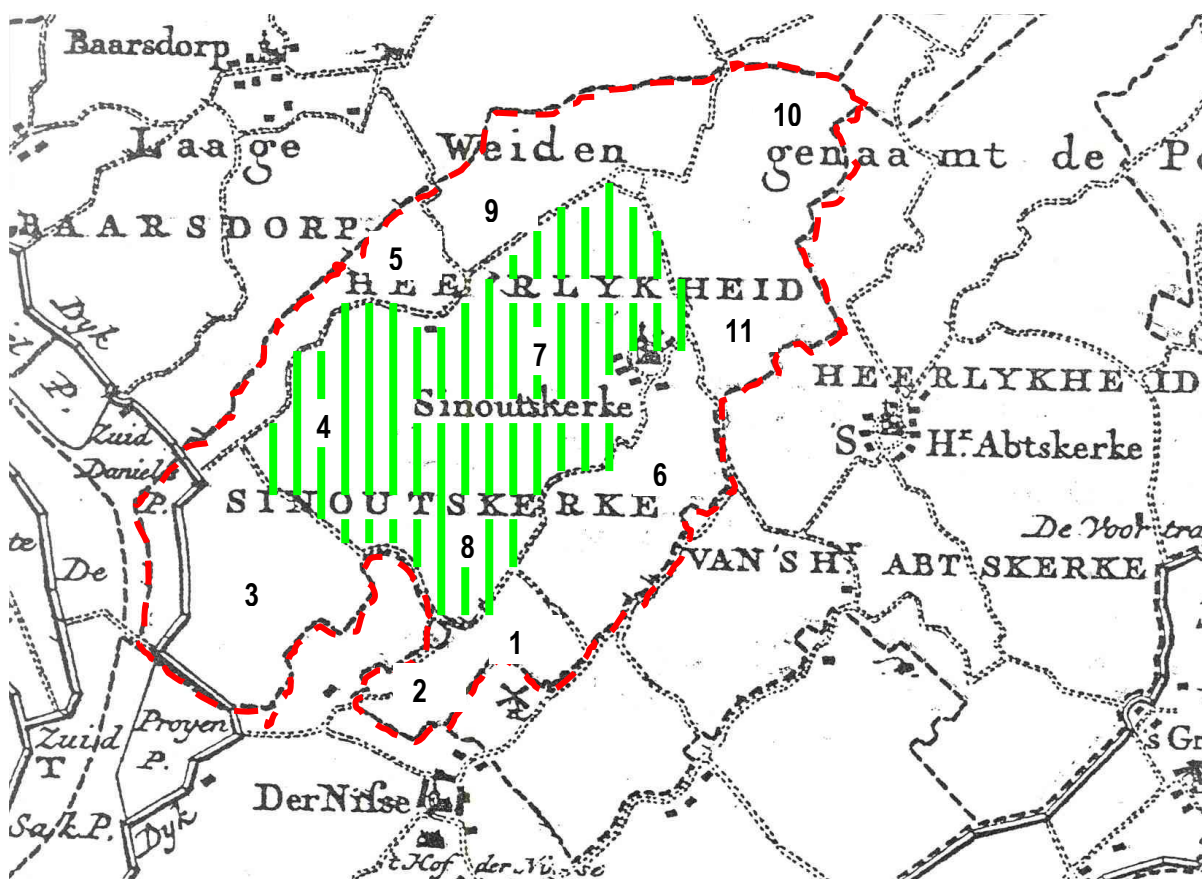
Figuur 12. Hoeken in de heerlijkheid Sinoutskerke, 1751

1. Besuyden 't Moolwater	55	G	209	R
2. Welhoek	78		54	
3. Agterthijshoeke	88		286	
4. Voorthijshoeke	130		174	
5. Willem Witteshoek	31		50	
6. Moolhoek	163		51	
7. Kerkhoek	179		92	
8. Wiegenhoek	64		6	
9. Noorthoek	157		266	
10. Grooten Oosthoek	129		205	
11. Kleijnen Oosthoek	70		234	

Samen soo aan schotbaar land, als aan vroomen

1149 G 127 R

Figuur 13. De heerlijkheid Sinoutskerke, 1751

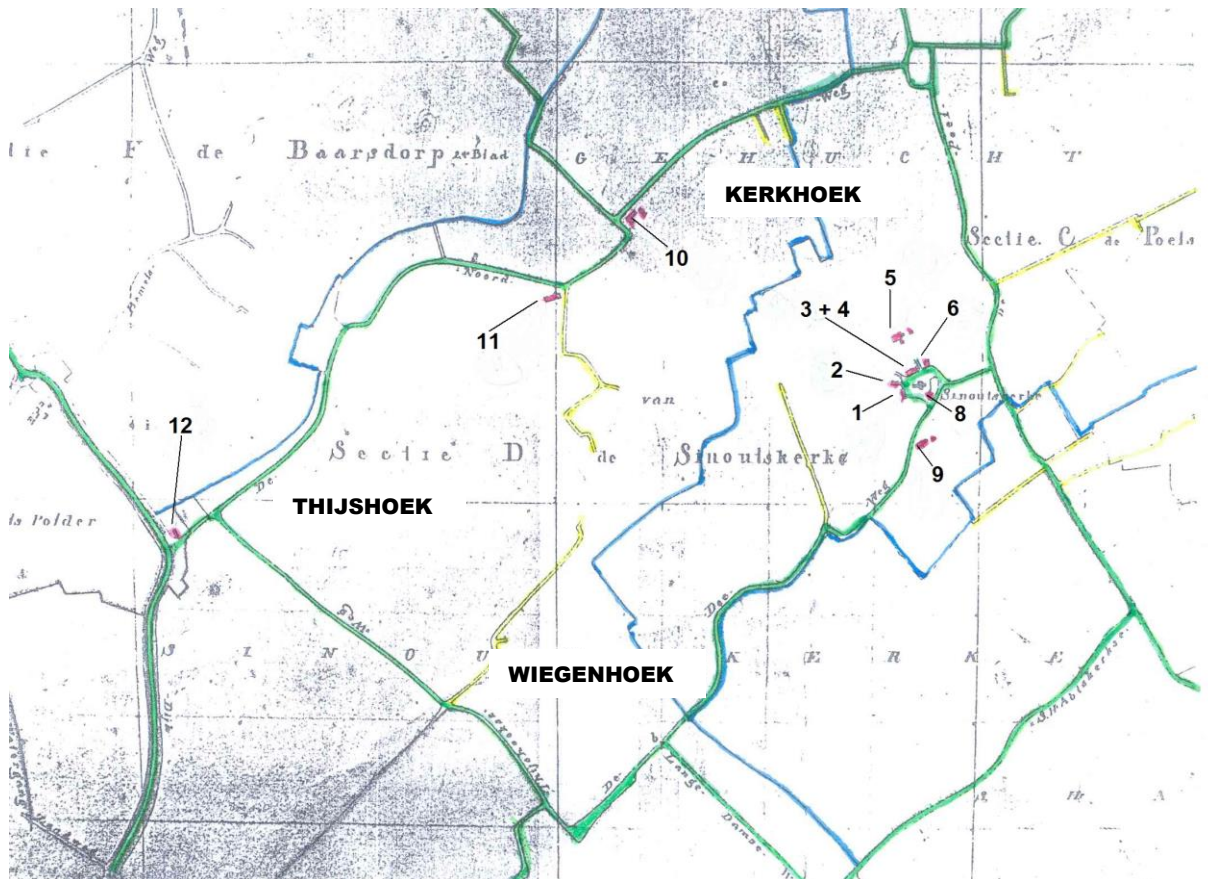

De ontwikkeling van de percelen, eigenaars en pachters is voor deze 3 hoeken gevolgd aan de hand van de opeenvolgende overlopers. De koop en verkoop van een aantal percelen kon worden gevolgd aan de hand van de schepenakten, door met de overlopers overeenkomende eigenaren en oppervlakten van percelen. De belangrijkste handicap bij beide vroege bronnen is het ontbreken van kaarten met perceelsweergave. Wellicht was het gebied rond Sinoutskerke, een laag gelegen weidegebied met veel wateroverlast, voor de toenmalige eigenaren niet interessant genoeg om kaartenmakers in te schakelen. Het ontbreken van grondkaarten bij de overlopers, waardoor een directe vergelijking van de geografische ligging van de percelen onmogelijk was, maakte het onderzoek extra gecompliceerd.

5.2 Kadastrale registratie

Eén van de belangrijkste verbeteringen in de registratie van de grond was het beschikbaar komen van kadastrale kaarten met perceelsindeling in 1832 (17). Voordat het kadaster in 1832 officieel ingevoerd werd, vonden er verkenningen plaats voor o.a. de grensbepaling van de nieuwe gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp. Dit resulteerde in een eerste overzichtskaart, die in 1819 verschijnt en waarvan het fragment met de Thijshoek, Kerkhoek en Wiegenhoek in figuur 14 is weergegeven.

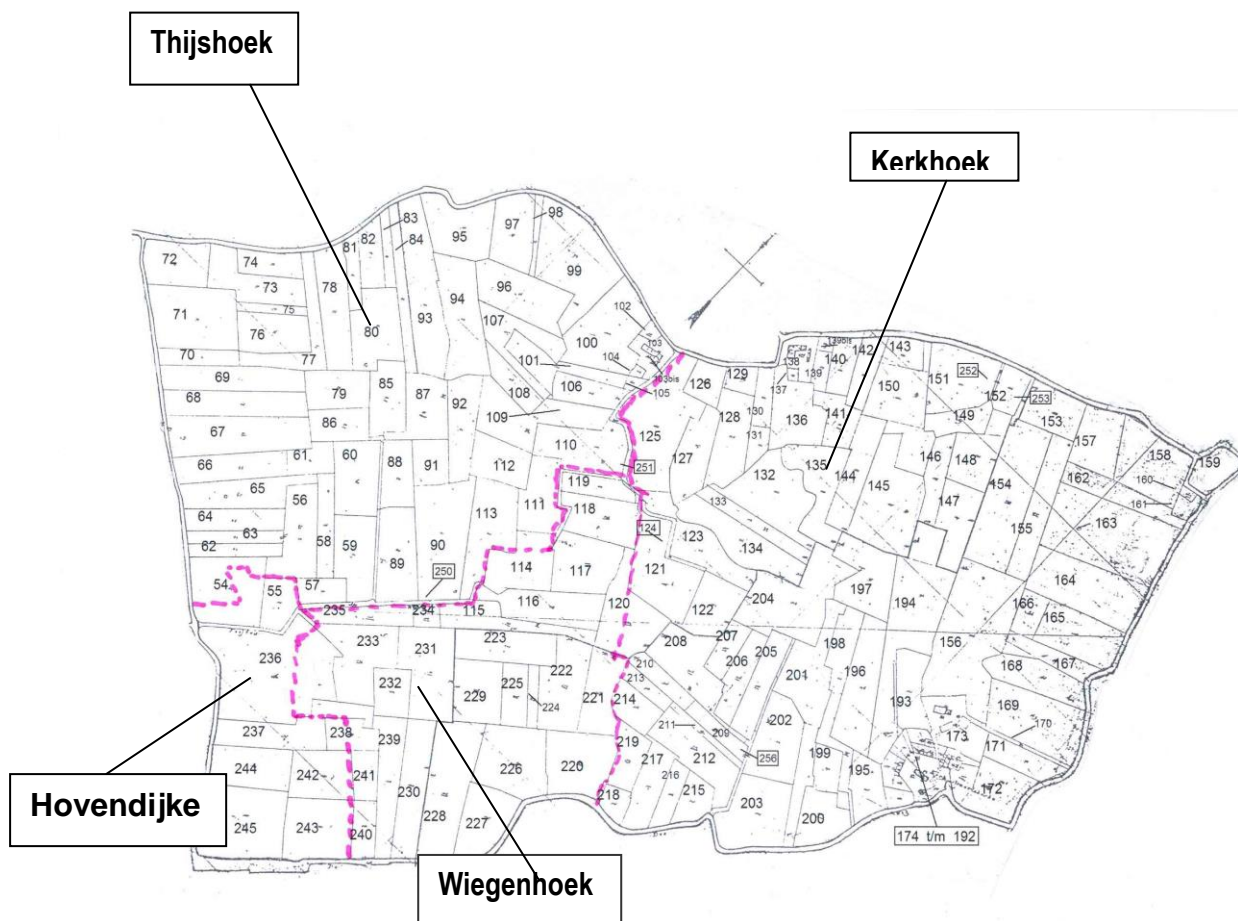
Figuur 14. Fragment kadastrale overzichtskaart Sinoutskerke, 1819

We zien op deze overzichtskaart ook de bebouwing (rood), de wegelingen (geel), watergangen (blauw) en de doorgaande wegen (groen), waarmee het studiegebied van Thijshoek, Kerkhoek en Wiegenhoek omgrensd is. Op de in 1819 bebouwde percelen in Sinoutskerke, met de huisnummers 1 t/m 12 zal later nog teruggekomen worden. Door de vorming van de nieuwe gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp in 1816, werd het grondgebied nu onderverdeeld in 5 kadastrale Secties, de Dorpssectie, de Molensectie, de Poelsectie, de Sectie Sinoutskerke, de Sectie Vrouweput en de Sectie Baarsdorp, respectievelijk de Secties A t/m F.

Voor de Moolhoek, deel uit makend van de Molensectie, is in een eerder artikel (20) getracht een relatie te leggen tussen de ontwikkeling van percelen in de vroege periode voor 1832 (overlopers) en de latere periode na 1832 (kadaster). Om verschillende redenen was dit nog geen eenvoudige zaak. Met name het ontbreken van grondkaarten bij de overlopers, maar ook verschillen in perceelsoppervlakte en de discrepantie tussen de volgorde waarin de percelen in de overlopers en het kadaster worden vermeld, maakten het onderzoek extra gecompliceerd. Door de overlap in de tijd (1832 – 1856) van de overlopers met de kadastrale gegevens, waarbij de overeenkomst van eigenaren doorslaggevend was, kon voor het onderzoek aan de Moolhoek destijds toch een bevredigend resultaat worden bereikt. De Moolhoek bestaat nu niet meer in zijn oorspronkelijke vorm, door de ruilverkaveling zijn de ca. 80 perceeltjes waaruit hij eertijds was opgebouwd, verdwenen.

Figuur 15. Kaart met perceelsindeling van Wiegenhoek, Thijshoek, Kerkhoek en Hovendijke, 1832

Dezelfde aanpak, waardoor het mogelijk was aansluiting te vinden tussen overlopers en kadastrale gegevens, is thans ook gebruikt voor een historisch geografische studie van de Thijshoek, Kerkhoek, Wiegenhoek en Hovendijke, het huidige natuurgebied het Ganzenreservaat in de Poel bij Sinoutskerke. Een fragment van het minuutplan van sectie D, dat de 4 hoeken omvat, is met de geaccentueerde hoekgrenzen, perceelsgrenzen en de perceelnummers weergegeven in figuur 15. Ook voor dit onderzoek werd maximaal gebruik gemaakt van een eerste perceelsgewijze vergelijking tussen gegevens uit de overlopers en de kadastrale gegevens, voor het tijdsinterval waarin deze een overlap hebben (1832 – 1856). Hieruit resulteerde bij overeenkomst van eigenaren al een eerste match. Bovendien konden tijdens dit onderzoek een aantal van de genoemde complicerende factoren sterk gereduceerd worden. Percelen die in beide tijdvakken, vòr 1832 en daarna, in eigendom bleven van dezelfde eigenaar, doorgaans instellingen als kerken, armbesturen, weeshuizen, etc., konden worden aangemerkt als belangrijke piketpunten. Door de koppeling van gegevens uit de schepenakten met de overlopers, kon in een aantal gevallen door de nauwkeurige schets van de ligging van percelen in de koopakten, nog een aantal referenties worden toegevoegd. Bij grote afwijkingen in de oppervlakte tussen overlopers en kadaster, kon in bepaalde gevallen met voordeel eerst een cluster van percelen, die voortdurend van dezelfde eigenaar was, bestudeerd worden. Tenslotte kon, door de volgorde van de percelen uit de overloper, in te tekenen op het minuutplan, enig inzicht verkregen worden in de volgorde van de verkenning in het veld in de vroege periode. Zoals vermeld bij de opzet en begrenzing van het onderzoek, werden de oppervlakte gegevens, de namen van de eigenaren vermeld in alle overlopers, de eerste kadastrale gegevens plus opvolgende leggers, kolomsgewijs in een spreadsheet gebracht. Hiermee werd een database verkregen, waarin de historie van de percelen en hun achtereenvolgende eigenaren verwerkt is. Er aan toegevoegd is een rangnummer, waarmee de volgorde van de percelen in de overloper aangeduid is. Wanneer deze gegevens nu per rij uitgevoerd worden, heeft men per perceel een historisch overzicht van eigenaren en oppervlakte gegevens.

5.3 Satellietopnamen

Daar waar de landschappelijke ontwikkelingen van het Ganzengebied in de afgelopen eeuwen ogenschijnlijk praktisch stil hebben gestaan, zo hebben de methoden om deze in kaart te brengen in de afgelopen 100 jaar spectaculaire technologische doorbraken gekend.

Figuur 16. Satellietopname Ganzengebied met perceelnummers, 2006

Bij de kartering werd eeuwenlang eenvoudige meetapparatuur gebruikt, zoals kompas, meetketting en hoekinstrument. Op de kaart van Walcheren van de Hattinga's uit 1750 is hun velduitrusting weergegeven (93). Landmeter was in de 17e eeuw een beroep dat snel in aanzien steeg en meer inhoud kreeg. Voor het oplossen van rechtsgeschillen en voor militaire doeleinden moesten betrouwbare kaarten worden gemaakt. De Jacobsstaf, twee meetlatten loodrecht op elkaar, waarvan er één op en neer geschoven kon worden, werd gebruikt om de hoogte van gebouwen te meten. Voor het meten van een afstand op het aardoppervlak, was het principe van de 3-hoeksmeting in het begin van de 17e eeuw een echte doorbraak. De hoeken konden met behulp van een zogenaamde theodoliet eenvoudig worden gemeten. Wanneer van een driehoek twee hoeken en één zijde bekend zijn, kunnen de beide andere zijden berekend worden. In de praktijk werd eerst een aantal hoge punten uitgezocht die in elkaars zicht lagen, kerktorens waren doorgaans een voor de hand liggende keuze. Tussen drie kerktorens kon een denkbeeldige driehoek gelegd worden. Eeuwenlang bleef de 3-hoeksmeting, weliswaar in steeds verbeterde vorm, de meest geavanceerde methode om de aarde op te meten. Vanaf 1931 werden kaarten met behulp van luchtfotografie gemaakt. Met name na de oorlog heeft de kartering een enorme ontwikkeling doorgemaakt. Vele mechanische en optische instrumenten werden vervangen door elektronische. Toen de Spoetnik in 1957 als eerste satelliet zijn baan om de aarde trok, kreeg het instrumentarium van de landmeetkundige er weer een dimensie bij. Met behulp van een satelliet konden driehoeken naar een punt in de ruimte geconstrueerd worden, die de uiterste punten van een driehoeksnet op het aardoppervlak met elkaar kon verbinden. Dit verbeterde de nauwkeurigheid van de meting aanzienlijk. Het Amerikaanse leger ontwikkelde de vinding verder en in 1974 werd de eerste satelliet gelanceerd. Door het verder lanceren en testen van satellieten waren er in 1993 in totaal 24 satellieten beschikbaar voor het GPS-systeem (Global Positioning System). Het heeft uiteindelijk geleid tot de overgang van analoge naar digitale weergave en momenteel is het mogelijk om met behulp van GPS-systemen vanuit een aantal satellieten de gehele aardbol in kaart te brengen.

Door de koppeling van de overlopers en schepenakten met de kadastrale gegevens, nu ook door te trekken naar een verbinding van het minuutplan uit 1832 met de satellietopnames (figuur 16), kan er een meer betrouwbare uitspraak worden gedaan omtrent het middeleeuws karakter van de percelen binnen het huidige Ganzengebied.

5.4 Veedrinkputten

Naast de meidoornstruiken zijn de veedrinkputten één van de meest markante perceelselementen in het Ganzengebied. In 73 van de 191 kadastrale percelen (38 %) vindt men nog een dergelijke drinkput. Hun cultuurhistorische waarde is aanzienlijk omdat ze de geschiedenis van deze percelen mede bepaald hebben. Ze zijn allen zodanig verschillend van vorm, grootte, diepte, begroeiing, etc., dat ze in combinatie met het minuutnummer een fingerprint vormen van het gehele perceel (figuur 17).

Figuur 17. Veedrinkput in perceel 67 tussen de bloeiende meidoorn

Veedrinkputten zijn poelen die in het verleden gegraven werden door boeren om hun vee van zoet water te voorzien. In de putten, die doorgaans betrekkelijk klein waren met een oppervlakte van een paar honderd vierkante meter, werd het regenwater opgevangen. Er was weliswaar voldoende oppervlaktewater in het Poelgebied, maar omdat dit vaak zout was, waren goede drinkputten cruciaal voor de watervoorziening van het vee. Zout water heeft een brakke smaak en is ongeschikt als drinkwater, ook voor het vee. De drinkputten vormden als het ware zoete eilandjes in een brakke omgeving. Er komt een meer gevarieerde levensgemeenschap in voor dan in brak water. Bovendien liggen ze geïsoleerd en worden ze daardoor minder vaak vervuild dan sloten en kreken. De aard van de planten die in een drinkput groeien, hangt af van het zoutgehalte en de voedselrijkdom van het water en de mate waarin het vee in de put komt.

De eerste veedrinkputten werden volgens Maas (94) in de uitgestrekte schorren gegraven. Nog voordat deze werden ingepolderd, waren het uitstekende weidegebieden voor met name schapen. Schapen zijn beter bestand tegen de zoute omstandigheden op de schorren dan koeien. Op het schor werd een, in het midden uitgediepte heuvel gemaakt (hollestelle), waarin zich een kleine voorraad zoet drinkwater kon verzamelen. Door de hoge ligging kon het zoute zeewater bij hoog water niet binnendringen. Na de bedijking werden soortgelijke voorzieningen gemaakt om het vee van drinkwater te voorzien. Een put was nu voldoende, al bleef er wel een voortdurende strijd tegen het zoute water. Het water in de put mocht niet in aanraking komen met het brakke water in de sloten of kreken. Ook het grondwater was op veel plaatsen brak, dus de put moest afgesloten zijn van het grondwater. Om dat voor elkaar te krijgen werd de bodem met klei dichtgemaakt en aangestampt om zo het opwellen van water uit de ondergrond te voorkomen. Tevens werd zo het regenwater vastgehouden en kon het niet wegzakken naar het grondwater. Toch was de capaciteit van deze putten vaak vrij beperkt, omdat ze ook niet

te diep konden graven. Bij te diepe putten kon de druk van het opwellend grondwater wel eens te groot worden waardoor het water weer brak werd.

Voor het graven van een veedrinkput kwamen dus primair de hoogste delen van een perceel in aanmerking. Daar bevond zich het meeste zoet water en was in gebieden met veen in de ondergrond de afdekkende kleilaag het dikst. Bij het bepalen van de diepte van de put diende rekening te worden gehouden met de gemiddeld laagste waterstand, want ook in de zomer diende er een bepaalde minimum hoeveelheid water in de put te blijven staan. Eén van de oevers diende geleidelijk af te lopen om de put goed toegankelijk voor het vee te maken. Om vertrapping van de oevers te voorkomen werd de rest van de put soms met een raster van meidoorn of prikkeldraad afgezet.

Figuur 18. Volledig open put (64) en geheel met kroos begroeide put (118)

Het brakke grondwater was een belangrijk kenmerk van het Zeeuwse landschap. Alleen in de duinen en onder een enkele kreekrug kwam zoet grondwater voor. Het zoute karakter van de bodem had verstrekende gevolgen voor de wijze waarop werd geoerd. Volgens Priester werden landbouwkundige en later ook industriële ontwikkelingen er in sterke mate door bepaald (95).

Door het niveauverschil tussen de hoge zeespiegel en het lage land dringt het zoute, buitendijkse water in de ondergrond van de eilanden. Daar wordt het kwelwater naar de oppervlakte gestuwd, tenzij zich een afsluitende laag in het profiel bevindt die de bouwvoor tegen het opdringende zout beschermt. Het probleem van kwelwater deed zich met name voor in de oudlandpolders omdat deze oude kernlanden laag liggen ten opzichte van de zee. In de hoger gelegen nieuwanpolders kwam een grote overlast van zout water niet voor, hoewel ook daar langs zeeverende dijken wel kwel optrad. Voor een deel was het zout in de bodem ook een erfenis van de overstromingen en sedimentatieprocessen die eertijds hebben plaatsgevonden. De zee zette niet alleen klei en slib af, maar liet uiteraard ook zout achter. Met name nieuwanbedijkte polders waren om die reden vooral in de beginjaren zeer zout. Door het hemelwater werd het bodemzout enigszins uitgespoeld en werd de bouwvoor zoeter. Volledige ontzouting van de bodem trad evenwel niet op. Als men een nieuwe polder tot ongeveer 40 cm diep ploegde, kwam met de bvengebrachte grond het zout weer terug.

Een andere bron van bodemzout is het veen dat zich op sommige plaatsen in de ondergrond bevindt. Hiervoor is beschreven hoe het veenlandschap waaruit Zeeland oorspronkelijk bestond, werd overstromd en hoe zich na verloop van tijd slib op het veen afzette. Hieruit zou uiteindelijk het zeekeilandschap ontstaan zoals we dat nu kennen. Door de overstromingen en de vorming van getijdegeulen werd hier en daar veen weggeslagen, maar op de plaatsen waar het bleef liggen, werd het doordrenkt met zout water. Als een reusachtig spons zou het dit zout nooit meer verliezen. In de Middeleeuwen, toen intussen een kleipakket was afgezet, werd het onderliggende veen, mede vanwege het hoge zoutgehalte, een kostbare grondstof. Op veel plaatsen werd de "*derry*" of "*darink*" toen uit de ondergrond gedolven met de bedoeling er zout uit te winnen. Meestal gebeurde dit slordig en bleven restanten zout veen in de bodem achter. Een bijkomend probleem voor de gebieden waar darink was gedolven, was dat ze, mede door het delven, meestal zeer laag gelegen waren. Het zoute veen kwam in de kernlanden alleen in de laaggelegen poelgebieden voor en niet in de hoge kreekruggen.

Figuur 19. Put met afrastering en bomengroei (226) en volledig onbeschermdde put (220)

De ontwatering van deze gebieden was moeilijk. Bemaling ontbrak, terwijl het lozen van overtollig water in zee door de lage ligging niet goed mogelijk was. Van uitspoeling van het zout, zoals dat tot op zekere hoogte in de nieuwlandpolders plaats vond, was in die omstandigheden geen sprake. Als na de winter het zoete regenwater verdampte, kwam het nog altijd even zoute grondwater weer naar boven. De invloed van het zout werd in dergelijke gebieden, slechts tijdelijk teruggedrongen door zware regenval. Zout en zoet vermengen slecht, zodat het zoete hemelwater vanwege het lagere soortelijk gewicht op het zoute grondwater blijft drijven. Na verdamping keert het zout weer terug. Op sommige plaatsen liet men in de 17^e eeuw daarom het zoete regenwater dat in de herfst en de winter was gevallen, zo lang mogelijk in de polder staan. Pas in de daarop volgende zomer daalde dan de waterstand, met het gevolg dat het water “*door de sonne versout*” werd (96). Het hoge polderpeil werd door de boeren voor lief genomen, omdat ze dan tenminste gedurende een deel van het jaar goed drinkwater voor hun vee hadden.

Het zout in de bodem beïnvloedde aldus de levensomstandigheden van planten, dieren en mensen in sterke mate. Het brakke milieu van de polders en schorren vormde een uitstekende biotoop voor de malariamug. Een ander gevolg van de verzilting was dat het drinkwater uitermate schaars was. De schaarste aan drinkwater trof ook het vee. Het slootwater was vaak ongeschikt voor paarden en runderen, zodat boeren gedwongen waren putten in het weiland te graven waarin regenwater kon worden opgevangen. De bodem van deze bassins werd met klei dichtgemaakt en aangestampt ten einde zowel het opwellen van water uit de ondergrond als het wegzakken van hemelwater te voorkomen. De capaciteit was echter beperkt, omdat de drinkputten vanwege de zoute ondergrond niet diep konden zijn. Vooral in de poelgebieden van de oudlandpolders, waar het zout dicht onder het maaiveld zat, waren de putten noodgedwongen ondiep. Een te diepe put gaf hier alleen zout water. Op sommige plaatsen was een drinkput vanwege de verzilting zelfs helemaal niet mogelijk.

De drinkputten gaven niet altijd voldoende zoet water. 's Zomers als het regenwater snel verdampte, trad schaarste op. Ze stonden dan droog en niet zelden welde dan grondwater op, ondanks de vaste bodem van aangestampte klei. Het drinkwater voor het vee werd dan erg zout en gaf hierdoor een slechte smaak. Soms ging men in droge jaren over tot het uitdelven en verdiepen van de putten, maar dergelijke maatregelen hadden vaak juist alleen brak water als resultaat (97). Door het gebrek aan drinkwater waren veehouders soms genoodzaakt “*dagelijks honderden emmers water op 1 à 2 uren afstand*” voor hun vee aan te voeren. In de 17e eeuw werd door sommige boeren 's winters wel sneeuw en ijs gesmolten om het vee van drinkwater te voorzien. Het brakke grondwater en het daarmee samenhangende tekort aan drinkwater verklaren waarom het ook in het Poelgebied aanvankelijk moeilijk moet zijn geweest om rundvee te houden. Grootschalige productie van rundvlees of zuivelprodukten kwam er dan ook nauwelijks voor. Toch bracht de verzilting van de bodem niet alleen schade aan de veehouderij toe, zij had ook gunstige effecten. Als gevolg van het brakke grondwater lijkt de leverbotziekte minder schade aan de schapenhouderij te hebben toegebracht dan elders het geval was. Het slakje dat deze dodelijke ziekte overbrengt, gedijt slecht in een zoute omgeving. Daar komt nog bij dat schapen zout drinkwater tamelijk goed kunnen verdragen, ze kunnen er in ieder geval beter tegen dan runderen.

Ongetwijfeld heeft ook de Poel te kampen gehad met het zoute water. Nadat de ringdijk om het oude Zuid-Beveland gelegd was, heeft men aanvankelijk achter de Grote Dijk waarschijnlijk ook last gehad van het zoute kwelwater. Toch heeft hier de vroege inpoldering van de polders van Heinkenszand en uiteindelijk ook de inpoldering van het water tussen Heinkenszand en Zuid-Beveland (1400 – 1450), wellicht een positieve invloed gehad op de kwaliteit van het water in de Poel. In het westen lagen nu voldoende nieuwe polders voor de oorspronkelijke zeedijk om het verschijnsel van de zoute kwel te beteugelen.

Figuur 20. Veedrinkputten in de Bergweie (212) en perceel 67 (311)

Ook aan de zuidkant werden spoedig (1450 - 1550) voor de Valdijk, Notendijk en Koedijk de Zwake-polders ingedijkt. Ook aan de noordkant van het Poelgebied bij 's-Heer Arendskerke waren reeds voor 1400 polders als de Kozaardpolder en de Goese Polder ingedijkt. Maar al voor de St. Elisabethsvloed van 1404, stond de Kozaardpolder weer onder water. Deze stormvloed, die dus vrij spel had op de oude zeedijk van Zuid-Beveland, sloeg bij Ter Lucht een gat in de zeedijk, waardoor de huidige weel ontstond. Hier werd een paar jaar later ook begonnen met de bouw van een afwateringssluis. Deze noordkant bleek hardnekkig want men slaagde er pas in 1846 in, met de inpoldering van de Perponcherpolder, om ook aan deze kant van de Poel het zoute water definitief buiten te houden. Waar men in de Poel aan het eind van de Middeleeuwen nog last had van het zoute water, moet dit veeleer aan nog bestaande veenresten dicht onder het maaiveld gelegen hebben. Zo is uit de overlopers van de Kerkhoek van Sinoutskerke op te maken dat het nu nog bestaande wegeling met perceelnummer 253, in 1673 Het Zoute Wegeling wordt genoemd (98).

Figuur 21. Het Zoute Wegeling met watergang en omliggende percelen

Tot 1666 wordt het *"'t Souck Wegelijnc"* of *"'t Zouckwegelijnc"* (zoekwegeling) genoemd, vanaf 1673 *"'t Zoute Wegelijnc"* en later 't Zoute Wegeling. Aan het eind van dit wegeling ligt perceel 154, waarin zich volgens overlevering een zoute veedrinkput bevond, waar het vee na het drinken ziek van werd.

Een deel van de veedrinkputten in het Ganzengebied heeft zijn oorspronkelijke functie nog behouden, een ander deel van de putten is door de komst van de waterleiding overbodig geworden. Van een aantal zijn nog slechts de resten zichtbaar doordat de (deel)percelen waarin ze lagen in het verleden al samengevoegd werden. De veedrinkput die het dichtst bij de gebouwen was gelegen had vaak nog een andere functie. In deze *"huisweide"* werd de drinkput ook gebruikt om wagens en karren schoon te maken. Om de put goed toegankelijk te maken

was minstens één oever heel geleidelijk glooiend aangelegd, niet zelden was deze ook bestraat. Natuurlijk kwam het water ook bijzonder van pas in geval van brand, vergelijkbaar met een “*vaete*” bij de dorpskerk.

Figuur 22. Zoute veedrinkput in perceel 154 met op de achtergrond Sinoutskerke

De veedrinkputten hadden regelmatig onderhoud nodig. De koeien en paarden vertraptten de oevers en bladeren waaiden in het water. Ook door de natuurlijke begroeiing konden de putten helemaal dichtgroeien of dichtslibben. Hydraulische kranen waren er nog niet, wel het molbord. Dat was eigenlijk een soort grote schop die door twee paarden getrokken werd. Als de putten in de zomer vrijwel droog stonden, werden ze uitgebaggerd. Soms werd in plaats van een molbord ook de driewielskar wel gebruikt. De paarden, die zwaar door de modder moesten ploeteren, deinsden hier gemakkelijk voor terug. Dit uitbaggeren was een moeizame bezigheid, want de modder vloeide aan alle kanten van het molbord of de kar af. Toen later, na 1955 ongeveer, draglines gebruikt werden, was de klus, die voorheen dagen duurde, in een paar uur geklaard (99).

Na de oorlog verdwenen veel veedrinkputten doordat de weilanden omgezet werden tot akkerland, al dan niet gepaard aan een ruilverkaveling. Ook in de Poel zijn de veedrinkputten door de ruilverkaveling in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw grotendeels verdwenen, behalve in het Ganzengebied. De weilanden die nog overbleven werden vaak aangesloten op het waterleidingnet, wat voor een constante watertoevoer voor het vee zorgde. Bovendien was de kwaliteit van het water hierbij ook gegarandeerd. Was er geen waterleiding aangelegd dan was aanvoer van water met paard of tractor met grote watertanks natuurlijk een stuk eenvoudiger geworden. Veedrinkputten waren niet langer noodzakelijk om het vee van drinkwater te voorzien. Vergelijking van de huidige situatie met oude topografische kaarten uit ca. 1912, laat zien dat in sommige streken het aantal veedrinkputten met zeker 90 % is afgenomen.

5.5 Meidoornhagen

Eén van de meest zichtbare perceelselementen in het Ganzengebied is wel de meidoornstruik of haag. Vòòr de introductie van het prikkeldraad gebruikte men meidoornhagen als veekering. Op het erf werden de hagen jaarlijks geknipt. In de weilanden mochten ze uitgroeien en kregen ze een veel minder frequente snoeibeurt. Soms werden hagen aangeplant, in de poelgebieden schoten ze vanzelf op. De heggen bestaan niet altijd uitsluitend uit meidoorn. Enkele andere soorten kunnen regelmatig in de heggen worden aangetroffen, met name sleedoorn, hondsroos, vlieren en een aantal soorten bramen.

Figuur 23. Meidoornstruik op de grens van perceel 56 en 58

De meidoorn kenmerkt zich door een frisgroene kleur in het vroege voorjaar, een maagdelijk witte, sterk geurende bloemenzee in mei en door dieprode vruchten in de herfst. Een bezoek in mei kan bijna adembenemend zijn. De bedwelmende, zoete geur van de meidoornbloesem komt je dan tegemoet. Talloze vogels eten in het najaar en de winter de rode meidoornbessen.

Wat hun functie betreft zijn meidoornhagen altijd als afscheiding bedoeld geweest, de begrenzing van een perceel. Volgens Maas ontbreken de meidoornhagen echter in de laagst gelegen gedeelten van Zeeland, de poelgronden (100). Deze waren te nat of waren door de zoute kwel vanuit de ondergrond eenvoudig te zout voor deze plant. Toch treffen we de meidoornhagen ook in het Ganzengebied aan. De verspreiding ervan blijft echter beperkt tot de Thijshoek. De ligging hier langs de Thijshoekseweg en Noordweg heeft wellicht met de zout- en watergevoeligheid te maken.

Meidoornhagen maken het landschap kleiner en intiemer. Percelen worden begrensd en krijgen een duidelijk eigen karakter. Grenzen in een landschap zijn ook te omschrijven als overgangen. Een meidoornhaag is een perceelselement met talrijke overgangen tussen zon en schaduw, tussen licht en donker, warm en koud. Dergelijke overgangen zijn in het algemeen rijk aan planten- en diersoorten.

Figuur 24. Dubbel uitgevoerde veekering van meidoorn en prikkeldraad tussen perceel 65 en 66

Waarschijnlijk is een belangrijk deel van de Zeeuwse meidoornhagen spontaan ontstaan, door natuurlijke opslag. De meidoorn is een plantensoort die van nature makkelijk opslaat op schuine taluds. Op sloottaluds is spontane opslag van meidoorn een prachtig begin van een langgerekte en dichte meidoornhaag, geschikt om als veekering te dienen voor het naastliggend stuk weiland. Met name de meer landelijk gelegen heggen werden meer aan hun lot overgelaten, dat werden grote en breed uitgroeiende heggen van soms wel een aantal meters hoog en minstens zo breed.

Figuur 25. Meidoornstruik in voor- en najaar op het kruispunt van 3 percelen

Het heggengebied in de Thijshoek is één van de weinige voorbeelden van dergelijke uitgegroeide meidoornhagen. Door het regelmatig knippen van de heggen kregen ze ook een dichtere structuur. Een vrij uitgroeiende haag heeft dit niet, groeit de hoogte in en wordt breed. Juist in de onderste helft van de heg wordt de structuur geleidelijk ijler. De veekerende functie komt hierdoor in het gedrang. Er ontstaan gaten in de heg en zeker grote en zware beesten als koeien en paarden kunnen hierdoor gemakkelijk ontsnappen. Om dit te voorkomen werden deze heggen geregeld afgezet, het bovenstuk werd er tot een paar meter afgehaald.

Figuur 26. Doorkijkjes in meidoornhagen van perceel 66 naar 67 en van perceel 67 naar 68/69

Naast de veekering waren de meidoornhagen ook leverancier van brandhout. Takkebossen of musters van bijeengebonden meidoornhout waren zeer geliefd omdat dit harde hout een zeer hoge verbrandingswaarde had en daardoor extra geschikt was als brandstof voor in de oven om brood te bakken. Meidoorns hadden dus duidelijk een economische betekenis. Soms werden landarbeiders uitbetaald in natura met musters van meidoornhout.

Figuur 27. Het met meidoornstruiken omzoomde perceel 70

In figuur 28 zijn de percelen gerangschikt waar meidoornstruiken en/of hagen worden aangetroffen. Tevens is weergegeven op welke perceelsgrenzen men meidoornstruiken of hagen kan aantreffen.

Figuur 28. Percelen met meidoornstruiken of hagen met de relevante perceelsgrenzen

Perceel	Struik	Haag	Perceelsgrenzen
54	X		54/62
56	X		56/58
59	X		59/89
60	X		60/88
62	X		62/63
65		X	64/65, 65/66
66		X	66/311
67		X	311/310
68		X	67/68
69	X		69/70
70	X		70/71
71	X		71/73-75-76
72	X		72/73
73	X		73/74, 73/72
74	X		74/73
77		X	77/73-74-75-76, 77/69
78		X	78/80-81
79	X	X	78/79, 67-68/79
80	X		80/81-82-83
84	X		83/84, 84/93
85	X		85/79-86
86	X	X	67/86, 60-61/86
87	X		87/92
88	X		88/91, 60/88
89	X		89/90, 59/89
90	X		90/89, 90/113
91	X		91/88
92	X		92/109-112
130	X		130/129-128, 130/137

5.6 Vronen

In het voorgaande werd reeds melding gemaakt van de cruciale rol die de ambachtsheren eeuwenlang speelden in de heffing van de grondbelasting of het schot. De eigenaar van de grond of geërfde was schotplichtig aan de ambachtsheren, die deze belasting weer voor een groot deel moest overdragen aan de graaf van Holland en Zeeland of de graaf van Vlaanderen. Het schot is al ontstaan vóór de aanleg van de ringdijken en het ontstaan van de parochies, wellicht vanuit een grondbelasting aan de koning (koningscijns). Volgens Dekker was oorspronkelijk alle grond in Zeeland koninklijk domein, ontstaan uit één groot schot dat achter de kuststreek was aangeslibd (91).

Aanvankelijk was er ten behoeve van de schot-inning geen enkele vorm van samenwerking tussen de ambachtsheren van een vierschaarambacht (parochie), later vond er een gemeenschappelijke inning plaats door een schout-rentmeester. Na de heffing van het schot per hevane (200 gemeten, 13^e eeuw) en per ambacht, schakelde men uiteindelijk na de politieke omwentelingen in de jaren 1570 en het ontstaan van de republiek, over op de heffing per gemet. Tot dan toe bleven de ambachtsheren vasthouden aan de heffing per ambacht. Het schot of de bede als namen voor een oude grafelijke belasting waren ook in Holland bekend, maar in Zeeland was het een grondbelasting, een heffing op het gemet, terwijl het in Holland en ook in Vlaanderen een personele belasting was.

Men trof in Zeeland bepaalde landerijen aan die in principe vrij van schot waren. De ambachtsheren hoefden dus niet van al hun gronden schot te betalen, ze hadden kleine stukken schotvrij, de vronen. Op de vronen stond hun woning of ze konden daarop bouwen. Wanneer een schot ter bedijking werd uitgegeven door de ambachtsheren, reserveerden deze in de voorwaarden stukken land voor zichzelf, die vronen genoemd werden (101). Vronen lagen meestal in de omgeving van bewoningskernen, verspreid of in groepen en behoorden tot in de 16^e eeuw toe aan de ambachtsheren. Andere landen die vrijdom van schot genoten, waren meestal de door rampen

getroffen gebieden. Deze tijdelijke schotvrijdom betrof soms zeer grote gebieden, waaronder ook de West- en Oostwatering in de jaren na de Sint Felixvloed van 1530.

De toekenning van vronen was aanvankelijk de enige manier waarop de graaf, de ambachtsheren financiële privileges kon geven. Het vrije, waardoor de ambachtsheren een deel van de schotopbrengst in hun ambacht mochten behouden, werd pas ongeveer 100 jaar later (ca. 1250) ingesteld. Bij de instelling van het vrije werd de toekenning van nieuwe vronen opgeschort. Het vrije, dat economisch gezien veel voordeliger was voor de ambachtsheren dan vronen, heeft het belang van de vronenvorming sterk verminderd en overbodig gemaakt. De vronen zijn sindsdien ongeveer gelijk in aantal gebleven. Vele vronen worden in de 16^e eeuwse overlopers vermeld, zonder dat blijkt of het bewuste stuk land een bijzonder karakter heeft, behalve dat het een vrone is. Daarnaast blijken ambachtsheerlijke hofsteden, kastelen, bergen, etc. meestal op vronen te staan of te liggen. Het oorspronkelijk karakter van de vrone is vaak verloren gegaan en werd ten tijde van de overlopers alleen nog door een traditionele aantekening in de herinnering vastgehouden (101).

De vronen waren vrij van schot en andere lasten, of zij nu aan ambachtsheren toebehoorden of op andere eigenaren waren overgegaan, zoals in de 16^e eeuw vaak het geval was. Behalve dat ze schotvrij waren onderscheidde de vronen zich bovendien van andere landerijen door een uitzonderingspositie binnen het rechtsgebied van het ambacht. De eigenaar-bewoner van een vrone behoefde niet terecht te staan voor de eigen ambachtsheren, maar was volkomen vrij het gerecht te kiezen door hetwelk zij hun zaak behandeld wilde zien. De vronen waren in het algemeen gering in oppervlakte, d.w.z. zelden groter dan 2-3 gemeten, en meestal kleiner. De verspreide ligging van de vronen zou volgens Dekker kunnen worden verklaard door de hypothese dat bij de verdeling van een ambacht iedere nieuwe ambachtsheer zijn vrone kreeg toegewezen. De geringe oppervlakte zou dan voortvloeien uit de bedoeling van de vrone als plaats voor de ambachtsheerlijke woning.

In 2 van de 4 veldhoeken van het Ganzengebied worden vronen aangetroffen, de Thijshoek en de Kerkhoek. Deze worden in de kantlijn als "*vronen*" weergegeven in de overlopers, vòòr de vermelding van de eigenaar van het perceel, de ligging, de perceelsoppervlakte en de baander of pachter. Registratie in de overlopers vormde volgens Dekker slechts een traditionele aantekening, want het feit dat ze in de overlopers terecht kwamen betekende in het algemeen dat ze normaal belast waren. De werkelijk onbelaste percelen werden niet geregistreerd in de overlopers. Hun lokalisering kon worden uitgevoerd door matching van de overlopers met het minuutplan. Bovendien treft men bij de meeste niet-geregistreerde vronen in de kadastrale registratie de aantekening "*onbelast*" aan (zie figuur 29). De hierin als "*belast*" geregistreerde percelen zijn of waren meestal erven van bebouwde percelen met hofstede, schuur en huis.

Figuur 29. Vronen, belaste en onbelaste percelen

Perceel	Aard vron	Oppervlakte	Kenmerk
72 (deel)	Vron	1 Gemet	<i>"Inne voor Adriaen Adriaenss Huys"</i>
102, 103, 104	Belast	1 Gemet	<i>"Inne voor Dierick Woutersse deure"</i>
137, 138	Onbelast	43,9 are	<i>"Noort oost aen Dierick Heijndricxss Hoff"</i>
139	Vron	234 Roeden	<i>"Dierick Heijndricxss boogaert"</i>
143 (deel)	Vron	156 Roeden	<i>"Noort aen 't Hof"</i>
150 (deel)	Belast	139 Roeden	<i>"Vrieye Vroone"</i>
160, 161	Onbelast	24,4 are	Rietveld en bouwland
170	Onbelast	11,8 are	<i>"Dreeve naer 't Hooch Huys"</i>
172 (deel)	Vron	1 G 96 Roeden	<i>"Zuijt aen over de dreeve"</i>
174 – 190	Onbelast	164,87 are	Bebouwing rond Sinoutskerke
191, 192	Belast	51,5 are	<i>"De noort sijde van 't Hooch Huys"</i>
218	Belast	25 are	<i>"Jan Pierss Leeuwenburchs huys"</i>

Het meest lastig was de juiste lokalisering van de niet in de overlopers vermelde vronen, die volgens de kadastrale registratie inmiddels toch gewoon belast zijn. In sommige transportaktes komt men ze tegen als "*vrije vronen*" of "*eigen vrije vronen*". Een analyse van het erf van de boerderij op perceel 103 (Noordweg 3) laat zien hoe door een optimaal gebruik van de combinatie tussen overlopers en minuutplan, toch tot een redelijke reconstructie van de situatie in de 17^e en 18^e eeuw gekomen kon worden.

De situatie in de vroege periode was zodanig dat de percelen 100 en 101 de gehele boerderij met erf en belendende perceeltjes omsloten. Het totale complex van boerderij en erf bestond feitelijk uit perceel 102 (weiland of bosch), 103 (huis & erf), 103bis (tuin) en 104 (bouwland), met een totaaloppervlak van 49 are. Perceel 105 vormt tot het einde van de 18^e eeuw een integraal onderdeel van perceel 101. Pas bij de aankoop van de boerderij door Christiaan Everse (102) wordt perceel 105 afgesplitst en bij de boerderij getrokken. Van het totale complex van 49 are boerderij en erf wordt vanaf 1596 slechts 150 Roeden (19,6 are) geregistreerd als **“150 Roeden erfpacht van den Armen alhier”**. De 150 Roeden van de Armen van Sinoutskerke zien we onder volgnummer 52, ingeklemd tussen een zestal deelpercelen van perceel 100 en 101, vanaf 1596 geregistreerd in de overlopers van de Thijshoek. Dat de reeks erfpachters van het perceel van 150 Roeden praktisch identiek is aan de opvolgende eigenaren van de boerderij maakt het aannemelijk dat het perceel deel uitmaakte van het erf van de boerderij. In 1693 treffen we in een transportakte aan dat het hier gaat om een **“Landhoeve in de hoek voor Thijshoek op 1 Gemet eigen erf”** (103). Dit zien we in volgende aktes nog een aantal malen herhaald. In een transportakte uit 1772 wordt de boerderij geregistreerd als een **“Hoeffe staande op ambagtsheeren vroone en op 150 Roeden erfpacht van den Armen alhier”** (104). De ambachtsheren vrone van 1 Gemet treffen we niet aan in de overlopers, omdat deze blijkbaar vrij was van polder- en dijkslasten. Indien we ervan uitgaan dat de **“1 Gemet eigen erf”** gelijk is aan de **“ambagtsheeren vroone”** en met de **“150 Roeden erfpacht”** het totale erf gevormd heeft, komen we hiervoor op een totaaloppervlak van 450 Roeden ofwel 58,9 are.

De boerderij met huis en erf op perceel 138 is in de overlopers niet direkt geregistreerd. Dit was met meerdere boerderijen het geval indien ze onbelast waren. Echter, in de aanhef van het tweede traject van de overloper 1596 wordt hij genoemd als **“Sprinck noort oost aen Dierick Heijndricxs hof, zuijt en oost oppe”**. Terwijl het 1^e traject van de overloper zuidelijk van de boerderij door perceel 136 is getrokken, begint het 2^e traject noordoost van **“Dierick Heijndricxs hof”** in perceel 139, in de overlopers geregistreerd als de vrone **“Dierick Heijndricxs Boogaert”** van 234 Roeden. De lokalisering van de boerderij op perceel 138 blijkt verder uit de ligging en oppervlakte van de percelen die hierna binnen het traject 2 in de overloper worden beschreven en uit de oostelijke route langs de Noordweg die het 2^e traject verder kiest. Een latere bevestiging van de ligging van de boerderij vindt men in een tweetal transportaktes (105, 106).

Bij de overdracht van de boerderij op perceel 138 met 57 percelen aan landerijen van Juffr. de Loos naar Christiaan Everse is sprake van een perceel van 139 Roeden, wat een **“Vrieye Vroone”** genoemd wordt en niet geregistreerd staat in de overlopers van de Kerkhoek (106). Gezien de volgorde waarin de percelen opgenoemd worden moet deze vroone in de buurt van perceel 150 gelegen hebben. Nu is voor perceel 150 juist het probleem dat van de kadastrale oppervlakte van 164,7 are, in de overlopers met 2 deelpercelen (230 Roeden en 2 Gemeten 117 Roeden) slechts 123,9 are ofwel 75 % is teruggevonden. Indien de **“Vrieye Vroone”** van 139 Roeden gelokaliseerd kan worden binnen perceel 150, matcht de oppervlakte van de deelpercelen (3 Gemet 186 Roeden of 142 are) beter met de kadastrale oppervlakte van perceel 150.

Voor de stellingname dat het erf (perceel 191) en de tuin (perceel 192) van 't Hooch Huys niet geregistreerd waren in de overlopers, was de analyse zo mogelijk nog gecompliceerder. In de eerste plaats hadden we hier te maken met de opstart in de Kerkhoek van traject 4, nadat traject 3 in perceel 172 was geëindigd. De aanhef van traject 4 **“Sprijngt over de noort sijde van 't Hooch Huys”**, kan ook uitgelegd worden als startend in perceel 191. Hiervoor pleitte aanvankelijk ook de registratie **“belast”** volgens het kadaster, nadat de gehele bebouwing rond het dorp Sinoutskerke (174 t/m 190) als **“onbelast”** was geregistreerd. De afwezigheid in de overlopers van de oprijlaan (perceel 170) naar 't Hooch Huys, die volgens de kadastrale gegevens als onbelast staat geregistreerd, is dan ook eenvoudiger te verklaren. Voor een goede uitstippeling van het 4^e traject en een juiste matching van de percelen uit de overlopers met het minuutplan, is het noodzakelijk dat uitsluitend de overlopers van de Kerkhoek uit de periode 1596 – 1694 gebruikt worden. Hierna vond namelijk een vereniging plaats van de 6 deelpercelen met de volgnummers 60 t/m 65, waarmee het 4^e traject begint. Uitgaande van de oudste overlopers en de route volgend van traject 4 via de 6 deelpercelen op het minuutplan, zien we bij het eerste deelperceel (volgnummer 60) **“oost aan de gracht”** of bij latere overlopers **“oost aan over de gracht”**. Hieruit blijkt dat de landmeter perceel 191 geheel laat liggen en het 4^e traject start in perceel 156, juist ten oosten van de gracht om de vliedberg met het Hooch Huys (figuur 30).

De landmeter trekt dan eerst westwaarts (volgnummer 61), vervolgens naar het noorden (volgnummer 62) en nogmaals naar het westen (volgnummer 63), om perceel 156, bestaande uit 4 deelpercelen, af te ronden (107). Vanaf volgnummer 63 in perceel 156 gaat de route van traject 4 verder naar het westen in perceel 194 (volgnummer 64) naar het zuiden in perceel 193 (volgnummer 65) en tenslotte naar het westen weer in perceel 194 (volgnummer 66). Ook bij de oppervlakten van de percelen 193 en 194 was er een goede matching tussen de overlopers en de kadastrale registratie. Het feit dat traject 4 met een perfecte match door de percelen 156, 194 en 193 loopt en de percelen 191 en 192 hierin niet voorkomen, brengt de uiteindelijke bevestiging van de stelling dat de percelen 191 en 192 niet in de overlopers geregistreerd zijn en dus in vroeger eeuwen evenals andere vrije vronen onbelast geweest zullen zijn. Hoewel volgens het kadaster de percelen 191 en 192 belast zijn, moeten we op grond van bovenstaande analyse tot de conclusie komen dat dit vòòr 1832 niet het geval was.

Figuur 30. De vliedberg (191) bij Sinoutskerke met gracht en perceel 156, vanuit het noorden

Een vergelijkbaar probleem doet zich voor bij perceel 218, in de volksmond bekend onder de naam d'Oôhe Stee, een hoge woonstee of woonplaats, die volgens de registraties ook werkelijk bebouwd en bewoond is geweest (108). Perceel 218 wordt in 1832 volgens het kadaster geregistreerd als bouwland met een oppervlakte van 25 are en is dan een normaal belast perceel. In dit gebied, tegen de grens met de Wiegenhoek, eindigt ook traject 4 binnen de overloper van de Kerkhoek. Bij het beschrijven van de percelen 208 t/m 216 geven deze percelen een goede match tussen overlopers en minuutplan en wordt het gehele complex aan landerijen in de periode 1596 – 1744 steeds door dezelfde opvolgende pachters van de boerderij Poelzicht en later 't Hooch Huys gepacht. Voordat de landmeter overspringt naar traject 5, dat begint in perceel 120 aan de andere kant van de watergang (*"Springt Noordwaarts op 't Kerkeland alhier"*), dienen de 4 overblijvende percelen 214, 217, 218 en 219 nog gematched te worden met de registratie in de overlopers. Deze percelen werden in de vroege periode voortdurend gepacht door de opvolgende boeren van de Landhoeve Leeuwenburch, in de ring van Sinoutskerke. De 4 percelen liggen geheel besloten tussen het complex van percelen 208 t/m 216, de Deeweg en de grens met de Wiegenhoek en hebben een kadastrale oppervlakte van 215,8 are. Volgens de overloper zijn er nog 3 percelen met een gezamenlijke oppervlakte van 4 Gemet 247 Roeden of 189,3 are onder te brengen. Dit zou overeen kunnen komen met het ontbreken van perceel 218 in de registratie van de overlopers, waarmee de kadastrale oppervlakte op 190,8 are komt. Dat perceel 218 volgens de aanhef van de Wiegenhoek, waar *"Jan Pierss Leeuwenburch's huys"* heeft gestaan vòòr 1832 onbelast was, en dus niet geregistreerd in de overlopers, wordt ook aannemelijk gemaakt in 2 transportakten uit 1737 en 1739 (109). In beide akten is sprake van de levering van een *"vrije vroone"*, die begrensd wordt door de Heerenweg in het zuiden (Deeweg), het wegeling in het westen (wegeling tussen 218 en 220, wat direkt toegang gaf tot perceel 219) en de Kerk van Sinoutskerke in het noorden (perceel 219). Helaas ontbreken de oppervlakte gegevens in beide akten. Toch kan nu op grond van het bebouwd en bewoond geweest zijn, dat er in oude bronnen melding wordt gemaakt van een *"vrije vroone"*, dat er een juiste match van de omringende percelen verkregen is en een goede oppervlakte match van perceel 214, 217 en 219, een voorzichtige conclusie getrokken worden dat perceel 218 vòòr 1832 onbelast was en niet geregistreerd in de overlopers.

5.7 Ontwikkeling Thijshoek

Thijshoek wordt vanaf 1596 in de overlopers geregistreerd als *“De houck voor Thyshoucke”* ter onderscheiding van *“De houck agter Thyshoucke”*, die aan de zuidwestkant van de Thijshoekseweg lag. Omdat in het kader van deze studie alleen *“De houck voor Thyshoucke”* onderzocht wordt, is deze kortweg Thijshoek genoemd. De westgrens van Thijshoek wordt gevormd door de Thijshoekseweg. De hoekgrens aan de zuidkant van de Thijshoek loopt aanvankelijk op een grillige wijze door perceel 54 en sluit perceel 55, op de grens van perceel 55 en 57, geheel buiten. De grens door perceel 54 en langs 55 is ook de hoekgrens tussen de Thijshoek en de veldhoek Hovendijke. Vanaf perceel 57 wordt de zuidgrens van de Thijshoek gevormd door het Feijtersweegje, dat als wegeling 250 geregistreerd wordt op het minuutplan. Aan het eind van het Feijtersweegje wordt de oostgrens van de Thijshoek aanvankelijk gevormd door de perceelsgrens van perceel 113 en 114 (sloot), om vervolgens ongeveer bij het kruispunt van de percelen 111, 118, 114 en 117 aansluiting te vinden op het zijwegeling van het wegeling 251. Tussen de twee voorgaande punten splitst de hoekgrens van de Thijshoek en de Wiegenhoek perceel 114 in twee stukken. Enig reliëf van een vroegere scheidulve is hier nog zichtbaar. Het nu niet meer zichtbare zijwegeling vormt dan de grens tussen perceel 110, 111 (Thijshoek) en perceel 118, 119 (Wiegenhoek). Waar het zijwegeling aansluiting vindt op het wegeling 251, vormt dit laatste tot aan de Noordweg de grens tussen de Thijshoek en de Kerkhoek. De noordgrens van de Thijshoek wordt vanaf perceel 72 tot aan de boerderij op perceel 103 gevormd door de Noordweg.

De vroegste overloper uit 1596 begint met de aanhef *“Den houck voor Thyshoucke ende begint van Noorden inne voor Adriaen Adriaens huys”*. Het eerste perceel is een deelperceel van perceel 72 van 1 Gemet, een vroone die eigendom is van Pieter Marinuss in Goes en als gebruiker Adriaen Adriaenss Thyshouck. Vanaf 1638 verandert de aanhef nog van Adriaen Adriaenssens in Jan Adriaenssens en luidt dan *“Den houck voor Thyshoucke ende begint van Noorden inne voor en daer Jan Adriaenss huys placht te staen”*. Dit terwijl reeds in de periode 1603 – 1617 de Adriaenssens als gebruiker of pachter uit de Thijshoek verdwenen zijn. De naam Jan Adriaenssens blijft tot de laatste overloper in 1853 in de aanhef verankerd. Deze familie Adriaenssens is wellicht identiek aan die waar Harthoorn een artikel aan wijdt (110). Hij beschrijft daarin dat op 9 december 1605 Adriaen Adriaensz, die woonde in de Thijshoek onder Sinoutskerke, met zijn broer Lucas Adriaensz uit 's-Gravenpolder, bij notaris Levendale verschijnen voor een erfeniskwestie. Volgens Harthoorn betroffen het leden van het geslacht Smallegange, want een Lucas Adriaensz Smallegange werd geboren omstreeks 1572 en heeft te 's-Gravenpolder gewoond. Hij had een broer Adriaen Adriaensz Smallegange, die te Sinoutskerke gewoond heeft, maar later in Krabbendijke woonde. Dit zou dus overeen kunnen komen met zijn vertrek omstreeks 1603 – 1617 als gebruiker van een aantal percelen land in de Thijshoek. Verder hadden zij een broer Jan, waarschijnlijk de laatste naamgever van het huis of boerderijtje in de Thijshoek, en twee of drie zusters.

Hierna volgen de percelen in volgorde zoals ze door de landmeters zijn *“overgelopen”*, waaraan de registratie ook zijn naam te danken heeft. De route die men hierbij aanhield is globaal te volgen door de achter ieder perceel vermelde ligging ten opzichte van het vorige perceel (noord, oost, zuid, west). Op deze wijze liep men een traject van een aantal percelen, waarna op een andere plek weer verder gegaan werd met een volgend traject. Zo liep men in het geval van de Thijshoek een eerste traject wat parrallel liep aan de Thijshoekseweg van perceel 72 tot perceel 54. Trajekt 2 begint hierna in perceel 74 en loopt continu door langs de Noordweg en kronkelt vervolgens langs wegeling 251 en 250 door tot perceel 58. De onderbreking tussen trajekt 1 en trajekt 2 is weergegeven als *“keert nu van noorden in oost en zuijt op”*. In 1596 bedraagt het aantal deelpercelen 19 in trajekt 1 en 57 in trajekt 2. Door splitsingen en verenigingen varieert dit aantal in latere perioden van 19 – 21 voor trajekt 1 en van 57 – 61 voor trajekt 2. De totaal oppervlakte van de Thijshoek is de gehele periode van 1596 – 1856 constant op 130 Gemeten 174 Roeden. Indien we dit willen vergelijken met de kadastraal geregistreerde oppervlakte, inclusief de totale percelen 54 en 55, moet voor deze laatste percelen nog een oppervlakte van 2 Gemet 256 Roeden van de veldhoek Hovendijke bij opgeteld worden. Ook dient nog een correctie aangebracht te worden van een niet vermelde *“vrije vroone”* van 1 Gemet voor het erf van de hofstede op perceel 102, 103, 103bis en 104, waarmee het totaal op 134 Gemeten 130 Roeden ofwel 52 ha 75 are 17 ca komt. Wanneer dit vergeleken wordt met de kadastrale registratie van 52 ha 46 are 38 ca resteert slechts een verschil in oppervlakte van 28 are 79 ca ofwel 0,6 %.

5.8 Ontwikkeling Kerkhoek

De begrenzing van de Kerkhoek wordt aan de noord-, oost- en zuidkant gevormd door doorgaande wegen. Aan de noordzijde door de Noordweg tot aan het Ronde Weidje (perceel 159). Vanaf deze rotonde wordt de oostzijde gevormd door de Sinoutskerkseandweg. Vervolgens de zuidkant die loopt langs perceel 172 tot aan het dorp Sinoutskerke en ook wel het Korte Wegje genoemd wordt. Hierna gaat het Korte Wegje over in de Deeweg, die als zuidgrens doorloopt tot perceel 218, het laatste perceel aan de Deeweg binnen de Kerkhoek. Tenslotte loopt de westgrens geheel tussen de landerijen door en wordt gevormd door een sloot, de watergang, doorsnijdt een weiland en tenslotte een zoekwegeling. Zij vormt tevens de grens tussen de Kerkhoek aan de oostkant en de Wiegenhoek en Thijshoek aan de westkant. In het zuiden begint zij met de sloot langs het wegeling van perceel 218, waarna de grenspercelen 219, 214 en 213 de begrenzing vormen met de Wiegenhoek. Hierna is de watergang ca. 50 meter de grens in westelijke richting, waarna zij perceel 120 doorsnijdt om uiteindelijk op wegeling 251 uit te komen, wat naar het noorden ook de grens blijft tussen de Kerkhoek en de Thijshoek. De percelen 121 en 125 zijn dan ook vanaf perceel 120 grenspercelen binnen de Kerkhoek.

In de tabel van figuur 31 is een overzicht gegeven van de opmeting per traject van een veldhoek. Naast de veldhoeken en het aantal trajecten, zijn hier ook de volgnummers van de (deel)percelen zoals die geregistreerd zijn in de overlopers weergegeven. Eraan toegevoegd zijn de kadastrale perceelnummers, waar genoemde deelpercelen mee matchten en de aanhef van ieder traject zoals weergegeven in de overlopers van 1596.

Figuur 31. Opmeting percelen in trajecten volgens de overlopers van 1596

Veldhoek	Traject	Volgnrs.	Perceelnrs.	Aanhef traject
Thijshoek	1	1 – 21	72 – 54	<i>De houck voor Thyshoucke ende begint van Noorden inne voor Adriaen Adriaenss' huys</i>
	2	22 – 82	74 – 61	<i>Keert nu van Noorden inne, oost en zuyt op</i>
Kerkhoek	1	1 – 14	125 – 135	<i>Kerckhouck ende begint van noortwesten inne voor Dierick Woutersss' deure</i>
	2	15 – 48	139 – 154	<i>Sprinckt noort oost aen Dierick Heijndricxs hof, zuyt en oost oppe</i>
	3	49 – 59	164 – 172	<i>Sprinckt nu oostwaert op den Heerenwegh</i>
	4	60 – 92	156 – 214	<i>Sprinckt nu over de Noortzijde van 't Hooch Huys</i>
Wiegenhoek	1	93 – 100	120 – 132	<i>Sprinckt noortwaert opt Kercke Lant van Synoutskercke</i>
	2	1 – 17	220 – 240	<i>Wiegenhouck ende begint van oosten inne achter Legier Aelbregts huys</i>
Hovendijke	1	18 – 40	238 – 119	<i>Keert noortwaert oppe te houckwaert inne</i>
	2	1 – 2	54 – 55	<i>Springt over den Heerenbreewegt van noorden in streckende zuyt oppe</i>
		3 – 15	236 – 242	<i>Springt over 't wegeling van noorden inne</i>

De opmeting van de percelen in de Kerkhoek wordt 4 keer onderbroken, waarbij men steeds een ander startpunt kiest. De verzameling percelen of deelpercelen bestaat hier dus uit 5 trajecten. Het beginpunt van de opmeting door het “overlopen” van de percelen ligt volgens de overloper van 1596 in het noordwesten van de Kerkhoek : *“Kerckhouck ende begint van noortwesten inne voor Dierick Woutersss' deure”*. In het uiterste noordwesten van deze veldhoek, op de grens met de Thijshoek, gevormd door het wegeling 251, ligt dan het startperceel 125. Dit is ook in overeenstemming met *“voor Dierick Woutersss' deure”*, want direkt naast het wegeling treffen we in de Thijshoek de boerderij van Dierick Woutersss op perceel 103. Het eerste traject volgt op een heel kronkelende manier de Noordweg in oostelijke richting, om na 14 deelpercelen uit te komen in perceel 132. Hierna volgt de aanhef van traject 2 met als startpunt de boomgaard ten oosten van de boerderij op perceel 138 (perceel 139/139bis), *“Springt noort oost aen Dierick Heijndricxs Hoff”*. Traject 2 loopt vervolgens zeer kronkelend in oostelijke richting langs de Noordweg door tot het Ronde Weidje (perceel 159), om hierna een stukje zuidelijker na 28 deelpercelen in perceel 154 te eindigen. Hierna pakt men het weer op langs de Sinoutskerkseandweg naar het zuiden in perceel 164 met de aanhef *“Springt oostwaert op aen den Heeren Weght”*. Hierna volgt traject 3 langs de Sinoutskerkseandweg naar het zuiden tot aan Sinoutskerke, om na 10 deelpercelen te eindigen in perceel 172. Dan volgt traject 4 van 32 deelpercelen wat in de eerste plaats gekenmerkt wordt door de aanhef *“Springt over de noort sijde van 't Hooch Huys”*. Dit vierde traject begint juist ten noorden van de hofstede 't Hooch Huys in perceel 156 en slingert dan tussen de Deeweg en de watergang naar het oosten om in perceel 214 te eindigen. Het startpunt van het 5^e traject met 7 percelen, *“Sprinckt noortwaert op 't kercke lant van Synoutskercke”*, ligt net aan de noordzijde van de watergang in perceel 120 en slingert hierna in noordelijke richting tot het eindpunt in perceel 132.

Door splitsingen en verenigingen varieert het aantal deelpercelen in de Kerkhoek nog van 91 tot 100 over de totale periode 1596 – 1856 dat de overlopers beschikbaar zijn. De totaal oppervlakte is echter over deze gehele periode constant op 179 Gemeten 92 Roeden. Hiervan bestond 2 Gemeten 186 Roeden uit vrononen, achtereenvolgens *“Dierick Heijndricxss’ boogaert”*, 234 Roeden (perceel 139), *“S:S: hic, noort aen ’t hof”*, 156 Roeden (perceel 143) en *“Jan Pierss Hollander, zuijt aen over de dreve”*, 1 Gemet en 96 Roeden (perceel 172). Indien we echter een vergelijking willen maken met de kadastraal geregistreerde oppervlakte, dient op dit laatste een correctie aangebracht te worden van de in de overlopers niet geregistreerde percelen, die vallen onder de “vrije vrononen”. Dit waren het erf van Tôdhuus (perceel 137,138), een stukje rietveld en bouwland (perceel 160, 161), de *“dreeve”* naar ’t Hooch Huys (perceel 170), het erf en de tuin van ’t Hooch Huys (perceel 191, 192), de totale bebouwing rond Sinoutskerke (perceel 174 – 190) en het erf van de boerderij d’ Ôdhe Stee (perceel 218), in totaal 321,47 are. Het volgens het kadaster geregistreerde oppervlak van 74 ha 25 are 37 ca dient dus met 321,47 are vermindert te worden en komt hiermee op 71 ha 03 are 90 ca. Aan de andere kant moet de oppervlakte volgens de overlopers van 179 Gemeten 92 Roeden nog vermeerderd worden met 429 Roeden, het deel van perceel 120 wat zich bevindt in de Wiegenhoek. Hiermee komt de oppervlakte volgens de overlopers op 180 Gemeten 221 Roeden, ofwel 70 ha 92 are 11 ca., waarmee een verschil resteert van + 11,79 are of 0,2 %.

5.9 Ontwikkeling Wiegenhoek

De begrenzingen van de Wiegenhoek lopen aanvankelijk vanaf perceel 218 langs de Deeweg door tot perceel 240/243, waar de grens in noordwestelijke richting loopt door een sloot, perceel 238 doorsnijdt, vervolgens in westelijke richting eveneens perceel 237 en in noordwestelijke richting perceel 236 doorsnijdt, om uiteindelijk uit te komen op het Feijterswegeling (perceel 250). Deze grens vanaf de Deeweg tot het Feijterswegeling is de grens tussen de veldhoeken Hovendijke en de Wiegenhoek. Hierna loopt de grens via het Feijterswegeling door tot het eind waar hij overgaat in een sloot tussen perceel 113 en 114. Vervolgens doorsnijdt hij perceel 114 om uit te komen op het zijwegeling van wegeling 251. Dit zijwegeling volgend rondom de percelen 118 en 119, gaat de grens tenslotte weer over in een sloot tussen perceel 118 en 120 (Wiegenhoek) en perceel 121 (Kerkhoek). Hierna doorsnijdt de hoekgrens perceel 120 tot aan de watergang, volgt deze ca. 50 meter in oostelijke richting en gaat vanaf de scheiding van perceel 210/213 naar het zuiden. Hier vormen de percelen 220 en 221 de grenspercelen met de Kerkhoek tot aan de Deeweg.

In de overlopers van de Wiegenhoek treffen we in totaal 40 apart genoemde percelen aan, volgens de kadastrale gegevens (Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels of OAT, minuutplan) komen die overeen met 28 kadastrale percelen of delen daarvan. De eigenaren, genoemd in de overlopers van 1828 en 1835 stemmen allen overeen met de in de OAT vermelde eigenaren, op 2 na. Het betreft hier perceel 235, wat volgens de OAT in eigendom is van de Kerk van Sinoutskerke, en volgens de overlopers van 1828, 1835 en 1842 toebehoort aan de Kerke Nisse. Indien we hier perceel 234 ook bij betrekken zien we dat er een herverkaveling plaats vindt in 1874 van de percelen 234 (19,50 are) en 235 (61,40 are) tot perceel 345 (36,80 are) en 346 (44,10 are), samen in beide gevallen 80,90 are (111). Wellicht hield de herverkaveling uitsluitend een herschikking van het eigendom van de 2 percelen in, want in de Omnibus uit 1875 zien we dat de twee nieuwe percelen 345 en 346 toebehoren aan respectievelijk de Kerk van Sinoutskerke en de Kerk van Nisse (112).

Omtrent de situering van het startperceel, leren we uit de aanhef van de overloper uit 1828 dat het in het oosten van de hoek gezocht moet worden en dat daar of in de directe omgeving Pieter Leeuwenburg’s huis zou moeten staan. In deze omgeving vinden we in de kadastrale gegevens echter geen spoor van bebouwing. In 1596 blijkt uit de aanhef van de overloper *“Wiegenhouck ende begint van oosten inne achter Legier Aelbrechts huijs”*, dat er daar toen al bebouwing was. Weliswaar nog niet van Pieter Leeuwenburg, maar ene Jan Piers Leeuwenburch pachtte toen al een deel van de percelen 229 en 231. Uit de overlopers van 1603 blijkt dat Jan Piers Leeuwenburch inmiddels een echte pachtboer in Wiegenhoek geworden is: *“Wiegenhouck ende begint van Oosten inne achter Jan Piers Leeuwenburch huijs”*. In totaal heeft hij in 1603, 13 deelpercelen in pacht, totaal 17 Gemeten 173 Roeden. Deze zijn allemaal in bezit van de Kerk van Sinoutskerke en de Hervormde Kerk van Goes. Waarschijnlijk heeft *“Jan Pierss Leeuwenburch’s huijs”* gestaan op perceel 218, in de volksmond ook wel bekend onder de naam D’ ôdhe Stee en ligt het startpunt van de overloper van Wiegenhoek dus oostelijk daarvan in perceel 220. Het eerste traject loopt vanaf perceel 220 langs de Deeweg in oostelijke richting om te eindigen in perceel 240. Vervolgens begint traject 2 onder de aanhef *“Keert noortwaert oppe ’t houcke waert inne”* in perceel 238 en slingert zich dan noordwaards tot perceel 235, hierna oostwaards tot perceel 221 en tenslotte weer naar het noorden tot in perceel 119.

De oppervlakte van de 40 deelpercelen volgens de overlopers binnen de Wiegenhoek is de gehele periode constant op 64 Gemeten 6 Roeden of 25 ha. 12 are 15 ca. Indien we dit willen vergelijken met de oppervlakte volgens het kadaster, dient er een correctie aangebracht te worden voor de percelen die door de hoekgrens van de Wiegenhoek doorsneden worden (tabel figuur 32).

Figuur 32. Correctie oppervlakte doorsneden percelen

Perceel	Veldhoek	Oppervlakte
114	Thijshoek	138 Roeden
120	Kerkhoek	604 Roeden
236	Hovendijke	1921 Roeden
237	Hovendijke	765 Roeden
238	Hovendijke	125 Roeden

		11 G 253 R

Hieruit blijkt dat er van de geregistreerde percelen een deel in Thijshoek (perceel 114), Kerkhoek (perceel 120) en in Hovendijke (perceel 236, 237, 238) ligt ter grootte van 11 Gemeten 253 Roeden ofwel 464,73 are. Dit moet dus in mindering gebracht worden op de kadastraal gemeten oppervlakte van 29 ha. 19 are 60 ca., wat een netto oppervlakte volgens het kadaster oplevert van 24 ha. 54 are 87 ca. die vergeleken kan worden met bovenstaande 64 Gemeten 6 Roeden of 25 ha. 12 are 15 ca. volgens de overlopers. Een verschil resteert van 57,28 are of 1,9 %.

5.10 Ontwikkeling Hovendijke

Een klein deel van het Ganzengebied wordt niet gedekt door de veldhoeken Thijshoek, Kerkhoek en Wiegenhoek binnen de ambachtsheerlijkheid Sinoutskerke. Het zuidelijke stuk van het Ganzengebied, omvattende de percelen 54 (deel), 55, 236 (deel), 237 (deel), 238 (deel), 242, 243, 244 en 245, maakte vòòr de gemeentelijke indeling en de kadastrale beschrijving, deel uit van de veldhoek Hovendijke (67 Gemeten 177 Roeden) die onder de ambachtsheerlijkheid van Nisse viel. De ambachtsheerlijkheid van oud-Nisse bestond uit 16 veldhoeken met een gezamenlijke oppervlakte van 1202 Gemeten 55 Roeden. Dit was inclusief de vronen en wat grootte betreft vergelijkbaar met de oppervlakte van Sinoutskerke (1150 Gemeten 283 Roeden). Onder de heerlijkheid van Nisse vielen echter ook nog 20 zogenaamde Buiten Polders met een oppervlakte van 1310 Gemeten 278 Roeden, zodat het totale ambacht van Nisse 2513 Gemeten 33 Roeden groot was. Hiervan lagen volgens de overlopers van Nisse (113) in totaal 16 deelpercelen met een oppervlakte van 25 Gemeten 159 Roeden juist ten noorden van de Thijshoekseweg – Deeweg in het Ganzengebied. Deze deelpercelen uit de overlopers bleken een dermate overlap te hebben in eigenaren en oppervlakte met de kadastrale percelen, dat we ze als zodanig hebben kunnen lokaliseren. Dit was geen eenvoudige opgave, omdat de overlopers van Nisse niet meer compleet zijn. Zo ontbreken de voor deze analyse belangrijke overlopers uit de periode 1810 – 1835. Dit was de periode dat het kadaster werd opgezet en de minuutplannen met de eerste eigenaren beschikbaar kwamen. Door gebruik te maken van de opvolgende eigenaren volgens de kadastrale leggers en vergelijking met nog 2 latere overlopers (1854, 1861) kon, mede door oppervlakte vergelijking, toch een goede match verkregen worden.

Bij de opmeting van de deelpercelen 54 en 55, kwam men hier de veldhoek Hovendijke in vanaf de overzijde van de Thijshoekseweg (*"Springt over den Heere Weg van Noord in Zuid op"*). Men loopt hierna vervolgens een stuk oostwaards om vervolgens in perceel 55 het 1^e traject te beëindigen. Hierna steekt men het Feijtersweegje (D-250) over om de opmetingen in perceel 236 voort te zetten (*"Springt over 't Wegeling van Noord in"*). Hiertoe dienen we gebruik te maken van de gecorrigeerde indeling van perceel 236, zoals deze kort na het opzetten van het kadaster werd aangebracht (114). De aangebrachte correctie was conform de historische indeling van de overlopers, waarbij het grootste deel (perceel 314, groot 209,44 are) ten tijde van het uitkomen van het kadaster in handen was van Jan Hendrik Verschoor van Nisse, maar verschillende kleinere delen in eigendom van de instellingen.

Zo was het als eerste genoemde perceel van het 2^e traject (1 Gemet 58 Roeden) al sinds 1652 in eigendom van de Armen van Sinoutskerke, wat matcht met perceel 312. Evenzo komt het perceel van 168 Roeden van de Kerk van Sinoutskerke overeen met perceel 313 en het perceel van 1 Gemet 77 Roeden van de Kerk van Nisse met perceel 315. Het deel van perceel 314, gelegen aan het Feijtersweegje tussen perceel 312 en 313 met een oppervlakte van 190 Roeden (24,9 are) is tot 1808 in bezit geweest van de Armen van Heinkensand. Tussen

1808 en 1854 wordt dit stukje grond verkocht aan de fam. Verschoor, maar door het ontbreken van de overlopers in deze periode, is het precieze tijdstip niet bekend. Het 2^e traject loopt verder door perceel 314 via 315 (Kerk van Nisse) naar 237, 244 en 245. Hierna gaat het noordoostwaards om uiteindelijk te eindigen in het deel van perceel 238 wat tot Hovendijke behoort.

De scheiding tussen de veldhoeken Hovendijke en de Thijshoek wordt gevormd door een grillige grens, dwars door perceel 54. Via de grens van perceel 55 steekt hij dan het Feijtersweegje over, waar hij langs het zijwegeling de begrenzing vormt tussen perceel 313 en 235. De grens tussen de veldhoek Hovendijke en de Wiegenhoek vormde tevens de grens van het ambacht van Nisse en Sinoutskerke. Dit blijkt ook uit de omschrijving van het eigendom en de ligging van perceel 313, die vanaf de oudst bekende overloper van Nisse (1652) omschreven wordt als de *“Kercke Sijnoutskerke, oost aan in de Scheet van 't Ambacht”* (115). Het van oorsprong in vieren verdeelde perceel 236 (perceel 312, 313, 314, 315) lag voor een deel in Nisse en voor een deel in Sinoutskerke ofwel in Hovendijke en de Wiegenhoek. Hierdoor zijn de percelen 314 en 315 beiden grenspercelen, evenals perceel 237 en 238. Van deze percelen ligt het noordelijke stuk in de Wiegenhoek. Aan de oostzijde van de veldhoek Hovendijke vormen tenslotte de percelen 242 en 243 (Hovendijke) en 240, 241 (Wiegenhoek) de grens tussen Nisse en Sinoutskerke.

Naast de matching van de eigenaren, is ook hier voor de lokalisering van de percelen gebruik gemaakt van de vergelijking van de oppervlakten. Dit was in het bijzonder interessant omdat we hier te maken hadden met de complexe situatie van een aantal grenspercelen, die verdeeld waren over 3 veldhoeken (Hovendijke, Thijshoek, Wiegenhoek) en 2 ambachtsheerlijkheden, Nisse en Sinoutskerke. Indien we de deelpercelen van perceel 54 en 55 in de Thijshoek en Hovendijke volgens de overlopers sommeren (5 Gemeten 75 Roeden) en omrekenen naar are's resulteert 206 are. Vergeleken met de som van perceel 54 en 55 volgens de kadastrale registratie (204,1 are) is het verschil met de kadastrale opmeting – 0,9 %. Hoewel de andere individuele verschillen in een aantal gevallen groter zijn (-7,8 % tot 12,5 %), lijkt het totaal beeld toch bevredigend. De grootste absolute (+ 26,2 are) en procentuele afwijking (+ 12,5 %) blijkt te zitten in perceel 314. Bij analyse van perceel 238 dient men zich te realiseren dat het laatste deel van het 2^e traject door Hovendijke, liep vanuit perceel 245 in noordoostelijke richting, dus via 243 en 242 om te eindigen in 238. De 6 Gemeten 64,5 Roeden (243,9 are) zijn dus inclusief het deel van perceel 238 in Hovendijke. Indien we hier het deel van 238 uit de Wiegenhoek bij optellen, blijkt het verschil met de kadastrale meting nog slechts – 1,0 % te zijn.

In totaal blijkt bij somming en vergelijking van de oppervlakten van de 12 percelen (54, 55, 312, 313, 314, 315, 237, 238, 242, 243, 244, 245) in Hovendijke, Thijshoek en Wiegenhoek een verschil tussen de meting volgens de overlopers (30 Gemeten 277 Roeden of 12 ha. 13 are 43 ca.) en de kadastrale meting (12 ha. 32 are 70 ca.) van 19,3 are ofwel + 1,6 %. Indien we ook het gebied van de Wiegenhoek tot aan de watergang erbij betrekken blijkt het verschil – 1,1 % te zijn.

6. Literatuur

A. Geraadpleegde archieven

Overlopers

Overlopers van de heerlijkheid Sinoutskerke, van 1596-1856, nrs. 426 en 427, Archief Waterschap Zuid- en Noord-Beveland te Goes, thans ondergebracht bij het Zeeuws Archief te Middelburg. De zevenjarige grondregistraties vormen een praktisch aaneengesloten reeks, alleen de overlopers van de jaren 1610, 1645, 1737, 1793 en 1800 ontbreken, ze dienden voor de heffing van de grondbelasting, indien een perceel onbelast was, ontbrak het in de overlopers

Schepenakten

Schepenakten van Sinoutskerke, RAZE 3501 (1660-1739) en RAZE 3502 (1739-1803), Gemeentearchief Borsele, Heinkenszand, het omvat de door Schout en Schepenen opgemaakte transportakten van onroerend goed (percelen grond, huizen, boerderijen) binnen de heerlijkheid Sinoutskerke, met vermelding van de datum van verkoop, de koper en verkoper, de grootte van het onroerend goed, de veldhoek waar het ligt en de verkoopprijs

Kadaster

De basis voor de kadastrale registratie bestond enerzijds uit de minuutplans en anderzijds uit de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels, de OAT's die in 1832 uitkwamen bij de oprichting van het kadaster. De minuutplans zijn de per sectie getekende perceelkaarten, waarbij ieder perceel genummerd is. In de OAT's is de aard van deze genummerde percelen nader omschreven. Hierop werd voortgebouwd met de kadastrale leggers, een registratie van de percelen in eigendom per eigenaar, waarin ook alle veranderingen met betrekking tot aankoop en verkoop van percelen zijn geregistreerd. Tenslotte is gebruik gemaakt van de beschikbare veldwerken en hulpkaarten, waarin alle wijzigingen op en aan de percelen vanaf 1832 zijn weergegeven, de Dienst van het Kadaster te Middelburg

Burgerlijke Stand, Bevolkingsregisters, etc.

Onderstaande documenten werden geraadpleegd in het Zeeuws Archief te Middelburg, het Gemeentearchief Borsele te Heinkenszand en het Gemeentearchief Goes te Goes.

- a. Burgerlijke Stand, de doop-, trouw-, en overlijdensakten van de gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp, 1811-1932
- b. Doop-, Trouw-, en Begraafregisters (DTB) van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, 1666-1810
- c. Bevolkingsregisters van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, 1811-1930
- d. Hervormde Gemeente 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, Lidmaatljsten, 1670-1820
- e. Memories van Successie, 1806-1927
- f. Notariële akten, Gemeentearchief Goes

B. Alfabetisch gerangschikte literatuur

A.J. van der Aa, Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, deel 10, 1846.

A.J. Barth, Inventaris Archief Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, september 2003

Jan Bieleman, Boeren in Nederland, de geschiedenis van de landbouw, 1500 – 2000, Boom, Amsterdam, 2008

P. C. Bloys van Treslong Prins, Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in en uit de Kerken der Provincie Zeeland, A. Oosthoek, Utrecht, 1919

P.J. Bouman, Geschiedenis van den Zeeuwschen Landbouw in de negentiende en twintigste eeuw en van de Zeeuwsche Landbouw Maatschappij, 1843 – 1943, H. Veenman & Zonen, Wageningen (1946)

Paul Brusse, Gevallen stad, stedelijke netwerken en het platteland, Zeeland 1750-1850, Uitgeverij Waanders/Universiteit Utrecht, 2011

Francis Bulhof, Ma patrie est au ciel, Leven en werk van Willem de Perponcher de Sednitzky (1741-1819), Uitgeverij Verloren, Hilversum, 1993

C. Dekker, Zuid-Beveland, de historische geografie en de instellingen van een Zeeuws eiland in de Middeleeuwen, Assen, 1971 (2^e druk, Krabbendijke, 1982).

Cornelis Dekker en Roland Baetens, Geld in het water, Antwerps en Mechels kapitaal in Zuid-Beveland na de stormvloed in de 16^e eeuw, Hilversum (2010)

Jeanine Dekker, Onderdanig en opstandig, desurbanisatie en de politieke verhoudingen op het platteland in Zeeland, 1750-1850, Uitgeverij Waanders/Universiteit Utrecht, 2011

J. Ab Utrecht Dresselhuis, Wandelingen door Zuid- en Noord-Beveland, Goes, 1832

P.A. Harthoorn, Baarsdorp, Heerlijkheid, Poeldorp, Monument, de geschiedenis van een gehucht in de gemeente Borsele, Canterbury, 1986.

P.A. Harthoorn, H.D. Nijenhuis, Overloper Baarsdorp 1599, Zeeuwse Historische bronnen, Kleine Serie no. 2, 1985, Stichting Genealogisch Centrum Zeeland, Goes, thans te Middelburg

Paul Harthoorn, Stoelendans met land, de Spuije, tijdschrift van de Heemkundige Kring de Bevelanden, aflevering 75, winter 2008

R.M. van Heeringen, A.G. Jong, M.J.G.Th. Montforts, A.W.P.M. Penders, C.A.M. van Rooijen, Monumenten van aarde, beeldcatalogus van de Zeeuwse bergjes, Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Bos & Böttcher, Koudekerke, 2007

O.W. Hoogerhuis (red.), Kadastrale Atlas van Zeeland 1832, Goes/Kloetinge, serie Zuid-Beveland, Deel 1, 1987

W.E.P. van IJsseldijk, ZLM Land- en Tuinbouwblad, Zuidelijke Landbouw Maatschappij, 19 november 1976, 64^e Jaargang, No. 3357

W.E.P. van IJsseldijk, Oude Boerderijen in Zeeland, deel 2, ISBN 90-76815-01-1, De Koperen Tuin, 2000.

J. de Jonge, Van Zeeuwse Stam nr. 85, juni 1994, plus de aanvulling en reactie door C.P. Janse

A.P. de Klerk, Th. Van der Meulen, J.A.J. Vervloet, De vliedbergen in het kustgebied van Vlaanderen, Zeeland en Zuid-Holland, uitgave Historisch-Geografisch Dispuut Cluverius, VU-Amsterdam, herziene uitgave oorspronkelijk working paper 1968, symposium te Middelburg (1969)

Peter Maas, Van watersnuffel tot meidoornhaag, kleine landschapselementen in Zeeland, Provincie Zeeland, 2003

J.G. v.d. Made, M. v. Oosten-Snoek, De Poel, Eliminatie of Conservatie?, Het Zeeuwse Landschap, 1971

J.C. de Man, De vluchtbergen in Schouwen, de Bevelanden en Tholen, Archief vroegere en latere mededelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland 8, (1897)

J. Markusse, Ruil- en herverkavelingen in Zeeland, landinrichting in perspectief van 1946 tot heden, de Koperen Tuin, Goes, 1998

J.W. Minnaard, Ontwikkeling percelen in de Moolhoek te Sinoutskerke, Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland, no. 16, 1990.

J.W. Minnaard, De hofstede 't Hooch Huys op de vliedberg bij Sinoutskerke, de Spuije aflevering 76, voorjaar 2009

J.W. Minnaard, Twaalf Generaties Minnaard op Zuid-Beveland, de nakomelingen van Willem Minnaard en Geertruid de Back, no. 3B, februari 1989

J.W. Minnaard, Twaalf Generaties Minnaard op Zuid-Beveland, nummer 4, Poelzicht, de geschiedenis van een boerderij in de Poel en zijn bewoners, 20 november 1990

J.W. Minnaard, Twaalf Generaties Minnaard op Zuid-Beveland, No. 5, maart 2004

Arno Neele, De ontdekking van het Zeeuwse platteland, culturele verhoudingen tussen stad en platteland in Zeeland, 1750-1850, Uitgeverij Waanders/Universiteit Utrecht, 2011

Bas Oele, Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland, no. 2, 1976

W.H. den Ouden, Kerk onder patriottenbewind, kerkelijke financiën en de Bataafse Republiek 1795 – 1801, Zoetermeer, 1994

Peter R. Priester, Geschiedenis van de Zeeuwse landbouw, circa 1600 – 1910, Landbouwuniversiteit Wageningen, SHOZ (Middelburg) en HES Uitgevers B.V., 't Goy-Houten, 1998

Clasien Rooze-Stouthamer, Reformatie in Zeeland, 1520-1572, Goes, 1996

J. de Ruiters, Nisse en 's-Heer Abtskerke in oude ansichten, 1976.

N.C.F. van Sas, De metamorfose van Nederland, van oude orde naar moderniteit, 1750-1850, Amsterdam University Press, Amsterdam, 2005

A. de Smit, Twee miniatuurdorpjes, Baarsdorp en Sinoutskerke, Zeeuws Tijdschrift 16, 126-128, 1966.

Isaac Tirion, Tegenwoordige Staat van Zeeland, deel 2, Amsterdam, 1753

J.A. Trimpe Burger, Onderzoekingen in vluchtbergen, in Berichten Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, 8, (1957 – 1958)

A.W. Vlam, Historisch-morfologisch onderzoek van enige Zeeuwse eilanden, Tijdschrift Ned. Aardr. Gen., 2^e reeks, 60 (1943)

G.L. Wieberdink, Historische Atlas Zeeland, Chromotopografische Kaart des Rijks 1 : 25.000, Robas Producties, Landsmeer, 1989

M.H. Wilderom, Tussen afsluitdammen en Deltadijken, III Midden-Zeeland, Walcheren en Zuid-Beveland, 1968

7. Bronnen en noten

1. Sinoutskerke, Orgie van alledaagse stilte, Provinciale Zeeuwse Courant, 28 september 1968. De schrijver gaat, behalve op de vroege historie van Sinoutskerke, ook in op de recente geschiedenis van het dorp. Melding wordt gemaakt van de afbraak van kerk en toren in 1906 en de problemen met de afwatering worden geïllustreerd aan schaatsers, die in de wintermaanden moeiteloos Sinoutskerke vanuit Goes konden bereiken. Met de ijzers nog onder konden ze dan de herberg van het dorp binnenrijden. Deze boerenherberg, met als laatste herbergiers Quinten van de Vrie en Adriana Minnaard, werd in 1918 gesloten. De auteur definieert tenslotte alledaagse stilte als: een sfeer, die je niet van de kasseien tegemoet springt, geen teerhartig geleuter over een bewierookt verleden.
2. P.A. Harthoorn, Baarsdorp, Heerlijkheid, Poeldorp, Monument, de geschiedenis van een gehucht in de gemeente Borsele, Canterbury, 1986. De geringe belangstelling voor de drie Poeldorpen werd door Harthoorn doorbroken met de publikaties over Baarsdorp. Het zwaartepunt van het boek ligt op een beschrijving van de ontwikkeling van de hofsteden en woonhuizen met hun bewoners. Als een rode draad door het boek heen, maakt men bovendien kennis met honderden leden van tientallen Baarsdorperse geslachten, een echte ontmoeting met de auteur als genealoog van formaat.
3. P.A. Harthoorn, H.D. Nijenhuis, Overloper Baarsdorp 1599, Zeeuwse Historische bronnen, Kleine Serie no. 2, 1985, Stichting Genealogisch Centrum Zeeland, Goes, thans te Middelburg
4. A. de Smit, Twee miniatuurdorpjes, Baarsdorp en Sinoutskerke, Zeeuws Tijdschrift 16, 126-128, 1966. Sinoutskerke behoorde via de kerk van West-Souburg aan de Abdij van Middelburg. Volgens de auteur waren er in 1446 negen ambachtsheren, waaronder de heer van Veere en Pieter, David en Jacobus van Baersdorp. De steun van de ambachtsheren was onontbeerlijk bij de bouw en het onderhoud van kerken op dorpen als Sinoutskerke, doorgaans niet groter dan 10 – 15 gezinnen. Pas omstreeks 1850 krijgt men een gedetailleerd beeld van Sinoutskerke: 13 huizen, waarin 15 gezinnen, op het dorp zelf 9 huizen met 40 inwoners.
5. J. de Rooter, Nisse en 's-Heer Abtskerke in oude ansichten, 1976. Eén van de opnamen geeft een beeld van kerk en toren vanuit de Moolhoek (perceel B-94, het erf van de boerderij Poelzicht). Hierop is eveneens de plaatselijke herberg/boerderij en gemeentehuis te zien (perceel D-184).
6. De Middeleeuwse dorpskerken van Zuid-Beveland, een beelddocumentatie, Museum voor Zuid- en Noord-Beveland, 7 mei t/m 30 oktober 1983. Over de latere bestemming van een van de ruimtes tot Oude School en daarna particuliere bewoning, bestaat nog onduidelijkheid. Volgens de Rooter zou dit het aanbouwtje aan de toren geweest zijn, terwijl men uit overlevering kan opmaken, dat dit gebouwtje "langs de kerk" stond en dus de sacristie zou moeten zijn.
7. De Westender, 8^e jaargang nr. 5, mei 1977. Nadat in voorgaande jaren reeds op de slechte onderhoudstoestand gewezen was, werd na het maken van foto's in februari 1906, besloten om kerk en toren in het voorjaar van 1906 af te breken. De luidklok kwam in de toren van 's-Heer Abtskerke te hangen, de gevelsteen uit het oude lijkenhuisje werd in de muur van het nieuwe huisje gezet en het vrijkomende puin van de toren werd gebruikt voor de verharding van enkele wegen in de omtrek.
8. Tegenwoordige Staat van Zeeland, deel 2, Isaac Tirion, Amsterdam, 1753, blz. 295-296. Gesproken wordt over Baarsdorp, Sinoutskerke en 's-Heer Abtskerke als: *allen van weinig aanzien en gering vermogen*. De afstand van Sinoutskerke tot 's-Heer Arendskerke en Baarsdorp wordt aangegeven als respectievelijk *een half uur en een groot kwartier gaans*.
9. J. Ab Utrecht Dresselhuis, Wandelingen door Zuid- en Noord-Beveland, Goes, 1832
10. A.J. van der Aa, Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden, deel 10, 1846. Daar waar de totale grondoppervlakte van de heerlijkheid Sinoutskerke in 1750 weergegeven wordt als 1149 Gemeten 127 Roeden, is deze in 1846 volgens van der Aa 451 bunder. De heerlijkheid Sinoutskerke grenst in het noordwesten aan de heerlijkheid Baarsdorp, noord-oost aan de Jurisdicte van Goes, oost aan 's-Heer Abtskerke, zuid aan Nisse en west aan Heinkenszand. Het dorp Sinoutskerke ligt 1 uur zuid-zuid-west van Goes, 0,75 uur noord-oost van Heinkenszand en 0,5 uur noord-west van 's-Heer Abtskerke. Volgens de auteur zijn er in 1846 zes ambachtsheren, die weliswaar vanaf de Franse tijd (1795) geen zakelijk recht meer konden ontlenen aan hun positie als ambachtsheren, maar na 1815, toen de heerlijkheden overgingen in gemeenten, nog wel de eretitel behielden, met dezelfde rechten en plichten als de andere eigenaren. De namen van de ambachtsheren in 1846 waren de erven van Cornelis baron de Perponcher ('s-Gravenhage), Herman de Leeuw van Coolwijk, L. de Fouw Jz en Mr. Martinus Pieter Blauwbeen (allen te Goes) en de wed. Cornelis van Citters (Heinkenszand).
11. C. Dekker, Zuid-Beveland, de historische geografie en de instellingen van een Zeeuws eiland in de Middeleeuwen, Assen, 1971 (2^e druk, Krabbendijke, 1982).
12. J.G. v.d. Made, M. v. Oosten-Snoek, De Poel, Eliminatie of Conservatie?, Het Zeeuwse Landschap, 1971
13. J. Markusse, Ruil- en herverkavelingen in Zeeland, landinrichting in perspectief van 1946 tot heden, de Koperen

- Tuin, Goes, p. 40 (1998); Rapport betreffende de ruilverkaveling van de Poel-Heinkenszand (7100 ha.), Cultuurtechnische Dienst, Utrecht, 1967; J.A.J. Vervloet, Ruilverkaveling de Poel-Heinkenszand, pro en contra vanuit een cultuurhistorisch gezichtspunt, *Natuur en Milieu* 77/8, p. 2 – 12 (1977)
14. Het ganzengebied, geografisch begrensd door de verharde wegen Deeweg, Thijshoekseweg, Noordweg en Sinoutskerksezandweg, werd in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw gevrijwaard van de ruilverkaveling en werd hierna grotendeels eigendom van Staatsbosbeheer. Later is het gebied, waar ook het dorp Sinoutskerke in valt, overgedragen aan Natuurmonumenten.
 15. Overlopers van de heerlijkheid Sinoutskerke van 1596 – 1856, nrs. 426 en 427, Archief Waterschap Zuid- en Noord-Beveland te Goes, thans ondergebracht bij het Zeeuws Archief te Middelburg. De zevenjarige grondregistraties vormen een praktisch aaneengesloten reeks, alleen de overlopers van de jaren 1610, 1645, 1737, 1793 en 1800 ontbreken
 16. Schepenakten van Sinoutskerke, RAZE 3501 (1660 – 1739) en RAZE 3502 (1739 – 1803), Gemeentearchief Borsele, Heinkenszand
 17. De basis voor de kadastrale registratie bestond enerzijds uit de minuutplannen en anderzijds uit de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels, de OAT's die in 1832 uitkwamen. De minuutplannen zijn de per sectie getekende perceelskaarten, waarbij ieder perceel genummerd is. In de OAT's is de aard van deze genummerde percelen nader omschreven. Hierop werd verder voortgebouwd met de kadastrale leggers, een registratie van de percelen in eigendom per eigenaar, waarin ook alle veranderingen met betrekking tot aankoop en verkoop van percelen zijn geregistreerd. Tenslotte is gebruik gemaakt van de beschikbare veldwerken en hulpkaarten, waarin alle wijzigingen op en aan de percelen vanaf 1832 zijn weergegeven, de dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg.
 18. Peter R. Priester, *Geschiedenis van de Zeeuwse landbouw, circa 1600 – 1910*, Landbouwuniversiteit Wageningen, Stichting Historisch Onderzoek Zeeland (Middelburg) en HES Uitgevers B.V., 't Goy-Houten, 1998
 19. Jan Bieleman, *Boeren in Nederland, de geschiedenis van de landbouw, 1500 – 2000*, Boom, Amsterdam, 2008
 20. J.W. Minnaard, *Ontwikkeling percelen in de Moolhoek te Sinoutskerke*, *Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland*, no. 16, 1990, p. 47 - 64
 21. J.W. Minnaard, *De hofstede 't Hoochuys op de vliedberg bij Sinoutskerke, de Spuije aflevering 76*, pag. 12 – 23, voorjaar 2009
 22. Dekker, p. 16 – 24
 23. Dekker, p. 310
 24. M.H. Wilderom, *Tussen afsluitdammen en Deltadijken, III Midden-Zeeland, Walcheren en Zuid-Beveland*, p. 70 (1968)
 25. Priester, p. 15
 26. Dekker, p. 318
 27. Dekker, p. 58
 28. Dekker, p. 394
 29. Dekker, p. 405
 30. Dekker, p. 578
 31. Dekker, p. 588
 32. Priester, p. 6, 375, 413
 33. A.W. Vlam, *Historisch-morfologisch onderzoek van enige Zeeuwse eilanden*, *Tijdschrift Ned. Aardr. Gen.*, 2^e reeks, 60 (1943), blz. 1-101. Zie met name kaart No. III (kaart 2b), bodemkaart van Zuid-Beveland en verder hoofdstuk V, *De Breede Watering Bewesten Yerseke op Zuid-Beveland*, blz. 55-63
 34. Dekker, 37
 35. Priester, 27
 36. Priester, 192
 37. Priester, 194
 38. Priester, 196
 39. Bieleman, 15 – 22
 40. Bieleman, 25 – 27
 41. De **seculaire trend** is een lange golfbeweging van economische groei en stagnatie met een periodiek van 200 – 300 jaar. De opgaande en neergaande fasen van ieder 100 – 150 jaar vinden hun oorsprong in de samenhang van economische en demografische veranderingen. De eerste neergaande fase van stagnatie en contractie met een sterke reductie van de bevolking en dalende prijzen begon in Europa ongeveer in 1350, na de pestepidemie in 1348. Deze fase, die tot 1450 zou duren, werd gevolgd door een fase van bloei en expansie, die tot 1650 zou

aanhouden (“lange 16^e eeuw”). De periode van 200 jaar werd gekenmerkt door een proces van schaalvergroting, door een toename van de bevolking, toename van de landbouwproductie, uitbreiding van het handelsverkeer, door de ontdekking van overzeese gebieden, in plaats van het vasthouden aan politieke, sociale en economische structuren die daarvoor nog sterk lokaal getint waren (gilden). De volgende fase van stagnatie en achteruitgang liep van 1650 – 1750. Door epidemieën steeg het sterftcijfer en hongersnoden door misoogsten droegen hieraan eveneens bij. Naast misoogsten door koude en lange winters had men in de veeteeltgebieden ook nog te kampen met veepest. Men huwde later, waardoor het geboortecijfer daalde. De bevolking ging achteruit en hiermee de consumptie en produktie. De prijzen van grond, tarwe, vlees en zuivelprodukten daalden terwijl de lasten hoog bleven. Vanaf 1750 trad weer een nieuwe bloeiperiode van economische vooruitgang in. Ook nu waren demografische en agrarische veranderingen de belangrijkste krachten achter het veranderingsproces. De bevolking van Europa steeg in de periode 1740 – 1800 van 140 tot 187 miljoen mensen. Na 1800 versnelde de groei en werd niet meer geremd door epidemieën of mislukte oogsten. Vanaf 1750 vond ook een voortdurende stijging plaats van de agrarische produktie. Het warme klimaat van de 18^e eeuw en efficiëntere produktiewijzen lagen hieraan ten grondslag. Door de toenemende vraag naar produkten, stegen de prijzen tot ca. 1820, toen een prijsdaling intrad door overproduktie en concurrentie vanuit het buitenland. Voor marktgerichte boeren en eigenaren van grote landerijen waren de prijsstijgingen gunstig. Kleine, zelfvoorzienende boeren verdwenen. Het traditionele dorpsstelsel met gemeenschappelijk verbouwde gronden veranderde in een stelsel van landeigenaren die de grond door landarbeiders lieten bewerken. Ook binnen andere standen (handwerkslieden, adel, burgerij) werden de gevolgen van het moderniseringsproces gevoeld. De economie werd opener en commerciëler, minder huishoudens bleven zelfvoorzienend. Zowel producent als consument werden marktgericht. De stedelijke invloed werd op het platteland merkbaar en er ontstond een scheiding tussen bezitters en bezitslozen, die daar heen trokken waar het werk was. Later in de 19^e eeuw werd de opgaande trend nog een keer onderbroken door de grote landbouwcrisis (1878 – 1895), die echter mede de basis vormde voor de eerste agrarische revolutie in Nederland, sterk gestimuleerd door wetenschappelijke en technologische vernieuwingen. Zie verder ook B.H. Slicher van Bath, *De agrarische geschiedenis van West-Europa, 500 – 1850*, Antwerpen – Utrecht, 1960 en J. Bieleman, *De geschiedenis van de landbouw in Nederland, 1500 – 1950*, Amsterdam, 1992

42. Bieleman, 45
43. Bieleman, 51
44. Cornelis Dekker en Roland Baetens, *Geld in het water, Antwerps en Mechels kapitaal in Zuid-Beveland na de stormvloed in de 16^e eeuw*, Hilversum (2010), p. 11 – 21
45. Bieleman, 57
46. Priester, 530. Priester geeft schattingen van de opbrengst aan tarwe in guldens per Gemet voor de Westkerkepolder, Walcheren en Waarde voor de periode 1730 – 1908 (tabel E-8, blz. 589) en eveneens een schatting voor Schouwen-Duiveland over de periode 1586 – 1796 (tabel E-9, blz. 591). Door deze te combineren met de prijsreeksen van de tarweprijzen te Dordrecht in guldens per hectoliter voor de periode 1585 – 1909 (tabel H-8, blz. 676), kan hieruit volgens Priester op vrij eenvoudige wijze de fysieke opbrengst aan tarwe in hl/ha berekend worden (p. 530). Voor de periode 1600 – 1850, dus voor de agrarische revolutie, zien we dat deze opbrengst steeds schommelt rond 20 hl/ha (18 – 25 hl/ha). Priester kwam tot zijn berekening op basis van de registraties van tienden, een heffing op de opbrengst aan tarwe van het land. Tiendplichtige boeren waren verplicht een tiende deel van hun op het land staande schoven graan aan de tiendeigenaar af te staan. De continuïteit in de registratie van deze tienden vormt thans een historische bron, die bij uitstek geschikt is voor de analyse van lange termijn ontwikkelingen in de akkerbouwproductie en van de tarweopbrengst in het bijzonder.
47. Bieleman, 75
48. Bieleman, 88
49. Bieleman, 137
50. Bieleman, 149
51. Bieleman, 157
52. Priester, 138
53. Bieleman, 164
54. P.J. Bouman, *Geschiedenis van den Zeeuwschen Landbouw in de negentiende en twintigste eeuw en van de Zeeuwsche Landbouw Maatschappij, 1843 – 1943*, H. Veenman & Zonen, Wageningen (1946), *Crisis situatie in de landbouw, 1820 – 1850*, blz. 100
55. Priester, 11
56. Priester, 385

57. Bouman, Jaren van welvaart, 1850 – 1878, blz. 159
58. Bouman, De tijd van de grote crisis, 1878 – 1895, blz. 205
59. Bouman, in de goede periode voorafgaand aan de crisis waren de grondprijzen gestegen tot ver boven £ 100 per Gemet ofwel f 1500,= per ha. In 1872 zette een daling in die over de periode tot 1893 in totaal 40 % zou bedragen
60. Priester, 413
61. Dekker, 385
62. P. Leupen, Zeeuwse ambachtsheren en hun vrienden, lezing gehouden op 4 november 2006, Geertekerk, Kloetinge
63. Dekker, zie ref. 11, hoofdstuk 5, de bestuursconcentratie in de 16^e eeuw, blz. 610
64. Geschiedenis van Zeeland, websites <http://nl.wikipedia.org>, www.geschiedeniszeeland.nl en www.zeeuwsebibliotheek.nl
65. Clasiën Rooze-Stouthamer, Reformatie in Zeeland, 1520-1572, Goes, 1996
66. Rooze, 69
67. Rooze, 95
68. Rooze, 110
69. Rooze, 387
70. A.J. Barth, Inventaris Archief Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, september 2003
71. Dekker, 89
72. Dekker, 129
73. Dekker & Baetens, 33
74. Dekker & Baetens, 48
75. Dekker & Baetens, 54
76. Dekker & Baetens, 66
77. Dekker & Baetens, 188
78. Priester, 142-143
79. Priester, 152
80. Priester, 782
81. Kohieren waarin voor iedere baander een opsomming werd gegeven van de landerijen die werden gebruikt en die werden opgesteld met het oog op de heffing van de waterschaps- en de grondbelasting
82. Priester, ref. 6, blz. 856
83. Een eigenerfde boer was iemand die zijn grond in eigendom bezat, dus een vrije boer die zijn hoeve met landerijen zonder tussenkomst van een leenheer kon bewerken
84. Overlopers Sinoutskerke, 1596. Ook beschikbaar als transcriptie door de Prae-1600 club, A. Minneboo, mei 1991
85. De naam Tôôhuus of het Hoge Huis heeft deze boerderij vermoedelijk pas gekregen na het verdwijnen door sloping in 1838 van de hofstede 't Hoochuys op de vliedberg bij Sinoutskerke. In de beschikbare bronnen komt deze naam niet voor bij de boerderij aan de Noordweg, terwijl de naam 't Hoochuys voor de boerderij op de vliedberg, zowel in de overlopers als in diverse koopakten in de periode 1596 – 1838 regelmatig genoemd wordt. Zie verder onder ref. 21 plus de hierna gevoerde discussie in de Spuije.
86. Priester, 150
87. RAZE 3501 en 3502, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1803, hiertoe zijn ca. 1000 transportakten gescreend en de relevante en bruikbare hieruit geselecteerd. Van de 822 transportakten zijn vervolgens 10-jarige gemiddelden berekend, waarbij het aantal transakties per 10-jarig gemiddelde tussen 37 en 85 lag.
88. Priester, 85
89. Priester, 82 – 83
90. Dekker, 440
91. Dekker, 425
92. Kaart Hattinga van Zuid-Beveland, 1751
93. Hattinga, kaart van Walcheren, 1750
94. Peter Maas, Van watersnuffel tot meidoornhaag, kleine landschapselementen in Zeeland, Provincie Zeeland, 2003, blz. 86
95. Priester, 37
96. Priester, 39
97. Priester, 40
98. Overloper Sinoutskerke 1673, volgnummer 34, *“De kercke alhier aan 't Zoute Wegelijnc, oost aan”*, 1 Gemet 288 Roeden (= perceel 153)
99. Maas, 91
100. Maas, 40

101. Dekker, 430 – 440
102. RAZE 3502, folio 107v, 29 april 1785, Schepenakten van Sinoutskerke, 1739 – 1803
103. RAZE 3501, folio 92, 14 februari 1693, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739
104. RAZE 3502, folio 92v, 3 januari 1772, Schepenakten van Sinoutskerke, 1739 – 1803
105. RAZE 3501, folio 83, 3 maart 1691, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, in deze akte is sprake van de levering van *“een Landhouwe met haar gevolge, staande in Kerkhoeck op eenige Roeden eijgen vrije vroone, annex noch 0 Gemeten 234 Roeden boomgaard, zijnde mede eijgen vroone, annex 0 Gemeten 156 Roeden van de Kerk alhier voor sijnen Erfpaght 10 Schellingen te samen BDG oost Dirck Geerts ses weesen, zuijt Jacob de Lerse, west ende noort den Weght soo als die beplant en betimmert staat”*
106. RAZE 3504, folio 4v – 5v, 18 maart 1763, Minuten van Plechten Sinoutskerke, 1759 – 1778, hierin vindt de levering plaats van *“een Hofstede met desselfs huysse, schuere en bakkeete staande aldaar in Kerkhoeck, BDG oost, zuijt en noort Juffr. de Loos, west den Heeren Wegh, nog aldaar Vroone 234 Roeden, nog aldaar erfpaght van de Kerke alhier, daar jaarlijks voor den erfpaght moet betaalt werden 10 Schellingen, groot 156 Roeden”*.
107. Perceel 156 bestaat uit 4 deelpercelen van 1 Gemet 69 Roeden (volgnr. 60), 1 Gemet 24 Roeden (volgnr. 61), 3 Gemet 222 Roeden (volgnr. 62) en 1 Gemet 171 Roeden (volgnr. 63), in totaal 7 Gemet 186 Roeden of 299 are. Deze totaaloppervlakte volgens de overlopers komt overeen met de kadastraal geregistreerde oppervlakte van 299 are voor perceel 156
108. Bedoeld zijn met name de registraties in de aanhef van de vroegste overlopers van de Wiegenhoek, het feit dat d'Oôhe Stee een werkelijke woonstee of hofstee is geweest, wordt bevestigd door de overlevering van boeren, die bij het ploegen en eggen van perceel 218 op funderingen stuitten en voortdurend stukken van stenen of puin naar boven werkten.
109. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 181, 8 maart 1737, Ballieu Adriaan Swemer, als voogd van Pieter en Marinis Swemer, minderjarige kinderen van Cornelis Swemer, met Anthonij Swemer, leveren aan Foort Janse Dierse een vrije vroone in Wiegenhoek, Oost Jan Snoep de Jonge, Zuid de Herenweg (Deeweg), West het wegeling (wegeling tussen perceel 218 en 220, toegang gevend tot perceel 219), Noord de armen alhier (perceel 219), voor £ 17.5.0 per gemet, folio 181v, 5 juni 1739, schout Foort Janse Dierse levert aan de diaconie armen van Sijnoutskerke een wei in Wiegenhoek, Oost Jan Snoep de Jonge, Zuid de Herenweg, West het wegeling, Noord de kerk alhier, voor £ 20.0.0 per gemet. Ondanks het feit dat de oppervlakte hier niet vermeld wordt, maakt de ligging perceel 218 aannemelijk.
110. P.A. Harthoorn, Bewerkte extracten uit RAZE 2042, notaris Levendale, in Zeeuwse Familiepraet 26, nr. 2, december 2011, Stichting Genealogisch Centrum Zeeland
111. Sectie D, Sinoutskerke, Hulpkaart nr. 7, 30 april 1874
112. Omnibus 1835 – 1880, weergegeven is een schets van de veldwerken 1875 met tussen het Feijterswegeling en het zijwegeling ingeklemd de percelen 234 en 235 met de tekst *“D-234, 235, de Kerk van Sinoutskerke behoort het perceel D-234 geheel (19,50 are) en uit D-235 het oostdeel (17,32 are), samen 36,82 are. De Kerk van Nisse het werkelijk deel van D-235 ter grootte van 44,08 are”*
113. Zeeuws Archief, nr. 3116 Waterschap De Breede Watering Bewesten Yerseke (1543 – 1959), Overlopers en vergaren van Nisse, inventaris nrs. 381 en 382. De overlopers van Nisse zijn slechts in fragmenten bewaard gebleven en omvatten de periode van 1652 – 1861. Het betreffen de overlopers van 1652, 1659, 1667, 1674, 1695, 1702, 1709, 1716, 1723, 1745, 1752, 1759, 1773, 1780, 1787, 1794, 1801, 1808, 1854, 1861
114. Omnibus 1835 – 18810, hulpkaart nr. 2, Sectie D, percelen 67, 118, 120, 220, 236, september 1837
115. In de latere overlopers van Nisse wordt dit geregistreerd als Scheit (1674), Scheijd (1702) en Scheid (1801), waarmee de scheiding van de ambachten van Nisse en Sinoutskerke bedoeld wordt.

Hoofdstuk 2

'T HOECH HUYS OP DE VLIEDBERG BIJ SINOUTSKERKE

De geschiedenis van de hofstede 't Hooch Huys
op de vliedberg bij Sinoutskerke

1596-1981

Jaap Minnaard
Middelburg, januari 2024

De hofstede 't Hooch Huys op de vliedberg bij Sinoutskerke

1. Geschiedenis van de vliedberg	3
1.1 Kunstmatige hoogten : vliedbergen of kasteelbergen ?	3
1.2 De ontwikkeling van vliedberg tot kasteelberg	5
1.3 Situatie vliedberg Sinoutskerke	8
2. Lokalisering hofstede 't Hooch Huys	11
2.1 Identifikatie en lokalisering 't Hooch Huys	12
2.2 Relatie tussen hofstede en omringende landerijen	13
2.3 Eigenaren hofstede volgens schepenaakten van Sinoutskerke	17
2.4 Relatie eigenaren landerijen en hofstede	18
2.5 De hofstede in de kadastrale periode	19
3. Ontwikkelingen 't Hooch Huys onder opvolgende eigenaren	20
3.1 Jan Pierss Hollander, 1596 – 1617	20
3.2 Jan Pierss Hoochuys, 1617 – 1638	22
3.3 Pieter Lievense, 1638 – 1652	23
3.4 Joos Marcusse, 1652 – 1672	24
3.5 Jacob Pieterse de Coninck, 1672 – 1680	25
3.6 Cornelis Bosdijck, 1680 – 1702	26
3.7 Marinis Jansen Valcke, 1702 – 1706	28
3.8 Isaak Leendertse Paardekooper, 1706 – 1716	28
3.9 Foort Janse Dierse, 1716 – 1755	30
3.10 Pieter Vaardegem, 1755 – 1789	32
3.11 Daniël Rouw, 1789 – 1798	34
3.12 Jan van Gils, 1798 – 1820	35
3.13 Janna de Witte, wed. Jan van Gilst, 1820 – 1837	38
4. Conclusies	44
5. Bronnen en noten	46

De hofstede 't Hooch Huys op de vliedberg bij Sinoutskerke

1. Geschiedenis van de vliedberg

De geschiedenis van de vliedberg bij Sinoutskerke is even intrigerend als van de hofstede die eeuwenlang fier op de top gestaan heeft. Hier komen een aantal landschapselementen samen, laagliggend weiland met een vliedberg, omgeven door een gracht en bebouwd met een boerderij. Even zovele vragen worden opgeroepen, zoals de vraag of de vliedberg ouder is dan de dorpsterp van Sinoutskerke zelf? En wat was de rol van de vliedberg bij wateroverlast en de rol van de ambachtsheren bij de ontwikkeling van de vliedberg?

De in hoofdstuk 1 beschreven Duinkerken-II transgressie leidde tot de contouren van het oude Zuid-Beveland met zijn poelgebieden, gescheiden door krekken die later kreekkruggen werden. Toen deze definitief vorm aannamen, trad er in de 7^e eeuw een regressiefase in, die ook op Zuid-Beveland een betrekkelijke rust bracht. Het gevormde land van kreekkruggen en poelgronden was niet meer aan de zee blootgesteld, behalve bij incidentele stormvloed. Zuid-Beveland was rond 700 weer bewoonbaar (1).

Van de 7^e – 10^e eeuw hield de regressiefase aan en ontstond bewoning op de grote, primaire kreekkruggen. De poelgebieden waren toen nog praktisch onbewoond. Het begin van bewoning en kultivering van met name de kreekkruggen ontstond tussen 700 – 800 (2). De randen van de poelgebieden werden hierna in toenemende mate gebruikt als weidegrond en voor de moertering. De definitieve bewoning van de poelgebieden hing nauw samen met de moertering en zoutwinning. Toen het veen in de nabijheid van de grote kreekkruggen eenmaal weggegraven was, drong men steeds verder het binnenland in. Via provisorisch aangelegde wegen werden de veenprodukten naar de kreekkruggen vervoerd. Naast de moertering is de schapenhouderij ongetwijfeld één van de middelen van bestaan geweest.

Juist toen men rond het jaar 1000, het begin van de 11e eeuw, het gebied van de Poel door een meer definitieve bewoning wat meer ging ontsluiten, keerde de zeespiegelrijzing terug in de vorm van de Duinkerkerke-III transgressie. Een exponent hierin vormde de stormvloed van 1014. Hoe reageerden de vroege pioniers hierop? Welke rol vervulden de kunstmatige woonhoogten hierbij? En waren dit werkelijke vluchtbergen of hadden ze meer de functie van kasteelbergen?

1.1 Kunstmatige hoogten : vliedbergen of kasteelbergen ?

De vloed van 1014, gevolgd door langdurige overstromingen, heeft in Zeeland grote verwoestingen aangericht. Ook een aanzienlijk deel van Zuid-Beveland werd door deze stormvloed voor lange tijd aan beïnvloeding door de zee blootgesteld. De 11^e en 12^e eeuwse stormvloed zijn de aanleiding geweest voor de bedijking van Zuid-Beveland met een ringdijk. Door de overstromingen die deze vloed teweeg brachten, begonnen de bewoners van de onbedijkte, maar reeds gekultiveerde schorren de noodzaak te voelen van een effectieve beveiliging van hun land door kunstmatige middelen. De eerste reactie op de stormvloed van 1014 ging niet verder dan het opwerpen van eenvoudige woonhoogten. Een tweede periode van overstromingen na de stormvloed van 1134 had echter een stelselmatige dijk aanleg tot gevolg.

Dat de stormvloed van 1014 ook voor Zeeland grote gevolgen gehad heeft, is volgens Dekker zeker (3). Hij baseert zich daarbij op een bronnenrijkdom van veelal Latijnse origin. Volgens deze bronnen was de vloed zo rampzalig dat vele duizenden mensen in de kuststrook van Zeeland en Vlaanderen de dood vonden. Deze vloed moet ook een langdurige overstroming tot gevolg hebben gehad, waarvan men de consequenties slechts langzaam te boven kwam. De overstromingen hebben met name grote stukken van de oostkant van Walcheren en de westkant van Zuid-Beveland weggeslagen. De veenlagen houden hier buiten de poelgebieden plotseling op. Dit betekent dat de zee in het westelijk gedeelte van het tegenwoordige Zuid-Beveland op een geweldige manier moet hebben huisgehouden. Hierdoor ontstond een ware binnenzee aan de west- en zuidkant van het oude grondgebied. Het gehele gebied tussen Middelburg en 's-Heer Arendskerke plus de omgeving van de latere dorpen Heinkenszand, Ovezande en 's-Heerenhoek, ging verloren. Ten zuiden van de gevormde binnenzee de Zwake bleven uitsluitend Borsele en Baarland als eilanden bestaan. Het aangetaste gebied zou gedurende de eerstvolgende eeuwen met de zee gemeen blijven.

Doordat er veel land onder water stond was het gedurende een groot deel van de 11^e eeuw niet meer mogelijk zonder enige bescherming op het door de natuur gevormde land te wonen, zoals dat in de voorafgaande rustige tijd wel het geval geweest was. Naar aanleiding van de vloed van 1014 ging men dan ook over tot het opwerpen van kunstmatige woonhoogten of vluchtheuvels. De Zeeuwse bergjes hebben gefunctioneerd van de 11^e tot de 14^e eeuw, maar het doel waarvoor ze gediend hadden was in de loop van de 15-16^e eeuw al zodanig vervaagd, dat hierover daarna allerlei hypothesen ontstonden. De historische overlevering van hun oorspronkelijke functie was verloren gegaan en hun uiterlijk gaf aanleiding tot diverse theorieën over ouderdom en gebruik.

Nu zijn de termen vliedberg, vluchtheuvel, kasteelberg, stelberg en woonhoogte niet zo maar synoniemen voor dergelijke hoogtes. Hierover brak 500 jaar na de ramp van 1014 een discussie uit, die tot in de 20^e eeuw zou voortduren (4,5). In 1968 kwam aan de theorievorming over de Zeeuwse bergen een voorlopig einde met de organisatie van een symposium in Middelburg door vier Amsterdamse studenten (5). Door deskundigen op het gebied van de historie, bodemkunde, archeologie en historische geografie werden de theorieën over de bergjes vanuit hun ligging en mogelijke functies tegen het licht gehouden. De theorieën beginnen bij Reygersbergh in 1634 en eindigen met genoemd symposium in 1968 en het verschijnen van het boek over Zuid-Beveland van Dekker in 1971 (figuur 1).

Figuur 1. Theorieën over ligging en functie van de bergjes in de periode van 1634 – 1971

Auteur	Datum	Beroep	Hypothesen
Reygersbergh	1634	Kroniekschrijver	Tijdelijke wijkplaatsen voor de bevolking en hun vee, gedurende de tijd van de bedijkingen
Smallegange	1696	Kroniekschrijver	Dienden gedurende een bepaalde tijd de bevolking tot een vaste woonplaats in plaats van tijdelijk, omdat zij te ver laandinwaarts liggen
Gargon	1715	Schrijver	Niet eens met voorgaande auteurs, omdat <i>"zekerlijk de hooge en wijd uitgestrekte duinen veel bekwamer tot woonplaatsen waren, als die kleine hoogten"</i>
Speeleveldt	1808	Schrijver	In plaats van als vluchtberg, hebben ze gediend als begraafplaatsen, voor elk gezin en elk gehucht één
Ab Utrecht Dresselhuis/ de Kanter	1824	Schrijvers	Vluchtbergen voor enkele gezinnen met hun vee, opgeworpen en gebruikt in een periode dat er nog geen duinen en dijken bestonden. Later is zijn visie dat de bergen oorspronkelijk dienden als seinplaatsen of offerhoogten
Rethaan Macaré	1859	Schrijver	Gebaseerd op de Luyksberg bij Serooskerke, wordt gesteld dat het ging om een heidense offerplaats, met het bos van de buitenplaats Noordhout als overblijfsel van het bijbehorende heilige woud
de Man	1887/1897	Arts/Oudheidkundige	Sommige bergen vormden het begin van een nederzettingontwikkeling van boerderij tot kasteel, gehucht en dorp, liggend temidden van laag weiland
Beekman	1907	Militair/historisch-geograaf	Bergen zijn ontstaan voordat er sprake was van enige bedijking, in de nabijheid van watergangen, krekken en moerassen, de overblijfselen van de geulen (latere kreekkruggen), die de Zeeuwse eilanden in delen splitsten
van Bemmelen	1908	Chemicus	Bergen opgeworpen bij één of meer boerderijen, waarbij weiland lag, zijn zeer regelmatig verspreid en het beantwoordt min of meer aan het aantal nederzettingen en latere dorpen
Schuiling	1915	Historisch-geograaf	Bergen lagen in de nog niet ingedijkte landen, wellicht de vroegst ingedijkte kernen van de verschillende eilanden en komen altijd voor op weidegronden. Ze hebben in een later stadium vaak gefungeerd als begraafplaatsen
Tack	1938	Naamkundige	Voor de Walcherse bergen geldt dat zij gezien hun ligging, geen vluchtheuvels geweest kunnen zijn, maar juist kasteelbergjes. Hij wijst verder op de strategische betekenis van de ligging van de bergen temidden van lager gelegen weilanden, bij oude wegen en waterlopen en met een naar het oosten gerichte in- en uitgang. De heuvel met omheind terrein is een vron of een terrein van de ambachtsheer. De bij de berg liggende hofstede moet in dezelfde tijd zijn gebouwd en de buitengracht stond in verbinding met de sprinken, watergangen of krekken. De militaire en bestuurskundige functie van de kasteelheren, maakt duidelijk waarom er evenveel bergen geweest zijn als er ambachten waren.
Vlam	1943	Fysisch Geograaf	De bergen zijn geen vluchtplaatsen geweest, omdat ze daarvoor te klein zijn en te ver van de bewoonde centra liggen, als vluchtplaatsen werden kerken gebruikt, die veel hoger staan dan het maaiveld. De centra van de oudste zijn extra opgehoogd.
de Bruin	1956	Documentalist/historicus	Een functie van de bergen als versterking behoeft een functie als vliedberg niet uit te sluiten. Voordat de ringdijken als permanente bescherming rondom de eilanden gemaakt waren, had men er voor noodgevallen bescherming kunnen vinden op de vliedbergen (Fockema Andreae)
Trimpe Burger	1957/1958	Bodemkundige	De vluchtbergen dateren veelal uit de 13 ^e eeuw, dus uit de tijd waarin het land al bedijkt was en komen alleen voor in de Oudelandpolders. De ligging bij de grenzen van de ambachtsheerlijkheden behoeft niet te pleiten voor de kasteelbergtheorie, want de grenzen lagen in laagland, ook de plaats waar men vliedbergen kan verwachten. Verder dient men een mogelijk verband met de moermering en zoutwinning niet uit te sluiten
Barentsen	1959	Waterbouwkundige	Veel dorpen zijn, evenals boerderijen en wegen op een kreekkrug gebouwd, de centra van de dorpen zijn tevens nog eens extra opgehoogd. Het feit dat verschillende bergjes op soms zeer korte afstand van een dorpssterp liggen, pleit niet voor hun functie als vluchtberg
Smit	1963	Geograaf	De bergen ontbreken in de jonge polders, andere regelmatigheid in de spreiding van de bergen zijn niet aan te geven.
Dekker	1971	Historicus	De Zeeuwse bergen zijn in 2 fasen opgeworpen, in de eerste plaats een opwerving van hoogten van 1-3 meter (kernheuvels) na de stormvloed van 1014, op de tweede plaats de verhoging van deze hoogten tot 5-10 meter hoge bergen, globaal tussen 1150 en 1250, dus na de stormvloed van 1134, die de aanleiding vormde voor de systematische bedijking van de eilanden en de woonhoogten overbodig maakten. De oorspronkelijke kernheuvels zijn te beschouwen als woonplaatsen waarop men zich vestigde omdat er nog geen dijken waren, de tweede verhoging lag nadrukkelijk in de militaire sfeer en leidde tot de bouw van houten versterkingen (motte-kastelen) boven op de bergen.

Op het symposium werden een zestal theorieën met betrekking tot de functies van de bergjes gedestilleerd : offerhoogten, begraafplaatsen, woonplaatsen, stelbergen, vliedbergen en kasteelbergen. De discussie bleek zich toe te spitsen op de vraag of de bergjes opgeworpen waren om woonhoogten te creëren of dat er ook militaire doelen aan ten grondslag lagen, anders gezegd of het vliedbergen waren of kasteelbergen. Archeologisch onderzoek heeft uitgewezen dat vele Zeeuwse bergjes in twee perioden zijn opgeworpen. Ook volgens de historicus Dekker (6) dient men in de aanleg van de bergen 2 fasen te onderscheiden. In de eerste fase bestonden ze uit 1 – 3 meter hoge terpjes of verhoogde woonsteden (kernheuvels). De tweede fase was een verhoging van een aantal van deze hoogten tot 5 – 12 meter (kasteelbergen). Andere kernheuvels bleven als kleine verheffingen in het landschap liggen, al dan niet met een boerderij op de top. De 1^e fase is ongeveer te dateren in de periode na de stormvloed van 1014, de 2^e fase, waarvan het doel nadrukkelijk in de militaire sfeer lag, trad in ruim voor het verdrag van Brugge in 1167. Op deze laatste fase komen we hierna terug.

De eindconclusie van het symposium was dat men oorspronkelijk in Zeeland een bewoningspatroon aantrof, dat bestond uit verspreid liggende heuveltjes of terpjes waarop zich individuele boerderijen of schaapskooien bevonden. Bepaalde boerengeslachten brachten het tot de klasse van hereboeren, die uit veiligheidsoverwegingen er toe overgingen hun woonplaatsen te versterken. Dit gebeurde door het oprichten van een toren, door een palissade omgeven, boven op een aarden heuvel. Het geheel was veelal omringd door een gracht. De aanleg van de aarden kasteelheuvel of “motte” heeft vaak plaatsgevonden bovenop een bestaand terpje, zodat men reeds van een zeker hoogteverschil profiteerde.

De oorspronkelijke hoogten zijn te beschouwen als woonplaatsen. Op de kleinere hoogten zal doorgaans maar één primitieve hofstede gestaan hebben, terwijl op hoogten van groter formaat, dorpskernen tot ontwikkeling kwamen. Maar lang niet alle woonhoogten zijn verhoogd tot bergen van meer dan 5 meter en verschillende experts huldigen dan ook hier de mening dat de bedoeling moet worden gezocht in bescherming tegen het water (7).

Er waren in de 11^e eeuw in Zuid-Beveland eenvoudige nederzettingen van een aantal huizen bij elkaar, latere dorpskernen en verspreid staande boerenwoningen. De behuizingen, waarvan de resten op de kernheuvels zijn aangetroffen, hadden een primitief karakter. De dikke mestlagen, die men er aantreft, wijzen erop dat bij deze woningen veel vee werd gehouden. De veeteelt is dus lange tijd een belangrijk middel van bestaan gebleven. Men hield vooral schapen, maar later ook ander vee. Het waren aanvankelijk woonhoogten in onbedijkt gebied, zonder permanente bewoning, dienende tot tijdelijke wijkplaats voor het vee bij vloed. Toen later het land wel bedijkt was, konden ze nog goede diensten bewijzen omdat de afwatering van het binnenwater verre van perfect funktioneerde.

Het opwerpen van woonhoogten voor mens en dier als vluchtheuvels voor het water, is aan de systematische bedijking voorafgegaan. Juist door de bedijking na de stormvloed van 1134 verloren deze hoogten of vliedbergen hun oorspronkelijke functie. Ze konden alleen nog dienst doen als bescherming tegen het binnenwater.

1.2 De ontwikkeling van vliedberg tot kasteelberg

In de periode van 1000 – 1200 maakte het Zuid-Bevelandse landschap en zijn bewoners in feite een snelle evolutie door. Immers, na de stormvloed gevolgd door langdurige overstromingen in 1014, ging men ter beveiliging van mens en dier over tot het opwerpen van woonhoogten, heuveltjes van 1 – 3 meter hoog. Zij vormden met de grote kreekruggen de contouren van het eiland. Zonder dat er sprake was van grote stormvloeden, zette de zeespiegelrijzing echter door. Omdat van een systematische bedijking nog geen sprake was, werd Zuid-Beveland 120 jaar later weer getroffen door een enorme stormvloed. De storm met overstromingen teisterde in de nacht van 2 op 3 oktober 1134 de Zeeuwse eilanden en heeft wellicht een paar dagen geduurd (8). Met name het deel van Zuid-Beveland, wat ten noorden van de kreekrug Wemeldinge – Kapelle – Kloetinge – 's-Heer Arendskerke lag, werd door deze ramp het meest getroffen. Hoewel deze kreekrug een bepaalde barrière vormde voor het binnenstromende water, was deze natuurlijke beveiliging voor de bewoners van het achterliggende land onvoldoende. Zo vormde deze overstroming de aanleiding voor de eerste systematische bedijking op Zuid-Beveland. De eerste projectmatig aangelegde dijk was een verhoging van bovengenoemde kreekrug. Hierdoor kwamen na 1134 de ontwikkeling van dorpen en parochies, de aanleg van wegen en watergangen en tenslotte ook de bouw van kerken en torens, in een stroomversnelling.

Ook in politiek opzicht was de periode van 1000 – 1200 in Zeeland redelijk turbulent. Voordat de graaf van Vlaanderen ten tijde van de watervloed van 1014, Zuid-Beveland en enkele andere eilanden binnen het Zeeuws grondgebied veroverde, vielen deze onder het gezag van de koning. Door genoemde stormvloed zal het nog geruime tijd geduurd hebben voor de inrichting als kasselrij (9) een feit was. De werkelijke macht berustte en bleef bij de lokale ambachten en ambachtsheren. Door de geografische compositie van de Zeeuwse eilanden hadden de ambachtsheren reeds onder het gezag van de koning een belangrijke machtspositie ingenomen. Omdat de eilanden in de Middeleeuwen van groot belang waren voor de graanproductie, wilden zowel de Hollandse als Vlaamse graven hier hun invloed vergroten. Beide partijen probeerden de Zeeuwse ambachtsheren voor zich te winnen, waardoor deze zich steeds meer macht en rechten toe eigenden. Een werkelijk overkoepelend gezag ontbrak, in feite was er sprake van een machtsvacuum.

Hoewel er in de praktijk weinig verschil was of de ambachtsheren de belastinginkomsten moesten innen voor de koning of voor de graaf, weigerden de plaatselijke Zeeuwse machthebbers in 1067 belasting (schot) te betalen. De Vlaamse graaf ondernam een expeditie, die geen duidelijke winnaar opleverde. Daarnaast hadden de plaatselijke heren ook regelmatig onderlinge twisten. De graaf begreep wel dat in plaats van de heren geleidelijk uit te schakelen, hij deze machthebbers in zijn bestuursapparaat moest opnemen. De ambachtsheren behielden hun verworven rechten en breidden die zelfs nog uit. Het bleef onrustig op de Zeeuwse eilanden en volgens Dekker (10) was er omstreeks 1100 sprake van bloedige twisten, waarin de bovenlaag van de Zeeuwse maatschappij zich toen stortte.

De overdracht van het gezag over Zuid-Beveland van de graaf van Vlaanderen naar de graaf van Holland tussen 1067 en 1167 (11) was één der gewichtigste gebeurtenissen uit de politieke geschiedenis van Zeeland in de middeleeuwen. Uit de verwarring die in Vlaanderen ontstond na de moord op graaf Karel de Goede (12) in 1127 en de daarop volgende crisis binnen het Vlaamse gezag, wist de energieke gravin Petronilla van Holland hier politieke munt uit te slaan (13). Zij trok 2 weken na de moord naar Brugge en steunde daar de kandidatuur van haar halfbroer Diederik van de Elzas als opvolger. Bovendien beloofde zij de Vlaamse kooplieden een vrije doorvaart in Holland indien Diederik tot graaf benoemd zou worden. In 1128 kreeg gravin Petronilla als beloning voor haar steun en toezeggingen, het feitelijk gezag over Zuid-Beveland en de rest van bewesten Schelde toegewezen.

In politiek opzicht bleef Zeeland een uitzonderlijk gebied, dat aan lokale machthebbers grote kansen bood. Dit was al zo rond het jaar 1000, toen de eilanden direkt onder de koning stonden, dit bleef zo in de periode van 1000 – 1100 toen de Zeeuwen van Bewesten Schelde rebelleerden tegen het Vlaamse gezag. Deze ontwikkeling zou tot na 1300 voortduren. Tussen 1100 en 1200 toen de graaf van Holland in Bewesten Schelde verscheen en de plaatselijke gezagsdragers voor zich moest zien te winnen, namen de mogelijkheden voor lokale machtsvorming alleen maar toe. Dit werd nog verder versterkt toen in 1167 de Vlamingen terugkwamen en Zeeland bewesten Schelde gedurende 100 jaar een twistpunt tussen Holland en Vlaanderen bleef. Zelfs daarna, omstreeks 1290, toen het Hollandse gezag in feite gevestigd was, probeerden de ambachtsheren de graaf van Holland naar hun hand te zetten. Het was op het eind van de 13^e eeuw niet meer dan een laatste, hevige schermutseling binnen de door Dekker op beeldende wijze geschetste “*ambachtsherenrepubliek*” (14). Tussen 1300 en 1400 bereikte de ambachtsherenlijke macht niet meer zulke hoogtepunten als daarvoor. Toch moest de graaf bij vele maatregelen van bestuur met de ambachtsheren rekening houden. Bijvoorbeeld in waterstaatszaken bleven de heren zich nog lang roeren. Een echte konkurrent met betrekking tot de waterstaatsorganisatie werden de steden in opkomst. Bovendien werkte ook de ambachtssplitsing de verzwakking van de positie van de ambachtsheren in de hand. Het beeld van het 13^e eeuwse ambacht, wijzigd zich daarna niet meer tot de tweede helft van de 16^e eeuw.

Indien we de politieke- en waterstaatsgeschiedenis van Zuid-Beveland van 1000 tot 1200 in zijn samenhang bezien, blijkt dat de reeds van origin zeer feodaal regerende ambachtsheren, zich al vanaf het begin tegen het gezag van de graaf van Vlaanderen verzetten. Zij kunnen dan ook al vroeg de na 1014 opgeworpen woonhoogten of terpjes bij hun ambachtsherenlijk bezit gevoegd hebben, deze verhoogd hebben tot 5 – 10 meter en hier bepaalde versterkingen ter verdediging op gebouwd hebben. Deze opgehoogde en versterkte bergen of werven, worden in de oorspronkelijke bronnen in het Latijn weergegeven met “*munitio*”, in de Franse vertaling “*motte*” (15). De graven van Holland en Vlaanderen legden elkaar en de ambachtsheren de verplichting op, geen “munitioes” op Zuid-Beveland op te richten. Dit waren kunstmatige heuvels met daarop een versterking,

waarmee ook de tijdgenoten het eens waren, maar het doel waarvoor ze gediend hadden was in de 15^e en 16^e eeuw al niet meer duidelijk. Hun functie werd in die tijd en de daaropvolgende eeuwen voor het merendeel binnen de vluchtbergtheorie gezocht (16). Pas in de loop van de 20^e eeuw kwam er een alternatief van de archeologen, die een aantal van de nog bestaande bergjes onderzochten. Op grond van hun bevindingen lanceerden zij de kasteelbergtheorie (17). De Zeeuwse werven vormen een onderdeel van het verschijnsel der "mottekastelen" dat in een beperkte periode in de kasteelgeschiedenis een grote verspreiding heeft gekend. Voor de datering van de Zeeuwse bergjes geven de archeologen globaal eind 12^e en 13^e eeuw (18). Volgens het verdrag van Brugge (1167) waren er toen al "munitiones". Dit loopt dus parrallel met de periode van de eerste bedijkingen, die plaats vonden naar aanleiding van de stormvloedramp van 1134. Nadat de eerste ringdijken waren gelegd, raakten de vroege heuveltjes (terpjes), opgeworpen na de overstromingen van 1014, als woonhoogten overbodig. De eerste werven met versterkingen werden opgericht door een verdere verhoging van de woonhoogten tot 5 – 10 meter en de bouw van een houten kasteel hierop.

De bergen met versterkingen raakten vermoedelijk al buiten gebruik in de 14^e eeuw, toen ze werden verdrongen door sterkere kastelen. De belangrijkste oorzaak van het verval van de kasteelbergen is wellicht het bouwen in steen geweest. Daardoor behoefde men minder waarde aan de hoogte te hechten. Hiermee hangt ook een veranderde strijdmethode van de ambachtsheren samen, die eenvoudige versterkte hoogten ondoelmatig maakte en sterke kastelen vereiste. Waar de konstruktie van een versterkte, in hout uitgevoerde kasteelberg niet zoveel behoefde te kosten, en die veel heren van de lage, lokale adel zich konden veroorloven, waren nu stenen kastelen een vereiste. De klasse der ambachtsheren boette hierdoor in militair opzicht aan belang in, omdat slechts de grootsten onder hen zich als volwaardige ridders met kastelen konden handhaven. De oorspronkelijk militair vitale ambachtsherenklasse viel ook vanuit dit oogpunt, voor het grootste deel terug tot gewone boeren. Sommige van de bergen werden verpacht, andere zelfs geslecht.

In 2007 worden de vliedbergen of kasteelbergen nog steeds met de neutrale term "*bergjes*" aangeduid omdat er slechts op kleine schaal archeologisch of historisch-geografisch onderzoek heeft plaats gevonden en de werkelijke functie veelal niet feitelijk is aangetoond (19). In 1986 werd vastgesteld dat de ernst van erosie door overbeweiding niet kon worden beoordeeld doordat over de vorm en toestand van de individuele bergjes niets bekend was. Daarom werd in hetzelfde jaar door de provincie gestart met het nauwkeurig opmeten van de bergjes, een projekt dat hoofdzakelijk door geldgebrek 20 jaar zou duren (1986 – 2006) (20). Het projekt diende als nul-meting van alle nog zichtbare Zeeuwse bergen, als basis voor een systematisch beheer. Bij de Zeeuwse bergjes spelen de morfologie van het heuvellichaam en de soms in het terrein nog vaag zichtbare restanten van een gracht een belangrijke rol. Het archeologisch onderzoek aan de bergjes is tot nu toe vooral beperkt gebleven tot inventariserend veldonderzoek. Over het al dan niet aanwezig zijn van grachten of een voorburcht zijn we met name aangewezen op gegevens uit historisch en historisch-geografisch onderzoek. De meeste archeologische gegevens hebben betrekking op de omvang, hoogte en datering van de terpjes. Over de aard en functie van de hoge bergjes is dus vanuit archeologische optiek weinig met zekerheid te zeggen. Het gevaar bestaat zelfs dat het standaardverhaal over de vermeende aard en functie van de bergjes, namelijk een kasteelberg met voorhof, als historische werkelijkheid wordt voorgespiegeld.

Na de conclusies, getrokken op bovengenoemde symposium in 1968, en het boek van Dekker, bleven de publikaties over doel, functie, gebruik en ouderdom van de bergen dan ook verschijnen. Zo stelde de archeoloog Besteman in 1981 dat een motte een kunstmatige heuvel is, met een regelmatige vorm en steile zijden die door een droge of natte gracht omgeven wordt (21). De constructie heeft tot doel de op zijn afgeplatte top staande houten versterkingen beter te verdedigen en de omgeving te beheersen. Vaak is er een lager gelegen voorburcht aan de motte toegevoegd. Bij toepassing van deze definitie gaat men er vanuit dat er minstens 3 meter van de heuvel bovengronds bewaard moet zijn om nog van een motte te kunnen spreken. Dit criterium is gebaseerd op het uitgangspunt dat een motte in eerste instantie voor militaire doeleinden is opgeworpen. Hierbij was van doorslaggevend belang dat de diameter van de motte zo gering was dat hij met een kleine bezetting goed te verdedigen was. Ook de hoogte van minimaal 3 meter (twee maal manshoog) was goed verdedigbaar. Als men rekening houdt met latere erosie, zullen de Zeeuwse mottes allen hoger geweest zijn dan 3 meter. Volgens Kuipers (1984) kan het oorspronkelijk grote aantal bergjes (> 158) verklaard worden uit het feit dat het Zeeuwse kustgebied in die periode geen sterk centraal gezag kende, maar gedomineerd werd door lokale machthebbers, de ambachtsheren, die zich zeer onafhankelijk konden gedragen en dus hun eigen "kasteeltjes" konden bouwen (22).

Volgens van Heeringen et.al. (19) leidt een inventarisatie van het verrichte archeologisch onderzoek aan de 3 types bergjes (23), plus de historisch geografische gegevens, niet tot een eenduidig beeld. De bergjes zijn niet allemaal even oud, hebben niet allemaal een gracht en slechts in 18 % van de onderzochte gevallen is er sprake van een voorburcht. Zij concluderen dat archeologisch en historisch-geografisch onderzoek nauwelijks feitelijke informatie bevatten over vorm en functie van de bovenbouw van de bergjes.

Wij zijn geneigd om de visie van Dekker te volgen, omdat hij als historicus, mede gebruikmakend van de archeologische input, de ontwikkeling van de Zeeuwse bergjes, behalve in een tijds kader, ook in een politiek en waterstaatkundig kader heeft weten te plaatsen.

Figuur 2. Vliedberg bij Sinoutskerke vanaf de oprijlaan, perceel 170

1.3 Situatie vliedberg Sinoutskerke

Uit het voorgaande is gebleken dat de Zeeuwse bergen in 2 fasen zijn opgeworpen. In de eerste plaats de opwerping van hoogten van 1 – 3 meter, die men ook wel kernheuvels noemt, op de tweede plaats de verhoging van deze heuvels tot 5 – 10 meter hoge bergen. De eerste fase is te situeren na de stormvloed in 1014, de tweede globaal voor 1167. De oorspronkelijke kernheuvels zijn te beschouwen als woonplaatsen waarop men zich vestigde omdat er nog geen dijken waren, de tweede verhoging lag nadrukkelijk in de militaire sfeer. Dit roept direkt een aantal vragen op. Hebben alle bergen een tweede verhoging gehad en zijn ze allemaal in 2 fasen opgeworpen? Zijn alle bergen versterkte vestes geweest? Waren de bergen en omgeving vronen? Wat was de functie van het voorhof of nederhof? Lagen om alle bergen grachten?

Figuur 3. Inventarisatie bergjes op verschillende Zeeuwse eilanden

	1887/1897 (de Man)	1968 (de Klerk et.al.)	2007 (v. Heeringen et.al.)
Walcheren	65	20	19
Zuid-Beveland	25	11	14
Schouwen-Duiveland	32	2	2
Tholen	9	2	1
Zeeuws-Vlaanderen	--	2	2
Totaal	131	37	38

De Man (24) was de eerste die een grondige inventarisatie naar de Zeeuwse bergjes uitvoerde. Hij telde in 1887 en 1897 in totaal 131 bergjes, die oorspronkelijk bestaan hebben (figuur 3). Een groot aantal hiervan was toen al

verdwenen of er waren nog slechts geringe resten aanwezig. In 1897 bestonden er nog ongeveer 50 bergjes. De oorspronkelijke aantallen kunnen nog ruim naar boven worden bijgesteld, bijvoorbeeld wanneer men als bron de overlopers er bij betreft (> 158) (21). Daarnaast had de Man een aantal bergen niet opgemerkt, onder meer de berg bij Sinoutskerke had hij over het hoofd gezien (figuur 2). De Man zegt hierover in zijn publikatie, *“verder landwaarts in heeft het kleine Sinoutskerke geen berg. Ik vond er de kerk met thans overgeschilderde beeltenissen van de Apostelen en met het bekende, zeker aan een knekelhuis ontleende opschrift : wat ik nu ben, zult gij eens wezen.”* Op Zuid-Beveland waren 39 oorspronkelijke bergen met grote waarschijnlijkheid te traceren (25), uitsluitend in het oude land, dus in de wateringen bewesten en beoosten Yerseke, alsook in de oude polders van Borsele en Baarland. Ze worden niet aangetroffen in de nieuwe polders.

Volgens de archeoloog Trimpe Burger (26) zijn kleine heuveltjes van 1 – 3 meter uitsluitend woonhoogten geweest, daterend uit de periode van na de stormvloed van 1014 en vòòr de bedijking, die zijn aanleiding vond in een volgende stormramp met overstromingen in 1134. Zij waren bedoeld als beveiliging tegen het water, voor eenvoudige boerderijen. Alleen de woonhoogten die opgehoogd werden tot verdedigingsbergen van 5 – 10 meter hadden een militaire functie. Volgens Dekker (25) kan men zeker in de bouwsels op de bergen gewoond hebben. Voor veehouderij acht hij de kleine kruin niet geschikt, zodat men de stallingen in de directe nabijheid mag verwachten. Maar hoe zat dit met de berg bij Sinoutskerke ?

Van Heeringen et.al. (19) deelden de 38 nog bestaande bergjes in, in 6 categorieën naar hoogte en hellinghoek. De andere kenmerken waarop de bergjes onderzocht zijn, betreffen de aanwezigheid van een gracht, een voorburcht, baksteenpuin en eventuele bunkerbouw. Onder nr. 22 staat hier ook de berg van Sinoutskerke geregistreerd, met een positieve waarneming van een voorburcht op een luchtfoto. In de rangschikking naar categorie, treffen we de berg van Sinoutskerke aan in categorie 1 met een hoogte van 0 – 2 meter en een hellinghoek van 0 – 10 graden. De andere kenmerken zijn samengevat in onderstaande tabel (figuur 4).

Figuur 4.	Kenmerken berg van Sinoutskerke
Diameter	63 meter
Helling	0 – 5 graden
Hoogte (NAP)	0,80 meter
Maaiveld	- 1,00 meter
Visuele hoogte	1,80 meter
Plateau	10 meter

Van Heeringen et.al. concluderen dat bij de berg van Sinoutskerke vooralsnog geen aanwijzingen zijn voor een oudere voorloper in de vorm van een hoog bergje. Wat voorbarig lijkt ons hun conclusie dat het hier zou kunnen gaan om een vroeg vierkant kasteel met voorterrein. Pas in 2002 is de berg van Sinoutskerke aan het register van beschermde monumenten toegevoegd. Gesteld wordt dat het terrein tot dan toe geen prioriteit gekregen zou hebben omdat het voor een groot deel afgegraven zou zijn en nog maar een kleine verhoging vertoont (27). Gerefereerd wordt aan Besteman als ten aanzien van de berg van Sinoutskerke gesproken wordt van een “motte met huisterp”.

In de vroegst beschikbare overlopers (1596) van Sinoutskerke, treft men geen directe registratie van de berg of werf (zie hiervoor ook hoofdstuk 1 paragraaf 5.1). In de veldhoek Kerkhoek, waarin de berg gelokaliseerd is, vinden we uitsluitend een aantal indirecte vermeldingen over het bestaan van de berg en zijn omgeving. Door de afwezigheid van grondkaarten was het onderzoek aan de ligging van de berg in de 16^e en 17^e eeuw zeer complex. Ook treffen we in de oudst bekende overloper uit 1596 een verwijzing naar de op de berg liggende hofstede aan, *“sprinckt nu over de noortzijde van ’t Hooch Huys”*. Een bevestiging van het bestaan van deze boerderij vinden we in een transactie in de Schepenakten van Sinoutskerke op 13 april 1668 van een *“landhoeve in Kerkhoek op 400 Roeden eigen erf”* (28). De oppervlakte van het erf (52 are) komt goed overeen met de latere kadastrale gegevens. Uit de ligging van de percelen rondom de boerderij, volgt eveneens dat deze identiek is aan de hofstede ’t Hooch Huys. Op deze boerderij met bijbehorende landerijen is het onderzoek verder in dit hoofdstuk met name geconcentreerd.

De volgende registratie van de vluchtheuvel, de boerderij met erf (perceel 191), de tuin (perceel 192) en de oprijlaan (perceel 170) naar de berg en boerderij, dateert van 1832, toen de eerste kadastrale registratie met minuutplan verscheen (figuur 6). Hoewel het geheel in de kadastrale periode gewoon belast was, was dit blijkbaar in de periode daarvoor niet het geval. Niet belaste percelen of vronen (zie hiervoor hoofdstuk 1 paragraaf 5.6) waren in het algemeen gering in oppervlakte en behoorden oorspronkelijk toe aan de ambachtsheren. Sommige worden in de kantlijn van de overlopers weergegeven als “vronen”, vòòr de vermelding van de eigenaar van het perceel, de ligging, de perceelsoppervlakte en de baander of pachter. Dit was echter slechts een traditionele aantekening, want het feit dat ze in de overlopers terecht kwamen betekende in het algemeen dat ze normaal belast waren. De werkelijk onbelaste percelen werden niet geregistreerd in de overlopers. In sommige transportaktes komt men ze tegen als “vrije vronen” of “eigen vrije vronen”.

Figuur 5. Vliedberg met erf van 't Hooch Huys vanuit perceel 173

Uit de aanhef van het doorlopen trajekt 4 (zie hoofdstuk 1 paragraaf 5.8, figuur 31) “*sprijngt over de noort sijde van 't Hooch Huys*”, blijkt dat men het opmeten dan voortzet in perceel 156, juist ten oosten van de gracht om de vliedberg met de boerderij. Uit de naam “*'t Hooch Huys*” kan men afleiden dat het om een hooggelegen bebouwing gaat, hoewel hier niet de termen “*hoochwerf*” of “*hoochwal*” worden gebruikt (4). Het eerstvolgende deelperceel van 156 ligt dan “*oost aan de gracht*” of “*oost aan over de gracht*”. De landmeter begint dan blijkbaar zijn opmetingen van trajekt 4 ten oosten van de gracht om de vliedberg met 't Hooch Huys. Het is ook niet eenvoudig een sloot of watergang, maar nadrukkelijk een gracht. Ook de oprijlaan of “*dreeve*” (perceel 170), die vanaf de Poelweg of Sinoutskerkse Zandweg toegang verschafte, heeft waarschijnlijk tot de boerderij behoord. Deze dreef staat ook niet geregistreerd in de overlopers en was dus waarschijnlijk, evenals de boerderij, vrij van betaling van polder- en dijkslasten. Een vermelding van deze dreef vindt plaats bij de registratie van perceel 171/173 als “*zuijt aen, over de dreeve*”.

Resumerend zou men kunnen stellen dat de diversiteit aan invalshoeken en uitkomsten van onderzoek door vele specialisten, een definitieve conclusie ten aanzien van de ontwikkeling van de berg van Sinoutskerke nog niet toelaat. Indien we de lijn van Trimpe Burger en Dekker volgen, is het bergje van Sinoutskerke met een visuele hoogte van 1,80 meter een kernheuvel en is hij nooit uitgegroeid tot een kasteelberg met verdedigingswerken. Er zijn verder een aantal aanvullende elementen, die pleiten voor zijn bestaan als vliedberg of vluchtheuvel, maar ook voor een verdere ontwikkeling tot een meer versterkte hofstede. Het ontstaan van het bergje temidden van laag weiland, dichtbij wegen en watergangen in één van de vroegst ingedijkte kernen van Zuid-Beveland, namelijk de watering Bewesten Yerseke, beantwoordt aan een aantal eisen voor het ontstaan van een vliedberg. Hij kan hierbij gedurende kortere of langere tijd als vaste woonplaats gediend hebben. Een ontwikkeling met een mogelijk verband in de vroegste periode met de moernering en zoutwinning, gevolgd door een periode waarin de oude landbouw tot ontwikkeling kwam, die in de 15^e – 16^e eeuw leidde tot de bouw van de hofstede op de top, is

voorstelbaar. Zaken als de buitengracht, de oostwaarts gerichte oprijlaan en het feit dat de heuvel met boerderij en erf lange tijd een “vrije vroom” geweest is, lijken te wijzen op iets meer dan uitsluitend het gebruik als vluchtheuvel. Het gegeven dat de bewoners van de hofstede waarschijnlijk vanaf eind 16^e eeuw deel uitmaakten van het college van Schout en Schepenen, ondersteunt dit. Indien het bergje van Sinoutskerke het begin geweest is van de ontwikkeling van boerderij tot gehucht en tot dorp, moet er reeds begin 13^e eeuw een boerderij op gestaan hebben.

Volgens van Heeringen et.al. zou het een ontwikkeling geweest zijn tot een vroeg vierkant kasteel met voorterrein en voorburcht. Dit lijkt echter in tegenspraak met zijn conclusie dat er geen aanwijzingen zijn voor een oudere voorloper in de vorm van een hoog bergje. Ook het feit dat alle specialisten een minimum visuele hoogte van het bergje van 3 meter hanteren om te kunnen dienen als vestigingsplaats van een versterkt kasteel, brengt deze stellingname aan het wankelen. Uitsluitend verdergaand archeologisch en historisch-geografisch onderzoek aan de berg van Sinoutskerke, zou hier de doorslag in kunnen geven.

2. Lokalisering hofstede 't Hooch Huys

Vanuit de woning van de boerderij op de vliedberg, die in het verlengde aan de noord oost kant tegen de boerenschuur aan lag, moet men een riant uitzicht gehad hebben over de gehele noord- en oosthoek van het Poelgebied (figuur 6). Omgekeerd moet de hofstede vanuit deze richting ook goed zichtbaar geweest zijn vanaf de Sinoutskerkse wandweg. Hier kwam bovendien de oprijlaan op uit.

Figuur 6. Fragment minuutplan Sinoutskerke 1832 met de boerderij (191) op de vliedberg

Toen de Man in 1897 (24) Sinoutskerke bezocht, had het noodlot zich al over de middeleeuwse hofstede voltrokken, het bakken op de vliedberg was verdwenen. Hij trof er alleen de kerk en toren nog als cultuurmonumenten en heeft de vliedberg, die ook slechts een visuele hoogte van 1,80 meter heeft, in het geheel niet gezien. Vanaf de dorpszijde kunnen bomen en struikgewas het zicht op de vliedberg belemmerd hebben. Ook de oprijlaan met eventuele bomen omzoomd, verraadde niet langer de aanwezigheid van de vliedberg. De eerste voortekenen van de ondergang van de boerderij verschenen reeds in het voorjaar van 1837 door een tweetal aankondigingen, kort na elkaar, van openbare verkopen in de Goesche Courant van 7 april en 19 mei

1837. Op 25 mei 1837 vindt in de herberg van Jacob Verhage in Nisse de tweede openbare verkoopplaats, met duidelijke signalen van het uit elkaar vallen en terugtrekking van de hofstede

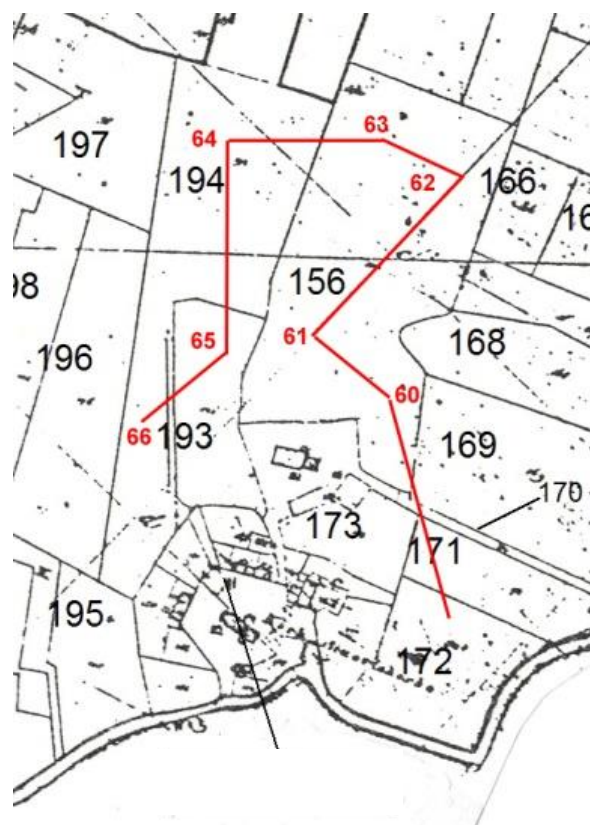
2.1 Identificatie en lokalisering 't Hooch Huys

Eén van de belangrijke vragen was hoe deze boerderij in de vroege periode geïdentificeerd en gelokaliseerd kon worden in verband met het ontbreken van grondkaarten uit de tijd van de 16e en 17e eeuw en de slechts indirecte vermelding in de overlopers. Allereerst is de geschiedenis van deze boerderij op perceel 191 (29) onlosmakelijk verbonden met de landerijen er omheen. Het meest bijzonder is echter wel zijn ligging boven op de vliedberg ten noorden van Sinoutskerke (figuur 5 en 6). Op het minuutplan van 1832 (30) lijkt de boerderij er nog in al zijn glorie bij te liggen maar al in 1838 valt hij onder de slopershamer. Vanaf die tijd heet de plaats waar hij gestaan heeft in de volksmond dan ook "*d'ofbraeke*". Op dat moment had de boerderij er mogelijk al een geschiedenis van ruim 300 jaar op zitten. Wanneer hij precies gebouwd is, is niet bekend, maar het feit dat hij boven op de vluchtheuvel lag moet wel een directe relatie met de hoge waterstand in de omgeving gehad hebben.

Voor de beschrijving van de vroege geschiedenis van de boerderij diende eerst een aantal problemen overwonnen te worden. Zo zijn uit de vroege periode perceelskaarten afwezig. Hiervoor is destijds een oplossing gevonden door gebruik te maken van een zekere overlap in de tijd (1832 – 1856) van eigenaren vermeld in de overlopers (1596 – 1856) met de eigenaren geregistreerd volgens het kadaster (1832 – 1981) (31). Deze systematiek is thans verder verfijnd zoals beschreven in hoofdstuk 1, door ook gebruik te maken van vergelijking van de oppervlakten van percelen in de twee perioden. Bovendien is voor de ligging van de percelen met succes gebruik gemaakt van de weergave oost, zuid, west, noord in de overlopers en is de volgorde waarin de percelen gerangschikt zijn als een route of trajekt op het minuutplan uitgezet.

Bij de studie aan deze hofstede hebben we bovendien moeten vaststellen dat de boerderij zelf met het erf (191), de vluchtheuvel waar hij op stond, de tuin (192) en de oprijlaan (170) die de toegang verschafte, niet geregistreerd staan in de overlopers. Kennelijk was hij toen niet belast met polder- en dijkslasten, hoewel de kadastrale gegevens het tegendeel beweren (32). Ook de oprijlaan of "*dreeve*" (170), die vanaf de Poelweg toegang verschafte heeft waarschijnlijk tot de boerderij behoord. Deze dreef staat ook niet geregistreerd in de overlopers en was dus waarschijnlijk, evenals de boerderij, vrij van betaling van polder- en dijkslasten (33). Een vermelding van deze dreef vindt plaats bij de registratie van perceel 171/173 na perceel 169 ("*zuijt aen, over de dreeve*"). Toch wordt er op een opvallende wijze wel melding gemaakt van het bestaan van de hofstede in de overlopers. De volgorde waarin de percelen in de overlopers vermeld worden, is als route, bestaande uit een aantal op elkaar aansluitende trajekten, ook te volgen op het minuutplan. In de oudst bekende overloper van 1596 wordt, na beëindiging van het voorgaande trajekt in perceel 172, voor de plaatsbepaling van het startpunt van het volgende trajekt, de vermelding gemaakt "*Sprinckt nu over de noortzijde van 't Hooch Huys*", een eerste indicatie dat dit de hoogliggende boerderij op de vliedberg betreft (34).

Figuur 7. Registratie perceel 156 in de overlopers

De analyse van het bovenstaande was echter gecompliceerd. In de eerste plaats hadden we hier te maken met de opstart in de Kerkhoek van trajekt 4, nadat trajekt 3 in perceel 172 was geëindigd (figuur 7)

De aanhef van traject 4 *“Sprinckt nu over de noortzijde van ’t Hooch Huys”*, kan ook uitgelegd worden als startend in perceel 191. Hiervoor pleitte aanvankelijk ook de registratie *“belast”* in de kadastrale bronnen, nadat de gehele bebouwing rond het dorp Sinoutskerke (174 t/m 190) als *“onbelast”* was geregistreerd. De afwezigheid in de overlopers van de oprijlaan (perceel 170) naar ’t Hooch Huys, die volgens het kadaster onbelast is, is dan ook eenvoudiger te verklaren. Voor een goede uitstippeling van het 4^e traject en een juiste matching van de percelen uit de overlopers met het minuutplan, is het noodzakelijk dat uitsluitend de overlopers van de Kerkhoek uit de periode 1596 – 1694 gebruikt worden. Hierna vond namelijk een vereniging plaats van de 6 deelpercelen met de volgnummers 60 t/m 65, waarmee het 4^e traject begint. Uitgaande van de oudste overlopers en de route volgend van traject 4 via de 6 deelpercelen op het minuutplan, zien we bij het eerste deelperceel (volgnummer 60) *“oost aan de gracht”* of bij latere overlopers *“oost aan over de gracht”*. Hieruit blijkt dat de landmeter perceel 191 geheel laat liggen en het 4^e traject start in perceel 156, juist ten oosten van de gracht om de vliedberg met het Hooch Huys. De landmeter trekt dan eerst westwaarts (volgnummer 61), vervolgens naar het noorden (volgnummer 62) en nogmaals naar het westen (volgnummer 63), om perceel 156, bestaande uit 4 deelpercelen, af te ronden. Vanaf volgnummer 63 in perceel 156 gaat de route van traject 4 verder naar het westen in perceel 194 (volgnummer 64), naar het zuiden in perceel 193 (volgnummer 65) en tenslotte naar het westen weer in perceel 194 (volgnummer 66). Ook bij de oppervlakten van de percelen 193 en 194 was er een goede matching tussen de overlopers en de kadastrale registratie (figuur 8). Het feit dat traject 4 met een goede match door de percelen 156, 194 en 193 loopt en de percelen 191 en 192 hierin niet voorkomen, brengt de uiteindelijke bevestiging van de stelling dat de percelen 191 en 192 niet in de overlopers geregistreerd zijn en dus in vroeger eeuwen evenals andere vrije vronen onbelast geweest zullen zijn. Hoewel volgens de kadastrale registratie de percelen 191 en 192 belast zijn, moeten we op grond van bovenstaande analyse tot de conclusie komen dat dit vòòr 1832 niet het geval was.

Figuur 8. Vergelijking oppervlakten percelen 156,193,194

Volgnummer	Oppervlakte overloper		Richting	Perceel	Opp. kadaster
	Gemet en Roeden	Are en ca			
60	1 Gemet 69	48 27	Oost aan over de gracht	156	299,00
61	1 24	42 38	West aan	156	
62	3 222	146 76	Noord aan	156	
63	1 171	61 61	West aan	156	
64	2 33	82 80	West aan	194	254,50
65	1 241	70 76	Zuid aan	193	69,80
66	4 163	178 28	West aan	194	

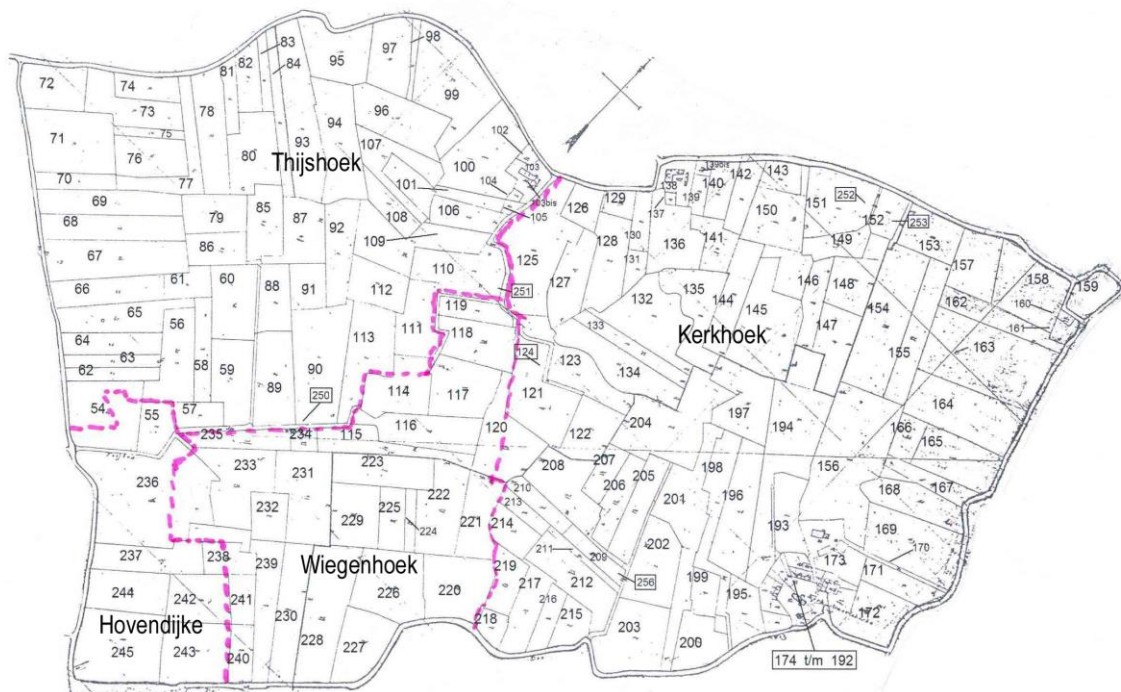
Of de boerderij in het spraakgebruik ook de naam *“’t Hooch Huys”* heeft gehad is niet bekend. Er bestond namelijk een tweede boerderij in de Kerkhoek met de naam het Hoge Huis of in de volksmond T’ôdhuus op perceelnummer 138, zo genoemd naar de hoogte van het huis bij deze boerderij. Van IJsseldijk, die de geschiedenis van deze laatste boerderij beschrijft (35, 36), heeft zich hierdoor kennelijk laten misleiden en heeft dan ook ten onrechte aan de boerderij op perceel 138 de naam Het Hooch Huys gegeven. Hierover wordt in de overlopers echter niets vermeld, zodat het primaat *“’t Hooch Huys”* toch aan de boerderij op perceel 191 toegekend moet worden (37). Mogelijk is de naam T’ôdhuus voor de boerderij op perceel 138 pas in gebruik gekomen na 1838, toen de hofstede ’t Hooch Huys gesloopt is.

2.2 Relatie tussen hofstede en omliggende landerijen

Een nadere analyse van de eigendommen en de pacht van de landerijen in de omgeving van de boerderij (figuur 9), suggereert dat de gebruiker hiervan, in 1596 Jan Pierss Hollander, ook de vermoedelijke eigenaar of pachter en bewoner van deze hofstede is geweest. Hij had als *“baander”* een groot aantal percelen in de directe omgeving van de boerderij in gebruik, waarmee een aaneengesloten stuk grasland van 30 Gemet 146 Roeden rond de boerderij ontstond (38) (figuur 9 en 11). Alleen het noordelijke deel van perceel 194 (2 Gemet 33 Roeden) was in gebruik door Cornelis Dignuss, die een boerderij had op perceel D-143. Een deel van deze percelen had Jan Pierss Hollander ook in eigendom, zo was hij eigenaar van de direkt om zijn erf liggende percelen 169, 171, 172, 173 en 156 (deel) (zie ook bijlage 1, tabel 37, 41). In deze registratie traden geen wijzigingen op onder Jan Pierss Hollander’s Wed. in 1603.

In 1603 was Jan Pierss Hollander al overleden en staan als eigenaar en gebruiker (*"baant selve"*) van dezelfde percelen *"Jan Pierss Hollanders weduwe en erfgenamen"* geregistreerd en als baander van de pachtgronden *"Maicken, Jan Pierss weduwe"*. In 1617 wordt het geslacht Hollander opgevolgd door een zekere Jan Pierss (figuur 12). De vraag in hoeverre het beeld van het graslandcomplex consistent was, wordt al beantwoordt door deze opvolger. Hij heeft ongeveer dezelfde percelen van het graslandcomplex in gebruik, bij perceel 165, 166, 167 ontbreekt echter de registratie van de baanders. Weer 7 jaar later, in 1624, doet een opmerkelijke naam zijn intrede met Jan Pierss Hoochuys en uit de gelijkenis met de eerder genoemde Jan Pierss, dringt de suggestie zich op dat we hier met dezelfde persoon te maken hebben. Afwisselend wordt hij als pachter of als eigenaar Jan Pierss Hoochuys, Jan Pierss 't Hoochuys of Jan Pierss Ophoochuys genoemd, in veel gevallen echter ook nog steeds kortweg Jan Pierss (39). De waarschijnlijkheid van eigenaar, pachter of bewoner van het Hooch Huys op de vliedberg neemt hierdoor alleen maar toe. Wellicht heeft hij zijn naam aangepast om verwarring met de naam van zijn voorganger Jan Pierss Hollander of Jan Pierss Leeuwenburg, een collega uit de omgeving, te voorkomen.

Figuur 9. Het Ganzenreservaat met de 4 veldhoeken, fragment minuutplan Sinoutskerke 1832

Jan Pierss Hoochuys was in 1624 pachter van het graslandcomplex tot aan de perceelsscheiding in het noorden met perceel 154, 155 en 164 (volnummers 41 – 66, figuur 11). In 1631 wordt hij eigenaar/gebruiker van een beperkt deel door het in eigendom verwerven van een deel van perceel 156, 193, 194. Hij ziet dan definitief af van de pacht van perceel 165, 166, 167, die overgaat op Gillis Joosse van de boerderij in de Willem Wittenshoek op perceel F-296. Jan Pierss Hoochuys ziet echter kans om tegelijkertijd het graslandcomplex in noordelijke richting nog enigszins uit te breiden. Ongeveer de helft van perceel 155 (1 Gemet 78 Roeden) verwerft hij in 1631 in pacht van de Armen van Sinoutskerke (bijlage 1, tabel 36). Dit perceel, direkt grenzend noord aan het huisperceel 156, blijft tot 1837 in gebruik bij de opvolgende eigenaren van 't Hooch Huys (figuur 10). Het deelperceel van perceel 155 (1 Gemet 78 Roeden) is uiterst links op de opname zichtbaar, begrensd door een scheidulve en aan de andere kant door de percelen 157, 162, 163, 164.

Figuur 10. Overzicht deelpercelen 155 met dam naar perceel 154 vanuit perceel 153

Het gebruik van het merendeel van de percelen 154 en 155 blijft echter 50 jaar lang (1638 – 1689) in handen van Geert Diericxss, die boerde op de hofstede op perceel 138 (zie hoofdstuk 3). Na zijn dood verkrijgt 't Hooch Huys in 1694 ook een deel van perceel 154 in pacht en vanaf 1709 zijn alle deelpercelen van 154 en 155 in gebruik door Isaak Paardekooper, de toenmalige eigenaar van 't Hooch Huys (bijlage 1, tabel 36).

Figuur 11. Pacht en eigendom graslandcomplex rond hofstede 't Hooch Huys

Volgnr.	Opp.	Perceel	1596	1603	1617	1624	1631	1638	1652	1659	1666	1673	1680	1687	1694	1702	1709	1716	1723	1730
41	1 G 295	163	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	X	X	X	O	O	O
42	1 100	163	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	X	X	X	O	O	O
43	1 129	163	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	X	X	X	O	O	O
44	3 171	154	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	X	X	X	X
46	1 158	155	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	X	X	X	X
47	0 260	154	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	X	X	X	X	X	X
48	1 78	155	O	O	O	O	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
49	4 198	164	O	O	O	O	O	O	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
51	5 66	165,166,167	X	X	O	X	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
52	1 75	168	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
53	1 48	168	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
54	4 32	169	X	X	X	X	X	X	X	O	O	O	X	O	X	O	O	O	O	O
55	2 100	171,173	X	X	X	X	X	X	O	X	X	X	O	O	O	O	O	O	O	O
56	0 220	172	X	X	X	X	X	X	O	X	X	X	O	O	O	O	O	O	O	O
57	0 119	172	X	X	X	X	X	X	O	X	X	X	O	O	O	O	O	O	O	O
58	1 0	172	X	X	X	X	X	X	O	X	X	X	O	O	O	O	O	O	O	O
59	0 96	172	X	X	X	X	X	X	O	X	X	X	O	O	O	O	O	O	O	O
60	1 69	156	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
61	1 24	156	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
62	3 222	156	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
63	1 171	156	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
64	2 33	194	O	O	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
65	1 241	193	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
66	4 163	194	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

X = perceel in gebruik, X = perceel in eigendom en gebruik, O = perceel niet in gebruik

De definitieve uitbreiding van het graslandcomplex tot aan de Noordweg, volgt in 1730 wanneer Gerard Dirkse de pacht van perceel 153 overdraagt aan Foort Jansse Diersse, de opvolger op 't Hooch Huys van Isaak Paardekooper (bijlage 1, tabel 36). 't Hooch Huys had op deze wijze een extra toegang gecreeërd naar het graslandcomplex, niet alleen door perceel 153, maar zeker ook via het weging 253, wat thans nog steeds de toegang vormt tot de percelen 154 en 155 (figuur 13). De verschuiving binnen het graslandcomplex had weinig invloed op het areaal grasland wat de opvolgende eigenaren daadwerkelijk in gebruik hadden. Dit lag over de gehele periode 1596 – 1730 steeds op ca. 30 Gemet (figuur 12).

Wanneer Jan Pierss Hoochuys in 1638 de hofstede overdraagt aan Pieter Lievense, neemt deze hetzelfde deel van het graslandcomplex over met dezelfde eigenaar/gebruikers verhouding. De herhaling van het patroon van grasland in gebruik door dezelfde opvolgende boer of veehouder, maakt een relatie met de hofstede 't Hooch Huys steeds waarschijnlijker. Als exploitatie moet men dan denken aan een gemengd bedrijf met een duidelijk aksent op de melkveehouderij. Hierbij konden de weilanden nog afwisselend gebruikt worden als grasland voor het melkvee, als hooiland of als weiland voor jongvee.

Onder leiding van de eerstvolgende gebruiker van het graslandcomplex, Joos Marcusse (1652 – 1672) wordt echter een beslissende stap gemaakt in de bewijsvoering rond de relatie tussen hofstede en landerijen. In 1660 komen namelijk de schepenakten van Sinoutskerke beschikbaar, de registratie van de transakties van het onroerend goed binnen de heerlijkheid.

Figuur 12. Opvolgende gebruikers en eigenaren graslandcomplex rond hofstede 't Hooch Huys

Jaar	Gebruiker	Gebruik		Eigendom	
1596	Jan Pierss Hollander	30 Gem	146 Roede	13 Gem	258 Roeden
1603	Jan Pierss Hollander's Wed.	30	146	13	258
1617	Jan Pierss	27	113	0	0
1624	Jan Pierss 't Hooch Huys	32	179	0	0
1631	Jan Pierss 't Hooch Huys	28	191	6	169
1638	Pieter Lievense	28	191	6	169
1652	Joos Mercusse	28	154	0	0
1659	Joos Marcusse	29	57	6	169
1666	Joos Marcusse	29	57	6	169
1673	Jacob Pieterse Coningh	29	57	0	0
1680	Cornelis Bosdijk	28	154	0	0
1687	Cornelis Bosdijk	24	122	0	0
1694	Cornelis Bosdijk	34	38	0	0
1702	Marinis Valcke	30	6	0	0
1709	Isaak Paardekooper	35	35	0	0
1716	Isaak Paardekooper's Wed.	30	111	0	0
1723	Foort Jansse Dierse	30	111	0	260
1730	Foort Jansse Dierse	30	111	0	260

Figuur 13. Wegeling 253 en de percelen 153, 154 en 155 vanaf de Noordweg

2.3 Eigenaren hofstede volgens schepenaakten van Sinoutskerke

Uit de koopakte van 13 april 1668 blijkt dat de 4 kinderen van Joos Marcusse, Markus, Jan, Geeraert en Marijtge Joos, de helft van een landhoeve leveren aan hun vader, die zij met hem gemeen hebben (40). Wellicht was deze transactie noodzakelijk omdat Joos Marcusse's vrouw, Corstijntge Jans was overleden. Verder wordt in deze koopakte nog vermeld dat de landhoeve staat in *"in Kerkhoek op 400 Roeden eigen erf"*. De oppervlakte van het erf van 400 Roeden komt goed overeen met de gezamenlijke oppervlakte van perceel 191 en 192 volgens de kadastrale gegevens. Aan de oost, zuid, west en noord van de boerderij liggende percelen volgt eveneens dat deze identiek is aan de hofstede 't Hooch Huys (41). In figuur 14 is een overzicht gegeven van de opvolgende eigenaren van 't Hooch Huys volgens de schepenaakten.

Figuur 14. Registratie opvolgende eigenaren hofstede 't Hooch Huys, 1668-1820

Van	Naar	Datum transport	Periode
Joos Marcusse's kinderen	Joos Marcusse	13 april 1668	
Joos Marcusse	Jacob Pieterse de Coninck	29 februari 1672	> 20 jaar
Jacob Pieterse de Coninck	Cornelis Bosdijk	26 oktober 1680	8 jaar
Cornelis Bosdijk	Marinis Valcke	17 maart 1702	21 jaar
Marinis Valcke	Isaaq Leendertse Paardekooper	6 maart 1706	4 jaar
Izaak Paardekooper	Foort Jansse (Dierse)	1716	10 jaar
Foort Jansse (Dierse)	Lauweris Jansse (Dierse)	22 maart 1754	38 jaar
Lauweris Jansse (Dierse)	Pieter Vaardegem	14 februari 1755	1 jaar
Pieter Vaardegem	Daniël Rouw	18 september 1789	34 jaar
Daniël Rouw	Jan van Gilst	11 december 1798	9 jaar
Jan van Gilst	Janna de Witte, wed. v. Gilst	18 juni 1820	22 jaar

De transportakte uit 1668 is ook een eerste bevestiging van het vermoeden dat deze boerderij toebehoorde aan de gebruikers van de omringende landerijen. Indien dit gegeven naar 1596 geïnterpoleerd wordt, zijn de voorafgaande gebruikers van het graslandcomplex rond 't Hooch Huys, zeer waarschijnlijk ook de eigenaren/bewoners van deze hofstede geweest. De matching van gebruikers van de omringende landerijen met de eigenaren van de hofstede, is volledig voor de periode 1668 – 1754. Hiervoor hebben Pieter Lievense, Jan Pierss Hoochhuys en Jan Pierss Hollander vrijwel hetzelfde graslandcomplex rond 't Hooch Huys in pacht of in eigendom en zijn dus waarschijnlijk ook eigenaar van de hofstede geweest.

Joos Marcusse heeft in 1652 de percelen rond de boerderij alleen in pacht, geen enkele ook in eigendom. Doordat de administratie in dat jaar niet volledig was, ontbreekt de registratie van de baanders voor perceel 171,172,173. Het feit dat Joos Marcusse in 1659 deze percelen gewoon in pacht heeft van dezelfde eigenaar, doet vermoeden dat dit in 1652 eveneens het geval geweest is. Daarnaast breidt hij het graslandcomplex uit in noordoostelijke richting met het aantrekken van de pacht van perceel 164 (4 Gemet 198 Roeden), wat structureel blijkt te zijn voor 't Hooch Huys in de 50 – 60 jaar daarna. Het is dan ook niet uitgesloten dat Joos Marcusse in 1652 met 32 Gemet 11 Roeden weer praktisch dezelfde oppervlakte weiland in gebruik had als zijn voorgangers binnen het graslandcomplex. Wanneer men behoefte had, het enigszins verkleinde graslandcomplex te vergroten, expandeerden ze vooral naar het noordoosten. Zo pachtte Cornelis Bosdijk in 1694 perceel 163 van 6 Gemet 224 Roeden er ook nog bij.

In 1659 heeft Joos Marcusse evenals zijn voorgangers, weer delen van perceel 156, 193 en 194 in eigendom (bijlage 1, tabel 37). In 1666 zijn er geen wijzigingen in het grondeigendom of gebruik binnen het graslandcomplex door Joos Marcusse. Zijn opvolger Jacob Pieterse Coningh neemt volgens de overlopers in 1673 uitsluitend de pacht over van dezelfde percelen. Parrallel hieraan treft men in de Schepenaakten op 29 februari 1672 het transport van de wezen van Joos Marcusse naar Jacob Pieterse de Coninck van *"de landhoeve op eigen erf of vroone"*, een volgende bevestiging dat de eigenaren/bewoners van de hofstede op de vliedberg, tevens de pachters waren van de landerijen er omheen (42). Dit blijft daarna een consistent beeld, ook bij de erop volgende transakties van de hofstede 't Hooch Huys, zoals van Jacob Pieterse de Coninck & Jolijntje Geerts naar Cornelis Bosdijk op 26 oktober 1680 (43), van Cornelis Bosdijk naar Marinis Valcke op 17 maart 1702 (44) en van Marinis Valcke naar Isaaq Leendertse Paardekooper op 6 maart 1706 (45). In 1709 pachtte Izaak Paardekooper nog steeds de landerijen om het 't Hooch Huys, in 1716 was dat Izaak Paardekooper's weduwe

(46). Zij hertrouwde eind 1716 met Foort Jansse Diersse, waardoor we deze transactie niet in de schepenakten aantreffen.

Vanaf 1730 worden de pachters van de landerijen rond de boerderij niet meer vermeld in de overlopers. De opvolgende eigenaren van de hofstede zijn dan nog steeds te volgen aan de hand van de transakties in de Schepenakten. Ook wordt bij verkoop van aanliggende percelen nog steeds gerefereerd aan het Hooch Huys (47) (figuur 15). Op 22 maart 1754 levert Foort Jansse Dierse een *“hofstede met 20 gemeten 33 roeden lant en weije”* aan Lauweris Jansse Dierse, wellicht zijn zoon, die het bedrijf, een *“hofstede, land en weijen, tesamen de number van 21 gemeten 141 roeden”*, nog geen jaar later, op 14 februari 1755 weer doorlevert aan Pieter Vaardegem (48,49). Deze laatste houdt de hofstede ruim 34 jaar in bezit tot de overdracht op 18 september 1789 aan Daniël Rouw (50). Pieter Vaardegem heeft in deze periode, de bij de hofstede horende oppervlakte weiland en akkerland in eigendom, weten te verdubbelen tot 44 gemeten 29 roeden. Daniël Rouw blijft eigenaar van 't Hooch Huys tot hij kort voor 1798 komt te overlijden. Hierna trouwt zijn weduwe Magdalena de Leeuw met Jan van Gilst, tot zij kort voor 1813 ook overlijdt. Tenslotte hertrouwt Jan van Gilst in 1813 met Janna de Witte. Zij zetten het bedrijf op de oude boerderij voort en zijn ook de eerste eigenaren die men in 1832 aantreft in de eerste kadastrale registratie (32).

Figuur 15. Luchtfoto van Sinoutskerke met het perceel 191 van de hofstede 't Hooch Huys

2.4 Relatie eigenaren landerijen en hofstede

Een groot deel van het eigendom van de direkt aan de hofstede met erf en oprijlaan grenzende percelen was al vroeg in handen van gegoede burgerlijke of adellijke geslachten. Het waren tevens de percelen die gedurende de 17^e eeuw als een gesloten graslandcomplex verpacht werden aan de eigenaar van de hofstede 't Hooch Huys. Vanaf 1624 tot 1723, bijna 100 jaar, zijn leden van het geslacht Westerwijck eigenaar van de percelen 169, 171, 172, 173, aan weerszijden van de *“dreeve”* en grenzend aan de hofstede (bijlage 1, tabel 41).

Zo waren Crijn, Laurus, Jacobus en Johan Westerwijck eigenaar van de percelen 171, 172, 173 in de periode van 1624 – 1723. Vermoedelijk heeft de hofstede 't Hooch Huys hieraan uit die tijd ook zijn tweede naam *“Het Huijs te Westerwijck”* te danken. Daarnaast waren *“Dyckgraeff en Raatsheer”* David van der Nisse, gevolgd door Gillis en tenslotte Geertruijda van der Nisse eigenaren van 1638 – 1779 van perceel 169. Veel percelen waren in eigendom van kerkelijke of sociale instellingen. Zo was perceel 168 gedurende de gehele periode van 1596 – 1835 eigendom van de Kerk van Sinoutskerke (51). Perceel 168 was gedurende de periode van registratie (1596

– 1730) in gebruik bij 't Hooch Huys, perceel 169 eveneens, met een aantal onderbrekingen tot 1702. De pacht van de percelen 171,172,173 was tot 1673 steeds in handen van 't Hooch Huys, waarna het overging op Jacob Jacobsse Meule van de boerderij op perceel D-103. Het eigendom van de percelen 156,193,194, wat niet in bezit van 't Hooch Huys was, was gedurende een lange periode eigendom van Nicolaes Lagrappe, Nicolaas Zomerzee, Jan Duynkerke en het Armbestuur van Goes (bijlage 1, tabel 37) (52). Pas vanaf 1779 kreeg 't Hooch Huys weer een groot deel van deze percelen in bezit. De bewerking van de 3 percelen is echter praktisch geheel verzorgd door de boeren van 't Hooch Huys. Tenslotte zijn delen van de iets verder weg liggende percelen 154,155 en 162 gedurende de gehele 17^e eeuw in handen van grondeigenaren als het geslacht van Baarland, Cornelis en Adolph van Oostee, Lauris en Fortuna Sijnoutskercke, plus de instellingen als de Armen van Sinoutskerke (bijlage 1, tabel 36). Ook het eigendom van perceel 165,166,167 was in handen van grondeigenaren Pieter van Schuylen, de familie Schilperoort, Cornelia Driewegen, Marinis de Meijer en Caspar van Citters (bijlage 1, tabel 40). Het gebruik van deze percelen was tot 1638 in handen van 't Hooch Huys, toen het naar Gillis Joossen van de boerderij op F-296 ging en vervolgens naar Jacques Moerdijk en Cornelis Moerman, beiden op de landhoeve op perceel D-183. Begin 19^e eeuw had Jan van Gilst een groot deel van het graslandcomplex (156,193,194,154,162,165,166,167), evenals de hofstede 't Hooch Huys, in eigendom. De hierin ontbrekende percelen (155,168,169,171,172,173), die in bezit waren van de instellingen van Sinoutskerke, had hij wellicht in gebruik.

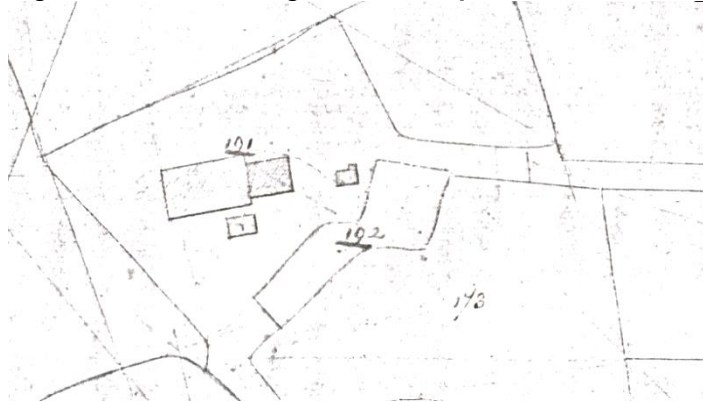
2.5 De hofstede in de kadastrale periode

De hofstede 't Hooch Huys krijgt in 1832 bij het effectief worden van het kadaster het perceelnummer D-191 (30,32). Maar één van de belangrijkste ontwikkelingen bij het opzetten van het kadaster was de tot standkoming van het minuutplan, de eerste perceelsgewijze grondkaart van het Poelgebied. Zowel ten behoeve van het onderzoek vòòr 1832 als erna bleek deze kaart van grote waarde. Omdat uit de periode 1596 – 1832 geen grondkaarten beschikbaar zijn, diende het minuutplan als draaipunt tussen de onderzoeksperiodes met de overlopers en schepenakten als belangrijkste bronnen en anderzijds de kadastrale periode met naast het minuutplan de eerste registratie van de eigenaren, de oppervlakte van de percelen, etc. Perceel D-191 wordt in 1832 geregistreerd als huis & erf met daarnaast nog binnen de *“gracht”* het minuutnummer D-192 als tuin. In 1832 hield Johanna de Witte, wed. Jan van Gilst, die inmiddels hertrouwd was met Isaak Martin, het Hooch Huys nog steeds draaiende. Volgens de eerste kadastrale registratie, de oorspronkelijk aanwijzende tafels, hadden zij naast het graslandcomplex verderop hun akkerbouwpercelen liggen, die in het algemeen beter van kwaliteit en beter bereikbaar waren. Helaas is hier niet vermeld wie de gebruikers zijn, maar aangenomen mag worden dat zij zelf eigenaar/gebruiker zijn geweest. Mogelijk hebben ze nog wat extra percelen gepacht van de Armen van Sinoutskerke (perceel 155), de Kerk van Sinoutskerke (perceel 168) en de Kerk van 's-Heer Abtskerke (perceel 169), waarmee de lokalisering en de omvang van het bedrijf 't Hooch Huys vergelijkbaar was met de 17^e eeuw.

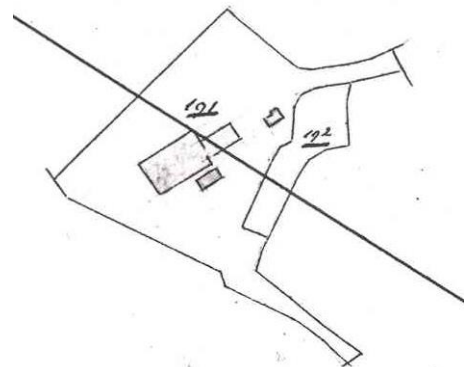
In totaal hebben Isaak Martin & Janna Witte in 1832 in de drie hoeken van het Ganzengebied 12 ha 78 are ofwel 32 Gemeten 170 Roeden in eigendom en hoogstwaarschijnlijk in gebruik. Hun voorganger Jan Pierss Hollander had in 1596 een oppervlakte van 33 Gemeten 281 Roeden in pacht, waarvan 51 % in eigendom. De aard van de percelen was in 1832 overwegend weiland was (73 %) en een minderheid bouwland (27 %). Alle percelen bouwland lagen direkt aan één van de doorgaande wegen, zoals de Noordweg (perceel 83), de Poelweg of Sinoutskerksezandweg (percelen 162, 165, 167) en de Deeweg (perceel 200). Deze lagen meestal wat hoger, deels op de secundaire kreekruggen, dan de dieper in het Ganzengebied liggende weilanden. Ondanks de wateroverlast was een klein aandeel bouwland toch noodzakelijk voor de teelt van veevoedergewassen. Isaak Martin had naast de oprijlaan of dreef naar zijn boerderij (perceel 170), ook vanuit de Noordweg via het wegeling 253 nog een toegang naar zijn graslandcomplex. Dit wegeling wordt in de overlopers ook wel het Zoute Wegeling genoemd (53).

In 1834 komt Johanna de Witte te overlijden en omdat zij uit haar drie huwelijken geen kinderen had, nam de verdeling van de boedel 3 jaar in beslag. In 1837 kwamen de hofstede en landerijen bij een openbare verkoping in handen van Pieter Roetert Tak, een grootgrondbezitter uit Middeburg (54), waarmee de eerste twijfels ontstonden over het voortbestaan van 't Hooch Huys. In augustus 1838, zien we in een verslag van een verkenning door het kadaster *“de slooping en vereeniging van no. 191 en 192, nu weiland, no. 325”*. (55) Raadpleging van de hulpkaarten leert ons nog wat meer over het einde van de oude middeleeuwse boerderij.

Figuur 16. a. Fragment minuutplan, 1832

b. Hulpkaart 3, 1837

Op de hulpkaart en het fragment van het minuutplan is de oude situatie weergegeven, met de boerderij met huis en schuur (perceel 191) plus twee bijgebouwen, waaronder waarschijnlijk een varkenshok (figuur 16). Daarnaast is ook de tuin nog weergegeven (perceel 192). Op 29 augustus 1838 wordt deze situatie gewijzigd in weiland met perceelnummer 325 en een totaaloppervlak van 51 are 50 ca., de som van het oorspronkelijke huis & erf van 44 are 30 ca plus de tuin, 7 are 20 ca. (56).

Uit de *“Nota van berekende begrotingen der percelen”*, onderaan de hulpkaart blijkt dat de boerderij in klasse 1 viel en de tuin in klasse 2, beiden voor een bedrag van f 35,= per ha. wat neer kwam op een bedrag van f 15,51 voor huis & erf en f 2,52 voor de tuin, totaal f 18,03 aan polder- en dijkslasten. Tenslotte wordt de hulpkaart op 29 augustus 1838 te Goes deugdelijk verklaard door de landmeter L. Paardekooper en gezien en goedgekeurd door de bewaarder Pilaar. Het nieuwe perceel weiland met de middeleeuwse vliedberg plus een aantal percelen weiland er omheen, bleven eigendom van Pieter Roetert Tak tot hij in 1857 overleed. Hierna werden ze verder verdeeld onder zijn kinderen Adriaan Tak (perceel 156,170,325,165,166,167), Susanna Tak (perceel 193, 194) en Dina Frederika Tak (perceel 154,155 wordt 307) en daarna nog onder hun erfgenamen (zie bijlage 2). Specifiek perceel 325 is daarna nog tot 1971 in bezit van beleggers, waarna het nog korte tijd eigendom is van Willem van Liere, landbouwer te Sinoutskerke. Van 1971 – 1981 is het perceel eigendom van de Levensverzekering Maatschappij Utrecht (zie bijlage 2).

3. Ontwikkelingen 't Hooch Huys onder opvolgende eigenaren

In hoofdstuk 1.4.5.1 is een poging gedaan tot vergelijking van de verschillende boerderijen in de heerlijkheid Sinoutskerke in 1596. Maar hoe ontwikkelde de hofstede 't Hooch Huys zich in de eeuwen daarna onder de vele opvolgende eigenaren? Een aantal aspecten van de landerijen en hun eigenaren en pachters worden hieronder geschetst voor de opvolgende boeren van de hofstede 't Hooch Huys.

3.1 Jan Pierss Hollander, 1596 – 1617

In het voorgaande is reeds vermeld hoe via de relatie tussen de gebruikte landerijen in de directe omgeving en de hofstede 't Hooch Huys, de eerstgenoemde eigenaar in de bronnen, Jan Pierss Hollander, na interpolatie als zodanig kon worden geïdentificeerd. Hij had direkt rond de boerderij de percelen 156,165,166,167,168,169,171, 172,173,193,194 als een aaneengesloten graslandcomplex in gebruik. Naast genoemde percelen had Jan Pierss Hollander nog het verderop in Kerkhoek liggende perceel 158 in eigendom, wellicht in gebruik als bouwland voor de produktie van voedergewassen (57). In de directe omgeving van zijn boerderij zal dit in verband met de waterstand in het algemeen niet mogelijk geweest zijn en hebben de percelen hier veelal als weiland dienst gedaan.

Figuur 17. Jan Pierss Hollander's landerijen in de veldhoeken van Sinoutskerke in 1596

Hoek	Aantal percelen in gebruik	Oppervlakte percelen in gebruik	Aantal percelen in eigendom	Oppervlakte percelen in eigendom
Bezuiden 't Moolwater	2	4 Gemet 107 Roeden	2	4 Gemet 107 Roeden
Achter Thijshoek	3	6 111	1	3 126
Moolhoek	3	9 169	3	6 184
Kerkhoek	16	33 281	9	17 93
Grote Oosthoek	9	25 87	2	2 130
Kleine Oosthoek	8	12 80	1	0 419
Totaal	41	91 Gemet 235 Roeden	18	35 Gemet 159 Roeden

Behalve deze percelen in de Kerkhoek had Jan Pierss Hollander in de andere veldhoeken van de heerlijkheid Sinoutskerke nog een ruim areaal aan landerijen in bewerking, die hem in 1596 de grootste boer binnen Sinoutskerke maakte (figuur 17). Als we de ontwikkelingen op zijn bedrijf spiegelen aan de situatie binnen de oude landbouw in die tijd (hfdst. 1.4.3.1), moet het voor hem een periode van hoogconjunctuur geweest zijn. De vraag naar hoogwaardige landbouwproducten vanuit de Zeeuwse, maar vooral ook de Vlaamse steden was groot. De laatste waren zeer welvarende handelssteden en zij vormden gezamenlijk, Antwerpen, Brugge, Gent, Mechelen, het brandpunt van de bloeiende West-Europesche economie. De prijzen van graan, vlees en zuivel gingen eveneens omhoog. In logistiek opzicht lag Zuid-Beveland, ingeklemd tussen de Schelde-armen, zeer strategisch ten opzichte van de rijke afzetmarkten van de Vlaamse steden. De bloei van landbouw en veeteelt op Zuid-Beveland moet wel parrallel gelopen hebben met de groei en de welvaart in de steden. Centraal in de betrekkingen tussen Zeeland en Antwerpen stond de aanvoer van levensmiddelen. Het Zeeuwse graan werd geroemd tot ver in Europa en in de poelkleigebieden, die voor akkerbouw minder geschikt waren, kwam in die tijd de melkveehouderij tot ontwikkeling. Het hoge welvaartsnivo van de grote steden zorgde voor een grote vraag naar zogenaamde luxe veehouderij producten als melk, boter en kaas. Met het graslandcomplex rond de hofstede in de Kerkhoek moet Jan Pierss Hollander hier ook van geprofiteerd hebben. Zoals eerder gesuggereerd moet hij een reeds gesettelde boer geweest zijn omdat hij van alle grond die hij in de veldhoeken van Sinoutskerke bewerkte, 91 Gemeten 235 Roeden, er 35 Gemeten 159 Roeden in eigendom had, ofwel 38,7 %. Dit was voor die tijd een hoog percentage, omdat het grondbezit veelal zat bij de gegoede burgerij uit de steden, rijke kooplui, stadsbestuurders of bij de vele sociale en kerkelijke instellingen. Immers, de toenemende rentabiliteit van het landbouwbedrijf ging ook gepaard met een stijging van de grond- en pachtprizen.

Jan Pierss Hollander had zijn landerijen verspreid liggen in 6 veldhoeken van Sinoutskerke (figuur 17). Het aksent van eigendom en gebruik lag weliswaar in de Kerkhoek, met de nadruk op het grasland complex rond zijn boerderij, maar ook in de Grote en Kleine Oosthoek had hij een niet onaanzienlijk areaal aan landerijen in gebruik. In de Moolhoek had Jan Pierss Hollander de percelen B-69, 70, 72, 89 (deel) en 114 in gebruik en voor tweederde in eigendom. De vraag rijst wie de eigenaren waren van de ruim 20 percelen die Jan Pierss Hollander niet in zijn bezit had, maar pachtte of baande van grondeigenaren (zie hiervoor ook bijlage 1, tabel 35, 37, 40, 41). Opvallend hierbij is dat we bij 10 percelen de naam van *“Pieter Schuijle met sijn kint”* tegen komen als eigenaar. Het meerendeel van de andere pachtpercelen is van één van de kerken van Sinoutskerke, 's-Heer Arendskerke, Nisse, Baarsdorp, het armbestuur van Sinoutskerke of Goes en van de *“Coorheeren alhier”*. Indrukwekkend is ook de spreiding van de oppervlakte over het aantal percelen in gebruik (41) en in eigendom (18), gemiddeld ongeveer 2 Gemet per perceel (deelpercelen overlopers).

Tussen 1596 en 1603 komt Jan Pierss Hollander te overlijden, waarna zijn bezittingen worden overgedragen aan *“Jan Pierss Hollanders weduwe en erfgenamen”*. Als gebruikster van de percelen wordt in 1603 geregistreerd *“Maicken, Jan Pierss weduwe”* (58). De vraag is in hoeverre de opvolgers van de fam. Hollander de hofstede 't Hooch Huys op dit nivo konden blijven exploiteren, breidden zij de hoeveelheid grond nog verder uit of moesten zij juist inkrimpen? En hoe verliep de ontwikkeling van het areaal eigendom in de 200 jaar daarna? Een overzicht van het eigendom en gebruik van het areaal aan landerijen door de opvolgende eigenaren in de periode 1596 – 1837 binnen de 11 veldhoeken van Sinoutskerke is weergegeven in figuur 18.

Figuur 18. Eigenaren en gebruikers landerijen van 't Hooch Huys in de heerlijkheid Sinoutskerke

Datum	Naam	Gebruik (Gem./Roeden)		Eigendom (Gem./Roeden)		Percentage (eigen/gebruik)
		Gemeten	Roeden	Gemeten	Roeden	
1596	Jan Pierss Hollander	91	235	39	290	43,6 %
1603	Jan Pierss Hollander's Wed. & Erfgen.	87	260	38	171	43,9 %
1617	Jan Pierss (Hoochuys)	71	27	9	41	12,8 %
1624	Jan Pierss Hoochuys	116	92	37	13	31,8 %
1631	Jan Pierss Hoochuys	115	27	66	181	57,9 %
1638	Pieter Lieveuse	117	167	32	163	27,6 %
1652	Joos Mercusse	88	257,5	9	289	11,2 %
1659	Joos Mercusse	115	197,5	28	282	25,0 %
1666	Joos Marcusse	110	198	36	10	32,5 %
1673	Jacob Pieterse de Coningh	80	200	0	0	0
1680	Cornelis Bosdijck	61	191	0	0	0
1687	Cornelis Bosdijck	62	267	2	168	4,1 %
1694	Cornelis Bosdijck	102	120	2	168	2,5 %
1702	Marinis Janssen Valcke	130	10	2	49	1,7 %
1709	Isaak Leendertse Paardekooper	120	191	1	188	1,3 %
1716	Isaak Leendertse Paardekooper's Wed.	108	270	10	11	9,2 %
1723	Foort Janse Dierse	110	224	18	281	17,1 %
1730	Foort Janse Dierse	129	237,5	24	10,5	18,5 %
1744	Foort Janse Dierse/Armen Goes/Kerk alhier			19	183	
1751	Foort Janse Dierse/Armen Goes/Kerk alhier			19	183	
1758	Pieter Vaardegem			33	86	
1765	Pieter Vaardegem			31	0	
1772	Pieter Vaardegem			31	181	
1779	Pieter Vaardegem			43	41	
1786	Pieter Vaardegem			43	41	
1807	Jan van Gilst			49	178	
1814	Jan van Gilst			49	178	
1821	Jan van Gilst	> 89	11,5 ¹	57	34	64,2 %
1828	Janna de Witte, wed. Jan van Gilst			59	51	

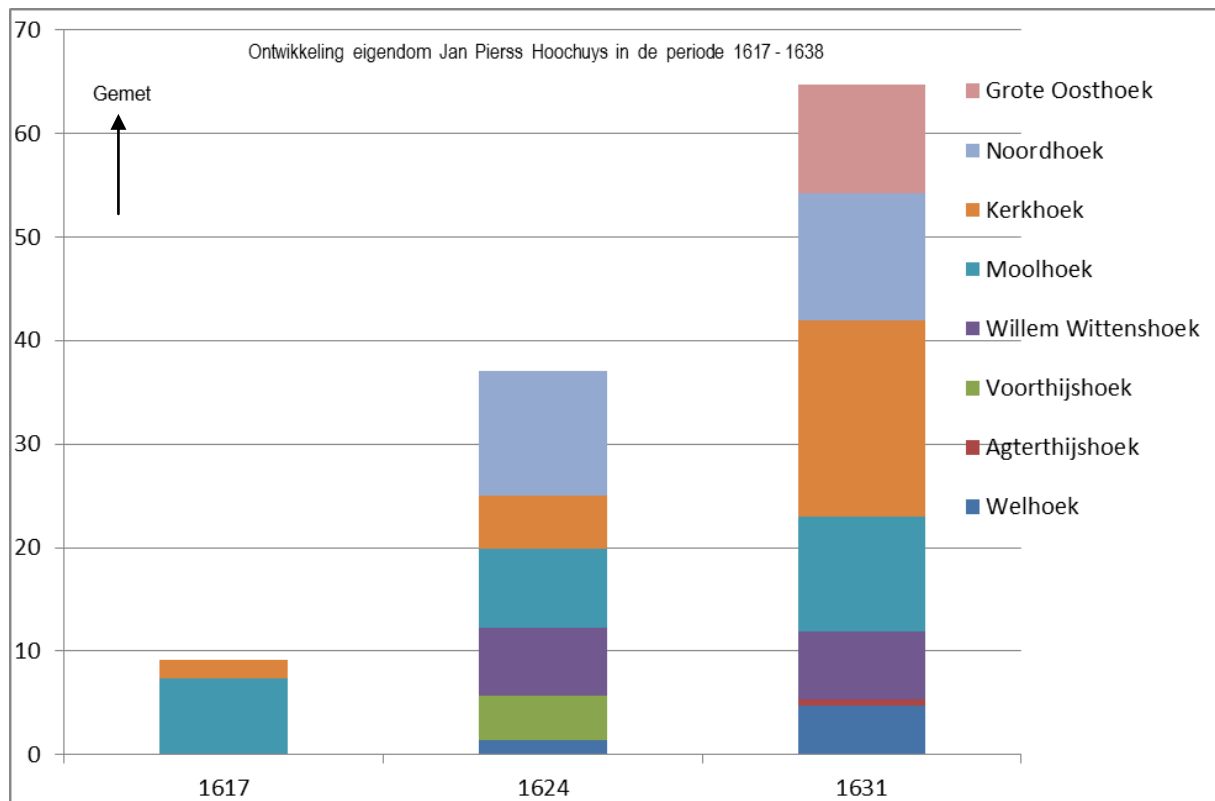
1) Schatting van het minimum gebruik op basis van een analyse van de memorie van successie, 6 april 1821

3.2 Jan Pierss Hoochuys, 1617 – 1638

Bij de volgende registratie in 1617 wordt als opvolger van het geslacht Hollander een zekere Jan Pierss of Jan Pierssen genoemd. Hij heeft dan rond zijn boerderij in de Kerkhoek dezelfde percelen in gebruik als zijn voorganger, maar geen enkele in eigendom (59). Alleen de registratie van de baander van perceel 165, 166, 167 (5 Gemet 66 Roeden) ontbreekt. De overloper van 1617 munt overigens toch uit in niet-geregistreerde baanders, waardoor ook de totaalstelling over alle veldhoeken van Sinoutskerke beïnvloed is. Wanneer men hiervoor compenseert komt het totaal areaal voor de 6 veldhoeken waar Jan Pierss zijn landerijen had liggen, ongeveer op hetzelfde nivo als van zijn voorganger Jan Pierss Hollander, namelijk ca. 90 Gemeten (60). De percelen waarvan de pacht bij de overname niet gecontinueerd werd, wist Jan Pierss weer aan te vullen door aankoop of pacht van nieuwe percelen, zoals het verderop in de Kerkhoek liggende perceel 200. Dit perceel wist hij in eigendom te verwerven, en zal gezien zijn ligging doorgaans als bouwland gebruikt zijn (61).

Wanneer hij zich in 1624 Jan Pierss Hoochuys noemt, kon dit gegeven ook ingezet worden in de bewijsvoering bij de identifikatie en lokalisering van de hofstede. Het grondgebruik rond de hofstede in de Kerkhoek blijft van 1617 naar 1624 praktisch hetzelfde, waarbij ook de registratie van de percelen 165, 166, 167 administratief weer in orde is. In de andere veldhoeken timmert Jan Pierss Hoochuys echter danig aan de weg en weet hij zijn totaal areaal in gebruik te verhogen van 71 Gem. 27 Roeden (1617) naar 116 Gem. 92 Roeden. In de Kerkhoek breidt hij zijn areaal aan eigendom en pacht verder uit met perceel 151 en 153, evenals perceel 158 gelegen direkt aan de Noordweg en wellicht gebruikt voor akkerbouw. De aanzienlijke uitbreidingen realiseert hij in de veldhoeken Welhoek, Voorthijshoek, Willem Wittenshoek, Moolhoek, Noordhoek en Grote Oosthoek met een totaal van 34 Gem. 239 Roeden (62) (figuur 19).

Figuur 19. Ontwikkeling eigendommen Jan Pierrss Hoochuys binnen Sinoutskerke in de periode 1617 – 1638

In 1631 doet Jan Pierrss Hoochuys afstand van het gebruik van de percelen 165, 166 en 167 (63). Hiervoor in de plaats verwerft hij de pacht van perceel 143 en een deel van 155, plus het eigendom en gebruik van een klein deel (105 Roeden) van 150 en geheel 151. Bovendien krijgt hij dan ook een klein deel van perceel 156 in eigendom. Ondanks het verlies van de percelen 153 en 158 doet Jan Pierrss Hoochuys met de aankoop van perceel 157 toch nog een poging om zijn strategie aan de Noordweg vast te houden : voldoende akkerbouw percelen temidden van het graslandcomplex. Hij gaat hier zelfs een samenwerking in de aankoop van perceel 145 met de eigenaar van Tôôhuus op perceel 138 (*“Dierick Heijndricxs met Jan Pierrss Hoochuys hier in 105 Roeden”*) niet uit de weg, onder de voorwaarde dat Jan Pierrss Hoochuys het volledige gebruik ervan krijgt. Door wat plussen en minnen in de overige veldhoeken komt uiteindelijk zijn volledig areaal in gebruik in 1631 op 112 Gemet 57 Roeden, dezelfde orde van grootte als 7 jaar eerder (116 gemet 92 Roeden). Maar de werkelijke progressie boekt Jan Pierrss Hoochuys op een ander vlak. De exploitatie van de landerijen op het Hooch Huys ontwikkelt zich kennelijk dermate voorspoedig dat hij met enige regelmaat kan investeren in de grond, die hij daarvoor alleen maar pachtte. Over het gehele tijdvak van 1617 – 1638 ziet men uiteindelijk een spectaculaire toename tot 64 Gemet 211 Roeden eigen grond, nadat hij in 1617 met 9 Gemet 41 Roeden begonnen was (figuur 19). Met 57,9 % was dit het hoogste percentage eigen vermogen, gemeten in de 17^e en 18^e eeuw.

3.3 Pieter Lieveuse, 1638 – 1652

In 1638 is Jan Pierrss Hoochuys overleden en zien we een nieuwe, wellicht jonge boer terug op de hofstede 't Hooch Huys in de persoon van Jan Lieveuse. We zien dat hij zijn totaal aan bewerkt land nog wat weet op te voeren van 115 Gemet 27 Roeden tot 117 Gemet 167 Roeden. Hij neemt hiertoe praktisch alle pachtlanden over van zijn voorganger, zodat het patroon van de ligging van de percelen (graslandcomplex rond de boerderij, andere percelen verdeeld over ca. 6 veldhoeken) ongeveer hetzelfde blijft. In de Kerkhoek raakt hij perceel 157 kwijt, dit wordt overgenomen door Geert Diericxs van Tôôhuus, die het ook zelf bewerkt. De participatie voor 105 Roeden in perceel 145 blijft echter bestaan (64).

In de Willem Wittenshoek heeft Geert Diericxs perceel F-295 (580 Roeden) gekocht uit de boedel van Jan Pierrss Hoochuys en neemt dit ook zelf in gebruik. Pieter Lieveuse weet dit aardig te compenseren met het aantrekken van de pacht van het naastliggende perceel F-294 (2 Gemet 8 Roeden) van eigenares Neelken Jan Joris. Pieter

Lievense en Geert Diericxs waren twee startende, jonge boeren, die voldoende competentief waren bij het aantrekken van landerijen, maar ook qua omvang van de bedrijven aan elkaar gewaagd waren. De andere uitbreidingen die Pieter Lievense weet te realiseren liggen met name in de Moolhoek en de Grote Oosthoek. In de Moolhoek baant hij perceel B-46 (3 Gemet 200 Roeden) van Lieven Adriaensse, mogelijk zijn vader. Ook wordt in deze veldhoek de participatie met Mr. Jacob Baerlant voortgezet in het gezamenlijk eigendom en gebruik van perceel 67 (65).

In de Grote Oosthoek voegt hij tenslotte 3 Gem 52 Roeden van de kerk en het armbestuur van "*Schrabbekercke*" aan zijn areaal aan pachtgronden toe. Het meest opvallende maar ook wel weer plausibel is echter dat Pieter Lievense als startende boer niet direkt het kapitaal voorhanden heeft om de ruim 64 Gemeten aan eigen grond van Jan Pierss Hoochuys over te nemen, waardoor zijn aandeel aan eigen vermogen halveert tot 32 Gem. 163 Roeden. Hij weet dit verlies echter te compenseren door een groot deel van deze eigen percelen uit de boedel van Jan Pierss Hoochuys te pachten van "*Jan Pierss Weese*", waardoor de totale hoeveelheid grond die Pieter Lievense in gebruik heeft onveranderd op een hoog nivo (117 Gemet 167 Roeden) blijft. (66)

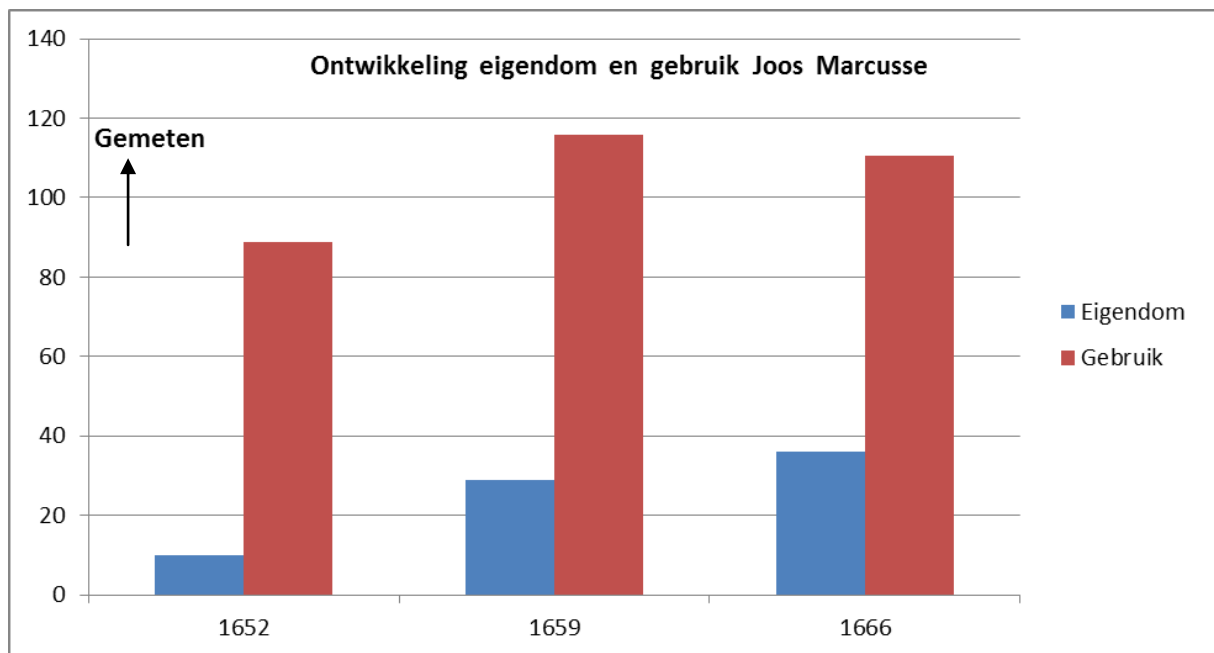
3.4 Joos Marcusse, 1652 – 1672

Wanneer tussen 1638 en 1652 de opvolger van Pieter Lievense zich aandient op 't Hooch Huys, is het economisch tij nog onveranderd gunstig. Joos Marcusse (aanvankelijk Mercusse of Mercus) zou 20 – 30 jaar op de hofstede blijven boeren. Naast tarwe en vlas zal hij wellicht koolzaad en peulvruchten (paardebonen) verbouwd hebben, maar het aksent zal toch voor een groot deel ook op de veehouderij gelegen hebben. In eerste instantie zien we weliswaar dat Joos Marcusse als startende boer nog minder kapitaalkrachtig was dan zijn voorganger en slechts 9 Gemet 289 Roeden in eigendom overneemt (67). Het opvallende is, dat hij in de Kerkhoek en met name in zijn graslandcomplex direkt om de boerderij, geen enkel perceel in eigendom heeft. Hij corrigeert dit in de 7 jaar daarna, door overname van een deel van perceel 156 (1 Gemet 24 Roeden en 1 Gemet 171 Roeden), een deel van perceel 194 (2 Gemet 33 Roeden) en perceel 193 (1 Gemet 241 Roeden). In de Kerkhoek koopt hij tenslotte ook perceel 200 (1 Gemet 242 Roeden) nog van zijn voorgangers, de rest van de uitbreiding van zijn bezittingen, boekt hij in de Willem Wittenshoek, de Noordhoek en de Grote Oosthoek (68). In de periode van 1659 – 1666 breidt hij zijn eigendom verder uit tot 36 Gemet 10 Roeden door aankoop van 2 percelen in de Grote Oosthoek en een gedeelte van een perceel in de Noordhoek (69).

De hoeveelheid grond die Joos Marcusse in 1652 in de 11 veldhoeken van Sinoutskerke in gebruik heeft (88 Gemet 257,5 Roeden), lijkt ook significant lager dan zijn voorganger Pieter Lievense (117 Gemet 167 Roeden). Hier is echter de administratie in de overloper van 1652 voor een groot deel debet aan. Bij ca. 20 Gemeten die gepacht werden door Pieter Lievense, ontbreekt de registratie. Als hiervoor gecorrigeerd wordt, ligt de oppervlakte die Joos Marcusse in 1652 bewerkt, weer in dezelfde orde van grootte. Onder de niet-geregistreerde percelen vallen ook perceel 171, 172 en 173, die ervoor (1638) en erna (1659) door de eigenaar Lauweris Westerwijck verpacht werden aan de boeren van 't Hooch Huys. Het is dan ook aannemelijk dat Joos Marcusse ook in 1652 deze bij het graslandcomplex behorende percelen gewoon heeft gepacht. In 1659 en 1666 zit Joos Marcusse met respectievelijk 115 Gemet 197,5 Roeden en 110 Gemet 198 Roeden aan bewerkt land weer op het gebruikelijk, hoge nivo.

Joos Marcusse is waarschijnlijk één van de laatste grote boeren op 't Hooch Huys geweest, die nog volop heeft kunnen profiteren van de lange periode van economische groei, waar ook zijn voorgangers Jan Pierss Hollander, Jan Pierss Hoochuys en Pieter Lievense in zaten. Midden 17e eeuw begon een structurele daling van de graanprijzen door een stagnerende bevolkingsgroei, die als resultaat had dat de prijs van tarwe in 1690 nog maar 60 % was van het prijspeil in 1650 (zie ook hoofdstuk 1.4.3.2). Aanvankelijk stimuleerde de daling van de graanprijzen tijdelijk nog de vraag naar de produkten vanuit de veehouderij (vlees, zuivelprodukten), die op termijn echter dezelfde daling vertoonden. De resultaten op het boerenbedrijf werden echter niet alleen bepaald door inkomsten en prijzen, maar evenzeer door kosten als lonen, polderlasten, grondbelasting, tienden, etc. Hierdoor kregen de landbouwers na ca. 1650 te maken met steeds verder verslechterende omstandigheden, dalende prijzen van hun produkten en oplopende kosten. Van alle belastingen drukten de grondbelasting en polderlasten, die ongeveer de helft van de pachtwaarde van de landbouwgrond vertegenwoordigden, het zwaarst op het bedrijf. Als gevolg van de dalende graanprijzen werden rond 1670 de landpachten verder verlaagd. Terwijl pachters hierbij nog het voordeel hadden van de dalende pachtlasten op hun landerijen, zagen eigenerfde boeren zich geconfronteerd met een enorme verzwaring van hun lasten.

Figuur 20. De ontwikkeling van eigendom en gebruikte grond door Joos Marcusse

Joos Marcusse zat ten tijde van de omslag van een periode van economische expansie naar stagnatie, juist op het eind van een 25 tot 30-jarig bestaan als landbouwer en veehouder op 't Hooch Huys. Hij had in die periode zijn areaal aan bewerkte grond binnen de heerlijkheid Sinoutskerke constant op een hoog nivo van 100 – 115 Gemeten weten te houden. Het aandeel hierin aan eigen grond had hij door aankopen geleidelijk weten op te voeren van 9 % (1652) naar 25 % (1659) en tenslotte 33 % (1666) (figuur 20). De voortdurend zwaardere lasten op de eigen grond hebben hem wellicht nog geremd in verdere aankopen, terwijl hij van de lagere landpachten nauwelijks meer profijt getrokken heeft.

De vraag is hoe zijn opvolgers op 't Hooch Huys met de regelmatig dalende graanprijzen en de steeds hogere belastingdruk om gingen? Gingen zij over op een meer extensieve teelt op een groter aandeel pachtgronden? Of kocht men juist grond aan, die immers ook steeds goedkoper werd en voor grondbeleggers minder aantrekkelijk?

3.5 Jacob Pieterse de Coningh, 1672 – 1680

Toen Joos Marcusse in 1672 kwam te overlijden en de boerderij 't Hooch Huys in bezit kwam van Jacob Pieterse de Coningh, dienden de eerste signalen van de seculaire depressie zich ook al aan in de heerlijkheid Sinoutskerke. Van de 18 percelen (36 Gemet 10 Roeden) die Joos Marcusse in eigendom had, nam Jacob de Coningh er geen enkele over. Wel nam hij een groot deel van de eigen percelen van Joos Marcusse in pacht van *“Joos Marcussen’s Erfgenamen”*, in de eerste plaats zijn kinderen (figuur 21). Door de reeds dalende pachtprijzen en de nog steeds toenemende lasten op eigen grond (polderlasten, grondbelasting) was het aantrekkelijker geworden om te boeren op gepachte grond. Ook was er geen sprake van acquisitie naar nieuwe percelen pacht of eigendom bij andere grondeigenaren, Jacob de Coningh verminderde de hoeveelheid bewerkte grond van 't Hoochhuys van 110 Gemeten tot 80 Gemeten. Hiervan zal het grootste deel weiland zijn geweest. Met het graslandcomplex van 50 Gemeten rond 't Hooch Huys, waarvan Jacob de Coningh, evenals zijn voorgangers, ongeveer 30 Gemeten in gebruik had, lag er ook een vrij zwaar aksent van de bedrijfsactiviteiten op de veehouderij. Maar de depressie zette door en de prijzen van melk, boter en kaas daalden net zo sterk als de graanprijzen terwijl de kosten omhoog gingen. Wanneer de kosten hoger uitkwamen dan de baten, kon er met betrekking tot de kontraktueel overeengekomen pachtprijzen nog wel eens “iets geregeld” worden tussen eigenaar en pachter, om de pachter voor het bedrijf te behouden. Voor Jacob de Coningh mocht het allemaal niet meer baten. In de 8 jaar die hij op 't Hooch Huys boerde (1672 – 1680) slaagde hij er niet in om het bedrijf met 80 Gemeten pachtgrond overeind te houden. Op 26 oktober 1680 levert de schout van Sinoutskerke, Geeraert Diericxsse, als *“heer gestelt in den insolventen boedel van Jacob Pieterse de Coninck, en Jolijntje Geerts, in dier qualiteit ten profijte van gemeene credijteuren”*, aan Cornelis Bosdijk *“een lanthouwe met haer gevolch,*

gestaen binnen deser Prochie op eigen erve ofte vroomen, genaemt het Huijs van Westerwijck". (70). Het feit dat 't Hooch Huys hier het Huijs van Westerwijck genoemd wordt heeft ongetwijfeld hun rol als grondeigenaar en geldschieder voor de hofstede als oorzaak.

Tabel 21. Overdracht eigendommen Joos Marcusse

Veldhoek	Perceel	Perceel Nummer	Eigenaar 1666	Eigenaar 1673	Pachter 1673
Willem Wittenshoek	1 Gemet 81 Roeden	F-297	Joos Marcussen	Jacob Jacobsse Meule Wed.	Huijbrecht Jacobsse Meule
Moolhoek	1 153	B-89	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
	0 249	B-89	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
Kerkhoek	1 24	D-156	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
	1 171	D-156	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
	2 33	D-194	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
	1 241	D-193	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
	1 242	D-200	Joos Marcussen	Cornelis Jansse Lersse	Jacob Jacobsse Meule
Wiegenhoek	2 160	D-227	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
Noordhoek	1 242 *	E-234	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
	2 32	E-229, 231	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
	2 0	E-257	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
	2 295	E-280	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
	1 81 **	E-295	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Geeraerd Diercxsse
	2 59	E-295	Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Geeraerd Diercxsse
Grote Oosthoek	3 100		Joos Marcussen	Joos Marcussen's Erfgenamen	Jacob Pieterse de Coningh
	2 179		Joos Marcussen	Adriaan Cornelisse Leunisse	Frans Cornelisse Leunisse
	3 218		Joos Marcussen	Adriaan Cornelisse Leunisse	Frans Cornelisse Leunisse

* 0.136 in gebruik bij J.P. de Coningh in 1673

** Eigenaar Joos Marcusse had dit perceel in 1666 samen met de Armen alhier, hierin 150 Roeden

Op het eind van de transportakte volgt de passage, waarom Jacob de Coninck waarschijnlijk niet meer aan zijn financiële verplichtingen heeft kunnen voldoen en hij uiteindelijk in een staat van faillissement terecht gekomen is, namelijk *"den cooper sal tot sijnen laste hebben een paeijment brief, inhoudende noch £ 12 Vls, waervan in februarij 1678 een paeije verschene is van £ 12 Vls en in februarij 1679 nog £ 12 Vls en soo voorts alle jaere in februarij £ 12 Vls tot de volle betalijng toe ofte 'tlaetste jaer de reste, aencomende Marija Westerwijcx en bovendien is dese houve vercocht voor de somme van 2 £ 10 Schellingen contant"*. De ligging van de hofstede wordt geschetst aan de hand van de eigenaren van de direkt omringende percelen, zoals oost en zuid Johan Westerwijck (perceel 171, 172, 173) en west en noord Juffrouw Lagrappe (perceel 156), beiden uit gegoede advocatenfamilies die later ook stadssecretarissen voor de stad Goes leverden en monumentale panden rond de Goese Grote Markt bewoonden. Tenslotte wordt in deze transportakte aangegeven dat *"met dese houve sal volgen in pachte omtrent 39 Gemeten, soo Weije als Saeijlant"*, wat neerkomt op ongeveer de helft van de landerijen die Jacob de Coninck in gebruik had. Voorts wordt melding gemaakt *"dat de cooper sal comen opt gebruijck met de leveringhe, behoudens dat de vercooper aen haer reserveert het leggen van het hoeij dat in de schuere ligt tot Meije 1681"*.

3.6 Cornelis Bosdijck, 1680 – 1702

De volgende eigenaar/bewoner van 't Hooch Huys, Cornelis Bosdijck, bewerkte maar 61 van de 80 Gemeten landerijen ofwel 76 % van zijn voorganger Jacob Pieterse de Coninck. Ten opzichte van Joos Marcusse in zijn hoogtij dagen was dit nog slechts 53 %. Bovendien begon ook Cornelis Bosdijck op 't Hooch Huys zonder enig eigen vermogen aan landerijen.

Hij startte in 1680 op 28 percelen pachtgrond en zou 22 jaar op de landerijen van 't Hooch Huys blijven boeren. Van deze 28 percelen waren 12 eigendom van de instellingen en 16 van particuliere personen (tabel 22). De laatste groep bestond hoofdzakelijk uit gegoede burgers, notabelen en bestuurders uit Goes en omgeving. Uit de registratie van de pachtpercelen in figuur 22 blijkt dat het zwaartepunt in 1680 nog steeds ligt op het graslandcomplex rond de hofstede en de andere percelen in de Kerkhoek met een totaal van 33 Gemeten in deze veldhoek. Wat opvalt is dat het bij de boerderij behorende gesloten graslandcomplex in 1680 voor het eerst doorbroken wordt met het verdwijnen van de percelen 171, 172 en 173 uit het eigendom of pacht van 't Hooch

Huys. Deze 3 percelen, die vanaf het begin van de 17^e eeuw gedurende ruim 100 jaar eigendom zijn van de Goese familie Westerwijck, worden dan ook niet langer verpacht aan de opvolgende eigenaren van 't Hooch Huys. De rest van het graslandcomplex rond de hofstede blijft met de percelen 155, 156, 164, 168, 169, 193 en 194 nog wel intact.

Tabel 22. Percelen in pacht bij Cornelis Bosdijck, 1680

Veldhoek	Perceels oppervlakte	Perceelnummer	Eigenaar
Bezuiden 't Moolwater	1 Gemet 33 Roeden		Armen in Goes gecomen ¹⁾
	2 23		Catrijna van Golsteyn (vroone)
Agter Thijshoeke	2 85		Kerke alhier ²⁾
	2 17	B-104	Pieter Jansse v.d. Brande Cappelrije
Moolhoek	2 70	B-114	Cornelia Lagrappe's Weesen
	3 92	B-63	Armen in Goes
	0 157	D-143	Den Armen alhier
	0 156	D-143	Den Armen alhier (vroone)
Kerkhoek	1 78	D-155	Armen alhier
	4 198	D-164	Armen 's-H. Hendrikskinderen + Kerke alhier ³⁾
	1 75	D-168	De kerke alhier
	1 48	D-168	De kerke alhier
	4 32	D-169	Dhr. Raatsheer David van der Nisse
	1 69	D-156	Cornelia Lagrappe's Weesen, oost aan de gracht
	1 24	D-156	Dom. Jacobus Flodorp
	3 222	D-156	Cornelia Lagrappe's Weesen
	1 171	D-156	Dom Jacobus Flodorp
	2 33	D-194	Dom Jacobus Flodorp
	1 241	D-193	Dom Jacobus Flodorp
	4 163	D-194	Armen in Goes gecomen ¹⁾
	3 72	D-203	Johan Westerwijcq
Wiegenhoek	2 160	D-227	Maria Westerwijcx
Noordhoek	0 136	E-229	Jan Joos Marcusse
	2 32	E-231	Jan Joos Marcusse
	1 0	E-262	De Kerke alhier
	3 109	E-262	De Armen in Goes
	2 295	E-280	Marija Westerwijck
Grote Oosthoek	3 100		Marija Westerwijcs

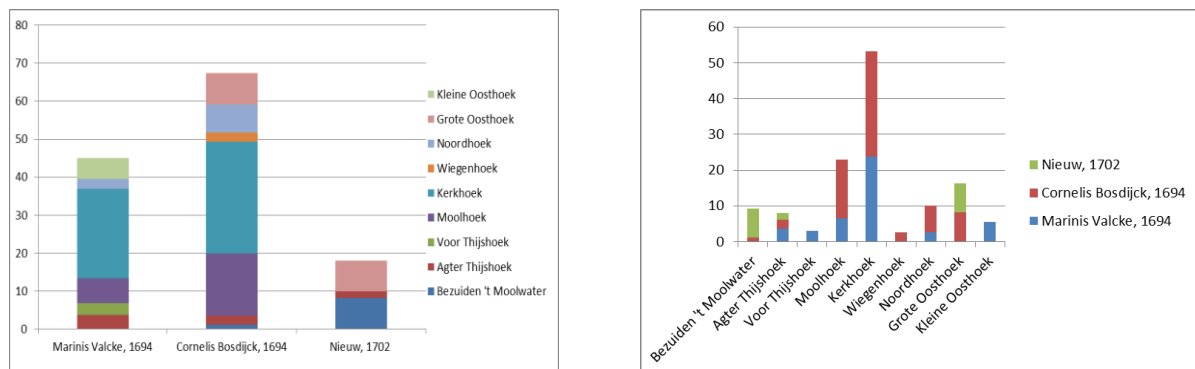
- 1) Voluit geregistreerd "Armen in Goes gecomen van Burgemeester Pieter Jasperse"
- 2) Het gehele perceel van 2 Gemet 107 Roeden is gezamenlijk eigendom van de kerk van Sinoutskerke (2 Gemet 85 Roeden) en Huijbrecht Jacobsse Raven's Weduwe (22 Roeden) en het werd ook in die verdeling *"gebaant door Huijbrecht Jacobsse Raven's Weduwe hier in 22 Roeden en Cornelis Bosdijck de reste, 2 Gemet 85 Roeden"*
- 3) Den Armen 's-Heer Hendrikskinderen hier in 2 Gemet 214 Roeden & de kerke alhier 1 Gemet 284 Roeden, 't samen 4 Gemet 198 Roeden

Ondanks de nog steeds voortdurende depressie slaagde Cornelis Bosdijck er toch in 't Hooch Huys met een verkleind areaal van uitsluitend pachtgrond overeind te houden. In 1687 zien we weliswaar een aantal veranderingen in de percelen pachtgrond, maar het totaal areaal blijft toch ongeveer gelijk (62 Gemeten 267 Roeden). In de Kerkhoek raakt hij de pacht van de percelen 169 en 203 kwijt, maar ziet hij wel kans om de percelen 195 en 203 in eigendom te verwerven, zijn eerste 2 landerijen aan eigen vermogen van totaal 2 Gemet 168 Roeden. Verder compenseert hij het verlies van een aantal percelen pachtgrond met het aantrekken van de pacht van de percelen 60, 61 en 66 in de veldhoek Voor Thijshoeke en de percelen B-89 en 90 in de Moolhoek. In 1694 maakt Cornelis Bosdijck in crisistijd dan toch de stap voorwaarts : zijn areaal aan bewerkte landerijen stijgt dan van ruim 62 naar 102 Gemeten. In de Kerkhoek neemt hij de pacht over van de percelen 154, 162, 163, 169 en 203, een totaal van 14 Gemeten. Zo ook in Moolhoek met 21 Gemeten en de Grote Oosthoek met 10 Gemeten aan landerijen. Wellicht heeft Cornelis Bosdijck in deze periode kunnen profiteren van de instelling van invoerrechten op vee, vlees, boter en kaas, terwijl de uitgaande rechten juist verlaagd werden. Ook werd de neergaande trend in de economie soms onderbroken door bijzondere gebeurtenissen. Zo dreef de 9-jarige oorlog met Frankrijk (1688 – 1697) de gemiddelde tarweprijs tijdelijk flink omhoog. De mate waarin Cornelis Bosdijck naast de veehouderij actief was in de akkerbouw, kan ook dit een positief effect op zijn bedrijfsresultaat gehad hebben.

3.7 Marinis Jansen Valcke, 1702 – 1706

Wanneer Cornelis Bosdijck in het voorjaar van 1702 komt te overlijden, wordt de hofstede 't Hooch Huys overgedragen aan Marinis Jansen Valcke (71). Naast een *“lanthouve met zijn gevolgh staande alhier in Kerkhoek op eigen erve ofte vroone, sal dan met deselve volgen al wat aerd ende nagelvast is, als oock in pagte omtrent 70 à 80 Gemeten Weijen en Zaaiflanden”*. Nu was Marinis Valcke geen onbekende in agrarisch Sinoutskerke, hij boerde al vanaf 1666 op de boerderij in Moolhoek (B-94), de plaats van het oude Poelzicht. Als we aannemen dat hij daar als jonge boer van ca. 25 jaar begonnen is, was hij al de 60 gepasseerd toen hij 't Hooch Huys overnam, een soort “tussenpaus” die 't Hooch Huys na 4 jaar al weer doorgaf aan zijn opvolger. Marinis Valcke was inmiddels ook schout van Sinoutskerke geworden en had zijn kleine gemengd bedrijfje in de loop der jaren zien groeien van 13 Gemeten 258 Roeden (1666) naar 29 Gemeten 182 Roeden (1687) en 49 Gemeten 51 Roeden (1694). Behalve het erf van het oude Poelzicht (161 Roeden) waren dit uitsluitend pachtgronden, evenals het meerendeel van de landerijen uit de boedel van Cornelis Bosdijck. De uitzondering op zijn beleid om uitsluitend pachtgronden te bewerken, vormt de aankoop van een deel van perceel 208 in 1698 van de erfgenamen van Anna Gruwaart. Hij pachtte dit weiland al vanaf 1666 en om zich van het gebruik te verzekeren moet hij dit gekocht hebben van de dochter Maria van Stapele van Anna Gruwaart. Hij nam ruim de helft van perceel 208 over of 1 Gemet 188 Roeden voor een prijs van £ 13.14.0 per gemet (72). Ook toen de overname van de ruim 100 Gemeten aan landerijen van Cornelis Bosdijck in 1702 aktueel werd, liet Marinis Valcke de 2 percelen eigendom van totaal 2 Gemet 168 Roeden aan Johan Bosdijck en Dignus Huijsman (73). Hij nam uitsluitend ca. 80 % van de 100 Gemeten pachtgrond over uit de boedel van Cornelis Bosdijck. Dit gevoegd bij zijn eigen areaal aan pachtgrond van ca. 50 Gemeten in 1702, maakte Marinis Valcke op zijn oude dag nog één van de grotere pachtboeren op Sinoutskerke (figuur 23).

Figuur 23. Herkomst landerijen Marinis Valcke bij overname 't Hooch Huys in 1702

Toch dienen we dit bij een nadere analyse nog enigszins te nuanceren. In de 7 jaar die liggen tussen de oude situatie (1694) en de nieuwe situatie (1702) zijn er nog diverse wisselingen geweest van pachters waardoor oude percelen verdwijnen en nieuwe worden aangetrokken. Het totaalbeeld van 1702 is dus niet slechts een som van de landerijen van Marinis Valcke en Cornelis Bosdijck in 1694. Wanneer we een vergelijking maken per veldhoek van de herkomst van de percelen in de nieuwe situatie van 1702 blijkt dat van het totaal aan landerijen van Marinis Valcke (69 percelen, 130 Gemeten 110 Roeden) 34 % afkomstig is van de oude boerderij Poelzicht, 52 % van de hofstede 't Hooch Huys en 14 % zijn nieuw in pacht aangetrokken percelen (figuur 23). Uit het tweede beeld van figuur 23 blijkt duidelijk dat het zwaartepunt van de pachtgronden van Marinis Valcke op de Kerkhoek (52 Gemet 325 Roeden) en de Moolhoek (22 Gemet 272 Roeden) ligt met respectievelijk 40 % en 18 %. Tenslotte blijkt uit de transportakte uit 1702 dat de koop inclusief de zeer belangrijke mestput is plus alle geogste produkten (*“met de levering sal hem volgen den misput en alle ongebondene vruygte”*). Bovendien moet Marinis Valcke de lasten (rente en aflossing) van een kapitaal van £ 50 Vls op zich nemen en een kontante betaling van £ 38 Vls bij de levering.

3.8 Isaac Leendertse Paardekooper, 1706 – 1716

Eén van de redenen waarom Marinis Valcke reeds na 4 jaar boeren op 't Hooch Huys in 1706 ermee stopte, is naast zijn leeftijd waarschijnlijk het overlijden van zijn 2e vrouw Susanneke Stoffels van Vooren geweest (74). Susanneke Stoffels van Vooren was weduwe van Leendert Paardekooper toen zij vòòr 1682 met Marinis Valcke

trouwde. Uit dit eerdere huwelijk had zij volgens de transportakte 4 kinderen, Isaak Leendertse Paardekooper, Maeijken Leendertse Paardekooper, gehuwd geweest met Adriaen Pieterse Lamsen, Tanneken Leendertse Paardekooper, gehuwd met Pieter Meeusse en Stoffelijntje Leendertse Paardekooper, gehuwd geweest met Jacob Bruijnooge (75). Marinis Valcke had op 3 april 1705, niet lang voor het overlijden van zijn vrouw, een testament laten opmaken voor notaris Hooghkamer. Nu de toedeling en overdracht van 't Hooch Huys aan de orde was, werden naast Isaak Paardekooper eveneens uitgenodigd twee ambachtsheren van Baarsdorp voor de drie kinderen van Maeijken Paardekooper, Pieter Meeusse voor Tanneken Paardekooper en Jacob Bruijnooge voor Stoffelijntje Paardekooper. Marinis Valcke had laten beschrijven dat de helft van de boedel hemzelf toekwam en de andere helft aan hem en zijn stiefkinderen en draagt aan Isaak Paardekooper over *“alle de goederen van de voorseide boedel, soo de hofstede daar hij op woont als één weije in Kerkhoek, groot 1 Gemet 188 Roeden, mitsgaders alle de beesten, bouwgereetschap, vrugten in de schuure en die te veldde leggen, sijnde daartegens de lasten staende op de voorseide houve en weije mitsgaders de onbetaelde pagten, interesten en ongelden van deselve”*. Overeengekomen is dat Isaak Paardekooper hiervoor een bedrag betaalt aan Marinis Valcke van £ 108.6.8, waarvan hij kontant betaalt £ 66.13.14. In de drie jaar na de overdracht van 't Hooch Huys op 6 maart 1706 betaalt hij dan nog twee keer £ 16.13.4 en tenslotte het restant van £ 8.6.8. Tenslotte zegt Isaak Paardekooper toe voor de uitkoop van de 3 andere kinderen, te weten Adriaen Lamsens weesen, Pieter Meeusse en Jacob Bruijnooges weese, aan ieder een bedrag van £ 20 Vls te betalen, te beginnen met *“aen ijder te Goese Jaarmarckt 1706 te betalen £ 2 Vls en soo van jare in jare tot de volle betalinge toe bey eener voor allen desen specialik verbonden de baten van voorseide hofstede en weijen en generalik alle de goederen”*. Tenslotte staat onder de akte dat is overeengekomen dat Jacob Bruijnooge *“drij jaren op de voorseide houve sal blijven werke mitsdoende sijn werck wel ende als van outs”* en dat Isaak Paardekooper *“één jaar het kint van Adriaen Lamsens, met namen Susanneken sal houden en drij jaer na desen in kost en kleeeren voor sijn eigen portie”*.

Toen Marinis Valcke in 1702 de pachtgronden van het oude Poelzicht met die van 't Hooch Huys integreerde, resulteerden 69 percelen met een oppervlakte van 130 Gemeten 110 Roeden. Bij de eerstvolgende registratie in 1709 zien we 27 wijzigingen in de pachtgronden van zijn stiefzoon Isaak Paardekooper ten opzichte van de situatie zoals beschreven voor Marinis Valcke in 1702. Het areaal aan nieuw aangetrokken pachtgronden door Isaak Paardekooper bedraagt 19 Gemet 252 Roeden, ten opzichte van Marinis Valcke stoot hij echter 29 Gemet 171 Roeden af, zodat hij netto 9 Gemet 219 Roeden lager uitkomt op 120 Gemeten 191 Roeden, verspreid over 67 percelen. Isaak Leendertse Paardekooper trouwde als jongeman van Cloetinge ruim een jaar na de overname van 't Hooch Huys met zijn landerijen op 6 juli 1707 met Catrina de Coninck, jongedochter van Driewegen, beide wonende te Sinoutskerke. Bij de registratie van de landerijen in 1716 is Isaak Paardekooper reeds overleden, zij staan dan geregistreerd op naam van *“Isaak Paardekooper's Weduwe”*. We zien dan weer een groot aantal wijzigingen op de situatie uit 1709, zowel in positieve (7 Gemeten 44 Roeden) als negatieve zin (18 Gemeten 265 Roeden), wat uiteindelijk resulteerde in een vermindering van het areaal pachtgrond met 11 Gemeten 221 Roeden tot 108 Gemeten 270 Roeden, een nog steeds aanzienlijk pachtbedrijf. Maar de langdurige crisis duurde voort en hoewel de eigenaarslasten alleen maar toenamen, zien we in deze periode dat de fam. Paardekooper het aandeel aan eigen grond vergroot van 1 Gemet 188 Roeden tot 10 Gemeten 11 Roeden (figuur 24).

Figuur 24. Percelen in eigendom van Isaak Paardekooper's Weduwe, 1716

Veldhoek	Vorige eigenaar	Oppervlakte	Perceelnummer
Willem Wittenshoek	Cornelia Vertregt	3 Gemet 102 Roeden	F-299
Kerkhoek	Marinis Valcke	1 188	D-208
Wiegenhoek	Cornelia Vertregt	1 21	D-119
Noordhoek	Jacob Jacobse Meule	2 0	E-257
Grote Oosthoek	Dignus Huijsman	2 0	C-41, 42, 43

Het feit dat landeigenaren in deze periode vrijwel steeds meer dan 60 – 70 % van het door hen verdiende pachtinkomen moesten afstaan aan het polder- en provinciebestuur, doet vermoeden dat de overdracht van deze percelen op een aanbod van de verkoper berusten. Het rendement op landeigendom nam sterk af en vele

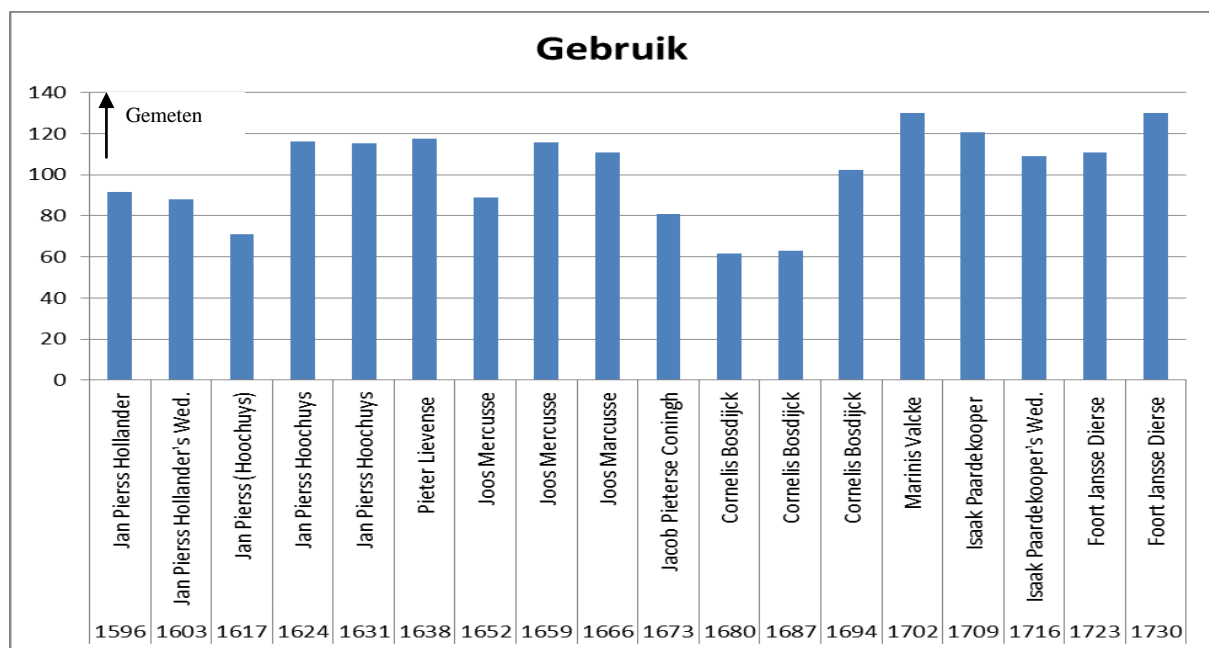
eigenaren hadden door de almaar oplopende belastingdruk zo'n achterstand in de betaling van de grond- en polderlasten opgelopen dat ze zich genoodzaakt zagen afstand te doen van het eigendom van hun land.

3.9 Foort Janse Dierse, 1716 – 1755

De continuïteit van de hofstede 't Hooch Huys werd voorlopig weer verzekerd door een huwelijk van de wed. Paardekooper, Catrina de Coninck met Foort Janse Dierse, jongeman van Nieuw Vossemeer, gesloten tussen september 1716 en mei 1717 te 's-Heer Abtskerke (76).

Foort Janse Dierse bestierde 't Hooch Huys met de landerijen in de periode van 1716 – 1755, bijna 40 jaar, met wisselend resultaat. Hij moest ook door de moeilijkste fase van de economische stagnatie, die uiteindelijk zijn dieptepunt vond rond 1730 – 1740. De tarweprijs passeerde soms de grens van $f 5,-$ per hectoliter (77). Desondanks bleef ook tijdens de depressie periode het aandeel tarwe op het bezaaide areaal hoog. De goede oogsten en het hoge kwaliteitsnivo maakten tarwe zeer gewild. De hoge produktiviteit was het resultaat van intensieve verzorging van het gewas, tarwe werd gewied met het handhakje, ook het snijden, binden en dorsen was duurder dan bij andere granen. De tarweteelt vergde dus veel arbeidskosten maar gaf ook een hoger rendement dan andere granen. Ten behoeve van een rendabelere bedrijfsvoering vond tijdens de depressie een verlaging van de arbeidskosten plaats, bijvoorbeeld de introductie van de wan- of kafmolen voor een snelle en dus goedkopere zuivering van tarwe met een betere kwaliteit.

Figuur 25. Areaal aan gebruikte grond door hofstede 't Hooch Huys, 1596 – 1730

Hiernaast kreeg het gemengde bedrijf van Foort Janse Dierse, wat door zijn ligging in het Poelgebied in het bijzonder op de veehouderij was aangewezen, ook de gevolgen van de veepest te verduren. Deze woedde gedurende 3 perioden in de 18^e eeuw, van 1713 – 1720, vervolgens de tweede van 1744 – 1765 en tenslotte van 1768 – 1786, waarbij telkens een groot deel van de veestapel werd weggevaagd. In Zeeland werden in de periode 1745 – 1749 in totaal 20.736 kadavers begraven (78). Ondanks deze ontwikkelingen slaagde Foort Janse Dierse er in om het areaal gebruikte gronden van 't Hooch Huys in 1723 op peil te houden (110 Gemet 224 Roeden). Tevens wist hij de oppervlakte aan eigen grond, die al in prijs gezakt was tot rond de £ 10 Vls per gemet, te vergroten van 10 Gemet 11 Roeden (1716) tot 18 Gemet 281 Roeden (1723) (79). Zeven jaar later, in 1730 vindt de laatste registratie in de overlopers plaats van de gebruikers of *“baanders”*. In het algemeen waren dit de eigenaren plus de pachters. Vanaf 1730 vindt alleen de registratie van de eigenaren plaats. Foort Janse Dierse verhoogt bij deze laatste registratie zijn areaal aan gebruikte grond tot 129 Gemeten 237,5 Roeden en de hoeveelheid eigen grond tot 24 Gemeten 10,5 Roeden. In bovenstaande figuur 25 is het areaal gebruikte grond door de hofstede 't Hooch Huys over de periode 1596 – 1730 grafisch weergegeven.

We zien hierin de afwezigheid van het trendmatig karakter van de seculaire trend, waarbij de economische groei uit de 16^e eeuw nog doorzette tot half 17^e eeuw en daarna afgewisseld werd door een diepe depressie die van 1650 – 1750 in totaal 100 jaar zou duren. Hiervan is in deze grafiek van de gebruikte landerijen niets te zien. We zullen hierna zien dat dit beeld bij de ontwikkeling van het areaal eigen grond heel anders was. Het gemiddelde van de bij 't Hooch Huys behorende landerijen bedraagt over de onderzochte periode van 1596 – 1730, ruim 130 jaar, ongeveer 100 Gemeten (40 ha.), wat het voor de bewerkte gronden tot een groot bedrijf maakte. Een aantal uitschieters zijn wel verklaarbaar, zoals een gedeeltelijk ontbrekende registratie in 1617 en 1652. Het hoge gebruikersareaal van 1702 (Marinis Valcke) is ontstaan doordat de percelen van het oude Poelzicht geïntegreerd werden met het gebruikersareaal van 't Hooch Huys. Hier profiteerde ook Marinis Valcke's stiefzoon Isaak Paardekooper van en daarna Foort Janse Dierse, doordat hij de wed. Paardekooper, Catrina de Coninck trouwde.

Tot 1730 lijken de zaken op 't Hooch Huys nog voorspoedig te verlopen. Foort Janse Dierse is waarschijnlijk als schout de in 1722 overleden Gerard Dirkse Remstee van Tôdhuus opgevolgd, blijkt een registratie in 1724 (80). Hij was dus blijkbaar ook in bestuurlijk opzicht geaccepteerd in Sinoutskerke. Zijn areaal aan gebruikte grond lag in 1730 nog op een hoog nivo (130 Gemeten) en de verhouding tussen eigen en gebruikte grond lag met bijna 20 % ook op een redelijk nivo in deze slechte economische tijd. Toch ging het niet goed met Foort Janse Dierse, in de eerste plaats kwam zijn vrouw Catrina de Coninck vòòr 1737 te overlijden. We kunnen dit opmaken uit een huwelijksakte uit datzelfde jaar waaruit blijkt dat Foort Janse Dierse op 23 augustus 1737 hertrouwt met Pietermella Jansse Schipper, wed. van Jan Jacobs van der Maas (81). Maar ook zakelijk ging het mis, bij de eerstvolgende registratie in de overloper van 1744 treffen we bij 14 percelen als eigenaren de *“Armen in Goes van Foort Janse & Kerke alhier, ieder ½”*, terwijl in 1730 Foort Janse Dierse nog eigenaar is van het meerendeel van deze percelen (figuur 26). Blijkbaar zijn het arm- en weeshuis samen met de kerk van Sinoutskerke de eigenaren geworden van deze percelen, die mogelijk nog door Foort Janse Dierse worden bewerkt. We krijgen echter geen indruk van het totale areaal dat hij dan in gebruik heeft doordat de baanders niet meer geregistreerd worden. In 1751 vinden we een zelfde registratie van de 14 percelen (figuur 25).

Foort Janse Dierse was zijn grondbezit dan weliswaar kwijt, voor de nieuwe eigenaren bleek het ook bepaald geen goudmijn. Het arm- en weeshuis in Goes kwam in 1749 in dermate grote financiële problemen, dat de buitenregenten gemachtigd werden om bij opbod te verkopen *“de helft van een hofstede en enige landen gelegen in Sinoutskerke, gekocht uit de boedel van Foort Janse, waarvan de jaarlijkse lasten de baten surmonteren”*. (82). Ook voor Foort Janse Dierse kwam er een moment dat het financieel echt niet meer ging, op 22 maart 1754 klopte de deurwaarder Jacobus Blok van de Staten van Zeeland aan zijn deur en wordt de hofstede met 20 Gemeten 33 Roeden aan landerijen verkocht aan de ambachtsheren van Sinoutskerke en Baarsdorp en het Arm- en Weeshuis te Goes (83).

Figuur 26. Registratie gebruikte percelen Foort Janse Dierse in 1744 en 1751

Veldhoek	Perceel Oppervlak	Perceelnummer	Vorige eigenaar (1730)
Welhoek	0 Gemeten 135 Roeden		Huibrecht Snoep's kinderen
	0 296		Huibrecht Snoep's kinderen
Willem Wittenshoek	3 102	F-299	Foort Janse Dierse
Kerkhoek	3 171	D-154	Maximiliaan van Baarland
	0 260	D-154	Foort Janse Dierse
	1 38	D-208	Foort Janse Dierse
	0 150	D-208	Foort Janse Dierse
Wiegenhoek	1 21	D-119	Foort Janse Dierse
Noordhoek	0 166	E-244 ^{bis}	Foort Janse Dierse
	1 75	E-243	Foort Janse Dierse
	2 0	E-257	Foort Janse Dierse
Grote Oosthoek	2 0	C-41,42,43	Foort Janse Dierse
Kleine Oosthoek	0 269		Hermes de Wajer's Wed.
	1 0		Hermes de Wajer's Wed.
Totaal	19 183		

Blijkbaar overstegen ook bij Foort Janse Dierse de lasten, de baten zodanig dat hij zijn verplichtingen naar de provincie niet langer kon voldoen en dat het op een faillissement is uitgelopen. Bij de opsomming van de percelen in de koopakte zien we dat het om dezelfde percelen gaat als geregistreerd in de overlopers van 1744 en 1751 plus een extra perceel in de Noordhoek van 150 Roeden, waarmee het areaal op 20 Gemeten 33 Roeden komt. De ambachtsheren van Sinoutskerke en de buitenregenten van het Arm- en Weeshuis te Goes, beiden vertegenwoordigd door Adolf Hageman, betaalden hiervoor £ 80 Vls aan de provincie. Aansluitend hieraan wordt dezelfde dag de hofstede met een deel van de landerijen weer verkocht (84). Verrassend genoeg is de koper Lauweris Janse, mogelijk zijn zoon of een ander familielid. Hij neemt 16 Gemeten 176 Roeden over tegen een uiterst lage prijs van £ 2.16.0 per Gemet. Bovendien betaalt hij voor de ingezaaide percelen van 6 Gemeten 123 Roeden nog £ 3 Vls per Gemet en voor de mestput £ 6, totaal ruim £ 71.

3.10 Pieter Vaardegem, 1755 – 1789

Nog geen jaar later, op 14 februari 1755 verkoopt Lauweris Janse (Dierse) de hofstede met landerijen aan Pieter Vaardegem (85). De hofstede 't Hooch Huys met 21 Gemeten 141 Roeden landerijen ging opnieuw voor £ 80 Vls over in andere handen. Voor een groot deel (10 percelen) waren het dezelfde percelen als geregistreerd in de bovenstaande tabel (figuur 26). Alleen perceel 208 (1 Gemet 188 Roeden) en 2 percelen in de Kleine Oosthoek (269 Roeden en 1 Gemet) had Lauweris Janse inmiddels van de hand gedaan. Hiervoor in de plaats had hij in de Noordhoek 2 akkerbouw percelen gekocht, één *“genaamt het belaste lant met een sak tarwe jaars en groot 1 Gemet 270 Roeden”*, (perceelnummer E-261) en een ander perceel zaailand van 2 Gemet 295 Roeden (E-280). Pieter Vaardegem ging een goede tijd tegemoet, na de 100 jaar durende periode van stagnatie en depressie, waar de agrarische sektor het meest onder leed, keerden vanaf ongeveer 1750 – 1760 de ontwikkelingen weer ten goede. Rond 1750 zette ook de groei van de bevolking weer in en trekken ook de prijzen van graan, zuivelprodukten, landpachten en grondprijzen weer aan. In combinatie met het inzetten van meer arbeid en kapitaal ging de landbouw een nieuwe periode van intensivering tegemoet. Pieter Vaardegem zou 't Hooch Huys 34 jaar blijven besturen, maar de vraag is of hij erin slaagde zich tot de klasse der grote boeren op te werken, die lange tijd de Zeeuwse plattelandsgemeenschap zou beheersen. Een aantal landbouwkundige vernieuwingen vormden een belangrijke basis voor introductie, toen het economisch getij weer gunstig werd. Als voorbeelden kunnen dienen de verspreiding van de aardappelteelt, de teelt van klaver, de introductie van de rijenteelt en de verdere verbetering van ploegen. De bevolkingsgroei vanaf 1750 is ondenkbaar zonder de introductie en verdere verspreiding van de aardappelteelt.

Parrallel aan deze positieve ontwikkelingen slaagt Pieter Vaardegem er in om nog 7 percelen ofwel 12 Gemeten 95 Roeden aan zijn grondeigendom toe te voegen, waarmee dit op 33 Gemeten 86 Roeden komt. Het betroffen hier waarschijnlijk akkerbouw-waardige percelen die hij allen overnam van Pieter van den Berge's Wed. (figuur 27) (86).

Figuur 27. Extra aangekochte percelen Pieter Vaardegem, 1755

Veldhoek	Oppervlakte perceel	Perceelnummer
Voorthijshoek	0 Gemeten 189 Roeden	D-83
Willem Wittenshoek	0 48	F-304
	1 12	F-300
	0 240	F-300
	1 75	F-300
Moolhoek	2 97	B-48
	3 92	B-63
Kerkhoek	1 0	D-162
	1 242	D-200

Het waren veelal percelen die hun ontstaan en ontwikkeling te danken hebben aan een hogere ligging, de kwaliteit van de grond en de directe bereikbaarheid via de doorgaande wegen. Kleine percelen als D-81, 82 en 83 waren geliefd als zaailand bij de lokale boeren. Perceel D-83 van 189 Roeden was pas rond 1723 ontstaan door een herverkaveling uit het grotere perceel D-80. De percelen F-300 en 304 worden ook bij de opzet van het

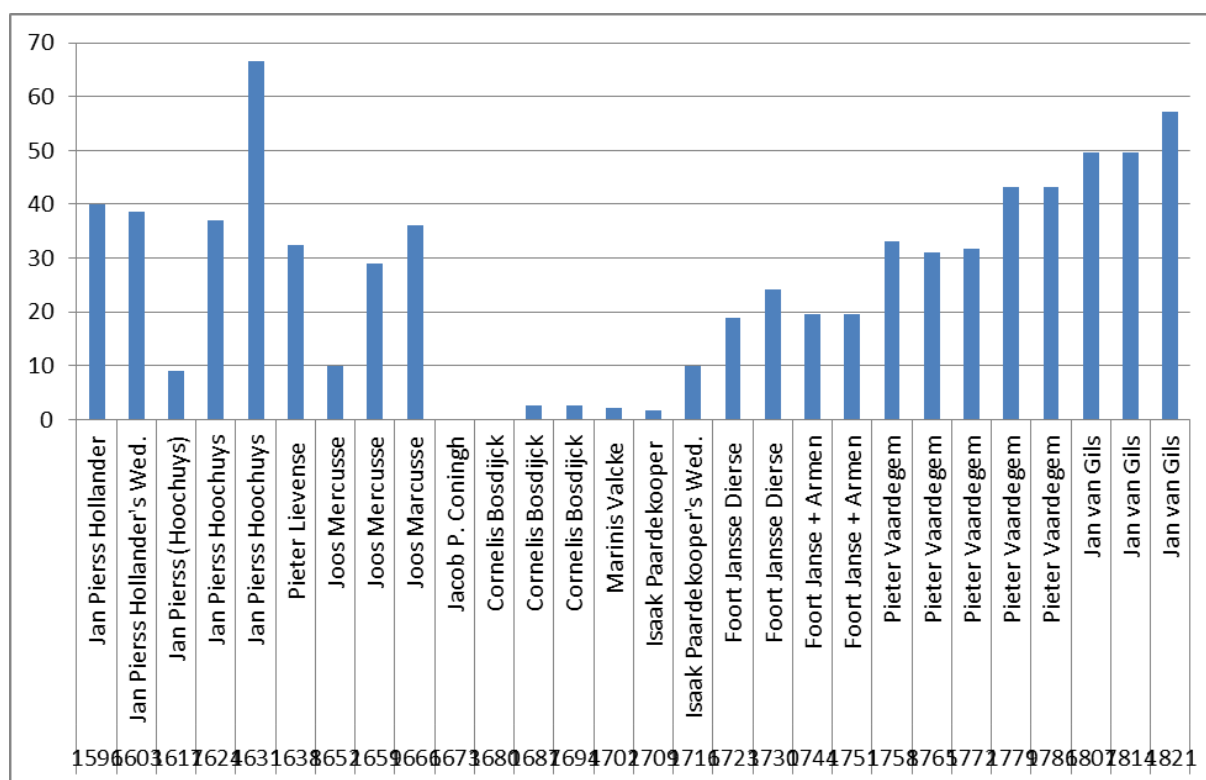
kadaster in 1832 als bouwland geregistreerd. Hetzelfde geldt in een latere periode eveneens voor de percelen B-48 en B-63 (veldnaam de Lange Stikken) in de Moolhoek. Perceel D-162 was ook een uitgesproken akkerbouw perceel en D-200 was in april 1671 al *“zaailand met de tarwe daarop”* (87). Dit laatste perceel was al in de 1^e helft van de 17^e eeuw eigendom van de boeren op 't Hooch Huys, waarna het overging in handen van beleggers. Pas in 1758 haalde Pieter Vaardegem en zijn opvolgers dit perceel weer naar 't Hooch Huys (zie tabel 43, bijlage 1).

Toch zien we in de jaren daarna enige stagnatie in de aankoop van nieuwe landerijen, in 1765 en 1772 stabiliseert het areaal aan eigen grond van Pieter Vaardegem op 31 – 33 Gemeten. Er vinden wel regelmatig transacties plaats, maar die leiden in het algemeen niet tot uitbreiding van het areaal eigen grond. Zo verkoopt hij in 1758 perceel B-48 (2 Gemet 97 Roeden) aan Daniël Boonman (88), maar koopt hij ruim een half jaar later de rest van perceel D-162 (1 Gemet 15 Roeden) van Tobias Hector voor £ 8.13.4 (89). In 1764 koopt Pieter Vaardegem van Cornelis de Vroe *“een partije wegelinck”* van 11 Roeden in de Noordhoek (90). In sommige gevallen lijkt het alleen maar handel, zoals de aan- en verkoop van perceel B-89 (2 Gemet 102 Roeden) voor respectievelijk ruim £ 35 en £ 40 (91,92). In andere gevallen is er sprake van een soort ruil bij de grondtransactie, zoals in 1768 wanneer Pieter Vaardegem een perceel van 1 Gemet 155 Roeden in de Grote Oosthoek koopt van Jacobus Schippers voor £ 25 en omgekeerd aan hem de 2 percelen in de Welhoek (296 + 135 Roeden) verkoopt voor £ 15 (93). Ook verkoopt hij in 1772 twee percelen in Noordhoek (166 Roeden + 1 Gemet 75 Roeden) aan Christiaan Jacobse Everse en koopt van hem 1 Gemet 194 Roeden in de Grote Oosthoek (94). In 1774 vindt er een grote transactie plaats wanneer Pieter Vaardegem van Boudewijn Cramer de direkt om de boerderij liggende percelen 156, 193 en 194 (11 Gemeten 160 Roeden) voor £ 170.2.4 koopt (95). Dit was voor het eerst sinds Joos Marcusse (1666) dat deze percelen weer in bezit kwamen van 't Hooch Huys. Pieter Vaardegem kwam na de laatste aankoop in 1774 op een grondbezit van 43 Gemeten 41 Roeden. Ten opzichte van het areaal waarmee hij gestart was in 1755 (21 Gemeten 141 Roeden) toch ruim een verdubbeling, ook Pieter Vaardegem ging mee in de volgende golf van de seculaire trend. Door de inzet van arbeid en kapitaal groeide en bloeide de landbouw weer. De prijzen van landbouwproducten trokken weer aan, die van boter en kaas stegen door tot ver in de 19^e eeuw. De hogere zuivelprijzen maakten nieuwe investeringen weer rendabel, de bedrijfsvoering op de meer op de veehouderij gerichte bedrijven kreeg weer een intensiever karakter. Ook de grondprijzen zaten in de lift, waar ze in 1755 nog op een nivo van ca. £ 8 per Gemet zaten, lagen deze in de periode 1770 – 1780 al weer op £ 18 per gemet, wat Pieter Vaardegem er ook voor betaalde.

Een analyse van het areaal eigen grondbezit over de gehele periode van 1596 – 1832 laat een opvallende gelijkenis zien met de ontwikkeling van de grondprijzen. Het resultaat is voor het areaal eigen grond uitgezet in bovenstaande figuur 27 en geeft een beeld wat praktisch identiek is aan de voor de grondprijzen geschetste ontwikkeling in de lange golfbeweging van de seculaire trend (figuur 28).

Een eerste voorzichtige conclusie op basis van figuur 28 zou kunnen zijn dat de hoeveelheid eigen grond van de hofstede 't Hooch Huys in de eerste helft van de 17e eeuw nog redelijk stabiel blijft. Indien we echter de ontwikkelingen binnen een boerenbestaan van één eigenaar erbij betrekken, zien we een lichte trend omlaag. Wanneer bijvoorbeeld de cijfers van Jan Pierss Hoochuys van 1617, 1624 en 1631 gemiddeld worden (37 Gemeten 78 Roeden) en vergeleken met het gemiddelde uit 1652, 1659 en 1666 van Joos Marcusse (24 Gemeten 294 Roeden) zien we een neergaande trend, waar ook de andere cijfers in passen. De geschetste trend is erg schoksgewijs wanneer we uitkomen bij Jacob Pieterse de Coninck (1673) die geen enkel perceel meer in eigendom heeft. Ook zijn opvolgers Cornelis Bosdijck (1680 – 1702), Marinis Jansen Valcke (1702 – 1706) en Isaak Paardekooper (1706 – 1716) hebben een minimum areaal landerijen in eigendom. Vanaf 1716 – 1723 onder Foort Janse Dierse gaat de trend weer omhoog. Door de uiterst zware lasten die op grondbezit rustten en de lage pachtinkomsten was het voor grondbeleggers onrendabel geworden om de landerijen aan te houden. Omgekeerd waren ze reeds zo laag geprijsd dat een uitbreiding van het eigen bezit voor de overwegend pachtboeren aantrekkelijk was. Na een periode van stagnatie onder Foort Janse Dierse zetten Pieter Vaardegem (1755 – 1789) en Jan van Gils (1789 – 1821) de opgaande trend naar meer eigen landerijen weer voort.

Figuur 28. Ontwikkeling eigen grond bij hofstede 't Hooch Huys, 1596 – 1821

Na de grote aankoop van de landerijen rond de vliedberg door Pieter Vaardegem in 1774, wordt het stil rond hem in de beschikbare bronnen. Hij was als Pieter Dingenisse Vaardegem geboren op Heinkenszand en trouwde op 18 oktober 1753 te Sinoutskerke met Sara Arents Olivier, geboren te Ellewoutsdijk en wed. van Jacobus Sonke. In de periode 1754 – 1767 werden 6 kinderen geboren, allen meisjes. Pieter Vaardegem is voor zijn vrouw overleden, wat af te leiden is uit de levering van de hofstede 't Hooch Huys en landerijen door de kinderen en erfgenamen van Pieter Vaardegem's Weduwe op 18 september 1789 aan Daniël Rouw (96).

3.11 Daniël Rouw, 1789 – 1798

Daniël Rouw en Magdalena de Leeuw nemen naast de hofstede 't Hooch Huys de hiervòòr geregistreerde landerijen van Pieter Vaardegem over, plus *“nog in Baarsdorp in de Huijbrechtse Gemerken 290 Roeden”*, dus in totaal 44 Gemeten 31 Roeden, tegen een prijs die inmiddels gestegen was tot £ 24-15-0 per gemet (96). In totaal moest er dus voor de hofstede en landerijen £ 1091-17-0 betaald worden. Dit waren topprijzen vergeleken met 30 – 40 jaar hiervoor, toen de grondprijzen beneden de £ 10 Vls per gemet lagen. Aan de andere kant liepen ook de prijzen van landbouwprodukten in de Franse tijd op tot ongekende hoogten. Maar het kon nog extremer, nauwelijks een half jaar na de aankoop van 't Hooch Huys koopt Daniël Rouw een weiland van 4 Gemet 163 Roeden (resterende deel van perceel 194) voor liefst £ 49 Vlaams per Gemet, totaal £ 222-12-9 (97). Het was het dubbele bedrag van hetgene hij het jaar ervoor voor de landerijen betaald had. Toch deed Daniël Rouw deze aankopen niet allemaal uit eigen middelen, want op 29 december 1790 sluit hij een *“obligatie met borgtocht”* van £ 216-13-4 Vlaams af met Cornelis de Jager, waarbij als borgen optreden Neeltje Oranje, zijn moeder, die ook op Sinoutskerke woonde en zijn broer Abraham Rouw die op 's-Heer Abtskerke woonde (98). Daniël Rouw bewerkte nu 48 Gemeten 194 Roeden eigen grond, de hoeveelheid pachtgrond is onbekend maar ligt wellicht in dezelfde orde van grootte, waarmee de totale hoeveelheid bewerkte grond op ongeveer 100 Gemeten komt. Op 26 januari 1794 wordt te Sinoutskerke dochter Neeltje geboren van Daniël Rouw en Magdalena de Leeuw. Hierna zien we nauwelijks nog registraties in de bronnen (99), maar waarschijnlijk is Daniël Rouw omstreeks 1798 overleden. In ieder geval hertrouwt Magdalena de Leeuw, weduwe van Daniël Rouw, op 23 december 1798 te Sinoutskerke met Jan van Gils (100).

3.12 Jan van Gilst, 1798 – 1820

Op 1 december 1798 gaat Magdalena de Leeuw in ondertrouw met Jan van Gils (101), een 37-jarige boerenknecht uit Wolphaartsdijk. Voordat ze op 23 december 1798 trouwen sluiten ze op 11 december bij notaris Jan de Fouw te Goes een huwelijkscontract, waarvan één van de onderdelen is, het buiten de huwelijksgemeenschap houden door Jan van Gilst van £ 300 Vlaams (102). Hij was dus niet met lege handen naar Sinoutskerke gekomen. Aan de volgende registraties in de overlopers van 1807 en 1814 zien we dat Jan van Gilst de uitbreiding van het areaal eigen grond van 't Hooch Huys nog verder voort zet. Perceel B-63 (3 Gemet 92 Roeden) in de Moolhoek doet hij van de hand, maar in de plaats hiervoor koopt hij in de Kerkhoek de percelen 165, 166 en 167 met een totaal oppervlak van 5 Gemet 66 Roeden. Hiermee komt het totaal aan eigen grond op 49 Gemeten 178 Roeden, exclusief de 290 Roeden zaailand in de Huibregtse Gemerken onder Baarsdorp. Wellicht kort voor 1813 komt Magdalena de Leeuw te overlijden en op 11 februari 1813 hertrouwt Jan van Gilst, inmiddels gemeenteraadslid en 52 jaar oud, met Janna de Witte, een 43-jarige weduwe uit 's-Gravenpolder. Volgens vroege bevolkingsregisters uit 1813 en 1815 had 't Hooch Huys toen huisnummer 5 en woonden er meestal 2 – 3 dienstmeiden en boerenknechten bij in (103).

Doordat vanaf 1818 de Europese markten overspoeld werden met goedkoop graan uit Zuid-Rusland en de Oekraïne, zette toen vrij plotseling weer een prijsdaling in. De crisissituatie die vanaf 1818 de akkerbouw een aantal decennia beheerste, werd nog verergerd doordat ook de steden ernstig stagneerden. In de periode 1820 – 1850 leidden een snelle bevolkingsgroei, de achteruitgang van de steden en een stagnerende werkgelegenheid in de agrarische sektor, in de akkerbouwgebieden tot een omvangrijke werkloosheid en verpaupering. Daar bovenop leidde in 1845 – 1847 het uitbreken van de aardappelziekte tot mislukte oogsten en buitensporig hoge voedselprijzen. Hierdoor liep de consumptie van vlees en zuivel terug waardoor uiteindelijk ook de veehouderij stagneerde. Jan van Gilst, die ruim 20 jaar boerde op 't Hooch Huys, maakte deze volgende crisis in de landbouw echter niet meer mee, op 18 juni 1820 komt hij op Sinoutskerke te overlijden (104). Niet onbelangrijk is echter de Memorie van Successie van Jan van Gilst, die in 1821 verschijnt (105). We vinden hierin een overzicht van het onroerend goed, met name de landerijen, waarbij ook het onderscheid tussen wei- en zaailanden gegeven wordt. Verder worden vrij gedetailleerd de produkten die op het land staan geregistreerd (*“vruchten te velde zoo op de eige als op de pachtlanden”*) met hun oppervlakten en geschatte waarde. Tenslotte volgen de roerende goederen en de schulden, waaronder de verschuldigde pachtpenningen met daarbij de perceelsgegevens (veldhoek, oppervlakte, wei- of zaailand).

We vinden één en ander bevestigd in een notariële akte, waarin een inventarisatie van de boedel van Jan van Gilst en Johanna de Witte beschreven wordt (106). Uit de persoonlijke gegevens blijkt dat hij in gemeenschap van goederen gehuwd is met Johanna de Witte, dat hij kinderloos is overleden en dat zij het levenslang vruchtgebruik heeft over de volledige nalatenschap. Vervolgens worden de goederen uit de nalatenschap geïnventariseerd, waarvan 50 % gaat naar de weduwe en 50 % naar de 5 broers en zussen van Jan van Gilst. Dit laatste wordt echter pas effectief bij overlijden van Janna de Witte, voor dat moment kunnen de 5 leden van haar schoonfamilie niets opeisen. Dit blijft gelden als Janna de Witte in 1825 voor de derde keer trouwt met Isaac Martijn, landbouwer uit Axel (107,108). Uit een overzicht van de baten en lasten blijkt, dat er een batig saldo is van f 5074,90½ (figuur 29).

Figuur 29. Overzicht baten en lasten uit de boedel van Jan van Gilst

Baten		Lasten	
Hofstede & Landerijen	f 4997,52	Obligatie & Rente Pieter Roertert Tak	f 2058,34
Huis te 's-Gravenpolder	200,=	Obligatie & Rente Pieter Roertert Tak	1253,=
Vruchten te velde	1579,67	Onderhandsche Obligatie aan Willemijntje v. Gilst	726,64
Beestiaal, bouw- en melkgereedschap	2016,=	Grondlasten, dijkgeschoot, etc.	169,03
Meubilaire & huishoudelijke goederen	390,=	Smidswerk, timmerwerk, gareelmakers	117,28½
Mans en Vrouwe Kleederen	220,=	Pachtpenningen	227,99
Ongemunt Goud & Zilver	180,=		
Kontante penningen	44,=		
Totaal baten	f 9627,19	Totaal lasten	f 4552,28½

Maar hoe was het onroerend goed samengesteld, wat was de verhouding tussen wei- en zaailand ? Welke waren de *“vruchten te veldē”* ? Hoeveel pachtland had Jan van Gilst er nog bij ? Welke en hoeveel landbouwhuisdieren waren er op 't Hooch Huys in 1820 ? En hoe zag de roerende inventaris, zoals landbouwwerktuigen en het huisraad eruit ?

Figuur 30. Overzicht percelen in eigendom door Jan van Gilst, 1820

Veldhoek	Oppervlakte	Perceelnummer	Aard perceel
Thijshoek	0 Gemet 189 Roeden	D-83	Zaailand
Willem Wittenshoek	0 48	F-304	Zaailand
	1 12	F-300	Zaailand
	0 240	F-300	Zaailand
	1 75	F-300	Zaailand
	3 102	F-299	Zaailand
Kerkhoek	1 0	D-162	Zaailand (erve)
	1 15	D-162	Weiland
	3 171	D-154	Weiland
	0 260	D-154	Weiland
	5 66	D-165,166,167	Weiland
	1 69	D-156	Weiland
	1 24	D-156	Weiland
	3 222	D-156	Weiland
	1 171	D-156	Weiland
	2 33	D-194	Weiland
	4 163	D-194	Weiland
	1 241	D-193	Weiland
1 242	D-200	Zaailand	
Wiegenhoek	1 21	D-119	Zaailand
Noordhoek	2 0	E-257	Zaailand
	1 270	E-261	Zaailand
	2 295	E-280	Zaailand
Grote Oosthoek	1 200	C-41, 42	Zaailand
	1 155	C-72	Zaailand
	1 194	C-74	Zaailand
Huibregtse Gemerken	0 290	Baarsdorp (F-304)	Zaailand
Kerkhoek	6 166	's-Heer Abtskerke (C-135,138,265)	Weiland
Totaal	57 Gem. 34 Roeden		

Het geregistreerde onroerend goed, weergegeven als *“een hofstede bestaande in woonhuis, schuur en verder getimmerte, staande en gelegen in de gemeente Sinoutskerke en Baarsdorp, nummero 22, met de volgende wey- en zaaylanden”*, is voor wat de landerijen binnen het grondgebied van Sinoutskerke betreft, met een totaal areaal van 49 Gemeten 178 Roeden gelijk aan de registraties in de overlopers van 1814 en 1821. Inclusief een perceel op het grondgebied van Baarsdorp (Huibregtse Gemerken) van 290 Roeden en een drietal percelen weiland te 's-Heer Abtskerke (C-135, 138 in de Kerke Meehoek en C-265 in Klaas Winkelshoek) met een gezamenlijk oppervlak van 6 Gemeten 166 Roeden. Dit resulteert dan in een totaal areaal eigen grond van 57 Gemeten 34 Roeden, getaxeerd op f 84,= per gemet, totaal f 4797,52 (figuur 30). De gegevens in de notariële akte komen grotendeels overeen met die uit de memorie van successie, alleen de schatting van de waarde van de landerijen wijkt enigszins af. Op 6 april 1821 wordt deze in de memorie geschat op fl. 84,= per ha., terwijl ze op 25 januari 1822 door twee beëdigde taxateurs worden ingeschat op fl. 90,= per ha. (109). De twee taxateurs waren beiden boeren uit de omgeving, Adriaan Everse van de hofstede Tôôhuus (zie hoofdstuk 3), die gekozen was door de weduwe van Jan van Gilst, en Cornelis Meyaard van de hofstede Plantlust te 's-Heer Abtskerke, die gekozen was door de gezamenlijke erfgenamen van Jan van Gils, zijn 5 broers en zus of hun nakomelingen. Verdere verschillen tussen de memorie en de akte betreffen het aangetroffen kontant geld en de betaalde

“doodschulden” (110). Opvallend aan de akte is verder de aandacht die in de inleiding en de bijlagen geschonken wordt aan de erfgenamen van Jan van Gilst, zijn vier broers en zus en hun nakomelingen (111). Tenslotte is er in beide documenten sprake van een woonhuis met erf te 's-Gravenpolder, wat verhuurd werd en waarschijnlijk afkomstig was van Janna de Witte en getaxeerd werd op f 200,=.

Uit de tabel van figuur 30 blijkt dat Jan van Gilst van de 57 Gemeten 34 Roeden aan landerijen, 33 Gemeten 101 Roeden (58 %) weiland had, wat hoofdzakelijk als een aaneengesloten graslandcomplex rond de hofstede 't Hooch Huys gelokaliseerd lag. De rest van de percelen, 23 Gemeten 233 Roeden zaailand (42 %), lagen verspreid in de diverse veldhoeken. Opvallend is wel dat deze percelen in het algemeen aan de goed bereikbare buitenwegen lagen of een redelijk bereikbaar wegeling (D-119). Zij waren ongetwijfeld zo gekozen in verband met hun wat hogere ligging en de kwaliteit van de grond, maar de bereikbaarheid met paard en wagen plus de toenmalige machines (eggen, ploeg, sleepbord, rolblok) was ook belangrijk.

De gewassen, die ten tijde van het overlijden van Jan van Gils in juni 1820 voor het grootste deel nog op het land stonden, werden geregistreerd als *“vruchten te veldē, zoo op de eige als op de pachtlanden”*. Uit de sommering van de oppervlakte akkerbouwgewassen (36 Gemeten 100 Roeden) blijkt dat Jan van Gilst naast zijn ruim 23 Gemeten eigen zaailand, nog 12 Gemeten 167 Roeden bouwland in pacht moet hebben gehad. Door gebruik te maken van een overzicht in de memorie van de landerijen waarover nog pachtgelden verschuldigd waren, is tevens een schatting gemaakt van het minimum areaal aan weiland wat hij pachtte. In totaal 8 percelen uit dit overzicht met een oppervlakte van 19 Gemeten 110,5 Roeden zijn te herleiden als gepacht weiland. Voor de resterende 18 Gemeten 39 Roeden gepachte grond is dit niet het geval. Een reconstructie van het minimum totaal gebruik aan bouw- en weiland krijgen we door sommering van de arealen aan pachtgrond en het eigendom, wat een minimum gebruik van 89 Gemeten 11,5 Roeden oplevert. Dit betekent dat de hoeveelheid grond die Jan van Gilst in gebruik had, in dezelfde orde van grootte ligt als bij zijn 17^e en 18^e eeuwse voorgangers. De verhouding tussen de hoeveelheid eigendom en pacht (64/36) is door Jan van Gilst weer terug gebracht op het nivo uit de eerste helft 17^e eeuw.

Figuur 31. Gewassen op het veld met een schatting van de waarde

Gewas	Oppervlakte	Waarde
Tarwe	14 Gemeten 150 Roeden	f 696,=
Paardebonden	12 100	370,=
Zomergerst	2 100	74,67
Erwten en rogge	1 0	21,=
Koolzaad	4 0	168,=
Klaver	2 50	34,=
Totaal	36 Gemeten 100 Roeden	f1363,67 ¹⁾

¹⁾ Exclusief f 216,= voor *“het te veldē gestaan hebbende hooy”*

Gezien de oppervlakte waren tarwe en paardebonden de belangrijkste gewassen (74 %) (figuur 31). Als we de financiële opbrengst bekijken draagt tarwe verreweg het meeste bij (51 %). Jan van Gilst kon ook moeilijk nog meer tarwe zaaien, hij zat met 14 Gemeten 150 Roeden op 40 % van zijn bezaaide areaal, wat zo'n beetje het maximum was. Standaard was een zevenjarige rotatie van gewassen, waarbij zes jaar met gewassen en één jaar braak. Van deze 6 jaar werd in het algemeen twee maal tarwe ingezaaid. De tweede inkomstenbron zijn de paardebonden, maar indien we de opbrengst per gemet bekijken komt koolzaad aanzienlijk dichterbij de tarwe in de buurt. Wat verder opvalt is het ontbreken van aardappelen in de op het veld staande gewassen. Terwijl toch na 1750 al aardappelen op de akkers verbouwd werden en ook de productie voor de markt op gang kwam. Zeeland begon ook de grote steden te voorzien en de consumenten gaven de voorkeur aan Zeeuwse aardappelen. De productie in Zeeland in 1817 was 225.000 hl, waarvan de helft bestemd was voor de export, onder meer naar Rotterdam en Antwerpen. Jan van Gilst deed hier wellicht niet aan mee omdat het risico op het uitbreken van de aardappelziekte, met als gevolg een mislukte oogst, hem te groot was. In hoeverre Jan van Gilst de neergang in de graanprijzen na de Franse tijd nog gevoeld heeft, is de vraag. Hiernaast had hij echter nog een

belangrijke inkomstenbron, namelijk de melkveehouderij. Bovendien hielden in deze periode de prijzen van zuivelproducten zich nog lange tijd staande. Met name de prijzen van boter en kaas daalden nauwelijks. We vinden in de inventaris bij Jan van Gilst echter geen specifieke aanduiding van apparatuur voor de boter- en kaasmakerij.

Figuur 32. Overzicht roerende goederen 't Hooch Huys, 1820

Dieren, bouw- en melkgereedschappen	Bedrag
Vier paarden, getaxeerd op zeshonderd guldens	f 600,=
Tien melkkoeien, zevenhonderd tachtig guldens	780,=
Hoenders en eenden bij den hoop	15,=
Twee boerenwagens en een kar	168,=
Drie ploegen	48,=
Vier ijzeren en twee houten eggen	84,=
Een vierde in een molbord	6,=
Twee sleepers en een sleebord	18,=
Het harnas, garelen, lijnen, touwen, tuimelaars, paardengerei	30,=
Een windmolen, vijftien guldens	15,=
De mestvorken en het handgereedschap	60,=
Alle maten zeven en schoppen	15,=
Een rijkleed en zakken	24,=
Een waterbak, dilt houters en enige planken	9,=
Al het melkgereedschap, acht en veertig guldens	48,=
Drie varkens	96,=
Al de huismeubelen, bedden en toebehoren	390,=
De mans en vrouwe kleederen	220,=
Het goud en zilver	180,=
Totaal	f 2806,=

Naast de inkomsten uit de gewassen van de landerijen, lag er bij 't Hooch Huys dus een zwaar aksent op de melkveehouderij. Dit blijkt niet alleen uit het feit dat Jan van Gilst ongeveer 60 % van zijn gebruikte landerijen als weiland inzette, maar eveneens uit de inventarisatie van de landbouwhuisdieren binnen de roerende goederen (figuur 32). De grootste post onder de landbouwhuisdieren waren de 4 paarden en 10 melkkoeien, getaxeerd op respectievelijk f 600,= en f 780,=. Opvallend genoeg treffen we geen kalveren of ander jongvee aan. Hiernaast waren er hoenders, eenden en 3 varkens, voor welke laatste waarschijnlijk een los van de boerderij staand varkenshok beschikbaar was (zie fragment minuutplan, figuur 16). Voor de inspan van de paarden wordt gerefereerd aan *“al het harnas, de garelen, lijnen, touwen, tuimelaars, een rijkleed en verder al het paardengerei”*. Voor de melkkoeien, niet nader gespecificeerd uitsluitend *“al het melkgereedschap, achtenveertig gulden”*. Aan materiaal voor het bewerken van het land waren er 2 boerenwagens en een kar, 3 ploegen, 4 ijzeren en 2 houten eggen, een molbord, 2 sleepers en een sleebord, een windmolen, mestvorken en schoppen, alle maten zeven, een waterbak, enige planken en de *“dilt houters”*, dit was een hooizolder, vaak een bergplaats boven een stal, waarbij de zoldering bestond uit losse balken (figuur 32).

Tenslotte worden in het huis nog de meubelen, bedden, de kleding en het goud en zilver van het echtpaar van Gilst geïnventariseerd en getaxeerd, in totaal f 790,=. De schulden of leningen bestonden uit twee obligaties aan Pieter Roetert Tak, grondeigenaar te Middelburg, van respectievelijk f 2058,34 en f 1253,= plus een lening van Willemijntje van Gilst uit 1808 van f 726,64. Verder had Jan van Gilst als lasten het dijkgeschot, de grondlasten, het smidswerk, timmerwerk, garelmakers en tenslotte de pachtpenningen, totaal f 4552,78 (figuur 29).

3.13 Janna de Witte, wed. Jan van Gilst, 1820 – 1837

't Hooch Huys ging onder Janna de Witte, wed. van Jan van Gilst, voor wat de continuïteit betreft een onzekere toekomst tegemoet. Immers, Jan van Gilst had vier broers, Cornelis, Maarten, Christiaan en David van Gilst en zijn zus Cornelia van Gilst, of hun erfgenamen. Zij behielden hun recht op een erfdeel, in totaal de helft van het vermogen van de hofstede, wat effectief zou worden zodra Janna de Witte zou komen te overlijden. Daarnaast ging de landbouw vanaf 1820 een economisch slechte tijd tegemoet. De opbrengsten bleven weliswaar hoog, maar door het grote aanbod en de import van buitenlands graan daalden de prijzen. De prijzen van tarwe, gerst, bonen en erwten daalden in genoemde periode met 25 – 30 %. Koolzaad en vlas werden na 1820 nog met winst

verbouwd, het relatief hoge peil van de loonkosten gaf de akkerbouwers echter grote zorgen. Bovendien hadden veel boeren in het begin van de 19^e eeuw voor hoge bedragen land gekocht, dus bezuinigen was niet eenvoudig. Voor de melkveehouderij bedrijven was een gunstige uitzondering de nog steeds stijgende prijzen na 1820. De hogere zuivelprijzen maakten nieuwe investeringen weer rendabel, de bedrijfsvoering op specifiek veehouderijbedrijven kreeg weer een intensiever karakter. De verzorging van het vee en de hygiëne bij de bereiding van de produkten stonden, ook in vergelijking met andere landen in Europa, op een hoog peil. De groei zoals de veehouderij van eind 18^e eeuw tot begin 19^e eeuw doormaakte, blijkt onder meer uit de aanvoer van boter en kaas naar de markten, die in deze periode verdubbelde. De crisissituatie die vanaf 1818 de akkerbouw een aantal decennia beheerste, werd nog verergerd doordat ook de steden ernstig stagneerden. In de periode 1820 – 1850 leidden een snelle bevolkingsgroei, de achteruitgang van de steden en een stagnerende werkgelegenheid in de agrarische sektor, in de akkerbouwgebieden tot een omvangrijke werkloosheid en verpaupering. Daar bovenop leidde in 1845 – 1847 het uitbreken van de aardappelziekte tot mislukte oogsten en buitensporig hoge voedselprijzen. Hierdoor liep de consumptie van vlees en zuivel terug waardoor ook de veehouderij stagneerde.

Figuur 33. Aankondiging openbare verkooping 't Hooch Huys met landerijen, 1837

Advertentien.

PUBLIEKE VERKOOPING.

Op Woensdag den 19 April 1837, des voormiddags te 10 uren precies, zal *ISAAC MARTIN*, Landman te *Sinoutskerke*, met de gezamenlijke Erfgenamen van wijlen *JAN PIETERSE VAN GILST*, in de Herberg op het Dorp *Nisse*, ten overstaan van den Wel Edel Gestrengen Heer Vrederegter van het Kanton *Heinkenszand*, en door het Ministerie van den Notaris *A. SMALLEGANGE*, residerende te *Goes*, daartoe gecommitteerd, eerst in *negentien* afzonderlijke perceelen en daarna in *massa*, aan de meestbiedende presenteren te Verkoopen: Eene Hechte Sterke en welbetimmerde **HOFSTEDE**, bestaande in **WOONHUIS**, **SCHUUR** en verderen **Timmer**, met 23 **Bunders**, 13 **Roeden**, 63 **Ellen**, **HOF**, **BOOMGAARD**, **WELDEN** en **ZAILANDEN**, staande en gelegen op den Dorpe van *Sinoutskerke*, *Gemeente van s' Heer Abtskerke cum annexis*.

Volgens de registratie in de overlopers uit 1821 en 1828 boerde Janna de Witte ofwel "*Jan van Gils Wed.*", zoals ze consequent wordt genoemd, verder op dezelfde percelen als hiervoor genoemd. Ze kocht er zelfs in de Moolhoek nog een perceel van 2 Gemeten 17 Roeden (B-104) bij van Adriaan Jan van Borsele. Dit perceel aan de Sinoutskerkse Zandweg was ook onder vroegere eigenaren (1680 – 1730) al verbonden met 't Hooch Huys. Hiermee kwam het areaal aan eigendom op 59 Gemeten 51 Roeden. In 1825 trouwt Janna de Witte, ze is dan 55 jaar, voor de 3^e keer met Isaak Martijn uit Axel (112). Dit huwelijk deed echter niets af aan de erfrechterlijke verdeling van de hofstede en landerijen, die alleen door het levenslang vruchtgebruik van het geheel, door Janna de Witte uitgesteld werd. Toen Janna de Witte op 22 april 1834, 63 jaar oud, landbouwster, op 't Hooch Huys te Sinoutskerke kwam te overlijden, kwam er formeel ook een einde aan het vruchtgebruik van de hofstede en landerijen en werd de nalatenschap door de broers en zus van Jan van Gilst of door hun erfgenamen, opeisbaar.

In de eerste kadastrale registratie uit 1832 (Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels, gekoppeld aan het Minuutplan) vinden we de percelen in eigendom van 't Hooch Huys nog steeds geregistreerd met eigenaresse *“Janna Witte, Wed. Jan van Gils, landbouwster te Sinoutskerke”*. Waarschijnlijk na haar overlijden in 1834 is dit doorgehaald en veranderd in *“Isaac Martin en mede eigenaren in het gemeen”*. Met deze laatste eigenaren worden ongetwijfeld de erfgenamen van Jan van Gilst bedoeld. De registratie van de percelen in de overlopers van 1835 geeft nog steeds *“Jan van Gils Wed.”* als eigenaresse van de landerijen, maar de doorhalingen met de erachter vermelde verschillende, nieuwe eigenaren zijn de eerste signalen van het uit elkaar vallen van de oude middeleeuwse hofstede. Dit waren echter nog maar voorbereidende akties in de verdeling van het vermogen van 't Hooch Huys, het eindscenario speelde zich af in de periode van 3 jaar na het overlijden van Johanna de Witte, van 1834 – 1837. Aanvankelijk nog uitsluitend op de tekentafels van de notarissen, het was namelijk een hele zoektocht om alle nakomelingen van de broers en zus van Jan van Gilst op te sporen. Dit werd mede veroorzaakt doordat in de periode 1820 – 1834, waarin Johanna de Witte immers het vruchtgebruik had over het totale vermogen van 't Hooch Huys, veel van de erfgenamen van de kinderloze Jan van Gilst kwamen te overlijden (113).

Op 7 april 1837 is aan de benoeming van de rechtmatige erfgenamen, hun procuratiehouders, voogden bij minderjarigen en andere gemachtigden, een einde gekomen wanneer in de Goesche Courant de publieke verkoop van het onroerend goed van 't Hooch Huys wordt aangekondigd (figuur 33) (114). De advertentie laat aan duidelijkheid niets te wensen over : de hofstede en landerijen worden op 19 april 1837 door Isaac Martin met de *“gezamenlijke erfgenamen van wijlen Jan Pieterse van Gilst”* in de herberg van Jacob Verhage te Nisse verkocht. Hoewel de boerderij nog gepresenteerd wordt als *“eene hechte, sterke en welbetimmerde hofstede”*, is de vraag hoe goed het onderhoud geweest is en in hoeverre ook hier de tijd zijn werk heeft gedaan. De 23 bunders, 13 Roeden en 63 Ellen aan hof, boomgaard, weiden en zaailanden komen goed overeen met de tellingen uit de memorie van successie van Jan van Gilst (57 Gemet 34 Roeden) plus het nog aangekochte perceel B-104 in de Moolhoek van 2 Gemeten 17 Roeden. Hiertoe behoorden ook perceel 154 (deel) en 155 (figuur 34).

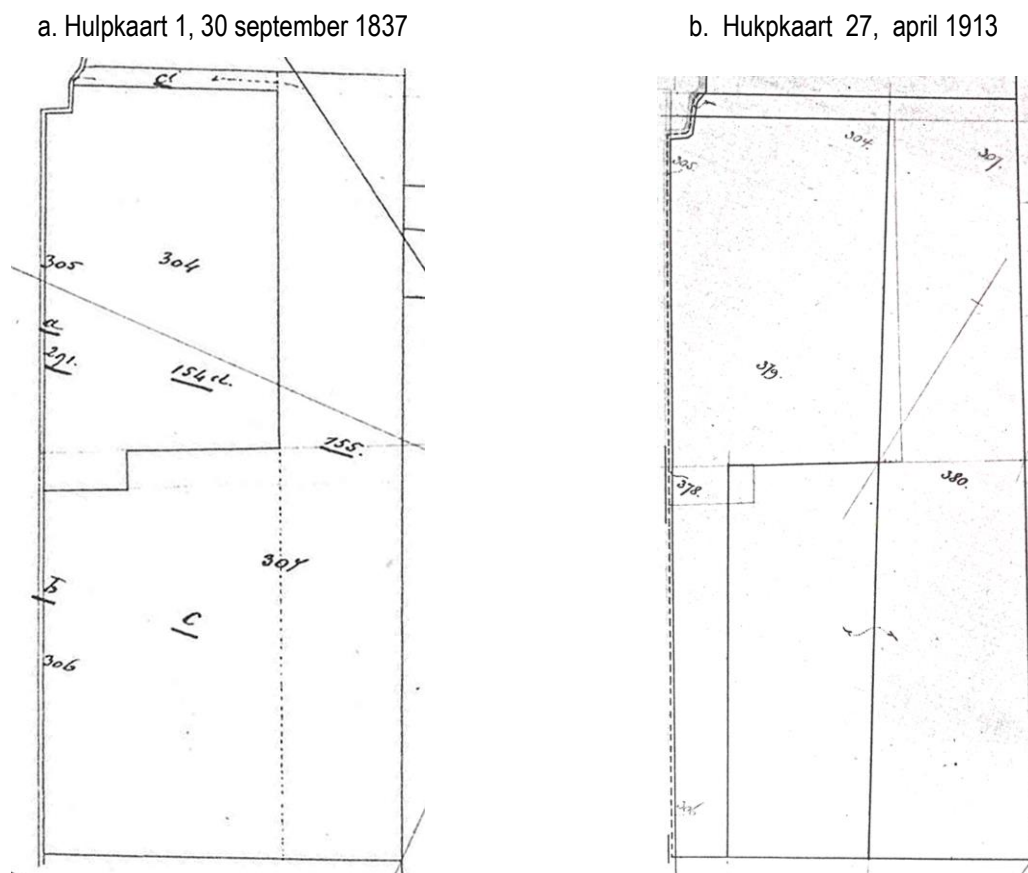
Figuur 34. Dam met dampalen en afscheiding met prikkeldraad tussen perceel 154 en 155 aan de noordzijde

Volgens de notariële akte werden alle te verkopen percelen gepresenteerd in 19 kavels, allen opgemeten in ha., are en ca. (bunders, roeden, ellen) door het nog recent opgezette kadaster (115). Het totaal volgens kadastrale opmeting bedroeg 23 bunders 13 roeden 83 ellen. Parrallel hieraan werden ook de metingen volgens de overlopers nog geregistreerd, die 22 bunders 41 roeden 50 ellen bedroegen, een verschil van 72 are 33 ca. Bij de verkoop was de opmeting volgens het kadaster maatgevend. Voor het verschil in oppervlakte zijn de voorheen

onbelaste percelen van huis en erf van 't Hooch Huys (perceel 191), de tuin (perceel 192), de dreef (perceel 170) en de watergangen verantwoordelijk. De biedingen op de veiling werden gedaan door zowel lokale boeren als Gerardus Rapholm Harinck (boerderij Noordweg 3, perceelnummer 103) en Johannes Hirdes (boerderij Sinoutskerke 4, perceel 175) als een aantal mensen uit de omgeving. Zo bracht Jacob Lokerse, wagenmaker uit 's-Gravenpolder, een bod uit op de hofstede en het omliggende graslandcomplex (percelen 191,192,170,156, 165,166,167,193,194). Het totaal van de biedingen op de ruim 23 ha. bedroeg fl. 4550,30. Bij een éénmalige verhoging tot fl. 198,= per ha. (opveiling) voor het geheel van hofstede plus landerijen, werd het voor fl. 4581,38½ definitief toegewezen aan Pieter Roetert Tak, koopman en grondeigenaar te Middelburg. Dit was exclusief de vruchten te velde (fl. 334,29) en andere lasten (fl. 386,=) plus de kosten van de veiling (fl. 255,78), zodat Pieter Roetert Tak uiteindelijk een bedrag van fl. 5557,45½ moest betalen (116). De volgende ronde in het eindspel speelde zich af op 't Hooch Huys te Sinoutskerke op 5 mei 1837, waar de roerende goederen werden verkocht (117). Dit deel van de boedel bestond uit 231 kavels of artikelen en bracht fl. 1949,= op. Op 24 mei 1837 vond een poging plaats om een partij mest te verkopen, wat echter door onvoldoende biedingen mislukte (118).

Figuur 35. Herverkavelingen aan perceel 154 en 155 in 1837 en 1913

Een andere bron waaruit we kunnen putten voor de eigendomsoverdracht van de hofstede en landerijen, zijn de kadastrale leggers. In een kadastrale legger zijn alle perceelnummers geregistreerd op naam met daaraan gekoppeld een leggerartikelnummer. Zo zijn in het leggerartikel 280 de percelen geregistreerd met de volgnummers 1 – 39, die eigendom waren van Johanna de Witte, weduwe Jan van Gilst, landbouweresse te Sinoutskerke en Isaac Martin (119). Uit dit leggerartikel kunnen ook de kopers van de percelen tijdens de openbare verkoping op 19 april 1837 gehaald worden. Hieraan voorafgaand worden er nog 2 percelen uit de boedel van Johanna de Witte onderhands verkocht, B-104, het perceel weiland in de Moolhoek aan Isaac Martin (artikelnummer 190) en perceel E-260 in de Noordhoek aan Christiaan Maat (artikelnummer 188). We vinden hier ook de bevestiging dat de hofstede en alle andere landerijen bij de openbare verkoping gaan naar Pieter Roetert Tak, grondeigenaar en rentenier te Middelburg (120). Pieter Roetert Tak had daarvoor al ruim 11 ha. grond gekocht onder Sinoutskerke en Baarsdorp, toen hij zijn oog liet vallen op 't Hooch Huys met ruim 23 ha. landerijen.

Bij sommige percelen vond eerst nog een herverdeling of herverkaveling plaats, zoals bij de percelen D-154 en 155 (figuur 34 en 35). Door een *“splitsing op schriftelijk verzoek en ten gevolge van verkoop”* werd perceel D-154 van oost naar west gehalveerd en bij D-155 gevoegd, waardoor het nieuwe perceel D-307 ontstond, wat eigendom werd van Pieter Roetert Tak (figuur 35a). Door voortdurende overdracht via erfopvolging, bleef dit perceel tot het eind van de onderzoeksperiode eigendom van de familie. Om niet bekende redenen werden de percelen in 1913 weer herverkaveld (121). Er werd tevens een uitweg gemaakt over het nieuwe perceel D-304, wat eigendom werd van de Armen van Sinoutskerke. Deze uitweg sloot aan op het wegeling D-253, het Zoute Wegeling dat eveneens eigendom was van Johanna de Witte (figuur 13). Dit wegeling werd echter geregistreerd onder een ander artikelnummer omdat naast Johanna de Witte er *“mede eigenaren in het gemeen”* waren, die ook gebruik konden maken van het wegeling. Het wegeling werd verkocht aan Pieter Roetert Tak, echter met dezelfde restrictie en eveneens onder een ander artikelnummer. Ook perceel D-162 onderging een splitsing in de lengte, waarbij de helft gekocht werd door Gerard Rapholm Harinck (artikel 119), de andere helft door de Kerk van Sinoutskerke (artikel 159), respectievelijk de nieuwe percelen D-308 en 309.

Figuur 36. Verkoop landerijen 't Hooch Huys door Pieter Roetert Tak

OPENBARE VERKOOPING.

Op Donderdag den 25 Mei 1837, des morgens te 10 uren, zal de Wel Edelen Heer *P. R. TAK*, eigenaar te *Middelburg*, in de Herberg te *Nisse*, ten overstaan van den Notaris *A. SMALLEGANGE*, residerende te *Goes*, publiek en aan de meestbiedende presenteren te Verkoopen: de Nombree van 17 Bunders, 37 Roeden, 05 Ellen WEIDEN en ZAAILANDEN, gelegen in de Gemeente van 's Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp, zalks in 18 afzonderlijke perceelen, zoo als in de uitgebreide biljetten is vermeld; benevens ruim 200 voeren goede MEST, leggende op de Hofstede bewoond bij *Isaac Martin* te *Sinoutskerke*.

En onmiddellijk daarna, zal *ISAAC MARTIN*, mede aldaar ter verkoop voorstellen; de Nombree van 2 Bunders, 19 Roeden, 24 Ellen WEIDE en ZAAILAND, in twee perceelen, gelegen in *Sinoutskerke* en *Baarsdorp*.

Ruim een maand na de aankoop door Pieter Roetert Tak van de hofstede en landerijen, biedt hij een groot deel (17 ha. 37 are 5 ca.) al weer te koop aan (122) (figuur 36). De verkoop betreft niet alleen landerijen, maar *“benevens ruim 200 voeren goede MEST, leggende op de Hofstede bewoond bij Isaac Martin te Sinoutskerke”*. Bij afwezigheid van kunstmest had stal mest een grote marktwaarde, zeker in de gebieden direct buiten de Poel waar akkerbouw een veel groter aandeel had in het grondgebruik en de veehouderij betrekkelijk klein was.

Daarnaast verkoopt Isaac Martin tijdens dezelfde openbare verkoop in de herberg te Nisse 2 percelen wei- en zaailand met een totaal oppervlakte van 2 ha. 19 are 24 ca. Uit de kadastrale legger nr. 190 blijkt dat dit zijn totale grondbezit binnen Sinoutskerke en Baarsdorp betreft, perceel F-289, bouwland in de Huibregtse Gemerken (1 ha. 37 are 84 ca.) dat verkocht wordt aan Gerard R. Harinck en B-104, het perceel weiland in de Moolhoek (81 are 40 ca.) dat naar Boudewijn van de Reepe, landman te Heinkenszand gaat.

De afsluitende apotheose in het eindscenario van 't Hooch Huys vond plaats op 25 mei 1837 in de herberg van Jacob Verhage te Nisse, waarbij het geheel aan landerijen, maar exclusief de hofstede en de weilanden 154, 155, 156, door Pieter Roetert Tak opnieuw te koop werd aangeboden (123). In plaats van de boodschap, dat de Middelburgse koopman/grondeigenaar een nieuwe koper of pachter voor 't Hooch Huys en de landerijen gevonden zou hebben, werd een groot deel van het areaal weiland en akkerland in percelen verkocht aan verschillende boeren uit de omgeving.

Het definitieve einde van 't Hooch Huys was nu zeer nabij. Het graslandcomplex werd uiteen geslagen, de verzameling van zorgvuldig samengestelde akkerbouwpercelen werd volledig verdeeld onder nieuwe eigenaren. En waarom werd de hofstede met erf, tuin en oprijlaan met een paar percelen weiland buiten de verkoop gehouden? Pieter Roetert Tak had geheel andere bedoelingen met 't Hooch Huys dan een boerenbestemming. Het direkt doorverkopen van verschillende percelen aan diverse nieuwe eigenaren luidde ook de definitieve ondergang in van de hofstede. In de legger van Pieter Roetert Tak zien we achter volgnummer 26, huis en erf (D-191) en 27, tuin (D-192) "slooping" vermeld.

Figuur 37. Verdeling hofstede 't Hooch Huys en landerijen, 1837

Artikelnr.	Naam	Percelen	Aard	Opp. (are)
123	Willem Hirdes	C-41, 42	Bouwland	67,4
310	Johannes Hirdes	C-72,74, D-200, E-280	Bouwland	310,6
352	Krijn Oreel	C-265	Moeras	106,9
203	Adriaan Noels	D-83	Bouwland	25,5
119	Gerard R. Harinck	D-119	Weiland	44,7
		D-308 (162), E-257,261, F-300,304	Bouwland	360,7
12	Armen Sinoutskerke	D-304 (154)	Weiland	108,0
159	Kerk Sinoutskerke	D-309 (162)	Bouwland	39,4
582	Susanna Tak	D-193, 194	Weiland	324,3
583	Adriaan Tak	C-135, 138, D-156,166, F-299	Weiland	613,2
		D-165, 167	Bouwland	169,8
		D-170	Wegeling als weiland	11,8
		D-191	Huis & erf	44,3
		D-192	Tuin	7,2
584	Dina Frederika Tak	D-307 (154,155)	Weiland	206,3
		D-253	Wegeling en watergangen	21,18

Het eindresultaat van de 2 openbare verkopen uit de boedel van Johanna de Witte en Isaac Martin is samengevat in figuur 37. Het vroegere areaal van ongeveer 60 Gemeten eigendom van 't Hooch Huys werd aanvankelijk verdeeld tussen een aantal boeren uit de omgeving plus de instellingen van Sinoutskerke (25 Gemeten) en Pieter Roetert Tak (35 Gemeten). De percelen D-304 en 309 bleven na de herverkaveling buiten de openbare verkoop van hofstede en landerijen. Het bezit van Pieter Roetert Tak werd na zijn dood in 1857 verdeeld onder zijn kinderen Adriaan, Susanna en Dina Frederika. Centraal in deze versnippering staat, dat de wat betere en goed bereikbare akkerbouwpercelen naar de boeren in de directe omgeving gaan, zoals Johannes Hirdes (naast 't Hooch Huys op D-175, Sinoutskerke 4), Adriaan Noels (schaapherder op F-313, Grote Dijk 1) en Gerard R. Harinck (D-103, Noordweg 3). Pieter Roetert Tak houdt met name D-191, 192, na de sloop D-325, plus een groot deel van het graslandcomplex rond de voormalige hofstede. Zo was bijvoorbeeld perceel D-200, een aantrekkelijk, wat hoger gelegen perceel bouwland, historisch reeds in gebruik bij 't Hooch Huys, vanaf 1617 (Jan Pierss Hoochuys) tot 1673 (Joos Marcusse), daarna met een interval van ongeveer 40 jaar, door Foort Janse Dierse (1716) tot aan Jan van Gils en zijn weduwe Johanna de Witte (1837). Perceel D-83, nu in bezit van Adriaan Noels, schaapherder op het boerderijtje onder aan de Grote Dijk, ontstond pas in 1723 en werd eigendom van 't Hoochuys onder Pieter Vaardegem (1758). Gerard R. Harinck koopt perceel D-119, gelegen aan het wegeling D-251 op het kruispunt van de veldhoeken Wiegenhoek, Thijshoek en Kerkhoek. Dit perceel was een vaste waarde voor de hofstede, afwisselend als bouwland en weiland, vanaf 1709 toen Isaak Paardekooper het in gebruik kreeg. In 1716 kocht hij het perceel en tot het eind bleef het in bezit van de hofstede. Een hofstede die uiteindelijk door een gedwongen splitsing van het vermogen, in combinatie met de economische situatie en wellicht de ouderdom van de boerderij, ten onder ging.

4. Conclusies

Resumerend zou men kunnen stellen dat de diversiteit aan invalshoeken en uitkomsten van onderzoek aan een aantal Zeeuwse vliedbergen, een definitieve conclusie ten aanzien van de ontwikkeling van de berg bij Sinoutskerke nog niet toelaat. Indien we echter Dekker volgen, die als historicus, mede gebruik makend van archeologische input, de ontwikkeling van de Zeeuwse vliedbergen, behalve in een tijds kader, ook in een politiek en waterstaatkundig kader heeft weten te plaatsen, kunnen we zeker tot een aantal voorlopige conclusies komen.

Het opwerpen van woonhoogten voor mens en dier als vluchtheuvels tegen het water, heeft waarschijnlijk zijn aanleiding gevonden in de stormvloedramp van 1014 en is aan de systematische bedijking van Zuid-Beveland voorafgegaan. Juist door deze bedijking na de stormvloed van 1134 verloren de vliedbergen hun oorspronkelijke functie en konden ze alleen nog dienst doen als bescherming tegen het binnenwater. De oorspronkelijke vliedberg (terp, heuvel) bij Sinoutskerke is te beschouwen als een woonplaats, waarop één primitieve hofstede gestaan heeft. Als we de uitkomsten van het onderzoek van Dekker en Trimpe Burger verder volgen, is de vliedberg van Sinoutskerke met een visuele hoogte van 1,80 meter een kernheuvel, die nooit uitgegroeid is tot een kasteelberg met verdedigingswerken. Verdergaand archeologisch en historisch-geografisch onderzoek aan de vliedberg van Sinoutskerke, zou hier tot definitieve conclusies kunnen leiden.

Voor de lokalisering van de hofstede op de vliedberg, wordt het historisch-geografisch onderzoek in de periode vòòr 1832 met name beperkt door de afwezigheid van grondkaarten met perceelsindeling. Verder zijn er voor deze vroege periode slechts enkele bronnen, zoals de overlopers van Sinoutskerke (1596 – 1856) en de schepenakten van Sinoutskerke (1660 – 1803), waar men op terug kan vallen. Door op een effectieve manier gebruik te maken van koppeling van de gegevens uit de bovengenoemde, vroege periode met de gegevens uit de kadastrale periode na 1832 (minuutplan, etc.), kon een redelijke reconstructie gemaakt worden van de geschiedenis van individuele percelen in de 17^e en 18^e eeuw in het algemeen, en van het perceel met de vliedberg en daarop de hofstede in het bijzonder.

Voor de geschiedenis van de hofstede 't Hooch Huys op de vliedberg bij Sinoutskerke gold in het bijzonder dat het bronnenmateriaal beperkt was. Deze middeleeuwse boerderij staat slechts indirect vermeld in de overlopers, wellicht doordat hij in vroeger tijden niet belast was met polder- en dijkslasten. Bij het uitzetten van de percelen in de volgorde zoals ze volgens de overlopers zijn *“overgelopen”*, als route op het minuutplan, ontstaat een bepaalde congruentie van de situatie vòòr en na 1832. Het feit dat de route volgens de overlopers met een goede match door de omringende kadastrale percelen loopt en het perceel met de vliedberg en de hofstede 't Hooch Huys hierin niet voorkomen, levert uiteindelijk de bevestiging van de stelling dat laatstgenoemd perceel onbelast was.

Door de gegevens van de omringende landerijen uit de overlopers te koppelen aan deze hofstede, konden de vermoedelijk vroegste eigenaren achterhaald worden. De herhaling van praktisch hetzelfde aaneengesloten graslandcomplex rond de boerderij door de opvolgende gebruikers, maakte een relatie met de hofstede 't Hooch Huys steeds aannemelijker. De waarschijnlijkheid van eigenaar, pachter of bewoner van 't Hooch Huys neemt in 1624 alleen maar toe wanneer als gebruiker van het omringende graslandcomplex Jan Pierss Hoochuys verschijnt. Verder wordt in de eerste koopakte van de landhoeve, die in 1668 in de schepenakten van Sinoutskerke verschijnt, gesteld dat deze staat *“in Kerkhoek op 400 Roeden eigen erf”*, wat overeenkomt met de gegevens volgens het kadaster. Bovengenoemde transportakte is ook een eerste bevestiging van het vermoeden dat deze boerderij toebehoorde aan de gebruikers van de omringende landerijen. Uit de combinatie van de gegevens uit de overlopers en de schepenakten kunnen we concluderen dat de matching van gebruikers van de omringende landerijen met de eigenaren van de hofstede, volledig is voor de periode 1668 – 1754. Indien dit gegeven naar 1596 geïnterpoleerd wordt, zijn de gebruikers vòòr 1668 van vrijwel hetzelfde graslandcomplex rond 't Hooch Huys, zeer waarschijnlijk ook de eigenaren/bewoners van deze hofstede geweest. We krijgen op deze wijze een consistent beeld van de opvolgende eigenaren en bewoners van de hofstede 't Hooch Huys, die tevens de gebruikers waren van de landerijen er omheen. Dit beeld sluit ook goed aan op de situatie die we aantreffen bij de introductie van het kadaster in 1832. Het beschikbaar komen van het minuutplan met het perceel van de vliedberg en daarop de boerderij, inclusief huis, schuur, tuin en twee bijgebouwen, maakte de bewijsvoering rond de lokalisering van de hofstede 't Hooch Huy met zijn landerijen in feite compleet.

Voor het antwoord op de vraag hoe de hofstede 't Hooch Huys zich ontwikkelde onder de vele opvolgende eigenaren, is het onderzoek wat breder getrokken en zijn naast de veldhoeken van het Ganzengebied, ook de andere veldhoeken van Sinoutskerke geraadpleegd. Dit om een enigszins betrouwbare uitspraak te kunnen doen over de exploitatie en het verloop van het bij 't Hooch Huys behorende areaal aan landerijen in gebruik en eigendom, over de periode tussen 1596 en 1837, toen de middeleeuwse boerderij door sloop zijn einde vond.

Bij de exploitatie van de hofstede en landerijen lag het accent, met het graslandcomplex rond de boerderij in de Kerkhoek, op de melkveehouderij. Mede gezien de ligging zal dit gebied door wateroverlast ook minder geschikt zijn geweest voor akkerbouw. Dat er tevens een zekere nadruk lag op de verbouw van voedergewassen en marktprodukten (tarwe, paardebonden, koolzaad, klavers, vlas) blijkt uit de lokalisering van veel akkerbouwpercelen. Deze lagen in het algemeen aan de goed bereikbare buitenwegen of een redelijk bereikbaar wegeling, zowel in de Kerkhoek als de verder weg liggende veldhoeken. Het waren soms ook percelen die hun ontstaan en ontwikkeling te danken hebben aan een hogere ligging en de kwaliteit van de grond. Maar ook de bereikbaarheid met paard en wagen plus de toenmalige machines waren belangrijk. Hieruit kan de conclusie worden getrokken dat 't Hooch Huys al vroeg een gemengd bedrijf was, wat binnen de geografische grenzen toch voortdurend op zoek was naar de meest optimale resultaten.

Uit het onderzoek is tevens gebleken dat de hofstede 't Hooch Huys over de periode 1596 – 1730 gemiddeld ongeveer 100 Gemeten aan landerijen in gebruik had, waarmee het bedrijf tot de grotere boerderijen behoorde. Waar de opvolgende eigenaren van 't Hooch Huys, overwegend pachtboeren, in de eerste helft van de 17^e eeuw nog profiteerden van een lange periode van economische groei, volgde hierna een langdurige recessie met een structurele daling van de graanprijzen door een stagnerende bevolkingsgroei (seculaire trend). Hierbij werd de economische groei uit de 16^e eeuw, die nog doorzette tot halverwege de 17^e eeuw, afgewisseld door een diepe depressie die van 1650 – 1750 in totaal 100 jaar zou duren. Wanneer we het verloop van het areaal gebruikte grond over de onderzochte periode van 1596 - 1730 toetsen aan de seculaire trend, blijkt de afwezigheid van het trendmatig karakter hierin. Onafhankelijk van de economische omstandigheden continueerden de eigenaren van 't Hooch Huys het bedrijf op een groot areaal aan landerijen, hooguit hier en daar wat aangepast. Een aantal uitschieters naar beneden zijn goed verklaarbaar, zoals een gedeeltelijk ontbrekende registratie van de "*baanders*" in 1617 en 1652.

Een analyse van het areaal eigen grondbezit van 't Hooch Huys over de periode 1596 – 1837, laat een opvallende gelijkenis zien met de voor de grondprijzen geschetste ontwikkeling in de lange golfbeweging van de seculaire trend (zie hoofdstuk 1). We zien in de eerste helft van de 17^e eeuw een licht neergaande trend in het areaal eigen grond, wat aanvankelijk nog op een nivo van ongeveer 40 Gemeten ligt. Hierna volgt echter in 1672 bij de wisseling van eigenaren een abrupte daling naar geen enkel perceel meer in eigendom. In de hierop volgende 50 jaar zou het areaal eigen grond onder de opvolgende eigenaren zich op een minimum van 0 – 3 Gemeten blijven bewegen. Door de uiterst zware lasten die op grondbezit rustten en de lage pachtinkomsten, was het voor grondbeleggers onrendabel geworden om de landerijen aan te houden. Omgekeerd was de grond reeds zo laag geprijsd dat een uitbreiding van het eigen bezit voor de overwegend pachtboeren aantrekkelijk was. Heel voorzichtig gaat de trend voor het areaal eigen grond vanaf ongeveer 1723 dan ook weer omhoog, om in 1821 onder Jan van Gilst uit te komen op 57 Gemeten. Een reconstructie van het totaal in gebruik zijnde areaal bij Jan van Gilst levert een minimum van ongeveer 90 Gemeten op, dezelfde orde van grootte als bij zijn 17^e en 18^e eeuwse voorgangers.

Toen Jan van Gilst in 1820 kinderloos kwam te overlijden, ging 't Hooch Huys onder zijn weduwe Janna de Witte voor wat de continuïteit betreft een onzekere toekomst tegemoet. Immers, bij afwezigheid van kinderen ging de helft van het vermogen van de hofstede erfrechtelijk naar zijn broers en zus. Doordat Janna de Witte het levenslang vruchtgebruik over de gehele nalatenschap kreeg, werd dit pas opgeëist bij haar overlijden in 1834. In 1837 werden de hofstede en landerijen verkocht aan de Middelburgse grootgrondbezitter Pieter Roetert Tak, die de landerijen volledig versnipperd doorverkocht aan boeren uit de omgeving en de hofstede 't Hooch Huys, wellicht mede veroorzaakt door ouderdom en de slechte economische omstandigheden, liet slopen.

5. Bronnen en noten

1. C. Dekker, Zuid-Beveland, de historische geografie en de instellingen van een Zeeuws eiland in de Middeleeuwen, Assen, 1971 (2^e druk, Krabbendijke, 1982), blz. 27
2. Dekker, 34
3. Dekker, 85
4. Dekker, 494
5. A.P. de Klerk, Th. Van der Meulen, J.A.J. Vervloet, De vliedbergen in het kustgebied van Vlaanderen, Zeeland en Zuid-Holland, uitgave Historisch-Geografisch Dispuut Cluverius, VU-Amsterdam, herziene uitgave oorspronkelijk working paper 1968, symposium te Middelburg (1969).
6. Dekker, 88
7. Dekker, 89, zie met name ref. 22
8. Dekker, 94
9. Een kasselrij bestond naar Vlaams model uit een aantal ambachten onder leiding (militair en rechterlijk) van een burggraaf. Voor de uitvoering van de genoemde functies werd een centrale schepenbank ingesteld en een lokale schout voerde de vonnissen uit.
10. Dekker, 393
11. In 1067 vond de expeditie door de Vlaamse graaf Robrecht de Fries plaats, 100 jaar later kwam het verdrag van Brugge tussen de graven van Vlaanderen en Holland tot stand. Op 7 maart 1167 sloten Filips van de Elzas, graaf van Vlaanderen, en Floris III van Holland deze overeenkomst, die noodzakelijk geworden was door verschillende schermutselingen tussen Floris en Filips betreffende het gezag over Zeeland. Floris begon tol te heffen bij Geervliet, wat de Vlaamse handel op het Rijnland belemmerde. Daarnaast liet hij Vlaamse schepen kapen en maakte hij aanspraak op het Waasland. Filips van de Elzas greep in 1158 in en Floris moest zich onderwerpen aan Filips. In 1166 stelde Floris III de tol bij Geervliet weer in, waarop Filips ingreep en Floris gevangen nam. Hierdoor moest Floris in 1167 het verdrag van Brugge accepteren, waardoor Vlaamse kooplui bepaalde rechten kregen over Zeeland. Dit verdrag bepaalde de situatie in Zeeland voor meer dan een eeuw.
12. Karel de Goede, die op 2 maart 1127 vermoord werd, was via zijn moeder een kleinzoon van Robrecht de Fries.
13. Zij heette in feite Petronilla van Saksen en was ten tijde van de moord, weduwe van Floris II van Holland, waarmee ze in 1113 getrouwd was. Na de vroege dood van haar man in 1122 voerde zij het regentschap voor haar minderjarige zoon.
14. Dekker, 394
15. Dekker, 492
16. Dekker refereert hier aan Jan de Roeper, pastoor te Valkenisse, die de berg van Valkenisse in 1455 de rol laat spelen van een stelle, een kunstmatig opgeworpen wijkplaats voor de schapen in het onbedijkte land (Dekker, blz. 494). Jan Adriaan Blancx, dijkgraaf van de watering Bewesten Yerseke in de 2^e helft van de 16^e eeuw, zag in de werven tijdelijke wijkplaatsen uit de periode van de bedijking, die hij met de eerste bewoning liet samenvallen. Nog voor men in de jaren 1950 op grond van archeologisch onderzoek de kasteelbergtheorie lanceerde, bracht Tack in 1938 als eerste deze theorie al naar voor, voordat de archeologen daaraan toe waren (P.L. Tack, De Walcherse werven, 89 – 119, 1938)
17. Dekker, 495
18. Dekker, 498
19. R.M. van Heeringen, A.G. Jong, M.J.G.Th. Montforts, A.W.P.M. Penders, C.A.M. van Rooijen, Monumenten van aarde, beeldcatalogus van de Zeeuwse bergjes, Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten, Bos & Böttcher, Koudekerke, 2007
20. Dit was ook al het probleem in 1922 toen door het Zeeuws Genootschap der Wetenschappen een rijkssubsidie van 1000 gulden werd aangevraagd voor archeologisch onderzoek aan de bergjes, die door bezuinigingen niet door ging.
21. Van Heeringen et.al., blz. 17
22. Van Heeringen et.al., blz. 18
23. Hij onderscheidt naar Trimpe Burger 3 typen archeologische fenomenen, namelijk oude terpjes zonder latere ophoging tot bergjes (type a), bergjes zonder terpje eronder (type b) en bergjes met een ouder terpje (kernheuvel) eronder (type c).
24. J.C. de Man, De vluchtbergen in Schouwen, de Bevelanden en Tholen, Archief vroegere en latere mededelingen voornamelijk in betrekking tot Zeeland **8**, 1 – 142 (1897).
25. Dekker, 499 – 501

26. J.A. Trimpe Burger, Onderzoekingen in vluchtbergen, in Berichten Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, 8, blz. 114 – 157 (1957 – 1958)
27. Van Heeringen et.al., blz. 33 – 35
28. Schepenakten van Sinoutskerke, RAZE 3501, folio 36, 13 april 1668
29. Indien niet nader vermeld worden hiermee uitsluitend perceelnummers uit Sectie D, Sinoutskerke, bedoeld, voor het merendeel zijn dit minuutnummers, ontstaan bij de eerste nummering door het kadaster in 1832
30. De eerste grondkaart met perceelsindeling, uitgebracht in 1832 bij het ontstaan van het kadaster. Waar hier specifiek op gedoeld wordt is het minuutplan met de minuutnummers van Sectie D, Sinoutskerke, onderdeel uitmakend van de gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp. Sectie D omvatte vòòr 1832 de veldhoeken Kerkhoek, Thijshoek, Wiegenhoek en zonder Hovendijke, welke toen op het grondgebied van Nisse lag.
31. J.W. Minnaard, Ontwikkeling percelen in de Moolhoek te Sinoutskerke, Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland, no. 16, 1990, p. 47 – 64
32. Gedoeld wordt hier op de OAT, de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel, gekoppeld aan het minuutplan, waarin de onroerende goederen met hun minuutnummer, de aard van het perceel, de eigenaar, de oppervlakte, etc., zijn geregistreerd. Achter minuutnummer 191 staat BW (Brede Watering), wanneer een perceel vrij is van polder- en dijkslasten staat er *“onbelast”*
33. In de OAT van 1832 staat de oprijlaan geregistreerd als *“wegeling als weiland”*, met in de kolom polder- en dijkslasten *“onbelast”*. Het eigendom staat dan geregistreerd op naam van de eigenaar van de boerderij
34. Overloper Sinoutskerke 1596, Kerkhoek, volgnummers 59, 60
35. W.E.P. van IJsseldijk, ZLM Land- en Tuinbouwblad, Zuidelijke Landbouw Maatschappij, 19 november 1976, 64^e Jaargang, No. 3357, blz. 10-11.
36. W.E.P. van IJsseldijk, Oude Boerderijen in Zeeland, deel 2, ISBN 90-76815-01-1, De Koperen Tuin, 2000, hoofdstuk 5, blz. 49 – 57.
37. Hoofdstuk 5 uit het boekje is identiek aan het artikel in het land- en tuinbouwblad van de ZLM. Helaas vinden we in beide documenten geen enkele bronvermelding, zodat we alleen maar kunnen gissen naar de wijze waarop van IJsseldijk op het verkeerde spoor terecht gekomen is. In ieder geval heeft hij ook niet de beschikking gehad over vroege perceelskaarten of koppelingmogelijkheden van de overlopers met het kadastrale minuutplan. Ook heeft hij kennelijk onvoldoende de volgorde waarin de percelen geregistreerd staan bestudeerd, waaruit opgemaakt kan worden dat de 2 boerderijen toch voldoende ver uit elkaar liggen, namelijk volledig aan de westkant van de Kerkhoek aan de Noordweg en aan de oostkant, net ten noorden van Sinoutskerke. De auteur suggereert dat het Hoge Huis stamt uit de 16^e eeuw, terwijl hij de verantwoording baseert op de muurankers uit 1624. Dit wordt dan weer beargumenteerd met een belangrijke restauratie of algehele nieuwbouw. Het feit dat hij in zijn artikelen regelmatig 1596 als eerste vermelding van het Hoochuys of Hooch Huys noemt, geeft aan dat hij dan kennelijk de ligging van perceel 191 verward met de ligging van 't ôôhuys of het Hoge Huis op perceel 138. Het Hoochuys op perceel 191 wordt vanaf 1596 consequent vermeld als *“Sprinckt nu over de noortzijde van 't Hoochuys”* (ook wel 't Hooch Huys of 't Hoogch Huijs) terwijl de boerderij op perceel 138 vermeld wordt als *“Sprinckt noort oost aen Dierick Hendricxs hof, zuyt en oost oppe”*
38. Uit de overloper van 1596 in combinatie met het minuutplan, blijkt dat Jan Pierss Hollander de (deel)percelen met de volgnummers 51 t/m 66 in pacht had, behalve volgnummer 64 (2 Gemet 33 Roeden), overeenkomend met de percelen volgens het minuutplan 165, 166, 167, 168, 169, 171, 172, 173, 156, 193, 194. Gezamenlijk hadden ze een oppervlakte van 30 Gemeten 146 Roeden. Met 1 roede = 13,08 ca. om te rekenen naar 11 ha 96 are 30 ca., zie de discussie in ref. 31
39. In de hoek Bezuiden 't Moolwater wordt hij drie maal Jan Pierss 't Hoochuys genoemd als pachter, in de Welhoek als eigenaar en pachter Jan Pierss. In de Voorthijshoek (perceel D-101, 105, 109) en de Willem Wittenshoek wordt zijn naam gespeld als Jan Pierss Ophoochuys of Jan Pierss opt Hoochuys, zowel als eigenaar als pachter. In de Moolhoek treffen we hem bij 6 percelen slechts één maal aan als de baander Jan Pierss 't Hoochuys (perceel B-114), bij de andere percelen alleen als Jan Pierss. In de Kerkhoek wordt hij als

- pachter van de landerijen om de boerderij Jan Pierss Hoochuys genoemd, bij de andere percelen in de Kerkhoek, Noordhoek, en Grote Oosthoek weer kortweg Jan Pierss
40. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 36, 13 april 1668
 41. De omgerekende oppervlakte van 400 Roeden is 52 are 32 ca, welke slechts 82 ca (1,5 %) verschil oplevert met de som volgens het kadaster van huis & erf van 44 are 30 ca (perceel 191) en de tuin van 7 are 20 ca (perceel 192), totaal 51 are 50 ca. De vermelding zuid en oost Lauweris Westerwijck (perceel 173), west Joos Marcusse (perceel 193) en noord Joos Marcusse met Nicolaes Lagrappe (perceel 156, de eerste twee deelpercelen, volgnummers 60 en 61) komt overeen met de omringende landerijen van 't Hooch Huys volgens het minuutplan.
 42. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke 1660 – 1739, folio 43, 16-09-1672, vermeld wordt dat de wezen van Joos Marcusse aan Jacob Pieterse de Coninck leveren *“een landhoeve in de Kerkhoek op eigen erf of vroone, met alle gepachte gronden voor £ 200 “*.
 43. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke 1660 – 1739, folio 64v, 26-10-1680
 44. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke 1660 – 1739, folio 112, 17-03-1702
 45. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke 1660 – 1739, folio 119v, 1706. Schout Valcke levert aan Isaaq Leenderse Paardekooper alle goederen van de boedel *“soo de hoffstede daar hij op woont en alle beesten, bouwgereedschap, vruchten in de schuur en die te veldt leggen als ook alle baten in den boedel. Isaaq Paardekooper belooft te betalen aan Marinis Valcke £ 108.6.8”*.
 46. Overlopers Sinoutskerke 1709, 1716, Kerkhoek, naast de volgnummers 60 t/m 66 had zij verderop in de Kerkhoek nog grond in pacht, tot een totaaloppervlak van 52 Gemeten 62 Roeden (1709) en 49 Gemeten 80 Roeden (1716).
 47. RAZE 3502, Schepenakten van Sinoutskerke 1739 – 1803, folio 21, 25-1-1743. Bij de verkoop van de percelen 156, 193, 194 van Claas Hollestelle aan Marinis Wawelaar, wordt bij het deel-perceel 156 (1 G 24 R) voor de ligging *“zuid, 't Hooge Huijs”* geregistreerd
 48. RAZE 3502, Schepenakten van Sinoutskerke 1739 – 1803, folio 42v-44, 22 maart 1754
 49. RAZE 3502, Schepenakten van Sinoutskerke 1739 – 1803, folio , 53-54, 14 februari 1755
 50. RAZE 3502, Schepenakten van Sinoutskerke 1739 – 1803, folio 114v, 18 september 1789
 51. Overlopers Sinoutskerke 1596 – 1835, Kerkhoek, volgnummers 52, 53
 52. Overlopers Sinoutskerke 1596 – 1758, Kerkhoek, volgnummer 66
 53. Tot 1666 wordt het 't Souck Wegelijnc of 't Zouckwegelinck genoemd, vanaf 1673 't Zoute Wegelijnc en later 't Zoute Wegeling. In de omgeving van dit wegeling was volgens overlevering ook een zoute veedrinkput, waar het vee na het drinken ziek van werd.
 54. Kadastrale Leggers, leggerartikel nr. 240
 55. Omnibus, 1835 – 1880, verkenning kadaster, augustus 1838
 56. Hulpkaart bij Sectie D, Sinoutskerke, nummer 17, 29 augustus 1838
 57. Overloper Sinoutskerke 1596, Kerkhoek, volgnummer 36, groot 3 Gemet 135 Roeden, in 1659 gesplitst in 2 percelen van 1 Gemet en 2 Gemet 135 Roeden
 58. Overloper Sinoutskerke 1603, Kerkhoek, volgnummers 51 t/m 66
 59. Overloper Sinoutskerke 1617, Kerkhoek, volgnummers 51 t/m 66
 60. Een analyse van de niet in de overloper van 1617 geregistreerde baanders van de relevante percelen, die Jan Pierss Hollander in 1596 nog in gebruik had, leert ons dat in totaal 18 Gemet 98 Roeden niet geregistreerd was. Dit betrof behalve perceel 165, 166, 167 (5 Gem. 66 Roeden) in Kerkhoek, 2 percelen in de Grote Oosthoek (6 Gem. 97 Roeden) en 3 percelen in de Kleine Oosthoek (6 Gem. 235 Roeden). Dat de percelen in deze periode ook niet van eigenaar wisselden ondersteunt de aanname, dat ze in 1617 ook bij Jan Pierss gewoon in pacht geweest zijn, waarmee zijn totaal areaal aan bewerkte grond van 71 Gem. 27 Roeden op 89 Gem. 125 Roeden komt, vergeleken met een oppervlakte van 91 Gem. 235 Roeden bij Jan Pierss Hollander in 1596.
 61. Overloper Sinoutskerke 1617, Kerkhoek, volgnummer 72, groot 542 Roeden, blijft in gebruik bij 't Hooch Huys tot 1673, daarna weer vanaf 1716, dit perceelnummer 200 ligt wat hoger dan de omgeving en staat vanaf 1832 geregistreerd als bouwland. Na in 1917 eigendom geworden te zijn van Willem Minnaard & Geertruid de Back, wordt het perceel in 1935 gesplitst in de nummers 389 en 390, waarbij het nummer 390 overgedragen en bebouwd wordt door zijn zoon Cornelis Minnaard & Tona Maria Reinhoudt, ouders van de auteur.

62. De uitbreidingen betreffen in de Welhoek 2 percelen van 135 en 446 Roeden, in de Voorthijshoek 3 percelen van 258 Roeden, 1 Gem. 19 Roeden en 2 Gem. 104 Roeden (dit zijn de kadastrale percelen 101, inclusief perceel 105 en perceel 109, die Jan Pierss Hoochuys alleen koopt uit beleggingsoverwegingen, maar verpacht aan Jan Crijnsse Jonge, boer op de hofstede Noordweg 2), in de Willem Wittenshoek 4 percelen van 1 Gem. 81 Roeden, 580 Roeden, 3 Gem. 15 Roeden en 100 Roeden (kadastrale percelen 292, 293, 295, 297), in de Moolhoek 2 percelen van 87 Roeden en 3 Gem. 92 Roeden, in de Noordhoek 5 percelen van 542 Roeden, 2 Gem. 32 Roeden, 570 Roeden, 2 Gem. 295 Roeden en 3 Gem. 86 Roeden en tenslotte de Grote Oosthoek met 2 percelen van 2 Gem. 179 Roeden en 3 Gem. 218 Roeden. Alle percelen kocht Jan Pierss Hoochuys, behalve een perceel in de Moolhoek (3 Gem. 92 Roeden) en 2 percelen in de Grote Oosthoek (2 Gem. 179 Roeden, 3 Gem. 218 Roeden), die resp. eigendom bleven van de Armen in Goes, de kerk van Sinoutskerke en de Coorheeren aldaar. Van deze 3 percelen nam hij uitsluitend de pacht over.
63. Overloper Sinoutskerke 1631, Kerkhoek, pacht de volgnummers 23, 25 t/m 27, 48, 52 t/m 66, 72 met een totaal oppervlak van 37 Gemeten 58 Roeden
64. *“Dierick Heijndricxs Weese hierin 2 Gemet 35 Roeden & Pieter Lievense 105 Roeden, tsamen 2 Gemet 140 Roeden, baant Pieter Lievense sijn deel en baant Geert Diericxs de reste”*
65. Dhr. Mr. Jacob Baerlant hierin 1 Gemet 9 Roeden en Pieter Lievense 2 Gemet 8 Roeden, tsamen 3 Gemet 17 Roeden, baant Marinis Jacobsse Raven, Baerlant's deel en Pieter Lievense sijn deel
66. De erfgenamen van Jan Pierss Hoochuys ofwel Jan Pierss Weese geven aan Pieter Lievense in pacht 2 percelen (1 Gemet 281 Roeden) in de Welhoek, 1 perceel (178 Roeden) in Agterthijshoek, 3 percelen (2 Gemet 189 Roeden) in de Moolhoek, waarvan één op naam van *“Jan Pierss Hoochuys Weese”*, perceel 151 (3 Gemet 72 Roeden) in Kerkhoek, 3 percelen (6 Gemet 269 Roeden) in de Noordhoek en 4 percelen (10 Gemet 136 Roeden) in de Grote Oosthoek, alle vier onder de naam van Jan Pierss Hoochuys Weese. Het totaal bedraagt 25 Gemet 225 Roeden in 14 percelen.
67. Volgens de overloper van 1652 heeft Joos Marcusse in de Moolhoek 2 percelen van 453 Roeden en 249 Roeden (samen perceel B-89) in eigendom door overname van *“Jan Pierssen Hoochuys Weese”*. Verder had hij in de Wiegenhoek een perceel van 2 Gemet 160 Roeden (perceel 227) gekocht van Maerten Leijnsse Verstraete en in de Noordhoek 2 percelen (2 Gemet 32 Roeden en 2 Gemet 295 Roeden), evenals in de Moolhoek van de erfgenamen van Jan Pierss Hoochuys. Dit waren percelen die Pieter Lievense uitsluitend pachtte van genoemde erfgenamen.
68. Hij neemt de percelen 156, 193 en 194 over van Pieter Lijevense of Piet Lijenens, die mede gezien het eigendom in 1638, niemand anders kan zijn dan de vorige eigenaar Pieter Lievense. Hiervan koopt hij ook perceel 200 in de Kerkhoek, alsmede in de veldhoek Willem Wittenshoek perceel F-297 (1 Gemet 81 Roeden) en 2 percelen van 1 Gemet 242 Roeden en 2 Gemet 59 Roeden in de Noordhoek. Tenslotte neemt hij in de Noordhoek nog een perceel van 2 Gemet over van de Kerk van Sinoutskerke en in de Grote Oosthoek een perceel van 3 Gemet 100 Roeden, wat hij al in pacht had, van Jan Pierss Hoochuys Weese
69. De percelen in de Grote Oosthoek (2 Gemet 179 Roeden en 3 Gemet 218 Roeden) pachtte hij reeds van de kerk van Sinoutskerke en van de *“Choorheeren alhier”*, het perceel in de Noordhoek van 1 Gemet 81 Roeden pachtte hij oorsponkelijk in zijn geheel, maar was gezamenlijk eigendom van het Onze Lieve Vrouwe Gilde (231 Roeden) en het armbestuur van Sinoutskerke (150 Roeden). Joos Marcusse kocht in genoemde periode alleen het aandeel van het Onze Lieve Vrouwe Gilde.
70. Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, RAZE 3501, folio 64v, 26 oktober 1680
71. Schepenakten Sinoutskerke, RAZE 3501, folio 112, 17 maart 1702
72. Schepenakten Sinoutskerke, RAZE 3501, folio 105v, 6 januari 1698, dit was in 1698 al een lage grondprijs, in 1666 lag deze ongeveer drie keer zo hoog.
73. De 2 percelen eigen grond van Cornelis Bosdijk lagen beiden in de Kerkhoek, perceel 195 (1 Gemet 132 Roeden) en perceel 215 (1 Gemet 36 Roeden) en werden aangekocht en bewerkt door respectievelijk Johan Bosdijk en Dignus Huijsman
74. Genealogische Afschriften 322, Doopregister 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke, 1666 – 1764, Marinis Valcke huwde 3 maal, I Martintje Cornelis vòòr 1668 (nr. 211), waarschijnlijk samenvallend met zijn begin als boer op het oude Poelzicht, II Susanneke Stoffels van Vooren vòòr 1682 (nr. 212) en III Gooltie Jacobs op 27 juli 1707.
75. Schepenakten van Sinoutskerke, RAZE 3501, folio 119v, 6 maart 1706

76. Trouwboek 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke (1667 – 1810), nummer 146, Foort Jansse, jongeman van Nieuw-Vossemeer, trouwt met Catharina de Coninck, wed. van Isaak Leenderts Paardekooper te 's-Heer Abtskerke tussen september 1716 en mei 1717
77. Priester, blz. 679, dit was ongeveer 50 % van de prijs in een groot deel van de 17^e eeuw, met uitzondering van de periode 1695 – 1710
78. Bieleman, blz. 150
79. Foort Janse Dierse wist het areaal eigen grond van 't Hooch Huys in 1723 met 8 Gemeten 270 Roeden te vergroten door aankoop van een deel (260 Roeden) van perceel D-154 in de Kerkhoek van Laurus & Fortuna Sijnoutskerke, een deel van perceel F-300 (2 Gemet 87 Roeden) in de Willem Wittenshoek van Pieter van Schagen's kinderen en tenslotte 5 Gemet 223 Roeden in de Moolhoek.
80. Sinoutskerke Schepenakten, 1660 – 1739, folio 162v, 18 februari 1724, in deze transportakte wordt geregistreerd *“Schout Foort Janse Dierse, procuratie hebbend van Johanna van Campen, levert aan Jan Coene een wei.....”*
81. In het trouwboek van 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke (1667 – 1810) vinden we onder nr. 201 geregistreerd Foort Janse Dierse, weduwnaar van Catarina Tobiasse de Coninck trouwt te Sinoutskerke op 23 augustus 1737 op attestatie van Nisse, met Pietermella Jansse Schipper
82. Joost Adriaanse, boek internet, Geschiedenis van Goes in de 18^e eeuw
83. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, akte 38, folio 42v, 22 maart 1754, geregistreerd wordt dat verschenen voor schout en schepenen van Sinoutskerke *“Jacobus Blok, deurwaarder van de Edele moogende Heeren Staten van Zeeland en levert uijt dien hoofde aan sijn heeren Coopers een hofstede met 20 Gemeten 33 Roeden Lant en Weiye van Foort Janse als in de volgende hoeken ontfangen dhr. Adolf Hageman voor de Heeren Ambagtsheeren van Sinoutskerke en Baarsdorp de helft in de hofstede, landen en weijen en voor de Heeren buitenregenten van het gecombineert Arm- en Weeshuis in Goes”*. Hierna volgt een opsomming van de 15 percelen met hun ligging, *“te saamen de nomber van 20 Gemeten 33 Roeden, de Coop is £ 80 den hoop, te betaalen contant ter leveringhe”*
84. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, akte 41, folio 43v, 22 maart 1754
85. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, akte 55, folio 53, 14 februari 1755
86. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, 54v – 55, 14 februari 1755
87. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3501, folio 39, 17 april 1671
88. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 62, 5 mei 1758
89. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 65, 19 januari 1759
90. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 79, 17 maart 1764
91. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 80v, 13 september 1765
92. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 81v, 17 januari 1766
93. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 86, 12 februari 1768
94. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 93, 5 maart 1772
95. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 95, 9 december 1774
96. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 114v, 18 september 1789
97. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 117, februari 1790, geregistreerd wordt dat de *“Erfgenamen van wijlen mevrouw Judith van Wyngen, weduwe van dhr. J. Krekelenberg levert na drie Sondagse geboden vrij en onbelast aan haaren kooper Daniël Rouw een Weiye gelegen in Kerkhoek, groot 4 Gemet 163 Roeden, de coop is £ 49 Vlaams per Gemet of £ 222-12-9 den hoop”*
98. Notariële akte RAZE 2322, akte 696, 29 december 1790, samengevat luidt de inhoud *“Daniël Rouw, woonende onder de Jurisdiction van Sinoutskerke in deezen Eilande van Zuid-Beveland, dewelke bekende wel en deugdelijk schuldig te weezen aan Cornelis de Jager, woonende binnen deeze stad, eene somme van £ 216-13-4 Vlaams, en belovende den voorschreven somme met den interest van dien à 4 % in 't jaar, ingaande met den eersten der maand Januarij 1791 te zullen restitueren aan denzelven Cornelis de Jager, en langer loopende als dan ook verder interest te zullen betalen naar rato des tijds. En compareerden meede voor mij Notaris ter presentie van de agter genoemde getuigen, Neeltje Oranje, weduwe van wijlen Cornelis Rouw, woonende te Sinoutskerke voorschreeven en Abraham Rouw, woonagtig te 's-Heer Abtskerke, meede in deezen Eilande, dog zijnde thans beide binnen deeze stad, te stellen tot Borgen als eigen en principaale schuldenaaren voor het voornoemde Capitaal van £ 216-13-4 Vlaams, met den daar op te verloopenen*

Interest, beiden tot de volle voldoeningen en aflossingen toe, en tot nakomingen deezes meede te verbinden hunne personen en goederen”

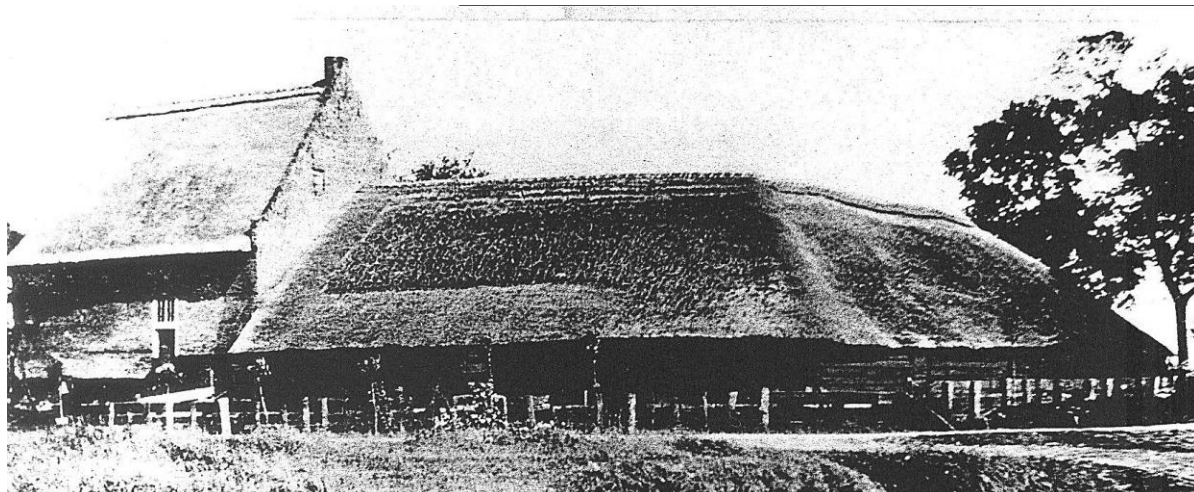
99. Sinoutskerke Schepenakten, RAZE 3502, folio 125, 19 mei 1798, tussen 1794 en 1798 zien we nog regelmatig de naam van Daniël Rouw opdoemen in transportaktes, als eigenaar van aanliggende percelen, de laatste keer op 19 mei 1798
100. Trouwboek 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke, 1667 – 1810, nummer 388, Jan van Gils en Malleentje de Leeuw, wed. van Daniël Rouw, beide wonende alhier, doen ondertrouw op 1 december 1798 en trouwen op 23 december 1798 te Sinoutskerke
101. Trouwgeld Zeeuwse Eilanden, 1763 – 1805, toegangsnummer 511, inv.nr. 47211. De betaling van het trouwgeld door Jan van Gils(t), boerenknecht en Malleentje de Leeuw, weduwe van D. Rouw, is gedateerd op 1 december 1798
102. RAZE 2325, akte 1187, Gemeente Archief Goes, op 11 december 1798 verschijnen Jan Pieterse van Gilst en Magdaleena Pieterse de Leeuw, laatst weduwe van Daniel Rouw, wonende beide te Sinoutskerke, voor notaris Jan de Fouw te Goes, waar zij verklaren *“voornemens te zijn om eerstdaags hun vastgesteld huwelijk te voltrekken, doch vooraf op de navolgende wijze hun Contract van Huwelijk bij deezes te willen vaststellen”*. Als eerste onderdeel van het contract volgt dan dat Jan Pieterse van Gilst *“buiten de gemeenschap gereserveerd houd eene somme van £ 300 Ponden Vlaams, welke vervolgens aan hem in afzonderlijken eigendom zullen toebehooren”*.
103. Bevolkingsregister van Sinoutskerke 1813 en 1815, Gemeentearchief Borssele, de dienstmeiden en boereknechten waren Cornelia Tolhoek (21 jaar, Driewegen), Johanna de Leeuw (25 jaar, Sinoutskerke), Gerard Filius (38 jaar, 's-Heer Hendrikskinderen) in 1811, Tannetje de Reijger (21 jaar, 's-Gravenpolder) en Gerard Hoebeke (14 jaar, Driewegen) in 1813 en Geertruida Hoebeke (16 jaar, Driewegen), Johanna van der Weele (23 jaar, Hoedekenskerke) en Jan Kosten (25 jaar, Heinkenszand) in 1815
104. Akten Burgerlijke Stand, Overlijdensakten 's-Heer Abtskerke, 1811 – 1932, akte nr. 10, 18 juni 1820
105. Memorie van Successie te Goes, folio 89 N 1760, 6 april 1821
106. Notariele akten, Gemeente Archief Goes, Boedel inventaris van roerend en onroerend goed, Inventarisnummer 1285, aktenummer 4724, 25 januari 1822
107. Bevolkingsregister van Sinoutskerke 1826, Gemeentearchief Borssele
108. Akten Burgerlijke Stand, Huwelijksakten 's-Heer Abtskerke 1811-1932, akte nr. 1, 6-1-1825
109. Zie bijlage 3 van de akte van inventarisatie, waarin de beëdiging van de twee taxateurs door de vrederechter te Goes, Pieter Ossewaarde, beschreven wordt
110. De hoeveelheid kontante penningen bedroegen fl. 44,= volgens de Memorie, volgens de Inventaris fl. 80,=. In de Memorie wordt geen melding gemaakt van doodschulden, in de Inventaris staat hier een post voor geregistreerd van fl. 36,= onder de lasten
111. Met name zijn twee broers Cornelis en Maarten van Gilst, beiden landman te Zuidzande, zetten hun aanspraken op hun deel van de erfenis met akten van Jan de Gardeyn, notaris in Groede, kracht bij. Behalve Cornelis van Gilst, die in 1824 overleed, waren het allen al nakomelingen van de broers en zus. Naast Maarten van Gilst, waren ook Christiaan van Gilst, schippersknecht te Colijnsplaat (op 7 februari 1776 op 28-jarige leeftijd verdronken bij de dijk van Ouwerkerk), David van Gilst, veerman te Wolphaartsdijk en Cornelia Schipper-van Gilst te Wolphaartsdijk, in 1820 al overleden. Doordat in de periode na het overlijden van Jan van Gilst tot aan de dood van zijn weduwe Johanna de Witte in 1834, ook een aantal van hun kinderen kwamen te overlijden, moest toen de 3^e generatie al in actie komen om hun deel van de erfenis op te eisen.
112. Janna de Witte werd in 1770 op 's-Gravenpolder geboren en trouwde daar als boerenmeid op 14 december 1805 met Jacobus Vermaire, boerenknecht. Zij hertrouwde te 's-Gravenpolder op 43-jarige leeftijd op 11 februari 1813 als dochter van Cornelis Davids Witte en Anthonette Minnaard met Jan van Gilst, landbouwer, 52 jaar, geboren te Wolphaartsdijk en weduwnaar van Magdalena de Leeuw. Na de dood van Jan van Gilst in 1820 trouwde Janna de Witte op 6 januari 1825 voor de 3^e keer, 55 jaar oud, met Isaac Martijn, geboren te Axel, 41 jaar, landbouwer.
113. In 1824 overleed niet alleen Jan van Gilst's laatste broer Cornelis van Gilst, maar hiervoor kwam diens vrouw Suzanna Adriaansen in september 1823 al te overlijden. In december 1823 benoemde Cornelis van Gilst bij testament zijn enige stiefzoon Jannis Andriessen tot zijn erfgenaam, die echter in 1829 ook kwam te overlijden. Hierdoor werden de 4 stief-kleinkinderen Andriessen de rechtmatige erfgenamen. Ook de dochter Christina van

Gilst van zijn oudste broer Christiaan was al in 1811 overleden, 35 jaar oud, zodat ook hier 2 kleinkinderen de erfgenamen waren. Voor zijn broer Maarten van Gilst, overleden in 1809, trad als erfgenaam en procuratiehouder voor zijn 2 zussen, zijn zoon Pieter van Gilst op. Van deze 2 zussen overleed in 1827 Suzanna van Gilst, waardoor ook hier 2 minderjarige kleinkinderen erfgenamen werden. Ook de zus van erflater Jan van Gilst, Cornelia, gehuwd met Cornelis Schipper, was reeds in 1818 overleden. Voor hun 4 kinderen trad eveneens als gemachtigde de hiervoor genoemde Pieter van Gilst op. Van zijn broer David van Gilst en Aaltje van Strien, was de dochter Wilhelmina (of Willemijntje) van Gilst belangrijk door een onderhandse lening van fl. 720,= die zij verstrekt had aan haar oom Jan van Gilst. Samen met haar man Jan Westrate vond in 1823 overdracht van deze schuld plaats naar Pieter Roetert Tak. In 1837 waren er in totaal 15 erfgenamen, 7 kinderen en 8 kleinkinderen van de oorspronkelijke 5 erfgenamen (zie stamboom van Gilst).

114. Krantenbank Zeeland, Advertentie Goesche Courant, 7 april 1837
115. Notariële akten, Gemeente Archief Goes, Verkoop onroerend goed, Inventarisnummer 1498, aktenummer 867, 19 april 1837
116. De vruchten te velde in 1837 waren tarwe, paardebonen, koolzaad en klavers, die geteeld werden op de percelen D-200, 165, 166, 167, 83, C-72, E-261, 280 en F-304. De lasten hierop bestonden onder andere uit een jaarlijkse uitkering of levering van tarwe aan de armen (*“perceel E-261 is belast met de levering van 80 happen goede tarwe in het jaar ten behoeve van de Armen van Sinoutskerke, begroot op een waarde van fl. 5,= welke tot kapitaal gebracht, bedraagt fl. 100,=”*), erfpacht ten behoeve van het domein en openstaande grondlasten en waterpenningen.
117. Notariëel Archief Goes, Inventaris nummer 1498, aktenummer 884, 5 mei 1837, Gemeente Archief Goes.
118. Notariëel Archief Goes, Inventaris nummer 1498, aktenummer 893, 24 mei 1837, Gemeente Archief Goes, de veiling van de partij mest vond plaats op *“het dorp Nisse, in de herberg bewoond bij Jacob Verhage, ten verzoeke van den weledelen heer Pieter Roetert Tak, eigenaar, woonachtig te Middelburg”* en betrof *“de openbare verkoop en toewijzing van een partij mest, gelegen in de mestput van het hoeffe aankomende den verkoper, thans nog bewoond door Isaac Martin in de gemeente van Sinoutskerke”*.
119. Kadastrale Leggers, Serie 1, leggerartikel 280, Johanna de Witte, weduwe Jan van Gils, landbouweresse te Sinoutskerke en Isaac Martin
120. Kadastrale Leggers, Serie 1, leggerartikel 240, Pieter Roetert Tak, rentenier te Middelburg, hij werd geboren op 6 februari 1768 in Eede (Zeeuws Vlaanderen), overleden op 8 april 1857 te Middelburg, 89 jaar oud. Hij was poorter van Middelburg en mede eigenaar van de fa. de Ligny, kooplieden in laken en linnen te Middelburg. Hij trouwde op 10 mei 1800 te Sluis met Dina Anthoinette Vermere, geboren te Aardenburg op 22 april 1779, overleden op 10 juli 1832, 53 jaar oud te Middelburg.
121. Na de dood van Pieter Roetert Tak in 1857 kwam perceel 307 in bezit van zijn dochter Dina Frederika Tak, die gehuwd was met Francois Ermerins. Uit dit huwelijk werden 2 kinderen geboren, Jan Gerrit Ermerins (* 1852) en Adriana Wilhelmina Ermerins (* 1856). Toen Dina Frederika Tak in 1899 op 80-jarige leeftijd kwam te overlijden, kwam het perceel weiland onder hetzelfde artikelnummer 584 op naam van beide kinderen te staan, ieder voor ½. In 1911 kwam Jan Gerrit Ermerins, ongehuwd, ingenieur bij de waterstaat in Vlissingen, op 58-jarige leeftijd te overlijden, waardoor zijn zus Adriana Wilhelmina alleen eigenaresse werd. Zij was in 1881 gehuwd met Pieter Keg, geb. in Zaandam, die directeur werd bij de posterijen en in 1917 te Middelburg overleed. In de loop van 1912 moet de fam. Keg met het Armbestuur van Sinoutskerke onderhandeld hebben over weer een andere verdeling van de oorspronkelijke percelen 154 en 155, die uiteindelijk leidden tot opnieuw een herverkaveling. Aan het resultaat te oordelen ging het de fam. Keg vooral om verlost te worden van de scheiding met perceel 147, de watergang, perceel 306 (figuur 35). Met name de hierop rustende onderhoudsverplichtingen waren zij waarschijnlijk liever kwijt dan rijk. Dit leidde tenslotte in april 1913 tot de huidige verkavelingstoestand, zoals weergegeven op de hulpkaart in figuur 35b. De nieuwe grens tussen perceel 379 en 380 wordt nog steeds gevormd door een met riet gevulde sloot. Toen ook Adriana Wilhelmina Ermerins in 1931 op 74-jarige leeftijd te Domburg overleed, erfde haar dochter Adriana Wilhelmina Petronella Keg het weiland, perceel 380 (artikel 1631). Zij was toen 36 jaar, geb. 1895 te 's-Hertogenbosch en gehuwd kort na de dood van haar vader in 1917, met Murk Jan Schoen, geb. te Zaandam, scheikundig ingenieur. Op hun naam bleef het perceel tot 1981 staan.
122. Krantenbank Zeeland, Advertentie Goesche Courant, 19 mei 1837
123. Notariëel Archief Goes, Verkoop onroerend goed, Inventaris nummer 1498, aktenummer 891, 25 mei 1837, Gemeente Archief Goes.

Hoofdstuk 3

EEN PACHTERS-DYNASTIE IN DE GOUDEN EEUW

De ontwikkeling van pacht en eigendom van de landerijen

bij de hofstede het Hoge Huis

1596-1981

**Jaap Minnaard
Middelburg, januari 2024**

Een pachtersdynastie in de Gouden Eeuw

De ontwikkeling van pacht en eigendom van de landerijen bij de hofstede het Hooge Huis
in de Kerkhoek bij Sinoutskerke

1. Inleiding	2
2. Dierick Heijndricxs' hof en landerijen, 1596 – 1636	3
2.1 Landerijen in de Kerkhoek	4
2.2 Landerijen en boerderij in de Thijshoek	8
2.3 Landerijen in de Wiegenhoek	10
2.4 Landerijen in de Willem Wittenshoek	10
2.5 Ontwikkelingen in de andere veldhoeken	11
3. Geert Diericxs en zijn 180 Gemeten landerijen, 1636 – 1689	12
3.1 De genealogie van Geert Diericxs	12
3.2 Ontwikkeling landerijen in de Kerkhoek	13
3.3 Op het overname pad	16
3.4 Stabilisatie landerijen	19
3.5 Ontwikkelingen in de Thijshoek	21
3.6 Ontwikkelingen in Willem Wittenshoek	23
3.7 De grootste boer uit de streek	24
3.8 Groei eigen vermogen aan landerijen	25
4. Gerard Dirkse Jr., een succesvolle boer in crisistijd, 1689 – 1744	26
4.1 De strijd om de macht op Tôôhuus	26
4.2 De verdeling van de landerijen	27
4.3 Invloed economische ontwikkelingen	28
4.4 Ontwikkelingen in grondaankopen op Tôôhuus	30
4.5 Het einde van de dynastie Remstee	31
5. Hendrik Frederik de Loos, een predikant als schoonzoon, 1744 – 1763	33
5.1 Echte man en vrouw, woonagtig tot Cattendijke	33
5.2 Dominee annex grootgrondbezitter	34
5.3 Verhuizing Johanna Remstee, wed. de Loos naar Goes	34
5.4 Twee begraferissen te 's-Gravenpolder	35
5.5 De nalatenschappen en de erfgenamen	36
5.6 Baten en lasten Johanna Remstee	36
5.7 Baten en lasten Pietemella Jans Nijse	37
5.8 Het einde van een tijdperk	40
6. Christiaan Jacobsse Everse, de volgende dynastie, 1763 – 1814	41
6.1 Jacob Everse, vader en voogd over zijn minderjarige zoon Christiaan	41
6.2 Een hofstede met 94 Gemeten 207 Roeden landerijen	42
6.3 Ontwikkelingen in grondbezit en boerderijen	43
6.4 Een nieuwe lening van £ 500 Vlaams	46
7. Adriaan Everse en verdere nakomelingen, 1814 – 1865	48
7.1 Erfgenamen landerijen binnen Sinoutskerke	48
7.2 Het aandeel aan landerijen voor Tôôhuus	49
7.3 De weduwe Everse hertrouwt haar neef	51
7.4 Teleurstellende resultaten in de landbouw	52
8. Marinus Everse, de 3^e generatie, 1865 – 1909	53
8.1 Verdeling landerijen en vruchten te velde	53
8.2 Nieuwe periode van voorspoed en welvaart	54
9. Quinten van de Vrie Sr., de schoonzoon Everse, 1909 – 1920	55
9.1 Diepe crisis en agrarische revolutie	55
9.2 Afbraak en nieuwbouw Tôôhuus	57
9.3 Vorm en indeling oude woonhuis	58
10. Quinten van de Vrie Jr., 1920 – 1935	60
10.1 Verdeling landerijen Quinten van de Vrie Sr.	61
10.2 Verkoop Tôôhuus aan Johannes Pilaar, oud-notaris en rentmeester	63
11. Samenvatting en conclusies	63
Bronnen en noten	69

Een pachtersdynastie in de Gouden Eeuw

De ontwikkeling van pacht en eigendom van de landerijen bij de hofstede het Hooge Huis
in de Kerkhoek bij Sinoutskerke

1. Inleiding

Wanneer op 15 april 1902 Marinus Everse, 81 jaar oud, op het Hooge Huis aan de Noordweg 1 te Sinoutskerke komt te overlijden, gevolgd door zijn vrouw Dina Mol op 20 mei 1909, is definitief de tijd aangebroken om de bakens te verzetten. De oude middeleeuwse hofstede "Tôôhuus" heeft zijn langste tijd gehad en de opvolgers van Marinus Everse, telg uit het geslacht Everse dat dan al sinds 1763 het Hooge Huis bestiert, staan klaar om hier iets aan te doen. Deze opvolgers, Marinus Everse's oudste dochter Pieternella Everse en haar man Quinten van de Vrie halen op 12 augustus 1909 de Goesche Courant met het onderstaande artikel (1).

Figuur 1. Tôôhuus gezien vanuit de Baarsdorpseweg met de hoekvormige boerenschuur

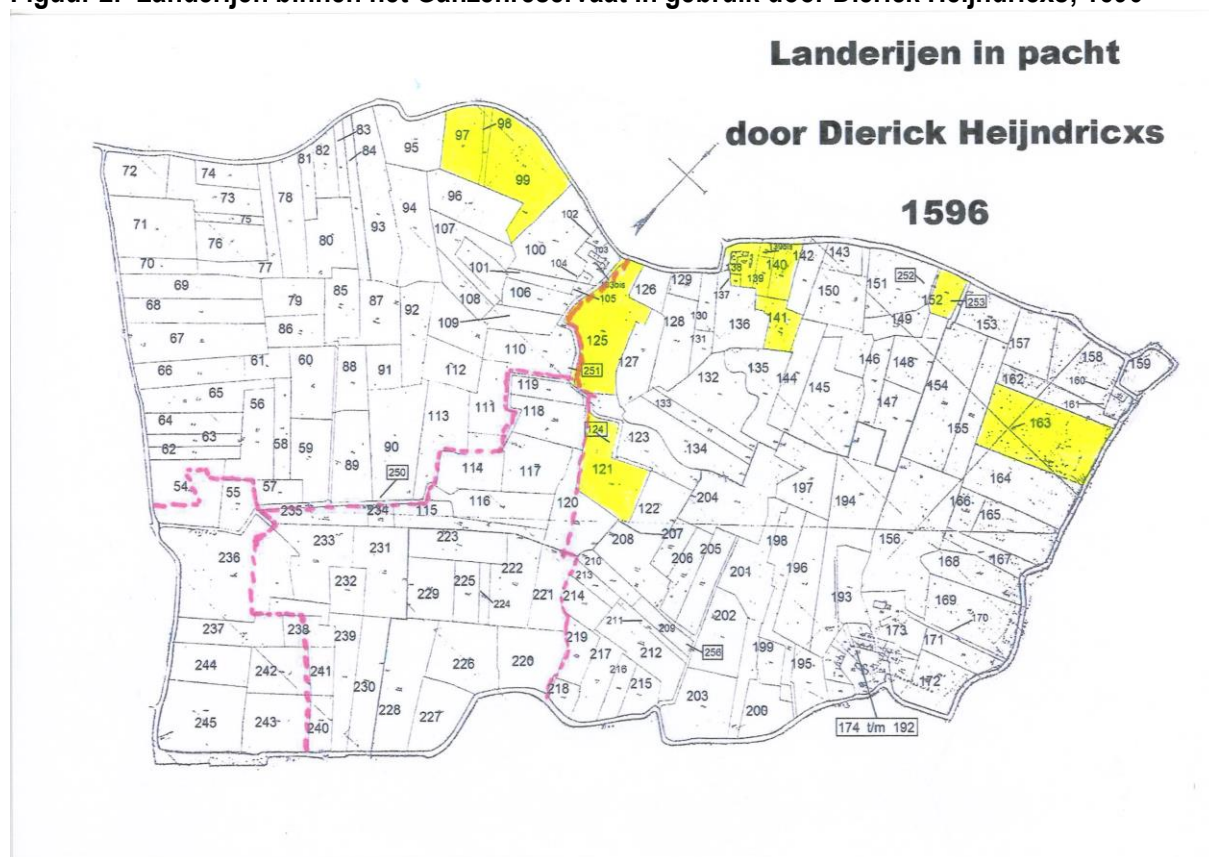

"In het bekende weivlak "De Poel", het oudste gedeelte van Zuid-Beveland, ligt niet ver van het gehucht Sinoutskerke een oude landhoeve "Het Hooge Huis". Omringd door lage weilanden is het huis op een hoogte gebouwd en bovendien flink opgetrokken, zoodat het ver in den omtrek zichtbaar is. Het huis draagt het jaartal 1624 en is van binnen en buiten zeer ouderwetsch. Tot voor eenige jaren waren in de kruisboogvensters in de voorgevels, nog in lood gevatte ruitjes. De ramen in den zijgevel zijn nieuwer. Het dak is nog met riet gedekt. De bouworde is die van alle oude Zuid-Bevelandsche woningen: deur in den voorgevel met twee zijramen van kelderkamer en voorhuis of ook van een kleine slaapkamer met gang, welke soms met een winkelhaak loopt om het wintervertrek naar de schuur, achter tegen de schuur het groote woonvertrek, waar 's winters gehuisd wordt. In de zijkamertjes van "Het Hooge Huis" zijn nog zeer ouderwetsche bedsteden met eenig snijwerk. In het wintervertrek ziet men een grooten, ouden schoorsteen, waaronder en niet waarvoor zich het gezin bij guur weer rond het houtvuur schaart, gelijk onze voorvaderen dit voor tweehonderd jaar deden. De vrouw van den huidigen eigenaar, wier vader en grootvader ook bezitters der hoeve waren, herinnert zich nog hoe 's winters de woning met erf na langdurige herfstregens als een eilandje boven het water uitstak. Nu gebeurt dit nooit meer, dank zij den verbeterden waterafvoer, ook is de hoeve door een grintweg met Goes verbonden. Heel de Poel trouwens is verbazend in waarde gestegen. Alleen ganzen, Kieviten en eenden hebben ernstige redenen om dit ten zeerste te betreuren, want hun economische toestand is er sterk door gedaald. Om op Het Hooge Huis terug te komen, het zal dezer dagen afgebroken worden en de eigenaar laat een nieuwe woning bouwen. Niemand kan het den man euvel duiden, al is het waar, dat de Poel weer één van haar eigenaardigheden gaat verliezen. De kerken van Baarsdorp en Sinoutskerke zijn weg en nu "Het Hooge Huis" weer. Het oude gaat voorbij....."

2. Dierick Heijndricxs hof en landerijen, 1596 – 1636

Voor de oudst bekende geschiedenis van het Hooge Huis gaan we terug naar 1596. Dierick Heijndricxs was de vroegst beschreven boer op Tôôhuus, waarop hij boerde van 1596 tot 1638. De hofstede lag op een secundaire kreekrug aan de Noordweg, in de Kerkhoek binnen de heerlijkheid Sinoutskerke. De naam Tôôhuus heeft de boerderij vermoedelijk pas gekregen na het verdwijnen door slooping in 1838 van de hofstede 't Hooch Huys op de vliedberg bij Sinoutskerke. In de beschikbare bronnen komt deze naam niet voor bij de boerderij aan de Noordweg, terwijl de naam 't Hooch Huys voor de boerderij op de vliedberg in de overlopers en diverse koopakten in de periode 1596 – 1838 regelmatig genoemd wordt (2). De boerderij met huis en erf aan twee scherpe bochten in de Noordweg, waar ook de vroegere Baarsdorpseweg op uitkomt, is in de overlopers niet direkt geregistreerd. Dit was met meerdere boerderijen het geval indien ze onbelast waren. Echter, in de aanhef van het tweede trajekt van de overloper 1596 wordt hij genoemd als *“Sprinkçkt noort oost aen Dierick Heijndricxs hof, zuijt en oost oppe”*. De lokalisering van de boerderij op perceel 138 blijkt tevens uit de ligging en oppervlakte van de percelen die hierna in de overloper worden beschreven. Ook vinden we later een bevestiging van de ligging in één van de transportaktes (3). Dierick Hendricxs was in 1596 weliswaar een grote pachtboer, maar had in de Kerkhoek geen enkel perceel bouwland, weiland of boomgaard in eigendom. Opvallend is dat hij het merendeel van de percelen pacht van Macharis Mertssen en de rest van kerkelijke instellingen.

Figuur 2. Landerijen binnen het Ganzenreservaat in gebruik door Dierick Heijndricxs, 1596

Naast 11 percelen die hij pacht in de Kerkhoek met een totaal oppervlakte van 18 Gemeten 90 Roeden had hij in 1596 nog 5 percelen in de Thijshoek ter grootte van 8 Gemeten 114 Roeden (percelen 97, 98, 99). Een karakteristiek van deze percelen is dat ze praktisch allemaal liggen aan direkt goed bereikbare buitenwegen of toegankelijke wegelingen (figuur 2). Aan de noordkant van de Noordweg, tegenover de percelen 97, 98 en 99 in Thijshoek, had Dierick Heijndricxs in Willem Wittenshoek nog 5 percelen in pacht, overeenkomend met de 4 kadastrale percelen 300, 301, 302 en 303 met een gezamenlijk oppervlak van 7 Gemeten 147 Roeden (zie hoofdstuk 7). Het grootste deel van zijn pachtgronden had Dierick Heijndricxs echter bijna tegenover zijn boerderij in de Noordhoek, aan de noordkant van de Noordweg. De Noordhoek begint in de aanhef van de beschrijving van de percelen met *“Noorthouck ende begint van Westen inne over Dierick Heijndricxs hof”*. Meteen het eerst genoemde perceel van 1 Gemet 25 Roeden staat omschreven als *“Dierick Heijndricxs boogaert”*. Dit perceel is ook de enige uitzondering, waar Dierick Heijndricxs eigenaar en gebruiker van was.

Figuur 3. Landerijen in gebruik door Dierick Hendricxs in Sinoutskerke in 1596

	Veldhoek	Gemeten en Roeden	Aantal percelen
1.	Hoek Bezuiden 't Moolwater	----	----
2.	Welhoek	----	----
3.	Hoek Achter Thijshoek	----	----
4.	Hoek Voor Thijshoek	8 Gemet 114 Roeden	5
5.	Willem Wittenshoek	7 Gemet 147 Roeden	5
6.	Moolhoek	----	----
7.	Kerkhoek	18 Gemet 90 Roeden	11
8.	Wiegenhoek	----	----
9.	Noordhoek	28 Gemet 83 Roeden	14
10.	Grote Oosthoek	5 Gemet 99 Roeden	3
11.	Kleine Oosthoek	7 Gemet 117 Roeden	4
	Totaal	75 Gemet 50 Roeden	42

In totaal had hij in de Noordhoek 14 percelen in pacht met een oppervlakte van 28 Gemeten 83 Roeden. Tenslotte pachtte Dierick Heijndricxs nog percelen in de Grote en Kleine Oosthoek. In de Grote Oosthoek had hij 3 percelen met een oppervlakte van 5 Gemeten 99 Roeden in pacht, in de Kleine Oosthoek 4 percelen met een oppervlakte van 7 Gemeten 117 Roeden. In totaal pachtte Dierick Hendricxs in 1596 landerijen in 6 van de 11 veldhoeken van de heerlijkheid Sinoutskerke, die voor een groot deel ook rond zijn hofstede lagen. Op 42 percelen, waarvan 1 in eigendom, bedreef hij op 75 gemeten 50 Roeden, akkerbouw, veeteelt en fruitteelt (figuur 3).

2.1 Landerijen in de Kerkhoek

Kadastraal gezien had Dierick Heijndricxs in 1596 in de Kerkhoek de percelen 125, 139, 139bis, 140, 141, 152, 163 en 121 in pacht. Hij wist de hoeveelheid grond die hij bewerkte in deze veldhoek in de loop der jaren geleidelijk te verhogen van 18 Gemeten 90 Roeden (1596) tot 28 Gemeten 79 Roeden (1631) (4). In deze periode van 35 jaar verwerft hij aanvankelijk alleen de vlakbij zijn hofstede liggende percelen 139, 139bis plus de percelen 140, 141 en 152 in eigendom. Dit is in totaal 3 Gemeten 193 Roeden op de 18 Gemeten 90 Roeden die hij in bewerking heeft, ofwel ongeveer 20 %.

Figuur 4. Perceel 125 met links de boerderij Noordweg 3 en op de achtergrond Noordweg 1 en 2

Perceel 125

De Kerkhoek begint in het uiterste noordwesten met de weergave van perceel 125 in drie delen, 2 G 5 R, 2 G 26 R en 1 G 81 R wat omgerekend 210 are is, volgens de OAT 204 are. Deze drie stukken had Dierick Heijndricxs gedurende de gehele periode van 1596 – 1638 in pacht, hoofdzakelijk van de familie Mertssen (zie bijlage 1, tabel 29). Zo was de eigenaar in 1596 Macharis Mertssen. Alleen in 1603 is perceel 125 eigendom van de kinderen van Jacob Jacobsz Keyser. In 1617 wordt Willem Mertssen Driewegen eigenaar, in 1624 Willem Mertssen Drijwegen Wed. & Erfgenamen en in 1631 Willem Mertsse Drijwegen Weese & Erfgenamen.

Perceel 139, 139bis

Perceel 139, 139bis is een vroege van 234 Roeden, die in 1596 eveneens eigendom is van Macharis Mertssen. In 1603 staat het perceel op naam van Dierick Heijndricxs die dan ook de gebruiker is. In 1617 wordt het perceel van 234 Roeden geregistreerd als *“Dierick Heijndricxs boogaert, baant Dierick Heijndricxs”*. De boomgaard van 234 Roeden zou de gehele periode in eigendom en gebruik van de hofstede blijven. Ook in de kadastrale periode staat perceel 139 geregistreerd als boomgaard van 20,8 are. Samen met de tuin (perceel 139bis) van 7,3 are komen de 2 percelen met 28,1 are redelijk goed overeen met de oppervlakte van de oude boomgaard van 234 Roeden.

Figuur 5. Perceel 152 met op de achtergrond de contouren van Tôôhuus

Perceel 140, 141

Perceel 140 en 141 waren destijds anders verkaveld dan op het minuutplan staat aangegeven. Ze waren toen ingedeeld in 3 stukken, een noordelijk deel (156 Roeden), een middenstuk (1 Gemet 256 Roeden) en een zuidelijk deel (164 Roeden). Een deel van perceel 140 (156 Roeden) bleef gedurende de 17^e eeuw in bezit van de Kerk van Sinoutskerke, maar werd in de loop van de tijd wel in erfpacht uitgegeven. Het middenstuk van 556 Roeden wist Dierick Heijndricxs vanaf 1603 in eigendom te verwerven. Een deel van perceel 141 (164 Roeden) had Dierick Heijndricxs aanvankelijk niet in pacht of eigendom. Vermoedelijk was dit het oostelijke stuk, ten zuiden van perceel 142. Dit vormde met perceel 142 (1 G 105 R) een perceel van 1 G 269 R wat tot 1624 in eigendom en gebruik bleef van Cornelis Dignis. In 1624 staat dit perceel geregistreerd als *“Jochem Marinisse's boogaert, baant selve”*. Het perceel van 1 G 269 R wordt in 1631 weer verkaveld en vergroot tot 3 G 182 R, waarbij delen van perceel 150 en 144 erbij getrokken worden. Als eigenaren worden dan geregistreerd *“Dierick Heijndricxs, hier inne 2 G 77 R ende Jozias Jansse 1 G 105 R, tsamen 3 G 182 R”* en als baander *“baant ider 't sijne”*. Jozias Jansse had hier blijkbaar perceel 142 in bezit en in gebruik. Perceel 142 is ook in latere perioden niet in eigendom en gebruik van de hofstede.

Perceel 152

Perceel 152 wordt in 1596 nog gepacht van Macharis Mertssen maar is vanaf 1603 in bezit van Dierick Heijndricxs en blijft daarna de gehele periode in eigendom en gebruik van zijn opvolgers op de hofstede. Het perceel van 1 Gemet 3 Roeden lag ingeklemd tussen de wegelingen 252 en 253. Wegeling 253 is het Zoute Wegeling aan de watergang die uitkomt bij de duiker aan de Noordweg (5) (figuur 6).

Figuur 6. Het Zoute Wegeling (253) met links de watergang en duiker

Perceel 144, 145, 150

In 1631 koopt Dierick Heijndricxs de percelen 144, 145 en 150 van Jan Cornelis en Huybe Dignisse. Ook in deze aankoop heeft hij te maken met andere participanten. Zo koopt en bewerkt hij een deel van perceel 145 (2 Gem 140 Roeden) samen met Jan Pierss Hooch(uys) (*Dierick Heijndricxs met Jan Pierss Hooch(uys) hier in 105 R tsamen 2 G 140 R, baant Dierick Heijndricxs zijn deel en Jan Pierss 't sijne*). In een deel van de aankoop van perceel 150 (2 G 117 R) participeert de kerk (Cappelrie) en dit stuk wordt gepacht door Jan Marinisse (*Dierick Heijndricxs met de Cappelrie daer in 150 R tsamen 2 G 117 R, baant Dierick Heijndricxs zijn deel en Jan Marinisse Cappelrie's deel*). Met de aankoop van de percelen 144, 145 en 150 in 1631 wordt de bewerkte oppervlakte van Dierick Heijndricxs in de Kerkhoek verhoogd tot 28 Gemeten 79 Roeden. Hierdoor stijgt ook de oppervlakte grond in eigendom tot 13 Gemeten 182 Roeden ofwel 48 % op het totaal.

In figuur 7 zijn de percelen aan landerijen die Dierick Heijndricxs in het Ganzenreservaat in de periode 1596 – 1638 op enig moment in gebruik had, per veldhoek weergegeven.

Figuur 7. Landerijen binnen Ganzenreservaat in gebruik door Dierick Heijndricxs, 1596 - 1638

Kerkhoek	Perceel	Volgnr.	Opp. in G en R	Opp. in are	Opp. OAT	Vershil			
	125	1	2 G 5	79,1	204,2	- 6,7			
		3	2 G 26	81,9					
		4	1 G 81	49,8					
	126	2	1 G 23	42,3	42,2	- 0,1			
		139, 139 ^{bis}	15	0 G 234			30,6	28,1	- 2,5
		140, 141	16	0 G 156			20,4	102,4	- 12,2
		144	17	1 G 256	72,7	93,3	+ 3,2		
			18	0 G 164	21,5				
			21	2 G 89	90,1				
	145	22	2 G 104	92,1	181,9	- 7,0			
		23	2 G 140	96,8					
	150	20	0 G 230	30,1	164,7	+ 40,8			
		24	2 G 117	93,8					
	152	33	1 G 3	39,6	39,1	- 0,5			
	163	41	1 G 295	77,8	181,8 ¹⁾	- 4,4			
42		1 G 100	52,3						
43		1 G 129	56,1						
120	93	0 G 196	25,6	67,9 ²⁾	- 11,1				
	94	1 G 108	53,4						
121	95	4 G 5	157,6	148,2	- 9,4				
Thijshoek	72	1	1 G 0	39,4	89,4	- 0,9			
		2	1 G 89	50,9					
	71	4	0 G 589	77,0	89,5 ³⁾	+ 12,5			
	69	7	2 G 274	114,3	110,6	- 3,7			
	67 ^b	10	1 G 98	52,1	47,1 ⁴⁾	- 5,0			
	66	11	2 G 99	91,4	92,6	+ 1,2			
	93	38	4 G 17	159,2	175,6	+ 16,4			
	97	43	2 G 170	100,7	95,6	- 5,1			
	98	44	0 G 136	17,8	16,6	- 1,2			
	99	45	2 G 217	106,9	204,7	- 5,6			
		46	0 G 293	38,3					
		48	1 G 198	65,1					
	100	51	2 G 24	81,6	84,1 ⁵⁾	+ 2,5			
	102, 103	52	0 G 150	19,6 ⁶⁾	49,0	+ 29,4			
	114	65	0 G 138	18,1	17,9	- 0,2			
89	72	0 G 466	61,0	116,3	+ 9,0				
	73	1 G 54	46,3						
88	74	0 G 591	77,3	73,4	- 3,9				
Wiegenhoek	120	33	0 G 429	56,1	56,1	0,0			
	114	35	2 G 98 ⁷⁾	91,3	91,3	0,0			
	118	38	1 G 0	39,2	49,3 ⁸⁾	+ 10,1			
	119	39	1 G 21 ⁹⁾	42,0	44,7	+ 2,7			

1) Van de in de OAT vermelde oppervlakte van 260,3 are is hier de 2 Gemeten of 78,5 are in mindering gebracht, die Dierick Heijndricxs niet in pacht of in gebruik had

2) De in de OAT geregistreerde oppervlakte van 124 are is hier verminderd met het deel van perceel 120 wat bij de Wiegenhoek hoort (56,1 are)

3) De in de OAT vermelde oppervlakte van perceel 71 van 166 are is verminderd met 76,5 are, het deel wat Dierick Heijndricxs niet in pacht of in gebruik had

4) In de OAT wordt alleen de totaal oppervlakte van perceel 67 vermeld (164,8 are), hier is de oppervlakte van perceel 67^a op in mindering gebracht

5) Het betreft hier 1 van de drie deelpercelen van perceel 100, de oppervlakte van 164,9 are is verminderd met de 2 andere deelpercelen van 296 Roeden en 1 Gemet 22 Roeden

6) Zie de discussie in hoofdstuk 5

7) Dit (deel)perceel had Dierick Heijndricxs in 1624 alleen nog in eigendom, het perceel wordt in dat jaar gepacht door Dierick Jacobssen, in 1631 is het nog steeds in bezit van Dierick Heijndricxs, maar "baant selve", in 1638 staat als eigenaar geregistreerd Dierick Heijndricxs Wed. en als pachter Geert Diericxs, zijn zoon

8) De oppervlakte van dit perceel is verminderd met het deel wat niet gepacht werd door Dierick Heijndricxs (1 Gemet 72 Roeden)

9) Dit perceel was vanaf 1603 eigendom van Heijndric Diericxs, waarschijnlijk de vader van Dierick Heijndricxs. In 1617 stond perceel 119 op naam van Heijndric Diericxs Wed. en Kinderen, als pachter staat dan Dierick Heijndricxs geregistreerd

Figuur 8. De veedrinkput op de grens van perceel 144 en 145, op de achtergrond de boerderijen aan de Noordweg

Perceel 163

Perceel 163 was de gehele periode die Dierick Heijndricxs boerde op 't Ooge Uus verdeeld in 4 stukken, waarschijnlijk omdat er ook 4 verschillende eigenaren waren. Van deze 4 delen pachtte Dierick Heijndricxs er 3 (595 R, 400 R, 429 R), in hoofdzaak van de familie Mertssen en 2 kerkelijke instellingen (kerk en pastorie van Sinoutskerke). Het vierde stuk vormde met 2 Gemeten 30 % van het perceel, zodat Dierick Heijndricxs 70 % van perceel 163 in pacht had.

Perceel 121

Perceel 121 (4 G 5 R) was bereikbaar via het wegeling 251. Het perceel was eigendom van Ockers Capelrie en bleef dat tot 1666 toen Dierick Heijndricxs' opvolger, Geert Diericxs het aankocht.

Na de dood van Dierick Heijndricxs in 1636 worden de landerijen overgedragen aan zijn zoon Geert Diericxs. De familieverhoudingen worden ook nog weer bevestigd bij de overdracht van een aantal percelen aan Geert Diericxs in 1638, waarbij sprake is van "*Dierick Heijndricxs Weese, baant Geert Diericxs*". (6).

2.2 Landerijen en boerderij in de Thijshoek

In de periode 1596 – 1638 koopt Dierick Heijndricxs naast een aantal percelen grond, in 1617 ook de boerderij in Thijshoek op perceel 103 naast het wegeling 251 (zie hoofdstuk 4). De verklaring voor de aankoop van een tweede boerderij zou kunnen zijn dat Dierick Heijndricxs reeds in een vroegtijdig stadium een bedrijf voor zijn zoon Geert Diericxs wilde reserveren. Toen echter ca. 1636 zijn vader overleed, boerde Geert Diericxs verder op Tôôhuus en verkocht hij de boerderij aan de Noordweg 3 aan Jacob Jacobsse Meule. Aannemelijker is dat Dierick Heijndricxs in 1617 de boerderij kocht omdat de kwaliteit van Tôôhuus sterk verslechterde. Op grond van de aangebrachte muurankers is Tôôhuus in 1624 nieuw gebouwd. Wellicht is Dierick Heijndricxs om deze redenen gedurende de periode 1617 – 1624 ook daadwerkelijk op de boerderij aan de Noordweg 3 gaan wonen. Eén van de consequenties van de aankoop van de 2e boerderij was dat Dierick Heijndricxs in 1617 ook een aanzienlijk areaal aan pachtgrond erbij kreeg. Dit waren de percelen 66, 67^b (311), 69, 88, 89, 100, 102, 103, 114, waarvan de geschiedenis beschreven is in hoofdstuk 5 Hierdoor had hij in 1617 in de veldhoeken Kerkhoek, Thijshoek, Wiegenhoek, Willem Wittenshoek, Noordhoek en de Grote en Kleine Oosthoek een maximum van 105 Gemeten 181,5 Roeden land in bewerking. In 1624 koopt Dierick Heijndricxs de percelen 71 en 72 van Pieter Marinissen uit Goes in drie deelpercelen, waarvan de geschiedenis reeds elders beschreven is.

Figuur 9.

Percelen 97, 98 en 99 vanaf de Noordweg

Perceel 97, 98, 99

Dierick Heijndricxs pacht in 1596 in Thijshoek de percelen 97, 98 en 99 van de eigenaren, het Armbestuur in Goes, kerk van Sinoutskerke en Macharis Mertssen (bijlage 1, tabel 15, 16). Hierbij was perceel 99 nog onderverdeeld in 3 stukken van 2 Gemeten 217 Roeden, 293 Roeden en 1 Gemet 198 Roeden. Het eigendom van de percelen 97 en 98 bleef de gehele periode tot 1638 in bezit van de genoemde kerkelijke en sociale instellingen. Het eigendom van de 3 deelpercelen van 99 wisselde weliswaar nog een paar keer, maar Dierick Heijndricxs hield de percelen allen in pacht of gebruik tot 1638. Nadat perceel 99 in 1603 in bezit is gekomen van Jacobmyne Hubrechts Erfg., ziet Dierick Heijndricxs in 1617 kans om 2 delen (2 Gemeten 217 Roeden en 293 Roeden) in eigendom te krijgen. Het derde stuk van 1 Gemet 198 Roeden is dan in handen van Cornelis Letel met *“Ecce hic daer inne 225 Roeden”*. Wanneer hij dan in 1624 ook het derde deel van 1 Gemet 198 Roeden in eigendom krijgt, participeert nog steeds de kerk van Sinoutskerke hierin (figuur 10).

Perceel 93

In 1624 koopt Dierick Heijndricxs perceel 93 met een oppervlakte van 4 Gemeten 17 Roeden. Hij blijft het perceel zelf bewerken (*“baant zelve”*) tot de overdracht van de hofstede aan zijn zoon Geert Diericxs in 1638. Het staat dan op naam van Dierick Heijndricxs Wed, baant Geert Diericxs. Ook in 1652 is de weduwe van Dierick Heijndricxs nog steeds eigenaar, in 1659 Dierick Heijndricxs Erven, in 1666 Geert Diericxs. Perceel 93 was als zaailand wellicht in 1665 al een belangrijk stuk grond (7). Het lag aan de Noordweg en was kennelijk toen al geschikt voor akkerbouw, wat voor het gebied een uitzondering was. Op 28 maart 1665 leveren (de erfgenamen van) Dierick Heijndricxs namens en ten profijte van Cornelis Heijndricxs aan Geeraert Diericxs 1/3 part van dit stuk zaailand voor £ 50, zie ook de transactie van perceel 84 op 20-3-1664, waarin als buurman vermeld staat Dierick Heijndricxs Erfgenamen(8). Wanneer het perceel op 4 februari 1696 overgedragen wordt van Cornelis van Noorden naar Cornelis Jacobse Meule, staat het geregistreerd als weiland, bij de verkoop op 20 februari 1728 door Jacob Vermeule aan Jannis Pover weer als zaailand.

Figuur 10. De grillig gevormde veedrinkput in perceel 99 met op de achtergrond de boerderij aan de Noordweg 3

2.3 Landerijen in de Wiegenhoek

De Wiegenhoek was geen direkt voor de hand liggend werkterrein vanaf de hofstede Tôôhuus. Van deze veldhoek was alleen de noordkant direkt bereikbaar via het wegeling 251. In dit gebied koopt Heyndrick Diericxs tussen 1596 en 1603 perceel 119 (1 Gemet 21 Roeden) van Leunken Lenerts (9). Dat hij vermoedelijk de vader was van Dierick Heijndricxs vinden we bevestigd in 1617, wanneer de laatste als baander geregistreerd wordt van hetzelfde perceel 119. De eigenaar is dan Heyndrick Diericxsz Wed. en kinderen, zodat zijn vader blijkbaar tussen 1603 en 1617 is overleden. De activiteiten in de Wiegenhoek worden in 1617 verder opgevoerd, mede door de aankoop van de boerderij aan de Noordweg 3. We zien dat Dierick Heijndricxs naast perceel 119, nog 3 percelen in bewerking heeft. Hij heeft dan het aan perceel 119 grenzende noordelijke deel van perceel 118 in pacht van de Kerk van Sinoutskerke en het deel van perceel 120 (429 Roeden) wat binnen de Wiegenhoek ligt van het Onze Lieve Vrouwe Gilde. Tenslotte koopt Dierick Heijndricxs in 1617 met perceel 114 ook z'n eerste perceel grond in Wiegenhoek. Dit betreft het hoekdeel van perceel 114 wat binnen de Wiegenhoek ligt. In 1624 worden de 4 percelen allen gepacht door Dierick Jacobssen. Perceel 119 staat dan nog steeds op naam van Heyndrick Diericxsz Wed. en kinderen. Dierick Heijndricxs heeft perceel 114 nog in eigendom, maar verpacht dit eveneens aan Dierick Jacobssen, om het in 1631 weer zelf in gebruik te nemen. Wanneer Dierick Heijndricxs ca. 1636 overlijdt, komt perceel 114 in 1638 op naam van Dierick Heijndricxs Weduwe en neemt hun zoon Geert Diericxs de bewerking ervan op zich. Perceel 119 wordt in deze periode verkocht aan Jhr. Dierick van de Werve.

2.4 Landerijen in de Willem Wittenshoek

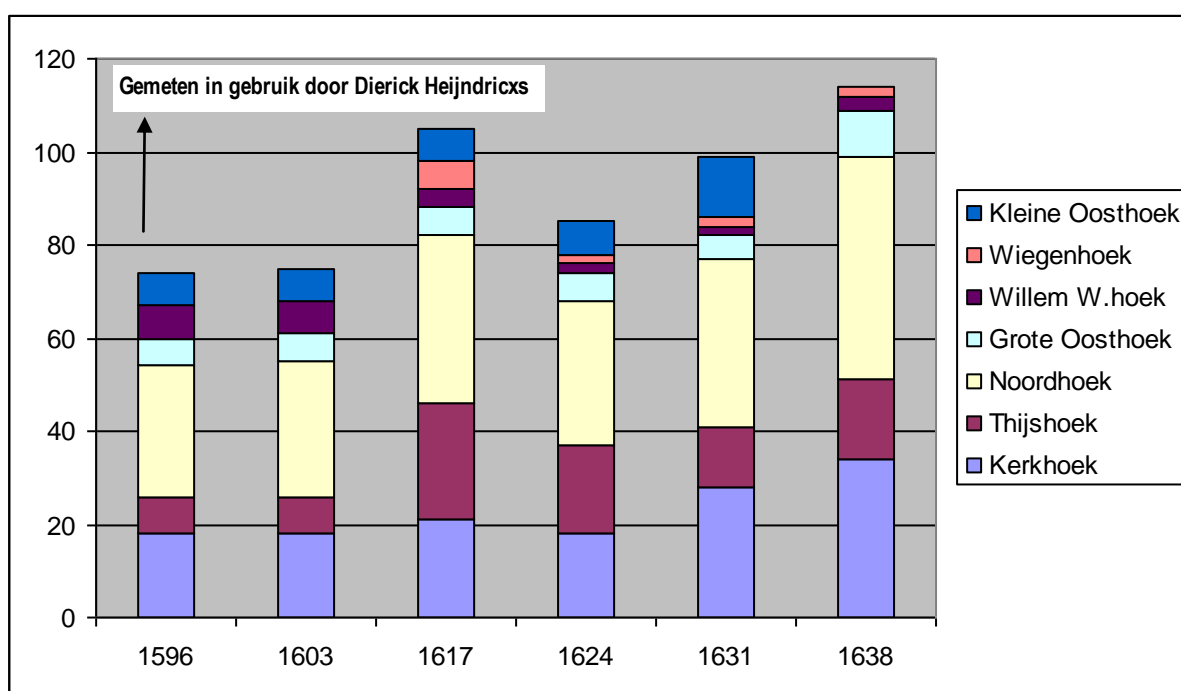
Dierick Heijndricxs bewerkte in 1596 in de Willem Wittenshoek uitsluitend pachtgronden met een totaal oppervlakte van 7 Gemet 147 Roeden. De landerijen bestonden uit 5 deelpercelen, die gezamenlijk de percelen 300, 301, 302 en 303 vormden (bijlage 1, tabel 64, 65). Ze lagen gunstig aaneengesloten, aan de oostkant begrensd door het wegeling 333, aan de noordkant door de watergang en in het zuiden de Noordweg. Door het grote aantal eigenaren was perceel 300 in ieder geval administratief opgedeeld in 4 stukken. Ze waren in bezit van Macharis Mertssen (1 Gemet 12 Roeden), de kerk van Sinoutskerke (240 Roeden), Harrent Pierss weeze (1 Gemet 75 Roeden) en een stukje Misselant (58 Roeden). Aan de westkant hiervan lagen perceel 301 (2 Gemet 40) van Macharis Mertssen en 302, 303, samen 2 Gemet 80 Roeden en eigendom van Pieter Schuijle. In 1603 moet hij de pacht van de laatste 2 percelen 302 en 303 overdragen aan zijn buurman Dieric Wouters. In 1617 is de pacht door een gebrekkige registratie van de baanders niet helemaal duidelijk, maar Dierick Heijndricxs pacht dan van bovengenoemde percelen nog ten minste 3 Gemet 292 Roeden. Wanneer ook hier in 1624 de pacht van de percelen 300, 301, 302 en 303 wordt overgenomen door Dierick Jacobssen, heeft Dierick Heijndricxs weer twee andere percelen in de Willem Wittenshoek in bewerking, namelijk 308 (1 Gemet 2 Roeden) en 309 (1

Gemet 6 Roeden), liggend ter hoogte van de splitsing van de Noordweg met de Thijshoekseweg. Perceel 308 baant hij van de Armen van Sinoutskerke en perceel 309 heeft Dierick Heijndricxs in eigendom. Dit laatste perceel zou in de generaties na Dierick Heijndricxs, bijna de gehele verdere 17^e eeuw binnen de familie blijven. Toen Dierick Heijndricxs in 1636 overleed werd het gebruik van de percelen 308 en 309 en het eigendom van perceel 309 overgedragen aan zijn zoon Cornelis Diericxs, die een boerderij onder Nisse bezat.

2.5 Ontwikkelingen in de andere veldhoeken

Behalve in de hoeken van het Ganzenreservaat, de Kerkhoek, Thijshoek, Wiegenhoek en de hiervoor behandelde Willem Wittenshoek, had Dierick Heijndricxs ook in andere veldhoeken nog vele percelen grond in eigendom en gebruik, met name de Noordhoek, Grote Oosthoek en Kleine Oosthoek. Hij had zijn activiteiten vooral geconcentreerd op de Noordhoek, wellicht omdat deze hoek wat geschikter was voor akkerbouw. Daarnaast lag de Noordhoek aan de andere kant van de Noordweg, tegenover de hofstede Tōdhuus (*“Noorthouck ende begint van Westen inne over Dierick Heijndricxs hof”*).

Figuur 11. Landerijen per veldhoek in gebruik door Dierick Heijndricxs van 1596 – 1638

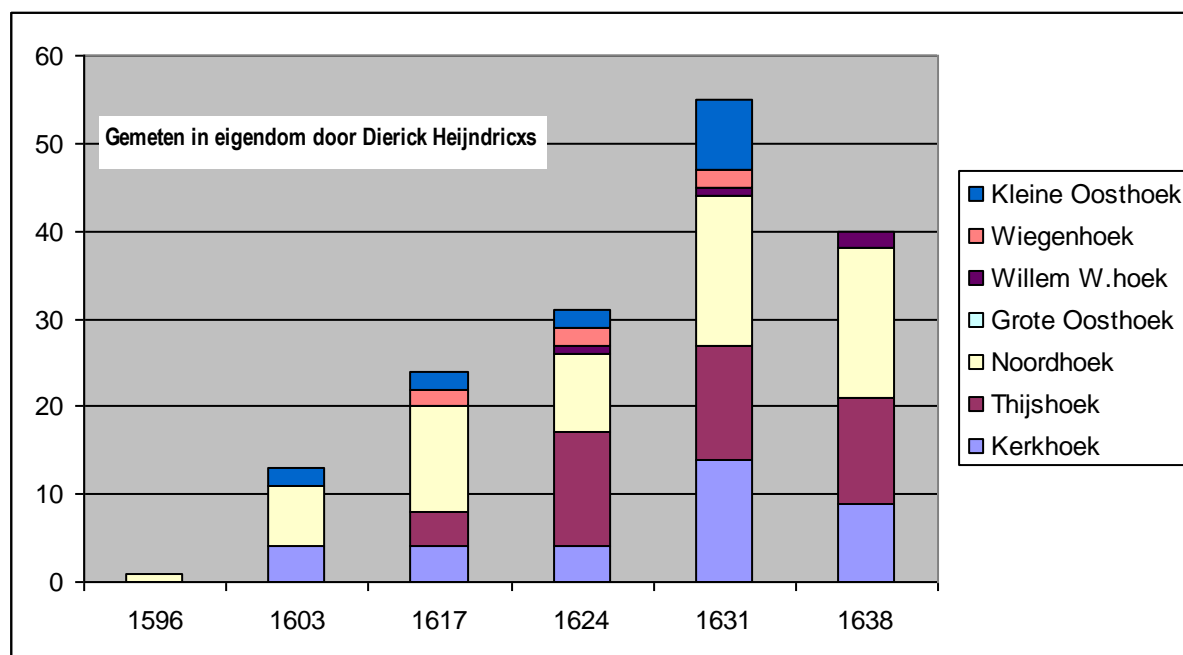

Een totaal overzicht van de ontwikkelingen in het gebruik van de landerijen door Dierick Heijndricxs van 1596 – 1638, is grafisch weergegeven in figuur 11. Hieruit blijkt dat hij in 7 van de 11 veldhoeken van de heerlijkheid Sinoutskerke percelen grond bewerkte. In 1596 en 1603 was hij met 75 gemeten grond al een grote pachtboer. In 1617 nam dit areaal aan bouwland, weiland en boomgaarden toe tot meer dan 100 gemeten, verspreid over 61 percelen. Hierin zat een éénmalig effect door de overname van de boerderij in de Thijshoek aan de Noordweg 3 van Dieric Wouters, inclusief de pachtgronden. We zien dan ook met name een, weliswaar tijdelijke, toename van de gronden in de Thijshoek en Wiegenhoek. Indien we deze incidentele toename buiten beschouwing laten, laat Dierick Heijndricxs over de periode 1603 – 1638 toch nog een autonome groei in het areaal aan bewerkte landerijen zien van 75 naar 100 Gemeten.

Hoewel we Dierick Heijndricxs in 1596 als een echte pachtboer betiteld hebben, voerde hij in de jaren daarna een investeringspolitiek, die een spectaculaire groei van de percelen in eigendom liet zien (figuur 12). In 1596 begon hij met 1 perceel boomgaard van 1 Gemet 25 Roeden, tegenover zijn boerderij in de Noordhoek (*“Dierick Heijndricxs boogaert”*). In de 40 jaar daarna slaagde hij erin om door aankopen in vooral de Noordhoek (1617), Thijshoek (1624) en Kerkhoek (1631) het eigen grondbezit op te voeren tot 55 Gemet 174 Roeden (zie figuur 13). Dit betekende dat hij met 55 % van zijn bewerkte grond in eigendom in feite geen volledige pachtboer meer was.

Nadat Dierick Heijndricxs ca. 1636 was overleden, zette zijn zoon Geert Diericxs de expansie van met name de pachtgronden verder voort.

Figuur 12. Ontwikkeling landerijen in eigendom door Dierick Heijndricxs, 1596 - 1638

Figuur 13. Toename eigen bezit Dierick Heijndricxs, 1596 – 1631

Jaar	Aantal	Oppervlakte	Percentage Eigendom/Gebruik
1596	1	1 25	1,4 %
1603	8	13 49	17,9 %
1617	13	23 81	22,0 %
1624	17	31 130	36,5 %
1631	29	55 174	55,6 %

3. Geert Diericxs en zijn 179 Gemeten landerijen, 1636 - 1689

Door het combineren van gegevens uit diverse bronnen, was het mogelijk de genealogie van de eigenaren van Tôdhuus vanaf de vader van Dierick Heijndricxs enigszins te reconstrueren. Hiervoor werd reeds vermeld dat Heijndrick Diericxsz rond 1600 een perceel grond in de Wiegenhoek koopt (9). Indien hij geboren is ca. 1540 is hij dan ca. 60 jaar oud. Dat hij wellicht de vader was van Dierick Heijndricxs kan aannemelijk gemaakt worden met de registratie van hetzelfde perceel 119 in 1617. Het staat dan op naam van Heijndric Diericxsz Wed en Kinderen met als pachter Dierick Heijndricxs. Heijndric Diericxsz is blijkbaar ca. 70 jaar oud geworden en zijn zoon Dierick Heijndricxs is dan al vanaf 1596 of eerder eigenaar of pachter van Tôdhuus (10). Dierick Heijndricxs moet ca. 1565 geboren zijn in 't Land van Kleef, wanneer hij op 15 april 1591 op 26-jarige leeftijd trouwt te 's-Heer Arendskerke met Aefken Cornelis, geboren te Opmeer, begraven te Nisse in 1646 (11). Omstreeks deze tijd moet hij begonnen zijn als pachtboer op het Hooge Huis, waar hij waarschijnlijk ca. 1636 op 70-jarige leeftijd ook is overleden (12).

3.1 De genealogie van Geert Diericxs

Uit het huwelijk van Dierick Heijndricxs en Aefken Corneliss werden ten minste twee kinderen geboren, Cornelis Diericxs en Geeraert Diericxs. Dat zij broers zijn is aannemelijk door een gezamenlijke verklaring die zij in 1650 afleggen tegenover notaris Jan Noorddijk (13). Waarschijnlijk hebben zij nog een oudere broer Heyndrick Diericxsen gehad, die als jongeman van Sinoutskerke op 28 april 1624 te 's-Heer Arendskerke trouwt met Jannetje Simons (14). Cornelis Diericxs werd ca. 1606 geboren en trouwt te Nisse op 28 juni 1626 met Janneke Jans Moerman. Hij werd landman te Nisse op de landhoeve "*Ambachtsheeren Vroone naast Sluijshoec*". Daarnaast had hij een aantal bestuurlijke functies, waaronder Baljuw te Nisse van 1655 tot 1661. Cornelis

Diericxs is overleden te Nisse op 10 augustus 1661 en daar in de kerk begraven (15). In 1662 vindt de verdeling plaats van het onroerend goed van Cornelis Diericxs (16,17).

Als jongste zoon en opvolger van zijn vader Dierick Heijndricxs op de hofstede het Hooge Huis, wordt ca. 1608 Geert Diericxs geboren. Omdat Dierick Heijndricxs ca. 1636 komt te overlijden, ziet men in de overlopers van Sinoutskerke van 1631 en 1638 dan ook de overdracht van de boerderij en landerijen van Dierick Heijndricxs naar Geert Diericxs (18). Hij bekleedde daarnaast verschillende bestuurlijke functies, zoals Schout van Sinoutskerke van 1652 tot 1688, ouderling te Nisse van 1636 tot 1639, gezworene van de Brede Watering Bewesten Yerseke in 1657, ontvanger van de kerk te Sinoutskerke in 1667, ouderling te Sinoutskerke tussen 1680 en 1687. Geeraert Diericxs is op ca. 81-jarige leeftijd tussen 1688 en 1690 overleden (19).

Geeraert Diericxs trouwde 3 keer, waarvan een grafzerk uit de in 1906 afgebroken kerk van Sinoutskerke nu nog een stille getuige is. Hij ligt als een soort stoep voor het lijkenhuisje op de begraafplaats van Sinoutskerke (20). Geeraert Diericxs ondertrouwt te Nisse op 23 juni 1635 voor de kerk met (I) Lijsbeth Jans, geboren ca. 1610, wonende te Sinoutskerke, overleden in april 1641. Hij ondertrouwt hierna te Kloetinge op 30 augustus 1642 en trouwt te Nisse op 21 september 1642 met (II) Janneken Pieters Ram, geboren te Yerseke in 1622, overleden te Sinoutskerke op 31 mei 1650. Daarna ondertrouwt hij op 7 mei 1653 te Nisse met (III) Maeijken Marinusse Verburg, gedoopt te Wemeldinge op 2 januari 1628, overleden te Sinoutskerke op 14 augustus 1665, 37 jaar oud, dochter van Marinus Pieters Verburg en Dingeken Cornelisse Sweedijck. Uit alle huwelijken worden kinderen geboren. Bij raadpleging van de DTB-registers van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke werd hierin mogelijk zijn 4e huwelijk aangetroffen (21). Wat er tegen pleitte was de vermelding in één van de aktes van Geeraert Dircksse, "*jongeman*" van 's-Heer Abtskerke, wonende te Synoutskerke, wat een aanduiding is voor een niet eerder getrouwde man. Uit de registratie in het doopboek blijkt dat de doopgetuigen geen enkele familierelatie hebben met Geert Diericxs. Bovendien is er het verschil in aanspreektitel tussen de schout Geert Diericxs en Mr. Geeraert Dirckssen. De meester titel werd gebruikt door de plaatselijke onderwijzer. Een definitieve bevestiging van bovengenoemde bezwaren treffen we aan in het Consistory boek van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke. Op 21 februari 1680 is Geeraert Dirckssen blijkbaar overleden en kiest de kerkeraad in zijn plaats "*tot haeren ordinaris voorleser*" Jan de Reuse (22). Geert Diericxs zou pas een kleine 10 jaar later overlijden. Bovendien treffen we hem in dit dokument bij de verkiezing tot ouderling ook consequent als de schout Geert Diericxs aan.

Uit zijn eerste huwelijk wordt kort na 1635 zijn dochter Martijntje Gerardse Diericxs geboren, zij trouwde te Nisse op 9 mei 1657 met Pieter Adriaens van Noorden, landman op een hoeve in Kerckehouck te Nisse (23). Uit het tweede huwelijk met Janneken Pieters Ram werden 2 kinderen geboren, Aafje Geerts en Dierick Geerse. Aafje Geerts, geboren te Sinoutskerke ca. 1643, trouwt voor de eerste keer op 22 april 1666 te Nisse met Matheus van den Berge, die reeds op 25 april 1668 te Nisse komt te overlijden. Hierna trouwt Aafje Geerts met Adriaan van Noorden, een zoon van Cornelis van Noorden. Dierick Geerse wordt ca. 1645 op Sinoutskerke geboren en trouwt vòòr 1674 met Janneken Cornelisse Polderdijck (24), geboren ca. 1653. Dierick Geerse komt op ca. 35-jarige leeftijd al vroeg te overlijden, tussen 1678 en 1680 (25). De mogelijke erfopvolger op het Hooge Huis overlijdt dus nog 10 jaar voor zijn vader en laat 3 kinderen na, Geeraert (6 jaar), Cornelis (5 jaar) en Christiaan (2 jaar). Geeraert zou uiteindelijk zijn grootvader Geert Diericxs opvolgen op het Hooge Huis. De weduwe Janneken Cornelisse Polderdijck hertrouwt op 12-3-1681 te 's-Heer Abtskerke (26) met Laurus Davitse, geboren ca. 1650. Uit zijn 3^e huwelijk met Maeijken Verburg worden twee dochters geboren, Maria Geers en Dingentje Geers. Maria Geers trouwt op 11 mei 1684 te 's-Heer Abtskerke met Stoffel Geertse de Leeuw, een zoon van haar nichtje Aefken Cornelisse (dochter van oom Cornelis Diericxs). Dingentje Geers trouwt op 22 april 1680 te 's-Heer Abtskerke met Johannes Gijsel, die schout was van 's-Heer Abtskerke.

3.2 Ontwikkeling landerijen in de Kerkhoek

Geert Diericxs maakt in 1638 een goede start als boer in de Kerkhoek door vergroting van de hoeveelheid bewerkte landerijen van zijn vader met hoofdzakelijk pachtgrond tot 34 Gemeten 77 Roeden (zie figuur 20). Doordat bij de dood van zijn vader er een verdeling van de eigendommen aan landerijen moest plaats vinden, vermindert de oppervlakte die Geert Diericxs in 1638 in eigendom heeft. De hoeveelheid eigendom loopt bij de overdracht terug van 13 Gemeten 182 Roeden naar 9 Gemeten 119 Roeden, ofwel 27 % van het totale oppervlak in bewerking (zie figuur 20). Delen van de percelen 140, 141, 144, en 145 krijgt hij bij de verdeling niet in bezit of in gebruik. Toch ziet hij dan al kans om een nieuw perceel 157, liggend aan de Noordweg, aan zijn bezit toe te voegen. Ook weet hij dan al grote delen van de percelen 154, 155, 162 en 134 aan zijn pachtgronden toe te voegen. Geert Diericxs blijkt een boer te zijn die zowel op het gebied van investeringen in eigen landerijen als op het terrein van exploitatie van percelen weiland en akkerbouw voortdurend op zoek was naar expansie

mogelijkheden. Met het aantrekken van vele percelen pachtgrond en eigen bezit, zou zijn bedrijf aan de Noordweg in de 17e eeuw uitgroeien tot één van de grootste op het grondgebied van Sinoutskerke.

Hoewel Geert Diericxs dus na de dood van zijn vader voor een groot deel verder boerde op zijn landerijen, slaagde hij er in om zijn oppervlakte aan pachtgronden en eigen grond regelmatig te vergroten, door het aantrekken van nieuwe percelen in pacht of in eigendom. In onderstaande tabel zijn eerst de vorige eigenaar en gebruiker vermeld, in de laatste twee kolommen de opvolgende eigenaar en gebruiker (figuur 14). Door overname van de pacht (Legier Jansse Wed.) of aankoop van een boerderij met pachtgronden (Gillis Joosse) wist hij de oppervlakte aan bewerkte grond in de Kerkhoek te verhogen tot 55 Gemeten 86 Roeden in 1673. Door regelmatige aankopen weet hij de hoeveelheid grond in eigendom voor de Kerkhoek eveneens te vergroten van 9 Gemeten 119 Roeden in 1638 naar 27 Gemeten 132 Roeden in 1680.

Figuur 14. Aankoop en gebruik van nieuwe landerijen in de Kerkhoek door Geert Diericxs, 1631 - 1680

Periode	Perceel	Opp.	Eigenaar	Gebruiker	Eigenaar	Gebruiker	
1631/1638	157	2 G 100 R	Jan Pierss	Jan Pierss	Geert Diericxs	Geert Diericxs	
	134	3 57	Neelken Janss	Legier Jansse Wed.	Neelken Janss	Geert Diericxs	
	154	3 171	Mr. Jacob Baerlant	Legier Jansse Wed.	Mr. Jacob Baerlant	Geert Diericxs	
	154	0 260	Pieter Marinisse	Legier Jansse Wed.	Pieter Marinisse	Geert Diericxs	
	155	1 158	Den Armen alhier	Legier Jansse Wed.	Den Armen alhier	Geert Diericxs	
	162	1 15	Ecce hic Capelrie	Legier Jansse Wed.	Ecce hic Capelrie	Geert Diericxs	
	1638/1652	127	2 161	Jochem Cornelisse Kelle	Gillis Joossen	Adriaan de Winters Weese	Geert Diericxs
128		1 150	Jochem Cornelisse Kelle	Gillis Joossen	Adriaan de Winters Weese	Geert Diericxs	
129		1 183	Maerten Fransse	Maerten Fransse	Adriaan de Winters Weese	Geert Diericxs	
132		2 80	Gillis Seijs Cappelrie	Gillis Joossen	Gillis Seijs Cappelrie	Geert Diericxs	
133		0 442	Ecce hic	Gillis Joossen	Ecce hic	Geert Diericxs	
146		2 36	Gillis Seijs Cappelrie	Gillis Joossen	Gillis Seijs Cappelrie	Geert Diericxs	
149		1 36	Ecce hic	Gillis Joossen	Ecce hic	Geert Diericxs	
153		1 288	Ecce hic	Gillis Joossen	Ecce hic	Geert Diericxs	
1659/1666		213	0 236	Pieter Pierssen Schipper	Jacques Moerdijck	Dirck Geertse	Geert Diericxs
1666/1673		151	3 72	Boudewijn Jansse Westerwijck	B. J. Westerwijck	David van der Nisse	Geert Diericxs
196,197	6 166	Ferdinand de Sedlnitzky	Cornelis Dooman	Ferdinand de Sedlnitzky	Geert Diericxs		
1673/1680	147	4 154	Gerard Adriaensse Kelle	Gerard A. Kelle	Geert Diericxs	Geert Diericxs	
	122,124	2 105	Kercke Goes	Cornelis J. Jabay Wed.	Kercke Goes	Geert Diericxs	

Percelen 157

Perceel 157 (2 Gemet 100 Roeden), wat Geert Diericxs in 1638 in eigendom wist te krijgen van Jan Pierss (zie bijlage 1, tabel 35), was extra aantrekkelijk omdat het naast een goede bereikbaarheid vanaf de Noordweg, wellicht ook regelmatig voor akkerbouw te gebruiken was. Geert Diericxs hield dit perceel de gehele periode in gebruik tot hij het na 1680 verkocht. Als eigenaar van perceel 157 zien we in 1652 "*Geert Diericxs met zijn Weese*" vermeld, wat mogelijk een indicatie is naar het overlijden van zijn 2^e vrouw Janneken Pieters Ram op 31 mei 1650. Dat hierna ook een bepaalde verdeling van de landerijen heeft plaats gevonden, blijkt uit een registratie in de overloper van 1659, waar als eigenaar van perceel 157 Pieter van Noorden genoemd wordt, een schoonzoon van Geert Diericxs, die gehuwd was met zijn dochter Martijntje Geeraarts uit zijn 1^e huwelijk. Terwijl zijn schoonvader Geert Diericxs het perceel voortdurend in gebruik heeft, houdt Pieter van Noorden het in zijn bezit tot 2 april 1676, wanneer Geert Diericxs het weer in eigendom krijgt (27). Bij de verkoop van perceel 157 na 1680 blijkt dat het verkocht is aan "*Janus Gijssel & Stoffel Geerards, ½ en ½, samen 2 Gemet 100 Roeden, baant ieder 't zijne*", twee andere schoonzons, gehuwd met respectievelijk dochters Dingentje Geerse en Maria Geerse. Op 12 februari 1694 levert echter Stoffel Geerse de Leeuw zijn aandeel in perceel 157 in en verkoopt "*de helft van het zaailand van 1 Gemet 50 Roeden in Kerkhoek voor £ 25*" (28).

Figuur 15. Kreekresten als perceelsgrens tussen de percelen 123 en 134

Perceel 134

Perceel 134 (3 Gemet 57 Roeden) wat Geert Diericxs in 1638 in pacht verkrijgt van eigenaresse Neelken Janss en de voorgaande pachter Legier Jansse Wed. (figuur 14), is één van de weinige percelen in het Ganzenreservaat waar men nog kreekresten als perceelsgrens aantreft. De zuidgrens van perceel 134, een kronkelende scheidulve, vormt de scheiding met perceel 123 (zie figuur 15) (bijlage 1, tabel 28).

Geert Diericxs houdt de pacht van dit perceel echter niet lang vast, waarschijnlijk doordat het via Jan Janss Westerwijck (1652) vanaf 1659 in bezit komt van zijn schoonzoon Pieter van Noorden, die het ook zelf in gebruik heeft. Pieter van Noorden houdt perceel 134 in eigendom en gebruik tot 1716, wanneer het in bezit komt van Jan de Reuse.

Figuur 16. De zoute veedrinkput in perceel 154 met links perceel 155

Percelen 154, 155, 162

De toegang tot perceel 154 wordt gevormd door het wegeling 253, het Zoute Wegeling (figuur 6). Dit wegeling, wat vanaf de Noordweg langs de watergang naar het damhek van perceel 154 loopt, was volgens de registraties

van 1596 – 1673 een normaal zoekwegeling (zonck wegelinck, souck wegelinck). Vanaf 1673 verandert de registratie in 't Zoute Wegelijnc, later het Zoute Wegeling. Dit komt overeen met de overlevering dat de veedrinkput in perceel 154 zout of brak water bevatte, zelfs zodanig dat de koeien er ziek van werden. De 4 deelpercelen van 3 Gemet 171 Roeden (deel 154), 1 Gemet 15 Roeden (deel 162), 458 Roeden (deel 155) en 260 Roeden (deel 154) sloten geografisch goed aan bij de percelen 152, 157 en 163 die Geert Diericxs in de noordoost hoek van de Kerkhoek al in gebruik had. Belangrijker was wellicht dat hij in 1638 de pacht van de 4 deelpercelen over kon nemen van Legier Jansse Wed. Ze hadden in 1638 alle vier verschillende eigenaren (dhr. Mr. Jacob Baerlant, de Kerk van Sinoutskerke, de Armen van Sinoutskerke, Pieter Marinisse), maar Geert Diericxs zag toch kans om ze tot aan zijn dood in 1689 praktisch gezamenlijk te pachten (bijlage 1, tabel 36).

Mogelijke uitzondering vormde het deel van perceel 162 (1 Gemet 15 Roeden) waar vanaf 1673 achter de eigenaren Cornelis van Oostee en daarna Adolph van Oostee vermeld staat "*baant selve*". Nu behoorden de eigenaren uit het geslacht van Oostee als grondeigenaren waarschijnlijk tot de gegoede burgerij, die doorgaans hun landerijen niet zelf bewerkten. Bovendien verpachtte hij dit perceel reeds vanaf 1664 aan Geert Diericxs, toen hij het kocht van de "*Kercke Caprie Sijnskercke*". (29). Er is dan ook een grote kans dat Geert Diericxs zelf de grond bleef gebruiken en dat de grondeigenaar ook de baanderslasten betaalde aan het polderbestuur (30). In dezelfde zitting van Schout & Schepenen, waarin er een hele reeks aan landerijen van de instellingen van Sinoutskerke verkocht worden, koopt Cornelis van Oostee nog 2 deelpercelen van perceel 163 (400 Roeden en 1 Gemet 129 Roeden), van de instellingen "*Kercke Caprie Sijnskercke*" en "*De Pastorie van Sijnskercke*", waarvan de pacht door Geert Diercxssen gewoon doorloopt. (31).

Figuur 17. Paadje door perceel 153 en dichtgegroeide veedrinkput

3.3 Op het overname pad, met perceel 127, 128, 129, 132, 133, 146, 149, 153

In 1652 zet hij zijn opmars naar de grootste boer uit de streek verder voort. Geert Diericxs is dan 44 jaar oud en vergroot de oppervlakte land in bewerking verder tot 53 Gemeten 14 Roeden. De hoeveelheid eigen grond gaat mee omhoog tot 11 Gemeten 293 Roeden, waardoor hij uitkomt op een eigen vermogen van 23 %. Perceel 140, 141 en 144 worden weer volledig aangekocht, perceel 145 aanvankelijk alleen in pacht. Maar Geert Diericxs gaat ook op het overnamepad. In de periode 1638 – 1652 koopt hij de tegenover hem liggende boerderij het "*Hof ende Boogaert*" in de Willem Wittenshoek (Noordweg 2) van Gillis Joosse of diens erfgenamen (32). De achterliggende strategie is ongetwijfeld ook de overname van de door Gillis Joosse gepachte landerijen geweest. Hij slaagde hierin maar ten dele, want de vlakbij zijn boerderij liggende percelen 130, 131, 135 en 136, eigendom van Jan Hoogesteger en Adriaan Cornelisse Kelle en gepacht door Gillis Joosse, werden in pacht overgenomen door Jacob Jacobsse Meule van de boerderij aan de Noordweg 3 (perceel 103). Toch was de uitbreiding van zijn areaal aan landerijen in 1652 geheel aan deze overname te danken. De pacht van de percelen 127, 128, 129, 132, 133, 146, 149 en 153 werd in de periode 1638 – 1652 overgenomen door Geert Diericxs van Gillis Joosse. Dit betekende een toename van de gebruikte gronden met 16 Gemet 76 Roeden. Geert Diericxs nam tussen 1638 en 1652 de pacht van de percelen 127, 128, 129 over, onder eigenaar Adriaan de Winters Weese, die de 3 percelen inmiddels gekocht had van Jochem Cornelisse Kelle (bijlage 1, tabel 29). Geert Diericxs behield de pacht van de 3 percelen tot 1687, toen de overdracht plaats vond aan Janis Grootemaat en Lindert Hendrix. Tijdens deze periode verwisselden de 3 percelen wel regelmatig van eigenaar, Adriaan de Winters Weese (1652), Marinis Doense (1659) en Adriaan de Vriese (1680).

Figuur 18. De percelen 127, 128, 129 met rechts het akkerbouwperceel 126 met tarwe

Het bijzondere van perceel 132 is, dat het bestaat uit 2 deelpercelen, waarvan het eerste geregistreerd wordt in het eerste traject van de verkenning door het waterschap vòòr 1596 (1 Gemet 200 Roeden). Het tweede deel (2 Gemet 80 Roeden) volgt praktisch aan het eind van het laatste traject van de verkenning en sluit dus geografisch aan bij het eerste stuk (33). Ondanks het feit dat de perceelsgrens tussen perceel 132 en 135 heel kronkelend van vorm is (kreekresten), komt de totaal ingemeten oppervlakte van 3 Gemet 280 Roeden (154,3 are), goed overeen met de kadastrale meting van 148,6 are. Overigens hadden de 2 deelpercelen tot ver in de 18^e eeuw wel verschillende eigenaren (zie bijlage 1, tabel 30). Perceel 133 was gedurende de gehele periode van 1596 – 1835 eigendom van de Kerk van Sinoutskerke en werd, met uitzondering van 1709, steeds verpacht aan de gebruiker van perceel 132. Geert Diericxs draagt de pacht van perceel 132 en 133 in de periode 1652 – 1659 weer over aan de eigenaar Marinis Pieterse Verschuijle van het *“Hof ende Boogaert”* in de Willem Wittenshoek, waaraan hij dan de hofstede weer verkoopt.

Figuur 19. Dam tussen perceel 149 en 150 met op de achtergrond 't Ooge Uus

Van de percelen 146 en 149, bereikbaar vanaf de Noordweg via het smalle wegeling 252 tussen de percelen 151 en 152, nam Geert Diericxs in 1652 eveneens de pacht over van Gillis Joosse. Eén deel (1 Gemet 36 Roeden) was eigendom van de Kerk van Sinoutskerke en het grootste deel (2 Gemet 36 Roeden) van Gillis Seijs Cappelrie (bijlage 1, tabel 34).

Geert Diericxs ziet kans om perceel 149 in 1666 aan zijn eigendom toe te voegen en houdt beide percelen in gebruik tot aan zijn dood in 1689. Het laatste perceel wat hij in pacht verkreeg van *“Ecce hic, oost aen ’t Souck Wegeling”* (wegeling 253) door de overname van de boerderij van Gillis Joesse, was perceel 153. Het aantrekken van dit laatste perceel brengt Geert Diericxs weer een stap dichterbij het in gebruik hebben van de percelen in de Kerkhoek, die allen grenzen direkt aan de Noordweg en dus goed toegankelijk zijn.

Figuur 20. Landerijen in eigendom en gebruik in Kerkhoek door het Hooge Huis, 1596 – 1828

Jaar	Eigenaar/pachter	Eigendom			Gebruik			Eigendom/Gebruik %
		Gemeten	Roeden	Aantal	Gemeten	Roeden	Aantal	
1596	Dierick Heijndricxs	0	0	0	18	90	11	0
1603	Dierick Heijndricxs	3	193	3	18	90	11	19,9
1617	Dierick Heijndricxs	3	193	3	21	117	14	17,0
1624	Dierick Heijndricxs	3	193	3	18	90	11	19,9
1631	Dierick Heijndricxs	13	182	8	28	79 ¹⁾	16	48,0
1638	Geert Diericxs	9	119	6	34	77 ²⁾	19	27,4
1652	Geert Diericxs	11	293	7	48	70	27	22,6
1659	Geert Diericxs	11	183	8	49	92	28	23,6
1666	Geert Diericxs	19	25	11	47	239 ³⁾	28	39,9
1673	Geert Diericxs	21	114	12	55	86	27	34,4
1680	Geert Diericxs	28	68	14	55	179	28	50,1
1687	Geert Diericxs	27	18	13	42	73	21	57,6
1694	Gerard Dircxs Jr.	7	82	6	7	287 ⁴⁾	6	74,6
1702	Gerard Dircxs Jr.	7	82	6	19	167	12	42,5
1709	Geerard Dirkse Jr.	8	238	8	25	41	15	32,7
1716	Geerard Dirkse Jr.	7	238	7	25	278	16	25,7
1723	Gerard Dirkse's Weese	33	75	20	32	72	19	100
1730	Gerard Dirkse's Weese	31	294	19	33	27	19	100
1744	Hendrik Frederik de Loos	38	210	22	38	210 ⁵⁾	22	100
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	38	210	22				
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	38	210	22				
1765	Christiaan Jacobse Everse	38	210	22				
1772	Christiaan Jacobse Everse	40	7	23				
1779	Christiaan Jacobse Everse	46	278	25				
1786	Christiaan Jacobse Everse	44	198	24				
1807	Christiaan Jacobse Everse	61	258	31				
1814	Kinderen Everse	61	258	31				
1821	Kinderen Everse	65	66	34				
1828	Kinderen Everse	59	107	33				

- Van 1631 – 1659 worden de 3 deelpercelen 141, 142 en 150 (volnummers 18,19,20) als 1 perceel van 3 Gemet 182 Roeden geregistreerd. Wel worden in de registratie de eigendomsverhoudingen tussen de verschillende eigenaren benoemd, evenals de baanders. Dierick Heijndricxs bezit in 1631 binnen dit perceel 2 Gemet 77 Roeden, wat hij ook in gebruik heeft (tabel 32). Eveneens staan in 1631 voor het deelperceel 145 (2 Gemet 140 Roeden, volgnummer 23) verschillende eigenaren geregistreerd. Het eigendom en gebruik door Dierick Heijndricxs in dit deelperceel bedraagt 2 Gemet 35 Roeden (tabel 33). In het deelperceel 150 van 2 Gemet 117 Roeden (volgnummer 24) participeren ook 2 verschillende eigenaren en pachters, waarvan Dierick Heijndricxs 1 Gemet 117 Roeden in eigendom en gebruik had (tabel 33).
- In 1638 participeren in het perceel van 3 Gemet 182 Roeden (volnummers 18,19,20) in totaal 4 verschillende eigenaren en pachters (*“Dierick Heijndricxs Weese hierin 230 Roeden, Jochem Jansse 283 Roeden, Huybrecht Jacobsse Raven 405 Roeden en Claes Jansse Leeuwenburch 164 Roeden, baant Jochem Jansse 283 Roeden, Huybrecht Raven 405 Roeden, Claes Leeuwenburch 164 Roeden en Geert Diericxs de reste”*) Geert Diericxs heeft dus het deel van 230 Roeden in eigendom en gebruik (tabel 32). Ook heeft Geert Diericxs in 1638 van het deelperceel 145, evenals zijn vader in 1631, 2 Gemet 35 Roeden in gebruik.
- Uitsluitend in 1666 inclusief een perceel van 236 Roeden (perceel 213), eigendom van zijn zoon Dirck Geerts met Geert Diericxs als pachter. Geert Diericxs koopt dit perceeltje in 1662 van Pieter Pierssen Schipper (Schepenakten, folio 14, 7-1-1662), waarschijnlijk voor zijn zoon. In 1673 staat het nog steeds op naam van Dirck Geertsse, die het dan ook in gebruik heeft (baant selve). In 1680 wordt als eigenaar Dirck Geertsse Weese met Marinis Valcke als pachter geregistreerd. Van 1680 – 1716 blijft perceel 213 in bezit van Dirck Geertsse Weese of Wed., het wordt in die periode achtereenvolgens verpacht aan Marinis Valcke, Isaak Paardekooper en Foort Janse Dierse
- Gerard Dircxs plus Dirck Geertsse's Wed., Dirck Geerze Weesen
- Vanaf 1744 betreft het uitsluitend eigendom, de pachters worden niet meer geregistreerd

Figuur 21. De perceelsgrenzen van perceel 146 aan de westkant en de oostkant

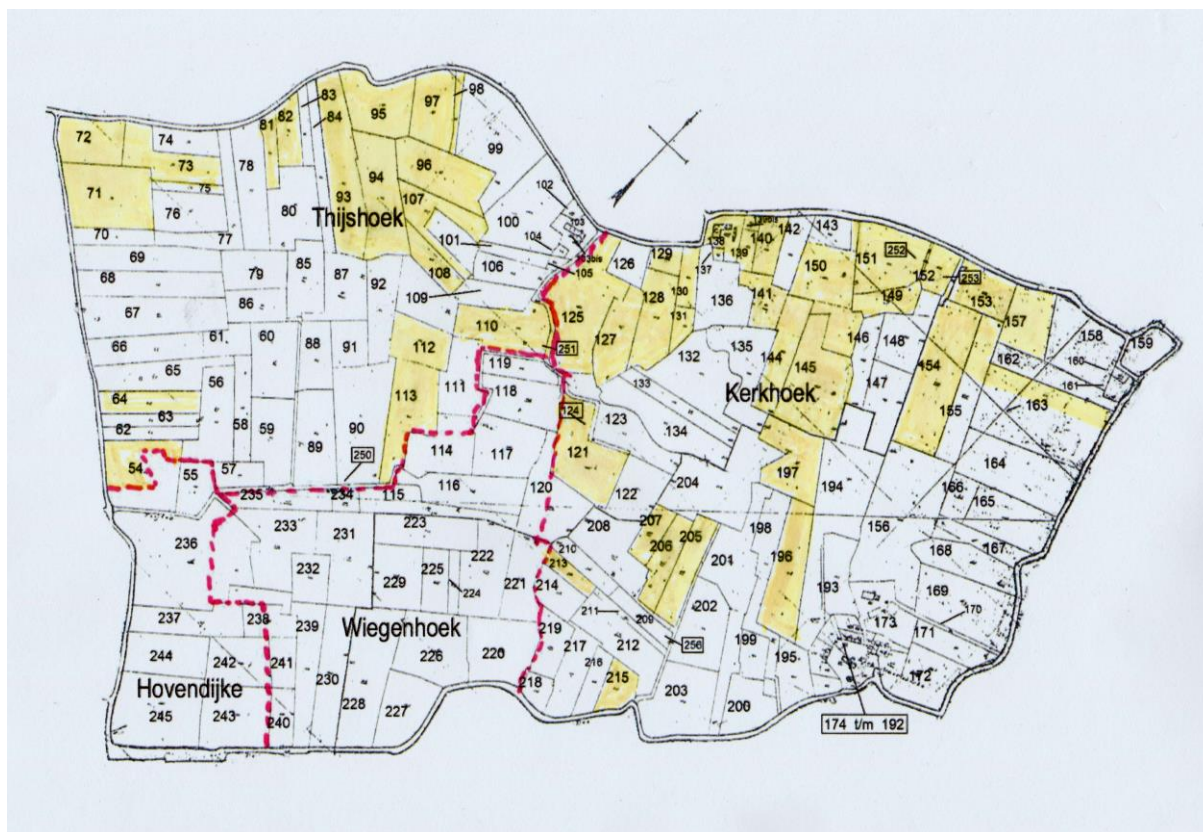
3.4 Stabilisatie landerijen

In de periode van 1652 – 1666 stabiliseert het areaal aan landerijen, wat Geert Diericxs in de Kerkhoek in bewerking heeft, zich op 47 tot 49 Gemeten (figuur 20). De pacht van de percelen 132 en 133 doet hij over aan Marinis Pieterse Verschuijle, terwijl hij perceel 145 er juist bij trekt. Met het verschil van 322 Roeden stijgt zijn hoeveelheid gebruikte grond in 1659 tot 49 Gemet 92 Roeden, verdeeld over 28 percelen. De aankoop van perceel 145, dat overigens in 2 stukken was verdeeld van 2 Gemet 104 Roeden en 2 Gemet 140 Roeden, uit handen van Jacob Eijericxs was een familieaangelegenheid. Geert Diericxs koopt zelf het noordelijke deel van perceel 145 (2 Gemet 140 Roeden), terwijl het zuidelijke stuk (2 Gemet 104 Roeden) op naam komt te staan van Neelken Jochims, de eerste vrouw van Dierck Cornelisse, die toen een aankomend landman was op een boerderij in Nisse en één van de kinderen van zijn broer Cornelis Diericxs. Beide delen van perceel 145 worden in 1659 door Geert Diericxs bewerkt.

In 1666 laat Geert Diericxs perceel 144 herverkavelen met perceel 150 tot de uiteindelijke grootte van 2 Gemet 89 Roeden en draagt het eigendom over aan Mattheus van den Bergens Wed. Deze weduwe was zijn dochter Aafje Geerts, die op 22 april 1666 getrouwd was met Mattheus van den Berge, welke laatste daarna blijkbaar geen lang leven meer beschoren was. Volgens de registratie in de overloper van 1666 bewerkt Aafje Geerts perceel 144 zelf (*“baant selve”*), maar wellicht met hulp van de landarbeiders en knechten van haar vader Geert Diericxs. Geert Diericxs koopt in 1662 een perceeltje weiland van 236 Roeden in de Kerkhoek, aan de grens met de Wiegenhoek (perceel 213) van Pieter Piersse Schipper (34). Dit was kennelijk voor zijn zoon Dirck Geerts, die toen nog minderjarig geweest moet zijn, maar perceel 213 in 1666 toch op zijn naam heeft staan (bijlage 1, tabel 47). Geert Diericxs staat dan geregistreerd als baander. In 1673 staat het nog steeds op naam van Dirck Geertsse, die het dan ook in gebruik heeft (*baant selve*). In 1680 wordt als eigenaar Dirck Geertses Weese met Marinis Valcke als pachter geregistreerd. Van 1680 – 1716 blijft perceel 213 in bezit van Dirck Geertses Weese of Wed., het wordt in die periode achtereenvolgens verpacht aan Marinis Valcke, Isaak Paardekooper en Foort Janse Dierse.

In 1680 bereikt Geert Diericxs met een oppervlakte aan bewerkte landerijen van 55 Gemeten 179 Roeden verdeeld over 28 percelen, een soort status van pacht-herboer (figuur 22). Geert Diericxs is dan 65 jaar en zeker voor die tijd al zeer op leeftijd. Desondanks slaagt deze agrarische ondernemer er in om de hofstede Tôdhuus met zijn landerijen naar een absoluut hoogtepunt in zijn leven te stuwen. Ondanks het feit dat hij afstand moet doen van 4 percelen (totaal 4 Gemet 180 Roeden), weet hij toch nog 7 nieuwe percelen ofwel 18 Gemet 54 Roeden in pacht aan te trekken. Drie van de 4 percelen waar hij afstand van moet doen, deelpercelen van 162 en 163 (1 Gemet 15 Roeden, 1 Gemet 100 Roeden, 1 Gemet 129 Roeden) waren eigendom van Cornelis van Oostee en zijn hiervoor al bediscussieerd. Het 4^e perceel 213 was eigendom van zijn zoon Dirck Geerts, die het in 1673 ook zelf in bewerking heeft (*“baant selve”*).

Figuur 22. Landerijen binnen het Ganzenreservaat, in gebruik door Geert Diericxs in 1673

In de Kerkhoek vond tussen 1673 en 1680 de pachtoverdracht plaats naar Jan Abrahamse van de percelen 196, 197 (6 Gemet 166 Roeden). Eveneens naar Jan de Reuze van de percelen 205 (299 Roeden), 205, 206 (2 Gemet 264 Roeden), 207 (1 Gemet 28 Roeden) en tenslotte naar Marinis Valcke van perceel 215 (1 Gemet 36 Roeden). Zijn nog steeds bestaande vitaliteit op agrarisch ondernemersgebied blijkt echter uit de aankoop en gebruik van perceel 147 (4 Gemet 154 Roeden) van Gerard Adriaensse Kelle in dezelfde periode. De pacht van de percelen 125, 127, 128, 129 met een totaal oppervlak van 11 Gemet 6 Roeden wordt in de periode 1680 – 1687 overgedragen aan Adriaan de Jonge, Janis Grootemaat en Lindert Hendrix. De overdracht in dezelfde periode van perceel 157 (2 Gemet 100 Roeden) aan Janus Gijsel en Stoffel Gerards (de Leeuw) was een complete familie aangelegenheid. Beiden waren schoonzonen van Geert Diericxs, respectievelijk gehuwd met zijn dochters Dingentje Geers en Maria Geers. Stoffel Geerse de Leeuw was tevens familie als kleinzoon van zijn broer Cornelis Diericxs. De verdeling van zijn bezittingen was blijkbaar al begonnen.

Geert Diericxs kende op ondernemersgebied dan misschien een aantal hoogtepunten, op persoonlijk vlak had hij ook een aantal tragedies te verduren. Zijn 3 vrouwen overleden allen op jonge leeftijd, de laatste, Maeijken Marinusse Verburg op 37-jarige leeftijd op 14 augustus 1665. Zij zijn waarschijnlijk alle drie op Tôdhuus overleden en in de kerk van Sinoutskerke begraven, blijkens een grafzerk uit de in 1906 afgebroken kerk, die thans dienst doet als een soort stoep-steen voor het lijkenhuisje op de begraafplaats van Sinoutskerke (20). In 1673 kon Geert Diericxs de pacht overnemen van perceel 196, 197, wat in bezit was van dhr. Sedenisky, waarmee Ferdinand de Perponcher, graaf Sedlnitzky, uit een Frans militair en adelijk geslacht bedoeld werd.

Tenslotte neemt hij perceel 144 (2 Gemet 89 Roeden) over van zijn dochter Aafje Geerts (baant selve) en krijgt hij ook de pacht in handen van perceel 151 (3 Gemet 72 Roeden). Dit laatste perceel moet erg belangrijk voor hem zijn geweest, gezien de ligging aan een doorgaande weg en tevens één van de laatste onderdelen van het conglomeraat aan landerijen aan de Noordweg. De eigenaren van perceel 151 in 1666 en 1673 waren ook bekenden van Geert Diericxs. Boudewijn Janse Westerwijck (1666) was zijn zwager, broer van zijn eerste vrouw en Dhr. David van der Nisse (1673) stamde uit het geslacht waar zijn broer Cornelis Diericxs tot aan zijn dood in 1661 ontvanger van was.

3.5 Ontwikkelingen in de Thijshoek

Perceel 71, 72, 73

Perceel 71, 72 en 73, in de hoek van de Noordweg en de Thijshoekseweg, waren oorspronkelijk eigendom van 3 verschillende eigenaars met 3 verschillende pachters. Ze bestonden uit 5 deelpercelen, waarvan Dierick Heijndricxs er in 1624 drie aankocht. Het waren de vroone van 1 Gemet, die samen met 1 Gemet 89 Roeden perceel 72 vormde, en ongeveer de helft van perceel 71 met een oppervlakte van 589 Roeden (figuur 23, 24). Deze 3 deelpercelen krijgt Geert Diericxs na 1636 door vererving in eigendom en gebruik (zie figuur 22). In 1652 staat als eigenaar van de 3 deelpercelen "*Geert Diericxs met sijn weese*" geregistreerd, waarschijnlijk een indicatie voor het overlijden van zijn 2^e vrouw Janneken Pieters op 31 mei 1650. Geert Diericxs koopt in 1659 perceel 73 (273 Roeden) en draagt de deelpercelen van perceel 71 en 72 in eigendom over aan zijn schoonzoon Pieter van Noorden.

Figuur 23. Aankoop en gebruik van landerijen in de Thijshoek door Geert Diericxs

Jaar	Perceel	Opp.	Eigenaar	Gebruiker	Eigenaar	Gebruiker
1631-1638	72	1	0	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Geert Diericxs
		1	89	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Geert Diericxs
	71	0	589	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Geert Diericxs
	93	4	17	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs Wed.
	97	2	170	Den Armen in Goes	geen registratie ¹⁾	Den Armen in Goes
	98	0	136	Jaergetielant Taxelmeetken	Dierick Heijndricxs	Jaergetielant Taxelmeetken
	99	2	217	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs Wed.
		0	293	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Cornelis Diericxs
		0	498	Dierick Heijndricxs ²⁾	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs Wed.
	114	0	138	Jaergetielant	Dierick Jacobsse	Jaergetielant
	1638-1652	64	1	263	Den Armen in Goes ³⁾	Gillis Joosse
95		2	281	Den Armen in Goes	Gillis Joosse	S:S: in Goes
96		2	36	Den Armen in Goes	Gillis Joosse	S:S: in Goes
108		2	74	Den Armen alhier	Gillis Joosse	S:S: hic
107		2	43	Ecce hic	Gillis Joosse	Ecce hic
106		0	449	Ecce hic ⁴⁾	Gillis Joosse	Ecce hic ⁴⁾
113		0	150	Ecce hic	Gillis Joosse	Ecce hic
113		3	15	Jan Hoogesteeger ⁵⁾	Gillis Joosse	Jan Hoogesteeger
112		1	201	Den Armen alhier	Gillis Joosse	S:S: hic
1652-1659		73	0	273	Cornelis Pietersz	geen registratie
	71	1	285	Maerten Franss	geen registratie	Pieter van Noorden
	82	1	50	Cornelis Pietersz	geen registratie	Geert Diericxs
	94	1	38	Johan Hoogesteeger	geen registratie	Johan Hoogesteeger
		0	285	Johan Hoogesteeger	geen registratie	Johan Hoogesteeger
		2	35	Gillis Seijs Capelrie	geen registratie	Gillis Seijs Capelrie
	110	2	180	Mr. Cornelis Bruijne	geen registratie	Mr. Cornelis Bruijne
1659-1666	84	1	153	Gillis Seijs Capelrie	Cornelis Diericxs	Cornelis van Oostee
1666-1673	54	0	102	Kercke hic	bt selve (Pieter Croocq)	Kercke alhier
	81	0	214	Armen hic	bt selve (Pieter Croocq)	Armen alhier

- 1) Geen formele registratie, waarschijnlijk Dierick Heijndricxs
- 2) Met Ecce hic daarinne 225 Roeden
- 3) Den Armen in Goes gecomen van de burgemeester Pieter Jasperse
- 4) Ecce hic, oost aen 't wegelinck
- 5) West en noord aen 't Busken, geen formele registratie Geert Diericxs

Pieter van Noorden koopt ook het resterende deel van perceel 71 van Maerten Franss (1 Gemet 285 Roeden), terwijl Geert Diericxs alle 5 deelpercelen baant of in bewerking heeft en dit ook in de jaren daarna vasthoudt. Hij draagt alleen het eigendom van perceel 73 in 1666 over aan Dierck Geerts, zijn zoon, die in 1673 ook de bewerking van dit perceel overneemt ("*baant selve*"). Tussen 1673 en 1680 worden de percelen 71 en 72 door Pieter van Noorden verkocht aan Dierck Cornelisse. Dit was een neefje van Geert Diericxs, zoon van zijn broer Cornelis Diericxs, met een boerderij onder Nisse, die de 2 percelen ook zelf in gebruik neemt. Wanneer Dierck Cornelisse in 1685 komt te overlijden gaat het eigendom van de 2 percelen in 1687 over op zijn 2 minderjarige kinderen Adriaen en Marinis Diercxs. De 2 percelen worden gepacht door Stoffel Gerards (de Leeuw), hun oudere neef. Perceel 73 was eigendom van Geert Diericxs' zoon, Dirck Geerssen en gaat na diens overlijden (1678 – 1680) in 1680 over op Laurus Davidse. De weduwe van Dirck Geerssen, Janneken Polderdijk, is dan waarschijnlijk al hertrouwt met Laurus Davidse. Hij neemt perceel 73 ook zelf in gebruik.

Figuur 24. Ligging perceel 72 aan de Noordweg en Thijshoekseweg

Perceel 93, 97, 98, 99

Perceel 93 (4 Gemet 17 Roeden) blijft tot 1666 op naam van Dierick Heijndricxs Erven staan, wanneer Geert Diericxs het in eigendom krijgt. Hij houdt dit perceel in eigendom en gebruik tot aan zijn dood in 1689. Van perceel 97 en 98 neemt Geert Diericxs in 1638 eveneens de pacht over van zijn vader en behoudt deze tot het eind. Perceel 99, wat bestond uit 3 delen en familie eigendom was, is dan nog niet definitief verdeeld. Twee stukken staan op naam van Dierick Heijndricxs Wed. en 293 Roeden wordt eigendom van Cornelis Diericxs, zijn broer. Geert Diericxs heeft dan nog het gebruik van geheel perceel 99. In 1652 heeft Cornelis Diericxs zowel het eigendom als het gebruik van de 3 deelpercelen van perceel 99 in handen.

Perceel 114

Het deel van perceel 114 wat in de Thijshoek ligt (Jaergetijelant, 138 Roeden) wordt gebaant door Geert Diericxs tot zijn broer Cornelis Diericxs het in de periode 1638 – 1652 koopt en in gebruik neemt. In 1666 neemt Adriaan van Noorden, een schoonzoon van Geert Diericxs, 2^e echtgenoot van zijn dochter Aafje Geerts, het perceel over en houdt het ook in gebruik (bijlage 1, tabel 22).

Perceel 64, 95, 96, 106, 107, 108, 112, 113

Van de percelen 64, 95, 96, 106, 107, 108, 112 en 113 neemt Geert Diericxs in de periode 1638 – 1652 de pacht over van Gillis Joesse, parrallel aan de overname van de tegenover Tôôhuus liggende boerderij "*t Hof en Boogaert*". Het eigendom van praktisch alle percelen berust bij de sociale en kerkelijke instellingen van Sinoutskerke en Goes. Alleen een groot deel van perceel 113 (3 Gemet 15 Roeden) pacht Geert Diericxs van een particulier, Jan Hoogsteeger.

Perceel 81, 82, 84

Perceel 82 (1 Gemet 50 Roeden) wordt in 1659 aangekocht en in gebruik genomen door Geert Diericxs. Hij draagt het perceel zaailand in de periode 1659 – 1666 nog een keer over aan Mattheus van den Bergens Wed., zijn 2^e dochter Aafje Geerts, om het vervolgens in 1673 zelf weer in bezit en bewerking te nemen. Het blijft hierna in de familie tot na zijn dood. Samen met perceel 81 (214 Roeden), dat hij pas tussen 1666 – 1673 in pacht verkrijgt van de Armen van Sinoutskerke, heeft hij hier twee goed bereikbare akkerbouw perceeltjes in handen, die vrij zeldzaam waren in het Ganzenreservaat. Perceel 84, eigendom van Gillis Seijs Capelrie, wordt in de periode 1652 – 1659 in pacht overgedragen aan Cornelis Diericxs, Geert Diericxs' broer. In de periode daarop (1659 – 1666) neemt Geert Diericxs de pacht over, onder eigenaar Cornelis van Oostee. In de daarop volgende perioden treft men achter de registratie van de eigenaar, Cornelis en Adolph van Oostee, voortdurend "baant selve". In 1694 wordt het perceel verpacht aan Jacob Huijbrechtse Meule.

Perceel 94

Geert Diericxs neemt in 1659 ook de drie deelpercelen waarin perceel 94 verdeeld was, in bewerking en hij houdt dit in pacht tot het na 1689 overgedragen wordt aan Joos Musse. De basis van de verdeling in 3 stukken vormden de soms aanwezige 3 eigenaren, b.v. in 1666 Jan Hoogsteeger (1 Gemet 38 Roeden), Marinis van Ossewaarde (285 Roeden) en Anna Stoutenburgh (2 Gemet 35 Roeden). Hiermee had Geert Diericxs het gehele

complex aan landerijen van de percelen 93, 94, 95, 96, 97, 98 in pacht of in gebruik, waaronder een aantal belangrijke, direkt aan de Noordweg liggende akkerbouwpercelen (figuur 22).

Perceel 110

Perceel 110 wordt tussen 1652 – 1659 verpacht door Mr. Cornelis Bruijne aan Geert Diericxs. In verband met de ontbrekende registratie weten we niet wie de vorige pachter was. Vermoedelijk was dit één van de percelen van Gillis Joosse, die het in 1638 reeds in pacht had van dezelfde eigenaar. Dit perceel blijft in bewerking door Geert Diericxs tot 1689, waarna de pacht door Cornelis Bruijne's Erfgenamen overgedragen wordt aan Jacob Huijbrechtse Meule.

3.6 Ontwikkelingen in de Willem Wittenshoek

De ontwikkelingen in het grondbezit van Geert Diericxs in de Willem Wittenshoek waren significant. In de periode van 1638 – 1673 verwierf hij met 13 percelen in pacht of eigendom een oppervlakte van 14 Gemeten 15 Roeden. Dit bedroeg op de totaal oppervlakte van 31 Gemeten 50 Roeden van de Willem Wittenshoek, een percentage van 45 %.

Perceel 308, 309

Na de dood van Dierick Heijndricxs worden gebruik en eigendom (alleen perceel 309) van de percelen 308 en 309 in 1638 overgenomen door Cornelis Diericxs, broer van Geert Diericxs. In de periode 1638 – 1652 neemt Geert Diericxs de 2 percelen van 1 Gemet 6 Roeden (perceel 309) en 1 Gemet 2 Roeden (perceel 308) weer in bedrijf, waarbij de Armen van Sinoutskerke eigenaar blijven van perceel 308. De percelen houdt hij in gebruik tot aan zijn dood, met een onderbreking in eigendom en gebruik van perceel 309 in 1666, toen Geert Diericxs dit perceel overdroeg aan Mattheus van den Berge's Wed. (bijlage 1, tabel 66). Deze weduwe was Aafje Geerts, dochter uit Geert Diericxs' 2^e huwelijk met Janneke Pieters Ram. In 1673 is perceel 309 weer in bezit en gebruik van haar vader.

Perceel 294, 295, 296, 300, 301

Geert Diericxs koopt in 1638 perceel 295 van Jan Pierss ('t Hoochuys) en houdt dit ook in gebruik tot aan zijn dood. Bij de scheiding en deling van de boedel in 1691 wordt perceel 295 overgedragen aan Adriaan Hoogerheijde. Zoals reeds eerder vermeld neemt hij in de periode 1638 – 1652 ook het naastliggende perceel 296 met het "*Hoff ende Boogaert*" over van Gillis Joosse (32). Perceel 296 bestond uit 2 deelpercelen van 441 Roeden en 260 Roeden. Op het laatste deel stond de oude boerderij, waar thans het huidige adres Noordweg 2 zich bevindt. In de periode 1652 – 1659 werd perceel 296 herverkaveld in een deelperceel van 1 Gemet 91 Roeden, waarvan Geert Diericxs het eigendom en gebruik behield en een stuk van 1 Gemet 10 Roeden met het "*Hoff ende Boogaert*", wat werd verkocht aan Marinis Pierss Verschuijle. Geert Diericxs houdt het deelperceel van perceel 296 tot het eind, waarna het in eigendom toegedeeld wordt aan Dirck Geersen's Weese, de erfgenamen van zijn enige zoon. Geert Diericxs' kleinzoon, Gerard Dirkse Jr. is in 1694 pachter van dit deelperceel. In dezelfde periode van 1638 – 1652 neemt Geert Diericxs de pacht over van Claes Jansse Leeuwenburch van 3 van de 4 deelpercelen van perceel 300 (samen 3 Gemeten 27 Roeden) plus perceel 301 (2 Gemet 40 Roeden). Geert Diericxs verkreeg deze percelen ook in eigendom, behalve een stuk van 240 Roeden uit perceel 300, wat in bezit bleef van de Kerk van Sinoutskerke. In 1666 wordt perceel 301 overgedragen aan Mattheus van den Bergen's Wed., dit was zijn dochter Aafje Geerts. In 1673 krijgt Adriaan van Noorden, haar 2^e man met wie zij in 1668 getrouwd was, perceel 301 in eigendom en gebruik. In 1687 zijn Adriaan van Noorden en Aafje Geerts wellicht beiden overleden, perceel 301 staat dan op naam van Adriaan van Noorden's Kinderen. In 1694 is Dirck de Koo de nieuwe eigenaar en Gerard Dirkse Jr. de pachter van perceel 301. Tenslotte krijgt Geert Diericxs in 1673 de pacht van perceel 294, onder de eigenaar "*Dhr. Raatsheer David van der Nisse*". Daarvoor was het perceel van 2 Gemeten 3 Roeden in eigendom en gebruik van Boudewijn Jansse Westerwijck. Het perceel blijft tot het eind in pacht bij Geert Diericxs, in 1694 wordt de pacht door David van der Nisse overgedragen aan Cornelis Bosdijk.

Perceel 304, 305, 306

Dit zijn bijzondere percelen omdat ze kadastraal deels binnen de heerlijkheid van Sinoutskerke en voor een ander deel binnen de heerlijkheid van Baarsdorp vallen, de veldhoek Huijbrechtse Gemerken.

Figuur 25. Verdeling van de percelen 304, 305 en 306 over Sinoutskerke en Baarsdorp

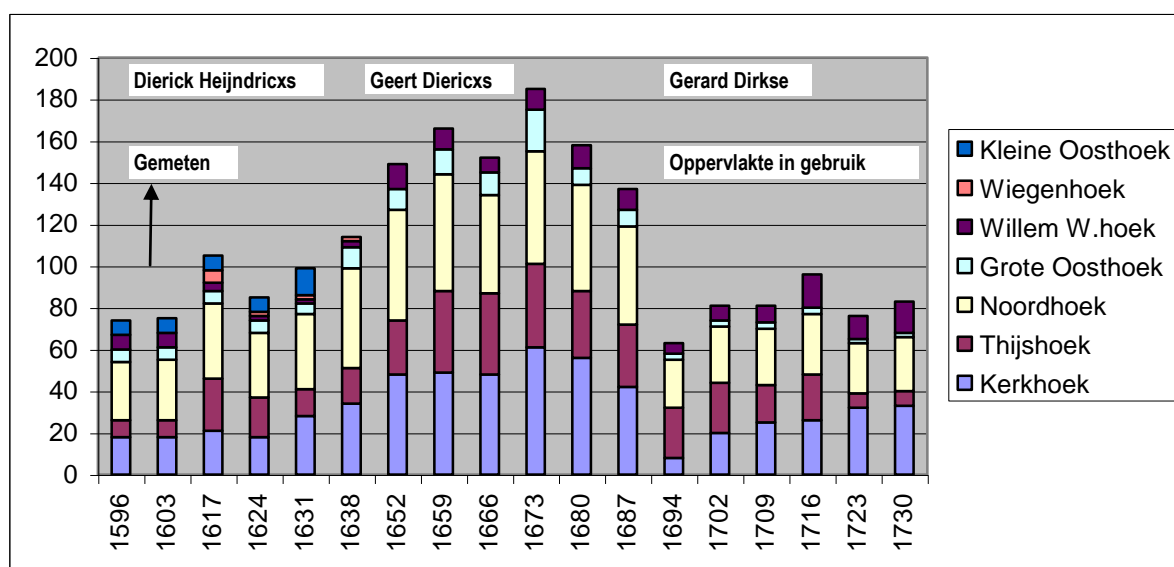
Perceel	Binnen Sinoutskerke		Totaal oppervlak	Percentage
304	48 Roeden	6,3 are	44,2 are	14 %
305	28 Roeden	3,7 are	20,9 are	18 %
306	80 Roeden	10,5 are	57 are	18 %

Pieter Pierrss Schipper verkoopt tussen 1659 – 1666 perceel 305 aan Dirck Geerts, de zoon van Geert Diericxs. Jacques Moerdijck blijft zowel in 1659 als 1666 pachter van perceel 305, in 1673 bewerkt Dirck Geersen zelf het perceel. Dirck Geersen komt in 1678 te overlijden, waarna perceel 305 via zijn weduwe Jannetje Polderdijck in 1680 op naam komt van haar 2^e echtgenoot, Lauwerus Davidse. In 1680 wordt Geert Diericxs de pachter van perceel 305. Ook neemt hij dan de pacht over van perceel 304 en 306 van Cornelis Moerman. Deze 2 laatste percelen blijven in bezit van respectievelijk de Armen in Goes en de Armen van Sinoutskerke. Uiteindelijk krijgt Gerard Dirkse Jr. de 3 percelen in 1694 in pacht.

3.7 De grootste boer uit de streek

In tegenstelling met wat wel beweerd wordt in de beschikbare bronnen (35), was er op het boerenbedrijf van Geert Diericxs geen sprake van een vlakke ontwikkeling (zie figuur 26). Naast de veldhoeken van het Ganzengebied, waren Geert Diericxs, zijn vader Dierick Heijndricxs en zijn opvolger, de kleinzoon Gerard Dirkse, ook actief in de Willem Wittenshoek, de Noordhoek en de Grote en Kleine Oosthoek. Met name in de Noordhoek wist hij al in een vroeg stadium vele percelen pachtgrond en eigendom aan zijn areaal toe te voegen. Door het regelmatig aankopen en verkopen van percelen weiland en zaailand, het aantrekken en afstoten van percelen pachtgrond, moet het bedrijfsgebeuren op de hofstede Tôôhuus en zijn landerijen een dynamisch geheel geweest zijn. Dit blijkt ook uit een grafische weergave van de totale oppervlakte grond, die Geert Diericxs, evenals zijn voorganger en opvolger, in de 7 veldhoeken van de heerlijkheid Sinoutskerke in gebruik hadden (figuur 26). In de resterende 4 veldhoeken ontplooiden Geert Diericxs, evenals zijn voorganger en opvolger, in de 17^e eeuw geen activiteiten.

Figuur 26. Landerijen in gebruik door Geert Diericxs binnen Sinoutskerke

Waar Dierick Heijndricxs rond 1600 in de Noordhoek al een start gemaakt had op een oppervlakte van 30 – 35 Gemeten (15 – 20 percelen), maakte Geert Diericxs in 1638 een sprong van 35 naar 47 Gemeten. In de Kerkhoek volgde een dergelijke vergroting van het areaal (34 naar 48 Gemeten) pas in 1652. De maximaal bewerkte oppervlakte in de Noordhoek bereikte hij in 1659 met 56 Gemeten 81,5 Roeden op 34 percelen, ruim een derde van de Noordhoek. De oppervlakte die hij in de Noordhoek in eigendom had, lag de gehele periode van 1638 – 1694 rond ca. 20 Gemeten (12 – 15 percelen), met een maximum van 25 Gemeten 119,5 Roeden in 1652. De belangrijkste verklaring hiervoor is de aankoop tussen 1638 – 1652 van 7 Gemet 124,5 Roeden (6 percelen) van de belangrijkste grondeigenaar van zijn vader, Willem Mertsse Driewegen Weese & Erfgenamen, die hem aan een vlotte start als pachtboer op Tôôhuus hielp. Geert Diericxs liet de groei van de oppervlakte aan

bewerkte landerijen tussen 1638 en zijn hoogtepunt in 1673, niet alleen in de Kerkhoek zien (34 naar 61 Gemet). Dezelfde dynamiek blijkt uit de toename in de Thijshoek (17 naar 40 Gemet), de Noordhoek (48 naar 56 Gemet), de Grote Oosthoek (10 naar 20 Gemet) en de Willem Wittenshoek (3 naar 10 Gemet). Het totaal aan landerijen in eigendom en pacht binnen de heerlijkheid Sinoutskerke, is weergegeven in figuur 27.

Figuur 27. Landerijen in eigendom en gebruik door Tôôhuus binnen Sinoutskerke

Jaar	Eigendom		Aantal	Gebruik		Aantal	Eigendom/Gebruik
1596	1	G 25 R	1	75	G 198 R	43	1,4
1603	13	49	8	73	221	43	17,9
1617	23	81	13	105	182	61	22,0
1624	31	130	18	86	12	50	36,5
1631	55	174	29	100	19	55	55,5
1638	40	127	25	113	299	67	35,5
1652	58	160	35	150	213	89	38,8
1659	49	27	32	166	238	98	29,4
1666	48	284	27	152	3	89	32,2
1673	53	255	32	179	77	99	30,0
1680	60	209	34	156	213	89	38,7
1687	57	18	32	136	213	78	41,7
1694	9	9	7	62	119	40	14,5
1702	8	218	7	80	26	49	10,9
1709	10	193	10	81	215	50	13,0
1716	41	138	27	95	202	59	43,3
1723	76	175	46	76	175	46	100,0
1730	82	20	49	82	20	49	100,0

Alle uitbreidingen samen, gaven Geert Diericxs in 1673 met een totaal van 179 Gemeten 77 Roeden aan bewerkte landerijen in de heerlijkheid Sinoutskerke, waarschijnlijk de status van de grootste boer uit de streek. Rechtstreeks opzienbarend is het aantal van 99 percelen, waarin deze oppervlakte in de 5 veldhoeken verdeeld was (figuur 28). Een administrateur zou bijna een dagtaak gehad hebben aan het bijhouden van de betaling van de polder- en dijkslasten, de pachtbetalingen, de vruchtwisselingen, etc. over zoveel percelen. Daarnaast moet Geert Diericxs voor de bewerking van een dergelijke oppervlakte en aantal percelen, een groot aantal knechten en landarbeiders in dienst gehad hebben. Zeker als men bedenkt dat hij buiten het boerenbedrijf nog diverse nevenfuncties bekleedde, waaronder die van schout van Sinoutskerke, was een bedrijfsleider ook niet uitgesloten. Bovendien heeft hij in de aangrenzende heerlijkheden (o.a. Baarsdorp, Heinkenszand, Nisse, 's-Heer Abtskerke) waarschijnlijk een additionele oppervlakte in bewerking gehad, wat zijn totale bedrijfsgrootte rond de 200 Gemeten moet hebben gebracht.

3.8 Groei eigen vermogen aan landerijen

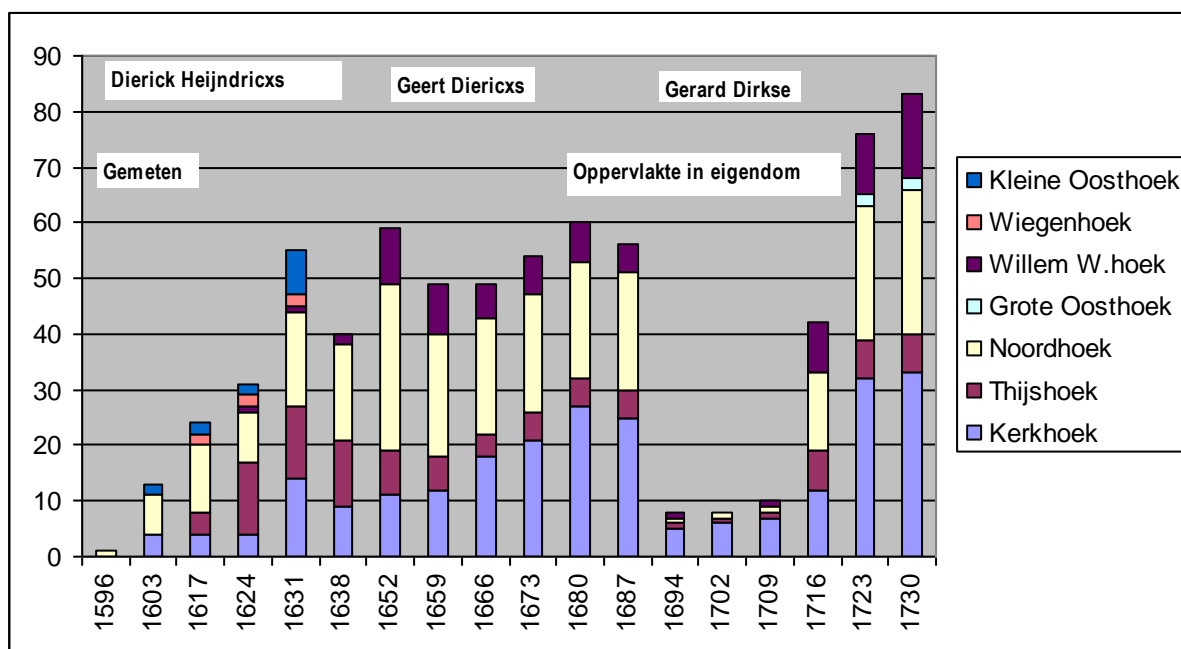
Met 53 Gemeten 255 Roeden, verspreid over 32 percelen, had Geert Diericxs in 1673 een flink eigen vermogen opgebouwd, waarvan de basis reeds gelegd was door zijn vader Dierick Heijndricxs. Het zwaartepunt van zijn bezittingen lag, evenals de gepachtte percelen, in de veldhoeken direkt om zijn boerderij, de Kerkhoek en de Noordhoek.

Figuur 28. Landerijen in gebruik en eigendom in 1673 door Geert Diericxs in Sinoutskerke

Veldhoek	Gebruik		Aantal	Eigendom		Aantal
Kerkhoek	55	Gem. 86	Roeden 27	20	Gem. 178	Roeden 11
Thijshoek	39	226	23	5	67	2
Noordhoek	54	18,5	33	21	146	14
Willem W. hoek	10	109	8	6	164	5
Grote Oosthoek	19	237	8	--	----	--
	-----	-----	---	---	-----	---
Totaal	179	76,5	99	53	255	32

In dezelfde periode trekt hij zich volledig terug uit de Wiegenhoek en de Kleine Oosthoek. In 1680 zet Geert Diericxs de afbouw van zijn areaal aan bewerkte landerijen in (179 naar 158 Gemet), om in 1687 op bijna 80-jarige leeftijd en ongeveer 2 jaar voor zijn dood, uit te komen op 137 Gemet grond in gebruik. Tussen 1673 en 1687 vond ook een zekere afbouw plaats van de oppervlakte pachtgrond in de andere hoeken van Sinoutskerke. In de Noordhoek liep de oppervlakte gebruikte grond terug van 54 Gemet naar 47 Gemet, in de Groote Oosthoek van 20 Gemet naar 8 Gemet. Alleen in de Willem Wittenshoek handhaafde Geert Diericxs zijn gebaande grond op 10 Gemet.

Figuur 29. Bezittingen aan landerijen Geert Diericxs binnen Sinoutskerke

Geert Diericxs had van de 114 Gemeten landerijen die hij in 1638 bewerkte, ruim 40 Gemeten in eigendom (35%). Hij zag echter kans om dit areaal aan eigendommen in 1652 te verhogen tot 58 Gemeten, met name door aankoop van percelen in de Noordhoek en de Willem Wittenshoek (zie figuur 29). Dit nivo aan bezittingen tussen 50 en 60 Gemet, wist hij zijn totale actieve periode tot 1687 op Tôôhuus te handhaven. Werkelijk spectaculair is de terugval in eigendom, die de opvolger op Tôôhuus, zijn minderjarige kleinzoon Gerard Dirkse maakt bij de overname in 1691. Hoe werden de bezittingen van Geert Diericxs na zijn dood in 1689 verdeeld?

4. Gerard Dirkse Jr., een succesvolle boer in crisistijd, 1689 – 1744

Als de oude Geert Diericxs ca. 1689 op 81-jarige leeftijd komt te overlijden, is zijn kleinzoon en opvolger Geeraerd Diericxs Jr. nog maar 15 jaar oud en dus minderjarig. We zien dit bevestigd in de Schepenakten van Sinoutskerke, wanneer 2 jaar later de strijd om de erfenis van Geert Diericxs uitbreekt (36,37,38,39). Geert Diericxs Sr. had de hofstede Tôôhuus met zijn landerijen wellicht na willen laten aan zijn enige zoon Dirck Geerse, die echter al vroeg kwam te overlijden (25). Hij had echter nog twee oudere zussen Martijntje (gehuwd met Pieter van Noorden) en Aafje (gehuwd met Adriaan van Noorden) en twee jongere zussen Maria (gehuwd met Stoffel Geerse de Leeuw) en Dingentje (gehuwd met Johannes Gijzel), die ongetwijfeld ook een deel van de buit wilden binnenhalen.

4.1 De strijd om de macht op Tôôhuus

Op 3 maart 1691 leveren de erfgenamen van de schout Geert Diericxs, *“een landhoeve in Kerkhoek op enige roeden erf, zoals die bepland en betimmerd staat, met 234 Roeden boomgaard en een boomgaard over de weg in de Noordhoek, groot 1 Gemet 25 Roeden, met alle gepachte landen zoals die door Geert Diericxs zijn gepacht”*, aan Pieter van Noorden, een schoonzoon van Geert Diericxs Sr. en gehuwd met diens dochter Martijntje Geeraarts (36). Op 7 maart 1691 tracht Pieter van Noorden de landhoeve Tôôhuus weer door te

verkopen aan Dirck Janse Munter (37). Hierop volgt echter protest van Laurus Davitse, getrouwd met de weduwe Janneke Cornelisse Polderdijck van Dirck Geerse, en *“voogd van de minderjarige wees van Dirck Geerse, genaamd Geert Dirckse, welke wees is een broerszoon van Pieter van Noordens huisvrouw, genaamd Martijntje Geeraarts”*. Laurus Davitse zegt dat de hoeve uit de erfenis van de grootvader van de wees Geert Dirckse Jr. gekomen is, claimt het eigendomsrecht en protesteert tegen de verkoop van de hoeve door Pieter van Noorden aan Dirck Janse Munter. De zaak komt voor, en Schepenen, *“gehoord hebbende de mondelinge verklaring van de 1^e naaster Laurus Davitse, en gezien hebbende de schriftelijke verklaring van de 2^e naaster Johannes van Noorden, die verklaart af te zien van het pretentierecht van naasting en het over te dragen aan de 1^e naaster”*, besluiten aldus, onder de voorwaarde dat de eiser aan de andere partij £ 0.10.0 betaalt (38). De kleinzoon Geert Dirckse Jr., inmiddels 17 jaar maar nog steeds minderjarig, had dus tegen betaling van 10 schellingen de landhoeve Tõdhuus weer in handen.

Tenslotte wordt voor de weeskamer van Sinoutskerke een akte van indemniteit opgesteld ten einde deze te vrijwaren van een financieel beroep wat door Geeraart Dirckse Jr. op hen gedaan zou kunnen worden (39). In het algemeen werd in de 17^e en 18^e eeuw een akte van indemniteit geëist, ter voorkoming van teveel nieuwkomers naar een bepaalde plaats, die een beroep zouden doen op de diaconie of armenkas. In deze akten stond dat wanneer nieuwkomers armlastig werden, de bestuurders van de plaats van herkomst zich garant stelden voor de kosten. In het bovengenoemd geval betrof de akte van indemniteit een borgstelling voor een minderjarige, voor het geval de weeskamer van Sinoutskerke financieel zou moeten bijspringen wanneer de onderneming, die de jonge Geeraart Dirckse op 17-jarige leeftijd met de hofstede Tõdhuus en de landerijen aanging, onverhoopt in financiële problemen zou komen. Om dit te voorkomen gaan o.a. zijn stiefvader Laurus Davitse en ook zijn ooms Johannis Gijssel (van tante Dingentje) en Stoffel Geertse de Leeuw (van tante Maria) borg voor hem staan. Zelfs Cornelis van Noorden, schoonvader van zijn tante Aafje Geerts, en lid van de familie die hem in eerste instantie dwars zat, behoort bij de ondertekenaars van de akte.

Nu de vrede rond het bezit van de hofstede getekend lijkt, rijst de vraag hoe de landerijen verdeeld werden en wat het aandeel hierin was voor Geeraart Dirckse Jr. ? We zagen hiervoor al de spectaculaire terugval in eigendom aan landerijen bij de overname in 1691. Hoeveel percelen waren er te verdelen en wie kreeg welke ?

4.2 De verdeling van de landerijen

Aan de hand van de gegevens uit de overloper van 1694 krijgen we een beeld hoe dramatisch de verdeling van de eigen landerijen na de dood van zijn grootvader, voor Gerard Dirckse Jr. uitpakt. Van de 58 Gemeten krijgt hij er slechts 8 in handen. De totaal oppervlakte in gebruik is inmiddels nog een keer gehalveerd tot 63 Gemeten en het eigen vermogen is gezakt van 42 naar 15 % (figuur 30). Gerard Dirckse moet nu onder uiterst moeilijke economische omstandigheden in feite verder boeren op een oppervlakte en eigendom, waar zijn overgrootvader Dierick Heijndricxs, 100 jaar eerder mee begonnen was.

Figuur 30. Overzicht landerijen in eigendom en pacht door grootvader en kleinzoon Diericxs

	Geert Diericxs Sr.				Gerard Dirckse Jr.	
	1673		1687		1694	
	Gemet	Aantal	Gemet	Aantal	Gemet	Aantal
Gebruik	185	103	138	79	63	40
Eigendom	54	32	58	33	8	7
Pacht	131	71	80	46	55	33
Eigendom/Gebruik	29 %		42 %		15 %	

Hoe werd het eigendom aan landerijen van Geert Diericxss Sr. verdeeld over zijn nakomelingen ? We kunnen hier een beeld van krijgen door het bezit van de 33 percelen van Geert Diericxss in 1687 te vergelijken met de

opvolgende eigenaren in 1694 (figuur 31). Uit dit overzicht, waarin in de laatste kolom de relatie tot Geert Diericxs Sr. is weergegeven, blijkt in de eerste plaats dat naast de hofstede in de Kerkhoek, slechts de 2 boomgaarden, perceel 139 van 234 Roeden in de Kerkhoek en tegenover de hofstede in de Noordhoek (1 Gemet 25 Roeden) direkt aan Gerard Dirkse Jr. zijn overgedragen. Voor de 5 percelen die op naam komen van Dirk Geerse Weesen, moest hij wellicht nog een beroep doen op zijn *“400 guldens”* om zijn twee jongere broers Cornelis en Christiaan uit te kopen. Verder blijkt uit dit overzicht dat zijn tantes Martijntje, Maria, Dingentje en Aafje gezamenlijk 28 Gemeten 296 Roeden krijgen toebedeeld. Pieter van Noorden (Martijntje) met 9 Gemeten 231 roeden en Johan Gijsel (Dingentje), met 9 Gemeten 92 roeden, zien hierbij kans om het grootste deel naar zich toe te trekken. De dochters Maria en Aafje moeten genoegen nemen met respectievelijk 4 Gemet 250 Roeden en 5 Gemet 23 Roeden. Adriaan Hoogerheijde moet ook een bijzondere relatie met Geert Diericxs Sr. gehad hebben, hij stond immers ook al vermeld als één van de ondertekenaars van de akte van indemniteit van maart 1691. Tenslotte dient aangetekend dat het niet om meer dan een inschatting gaat, Geert Diericxs Sr. kan immers tussen 1687 en 1689 nog een aantal percelen verkocht hebben, of de gezamenlijke erfgenamen hebben direkt na zijn dood vanuit liquiditeitsoverwegingen nog een aantal percelen verkocht.

4.3 Invloed economische ontwikkelingen

In welk economisch klimaat kwam Gerard Dirkse Jr. terecht toen hij eind 17^e eeuw de hofstede Tôdhuus erfde van zijn grootvader? En wat was de impact hiervan op de agrarische onderneming die hij toen startte? Zoals in hoofdstuk 1 is beschreven, was akkerbouw in Zeeland de voornaamste bedrijfstak met tarwe als belangrijkste gewas. Een structuur van hierin gespecialiseerde en handel drijvende boeren, was al rond 1600 aanwezig. De akkers werden zo intensief mogelijk geëxploiteerd en het ruwvoer voor het vee werd deels gezocht langs de dijken, slootranden (kanthooi), etc. Boeren slaagden erin rijke oogsten van het land te halen en opbrengsten te realiseren die zelfs in internationaal opzicht hoog werden genoemd.

Evenals in de nieuwlandpolders, moet ook op het oudland de rundveehouderij beperkt zijn geweest. Alleen in de laaggelegen poelgebieden, zoals het onderhavige studiegebied, kwam veel grasland voor (60 – 80 %), maar een deel van deze gronden was minder geschikt voor intensieve veeteelt. Gedurende een groot gedeelte van het jaar stonden deze weilanden onder water, met het gevolg dat de opbrengst aan gras en hooi gering was en er slechts een beperkt aantal dieren kon worden gehouden. Consequentie was dat, hoewel zich direkt noordelijk van het Poelgebied de stad Goes bevond, de zuivelproductie van de boerderijen in de 17^e eeuw onvoldoende was om de inwoners van Goes van boter te voorzien. In de tweede helft van de 17^e eeuw ging ook de kaasproductie in de provincie achteruit, om vervolgens voorgoed uit Zeeland te verdwijnen. Ook de vetweideij van ossen kwijnde langzaam weg. De beesten werden, na te zijn vetgemest, op de markt verkocht en daarna geslacht. Met het vlees werden oorlogs- en koopvaardijsschepen bevoorrad. Maar door de achteruitgang van de Zeeuwse handel en scheepvaart verminderden ook de afzetmogelijkheden voor de slachtveehouderij. Hier lijkt sprake te zijn geweest van een reactie op de grote conjuncturomslag die zich na circa 1660 – 1670 heeft voorgedaan (40).

Na een lange periode in de 16^e en 17^e eeuw van stijgende prijzen onder druk van expansie van de bevolking, trad in het 3^e kwart van de 17^e eeuw stagnatie op (lange golfbeweging of seculaire trend, zie ref. 41, hoofdstuk 1). De boeren werden geconfronteerd met dalende graan- en zuivelprijzen en tegelijkertijd een oplopende belastingdruk (grondbelasting, polderlasten). Uit oogpunt van de sterk stijgende kosten, was het wellicht nog een voordeel dat Geeraart Dirkse Jr. met een minimaal areaal aan eigen grond startte. Waar grondeigenaren al geconfronteerd werden met achterstanden in de betaling van de grond- en polderlasten, werkte de tijd ook nog in het voordeel van Geeraart Dirkse. Immers, de grondprijzen vertoonden eveneens een dalende tendens, die nog decennia zou duren.

Tegen deze achtergrond startte Geeraart Dirkse Jr. in 1691 op 17-jarige leeftijd zijn boerenbedrijf op de hofstede. Maar hoe reageerde de jonge Gerard Dirkse Jr. op de verslechterende economische situatie met wegzakkende prijzen voor tarwe, boter en kaas, op de dalende grondprijzen te Sinoutskerke en daar tegenover de hoge belastingen? Hoe stond hij er eind 17^e eeuw voor met de hofstede Tôdhuus plus 63 Gemeten landerijen in exploitatie, waarvan minder dan 10 Gemet in eigendom?

Figuur 31. Verdeling landerijen na overlijden Geert Diericxs ca. 1689

Kerkhoek

Opp. Perceel	Perceelnummer	Eigenaar 1687	Eigenaar 1694	Relatie Geert Diericxs Sr.
0 Gem 234 R	D-139	Geerard Diericxs	Gerard Dirxssse	Kleinzoon
1 256	D-140,141	Geerard Diericxs	Dirck Geerse Weesen	Kinderen zoon Dirck
0 164	D-141	Geerard Diericxs	Dirck Geerse Weesen	Kinderen zoon Dirck
0 230	D-150	Geerard Diericxs	Zijwert van der Bilt	Geen
2 89	D-144	Geerard Diericxs	Dirck Geerse Weesen	Kinderen zoon Dirck
2 104	D-145	Geerard Diericxs	Zijwert van der Bilt	Geen
2 140	D-145	Geerard Diericxs	Zijwert van der Bilt	Geen
2 117	D-150	Geerard Diericxs	Pieter van Noorden	Schoonzoon (dochter Martijntje)
2 36	D-146,149	Geerard Diericxs	Zijwert van der Bilt	Geen
4 154	D-147,148	Geerard Diericxs	Pieter van Noorden	Schoonzoon (dochter Martijntje)
1 3	D-152	Geerard Diericxs	Stoffel Gerards (de Leeuw)	Schoonzoon (dochter Maria)
4 5	D-121	Geerard Diericxs	Johan Gijsel	Schoonzoon (dochter Dingentje)

Thijshoek

Opp. Perceel		Eigenaar 1687	Eigenaar 1694	Relatie Geert Diericxs
1 50	D-82	Geerard Diericxs	Dirck Geerse Weesen	Kinderen zoon Dirck
4 17	D-93	Geerard Diericxs	Cornelis van Noorden	Vader schoonzoon (dochter Aafje)

Willem Wittenshoek

Opp. Perceel		Eigenaar 1687	Eigenaar 1694	Relatie Geert Diericxs
1 6	F-309	Geerard Diericxs	Cornelis van Noorden	Vader schoonzoon (dochter Aafje)
1 12	F-300	Geerard Diericxs	Adriaan de Visscher	Geen
1 75	F-300	Geerard Diericxs	Adriaan de Visscher	Geen
1 91	F-296	Geerard Diericxs	Dirck Geerse Weesen	Kinderen zoon Dirck
1 280	F-295	Geerard Diericxs	Adriaan Hoogerheijde	Geen

Noordhoek

Opp. Perceel		Eigenaar 1687	Eigenaar 1694	Relatie Geert Diericxs
1 25		Geerard Diericxs	Gerard Dirxssse	Kleinzoon
0 189		Geerard Diericxs	Adriaan Hoogerheijde	Geen
4 34		Geerard Diericxs	Adriaan Hoogerheijde	Geen
1 106		Geerard Diericxs	Johan Gijsel	Schoonzoon (dochter Dingentje)
1 185		Geerard Diericxs	Pieter van Noorden	Schoonzoon (dochter Martijntje)
1 75		Geerard Diericxs	Pieter van Noorden	Schoonzoon (dochter Martijntje)
1 0		Geerard Diericxs	Adriaan Hoogerheijde	Geen
1 42		Geerard Diericxs	Adriaan Hoogerheijde	Geen
0 141		Geerard Diericxs	Johan Gijsel	Schoonzoon (dochter Dingentje)
1 170		Geerard Diericxs	Johan Gijsel	Schoonzoon (dochter Dingentje)
2 60		Geerard Diericxs	Stoffel Gerards (de Leeuw)	Schoonzoon (dochter Maria)
1 270		Geerard Diericxs	Johan Gijsel	Schoonzoon (dochter Dingentje)
1 187		Geerard Diericxs	Stoffel Gerards (de Leeuw)	Schoonzoon (dochter Maria)
1 162		Geerard Diericxs	Marinus Janssen (Remijn)	Geen

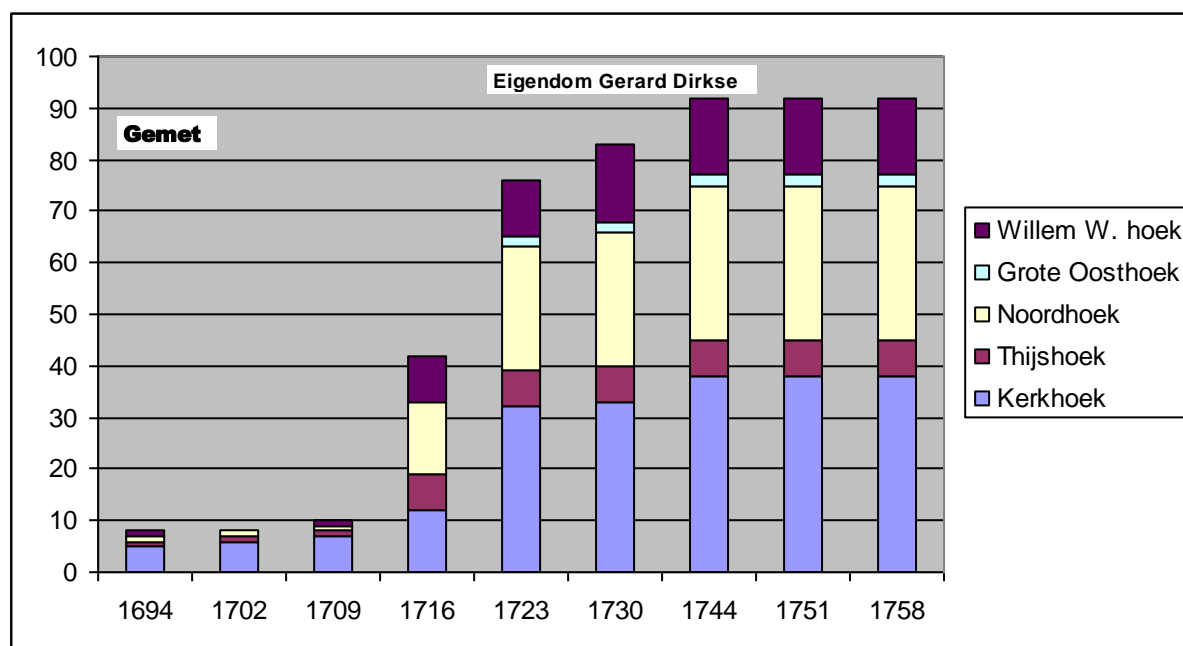
Zijn grootvader Geert Diericxs Sr. had in zijn lange leven (1608 – 1689) alleen maar voorspoed gekend, uitsluitend hoogconjunctuur met voortdurend stijgende prijzen. Parrallel hiermee liep ook de gebruikte oppervlakte landerijen omhoog tot hij in 1673 een totaal oppervlakte in gebruik binnen Sinoutskerke bereikte van bijna 180 Gemeten, verdeeld over 99 percelen. Hiervan had hij 54 Gemeten in eigendom en de rest in pacht. In 1680 zet echter een daling in van zijn gebruikte areaal van 180 naar 157 Gemeten. De beboerde oppervlakte zakt nog verder naar 138 Gemeten in 1687, misschien onder druk van de grote conjuncturomslag, maar wellicht ook zijn leeftijd, Geert Diericxs is dan 79 jaar oud. Opvallend is dat deze reductie uitsluitend pachtgronden betreft, de hoeveelheid eigendom blijft onaangetast (figuur 27, 29). Zou hij er bewust naar gestreefd hebben om zoveel mogelijk eigen grond te behouden? Dat bleek na de boedelscheiding toch vooral ten goede te komen aan de schoonzonen en slechts in beperkte mate aan zijn kleinzoon en opvolger Gerard Dirkse Jr., die slechts 8 Gemeten eigen grond behield.

Indien we de resultaten van de analyse van de grondprijzen binnen het grondgebied van Sinoutskerke over het tijdvak 1660 – 1800 volgen, zien we een grote gelijkenis met het verloop van de tarwe- en pachtprijzen (41, 42, zie hoofdstuk 1). De prijzen voor landbouwgrond waren in 1691, het startpunt voor onze jonge boer op Tôôhuus, ongeveer gehalveerd en lagen op een nivo van ongeveer £ 20 per Gemet, de helft van de waarde in 1660. In het eerste kwart van de 18^e eeuw zou de waarde van de grond nog een keer halveren. Dat wist Geeraart Dirkse Jr. echter toen niet en hij zou in de periode die voor hem lag een strategisch moment kiezen, waarop hij zou toeslaan met de aankoop en uitbreiding van zijn areaal eigen grond.

4.4 Ontwikkelingen in grondaankopen op Tôôhuus

Gerard Dirkse Jr. was inmiddels 20 jaar oud (1694) en 7 jaar later in 1702 weet hij bij een gelijk blijvend eigen bezit van 9 Gemeten grond, zijn in gebruik zijnde areaal al weer te vergroten van 63 naar 80 Gemeten. In 1709 liggen deze getallen op 10 Gemet aan eigen grond en 82 Gemet in gebruik. De grondprijzen zitten nog steeds in een dalende lijn en hebben inmiddels een nivo bereikt van onder de £ 15 per gemet. In de periode daarna (1709 – 1716) zien we plotseling de hoeveelheid eigen grond sterk omhoog gaan, van 10 Gemeten in 1709 naar 42 Gemeten in 1716. Gerard Dirkse is dan juist 25 jaar boer op Tôôhuus en hij moet, ondanks de crisissituatie in de landbouw, in die periode toch niet slecht geboerd hebben. Nog verrassender is het wanneer hij in de erop volgende periode tot 1723 doortrekt naar 76 gemeten eigen grond, meer dan zijn grootvader Geert Diericxss in zijn beste tijd ooit had gehad (figuur 32). Wellicht heeft Gerard Dirkse Jr. behoord tot de categorie kapitaalkrachtige ondernemers, die hun bedrijf vergrootten ten koste van de kleinere boeren. De aankoop van de gronden werd ook gestimuleerd door het lage prijsniveau en het feit dat niet-agrarische landeigenaren hun land uit rendementsoverwegingen aan de boeren verkochten.

Figuur 32. Ontwikkeling hoeveelheid eigen grond Gerard Dirkse

In de periode 1709 – 1716 werden in de Kerkhoek de percelen 135 (deel) en 136 aangekocht, die al vanaf 1673 eigendom waren van Jacob Jansse van de Lerse. Deze vlakbij de boerderij liggende weilanden kwamen nu voor het eerst in bezit en gebruik van de hofstede Tôôhuus (figuur 33). Sinds 1652 werden ze gepacht door de boerderij aan de Noordweg 3 (perceel 103) en daarvoor door het tegenover de boerderij liggende *“Hof ende Boogaert”* in de Willem Wittenshoek (perceel F-296, Noordweg 2). Het merendeel van de toename in het grondbezit van Gerard Dirkse in 1716, kwam voor rekening van de Thijshoek, Willem Wittenshoek en Noordhoek. In de Thijshoek koopt hij het uit 3 stukken bestaande perceel 99 van Jacobus Keetelaar, een perceel wat ooit in eigendom en gebruik was van overgrootvader Dierick Heijndricxss. Gerard Dirkse koopt in deze periode ook 5 percelen grond in de Willem Wittenshoek, waaronder *“Cornelis Blaubeen’s Hove & Boogaert”* op perceel F-296 (Noordweg 2). De andere 4 percelen waren eigendom van Cornelis van Zunder (F-297, 298) en Johannes Gijssel (F-292, 293). Tenslotte koopt hij in de Noordhoek met 12 Gemeten 197 Roeden in 6 percelen, de meeste

grond aan. De voormalige eigenaren waren Boudewijn Zomersee's kinderen, Dignis Huijsman, Johannes Gijsel en Dignus Nollens.

Vervolgens slaagt hij erin om in de periode 1716 – 1723 in de Noordhoek nog 6 percelen met een oppervlakte van 10 Gemet 227 Roeden aan te trekken van Adriaan Hoogerheijde's "*twee outste weese*", Adriaan Jochumse Kelle en Marinus Smijtegelt. Van bovengenoemde namen vallen die van Johannes Gijsel en Adriaan Hoogerheijde op, niet alleen omdat ze familie of erfgenaam waren bij de boedelscheiding in 1691, maar eveneens omdat beiden beschermelingen waren van de jonge Gerard Dirkse, als mede ondertekenaars van de akte van indemniteit. Zijn grootste aankoop doet hij in deze periode in de Kerkhoek, waar hij van Zijwaart van der Bilt de percelen 145, 146, 149 en 150 (deel) aankoopt. Vervolgens van zijn oom Pieter van Noorden nog een deel van perceel 150 en van de Kerk van Sinoutskerke een deel van perceel 149. Tenslotte komt hij met perceel 195, het "*Boomgaerdeken*" aan de Deeweg, van Johan Bosdijk en perceel 204 van Jacob Nollens, in de Kerkhoek op een extra oppervlakte in deze periode van 17 Gemeten 265 Roeden. Gerard Dirkse was er definitief in geslaagd de doorbraak te bereiken van pachtboer naar eigenerfde boer en had nu 76 Gemeten 175 Roeden grond in eigendom.

Figuur 33. Damhek naar perceel 136 met op de achtergrond Sinoutskerke

Ook het areaal in gebruik ligt dan op dit nivo, maar dit is een vertekend beeld. Omstreeks deze tijd laat namelijk de registratie van de pachters in de overlopers ons in de steek. In 1716 had hij nog 96 Gemeten in gebruik en aangenomen dat hij dit in de periode daarop vasthield, komen we op een verschil met het eigendom van 20 Gemeten, die hij nog in pacht gehad moet hebben. Dit is goed verklaarbaar aan de hand van de percelen die hij in 1716 pachtte en eigendom waren van de instellingen (Kerk van Sinoutskerke, Armen Sinoutskerke, Weeshuis Goes, Kerk Goes, etc.), die nog niet zo gretig waren om hun landerijen te verkopen.

4.5 Het einde van de dynastie Remstee

De registraties van de eigendommen van Gerard Dirkse in de overloper van 1723, in de vorm van "*Geeraard Dirkse Weese*", geven te denken. Ook uit de weergave van de hofstede, "*Springd noordoost aan Geeraard Dirkses Weese haar hof*", en de boomgaard op perceel 139, "*Geeraard Dirkse Weeses Boomgaert*", kunnen we de conclusie trekken dat Gerard Dirkse dan al overleden is. In de zomer van 1714 was hij nog benoemd tot Schout van de heerlijkheid Sinoutskerke (43). Op 18 januari 1720 voert hij nog steeds aankopen van grond uit (44). Vòòr 14 september 1722 moet Gerard Dirkse op ca. 47-jarige leeftijd overleden zijn, omdat er dan sprake is van "*de wezen van de Schout Geeraerd Dierxse*" (45).

Wie waren de wezen van schout Gerard Dirkse? Wanneer en met wie was Gerard Dirkse getrouwd? En wanneer waren er kinderen geboren? Waar kwam de familienaam Remstee vandaan?

Gerard Dirkse werd op 4 februari 1674 gedoopt te 's-Heer Abtskerke, als doopgetuigen treden op de Heer Schout Geeraert Diericxs (grootvader) en Dingentje Geers (tante) (46). Hij was een zoon van Dierick Geersen en Janneken Cornelisse Polderdijk, uit welk huwelijk nog twee zoons geboren werden, Cornelis in 1675 en Christiaan in 1678. Gerard Dirkse neemt later de achternaam Remstee aan, evenals zijn broer Cornelis (47). Overigens doet zijn tante Maria Geers Remstee dit eveneens (48). Gerard's broer, Cornelis Dirkse Remstee, verkoopt op 2 maart 1722 de herberg "*Den Gouden Leeuw*" aan de Grote Markt in Goes aan Abraham Bakker (49) en is in de Grote Kerk te Goes begraven (50). De familienaam werd in deze tijd sporadisch gebruikt, doorgaans werden uitsluitend patronymen gehanteerd. Misschien hebben de gebroeders Remstee hierin verandering willen aanbrengen omdat dit hun aanzien verder vergrootte toen ze in goede doen raakten. Volgens Janse (51) is het hoogstwaarschijnlijk dat Heijndrick Diericxs, wellicht de oudste broer van Gerard's grootvader Geeraert Diericxs Sr., de voorvader is van de Walcherse tak Remstee. Het bewijs ontbreekt echter, evenals hun beweerde afkomst uit Frankrijk.

Omstreeks 1717 – 1718 ontmoet Gerard Dirkse Remstee op al wat gevorderde leeftijd van ongeveer 44 jaar, Pieterella Jans Nijse, 40 jaar oud. Het was in de periode dat Gerard Remstee schout van Sinoutskerke was en wellicht kende hij haar vanuit bestuurlijke kringen omdat haar vader Jan Cornelisse Nijse uit Hoedekenskerke van 1702 – 1713, daar baljuw en dijkgraaf was (52). Jan Nijse werd geboren voor 1655 in Ovezande en overleed te Hoedekenskerke in juni 1716 op ruim 61-jarige leeftijd. Hij ging op 4 april 1676 te Hoedekenskerke in ondertrouw en trouwde in mei 1676 met Jannetje Pieters van Liere (53), waarmee hij 3 kinderen kreeg. Op 26 september 1677 werd te Hoedekenskerke hun oudste dochter Pieternelletje of Pieterella gedoopt, waarbij als doopgetuigen optraden haar vader Pieter van Liere en haar zus Cornelia Pieters (van Liere). Hierna werden nog gedoopt Cornelis op 4 december 1678 en op 11 mei 1681 "*een kint dat omtrent 8 daegen is overleden*" (52). Pieterella Jans Nijse, of kortweg Pieterella Jans zoals we ze regelmatig in verschillende documenten aantreffen, groeide op met haar ouders op de hofstede die in feite op het grondgebied van "*Quadendamme*" lag. Pieterella vertrekt later naar Kloetinge, waar ze op 14 april 1718 in ondertrouw gaat met Geeraert Dircksen (54). Kort hiervoor, in februari 1718 maakt Pieterella Jans Nijse, wonend te Kloetinge, voor notaris Antonij Ossewaarde nog een testament op, waarin "*sij verklaerde aan de Grooten Armen ter plaetse van haer sterven te legateren de somma van thien schellingen*" en benoemt zij haar moeder Janneke van Liere, wed. van de baljuw Jan Nijse, tot "*haere eenige en universeele erfgenaem*" (55). Binnen twee weken nadat ze te Kloetinge in ondertrouw gingen, maken Gerard Dirkse Remstee en Pieterella Jans Nijse op 26 april 1718 voor notaris Antonij Ossewaarde een huwelijkscontract, waarin vooral benadrukt wordt dat er "*tusschen de toecomende egtgenoots geen gemeenschap van goederen wesen sal*". Om te garanderen dat ieders inbreng aan vermogen daadwerkelijk van de huwelijksgemeenschap gescheiden blijft, wordt geregistreerd dat "*van ieders goederen sal worden gemaekt en geteijkend te wederzijde een stael (afdruk, exemplaar wordt aangeboden) en inventaris*". Verder worden zij hierin omschreven als jongeman en jongedochter, om aan te geven dat zij niet eerder getrouwd geweest zijn (56). Hun huwelijk is waarschijnlijk kort hierna op Hoedekenskerke voltrokken, zekerheid hierover bestaat echter niet in verband met een hiaat in de trouwboeken. Omdat bruidegom en bruid al wat ouder waren bij hun huwelijk en ieder van hen al een eigen vermogen had opgebouwd, wilde men deze gescheiden houden. Gerard Dirkse Remstee had op eigen kracht zijn eigendom aan landerijen vergroot van 10 Gemeten in 1702 naar 42 Gemeten in 1716. Ten tijde van zijn huwelijk zal dat ruim 50 Gemeten geweest zijn, om daarna nog door te groeien naar 76 Gemeten. Maar ook Pieterella Jans Nijse bracht een bepaald vermogen in.

Jan Nijse en Janneke van Liere hadden op hun boerderij een zekere mate van welstand bereikt, hij was op Hoedekenskerke en Kwadendamme geen onbemiddelde boer gezien de latere transakties van onroerend goed en kapitaal, waarbij ook hun dochter Pieterella een rol speelt (57,58,59,60). In 1728 leent haar moeder "*Jannetje van Liere, wed. Jan Nijse, een somma van agt en vijftig pond 6 schellingen 8 grooten Vlaams*" uit tegen een rente van 4 % per jaar. Als onderpand wordt "*een weiz groot 4 Gemeten 150 Roeden, leggende in nieuw Ovesand*" vermeld (57). In de kantlijn van de akte wordt vermeld dat op 26 januari 1731 het bedrag volledig is terugbetaald aan "*Pieterella Jans nom. haar moeder Jannetje van Liere, wed. Jan Nijse*". In 1736 is er een schuldbekentenis van Paulus Hogesteger aan Janneke van Liere van £ 50, waarbij zelfs zijn landhuis met boomgaard en 19 Gemeten 266 Roeden aan landerijen als onderpand worden ingezet (58). In 1742 is het bedrag afgelost aan Pieterella Jans en wordt de overeenkomst ontbonden.

In het kader van onroerend goed verkoopt Pieterella Jans Nijse namens haar moeder Janneke van Liere op 25 april 1722 een stuk weiland van 1 Gemet 293 Roeden aan Bartolomeus Wullaert voor 9 Pond 17 Schellingen 8 Groten "*den hoop*" (59). Op 14 april 1759, twee jaar na Pieterella's dood, worden door haar zaakwaarnemer

Hendrik Verstolk uit *“de nagelaten boedel van Pietermella Janse Nijse, weduwe van de schout Geeraard Dirckse Remstee, nomenij de juffrouwen Cornelia en Magdalena de Loos”* een aantal onroerende goederen onder Baarland verkocht. (60). Het betreffen hier *“een hofstede, huisinge, schuire en bakkeete staande op 1 Gemet 143 Roeden eigen erve, gelegen in Westerstriep onder de heerlijkheit van Baarland, BDG oost de juffrouwen Cornelia en Magdaleena de Loos, zuid deselve, west den heeren wegh en noord de diakonij armen de Wed. Nagtegaal”*. Verder worden in de omgeving van de boerderij nog 8 percelen aan landerijen verkocht met een totaal oppervlak van 22 Gemeten 220 Roeden.

Uit het huwelijk van Gerard Dirkse Remstee en Pietermella Jans Nijse wordt op 7 april 1719 op Tôôhuus een dochter Janna geboren (61). Zij werd gedoopt op 8 april 1719 met als getuigen Cornelis Dircxsen, Gerard's broer, en Janna Pieters (van Liere), Pietermella's moeder. Pietermella is dan 41 jaar oud en zou de zeer hoge leeftijd van bijna 80 jaar bereiken, in tegenstelling tot haar echtgenoot. Zoals hiervoor gemeld, komt Gerard Dirkse tussen 1720 – 1722 op ongeveer 47-jarige leeftijd te overlijden, wanneer zijn dochter nog maar 2 – 3 jaar oud is. De wed. Pietermella Jans Nijse besluit dan op enig moment in de periode 1722 – 1738, om de boerderij Tôôhuus te verlaten en met de kleine Janna of Johanna Remstee naar Goes te verhuizen (62,63). De hofstede Tôôhuus met landerijen blijft eigendom van de dochter en wordt waarschijnlijk verpacht. Na vijf generaties Heijndricxs – Diericxs ofwel Remstee, is nu een voorlopig einde gekomen aan het actieve, dynamische bedrijfsgebeuren op de hofstede Tôôhuus. Hoewel moeder en dochter bepaald niet onbemiddeld achter blijven, zoals later zal blijken uit de boedelinventaris, heerste toen nog steeds de crisissituatie in de landbouw. In de periode 1720 – 1740 zakte de prijs van een hectoliter tarwe tot beneden de f 6,- (64), de grondprijzen te Sinoutskerke daalden in het tijdvak 1720 – 1730 tot £ 11 per gemet en in het daarop volgende interval tot een minimum van £ 7 per gemet. In 1730 staat de hofstede nog steeds op naam van *“Gerard Dirckzes Weeze”* met 82 Gemeten 20 Roeden aan landerijen verdeeld over 49 percelen (65). Achter de meeste percelen staat geregistreerd *“baandt ijder 't zijne”*, maar of moeder en dochter dan nog op de hofstede wonen is onbekend. Omdat de overloper van 1737 ontbreekt, treffen we pas in 1744 een nieuwe eigenaar aan van de boerderij en landerijen, Hendrik Frederik de Loos.

5. Hendrik Frederik de Loos, een predikant als schoonzoon, 1744 – 1763

Hendrik Frederik de Loos stamde uit een predikantengeslacht te Linschoten, waar zijn grootvader Henricus Fredericus de Loos dominee was (66). Zijn vader was Fredericus Henricus de Loos en werd beroepen te Kloetinge op 15 juli 1695, waar hij emeritus werd in 1727 en overleed in januari 1730 (66). Hij gaat in ondertrouw te Goes op 7 juni 1696, als *Mr. Fredericus Henricus de Loos, j.m. van Scharpeseel in Gelderland, bedienaar des Goddelijken Woorts tot Kloetinge*, met Juffrouw Johanna Westhoeve, j.d. van *“Seraeskercke”* ('s-Heer Arendskerke), wonende te Goes, getrouwd op 2 juli 1696 te Kloetinge door ds. Oosterland (67). Johanna Westhoeve was waarschijnlijk een dochter van Leendert Bouwens Westhoeve en Cornelia Noorthoekx, gedoopt te 's-Heer Arendskerke op 27 oktober 1675 (68).

5.1 Egte man en vrouw, woonagtig tot Cattendijke

Op 4 maart 1716 wordt uit het huwelijk hun zoon Hendrik Frederik de Loos geboren (69), waarschijnlijk te Kloetinge (70). Hij zal te Kloetinge en omgeving zijn opgegroeid, waar wellicht ook een eerste ontmoeting met Johanna Remstee heeft plaats gevonden. We weten niet of Johanna eind jaren '30 van de 18^e eeuw vanuit haar woonplaats Goes nog als dienstmeisje bij de dominee gewerkt heeft, duidelijk is in ieder geval dat het stel reeds op jonge leeftijd besluit in het huwelijk te treden. Hendrik Frederik de Loos wordt op 1 juni 1738 als kandidaat-predikant bevestigd te Kattendijke (69), en gaat daar op 22-jarige leeftijd in ondertrouw op 24 juli 1738 met Juffr. Johanna Remstee, 19 jaar, geboren te Sinoutskerke (71). Op donderdag 14 augustus 1738 trouwen ze eveneens in Kattendijke voor de kerk, terwijl ze op 17 september 1738 voor de notaris Marcus Bregt te Goes een testament laten opmaken (63). Uit het slot van dit testament blijkt dat het opgemaakt is *“binnen de Stad Goes ten huise van de Juffr. Testatrice's moeder”*, een bevestiging dat Pietermella Jans Nijse nog steeds in Goes woont. Hendrik Frederik de Loos verklaart hierbij *“tot sijn eenige en universele ervgenaam te nomineren, sijn moeder Juffr. Johanna Westhoeve”* en indien zij reeds eerder overleden is *“soo nomineert hij testateur tot sijnne ervgenaam sijnne susters de Juffrouwen Cornelia en Magdalena de Loos”*. Op haar beurt verklaart Johanna Remstee tot *“haar eenige en universele ervgenaam te nomineren, haar moeder Juffr. Petronella Jans”*, of indien zij is overleden *“soo nomineert sij testatrice tot haar ervgenaam haar grootmoeder Juffr. Johanna van Liere”*, de moeder van Pietermella Jans. Uit het huwelijk wordt te Kattendijke hun dochter Johanna Pietermella geboren en gedoopt op zondag 21 juni 1739 (71). Doopgetuige was juffr. Johanna Westhoeve, de moeder van Hendrik Frederik de Loos. Na zijn start als dominee te Kattendijke wordt Hendrik Frederik de Loos

vervolgens vanaf 4 oktober 1739 predikant te Biezelinghe en Eversdijk (69). Op 1 januari 1741 wordt te Kapelle hun dochter Pieta (Pieternella) gedoopt, met als getuige Janneken van Liere, wed. de Nijs (72).

5.2 Dominee annex grootgrondbezitter

Tenslotte wordt hij op 15 oktober 1741 beroepen te 's-Gravenpolder, waar in 1742 en 1743 nog 2 kinderen geboren worden, Willem Cornelis en Cornelia de Loos (73). Volgens de registraties in de overloper van Sinoutskerke, staan in 1744 de hofstede Tôdhuus met de boomgaarden en landerijen met een omvang van 90 Gemeten 147 Roeden (53 percelen) op naam van Hendrik Frederik de Loos (74). Aangenomen moet worden dat het predikanten echtpaar steeds een pachter had, die de percelen bewerkte. Verklaarbaar is dan ook dat het grondbezit vanaf 1744 niet meer verandert (zie figuur 32). Hoewel hij in zijn korte loopbaan als dominee op 's-Gravenpolder annex grootgrondbezitter te Sinoutskerke, zich niet al te veel met het boerenbedrijf bemoeid zal hebben, doet hij een aantal jaren daarvoor nog een paar grondaankopen. Wellicht wat onder druk van de eigenaren, die van de grond af wilden omdat deze nauwelijks nog rendement opbracht, of aangespoord door de pachter, die de percelen er goed bij kon gebruiken. Bovendien heeft Hendrik Frederik de Loos er waarschijnlijk weinig moeite mee gehad omdat de grondprijzen op een historisch dieptepunt stonden. Onder meer een groot deel van perceel 132 wordt aangekocht op 10 juli 1739 van *“mevrouw Isabella Westerwijk, vrouwe van Wemeldinge, 2 Gemet 80 Roeden weije, gelegen in Kerkehoek voor een sum van £ 3.19.0 Vlaams per gemet”* (75). Op dezelfde dag gaat ook perceel 157 naar *“De Heer predikant Hendrik Frederik de Loos, 2 Gemet 100 Roeden zaailand gelegen onder Sinoutskerke en aldaar in Kerkehoek, de koop is een sum van £ 11.0.0 Vlaams het gemet”* (76). Hij kocht dit perceel zaailand van Johannis Weijmaars voor een hoger bedrag dan het perceel weiland, wat ook verklaarbaar is uit de ligging aan de Noordweg. Bovendien lag de prijs op slechts 25 % van het topnivo halverwege de 17^e eeuw. Hendrik Frederik de Loos komt reeds op 27 maart 1749 op 33-jarige leeftijd te overlijden (69). De hofstede en landerijen komen volgens de overloper van 1751 op naam van Hendrik Frederik de Loos Wed., ofwel Johanna Remstee.

5.3 Verhuizing Johanna Remstee, wed. de Loos naar Goes

Na het overlijden van Hendrik Frederik de Loos verhuist Johanna Remstee van 's-Gravenpolder naar Goes, waar ook haar moeder woonde. Op 13 januari 1756, ze is dan 36 jaar oud, maakt zij voor notaris Joos de Lasabel een testament *“ten huijse van de Juffr. Comparante in Goes”* (77). Wellicht was de reden haar gezondheid, *“ziekelyk naar den Lichaeme, dog egter haer verstand machtig en gebruykende”*. Haar moeder laat direkt hierna eveneens een volledig vergelijkbaar testament opmaken (62). Beiden verklaren zij *“den weledelen Heere Hendrik Verstolk, regerend Schepen deeser Stad, te benoemen tot Exceuteur hares Boedels en tot Directeur over haer begraeffenis”*. Ze zijn zich niet alleen bewust dat met hun beiden deze familie-tak Remstee definitief zal uitsterven, maar eveneens dat zij door een afnemende gezondheid nu reeds hun begrafenissen en de verdeling van hun vermogen, moeten regelen. Bovendien laat de moeder nog een passage opnemen, waarin zij verklaart dat dhr. Verstolk *“hare goederen zal regeeren en administreren”*, mocht haar dochter vòòr haar komen te overlijden. Wat was er dan gebeurd met de vier kinderen de Loos, Johanna, Pieternella, Willem en Cornelia, die toch de primaire erfgenamen waren? Zij zouden ongeveer 13 – 16 jaar oud zijn geweest, maar omdat er in deze en volgende testamenten niet meer over hen gesproken wordt, moeten we aannemen dat ze alle vier jong overleden zijn. Ruim een jaar later laat de moeder Pieternella Jans Nijse, wed. Remstee op 7 april 1757 weer een testament opmaken (78). Zij legateert hierin £ 50 aan Marike Jans, wed. van de Schout Gijsel, wonende te 's-Heer Abtskerke (79). Verder legateert ze £ 50 aan Pieternella van Liere en eveneens £ 50 aan Cornelis van Liere, wellicht familie van haar moeder Janneken van Liere. Tenslotte gaat er £ 40 naar Jacobus de Reyger, waarmee ze in totaal £ 190 van haar vermogen hiervoor veilig stelt. Dit was omgerekend in guldens een bedrag van f 1140,= in 1757, wat vandaag ruim f 20.000,= zou vertegenwoordigen. In termen van de toen gangbare grondprijzen te Sinoutskerke, schonk ze aan ieder van de 4 uitverkorenen 4 of 5 Gemeten grond, nu een waarde vertegenwoordigende van € 80.000 – 100.000,=.

Een andere aanleiding voor het testament van Pieternella Jans Nijse, vormde wellicht het naderende einde van haar zieke dochter Johanna Remstee. Naast een verklaring waarin ze haar dochter benoemd tot enig en universeel erfgenaam, laat ze opnemen dat *“ingevalle de voors. Juffr. Johanna Reemste wed. de Loos voor haer testatrice mogte koomen te overlijden als dan verclaerd Zij teatrice tot haere Erfgenamen te Substitueeren Juff.^{wen} Cornelia en Magdalena de Loos”*, de 2 zussen van Hendrik Frederik de Loos, die reeds bij testament van 17 september 1738 als mogelijke erfgenamen van het predikanten echtpaar waren aangewezen (63). Drie dagen na het opmaken van het testament komt haar dochter te overlijden

5.4 Twee begrafenissen te 's-Gravenpolder

Op 10 april 1757 komt Johanna Remstee op 38-jarige leeftijd in Goes te overlijden, blijkens een *“acte van verzeegeling ten Sterfhuyze”* (80). Zij had namelijk Hendrik Verstolk in haar laatste testament (77) verzocht *“omme naer haer comparantes Overlijden, ten Sterfhuijse te treden, het noodige te verseegeelen, Sleutels van Kassen en Kisten te naederen en verders te procederen tot het Maecken en Perfectioneeren van een Staat en Inventaris”*. Johanna Remstee wordt op 15 april 1757 begraven *“buyten de stadt, na 's-Gravenpolder ende alhier in de kerke was bezittende komt alhier voor de koop van een geheel graf, volgens de ordonantie 't regt met £ 7.0.0”* (81). Waarschijnlijk was Hendrik Frederik de Loos 8 jaar eerder ook te 's-Gravenpolder begraven en was er ook voor haar een graf gereserveerd. Hiermee was men er echter nog niet, want voor het recht van het openen van het graf moest nog eens £ 2.6.8 betaald worden, voor het luiden van de kerkklok gedurende een uur eveneens £ 2.6.8 en tenslotte *“voor de baer ende pelle”* £ 0.8.8, alles bij elkaar een bedrag van £ 12.2.0, een kapitaal bedrag als men bedenkt dat er ruim een Gemet grond voor gekocht kon worden. Dit was echter nog maar een fractie van de kosten zoals we die in de staat en inventaris van baten en lasten aantreffen (82), zie tabel figuur 34.

Figuur 34. Voor Begraefenis Kosten soo binnen als Buyten dese Stad volgens quitantien

<i>Betaalt aen Jan van Kogelenberg wegens de Wete in het Lant</i>	£ 1 : 6 : 0
<i>Aen Rouwpapier en Lak</i>	0 : 3 : 11
<i>Aen een Zegel voor de Rol</i>	1 : 0 : ¾
<i>Een zegel voor openen van het graf</i>	0 : 5 : ¾
<i>Aen de draegers</i>	4 : 0 : 0
<i>Aen Jan van Es voor kloksuyden</i>	0 : 6 : 8
<i>Aen de aflegsters</i>	5 : 4 : 0
<i>Aen de bidders voor het doen van de wete</i>	3 : 8 : 4
<i>Aen de grafdelvers</i>	0 : 5 : 0
<i>Aen de waerd van 's-Gravenpolder wegens 't gene ten sijnen huysse is verteerd</i>	1 : 0 : 8
<i>Aen de wed. Curkyr voor wagenvragten</i>	1 : 6 : 8
<i>Aen Gijsbert Proos voor geleverd goed</i>	0 : 15 : 0
<i>Aen dhr. van Rijk voor geleverd goed</i>	4 : 11 : 2½
<i>Aen dhr. Coomans voor kerkregt, etc.</i>	12 : 2 : 0
<i>Aen het Weeshuys voor Stroo en Mantels</i>	6 : 2 : 0
<i>Aen Jan Duynkerke voor het ijserwerk aan de kist</i>	2 : 6 : 8
<i>Aen Jacobus Dijkwel voor geleverd goed</i>	4 : 1 : 8
<i>Aen Boudewijn Kraemer voor de kist</i>	5 : 0 : 0
<i>Aen denselven voor leverantie van Rouwbanden en Handschoenen, etc.</i>	4 : 1 : 8
<i>Aen den boer van hoeve voor zijn wagen en paerden om het lijck te transporteeren</i>	0 : 13 : 4
<i>Aen huysshuer voor Rouwmuylen</i>	1 : 0 : 0
<i>Aen Henrika Huysinga voor 't nagen van Rouwgoed</i>	0 : 6 : 8
<i>Aen den Schoolmeester te 's-Gravenpolder voor het doen van de Weete</i>	0 : 6 : 8
<i>Aen Maria Kats wegens nagen van Rouwgoed</i>	0 : 12 : 0
<i>Aen de Grafdelver van 's-Gravenpolder</i>	0 : 4 : 6
<i>Aen den Secretaris Adriaen op 't Hof voor kerkregt</i>	1 : 0 : 0
<i>Voor 4 paer Rouwkousens</i>	0 : 14 : 8
<i>Van Johanna Walraeve voor Rouwgoed te Nagen</i>	0 : 6 : 0
<i>Aen dhr. doctor Lopse</i>	1 : 0 : 0
<i>Aen den apotheker Kreckelenbergh</i>	3 : 19 : 2
<i>Aen de knecht om het Lighaem van de overledene in de kist te leggen</i>	0 : 6 : 8
	£ 67 : 16 : 5

Als we verder de tabel volgen blijkt dat velen betrokken waren bij de voorbereidingen van de begrafenissen. Ze wilde blijkbaar als predikantsvrouw en grootgrondbezitter, nog één maal schitteren met een uitvaart naar 's-Gravenpolder waar over gesproken zou worden. Jan van Kogelenberg was gehuwd met haar nichtje Johanna Remstee, de dochter van haar oom Cornelis Dirkse Remstee. Veel aandacht werd besteed aan het verspreiden van *“de Wete in het Lant”*, dat Johanna Remstee was overleden. Er waren volop leveranciers van rouwkleding, van de kist en het ijzerwerk bij betrokken en uiteraard de waard van de herberg te 's-Gravenpolder *“wegens 't gene ten sijnen huysse is verteerd”*. De boer van de hoeve is wellicht Willem van der Weele van Tôôhuus

geweest, die toen de hofstede van Johanna Remstee in pacht had. Hij diende een rekening in van 13 Schellingen 4 Grooten voor het vervoer van het lijk met zijn paarden en wagen. Dhr. Coomans maakte het met een rekening van £ 12:2:0 voor het kerkrecht wel erg bont, hiermee vergeleken waren de declaraties van dokter Lopse en apotheker Krekelenbergh nog bescheiden. Het totaal van de begrafenis-kosten kwam op £ 67:16:5, wat omgerekend naar guldens van heden ten dage uit komt op ruim f 7600,=.

Een kleine maand later ca. 7 mei 1757 sterft ook de moeder Pieterella Jansen Nijse, wed. Gerard Dirkse Remstee en wordt op 12 mei 1757 met dezelfde rituelen *“mede na 's-Gravenpolder uytgevoerd ende alhier geen grav was hebbende, komt ook eerst de koop van een geheel grav om £ 7:0:0, het openen of het regt van het selv £ 2:6:8, over de selve geluyd 1 uere £ 2:6:8, alsook voor de baer ende pelle £ 0:8:8, samen ontvangen met £ 12:2:0”* (81). Zij had dus geen graf op 's-Gravenpolder, want haar laatste wil was conform het laatste testament van 7 april 1757 *“om naer haer dood haer lichaem met een behoortijck begraefenis te Leggen in de kerke van Hoedekenskerke”* (78). Waarom dit niet gehonoreerd is, is onbekend.

5.5 De nalatenschappen en de erfgenamen

Na deze 2 begrafenis-en gaat notaris Fredrik Roeteringh aan de slag om voor beide overledenen een Staat en Inventaris van de boedel op te maken (82,83). Hij trok er 5 dagen voor uit, 14, 18, 19, 25 mei en 1 juni 1757 en schreef voor beide nalatenschappen 24 folio vellen vol met posten van baten en lasten.

Wie waren nu de erfgenamen van Johanna Remstee en van Pieterella Jans Nijse ? De helft van de nalatenschap van Johanna Remstee was bestemd voor de erfgenamen van Hendrik Frederik de Loos. Bij het vooroverlijden van zijn moeder Johanna Westhoeve, waren dit zijn 2 zussen Cornelia & Magdalena de Loos. Toen Johanna Remstee op 10 april 1757 daadwerkelijk kwam te overlijden, was op dat moment haar enige erfgenaam haar moeder Pieterella Jans, die de andere helft toekwam (82). Omdat ook zij echter binnen een maand kwam te overlijden, en als enige erfgenamen eveneens Cornelia & Magdalena de Loos had laten beschrijven (78), kregen zij van haar de andere helft van een groot vermogen. Beide erfenissen, inclusief de hofstede het Hooge Huis met zijn boomgaarden en landerijen, kwamen geheel ten goede aan de 2 zusters Cornelia en Magdalena de Loos, van de predikant Hendrik Frederik de Loos. Het eigendom van de hofstede en landerijen zien we weer bevestigd in de overloper van Sinoutskerke in 1758 (84).

5.6 Baten en lasten Johanna Remstee

De baten volgens de inventaris van dochter Johanna bedroegen £ 2675:18:11, wat een groot vermogen was voor die tijd. De lasten bedroegen £ 408:19:8. Een groot aandeel in dit vermogen vormde de boerderij Tôôhuus, een *“Hofsteede met Schuer, Stallinge, Bakkeete en verdren Timmer, groot met de Number van 105 Gemeten 155 Roeden, leggende in Sinoutskerke en Baarsdorp, is getauxeerd op £ 10 't gemet, samen £ 1055:1:0”*. Het verschil met de 90 Gemeten 147 Roeden, die we in de overlopers van Sinoutskerke van 1751 en 1758 op naam van resp. Hendrik Frederik de Loos Wed. en Cornelia en Magdalena de Loos aantreffen, moet het aandeel zijn op het grondgebied van Baarsdorp. Dit bedroeg 15 Gemeten 8 Roeden ofwel 15 %. De hofstede met landerijen is in 1757 verpacht aan Willem van de Weele voor £ 1:10:0 per Gemet, wat neerkomt op £ 158:5:6 per jaar. Hij had echter reeds een achterstand in de betaling van de pacht sinds 1753, waardoor *“deselve debet aen pagten was de somme”* van £ 682 : 6 : 7. In hoeverre zo'n kapitaal bedrag nog inbaar was bij deze pachtboer, is de vraag. Onder de baten vinden we eveneens vermeld 30 Gemeten grond onder de heerlijkheid van Nisse, die Johanna Remstee al vòòr 1738 in gemeenschappelijk eigendom had met haar moeder (63). Deze landerijen worden getaxeerd op £ 11 per Gemet en worden verpacht voor £ 1 per Gemet aan Basthiaan op 't Hof, gehuwd met Magalijntie de Ruyter. Ook zij hebben een achterstand in de betaling van de pacht, in totaal 3 jaar. Johanna had nog 17 Gemeten 280 Roeden zaailand in de Louisepolder onder Nisse, die ze verpachtte aan Cornelis Schippers voor £ 1 : 3 : 4 per Gemet per jaar, mits de pachter de polderlasten voor zijn rekening neemt. Ook hier was 3 jaar achterstand in de betaling van de pacht. Tenslotte had ze op 6 juli 1750 een hypotheek van £ 133 : 6 : 8 verstrekt op het huis van Johanna Henderina Deuts aan de oostzijde van de Korte Kerkstraat in Goes. De jaarlijkse hypotheek rente van 4 % was al sinds 1754 niet betaald. Door de zilversmid Johan van Beijselaer worden haar zilveren en gouden sieraden getaxeerd op £ 94 : 16 : 2½. Inclusief haar huisraad, linnegoed en kleding een vermogen, wat omgerekend naar guldens anno 2011 een kapitaal van ruim f 300.000,= was. Echter, doordat het merendeel zat in grond, gebouwen, goud en zilver, en velen de pacht of rente al jaren niet betaalden, zal haar liquiditeits situatie wellicht precair geweest zijn. We vinden dan ook het bedrag van £ 70:13:4 aan contanten, wat aan de batenkant staat, terug onder de lasten als een schuld aan haar moeder *“Juffrouw Pieterella Jans Nijse, wed. Remstee, en gebruijkt tot de begraefenis kosten”*. Johanna Remstee is ondanks

de crisissituatie die in de eerste helft van de 18^e eeuw heerste, misschien toch een levensgenieter geweest, gezien de rekeningen die er lagen voor geleverd bier door de brouwers de Meyer en Bernardus Rimmers en geleverde wijnen door Johannis Petrus van Cuylenburgh voor een totaalbedrag van ongeveer £ 18. Maar ze had ook obligaties bij Cornelis Peeman (£ 66:13:4) en leningen bij mevrouw de Meijer (£ 50) en daarnaast nog te betalen belastingen, zoals de polderlasten 1756 aan Jacobus Coomans (£ 26:16:3) en de grondbelasting 1756 aan Pieter Ossewaarde (£ 63:6:4). De balans sloeg met ruim £ 400 aan lasten, toch ruimschoots door naar de baten.

5.7 Baten en lasten Pieterella Jans Nijse

De baten en lasten volgens de inventaris van de moeder Pieterella Jans Nijse bedroegen resp. £ 1986:8:11½ en £ 299:5:7½ (83). De baten in dit vermogen bestonden voor het grootste deel (52 %) uit kapitalen verstrekt aan particulieren inclusief de te ontvangen rente. Een ander substantieel deel was de waarde van de 78 Gemeten 123½ Roeden aan landerijen in Hoedekenskerke, Nisse en Coudorpe, inclusief de te ontvangen pachtsommen 40 % van het totale vermogen (figuur 35). Zoals we zullen zien was de economische crisis ook voelbaar bij de debiteuren van Pieterella, de nog te ontvangen rente op verstrekt kapitaal en de pachtsommen van de landerijen, bestonden voor een aanzienlijk deel uit achterstallige betalingen.

Figuur 35. Overzicht baten nalatenschap Pieterella Jans Nijse

Aan debiteuren verstrekt vermogen	£	928: 12: 2
Te ontvangen rente	£	106: 17: 11½
Waarde 78 Gemeten 123½ Roeden landerijen	£	625: 17: 11
Te ontvangen pachtsom	£	164: 9: 7
Contanten	£	27: 16: 0
Lening begrafenis Johanna Remstee	£	70: 13: 4
Goud en zilver	£	12: 2: 0
Huis & Erf in de Lange Vorststraat te Goes	£	33: 6: 8
Meubilair, huisraad, etc.	£	16: 13: 4

Totaal vermogen	£	1986: 8: 11 ½

Noot bij figuur 36: 1 pond Vlaams in 1757 had een zelfde koopkracht als € 50 in 2010, het totaal vermogen van £ 1986 dus € 100.000

Notaris Fredrik Roeteringh opent echter de staat en inventaris van baten en lasten met de nog aanwezige contanten van £ 27:16:0, een bedrag van € 1400 wat ze nog in huis had, nadat hier de begrafenis kosten van haar dochter Johanna Remstee (£ 70:13:4) en ook de 4 verstrekte legaten van totaal £ 190 reeds af waren. Haar goud en zilverstukken worden door de zilversmid Johan van Beijseler getaxeerd op £ 12:2:0. Haar eigen woning in de Lange Vorststraat te Goes werd getaxeerd op £ 33:6:8 ofwel € 1700, meer dan een faktor 100 lager dan vandaag de dag. Het huis van Pieterella Jans Nijse, wed. Gerard Dirkse Remstee in de Lange Vorststraat wordt tenslotte op 31 oktober 1757 door de boedelhouders verkocht aan Hendrik Wieling (85). Het huis lag tussen de panden van Dingeman van Steenhoven aan de zuidkant en van Cornelis van de Woestijne aan de noordkant. Er achter zal de tuin gelegen hebben, die grensde aan de stadswal.

Indien we de staat van baten en lasten, die notaris Fredrik Roeteringh in 15 folio vellen beschrijft, wat nauwkeuriger analyseren, blijkt welke betalingsachterstanden haar debiteuren hadden (figuur 36). In totaal had ze aan 17 debiteuren een kapitaal verstrekt van £ 928:12:2 tegen een rente van 3,5 – 5 %. Sommige van deze leningen liepen al vanaf 1728, dus bijna 30 jaar. Indien we de periode 1756-1757 uitzonderen, blijven nog 9 gevallen over met een betalingsachterstand, die soms opgelopen was tot 12 jaar. Zo had Juffr. Does op een lening van £ 30, die ingegaan was op 20 november 1745, over de gehele periode van 1745 – 1757 nog geen rente betaald en was haar betalingsachterstand opgelopen tot £ 14:19:2¼. Ook over een volgende lening van £ 20, afgesloten op 25 september 1749, stond ze al 7 jaar in het krijt voor een bedrag van £ 6:1:7. Op de daarop afgesloten lening aan Juffr. Does van £ 12:12:0 *“sonder datum of bepalinge van intrest, waer op is betaeld £ 2:12:0”*, rest totaal £ 10, haalde Pieterella Jans Nijse geen enkel rendement. Ook heeft Juffr. Does nog *“genegotieerd”* voor £ 11:15:0 en hiervan terugbetaald £ 7:7:1, resteert dus nog een schuld zonder verplichting tot rente betaling van £ 4:7:11. Dat de familie Does niet zo vlot was met zijn renteverplichtingen, blijkt uit de achterstand van £ 5:12:12 die Adriaen Does had op een lening van £ 16:13:4, afgesloten op 17 september

1748, dus 8 jaar. Maar ook Jan de Belder en Maerten de Vriese hadden achterstanden van respectievelijk 6 en 5 jaar in de betaling van de rente. Bij Maerten de Vriese ging het om een kapitaal van £ 216:13:4, waarvoor hij wellicht op 29 september 1736 een flinke boerderij gekocht had, maar door de malaise op de agrarische markt en de hoge grond- en polderlasten, had hij de laatste 5 jaar de rente die inmiddels opgelopen was tot £ 45:18:2¼, niet meer kunnen betalen. Uit figuur 37 blijkt dat ook notaris Fredrik Roeteringh zich op 28 maart 1757 onder haar debiteuren schaarde voor een lening van £ 158:6:8, waarover hij moest betalen *“intrest tot den 6 Mey 1757, sijnde 1 maend en 9 daegen”* een bedrag van £ 0:12:¾. Het kapitaal wat hij leende kan niet uitsluitend tot zekerstelling van de betaling van de kosten van het opmaken van de inventaris van de nalatenschappen van moeder en dochter gediend hebben, want deze bedroegen respectievelijk £ 18:16:7 en £ 2:6:0. Met Marijtie Verstraete, wed. van schout Willem Gijsel, had Pieterella Jan Nijse wellicht al vroeg een bijzondere band als doopgetuige van één van hun kinderen. Zij was waarschijnlijk dezelfde als waaraan Pieterella in haar laatste testament op 7 april 1757 *“verklaerde te Legateren aan Marike Jans, wed. van den Schout Gijsel, woonende te 's-Heer Abtskerke, de somme van vijftig ponden Vlaems”*. De wed. Gijsel had al vanaf 1728 twee leningen van in totaal ruim £ 75 bij Pieterella, maar geen grote achterstand in de betaling van de rente. De predikant Jacob Gargon en Juffr. H. H. Deyts sluiten beide een lening af van *“hondert guldens”*, die echter geregistreerd worden als ponden Vlaems. Jan Mattheussen Meijaard heeft een achterstand van 5 jaar, terwijl Gabriel Dertog een lening van *“thien guldens, genegotieerd den 2 November 1753, sonder bepaling van intrest”* afsluit.

Figuur 36. Debiteuren Pieterella Jans Nijse, wed. Gerard Dirkse Remstee

Schuldenaar	Schuld	Rente	Ingegaan	Periode	Te betalen
Joris Kakebeeke	£ 50	5 %	---	1755 – 1757	£ 4:10: 0
Juffr. Does	£ 30	4 %	20 november 1745	1745 – 1757	£14:19: 2¼
Juffr. Does	£ 20	4 %	25 september 1749	1750 – 1757	£ 6: 1: 7
Juffr. Does	£ 10	--	---	---	---
Juffr. Does	£ 4: 7:11	--	---	---	---
Adriaan Does	£ 8: 0: 0	--	30 september 1748	---	---
Adriaan Does	£ 16:13: 4	4 %	17 september 1748	1749 – 1757	£ 5:12:12
Jan de Belder	£ 70: 0: 0	4½ %	15 maart 1751	1751 – 1757	£ 4: 1: 8
Maerten de Vriese	£ 216:13: 4	4 %	29 september 1736	1752 – 1757	£ 45:18: 2¼
Daniel Jansen	£ 100: 0: 0	3½ %	7 februari 1743	1756 – 1757	£ 7:18: 7
Fredrik Roeteringh	£ 158: 6: 8	--	28 maart 1757	tot 6 mei 1757	£ 0:12: ¾
Aarnout Blomme	£ 25: 0: 0	4 %	3 april 1742	1756 – 1757	£ 1: 2: 2
Aarnout Blomme	£ 60: 0: 0	4 %	22 september 1744	1756 – 1757	£ 1:10: 0
Marijtie Verstraete	£ 35:14: 0	4 %	28 december 1728	1755 – 1757	£ 1:16: 8½
Marijtie Verstraete	£ 40: 0: 0	5 %	28 januari 1728	1756 – 1757	£ 2:10: 11½
Jacob Gargon	£ 16: 13: 4	4 %	21 januari 1754	1754 – 1757	£ 2: 3: 7
Juffr. H.H. Deyts	£ 16: 13: 4	4 %	29 augustus 1749	1756 – 1757	£ 1: 2: 7¾
Jan Matth. Meijaard	£ 8: 0 0	4 %	21 maart 1752	1752 – 1757	£ 1:15: 10½
Gabriel Dertog	£ 1: 13: 4	--	2 november 1753	---	---
Claas Luk	£ 20: 0: 0	4 %	1 januari 1756	1756 – 1757	£ 1: 1: 9
Jacob van de Linde	£ 4: 16:11	--	---	---	---
Jan Lurkas	£ 17: 6: 2 pm	--	---	---	£ 4: 0: 0
Janneken Pijke	£ 16: 0: 0	--	ingegaan 1753	---	---
	-----				-----
	£ 928: 12: 2				£ 106: 17: 11½

Van Jan Lurkas dienen de erfgenamen nog een bedrag van £ 17:6:2 te ontvangen wegens 3 ondertekende obligaties, *“doch naerdien desen Boedel is insolvent geworden soo is bij accoord daer van gerecouvreerd eene somme van £ 4:0:0”*. Aan het eind van de staat van baten en lasten treffen we nog 2 pro-memorie posten van Jan Dek voor £ 24 en Philip Bartelse voor £ 66, *“doch naer dien hier van niets staet gerecouvreert te werden dient sulx voor memorie”*. Tenslotte sluit Janneken Pijke in 1753 een lening bij Pieterella Jans Nijse van £ 16 *“waervan den intrest is geremitteert tot betere tijden”*. Dit soort gevallen droegen uiteraard helemaal niet bij aan het rendement op het vermogen. Ook zullen een aantal van de achterstallige betalingen vast niet inbaar zijn geweest, het resultaat van een recessie die decennia duurde en waarvan zowel debiteur als crediteur de wrange vruchten plukten.

In onderstaande tabel zijn de verpachte landerijen weergegeven met hun pachters, getaxeerde waarde van de grond, waar de percelen lagen, de pachtprijs en de nog te betalen pachtsommen (figuur 37). De 30 Gemeten zaailand, liggende onder Nisse en gepacht door Basthiaan op 't Hof, gehuwd met Magalijntie de Ruyter, is maar voor de helft gewaardeerd omdat Pieterella Jans Nijse deze landerijen gezamenlijk bezat met haar dochter Johanna Remstee. Opvallend is verder de concentratie aan gronden op Hoedekenskerke. Pieterella Jans Nijse stamde hier vandaan, en ook haar laatste wens in de kerk van Hoedekenskerke begraven te worden, was hier ongetwijfeld mee verbonden (78). In één geval verpacht ze niet alleen landerijen maar ook een hoeve, liggende onder Nisse en gepacht door Anthony Swemer vanaf 1741, *“waer van de pagten te quaed sijn sedert 1749, nu in pagt bij Pieter Goeree”*. Anthony Swemer had echter niet alleen een pachtsschuld van £ 34:5:8 over de afgelopen 7 jaar, maar daarnaast was hij *“schuldig geweest een capitael van £ 116:13:4, gehypothiqueerd geweest hebbende op het bovengemelde Hoefdie, dogh waer van maer bij verkoop is geprofiteerd £ 80, dus nog schuldig £ 36:13:4”*. Dat was nog niet alles, want Anthony Swemer moest over deze restschuld vanaf 18 april 1741 nog 4 % rente betalen, ofwel £ 21:13:4. Hij was dus niet alleen zijn hoeve kwijt aan Pieter Goeree, maar had ook nog ruim £ 90 schuld bij Pieterella Jans Nijse in de vorm van pachtsschuld, een restschuld en rente. In hoeverre dit nog inbaar was is de vraag.

Figuur 37. Pachters landerijen Pieterella Jans Nijse, wed. Gerard Dirkse Remstee

Pachter	Aard (Wei/Zaailand)	Grond (Gemet/Roeden)	Grondprijs (In £ per Gemet)	Waarde (In £)	Lokalisering (Plaats grond)	Pachtprijs Periode (In £ per Gem. per jaar)	Pachtsom (Debet periode)	(In £)
Basthiaan op 't Hof	Z	30 G	£ 11	£ 165: 0: 0	Nisse	£ 30: 0: 0 per jaar	1754-1757	£ 45: 0: 0
Paulus Hoogesteeker	W	4 G 216 R	12	56:12:10	Hoedekenskerke	1: 3: 0	1756-1757	3: 4: 8
Wed. Jan Bonneuw	W	4 251	12	58: 0: 10	Hoedekenskerke	0:19:0	1754-1755	4:13:4
Abraham Hogesteeker	W					1: 3: 0	1756-1757	5:11:0
Anthony Swemer	Z	9 82	Hoefje	80: 0: 0	Nisse	4:13:4 per jaar	1749-1756	34: 5: 8
Anthony Swemer	Z	Hypotheek minus waarde		36:13: 4	Nisse			
Anthony Swemer	Z	Rente over restschuld		----	Nisse	----	1741-1757	21:13:4
Jan Willem Huybregtse	W	9 203	12	116: 2: 5	Hoedekenskerke	1: 4: 0	1754-1757	21: 9: 9
Adriaan Willem Lamper	W	11 77	1	11: 0: 0	Coudorpe	8: 0: 0 per jaar	1754-1757	12: 0: 0
Wed. Willem Gijssel	Z	2 205	10	26:16: 8	's-Heer Abtskerke	1: 1: 0	1754-1757	8: 7: 6
Marinus Jeras	W	5 289½	12	75:11:10	Hoedekenskerke	1: 1: 0	1755-1757	8: 4: 4
Totalen		78 G 123 ½ R		£ 625:17:11				£ 164: 9: 7

De pachtprijs lijkt met een gemiddelde van £ 1 per Gemet per jaar, nog een aardig rendement op te leveren. Immers gebaseerd op de lage grondprijzen van £ 10 – 12 per Gemet is de uitkomst 8 – 10 %. Wanneer hier echter de eigenaarslasten, met name de grond- en polderlasten, afgetrokken worden, komt men bedrogen uit (86). De som van de grondbelasting (honderdste penning) plus de water- en dijkpenningen, lag in 1750 dichtbij de f 6,= per Gemet ofwel eveneens £ 1 per Gemet, het nivo van de pachtprijs. Het rendement was hierdoor nihil. Haar dochter Johanna trachtte dat bij de verpachting van 17 Gemeten 280 Roeden zaailand in de Louispolder onder Nisse, op te lossen door in de pachtvereenkomst met Cornelis Schippers op te nemen dat *“den pagter jaarlijks de waterpenningen betaald”*. Echter, de pachtboeren kampten vrijwel allemaal al met achterstanden in de betaling van de pacht (figuur 38). Zo had Basthiaan op 't Hof een betalingsachterstand van 3 jaar, de wed. Jan Bonneuw 2 jaar, Jan Willem Huybregtse 3 jaar, Adriaan Willemsse Lamper 3 jaar, de wed. Willem Gijssel 3 jaar en Marinus Jeras 2 jaar. Adriaan Willemsse Lamper pachtte maar een deel van de 11 Gemeten 77 Roeden weiland onder Coudorpe, een ander deel werd gepacht door Jacob de Maeker, *“doch naer dien hier van niets staat gerecoveert te werden, dient sulx voor Memorie”*. Dit soort tekortkomingen maakten, met de slecht betaalde rente op haar uitstaande kapitaal, de smalle marges op de verpachting van de landerijen plus de achterstand in de betaling van de pacht, dat het rendement op haar vermogen laag was en moeilijk inbaar.

Voordat de lasten opgesomd worden, wordt nog melding gemaakt van *“een woonhuys staende in den dorp van Baerlant, dese post royeren vermits het zelve in het Leven van de overledene is verkogt”*. Hierna volgen de lasten des boedels, die behalve een aantal posten betreffende nog te betalen belastingen (familiegeld, honderdste penning), de rekening van de notaris en de uit de erfenis losgemaakte legaten, uitsluitend bestond uit een groot aantal posten betreffende de begrafenis van Pieterella Jans Nijse. Deze rijke uitvaart was bijna identiek aan die van haar dochter Johanna Remstee. Uit de tweede post *“aen de schoolmeester van Hoedekenskerke wegens gedane diensten en openen van het Graf te Hoedekenskerke”* moeten we de conclusie trekken dat zij toch op Hoedekenskerke begraven is, in tegenstelling tot wat de Goese bron hiervan zegt (62). De inventarisatie van de lasten begint echter met de pachter van Tõdhuus, *“betaelt aan Willem van*

de Weele voor mennen van het Lijk van de overledene £ 0:13:4". Dit kon ook moeilijk verrekend worden met de pachtschuld van £ 682:6:7 die hij nog had bij de erfenamen van haar dochter Johanna Remstee !

5.8 Het einde van een tijdperk

Aan het eind van een tijdperk van ruim 150 jaar, waarin 4 generaties Remstee op Tôdhuus boerden, hadden zij een volledige cyclus van de lange golfbeweging, de seculaire trend, doorleefd. Begonnen aan het eind van de 16^e eeuw in de opgaande fase van deze economische golfbeweging, had Dierick Heijndricxs alleen maar groei en voorspoed gekend. Geert Diericxs zette dit vanaf 1636 voort en profiteerde praktisch tot het eind van zijn lange leven van de hoogconjunctuur in de agrarische sector. In 1673 bereikte hij met bijna 180 Gemeten bewerkte landerijen de status van grootste pachtboer in de heerlijkheid Sinoutskerke. Toen zaten echter de prijzen van landbouwproducten al in een dalende trend, evenals de pachtwaarde en de verkoopprijzen van grond te Sinoutskerke. De grondbelasting en waterschapslasten hadden een climax bereikt, waarop ze tot ver in de 18^e eeuw zouden blijven. Doordat na de dood van Geert Diericxs in 1689 de landerijen verdeeld moesten worden en bovendien het economisch tij volledig aan het omkeren was, moest zijn opvolger en kleinzoon Gerard Dirkse de boerderij Tôdhuus onder uiterst moeilijke omstandigheden voortzetten. Hij slaagde erin om met een minimum aan eigen grond van minder dan 10 Gemeten, maar wel voldoende pachtgrond, de eerste 20 jaar door te komen. Dat hij toch voldoende macht en aanzien had, blijkt wanneer hij op 40-jarige leeftijd in 1714 schout van de heerlijkheid Sinoutskerke wordt, evenals zijn grootvader.

Pas in 1718 huwt hij op 44-jarige leeftijd met de 40-jarige Pieterella Jans Nijssse en treed dan ook naar buiten met zijn familienaam Gerard Dirkse Remstee. Hij heeft dan reeds een areaal aan eigen landerijen opgebouwd van 50 – 60 Gemeten. Op het eind van zijn leven had Gerard Dirkse 90 Gemeten in eigendom en was eigenerfde boer geworden. Hoogstwaarschijnlijk heeft hij deze aankopen zelfstandig uitgevoerd, zonder dat zijn vrouw hieraan heeft bijgedragen. Tussen 1720 – 1722 komt Gerard Dirkse Remstee op ongeveer 47-jarige leeftijd te overlijden en laat zijn vrouw en 2 – 3 jarige dochtertje na. Zij hebben hierna Tôdhuus verlaten om hun intrek te nemen in een huis in de Lange Vorststraat te Goes. De boerderij met meer dan 100 Gemeten landerijen wordt verpacht, evenals ruim 70 Gemeten grond die Pieterella Jans Nijssse elders in bezit had. Dochter Johanna Remstee huwt op 19-jarige leeftijd de predikant Hendrik Frederik de Loos, die vanaf ca. 1740 de hofstede Tôdhuus met landerijen op zijn naam krijgt. Er worden uit dit predikantenhuwelijk tussen 1739 – 1743 in totaal 4 kinderen geboren, die gezien de latere testamenten waarschijnlijk alle vier jong overleden zijn. De economische depressie, die zich binnen de vermogende families van Pieterella Jans Nijssse en haar dochter en schoonzoon ongetwijfeld minder deed gevoelen, bereikte in de jaren '40 en '50 van deze 18^e eeuw langzaam haar dieptepunt. Veel van hun pachters hadden grote achterstanden in de betaling van de pacht of van de rente op uitgeleende kapitalen, terwijl zij als eigenaren de torenhoge grond- en polderlasten moesten voldoen. Op zijn standplaats 's-Gravenpolder komt dominee de Loos op 27 maart 1749 op 33-jarige leeftijd te overlijden. Johanna Remstee vestigt zich in de jaren daarna eveneens in Goes en komt, heel kort voor haar moeder, op 10 april 1757 op 38-jarige leeftijd te overlijden. In hoeverre de tragiek rond de vroege dood van het dominee's gezin met 4 jonge kinderen een rol gespeeld heeft is niet bekend, maar nauwelijks een maand na haar dochter komt ook Pieterella Jans Nijssse begin mei 1757 te overlijden. De erfenamen van beide overledenen zijn de 2 zussen van Hendrik Frederik de Loos, Cornelia & Magdalena de Loos. Zij erven van Johanna Remstee een totaal vermogen van van £ 2675:18:11 (anno 2011 waard € 133.750,=), waaronder de boerderij Tôdhuus, een *"Hofsteede met Schuer, Stallinge, Bakkeete en verdren Timmer, groot met de Nomber van 105 Gemeten 155 Roeden, leggende in Sinoutskerke en Baarsdorp, is getauxeerd op £ 10 't gemet, samen £ 1055:1:0"*. Ook Pieterella Jans Nijssse laat een groot vermogen na aan Cornelia en Magdalena de Loos van £ 1986:8:11½ (€ 100.000,=), bestaande uit uitgeleende kapitalen, huizen, boerderijen en 78 Gemeten verpachte grond elders op Zuid-Beveland. Als laatsten van hun generatie werden Johanna Remstee te 's-Gravenpolder en Pieterella Jans Nijssse te Hoedekenskerke, met een rijk gedecoreerde uitvaart begraven.

Nadat Cornelia & Magdalena de Loos in de overloper van 1758 als eigenaressen van Tôdhuus met zijn landerijen worden geregistreerd, houden zij de hofstede nog 6 jaar in bezit, voordat hij op 18 maart 1763 met 94 Gemeten 207 Roeden grond voor £ 9 per Gemet overgedragen wordt aan Christiaan Jacobse Everse. Hij zou van Tôdhuus, nadat het ongeveer 40 jaar door pachters was beboerd, weer een bloeiende onderneming maken, voortgestuwd door een nieuwe fase van economische groei en voorspoed, met stijgende prijzen van landbouwproducten.

6. Christiaan Jacobse Everse, de volgende dynastie, 1763 – 1814

Op 27 mei 1742 wordt te Nisse Christiaan Jacobse Evertse geboren, zoon van Jacob Evertse en Dyna Marinisse, die de stamvader zou worden van een uitgebreid geslacht Evertse of Everse. Zij zouden generatie op generatie de scepter zwaaien op Tôôhuus, tot na 1900. Christiaan Jacobse Everse leert Tannetje Jacques Verheule kennen, eveneens geboren te Nisse op 29 oktober 1741. Zij was een dochter van Jacques Paulusse Verheule, gedoopt te Hoedekenskerke op 27 maart 1709 en overleden te Nisse op 33-jarige leeftijd ca. 1742 en Machelina Adriaanse de Ruyter. In de winter van 1763 hebben ze vergevorderde plannen om te trouwen en op Tôôhuus te gaan boeren. Na een periode van ongeveer 40 jaar, waarin de boerderij alleen werd verpacht, gloorde er weer een betere economische tijd, een periode van hoogconjunctuur waarin de hofstede Tôôhuus weer een zelfstandig opererende boer zou krijgen. De hofstede met zijn ruim 100 Gemeten aan landerijen was nog steeds in bezit van de zusters Cornelia en Magdalena de Loos en werd mogelijk nog verpacht aan Willem van Weele. We weten niet of het zuiver een rendements kwestie was, die hen deed besluiten om in februari 1763 de boerderij na 6 jaar weer te verkopen. Willem van Weele betaalde immers al een lage pachtsom, maar die bleek ook nog moeilijk inbaar bij hem.

6.1 Jacob Everse, vader en voogd over zijn minderjarige zoon Christiaan

Op 19 februari 1763 zaten Cornelia en Magdalena de Loos weer aan tafel bij notaris Frederik Roeteringh, met het toekomstig echtpaar Everse (87). Er was echter een probleem, de leeftijd waarop mensen in de 17^e en 18^e eeuw meerderjarig en volwassen werden, verschilde per tijdvak en per regio. De grens tussen onmondig en mondig lag in die tijd op 25 jaar, de leeftijd waarop zij handelingsbekwaam werden geacht. Volwassenheid kon ook worden bereikt door in het huwelijk te treden of door een meerderjarigheidsverklaring aan te vragen bij de Staten van Zeeland. Bij transakties van onroerend goed, erfenissen of andere officiële procedures kregen minderjarige kinderen doorgaans een voogd toegewezen. In bovengenoemd geval waren de toekomstige bruidegom 20 jaar en bruid 21 jaar oud en lieten zich vertegenwoordigen door *“Jacob Evertsen woonende in de Nisse Stelle onder de heerlijkheid van ter Nisse, als vaeder en voogd over sijne minderjarige zoon Christiaan Evertsen”* en door *“Basthiaan op 't Hof, woonende onder de voornoemde heerlijkheid van Nisse, als schoonvader over sijn minderjarige dogter Tannetie Jacques Verheule”*. Basthiaan op 't Hof was niet de schoonvader, maar de stiefvader van Tannetje Verheule, die bovendien als pachter van 30 Gemeten land onder Nisse, eigendom van Cornelia en Magdalena de Loos, beide dames ook goed kende. Zij hadden deze oppervlakte land als erfgenamen immers gekregen van de vorige gezamenlijke eigenaressen, Pietermella Jans Nijse, wed. Remstee en haar dochter Johanna Remstee (88). In de inleiding van de akte zien we ook wat het toekomstig echtpaar kocht, namelijk *“een hofsteede, huyslinge, schuur, stallinge, bakkeete en verdren opstal, met al hetgeene daer aan aard en nagel vast aen is, met de nombre van circa 103 gemeeten Landen, Weyen, Boomgaerd, als Vroonlant, geleegeen in de Heerlijkheden van Sinoutskerke en Baarsdorp binnen dezen Eylande van Zuydbevelant”*. Dit geheel zet Christiaan Everse in als onderpand voor een hypotheek van £ 800 ponden Vlaams met een rente van 4 % bij dezelfde dames de Loos (87), onder de voorwaarde dat *“de resteerende koopsomme, den origineele kooper Christiaan Evertsen zal moeten betaelen contant ter levering”*. Op deze wijze zullen Cornelia en Magdalena de Loos het rendement op hun vermogen hebben willen verbeteren. Ze maakten de overeenkomst nog extra aantrekkelijk door de prijs per Gemet op £ 9 Vlaams te stellen, in plaats van de £ 10 per Gemet waarop het 6 jaar daarvoor was getaxeerd, terwijl de grondprijzen in deze periode alweer aan het stijgen waren. Uitgangspunt van de koop van de hofstede en landerijen bleef echter dat Christiaan Everse en Tannetje Verheule zich *“eerstdaegs in den egten staet zouden begeeven”* en dat hierna de boerderij binnen 8 dagen ook daadwerkelijk geleverd zou worden (89). Zij kunnen er echter pas gaan wonen nadat er *“koopdag der meubilaere goedren, beestialen en bouwgereetschappen zal weezen gehouden”*, hoewel vanaf de dag van ondertekening van de akte, de lasten of schade veroorzaakt door *“water, vuur en windt en alle andre inconuenienten die daer over soude kunnen komen”*, wel voor hun rekening zijn. De notaris zet hier tussen haakjes nog achter *“'t welck Godt verhoede”*..... ! De resterende artikelen in deze akte gaan met name over *“de vrugten te velde”*, die Christiaan Everse in principe moet accepteren zoals ze door 4 deskundigen, 2 van iedere partij, omstreeks half maart getaxeerd zullen worden. Ook indien *“eenige vrugten mogten doodt gevroosen zijn”*, zou hij de getaxeerde opbrengst mede dienen te betalen (90). Voor de mest *“in de mistputten aen de hofstede, de juffrouwen verkooperessen in eygendom toebehoorende”*, dient een bedrag van f 100,= betaald te worden. De getaxeerde waarde van de produkten van het land plus de inhoud van de mestput, dienen betaald te worden in twee delen, de helft in januari 1764 en de andere helft met de Goese jaarmarkt in 1764. De akte wordt voor de aankopende partij uitsluitend ondertekend door Jacob Everse en Bastiaan op 't Hof.

6.2 Een hofstede met 94 Gemeten 207 Roeden landerijen

Dat men bij dit soort transakties niet lichtvaardig te werk ging, blijkt wanneer op 18 maart 1763 zowel de bij Cornelia en Magdalena de Loos afgesloten hypotheek van £ 800 Vlaams, als de daadwerkelijke levering van de hofstede Tôôhuus nogmaals passeren, deze keer echter voor Schout & Schepenen van Sinoutskerke (91,92). Het echtpaar Everse-Verheule is dan waarschijnlijk tussen half februari en begin maart in het huwelijk getreden, wanneer Frederik Roeteringh, schriftelijke procuratie hebbende van Meijuffr. Magdalena en Cornelia de Loos, aan Christiaan Everse *“een hofstede met desselfs huysse, schuere en bakkeete, staande aldaar in Kerkhoek”*, levert. Hierna volgen de landerijen die als onderpand moesten dienen voor de hypotheek, in totaal 57 percelen met hun oppervlakte en ligging, verspreid over 6 veldhoeken van de heerlijkheid Sinoutskerke (91). Een klein deel van de landerijen, ca. 10 Gemeten wat op het grondgebied van Baarsdorp lag, is hier niet vermeld. In onderstaande figuur 38 zijn de 57 percelen weergegeven in Gemeten en Roeden, met daarachter de kadastrale minuutnummers, voor zover ze deel uit maken van het studiegebied.

Figuur 38. Levering percelen aan Christiaan Jacobse Everse op 18 maart 1763

Kerkhoek			Willem Wittenshoek			Noordhoek	
Gemet	Roeden	Nummer	Gemet	Roeden	Nummer	Gemet	Roeden
0	234	139,139 ^{bis} 0	28	F-305		1	25
0	156	140	2	80	F-302,303	0	189
1	256	140,141	0	242	F-298	4	34
0	164	141	2	200	F-297	1	106
0	230	150	1	81	F-297	1	226
2	89	144	1	91	F-296	2	98
2	104	145	1	10	F-296	1	0
2	140	145	1	280	F-295	1	42
0	139	Vrieye Vroone	2	3	F-294	1	36
3	72	151	3	15	F-293	1	85
2	36	149	0	100	F-292	0	141
1	36	146	Voorthijshoek			1	260
2	100	157	1	50	82	2	60
1	0	158	0	136	98	1	187
2	135	158	2	217	99	3	15
1	132	195	0	293	99	2	226
3	108	204	1	198	99	2	113
1	262	204	Moolhoek				
2	80	132	1	0	B-90		
0	291	136	Grooten Oosthoek				
1	208	136	1	194			
2	74	135					

In principe kocht Christiaan Everse dezelfde percelen die Gerard Dirkse Remstee kort voor zijn dood in ca.1722 verworven had. Zij vormden met de boerderij in de decennia daarna een vrij onveranderlijke eenheid, die eerst door zijn weduwe Pieternella Jans Nijse, later door zijn dochter Johanna Remstee en schoonzoon Hendrik Frederik de Loos en tenslotte door diens 2 zusters Cornelia en Magdalena de Loos steeds werden verpacht. Het totaal aan oppervlakte bij de levering in 1763 bedroeg 94 Gemeten 207 Roeden, waarvan het grootste deel lag in de Kerkhoek en de Noordhoek. Er zijn een aantal bijzondere percelen bij, zoals de vroone van 234 Roeden in de Kerkhoek, die doorgaans als boomgaard geregistreerd stond en overeenkomt met perceel 139 (boomgaard) plus 139bis (tuin) (bijlage 1, tabel 31). Een deel van perceel 140 (156 Roeden) was eigendom van de kerk van Sinoutskerke en werd uitgegeven in erfpacht, waarvoor jaarlijks 10 Schellingen en 3 Grooten betaald moest worden. Het perceel van 139 Roeden, wat geregistreerd wordt als een *“Vrieye Vroone”*, moet gelokaliseerd worden binnen perceel 150, direkt ten oosten van perceel 142. Op deze wijze matcht ook de oppervlakte van de deelpercelen beter met de oppervlakte van perceel 150. Omdat een *“vrieye vroone”* belastingvrij was, treffen we deze ook niet aan in de overlopers. Het perceel B-90 binnen de Moolhoek, met een oppervlakte van 1 Gemet, was ook een vroone, die in 1702 nog op naam stond van Janneken Polderdijck Weeze, de moeder van Gerard Dirkse Remstee, maar vanaf 1709 op naam van Gerard Dirkse, later Gerard Dirkse's Weese. Op deze wijze bleef het voor Tôôhuus behouden. De 1 Gemet 25 Roeden in de Noordhoek was een tegenover de boerderij liggende boomgaard en op het perceel van 141 Roeden in de Noordhoek heeft ooit ook een boerderijtje gestaan.

Wanneer de oppervlakten van de gekochte percelen worden samengevat per veldhoek, zien we dat ruim 70 % ligt in de Kerkhoek en de Noordhoek (figuur 39). De koopsom voor de 94 Gemeten 207 Roeden, voor £ 9 per Gemet, was in totaal ruim £ 852, wat *“contant ter levering”* betaald diende te worden. Christiaan Everse kon dit grotendeels betalen vanuit de afgesloten hypotheek van £ 800 bij de dames de Loos (92). Opmerkelijk is dat in deze Minuut van Plechten (gerechtelijke erkenning van een geldschuld, waarvan een gerechtsbrief is opgemaakt) van de 57 percelen die geleverd zijn, er maar 55 opgevoerd worden als onderpand. De *“vrieye vroone”* van 139

Roeden in de Kerkhoek en de vroone van 1 Gemet (perceel B-90) in de Moolhoek blijven er buiten. Toch ziet men dan kans om *“samen de nommer van 95 Gemeten 197 Roeden”* te halen, in plaats van 93 Gemeten 68 Roeden.

Figuur 39. Overzicht landerijen Christiaan Jacobse Everse per veldhoek

	Aantal	Gemeten	Roeden
Kerkhoek	22	38	46
Noordhoek	17	30	43
Willem Wittenshoek	11	16	230
Thijshoek	5	6	294
Moolhoek	1	1	0
Grote Oosthoek	1	1	194

Totaal	57	94	207

6.3 Ontwikkelingen in grondbezit en boerderijen

Christiaan Eversen bleek een man met een grote expansiedrang en met betrekking tot de zorg over zijn kinderen iemand met een vooruitziende blik. In de periode na de geboorte van zijn kinderen breidt hij zijn bezittingen in en rond Sinoutskerke verder uit met de aankoop van een aantal boerderijen ten behoeve van zijn kinderen.

Christiaan Everse en Tannetje Verheule kregen een uitgebreid nageslacht, in de 20 jaar tussen 1764 en 1784 werden in totaal 14 kinderen geboren (93). Dat hier ook sprake was van aanzienlijke kindersterfte, kan men afleiden uit het feit dat er 4 keer een Jacob Everse geboren werd, in 1766, 1768, 1770 en tenslotte in 1777. De voor deze studie meest interessante leden van de familie Everse of Evertse zijn Machelina (* 1765), Jacques (*1769), Jacob (* 1777) en Adriaan Evertse (* 1782), allen geboren op de boerderij Tôôhuus te Sinoutskerke.

1. Machelina Evertse, geboren als 2^e kind te Sinoutskerke op 28 januari 1765, gedoopt te 's-Heer Abtskerke op 3 februari 1765, met als doopgetuigen Bastiaan Jacobse op 't Hof, de stiefvader van Tannetje Verheule, en Magelina Adriaanse de Ruyter, haar moeder. Machelina is ondertrouwd te 's-Heer Abtskerke op 12 maart 1791 en getrouwd aldaar op 31 maart 1791 voor de kerk met Johannes Maat, geboren te 's-Heerenhoek voor 1765, overleden te Sinoutskerke op 3 augustus 1803. Machelina is ondertrouwd te 's-Heer Abtskerke op 17 november 1804 en getrouwd aldaar voor de kerk met Jacobus Dirksz Sijnke, geboren te Kruijningen op 31 januari 1769.
2. Jacques Evertse, geboren als 6^e kind te Sinoutskerke op 5 november 1769, gedoopt aldaar op 5 november 1769, hij trouwt met Willemina Verburg, geboren voor 1770
3. Jacob Evertse, geboren als 11^e kind te Sinoutskerke op 14 februari 1777, gedoopt aldaar op 16 februari 1777, doopgetuigen waren Cornelis Potter en Jannetje Evertse, een zus van Christiaan Jacobse Evertse, hij trouwde op 4 juni 1806 met Geertruid de Leur, die overleed op 16 maart 1812 en hertrouwde op 30 november 1814 met Jacomina de Ruyter
4. Adriaan Evertse, geboren als 13^e kind te Sinoutskerke op 27 december 1782, gedoopt aldaar op 5 januari 1783, doopgetuigen waren Adriaan op 't Hof en Tannetje Westveer, hij trouwde kort voor 1808 met Pietermella Derto, geboren te Wissekerke op 19 oktober 1786

Christiaan Everse werd schepen van Sinoutskerke en voor de financiering van verdere uitbreidingen leent hij op 6 april 1779 opnieuw een bedrag van £ 500 Vls, deze keer van Geerardus Peman (94). Overigens waren deze akten niet altijd even nauwkeurig, noch in de oppervlakte aanduiding, noch in de totaalstelling. Perceel 195, het *“boomgaerdeken”* van 1 Gemet 132 Roeden dicht onder Sinoutskerke, heeft hij in 1767 reeds verkocht aan Jacobus Schippers. Drie andere percelen die ontbreken als onderpand, de *“vrieye vroone”* van 139 Roeden, 2 Gemet 60 Roeden in de Noordhoek en de vroone B-90 van 1 Gemet in de Moolhoek, heeft hij dan nog normaal in bedrijf. Onder aftrek van deze 4 percelen komt de totaalstelling dan op 89 Gemeten 176 Roeden in plaats van de geregistreerde 95 Gemeten 107 Roeden. Het gaat Christiaan Everse blijkbaar voor de wind, naast landerijen koopt hij op 29 april 1785 *“een hoejfe met 150 Roeden erfpacht van de kerke alhier, gelegen in Voorthijshoek voor £ 75 den hoop”* (95). Hij koopt deze boerderij aan de Noordweg 3, die bestemd was voor zijn dochter Machelina, inclusief een stuk zaailand van 1 Gemet 6 Roeden (perceel F-309) in de Willem Wittenshoek (figuur 40). Machelina neemt hier haar intrek na haar huwelijk met Johannes Maat op 31 maart 1791 te 's-Heer Abtskerke. Pas 10 jaar later, op 13 juni 1801 wordt de boerderij met 20 percelen grond door Christiaan Everse verkocht aan

zijn schoonzoon Johannes Pieterse Maat voor £ 770 Vlaams (96). Het betrof een totaal areaal van 36 Gemet 245½ Roeden in Thijshoek, Willem Wittenshoek, Noordhoek en *“nog aldaar onder Baarsdorp in de Huybregtse Gemerken 5 Gemet 225 Roeden, waarvan 63 Roeden vronoen”*. De prijs van £ 20.18.3 per Gemet, die Johannes Maat aan zijn schoonvader moest betalen, was laag, gemiddeld lagen toen de grondprijzen op Sinoutskerke al weer op £ 30–35 per Gemet. Van de 20 percelen die Christiaan Everse overdroeg, waren 15 oude percelen die deel uitmaakten van het areaal van Tôdhuus, zoals hij dat 38 jaar daarvoor gekocht had van Cornelia & Magdalena de Loos (97).

Figuur 40. Ontwikkelingen in grondbezit en boerderijen van Christiaan Everse

Folio	Datum	Verkoper	Koper	Aard	Oppervlakte	Bedrag ¹⁾	Totaal	Opmerkingen
75v,76	18-03-1763	Magdal. & C. de Loos	Christiaan Everse	Hofstede	94 Gemet 207 Roeden	£ 9. 0. 0	£ 852. 4. 2	Totaal 57 percelen
79	17-03-1764	Cornelis de Vroe	Christiaan Everse	Wegelinck	0 G 11 R	£ 5. 0. 0	£ 5. 0. 0	Deel uit 34 Roeden
84v	07-10-1767	Jacobus Schippers	Christiaan Everse	Zaaylant	2 G 225 R	£ 16.13. 4	£ 45.16. 8	Noordhoek
84v	07-10-1767	Christiaan Everse	Jacobus Schippers	Zaaylant	1 G 132 R	£ 16.13. 4	£ 24. 0. 0	Kerkhoek
85v	12-02-1768	Hendrik van den Berge	Christiaan Everse	Zaaylant	1 G 19 R	£ 2. 0. 0 ²⁾	£ 2. 0. 0	Noordhoek
87v	30-12-1768	Mejuffr. Johanna Lopse	Christiaan Everse	Weye	3 G 232 R ³⁾	£ 15.15. 0	£ 59. 8. 7	Kerkhoek
93	05-03-1772	Pieter Vaardegem	Christiaan Everse	Partie lant	1 G 241 R	£ 2.18.11	£ 5. 6. 0	Noordhoek
93	05-03-1772	Christiaan Everse	Pieter Vaardegem	Partie lant	1 G 194 R	£ 0. 6. 8 ⁴⁾	£ 0. 6. 8	Grote Oosthoek
96v	14-01-1776	Weleerw.Hr.F.W. Egter	Christiaan Everse	Zaaylant	2 G 50 R	£ 35. 5. 0	£ 76. 7. 6	Daneelspolder
101	27-02-1778	Cornelis van Staveren	Christiaan Everse	Weyen	6 G 271 R ⁵⁾	£ 26. 5. 0	£ 181. 4. 3	Kerkhoek
102v	01-03-1781	Christiaan Everse	Cornelis D. Boonman	Weije	0 G 40 R	£ 37.10. 0	£ 5. 0. 0	Kerkhoek
107v	29-04-1785	Blaas Huybr. Reynout	Christiaan Everse	Hoefje ⁶⁾	1 G 156 R	£ 75. 0. 0	£ 75. 0. 0	Voorthijshoek
109v	07-10-1786	Stoffel Pes	Christiaan Everse	Hoefje ⁷⁾	----	£ 64.10. 0	£ 64.10. 0	Dorp
114	05-03-1789	Claas Westhoeve	Christiaan Everse	Weye ⁸⁾	1 G 132 R	£ 39. 0. 0	£ 56. 3. 2	Kerkhoek
114	05-03-1789	Claas Westhoeve	Christiaan Everse	Zaaijlant	2 G 102 R ⁹⁾	£ 38. 0. 0	£ 88.18. 4	Moolhoek
115v	24-02-1790	Jacoba J. Wijnanse	Christiaan Everse	Hoefje ¹⁰⁾	0 G 161 R	£ 26.10. 0	£ 26.10. 0	Moolhoek
115v	24-02-1790	Wed. G. Nieuwhoff	Christiaan Everse	Weye	6 G 166 R ¹¹⁾	£ 26. 0. 0	£ 170. 7. 8	Kerkhoek
117v	01-04-1791	Geerard Katte	Christiaan Everse	Weye	3 G 168 R ¹²⁾	£ 38. 2. 2	£ 135.13. 4	Kerkhoek
126	24-03-1798	Constand Jansen	Jacques Everse	Weijje	6 G 223½ R ¹³⁾	£ 73.10. 0	£ 495.15. 2	Moolhoek
129v	13-06-1801	Christiaan Everse	Johannes P. Maat	Hoefje ¹⁴⁾	36 G 245½ R	£ 20.18. 3	£ 770. 0. 0	Voorthijshoeke

1) Hier zijn de prijzen per Gemet in Ponden, Schellingen en Groten weergegeven, in de volgende kolom het totaal of *“den hoop”*.

2) Dit was £ 2 den hoop en inclusief 1/3 part van een wegeling van 11 Roeden

3) Het betreft hier 2 percelen, een weiland van 1 Gemet 132 Roeden (percelen 130 en 131) en 2 Gemet 100 Roeden (percelen 132 en 135), dit laatste perceel was opgesplitst in 1 Gemet 200 Roeden (deel 132) en 200 Roeden (deel 135)

4) Geregistreerd staat 1 Gemet 194 Roeden voor 1/3 den hoop, d.w.z. dat het gehele perceel voor 6 Schellingen 8 Groten verkocht werd

5) Het betreft hier 2 percelen van 2 Gemet 117 Roeden (perceel 150, deel) en 4 Gemet 154 Roeden (perceel 147 en 148), in 1821 wordt dit perceel gesplitst in 3 stukken van 2 Gemet 49 Roeden (perceel 147), 1 Gemet 3 Roeden en 1 Gemet 102 Roeden (samen perceel 148).

6) Geregistreerd is *“Hoefje met 150 Roeden Erfpacht, waarover Jaarlijks moet betaald worden 6/3, gelegen in Voorthijshoeke, nog aldaar in Willem Wittenshoek 1 gemet 6 Roeden”*, dit is de boerderij aan de Noordweg 3, met perceel F-309, die hij dan koopt voor zijn dochter Machelina.

7) Geregistreerd is *“Hoefje staande op den dorpe van Sinoutskerke”*, BDG oost en noord Pieter Vaardegem's Wed, zuyt 't Dorpspleijn en west de Parochiepat, dit moet in de buurt van Sinoutskerke 8 zijn

8) Dit is perceel 195, wat Christiaan Everse op 7 oktober 1767 verkocht aan Jacobus Schippers en nu voor ruim het dubbele terug koopt van Claas Westhoeve

9) Bestaande uit 2 percelen, een vroone van 1 Gemet 153 Roeden en een stuk van 249 Roeden, gezamenlijk vormen ze perceel B-89

10) Dit is het oude Poelzicht op perceel B-94, *“Hoefje staande bezuyden desen dorpe, groot 161 Roeden”*, die hij kocht voor zijn zoon Jacques

11) Betreffen de kadastrale percelen 196 en 197, direkt aansluitend op 195, geregistreerd voor een totaal bedrag van £ 263

12) Twee percelen van 2 Gemet 28 Roeden (perceel 217) en 1 Gemet 140 Roeden (perceel 214)

13) Aankoop door Jacques Everse uit de boedel van Constand Jansen van 4 percelen weiland in de Moolhoek, 1 Gemet 231 Roeden (perceel B-76bis), 1 Gemet 157 Roeden (deel perceel B-76), 1 Gemet 46½ Roeden (deel perceel B-76) en 2 Gemet 89 Roeden (percelen B-74 en B-75)

14) Verkoop door Christiaan Everse aan zijn schoonzoon Johannes Pieterse Maat van een *“Hoefje staande onder Sinoutskerke in Voorthijshoeke op 48½ Roeden erf, nog aldaar Erfpacht 150 Roeden”*, met in totaal 20 percelen grond in Thijshoek, Willem Wittenshoek en Noordhoek, ter grootte van 36 Gemet 245½ Roeden voor een totaal bedrag van £ 770 Vlaams den hoop.

Zuid-Beveland stond aan de vooravond van de Franse overheersing en hierdoor was het al een tijd onrustig, ook op het platteland roerden de patriotten zich hevig. Ondanks deze omstandigheden voegt Christiaan Everse op 24 februari 1790 ook de boerderij Poelzicht op Sinoutskerke (perceel B-94, zie hoofdstuk 8) aan zijn bezittingen toe, die als bestemming zijn zoon Jacques Everse zou krijgen (98). Bij de verkoop van de boerderij een jaar daarvoor, op 22 januari 1789 van Jan Janse de Koning naar Jacoba Jansse Wijnanse, bracht hij nog £ 70 ponden 17 schellingen 8 groten op (99). Christiaan Everse zag echter kans om een goed jaar later dit *“hoefje, staande besuyden desen dorpe, groot 161 Roeden”* voor £ 26 pond 10 schellingen over te nemen.

Figuur 41.

Het hoogliggende perceel 130, gezien vanaf de Noordweg

Welke verdere landerijen of boerderijen voegde Christiaan Everse tijdens zijn ruim 40 jaar durende periode als boer op Tôdhuus aan zijn bezittingen toe ?

We kunnen dit weer volgen via de overlopers en de schepenakten van Sinoutskerke. De geregistreerde transporten in de schepenakten (100) zijn in chronologische volgorde weergegeven in figuur 40. In de Noordhoek neemt zijn bezit volgens de overloper van 1765 slechts met 11 Roeden toe (18 percelen, 30 Gemet 54 Roeden) ten opzichte van de aankoop van de hofstede en landerijen in 1763 (30 Gemet 43 Roeden). Dit wordt ook bevestigd in bovenstaande tabel, waaruit blijkt dat hij in 1764 samen met Pieter Vaardegem en Laurus Pieterse Traas, een weging in de Noordhoek koopt van Cornelis de Vroe met een grootte van 33 Roeden voor £ 5 voor ieder 1/3 deel van 11 Roeden (101). Volgens de daarop volgende overloper van 1772 neemt zijn bezit in de Noordhoek dan toe met 3 percelen zaailand met een grootte van 5 Gemet 185 Roeden. Conform dit gegeven zien we in 1767, 1768 en 1772 drie transakties in de tabel met dezelfde totaal oppervlakte (102). Eerst koopt Christiaan Everse op 7 oktober 1767 een perceel zaailand van 2 Gemet 225 Roeden van Jacobus Schippers, maar verkoopt tegelijkertijd perceel 195 in de Kerkhoek (1 Gemet 132 Roeden) aan hem (103). Het was een soort ruil, wellicht ingegeven door een betere geografische ligging van het perceel in de Noordhoek ten opzichte van de boerderij. De prijs per Gemet was ook hetzelfde. Op 12 februari 1768 koopt hij uit een perceel van 1 Gemet 185 Roeden van Laurus Pieterse Traas, via Hendrik van den Berge 1 Gemet 19 Roeden voor £ 2.0.0, wat ver onder de marktprijs was. De volgende transactie in de Noordhoek was weer een soort ruil. Christiaan Everse koopt op 5 maart 1772 van Pieter Vaardegem het resterende deel uit het perceel van 1 Gemet 185 Roeden (166 Roeden), plus het naastliggende perceel van 1 Gemet 75 Roeden, samen 1 Gemet 241 Roeden voor £ 2.8.11 per Gemet. Daar stond tegenover dat Pieter Vaardegem tegelijkertijd een weiland in de Grote Oosthoek van hem ontving van 1 Gemet 194 Roeden voor slechts 6 Schellingen 8 Groten (104). Voor wat de Noordhoek betreft blijft het eigendom van Christiaan Everse op het nivo van 35 Gemeten 261 Roeden (21 percelen) tot 1801, wanneer ongeveer 10 Gemeten in 4 percelen overgedragen worden, met de boerderij aan de Noordweg 3, aan zijn dochter Machelina Everse en schoonzoon Johannes Pieterse Maat (96).

In de Kerkhoek vond op 30 december 1768 een historische transactie plaats met de aankoop door Christiaan Everse van de percelen 130, 131 (105) (figuur 41, 42). Dit perceel van 1 Gemet 132 Roeden, wat direkt naast zijn boerderij lag, was in vroeger tijden eigendom of werd gepacht door de *“Hofstede ende Boogaert”* tegenover Tôdhuus in de Willem Wittenhoek, de plek van het huidige Noordweg 2. Onder verschillende opvolgende grootgrondbezitters bleef deze situatie ongewijzigd tot Christiaan Everse in 1768 het perceel in eigendom kreeg van Johanna Lopse, eigenaresse sinds 1730. Het perceel heeft een karakteristiek aanzien, het voorste deel aan de Noordweg ligt hoger dan de omringende percelen en is aan beide lange zijden omzoomd door meidoornhagen en andere bomen en struiken (figuur 41 en 42). Christiaan Everse koopt het als een *“Weijje leggende in Kerkhoek, groot 1 Gemet 132 Roeden”*, maar later zien we dat het opgesplitst is in perceel 130, bouwland (34,3 are) en perceel 131, weiland (22,9 are) (106). Een vergelijkbare opsplitsing zien we overigens aan het eind van de 17^e eeuw, wanneer het totale perceel van 1 Gemet 132 Roeden, eigendom van ds. Cornelis

Hoogsteger van 1666-1716, ten behoeve van de baanders in 1694 opgedeeld wordt in een stuk van 1 Gemet voor de pachter Dingnis Huijsman en het andere stuk van 132 Roeden voor de pachter Jan de Reuse (107). Zij blijven pachter tot 1716, waarna Marinis Bliet (1 Gemet) het samen met Jan de Reuse (132 Roeden) nog een periode in pacht heeft. De verklaring voor de opsplitsing is duidelijk het hoogteverschil tussen het voorste deel (perceel 130) en het veel lager liggende achterste deel (perceel 131), wat nu nog zichtbaar is op de opname vanuit perceel 131 (zie figuur 43). Dit laagliggende stuk weiland zal niet alleen in de wintermaanden, maar ook in voor- en najaar met wateroverlast te kampen hebben gehad. Dit was veel minder het geval met het hoogliggende perceel 130, wat het blijkbaar geschikt maakte voor bouwland.

Figuur 42. Zicht op perceel 130 vanuit het laagliggende 131, op de achtergrond de boerderij Noordweg 2

In de vroege periode behoorden ook de percelen 132, 135 en 136 bij de hofstede in de Willem Wittenshoek. De laatste deelpercelen van perceel 132 (1 Gemet 200 Roeden) en 135 (200 Roeden) voegt Christiaan Everse bij dezelfde transactie vanuit de boedel van Meijuff. Johanna Lopse, eveneens aan zijn bezittingen toe (105). Weer 10 jaar later breidt hij zijn eigendom in de Kerkhoek verder uit met het aantrekken van de percelen 147, 148 en 150 (108). Het betrof hier percelen van 2 Gemet 117 Roeden (deel perceel 150) en 4 Gemet 154 Roeden (perceel 147 en 148). In 1821 wordt dit laatste perceel gesplitst in 3 stukken van 2 Gemet 49 Roeden (perceel 147), 1 Gemet 3 Roeden en 1 Gemet 102 Roeden (samen perceel 148).

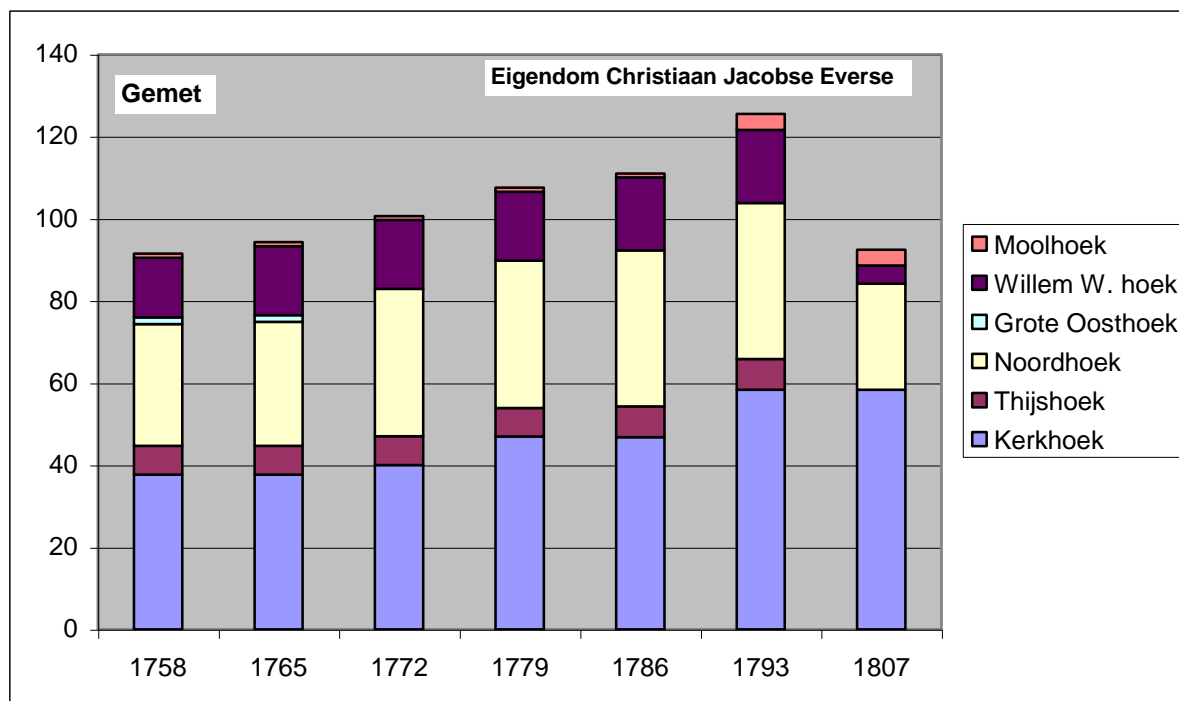
6.4 Een nieuwe lening van £ 500 Vlaams

Christiaan Everse is in 1778 inmiddels 36 jaar en boert dan 15 jaar op Tôdhuus. Hij had £ 375 geïnvesteerd in 18 Gemeten landerijen en had nog veel grotere plannen, met name ten behoeve van zijn kinderen. Waarschijnlijk had hij de eerste hypotheek van £ 800 in de 15 jaar die hij toen op Tôdhuus boerde, al grotendeels kunnen terugbetalen, want dezelfde percelen die hij in 1763 kocht worden weer gebruikt als onderpand voor een nieuwe lening van £ 500 die hij op 6 april 1779 afsluit bij Gerardus Peman (94). Mogelijk gebruikt hij deze lening nog wanneer hij in 1785 voor zijn dochter Machelina de boerderij in de Thijshoek (Noordweg 3) koopt van Blaas Huybregtse Reynout, inclusief 150 Roeden erfpacht plus perceel F-309 van 1 Gemet 6 Roeden voor £ 75 (95). Het jaar daarna koopt hij een *“Hoefje staande op den dorpe van Sinoutskerke”* voor ruim £ 64, wat gezien de geschetste ligging Sinoutskerke 8 moet zijn geweest (109) (figuur 40). Tenslotte koopt hij op 24 februari 1790 voor zijn zoon Jacques de oude boerderij Poelzicht op perceel B-94 voor £ 26.10.0 (98). Intussen zet hij ook de expansie van zijn landerijen verder voort met de aankoop uit de boedel van Claas Westhoeve van perceel 195 (1 Gemet 132 Roeden) in de Kerkhoek en perceel B-89 (2 Gemet 102 Roeden) in de Moolhoek (110). Perceel 195 verkocht hij op 7 oktober 1767 aan Jacobus Schippers en koopt het nu voor ruim het dubbele bedrag (£ 56.3.2) terug. Het perceel in de Moolhoek bestond uit 2 delen, een vroone van 1 Gemet 153 Roeden en een stuk van 249 Roeden. Zowel perceel 195 als B-89 lagen dichtbij het oude Poelzicht, het domein van zijn zoon Jacques

Everse. Tenslotte koopt Christiaan Everse in 1790 en 1791 nog 4 percelen weiland in de Kerkhoek, perceel 196, 197, 214 en 217 (111). Hij moest door de gestegen grondprijzen voor de 10 Gemeten weiland in totaal ruim £ 300 betalen. Een bedrag van £ 30 per Gemet was in de periode 1780 – 1790 rond het gemiddelde voor Sinoutskerke. De aankoop door Jacques Everse in 1798 van een partij weilanden in de Moolhoek voor £ 73.10.0 per Gemet spande echter wel de kroon (112). Daar waar de gemiddelde grondprijzen rond de wisseling van de 18^e naar de 19^e eeuw rond £ 35 per Gemet lagen, ging hij daar nog een faktor twee over heen (figuur 40). Op 13 juni 1801 draagt Christiaan Everse het *“Hoeffe staande onder Sinoutskerke in Voortuijshoeke op 48½ Roeden erf, nog aldaar Erfpacht 150 Roeden”*, met in totaal 36 Gemeten 245 ½ Roeden grond voor £ 770 over aan zijn schoonzoon Johannes Pieterse Maat, gehuwd met zijn dochter Machelina (96,97).

De ontwikkelingen in het grondbezit van Christiaan Everse zijn ook te volgen via de overlopers. Tegen het eind van de 18^e eeuw ontbreken echter de overlopers van 1793 en 1800. Op basis van de tabel in figuur 40 is voor 1793 een rekonstruktie van de gegevens uitgevoerd. Deze zijn met de reguliere gegevens uit de overlopers grafisch weergegeven in figuur 43. Hieruit blijkt dat Christiaan Everse in de ongeveer 40 jaar die hij actief was op Tôdhuus, een gestage groei laat zien in zijn grondbezit binnen Sinoutskerke. Hij investeerde in deze periode bijna £ 1000 Vlaams in de aankoop van 19 percelen grond in de verschillende veldhoeken van Sinoutskerke. Hoe cruciaal de reconstructie van de gegevens voor 1793 zijn, blijkt duidelijk uit de grafiek. Hij bereikt dan een maximum in zijn grondbezit van ruim 125 Gemeten, een stijging ten opzichte van het begin in 1763 van bijna 35 %. De afname van het grondbezit in 1807 kan geheel verklaard worden uit de verkoop van de boerderij met landerijen in de Thijshoek aan zijn schoonzoon Johannes Pieterse Maat. Christiaan Everse verkoopt bij deze transactie zijn gehele bezit in de Thijshoek (7 Gemet 192,5 Roeden), het grootste deel van zijn eigendom in Willem Wittenshoek (13 Gemeten 104 Roeden) en 10 Gemeten 24 Roeden in de Noordhoek, een totaal areaal van 31 Gemeten 20,5 Roeden. De resterende 5 Gemet 225 Roeden die hij overdroeg aan zijn dochter en schoonzoon lag *“onder Baarsdorp in de Huybregtse Gemerken”*. Christiaan Everse was in 1807 65 jaar oud geworden en in 1813, bij het beschikbaar komen van het eerste bevolkingsregister, treffen we hem en zijn vrouw Tannetje Verheule al niet meer aan op Tôdhuus. Ze zouden kort daarna, hij op 72-jarige leeftijd (28-2-1814) en zijn vrouw op 74-jarige leeftijd (25-11-1815) te Baarland overlijden.

Figuur 43. Ontwikkelingen in het grondbezit van Christiaan Everse tussen 1763-1807

Maar hoe had Christiaan Jacobse Everse zijn nalatenschap geregeld? Hoe had hij de verdeling van de landerijen geregeld en wie werd zijn opvolger op Tôdhuus?

7. Adriaan Everse en verdere nakomelingen, 1814 – 1865

Christiaan Jacobse Everse had tijdens zijn betrekkelijk lange leven op agrarisch gebied voldoende kansen gekregen en verzilverd, met name ten behoeve van zijn kinderen. Hij had immers de boerderij aan de Noordweg 3 gekocht voor zijn dochter Machelina, het oude Poelzicht aan de Deeweg bij Sinoutskerke voor zijn zoon Jacques, en zijn zoon Jacob had zich door zijn huwelijk een positie weten te verschaffen op de Oude Hoeve onder Baarsdorp. Christiaan Everse en Tannetje Verheule hadden tussen 1764 en 1784 in totaal 14 kinderen gekregen, waarvan er 5 vroeg overleden. De andere 9 kinderen, 4 jongens en 5 meisjes, groeiden op, trouwden en kregen ook weer kinderen. Vijf van hen (Dyna, Machelina, Jacques, Jacoba, Adriana) trouwden voor 1800, toen de opvolging van Christiaan Everse nog niet aan de orde was. Anthonina Everse trouwde in 1804 met Jan Kloosterman en vertrok naar Kapelle, haar broer Jacob Everse trouwde in 1806 met Geertruid de Leur, eigenaresse van de Oude Hoeve (113,114). Wie Christiaan Everse op Tôdhuus zou opvolgen, was uiteindelijk een keuze tussen zijn 2 jongste zonen Adriaan (27-12-1782) en Marinus (21-11-1784). Wat hierbij de doorslag heeft gegeven is niet bekend. Marinus treffen we in 1811 en 1813 als ongehuwde boereknecht aan in Baarland. Hij zou pas in 1818 trouwen met Krijna Sinke en zich op Yerseke vestigen als herbergier. Adriaan Everse trouwde in 1807 met Pieternella Derto, toen zijn vader 65 jaar oud werd. Mogelijk was hij de hofstede als boereknecht trouw gebleven en is zijn huwelijk mede bepalend geweest voor Christiaan Everse om omstreeks deze tijd het stokje definitief aan hem over te geven.

7.1 Erfgenamen landerijen binnen Sinoutskerke

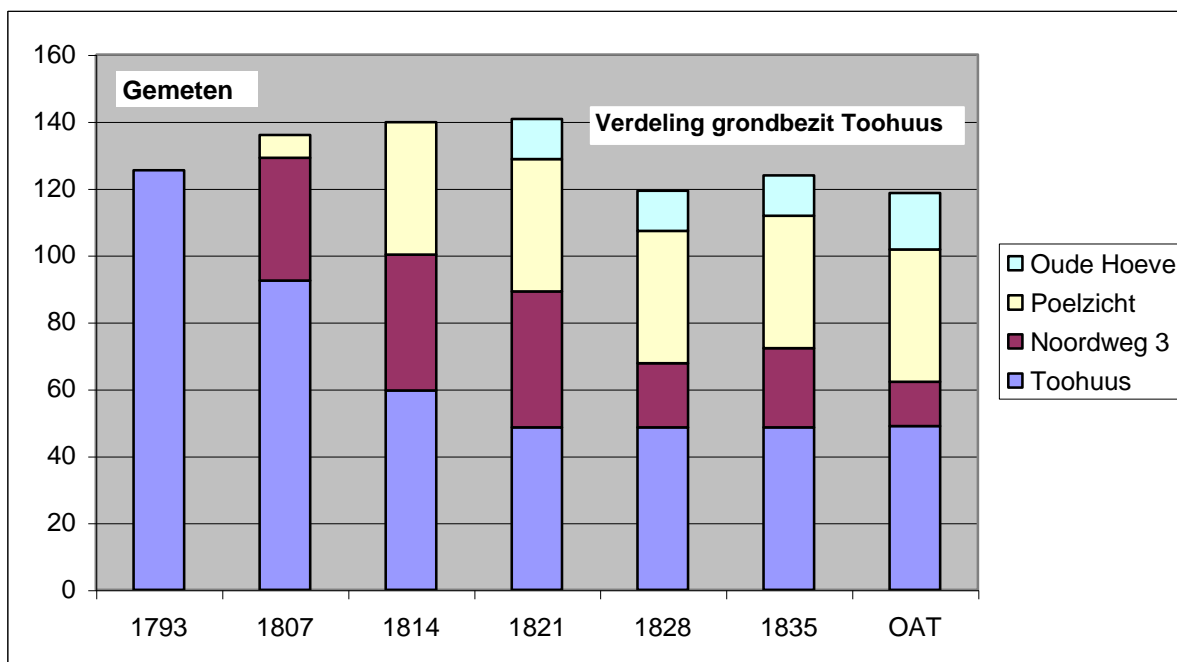
De vier eerder genoemde kinderen Machelina, gehuwd met Johannes Maat, later met Jakobus Sinke (boerderij Noordweg 3), Jacques (Poelzicht), Jacob (Oude Hoeve) en Adriaan (Tôdhuus), die alle 4 boerden op of in de omgeving van Tôdhuus, kregen ook ieder een deel van de landerijen van Christiaan Everse, nadat hij en zijn vrouw in 1814 en 1815 overleden waren. De andere 5 kinderen zullen wellicht financieel gecompenseerd zijn. De ontwikkeling van de verdeling van de landerijen van Christiaan Everse over de 4 boerderijen is grafisch weergegeven in figuur 45.

Nadat Christiaan Everse in 1793 zijn maximale grondbezit van 125 Gemeten 138 Roeden bereikt had, was met de verkoop in 1801 van ruim 30 Gemeten grond aan Johannes Maat, de verdeling in feite al begonnen. In 1807 heeft Christiaan Everse door deze transactie nog 92 Gemeten 135 Roeden grond in eigendom. Intussen is dan op 3 augustus 1803 Johannes Maat op ca. 35-jarige leeftijd overleden en is zijn dochter Machelina Everse op 17 november 1804 hertrouwd met Jakobus Dirkse Sinke. Jakobus Sinke staat in 1807 dan ook als eigenaar geregistreerd van de boerderij aan de Noordweg 3 (perceel 102, 103) plus een aantal percelen in Thijshoek (perceel 82,98,99,105), in Willem Wittenshoek (percelen 292,293,295,297,298,302,303,309) en de Noordhoek, een totaal oppervlak van 36 Gemeten 216 Roeden (figuur 44).

In de periode 1807 – 1814 breidt hij zijn areaal nog uit tot 40 Gemeten 176 Roeden met de aankoop van perceel 109 (2 Gemet 104 Roeden plus 1 Gemet 156 Roeden) van Pieter Verdonk. Volgens de registratie van 1821 houdt de boerderij aan de Noordweg 3 deze oppervlakte dan nog in stand, hoewel het jaar daarvoor, op 15 maart 1820, Jakobus Sinke, 53 jaar oud, inmiddels is overleden. Machelina's zonen Christiaan en Jakob Maat, nemen dan waarschijnlijk de werkzaamheden op de boerderij over. Op 10 juni 1827 komt echter ook Machelina Everse op 62-jarige leeftijd te overlijden. We zien hierna het areaal in 1828 sterk teruglopen tot 19 Gemeten 33 Roeden. Omstreeks 1830 wordt de boerderij met landerijen overgenomen door Gerard Rapholm Haring en Geertruid Pijcke.

De oudste zoon Jacques Everse boerde al vanaf 1793 op Poelzicht bij Sinoutskerke, het jaar waarin hij trouwde met Willemina Verburg. Deze boerderij (B-94,95) had zijn vader op 24 februari 1790 voor hem gekocht. Een stukje bouwland (B-90, de Grôte Vrône) in de buurt van de boerderij, die in de Moolhoek lag, en een weiland (B-89) wat hij kocht op 5 maart 1789, waren in 1807 nog in bezit van Christiaan Everse. Op 24 maart 1798 koopt Jacques Everse zelf zijn eerste percelen grond (B-74,75,76,76^{bis}) met een oppervlakte van 6 Gemeten 223,5 Roeden (zie de kolom 1807, figuur 45). Samen met de grond van zijn vader boerde Jacques Everse toen in de Moolhoek op 10 Gemeten 186,5 Roeden. Na de dood van zijn vader krijgt hij in 1814 naast zijn bezittingen in de Moolhoek, er nog 11 percelen bij in de Kerkhoek (percelen 130,131,144,145 (deel),150 (deel),157,158,196,197,217,214) en in de Noordhoek nog twee (1 Gemet 187, 3 Gemet 15 Roeden), waarmee zijn totaal areaal op 39 Gemeten 173,5 Roeden komt.

Figuur 44. Ontwikkeling verdeling grondbezit Tôôhuus over 4 boerderijen

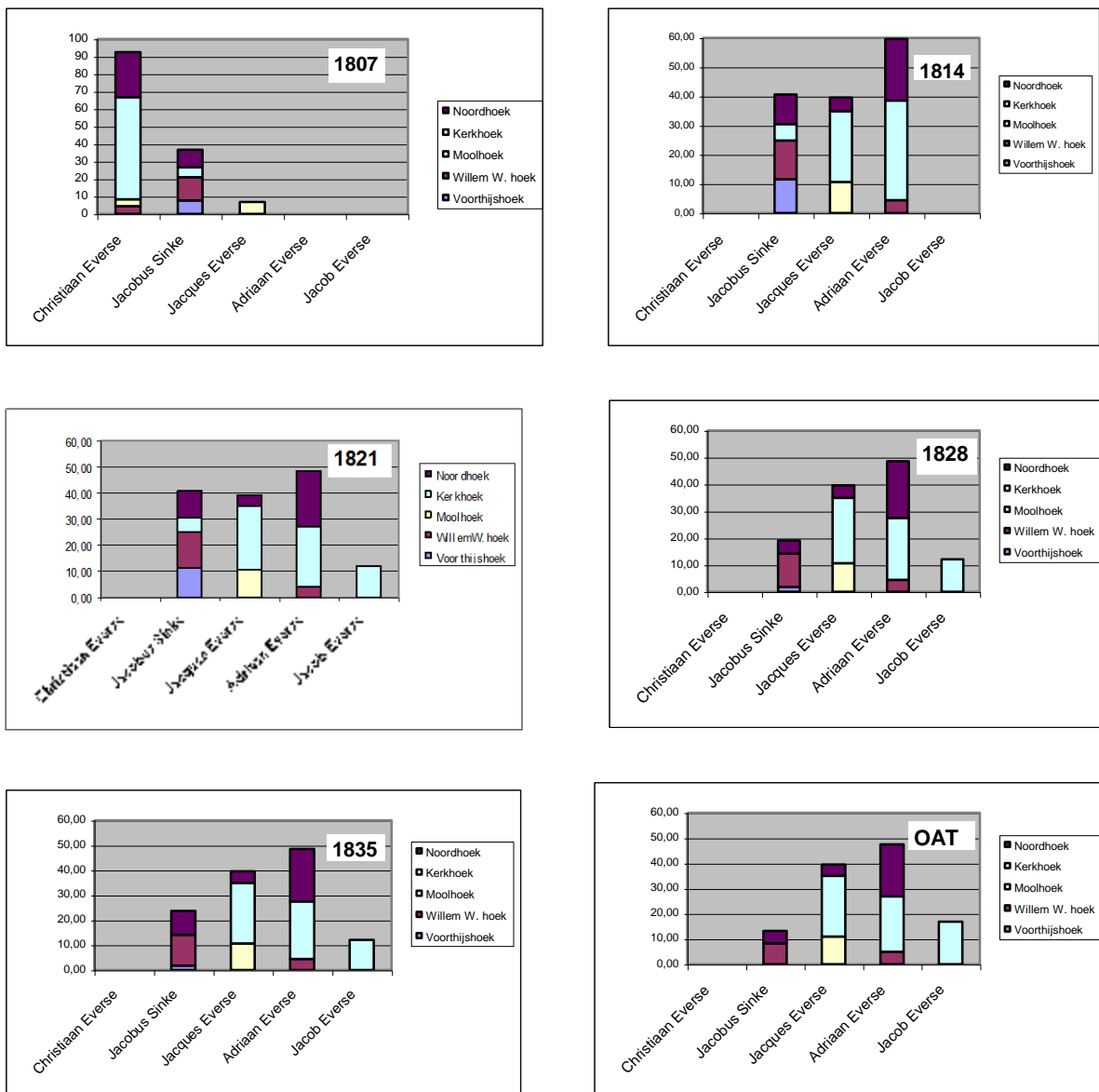
Jacques Everse en Willemina Verburg kregen op Poelzicht te Sinoutskerke tussen 1794 en 1804 in totaal 8 kinderen, waarvan er een aantal al vroeg overleed. Willemina Verburg komt reeds op ca. 32-jarige leeftijd op 30 april 1807 te overlijden. De zorg voor de jonge kinderen wordt dan waarschijnlijk overgenomen door een inwonende dienstmeid, Neeltje Westrate. Op 25 maart 1819 trouwt de oudste zoon van Jacques Everse, Marinus Everse, 23 jaar met de 25-jarige Logiera de Vos. In het najaar daarop, op 29 oktober 1819 komt ook Jacques Everse, 49 jaar oud, te overlijden en neemt Marinus de boerderij Poelzicht over en zet de activiteiten op de bijna 40 Gemeten grond verder voort (figuur 44).

Jacob Everse maakte een vliegende start als boer op de Oude Hoeve bij Baarsdorp, door in 1806 de schoonmoeder van zijn broer Jacques, Geertruid de Leur te trouwen. Zij was een weduwe op leeftijd (53 jaar) met een boerderij met ca. 95 Gemeten grond. Dit weerhield Jacob er echter niet van om ook nog een klein deel van zijn vader's landerijen te claimen. De percelen 140,141,145 (deel),146,147,148 (deel),149 en 150 (deel) met een oppervlakte van 12 Gemeten 15 Roeden worden dan ook vanaf 1821 zijn eigendom (zie figuur 45).

7.2 Het aandeel aan landerijen voor Tôôhuus

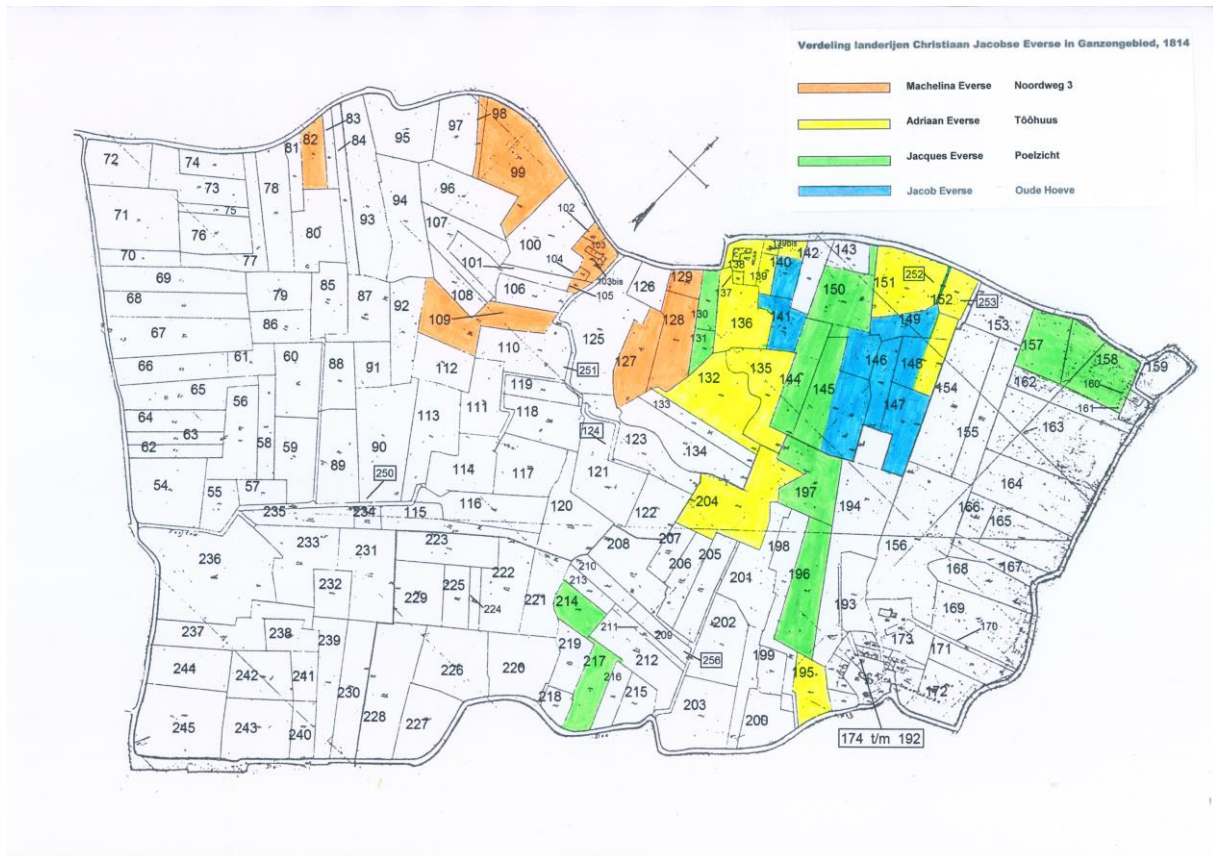
En hoe liep deze verdeling van de landerijen af voor de opvolger op Tôôhuus, Adriaan Everse ? De trend voor het areaal van Tôôhuus, na de toedeling van de vele percelen aan zijn twee broers en zus, zegt voldoende (figuur 44). Van de oorspronkelijke 125 Gemeten van Christiaan Everse in 1793, was in 1821 voor zijn opvolger Adriaan Everse nog maar 48 Gemeten over. Adriaan Everse kreeg uiteindelijk in de Willem Wittenshoek de percelen 296 (het voormalige "*Hoffende Boogaert*"), 294 en 305 (115), totaal 4 Gemeten 132 Roeden. In de Kerkhoek kreeg hij de percelen 132,135,136,139,140 (deel),148 (deel),151,195 en 204. Tussen 1814 – 1821 had hij ook perceel 152 van Cornelis Zuidweg erbij gekocht, waarmee zijn aandeel in de Kerkhoek 23 Gemeten 8 Roeden bedroeg. Tenslotte kreeg Adriaan Everse in de Noordhoek met 15 percelen nog 21 Gemeten 35 Roeden in handen.

Figuur 45. Ontwikkeling grondbezit Tôôhuus per veldhoek voor de periode 1807 – 1835

In bovenstaande figuur 45 is de ontwikkeling van het grondbezit van de 4 erfgenamen van Tôôhuus, per hoek grafisch weergegeven. In 5 van de 11 veldhoeken waren na de dood van Christiaan Everse eind 1814 landerijen te verdelen. Wat opvalt aan de weergave van de verdeling van het grondbezit van Tôôhuus in figuur 44 en 45 is, dat de gegevens uit de overlopers ook goed aansluiten bij de eerste kadastrale registratie. Naast de versnippering van het grondbezit van Tôôhuus over de 4 kinderen en boerderijen (figuur 46) begonnen spoedig daarna de kansen in de agrarische sector weer te keren en stevende men af op een nieuwe crisis.

Figuur 46. Verdeling landerijen Christiaan Everse binnen Ganzenreservaat

7.3 De weduwe Everse hertrouwt haar neef

Adriaan Everse trouwde kort voor 1808 met Pieterella Derto. Uit het echtpaar werden 12 kinderen geboren, waarvan er echter maar 3 trouwden, Cornelia (1809), Jacques (1814) en Marinus (1821). De andere 9 kinderen stierven allen op een leeftijd van 7 weken tot 37 jaar. Op 26 april 1825 komt Adriaan Everse zelf op 42-jarige leeftijd te overlijden, zijn vrouw en 9 jonge kinderen in de leeftijd van 1 tot 17 jaar achterlatend. Geen van de kinderen was oud genoeg om de leiding van het bedrijf over te nemen. Maar Christiaan Maat, de oudste zoon van Adriaan's zus Machelina Everse, die bij het overlijden van zijn oom Adriaan, 32 jaar oud was en nog thuis op de boerderij aan de Noordweg 3 woonde, bood uitkomst. Hij kwam de zakelijke kant op Tôôhuus versterken, zodat zijn tante Pieterella, samen met haar wat oudere zus Anna Derto, die ook weduwe was, de zorg voor de kinderen op zich kon nemen. Dat nam niet weg dat in de 5 jaar die volgden, Christiaan (19 jaar), Jacoba (17 jaar), Jacob (13 jaar) en Leendert (1 jaar) kwamen te overlijden. Christiaan Maat neemt de leiding van de boerderij op zich en trouwt op 3 juni 1830 op 37-jarige leeftijd met zijn dan 44-jarige tante Pieterella Derto.

Zij had echter geen gemakkelijk leven op Tôôhuus, op 18 november 1844 komt ook Christiaan Maat, 51 jaar oud, te overlijden. Kort hiervoor, op 23 oktober 1844 verliest zij haar dochter Tannetje op 34-jarige leeftijd. Dochter Cornelia was een jaar daarvoor getrouwd met Jan Rottier en haar zoon Jacques was in 1841 naar Wolphaartsdijk vertrokken, waar hij op 4 mei 1848 zou trouwen met Maria Mieras en zich daar ook vestigen als winkelier. De opvolging op de boerderij was nu nog een keuze tussen Jacobus (1819) en Marinus (1821).

Voorlopig hield Pieterella Derto echter de teugels stevig in handen op Tôôhuus. Op ongeveer 65 Gemeten bouwland, weiland en een boomgaard, hield ze door de crisistijd heen de boerderij in stand. Zoals hierna blijkt hield ze, waarschijnlijk samen met haar twee zoons Jacobus en Marinus, met een flink aantal paarden, koeien, runderen, kalveren en varkens, het gemengde bedrijf draaiende. Op de percelen bouwland werden zowel produkten voor de markt verbouwd, als tarwe, bonen, erwten en aardappelen, maar ook gewassen voor de paarden en het vee, zoals haver, klavers, paardepeeën en mangelwortelen. Pieterella's jongste zoon Marinus Everse die in 1844, 23 jaar oud was en nog ongetrouwd, moest nog vele jaren geduld uitoefenen voordat hij uiteindelijk als 3^e generatie Everse zou kunnen gaan boeren op Tôôhuus.....

7.4 Teleurstellende resultaten in de landbouw

Ook op Tôôhuus moet men in de periode 1820 – 1850, waarin de opbrengsten weliswaar hoog bleven, soms toch teleurstellende financiële resultaten ervaren hebben. Door verschillende oorzaken daalden de prijzen van tarwe, gerst, bonen en erwten (116). Bovendien waren er nog andere lasten (lonen, kapitaalslasten) die zwaar drukten

Figuur 47. Openbare verkoop Tôôhuus

OPENBARE VERKOOPINGEN.

Door het ministerie van den Notaris *J. G. RISSEEUW*, residerende te *Goes*, zullen de gerechtigden tot den boedel van wijlen **Adriaan Everse** en **Pieterella Derto**, te 's *Heer Arendskerke*, in de herberg bij *H. MINNAARD*, publiek presenteren te verkoopen, op

DONDERDAG 27 JULIJ 1865, des morgens 10 ure, van eene **HOFSTEDE**, staande onder *Sinoutskerke*, met ruim 26 bunders **WEI- en BOUWLANDEN**, aldaar en onder *Baarsdorp*, — te veilen in 23 *perceelen* en in massa.

En op **VRIJDAG 28 DIER MAAND**, des morgens 10 ure, van ruim 11 bunders **VRUCHTEN te VELDE**, bestaande in **TARWE, BOONEN, ERWTEN, HAVER, KLAVERS, PAARDEPEËN, MANGELWORTELS en AARDAPPELS**, liggende op voorzeide hofstede en op eenige daarbij in pacht zijnde landen, — in 24 *perceelen*.

Alles breeder bij uitgezette billetten omschreven. Informatien te bekomen bij gemelden Notaris *RISSEEUW*.

OPENBARE VERKOOPING

op **DONDERDAG 3 AUGUSTUS 1865**, des morgens 9 ure te *Sinoutskerke*, op de hofstede bewoond door **M. Everse**, ten overstaan van den Notaris *RISSEEUW*, van:

7 **PAARDEN**, 8 **KOELJEN**, 8 **RUNDERS** en **KALVEREN**, 4 **VARKENS**, verder al de **BOUW-, MELKEN en STALGEREEDSCHAPPEN**, eene partij **HOOI, STROO en MEST**, het **WEIHOOI** staande op twee weiden en al het **HUISRAAD, HUISMEUBELN** en verdere roerende goederen, bij uitgezette billetten gespecificeerd.

op de rentabiliteit van het landbouwbedrijf (zie hoofdstuk 1). Overschakelen op andere gewassen zag men als te riskant en zwaarder inzetten op de melkveehouderij vereiste weer extra kapitaal. Doorgaans stelden de boeren het onderhoud aan hun bedrijf uit of er werden arbeiders ontslagen. Opvallend bij Tôôhuus in de periode 1829 - 1861 is de afwezigheid van inwonende arbeiders of boereknechten. Waarschijnlijk zijn de 3 jongens uit het gezin, Jacques, Jacobus en Marinus al vroeg ingezet op de 48 Gemeten grond in het Poelgebied.

Marinus Everse groeide aanvankelijk op in een groot gezin, maar zag alleen maar broers en zussen door jong overlijden verdwijnen. Zo overleden er in de periode 1820 – 1830 in totaal 6 broers en zussen van hem. Alleen zijn oudere broers Jacques en Jacobus en zijn zussen Cornelia en Tannetje Everse bleven in leven. Zijn zussen Cornelia en Tannetje ziet hij overigens ook weinig, zij gaan op 18-jarige leeftijd in 1827 en 1828 als dienstmeisjes naar 's-Heerenhoek en 's-Heer Abtskerke (117). Wanneer zijn moeder Pieterella Derto in 1830 hertrouwt met haar neef Christiaan Maat, bestaat het gezin Everse verder nog uit 3 jongens, Jacques (16), Jacobus (12) en Marinus, 9 jaar oud, plus haar zus Anna Derto als dienstmeid. Ondanks het feit dat er wellicht ook op Tôôhuus omstreeks deze tijd bezuinigd moest worden, zag men kans om het areaal bouw- en weiland van Tôôhuus te verhogen, van 48 Gemeten in 1814 naar ruim 57 gemeten (23 ha 3 are 56 ca) in 1837 en 65 Gemeten (26 ha 7 are 34 ca) in 1865.

Marinus Everse vertrok op 2 maart 1843 als 22-jarige boerenknecht naar Hoedekenskerke. Aan de registratie in de vroege bevolkingsregisters, "*al weer teruggekomen*" of "*thans alhier*", zien we dat het overlijden van Christiaan Maat voor Marinus waarschijnlijk de reden was om terug te keren naar Tôôhuus (117,118). Overigens ziet men in de periode 1840 – 1850 ook de komst van 2 extra dienstmeiden, Pieterella de Dreu uit Heinkenszand en Neeltje van Wamelen uit Waarde. Het zwaardere werk was voor Jacobus en Marinus Everse.

In 1848 zijn er nog al wat verkavelingen, verbouwingen en transakties van onroerend goed gaande op het dorp Sinoutskerke, met name op de percelen van de latere adressen Sinoutskerke 2 en Sinoutskerke 4 (percelen 174, 175, 176, 177). Johannes Hirdes, die dan eigenaar is van de 4 percelen en de boerderij op perceel 175 (Sinoutskerke 4), laat een grondige verbouwing uitvoeren aan zijn boerderij en laat bovendien een nieuw huis bouwen op perceel 177, het latere Sinoutskerke 2 (119). Op 23 maart 1849 emigreert het gezin Hirdes met 5 kinderen naar Noord Amerika en neemt Abraham Manhave uit Groede op 18 april 1849 de pas vernieuwde boerderij en het nieuw gebouwde huisje (perceel 342) over. In hetzelfde voorjaar van 1849 vertrekken ook een groot aantal inwonende arbeiders, boereknechten en dienstmeiden. Eén daarvan was Joos op 't Hof, die op 19 april 1849 getrouwd was met Wilhelmina Everse, een kleindochter van Jacques Everse van de boerderij Poelzicht. Wilhelmina verwacht in augustus haar eerste kind en zij huren het nieuw gebouwde huisje van Abraham Manhave op Sinoutskerke 2, waar op 17 augustus 1849 Levina op 't Hof geboren wordt (120). Zij zullen

hierna nog een paar jaar op Poelzicht boeren tot deze boerderij verkocht wordt aan de Middelburgse grootgrondbezitter Pieter Roetert Tak en daarna in 1855 door sloop aan zijn einde kwam.

Na de verkoop van Poelzicht koopt Joos op 't Hof in 1854 de boerderij op Sinoutskerke 4 en Marinus Everse koopt in de loop van 1856 het nieuwe huis met tuin op Sinoutskerke 2 van Abraham Manhave. Marinus is dan op 28 december 1855 getrouwd met Dina Mol, geboren te Borsele en op dit adres worden in de jaren daarna 6 kinderen geboren (121). Het huis en de tuin hebben een gezamenlijke oppervlakte van 2 are 40 ca, waarover Marinus Everse over de jaren 1857 – 1865 ook belasting betaalt. Niet bekend is of Marinus al die jaren als arbeider bij zijn moeder op de boerderij Tôôhuus werkte. Aannemelijk is dat hij dagelijks de afstand tussen de boerderij en zijn huis op Sinoutskerke afgelegd heeft via het voetpad of *“parochiepad”* door de weilanden, wat lopend ongeveer een half uur was.

Maar waarom droeg Pietermella Derto de boerderij op enig moment niet over aan haar zoon ? Bestonden er bepaalde spanningen tussen Marinus en zijn moeder ? Of verdient zij juist alle lof omdat ze het landbouwbedrijf door de crisisperiode van 1820 – 1850 heen gesleept had ? Op 17 mei 1857 kwam bovendien haar zoon Jacobus op 37-jarige leeftijd te overlijden en op 10 maart 1859 overleed ook haar zus en dienstmeid Anna Derto, 74 jaar oud. Pietermella Derto behield echter als landbouwster de leiding van het bedrijf en na de dood van Jacobus komt er een kleinzoon, Adriaan Rottier als boereknecht bij haar werken (122). Tenslotte komt er op 16 mei 1865 ook een einde aan het lange leven van 79 jaar van Pietermella Derto. Marinus moet de dood van zijn moeder bijna hebben zien aankomen, want twee weken daarvoor, op 2 mei 1865, verhuist hij met zijn gezin en 4 kinderen vanuit zijn huis aan de dorpsring van Sinoutskerke en neemt zijn intrek op Tôôhuus (121).

Een paar maanden later zien we wellicht een deel van de antwoorden op de hierboven opgeroepen vragen, in de vorm van een aankondiging door notaris Risseeuw in de Goesche Courant van 21 juli 1865 van een aantal openbare verkopen op Tôôhuus (123) (figuur 47). Het was in feite de aankondiging van 3 verkopen in één advertentie, die ons doet vermoeden dat Pietermella Derto de financiële armslag mistte om de boerderij toe te wijzen aan één van de kinderen en de andere financieel te compenseren. Ook Marinus Everse was hiertoe blijkbaar niet in staat en dus liet men het aankomen op een veiling van de hofstede Tôôhuus, *“staande onder Sinoutskerke, met ruim 26 bunders wei- en bouwlanden”* op donderdag 27 juli 1865 in de herberg *“De Gouden Leeuw”* van Hendrik Minnaard te 's-Heer Arendskerke. De tweede verkoping was de andere morgen, op vrijdag 28 juli 1865 en betrof *“ruim 11 bunders vruchten te velde, bestaande in tarwe, boonen, erwten, haver, klavers, paardepeën, mangelwortels en aardappels, liggende op voorzeide hofstede en op eenige daarbij in pacht zijnde landen”*, die ook verdeeld moesten worden. Het meest dramatisch voor Marinus Everse moet wel de verkoop van alle roerende goederen op de hofstede geweest zijn, waar hij drie maanden woonde. Op 3 augustus gaan ten overstaan van notaris Risseeuw in de verkoop *“7 paarden, 8 koeijen, 8 runders en kalveren, 4 varkens, verder al de bouw-, melk- en stalgereedschappen, eene partij hooi, stroo en mest, het weihooi staande op twee weiden en al het huisraad, huismeubelen en verdere roerende goederen...”*.

8. Marinus Everse, de 3^e generatie, 1865 – 1909

Wie waren *“de gerechtigden tot den boedel van wijlen Adriaan Everse en Pietermella Derto”*, waarmee notaris Risseeuw de aankondiging opent ? De familie Everse was ten tijde van het overlijden van hun moeder Pietermella Derto behoorlijk gedecimeerd. Zij had van haar 12 kinderen, er 9 overleefd en alleen Cornelia, Jacques en Marinus waren getrouwd. Zij zijn waarschijnlijk de enige gerechtigde erfgenamen geweest en de hofstede Tôôhuus met *“ruim 26 bunders wei- en bouwlanden”* moest dus in drieën verdeeld worden. Cornelia was in 1843 getrouwd met Jan Rottier, die arbeider was en op Baarsdorp woonde. Zij was weliswaar in 1854 al overleden, maar had wel 5 kinderen nagelaten. Eén daarvan, Adriaan Rottier, was tot de dood van zijn grootmoeder Pietermella Derto nog bij haar in dienst geweest als boereknecht. Jacques Everse was getrouwd in 1848 op Wolfaartsdijk met Maria Mieras en waren daar beiden winkeliers.

8.1 Verdeling landerijen en vruchten te velde

Vanuit de kadastrale documenten (124) krijgen we enig inzicht hoe de veiling is verlopen. De boedel van Pietermella Derto is 26 ha 7 are 34 ca groot (ruim 65 gemeten). Marinus Everse verkrijgt uit de boedel van zijn moeder, 12 ha 12 are 49 ca. (figuur 48) Hiertoe behoorden ook de boerderij Tôôhuus, de boomgaard en de tuin. Hiermee zat Marinus al ruim boven zijn 1/3 deel van de erfenis (46 %). Dit moest op één of andere wijze in geld gecompenseerd worden, wat waarschijnlijk de belangrijkste reden was dat 8 kopers van buiten de familie er met 35 % van de landerijen vandoor gingen. Jacques Everse en Jan Rottier hadden kennelijk ook meer belang bij de

financiële opbrengst, zij verkrijgen ieder slechts ongeveer 2,5 ha grond. Vanuit de financiële opbrengst van de verkoop van bijna 9 ha landerijen, konden Marinus' broer Jacques Everse en zijn zwager Jan Rottier, voor een deel gecompenseerd worden. Van de percelen in het Ganzengebied behield Marinus Everse slechts de percelen 135, 136, 137 (allen weiland), 138 (boerderij), 139 (boomgaard) en 139bis (tuin). De andere percelen lagen voor het grootste deel in de Willem Wittenshoek en de Noordhoek. De rest van de percelen van Pieterella Derto in het studiegebied gingen naar Jan Hubregtse Vermue uit Ovezande (D-151, 152), Jan de Baar te 's-Heerenhoek (D-130, 131, 132), Jan Riemens uit Baarsdorp (D-146) en tenslotte nog een perceel naar Jacques Everse (D-204).

Figuur 48. Verdeling landerijen uit de boedel van Pieterella Derto, wed. Adriaan Everse, 1865

Art. nr.	Naam	Woonplaats	Oppervlakte			Perceelnummers
556	Marinus Everse	Sinoutskerke	12 ha.	12 are	49 ca.	D-135,136,137,138,139,139 ^{bis} E-234,236,242,243,252,253 F-292,293,294,295,296
644	Jacques Everse	Wolfaartsdijk	2	65	62	D-204,295,E-255
647	Jan Rottier	Baarsdorp	2	33	30	E-244,244 ^{bis}
515	David Koster	Sinoutskerke	0	50	96	F-467 (uit F-297)
523	Cornelis Almekinders	Hoedekenskerke	1	53	50	E-236 ^{bis} ,237,238,239,240,241
528	Marinus Stevense	's-Heer Abtskerke	0	46	70	F-281,331
547	Jan Hubregtse Vermue	Ovezande	1	68	50	D-151,152
642	Johannis Dekker	Goes	1	91	90	E-258,260
643	Jan de Baar	's-Heerenhoek	2	5	98	D-130,131,132,282
645	Jan Riemens	Baarsdorp	0	56	51	D-146,286
646	Marinus Janse Huige	Nisse	0	21	88	F-305,402,403
Totaal			26	7	34	

Een dag na deze veiling kwamen op 28 juli 1865 de "*vruchten te veld*" onder de hamer. Met de opbrengst van ruim 11 ha tarwe, bonen, erwten, haver, klavers, paardepeën, mangelwortels en aardappelen, kon Marinus Everse zijn broer en zwager wellicht verder financieel compenseren. Treurig dieptepunt in de reeks openbare verkopen op Tôdhuus, vormde de veiling op 3 augustus 1865 van de dieren, gereedschappen, meubelen en huisraad. Kennelijk was Marinus Everse er niet in geslaagd om voldoende geld op tafel te leggen om dit te voorkomen. Onbekend is, in welke mate hij er nog in geslaagd is om een deel van de dieren, het gereedschap en het huisraad, tijdens de openbare verkoping naar zich toe te halen.

Vanaf 10 mei 1865 had Marinus Everse het huisje op Sinoutskerke 2 verhuurd aan Martinus van Weele en Maria van der Schraaf met hun 3 kinderen (121). In de loop van 1866 verkoopt hij het huis en de tuin met een oppervlakte van 2 are 40 ca aan Cornelis Westveer die er per 1 maart 1867 samen met zijn vrouw Adriana van den Berge gaat wonen.

8.2 Nieuwe periode van voorspoed en welvaart

Al voor 1850 luidde de verhoging van de graanprijzen, zuivelproducten en ook de grondprijzen, een nieuwe periode van welvaart en voorspoed in (125). Parallel hieraan leidden een aantal vernieuwingen in de landbouw en de infrastructuur van Zuid-Beveland (transport) tot een hogere produktie en een betere distributie. Bovendien werd de ontwikkeling van de teelt en verwerking van suikerbieten sterk gestimuleerd door de ondergang van de meekrapcultuur, die met name op Schouwen-Duiveland zeer intensief bedreven werd (hoofdstuk 1). Deze periode van voorspoed, die duurde tot 1878, werd onderbroken door de grote landbouwcrisis (1878 – 1895), waarna alle nieuwe ontwikkelingen nog aanzienlijk versneld werden.

Figuur 49. Begrenzing perceel 204 met 205 en 206 door scheidulven

Ondanks de hoogconjunctuur in de landbouw, vergrootte Marinus Everse in deze bloeiperiode zijn areaal aan landbouwgrond van 12 ha 12 are 49 ca nauwelijks. (126). Het risico was door de gestegen grondprijzen ook een stuk groter. In 1877 neemt hij perceel D-204 plus de aangrenzende watergang (D-295) over van zijn broer Jacques, die op 25 maart 1877 op 63-jarige leeftijd komt te overlijden. Tenslotte voegt hij in 1883 nog een perceel in de Noordhoek (F-257, 77 are 70 ca) en één in de Willem Wittenshoek (F-467, 50 are 96 ca), beide van David Koster van de boerderij aan de Noordweg 3, aan zijn bezittingen toe. Hiermee komt hij uiteindelijk op een areaal aan landbouwgrond van 15 ha 35 are 57 ca (ruim 38 Gemeten). Wellicht mede door de grote landbouwcrisis blijft het hierna onveranderd tot Marinus Everse op 15 april 1902 op 81-jarige leeftijd op Tôdhuus komt te overlijden. Pas na de dood van zijn vrouw Dina Mol op 25 mei 1909, 79 jaar oud, vinden er ingrijpende veranderingen plaats op de hofstede. Al bijna 30 jaar hier voor had Quinten van de Vrie echter een oogje laten vallen op één van hun vier dochters

9. Quinten van de Vrie Sr., de schoonzoon Everse, 1909 – 1920

Quinten van de Vrie trouwde op 27 februari 1880 als 32-jarige boereknecht, afkomstig uit Kapelle, met de 23-jarige oudste dochter Pieternella Everse, die nog drie jongere zusjes had (127). Het pas getrouwde stel trekt bij de familie Everse in (128) en in de jaren die volgen worden hieruit 9 kinderen geboren, waarvan er 2 vroeg overlijden. Het waren jaren van diepe crisis, die de Zeeuwse landbouw radicaal en voorgoed zou veranderen

9.1 Diepe crisis en agrarische revolutie

Door een revolutionaire combinatie van factoren, werden in de periode 1878 – 1895 enorme hoeveelheden graan vanuit Amerika naar de Europese markten vervoerd (129). Doordat het gehanteerde systeem van rooibouw over uitgestrekte oppervlakten enorme oogsten gaf, leverde dit de Amerikaanse boeren bij ongekend lage prijzen nog winst op, concurrentie van de West-Europese en dus Nederlandse landbouw was uitgesloten. De prijsdaling was op het eind van de periode zelfs ongeveer 50 %. Doordat veel grond in de eraan voorafgaande periode duur gekocht was en de hypothecaire schulden dus vaak hoog waren, was het niet eenvoudig om de produktiekosten te verlagen (130). Ook de pachtprizen en landarbeiderslonen waren nauwelijks te verlagen (hoofdstuk 1). Een andere mogelijkheid om het landbouwbedrijf uit de crisis te halen, was de teelt van nieuwe gewassen. De keuze uit nieuwe handelsgewassen was echter zeer beperkt, het meest winstgevend was de uienteelt. In feite had het verval van de meekrapcultuur al tot een (gedwongen) keuze voor de suikerbietenteelt geleid, die ook tijdens de crisis door de suikerfabrikanten gestimuleerd bleef. Maar het bleef een periode waarin de Zeeuwse landbouw diep ingrijpende veranderingen onderging.

Figuur 50. Pieterella Everse & Quinten van de Vrie op nog jonge leeftijd

De 7 kinderen van Quinten van de Vrie en Pieterella Everse (figuur 50) werden geboren op Tôôhuus en groeiden op in bovengenoemde crisistijd, temidden van het gezin van hun grootouders Marinus Everse en Dina Mol. Pieterella's zusjes Adriana en Cornelia Everse trouwden beide in deze periode (131). Wat later trouwt ook Johanna Everse en verlaat in 1907 Tôôhuus (132).

Figuur 51. Verdeling landerijen Dina Mol, weduwe Marinus Everse in 1909

Art.nr.	Naam	Oppervlakte (ha,are,ca)			Opp. In %	Perceelnummers
1236	Quinten van de Vrie Sr.	6	93	70	45 %	D-135,136,137,138,139,139 ^{bis} ,283 E-243,253,422,423,424
1240	Marinus van de Vrie	2	10	39	14 %	F-292,293,294,391,393
1223	Quinten van de Vrie Jr.	1	46	16	10 %	F-467,296
1239	Adriaan van de Vrie	0	77	70	5 %	E-257
1244	Johanna Everse	2	80	12	18 %	E-236, D-204,295
1186	Johannes Bastz. Rijk	0	51	90	3 %	E-234
159	Kerk van Sinoutskerke	0	75	60	5 %	F-295

		15	35	57		

Hoewel Quinten van de Vrie al bijna 30 jaar het Tôôhuus met hun deelde, was er voor de dood van zijn schoonmoeder Dina Mol op 25 mei 1909 niets voor hem en zijn vrouw Pieternella geregeld voor wat betreft de overdracht van de landerijen, de dieren en de gereedschappen. In de zomer van 1909 ontrolde zich hetzelfde scenario als na het overlijden van Pieternella Derto. De landerijen werden voor ruim 60 % toegedeeld aan Quinten van de Vrie Sr. en zijn schoonzus Johanna Everse. De andere zussen van Pieternella Everse, Adriana en Cornelia, hadden blijkbaar geen belangstelling voor de percelen grond en hebben zich waarschijnlijk laten uitkopen. De andere 40 % aan landerijen werd namelijk verkocht (Figuur 51).

9.2 Afbraak en nieuwbouw Tôôhuus

Quinten van de Vrie kreeg uiteindelijk op zijn 62-ste pas Tôôhuus, de boomgaard, de tuin en een aantal percelen bouw- en weiland op zijn naam. Het opvallende is dat er zich onder de kopers, drie zoons van Quinten van de Vrie bevinden, Marinus, Quinten Jr. en Adriaan van de Vrie, die gezamenlijk bijna 30 % van de grond kopen. Gezamenlijk behoudt de familie van de Vrie dus 75 % van de grond. Met de opbrengst van de percelen die verkocht werden aan Johannes Bastiaansz Rijk en de kerk van Sinoutskerke plus de drie zonen van Quinten van de Vrie Sr., werden de dochters van Marinus Everse waarschijnlijk betaald. Quinten van de Vrie Jr. was op 4 juni 1908 getrouwd en hiertoe vond onder de naam van Dina Mol, wed. van Marinus Everse, een *“splitsing en stichting”* plaats van perceel F-296 in F-540 en F-541 (126). Dit laatste deel van perceel F-296 was de plaats waar een huis gebouwd werd op het latere adres Noordweg 2, tegenover Tôôhuus. Pas een jaar later, na de dood van zijn grootmoeder Dina Mol, kon hij het huis op perceel F-541 kopen. Hierna heeft hij ook F-540 gekocht. Er waren nog meer bijzondere percelen, zo werd perceel F-294 in de Willem Wittenshoek, de plaats waar later de boerderij Baarsdorpseweg 1 werd gebouwd, aanvankelijk op naam gesteld van Marinus van de Vrie & Consorten (133). In 1910 volgt splitsing en verkoop van de ongeveer twee gelijke delen F-542 (40.10 are) aan Marinus van de Vrie en F-543 (39.10 are) aan Quinten van de Vrie Jr.

Openbare Verkoop
OP
Vrijdag 6 Augustus 1909,
des voormiddags te 10 uur, voor de Erven van mej. wed. **M. Everse-Mol**, op de door haar bewoond geweest zijnde hofstede te *Sinoutskerke*, gemeente 's Heer Abtskerke, ten overstaan van den Notaris PILAAR te Goes van den

BOEREN-INSPAN,
bestaande o. a. uit:

bruin Merriepaard, oud 7 jaar, vos Ruinpaard, (aftands), anderhalf-jarig zwart Merriepaard, zwart Hengstveulen.

6 baatgevende Melk-koeien, 2 ½ jarige Vaars, 2 jarige Vaars, 2 anderhalfjarige Vaarzen, 2 anderhalfjarige Ossen, 5 Aanhoudkalveren, Stier, Schaap met Lammeren, 2 vette Varkens, 3 Mestputloopers, 6 Biggen, 60 Kippen en Haan, Kuikens, 8 Eenden, Karnhond met hok.

Voorts:

2 Menwagens, Huifwagen, Sacks-ploeg, 2 Cocks-ploegen, Zeeuwische ploeg, Moorploeg, 4 Eggen, 2 Sleepers, Sleepegge, Rolblok, Molbord met Ketting, Windmolen, Geessteen met paard, Mestplanken, Ladders, Koebak, Zaaddorschzeil met Kleeden, Vleeschblok, Zeeften, Maten, Zakken, Karnmolen, Karn, verdere Landbouw-, Melk-, Stal- en Zoldergereedschappen, Harnas, Mutsaard, Olmenhout, Brandhout, Staken, Kanthooi en den Mest in den mestput.

Op de hofstede bestaat geen gelegenheid om te stallen doch wel om rijwielen te bergen.
Muziek wordt niet toegelaten.

Naast de onroerende goederen, werd *“voor de Erven van mej. Wed. M. Everse-Mol, op de door haar bewoond geweest zijnde hofstede te Sinoutskerke”*, ten overstaan van notaris Pilaar te Goes, op vrijdag 6 augustus 1909 de complete *“boeren inspan”* in het openbaar verkocht (134). Deze *“inspan”* betrof de dieren (paarden, koeien, kalveren, schapen, varkens, kippen, etc.) en de landbouwwagens, een huifwagen en landbouwgereedschap (zie figuur 51). Opmerkelijk is de laatste zin in de aankondiging van de verkoping, *“muziek wordt niet toegelaten”*

Figuur 52. Verkoop boereninspan van Marinus Everse & Dina Mol in 1909

In welke mate Quinten van de Vrie erin geslaagd is om zowel de landbouwhuisdieren als het gereedschap te behouden is niet bekend. Wel is duidelijk dat het drukke dagen waren voor Quinten van de Vrie en Pieternella Everse. Zowel in de Goesche Courant als in de Zierikzeesche Nieuwsbode verschijnt half augustus het artikel, waarin de afbraak van het oude Tôôhuus wordt aangekondigd en wat integraal weergegeven is in de inleiding van dit hoofdstuk. Bijna 300 jaar had de hofstede stand gehouden, maar nu was ze rijp voor de sloop, *“het oude gaat voorbij”*

Waarschijnlijk nog in diezelfde zomer of het najaar van 1909 werd begonnen met de afbraak van het oude woonhuis, dat aan de noordoostzijde vastgebouwd was aan de unieke, hoekvormige boerderij, geheel aangepast aan de vorm van de hogerliggende Noordweg en het perceel 138. Tegelijkertijd werd aan de zuidkant van de boerderij, tegen perceel 137 aan, een nieuw, vrijstaand woonhuis gebouwd. De slopingen, verbouwingen en nieuwbouw verliepen volgens de kadastrale legger van Quinten van Vrie Sr. in stappen (135). In 1909 – 1910 werd behalve de sloop en nieuwbouw van het woonhuis, ook een deel van de vrijstaande schuur (wagenuis, stal ?) met aangebouwde bakkeet aan de noordoost kant van het oude woonhuis gesloopt. Een deel van deze schuur bleef nog behouden, wellicht bood deze onderdak aan de jonge dieren om de winter van 1909 – 1910 door te komen (zie figuur 55, hulpkart 25, april 1910). Volgens de kadastrale legger verandert dan de aard van het

eigendom op perceel 138 van "huis, schuren, keten en erf" in "huis, schuren en erf". Alleen het perceelnummer wordt verandert in D-377, de oppervlakte van het perceel blijft ongewijzigd op 39 are 70 ca.

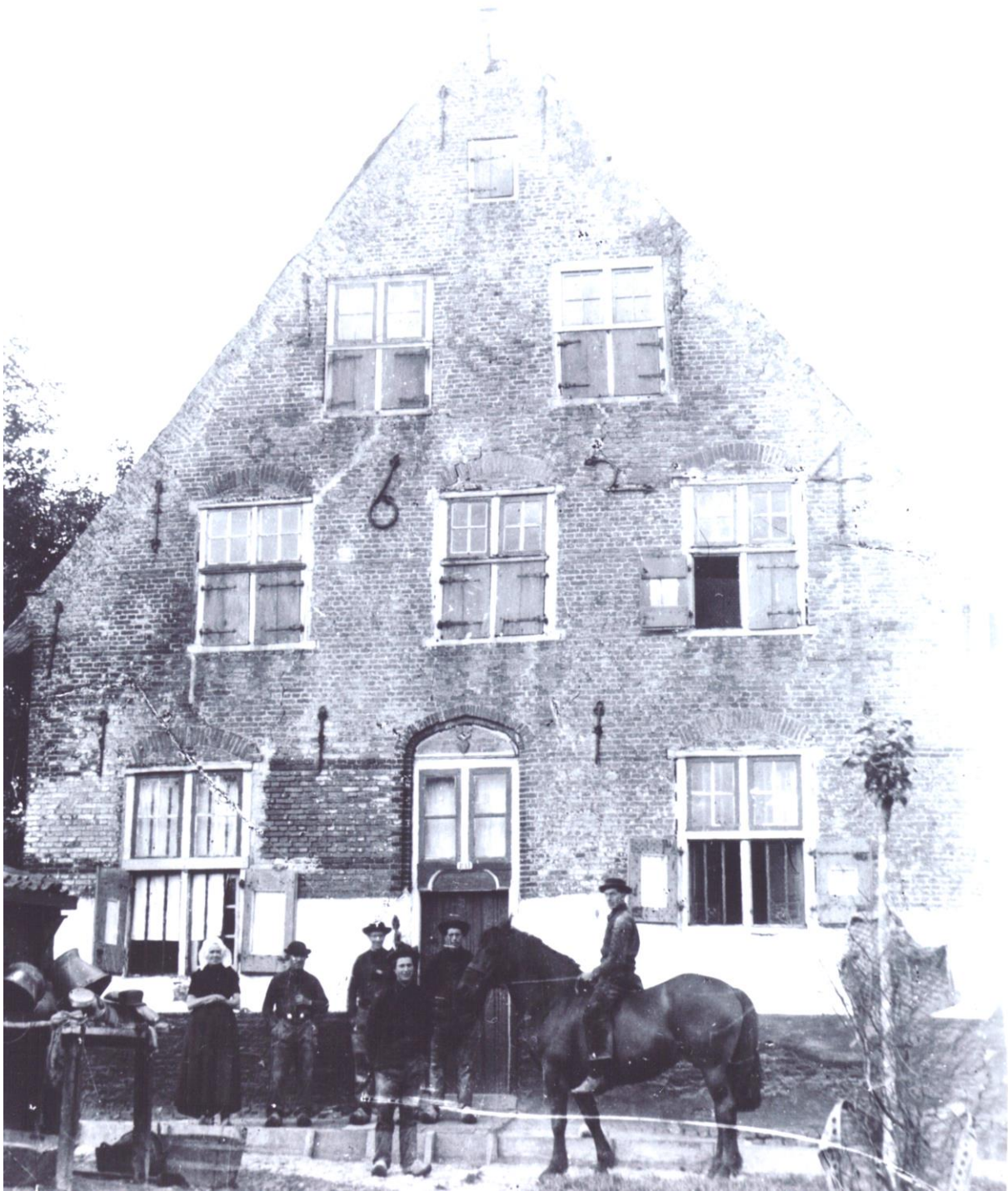
9.3 Vorm en indeling oude woonhuis

Over de vorm en indeling van het oude woonhuis laten we een ooggetuige uit het begin van de 20ste eeuw aan het woord (136). *"Achter de voordeur lag de gang, die ongeveer 2 meter breed was en doorliep tot de halve lengte van het huis. Links in de gang was een deur, die toegang gaf tot de zogenaamde mooie kamer, waarin aan de achterste smalle zijde een bedstede gelegen was. Aan de andere zijde van de gang was de toegang tot de opkamer, die men met enkele omhoogvoerende treden kon binnengaan. Deze kamer had dezelfde lengte als de kamer links van de grote gang. Deze gang liep, wat minder breed, rechts naar de zijmuur, welk gedeelte dan eindigde bij een buitendeur in die zijgevel. Op dit laatste punt bevond zich ook de trap naar de kelder, die onder de opkamer lag. In de zijmuur was een klein kelderraampje met af te sluiten luik. Ook de genoemde opkamer was ruim van slaappleaatsen voorzien, namelijk een bedstede aan de smalle achterwand en twee bedden aan de zijwanden. Aan het eind van de brede gang bevond zich een toegangsdeur tot de grote woonkamer, die ongeveer 30 m² vloeroppervlak zal hebben gehad. Hierin bevond zich aan de achtermuur, die tegen de schuur was aangebouwd, een grote open haard, met daarin aan de achterzijde een fraaie ijzeren haardplaat. Verder een opgehangen ketel voor warm water en daarbij de attributen om het vuur gaande te houden, zoals tang, pook, blaasbalg, enz. Deze grote kamer zal aan de vrije zijwand één of twee ramen met luiken hebben gehad.*

Zeer zware balken in deze en de andere kamers ondersteunden de zolder met wat daarop bewaard werd. Er waren overigens drie zolders boven elkaar. De onderste en tevens grootste was de graanzolder, die met schotten in vakken was verdeeld. Hierop werd het losse graan, dat in de wintermaanden werd gedorst, tijdelijk bewaard. De enorme balken waren dus niet voor niets aangebracht. Er was daar ook ruimte genoeg voor de jongelui om er het fietsen te leren. De twee kleinere zolders daarboven hadden weinig emplooi. Ze waren aan de voorzijde van het huis van twee ramen, en de bovenste van één raam voorzien. Aan de achterzijde op de tweede zolder was een klein raampje, dat aan die zijde een vrij uitzicht bood op de schuur en wijde omgeving. In de verschillende woonruimten en in de gang kwamen blauwe muurtegels voor, terwijl de vloeren, ook in de kelder, uit zware bruine plavuizen bestonden....."

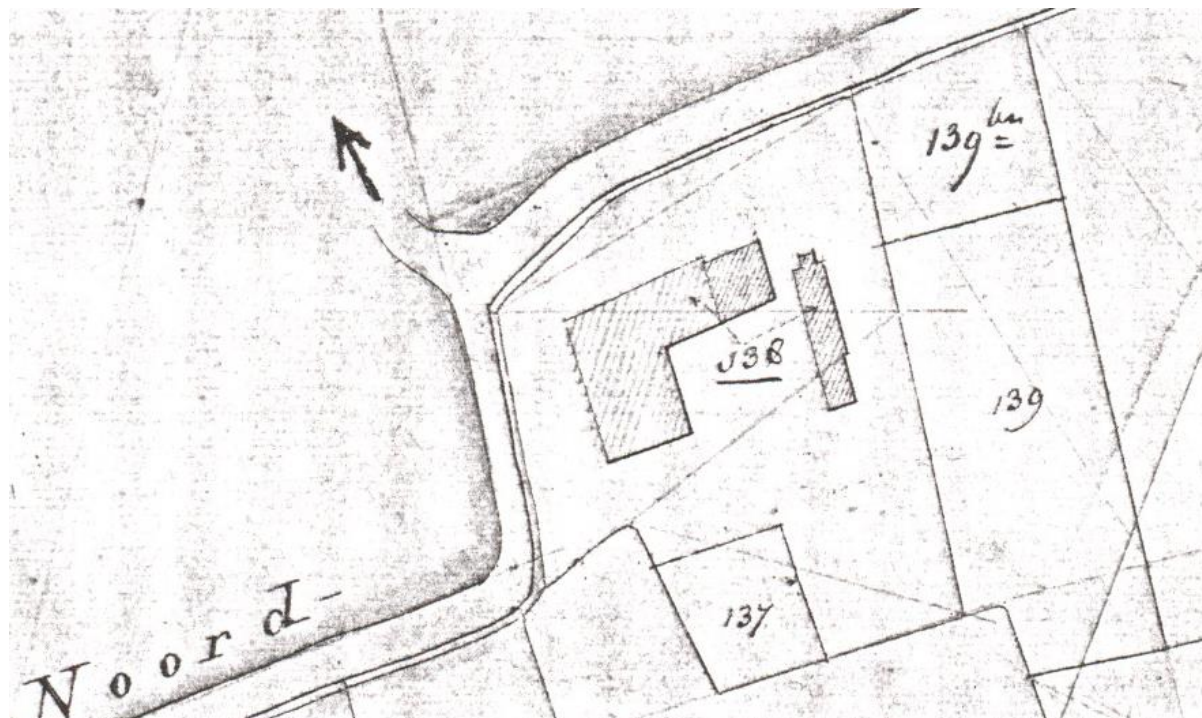
In 1910 en 1911 gaan de sloopwerkzaamheden en nieuwbouw verder voort, waarbij de hoekvormige landbouwschuur en het erachter gelegen wagenhuis of veestal voorgeod verdwijnen. De tand des tijds had zodanig geknaagd aan de gehele hofstede, dat ook deze gebouwen rijp waren voor de sloop. Ook de fundering van de oude gebouwen moet niet al te best geweest zijn, bij de nieuwbouw werd namelijk op geen enkele plaats gebruik gemaakt van de oude fundamente. De oude gebouwen maken plaats voor een nieuwe, moderne landbouwschuur met een erachter gelegen stal of opslagplaats voor landbouwgereedschappen (figuur 55, hulpkartaal 26, mei 1912). Over de bij het Hooge Huis behorende gebouwen meldt de ooggetuige dat *"de landbouwschuur voor een gedeelte recht achter en aan het woonhuis lag, om dan met een hoek van 90 graden een tweede gedeelte te vormen. Deze verder nergens in onze streek aangetroffen vorm, was noodzakelijk door de beperktheid en grootte van het beschikbare bouwperceel. Het terrein had hier een wat hogere ligging dan de verdere omgeving. Er zat zand in de ondergrond en de mogelijkheid om zoet water op te pompen was aanwezig. De bakkeet lag voor het woonhuis. Het was een gebouwtje, waaraan tevens het wagenhuis verbonden was. Het gebruik van de bakkeet was steeds veelzijdig en betrof naast het bakken van brood in de daar aanwezige oven, het koken van veevoeder, schoonmaken en repareren van schoeisel en werkkleding. De bakkeet werd in de regel vroeger gedurende de zomermaanden als woning gebruikt (zie figuur 54)".*

Figuur 53. De familie van de Vrie voor Tôôhuus, v.l.n.r. Pieterrella Everse & Quinten van de Vrie, Benjamin, Dingenis, Marinus en Adriaan van de Vrie (op het paard)

Quinten van de Vrie Sr. moet zich soms als een gevangene gevoeld hebben, tussen de boerderij en de grote landbouwcrisis, die bij zijn komst als boerenknecht naar Tôôhuus in 1880 net uitgebroken was. Op beiden had hij namelijk weinig of geen invloed, ook niet op de boerderij met zijn landerijen, die hij hooguit in een pachtkonstruktie met zijn schoonvader Marinus Everse kon bewerken. Marinus Everse bleef echter tot het eind eigenaar en kon dus beslissen over zaken als aan- en verkoop van landerijen, maar ook over de noodzakelijke verbouw of nieuwbouw van de hofstede. Bovendien werden er in deze periode op Tôôhuus in het gezin van Quinten van de Vrie, 6 jongens en 1 meisje geboren (137).

Figuur 54. Ligging oude Tôôhuus aan de hoek in de Noordweg bij boomgaard (139) en tuin (139bis)

Zo rond 1910, na de dood van zijn schoonouders, kreeg Quinten van de Vrie samen met zijn zoons Marinus, Quinten Jr., Adriaan en Dingenus, nieuwe kansen op een nieuwe boerderij om te gaan profiteren van de trendbreuk in het landgebruik, die zich al voorzichtig had aangediend in de periode 1850 – 1870, maar tot stilstand gekomen was tijdens de grote crisis. Er werd grasland gescheurd en in bouwland omgezet, tegelijkertijd werd op het bestaande bouwland de braak verminderd. Het hing allemaal samen met de opkomst van nieuwe gewassen als mangelwortelen en suikerbieten, mogelijk geworden door een aantal biologische en chemische innovaties op het gebied van grond- en hulpstoffen, zoals kunstmest, zaaizaad en nieuwe veevoedermiddelen. De omwenteling, die met recht een agrarische revolutie genoemd wordt, bracht een ongekende stijging van de produktiviteit met zich mee. Een dergelijke produktiviteitsstijging had zich in het tijdvak van 1600 tot 1850 niet eerder voorgedaan.

10. Quinten van de Vrie Jr., 1920 – 1935

De nieuwbouwactiviteiten bleven ook niet beperkt tot Tôôhuus, zoals we al zagen had Quinten van de Vrie Jr. in 1908 al een huis laten bouwen op een deel van perceel F-296 (F-541, 19.90 are) (138) in de Willem Wittenshoek tegenover de boerderij omdat hij in de zomer trouwde met Adriana Jozina Snoodijk. Na de dood van zijn grootmoeder Dina Mol kocht hij het andere deel van perceel F-296 (F-540, 75.30 are) erbij. Ook een deel van het naastliggende perceel F-297 (F-467) nam hij over uit de boedel van zijn grootmoeder. In 1910 worden de activiteiten voortgezet met de *“bijbouw”* van een nieuwe schuur. In 1912 vindt er nog een verbouwing plaats tot *“huis, schuur, bouwland en erf”* en worden de twee deelpercelen van F-296 weer verenigd tot F-553 met een oppervlakte van 95.20 are, de oorspronkelijke grootte van perceel F-296.

In 1917 koopt Quinten van de Vrie Jr. van Cecilia Johanna en Cornelia Petronella Lenshoek te Rotterdam (139) de percelen 127, 128 en 129. Marinus van de Vrie was na zijn huwelijk met Catharina Priester in 1913 naar Heinkenszand vertrokken (137) en had in de zomer zijn percelen bouwland in de Willem Wittenshoek F-292 en F-293 verkocht aan respectievelijk Dingenis en Adriaan van de Vrie (140). Daarvoor was perceel F-294 wat ook op zijn naam stond, in 1910 verdeeld in F-542 (40.10 are), wat hij zelf hield en F-543 (39.10 are), wat naar Quinten van de Vrie Jr. ging. In de zomer van 1913 verkoopt Marinus van de Vrie perceel F-542 aan Adriaan van de Vrie. Adriaan van de Vrie trouwde in 1917 met Maria Dekker (137) en liet in datzelfde jaar op perceel F-542 een huis bouwen, de plaats van het latere adres Baarsdorpseweg 1. Hij had uit de boedel van zijn grootmoeder bovendien nog een perceel bouwland in de Noordhoek, perceel E-257 (141).

Figuur 55. Hulpkaarten afbraak en nieuwbouw Tôôhuus, 1909 – 1911

Hulpkaart 25, april 1910

Hulpkaart 26, mei 1912

10.1 Verdeling landerijen Quinten van de Vrie Sr.

Quinten van de Vrie Sr. had in 1911, 6 ha 98 are 80 ca aan landerijen in bezit, net iets meer dan de 6 ha 93 are 70 ca, die hij bij de verdeling van de nalatenschap van zijn schoonouders had gekregen. Het ging om een klein deel van perceel 141 (5 are 10 ca), wat ten zuiden van perceel 139 de doorgang naar perceel 136 belemmerde (figuur 56).

Figuur 56. Opsplitsing perceel 141 in oktober 1903, weergegeven op hulpkaart nr. 20

N°. 25. DIENSTJAAR 1904.

N°. 5. N°. 20

GEMEENTE S. HEER-ABTSKERKE.

sectie D

1te Blad.

Schaal van 1 à 2500.

Verwijzing naar vroegere hulpkaarten.	LAATSTE TOESTAND.				TOEWORDDIGE TOESTAND.			
	N ^o .	Grootte.			N ^o .	Grootte.		
		h.	a.	c.		h.	a.	c.
141		55	30		373	05	10	
					374	50	20	
						55	30	

Opgemaakt en despuutlijk verklaard.

Te Goes den October 1903.

DE LANDMEET.

H. de Boer

Vergeleken met het minuutplan en bijblad

De *Perkhout*

H. de Boer

Gezien en goedgekeurd.

DE ISSUWENDE REGISTRAR.

J. H. M.

1902.

Bijgewerkt op de bijbladen door 2873

- - - nette plaus - 2873
- - - veldkaarten - 2873
- - - gemeente-plaus - 2873

Perceel 141 was één van de percelen die bij de verdeling van de nalatenschap van Christiaan Jacobse Everse in 1814 in handen gekomen was van zijn zoon Jacob Everse, die boerde op de Oude Hoeve te Baarsdorp. Via hem ging het bezit over op zijn zoon Christiaan Everse en vervolgens naar diens dochter Jacomina Everse (142). In oktober 1903, kort voor het overlijden van Jacomina Everse, werd perceel 141 gesplitst in perceel 373 (5 are 10 ca) en 374 (50 are 20 ca) (143, figuur 56). Na de dood van Jacomina Everse in 1904 werd perceel 374 verkocht (142). Perceel 373 bleef echter eigendom van Marinus van Iwaarden, weduwnaar van Jacomina Everse, en werd na diens dood in 1906, door zijn zoon Hubertus van Iwaarden in 1910 overgedragen aan zijn achterneef Quinten van de Vrie. Quinten van de Vrie voegt in de jaren daarna betrekkelijk weinig meer aan zijn areaal toe. In 1912 was het nieuwe Tôôhuus gereedgekomen en werd hij 65 jaar. In 1913 en 1919 koopt hij nog een paar weilanden in de Poelsectie, waarmee de totaaloppervlakte op 7 ha 99 are 16 ca komt (144). Een herverkeveling van 3 percelen weiland en 2 percelen bouwland in de Noordhoek, resulteert tenslotte in een kleine landaanwinst van 4 are 20 ca, waarmee zijn areaal op 8 ha 3 are 36 ca komt (145). Kort na elkaar, op 18 augustus 1920 en 5 september 1920, komen Pieterella Everse, 63 jaar oud, en Quinten van de Vrie Sr., 72 jaar oud, op Tôôhuus te overlijden.

Wat opvalt bij de verdeling van de landerijen van Quinten van de Vrie Sr., is in de eerste plaats dat Quinten Jr. naast de nieuwe hofstede Tôôhuus, 77 % van de landerijen krijgt toegewezen, terwijl zijn vader 7 kinderen had waaronder het onroerend goed verdeeld moest worden. Kennelijk hadden Quinten van de Vrie Jr. of zijn vader voldoende financiële middelen om de andere kinderen uit te kopen. Quinten van de Vrie Jr. had zich wat financiële ruimte verschaft met de verkoop in 1921 aan Paulus Bierens, molenaar te Nieuwdorp, van perceel F-553, het voormalige perceel F-296 van 95 are 20 ca, waarop hij ruim 10 jaar daarvoor een nieuwe boerderij gebouwd had (*“huis, schuur, bouwland en erf”*). Tegelijkertijd verkocht hij aan Paulus Bierens perceel F-467, deel van F-297, met een oppervlakte van 50 are 96 ca.

Figuur 57. Verdeling landerijen Quinten van de Vrie Sr. in 1921

Art.nr.	Naam	Oppervlakte			In %	Perceelnummers
1438	Quinten van de Vrie Jr.	6	16	21	77	D-137,377,139,139 ^{bis} ,373,135,136,283 C-101,437,508,98,434,505 E-458,465,466
1439	Willem van de Vrie	0	66	10	8	E-459,460
1440	Benjamin van de Vrie	0	68	15	8	E-461,462,463,464
1441	Jan van de Vrie	0	52	90	7	E-467

Dochter Neeltje en de zonen Marinus, Adriaan en Dingenus laten zich blijkbaar geheel uitkopen, terwijl Willem, Benjamin en Jan van de Vrie ieder nog een kleine oppervlakte aan grond verkrijgen. Bij Willem van de Vrie moet de kanttekening geplaatst worden dat hij in feite een natuurlijke zoon van Neeltje van de Vrie was, dus een kleinzoon van Quinten van de Vrie Sr. (137).

Adriaan van de Vrie bouwde na de dood van zijn vader gestaag verder aan de uitbouw van zijn huis op perceel F-542 tot een echte boerderij aan de Baarsdorpseweg 1. In 1921 bouwde hij zijn eerste schuur erbij, waarna het geheel geregistreerd wordt als *“huis, schuur, bouwland en erf”* (146). Daarnaast begon hij ook met de vergroting van zijn areaal aan landerijen, dat met een perceel bouwland in de Noordhoek (E-257) uit de nalatenschap van zijn grootmoeder en de twee percelen in de Willem Wittenshoek (F-542, F-293) die hij in de zomer van 1913 van zijn broer Marinus had gekocht, op 1 ha 65 are 70 ca stond. In 1921 kocht hij de percelen weiland D-151 en D-152 aan de Noordweg met het weging D-252 van Cornelis Vermue (147), die aanvankelijk landbouwer te Waarde was, later Nieuwdorp (148). In 1922 koopt hij uit de boedel van Jan Kloosterman (149) een weiland (E-214) en tenslotte in 1925 van zijn broer Dingenis (150) het vlakbij zijn boerderij liggende perceel F-292. Hiermee komt zijn areaal aan landbouwgrond op 5 ha 19 ca. Dit blijft tot en met de telling van 1936 onveranderd. Inmiddels had de crisistijd echter weer toegeslagen en was het voor Adriaan van de Vrie blijkbaar gunstiger om te pachten dan alles in eigendom te houden. In 1938 verkoopt hij zijn huis en boerderij met alle landerijen aan Marinus Uitterhoeve te Heinkenszand (151). Daarna heeft Adriaan van de Vrie er nog geruime tijd als pachtboer op geboerd, tot de pacht overgenomen werd door zijn zoon Quinten Cornelis van de Vrie, die tenslotte als laatste van de Vrie de boerderij in 1983 heeft verlaten.

10.2 Verkoop Tôôhuus aan Johannis Pilaar, oud-notaris en rentmeester

Quinten van de Vrie Jr. startte na de verdeling van de nalatenschap en de verkoop van de boerderij en de grond in de Willem Wittenshoek, op een areaal van 8 ha 77 are 1 ca. Door ruiling in 1922 van de percelen in de Poelsectie (1 ha 36 ca) tegen perceel F-295 (75 are 60 ca) kwam hij op 8 ha 52 are 25 ca. In 1923 verkoopt Willem van de Vrie de 2 percelen bouwland, die hij aan de verdeling had overgehouden aan Jan van de Vrie. Jan van de Vrie verkoopt in 1925 de percelen E-467,459,460 in de Noordhoek met een oppervlakte van 1 ha 19 are aan Quinten van de Vrie Jr. (152). Met deze 3 percelen komt Quinten van de Vrie tenslotte op 9 ha 71 are 25 ca. ofwel ongeveer 24 Gemeten aan landerijen. Het was echter niet voldoende om de crisistijd van de jaren '30 door te komen. In 1935 wordt Tôôhuus met zijn landerijen verkocht aan Johannis Pilaar, oud-notaris en rentmeester te Goes (153). Quinten van de Vrie blijft echter wel op Tôôhuus wonen en als pachter blijft hij ook de landerijen bewerken tot 1956. In 1956 vindt de overdracht plaats van de boerderij met landerijen van Johannis Pilaar naar de gebroeders van 't Westeinde te Baarsdorp (154). Dat is ook het moment dat de laatste van de Vrie Tôôhuus verlaat. In zijn plaats komt dan Kees Polderman als pachter op de boerderij. In 1973 vond weer een overdracht plaats naar Jacobus Cornelis van 't Westeinde, die het uiteindelijk overdraagt aan zijn 3 zonen, Pieter, Bas en Wim van 't Westeinde, waarvan Pieter van 1973 – 1976 op de hofstede boerde. Sinds 1976 is Wim van 't Westeinde de huidige bewoner van Tôôhuus en de boerderij met zijn roemrijk verleden.

12. Samenvatting en conclusies

De hofstede met landerijen en de erfopvolging

De hofstede het Hooge Huis of Tôôhuus lag op een secundaire kreekrug aan de Noordweg binnen de heerlijkheid Sinoutskerke. De naam van de boerderij op perceel 138 vroeg met de hofstede 't Hooch Huys op perceel 191 om een kritische discussie. Deze is reeds voor een belangrijk deel gevoerd in het vorige hoofdstuk (zie ref. 37) maar verdiende nog een vervolg. In de beschikbare bronnen komt de naam 't Hooch Huys niet voor bij de boerderij aan de Noordweg, terwijl hij voor de boerderij op de vliedberg in de overlopers en diverse koopacten in de periode 1596-1838 regelmatig geregistreerd wordt. Naar aanleiding van de publikatie van hoofdstuk 1 in het tijdschrift de Spuije, werd de discussie hierin nog voortgezet (reacties van lezers, de Spuije 80, zomer 2010, blz. 32). De naam Tôôhuus heeft de boerderij aan de Noordweg vermoedelijk pas gekregen na het verdwijnen door slooping in 1838 van de hofstede 't Hooch Huys op de vliedberg bij Sinoutskerke. Vanaf die tijd heeft de naam het Hooge Huis of Tôôhuus zich ontwikkeld voor de boerderij aan de Noordweg, terwijl de voormalige boerderij op de vliedberg in de volksmond de naam "*d'Ofbraeke*" kreeg.

Het geslacht Heijndricxs-Diericxs (Remstee) (1596-1763)

Op de hofstede het Hooge Huis boerden in de onderzochte periode in principe slechts twee geslachten, Heijndricxs-Diericxs (1596-1763), die later de naam Remstee droegen, en Everse-van de Vrie (1763-1956). De eerste dynastie van de Remstee's startte wellicht op het Hooge Huis met het huwelijk van Dierick Heijndricxs en Aefken Cornelisdr op 15 april 1591, maar mogelijk boerde zijn vader Heijndrick Diericxs er daarvoor al. De daarop volgende generatie bestond uit ten minste Cornelis Diericxs (*1606), die een boerderij had op Nisse, en Geeraert Diericxs (*1608), die de opvolger werd op het Hooge Huis na de dood van zijn vader in 1636. Geeraert Diericxs trouwde drie maal in de periode 1635-1653 en hieruit werden in totaal 5 kinderen geboren, 1 zoon en 4 dochters. Zijn drie vrouwen stierven allen op jonge leeftijd en werden waarschijnlijk begraven in de kerk van Sinoutskerke. Een grafzerk uit de in 1906 afgebroken kerk op de begraafplaats is nu nog een stille getuige.

Geeraert Diericxs was niet alleen een succesvol boer maar bekleedde daarnaast verschillende bestuurlijke functies, zoals Schout van Sinoutskerke. Hij bereikte de voor die tijd zeer hoge leeftijd van 81 jaar en overleed in 1689. Zijn potentiële opvolger op het Hooge Huis, Dierick Geerse, kwam al 10 jaar daarvoor te overlijden en bracht in 1689 de erfopvolging op de boerderij in de problemen. Hij liet weliswaar een zoon en opvolger na, Geeraert Dircxssen Jr., maar deze was ten tijde van het overlijden van zijn grootvader nog maar 15 jaar en dus minderjarig. Bovendien wilden de 4 dochters van Geert Diericxs, met de 4 schoonzonen ongetwijfeld ook een deel van de buit binnen halen. Dit leidde tot een machtsstrijd om de boerderij, die uiteindelijk door het college van Schout en Schepenen van Sinoutskerke in 1691 beslist wordt in het voordeel van de kleinzoon Geeraert Dircxssen Jr. Hij was inmiddels 17 jaar, maar nog steeds minderjarig, waardoor een borgstelling noodzakelijk was. Deze kwam er ook doordat zijn stiefvader en enkele van zijn ooms toch achter hem gingen staan.

Geeraerd Dircxssen of Dirkse Jr. gaat begin 18^e eeuw de familienaam Remstee gebruiken en treedt in 1718 op al wat gevorderde leeftijd van 44 jaar in het huwelijk met Pieterella Jans Nijse, 40 jaar. Hieruit wordt in 1719 hun enige dochter Johanna Geerse Remstee geboren. Wanneer zij 2-3 jaar oud is komt haar vader op ongeveer 47-jarige leeftijd te overlijden en besluit haar moeder om de boerderij het Hooge Huis te verlaten en naar Goes te verhuizen. Na 5 generaties Remstee is nu een voorlopig einde gekomen aan het actieve, dynamische bedrijfsgebeuren op de hofstede het Hooge Huis. De kleine Johanna blijft onder de voogdij van haar moeder eigenaresse van de hofstede en landerijen, die verpacht worden. In 1738 trouwt Johanna Remstee, 19 jaar oud met de kandidaat-predikant Hendrik Frederik de Loos. Uit dit huwelijk worden van 1739-1743 vier kinderen geboren, die echter allen jong overlijden. Ook de predikant de Loos en zijn vrouw Johanna Remstee worden niet oud, respectievelijk 33 en 38 jaar. Wanneer Johanna op 10 april 1757 in Goes als laatste komt te overlijden, blijkt uit een testament dat de enige erfgenamen van het Hooge Huis, Cornelia en Magdalena de Loos zijn, de 2 zussen van de predikant. Zij blijven de boerderij en landerijen verpachten tot zich in 1763 een koper Christiaan Jacobsse Everse aandient, het begin van een volgende boerendynastie op het Hooge Huis.

Het geslacht Everse-van de Vrie (1763-1956)

Christiaan Everse (*1742) huwde eind februari 1763 met Tannetje Verheule (*1741), nadat bruid en bruidegom al op 17 februari 1763 de hofstede met ruim 100 gemeten landerijen gekocht hadden van Cornelia en Magdalena de Loos. Omdat beiden nog minderjarig waren, zo rond de 20, lieten zij zich bij deze transactie vergezellen door Jacob Everse, zijn vader, en Bastiaan op 't Hof, haar stiefvader, die ook samen de akte ondertekenden. Het geheel van onroerend goed zet Christiaan Everse in als onderpand voor een hypotheek van £ 800 met een rente van 4 % bij dezelfde dames de Loos. Op deze wijze kon Christiaan Everse deze aankoop grotendeels financieren.

Christiaan Everse bleek met betrekking tot de zorg over zijn kinderen iemand met een vooruitziende blik. In de periode na de geboorte van zijn kinderen breidt hij zijn bezittingen in en rond Sinoutskerke verder uit met de aankoop van een aantal landerijen ten behoeve van zijn kinderen. Uit het huwelijk werden tussen 1764 en 1784 in totaal 14 kinderen geboren, waarvan er 9 volwassen werden en ook weer trouwden. Vijf van hen trouwden vóór 1800, toen de opvolging van Christiaan Everse nog niet aan de orde was. Wie Christiaan Everse op het Hooge Huis zou opvolgen, bleek uiteindelijk een keuze tussen zijn 2 jongste zonen Adriaan (*1782) en Marinus (*1784). Mogelijk dat Adriaan Everse de hofstede als boerenknecht altijd trouw gebleven was, en zijn huwelijk in 1807 met Pieterella Derto doorslaggevend, om omstreeks deze tijd het stokje aan hem over te dragen. Christiaan Everse was toen 65 jaar en het is verrassend wanneer we hem en zijn vrouw weer terugzien op een boerderij in Bakendorp, waar beiden in respectievelijk 1814 en 1815 overleden zijn.

Uit het huwelijk van Adriaan Everse en Pieterella Derto werden tussen 1808 en 1824 in totaal 12 kinderen geboren, waarvan er echter maar 3 ouder werden dan 40 jaar en ook weer nakomelingen kregen. De andere 9 kinderen kwamen allen op een leeftijd van 7 weken tot 37 jaar al vroeg te overlijden. Van de genoemde 3 kinderen, Cornelia (*1809), Jacques (*1814) en Marinus (*1821), zette tenslotte Marinus de exploitatie van de boerderij met landerijen voort. In 1825 komt Adriaan Everse zelf op 42-jarige leeftijd te overlijden, zijn vrouw en 9 jonge kinderen in de leeftijd van 1 tot 17 jaar achterlatend. Geen van de kinderen was oud genoeg om de leiding van het bedrijf over te nemen, maar Christiaan Maat, de oudste zoon van Adriaan's zus Machalina Everse, bood uitkomst. Hij kwam de zakelijke kant op het Hooge Huis versterken, zodat zijn tante Pieterella de zorg voor de kinderen op zich kon nemen. De samenwerking met Christiaan pakt goed uit, hij neemt de leiding van de boerderij op zich en trouwt in 1830 op 37-jarige leeftijd met zijn dan 44-jarige tante Pieterella Derto.

Wanneer in 1844 ook Christiaan Maat, 51 jaar oud, komt te overlijden, staat Pieterella Derto er weer alleen voor. Zij hield echter de teugels stevig in handen op het Hooge Huis en sloeg zich dapper door de crisis (1820-1850), waarschijnlijk samen met haar zoons. Haar jongste zoon Marinus (*1821) was toen 23 jaar, maar moest nog vele jaren geduld uitoefenen voordat hij uiteindelijk als 3^e generatie Everse zou kunnen gaan boeren op het Hooge Huis. Dat moment kwam in 1865 toen zijn moeder op 79-jarige leeftijd kwam te overlijden. Marinus moet de dood van zijn moeder bijna hebben zien aankomen, want 2 weken ervoor verhuist hij met zijn gezin en 4 kinderen vanuit zijn huis aan de dorpsring van Sinoutskerke en neemt zijn intrek op het Hooge Huis.

Marinus Everse trouwde met Dina Mol en ze kregen in de periode 1856-1867 in totaal 7 kinderen, waarvan er 4, alleen dochters, volwassen werden. Hiervan zou de oudste dochter, Pieterella Everse (*1856) in 1880 trouwen met Quinten van de Vrie en de boerderij met landerijen de 20^e eeuw in loods. Quinten van de Vrie was boerenknecht op het Hooge Huis en het pas getrouwde stel trekt aan het begin van de grote crisis in de

landbouw (1878-1895) bij de familie Everse in. In de jaren die volgen (1881-1899) worden uit dit huwelijk op het Hooge Huis 9 kinderen geboren, waarvan er 7 volwassen worden. Hoewel de familie van de Vrie al bijna 30 jaar het Hooge Huis met hun deelde, was er bij de dood van Marinus Everse († 1902) en Dina Mol († 1909) niets geregeld voor wat betreft de overdracht van de hofstede, landerijen, dieren en inboedel. In een aantal publieke verkopen worden zowel het roerend als onroerend goed verkocht, waarbij Quinten van de Vrie samen met zijn zoons de hofstede het Hooge Huis en 75 % van de landerijen weet te behouden.

Het waren drukke tijden voor Quinten van de Vrie en Pieterella Everse, in de kranten verschijnt half augustus 1909 een artikel waarin de afbraak van het oude Hooge Huis wordt aangekondigd. Bijna 300 jaar had de hofstede stand gehouden, maar nu was ze rijp voor de sloop. In het najaar van 1909 werd begonnen met de afbraak van het oude woonhuis. Tegelijkertijd werd aan de zuidkant van de boerderij, tegen perceel 137 aan, een nieuw, vrijstaand woonhuis gebouwd. In 1910 en 1911 gaan de sloop en nieuwbouw verder voort, de oude gebouwen maken plaats voor een nieuwe, moderne landbouwschuur met een erachter gelegen stal of opslagplaats.

De nieuwbouwactiviteiten bleven echter niet beperkt tot het Hooge Huis. Zijn zoon en opvolger op de hofstede, Quinten van de Vrie Jr. (*1884) had reeds in 1908 een huis laten bouwen tegenover het Hooge Huis in de Willem Wittenshoek, het huidige Noordweg 2. Hij trouwde in de zomer daarop met Adriana Jozina Snoodijk. Kort na elkaar in 1920 komen Quinten van de Vrie Sr. (72 jaar) en Pieterella Everse (63 jaar) op het geheel vernieuwde Hooge Huis te overlijden. Quinten van de Vrie Jr. neemt nu zijn intrek op de hofstede en verkoopt zijn huis in de Willem Wittenshoek in 1921 aan Paulus Bierens. Quinten van de Vrie Jr. moest uiteindelijk boeren op een areaal van bijna 10 ha. (25 gemet) aan landerijen. Dit bleek echter niet voldoende om de crisistijd van de jaren '30 door te komen. In 1935 wordt het Hooge Huis met zijn landerijen verkocht aan Johannes Pilaar, oud-notaris en rentmeester te Goes. Quinten van de Vrie Jr. blijft echter wel op het Hooge Huis wonen en als pachter blijft hij ook de landerijen bewerken tot 1956. In 1956 vindt de overdracht plaats van het eigendom van de boerderij en landerijen van Johannes Pilaar naar de gebroeders van 't Westeinde te Baarsdorp. Eén van de nazaten hiervan is thans nog de bewoner van het Hooge Huis met zijn roemrijk verleden.

Bedrijfsmatige aspecten

Het geslacht Heijndricxs-Diericxs (1596-1763)

Maar hoe ging het de 5 generaties Remstee in bedrijfsmatig opzicht af? Dierick Heijndricxs was in 1596 weliswaar al een redelijk grote pachtboer met ruim 75 Gemet grond in gebruik, maar hij had slechts 1 perceel, een boomgaard van 1 Gemet 25 Roeden in de Noordhoek tegenover zijn boerderij in eigendom. In de jaren daarna wist hij het areaal aan bewerkte grond verder op te voeren tot 100 Gemeten in de jaren 1631-1638. Ronduit spectaculair was echter de investeringspolitiek die hij over die jaren voerde. In 40 jaar slaagde hij erin om door aankopen in met name de Kerkhoek, Thijshoek en Noordhoek het eigen grondbezit te verhogen tot ruim 55 Gemeten. Strikt genomen was Dierick Heijndricxs daarmee in feite geen volledige pachtboer meer, maar voor een groot deel een eigenerfde boer.

Na zijn dood in 1636 zette zijn zoon Geert Diericxs vooral de expansie van de pachtgronden verder voort. Geert Diericxs blijkt een boer te zijn die zowel op het gebied van investeringen in eigen landerijen als op het terrein van de exploitatie van percelen weiland en akkerbouw voortdurend op zoek was naar uitbreidingsmogelijkheden. Met het aantrekken van vele percelen pachtgrond en eigen bezit, zou zijn bedrijf aan de Noordweg in de 17e eeuw uitgroeien tot één van de grootste op het grondgebied van Sinoutskerke. In 1652 zet hij zijn opmars naar de grootste boer uit de streek verder voort. Geert Diericxs is dan 44 jaar oud en vergroot de oppervlakte land in gebruik verder tot 150 Gemeten. De hoeveelheid eigen grond blijft de lange periode die hij boerde (1636-1689) door regelmatige aan- en verkopen, stabiel op 50-60 Gemeten. Het zwaartepunt van zijn bezittingen lag, evenals van de gepachte percelen, in de veldhoeken direct om zijn boerderij, de Kerkhoek en de Noordhoek.

In 1673 bereikt Geert Diericxs met een grondoppervlakte aan bewerkte landerijen van bijna 180 Gemeten, verdeeld over praktisch 100 percelen, zijn grootste areaal aan land. Geert Diericxs is dan 65 jaar en zeker voor die tijd al op leeftijd. Desondanks slaagt deze agrarische ondernemer erin om de hofstede het Hooge Huis met zijn landerijen naar een absoluut hoogtepunt in zijn leven te stuwen. In tegenstelling tot wat wel beweerd wordt in de beschikbare bronnen, was er op het boerenbedrijf van Geert Diericxs geen sprake van een vlakke ontwikkeling. Door het regelmatig aankopen en verkopen van percelen weiland en zaailand in 5 van de 11 veldhoeken binnen de heerlijkheid Sinoutskerke, het aantrekken en afstoten van percelen pachtgrond, moeten de

bedrijfsactiviteiten op de hofstede het Hooge Huis en zijn landerijen een dynamisch geheel geweest zijn. Alle uitbreidingen samen, gaven Geert Diericxs in 1673 waarschijnlijk de status van de grootste boer uit de streek. Rechtstreeks opzienbarend is het aantal percelen waarin deze oppervlakte in de 5 veldhoeken verdeeld was. Een administrateur zou bijna een dagtaak gehad hebben aan het bijhouden van de betaling van de polder- en dijkslasten, de pachtbetalingen, de vruchtwisselingen, etc. over zoveel percelen. Daarnaast moet Geert Diericxs voor de bewerking van een dergelijke oppervlakte en aantal percelen, een groot aantal knechten en landarbeiders in dienst gehad hebben. Zeker als men bedenkt dat hij buiten het boerenbedrijf nog diverse nevenfuncties bekleedde, waaronder die van Schout van Sinoutskerke, was een bedrijfsleider ook niet uitgesloten. Bovendien heeft hij in de aangrenzende heerlijkheden (Baarsdorp, Heinkenszand, Nisse, 's-Heer Abtskerke) waarschijnlijk een additionele oppervlakte in bewerking gehad, wat zijn totale bedrijfsgrootte rond de 200 Gemeten moet hebben gebracht.

Werkelijk spectaculair is de terugval in eigendom, die de opvolger op het Hooge Huis, zijn minderjarige kleinzoon Gerard Dirkse Jr. maakt bij de overname in 1691. Hoe werden de landerijen verdeeld en wat was het aandeel hierin voor Gerard Dirkse Jr.? Hoeveel percelen waren er te verdelen en wie kreeg welke? En in welk economisch klimaat kwam Gerard Dirkse Jr. terecht toen hij eind 17^e eeuw de hofstede het Hooge Huis erfde van zijn grootvader? En wat was de impact hiervan op de agrarische onderneming die hij toen startte? Aan de hand van de gegevens uit de overloper van 1694 krijgen we een beeld hoe dramatisch de verdeling van eigendom en pacht na de dood van zijn grootvader, voor Gerard Dirkse Jr. uitpakt. Van een kleine 140 Gemeten grond die zijn grootvader bij zijn dood nog in gebruik heeft, neemt Gerard Dirkse Jr. er ruim 60 Gemeten in bewerking. Nog dramatischer pakt echter de verdeling van de eigen landerijen voor hem uit. Van de 58 Gemeten eigen grond krijgt Gerard Dirkse Jr. slechts 8 Gemeten in handen. Een kleine 30 Gemeten werd verdeeld onder de 4 ooms en tantes van Gerard Dirkse Jr., terwijl nog 20 Gemeten verkocht werd aan derden. Hij moest daarnaast onder moeilijke economische omstandigheden verder boeren op een oppervlakte en eigendom, waar zijn overgrootvader Dierick Heijndricxs 100 jaar eerder mee begonnen was. De economische situatie aan het eind van de 17^e eeuw werd namelijk gekenmerkt door stagnatie, na een lange periode in de 16^e en 17^e eeuw van stijgende prijzen onder druk van voortdurende expansie van de bevolking. De boeren werden geconfronteerd met dalende graan- en zuivelprijzen en tegelijkertijd een oplopende belastingdruk van grond- en polderlasten. Uit oogpunt van de sterk stijgende kosten, was het wellicht nog een voordeel dat Gerard Dirkse Jr. met een minimaal areaal aan eigen grond startte. Parallel met een dalende prijsontwikkeling van pacht en tarwe, waren de prijzen voor landbouwgrond in 1691, het startpunt voor onze jonge boer op het Hooge Huis, ongeveer gehalveerd en lagen op een nivo van ongeveer £ 20 per Gemet, de helft van de waarde in 1660. In het eerste kwart van de 18^e eeuw zou de waarde van de grond nog een keer halveren. Dat wist Gerard Dirkse Jr. uiteraard niet en hij zou in de periode die voor hem lag, een strategisch moment kiezen, waarop hij zou toeslaan met aankoop en uitbreiding van zijn areaal eigen grond.

Dat moment kwam omstreeks 1716, Gerard Dirkse Jr. was juist 25 jaar boer op het Hooge Huis en hij moet, ondanks de crisissituatie in de landbouw, in deze periode toch niet slecht geboerd hebben. Tussen 1709-1716 vergroot hij zijn areaal eigen grond van 10 naar 42 Gemeten en in de periode daarna zelfs tot 76 Gemeten. Gerard Dirkse Jr. behoorde daarmee tot de categorie kapitaalkrachtige ondernemers en was er definitief in geslaagd de doorbraak te bereiken van pachtboer naar eigenerfde boer. In dezelfde tijd, de zomer van 1714, was hij nog benoemd tot Schout van Sinoutskerke, maar in 1722 komt hij op 47-jarige leeftijd te overlijden. Zijn erfgename Johanna Geerse Remstee, is dan 2-3 jaar oud en verhuist op enig moment met haar moeder Pieternella Jans Nijse naar Goes. De hofstede het Hooge Huis met landerijen blijft eigendom van de dochter en wordt verpacht.

Wanneer Johanna Remstee in 1738 trouwt met de predikant Hendrik Frederik de Loos, krijgt de laatste ook de hofstede met boomgaarden en landerijen met een omvang van ruim 90 Gemeten op zijn naam, wat we weer bevestigd zien in de overloper van 1744. Indien we aannemen dat het predikantenechtpaar steeds een pachter had die de percelen bewerkte, is het ook verklaarbaar dat het grondbezit sinds die tijd niet veel meer wijzigt. Wanneer de predikant Hendrik Frederik de Loos in 1749 op 33-jarige leeftijd komt te overlijden, komen de hofstede en landerijen weer op naam van Johanna Remstee ofwel Hendrik Frederik de Loos Wed. Als hierna in 1757 binnen een maand zowel Johanna Remstee als haar moeder Pieternella Jans Nijse komen te overlijden, laten beiden een groot vermogen na. De baten van Johanna Remstee bedroegen £ 2675 en van haar moeder bijna £ 2000, waarbij 1 £ Vlaams in 1757 een zelfde koopkracht had als € 50 heden ten dage. De hofstede, eigendom van Johanna met 105 Gemeten aan landerijen (inclusief Baarsdorp) wordt getaxeerd op £ 10 per Gemet en valt testamentair toe aan Cornelia en Magdalena de Loos, twee zusters van de predikant. Zij houden

de hofstede 6 jaar in bezit tot dat hij op 18 maart 1763 met 95 Gemeten grond wordt overgedragen aan Christiaan Jacobsse Everse. Hij zou van het Hooge Huis, nadat het ongeveer 40 jaar door pachters was beboerd, waarvan Willem van der Weele één van de laatste was, weer een bloeiende onderneming maken. Voortgestuwd door een nieuwe fase van economische groei en voorspoed, met stijgende prijzen van landbouwproducten. In feite kocht Christiaan Everse dezelfde percelen, die Gerard Dirkse Remstee kort voor zijn dood in 1722 verworven had. Zij vormden met de boerderij in de decennia daarna een vrij onveranderlijke eenheid, die door de opvolgende familieleden werden verpacht.

Het geslacht Everse-van de Vrie (1763-1956)

Hoe verging het de dynastie Everse-van de Vrie in zakelijk opzicht ? Er gloorde weliswaar een betere economische tijd met een periode van hoogconjunctuur toen Christiaan Everse in 1763 begon op het Hooge Huis, maar hoe lang zou dat duren ? Volgens de koopakte kocht hij de hofstede met ruim 100 Gemeten aan landerijen, inclusief 10 % wat op het grondgebied van Baarsdorp lag. De percelen binnen Sinoutskerke lagen verspreid over 6 veldhoeken, maar met een grote concentratie (70 %) op de Kerkhoek en Noordhoek. Welke verdere landerijen of boerderijen voegde Christiaan Everse tijdens zijn ruim 40 jaar durende periode als boer op het Hooge Huis, aan zijn bezittingen toe ? Het blijkt dat Christiaan Everse in de 40 jaar die hij actief was op het Hooge Huis, een gestage groei laat zien in zijn grondbezit binnen Sinoutskerke. Hij investeerde in deze periode bijna £ 1000 Vlaams in de aankoop van 19 percelen grond. In 1793 bereikt hij een maximum in zijn grondbezit van ruim 125 Gemeten, een stijging ten opzichte van het begin in 1763 van 25 %.

Christiaan Everse werd ook schepen van Sinoutskerke en voor de financiering van verdere uitbreidingen leent hij in 1779 opnieuw een bedrag van £ 500, deze keer van Gerardus Peman. Het gaat Christiaan Everse blijkbaar voor de wind want naast landerijen koopt hij in 1785 een hoeftje in Thijshoek op perceel 103 (Noordweg 3), wat bestemd was voor zijn oudste dochter Machalina (*1765). Machalina neemt hier haar intrek na haar huwelijk met Johannes Maat in 1791. Pas 10 jaar later, in 1801 wordt de boerderij in Thijshoek met een areaal aan grond van ruim 36 Gemeten door Christiaan Everse verkocht aan zijn schoonzoon voor £ 770. Kort na de aankoop van de boerderij in de Thijshoek, koopt Christiaan Everse ook een hoeftje in de ring van het dorp Sinoutskerke, wat gezien de geschetste ligging Sinoutskerke 8 geweest moet zijn. Ook koopt hij in 1790 voor zijn zoon Jacques (*1769) de oude boerderij Poelzicht in de Moolhoek op perceel B-94 (Deeweg 1). Tenslotte weet zoon Jacob Everse (*1777) zich door zijn huwelijk een positie te verschaffen op de Oude Hoeve onder Baarsdorp, een boerderij met 94 Gemeten aan landerijen waar hij uiteindelijk eigenaar van werd. Christiaan Everse had tijdens zijn betrekkelijk lange leven, op agrarisch gebied voldoende kansen gekregen en ook weten te verzilveren, met name ten behoeve van zijn kinderen. Maar hoe liep de verdeling van de landerijen af bij zijn dood, voor de opvolger op het Hooge Huis, Adriaan Everse ?

De vier hiervoor genoemde kinderen Machalina (boerderij Noordweg 3), Jacques (Poelzicht), Jacob (Oude Hoeve) en Adriaan (Hooge Huis), kregen ook ieder een deel van de landerijen binnen Sinoutskerke die Christiaan Everse naliet toen hij in 1815 overleed. De andere 5 kinderen zijn wellicht financieel of met grond van zijn boerderij te Bakendorp gecompenseerd. Het grondbezit van het Hooge Huis werd versnipperd over de 4 bovengenoemde boerderijen en voor het Hooge Huis met Adriaan Everse bleef nog een areaal van 48 Gemeten over. Bovendien keerden de kansen in de agrarische sector hierna weer en stevende men af op een nieuwe crisis die van 1820-1850 zou duren. Ook op het Hooge Huis moet men in deze periode, waarin de opbrengsten van het land weliswaar hoog bleven, soms toch teleurstellende financiële resultaten ervaren hebben. Men moest overschakelen op andere gewassen dan tarwe, gerst, bonen en erwten, zwaarder inzetten op de melkveehouderij ofwel iets aan kostenreductie doen. Voor wat dit laatste betreft, opvallend bij het Hooge Huis is wel de afwezigheid van inwonende arbeiders of boerenknechten in de periode 1829-1861. Waarschijnlijk zijn de zonen Everse al vroeg ingezet op de 48 Gemeten in het Poelgebied. Ondanks de crisissituatie zag men kans om het areaal bouw- en weiland van het Hooge Huis te verhogen van 48 Gemeten in 1814 via ruim 57 Gemeten in 1837 tot 65 Gemeten in 1865. Helaas moest dit areaal bij de dood van de wed. van Adriaan Everse, Pieternella Derto op 16 mei 1865, weer in drieën verdeeld worden, waardoor hun opvolger Marinus Everse verder moest boeren op een totaal oppervlakte eigen grond van 30 Gemeten ofwel 12 ha.

Weliswaar trad hierna weer een periode van hoogconjunctuur in de landbouw aan, maar Marinus Everse wist in deze bloeiperiode zijn areaal aan landbouwgrond van 12 ha. nauwelijks te vergroten. In de jaren 1870 en 1880 voegt hij nog enkele percelen aan zijn bezittingen toe, waarmee hij tenslotte uitkomt op 15 ha. (38 Gemeten). Wellicht mede door de grote landbouwcrisis (1878-1895) blijft het hierna onveranderd tot Marinus Everse in 1902 op 81-jarige leeftijd op het Hooge Huis komt te overlijden. Pas na de dood van zijn vrouw Dina Mol in 1909, zullen

er onder leiding van Quinten van de Vrie, die gehuwd was met de oudste dochter Everse, ingrijpende veranderingen plaats vinden aan de hofstede het Hooge Huis.

Quinten van de Vrie trouwde als 32-jarige boerenknecht in 1880 met de 23-jarige Pieterella Everse, maar kreeg pas 30 jaar later op zijn 62ste het Hooge Huis met landerijen, na weer een opsplitsing, op zijn naam. Toch had Quinten wel een toekomstvisie, want in het najaar van 1909 werd al stapsgewijs begonnen met de afbraak van het oude, middeleeuwse woonhuis en de unieke, eraan vastgebouwde, hoekvormige schuur plus bijgebouwen. Er verscheen een nieuw, vrijstaand woonhuis met een moderne landbouwschuur op hetzelfde perceel aan de Noordweg. Na de dood van zijn schoonouders kreeg Quinten van de Vrie nieuwe kansen met een nieuwe boerderij. Desondanks vergroot Quinten van de Vrie zijn areaal aan grond na de verdeling (7 ha.) nog slechts marginaal tot 8 ha. (20 Gemeten). Hij was ook al kort na het gereedkomen van het nieuwe Hooge Huis, 65 jaar geworden en zijn zoon Quinten van de Vrie Jr. stond klaar om hem op te volgen. In augustus en september 1920 komen Quinten van de Vrie en Pieterella Everse kort na elkaar op het Hooge Huis te overlijden.

Wat opvalt bij de verdeling van de landerijen van Quinten van de Vrie Sr., is in de eerste plaats dat Quinten Jr. naast de nieuwe hofstede het Hooge Huis, ook 77 % van de landerijen krijgt toegewezen, terwijl zijn vader 7 kinderen had waaronder het onroerend goed verdeeld moest worden. Blijkbaar hadden Quinten van de Vrie Jr. of zijn vader voldoende financiële middelen om de andere kinderen uit te kopen. Waar Quinten van de Vrie Jr., evenals zijn broer Adriaan van de Vrie, die een boerderij aan de Baarsdorpse Weg had, tegenaan lopen is de economische recessie van de jaren '30. Hierdoor besluiten beiden hun boerderijen te verkopen. Quinten van de Vrie Jr. verkoopt in 1935 de hofstede het Hooge Huis aan de oud-notaris Johannes Pilaar te Goes en Adriaan van de Vrie doet hetzelfde met zijn boerderij aan de Baarsdorpse Weg 1, die in 1938 overgaat in eigendom naar Marinus Uitterhoeve te Heinkenszand. Beiden blijven als pachtboer op hun boerderij, Adriaan van de Vrie aan de Baarsdorpse Weg, Quinten van de Vrie Jr. blijft als pachtboer op het Hooge Huis wonen en de landerijen bewerken tot in 1956 de gebroeders van 't Westeinde de hofstede overnemen.

Bronnen en noten

1. Goesche Courant, 12 augustus 1909, een paar dagen ervoor, op 10 augustus 1909 was het zelfde artikel verschenen in de Middelburgsche Courant, en een paar dagen later, op 14 augustus 1909 werd het gepubliceerd in de Zierikzeesche Nieuwsbode
2. Zie voor het onderscheid tussen 't Hoochuys (perceel 191) en het Hoge Huis (perceel 138) en de hierover gevoerde discussie, hoofdstuk 2
3. Het eerste traject door de Kerkhoek eindigt volgens de overloper van 1617 in perceel 135, waarna men *“noord oost aen Dierick Heijndricxs' Hoff”* verder gaat in *“Dierick Heijndricxs' Boogaert”*, perceel 139. In de eerste verkoopakte uit 1691 wordt geregistreerd een *“landhoeve in Kerckhoek op enige roeden eigen erf, met Oost : 234 Roeden boomgaard van Dirck Geerses Wezen (perceel 139), Zuid : Jacob de Lerse (perceel 136), West en Noord : de weg (Noordweg)”*, RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 83, 3 maart 1691
4. Overlopers Sinoutskerke 1596 – 1631, Kerkhoek, volgnummers 1 – 4, 15 – 18, 20 – 24, 33, 41 – 43, 93 – 95
5. Tot 1666 wordt het 't Souck Wegelijnc of 't Zouckwegelinck genoemd, vanaf 1673 't Zoute Wegelijnc en later 't Zoute Wegeling. In de omgeving van dit wegeling was volgens overlevering ook een zoute veedrinkput, waar het vee na het drinken ziek van werd.
6. Overloper 1638, Kerkhoek, volgnummers 18, 23, perceel 140, 150
7. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 28, 28 maart 1665
8. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 28, 20 maart 1664, bij de transactie van het naastliggende perceel 84 van Gillis Seijs Capelrie naar Cornelis van Oostee, staat als buurman aan de oostzijde van dit perceel vermeld *“de erfgenamen van Dierick Heijndricxs”*. Geert Diericxs neemt de pacht van perceel 84 over van zijn broer Cornelis Diericxs
9. Overlopers Sinoutskerke 1603 en 1617, Wiegenhoek, volgnummer 39, oppervlakte 1 Gemet 21 Roeden
10. Overloper Kerkhoek, 1596, tussen volgnummers 14 en 15 de registratie *“Sprinckt noort oost aen Dierick Heijndricxs hof, zuyt en oost oppe”*, dit is juist voor perceel 139, dat vanaf 1617 geregistreerd wordt als Dierick Heijndricxs boogaert
11. A.C. Beuns, kwartierstaat, zie www.beuns.nl, K. Visscher, kwartierstaat zie www.wesp.snt.utwente.nl/kwvisscher
12. RAZE 2054, folio 179, notaris Johan van Reijen, 1631 – 1639
13. RAZE 2079, folio 99, notaris Jan Noorddijk, 9 februari 1650, Cornelis Diericxs, oud 44 jaar, wonende te Nisse, en Geert Diericxs, oud omtrent 42 jaar, wonende te Sijnoutskerke en Maerten Aernouts Vleugel, verklaren op verzoek van Cornelis Bricx dat zij erbij geweest zijn toen laatstgenoemde de hoeve te 's-Heer Hendrikskinderen aanvaard heeft van Aernout Aernoutse
14. J. de Jonge, Van Zeeuwse Stam nr. 85, juni 1994, plus de aanvulling en reactie door C.P. Janse
15. Bloys van Treslong Prins, Zeeland, blz. 202, Grafsteen in de kerk van Nisse : *“Hier leyt begraven Cornelis Dierksen, in zijn leven baillu van der Nisse, sterf den 10-08-1661”*.
16. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke 1660 – 1739, folio 16, 10-02-1662, *“de weduwe en ergenamen van Baillieu Cornelis Diericxs leveren aan Geert Jansse Verslak een huis op een erve eertijds geweest hebbende het Schuttershof in de Welhoek, met dit sal volgen een nieuwe weije van 2 Gemet 47 Roeden, voor £ 21”*.
17. RAZE 3348, Transportregisters Nisse, 11-02-1662, *“De erfgenamen van de baillieu Cornelis Diericxs, met name Jan Cornelisse, Adriaan Cornelisse, Dierick Cornelisse, Mayken Cornelisse, vervangende Dingena Cornelisse Diericxs, Cornelis Schipper getrouwd met Neelken Cornelisse, Geeraert Stoffelse getrouwd met Aefken Cornelisse, leveren aan hare moeder Janneken Jans Moermans de helft van een landhoeve op Ambachts Vroone neffens Sluijshoec”*. De weduwe met de erfgenamen leveren aan Dierick Cornelisse een landhoeve in Hovendijk.
18. Overloper Wiegenhoek, 1631 en 1638, volgnummer 35, oppervlakte 2 Gemet 98 Roeden, dit is een goede illustratie van de overdracht van landerijen naar aanleiding van het overlijden van Dierick Heijndricxs. Dit deel van perceel 114 is in 1631 in bezit en gebruik (*“baant selve”*) van Dierick Heijndricxs, in 1638 staat als eigenaar geregistreerd Dierick Heijndricxs Wed. en als pachter Geert Diericxs, zijn zoon.
19. Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 75v, 28 februari 1688, folio 78v, 9 februari 1690, tussen deze twee data moet Geert Diericxs zijn overleden. Op 28-2-1688 levert schout Geeraert Diericxs nog een huis in Willem Wittenshoek aan Lindert Heindricx en op 9-2-1690 leveren de erfgenamen van schout Geert Diericxs aan Jan de Reuse 2 Gemet 36 Roeden weiland in de Kerkhoek.
20. Bloys van Treslong Prins, Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden, Zeeland, blz. 229, *“Hier leyt begraven de eerbare Elizabet Jans (...)ven e (...) van Geeraert Diericxen overleden zê anno (...) Noch leyt hier begraven Tanneken die eeste huysvrouw van Geeraert Dierksen die sterf den (...)Meye anno 1650.*

Noch leght hier begraven Maria Verburghs huysvrouw van Geeraert Diericxsen sterf den 14 Augustus 1665", volgens de aanvulling op ref. 7 moet Tanneken waarschijnlijk Janneken (Pieters Ram) zijn en was dit zijn 2^e vrouw.

21. DTB-registers 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke, Doopboek 1666 – 1764, akte nr. 60, Mr. Geeraert Diercksen en Tonintje Pieters, ondertrouwd 5-5-1667, getrouwd 16-5-1667, DTB-registers 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke, Trouwboek 1667 – 1810, Akte nr. 6, Geeraert Diercksen, jongeman alhier en Tonintje Pieters, weduwe van Mr. Cornelis Oudekamer, beide wonende te Sinoutskerke, ondertrouwen op 16 april 1667 en trouwen op 5 mei 1667 alhier. De bruidegom heeft beloofd de weeskamer van Sinoutskerke te voldoen. DTB-registers 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke, Deelbewerking doopboek en trouwboek 1666 – 1671, Akte nr. 15, Geeraert Dirckssen, jongeman van 's-Heer Abtskerke, wonende te Synoutskerke & Trintje Pieterse, wed. van Cornelis Oudekamer, wonende te Synoutskerke, ondertrouw 16-04-1667 te 's-Heer Abtskerke, getrouwd 5-5-1667 te 's-Heer Abtskerke
22. Consistoryboek 's-Heer Abtskerke en Synoudskerke, transcriptie M. Torbijn-Reijnhout, S.J.P. Oostdijk-de Kraker, hierin treft men een passage die het aannemelijk maakt dat Mr. Geeraert Diercksen hooguit een tijdgenoot van schout Geert Diericxss geweest is, maar zeker niet identiek, op 21 februari 1680 komt de kerkeraad van Sinoutskerke in vergadering bijeen *"ten eynde den voorleser in den plaets van den overledenen gekozen werden. Soo ist dat des kerckenraets in de plaets van Geeraert Dircksen tot haeren ordinaris voorleser hebben verkoren Jan de Reuse, welcker beroepinge ingebracht"*
23. Bij het huwelijk van Martijntje Gerardse Diericxs met Pieter Adriaens van Noorden te Nisse, wordt vermeld *"jongeman van Cloetinge, wonende aldaar, jonge dochter van Sijnoutskerke, wonende aldaar, Geert Dircsens vader"*.
24. DTB-registers 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke, Doopboek 1666 – 1764, akte nr. 72, deelbewerking doopboek en trouwboek 's-Heer Abtskerke 1666 – 1671, akte nr. 3, uit dit huwelijk worden achtereenvolgens geboren Geeraert op 4-2-1674 (getuigen de Heer Schout Geeraert Diercxs en Dingetje Geerts), Cornelis op 18-11-1675 (getuigen Cornelis Janse van Sande en Cornelia Cornelisse Polderdijck) en Christiaan op 27-3-1678 (getuigen Jacoba Cornelisse van Sande en Maria Geeraerds).
25. Uit de DTB-registers 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke, Doopboek 1666 – 1764, akte nr. 72, blijkt dat op 27-3-1678 zijn jongste zoon Christiaan wordt geboren, waarmee de ondergrens is vastgelegd. Overloper Kerkhoek, 1666, 1673 en 1680, een perceel van 236 Roeden (perceel 213) is in 1666 eigendom van Dirck Geerts met zijn vader Geert Diericxs als pachter, in 1673 staat het perceel nog steeds op naam van Dirck Geerts, die het dan ook zelf in gebruik heeft ("baant selve"). In 1680 wordt als eigenaar Dirck Geertse Weese en als pachter Marinis Valcke geregistreerd en is Dirck Geertse dus kennelijk overleden. Van 1680 – 1716 blijft perceel 213 in bezit van Dirck Geertse Weese of Wed., het wordt in die periode achtereenvolgens verpacht aan Marinis Valcke, Isaak Paardekooper en Foort Janse Dierse.
26. DTB-registers 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke, Trouwboek 1667 – 1810, akte nr. 45, Laurens Davidsen en Janneken Cornelisse Polderdijck, trouwen alhier op 12 maart 1681, met attestatie van 's-Heerenhoek
27. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 52, 2 april 1676
28. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 93, 12 februari 1694
29. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 28, 20 maart 1664, nr. 2
30. Peter Priester, Geschiedenis van de landbouw in Zeeland, 1600 – 1910, blz. 686
31. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 28, 20 maart 1664, nr. 1 en nr. 3
32. Overlopers Sinoutskerke, 1638 – 1652, Willem Wittenshoek, volgnummer 21
33. Overlopers Sinoutskerke 1652, Kerkhoek, in het eerste traject treffen we onder volgnummer 13 het eerste deelperceel van 132 van 1 Gemet 200 Roeden, het tweede deel van 2 Gemet 80 Roeden volgt onder volgnummer 99 aan het eind van het laatste traject
34. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 14, 7 januari 1662, Pieter Pietersz Schipper levert aan Geeraert Diericxs, schout deser parochie, weiland in Kerkhoek, daarnaast wordt nog melding gemaakt van de levering van zaailand in de Moolhoek en de Willem Wittenshoek
35. W.E.P. van IJsseldijk, Oude Boerderijen in Zeeland, deel 2, ISBN 90-76815-01-1, De Koperen Tuin, 2000, hoofdstuk 5, blz. 49 – 57.
36. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 83, 3-3-1691, de landhoeve wordt geleverd samen met de naastliggende boomgaard van 234 Roeden (perceel 139), plus het stukje erfpacht van 156 Roeden van de Kerk van Sinoutskerke en de boomgaard tegenover de boerderij in de Noordhoek voor £ 116.13.4, *"Alle de gemeene Erfgenamen van de Schout Geert Dircksse, leverden aan Pieter van Noorden een Landhoeve met haar gevolge, staande in Kerkhoek op enige Roeden eijgen vrije vroomen, annex nogh 0 Gemet 234 Roeden boomgaard, zijnde mede eijgen vroomen, annex 0 Gemet 156 Roeden van de Kerke alhier voor*

sijnen Erfpaght, te samen b.d.g. oost Dirck Geertses weesen, zijt Jacob de Lersse, west ende noort den wegh, soo als die beplant & betimmert staat, idem het Boomgaartje van 1 Gemet 25 Roeden, gelegen over den wegt in den Noorthouck, b.d.g. oost en noort Adriaan Hoogerheijde, zijt en west den Heeren wegt, den Coop van dese houve ende Boomgaarts is te samen £ 116.13.4 Vls, te betalen contant ter leveringinge, daar in den Cooper 1/7 part comt, den 50^e penning en alle reghlickē lasten tot leveringinge incluijs tot coopers laste, met dese Houve & Erve volgt den Cooper oock de banninge van alle de paght Landen ter Number van inde 50 Gemeten salto justo, alle voor soodanige tijt en prijs als die bij den Schout Geert Dirckse sijn gepaght te comen op 't gebruijck van de weijen & bloote landen van stonden aan & van de besaeyde na 't roven van de note deselve haar last dragende en op 't gebruijck van de huijsinge & schuijre met 1 meye 1691 gedaan, praesent Schepenen den 3^e Maarte 1691". (van stonden aan = onmiddellijk, direkt)

37. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 84, 7-3-1691
38. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 85v, 9-3-1691
39. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 86, 3-3-1691, de volledige tekst van de akte van indemniteit luidt : *“Wij verklaren ons zelven als borgen aan de heren van de weeskamer van Sijnoutskerke te constitueren wegens alle namanningen die Geeraart Dirckse, nu nogh minderjarigh zijnde en meerderjarig wordende wegens zijn goed wat hij nu heeft, waardig 400 guldens of daaromtrent, soude comen te doen ingevalle hij sijn goed (het welke verhoopt wort van neen) quame te verbeuren, onder permiatiatie der beneficien ordinis, divisionis, et executionis en onder verhand van onse persoonen en goederen als naar reghte, actum den 3^{en} maarte 1691, en is onderteijkent, Laurus Davitse, Johannis Gijssel, Adriaen Hoogerheijde, dit handmerch is gestelt bij Marinis Swemer, me praesent Johan de Hamer, Stoffel Geertse de Leeuw, Cornelis van Noorden. Accordeert met het priedcipaal berustende in de paroghije kerke alhier, onder de conditiën van de vercooghte houven & landen, secretaris Gillis Udemans”.*
40. Priester, 248
41. RAZE 3501, Register van Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739 en RAZE 3502, Register van Schepenakten van Sinoutskerke, 1739 – 1803
42. Priester, 85
43. RAZE 3501, Register van Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, registratie na folio 145v, 15-6-1714, *“Gillis Udemans namens de ambachtsheren van Sijnoutskerke, levert aan Geert Dirckse, nu schout alhier, 225 Rwei in de hoek voor Thijshoek”*
44. RAZE 3501, Register van Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 155, 18 jan. 1720, *“Zijwert van der Bilt levert aan Schout Geeraert Dirckse een wei in de Kerkhoek, 2 Gemet 36 Roeden voor £ 12.0.0 per Gemet, folio 156v, “Cornelis en Gillis Hoogerheijde leveren aan Schout Geeraerd Dirckse, alles volgens seggen van de schepenen, zaailand, 1 Gemet 280 Roeden in de Willem Wittenshoek voor £ 13.10.0 per Gemet”*
45. RAZE 3501, Register van Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 158v, 14-9-1722, *“Marinus Smijtegelt levert aan de wezen van Schout Geeraerd Dierckse zaailand, 2 Gemet 226 Roeden in de Noordhoek voor £ 4.13.4 per Gemet”*
46. DTB-registers 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, Gen. Afschr. 322, geboorteakte 72, doopboek 1666 – 1764.
47. C.P. Janse, Van Zeeuwse Stam 87, pag. 220, december 1994, RAZE 3349, Transportakten Nisse, 16 oktober 1725, *“Cornelis Remstee, nom. Den schout Geraert Dirckse Remstee weese “.*
48. J. de Jonge, Het geslacht de Leeuw, Van Zeeuwse Stam 86, 172 – 183, september 1994, Maria was een dochter uit zijn grootvader's 3^e huwelijk en zij trouwde in 1684 met de oudste zoon van haar nichtje Aefken Cornelisse, Stoffel Geerse de Leeuw
49. RAZE 1766, folio 241, 2 maart 1722
50. Stichting Genealogisch Centrum Zeeland, Dossier Remstee, uit het Doodboek Goes G2, blz. 139 – 174 zijn een aantal passages overgenomen, *“Ontvang van gekogte graven in de kerke, 26 september 1726 Cornelis Remstede, een graf in de Nederkerke £ 6.0.0”.* Wanneer hij in 1729 komt te overlijden wordt dit vervolgd met *“Over den jare deser rekeninge is een graf geopend voor Cornelis Remstee, £ 2.0.0, ontvang van het luijden over de doode of Corns Remstee ½ uer £ 1.0.0, boete voor diegene dewelke op de daartoe gestelde tijt en uere niet zijn begraven, op Cornelis Remstees een boete £ 1.0.0, gebruik der baere en Pelle, Corns Remstee £ 0.6.6”.*
51. C.P. Janse, Aanvulling Sinoutskerke, Van Zeeuwse Stam 86, 168 – 169, september 1994, in West-Souburg wordt in 1711 Jan Hendriksz. Remsté geboren, alwaar een meerderheid van het geslacht Janse op Walcheren vanaf stamt.
52. DTB-registers Hoedekenskerke

53. Jaap van Liere, Parenteel van Liere, website www.vliere.com, Jannetje (Janneke, Janna) Pieters van Liere was de oudste dochter van Pieter Cornelisz van Liere en Pieterella Jacobs, geboren omstreeks 1655 te Hoedekenskerke. Haar broer Jacob Pietersz van Liere, gedoopt te Hoedekenskerke op 7 september 1660, was schoolmeester te Sinoutskerke. Hij werd via Cornelis Jacobsz van Liere (13-3-1695), Jacobus Cornelisz van Liere (oktober 1727), Jacobus van Liere (9-12-1765), Willem van Liere (1-6-1797) en Willem Neelisz van Liere (23-10-1841) de stamvader van Willem van Liere, geboren ca. 1874 te Ovezande, gehuwd met Pieterella Christina van Iwaarden en de latere burgemeester van 's-Heer Abtskerke, wonend te Sinoutskerke.
54. Trouwboek Kloetinge, Gemeente Archief Goes
55. RAZE 2160, Testament Pieterella Jans de Nijs, Gemeente Archief Goes, 21 februari 1718
56. RAZE 2160, Huwelijkscontract Gerard Dirkse Remstee en Pieterella Jans Nijsse, Gemeente Archief Goes, 26 april 1718
57. RAZE 3432 in 3422, Gerecht Ovezande, folio 68, 6 mei 1728
58. RAZE 2864, Gerecht Hoedekenskerke, 10 juni 1736, Paulus Hogesteger *“bekent wel ende deugdelijk schuldig te wesen aan Janneken van Liere, wed. van den dijkgraaf Jan Nijsse, eene zum van vijftig pond Vls”*, en zet hier als onderpand tegenover *“zijn Landhuis met deszelfs gevolg, staande alhier agter 't Vishuis met 't Schuttershof, 0 Gemet 257 Roeden boomgaard, nog in de 9 Gemeten hoek 2 Gemet 92 Roeden zaailand, nog aldaar 2 Gemet 28 Roeden en 3 Gemet 30 Roeden wei, in de Waarthoek 1 Gemet 185 Roeden zaailand en 2 Gemet 1 Roede wei in den hoek komende aan de quitwegt 2 Gemet 212 Roeden zaailand en 5 Gemeten 61 Roeden wei, 't zamen 19 Gemeten 266 Roeden”*.
59. RAZE 2485, Register van transporten Baarland, 25 april 1722
60. RAZE 2486, Register van transporten Baarland, 14 april 1759
61. DTB-registers 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, Gen. Afschr. 322, geboorteakte 59, doopboek 1666 – 1764.
62. RAZE 2307, folio 5, 13 januari 1756, het betreft hier een testament van Pieterella Jans Nijsse, wed. van Geeraard Dirkse Remstee.
63. RAZE 2233, 17 september 1738, testament Hendrik Frederik de Loos en Johanna Remstee
64. Priester, blz. 80
65. Overloper van het Ambacht van Sinoutskerke, 1730, Zeeuws Archief nrs. 426 en 427
66. W.M.C. Regt, Naamlijst der Predikanten in Zeeland, deel I, pag. 432. Het betreft hier de lijst van predikanten te Kloetinge, die geregistreerd is vanaf 1586
67. Trouwboek Goes, ondertrouwt 7 juni 1696, Mr. Frederikus Henricus de Loos, j.m. van Scharpeseel in Gelderland, bedienaar des Goddelijken Woorts tot Cloetingen, met Juffrouw Johanna Westhoeve, j.d. van Seraeskercke, wonende tot Goes, getrouwt den 2 juli tot Cloetinge door ds. Oosterland.
68. Doopboek 's-Heer Arendskerke, 1666 – 1722, de veronderstelling dat zij de ouders waren van Johanna, wordt nog versterkt doordat in deze periode maar één familie Westhoeve voorkomt op 's-Heer Arendskerke, als doopgetuigen traden op Marinus Jacobsz Noordhoek en Naentje Pieters
69. W.M.C. Regt, Naamlijst der Predikanten in Zeeland, deel I, pag. 99, 267, 407, Zeeuws Archief
70. Doopboek Kloetinge, 1668 – 1739, dit is niet meer met zekerheid na te gaan doordat het vroegste doopboek niet meer aanwezig is en een afschrift zich in een dermate slechte staat bevond, dat alleen de dopen van 1668 – 1704 nog leesbaar waren.
71. DTB-registers Kattendijke, Stichting Genealogisch Centrum Zeeland, Gezinnen uit Kattendijke, nr. 260, blz 55
72. Doopboek Kapelle, hierin treffen we onder nr. 28, de Loos, de doop aan van hun dochter Pieta (Pieterella) op 1 januari 1741, met als doopgetuige Janneken van Liere, wed. de Nijs
73. DTB-registers 's-Gravenpolder, Gen. Afschr. 9, nr. 256, Doopboek 1662 – 1752, Willem Cornelis, geboren 29-8-1742, gedoopt 2-9-1742, getuigen Willem Cornelisz Ockerse, schepen van Zierikzee, Heer van 's-Gravenpolder en Pieterella Nijs; Cornelia geboren 24-10-1743, gedoopt 27-10-1743, getuige Juffr. Cornelia de Loos
74. Overloper van het Ambacht van Sinoutskerke, 1744, Zeeuws Archief nrs. 426 en 427
75. RAZE 3501, Register van Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 182v, 10 juli 1739
76. RAZE 3501, Register van Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 183, 10 juli 1739
77. RAZE 2307, folio 4, 13 januari 1756, Testament Johanna Remstee, wed. Hendrik Frederik de Loos
78. RAZE 2302, folio 121, 7 april 1757, Testament Pieterella Jans Nijsse, wed. Remstee
79. Zij was wellicht familie van tante Dingentje Geers, zuster van Dierick Geerse, haar schoonvader, Dingentje huwt op 22 april 1680 te 's-Heer Abtskerke met Johannes Gijssel, die toen ook schout was te 's-Heer Abtskerke
80. RAZE 2302, folio 122, 10 april 1757, Particuliere actens van verzeegeling ten Sterfhuyze van Johanna Remstee, wed. Hendrik Frederik de Loos, door Hendrik Verstolk
81. Doodboek Goes G4 (dossier Remstee, Stichting Genealogisch Centrum Zeeland), geregistreerd is dat *“wegens begraven buyten de stad, in den jare 1757 zijn uytgevoert”* naar 's-Gravenpolder op 15 april 1757 Johanna Remstee, wed. Hendrik Frederik de Loos en op 12 mei 1757 Pieterella de Nijs, wed. Gerard Remstee, *“ende de*

- moeder van bovenstaande*". Voor de aankoop van het graf plu de kosten van de begrafenis (graf openen, gebruik van de baar, 1 uur klok luiden, etc.) werd een bedrag van £ 12.2.0 betaald.
82. RAZE 2302, folio 130, dato 14, 18, 19 en 25 Meij en 1 July 1757, Staat en Inventaris in Inventaris & Boedel Reekeningen, Johanna Remstee, wed. Hendrik Frederik de Loos, bij de inleiding op de inventaris wordt vermeld dat *"Juffrouw Johanna Remstee in haer leeven wed. wijlen dhr. Predikant Hendrik Frederik de Loos, overleeden binnen deze Stadt, naergelaeten hebbende tot haer Eenige en Univerzeele Erfgenaeme abintestato haere Moeder Juffr. Piernella Jans Nijse, wed. Remstee, voor de Eene helft, en Juffr.^{wen} Cornelia en Magdalena de Loos, erfgenaemen van meergemelden heer Hendrik Frederik de Loos, voor de andere helft"*.
 83. RAZE 2302, folio 131, dato 14, 18, 19 en 25 Meij en 1 July 1757, Staat en Inventaris in Inventaris & Boedel Reekeningen, Piernella Jansen Nijse, wed. Geerard Dirkse Remstee
 84. Overloper van het Ambacht van Sinoutskerke, 1758, Zeeuws Archief nrs. 426 en 427, als eigenaressen staan nu geregistreerd Cornelia & Magdalena de Loos
 85. RAZE 1769, folio 9 en 9v, 31 oktober 1757
 86. Priester, blz. 111
 87. RAZE 2304, akte nummer 30, 19 februari 1763
 88. RAZE 2302, folio 130, 131, datum 14, 18, 19, 25 mei, 1 juni 1757, zowel in de boedelbeschrijving van de dochter als de moeder komen we onder de baten deze landerijen tegen, *"Desen Boedel competeerd de helft in 30 Gemeten Lant, gemeen met Juff^w Piernella Jans de Nijse, wed. Remstee & Erfgenaemen respectievelijk met den Boedel van Juff^w Johanna Remstee, wed. wijlen dhr. predikant Hendrik Frederik de Loos, leggende onder de heerlijkheid van ter Nisse, dat voor 15 Gemet getauxeerd is op £ 11 't Gemet, bedraegt £ 165"*. Dit geheel aan landerijen was kennelijk al in pacht bij Tannetje Verheule's moeder Machelina de Ruyter, want in beide boedelbeschrijvingen lezen we *"Dese Landerijen zijn in pagt geweest bij Magalijntie de Ruyter, nu getrouwt met Basthiaan op 't Hof en bij hem gecontinueerd voor £ 30 ponden Vlaams Jaarlijks vrij gelt en is debet voor de helft van 30 Gemeten de somme van £ 15"*. Machelina de Ruyter heeft dus deze 30 Gemeten grond blijkbaar al in pacht gehad voordat zij hertrouwde met Basthiaan op 't Hof en heeft dus beide vroegere eigenaressen Remstee en hun erfgenamen de Loos waarschijnlijk goed gekend. In hoeverre dit mogelijk een rol gespeeld heeft bij het totstand komen van de verkoop van Tõõhuus met landerijen aan Christiaan Everse en Tannetje Verheule, is onbekend.
 89. RAZE 2304, akte nr. 30, 19 februari 1763, in artikel 3 van de overeenkomst wordt vermeld dat *"den origineelen kooper de gekogte Hofsteede, etc. zal moeten ontfangen in Eijgendom agt daegen naer dat derzelven met de voors. Tannetie Jacques Verheule in huywelijk getreeden zal zijn"*.
 90. RAZE 2304, akte nr. 30, 19 februari 1763, onder de artikelen 8, 9, en 10 staan de afspraken vermeld omtrent de produkten van het land, *"den origineelen kooper zal moeten aanvaerden alle de vrugten te veldde leggende, volgens tauxatie van vier neuterale luijden deskundig aen wederzijden twee te verkjezen, edoch indien onverhoopt dezelve over die tauxatie niet mogte eens werden, zoo zullen de voors.^e vrugten blijven voor reekeninge van de juffrouwen eerste comparanten, egter zallen de voors. vrugten op de hofstede moeten werden wijtgedorssen en al het stroo op de hofstede aen den kooper van deze hofsteede moeten blijven, waer voor den zelven de gemelde vrugten behoort met waegens en paerden zal moeten opmennen, en het uytgedorste graen moeten soldren, en na verkoop van dien moeten scheepbrengen, ofte in deze stadt, ter plaetse daer de juffrouwen verkooperessen zullen goedvinden, indien eenige vrugten mogten doodt gevroosen zijn, zoo zal den kooper voor de baete van dat land mede moeten betaelen volgens tauxatie als vooren, welke tauxatie zal moeten geschieden half maert aanstaande. Den kooper zal van de bezaayde gemeeten van het lant daer de winter vrugten op doodt gevroosen mogten zijn, moeten betaelen de staete en waterpenningen soo ordinaer als extra ordinaer over den jaere 1763, indien hij de vrugten volgens tauxatie aenvaerd. Den kooper zal genieten al het witstroo dat op de hofstede thans is, saadstroo en ongebonde ruygte, waer voor den zelven zal gehouden zijn het thans gedorste graen als boonen, scheep ofte aen de marckte te voeren, ter bequaeme tijt"*.
 91. RAZE 3502, folio 75v,76,76v, akte nr. 80, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
 92. RAZE 3504, folio 4v – 5v, 18 maart 1763, Minuten van Plechten Sinoutskerke, 1759 – 1778
 93. Genealogie Everse, Stichting Genealogisch Centrum Zeeland, Samenstelling gezinnen 's-Heer Abtskerke van 1666 – 1810, nummer 161, blz. 31, ten onrechte wordt in het overzicht van de gezinssamenstelling van Christiaan Everse en Tannetje Verheule, de geboorte van een tweede Dina Everse vermeld (geboren voor 1765, wonende te Sinoutskerke, overleden voor mei 1804 en gehuwd met Dingenis Braam). Tussen de trouwdatum van Christiaan Everse en Tannetje Verheule in februari/maart 1763 (zie RAZE 2304, akte nr. 30) en de geboorte van

hun eerste 2 kinderen, Dyna op 21 februari 1764 en Machelina op 28 januari 1765, zit echter geen ruimte voor nog een 3^e kind. Bovendien was Dyna Everse ook geen vroeg overleden kind, zij trouwde op 1 juni 1791 met Jan Smallegange, dus was er geen reden om een volgend kind een vergelijkbare naam te geven. Ook volgens de doopboeken van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke zijn er in totaal 14 kinderen in plaats van de vermelde 15 geboren, waaronder één maal Dyna Everse (zie de doopregisters van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke 1666-1764, Gen. Afschr. nr. 322, blz. 9, nr. 65, idem 1764-1810, Gen. Afschr. 188, blz. 5, nr. 34).

94. RAZE 3503, folio 11, 6 april 1779, Register van Plechten Sinoutskerke, 1751 – 1803
95. RAZE 3502, folio 107v, 29 april 1785, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
96. RAZE 3502, folio 129v, 13 juni 1801, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
97. Het betrof hier de oude percelen 82, 98 en 99 in Thijshoek, F-292, 293, 295, 297, 298, 302 en 303 in de Willem Wittenshoek en 3 percelen in de Noordhoek, additioneel zijn de percelen die onderdeel uitmaken van het erf van de boerderij (48½ Roeden en 150 Roeden erfpacht), het perceel onder Baarsdorp van 5 Gemet 225 Roeden, een perceel in de Noordhoek van 2 Gemet 225 Roeden, gekocht van Jacobus Schippers in 1767 en tenslotte perceel F-309, wat hij verwierf bij de aankoop van de boerderij in 1785.
98. RAZE 3502, folio 115v, 24 februari 1790, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
99. RAZE 3502, folio 113, 22 januari 1789, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
100. RAZE 3502, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio nrs. 75v,76,79,84v,87v,93,96v,101,102v,107v,109v, 114,115v,117v,126,129v.
101. RAZE 3502, folio 79, 17 maart 1764, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
102. RAZE 3502, folio 84v, 7 oktober 1767, folio 85v, 12 februari 1768, folio 93, 5 maart 1772, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
103. RAZE 3502, folio 84v, 7 oktober 1767, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
104. RAZE 3502, folio 93, 5 maart 1772, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
105. RAZE 3502, folio 87v, 30 december 1768, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
106. Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels (OAT), Sectie D, Sinoutskerke, beide percelen staan bij de introductie van het kadaster in 1832 geregistreerd onder de naam van de eigenaar Adriaan Everse, later doorgehaald en gewijzigd in Christiaan Maat
107. Overloper van het Ambacht van Sinoutskerke, Zeeuws Archief nrs. 426 en 427, jaar 1694, Kerkhoek, volgnummer 8, tot 1694 werden de gecombineerde percelen steeds gepacht door de boer van het *“Hoff ende Boogaert”*, (perceel F-296) als laatste Lindert Hendrix, deze boerderij lag recht tegenover de percelen 130 en 131 in de Willem Wittenshoek op het perceel waar later de boerderij op het adres Noordweg 2 verrees.
108. RAZE 3502, folio 101, 27 februari 1778, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
109. RAZE 3502, folio 109v, 7 oktober 1786, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
110. RAZE 3502, folio 114, 5 maart 1789, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
111. RAZE 3502, folio 115v, 24 februari 1790, folio 117v, 1 april 1791, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803
112. RAZE 3502, folio 126, 24 maart 1798, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803, aankoop door Jacques Everse uit de boedel van Constand Jansen via executeur Leijn Dijkwel, van 4 percelen weiland in de Moolhoek
113. Bij zijn huwelijk op 4 juni 1806 te 's-Heer Arendskerke was Jacob Everse 29 jaar oud, zijn bruid, weduwe van Marinus Gerards Verburg, 53 jaar ! In hoeverre deze verbintenis met de bijna 25 jaar oudere Geertruid de Leur “gearrangeerd” was, is de vraag. Marinus Verburg was een collega boer en tijdgenoot van Christiaan Jacobse Everse op de Oude Hoeve te Baarsdorp. Daarnaast was zijn dochter Willemina Verburg getrouwd met de oudste zoon Jacques Everse, die toen op Poelzicht boerde. Zowel zijn vader als zijn broer of schoonzus, kunnen Jacob Everse wellicht het beslissende duwtje gegeven hebben om met Geertruid de Leur te trouwen. Na haar dood op 59-jarige leeftijd in 1812, werd Jacob Everse eigenaar van de Oude Hoeve met ca. 95 Gemeten aan landerijen, voor het grootste deel liggende op grondgebied van Baarsdorp. Na het overlijden van Geertruid de Leur, trouwt Jacob Everse op 30 november 1814 met de ca. 20-jarige Jacomina de Ruiters, waarmee hij een zoon Christiaan, geboren 24 augustus 1815 te Baarsdorp, krijgt. Op resp. 30 oktober en 24 december 1830 komen Jacob Everse (53 jaar) en Jacomina de Ruiters (35 jaar) te overlijden. Bij de dood van zijn ouders in 1830 was Christiaan Everse 15 jaar oud en de Oude Hoeve werd toen verpacht (zie Harthoorn, ref. 25). Van 1854 – 1861 werd hij waarschijnlijk weer geëxploiteerd door Christiaan Everse. In 1884 kwam de Oude Hoeve door sloop aan zijn einde. De Oude Hoeve weg te Baarsdorp is het enige wat nog herinnert aan het bestaan van deze boerderij.
114. P.A. Harthoorn, Baarsdorp, Heerlijkheid-Poeldorp-Monument, de geschiedenis van een gehucht in de gemeente Borsssele, Canterbury, 1986
115. Perceel 305 was vanaf 1666 in bezit van Dirck Geertsen, de vader van Gerard Dirkse Remstee. Na zijn dood kwam het perceel in 1680 in bezit van Lauweris Davidse, waarmee zijn moeder hertrouwd was. In 1702 komt het perceel in bezit van de moeder Jannetje Polderdijk, waarna het in 1709 definitief aan Gerard Dirkse Remstee komt.

116. Bouman, Crisis situatie in de landbouw 1820 – 1850, blz. 100
117. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1826 – 1839, huisnummer B-11
118. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1843 – 1850, huisnummer B-11
119. Kadastrale hulpkaart no. 5, 9 september 1848, Sectie D, gemeente 's-Heer Abtskerke
120. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1843 – 1850, huisnummer B-10
121. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1861 – 1869, huisnummer 38
122. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1861 – 1869, huisnummer 39, Adriaan Rottier was een zoon van Pietermella's dochter Cornelia, hij werd geboren te Baarsdorp op 26 september 1845, in 1861 was hij 16 jaar oud
123. Goesche Courant, 21 juli 1865, Krantenbank Zeeland
124. Kadastrale Leggers, Serie 1, 1832 - 1875, artikelnummer 188
125. Bouman, Periode van voorspoed 1850 – 1878, blz. 159
126. Kadastrale Leggers, Serie 2, 1875 - 1945, artikelnummer 556
127. Er werden binnen het gezin van Marinus Everse en Dina Mol tussen 1856 – 1867 in totaal 7 kinderen geboren, waarvan er 4 volwassen werden, naast Pietermella waren dit Johanna (* 25-2-1858), Adriana (* 7-4-1859) en Cornelia Everse (* 20-6-1867), Cornelia is als enige geboren op Tôôhuus.
128. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1869 – 1887, huisnummer 40
129. Bouman, De tijd van de grote crisis, 1878 – 1895, blz. 205
130. In de goede periode voorafgaand aan de crisis waren de grondprijzen gestegen tot ver boven £ 100 per Gemet ofwel f 1500,= per ha. In 1872 zette een daling in die over de periode tot 1893 in totaal 40 % zou bedragen.
131. Adriana Everse, geb. 7-4-1859, gehuwd te 's-Heer Abtskerke op 5-2-1885, 25 jaar oud, met Marinus Scheele, 29 jaar, geboren te Zaamslag. Adriana wordt na haar huwelijk op 19-3-1885 uitgeschreven naar Nisse, maar vertrekt daarna naar Zaamslag, waar ze op 1-1-1940 op 80-jarige leeftijd komt te overlijden. Cornelia Everse, geboren 20-6-1867, gehuwd te 's-Heer Abtskerke op 30-5-1895, 27 jaar oud, met Laurens Duvetkot, 29 jaar, geboren te Goes. Cornelia wordt na haar huwelijk uitgeschreven naar Goes op 1-6-1895, waar ze op 87-jarige leeftijd op 2-3-1955 komt te overlijden.
132. Johanna Everse, geboren 25-2-1858, overleden te Goes op 28-11-1939, 81 jaar oud, gehuwd te 's-Heer Abtskerke op 16-5-1907, 49 jaar oud, met Adriaan de Visser, 56 jaar, geboren te Krabbendijke. Adriaan de Visser was hiervoor al 20 jaar weduwnaar van Pietermella Everse, een nichtje van Johanna en een dochter van Jacques Everse en Maria Mieras te Wolphaartsdijk.
133. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1241, Marinus van de Vrie & Consorten
134. Goesche Courant 29 juli 1909 en 3 augustus 1909
135. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1236, Quinten van de Vrie Sr.
136. W.E.P. van IJsseldijk, blz. 49
137. Parenteel Everse, Afstammelingen van Adriaan Everse en Pietermella Derto, Jaap Minnaard, 20 maart 2010
138. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1223, Quinten van de Vrie Jr., landbouwer, 's-Heer Abtskerke
139. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1123, Cecilia Johanna en Cornelia Petronella Lenshoek, minderjarigen te Rotterdam, zij hadden vanaf 1903 ongeveer 10 ha grond binnen 's-Heer Abtskerke
140. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1240 en 1241, Marinus van de Vrie Quintenzoon, boerenknecht, 's-Heer Abtskerke
141. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1239, Adriaan van de Vrie Quintenzoon, boerenknecht, 's-Heer Abtskerke
142. Jacomina Everse was gehuwd met Marinus van Iwaarden, die behalve landbouwer op Baarsdorp, ook wethouder en gezworene bij het waterschap was. Haar vader Christiaan Everse, gehuwd met Pietermella Kaboort, was een volle neef van Marinus Everse en had van zijn vader Jacob Everse naast de Oude Hoeve op Baarsdorp, ook een aantal percelen grond geërfd (D-140, 141, 146, 147, 148, 149, 150, 252) in de buurt van Tôôhuus. Toen Jacomina Everse als eerste kwam te overlijden op 15 februari 1904, 57 jaar oud, werd het meerendeel van deze percelen verkocht aan Laurus de Winter (perceel 140), Johannes Janse Mol (perceel 147, 148, 149), Cornelis Vermue (perceel 252) en Jacobus Laurus Overbeeke (perceel 146, 150). Perceel 141 was in 1903 gesplitst in perceel 373 van 5,10 are en perceel 374 van 50,20 are, waarvan het laatste ook verkocht werd aan Laurus de Winter. Perceel 373 kwam op naam van Marinus van Iwaarden (art.nr. 1158) en bij zijn overlijden op 5 november 1906 op naam van zijn zoon Hubertus van Iwaarden. In 1910 werd perceel 373 overgedragen aan zijn achterneef Quinten van de Vrie.
143. Kadastrale hulpkaart no. 20, dj 1904, October 1903, Sectie D, gemeente 's-Heer Abtskerke
144. In 1913 koopt hij van de Kerk van Baarsdorp (art.nr. 160) een weiland van 60 are 10 ca (C-101), een stuk watergang van 1 are 58 ca (C-437) en een uitweg (wegeling) van 84 ca (C-508). In 1919 koopt hij in de Poelsectie nog een weiland van de Kerk van Nisse (art.nr. 163) met een oppervlakte van 35 are (C-98), een stuk watergang van 1 are 82 ca (C-434) en een uitweg van 1 are 2 ca (C-505).

145. De percelen weiland E-243, 253, 424 met een gezamenlijk oppervlak van 1 ha 30 are 80 ca worden samen met de percelen bouwland E-422 (1 ha 72 are 80 ca) en E-423 (93 are 30 ca) verkaveld tot 10 percelen bouwland (E-458 t/m 467) met een gezamenlijke oppervlakte van 4 ha 1 are 10 ca.
146. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1290, Adriaan van de Vrie, landbouwer, 's-Heer Abtskerke
147. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1082, Cornelis Vermue, landbouwer te Waarde en Nieuwdorp
148. Kadastrale Leggers, Serie 3, artikel nr. 1411, Adriaan van de Vrie, landbouwer, Sinoutskerke ('s-Heer Abtskerke), huisnummer B-14
149. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1335, Jan Kloosterman, landbouwer, Sinoutskerke (Noordweg 3)
150. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1291, Dingenis van de Vrie Quintenzoon, landbouwer, 's-Heer Abtskerke
151. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1272, Aanvankelijk op naam van Cornelis Uitterhoeve, landbouwer, A-105, Heinkenszand, later Marinus Uitterhoeve, landbouwer, Dorpstraat A-200, Heinkenszand
152. Deze transactie laat Quinten van de Vrie inschrijven in een nieuw art. nr. 1503, in 1930 vindt bij vereniging van artikelen overschrijving plaats van de 3 percelen naar 1438-23,24,25.
153. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1276, Johannis Pilaar, oud-notaris en rentmeester, aanvankelijk Nieuwstraat 59, later Beestenmarkt 4, Goes
154. Kadastrale Leggers, Serie 3, artikel nr. 1736, Jacobus Cornelis van 't Westeinde, geb. 10-4-1904, boomkweker, Laan van Barbestein 7, Heinkenszand en Pieter Cornelis van 't Westeinde, geb. 30-10-1908, boomkweker, Westhofsezandweg 5, Baarsdorp, zij hadden binnen 's-Heer Abtskerke 57 ha. aan eigendommen.

HOOFDSTUK 4

DE GANZENHOEVE

De geschiedenis van een landhoeve in Thijshoek,

“voor Dierick Wouters’ deure”

1596-1981

Jaap Minnaard
Middelburg, januari 2024

De Ganzenhoeve, een landhoeve voor Dierick Wouters' deure.....

1. Inleiding	3
2. Lokalisering boerderij	3
3. Eigenaren Landhoeve in de Thijshoek	4
4. Het erf van de boerderij in de 17^e en 18^e eeuw en het minuutplan	5
5. Relatie tussen de landhoeve en pachters van de omringende landerijen	7
5.1 Dieric Wouters op de Landhoeve in Thijshoek van 1596 – 1617	7
5.2 Drie generaties Meule op de Landhoeve van 1638 – 1702	12
6. De overige omringende landerijen van de landhoeve	16
6.1 Percelen van de Armen en de Kerk van Sinoutskerke (perceel 106 – 108)	16
6.2 Drie percelen gebaad door het <i>“Hoff ende Boogaert”</i> (perceel 109 – 111)	18
6.3 Percelen liggende <i>“aen genaemt het Busken”</i> (perceel 112 – 113)	19
6.4 Percelen, hun bereikbaarheid en begrenzing door <i>“scheidulven”</i> (perceel 90 – 92)	21
7. De boerderij en landerijen in de kadastrale periode	24
7.1 Ontwikkeling boerderij en erf	24
7.2 Ontwikkeling omringende landerijen	27
8. Samenvatting en conclusies	33
9. Bronnen en noten	35

Jacob Jacobse Meule's Landhoeve in Thijshoek

1. Inleiding

Met riet gedekt, als lag er een dikke deken overheen, de oude boerenschuur, nog net in de Thijshoek, aan het wegeling dat de grens vormt met de Kerkhoek. In de hoek van het wegeling en de Noordweg, met de lengterichting langs de weg, daar lag hij (1). Met het rieten dak tot diep over de zeven staldeuren, die allen uitkwamen op de omheinde mestput. Tussen de deuren zijn in totaal tien kleine stalraampjes aangebracht. In de mestput, die aan de voorkant van de schuur ligt, wroeten een paar varkens. Het varkenshok is gebouwd in de hoek van de mestput, die het dichtst bij een soort oprijlaan ligt. Aan de andere kant van die laan ligt het boerenhuis, met een paadje dat naar de voordeur voert. Hiervoor ligt een stoep met siertegels, aan weerskanten van de voordeur een drietal hoge ramen. Het paadje voert ons ook nog de tuin in, waar dicht bij de Noordweg een rond tuinornament ligt (figuur 1). De plek van een oude middeleeuwse hofstede is thans het adres Noordweg 3, waar sinds 1966 de veeboer en akkerbouwer Wim Rouw met zijn zoons, een moderne agrarische onderneming voert.

Figuur 1. De voormalige rietgedekte boerderij aan de Noordweg 3

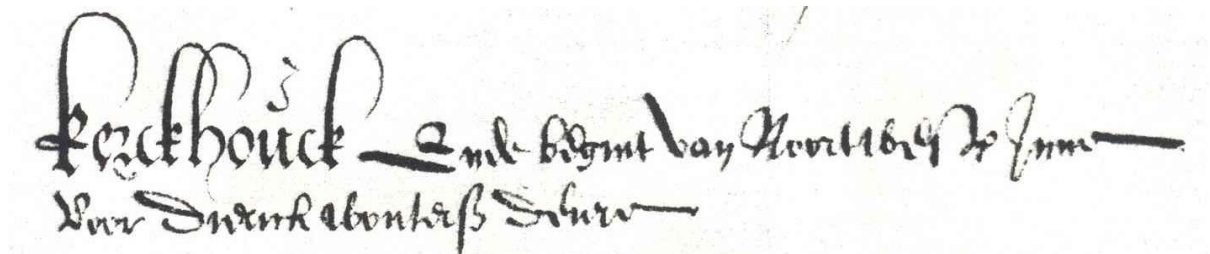

2. Lokalisering boerderij

Op dezelfde plaats, in de hoek van het wegeling 251 en de Noordweg, moet ruim 400 jaar daarvoor in 1596 zijn collega Dierick Woutersse ook een gemengd bedrijf van veeteelt en landbouw gehad hebben. We kunnen dit onder meer afleiden uit de aanhef van de overloper van Kerkhoek, die juist aan de andere kant van het wegeling begint en die luidt "*Kerckhouck ende begint van noordwesten inne voor Dierick Woutersse deure*" (figuur 2) (2). Het wegeling vormt de grens met de Thijshoek, waar ook de boerderij op perceel 103 in ligt (3). In de overloper van 1603 vinden we een bevestiging van de plaats van de boerderij van Dierick Woutersse. In 1617 wordt de lokatie, met dan inmiddels de nieuwe eigenaar Dierick Heyndricxss, nog verder gedetailleerd met de vermelding "*Kerckhouck ende begint van noortwesten inne voor Dierick Heyndricxss huys ofte dreeve*". Waar de registratie van de Kerkhoek begint in perceel 125, is nu ook duidelijk dat de boerderij van Dierick

Heyndricxss aan de andere kant van de “*dreeve*” of het wegeling 251 gelegen moet hebben. Dierick Heyndricxss was in 1596 de eerste geregistreerde eigenaar van de even verderop gelegen boerderij Tôôhuus op perceel 138 en had tussen 1617 en 1638 een periode twee boerderijen in bezit (4,5).

Figuur 2. Begint van noordwesten inne voor Dierick Woutersss deure

In 1638 wordt hij als eigenaar van de boerderij op perceel 103 nog opgevolgd door zijn zoon Geert Diericxss (figuur 3), maar deze heeft hem mogelijk al verpacht aan Jacob Jacobss (Meule), die in 1638 al meer dan 10 percelen of deelpercelen in de Thijshoek, Kerkhoek en Wiegenhoek als baander bewerkte. In het overzicht van de aanhef (figuur 3) wordt echter pas vanaf 1687 bij zijn opvolger, zijn zoon Huijbrecht, de volledige achternaam Meule of van der Meulen geschreven. Vanaf 1723 wordt de aanhef ingekort tot “*Kerkhoek begint van noordwesten in ...*” en zijn we de belangrijke informatie over het eigendom van de boerderij in de Thijshoek kwijt.

Figuur 3. Opvolgende eigenaren boerderij in Thijshoek (perceel 103)

Jaar	Aanhef van de Kerkhoek
1596	Inne voor Dierick Woutersss deure
1603	Inne voor Dierick Woutersss deure
1617	Inne voor Dierick Heyndricxss huys ofte dreve
1624	Inne voor Dierick Heyndricxss huys ofte dreve
1631	Inne voor Dierick Heyndricxss huys ofte dreve
1638	Inne voor Geert Diericxss huys ofte dreve
1652	Inne voor Jacob Jacobss huys ofte dreve
1659	Inne voor Jacob Jacobssens huijs ofte dreve
1666	Inne voor Huijbrecht Jacobss huys ofte dreve
1673	Inne voor Huijbrecht Jacobssen huijs ofte sijn dreve
1680	Inne voor Huijbrecht Jacobss Huijs
1687	Inne voor Huijbrecht Jacobsse Meules huijs
1694	Inne voor Huybrecht Jacobze Meule's huys
1702	Inne voor Huybrecht Jacobsse Meulens huijs
1709	Inne voor Huijbrecht Jacobze Meules huijs
1716	Inne voor Huijbrecht Jacobsse Meulens huijs

3. Eigenaren landhoeve in de Thijshoek

Een veel directere bron voor de opvolgende eigenaren van de boerderij zijn de Schepenacten van Sinoutskerke, die echter pas vanaf 1660 beschikbaar komen. Hier treffen we op 9 april 1661 een akte van overdracht en verdeling van een “*Landhoeve in de hoek voor Thijshoek op eigen erf*”, tussen Jacob Jacobsz Meule en zijn kinderen (6,7). Waarschijnlijk was kort daarvoor zijn vrouw Piertge Cornelis overleden. Uit de akte blijkt dat Jacob Jacobss Meule 5 kinderen had, waarvan er 3 nog minderjarig waren en waarvoor hij als voogd moest optreden. De 2 volwassen kinderen waren Cornelis Jacobsse Meule en Jacobmijntje Jacobs Meule, getrouwd met Marijnus Gandolfse en de 3 jongeren Huijbrecht Jacobsz Meule, Jacob Jacobsz Meule (de jonge) en een niet nader genoemde. Bij de verdeling van de “*Landhoeve in Thijshoek*” werd de ene helft van 5/10 ingebracht door Jacob Jacobss Meule, 3/10 ook door hem namens de nog minderjarige kinderen en 2/10 deel door de volwassen kinderen. Vervolgens wordt 8/10 deel in de landhoeve geleverd aan Huijbrecht Jacobs Meule en Jacob Jacobsz

Meule (de jonge). Uit de geregistreerde ligging van de landhoeve, oost het wegeling, zuid Marijnis Corstiaens, west de armen alhier en noord de Herenweg, vinden we de bevestiging van de eerder vermelde plaats in de hoek van het wegeling 251 en de Noordweg. Na zijn huwelijk met Piertge Cornelis is Jacob Jacobss Meule voor de tweede keer getrouwd met Maaijken Adriaans, voordat hij waarschijnlijk kort voor 1671 zelf komt te overlijden (8). In onderstaande figuur 4 zijn de opvolgende eigenaren van de landhoeve weergegeven voor de periode 1661 – 1801.

Figuur 4. Opvolgende eigenaren Landhoeve in Thijshoek volgens Schepenacten

Verkoper	Koper	Datum	Periode	Bron	Opmerkingen
Jacob Jacobsz Meule	Huijbrecht Jacobsz Meule	9 april 1661	1638 – 1661	RAZE 3501, folio 12	Landhoeve met 72 gemet land
Huijbrecht Jacobse Meule	Jacob Huijbrechtse Meule	14 februari 1693	1661 – 1693	RAZE 3501, folio 92	Landhoeve op 1 gem. eigen erf
Jacob Huijbrechtse Meule	Pieter Bennaart	3 februari 1702	1693 – 1702	RAZE 3501, folio 111	Hoefje aan de Noordweg
Pieter Bennaart	Dirk Smallegange	8 maart 1743	1702 – 1743	RAZE 3502, folio 22v	Hoefsien en zaaijland 160 R
Schout Smalleganges Wed.	Jacob Bruunooge	29 maart 1754	1743 – 1754	RAZE 3502, folio 47	Hoefje en erve voor £ 25 Vls
Ambachtsheren van Sinoutskerke	Jacobus de Wijn	10 juni 1757	1754 – 1757	RAZE 3502, folio 61	Partie 150 R weije op erfpacht
Jacobus de Wijn	Pieter Baas	10 juni 1757	1757 – 1757	RAZE 3502, folio 61	Hoefje met eenige Vroone
Pieter Baas	Blaas Huybregtse Reynhout	18 april 1766	1757 – 1766	RAZE 3502, folio 83	Hoefje met 150 R erfpacht
Blaas Huybregtse Reynout	Cornelis Veele	2 maart 1770	1766 – 1770	RAZE 3502, folio 91	Hoefje in Voorthijshoek
Cornelis Veele	Blaas Reynout	3 januari 1772	1770 – 1772	RAZE 3502, folio 92v	Hoefje op Ambachtsheren vrone
Blaas Huybregtse Reynout	Christiaan Everse	29 april 1785	1772 – 1785	RAZE 3502, folio 107v	Hoefje met 150 R erfpacht
Christiaan Everse	Johannes Pieterse Maat	13 juni 1801	1785 – 1801	RAZE 3502, folio 129v	Hoefje in Voorthijshoek

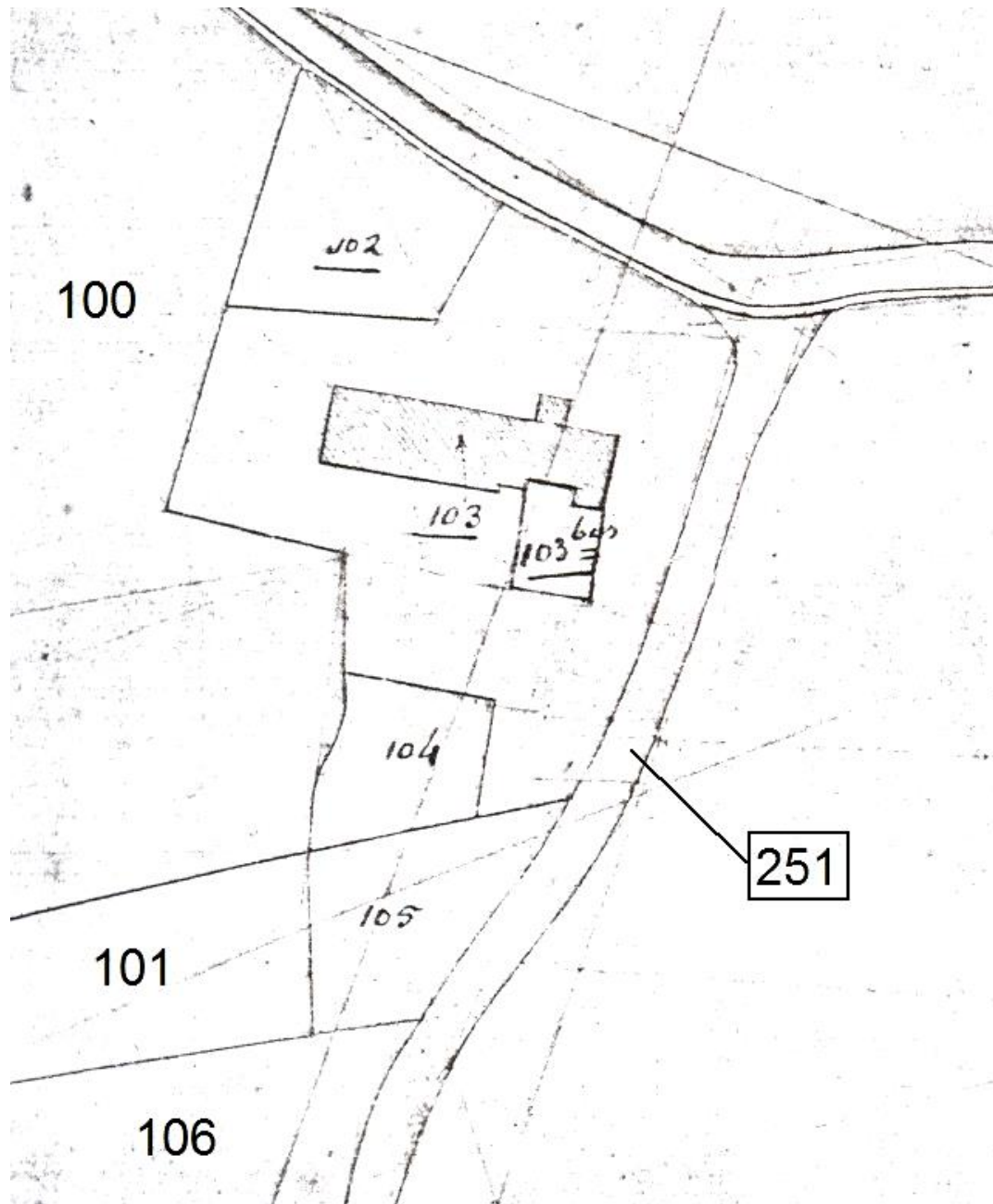
In de eerstgenoemde akte uit 1661 staat tevens vermeld dat de landhoeve verdeeld en overgedragen wordt met 72 gemeten wei- en zaaijland. Bij de discussie over de bijbehorende landerijen zal hierop verder worden ingegaan. Bij de volgende overdracht in 1693 van Huijbrecht Jacobsse Meule naar Jacob Huijbrechtse Meule, de 3^e generatie Meule, blijkt het te gaan om een *“Landhoeve in de hoek voor Thijshoek op 1 gemet eigen erf”*. (9). Vanaf 1638 tot 1702, meer dan 60 jaar zijn 3 generaties Meule actief op de landhoeve in Thijshoek, waarna het *“hoefje aan de Noordweg op 1 Gemet eigen erf voor £ 54.4.8”* op 3 februari 1702 overgenomen wordt door Pieter Bennaart (10). Hij blijft 40 jaar boer in de Thijshoek, waarna Dirk Smallegange, die dan schout van Sinoutskerke is en ook *“heer in den boedel van Pieter Bennaart”* het *“Hoefsien, erve en gevolge met 160 Roeden zaaijland”* op 8 maart 1743 zelf koopt (11). Deze “burgemeester” van Sinoutskerke houdt de boerderij hierna 11 jaar in zijn bezit, waarna op 29 maart 1754 het *“Hoefje en Erve door schout Smalleganges Weduwe voor £ 25 Vls”* verkocht wordt aan Jacob Bruunooge (12). Helaas worden de gebruikers of baanders van de boerderij en landerijen vanaf ca. 1744 niet meer geregistreerd. Op 10 juni 1757 verkopen de ambachtsheren van Sinoutskerke de 150 Roeden in erfpacht als een *“partie weije op erfpacht van den Armen alhier”* aan Jacobus de Wijn (13, 14), die op dezelfde dag het *“Hoefje met eenige vroone”* voor £ 52.10 Vls verkoopt aan Pieter Baas (15). Vervolgens vinden in de 30 jaar daarna enige transakties plaats tussen Blaas Huybregtse Reynout en Cornelis Veele (16, 17, 18), waarvan de akte op 3 januari 1772 het duidelijkst is : *“Hoefje staande op ambagtsheeren vroone en op 150 Roeden erfpacht van den armen alhier”* (18). Op 29 april 1785 koopt Christiaan Everse de boerderij (19), die tenslotte op 13 juni 1801 overgenomen wordt door zijn schoonzoon Johannes Pieterse Maat (20).

4. Het erf van de boerderij in de 17^e en 18^e eeuw en het minuutplan

De *“1 gemet eigen erf”*, waar in de bovengenoemde koopaktes sprake van is, is wellicht identiek geweest aan de *“ambagtsheeren vroone”* en heeft met *“de 150 Roeden erfpacht van den Armen alhier”*, ongeveer de grootte van het erf gevormd. Dat betekent dat het totale erf 450 Roeden ofwel 58,9 are groot geweest moet zijn. De ambagtsheeren vroone van 1 gemet treffen we niet aan in de overlopers, omdat deze blijkbaar vrij was van polder- en dijkslasten. De 150 Roeden van de Armen van Sinoutskerke zien we onder volgnummer 52, ingeklemd tussen een zestal deelpercelen van perceel 100 en 101, vanaf 1596 geregistreerd in de overlopers van de Thijshoek (zie tabel 18, bijlage 1). Het perceel blijft de gehele periode in bezit van de Armen van Sinoutskerke, maar de pacht wordt op 10 juni 1757 omgezet in erfpacht (13). Dat de reeks pachters van het perceel van 150 roeden praktisch identiek is aan de opvolgende eigenaren van de boerderij (figuur 3 en 4) is een bevestiging van het vermoeden dat het perceel deel uitmaakte van het erf van de boerderij.

Omdat Dieric Woutersss in 1596 de eerste baander was van het perceel van 150 roeden, is hij wellicht ook de eerste eigenaar van de boerderij geweest, maar in ieder geval de vroegst vermelde pachter en bewoner (*"Kerckhouck ende begint van noordwesten inne voor Dieric Woutersss deure"*). Van 1617 tot 1631 staat Dierick Heyndricxss als pachter van de 150 roeden geregistreerd en is dan waarschijnlijk ook eigenaar van de boerderij. Hij en zijn zoon Geert Diericxss zouden naast het bezit van de hofstede T'ôôhuus (perceel 138), tot 1652 ook deze boerderij in eigendom gehad hebben (figuur 3).

Figuur 5. Erf en omgeving boerderij op minuutplan 1832

Vanaf 1631 is echter volgens de overloper de 150 roeden van *"Den Armen in Sijnoutskerke"* verpacht aan Dierick Jacobss, wellicht een broer van Jacob Jacobss Meule. Het feit dat Jacob Jacobss Meule vanaf 1638 deze 150 Roeden van het erf van de boerderij pachtte, is een bevestiging van de veronderstelling dat hij ook de oppervlakte van 1 gemet eigen erf in pacht had van Geert Diericxss, die eigenaar was. Tussen 1638 en 1652 moet volgens figuur 3 de overdracht van pacht naar eigendom van de landhoeve door Jacob Jacobss Meule hebben plaats gevonden (*"Kerckhouck ende begint van noordwesten inne voor Jacob Jacobss huijs ofte*

dreve”), waarvan we pas in de akte van 9 april 1661 de definitieve bevestiging vinden (6). Parrallel hieraan blijft gedurende 3 generaties Meule de pacht van de 150 roeden erf van de Armen van Sinoutskerke lopen. Ook hun opvolgers Pieter Bennaart, Dirk Smallegange, Pieter Baas, Cornelis Veele, Blaas Rijnhout en Christiaan Jacobsse Everse zien we, parrallel aan de opvolgende eigenaren (figuur 4), terug als pachters van het deel van het erf van 150 roeden (tabel 18, bijlage 1). In overeenstemming met de aankoop van de erfpachtsrechten op 10 juni 1757, is ook de registratie van het eigendom van het perceel van 150 roeden in de overloper van 1758 veranderd in “*Pieter Baas, erfpacht van den Armen alhier*”. (14)

Hoe verhouden zich nu de totale oppervlakte van het erf van 450 Roeden in de 17^e en 18^e eeuw tot de situatie die we aantreffen op het minuutplan (figuur 5) ? Als we de situatie van het erf en omgeving op het minuutplan in ogenschouw nemen, dienen we ons eerst af te vragen welke belendende percelen er in de vroegere periode tot het erf behoorden.

Figuur 6. Totaal oppervlakte erf volgens kadastrale registratie en minuutplan in 1832

Perceel	Aard perceel	Oppervlakte
102	Weiland of bosch	8,2 are
103	Huis & Erf	34,7 are
103 ^{bis}	Tuin	1,6 are
104	Bouwland	4,5 are

Perceel 105 (6,7 are) vormt tot het einde van de 18^e eeuw een integraal onderdeel van perceel 101. Pas bij aankoop van de boerderij door Christiaan Everse op 29 april 1785 wordt perceel 105 afgesplitst en bij de boerderij getrokken (19, 21). De situatie in de vroege periode was zodanig dat de percelen 100 en 101 de gehele boerderij met erf en belendende perceeltjes omsloten. Het totale complex van boerderij en erf bestond feitelijk uit perceel 102, 103, 103bis en 104 (figuur 6). Dit betekent een totaal oppervlakte van het erf van 49 are, terwijl de 450 Roeden omgerekend op 59 are komen.

5. Relatie tussen landhoeve en pachters van omringende landerijen

Welke percelen grond hadden de opvolgende eigenaren van de “*Landhoeve in Thijshoek*” in pacht, hoeveel grond bewerkten deze boeren, wat hadden ze in eigendom ? En behoorden ze daarmee tot de grotere boeren of waren het kleine gemengde bedrijfjes ? Om hiervan een globale indruk te krijgen hebben we gekozen voor twee tijdvakken in de vroege periode, in de eerste plaats van de vroegste vermelde eigenaar van de landhoeve, Dieric Wouters die er boerde van 1596 – 1617 en daarna de ontwikkelingen op de landhoeve onder 3 generaties Meule van 1638 – 1702.

5.1 Dieric Wouters op de Landhoeve in Thijshoek

Dieric Wouters had binnen de heerlijkheid Sinoutskerke met 35 Gemeten 133 Roeden geen onaanzienlijke hoeveelheid pachtgronden, maar toch haalde hij niet het areaal van tijdgenoten als Jan Pierss Hollander (’t Hooch Huys), Jan Pierss Leeuwenburch (Landhoeve Leeuwenburch/d’Oôhe Stee) of Dierick Heijndricxss (Tôôhuus), die grotere oppervlakten in gebruik hadden (22). De oppervlakte bouw- en weiland van Dieric Wouters lag verspreid in de veldhoeken Thijshoek, Wiegenhoek, Kerkhoek en Noordhoek (figuur 7).

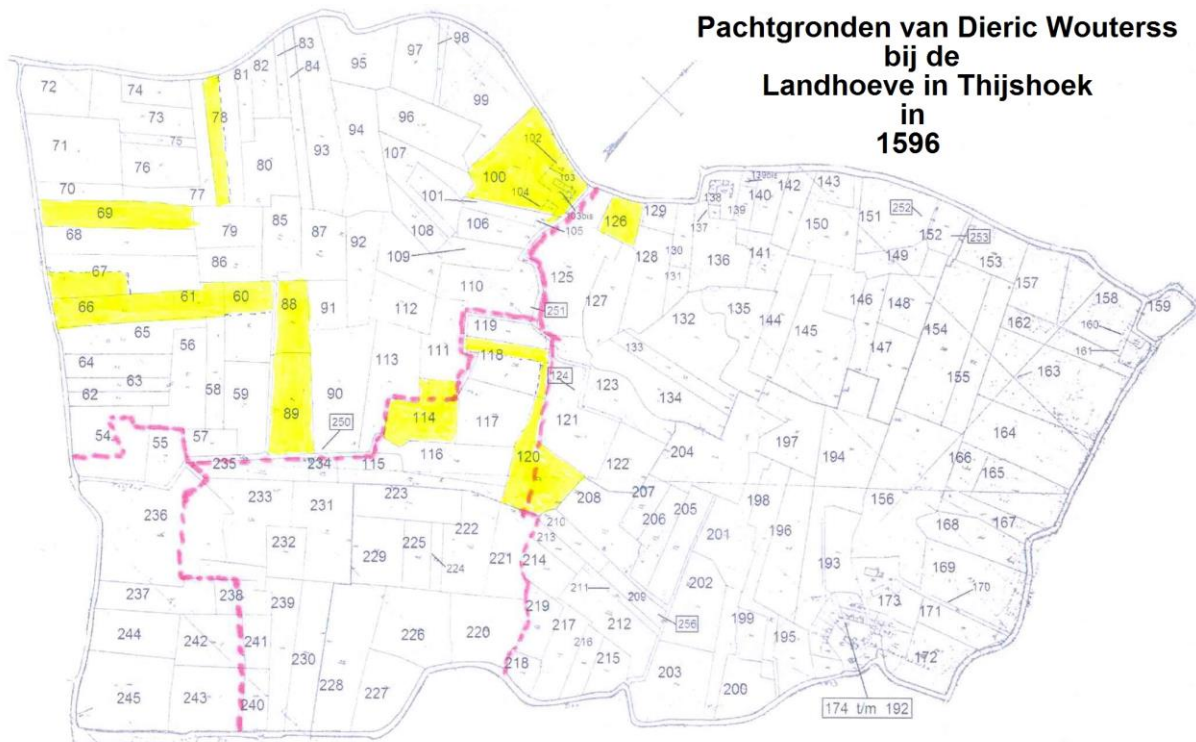
Figuur 7. Oppervlakte grond in gebruik bij Dieric Wouters in 1596

Hoek	Oppervlakte (Gem. en R)	Oppervlakte (Ha en are)	Aantal (deelpercelen)	Percentage (%)
Thijshoek	20 G 46 R	7 ha 91 are	12	56,9 %
Kerkhoek	3 G 27 R	1 ha 21 are	3	8,7 %
Wiegenhoek	4 G 27 R	1 ha 87 are	3	13,4 %
Noordhoek	7 G 133 R	2 ha 92 are	3	21,0 %
Totaal	35 G 133 R	13 ha 91 are	21	100,0 %

De 3 percelen die deel uitmaken van de Noordhoek, zijn uitsluitend meegenomen voor de totaaltelling, maar zullen in de verdere discussie buiten beschouwing blijven. Daarnaast moeten we bedenken dat dit uitsluitend de grond binnen de 11 veldhoeken van Sinoutskerke betreft, percelen die net op het grondgebied van b.v. Baarsdorp of 's-Heer Abtskerke lagen zijn hierbij niet meegerekend.

Dieric Wouters had zijn percelen niet aaneengesloten rond zijn boerderij liggen, maar wel met een grote concentratie in de Thijshoek en het noorden van de Wiegenhoek. Hij baande slechts 2 (deel)percelen in de Kerkhoek (figuur 8).

Figuur 8. Ligging van de percelen grond in gebruik bij Dieric Wouters in 1596

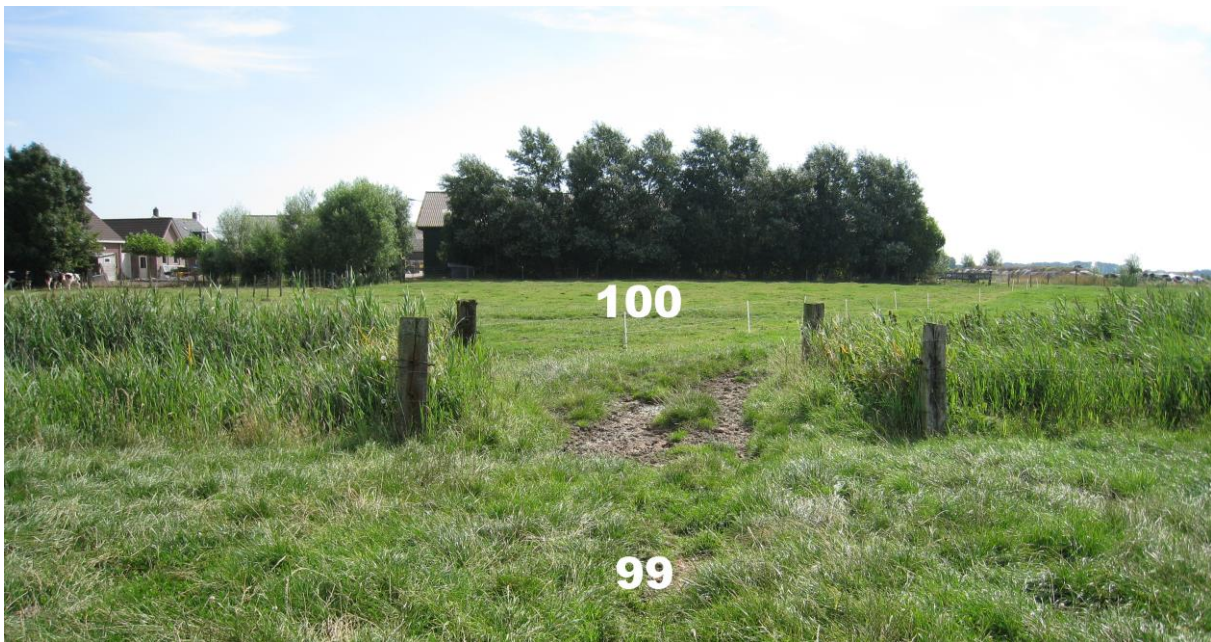
De opvolgende eigenaren en baanders van het deel van het erf (150 R) wat geregistreerd is in de overlopers, zijn hierbij in tabel 18 (bijlage 1) weergegeven naast perceel 126 in de Kerkhoek. De grote overeenkomst van eigenaar en pachters van 103 en 126 is hierbij opvallend. Gedurende de vroege periode van de registratie van pachters of baanders (1596 – 1744) bleef perceel 126, waarschijnlijk als één van de weinige akkerbouwpercelen, nauw met de landhoeve verbonden.

Figuur 9. Perceel 126 met tarwe als gewas, op de achtergrond de boerderij Noordweg 3

Als perceel van de Armen van Sinoutskerke, 42,2 are groot, wordt het in 1832 in het kadaster ook als bouwland geregistreerd en in de huidige tijd wordt het perceeltje nog steeds als bouwland gebruikt. Daarnaast is de transactie van perceel 103 van pacht naar erfpacht in juni 1757 heel cruciaal geweest. Vanaf het moment dat de registratie van de baanders ophoudt, werden de pachters van perceel 103 immers ook als eigenaar geregistreerd, waardoor een goede indruk ontstaat van de eigenaren en gebruikers van de boerderij over de gehele periode (tabel 18, bijlage 1).

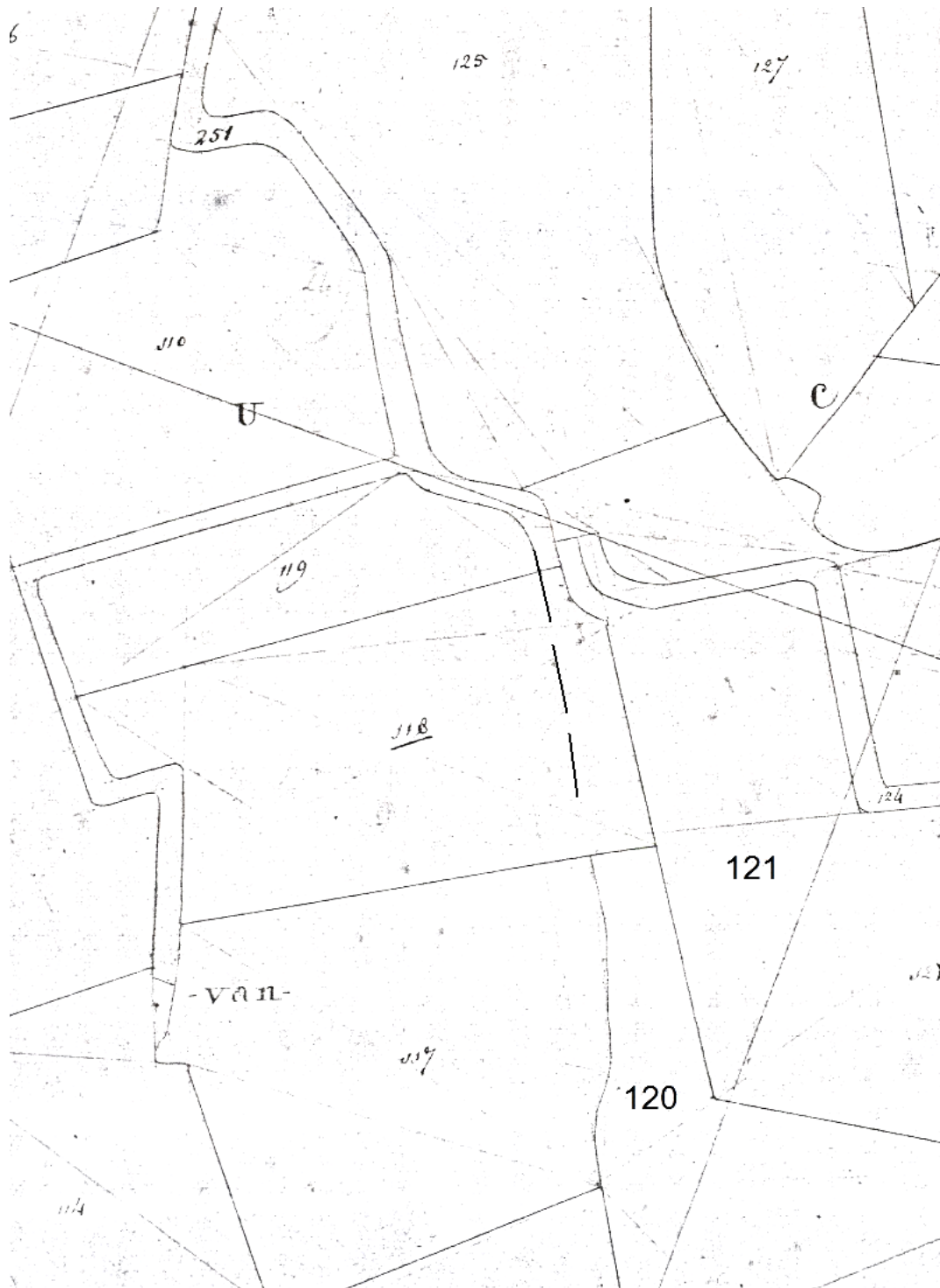
Figuur 10. Zicht op de boerderij met huiskavel 100 vanuit het oosten

Een historisch overzicht van de percelen 60, 61, 66, 67, 69, 78, 88, 89, 114 is reeds elders weergegeven, we zullen ze uitsluitend meenemen in de context van de pachtgronden van Dieric Wouters. Het aantal van 21 deelpercelen op een oppervlakte van 13,9 ha geeft de versnippering en de kleinschaligheid aan waarmee men in de 17^e eeuw hier moest werken. De huiskavel perceel 100, die het erf van de boerderij bijna geheel omsluit, is daar een goed voorbeeld van (tabel 17, bijlage 1). Dit perceel van 1,65 ha was in 1596 en 1603 verdeeld over de 3 eigenaren Jan Jorissen, Jan Corneliss Croone en Maerten Dane's Erfgenamen. Aanvankelijk zijn de deelpercelen in 1596 nog alle 3 in gebruik bij Dieric Wouters, maar in 1603 moet hij de 2 kleinste afstaan aan Jan Jorissen en houdt hij zelf met 2 G 24 R nog de helft over. Pas in 1659 komt het gebruik van perceel 100 definitief bij dezelfde boer, het bezit is dan nog steeds verdeeld over 3 eigenaren. Jan de Reuse is in 1702 de eerste die het gehele perceel 100 in eigendom heeft.

Een ander gecompliceerd perceel is 120, dat niet alleen verdeeld is over 3 eigenaren, maar ook nog over 2 veldhoeken doordat de hoekgrens van Wiegenhoek en Kerkhoek hier midden door loopt. Het voordeel voor de baander was echter dat hij altijd kon beschikken over de 3 deelpercelen (tabel 26, bijlage 1). Ze zijn aanvankelijk alle 3 in bezit van de instellingen, Ons Lieve Vrouwe Gilde, de Kerk van Sinoutskerke en de Armen van Sinoutskerke, maar in 1666 komt het stuk van 429 Roeden wat bij de Wiegenhoek hoort, toch nog in particuliere handen. Onder Huijbrecht Jacobsse Meule, die dan de eigenaar is van de landhoeve, en zijn opvolgers houdt men dit deel van perceel 120 tot 1758 vast, waarna het overgenomen wordt door de Armen van Sinoutskerke. Bij het beschikbaar komen van de eerste kadastrale registratie in 1832 zijn de 3 deelpercelen eigendom van de Kerk en de Armen van Sinoutskerke. Voor de bereikbaarheid van dit perceel was het wegeling 251 zeer vitaal. Dit wegeling zet zich op het eind voort als wegeling 124, de grens tussen de percelen 121 en 123, waarmee de toegang tot 120 zonder recht van overpad over perceel 118, geblokkeerd zou zijn. Dit is waarschijnlijk opgelost door de uitweg van perceel 120 te verlengen tot het begin van perceel 118 (figuur 11) (23).

Figuur 11. De bereikbaarheid van perceel 120 via wegeling 251

Dat er in de vroege periode nog zo'n extra strookje van perceel 118 bij 120 gevoegd is, kunnen we aannemenlijk maken vanuit de oppervlakte verhoudingen. Sommering van de 3 deelpercelen van perceel 120 uit de overlopers levert een totaal van 135 are, de kadastrale oppervlakte is 124 are, 11 are minder. De 2 deelpercelen van perceel 118 leveren 88 are op vanuit de overlopers en 98 are volgens het kadaster, dus 10 are meer. Dit kan een extra uitweg voor perceel 120 van 10 X 100 meter in de vroege periode goed verklaren.

Ook de huidige situatie is voor wat de inloopstrook van 120 betreft, vergelijkbaar met die uit de 17^e en 18^e eeuw. Het damhek is geplaatst ter hoogte van de perceelsgrens van 118 en 119. Van perceel 118 had Dieric Wouters uitsluitend het noordelijke deel van 300 Roeden in pacht van de Kerk van Sinoutskerke (tabel 25, bijlage 1).

Figuur 12. Damhek met lange inloopstrook van perceel 120

Van de 18 (deel)percelen die hij baande in de 3 hoeken van het Ganzenreservaat, had hij slechts het zuidelijke stuk van perceel 114, gelegen in de Wiegenhoek, in eigendom. Verder valt het op dat Dieric Wouters, die een echte pachtboer was, de andere 17 percelen voor het merendeel pachtte van kerkelijke en sociale instellingen. Slechts 5 pachtte hij van particulieren, waarvan 3 de deelpercelen waren van perceel 100, de huiskavel in eigendom van Jan Jorissen, Jan Corneliss Croone en d'Erfgenamen van Maerten Dane. Het nadeel hiervan was dat Dieric Wouters in 1603 ongeveer de helft van de huiskavel moest afstaan aan Jan Jorissen, die zelf een flinke boerderij had in de Willem Wittenshoek.

Figuur 13. Perceel 120 met de grens tussen Kerkhoek en Wiegenhoek

De andere 2 percelen die hij van particulieren pachtte waren perceel 69 (d'Erfgenamen van Maerten Dane) en een deel van perceel 78 (Pieter Janss Camer). In totaal waren 12 deelpercelen in bezit van de Armen van Sinoutskerke (deel 67, deel erf 103, 126, deel 120), de Kerk van Sinoutskerke (89 in 2 delen, deel 118, deel 120), Misselant ter Nisse (66, 61, deel 60), Jaergetielant (deel 114), het Sinte Mertens Gilde (88) en het Onse Lieve Vrouwe Gilde (deel 120). Hoewel Dieric Wouters zijn percelen verspreid had liggen in de Thijshoek en Wiegenhoek, waren ze allemaal nog redelijk te bereiken. Wel heeft hij mogelijk een groot beroep moeten doen op

wegeling 251 en het zijwegeling wat de grens vormde tussen Thijshoek en Wiegenhoek, om perceel 114 te bereiken (24). Mogelijk heeft hij deze route ook gebruikt om via perceel 114 en het Feytersweegje, bij zijn weilanden 88 en 89 te komen.

Figuur 14. Begin van het wegeling 251 vanaf de Noordweg

5.2 Drie generaties Meule op de Landhoeve

Uit het overzicht van de opvolgende eigenaren, volgens de aanhef van de Kerkhoek, blijkt dat Jacob Jacobss (Meule) in 1652 de boerderij waarschijnlijk in eigendom heeft (figuur 3). Omdat hij echter al 14 jaar daarvoor de 150 Roeden van het erf (perceel 103) plus nog een tiental deelpercelen (74, 88, 89, 118, 119, 120, 126) pachtte in de 3 veldhoeken, heeft hij wellicht vanaf 1638 ook de boerderij in pacht gehad van Geert Diericxss. Wat hier ook voor pleit is, dat de vroegste percelen die Jacob Jacobss Meule baande, grotendeels de “vaste”, bij de landhoeve behorende percelen waren (88, 89, 118, 120, 126). Alle genoemde percelen hadden als voorgaande pachter in 1631 Dierick Jacobss, mogelijk een broer van Jacob Jacobss Meule, wiens achternaam vanaf 1638 vermeld wordt in de overlopers.

Hoewel Jacob Jacobss Meule in 1638 met 10 deelpercelen, bestaande uit uitsluitend pachtgrond en met een oppervlakte van 13 Gemeten 9 Roeden in de 3 veldhoeken, op bescheiden schaal begon, was dit dezelfde orde van grootte als waar Dieric Wouters 40 jaar eerder mee werkte (12 Gemeten 213 Roeden). Bovendien had hij met de percelen 74, 119 en 126 ook nog een potentieel akkerbouw areaal, waar hij zijn gemengd bedrijfje mee startte. De percelen 74 en 126 liggen beide aan de Noordweg en ook het derde perceel 119 aan het wegeling 251, was blijkbaar erg geliefd als akkerbouw perceel, gezien de belangstelling hiervoor van de hofstede 't Hooch Huys bij Sinoutskerke vanaf 1709 tot in de 19^e eeuw (tabel 24, bijlage 1) (25, 26). In de 14 jaar daarna verliepen de zaken kennelijk voorspoedig, want in 1652 heeft Jacob Jacobss Meule zijn grondoppervlakte al meer dan verdubbeld tot 27 Gemeten 185 Roeden. Hij baant dan naast de reeds genoemde, ook de percelen 69, 100 (deel), 91, 87, 136, 135 (deel) en het zuidelijke deel van perceel 118 (figuur 15).

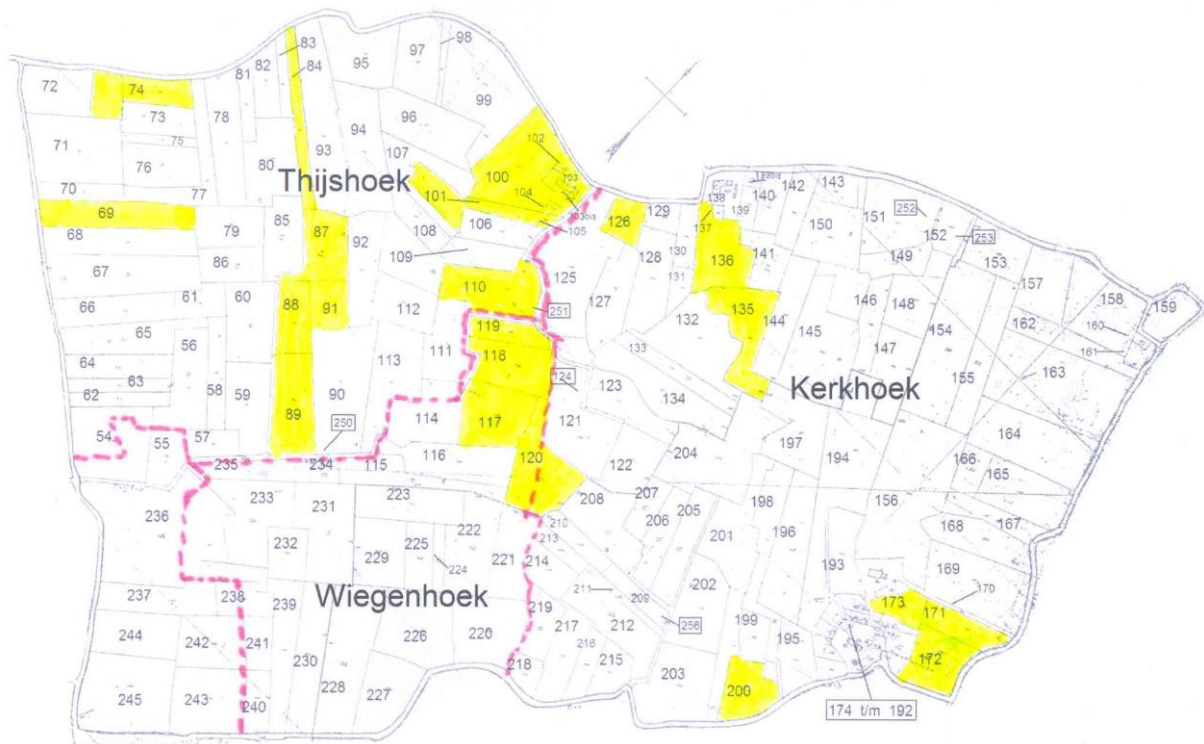
Figuur 15. Overzicht van de percelen in pacht bij drie generaties Meule ¹

HOEK	Volgnr.	Gem	Roeden	Perceel	1638	1652	1659	1666	1673	1680	1687	1694	1702
T	3	0	273	73 (deel)							273		
T	7	2	274	69		874	874	874	874	874	874		
T	22	1	71	74	371	371	371	371	371	371	371	371	371
T	37	1	153	84								453	
T	49	0	296	100 (deel)		296	296	296	296	296	296	296	
T	50	1	22	100 (deel)			322	322	322	322	322	322	
T	51	2	24	100 (deel)			624	624	624	624	624	624	
T	52	0	150	103	150	150	150	150	150	150	150	???	150
T	53	0	258	101 (deel)						258	258	258	
T	54	0	0	103 (deel)									
T	55	1	19	101 (deel)						319	319	319	
T	62	2	180	110								780	
T	71	1	287	91		587	587	587	587	587	587	587	
T	72	1	166	89	466	466	466	466	466	466	466	466	466
T	73	1	54	89	354	354	354	354	354	354	354	354	354
T	74	1	291	88	591	591	591	591	591	591	591	591	
T	75	2	174	87		774	774	774	774	774	774	774	
K	2	1	23	126	323	323	323	323	323	323	323	323	323
K	9	0	291	136 (deel)		291	291	291	291	291	291		
K	10	0	508	136 (deel)		508	508	508	508	508	508		
K	11	2	74	135 (deel)		674	674	674	674	674	674		
K	93	0	196	120	196	196	196	196	196	196	196	196	196
K	94	0	408	120	408	408	408	408	408	408	408	408	408
W	33	0	429	120	429	429	429	429	429	429	429	429	429
W	36	3	0	117					900	900	900		
W	37	1	72	118 (deel)		372	372	372	372	372	372	372	372
W	38	1	0	118 (deel)	300	300	300	300	300	300	300	300	300
W	39	1	21	119	321	321	321	321	321	321	321	321	
Totaal (roeden)					3909	8285	9231	9231	9540	10117	10390	7920	3369
Totaal (gemeten en roeden)					13 G 9 R	27 G 185 R	30 G 231 R	30 G 231 R	31 G 240 R	33 G 217 R	34 G 190 R	26 G 120 R	11 G 69 R

Noot 1. De eerste generatie was Jacob Jacobsse Meule (1638, 1652, 1659), de tweede Huijbrecht Jacobsse Meule (1666, 1673, 1680, 1687) en de derde generatie Jacob Huijbrechtse Meule (1694), in rood zijn de percelen weergegeven die men ook in eigendom had, de percelen die gebaad werden door de broers Jacob Jacobsse Jr. en Cornelis Jacobse Meule zijn niet opgenomen in de tabel.

Het bijzondere van al deze extra percelen die Jacob Jacobsse Meule verwierf, was dat ze allen in particulier eigendom waren en hij dus als het ware “de markt op moest” om ze in pacht te krijgen. Bovendien heeft hij van de dan bijna 20 deelpercelen, er 2 in eigendom, een deel van perceel 100, tegen zijn erf aanliggend en gekocht van Marinus Cristiaenssen Jonge, en perceel 87, centraal in de Thijshoek en afkomstig van Cornelis Pier Diericxss Wed. Jacob Jacobsse Meule was een echte ondernemer geworden ! Het gebruik van perceel 87 en het ten zuiden hiervan liggende perceel 91, in combinatie met perceel 88 en 89 lost daarnaast wellicht de discussie en het dilemma op van de bereikbaarheid van perceel 91 in de 2^e helft van de 17^e eeuw (paragraaf 6.4 betreffende perceel 90, 91, 92). Deze percelen waren op deze wijze immers te bereiken vanuit het zijwegeling van het Feytersweegje, tussen de percelen 59/60 en 88/89. Met de overname van de pacht van Jan Jacob Boonman van het zuidelijke deel van perceel 118 (tabel 25, bijlage 1), onder de eigenaar Jacques Hoochcamer, creëerde Jacob Jacobsse Meule in het noordelijke deel van de Wiegenhoek een aaneengesloten complex van percelen grasland en akkerbouw (figuur 16). Weer 7 jaar later in 1659 stabiliseert de oppervlakte die Jacob Jacobss Meule in gebruik heeft in de 3 hoeken zich enigszins. Doordat hij de 2 resterende deelpercelen 100 in pacht weet te verwerven van Geeraert en Cornelis Hoogesteger (tabel 17, bijlage 1), komt de totaal oppervlakte gebruikt land op 30 G 231 R. Bovendien vergroot hij zijn eigendom met weer een perceel door het zuidelijke deel van perceel 118 over te nemen van Jacques Hoochcamer.

Figuur 16. Percelen in gebruik door drie generaties Meule in de periode 1638 – 1702

Als in 1661 zijn vrouw Piertge Cornelis komt te overlijden en de *“Landhoeve in de hoek voor Thijshoek op eigen erf”* verdeeld wordt onder zijn kinderen, is Jacob Jacobss Meule ongeveer 50 jaar oud. We zien dat Huijbrecht en Jacob Jacobss Meule (de Jonge), die dan nog minderjarig zijn, de nieuwe eigenaren worden van de landhoeve (27, 28). Het is echter Huijbrecht Jacobsse Meule die we met name terugzien als de nieuwe pachter en eigenaar van de ruim 20 percelen in de 3 hoeken. Bij deze verdeling wordt tevens vermeld dat de landhoeve wordt overgedragen met 72 Gemeten wei- en zaailand. Bij de volgende registratie in de overlopers van 1666, baant Huijbrecht Jacobsse Meule in de hoeken Thijshoek, Wiegenhoek en Kerkhoek nog dezelfde oppervlakte van 30 G 231 R als zijn vader in 1659. Bij verder onderzoek in alle veldhoeken van de heerlijkheid Sinoutskerke blijkt dat hij in de Willem Witteshoek, Moolhoek, Noordhoek, Grooten Oosthoek en Kleijnen Oosthoek in totaal nog 24 G 108 R baande, met de 30 G 231 R uit de Thijshoek, Wiegenhoek en Kerkhoek komt dit op een totaal van 55 G 39 R (22). Op de 72 Gemeten is dit 77 % en hij zal waarschijnlijk de resterende 23 % of 16 G 261 R in de naburige heerlijkheden 's-Heer Abtskerke, Baarsdorp, Nisse of Heinkenszand gebaad hebben. Huijbrecht Jacobsse Meule is nu ongeveer 25 jaar oud en zijn landbouw- en veeteeltbedrijf is mede dankzij zijn vader praktisch volgroeid. In 1666 voegt hij nog één perceel, het deel van 429 Roeden van het Onse Lieve Vrouwe Gilde van het in de Wiegenhoek liggende perceel 120, aan zijn landerijen in eigendom toe (tabel 26, bijlage 1) (29). Bij de bovengenoemde verdeling behoudt Jacob Jacobss Meule Sr. het eigendom van de (deel)percelen 100 en 87. Wanneer hij ca. 1671 op ongeveer 60-jarige leeftijd komt te overlijden *“leveren Huijbrecht Jacobse, Jacob Jacobse en Cornelis Jacobse Meule aan Dierk Janse Huijge, namens en ten profijte van Maaijken Adriaans, weduwe van Jacob Jacobse Meule, de helft van een weiland in de hoek voor Thijshoek van 2 G 174 R”*. De geschetste ligging van dit perceel komt overeen met perceel 87. Evenzo perceel 100, waarvan verderop in de akte sprake is (8). In 1673 staan de 2 percelen in de overlopers overigens nog steeds geregistreerd op naam van Jacob Jacobse Meule en in 1680 zijn ze eigendom van Abraham de Visser's Wed. Met de overname van de pacht van perceel 117 (3 gemeten) van Pieter Aernoutse onder de eigenaar dhr. Adriaen van der Goes in 1673 (tabel 24, bijlage 1), vergroot Huijbrecht Jacobse Meule zijn oppervlakte gebaande grond slechts minimaal. Hij verliest namelijk tegelijkertijd de pacht van perceel 88 aan Cornelis van Oostee (baent selve). Toch zal het om strategische redenen winst betekenen hebben, want hij bouwde hiermee zijn aaneengesloten complex van landerijen aan het wegeling 251 verder uit. Hij versterkt dit verder in 1680 met het

aantrekken van de pacht van perceel 101 (tabel 17, bijlage 1) en het in eigendom verkrijgen van perceel 119 van Joncker of Jhr. Dierick van de Werve (tabel 24, bijlage 1) (25). Tenslotte verkrijgt Huijbrecht Jacobse Meule in 1687 met de pacht van het aan de Noordweg liggende deel van perceel 73 (273 Roeden) de maximale oppervlakte van 34 G 190 R aan landerijen in de veldhoeken Thijshoek, Wiegenhoek en Kerkhoek.

Figuur 17. Wegeling 251 met de damhekken van perceel 110 en 119

Op 14 februari 1693 draagt Huijbrecht Jacobsse Meule vrij plotseling, hij moet toen ongeveer 50 – 55 jaar geweest zijn, de *“Landhoeve in Thijshoek op 1 gemet eigen erf”* over aan zijn zoon Jacob Huijbrechtse, de 3^e generatie Meule (9). Of vader Huijbrecht toen financieel al “binnen” was weten we niet, maar feit blijft dat zijn zoon Jacob niet per definitie een betere boer was. In 1694 komt ook de gebaande grond van alle landerijen op naam van Jacob Huijbrechtse Meule en hieruit blijkt dat de hoeveelheid pachtgrond al gereduceerd is tot 26 Gemet 120 Roeden. Maar hij is niet alleen de pacht van de percelen 69, 73, 100, 117, 135 en 136 kwijt geraakt, hij heeft dan ook geen enkele oppervlakte meer in eigendom. Bovendien houdt hij het ook niet zo lang vol, want reeds op 3 februari 1702 draagt hij de landhoeve voor £ 54 ponden Vlaams 4 schellingen en 8 groten over aan Pieter Bennaart. (10). Uit de tabel van figuur 15 blijkt dat Pieter Bennaart in 1702 slechts 11 Gemeten 69 Roeden landerijen baande, nog minder dan waar Jacob Jacobsse Meule in 1638 mee begon. Dat de landhoeve in Thijshoek begin 18^e eeuw niet meer zo goed draaide, heeft ongetwijfeld ook te maken met de langdurige economische stagnatie, die toen al 40 – 50 jaar duurde.

Figuur 18. Scheidulven als perceelsgrenzen en veedrinkput in perceel 118

6. De overige omringende landerijen van de landhoeve

Er zijn een aantal additionele percelen grond, die door hun ligging het beeld van een aaneengesloten graslandcomplex rond de boerderij op de Noordweg 3 completeren (percelen 90 – 113). Bovendien vonden gedurende de 18^e eeuw steeds meer samenvoegingen plaats van op zich individuele percelen bij dezelfde eigenaar of gebruiker. Zo zien we de percelen 109, 110, 111, 112 en 113 in 1828 samenkomen bij de eigenaar

Pieter Doense, rentenier te 's-Gravenpolder. Na ruim 370 jaar in bezit geweest te zijn van grondeigenaren, worden deze 5 percelen uiteindelijk in 1968 eigendom van de huidige veeboer en akkerbouwer van bovengenoemde boerderij, Willem Daniel Rouw. Geheel verschillend verliep de geschiedenis van de percelen 106, 107 en 108. Deze waren de gehele onderzochte periode van 1596 – 1981 eigendom van de instellingen, de Kerk van Sinoutskerke en het Armbestuur van Sinoutskerke. In de onderstaande tabel van figuur 19 is een totaalbeeld geschetst van de percelen die op enig moment in eigendom of gebruik waren van de boerderij aan de Noordweg 3 (figuur 19). Indien we de overloper nog corrigeren met de niet-geregistreerde vrije vroone van 1 gemet van het erf, verandert het verschil van + 19,9 are in – 19,3 are op een totaal van 1801 are ofwel 1,1 %.

Figuur 19. Perceelnummers en oppervlakten landerijen rondom boerderij Noordweg 3

Thijshoek	Perceel	Volgnr.	Opp. in G en R	Opp. in are	Opp. OAT	Vershil
	90	71	4 G 160	177,9	190,9	+ 13,0
	91	72	1 G 287	76,8	52,2	- 24,6
	92	70	2 G 23	81,5	93,4	+ 11,9
	100	49	0 G 296	38,7	164,9	+ 2,5
		50	1 G 22	42,1		
		51	2 G 24	81,6		
	101	53	0 G 209,5	27,4	73,2	+ 4,1
		55	1 G 19	41,7		
	102 – 104	52	0 G 150	19,6	49	+ 29,4
	105	54	0 G 48,5	6,3	6,7	+ 0,4
	106	60	1 G 149	58,7	57,6	- 1,1
	107	58	2 G 43	84,1	86,5	+ 2,4
	108	56	1 G 74	48,9	48,7	- 0,2
	109	59	2 G 104	92,1	141,3	- 10,5
		61	1 G 156	59,7		
	110	62	2 G 180	102,0	121,5	+ 19,5
	111	63	1 G 240	70,6	88,1	- 24,2
		64	1 G 19	41,7		
	112	68	1 G 201	65,5	75,3	+ 9,8
	113	66	0 G 150	19,6	130,9	- 8,4
		67	3 G 15	119,7		
Wiegenhoek	117	36	3 G 0	117,7	112	- 5,7
	118	37	1 G 72	48,7	98,0	+ 10,1
		38	1 G 0	39,2		
	119	39	1 G 21	42,0	44,7	+ 2,7
	120	33	1 G 129	56,1	124,0	- 11,1
Kerkhoek	120	93	0 G 196	25,6		
		94	1 G 108	53,4		
	126	2	1 G 23	42,3	42,2	- 0,1
Totaal				1781,2	1801,1	19,9

6.1 De percelen 106, 107, 108

De percelen 107 en 108 zijn gecompliceerde percelen, zowel voor wat betreft hun geografische ligging als de oppervlakte. Aanvankelijk heeft perceel 108 een oppervlakte van 2 G 74 R, waar in 1744 een deel van 1 Gemet af gaat en ten gunste komt van Dirk Smallegange, die dit stuk grond in erfpacht verkrijgt van de Armen van Sinoutskerke en wat toegevoegd wordt aan perceel 96 (30). Tussen perceel 96 en 108 ligt perceel 107 in een geografische boog om perceel 101 heen. Eén van de mogelijke toegangsroutes naar perceel 107 en 108 was via perceel 106, waar gedurende de gehele periode van 1596 – 1832 achter de registratie vermeld staat “*oost aen 't wegelinck*”. De percelen 106 en 107 waren tijdens deze periode eigendom van de Kerk van Sinoutskerke, perceel 108 van de Armen van Sinoutskerke (tabel 19, bijlage 1). Dit statische beeld van de eigenaren van de 3 percelen maakt dat hieruit nauwelijks conclusies omtrent hun ontwikkeling getrokken kunnen worden.

Figuur 20. De scheidulve tussen perceel 101 en 107, lopend van oost naar west

Een analyse van de baanders of gebruikers van de percelen over de periode 1596 – 1723 levert wat dit betreft aanzienlijk meer op (zie tabel 19, bijlage 1). De eerdere constatering dat de vroege eigenaren/gebruikers van de landhoeve aan de Noordweg 3, het voor wat de bedrijfsomvang betreft niet haalden bij de grootste boeren in de omgeving, wordt hiermee weer bevestigd. De 3 percelen van de instellingen worden in de vroegste periode (1596 – 1659) voortdurend gebaad door de opvolgende eigenaren van de toenmalige hofstede aan de Noordweg 2 in de Willem Wittenshoek (Jan Jorissen, Jan Crijnsse Jonge, Gillis Joosse, Geert Diercxsse). Zij waren met een ingeschat areaal aan bewerkt land van ongeveer 100 Gemeten wel toonaangevend met hun "*Hoff ende Boogaert*". Ook in de periode van 1659 – 1723 worden de 3 percelen niet verpacht aan de opvolgende boeren van de landhoeve op Noordweg 3. Perceel 106 wordt achtereenvolgens verpacht aan Marinis Piersse Verschuijle en Lindert Heyndricxss (van Oosten), eigenaren van het "*Hoff ende Boogaert*" aan de Noordweg 2, de percelen 107 en 108 worden in deze periode voortdurend gepacht door Geeraert Dircxssen, eigenaar van Tôôhuus op Noordweg 1.

Figuur 21. Nog in gebruik zijnde veedrinkput in perceel 106, links perceel 109

6.2 De percelen 109, 110, 111

De ontwikkeling van de 3 percelen 109, 110 en 111 verliep van een grote versnippering over 5 eigenaren in 1596 naar 1 eigenaar in 1751 (tabel 20, bijlage 1). Jan Cornelisse Croone, Jan Jorissen, Harrent Pierssen, Wolfaert van Schengen's Erfgenamen en Jan Ermans Weele waren in 1596 de vroegst geregistreerde grondeigenaren van deze percelen (31). Het aantal eigenaren van de 3 percelen verminderde in de periode 1596 – 1751 geleidelijk naar 4 (1617), vervolgens naar 3 (1638), naar 2 (1694) en tenslotte 1 eigenaar (1751). Een aantal van de transakties van deze percelen vinden we terug in de Schepenacten van Sinoutskerke.

Figuur 22. De veedrinkputten 109 en 110 met op de achtergrond de 3 boerderijen Noordweg 3, 2 en 1

Zo levert Jacob de Vriese, erfgenaam van Pieter de Vriese, op 8 februari 1690 aan de koper Gillis Udemans 2 Gemet 259 Roeden weiland voor £ 17.10 per gemet (32). Dit was in 1690 overeenkomstig de marktprijs, die in het decennium daarvoor al gedaald was van £ 24 naar £ 18 per Gemet. De oppervlakte is exakt de som van de 2 deelpercelen van perceel 111, de hier geregistreerde koper blijkt echter niet dezelfde als vermeld in de overloper van 1694, waar we Cornelia Vertregt als eigenares aantreffen (Tabel 20, bijlage 1). Bij de volgende verkoop van perceel 111 op 28 januari 1713 door Gillis Udemans aan Marinus Jobse Timmerman, wordt deze discrepantie grotendeels opgehelderd. Gillis Udemans verkoopt namelijk perceel 111 *“namens zijn moeder Cornelia Vertregt”* voor £ 17 per gemet (33).

Weer 10 jaar later, op 29 april 1723 levert Johan Oostdijk, *“exécuteur in de boedel van de weduwe van Marinus Jopse Timmerman, aan hem zelven”*, de percelen weiland 110 en 111 voor £ 18.5.0 per gemet. De totaaloppervlakte van 5 Gemet 139 Roeden is gelijk aan de som van de in de overlopers vermelde deelpercelen van 2 Gemet 180 Roeden, 1 Gemet 240 Roeden en 1 Gemet 19 Roeden (34). Op 4 april 1714 levert Gillis Udemans Jr., *“procuratie hebbend van zijn grootmoeder juffr. Cornelia Vertregt, aan zijn vader Gillis Udemans Sr.”*, een deel van perceel 109 ter grootte van 2 Gemet 104 Roeden voor £ 17 per gemet (35). Dit is in overeenstemming met de in de overlopers van 1709 en 1716 vermelde eigenaren, respectievelijk Cornelia Vertrecht en Gillis Udemans. De 2 deelpercelen weiland van 109, 2 Gemet 104 Roeden en 1 Gemet 156 Roeden worden op 19 november 1721 door Huijbrecht Eversdijk en Johan Oostdijk, beiden executeurs van Gillis Udemans, voor £ 14.5.0 per gemet verkocht aan Johan de Reuse (36).

Evenals bij de eerder genoemde percelen (106, 107, 108), kwamen de opvolgende eigenaren van de landhoeve er ook nauwelijks aan te pas voor wat het gebruik van de percelen grasland 109, 110 en 111 betreft (tabel 20, bijlage 1). De baanders waren in de eerste helft van de 17^e eeuw veelal eigenaar van de toonaangevende boerderij in de Willem Wittenshoek het *“Hoff ende Boogaert”* aan de Noordweg 2. Wat later was het met name Geert Diericxss met de boerderij Tôôhuus op Noordweg 1 die het gebruik van de percelen domineerde. Uitsluitend in 1694 treft men als baander van perceel 110 Jacob Huijbrechtse Meule aan, de toenmalige eigenaar van de landhoeve.

6.3 De percelen 112, 113, “aen genaemt 't Busken”

De percelen 112 en 113 waren in de vroegste periode aanvankelijk in bezit van 3 onafhankelijke eigenaren, de kerk van Sinoutskerke, de armen van Sinoutskerke en een partikuliere eigenaar (tabel 21, bijlage 1) (37). Het vermoeden dat de 2 percelen 112 en 113 toch een gemeenschappelijke noemer hebben, wordt bevestigd door het feit dat de 3 eigenaren de percelen steeds verpachten aan dezelfde gebruiker. In de eerste helft van de 17^e eeuw waren dat Jan Jorissen (1596 – 1624), Jan Crijnse de Jonge (1624 – 1638) en Gillis Joosse (1638 – 1652). In de tweede helft van de Gouden Eeuw worden ze langdurig gepacht door Geeraert Diericxse (Dircx, Dirckse, Dierixs) (1652 – 1709), daarna nog door Johannes Pover inde Westcraijert (1709 – 1723). Hierna worden de pachters niet meer vermeld in de overlopers.

Figuur 23. Gemeenschappelijke veedrinkput van de percelen 112 en 113

De 2 instellingen houden hun bezit de gehele 17^e eeuw vast, tot ze hun eigendom op 16 november 1697 overdragen aan de eigenaar van het middelste deelperceel, op dat moment Marinus van Ossewaarde (38). Het feit dat vanaf dat moment de percelen 112 en 113 steeds in eigendom zijn van dezelfde eigenaar, is een volgende bevestiging van de stelling dat ze veel gemeenschappelijk hadden. Ook in de overlopers zien we de eigendomswisseling bevestigd, zij het wat later in 1709. Marijnus van Ossewaarde had eerder al het grootste stuk van perceel 113 (3 Gemet 15 Roeden) gekocht voor £ 30 per gemet, wat in de overloper van 1666 weer bevestigd wordt (39). Een volgende aanwijzing dat de percelen 112 en 113 definitief bij elkaar horen, is de transactie van 5 Gemeten 66 Roeden, het totaal van de 3 deelpercelen (150 R + 3 G 15 R + 1 G 201 R) weiland voor £ 20.1.0 per gemet op 24 februari 1714 (40). Op deze datum verkopen de kinderen en erfgenamen van burgemeester Marinus van Ossewaarde de percelen als één geheel aan Gillis Adrs. Hoogerheijde, bevestigd in de overloper van 1716. Op 5 februari 1729 zien we tenslotte nog de verkoop van het geheel van Gillis Hoogerheijde naar Johannes de Vriese, bevestigd in de overloper van 1730 (41). De prijs (£ 90 voor het totaal) is dan inmiddels in ruim 60 jaar gezakt tot ongeveer de helft, £ 17 per gemet.

De toegang tot de percelen 112/113 is niet geheel duidelijk. Indien aan de zuidkant “*het Busken*” de toegang vanuit het Feytersweegje blokkeerde, bleef er weinig anders over dan de toegang vanaf de Noordweg en het wegeling 251. Van hieruit zal men dan via de percelen 109 of 110 toegang hebben moeten krijgen. Nu zijn gedurende de 17^e eeuw de pachters van perceel 110 dezelfde als van 112 en 113 (Jan Jorissen, Jan Crijnse de Jonge, Gillis Joosse, Geert Diericxs). Vanaf 1694 zijn de gebruikers van perceel 110 echter anderen (Jacob Huybrechtse Meule, Marinus Jobze Timmermans) en zullen de pachters van 112 en 113 een soort recht van overpad verkregen moeten hebben. Indien de weilanden gebruikt werden om jonge runderen te vetmesten, kon dit met twee maal per seizoen wellicht opgelost worden. De naam van één der laatst geregistreerde pachters, Johannes Pover inde Westcraijrt, doet vermoeden dat hij daar niet dagelijks kwam om zijn koeien te melken.

6.4 Percelen 90, 91, 92 en hun bereikbaarheid en begrenzing

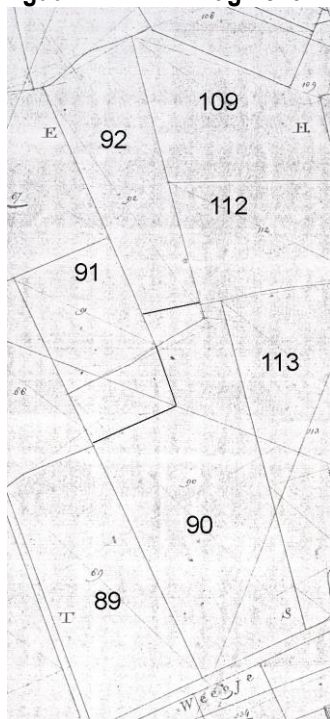
De drie percelen weiland 90, 91 en 92, centraal gelegen in de Thijshoek, zijn alleen toegankelijk via het onverharde Feytersweegje. Bij het onderzoek aan deze percelen is het opvallend dat de oppervlakte van de individuele percelen, zoals geregistreerd in de overlopers, significant afwijkt van de eerste kadastrale gegevens (zie figuur 26).

Figuur 26. Vergelijking oppervlakte gegevens vanuit verschillende bronnen

Perceel	Oppervlakte G en R	Overloper Are	Opp. OAT Are	Vershil Are	Vershil (%) %
90	4 G 160 R	177,89	190,90	+ 13,01	+ 7,3 %
91	1 G 287 R	76,78	52,20	- 24,58	- 32,0 %
92	2 G 23 R	81,49	93,40	+ 11,91	+ 14,6 %
Totaal	8 G 170 R	336,16	336,50	+ 0,34	+ 0,1 %

De totale oppervlakte van de 3 percelen, omgerekend naar are, is echter voor beide bronnen weer gelijk. Wellicht heeft dit iets te maken met het feit dat al vanaf 1723 de 3 percelen in handen zijn van dezelfde eigenaar en waarschijnlijk ook gebruiker. Het was in 1723 Jan de Reuse en daarna achtereenvolgens Jan Verschuijl, het geslacht Noorthoek en tenslotte Jakob Janse Boogers, landbouwer te Baarsdorp, die eigenaar waren van de drie percelen (zie tabel 13, bijlage 1).

Figuur 27. Fragment minuutplan met mogelijke vroege verkaveling perceel 90, 91 en 92

Indien één van deze opvolgende eigenaren in de 100 jaar tot de kadastrale inmeting, de scheidulven tussen de 3 percelen, die de grenzen markeerden tussen veel individuele (deel)percelen, verlegd hebben, is dit wellicht niet geregistreerd in de overlopers. De polder- en dijkslasten werden immers betaald door dezelfde eigenaar. Toen de 3 percelen in de periode 1820 – 1830 werden ingemeten is men blijkbaar afgegaan op de laatst aangelegde scheidulven als perceelsgrenzen. In theorie is vrij eenvoudig aan te geven hoe de oorspronkelijke verkaveling van de 3 percelen vòòr 1723 geweest zou kunnen zijn (zie figuur 27).

Door van perceel 90 en 92 een stuk af te halen en bij 91 een flink stuk bij te tekenen, komt men op de mogelijke verkaveling zoals deze al in 1596 was. Van deze vroege verkaveling is overigens op de satellietopname (figuur 27) niets meer te zien. Een andere mogelijkheid is dat er voor 1723 een uitweg voor perceel 91 over perceel 90 gelopen heeft waardoor het eerste een stuk groter was. In de vroege periode tussen 1596 en 1723 waren perceel 90 en 92 in bezit van dezelfde eigenaar en in gebruik bij dezelfde baander, terwijl perceel 91 een andere eigenaar en gebruiker had (tabel 13, bijlage 1). De vroegere onafhankelijkheid van perceel 91 blijkt ook uit de daar nog liggende veedrinkput (figuur 28).

Figuur 28. De veedrinkput in perceel 91, op de achtergrond de meidoornstruiken op de grens van perceel 88

In 1596 is Cornelis Tolman nog baander van de drie gemeenschappelijke percelen, die dan in bezit zijn van Blaes Christiaens Weese 't Heynkensand (90, 92) en Jan Cornelis Croone (91). Hierna vindt lange tijd geen registratie plaats van de gebruikers, maar in 1638 zal Marinis Tolleman als gebruiker van perceel 91 toch op een bepaalde manier een uitweg gehad moeten hebben over perceel 90, dat toen in gebruik was bij Cornelis Willemse Dooman. In 1659 waren de percelen 90 en 92 eigendom van Catarijna van Ossewaarde, perceel 91 van Johan Hoogesteger. Uit een transactie van perceel 92 van 2 G 23 R van Catarijna van Ossewaarde naar Dingenis Nollens op 5 april 1663 blijkt, dat als zuidgrens "*het gemene wegeling*" wordt genoemd (42). Hiermee wordt waarschijnlijk het Feytersweegje (250) bedoeld, wat echter niet direkt aan perceel 92 grenst. Omdat zowel de ligging oost (Armen alhier, perceel 112), west (Johan Hoogesteger, perceel 91) als noord (verkoper, deel perceel 94) weinig twijfel laten bestaan over perceel 92, blijft dit een vraagteken. Hetzelfde is overigens ook het geval wanneer op 22 maart 1710 Adriaan de Jonge, schout te Wolphaartsdijck, perceel 91 verkoopt aan Pieter Danielse de Jonge, landman te Borssele (43). Ook hier wordt weer als zuidgrens het wegeling genoemd, terwijl perceel 91 niet direkt aan het Feytersweegje grenst. Ook hier wordt de ligging van perceel 91 weer bevestigd

door oost en noord de wed. van dhr. Dignus Nollens (perceel 90 en 92) en west de kerk alhier (perceel 88). Uit de akte van de overdracht van perceel 91 (1 G 287 R) van Pieter Danielse de Jonge naar Jan de Reuse, kunnen we opmaken dat op 13 februari 1712 de 3 percelen in bezit kwamen van één eigenaar (ligging: oost en noord, de koper, zuid het wegeling, west de kerk en armen alhier) (44). Dit is een bevestiging van de registraties in de overlopers, zij het dat het hier wat later vermeld is (tabel 13, bijlage 1).

Het vraagstuk van de ligging van de 3 percelen wordt weer ter discussie gesteld door de transactie van de percelen van Johan Verschuil naar Jacobus Noorthoek op 24 oktober 1754 (45). Hieruit zou men een opdeling van het complex van de 3 percelen kunnen veronderstellen in de richting zuid-oost naar noord-west. Dit is de lengterichting van de percelen en de richting van de ligging van enkele scheidulven (figuur 29).

Figuur 29. Centraal in perceel 90 liggende scheidulve

In onderstaande figuur 30 is de registratie van de drie percelen in de akte uit 1754 weergegeven, oost, zuid, west en noord van de belendende percelen. De erachter geplaatste getallen zijn de perceelnummers van deze percelen.

Figuur 30. De ligging van de percelen 90, 91 en 92 volgens een koopakte van 24 oktober 1754

Overloper	Minuutplan	Oost	Zuid	West	Noord
2 G 23 R	perceel 90 (deel)	Adriaan de Vriese (113)	Weegelink (250)	Den cooper (90)	Den cooper (92)
4 G 160 R	perceel 90/91 (deel)	Den cooper (90)	Weegeling (250)	Kerk alhier (89)	Den cooper (92)
1 G 287 R	perceel 92	Adriaan de Vriese (112)	Den cooper (90)	dhr. v.d. Bilt (88)	Comelis op 't Hof (94)

Door perceel 90 in de lengterichting in 2 delen te splitsen, de linkerhelft van perceel 90 en perceel 91 bij elkaar te voegen (4 G 160 R), aan de rechterhelft het perceel met oppervlakte 2 G 23 R toe te kennen en aan perceel 92 het derde perceel met oppervlakte 1 G 287 R, zijn zowel de oppervlakteverhoudingen als de ligging oost-zuid-west-noord in balans (figuur 30). Wat nu niet tot uiting komt, is de ligging van de scheidulven als perceelsgrenzen. Ook de geïsoleerde ligging van perceel 91, met dwars op de lengterichting nog een scheidulve, die bij de inmeting door het kadaster in 1820-1830 als perceelsgrens is gehanteerd, komt hierdoor niet tot zijn recht (figuur 31). De ligging van de veedrinkput in perceel 91 is een andere aanwijzing voor vroeger onafhankelijk gebruik van dit perceel weiland.

Tenslotte matchen ook de scheidulven in perceel 90 niet met de bovengenoemde oppervlakten. De vraag blijft dan ook of het perceel van 1 G 287 R matcht met perceel 91 of met perceel 92, conform de akte uit 1754.

Figuur 31. De opsplitsing in de lengterichting en de ligging van de scheidulven

7. De boerderij en landerijen in de kadastrale periode

Het beschikbaar komen van de minuutplannen en de registratie van alle percelen in 1832, betekende een verbetering van het eigendoms- en belastingrecht. Hoewel het uitkomen van de eerste, perceelsgewijze grondkaart van de Poel met de eerste perceelsnummers (minuutplan) in combinatie met de registratie van de eigenaren en de oppervlakte (Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels of OAT) een statische momentopname was, betekende de invoering van de kadastrale registratie in 1832 tevens een toename van de dynamiek in de grondregistratie (46). Zo werden splitsingen en verenigingen van percelen via verkenningen in kaart gebracht en uiteindelijk op hulpkaarten bevestigd, als wijziging van het minuutplan. Daarnaast werden opvolgende eigenaren van de percelen geregistreerd in zogenaamde kadastrale leggers, een op de persoon of instelling toegeschreven registratie van percelen onder een bepaald artikel nummer. Bovendien liep de nieuwe vorm van grondregistratie parallel met de registratie van de bevolking in de vorm van de burgerlijke stand en de bevolkingsregisters.

7.1 Ontwikkeling boerderij en erf

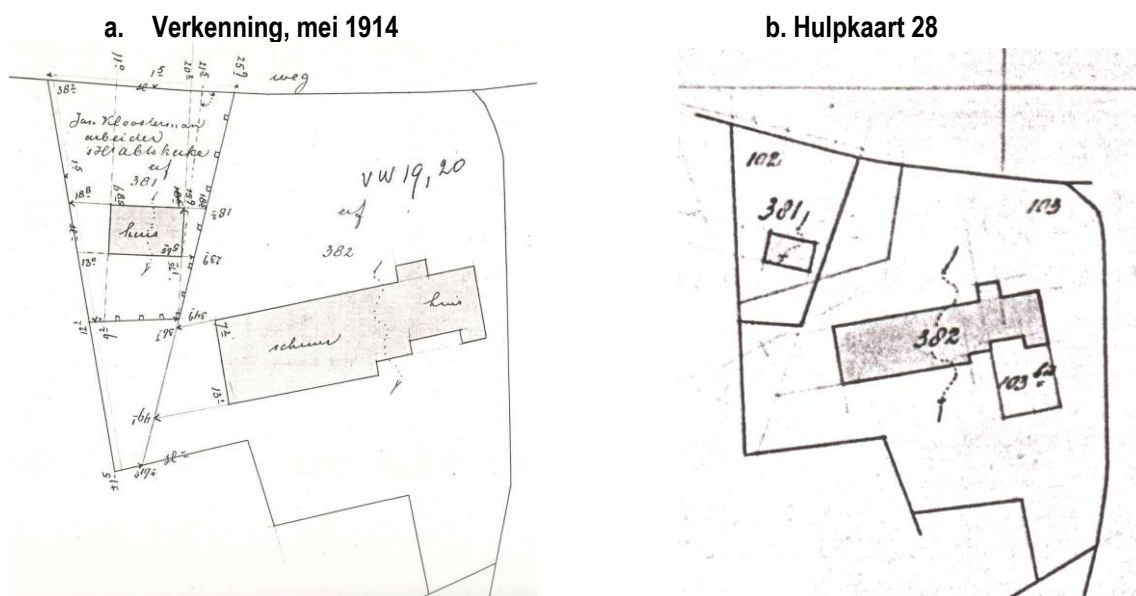
Als eigenaar van de landhoeve met erf aan de Noordweg 3 (perceel 102 – 105) treffen we vanaf 29 april 1785 Christiaan Jacobse Everse (19). Deze eigenaar van het Hoge Huis of Tôôhuus aan de Noordweg 1, breidde ten behoeve van zijn kinderen zijn bezittingen in of rond Sinoutskerke voortdurend uit. Hij bezat op een bepaald moment naast bovengenoemde boerderijen, ook de hofsteden "Poelzicht" op Sinoutskerke (47) en de "Oude Hoeve" te Baarsdorp. Zo reserveerde hij de landhoeve voor zijn oudste dochter Machaline Everse, geb. op het Hoge Huis op 22 januari 1765. Zij trouwt op 31 maart 1791 met Johannes Pieterse Maat, jongeman van 's-Heerenhoek (48). Aanvankelijk heeft Johannes Maat de boerderij wellicht in pacht gehad van zijn schoonvader, maar dan zien we op 13 juni 1801 toch de overdracht van de landhoeve door Christiaan Jacobse Everse aan zijn schoonzoon (20). Wanneer Johannes Maat op 3 augustus 1803 op ca. 40-jarige leeftijd komt te overlijden, trouwt Machaline Everse op 17 november 1804 voor de tweede keer met Jakobus Dirkse Sinke, jongeman van Kruiningen, geb. 31 januari 1769, wonende te Heinkenszand (49). Eén en ander vinden we bevestigd met de registratie in de overloper van 1807 van Jakobus Dirkse Sinke als erfpachter van een deel van het erf van de boerderij van de Armen van Sinoutskerke (Tabel 18 bijlage 1). Ook in de overlopers van 1814 en 1821 treffen we Jakobus Dirkse Sinke als erfpachter van het erf en eigenaar van de landhoeve.

Uit het eerste huwelijk van Machaline Everse met Johannes Maat worden in 1815 twee van de vijf kinderen (1792 – 1798) vermeld, namelijk Christiaan Maat, geb. 11 mei 1793, soldaat en Jacob Maat, geb. 10 juli 1798, landbouwer (50). Hiervan zou Christiaan Maat later trouwen met zijn tante Pieterrella Derto van het Hoge Huis (51). Zij was weduwe van Adriaan Everse, een broer van zijn moeder Machaline Everse. Jacob Maat zet de activiteiten op de landhoeve verder voort na de dood van zijn stiefvader Jakobus Dirkse Sinke (1820) en van zijn moeder Machaline Everse (1827). We zien dit bevestigd met zijn registratie in de overloper van 1828. Jacob Maat is daarmee de laatste telg uit het geslacht Everse die op de landhoeve geboerd heeft.

Volgens de overloper van 1835 en parrallel hieraan in de kadastrale registratie, is de volgende eigenaar van de boerderij Gerard Rapholm Haring, die de percelen 102 (weiland, voorheen bosch), 103 (huis & erf), 103bis (tuin), 104 (bouwland) en 105 (weiland) in bezit krijgt. Gerard Rapholm Haring, geb. 25 oktober 1798 arriveert omstreeks 1830 met zijn vrouw Geertruid Pijcke en 3 kinderen op de Noordweg 3 (52). Op grond van de kadastrale leggers blijft Gerard Rapholm Haring tot 1847 eigenaar van de boerderij (bijlage 2). In de tabel van bijlage 2 zijn de opvolgende eigenaren in chronologische volgorde gerangschikt met hun beroep en woonplaats. Hiervoor zijn de kolommen met de perceelsnummers, het legger artikel nummer en het tijdvak van het eigendom weergegeven. We zien hieruit dat na het vertrek van Gerard Haring in 1847, achtereenvolgens Adriaan Smallegange, Willem Wagenaar, Marinus van Weele en David Koster de boerderij in hun bezit hebben.

In 1883 neemt Johannes Cornelisz Kloosterman de hofstede over en boert hierop 30 jaar zonder iets aan de indeling van het erf met de 5 perceeltjes te veranderen (zie ook het fragment minuutplan van figuur 5). Er worden op de boerderij 3 kinderen geboren, waarvan Jan Kloosterman, geb. 12 november 1887, in het huwelijk treedt op 11 december 1913 met Martina Maatje op 't Hof (53). Het paar komt met vader Kloosterman een *“splitsing en vereeniging door verkoop en stichting”* van het erf overeen (54). In de praktijk betekende dit, dat Jan Kloosterman, arbeider te 's-Heer Abtskerke, een groot deel van perceel 102, plus een stukje van perceel 103 koopt van zijn vader en hierop een huis bouwt. Dit nieuwe perceel van 6 are 70 ca krijgt als perceelnummer 381 en wordt afgegrensd van het erf van zijn vader door *“houten palen”* (figuur 32).

Figuur 32. Nieuwe indeling van het erf van de boerderij in 1914

De rest van het erf (37 are 80 ca) wordt nu ook verenigd tot 1 perceel met nummer 382. Op dit kaartje, gemaakt bij een verkenning en opmeting in mei 1914, wordt door de landmeter verklaard: *“Ik heb kooper erop gewezen dat in de akte alleen nr. 102 vermeld staat, doch dat ook gekocht is van nr. 103, en dus de akte zal gerectificeerd moeten worden”*. Deze werktekening wordt tenslotte omgezet in een formele hulpkaart no. 28 (figuur 32b) (55).

Figuur 34.

De melkkoeien van veeboer Wim Rouw in perceel 101

7.2 Ontwikkeling omringende landerijen

De 5 deelpercelen, waar perceel 100 en 101 uit opgebouwd waren, kwamen al in het begin van de 18^e eeuw onder dezelfde eigenaar. Na een lange periode onder het geslacht Noordhoek, nam Jacob Janse Boogers, landbouwer te Baarsdorp in 1807 het eigendom van de twee percelen over (tabel 17, bijlage 1). Volgens het leggerartikel 344 behoudt Jacob Janse Boogers het eigendom van de percelen tot 1854 (bijlage 2). Helaas weten we niet of hij ook de gebruiker was, maar gezien de ligging van de 2 percelen, die de boerderij en het erf geheel omsluiten, ligt het meer voor de hand dat hij ze verpachtte aan de eigenaren van de boerderij. Dit is dan wellicht ook de situatie geweest met de daarop volgende eigenaren Pieterella de Baar, Laurus Jacobse Goense en Adriaan Goense, die ook allen een andere woonplaats hadden dan Sinoutskerke (bijlage 2). Ook voor een groot deel van de 17^e eeuw gold dat de eigenaar van de landhoeve, perceel 100 en 101 als baander gebruikte. Pas vanaf 1922 neemt de eigenaar van de boerderij, Jan Kloosterman, ook de percelen 100 en 101 in bezit. Dit blijft onder Jacob Johannes de Kok, Martina Maatje op 't Hof en tenslotte Willem Daniel Rouw ongewijzigd.

Figuur 35. De veedrinkput in perceel 109, met links op de achtergrond de koeien in 101 en rechts de boerderij

Het eigendom van de percelen 106, 107 en 108 verandert niet bij het uitkomen van de eerste kadastrale registratie en blijft in bezit van de Kerk van Sinoutskerke (perceel 106, 107) en de Armen van Sinoutskerke (perceel 108). Door het achterwege blijven van enige transactie in de voorgaande eeuwen, krijgen we ook voor het eerst in 1832 zicht op de cultuurtoestand van de 3 percelen. Volgens het kadaster staan perceel 106 en 107 geregistreerd als weiland en het lastig toegankelijke perceel 108 als bouwland, wat met 48 are 70 ca als een eiland tussen de weilanden ligt. In 1926 wordt dit perceel bouwland in een ruiling overgedragen aan de Kerk van Sinoutskerke (bijlage 2). In 1926 staat het nog steeds geregistreerd als bouwland, evenals in 1944. Pas in 1963 worden de 3 percelen overgeschreven naar de Kerk van 's-Heer Abtskerke, bijna 60 jaar na de afbraak van de Kerk van Sinoutskerke. In hoeverre de 3 percelen in deze periode nog steeds in gebruik zijn bij andere boeren uit de omgeving weten we niet (zie ook paragraaf 6.1). In ieder geval zijn de 3 percelen in het huidige landbouw- en veeteeltbedrijf van Willem Daniel Rouw geheel geïntegreerd in het om de boerderij liggende graslandcomplex.

Willem Marinisse de Jonge is in 1751 de eerste die de uit 5 deelpercelen bestaande percelen 109, 110 en 111 onder één eigendom brengt (tabel 20, bijlage 1). Dit blijft zo onder de opvolgende eigenaren Jan Hoondert Weezen en Pieter Pieterse Verdonk. In 1814 zien Jakobus Dirkse Sinke en Machaline Everse kans om perceel 109 aan te kopen van Pieter Verdonk. Na de dood van Machaline Everse in 1827 neemt de grondeigenaar van perceel 110, 111, 112 en 113, Pieter Doense, ook perceel 109 in bezit, waarmee hij de eerste is die alle 5 percelen onder 1 eigenaar brengt (tabel 20, 21, bijlage 1). In 1832 wordt aanvankelijk de hieropvolgende eigenaar van de boerderij, Gerard Rapholm Haring als eigenaar van perceel 109 geregistreerd. Zijn naam is echter doorgehaald en verandert in de Kerk van Sinoutskerke. Ook in het leggerartikel nummer 119 van Gerard Haring wordt in 1837 perceel 109 nog vermeld, maar ook hier zien we een overdracht naar 159/52, de Kerk van Sinoutskerke. In dit leggerartikel treffen we in 1838 achter perceel 109 een "*verbeterde tenaamstelling*" met de overbrenging van perceel 109 naar artikel 76/8, de grondeigenaren Pieter Doense, rentenier te 's-Gravenpolder en Leendert Woutersen, particulier te Middelburg, die dan alle 5 percelen 109 – 113 op hun naam hebben staan (bijlage 2). Na Pieter Wouter Woutersen neemt vanaf 1871 Victor Joseph Claeijssens, grondeigenaar uit Rijssel de 5 percelen over.

Figuur 36. Veedrinkput 110 met op de achtergrond de 3 boerderijen Noordweg 1, 2 en 3

In 1898 worden de 5 percelen overgedragen aan zijn dochter Mathilde Claeijssens, gehuwd met Edouard Victor Auguste Catoire, grondeigenaar te Rijssel. Na de dood van Edouard Catoire komen de percelen op naam van zijn vrouw en kinderen, Gaston Catoire, koopman te St. André bij Rijssel en Maximilien Auguste Arthur Catoire, grondeigenaar te Montaire (Evre). Hierna blijven de percelen vanaf 1921 tot 1968 in bezit van leden van het geslacht Catoire (bijlage 2). Tenslotte komt het gehele graslandcomplex van 5 percelen via Jacob Goense in 1968 voor het eerst in 400 jaar in eigendom en gebruik van landbouwer en veeteler Willem Daniel Rouw.

Figuur 37. De nog in gebruik zijnde veedrinkput in perceel 117

In de Wiegenhoek en ten dele in de Kerkhoek lagen de percelen 117, 118, 119, 120 en 126, die allen een relatie hadden met de landhoeve op perceel 103. Gedurende de gehele registratie van de baanders van 1596 – 1744 werd perceel 126 al gepacht door de eigenaren van de landhoeve (tabel 18, bijlage 1). Het eigendom van perceel 126 bleef tijdens de gehele periode van 400 jaar in handen van de Armen van Sinoutskerke (bijlage 2).

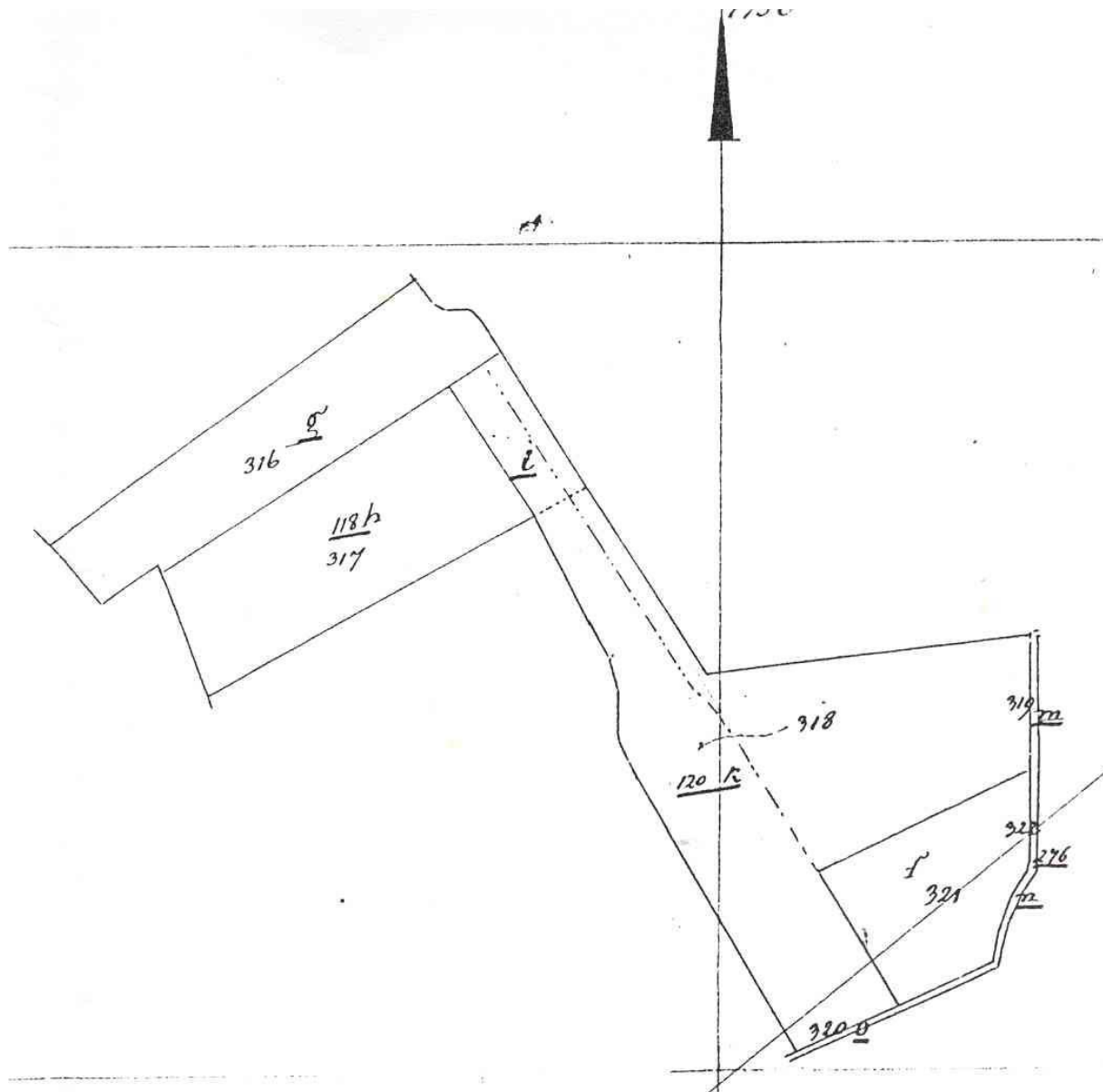
Figuur 38. Oogst van de voederbieten in oktober op perceel 126

Perceel 117 werd in het laatste kwart van de 17^e eeuw al gepacht door Huijbrecht Jacobsse Meule van de landhoeve (tabel 24, bijlage 1). Bij het begin van de kadastrale registratie wordt aanvankelijk Jacobus van de Linde, landbouwer te Heinkenszand, als eigenaar vermeld. Deze is echter vervangen door Cornelis Goense, die we ook aantreffen in de eerste kadastrale legger 289 (bijlage 2). Als eerste opvolgende eigenaar treffen we dan Bartholomeeus Vermande, deurwaarder te Heinkenszand, voordat in 1859 David Koster, landbouwer te

Sinoutskerke en eigenaar van de boerderij aan de Noordweg 3, het perceel in eigendom verkrijgt. Zijn opvolgers op de boerderij, Johannes Kloosterman, Jan Kloosterman en Jacob Johannes de Kok zijn ook de opvolgende eigenaren van perceel 117. In 1946 verkoopt Jacob Johannes de Kok het perceel van 3 Gemeten aan Dirk Hubrecht Cornelis Krijger, veekoopman te Goes, die het tot aan het eind van de periode in bezit houdt.

Figuur 39. Hulpkaart van de splitsing en herverdeling van perceel 118 en 120 in 1837

Van de percelen in het driehoekspunt van de Wiegenhoek, Kerkhoek en Thijshoek waren perceel 118 en 120 oorspronkelijk onderverdeeld in totaal 5 deelpercelen met aanvankelijk 5 verschillende eigenaren. Als baander van alle deelpercelen fungeerde echter gedurende de 17^e eeuw en begin 18^e eeuw steeds de eigenaar van de landhoeve (tabel 25, 26, bijlage 1). Met de publicatie van de tweede hulpkaart op 30 september 1837 vindt onder de noemer "*splitsingen op schriftelijk verzoek*" ook een herverdeling plaats van de oppervlakten van 118 en 120, eigendom van de Armen en de Kerk van Sinoutskerke (62) (figuur 39). Men komt hierbij voor een deel terug op de oppervlakte verhouding tussen de 2 percelen, zoals die al bestond sinds 1596 om de bereikbaarheid van perceel 120 te garanderen (zie ook de gevoerde discussie in paragraaf 5.1). Er wordt daarbij in totaal 8,6 are van

perceel 118 aan perceel 120 toegevoegd, waarmee de inloopstrook voor 120 verlengd wordt tot halverwege perceel 118.

Daarnaast wordt een splitsing doorgevoerd van perceel 118 in een deel van de Kerk van Sinoutskerke (perceel 316) en een stuk van de Armen van Sinoutskerke (perceel 317). Hiermee valt men terug op de situatie zoals die reeds bestond sinds 1758 (tabel 25, bijlage 1), waarbij perceel 118 eveneens bestond uit een noordelijk deel (300 Roeden) en een zuidelijk deel (372 Roeden). Het gebruik van beide stukken weiland was al vanaf 1652 in handen van de eigenaar van de landhoeve. Met de herverdeling van perceel 120 in 2 delen van de Kerk van Sinoutskerke (perceel 318) en de Armen van Sinoutskerke (perceel 321) wordt wellicht voor een deel weer teruggekomen op de oude verdeling in 3 stukken (zie tabel 26, bijlage 1).

Figuur 40. De splitsing en herindeling van perceel 118 en 120 in cijfers

	Oud perceel		Nieuw perceel	
	Perceelnr.	Oppervlakte	Perceelnr.	Oppervlakte
			316	42,6 are
			317	46,8 are

Totaal	118	98 are		89,4 are
			318	8,6 are
				101,4 are
			321	22,6 are

Totaal	120	124 are		132,6 are

In 1926 worden de 2 delen van de Armen van Sinoutskerke (percelen 317, 318) definitief overgedragen aan de Kerk van Sinoutskerke (bijlage 2). Tenslotte wordt het eigendom van alle 4 percelen 316, 317, 318 en 321 in 1963 overgenomen door de Kerk van 's-Heer Abtskerke.

Van perceel 119 is bekend dat het in de 17^e eeuw bouwland was, zowel bij een verkoop in 1676 (25) als bij een transactie in 1693 (26) staat het als "*zaailand*" geregistreerd. Huijbrecht Jacobsse Meule zag in 1676 kans om naast het gebruik, ook het eigendom van perceel 119 te verkrijgen. Het geslacht Meule van de landhoeve baande overigens een groot deel van de 17^e eeuw perceel 119, wat daarna in trek raakte bij opvolgende eigenaren van de hofstede 't Hooch Huys bij Sinoutskerke (tabel 24, bijlage 1). Ook volgens de eerste kadastrale registratie treffen we als eigenaar Janna de Witte, landbouwster te Sinoutskerke, wed. van Jan van Gils, de laatste eigenares van de hofstede op de vliedberg. In 1838 koopt Pieter Roetert Tak perceel 119 (240/48) en verkoopt het in hetzelfde jaar aan Gerard Rapholm Haring, landbouwer te Sinoutskerke en de nieuwe eigenaar van de landhoeve op perceel 103 (119/21). Toen stond het perceel echter niet meer als zaailand maar als weiland geregistreerd. Na Gerard Haring valt perceel 119 weer voor geruime tijd, bijna 100 jaar, in handen van beleggers of grondeigenaren. Het zijn achtereenvolgens Mr. Jacob Pieter Noiret de Bruijn, advocaat bij het gerechtshof in 's-Gravenhage, Johan Willem de Bruijn van Mariekerke, griffier bij het Hof van Zeeland te Middelburg en tenslotte Johan Willem Sprenger, werktuigbouwkundig ingenieur te Ginneken (bijlage 2). In 1931 ziet Jacob Johannes de Kok kans om perceel 119 weer bij de boerderij te trekken om het in 1967 met de boerderij en andere percelen over te dragen aan Willem Daniel Rouw.

De ontwikkeling van de opvolgende eigenaren van de percelen 90, 91 en 92 in de kadastrale periode begon met Jacob Janse Boogers, landbouwer te Baarsdorp, die volgens de eerste kadastrale registratie de 3 percelen weiland toen in bezit had. Hij staat als eigenaar vanaf 1838 geregistreerd onder artikel 344 (bijlage 2) en blijft dat ook tot 1854, waarmee hij bijna 50 jaar vol maakt (tabel 13, bijlage 1).

Figuur 41. Scheidulve tussen perceel 90 en 91 en veedrinkput in perceel 90

De daarop volgende eigenares is van 1854 tot 1880 Elisabeth Boogers, waarschijnlijk zijn dochter, gehuwd met Jan Batist Polfliet. Zij was winkelierster te Heinkenszand en behield de percelen wellicht uit beleggingsoverwegingen. Bij Joannes Pieter Roetert Tak van Poortvliet, grondeigenaar en commies van staat te 's-Gravenhage is het praktisch zeker dat hij de 3 percelen in 1880 koopt als belegging en ze vervolgens verpacht heeft aan een plaatselijke boer.

Door vererving gaan de percelen in 1906 over op de kinderen Tak van Poortvliet (artikel 1115), gevolgd door een scheiding in datzelfde jaar (artikel 1168) waarbij ze eigendom worden van Henriette Geertruid Tak van Poortvliet, gehuwd met mr. Johan Anthonie de Ranitz, advocaat & procureur te 's-Gravenhage. In 1933 vindt afkoop plaats van het jacht- en tiendrecht (zie artikel 1168) en daarna volgt weer een scheiding waarbij de kinderen uit de adellijke familie de Ranitz ieder voor 1/3 eigenaar worden van de percelen weiland. Ze blijven dan tot 1977 in bezit van het geslacht de Ranitz, het laatst via Jhr. Mr. Antoni de Ranitz, ambtenaar van de buitenlandse dienst, 2^e klasse te Parijs, en worden daarna verkocht aan de Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL) om tenslotte overgedragen te worden aan Staatsbosbeheer.

Figuur 42. Perceelsgrenzen en scheidulven in perceel 91 en 92

8. Samenvatting en conclusies

Bij de lokalisering van de oude landhoeve in de Thijshoek in de vroege periode, dienden zich door de beperkte beschikbaarheid van bronnen en de afwezigheid van grondkaarten, al direct een aantal problemen aan. Door het erbij betrekken van een analyse van de aanhef van de Kerkhoek uit de overlopers van Sinoutskerke over de periode 1596 – 1716, kon ook voor dit tijdvak een voorzichtige conclusie omtrent de plaats van deze hoeve getrokken worden. Deze was bovendien dezelfde als men zou verwachten wanneer er vanuit de huidige lokatie van de boerderij aan de Noordweg, via het minuutplan (1832) en de kaart van Hattinga (1748) verder geïnterpoleerd wordt naar 1596, namelijk in de hoek van de Noordweg en het wegeling dat de grens vormt tussen

de Thijshoek en Kerkhoek. Daarnaast kon de ligging van de landhoeve bevestigd worden met gegevens uit de Schepenakten van Sinoutskerke.

Door de slechts gedeeltelijke registratie van het erf van de boerderij in de overlopers, kon uitsluitend in combinatie met de schepenakten ook een beeld verkregen worden van de totale oppervlakte van het erf en de vroegste eigenaren en pachters van de boerderij. De oppervlakte van het erf blijkt met 1,5 Gemet ook in dezelfde orde van grootte te liggen, als geregistreerd in de OAT en het minuutplan met 49 are. Doordat de reeks pachters van het in de overlopers geregistreerde perceel van 150 Roeden praktisch identiek is aan de opvolgende eigenaren van de boerderij, is dit een bevestiging van het vermoeden dat het perceel deel uitmaakte van het erf. De transactie van pacht naar erfpacht van dit perceel in 1757 is hierin tevens bijzonder cruciaal geweest. Immers, ongeveer vanaf het moment dat de registratie van de baanders ophoudt, werden de erfpachters als eigenaar geregistreerd, waardoor ook een goede indruk ontstaat van de eigenaren van de boerderij over de gehele periode vanuit de overlopers.

Er is een analyse gemaakt van het bedrijf en de landerijen van de vroegst vermelde veeboer en akkerbouwer Dieric Wouters (1596 – 1617) en van de ontwikkelingen op de landhoeve onder 3 generaties Meule (1638 – 1702). Met het doel een globale indruk te krijgen van de landerijen die de opvolgende eigenaren van de landhoeve in Thijshoek in pacht of eigendom bewerkten en of ze daarmee behoorden tot de grotere boeren.

Dieric Wouters had uitsluitend pachtgronden in bewerking, verspreid liggend in de veldhoeken Thijshoek, Wiegenhoek, Kerkhoek en Noordhoek binnen de heerlijkheid Sinoutskerke. Met een oppervlakte van 35 Gemet 133 Roeden had hij geen onaanzienlijke hoeveelheid grond, maar hij kon toch niet tippen aan tijdgenoten als Jan Pierss Hollander ('t Hooch Huys) of Jan Jorissen (Willem Wittenshoek). Een opvallend kenmerk van zijn percelen grond is het aantal van 21 deelpercelen op een oppervlakte van bijna 14 ha, wat de versnippering en kleinschaligheid aangeeft, waarmee in de 17^e eeuw gewerkt moest worden. Het feit dat hij volledig pachtboer was maakte dat hij niet veel vrijheid had in de keuze van percelen. Soms moest hij zelfs de om zijn boerderij liggende percelen die hij in pacht had, aan andere grotere boeren of eigenaren laten. Het merendeel van de percelen pachtte hij van kerkelijke en sociale instellingen. De bereikbaarheid van al die perceeltjes werd in de meeste gevallen opgelost door aanleg van een wegeling, een inloopstrook of een uitweg. In sommige gevallen is de huidige situatie vergelijkbaar met die in de 17^e en 18^e eeuw en is men zelfs na het in kaart brengen via het minuutplan in 1832, hierop moeten terugkomen.

Hoewel Jacob Jacobsse Meule in 1638 op bescheiden schaal met 13 Gemeten 9 Roeden als pachtboer begon op de landhoeve, wist hij de oppervlakte die hij bewerkte in ruim 20 jaar toch meer dan te verdubbelen tot 30 Gemeten 231 Roeden. Bovendien had hij hiervan 20 % in eigendom en lagen er aan de Noordweg en het wegeling ook nog een aantal akkerbouw percelen. Hij verwierf ook meer percelen in pacht die in particulier eigendom waren in plaats van de instellingen, Jacob Jacobsse Meule was een echte ondernemer geworden. Bij de overdracht in 1661 naar de volgende generatie, Huijbrecht Jacobsse Meule, is er in totaal 72 Gemeten wei- en zaailand te verdelen. In 1666 heeft Huijbrecht Jacobsse Meule in de 11 veldhoeken van de heerlijkheid Sinoutskerke 55 Gemeten 39 Roeden in bewerking, dit is 77 % van het totaal. De resterende 23 % heeft hij waarschijnlijk gehad in de naburige heerlijkheden. Huijbrecht Jacobsse Meule bouwde tot 1687 zijn bedrijf in de 3 veldhoeken verder uit tot een aaneengesloten complex van landerijen aan het wegeling van 34 Gemeten 190 Roeden, met het zwaartepunt in de Thijshoek en Wiegenhoek. Tenslotte boert Jacob Huijbrechtse Meule als 3^e generatie nog op de landhoeve van 1693 – 1702. De hoeveelheid pachtgrond en de oppervlakte in eigendom, lopen in deze periode snel terug. Wanneer hij in 1702 de landhoeve voor £ 54 overdraagt aan Pieter Bennaart, zijn opvolger in de volgende 40 jaar, begint deze weer met een klein areaal van 11 Gemeten 69 Roeden, verdeeld over 10 percelen.

Een analyse is uitgevoerd van een aantal additionele percelen, die door hun ligging het beeld van een aaneengesloten graslandcomplex rond de boerderij aan de Noordweg moeten completeren. Hieruit blijkt dat er begin 19^e eeuw een aantal samenkomen bij dezelfde eigenaar en uiteindelijk na 370 jaar in bezit van grondeigenaren, in 1967 eigendom worden van de huidige veeboer en akkerbouwer van de boerderij Willem Daniel Rouw. Deze 5 percelen die in de vroegste periode in bezit waren van 8 eigenaren, grenzen aan de zuidzijde aan het Feytersweegje, waarvan de omgeving op de satellietopnamen gemarkeerd is door bossages, die reeds in de 17^e eeuw geregistreerd staan als "*west & noort aen genaemt 't busken*". Natuurmonumenten heeft deze dan ook onlangs ten onrechte verwijderd. De bereikbaarheid van de percelen heeft ondanks het grote

aantal eigenaren, door het beperkte aantal pachters en de beschikbaarheid van wegelingen, waarschijnlijk niet tot grote problemen geleid. Deze pachters waren in de 17^e eeuw veelal de toonaangevende, grote boeren uit de omgeving, in plaats van de eigenaar van de landhoeve. Een andere groep percelen bleef de gehele periode van bijna 400 jaar in bezit van de instellingen, de Armen en de Kerk van Sinoutskerke. Het statische beeld wat hierdoor van deze percelen ontstaat, wordt echter doorbroken met de registratie van de baanders, waaruit geconcludeerd kan worden dat deze percelen gedurende de 17^e eeuw eveneens verpacht werden aan grotere boeren in de omgeving.

Bij het opzetten van de kadastrale registratie in 1832, kwam de eerste perceelsgewijze grondkaart van de Poel beschikbaar, zodat men zich vanaf dat moment een goed beeld kon vormen van vorm, ligging en oppervlakte van de percelen. Door het beschikbaar komen van veldwerken, hulpkaarten en kadastrale leggers kwam er ook meer dynamiek in de grondregistratie. Uit een vergelijkende analyse van de oppervlakten van de percelen rondom de boerderij aan de Noordweg 3, zoals geregistreerd in de OAT (1832) en de overlopers (1596 – 1856) zijn soms aanzienlijke verschillen te zien. Wanneer de vergelijking echter gebaseerd wordt op de som van de 20 percelen van het aaneengesloten graslandcomplex inclusief het erf van de boerderij, blijken de oppervlakten vanuit de overlopers (36 Gemeten 249 Roeden of 1445 are) en de OAT (1465 are) slechts 20 are of 1,3 % van elkaar te verschillen. Dit verschil is eenvoudig te verklaren uit onnauwkeurigheid in de omrekening en het al dan niet meetellen van sloten, watergangen en zijkanten van de weg.

Uit een overzicht van de opvolgende eigenaren van de 20 percelen over de periode 1832 – 1981 blijkt dat gedurende de 19^e eeuw, grondeigenaren en instellingen als de Armen en de Kerk van Sinoutskerke, hun greep op het eigendom van de landerijen nog stevig behouden. De eigenaar van de boerderij heeft begin 19^e eeuw slechts het erf in bezit en pas in de loop van de 20^e eeuw worden de eerste percelen weiland zijn eigendom. Bovendien hadden hiervoor grotere boeren uit de omgeving, behalve de landerijen, soms ook de boerderij aan de Noordweg 3 in bezit. Zo breidde Christiaan Jacobse Everse van de hofstede het Hoge Huis aan de Noordweg 1 in de periode 1765 – 1830 zijn bezittingen voortdurend uit ten behoeve van zijn kinderen. Op een bepaald moment had hij ook de boerderij aan de Noordweg 3, de boerderij Poelzicht op Sinoutskerke en de Oude Hoeve te Baarsdorp in zijn bezit. Wanneer omstreeks 1830 één van zijn kleinzoons de boerderij aan de Noordweg 3 verlaat, continueren een reeks van eigenaren de landhoeve zoals geschetst op het minuutplan in 1832, tot in 1914 Jan Kloosterman door een huwelijk een vrijstaand huis bouwt, naast de boerderij op het erf van zijn ouders. Na nog een verbouwing van de oude hoeve in 1918, volgt in 1924 de sloop van het in de boerderij gebouwde huis, terwijl later de rietgedekte boerenschuur vervangen wordt. Op de boerderij voert thans de veeboer en akkerbouwer Willem Daniel Rouw een moderne agrarische onderneming.

Bronnen en noten

1. Gedoeld wordt hier op het wegeling met minuutnummer 251 wat de grens vormt tussen de Thijshoek en de Kerkhoek en wat vanaf de Noordweg in zuidelijke richting deze veldhoeken in loopt. De gememoreerde boerderij lag in de Thijshoek aan de Noordweg 3, in de hoek van de Noordweg en het wegeling. De in figuur 1 weergegeven luchtopname is gemaakt na 1924, toen de oude landhoeve een laatste verbouwing onderging.
2. Overlopers van de ambachtsheerlijkheid Sinoutskerke van 1596 – 1856, nrs. 426 en 427, Archief Waterschap Zuid- en Noord Beveland te Goes, aanhef Kerkhoek 1596 – 1716.
3. Fragment minuutplan met minuutnummers van Sectie D, Sinoutskerke, onderdeel van de gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp, nummer 103, het totale erf bestond uit de minuutnummers 102, aanvankelijk bosch later weiland, 103, huis & erf, 103bis, tuin, 104, bouwland en na 1785 ook 105, weiland.
4. De boerderij het Hoge Huis aan de Noordweg 1, in de volksmond Tôôhuus, ligt een paar honderd meter van de hier beschreven boerderij in de Kerkhoek op perceelnummer 138, voor de discussie over het Hoge Huis en 't Hooch Huys, zie 5
5. J.W. Minnaard, De hofstede 't Hooch Huys op de vliedberg bij Sinoutskerke, de Spuije, tijdschrift van de Heemkundige Kring de Bevelanden, aflevering 76, 12 – 23, voorjaar 2009, hier is aannemelijk gemaakt dat de naam het Hoge Huis voor de boerderij op 138 van later datum moet zijn dan 't Hooch Huys voor de hofstede op de vliedberg (perceel 191, 192) en wellicht zelfs pas dateert van 1838, toen de oude hofstede 't Hooch Huys werd gesloopt.
6. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 12, 9 april 1661, Jacob Jacobsse Meule voor zichzelf voor de helft en als vader en voogd van zijn onbejaarde 3 wezen voor 1/5 in de andere helft, Cornelis Jacobsse Meule en Marijnus Gandolfse, getrouwd met Jacobmijntje Jacobs Meule elk voor een 1/5 part, leveren aan Huijbrecht en Jacob Jacobsse Meule de jonge, 8/10 deel in een landhoeve in de hoek voor Thijshoek op eigen erf, Oost het wegeling, Zuid Marijnus Corstiaens, West de Armen alhier, Noord de Herenweg, met 72 Gemet wei- en zaailand.
7. J. de Jonge, Sinoutskerke, Register van Schepenacten RAZE 3501, 1660 – 1739, Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Zeeland, PRAE-1600 club, werkgroep voor de studie van middeleeuwse genealogische en historische bronnen, transcriptie en bewerking, Bergen op Zoom, februari 1993.
8. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 41, 11 augustus 1671, Huijbrecht Jacobsse, Jacob Jacobsse en Cornelis Jacobsse Meule leveren aan Dierk Janse Huijge namens en ten profijte van Maaijken Adriaans, weduwe van Jacob Jacobsse Meule, de helft van een weiland in de hoek voor Thijshoek van 2 Gemet 174 Roeden (perceel 87), Oost dhr. dr. Nolens, Zuid Cornelis van Oostee, West Cornelis Marinisse de Jonge, Noord Geeraert Dierxse, nog een wei van 296 Roeden (deel perceel 100), Oost Geeraert Hoogesteger, Zuid de Kerk alhier, West de erfgenamen van Cornelis Dierxsen, Noord de Herenweg (Noordweg) voor £ 93.20 den hoop.
9. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 92, 14 februari 1693, Huijbrecht Jacobsse Meule levert aan Jacob Huijbrechtse Meule een landhoeve in de hoek voor Thijshoek op 1 Gemet eigen erf, Oost het wegeling, Zuid de erfgenamen van Ds. Hoogesteger, West de Kerk alhier, Noord de Herenweg voor £ 19.
10. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 111v, 3 februari 1702, Jacob Huijbrechtse Meule levert aan Pieter Bennaart een hoeffe aan de Noordweg op 1 Gemet eigen erf, Oost het wegeling, Zuid Jan de Reuse, West de Kerk alhier, Noord de Herenweg, voor £ 54.4.8
11. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 22v, 8 maart 1743, Dirk Smallegange, heer in den boedel van Pieter Bennaart, levert aan "*sig selven*" (Dirk Smallegange) een "*Hoefsien, erve en gevolge*" voor £ 26 Vls, Oost 't wegeling, Zuid Adriaan Marinisse Noorthoek, West Kerke Sijnoutskerke, Noord den Heerenwegt, nog 160 Roeden zaaijland voor £ 10 Vls den hoop, Oost burgemeester Boudewijn Verselewel erven, Zuid Adriaan Marinisse Noorthoek, West dhr. Predikant mr. H.F. de Loos, Noord den Heerenwegt.
12. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 47, 29 maart 1754, Schout Smalleganges Weduwe levert aan Jacob Bruunooge een Hoeffe en Erve voor £ 25 Vls, Oost het wegeling, Zuid Marinis Noorthoek, West de Kerke van Sinoutskerke, Noord de Heerenwegt
13. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 61, 10 juni 1757, Marinis van Steveninck, procuratie hebbend van de Ambachtsheeren van Sinoutskerke, levert aan Jacobus de Wijn een "*partie weije*" op erfpacht van den Armen alhier van 150 Roeden (perceel 103 van het erf van de boerderij), Oost Jacobus de Wijn, Zuid Jan Noorthoek, West Jan Noorthoek, Noord den Heerenwegt.
14. Overloper Sinoutskerke, Thijshoek, volgnummer 52, naar aanleiding van deze transactie staat vanaf 1758 dit deel van het erf van de boerderij op perceel 103 in de overlopers geregistreerd als "Pieter Baas, erfpacht van de Armen alhier" onder de eigenaren. Dat de eigenaar van de boerderij, de pachter van dit stuk erf, met ingang van

1757 het erfpachtsrecht verkrijgt, was daarom zo cruciaal omdat dit aansloot op de periode van registratie van de pachters van dit perceel, die identiek waren aan de eigenaren van de boerderij over de periode 1596 – 1751. Hiermee krijgen we een compleet beeld van de eigenaren van de boerderij over de periode 1596 – 1835.

15. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 61, 10 juni 1757, Jacobus de Wijn levert aan Pieter Baas een Hoefje met enige Vroone voor £ 52-10, Oost 't Weegelinck, Zuid Jan Noorthoek, West Verkooper, Noord den Heerenwegt, nog aldaar 50 Roeden Weye op erfpacht, Oost den Kooper, Zuid Jan Noorthoek, West Jan Noorthoek, Noord den Heerenwegt.
16. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 83, 18 april 1766, Pieter Baas levert aan Blaas Huybregtse Reijnhout, een Hoefje leggende in Voorthijshoeke met 150 Roeden erfpacht van de Armen alhier voor £ 50 den hoop, Oost 't Wegelinck, Zuid Jan Noorthoek, West Jan Noorthoek, Noord de wegt.
17. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 91, 2 maart 1770, Blaas Huybregtse Reynout levert aan Cornelis Veele een Hoefje leggende in Voorthijshoeke met 150 Roeden erfpacht van den Armen alhier voor £ 50 den hoop, Oost 't Wegelinck, Zuid Jan Noorthoek, West Jan Noorthoek, Noord de wegt.
18. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 92v, 3 januari 1772, Cornelis Veele levert aan Blaas Reynout een Hoefje staande op Ambagtsheeren Vroone en op 150 Roeden erfpacht van den Armen alhier voor £ 3-10-8, Oost 't Wegelinck, Zuid Jan Noorthoek, West Jan Noorthoek, Noord de Wegt
19. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 107v, 29 april 1785, Blaas Huybregtse Reynout levert aan Christiaan Everse een Hoefje met 150 Roeden erfpacht van de Kerke alhier voor £ 75 den hoop, inclusief 1 Gemet 6 Roeden zaaijland in Willem Wittenshoek, Oost 't wegelink, Zuid Jan Noorthoek, West Jan Noorthoek, Noord de wegt.
20. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 129v, 13 juni 1801, Compareerde voor Schout en Schepenen van Sinoutskerke, Christiaan Everse en levert na drie sondagse geboden vrij en onbelast aan zijnen cooper Johannes Pieterse Maat een hoefje staande onder Sinoutskerke in Voortijshoeke op 48 ½ R nog aldaar Erfpacht 0 G 150 R waar voor jaarlijks moet worden betaald 6/3 ,BDG oost 't wegelink, zijt de kerke alhier, west Jan Noorthoek wed., noort de weg, nog aldaar 0 G 136 R, nog aldaar 2 G 217 R, nog aldaar 0 G 293 R, nog aldaar 1 G 198 R, BDG oost Jan Noorthoek wed., zijt Marinus Bruijnooge, west Daneel Booman, noort de weg, nog aldaar 1 G 50 R, BDG oost Jan van Gilst, zijt Jan Vrooland wed., west den arme alhier, noort de weg, nog aldaar in Wullem Witteshoek 1 G 6 R, BDG oost den armen alhier, zijt de weg, west en noort Jan Geerse, nog aldaar 2 G 80 R, BDG oost Jan de Baar, zijt de weg, west en noort Jan van Gilst, nog aldaar 0 G 242 R, nog aldaar 2 G 200 R, nog aldaar 1 G 81 R, nog aldaar 1 G 280 R, BDG oost en noord Christiaan Everse, west Jan van Gilst, zijt de weg, nog aldaar 3 G 15 R, nog aldaar 100 R vronoen, BDG oost de weg, zijt Christiaan Everse, west Willem Westveer, noort de Watergang, nog aldaar in den Noorthoek 2 G 225 R, nog aldaar 2 G 60 R, BDG oost Jan van Gilst, zijt de weg, west Jan van Gilst, noort Domes Vermet, nog aldaar 2 G 226 R, BDG oost Jan de Winter, zijt de weg, west 't wegelink, noort Jan de Winter, nog aldaar 2 G 113 R, BDG oost dhr. van Tilburg, zijt Jan de Winter, west 't wegelink, noort de kerke alhier, nog aldaar onder Baarsdorp in de Huybrechtse Gemerken 5 G 225 R waar onder 63 R vronoen, BDG oost de weg, zijt de watergang, west Willem Westveer, noort Cornelis Ketelaar, dus samen de nommer van 36 G 245 ½ R, de coop is £ 770 vls den hoop te betalen contant ter levering, baaten en lasten 1801 voor den koper tot Levering en 40ste penning incluijs.
21. Vanaf 1807 wordt een afsplitsing van perceel 101 (258 R) geregistreerd van 48,5 R, wat het latere perceel 105 wordt. Hierdoor blijft van dit deel van perceel 101 een oppervlakte van 258 – 48,5 = 209,5 R over. Perceel 105 wordt bij het erf van de boerderij getrokken en wordt vanaf 1807 dan ook achtereenvolgens eigendom van Jakobus Dirkse Sinke, Jakob Maat, Gerard Rapholm Harinck. Feitelijk was deze situatie al zo vanaf 1785 bij de aankoop van de boerderij door Christiaan Jacobsse Everse
22. De top-3 van boeren binnen de heerlijkheid Sinoutskerke, uitgedrukt in de grondoppervlakte die men in bewerking had, bestond in 1596 uit Jan Pierss Hollander ('t Hooch Huys) met 91 Gemeten 235 Roeden, Dierick Heijndricxss (Tôôhuus) met 71 Gemeten 220 Roeden en Jan Jorissen (Willem Witteshoek, boerderij op Noordweg 2) met 71 Gemeten 119 Roeden. Dierick Woutersss (boerderij in de Thijshoek) komt met 35 Gemeten 133 Roeden op de 7^e plaats. In 1666 volgt na Geert Diercxssse (Tôôhuus) met 154 Gemeten 143 Roeden, Joos Marcusse ('t Hooch Huys) met 110 Gemeten 198 Roeden en Jacques Moerdijck (Landhoeve Leeuwenburch/d' Oôhe Stee) met 65 Gemeten 45 Roeden, Huijbrecht Jacobsse Meule op de 4^e plaats met 55 Gemeten 39 Roeden.
23. Het damhek van de inloopstrook van perceel 120, bevindt zich eveneens bij het begin van perceel 118 ofwel ter hoogte van de perceelsgrens van perceel 118 en 119, dit is waarschijnlijk ook de situatie geweest in de vroege periode. Dat de situatie zoals getekend op het minuutplan niet geheel overeenkomt met de werkelijkheid, blijkt eveneens uit de publikatie van de hulpkaart op 30 september 1837, waarmee men onder meer door een

herverdeling van de oppervlakte van de percelen 118 en 120, voor een deel terugkomt op de oppervlakteverhouding zoals die al bestond sinds 1596.

24. Het zijwegeling wat tot aan perceel 114 de grens vormt tussen de Thijshoek en Wiegenhoek is niet meer zichtbaar op de satellietfoto's. Bij inspectie ter plaatse zijn aan het eind van het zijwegeling bij de perceelsgrens van 114 en 117 nog enkele resten waar te nemen.
25. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 54, 20 november 1676, Gillis Aarnoutse van Marselle, procuratie hebbend van Jonker Johan van de Werve levert aan Huijbrecht Jacobse Meule zaailand van 1 Gemet 21 Roeden in Wiegenhoek voor £ 30, Oost het wegeling, Zuid de Kerk alhier, West en Noord het gemene wegeling, ook aan de overlopers van de Wiegenhoek is onder volgnummer 39 de ontwikkeling van eigenaren en baanders van perceel 119 te volgen, die vanaf 1709 toeloopt naar eigendom en gebruik door de hofstede 't Hooch Huys op de vliedberg bij Sinoutskerke, zie ook tabel 5.
26. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 91v, 14 februari 1693, Huijbrecht Jacobse Meule levert aan Gillis Udemans namens zijn moeder Cornelia Vertrecht, zaailand in de Wiegenhoek van 1 Gemet 21 Roeden voor £ 19.15.0, Oost het wegeling, Noord het wegeling, Zuid de Kerk alhier
27. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 22v, 5 april 1663, Marijnis Gandolfs levert aan Huijbrecht Jacobsse Meule een wei van 1 Gemet 72 Roeden (deel 118) voor £ 38 per gemet, Oost Ons Lieve Vrouwen Gilde, Zuid de Armen van Goes, West het gemene wegeling, Noord de Kerk alhier. Nog voordat op 29 september 1663 de definitieve verdeling van hun moeders aandeel plaats vindt (zie ref. 28) vinden er dus al transakties plaats, in dit geval tussen de zwagers Marijnis Gandolfs, gehuwd met Jacobmijntje Jacobsse Meule, en Huijbrecht Jacobsse Meule.
28. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 27v, 29 september 1663, het college van schout en schepenen komt bij elkaar ten behoeve van de verdeling van de eigendommen onder Jacob Jacobsse Meule en zijn kinderen "*geprocrijeerd bij zijn eerste vrouw Piertge Cornelis*". Hierbij verkrijgt Jacob Jacobsse Meule onder meer in de hoek voor Thijshoek de weilanden van 2 Gemet 174 Roeden (perceel 87) en 296 Roeden weiland (deel perceel 100), Marijnis Gandolfse getrouwd met Jacobmijntje Jacobsse Meule krijgt onder meer in de Wiegenhoek een weiland van 1 Gemet 72 Roeden (deel perceel 118), Jacob Jacobsse Meule de jonge krijgt 3 Gemeten 227 Roeden zaailand en Cornelis Jacobsse Meule 1 Gemet 10 Roeden zaailand in Willem Wittenshoek
29. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 26v, 4 juli 1663, Huijbrecht Jacobsse Meule baant in de Wiegenhoek van het Vrouwengilde voor 27 schellingen per gemet, 1 Gemet 129 Roeden, Oost en Zuid de Kerk alhier, West Pieter Borselaar, Noord het wegeling, koper is Huijbrecht Jacobsse Meule voor £ 38 per gemet.
30. Overloper Sinoutskerke 1744, Thijshoek, volgnummer 57, hoe deze geografische verschuiving ingepast moet worden tussen perceel 108 en 96, waar 101 en 107 nog tussen liggen, is niet geheel duidelijk.
31. Overloper Sinoutskerke 1596, Thijshoek, volgnummers 59, 61, 62, 63, 64, percelen 109, 110, 111.
32. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 78, 8 februari 1690, Jacob de Vriese voor zichzelf en Reijnier Cornelisse voor zijn kinderen, te samen erfgenamen van Pieter de Vriese en zijn vrouw, leveren aan Gillis Udemans een wei in de hoek voor Thijshoek van 2 Gemeten 259 Roeden (perceel 111) voor £ 17.10, Oost en Zuid het wegeling, West Marijnis van Ossewaarde en Noord de erfgenamen van dhr. Bruijnes
33. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 139v, 28 januari 1713, Gillis Udemans namens zijn moeder Cornelia Vertregt, weduwe Udemans, levert aan Marinus Jobse Timmerman 2 Gemeten 259 Roeden wei voor £ 17 per gemet in de hoek voor Thijshoek, Oost en Zuid het wegeling, West dhr. Marinis van Ossewaarde erfgenamen, Noord de erfgenamen van dhr. Bruijns
34. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 161, 29 april 1723, Johan Oostdijk, als executeur in de boedel van de weduwe van Marinus Jobse Timmerman, levert aan "*hem zelven*" een wei in de hoek voor Thijshoek van 5 Gemeten 139 Roeden voor £ 18.5.0 per gemet, Oost het wegeling, Zuid Geertie Jans, West Gillis Hoogerheijde, Noord Johan de Reuse
35. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 142v, 4 april 1714, Cornelis Udemans, procuratie hebbend van zijn grootmoeder juffrouw Cornelia Vertregt, levert aan zijn vader Gillis Udemans 2 Gemeten 104 Roeden wei in de hoek voor Thijshoek voor £ 17.0.0, Oost de erfgenamen van Cornelis Bruijne, Zuid Gillis Hoogerheijde, West Jan de Reuse, Noord de Kerk alhier
36. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 158, 19 november 1721, Huijbrecht Eversdijk en Johan Oostdijk als executeurs van dhr. Gillis Udemans, levert aan Johan de Reuse een wei in de hoek voor Thijshoek van 2 Gemeten 104 Roeden voor £ 14.5.0 per gemet, Oost de weduwe Marijnis Jobse Timmerman, Zuid Gillis Hoogerheijde, West de koper, Noord de Kerk alhier, nog 1 Gemet 156 Roeden, Oost het wegeling, Zuid weduwe Marijnis Jobse Timmerman, West en Noord de Kerk alhier

37. Overloper Sinoutskerke 1596, Thijshoek, volgnummer 67, deelperceel van 113, 3 Gemeten 15 Roeden, achter het deelperceel wordt over de gehele periode "*aen genaemt 't Busken*" vermeld, waarmee waarschijnlijk bedoeld wordt op dicht struikgewas wat groeide rond het eind van het Feytersweegje
38. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 104, 16 november 1697, De gemene Ambachtsheeren van Sijnoutskerke leveren aan schout Marinis Valcke ten profijte van Marinus Ossewaarde, 150 Roeden wei van de Kerk alhier (deel perceel 113) voor £ 20 per gemet, Oost en Zuid Jolijna de Fouw, West en Noord de koper, nog 1 Gemet 201 Roeden van de Armen (perceel 112) voor £ 20 per gemet, Oost de koper, Zuid het wegeling, West Dignus Noltens, Noord de koper
39. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 29, 28 september 1665, Roe Pesijn, getrouwd met Susanna Walraven, en Johan Weijthuijsen, getrouwd met Catarijna Walraven, voor zichzelf mede in naam van Joris de Witte en Jacobus Jansse Westrate, getrouwd met Susanna de Witte en Jan Maes, weduwnaar van Johanna Hoedemaker, zal volgens procuratie voor het gerecht van Kieldrecht in de Doel op 3 juni 1665 alle erfgenamen van wijlen de comijs Cornelis de Witte, leveren aan dhr. Marijnus van Ossewaarde, 2 stukken wei in de hoek voor Thijshoek, 285 Roeden (deel perceel 94), Oost de Armen alhier, Zuid Doctor Nolens, West de erfgenamen van rekenmeester Hogesteger, Noord Daneel Jockers, en 3 Gemeten 15 Roeden (deel perceel 113), Oost de erfgenamen van Marijnus Doense, Zuid Adriaen van Noorden, West de Armen alhier, Noord de erfgenamen van Marijnus Corstiaensse, welke de erfgenamen als zijnde hun gemelde oom erfgenaam geworden bij testament in de goederen van zijn Huisvrouw Juffrouw Francijna Hoogesteger geprocr. bij Juffrouw Francijna Croon ter weeskamer van Goes verkocht voor £ 30 per gemet
40. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 143, 24 februari 1714, de kinderen en erfgenamen van burgemeester Marinus van Ossewaarde levert aan Cornelis Jacobus van der Maes, namens Gillis Adriaensse Hoogerheijde, een wei van 5 Gemeten 66 Roeden (perceel 112 en 113) in de hoek voor Thijshoek, Oost Marinus Jobse Timmerman, Zuid het wegeling, West Jan de Reuse, Noord Gillis Udemans voor £ 20.1.0 per gemet
41. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 169v, 5 februari 1729, Gillis Hoogerheijde levert aan Johannis de Vriese een wei in de hoek voor Thijshoek van 5 Gemeten 66 Roeden voor £ 90.0 , Oost Jan Snoek, Zuid het wegeling, West dhr. Verseweel (Verselewel), Noord Jan Snoep.
42. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 22, 5 april 1663, Dijnjenis Petri als gevolmachtigd door zijn moijje Juffr. Catarijne van Ossenboe levert aan Marijnus Piersse Verschuijle ten profijte van Dr. Dingenis Nollens als koper, weiland in de hoek voor Thijshoek, groot 2 Gemet 23 Roeden, oost de Armen alhier, zuid het gemene wegeling, west Johan Hoogesteegeer, noord de verkoper, voor £ 55-2-0 per Gemet
43. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 126, 22 maart 1710, Gillis Udemans namens Adriaan de Jonge, schout te Wolphaartsdijck, levert aan Pieter Danielse de Jonge, landman in Borssele, 1 Gemet 287 Roeden wei in de hoek voor Thijshoek, oost en noord de wed. van dhr. Dignus Nollens, zuid het wegeling, west de kerk alhier, voor £ 14
44. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 137v, 13 februari 1712, Pieter Danielse de Jonge levert aan Jan de Reuse 1 Gemet 287 Roeden wei in de hoek voor Thijshoek, oost en noord de koper, zuid het wegeling, west de kerk en armen alhier, voor £ 18
45. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1801, folio 50v, 24 oktober 1754, Marinis van Steveninck als mondelinge procuratie hebbende van Dhr. Johan Verschuijl, levert uit dien hoofde aan zijn cooper Pieter Pover, namens Jacobus Noorthoek, een weije leggende in Voorthijshoek, groot 2 Gemet 23 Roeden, BDG oost Adriaan de Vriese, zuid het weegelink, west den cooper, noort den cooper, nog aldaar 4 Gemet 160 Roeden, BDG oost den cooper, zuid het weegeling, west de kerke alhier, noort den cooper, nog aldaar 1 Gemet 187 Roeden, BDG oost Adriaan de Vriese, zuid den cooper, west Dhr. van der Bilt, noord Cornelis op 't Hof, dus te saame 8 Gemet 170 Roeden, de coop is £ 23 Vls per Gemet
46. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Minuutplan en OAT, Sectie D Sinoutskerke, gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke, Baarsdorp, 1832
47. J.W. Minnaard, Twaalf Generaties Minnaard op Zuid-Beveland, nummer 4, Poelzicht, de geschiedenis van een boerderij in de Poel en zijn bewoners, 20 november 1990
48. DTB-registers 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke, Baarsdorp, nummer 361, Zeeuws Archief te Middelburg
49. DTB-registers 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke, Baarsdorp, nummer 400, Zeeuws Archief te Middelburg
50. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1813 en 1815, Gemeente Archief Borssele, Heinkenszand
51. Huwelijksakten 's-Heer Abtskerke 1811 – 1932, aktenummer 4, Zeeuws Archief, Akten Burgerlijke Stand Zeeland vanaf 1811.

52. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1826, Gemeente Archief Borssele, Heinkenszand
53. Huwelijksakten 's-Heer Arendskerke 1811 – 1932, aktenummer 21, Zeeuws Archief, Akten Burgerlijke Stand Zeeland vanaf 1811.
54. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie D, Veldwerken, nummer 18, dienstjaar 1915
55. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie D, Hulpkaarten, nummer 28, mei 1914
56. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie D, Veldwerken, nummer 19, 14 maart 1919, dienstjaar 1920
57. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie D, Hulpkaarten, nummer 29, maart 1919, dienstjaar 1920
58. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie D, Veldwerken, nummer 20, 23 februari 1925, Hulpkaarten, nummer 30, februari 1925
59. Overlijdensakten Burgerlijke Stand 1811 – 1958, 's-Heer Abtskerke, aktejaar 1920, aktenummer 5, Zeeuws Archief, Akten Burgerlijke Stand Zeeland vanaf 1811
60. Overlijdensakten Burgerlijke Stand 1811 – 1958, 's-Heer Abtskerke, aktejaar 1921, aktenummer 3, Zeeuws Archief, Akten Burgerlijke Stand Zeeland vanaf 1811
61. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Kadastrale Leggers, serie 3, artikelnummer 1453, naast de genoemde percelen het erf betreffende, hadden zij eveneens perceel 100, 101, 117 en E-207, een weiland in de Jan Verwellenshoek onder Baarsdorp in hun bezit.
62. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie D, Hulpkaarten, nummer 2, 30 september 1837, in 1 hulpkaart worden hier correcties aangebracht op het minuutplan, van de percelen 67, 118, 120, 220, 236 en 276 (watergang).

Jaap Minnaard
Middelburg, januari 2024

HOOFDSTUK 5

ADRIAEN ADRIAENSSENS' HUIJS

De geschiedenis van Adriaen Adriaenssens' Huijs

en

de landerijen in Thijshoek

1596-1981

Jaap Minnaard
Middelburg, januari 2024

Adriaen Adriaenssen's Huijs en de landerijen in de Thijshoek

1.	Inleiding	3
2.	Adriaen Adriaensse, Thyshouck of Smallegange ?	3
3.	Adriaen Adriaensse en zijn "gebaande" landerijen	4
4.	Opvolgende eigenaren en baanders landerijen	7
4.1	Perceel 71, 72	7
4.2	Perceel 75, 76	8
4.3	Perceel 73, 74	8
4.4	Perceel 70	9
4.5	Perceel 67, 68, 69	9
4.6	Perceel 62, 63, 64, 65	11
4.7	Perceel 58, 59, 60, 61, 66	13
4.8	Perceel 54, 55, 56, 57	16
5.	Opvolgende eigenaren in de kadastrale periode	20
6.	Omringende landerijen en hun bereikbaarheid	25
6.1	Perceel 77, 79	26
6.2	Perceel 78, 80	28
6.3	Perceel 80, 81, 82, 83	28
6.4	Perceel 84, 85, 86, 87, 88, 89	31
6.5	De situatie na 1832	37
7.	Conclusies	40
8.	Bronnen en noten	43

Adriaen Adriaenssen's Huijs en de omliggende landerijen in de Thijshoek

1. Inleiding

Centraal in de beschrijving van een groot aantal percelen binnen de Thijshoek, staan het eerst geregistreerde perceel in de overloper van deze veldhoek, een vroone van 1 Gemet, die deel uitmaakt van perceel 72 met een daarop gebouwd huis of boerderij en een aantal "gebaande" landerijen (1). In 1596 is deze vroone eigendom van Pieter Marinusse in Goes en wordt dan "gebaand" of bewerkt door Adriaen Adriaenss. Daarnaast is er in de aanhef van deze overloper sprake van een huis van Adriaen Adriaenss, "*De houck voor Thyshouck ende begint van noorden inne voor Adriaen Adriaenss Huys*" (figuur 1).

Figuur 1. Aanhef overloper Thijshoek met Adriaen Adriaenss huis, 1596

Verderop in de overloper wordt hij ook wel Adriaen Adriaensse Thyshouck genoemd. Maar was dit slechts een pseudoniem? En hoe heette hij dan werkelijk? Adriaen Adriaensse had maar een korte geschiedenis in de Thijshoek, vanaf 1596 ongeveer 10 – 20 jaar. Wie waren zijn opvolgers op de landerijen die hij bewerkte? En hoe voltrok zich de geschiedenis van de andere percelen in de Thijshoek, ten westen van de lijn van de percelen 90, 91, 92, 94, 95?

2. Adriaen Adriaensse, Thyshouck of Smallegange?

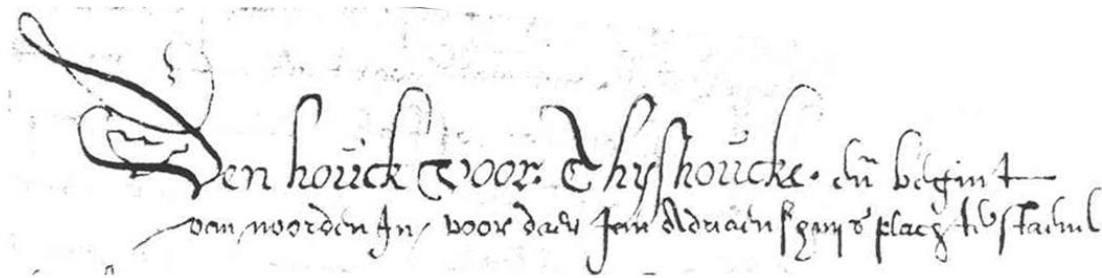
Adriaen Adriaenss Thyshouck had waarschijnlijk in 1596, hier op de hoek van de Thijshoekseweg en de Noordweg, op de vroone van perceel 72 zijn huis of boerderijtje staan. Het tweede genoemde perceel, eveneens in bezit van Pieter Marinusse in Goes, ligt "oost aan de wech", wat waarschijnlijk de Thijshoekseweg is. Dit perceel wordt eveneens gebaand door Adriaen Adriaenss Thyshouck en heeft een oppervlakte van 1 Gemet 89 Roeden. Met het eerstgenoemde perceel van 1 Gemet komt de oppervlakte van 2 Gemet 89 Roeden (90 are) goed overeen met de kadastrale oppervlakte van perceel 72 (89,4 are) (bijlage 1, tabel 5).

In hoeverre Adriaen Adriaenss Thyshouck ook de naamgever is van zowel de Thijshoek als de Thijshoekseweg, was de vraag. Een andere mogelijkheid is dat de hoeknaam al geruime tijd bestond en hijzelf of zijn omgeving achter zijn voornaam en patroniem de naam Thyshouck hebben gezet, om de koppeling van de persoon met de percelen grond en het huis of boerderijtje op de vroone in de Thijshoek, eenduidig te maken. In hoofdstuk 1 is deze vraag al grotendeels beantwoord (paragraaf 5.7). Adriaen Adriaensz, die woonde in de Thijshoek onder Sinoutskerke, verschijnt op 9 december 1605 met zijn broer Lucas Adriaensz uit 's-Gravenpolder, bij notaris Levendale voor een erfeniskwestie. Het betroffen leden van het geslacht Smallegange, want een Lucas Adriaensz Smallegange werd geboren omstreeks 1572 en heeft te 's-Gravenpolder gewoond. Hij had een broer Adriaen Adriaensz Smallegange, die te Sinoutskerke gewoond heeft, maar later in Krabbendijke woonde. Dit komt overeen met zijn vertrek omstreeks 1603 – 1617 als gebruiker van een aantal percelen grond in de Thijshoek. Verder hadden zij een broer Jan en twee of drie zusters.

Hoewel de registratie van de baanders in de overloper van 1617 op veel plaatsen ontbreekt, is het waarschijnlijk dat Adriaen Adriaensse dan inmiddels uit de Thijshoek is vertrokken. In de eerste plaats is dit af te leiden uit het feit dat de naam van Adriaen Adriaensse in deze overloper geheel ontbreekt en dat de percelen die wel geregistreerd zijn, dan inmiddels bewerkt worden door andere baanders. Bovendien blijkt uit de aanhef van de overloper van 1617, dat wellicht zijn huis of boerderij dan al gesloopt is: "*Den houck voor Thyshoucke ende begint van noorden inne voor daer Adriaen Adriaenss huys plach te staen*". In de aanhef van de overlopers van 1624 en 1631 treffen we nog steeds dezelfde tekst, terwijl Adriaen Adriaensse (Smallegange) dan wellicht al jaren boert op Krabbendijke. Vanaf 1638 verandert de aanhef nog van Adriaen Adriaensse in Jan Adriaensse,

zijn broer, en luidt dan *“Den houck voor Thyshoucke ende begint van Noorden inne voor en daer Jan Adriaenss huys placht te staen”*, ofwel, waar vroeger Jan Adriaensse's huis stond. (figuur 2).

Figuur 2. Aanhef overloper Thijshoek met Jan Adriaensse's huis in verleden tijd, 1638

Jan Adriaensse (Smallegange) was dus de laatste naamgever van het huis of boerderijtje in de Thijshoek, en blijft tot de laatste overloper in 1853 in de aanhef verankerd, doordat men vanaf 1638 steeds dezelfde aanhef bleef gebruiken.

Figuur 3. Perceel 71 en 72, gezien vanaf de Thijshoekseweg

3. Adriaen Adriaensse en zijn gebaande landerijen

Naast perceel 72 baande Adriaen Adriaensse in 1596 nog een aantal (deel)percelen in Thijshoek tot een totaal van 13 ofwel de kadastrale percelen 72, 71 (deel), 75, 76, 65, 54 (deel), 58, 59 en 60 (deel) met totaal oppervlak van 17 Gemeten 192 Roeden ofwel 6 ha 92 are (zie figuur 4). In de tabel van figuur 4 zijn naast de kadastrale perceelnummers, de volgnummers uit de overlopers, de oppervlakte in gemeten en roeden, de omgerekende oppervlakte in are's, de oppervlakte volgens de eerste kadastrale registratie in de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels (OAT) en de verpachter weergegeven. De oppervlakte van de deelpercelen is naar rato van de weergave volgens de overlopers, als kadastrale oppervlakte weergegeven. Adriaen Adriaensse baande in de periode 1596 – 1617 van perceel 71 uitsluitend het tegen zijn erf of vroone liggende noordelijke deel van 589 Roeden. Dit was evenals de 2 deelpercelen van 72 eigendom van Pieter Marinusse uit Goes. Deze grondeigenaar of verpachter moet wel belangrijk geweest zijn voor Adriaen Adriaensse, we zien hem namelijk herhaald terug in het overzicht van figuur 4. Het zuidelijke deel van perceel 71 (585 Roeden) was in 1596 in handen van Heijndrick Jacopsse Brouwer en werd gepacht door Cornelis Dignuss, die een boerderij had op 't Metje (perceel 143) (2). In 1603 werd dit deel van perceel 71 aangekocht door Huybe Dignuss en nog steeds gepacht door Cornelis Dignuss. De aan de Noordweg liggende percelen 73 en 74 waren eveneens in eigendom of in pacht door Cornelis Dignuss.

Figuur 4. Gebaande percelen in 1596 en 1603 van Adriaen Adriaenss Thyshouck

Perceel	Volgnummer	Opp. in G en R	Opp in are	Opp. OAT	Eigenaar
54 (deel)	20	2 G 17	80,70	82,5	Pieter Marinusse
58	81	1 G 178	62,52	57,0	Synoutskercke Steenwech
59	82	2 G 90	90,25	109,9	Pieter Marinusse
60 (deel)	80	0 G 432	56,51	53,8	Pieter Marinusse
65	13	1 G 53	46,17	104,3	Machiel Cornelisse
	16	1 G 189	63,96		Machiel Cornelisse
67	9	4 G 155	177,23	171,6	Geert Pierssen
68	8	0 G 444	58,08	56,2	Geert Pierssen
71 (deel)	4	0 G 589	77,04	83,3	Pieter Marinusse
72	1	1 G 0	39,24	89,4	Pieter Marinusse
	2	1 G 89	50,88		Pieter Marinusse
75	24	0 G 150	19,62	21,2	Ecce hic
76	25	1 G 37	44,08	100,7	Machiel Cornelisse
	26	1 G 168	61,21		Pieter Marinusse
86	79	1 G 205	66,05	63,5	Adriaen Drossert
			993,54	993,4	

De achter perceel 71 liggende percelen 75 en 76 werden in 1596 en 1603 eveneens bewerkt door Adriaen Adriaensse. Ze waren bereikbaar via perceel 71 of 73 en bestonden uit 3 delen, met als verpachters de Kerk van Sinoutskercke (perceel 75), Machiel Cornelisse en Pieter Marinusse (beiden perceel 76). We zullen hierna nog zien dat in 1680 een splitsing van perceel 76 plaats vond, die ook consequenties had voor perceel 71 (3). De begrenzing tussen de percelen 73, 75 en 76 is nog duidelijk zichtbaar op zowel de satellietopname (figuur 5) als in het veld (figuur 6). Deze begrenzingen worden gevormd door nog aanwezige scheidulven tussen 75 en 76 en tussen 75 en 73.

Figuur 5. Satellietopname met begrenzingen door scheidulven en verschil in cultuurtoestand percelen

Perceel 65 was verdeeld in 2 stukken en werd verpacht aan Adriaen Adriaensse door Machiel Cornelisse. Via dit perceel waren ook de door Adriaen Adriaensse gepachte percelen 58, 59 en 60 (zuidelijk deel) bereikbaar. De verpachters hiervan waren Synoutskercke Steenwech (perceel 58) en Pieter Marinusse (perceel 59, 60) (4). Van perceel 54 pachtte Adriaen Adriaensse slechts 2 Gemeten 17 Roeden, ongeveer de helft. De verpachter van dit deel, direkt grenzend aan perceel 62, was eveneens Pieter Marinusse. Perceel 54 was een gecompliceerd weiland, niet alleen doordat het opgesplitst was in 4 delen, maar bovendien de hoekgrens van de veldhoeken

Thijshoek en Hovendijke er op een grillige manier doorheen liepen. In 1603 ziet Adriaen Adriaensse kans om perceel 67 (4 Gemeten 155 Roeden) en 68 (444 Roeden) aan zijn pachtgronden toe te voegen van de verpachter David Geertsz Vernissius. Ook perceel 86, gemakkelijk bereikbaar via perceel 67, werd nog additioneel verkregen van de verpachter Jan Jacobsz Bom. We zullen hierna zien hoe de percelen 67 en 68 vanaf 1617 gedurende ruim 100 jaar verenigd werden tot 1 perceel van 6 Gemeten. Dit was exclusief het perceeltje van 1 Gemet 98 Roeden met de latere nummering 311, wat de gehele periode eigendom bleef van de Armen van Sinoutskerke (5).

Figuur 6. Perceel 75 begrensd door 73 en 76 met op de achtergrond de buurtschap Tôôhuus

Naast de beschreven landerijen met een totaal areaal van 25 Gemeten 96 Roeden, had Adriaen Adriaensse Thyshouck (of Smallegange) in de Willem Wittenshoek nog 2 Gemet 8 Roeden in bewerking en in de Agter Thijshoek 13 Gemet 228 Roeden. De totale hoeveelheid grond die Adriaen Adriaensse in 1596 baande binnen de Parochie van Sinoutskerke bedroeg 33 Gemet 128 Roeden, waarmee hij niet tot de grootste boeren behoorde. Ook de uitbreiding in 1603 met de percelen 67, 68 en 86 tot een totaal oppervlakte aan gebaande grond binnen Sinoutskerke van 41 Gemet 32 Roeden veranderde hier weinig aan. Toch moet Adriaen Adriaensse wel een boer geweest zijn met strategisch inzicht, omdat alle percelen die hij baande aan de Thijshoekseweg lagen. Dit betekende niet alleen dat het percelen waren die in het algemeen wat hoger lagen en zich dus beter leenden voor gebruik als bouwland, maar ook dat hij voor alle percelen een uitweg had naar de Thijshoekseweg. Zo kon hij zelfs de percelen 58, 59 en 60 vanuit de Thijshoekseweg bereiken via perceel 65 in plaats van via het Feijtersweegje (zie figuur 7). Hoewel men, zeker aan de Thijshoekseweg, de mogelijkheid had om bepaalde percelen in te zetten voor akkerbouw, is van de cultuurtoestand in de vroege periode niet veel bekend. Het merendeel zal echter ingezet zijn als grasland. Pas bij de eerste kadastrale registratie in 1832 zien we dat zelfs de percelen 71 en 72 in gebruik waren als weiland. Dat ze later toch weer omgezet zijn naar bouwland, wordt ook bevestigd door de satellietopname, waaruit tevens blijkt dat ook de percelen 68 en 69 bouwland zijn geworden (figuur 7).

Figuur 7. Fragment minuutplan en satellietopname van de percelen van Adriaen Thyshouck

4. Opvolgende eigenaren en baanders landerijen Adriaen Adriaensse

Wie waren de opvolgende baanders van Adriaen Adriaensse Thyshouck? En wie had deze percelen in eigendom? Voor de periode 1596 – 1832 zijn binnen deze context de percelen onderzocht, met als eerste de vroone op perceel 72, waarop de boerderij stond. Ook de historie van de direkt omringende landerijen, die Adriaen Adriaensse Thyshouck (of Smallegange) niet in pacht had, is hierbij beschreven.

4.1 Perceel 71, 72

De vroone van perceel 72 en het andere stuk van 1 G 89 R hebben over de gehele periode van 1596 – 1832 zowel dezelfde opvolgende eigenaar als dezelfde opvolgende baander gehad. Vanaf 1659 gold dit voor de 4 deelpercelen waaruit de percelen 71 en 72 toen bestonden (zie tabel 5, bijlage 1) (6). Pieter Marinusse uit Goes verkocht 3 deelpercelen tussen 1617 en 1624 aan Dierick Heyndricxs, die toen met de hofstede Tôôhuus (perceel 138) al tot de grote boeren behoorde en deze percelen dan ook in bewerking had. Tot 1659 had ongeveer de helft van perceel 71 (585 Roeden) nog een andere opvolgende eigenaar en gebruiker. In 1659 wordt Pieter van Noorden eigenaar en Geeraert Dircxssen baander van de 2 percelen grond. Geeraert Dircxssen, de zoon van Dierick Heyndricxs en schoonvader van Pieter van Noorden, was toen op Tôôhuus met de meest gebaande grond al uitgegroeid tot de grootste boer van Sinoutskerke. Nakomelingen van zijn broer Cornelis Diericxs nemen vanaf 1680 het bezit en gebruik van de percelen 71 en 72 over en zetten dit als baander voort tot de registratie hiervan in 1772 stopt. In 1680 vindt een kleine (administratieve) herverdeling plaats, waarbij onder volgnummer 27 een strookje grond van 78 Roeden bij perceel 71 gevoegd wordt, wat in mindering gebracht wordt op perceel 76. Dit is mogelijk een toegangspadje of weging geweest vanaf de Thijshoekseweg over perceel 71 naar 76, wat noodzakelijk was omdat de eigenaren en pachters steeds verschillend waren.

Op 17 augustus 1680 zien we de transactie van de 78 Roeden passeren (7). Verkoper is Heijndrick Hermanse Haijder en koper Dierick Cornelisse, die dan tevens eigenaar en baander is van perceel 71 en 72. De cultuurtoestand van het stukje grond is dan weiland en het wordt verkocht voor £ 19 per gemet, dus ongeveer £ 5 voor het toegangspadje. Wanneer Adriaan Stroosnijder op 6 augustus 1735 perceel 71 en 72 verkoopt aan *“secretaris Abraham de Vos, procuratie hebbend van predikant Cornelis Harings”*, is het geheel zaailand (8). De 5 deelpercelen van 71 en 72 plus het strookje van 78 Roeden, samen 6 Gemet 151 Roeden worden verkocht voor £ 6.10.0 per gemet.

4.2 Perceel 75, 76

De drie deelpercelen van 75 en 76 hebben over de gehele periode steeds één gemeenschappelijke baander gehad, te beginnen met Adriaen Thyshouck gevolgd door Marinus Ingels op Heynkensant (tabel 7, bijlage 1). Vanaf 1624 tot 1723, dus praktisch 100 jaar, zijn de baanders ook de eigenaar van 2 van de 3 percelen (baant selve). De eerste eigenaren van de drie deelpercelen zijn de Kerk van Sinoutskerke, Machiel Corneliss en Pieter Marinusse. De kerk behoudt de gehele periode zijn half gemet (perceel 75) maar de twee andere deelpercelen komen al in 1624 in dezelfde handen, eerst van Crystiaan Janss Jonge en later van Maerten Christiaense, wellicht zijn zoon. Het eigendom van de drie deelpercelen is aanvankelijk nog voor een groot deel in partikuliere handen, maar wordt uiteindelijk in 1723 toch eigendom van de instellingen : perceel 75 van de Kerk van Sinoutskerke en 76 van de Diaconie van Heinkenszand.

Figuur 8. Veedrinkput in perceel 73, juist ten zuiden van perceel 74

4.3 Perceel 73, 74

De drie deelpercelen van 73 en 74 waren tot 1744 in bezit van 3 verschillende eigenaren met 3 verschillende baanders (tabel 6, bijlage 1). Aanvankelijk in particulier eigendom, komen de 2 deelpercelen van 73 in 1744 samen in handen van de Diaconie van Heinkenszand. Perceel 74 was al vanaf 1596 eigendom van de Armen van Sinoutskerke, waarmee ze evenals perceel 75 en 76 uiteindelijk allemaal in bezit van de instellingen kwamen. Perceel 74 had na de beginjaren als opvolgende baanders steeds de boeren van de boerderij aan de Noordweg 3 (perceel 103). Op 22 maart 1710 wordt het kleinste deelperceel van 73, ongeveer 1/3 deel gelegen aan de Noordweg, door Matthijs Adriaanse Huijsman verkocht aan Cornelis Laurisse Traas (9). Tussen dit noordelijk deel van perceel 73, wat dan als zaailand geregistreerd staat, en perceel 74, loopt dan een wegeling om de bereikbaarheid van het zuidelijke deel van perceel 73, wat tot 1744 steeds verschillende eigenaren/gebruikers had dan het noordelijke deel, te garanderen. Op 14 september 1722 verkoopt de weduwe van Herman Hendriks (H)agda het zuidelijk deel van perceel 73 van 1 Gemet 167 Roeden aan de Diaconie van Heinkenszand voor £ 8.6.8 per gemet en dit deelperceel is dan weiland (10). Tenslotte gaat ook het kleinste deel van perceel 73 van 273 Roeden op 8 maart 1737 naar de Diaconie Armen van Heinkenszand voor £ 6 per gemet (11). Op dat moment was het weer in gebruik als weiland, kennelijk gebruikte men deze percelen regelmatig afwisselend als bouwland en weiland. Gezien de nog aanwezige veedrinkput zal het zuidelijke deel van perceel 73 meestal als weiland in gebruik geweest zijn (figuur 8).

4.4 Perceel 70

Dit is in twee opzichten een bijzonder perceel. Het is in 1832 volgens de kadastrale gegevens, één van de weinige percelen bouwland in het weidegebied, maar het is bovenal bijzonder doordat het vanaf 1596 tot ver in de twintigste eeuw in eigendom is geweest van de Kerk van Baarsdorp, het enige bezit van deze instelling in de Thijshoek (bijlage 1, tabel 4). In 1596 werd dit perceel van "*Ecce Baarsdorp*" met een oppervlakte van 1 Gemet 22

Roeden (42 are 11 ca) “gebaant” door Pieter Willems, in 1603 door Jan Pieterszoon Leeuwenburch en van 1624 – 1638 door Jan Marinusse de Jonge. Van 1652 tot 1666 was de pachter Jacques Moerdijk, in 1673 Cornelis Moerman en in 1680 Dirk Cornelisse. Dan breekt er een periode aan van bijna 80 jaar, dat het perceel gepacht wordt door 3 generaties de Leeuw, van 1687 tot 1723 door Stoffel Geerardtse de Leeuw, van 1730 tot 1758 waarschijnlijk door zijn zoon, Gerard de Leeuw en vanaf 1765 wellicht door zijn kleinzoon, Stoffel Gerard de Leeuw. Hierna zijn de gebruikers niet geregistreerd, ook niet in de kadastrale periode.

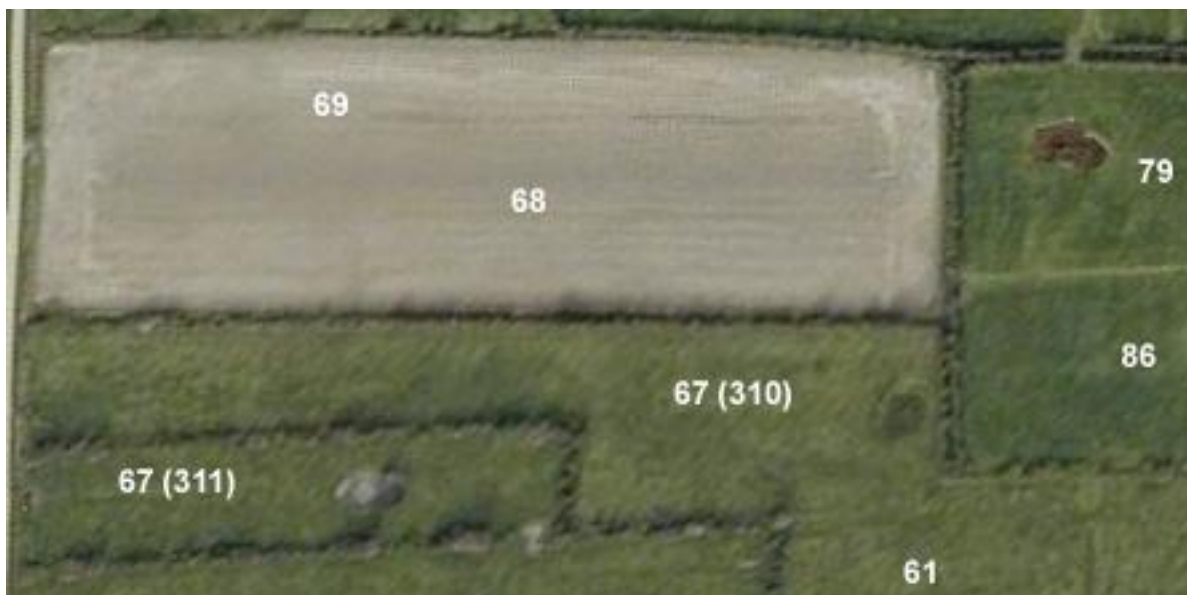
Figuur 9. Veedrinkput in het volledig met meidoornstruiken omzoomde perceel 70

4.5 Perceel 67, 68, 69

De tegen elkaar liggende percelen 67 en 68 zijn van 1596 tot 1617 anders verkaveld dan aangegeven op het minuutplan. Aanvankelijk was de oppervlakte 1 Gemet 144 Roeden voor perceel 68 en 4 Gemet 155 Roeden voor perceel 67. In 1596 waren beide percelen in bezit van Geert Pierssen, die ze ook baande. In 1603 was de eigenaar David Geertsz Vermissius en werden de twee percelen gebaand door Adriaen Adriaenss Thyshouck. Wellicht omdat ze in deze vroegste periode toch al dezelfde eigenaar en dezelfde baander hadden, werden de 2 percelen in 1617 samengevoegd tot één van 5 Gemet 299 Roeden. Deze situatie duurde tot 1723 toen Jacob Huijbrechtse Boonman en Pieter Adriaanse Pover ieder de helft (2 Gemet 299,5 Roeden) kregen en dit zelf ook baanden. Pieter Adriaanse Pover, die het nieuwe perceel 67 kreeg, behield dit met zijn nakomelingen gedurende de gehele 18e eeuw.

Figuur 10. Het bouwland van perceel 68, 69 en het gesplitste perceel 67 vanuit de satelliet

De opvolgende eigenaren en baanders van perceel 68 en 69 waren steeds verschillend. Vanaf 1758 krijgen deze percelen dezelfde eigenaar (Marinis Musch) en wellicht dezelfde baander (tabel 4, bijlage 1.). Hierna waren de percelen achtereenvolgens in bezit van de vrouw van Jacobus Constant en het geslacht Bruinooge. Toch

worden de percelen 68 en 69 ook op het minuutplan en de bijbehorende registratie als onafhankelijke percelen geregistreerd.

Figuur 11. Twee verschillende damhekken voor de twee deelpercelen van 67

Perceel 67 was reeds in de vroegste periode gesplitst, het wordt dan tussen 1596 – 1856 geregistreerd in de overlopers als twee delen, het eerste van 2 Gemeten 299,5 Roeden en het tweede deel van 1 Gemet 98 Roeden. Naast de overeenkomst van oppervlakte, is vanaf 1814 – 1849 ook de overeenkomst van eigenaren een sterke aanwijzing dat we hier met dezelfde delen van perceel 67 te maken hebben. In genoemde periode waren de Armen van Sinoutskerke eigenaar van het kleinste, zuidelijke deel (D-311) en Leintje Johannesse Mijnheeren of Janis Mijnheeren, later Cornelis de Baar, waren eigenaar van het noordelijke deel D-310. Als de feitelijke situatie al ver voor 1832 zo was, zijn ook de perceelsscheidingen (sloten, meidoornhagen) en veedrinkputten wellicht veel ouder. Al in 1596 is perceel D-311 eigendom van de Armen van Sinoutskerke en zal dat blijven tot in de 20^e eeuw. Het wordt dan gepacht door Dieric Woutersen. Het noordelijk deel van perceel 67, D-310 is dan in handen van Geert Pierssen, die het ook in gebruik heeft. Zowel het eigendom als het gebruik van de percelen D-310 en 311 was toen in verschillende handen. Dit blijft zo tot 1638 wanneer Bartholomeus Janssen perceel D-310 in eigendom heeft, en beide percelen in gebruik (zie figuur 13).

Figuur 12. Deelperceel 67 met bloeiende meidoornhagen en veedrinkput

In 1652 is Marinus Boonman eigenaar van D-310, van 1659 tot 1673 Huijbregt Janssen Casteelwegt (tabel 4, bijlage 1). Onder deze laatste eigenaar zijn in deze periode beide percelen achtereenvolgens in pacht bij Jan Heijnssen, Jan Dominicus en Jan Cornelis Westhoek. Dan breekt een periode aan van meer dan 130 jaar, waarin perceel D-310 in eigendom is van verschillende generaties van het geslacht Pover. Van 1680 tot 1709 is het Christiaan Adriaanse Pover die eigenaar is van D-310 en gebruiker van zowel D-310 als 311. Vervolgens staat het van 1716 tot 1779 op naam van Pieter Adriaanse Pover. Tot 1744 kunnen we de gebruikers van beide percelen nog volgen, achtereenvolgens Jacob Huijbrechtse Boonman, Dankert Stevense en Jacob van Leeuwen. Daarna zijn deze niet meer geregistreerd. In 1786 gaat het eigendom van D-310 over op Adriaan Pieterse Pover en in 1807 op Katharina Pieterse Pover.

Figuur 13. Pachters en eigenaren van deelpercelen 67

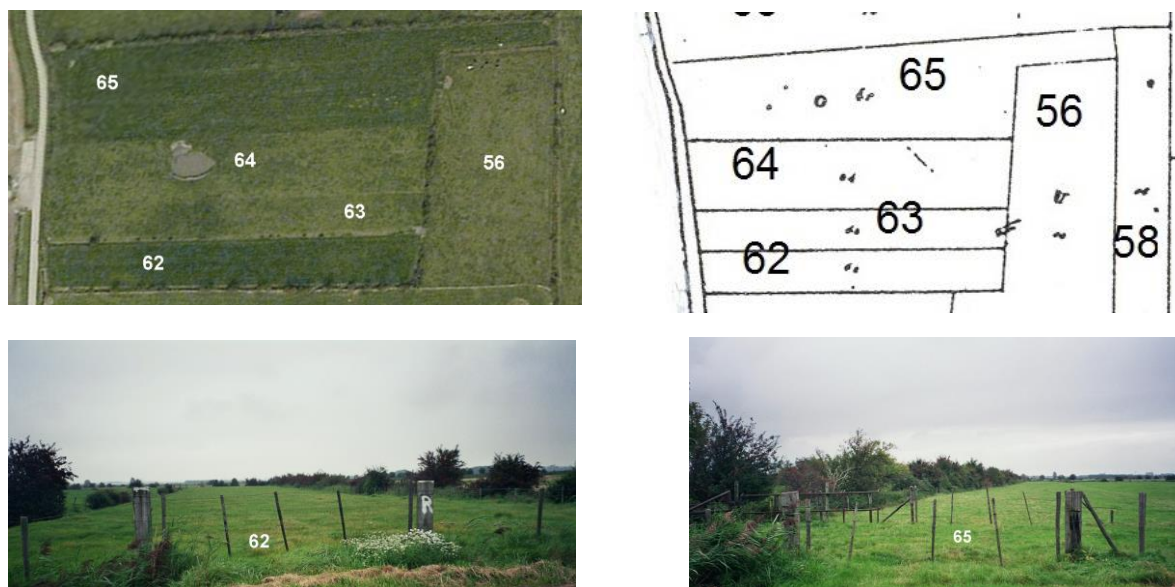
Jaar	Eigenaar D-310	Pacht D-310	Pacht D-311
1596	Geert Pierssen	Geert Pierssen	Dieric Woutersen
1603	David Geertsz Vernissius	Adriaen Adriaensz (Thijshouck)	Dieric Woutersen
1617	Pieter Geertsz Vernissius	Jan Bartholomeusse	Dieric Heijndricx
1624	Jan Bartholomeusse	Jan Bartholomeusse	Dieric Jansse
1631	Bartholomeus Janssen	Bartholomeus Janssen	Dieric Jansse
1638	Bartholomeus Janssen	Bartholomeus Janssen	Bartholomeus Janssen

Concluderend kunnen we stellen dat de historische beschouwing van perceel 67 ons sterkt in de opvatting dat we hier eerder te maken hebben met een opsplitsing in 2 delen (310 en 311), die in 1596 al een feit was, dan dat deze zijn beslag kreeg bij het opzetten van het kadaster in 1832. Men heeft dit na de registratie van de eerste kadastrale gegevens kennelijk ingezien en in de periode tussen 1832 en 1837 gecorrigeerd.

4.6 Percelen 62, 63, 64 en 65

De percelen 62, 63, 64 en 65 zijn allen toegankelijk vanaf de Thijshoekseweg, er zijn echter maar 2 dammen met dampalen en een hekwerk van palen en prikkeldraad. Deze 2 dammen geven direct toegang tot perceel 62 en 65. De perceelsvormen komen volgens de satellietfoto's goed overeen met de situatie volgens het minuutplan (figuur 14). Op deze en andere perceelselementen wordt later nog teruggekomen.

Figuur 14. Fragment minuutplan, satellietopname en dammen perceel 62, 63, 64 en 65

Drie van deze 4 percelen weiland aan de Thijshoekseweg waren 300 jaar of meer in bezit van bepaalde instellingen (tabel 3, bijlage 1). Van 1596 tot 1966 was perceel 62 eigendom van de Armen van Nisse, perceel 63 van 1596 tot 1883 van de Kerk van Sinoutskerke en perceel 64 van 1596 tot 1886 van het Weeshuis of de Godshuizen van Goes. Hierna werden perceel 62 en 63 nog overgenomen door andere instanties. De 3 percelen zijn dan ook een kleine 400 jaar (perceel 62) respectievelijk 300 jaar (perceel 63 en 64) in bezit geweest van kerkelijke of gemeentelijke instellingen en is voor deze periode samengevat in de tabel van figuur 15

Figuur 15. Ontwikkeling eigenaren perceel 62, 63, 64 in de vroege periode

Perceel	Periode	Eigenaar
D-62	1596 – 1966	Armen van Nisse
	1966 – 1971	Gemeente Nisse
	1971 – 1981	Gemeente 's-Heer Abtskerke
D-63	1595 – 1883	Kerk van Sinoutskerke
	1883 – 1886	Het Weeshuis van Goes
D-64	1596 – 1886	Het Weeshuis van Goes

Perceel 65 was in diezelfde periode eigendom van achtereenvolgens Machiel Cornelisz (1596 – 1624), Maerten Fransse (1624 – 1652), de Heer van Dircxlandt (1652 – 1673), de Heer Jacob Baarlant's Erfgenamen (1673 – 1687), Magdalena Baarlant's Erfgenamen (1687 – 1694), Maximiliaan van Baarland (1694 – 1744), Anthoni Lammens kinderen (1744 – 1751), Geeraard de Leeuw (1751 – 1765), Stoffel Geeraardse de Leeuw (1765 – 1779), Cornelis Jakobusse Kloosterman (1779 – 1814) en tenslotte Jan Hendrik Verschoor (1814 – 1828). Deze laatste eigenaar staat dan ook vermeld in de eerste kadastrale registratie als Heer van Nisse, wonende te Nisse. Deze draagt perceel 65 in 1846 over aan Reinier Frans Verschoor, kapitein der artillerie in Delft, Jan Reinier Verschoor en verdere erven van Susanna Gerarda Cornelia Hetrôt, waarschijnlijk zijn kinderen en echtgenote. Perceel 65 wordt in 1869 verkocht aan Jacobus de Jager, landbouwer te 's-Heer Abtskerke, die in 1886 ook de percelen 63 en 64 in eigendom verkrijgt. Vanaf 1886 tot 1981 zijn de percelen 63, 64 en 65 in handen van dezelfde opvolgende eigenaar. Een overzicht van de opvolgende eigenaren van de percelen 63, 64 en 65 in de periode 1832 – 1981 is weergegeven in bijlage 2.

Figuur 16. Perceel 62 als hooiland, gezien vanuit perceel 56

Wat opvalt aan de tabel in bijlage 2 is, dat de percelen 63, 64 en 65 slechts betrekkelijk korte periodes in "boerenhanden" zijn geweest en het merendeel van de laatste 100 jaar in handen van grondeigenaren, beleggers, dan wel instellingen. Jacobus de Jager (6 jaar), Foort de Roo (< 1 jaar) en Johannes Louis de Roo (3 jaar) hadden in totaal de 3 percelen hooguit 10 jaar in bezit. Zij kunnen over de rest van deze periode wel tot de pachters of gebruikers behoord hebben, hiervan zijn echter over deze periode geen gegevens bekend.

Over de vroege periode van 1596 tot 1786 zijn wel gegevens bekend over de pachters of gebruikers van de 4 percelen 62, 63, 64 en 65. In tabel 3 (bijlage 1) zijn de pachters of gebruikers van de 4 percelen weergegeven. Uit deze tabel kan men concluderen dat de percelen 62 en 63 over het gehele tijdvak van 1596 tot 1807 steeds samen verpacht werden aan dezelfde pachter, behalve in 1666 (Jan Pauwels). Vanaf 1624 komt het ook regelmatig voor dat de percelen 62, 63 en 65 bij één pachter in gebruik zijn. Perceel 64 wordt echter tot 1723 altijd aan een andere gebruiker verpacht. Vanaf 1723 worden de 4 percelen 62, 63, 64 en 65 verpacht aan dezelfde gebruiker. Vanaf 1751 doet zich echter bij de registratie van perceel 63 een merkwaardig probleem voor. Bij perceel 63 staat vanaf 1751 vermeld dat de eigenaar (de kerk van Sinoutskerke), "*selve baant*". Toch zal deze kerk het perceel niet zelf bewerkt of gebruikt hebben. Dit probleem doet zich volgens Priester vooral voor bij de Zuid-Bevelandse overlopers (12). Hierin werden nog al wat kerkelijke instellingen en patriciers als baander geregistreerd. Zij zullen volgens Priester hun landerijen niet zelf hebben bewerkt, maar deze aan anderen hebben verpacht. In deze gevallen moet de benaming "baander" dan ook opgevat worden als degene bij wie de baanderslasten konden worden geïnd, in plaats van de bewerker of gebruiker van de grond. Deze grondeigenaren betaalden, in ruil voor een hogere pachtsom, namens hun pachters, de baanderslasten aan het polderbestuur. Het ligt voor de hand te veronderstellen dat in het geval van perceel 63, vanaf 1751 Geerard de Leeuw en later Stoffel G. de Leeuw, gevolgd door Cornelis Jak. Kloosterman, de echte pachters of gebruikers zijn geweest. Alle vier genoemde percelen waren immers al vanaf 1723 in gebruik bij één en dezelfde boer.

4.7 Perceel 58, 59, 60, 61, 66

De percelen 58, 59, 60 en 61 vormen sinds 1740 een graslandcomplex, in bezit van één eigenaar, wat direct grenst aan het meidoorngebied. Kenmerkend is dat de perceelsgrenzen van het minuutplan uit 1832 nog steeds goed herkenbaar zijn op de satellietopname uit 2006 (figuur 17). Ook zijn op deze opname de veedrinkputten in perceel 58, 59 en 60 nog vaag te herkennen (zie pijltjes), tevens een aanwijzing van langdurig, onafhankelijk gebruik in vroeger tijden. Bij een verkenning blijken ze alle drie volledig dichtgegroeid met waterplanten, maar bevatten nog wel water (figuur 18).

Figuur 17. Percelen 58, 59, 60, 61 op fragment minuutplan (1832) en satellietopname (2006)

Wanneer de percelen 58, 59, 60 en 61 vanaf 1740 in bezit zijn van één eigenaar, worden ze in de overlopers weergegeven als twee percelen van 2 Gemeten 134 Roeden en 5 Gemeten 100 Roeden (tabel 2, bijlage 1). Hierbij komt het eerstgenoemde perceel van 2 G 134 R overeen met perceel 61 plus het aansluitende, noordelijke deel van perceel 60 en het andere perceel van 5 G 100 R met perceel 58, 59 en het zuidelijke deel van perceel 60. Voor wat de oppervlakte betreft komen de 2 percelen uit de overlopers goed overeen met de som van de percelen 58 – 61 volgens de eerste kadastrale registratie (13).

Figuur 18.

Veedrinkputten in perceel 58, 59 en 60

De situatie van de percelen voor 1765 was veel meer versnipperd en er waren ook meerdere eigenaren. In 1596 en 1603 was er een perceel in eigendom van Misselant ter Nisse met een oppervlakte van 4 G 233 R, waarin naast perceel 61 (1 Gemet 27 Roeden) en het noordelijk deel van perceel 60 (1 Gemet 107 Roeden), ook perceel 66 bij inbegrepen was (14). Het feit dat dit perceel als één geheel genoemd wordt, met ook 1 eigenaar en 1 pachter, is een aanwijzing dat het gebruik als grasland of bouwland wellicht ook hetzelfde was. Dit totale perceel moet ook gemakkelijk toegankelijk geweest zijn via de dam van perceel 66 aan de Thijshoekseweg.

Figuur 19.

Perceel 66 met damhek en meidoornstruiken in volle bloei

Naast het noordelijke stuk, was ook het zuidelijk deel, met de percelen 58, 59 en een deel van perceel 60, in 1596 opgebouwd uit 3 delen met 2 verschillende eigenaren (tabel 2, bijlage 1). Als we aannemen dat perceel 60 ongeveer in 2 gelijke delen werd opgesplitst, wordt de verdeling van de oppervlakten binnen het noordelijke en zuidelijke deel als hieronder beschreven (figuur 20). Hieruit blijkt dat de veronderstelling van de opdeling van perceel 60 in ongeveer 2 gelijke delen, ook recht doet aan de overeenkomst van de oppervlakten volgens de overlopers en het kadaster, voor zowel het noordelijke deel (perceel 60, 61, 66) als het zuidelijk deel (perceel 60, 58, 59).

In 1617 en 1624 blijft Misselant ter Nisse eigenaar van het noordelijke deel en Pieter Marinissen samen met Sijnoutskercke Steewech van het zuidelijke deel. De pachters wisselen echter wel met enige regelmaat. Uit de tabel (tabel 2, bijlage 1) blijkt dat aanvankelijk alle percelen verpacht werden, vanaf 1596 tot 1631 zaten er dus op de percelen 58, 59, 60, 61 en 66 uitsluitend pachtboeren als gebruikers van de grond. Er zijn echter ook een aantal keerpunten te onderscheiden. Zo verwerft de pachter Maerten Franz in 1631 ook het gedeeltelijk eigendom (3 Gemeten 222 Roeden ofwel 1 ha 46 are 75 ca) van het zuidelijke stuk, de percelen 59 en 60 (gedeeltelijk). Vanaf 1652 zijn de eigenaren van de percelen in het hele zuidelijke gebied (5 Gemeten 100 Roeden, 2 ha 9 are 28 ca), ook de gebruikers van de grond ofwel zelfstandige boeren.

Figuur 20.**Oppervlakte percelen 58, 59, 60, 61 en 66**

Perceel	Kadaster (are)	Overloper (Gem./Roeden)	Overloper (are)
60 (de helft)	52,25	1 G 107 R	53,24
61	42,70	1 G 27 R	42,77
	Subtotaal	2 G 134 R	
66	92,60	2 G 99 R	91,43
Noordelijk deel	187,55	4 G 233 R	187,44
60 (de helft)	52,25	0 G 432 R	56,51
58	57,00	1 G 178 R	62,52
59	109,90	2 G 90 R	90,25
Zuidelijk deel	219,15	5 G 100 R	209,28

Voor het noordelijke deel zien we de kentering pas in 1709, 1716, wanneer Pieter Lammens eigenaar en gebruiker wordt van het perceel van 4 G 233 R, waar later de percelen 66, 61 en het noordelijke deel van 60 uit zijn ontstaan. In 1744 gaat het eigendom, wellicht door overlijden van Pieter Lammens, over naar twee andere boeren, Dirk Smallegange, die perceel 66 en 61 beboert, en Pieter Adriaanse Pover, die het noordelijk deel van perceel 60 bij het zuidelijke stuk trekt. In 1758 tenslotte, verwerft Pieter Adriaanse Pover ook perceel 61 in eigendom, waarmee hij de 4 percelen 58, 59, 60 en 61 in eigendom en gebruik heeft. Hij blijft deze beboeren tot 1786, wanneer Adriaan Pieterse Pover, waarschijnlijk zijn zoon, het verder voortzet tot 1807. In dat jaar komen de percelen in handen van Katharina Pieterse Pover, die ze in 1814 weer overdraagt aan het geslacht Mijnheeren, waarvan Leuntje Johannesse Mijnheeren eigenares wordt van het noordelijke deel (2 G 134 R) en Johanna Johannesse Mijnheeren van het zuidelijke deel (5 G 100 R). Zij blijven eigenaren tot de 4 percelen via het minuutplan in kaart gebracht worden en opnieuw geregistreerd volgens het kadaster.

Figuur 21. Scheidulve tussen perceel 61 en 67, met op de achtergrond perceel 66 en 311

De vraag blijft, hoe de 4 percelen gemakkelijk toegankelijk geweest zijn voor boerenwagens, voor het vee en eventueel ook voor landbewerking en afvoer van landbouwprodukten. Het noordelijke deel kan vanaf 1596 vrij eenvoudig te bereiken zijn geweest via een dam aan de Thijshoekseweg en perceel 66. Voor het zuidelijke stuk, en later ook het totaal, geldt dit echter niet. Wellicht is er een toegang geweest vanaf het Feytersweegje. Hier zien we op het fragment van het minuutplan tussen perceel 59/60 en 88/89 nog een smal wegeling. Slechts

rudimentair aanwezig op de satellietopname, in het veld nog wel goed zichtbaar, zie ook figuur 47 en 48. Ook een dam met damhek die vanaf het Feytersweegje toegang geeft tot perceel 59 is niet aangetroffen. Wat wel opvalt op deze opname is, dat een duidelijke grens tussen de percelen 61 en 67 (sloot, eventueel met meidoornhagen) ontbreekt. Verkenning ter plaatse levert voor de grens tussen perceel 61 en 67 een wat lager liggend, glooiend deel van het weiland op, wat in vroeger tijden een "scheidulve" geweest moet zijn (zie figuur 21).

Als we naar de opvolgende eigenaren kijken van de percelen 58, 59, 60, 61 enerzijds en die van perceel 67 (310) anderzijds (zie tabel 4, bijlage 1), valt de overeenkomst op. Vrij spoedig na het verschijnen van de eerste kadastrale registratie in 1832, wordt perceel 67 opgesplitst in een noordelijk deel (310) en een zuidelijk deel (311). Het perceel 310 gaat dan over van Janis Mijnheeren naar Cornelis Janse de Baar uit Baarsdorp. Ook de percelen 58, 59, 60 en 61 worden door het kadaster in eerste instantie geregistreerd onder de naam van Janis Mijnheeren, landbouwer te 's-Heerenhoek, later gecorrigeerd naar Cornelis de Baar, landbouwer te Baarsdorp. Deze overeenkomst van eigenaren van de percelen 58, 59, 60, 61 en 67, blijkt ook in de periode daarvoor te gelden, toen vanaf 1758 tot 1814 het geslacht Pover eigenaar was van de gezamenlijke percelen. Ook in de periode daarna, van 1832 tot aan de overdracht van de percelen aan Staatsbosbeheer in 1981, blijkt dat opvolgende eigenaren de 5 percelen steeds allen in eigendom hadden. Hiermee wordt ook de vaagheid van de perceelsgrens tussen 61 en 67 duidelijker, waarvan de oorsprong wellicht voor 1758 moet liggen. Ook de toegang tot de percelen 58, 59, 60 en 61 is hiermee voor een groot deel opgehelderd, deze zal voor de meeste activiteiten, de dam met het damhek van perceel 67 of 310 aan de Thijshoekseweg geweest zijn.

Figuur 22. Scheidulven in de percelen 58, 59, 60 en 61, de figuur links kijkt uit op de bomenrij langs het Feytersweegje, de figuur midden is het kruispunt van de scheidulven 59/60 en 58/59-60 en op de rechterfoto de scheidulve die doorloopt tot aan perceel 86

4.8 Perceel 54, 55, 56, 57

Opvallend hierbij is met name perceel 56, omdat hierbij de perceelsgrens met 54 en 55 op de huidige satellietfoto's afwijkt van het minuutplan uit 1832, zonder dat er een kadastrale wijziging heeft plaats gevonden, of dit moet gebeurd zijn na 1981, het einde van de studieperiode. We zien aan het fragment van het minuutplan dat perceel 56 met de zuidkant grenst aan de percelen 55 en 57 en met de westkant aan perceel 54. Ook op de topografische kaart 658 uit 1914 hebben de drie percelen nog steeds deze zelfde vorm (figuur 23).

Figuur 23. Fragment minuutplan (1832) en topografische kaart (1914) percelen 54, 55, 56

Op de satellietfoto is de zuidelijke perceelsscheiding van 55 en 56 echter een stuk opgeschoven naar het noorden en is daarbij komen te liggen in het verlengde van de perceelsgrens tussen 54 en 62 (figuur 24). Aan de

kleur te oordelen wordt perceel 56 ook anders gebruikt dan 54 en 55, die dezelfde kleur hebben. Een andere aanwijzing voor een vrij recente verandering van perceelsgrenzen is de ligging van de veedrinkput in het oorspronkelijk grotere perceel 56, samen met de resten van de veedrinkput in perceel 54.

Figuur 24. Satellietopname van de percelen 54, 55, 56 en omgeving

De perceelsgrens tussen 54 en 55 is nog vaag zichtbaar op de satellietfoto. Veel duidelijker wordt deze perceelsgrens op een opname van het pas gemaaide hooiland van 54 en 55, met daarop van zuid naar noord de groene "scheidulve" (figuur 25). Ook de veedrinkput in 54, op de satellietfoto zichtbaar als een rond, grijs vlekje, is als een groene, maar droogliggende put, goed zichtbaar in het hooiland.

Figuur 25. Veedrinkput en scheidulve in het hooiland van perceel 54 en 55

De toegang tot perceel 57 was geheel onafhankelijk van de toegang tot 54, 55, 56, die één gezamenlijke toegangsdam kenden aan de Thijshoekseweg. De toegangsdam met damhek naar perceel 57 lag ongeveer op het punt waar de perceelsgrens van 57 en 55 op het Feijtersweegje uitkomt (figuur 23). De vroegere veedrinkput stelt weinig meer voor, is geheel drooggefallen, maar is in het gemaaide hooiland als een groene laagte nog goed zichtbaar, evenals op de satellietfoto (figuur 24 en 26).

Figuur 26. Toegangsdam en gereconstrueerde veedrinkput perceel 57

De situatie van bovengenoemde percelen in de vroege periode van 1596 – 1832 was extra gecompliceerd doordat ze doorsneden werden met de grens van de veldhoeken Thijshoek en Hovendijke, welke laatste bovendien onder de heerlijkheid van Nisse viel (figuur 23). Onder de veldhoek Hovendijke valt perceel 55 en een deel van perceel 54, een ander deel van perceel 54 ligt met perceel 56 en 57 in de Thijshoek. In de overlopers van de Thijshoek treffen we onder volgnummers 15, 16 de percelen 56 en 57 aan met een oppervlakte van respectievelijk 2 Gemet 175 Roeden en 1 Gemet. Eveneens in de Thijshoek treffen we onder de volgnummers 21 en 22 twee deelpercelen van perceel 54 met oppervlakten van 2 Gemet 17 Roeden en 102 Roeden. Tenslotte vinden we in 2 deelpercelen in de veldhoek Hovendijke de rest van perceel 54 (100 Roeden) en perceel 55 (2 Gemet 156 Roeden) (zie tabel 1, bijlage 1). Indien we de oppervlakten van de percelen en deelpercelen sommeren en vergelijken met de opmeting volgens het kadaster, blijkt een verschil van 2 % (figuur 27).

Figuur 27. Vergelijking oppervlakten perceel 54, 55, 56 en 57 volgens de overlopers en het kadaster

		Overloper		Kadaster
	Perceel	Opp. in G en R	Opp. in are	Opp. in ha en are
Thijshoek	56	2 G 175 R	101.37	111.60
	57	1 G	39.24	38.60
	54	2 G 17 R	80.70	151.20
Hovendijke	54	0 G 102 R	13.34	
	54/55	2 G 156 R	98.89	52.90
		-----	-----	-----
		8 G 250 R	346.62	354.30

De gecompliceerde samenstelling van perceel 54 wordt eveneens geïllustreerd door de van zuid-oost naar noord-west lopende scheidulve (figuur 28), wellicht een overblijfsel van de hoekgrens tussen Thijshoek en Hovendijke. Ook op de satellietopname van figuur 24 zijn de resten van scheidulven als hoekgrenzen binnen perceel 54 goed zichtbaar. Op de van zuid-west naar noord-oost lopende scheidulve liggen ook de resten van de hier aanwezige veedrinkput, zodat deze vanuit beide hoeken bereikbaar was. Overigens blijft de vraag of de hoekgrens aangepast is aan de lokatie van de veedrinkput, danwel andersom.

Figuur 28. Scheidulve door perceel 54 als hoekgrens tussen Thijshoek en Hovendijke

Hoewel de registratie van de veldhoek Hovendijke soms wat summier is, kunnen we uit de beschikbare gegevens (tabel 1, bijlage 1) afleiden dat perceel 55 en 56 waarschijnlijk vanaf 1596 in eigendom en gebruik zijn geweest van dezelfde eigenaar. Vanaf 1730 geldt dit met eigenaar/gebruiker Adriaan Jacobsz de Vrieze voor de percelen 54, 55 en 56, met dien verstande dat hij de deelpercelen van 102 Roeden (Thijshoek) en 100 Roeden (Hovendijke) van perceel 54 dan in erfpacht krijgt van de kerk van Sinoutskerke. Vanaf die tijd zullen de scheidulven ook niet verder onderhouden zijn. Voor 1730 was perceel 54 steeds in bezit en gebruik van 2 – 3 eigenaren/gebruikers. Zo waren de gebruikers of pachters van de deelpercelen van 54 in 1723 Anthony de Keyser, Adriaan Westhoeve en Foort Jansse Dierse. Deze laatste was eigenaar van 't Hoochuys en pachter van de 2 deelpercelen van de Kerk van Sinoutskerke, van 102 Roeden en 100 Roeden. Zijn voorgangers op 't Hoochuys waren eveneens pachters van de 202 Roeden weiland. In de periode 1596 – 1666 werden ze waarschijnlijk eveneens samen verpacht aan de opvolgende eigenaren van de boerderij aan de Grote Dijk (perceel F-313).

Figuur 29. Vedrinkput met meidoornstruik in perceel 56

Na het geslacht de Vrieze wordt Jakob Cornelisse Boonman in de periode 1772 – 1821 de volgende eigenaar van de 5 deelpercelen van perceel 54, 55 en 56. Jakob Cornelisse Boonman beboert de percelen gedurende 49 jaar, om deze tenslotte in 1821 in eigendom over te dragen aan Jakoba Isabella van Citters & Maria Helena van Citters.

In de gehele periode van 1596 tot 1832 is perceel 57 in eigendom van de "*Kerke Alhier*", dus de kerk van Sinoutskerke. De registratie in de overlopers met een oppervlakte van 1 Gemet wijkt nauwelijks af van de latere kadastrale registratie. Het bijzondere is dat perceel 57 de gehele periode samen met perceel 56 genoemd wordt, hoewel het naast verschillende eigenaren, ook bijna altijd verschillende pachters of gebruikers heeft gehad

(bijlage 1, tabel 1). De enige uitzondering hierop in 1596 en 1603 was Mathijs Baltens uit Heinkenszand, eigenaar van perceel 56, die zowel 56 als 57 in gebruik had (15). In de periode 1596 – 1716 staat de totaal oppervlakte van perceel 56 en 57 (3 Gemet 175 Roeden) op naam van de particulier eigenaar van perceel 56, met de toevoeging “*met Ecce hic daerinne 1 Gemet*” of later “*en de kercke alhier fier in 1 Gemet*”. Vanaf 1716 wordt de kerk van Sinoutskerke apart als eigenaar van perceel 57 genoemd, wat ze ook tot het beschikbaar komen van de kadastrale registratie in 1832 zou blijven.

In 1832 was perceel 57 na ruim 230 jaar in bezit van de Kerk van Sinoutskerke, volgens de kadastrale gegevens plotseling eigendom van de Armen van Sinoutskerke (bijlage 2, perceel 57). Mogelijk werd hierop in 1837 een correctie doorgevoerd onder de noemer van “*verbeterde tenaamstelling*”, waarbij het perceel weer overgedragen werd aan de Kerk van Sinoutskerke. In 1963 vindt “*vereniging van artikelnummers*” plaats van de Kerk van Sinoutskerke en 's-Heer Abtskerke (16).

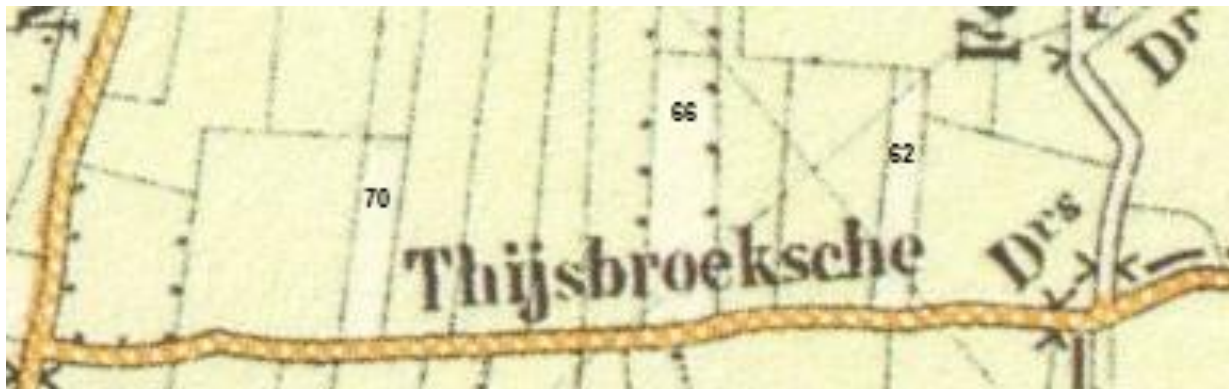
De toegang tot perceel 57 was geheel onafhankelijk van de toegang tot 54, 55, 56, die één gezamenlijke toegangsdam kenden aan de Thijshoekseweg. De toegangsdam met damhek naar perceel 57 lag ongeveer op het punt waar de perceelsgrens van 57 en 55 op het Feijtersweegje uitkomt (zie figuur 26). De vroegere veedrinkput stelt weinig meer voor, is geheel drooggevallen, maar is in het gemaaide hooiland als een groene laagte nog goed zichtbaar.

5. Opvolgende eigenaren in de kadastrale periode

Een overzicht van de opvolgende eigenaren in het onderzochte gebied vanaf 1832 is weergegeven in bijlage 2 (17). Perceel 71 en 72 blijven bij dezelfde opvolgende eigenaar van 1659 tot 1859, precies 200 jaar. Na het uitkomen van de eerste kadastrale registratie (Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels, OAT) in 1832 worden de percelen overgedragen van Marinus Vermaas, rentenier te Heinkenszand, naar Jacobus Pijke en Josina Oranje, winkeliers te Heinkenszand. Beide percelen staan dan als weiland geregistreerd. In 1859 vindt verkoop plaats van perceel 71 naar Jacob de Roo, landbouwer te Biezelinge. Hij verandert het perceel in bouwland en zijn zoon Johannes de Roo, die in 1925 binnen de gemeente 's-Heer Abtskerke 46 ha grond had, neemt het in 1910 over. Het geslacht de Roo blijft dit perceel 71 vanaf hun boerderij aan de Kruisweg beboeren tot 1981. In 1877 vindt de overdracht plaats van perceel 72 naar Marinus Kole, in 1884 naar Marinus Noels, in 1887 naar Pieter de Kraker en in 1893 naar Hubrecht Drijdijk Sr., de laatste 3 van de vlakbij perceel 72 liggende boerderij onder aan de Grote Dijk. Het geslacht Drijdijk blijft hierna eigenaar van perceel 72 tot 1956, wanneer het overgenomen wordt door Marinus Polderdijk. De gehele periode staat het perceel, inclusief de vroone waar ooit het huis of boerderijtje van Adriaen Adriaenss Thyshouck op stond, geregistreerd als weiland.

Het strookje van 150 Roeden van perceel 75 blijft van 1596 tot 1900 in bezit van de Kerk van Sinoutskerke. De aanliggende percelen 73 en 76 zijn dan al vanaf 1744 en 1723 eigendom van de Diaconie Armen van Heinkenszand en zouden dit ook blijven tot het einde van de onderzoeksperiode in 1981. Pas in 1900 wordt ook het tussenliggende perceel 75 aan het bezit van de Diaconie toegevoegd. Wellicht waren de 3 percelen 73, 75 en 76 toen al geruime tijd in gebruik bij dezelfde pachter. Op de satellietopname is te zien dat de drie percelen in de huidige tijd in gebruik zijn als één weiland, hoewel de perceelsgrenzen in de vorm van scheidulven nog duidelijk zichtbaar zijn (zie figuur 5 en 6). Ook in de periode 1832 – 1981 staan de 3 percelen als weiland geregistreerd. Perceel 74, wat vanaf 1596 eigendom is van de Armen van Sinoutskerke, wordt door het kadaster in 1832 geregistreerd als particulier bezit van Gerard Rapholm Haring, landbouwer te Sinoutskerke. Vijf jaar later gaat het eigendom echter via de Kerk van Sinoutskerke, alweer over naar de Armen van Sinoutskerke, wat tot het einde van de onderzoeksperiode in 1981 zo blijft. In de eerste registraties van 1832, 1837 en 1838 wordt het perceel steeds geregistreerd als bouwland. Bij de registratie in 1911 is bouwland doorgestreept en veranderd in weiland. Deze wijziging moet dus plaats gevonden hebben in de periode van 1838 tot 1911.

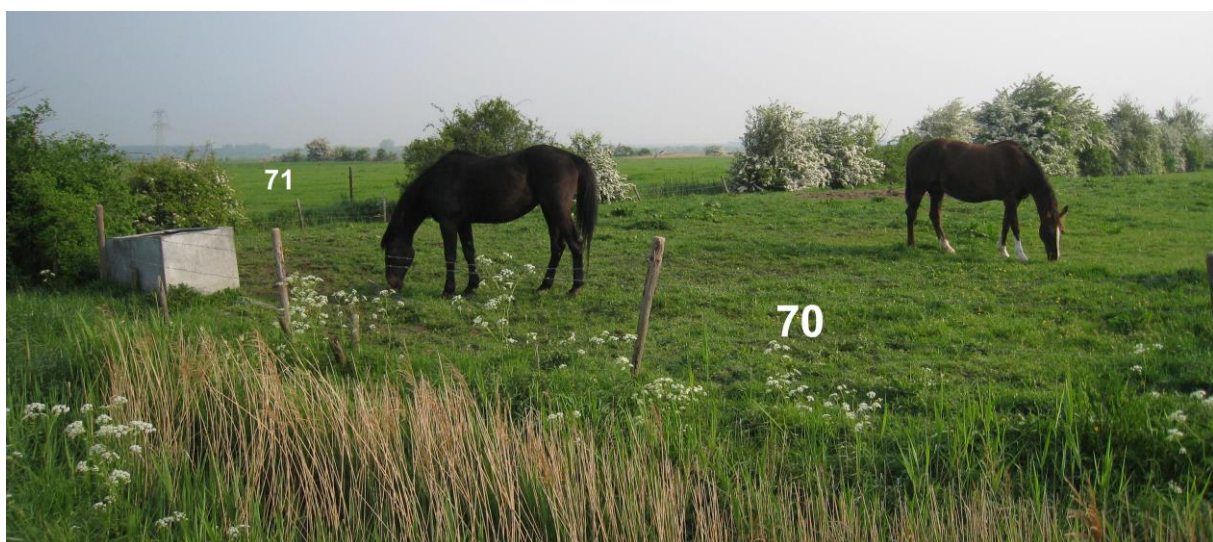
Figuur 30. Topografische kaart met verschil in cultuurtoestand percelen, 1914

Waarschijnlijk heeft perceel 70 zijn vroegere bestemming als bouwland te danken gehad aan een iets hogere ligging en dus wellicht wat minder wateroverlast. Al in de OAT van 1832 staat het perceel met een oppervlakte van 41,70 are geregistreerd als bouwland, evenals in de eerste serie eropvolgende leggers. Hierin wordt het in 1837 als 5^e perceel van de Kerk van Baarsdorp, van in totaal 53 percelen die men in eigendom had, als bouwland geregistreerd. Ook in de 2^e serie leggers wordt perceel 70 in 1877 nog steeds als bouwland geregistreerd. In deze serie leggers, die loopt tot 1944, is bouwland echter doorgestreept voor weiland. Tussen 1877 en 1944 moet het ingezaaid zijn en gebruikt als grasland. Dit is nog wat nauwkeuriger te dateren aan de hand van de topografische kaart 658 uit 1914, waarop langs de Thijshoekseweg naast perceel 70, ook de percelen 66 en 62 (zie figuur 30) licht gekleurd zijn, een indicatie voor percelen bouwland. Geconcludeerd kan worden dat perceel 70 tussen 1914 en 1944 is omgezet van bouwland naar weiland.

Het perceeltje, met een oppervlakte volgens het kadaster van 41 are 70 ca, is momenteel nog steeds in gebruik als weiland, een echt "meidoornperceel", geheel omzoomd door meidoornhagen, met aan beide kanten akkerland. De veedrinkput ligt vrij vooraan in het langgerekte weiland, de dam aan de Thijshoekseweg, die de toegang vormt tot het perceel, is afgesloten met een eenvoudig hekwerk van paaltjes met prikkeldraad.

Figuur 31. Perceel 70 met grazende paarden tussen de meidoornstruiken

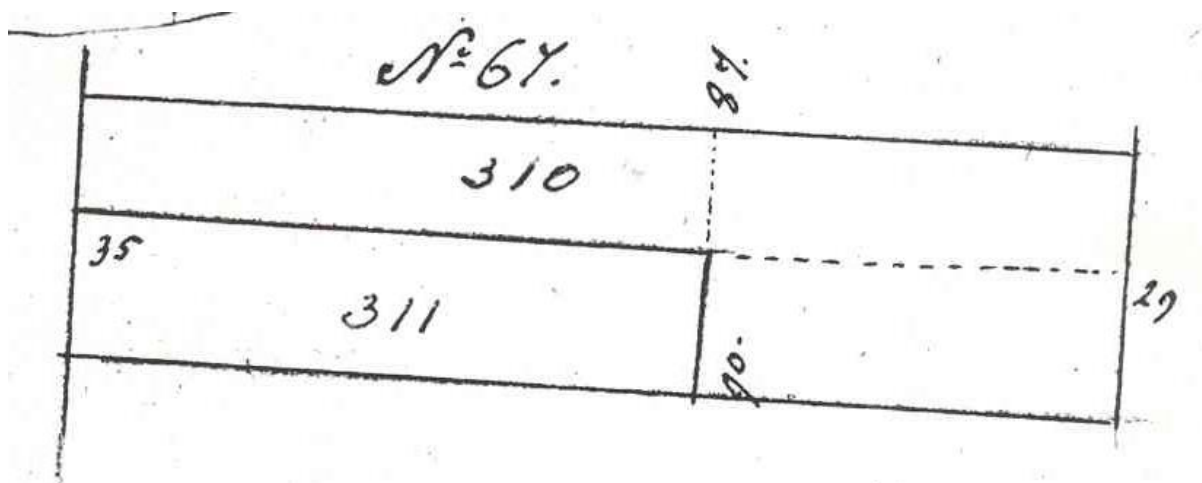

Evenals in de laatste overlopers, zien we Jan Marinusse Bruijnooge, landbouwer te Baarsdorp in 1832 bij het uitkomen van de eerste kadastrale registratie terug als eigenaar van de percelen 68 en 69, beiden geregistreerd als weiland. Ondanks het feit dat de twee percelen sinds 1758 dezelfde eigenaar hebben en ook dezelfde cultuurtoestand, worden ze tot het eind van de onderzoeksperiode in 1981 als twee onafhankelijke percelen geregistreerd. Na de eerste registratie worden beide percelen onder artikel nr. 62 geregistreerd op naam van Jan

Bruijnooge, verandert in Marinus Bruijnooge, waarschijnlijk zijn zoon. In 1843 had Bruijnooge al 46 ha grond in eigendom in de gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp. Ze behouden de percelen tot 1858 wanneer overdracht plaats vindt naar Cornelia Boudewina van Hoey Schilthouwer, grondeigenaresse te Heinkenszand en wed. van Casper van Citters, die de percelen behoudt tot aan haar dood op 12 juni 1863 (zie bijlage 2). De opvolger is hun zoon, Mr. Cornelis van Citters, burgemeester van Heinkenszand en gehuwd met Margaretha Hubertha van Hoey Schilthouwer. Zij krijgt de percelen op haar naam tot 1919 na het overlijden van haar man op 21 februari 1882. Daarna blijven ze van 1919 tot 1934 eigendom van de kinderen, waarvan Jhr. Caspar Adolph Johan van Citters reeds in 1888 is geëmigreerd naar Orange-City in Iowa (USA) (18). Als officiële reden voor zijn vertrek met vrouw en 2 kinderen staat "*de zucht naar bestaansverbetering*" geregistreerd (19). De familie in de USA neemt nog flink in aantal toe, want wanneer de percelen in 1934 weer verdeeld moeten worden zijn er 7 gegadigden voor 1/8 deel en nog eens 6 voor 1/48 deel. Eén van deze 7 nakomelingen, jhr. Aernout Constantijn van Citters, Orange-City, Iowa (USA) krijgt tenslotte in 1961 de percelen op zijn naam en verkoopt ze in dat zelfde jaar aan Willem de Jonge, landbouwer/loonwerker te 's-Heer Abtskerke. Van 1858 tot 1961, ruim 100 jaar, hield de adellijke familie van Citters de 2 percelen in eigendom voordat ze weer een eigenaar/gebruiker kregen. Wanneer Willem de Jonge in 1976 de 2 percelen overdraagt aan zijn zoon Pieter de Jonge, inmiddels eigenaar/bewoner van Poelzicht, staan deze nog steeds als weiland geregistreerd, terwijl de huidige cultuurtoestand toch bouwland is. Waar de huidige cultuurtoestand van de percelen 68, 69, 71 en 72 op basis van de satellietfoto's als bouwland is geïdentificeerd, is dit voor de onderzochte periode van 1832 – 1981 slechts in beperkte mate het geval voor de percelen 71 en 74.

Perceel 67 onderscheidt zich in die zin dat er kort na de verschijning van de minuutplans en de eerste registratie van het perceel in het kadaster, reeds in 1837 een splitsing van perceel 67 plaats vindt op schriftelijk verzoek. Het gebeurde toen met nog een aantal percelen (D-118, 120, 154, 155, 162, 220 en 236), waartoe verkenningen en metingen plaats vonden die leidden tot veldwerken en uiteindelijk resulteren in de registratie als hulpkaart nr. 2 van Sectie D van september 1837 (figuur 32)

Figuur 32. Splitsing perceel 67 in perceel 310 en 311 in 1837

Het perceel weiland met een oppervlakte van 1 ha 64 are 80 ca wordt dan gesplitst in een noordelijk deel van 1 ha 12 are 80 ca (D-310) en een zuidelijk deel met een oppervlakte van 52 are (D-311). Cornelis de Baar, landbouwer te Baarsdorp, en daarvoor Janis Mijnheeren te 's-Heerenhoek, die volgens het kadaster aanvankelijk nog het totale perceel D-67 in hun bezit hebben, draagt dan kennelijk het kleinste deel D-311 over aan de Armen van Sinoutskerke en behoudt zelf D-310. In beide nieuwe percelen was het vanaf dat moment noodzakelijk om drinkwater voor het vee beschikbaar te hebben in de vorm van drinkputten, die men in zowel D-310 (67 noord) als D-311 (67 zuid) nog aantreft (figuur 33).

Wanneer er een vergelijking gemaakt wordt tussen de twee putten, wordt direct duidelijk dat de put in D-311 (67 zuid) nog volledig operationeel, in gebruik is, aan één kant afgezet met prikkeldraad, een meidoornstruik aan de rand en aan de andere kant is het gras langs de put weggetrapt. De put in D-310 (67 noord) daarentegen, is bijna geheel dichtgegroeid, alleen in het midden ziet men nog water. Dit is overigens na het betoog over de vage

begrenzing tussen perceel 67 (310) en 61 en van daaruit naar 60, 59, en 58, en de ook daar aanwezige veedrinkputten, wel verklaarbaar. Immers, het gemeenschappelijk gebruik van de percelen maakte het instandhouden van meerdere putten voor de drinkwatervoorziening overbodig.

Figuur 33. Veedrinkputten in perceel 67-zuid (311) en 67-noord (310)

De percelen 310 en 311 zijn vanaf de Thijshoekseweg toegankelijk via dammen, die afgesloten zijn met nog klassieke damhekken, het noordelijk stuk met een houten damhek, het zuidelijke met een ijzeren hek. De percelen zijn beide omzoomd door dichte meidoornhagen.

De 4 percelen 62, 63, 64, 65 staan in 1832 geregistreerd als weiland. Hierin komt pas verandering tussen 1886 en 1892, wanneer onder de eigenaar Jacobus de Jager, landbouwer te 's-Heer Abtskerke, perceel 63 als bouwland geregistreerd wordt. Ook in 1892, wanneer Jacobus de Jager, inmiddels rentenier en koopman te Goes, gehuwd met Sara Vleugel, de percelen 63, 64 en 65 gedeeltelijk overdraagt aan zijn kinderen, staat perceel 63 als bouwland geregistreerd. Hij draagt de 3 percelen in dat jaar voor ieder 1/9 over aan Gillis de Jager, predikant gereformeerde kerk te Doornspijk, later Putten, en Neeltje Pieterella de Jager, gehuwd met Samuel Wisse, landbouwer te Nieuw & St. Joosland. Wanneer de predikant Gillis de Jager in 1932 de 3 percelen alleen in eigendom verkrijgt, staat perceel 63 nog steeds als bouwland geregistreerd en de percelen 64 en 65 als weiland. Perceel 62, vanaf 1832 tot 1966 eigendom van de Armen van Nisse, staat voor deze gehele periode drie maal als weiland geregistreerd. Ook in de periode daarna, in eigendom van de gemeente Nisse en 's-Heer Abtskerke, wordt dit perceel als weiland geregistreerd. In tegenspraak hiermee lijkt het niet gekleurde, witte perceel 62 (bouwland) terwijl 63, 64 en 65 alle drie gekleurd zijn (weiland) op het fragment van de topografische kaart 658 uit 1914 (figuur 31).

Ook bij de registratie van de overdracht naar Foort de Roo in 1940, is perceel 63 nog steeds als bouwland geregistreerd. Eveneens in 1940 kopen vier leden uit het geslacht Ghellinck de Walle uit de omgeving van Gent (B) de drie percelen. Achtereenvolgens kopen Edmond, Gabrielle, Robert en Beatrice Ghellinck de Walle, ieder voor een ¼ het perceel bouwland (63) en de twee percelen weiland (64, 65). Als rentmeester trad op H.P. Kerckhaert te Westdorpe en het vruchtgebruik lag bij Clara Marie de Hemtinne, wed. van Maurice Ghellinck de Walle. Bij de verkoping in 1974 maken de drie percelen deel uit van ca. 35 percelen onder de gemeente 's-Heer Abtskerke met een oppervlakte van 24 ha. wat verdeeld moest worden onder 21 erfgenamen (20). De 4 percelen worden in 1974 verkocht aan Johannes Louis de Roo, landbouwer te 's-Heer Abtskerke voor ½ en Adriaan Johannes de Roo, landbouwer te 's-Heer Arendskerke eveneens voor de ½, en worden in hetzelfde jaar ondergebracht in een maatschap. Ook in 1974 staat perceel 63 geregistreerd als bouwland. Tenslotte gaan de percelen in 1977 naar de Stichting Beheer Landbouwgronden en in 1978 naar Staatsbosbeheer, in beide gevallen wordt perceel 63 nog steeds als bouwland gekwalificeerd. Uit bovenstaande kan men concluderen dat perceel 62 mogelijk rond 1914 voor kortere tijd als bouwland is gebruikt, zonder dat hier een kadastrale registratie over heeft plaatsgevonden. Omgekeerd zou voor perceel 63 moeten gelden dat dit rond 1914 kortere tijd als weiland is gebruikt, terwijl dit perceel vanaf 1892 tot 1981 voortdurend als bouwland geregistreerd wordt. De mogelijkheid dat men in 1914 bij het opmaken van de topografische kaart de percelen 62 en 63 heeft omgewisseld, kan dan ook niet uitgesloten worden.

Indien we het gezamenlijk eigendom van de 5 percelen 58, 59, 60, 61 en 67 vanaf 1832 verder volgen, zien we dat Cornelis Janse de Baar, landbouwer te Baarsdorp, en verdere erfgenamen van Leuntje Janusse Mijnheeren, in 1837 de percelen 58 en 67 verkrijgt, in 1838 perceel 61 en in 1852 de percelen 59 en 60. In 1838 wordt

perceel 67 gesplitst in 310 (Cornelis Janse de Baar) en 311 (Kerk van Sinoutskerke). Bij een scheiding en verdeling in 1861 gaan de percelen 58, 59, 60, 61 en 310 gezamenlijk en tegelijkertijd over naar Pieternella de Baar, landbouwer te 's-Heerenhoek. Zij was gehuwd met A.W. Remijn en verkreeg de percelen in 1861 samen met Jan de Baar en de minderjarige Marinus, Jacob, Maatje, Klazina en Cornelis de Baar.

In 1865 gaan de percelen vanuit "boerenhanden" over naar de belegger Jacobus Laurentius van Loon, grondeigenaar en burgemeester te Steenberg. Hij koopt de percelen samen met Carolus Franciscus Spruijt en Jean Olivier le Jeune. De percelen blijven 40 jaar lang in bezit van deze drie families, waarbij ze tussentijds in 1883 nog worden overgedragen aan de volgende generatie, Gustave Marie Josephus Spruijt, rentenier te Antwerpen, geh. met Maria Leonia Blijckaerts, later aan Josephus Gustaves Leo Marie Antonius Hyacinthus Spruijt, minderjarige te Antwerpen. De andere eigenaren waren eveneens erfgenamen, Rosalie Marie Delcroix, wed. van Jean Olivier le Jeune, later Olivier Jean Francois le Jeune, suikerraffinadeur te Antwerpen en tenslotte Jacobus Johannes van Loon, burgemeester te Steenberg. Na 40 jaar worden de percelen door de drie genoemde families in 1905 verkocht aan Cornelis Abrahamsz de Wilde, aannemer te Kattendijke en waarschijnlijk één van de laatste die ze uit beleggingsoverwegingen koopt. Hij houdt ze slechts 3 jaar, waarna in 1908 de percelen 58, 59, 60, 61 en 310 met een totaaloppervlak van 4 ha 26 are 90 ca, weer in "boerenhanden" komen. Deze keer van het geslacht Boonman, die de percelen vanuit Heinkenszand, Nisse, 's-Heerenhoek en Nieuwdorp zal blijven beboeren tot de overdracht aan Staatsbosbeheer in 1981. Wanneer Jacobus Danielszoon Boonman, landbouwer te Heinkenszand, geh. met Cornelia Remijn, de 5 percelen in 1908 koopt, heeft hij in de Kerkhoek al sinds 1885 de percelen 157 en 158 en sinds 1907 perceel 201 in bezit.

In de periode van 1912 tot 1922 zijn de percelen in bezit van de minderjarige Cornelia van 't Westeinde te Borsele om in 1922 voor de helft in handen te komen van Jacob Willemszoon Boonman, landbouwer te Nisse en voor de andere helft van Hubrecht, Pieter, Cornelis en Marinus van 't Westeinde, landbouwers te Nieuwdorp, ieder voor 1/8 deel. In 1929 vindt een verdeling plaats tussen Jacob Willemsz Boonman, dijkgraaf en landbouwer te Nisse op nr. 109 later 137, geh. met Magdalena van 't Westeinde en waarschijnlijk zijn kinderen Willem Boonman en Marinus Boonman. In 1950 verkrijgt Marinus Boonman, geb. 15-7-1913, landbouwer te 's-Heerenhoek, de percelen 58, 59, 60, 61 en 310 tot ze tenslotte in 1981 verkocht worden aan Staatsbosbeheer.

Geconcludeerd kan worden, dat het ontbreken van een duidelijke perceelsgrens tussen de percelen 61 en 67, verklaard kan worden uit het gezamenlijk eigendom van de percelen 58, 59, 60, 61 en 67 bij één eigenaar en dat de oorsprong van deze situatie wellicht al dateert van voor 1758. Ook de toegankelijkheid van de percelen 58, 59, 60 en 61 wordt hiermee voor een deel opgehelderd. De toegang zal voor de meeste activiteiten vanaf 1758 via de dam en het damhek van perceel 67 (310) aan de Thijshoekseweg geweest zijn. Uit het gezamenlijk eigendom van de 5 percelen in de afgelopen 250 jaar, kan ook geconcludeerd worden dat de scheidulven tussen deze percelen, van een nog vroeger datum moeten zijn. Tenslotte kan er uit opgemaakt worden, dat de 4 veedrinkputten, in perceel 58, 59, 60 en 67, zeer waarschijnlijk ook hun oorsprong vinden voor 1758, toen de percelen immers nog in verschillende handen waren, evenals het gebruik ervan. De 250 jaar dat de percelen 58, 59, 60, 61 en 310 nu één geheel vormen, brengt ons tot de conclusie dat het geheel van scheidulven en veedrinkputten voor het merendeel van voor 1758 moet zijn. Indien de scheidulven ook voor de afwatering hebben gediend, zullen ze eerder nog ouder zijn.

Het adellijke geslacht van Citters zou gedurende 143 jaar eigenaar blijven van de drie percelen 54, 55, 56 (zie bijlage 2). Er zijn in 1964 bij de openbare verkoping in totaal 17 erfgenamen uit het geslacht van Citters, waarvan het merendeel dan in de Verenigde Staten woont. Door de fam. van Citters worden binnen de gemeente 's-Heer Abtskerke 24 percelen met een totaal oppervlak van 20 ha. verkocht. Van de 17 erfgenamen ontvangen 6 personen 1/8 deel, 5 krijgen 1/40 deel en 6 ontvangen 1/48 deel. De 3 percelen 54, 55 en 56 komen tenslotte in 1964 weer in "boerenhanden", van de landbouwers Marinus Goense en Laurentius Oosthoek, ieder voor de helft. Het aandeel Goense gaat in 1967 over naar Adriaan Goense en Jacobus Goense, beiden landbouwers te 's-Heerenhoek.. De Goense's behouden de weilanden tot 1981.

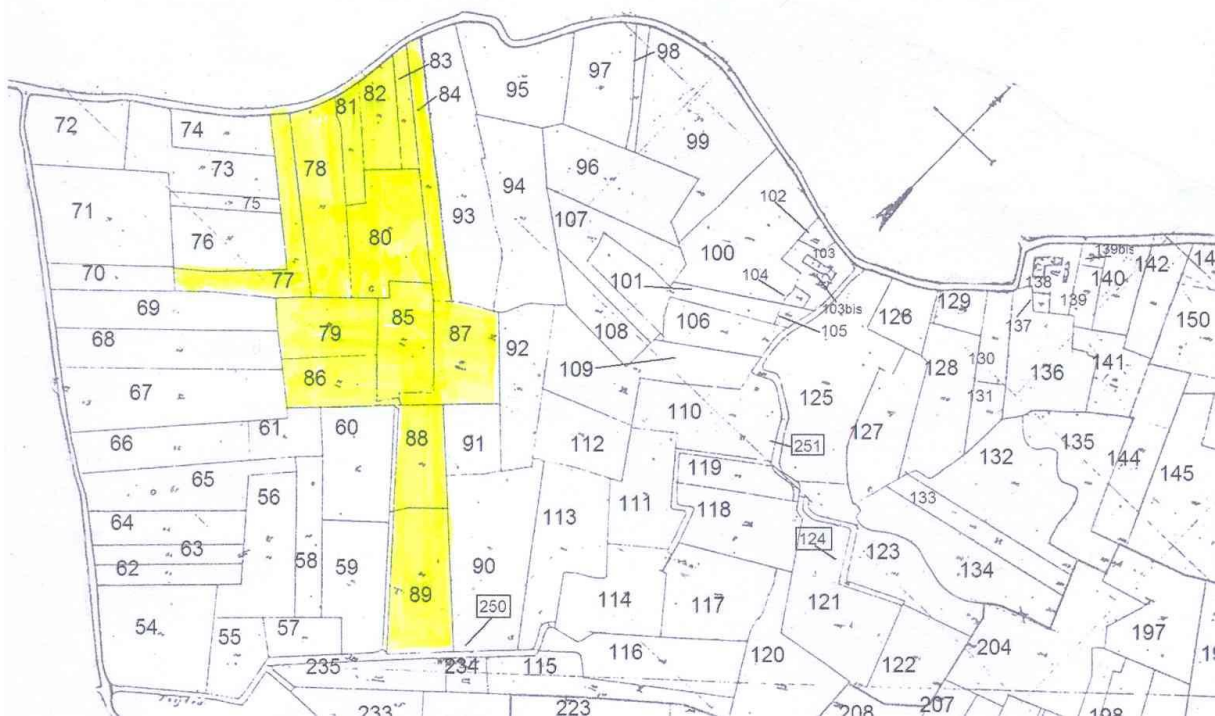
We kunnen uit bovenstaande concluderen dat over de afgelopen 400 jaar de percelen 54, 55 en 56 voor een groot deel in handen geweest zijn van boeren die tevens de gebruikers waren. Een uitzondering hierop vormden 2 deelpercelen van perceel 54 met een oppervlakte van 202 Roeden, die gedurende de periode 1596 – 1730 eigendom waren van de kerk van Sinoutskerke en van 1730 – 1828 door dezelfde instelling in erfpacht

uitgegeven werden. Ook de periode van 1821 tot 1964, toen het eigendom berustte bij de adellijke familie van Citters, vormde een uitzondering. Perceel 57 bleef de gehele onderzochte periode in bezit van de kerk van Sinoutskerke en werd gedurende het tijdvak 1596 – 1744 steeds verpacht aan andere boeren dan de pachters of gebruikers van perceel 54, 55 en 56. De nog aanwezige scheidulven, die zichtbaar zijn op satellietopnamen en foto's van het hooiland, waren niet alleen vroegere perceelsgrenzen, maar zijn ook de resten van de grens tussen de veldhoeken Thijshoek en Hovendijke. Hierdoor lag vooral perceel 54 er tot 1730 erg versnipperd en verspreid over 4 deelpercelen bij. Vanaf 1730 werden de percelen 54, 55 en 56 verenigd onder dezelfde eigenaar en gebruiker en verloren de scheidulven hun functie van perceelsgrens of hoekgrens.

6. Omringende landerijen en hun bereikbaarheid via wegelingen

Zeventien individuele percelen waren het in de Gouden Eeuw. Met bijna evenveel individuele eigenaren die hun vermogen belegden in de grond van de Thijshoek. Maar ook met heel veel verschillende baanders of pachters, die met vetweiderij, schapenhouderij of melkveehouderij er ook een inkomen uit haalden (21). Ze lagen vrij centraal in de Thijshoek en de vraag was hoe de aan- en afvoer van producten en dieren geregeld was, hoe de bereikbaarheid van deze percelen was. Ruim tweehonderd jaar later, bij het uitkomen van de eerste perceelsgewijze registratie in de vorm van het minuutplan in 1832, vormen deze 17 percelen het graslandcomplex met enkele stukjes bouwland, liggend tegen het in de vorige paragrafen beschreven meidoorngebied, en bestaat dan uit de percelen 77 t/m 89 (22).

Figuur 34. Lokalisering van de percelen 77 – 89 in de Thijshoek

De 17 percelen zijn dan inmiddels teruggebracht door samenvoegingen tot 13, nog altijd een groot aantal wanneer men de totale oppervlakte van nog geen 10 ha. in aanmerking neemt. De verdeling van het weidegebied in een enorm aantal, relatief kleine stukjes met verschillende eigenaren en pachters, was typerend voor de 17^e eeuw. In de analyses en conclusies wordt speciaal het aksent gelegd op de vrije bereikbaarheid van de centraal en geïsoleerd liggende percelen, met name in de periode toen de versnippering over eigenaren en pachters in de 1^e helft van de 17^e eeuw maximaal was. Ook zijn de percelen per groepje van 2 of 3 beschreven, al naar gelang de agglomeratie die plaats vond naar individuele eigenaren of pachters. Hoe verliep nu de ontwikkeling van de 17 percelen of deelpercelen, tot deze in 1888 voor een groot deel in handen kwamen van Jan Cornelis Reinier van der Bilt? En wat kan men nog van de oude perceelsgrenzen terugvinden? Ook perceel 89, wat bijna 400 jaar eigendom blijft van de Kerk van Sinoutskerke, is hierbij meegenomen in verband met een

sterke overlap van pachters met perceel 88. Tenslotte worden ook de percelen 81, 82 en 83 hier beschreven, in verband met hun interactie met perceel 80.

In onderstaande figuur 35 is een overzicht gegeven van de volgnummers van de percelen in de overlopers, hun oppervlaktes in Gemeten en Roeden, de omrekening naar are, de oppervlakte volgens de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels en de verschillen (23).

Figuur 35. Overzicht percelen met volgnummers en oppervlakte gegevens

Perceel	Volgnr.	Overloper		Kadaster (Are)	Verschil (are)	Verschil (%)
		(Gemeten/Roeden)	(Are)			
77	28	2 Gem. 65 R	87,0	86,9	- 0,1	- 0,1 %
78	29	1	100	115,9	- 0,6	- 0,6 %
	30	1	191			
79	78	2	7	78,7	- 0,7	- 0,9 %
80	31	0	229	116,9	- 8,2	- 7,0 %
	35	0	271			
	36	1	156			
81	32	0	214	33,7	+ 5,7	+ 16,9 %
82	33	1	50	51,0	+ 5,2	+ 10,2 %
83	34	0	189	25,5	+ 0,8	+ 3,1 %
84	37	1	153	61,9	+ 2,6	+ 4,3 %
85	76	2	76	81,9	- 6,5	- 8,0 %
86	79	1	205	63,5	- 2,6	- 4,0 %
87	75	2	174	91,8	- 9,4	- 10,3 %
88	74	1	291	73,4	- 3,9	- 5,3 %
89	72	1	166	116,3	+ 9,0	+ 7,8 %
	73	1	54			

Hoewel de verschillen tussen de cijfers uit de overlopers en de kadastrale gegevens in een aantal gevallen vrij groot lijken, is het verschil op de 13 percelen met een totaal oppervlak van 9 ha 97 are 40 ca slechts 8,6 are of - 0,9 %, een negatieve afwijking voor de kadastrale cijfers ten opzichte van de overlopers (24).

6.1 De percelen van Pieter Claes Balten (79) en Jan Saegeris (77)

De percelen 77 en 79 zijn praktisch identiek voor wat betreft opvolgende eigenaren en pachters gedurende het gehele onderzochte tijdvak van 1596 – 1832, behalve de periode van 1638 – 1666 (25). Wanneer men perceel 77 vanaf de Noordweg in gaat, valt meteen de duidelijk aanwezige scheidulve op, die de grens markeert met perceel 78 (figuur 36).

Figuur 36. Toegangsdam 77/78 met de scheidulve tussen de percelen 77 en 78

Verder het smalle perceel 77 volgend langs de meidoornstruiken, komt men op de hoek van perceel 76, waar perceel 77 aan de rechterkant als een smalle strook verder gaat. Indien we echter recht voor ons kijken, zien we

in de meidoornhaag, die perceel 77 en 78 scheiden van 79, een opening die toegang geeft tot perceel 79 (figuur 37). Als we hier doorheen gaan, is het eerste wat opvalt de veedrinkput in perceel 79 (figuur 38). Dit is misschien ook het beeld geweest, wat de eigenaren Jan Sagarus en wellicht één van de kinderen van Pieter Claes Balten in 1638 hadden, toen ze vanaf de dam door perceel 77 trokken, waar Jan Sagarus eigenaar van geworden was. Mogelijk om vast te stellen waar de grens met perceel 79 lag, die toen toebehoorde aan de nazaten van Pieter Claes Balten. Maar het kan ook zijn dat ze uitsluitend de pachtsom opstreken van de baanders Maerten Fransse (1638), Cornelis Cornelisse (1652) en Antonij Sentse (1659), want het gebruik van perceel 77 en 79 bleef ook in deze periode bij dezelfde pachters (zie tabel 8, bijlage 1).

Figuur 37. De scheidulve tussen 77 en 78 (links) en de doorgang tussen 77 en 79 (rechts)

Vanaf 1666 wordt het gezamenlijk eigendom en gebruik van de percelen 77 en 79 weer voortgezet. Beide percelen werden de gehele periode van 1596 – 1730 verpacht aan dezelfde opvolgende gebruiker. Of er voor de entree van perceel 77 nog een aparte dam met damhek gelegen heeft is niet bekend. Via de gemeenschappelijke toegangsdam met perceel 78, waren de percelen 77 en 79 goed bereikbaar vanaf de Noordweg.

Figuur 38. De veedrinkput in perceel 79

6.2 De percelen 78 en 80 en hun versnippering

De percelen 78 en 80 worden met name in de eerste helft van de 17^e eeuw gekenmerkt door een grote versnippering in deelpercelen en een navenant groot aantal eigenaren en baanders. Zo is perceel 78 opgedeeld

in 2 stukken en perceel 80 zelfs in 3 delen (26). Twee deelpercelen van 80 (271 R en 1 G 156 R) blijken voor wat het eigendom en de pacht betreft, wel voortdurend identiek. Helaas laat de registratie van de baanders in de overlopers ons regelmatig in de steek, maar als goed voorbeeld voor bovengenoemde stelling kan de situatie in 1603 genomen worden (tabel 9, bijlage 1). In dat jaar is er in 5 deelpercelen sprake van 4 verschillende eigenaren en 4 verschillende pachters op nog geen 2,5 ha (27). In slechts één geval is de eigenaar ook de gebruiker (Huijbrecht Simonsz 't Heynkensant, deelperceel 78 van 1 G 191 R), in alle andere gevallen zijn de (deel)percelen in handen van grondeigenaren. Vanaf 1659 zien we een kentering bij perceel 78. De twee delen komen dan structureel in handen van dezelfde eigenaar, die ook de gebruiker van het perceel weiland is (tabel 9, bijlage 1). Eén en ander wordt bevestigd in een viertal koopakten die in de periode 1680 – 1710 verschijnen (28). In 1716 krijgt Adriaan Marinisse Noorthoek naast perceel 78, ook een klein deel van perceel 80 (229 Roeden) van de Kerk van Sinoutskerke in handen. Vanaf 1723 is Adriaan Marinisse Noorthoek eigenaar en gebruiker van alle 5 deelpercelen van 78 en 80. Dit is echter niet de laatste samenvoeging want vanaf 1786 krijgen de percelen 77, 78, 79 en 80 in de persoon van Jan Vroonland dezelfde eigenaar. De ligging van de veedrinkput in perceel 78, tegen de grens met perceel 77, is een aanwijzing voor het gemeenschappelijk gebruik van de percelen (figuur 39).

Figuur 39. De veedrinkput in perceel 78 met de doorgang van 77 naar 79

6.3 Bijna 400 jaar herverkavelingen in perceel 80, 81, 82 en 83
 Maar waar lagen die deelpercelen van perceel 80 nu precies ? En hoe verhielden ze zich tot de percelen 81, 82 en 83 ? En wanneer is perceel 83 ontstaan ? En hoe zat het met de bereikbaarheid van al die (deel)percelen ? In de tabel van figuur 40 is het gehele tijdvak verdeeld in 3 perioden. Per periode zijn de (deel)percelen geschetst in de volgorde waarin ze ook in de overlopers genoemd worden. In figuur 41 is een mogelijke indeling geschetst.

Figuur 40. Herverkavelingen percelen 80, 82, 83

	1596 – 1617	1617 – 1723	1723 – 1832
80	0 Gem. 229 R	0 Gem. 229 R	0 Gem. 229 R
81	0 Gem. 214 R	0 Gem. 214 R	0 Gem. 214 R
82	1 Gem. 112 R	1 Gem. 50 R	1 Gem. 50 R
83	-----	-----	0 Gem. 189 R
80	1 Gem. 98 R	1 Gem. 160 R	0 Gem. 271 R
80	1 Gem. 156 R	1 Gem. 156 R	1 Gem. 156 R

In de eerste 2 periodes bestaat perceel 83 nog niet, de oppervlakte is dan nog één geheel met perceel 80. Perceel 82 is in de eerste periode nog 62 Roeden groter, maar dit stuk gaat er in 1617 af en komt dan bij perceel 80. Perceel 82 verandert hierna niet meer en komt al spoedig in eigendom en gebruik van de eigenaren van T'ôôhuus (perceel 138) en later van de boerderij aan de Noordweg 3 (perceel 103) (tabel 10, bijlage 1).

Figuur 41. Mogelijke perceelsindeling 1596 – 1723, daarnaast de situatie in 2006

Door de toegang vanaf de Noordweg via de grond van perceel 83, was perceel 80 tot 1723 gemakkelijk bereikbaar. In 1723 koopt Pieter Bennaart het strookje grond van 189 Roeden en gaat het zelf beboeren. Het wordt in 1832 als perceel 83, bouwland, geregistreerd. Het bleef vaak woekeren met dit soort kleine stukjes akkerland, die men vaak aantrof aan de hoger liggende, zanderige buitenwegen. Vanaf 1723 is perceel 80 niet meer bereikbaar via de 189 R van perceel 83. Tegelijk met deze herverkaveling komen de percelen 78 en 80 geheel in eigendom en gebruik van Adriaan Marinisse Noorthoek, zodat de bereikbaarheid vanaf de Noordweg via 78 naar 80 weer gegarandeerd was (29).

Het deelperceel 80 van 229 Roeden heeft mogelijk ten zuiden van perceel 81 gelegen (figuur 41). In de registratie treft men namelijk voor deze twee (deel)percelen gedurende meer dan 60 jaar (1596-1659) steeds dezelfde opvolgende baanders (Erment Janss, Pieter Cornelisz, Marinis Paesse, Pieter Croocq), zodat het gehele langgerekte stuk land vanaf de Noordweg bereikbaar was. Perceel 81 bleef echter de gehele periode eigendom van het Armbestuur van Sinoutskerke, terwijl het deelperceel van 229 Roeden, tot het in 1716 overgenomen werd door Adriaan Marinisse Noorthoek, in bezit was van de Kerk van Sinoutskerke (30). Alleen in de periode van 1666 tot 1694 moeten de baanders van het deelperceel van 229 Roeden, Adriaan Jansse Wed. en Marinis Jansse Valcke, wel op één of andere manier recht van overpad hebben gehad via perceel 81, met Geraerd Diercxssen als baander. Zij konden in die periode immers ook niet via perceel 78, wat toen in bezit en gebruik was van achtereenvolgens Jan Jacobsse Boonman en Lauwrus Bastiaansse Zuythoff, bij hun akkertje

komen. De toegang via de rest van perceel 80 was in deze periode afgesloten door de eigenaars/baanders Maerten Christiaensse, Heijndrick Hermansse en Jan Jansse Boonman (tabel 9, bijlage 1).

Wat verder opvalt aan tabel 10 (bijlage 1) met de eigenaren en baanders van de percelen 81, 82 en 83 is, dat we vanaf 1694 een reeks pachters zien van perceel 81, die tevens de opvolgende eigenaren waren van de hofstede 't Hooch Huys op de vliedberg bij Sinoutskerke (Marinis Valcke, Isaak Paardekooper, Foort Jansse Dierse). Daar bijna op aansluitend verwerven vanaf 1758 de volgende eigenaren van 't Hooch Huys perceel 83 in eigendom en waarschijnlijk ook in gebruik (Pieter Veerdegem, Daniel Rouw, Jan van Gils).

Het tussen 81 en 83 liggende perceel 82 wordt in 1659 gekocht door Geeraert Dircxssen, eigenaar van de dichtbij liggende hofstede het Hoge Huis of Tôôhuus op perceel 138. We zien bovendien dat hij en zijn nakomelingen (Gerard Dirkse Weese) het perceel tot 1744 ook pachten en bewerken. In 1700 strand een poging van Cornelis Bosdijck om perceel 82, wat dan als zaailand geregistreerd staat, in eigendom te krijgen (31). Hij was eigenaar van de hofstede 't Hooch Huys voordat deze in 1702 overgenomen wordt door Marinis Valcke. In 1744 gaat het eigendom van het perceel over op Hendrik Frederik de Loos, Cornelia & Magdalena de Loos en Christiaan Jacobsse Evertsen, ook opvolgende eigenaren van Tôôhuus. Hierna gaat perceel 82 naar Jakobus Dirkse Sinke, een schoonzoon van Christiaan Evertsen, gehuwd met zijn dochter Macheline Evertsen in 1804, nadat zij in 1803 weduwe geworden was van Johannes Maat. Deze boerden op de juist in de Thijshoek liggende boerderij op perceel 103, Noordweg 3. Tenslotte wordt Geerard R. Harinck de volgende eigenaar van deze boerderij en ook van perceel 82.

Ook in de kadastrale periode zien we perceel 81, weiland, terug onder de Armen van Sinoutskerke, ingeschreven in 1837 onder artikel 12 (zie figuur 42) (32). Dit perceel wordt ook in de tweede serie leggers hieronder ingeschreven (1911). In de 3^e serie leggerartikelen vinden we het terug onder het Burgerlijk Armbestuur van 's-Heer Abtskerke, Baarsdorp en Sinoutskerke, ingeschreven in 1944 en als verandering in 1981 de ruilverkaveling. Perceel 81 is gezien zijn ligging, in de historie wellicht om en om gebruikt als weiland en bouwland.

Perceel 82 en 83 blijven ook in de kadastrale periode in partikuliere handen, respectievelijk Gerard Rapholm Haring, landbouwer te Sinoutskerke (op perceel 103) en Adriaan Noels, arbeider te Sinoutskerke (op perceel F-313, Grote Dijk 2) en staan dan beide geregistreerd als bouwland (figuur 42). Dit verklaart voor een deel ook, dat dit soort kleine percelen zo geliefd waren bij de lokale boeren. Ze hebben wellicht hun ontstaan en ontwikkeling te danken gehad aan een hogere ligging, de kwaliteit van de grond en de directe bereikbaarheid via de Noordweg. In 1847 vindt de samenvoeging plaats van perceel 82 en 83 bij dezelfde eigenaar, Jacobus Pijke & Jozina Oranje, winkeliers te Heinkenszand. Hun opvolger, Christiaan Kloosterman, winkelier/landbouwer te Heinkenszand, later Baarsdorp, maakt in de periode van 1877 – 1894 van beide percelen weer weiland. Wellicht wordt dan ook al de laatste herverkaveling uitgevoerd. Van de perceelsscheiding tussen 82 en 83 zijn thans in ieder geval geen resten meer terug te vinden (zie satellietfoto figuur 41). Ook de laatste eigenaren van de percelen 82 en 83, Matthijs Zuidweg, Jacobus de Vos, en Nicolaas de Regt & Cornelia Catharina Verburg, ieder voor de helft, waren niet aan de Poelse grond of boerderijen gebonden eigenaren en hadden dus ook minder belang bij de grond als bouwland (figuur 42).

Figuur 42. Overzicht eigenaren percelen 81, 82 en 83 in de periode 1832 – 1981

Perceel	Artikel	Periode	Naam	Beroep	Plaats	Aard
81	12	1837 – 1911	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke	weiland
	12	1911 – 1944	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke	weiland
	12	1944 – 1981	Burgerlijk Armbestuur van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke	weiland
82	119	1837 – 1847	Gerard Rapholm Haring	Landbouwer	Sinoutskerke	bouwland
	219	1847 – 1877	Jacobus Pijke & Jozina Oranje	Winkeliers	Heinkenszand	bouwland
83	203	1838 – 1847	Adriaan Noels	Arbeider	Sinoutskerke	bouwland
	219	1847 – 1877	Jacobus Pijke & Jozina Oranje	Winkeliers	Heinkenszand	bouwland
82 + 83	763	1877 – 1894	Christiaan Kloosterman	Winkelier	Heinkenszand	weiland
	947	1894 – 1932	Matthijs Zuidweg	Landbouwer	Heinkenszand	weiland
	1606	1932 – 1941	Jacobus de Vos	Fruïtkweker	Nieuwdorp	weiland
	1755	1941 – 1981	Nicolaas de Regt (1/2) Cornelia Cath. Verburg (1/2)	Schilder Boekhoudster	Rotterdam Goes	weiland

De geschiedenis van het naast perceel 83 liggende, zeer langgerekte perceel 84, wat doorloopt tot aan de noordwest punt van perceel 87, wordt in de volgende paragraaf beschreven. Wat is de rol geweest van perceel 84 voor de bereikbaarheid van de percelen 85, 86, 87 en 88 ? Hoe belangrijk was haar geografische ligging aan de Noordweg en hoe haar afhankelijkheid van latere opvolgende eigenaren en samenvoegingen van percelen ?

6.4 Boudewijn Verselewel en zijn onroerend goed, perceel 84, 85, 86, 87, 88, 89

Wat de percelen 85, 86, 87 en 88 gemeen hebben, is hun betrekkelijk geïsoleerde ligging in het hart van de Thijshoek. Een belangrijke vraag was dan ook, hoe de toegankelijkheid geregeld was. Had men een uitweg naar het Feytesweegje of was er misschien recht van overpad om via perceel 84 de Noordweg te bereiken ? Een tweede gemeenschappelijke noemer van de percelen is dat ze vanaf 1730 in handen komen van één eigenaar, Boudewijn Verselewel (tabel 11 en 12, bijlage 1). Echter voor perceel 88 ligt nog perceel 89 en dit was en bleef de gehele periode van 1596 – 1832 in bezit van de Kerk van Sinoutskerke en lag direkt grenzend aan het Feytesweegje (perceel 250). En hoe was de situatie in de periode voor 1730, hoe was de bereikbaarheid van de centraal in de Thijshoek liggende percelen met koeien, paarden of schapen voor de gebruikers of baanders geregeld ? In onderstaande figuur 43 is de situatie geïllustreerd met een satellietopname (2006) en een fragment van het minuutplan (1832).

Figuur 43. Satellietopname (2006) en fragment minuutplan (1832) van de percelen 84 - 89

Uit tabel 11 (bijlage 1) blijkt dat perceel 89 gedurende de gehele periode van 1596 – 1832 eigendom is van de Kerk van Sinoutskerke. De drie andere percelen in deze tabel (84, 87, 88) hadden tot 1666 steeds verschillende eigenaren (33). Perceel 88 was in bepaalde opzichten wel een bijzonder perceel. Het had als eerst vermelde eigenaar het Sint Maertens Gilde, in de vroege periode wellicht één van de vele armengilden die ten doel hadden hulp te bieden aan de minder bedeelden. Men organiseerde dat in verenigingsverband, waarbinnen het sociale aspekt bij iedere bijeenkomst weer bevestigd werd met een gezellige maaltijd en een stevig glas bier. De inkomsten kwamen naast de contributie, uit het rendement van de bezittingen van het Gilde, in dit geval perceel 88. Men had hiervan geen direkte inkomsten in de vorm van enkele vetgemeste runderen, waarmee men de armen kon helpen met bijvoorbeeld gerookte hammen, etc. Perceel 88 was namelijk steeds verpacht, zodat het rendement in de vorm van de pachtsom in de kas van het Sint Maertens Gilde vloeide. Perceel 88 had in de eerste 100 jaar slechts 2 opvolgende eigenaren, naast het Sint Maertens Gilde, het geslacht Oostee (tabel 11, bijlage 1). Perceel 87 was achtereenvolgens eigendom van de families Brouwer, Mannee, (van der) Meule en

Visscher. Maar hoe cruciaal was perceel 84 voor de bereikbaarheid van perceel 85, 86, 87 en 88 ? (figuur 44). Het langgerekte, strategisch gelegen perceel loopt van de noordwest kant van perceel 87 tot aan de Noordweg en is tot 1666 eigendom van achtereenvolgens Joos van de Werve, Gillis Heyndricxs en Gillis Seijs. De toevoeging caprie of capelrie betekent dat de opbrengst van het perceel ten dele aan de kerk toekwam (34).

Figuur 44. Perceel 84, gezien vanaf de Noordweg, ter hoogte waar rechts perceel 80 begint

Vanaf 1666 krijgen de percelen 84 en 88 dezelfde opvolgende eigenaren (Cornelis van Oostee, Adolph van Oostee, Boudewijn Verselewel) maar tot 1723 is er nog geen sprake van directe bereikbaarheid, want de tussenliggende percelen 85, 86 en 87 zijn dan nog in bezit van andere eigenaren (35). Pas wanneer Boudewijn Verselewel zijn bezittingen in de Thijshoek verder uitbreidt en in 1723 perceel 87 overneemt van Adriaan de Visser's Wed. , komt er definitief verbinding tussen de Noordweg en de centraal in de Thijshoek liggende percelen. Met de aankoop in 1730 van perceel 85 en 86 had Boudewijn Verselewel alle vier, vrij geïsoleerd liggende percelen 85, 86, 87 en 88, plus het verbindende perceel 84 in zijn bezit. Maar hoe was de bereikbaarheid van de percelen in de honderd jaar daarvoor geregeld ? Perceel 89 zal via het Feytesweegje redelijk toegankelijk geweest zijn, maar dit perceel was en bleef eigendom van de Kerk van Sinoutskerke. En welke rol speelden de baanders bij het organiseren van een goede bereikbaarheid van de percelen ?

Figuur 45. Damhek aan het Feytesweegje en veedrinkput perceel 89

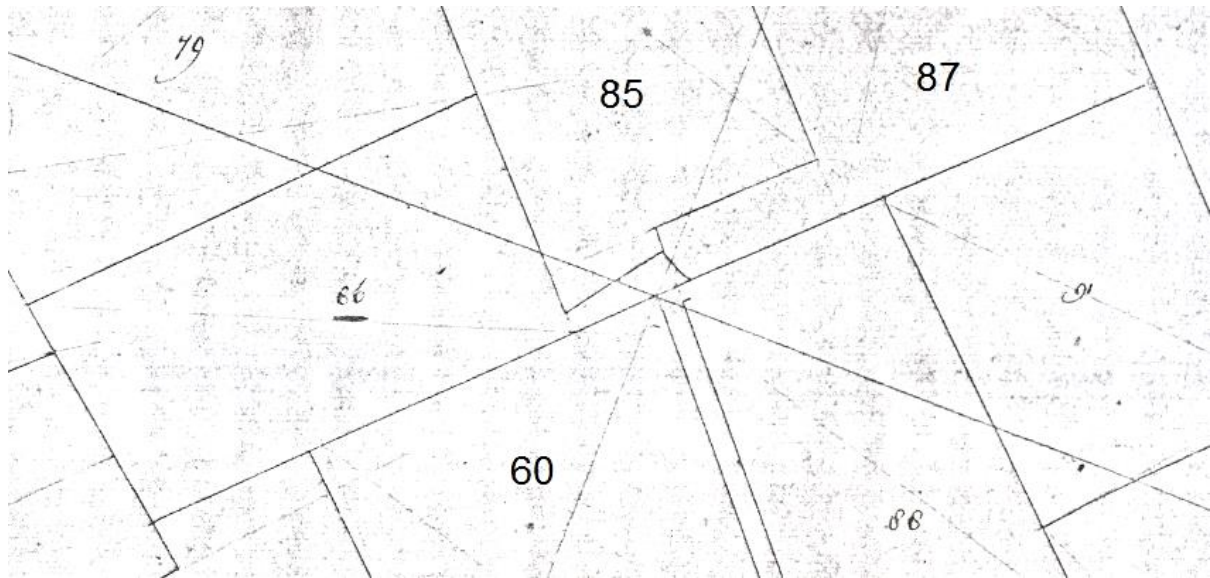

Uit tabel 11, waarin ook een overzicht van de pachters over de periode 1596 – 1730 gegeven wordt, blijkt dat tot 1673 de bereikbaarheid van perceel 88 vanaf het Feytesweegje via 89 geregeld was doordat ze steeds dezelfde opvolgende baanders hadden (Dieric Wouters, Dierick Heyndricks, Dierick Jacobssen, Jacob Jacobssen Meule, Huijbregt Jacobssen Meule). De twee laatst genoemden uit het geslacht (van der) Meule waren blijkens een aantal koopakten de toenmalige eigenaren van de boerderij op perceel 103 (Noordweg 3) (36).

Van 1652 tot 1673 hadden Jacob en later wellicht zijn zoon Huijbregt Jacobsse Meule zelf alle 3 de percelen 87, 88 en 89 in pacht, zodat de bereikbaarheid van perceel 87 vanuit het Feytesweegje geen probleem was (tabel

11, bijlage 1). In de vroegste periode van 1596 – 1652 hadden de baanders van perceel 87 echter geen directe bereikbaarheid via andere percelen. Voor wat betreft de registratie in de tussenliggende periode van 1673 – 1694 , waarin perceel 88 gebruikt zou zijn door de eigenaren (bt selve) Cornelis en Adolph Oostee, mogen we wel een vraagteken plaatsen. Het ligt veel meer voor de hand dat het geslacht (van der) Meule van vader op zoon en kleinzoon, het gebruik van de 3 percelen tot 1702 heeft voortgezet. Maar vanaf 1702 wordt de bereikbaarheid van perceel 87 en 88 door verschil in pachters met perceel 89 weer een probleem. In 1709 hebben de drie percelen zelfs 3 verschillende eigenaren en 3 verschillende pachters (tabel 11, bijlage 1).

Figuur 46. Bereikbaarheid percelen 85, 86, 87, 88 via zijwegeling Feytesweegje

De vraag is dan ook in hoeverre het zij-wegeling van het Feytesweegje, tussen de percelen 59/60 en 88/89, in het vraagstuk van de bereikbaarheid van bovengenoemde percelen, maar ook van perceel 85 en 86, in de vroege periode van 1596 – 1723 een cruciale rol heeft gespeeld. Dit zijwegeling, waarvan ook in het veld nog sporen te vinden zijn (figuur 47), is nog vrij gedetailleerd ingetekend op het minuutplan in 1832 (figuur 46).

Figuur 47. Het zijwegeling op perceel 59 met op de achtergrond het Feytesweegje

Het splitst van het Feytesweegje af op het punt, waar dit wat versmalt, loopt dan tussen perceel 59 en 89 en vervolgens verder tussen 60 en 88, tot bij de percelen 86, 85 en 87 (zie figuur 46 en 48). Aan het eind van het

wegeling is voor de perceelsgrenzen van 86, 85 en 87 een zodanige constructie gemaakt, dat deze 3 percelen vanuit het wegeling direct bereikbaar waren (figuur 46). Ook de toegang naar perceel 88 heeft mogelijk via een damhek aan dit zijwegeling gelegen.

Figuur 48. Het zijwegeling vanuit het zuiden, op de achtergrond perceel 85

Ook zichtbaar in het veld is het inloopstukje van perceel 87, ingeklemd tussen 85 en 88, met een flinke scheidulve tussen 87 en 85 (figuur 49). De percelen 85 en 86 hebben vanaf 1680 dezelfde opvolgende eigenaren, achtereenvolgens de geslachten Hoogesteger, van Keulen, Verselewel, van der Bilt (van Cloetinge) en tenslotte het geslacht van der Mandere (tabel 12, bijlage 1). Ook hebben beide percelen vanaf 1680 dezelfde opvolgende baanders of pachters, tot deze vanaf 1730 niet meer geregistreerd zijn. In de vroegste periode van 1596 – 1680 was perceel 85 in handen van opeenvolgende boereneigenaren in plaats van beleggers (baant selve). Perceel 86 was in deze vroegste periode eigendom van de beleggersfamilie Bom en werd gebruikt door een aantal opeenvolgende pachters (37).

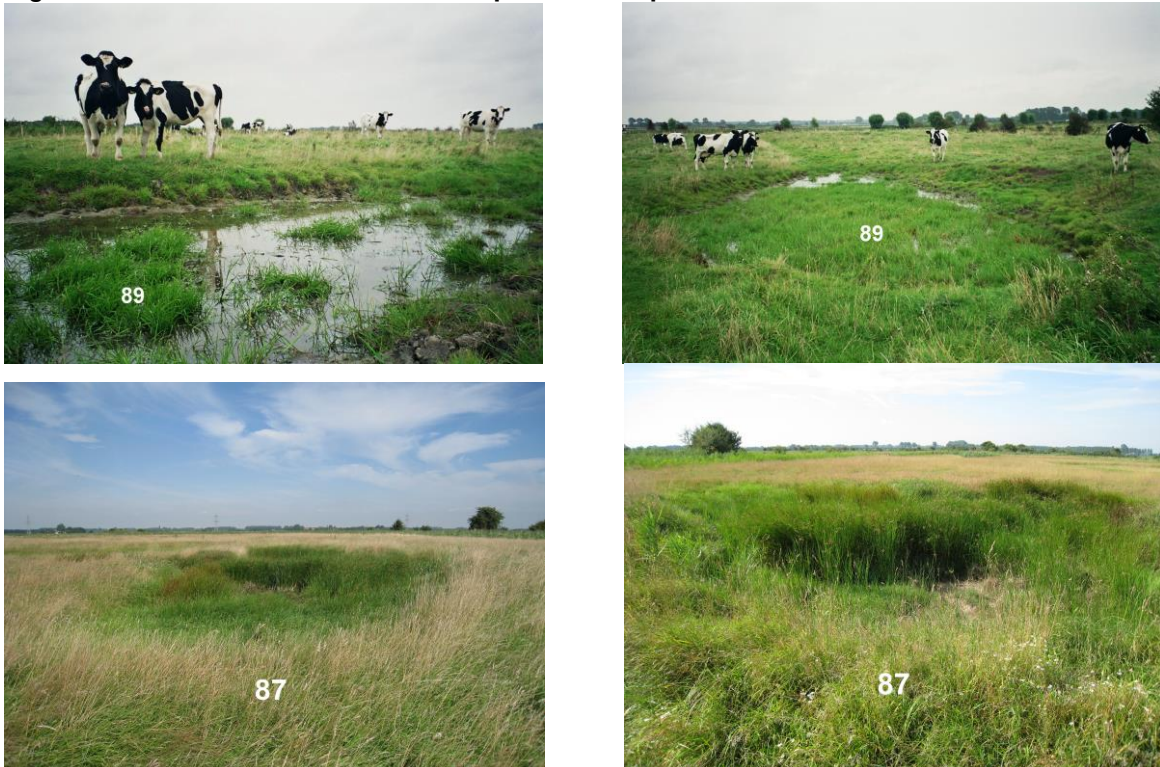
In de allervroegste periode van 1596 – 1624 werd perceel 86 gebruikt door een aantal pachtboeren, Adriaen Adriaensse, Frans Maertenz en Maerten Fransz, die ook “baander” waren van de percelen 58, 59, 60, 61, 66. Hier sloot perceel 86 goed op aan, zodat ze altijd een uitweg hadden via 61 en 66 naar de Thijshoekse Weg of via 60 en 59 naar het Feytesweegje.

Figuur 49. Inloopstrook perceel 87 naar begin zijwegeling, nu rietveld

In de periode 1666 – 1680, toen Jan Pauwelsse perceel 86 in pacht had, was deze tevens pachter van de percelen 77 en 79. Deze drie percelen vormden een aaneengesloten stuk grasland, zodat deze pachter vanuit perceel 86 via 79 en 77 een uitweg had naar de Noordweg. Dit was niet mogelijk voor Cornelis Pierss en Adriaen Pierss Passer, die in de periode 1631 – 1666 perceel 86 als enig stukje weiland in de Thijshoek in pacht hadden (tabel 12, bijlage 1). Zij konden in feite hun weiland alleen bereiken via het zij-wegeling van het Feytesweegje, zoals hiervoor vermeld.

Figuur 50. Veedrinkputten in de percelen 87 en 89

In onderstaande figuur 51 is de opstelling van de percelen samengevat, zoals ze in 1659 in de overloper van Sinoutskerke met hun eigenaren en pachters zijn geregistreerd. Voor de kantlijn zijn de kadastrale minuutnummers weergegeven, gevolgd door de namen van de eigenaars, de ligging van de percelen, daarachter de oppervlakte in Gemeten en Roeden en tenslotte de namen van de baanders of pachters (38).

Figuur 51-1. Geregistreerde percelen 77, 78, 80, 81 in de overloper van 1659

77 Aan Sagarius : 3 : 00 : an ————— 2 1/2 65 1/2 bt Anto: G Smeke
 78 Aan Jacobse Boorman: no: an - i 1/2 100 1/2 }
 78 Adem : 00 : an ————— i 1/2 91 1/2 } bt felwe
 80 Seca hic : 00 : an ————— 2 29 1/2 }
 81 G: G: hic : 00 : an ————— 2 14 1/2 } bt pr: Exoocq

Figuur 51-2. Geregistreerde percelen 80, 82 en 84 in de overloper van 1659

82 Gerard Dircksen : 00 : an - i 1/2 50 1/2 bt felwe
 80 Maxims Christiaense : 00 : 1/2 : 3 : an - i 1/2 160 1/2 }
 80 Adem : 3 : an ————— i 1/2 156 1/2 } bt felwe
 84 Gillis Gijss Capro : 00 : an — i 1/2 153 1/2 bt corij Dircksen

In de registratie van figuur 51-2 ontbreekt nog perceel 83, wat immers pas ontstond bij de afsplitsing van perceel 80 in 1723. Dit deelperceel 80 met een oppervlakte van 1 G 160 R wordt daarna ook vermindert met 189 R, de oppervlakte van perceel 83.

Figuur 51-3. Geregistreerde percelen 79, 85, 86, 87, 88 en 89 in de overloper van 1659

89' Seca hic : w : an : ————— i 1/2 166 1/2 }
 89 Adem : w : an ————— i 1/2 54 1/2 } bt Jacob Jacobse
 88 St. Maxims gilde : w : an — i 1/2 291 1/2 } (miele
 87 Jacobse jacobse miele : no : an - 2 1/2 174 1/2 }
 85 Maxims Christiaense : w : an - 2 1/2 76 1/2 bt felwe
 79 Mr. class Baltens den : w : an — 2 1/2 7 1/2 bt anto: G Smeke
 86 Mr. Rogun Bom : 3 : an ————— i 1/2 205 1/2 bt adriaens walfx

Ook onder de in figuur 51-3 genoemde percelen heeft zich nog een vroege herverkaveling voorgedaan. Tot 1617 bestond perceel 85 uit twee deelpercelen van 437 R en 239 R, samen 2 G 76 R. Vanaf 1617 staat deze totaal oppervlakte dan ook geregistreerd in de overlopers.

Hoe was de ontwikkeling van opvolgende eigenaren voor de percelen 77 - 88 in de periode na 1832 ? De 5 deelpercelen van 78 en 80 komen in 1723 met Adriaan Marinusse Noorthoek onder één eigenaar. Maar het duurt nog tot 1786 voordat Jan Vroonland eigenaar wordt van de percelen 77, 78, 79, 80. Deze 4 percelen komen daarna ook onder dezelfde eigenaar, Pieter Cornelisse van Stee "en zijne kinderen Nicolaas, Willem en Josina" de

kadastrale periode binnen. Bekend is dat vanaf 1730 alle 5 percelen (84, 85, 86, 87, 88) in handen komen van het geslacht van Boudewijn Verselewel en perceel 89 eigendom blijft van de Kerk van Sinoutskerke. Boudewijn Verselewel heeft vanaf 1716 ook het langgerekte perceel 84 in zijn bezit, waardoor een uitweg voor de 4 percelen naar de Noordweg mogelijk geworden was. Wellicht werd vanaf die tijd de betekenis van het zijwegeling van het Feytesweegje al wat minder. Het eigendom van de 5 genoemde percelen werd opgevolgd door het geslacht van der Bilt, gevolgd door van der Mandere. In 1832 was de eigenares M.P.J. van der Mandere, geb. van der Bilt, rentenierster te Middelburg.

Figuur 52. De scheidulve tussen de percelen 79 en 86 vanuit perceel 85

6.5 De geslachten Verselewel, v.d. Bilt en v.d. Mandere en de situatie na 1832

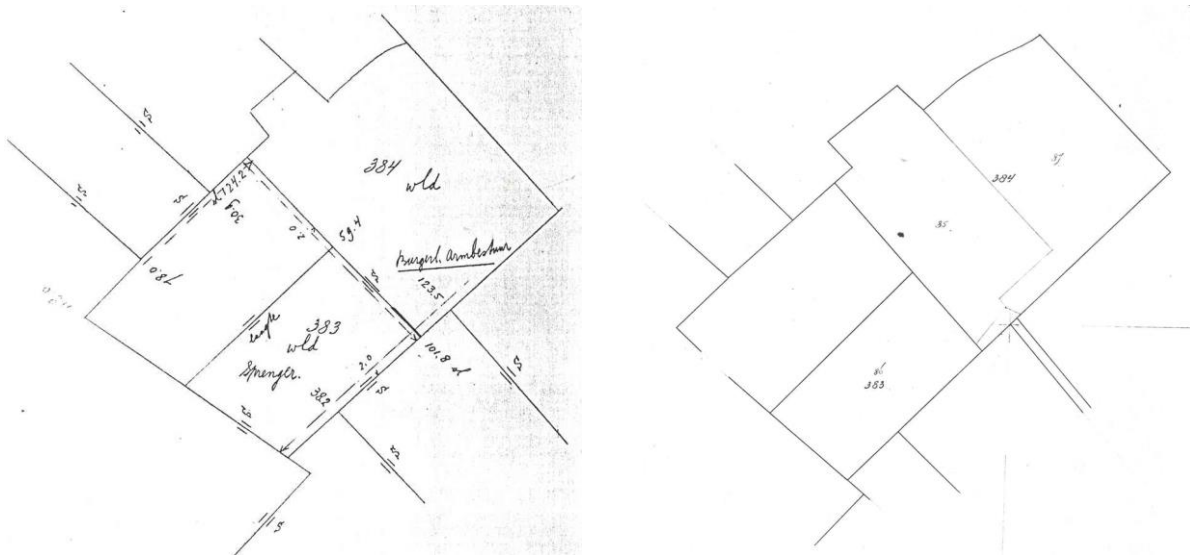
In 1716 komt Boudewijn Verselewel voor het eerst in beeld als eigenaar van perceel 84 en 88. Hij is dan wellicht 20 – 30 jaar oud en breidt zijn bezittingen in de Thijshoek geleidelijk uit. In 1723 heeft hij naast perceel 84 en 88 ook 87 in eigendom en in 1730 volgen ook de percelen 85 en 86. Omstreeks die tijd moet ook zijn dochter Maria Verselewel geboren zijn, die rond 1750 trouwt met Willem van der Bilt van Cloetinge. In zijn bezit komen de 5 percelen echter pas in 1779, nadat ze nog vele jaren op naam van Boudewijn Verselewel's Erven hadden gestaan. De opvolger uit het huwelijk tussen Willem van der Bilt & Maria Verselewel wordt circa 1751 geboren, Boudewijn Verselewel van der Bilt. Hij trouwt rond 1780 met Maria Digna Keetelaar en komt in 1811 te overlijden (39).

Boudewijn van der Bilt staat dan ook maar één keer als eigenaar van de 5 percelen geregistreerd, in 1807. Dat de bezittingen met de overdracht aan Paulus Johan van der Mandere in 1814 toch in de familie blijven, ligt voor de hand. Paulus Johan van der Mandere (* 1780) was namelijk op 20 juli 1806 in ondertrouw gegaan met Adriana Isabella van der Bilt, waarschijnlijk familie van Boudewijn van der Bilt (40). Deze Paulus Johan van der Mandere komt op 19 maart 1824 op 44-jarige leeftijd te overlijden, maar heeft dan met onder meer twee dochters, al voor voldoende nageslacht gezorgd (41). Zijn weduwe Adriana Isabella van der Bilt hertrouwt 2 jaar later op 29 april 1826 op 38-jarige leeftijd met de 48-jarige Heimerik Camerlingh, waardoor bij het ontstaan van het kadaster in 1832 ook deze naam nog even passeert onder de eigenaren (42).

Hierna volgt andermaal de bevestiging van de band tussen de geslachten van der Bilt en van der Mandere. In 1840 vindt namelijk de overdracht plaats van de percelen 84, 85, 86, 87 en 88 aan een dochter van Paulus Johan van der Mandere & Adriana Isabella van der Bilt (bijlage 2). Het was deze tweede dochter uit het gezin, Jacoba Cornelia van der Mandere (* 17-6-1815), die op 4 mei 1843 zou trouwen met een kleinzoon van Boudewijn van der Bilt & Maria Keetelaar, namelijk Jan Cornelis Reinier van der Bilt (* 1817) (43). Deze kon niet achter blijven bij zijn vrouw en kocht in 1856 van Pieter Cornelisse van Stee, de percelen 77, 78, 79 en 80. Hiermee waren de echtelieden in de Thijshoek burens geworden en ontstond een graslandcomplex van 7 ha. 70 are 90 ca., wat in handen was van één familie. Na de dood van zijn vrouw op 14 januari 1887 (44), volgt in 1888 de overdracht van

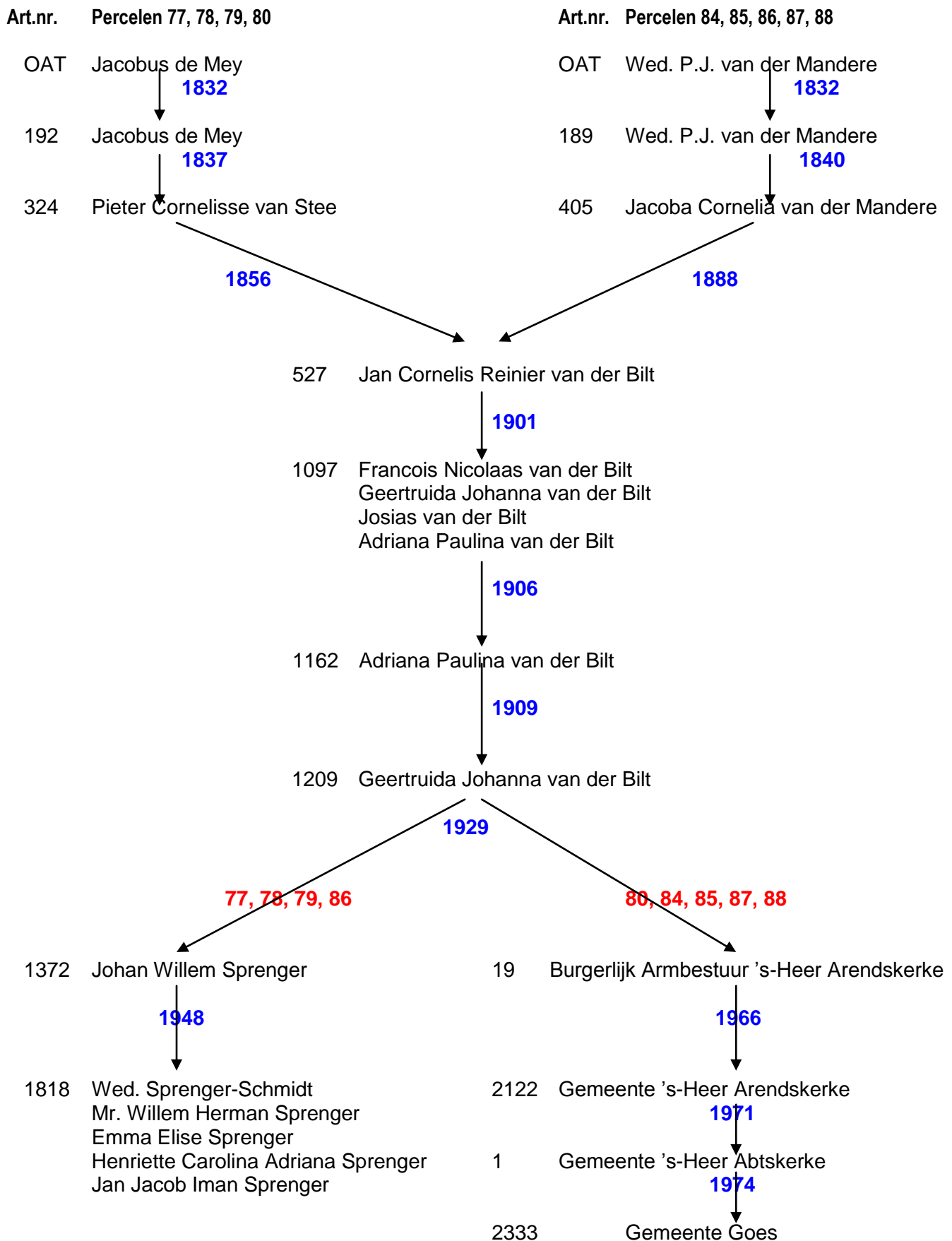
de percelen 84, 85, 86, 87 en 88 naar Jan Cornelis Reinier van der Bilt. Op 31 mei 1899 komt Jan Cornelis Reinier van der Bilt op 82-jarige leeftijd te overlijden, gevolgd door scheiding en deling van de 9 graslandpercelen in 1901 (45). Hoewel het huwelijk wellicht kinderloos gebleven was, zag men toch kans om de bezittingen binnen de familie te houden. Jan Cornelis Reinier van der Bilt 's oudste broer, Boudewijn Verselewel van der Bilt (* 1814) was drie jaar eerder, op 23 april 1840 eveneens gehuwd met een telg uit dezelfde familie van der Mandere, namelijk Maria Cornelia Wilhelmina van der Mandere (* 1814), een zus van Jacoba Cornelia van der Mandere (46). Uit dit huwelijk werd onder meer Francois Nicolaas van der Bilt (* 1846) geboren, één van de erfgenamen bij de scheiding en verdeling in 1901. Uit een derde zoon Jacobus Paulus van der Bilt (* 1822), gehuwd op 7 maart 1850 met Petronella Françoise de Backer (* 1822), worden in 1856 Geertruida Johanna van der Bilt en in 1862 Adriana Paulina van der Bilt geboren, beiden ook erfgenamen van de gronden in de Thijshoek (47). Zo gingen de percelen in 1901 naar mr. Francois Nicolaas van der Bilt, advocaat en procureur te Middelburg, en zijn nichten Geertruida Johanna van der Bilt te Nijmegen en Adriana Paulina van der Bilt, beiden kinderen van Jacobus Paulus van der Bilt (bijlage 2). Verder was één van de erfgenamen Josias van der Bilt te Kloetinge. In 1906 worden de percelen onder artikelnummer 1162 ingeschreven onder de naam van Adriana Paulina van der Bilt, gehuwd met Jacobus Florentius Keiser, controleur bij de waarborg in Arnhem (48). Op 28 maart 1907 komt Adriana Paulina van der Bilt op 45-jarige leeftijd te overlijden, zodat in 1909 weer een transactie volgt naar haar zus Geertruida Johanna van der Bilt. Geertruida Johanna van der Bilt overlijdt op 5 maart 1928 te Nijmegen op 72-jarige leeftijd en het geslacht Verselewel/van der Bilt doet dan na ruim 200 jaar afstand van de percelen in de Thijshoek. De 9 percelen worden weer opgedeeld, perceel 77, 78, 79 en 86 komen in bezit van Johan Willem Sprenger, 80, 84, 85, 87 en 88 naar het Burgerlijk Armbestuur in 's-Heer Arendskerke gaan (figuur 54).

Figuur 53. Het veldwerk (links) en de hulpk kaart (rechts) bij de herverkaveling van perceel 85 - 87 in 1929

Tegelijk met deze verdeling vindt er echter nog een herverkaveling plaats, wellicht op verzoek van beide partijen, die in dit verband als bijzonder mag worden gekarakteriseerd : aan het eind van het zijwegeling van het Feyteswegge verdwijnen de uitwegen naar de percelen 86, 85 en 87 (zie ook figuur 46) en wordt waarschijnlijk met het graven van een aantal meters sloot plus palen en draad, de huidige toestand gecreëerd (zie figuur 53). Perceel 86 behoorde voortaan bij 77, 78, 79 en was dus bereikbaar via 77 of 78 aan de Noordweg. Perceel 80 werd gevoegd bij 84, 85, 87, 88 en waren eveneens bereikbaar via perceel 84 vanaf de Noordweg, behalve misschien 88. De functie van het zijwegeling is dan wellicht verder gereduceerd tot een eventuele toegangsweg naar perceel 88, maar is daarna letterlijk op dood spoor gekomen en verdwenen. Naast het rechtekken van de perceelsgrenzen, waarbij het toegangspadje naar perceel 86 met 1,9 are in mindering gebracht werd op de oppervlakte van dit perceel (van 63,50 naar 61,60 are) en ten gunste kwam van perceel 85, werd bij deze herverkaveling door het Burgerlijk Armbestuur van 's-Heer Arendskerke ook nog een vereniging van de percelen 85 en 87 doorgevoerd (49, 50). Hierbij kreeg het nieuwe perceel 86 het nummer 383 en de percelen 85 en 87 samen nummer 384. Bestudering van het veldwerk van 14 mei 1929 (figuur 53, links) leert dat de perceelsgrens tussen perceel 79 en 86 (383) in 1929 al de titel "laagte" meekreeg, niet meer dan een oude scheidulve (figuur 52).

Figuur 54. Samenvoeging van de percelen 77 – 88 door het geslacht van der Bilt

Verder wordt erop aangetekend dat *“aanwezig waren P. Oele, rentmeester te Goes, namens verkoopster en koper Sprenger en dat het Burgerlijk Armbestuur aangeschreven was, maar niet verschenen”*. In bovenstaande figuur 53 zien we op het fragment van de hulpkaart van juni 1929 (rechts) dat op dat moment het zijwegeling nog intact is. Een gedetailleerde lokalisering van het zijwegeling vindt men door de twee grondkaarten, het veldwerk en de hulpkaart, congruent over elkaar te leggen. Op het veldwerk is de scheidingsloot tussen perceel 59/60 en 88/89 getekend, op de hulpkaart het zijwegeling. Uit deze analyse blijkt dat het zijwegeling juist naast de sloot op perceel 59/60 gelegen heeft. De contouren van het zijwegeling zijn ook in het veld nog goed zichtbaar (figuur 47 en 48). Het wordt aan de ene kant begrensd door een sloot die de scheiding vormt met perceel 89 en aan de andere kant door een ondiepe scheidulve, die evenals het zijwegeling op perceel 59 liggen.

7. Conclusies

Concluderend kunnen we stellen dat Adriaen Adriaensse Smallegange, die in 1596 boerde op 41 Gemeten pachtgrond binnen Sinoutskerke, niet van grote invloed is geweest voor de ontwikkeling van het dorp, de samenleving en het grondgebied er omheen. Op zijn boerderij, liggend op een vroone van 1 Gemet binnen perceel 72, bouwde hij slechts een geschiedenis op van ruim 10 jaar. Daarnaast behoorde hij met het bovengenoemde areaal, waarvan 25 Gemeten in de Thijshoek, niet tot de grootste boeren uit de omgeving. Toch moet Adriaen Adriaensse Smallegange een boer geweest zijn met strategisch inzicht, omdat de percelen die hij bewerkte in de Thijshoek, aan de Thijshoekseweg lagen. Dat betekende dat zijn landerijen redelijk bereikbaar waren en dat hij ook een uitweg had voor het vervoer van producten, werktuigen en vee naar de Thijshoekseweg.

Wanneer Adriaen Adriaensse Smallegange, die als bijnaam in de overlopers regelmatig de achternaam *“Thyshoucke”* mee krijgt, vòòr 1617 vertrekt naar Krabbendijke, heeft hij geen opvolger voor zijn huis en boerderij op perceel 72, sterker nog, uit de aanhef van de overloper van Thijshoek (1617) blijkt dat waarschijnlijk de boerderij dan al gesloopt is (*“daer Adriaen Adriaenss huys placht te staen”*). Doordat de situatie niet meer wijzigt, blijft zijn naam in de erop volgende overlopers gedurende bijna 250 jaar verbonden met het voormalige huis of boerderijtje op de vroone van perceel 72.

Adriaen Smallegange had in totaal ongeveer 10 ha. grond langs de Thijshoekseweg in pacht, die deels in bezit was van particuliere grondeigenaren en voor een klein deel in eigendom van de instellingen. De ontwikkeling van de opvolgende eigenaren van de direkt omringende percelen ging aan het eind van de 17^e eeuw steeds meer in de richting van de instellingen doordat het rendement door de langdurige economische depressie (1650 – 1750) te laag werd, de particuliere grondeigenaren wilden er vanaf. Begin 18^e eeuw kwam er een grote verschuiving op gang van pachtboeren naar meer eigendom. Deze ontwikkeling liep veelal parrallel met een toenemende concentratie van percelen bij dezelfde eigenaar en vaak ook dezelfde pachter.

Hoewel het grootste deel van het gebied grasland was, wisselde de cultuurtoestand van percelen aan de zanderige buitenwegen van de Thijshoek toch nog vaak voor bouwland. Aan de Thijshoekseweg en de Noordweg trof men meestal kleine, in het algemeen wat hoger liggende stukjes *“zaaijlant”*, die vaak gepacht werden door lokale boeren. Het waren ook de eerste percelen die gretig in eigendom verworven werden door deze boeren. Als voorbeeld kunnen de percelen 81, 82 en 83 dienen, gepacht door de eigenaren van 't Hooch Huys op de vliedberg (perceel 191), en de boerderijen in de direkte omgeving op perceel 138, perceel 103 en F-313 aan de Grote Dijk. De indruk bestaat dat vroege herverkavelingen met name plaats vonden, daar waar men woekerde met de vraag om akkerland. Zo is bijvoorbeeld perceel 83 in 1723 ontstaan uit perceel 80. Deze percelen hebben wellicht hun ontstaan en ontwikkeling te danken aan een hogere ligging, de kwaliteit van de grond en de direkte bereikbaarheid via de Noordweg.

Bij bepaalde percelen (62, 64, 67-noord = 311, 70), in bezit van de instellingen, was nauwelijks sprake van enige ontwikkeling of verandering, de focus lag hier op continuïteit. Bij bestudering van perceel 67 is gebleken dat de opsplitsing in 2 delen, perceel 310 van particuliere eigenaren en perceel 311 van de Armen van Sinoutskerke, in 1596 al een feit was. Men heeft dit na de registratie van de kadastrale gegevens blijktbaar over het hoofd gezien en in de periode 1832 – 1837 gecorrigeerd.

De overeenkomst van opvolgende eigenaren van perceel 67-noord (310) en perceel 58, 59, 60, 61 voor het tijdvak 1744 – 1981, verklaart de vaagheid van de perceelsgrens tussen perceel 61 en 67 (glooiende laagte = oude scheidulve). Ook de bereikbaarheid van de percelen 58, 59, 60 en 61 wordt hiermee voor een groot deel opgehelderd, zij zal voor de meeste activiteiten via de dam met damhek van perceel 310 aan de Thijshoekseweg geweest zijn. Uit het gezamenlijk eigendom van de 5 percelen in de afgelopen 250 jaar, kan geconcludeerd worden dat de scheidulven tussen deze percelen en de 4 veedrinkputten in perceel 58, 59, 60 en 67 van nog vroeger datum moeten zijn. Bovendien maakte het gemeenschappelijk gebruik van de percelen het instandhouden van meerdere veedrinkputten overbodig. Hierdoor waren enkele putten nog slechts rudimentair aanwezig.

De gecompliceerde samenstelling van sommige percelen kon door een nauwkeurige analyse worden opgehelderd. Zo kon de samenstelling van perceel 54 uit 4 deelpercelen, liggend in 2 veldhoeken, voor een groot deel gereconstrueerd worden door opsporing van oude perceelsgrenzen of hoekgrenzen (scheidulven) op satellietfoto's en verkeningen in het veld. Vanaf 1730 werden de percelen 54, 55 en 56 verenigd onder dezelfde eigenaar en gebruiker en verloren de scheidulven hun functie van perceelsgrens of hoekgrens.

Ook ten aanzien van de ontwikkeling van het meer centraal in de Thijshoek liggende conglomeraat van percelen grasland (perceel 77 – 89) kunnen we een aantal voorzichtige conclusies trekken. De versnippering van een oppervlakte van 10 ha in kleine percelen (13) of deelpercelen (17) en de verdeling daarvan over verschillende eigenaren en pachters, was maximaal in de 1^e helft van de 17^e eeuw. Dit riep weer vragen op over de bereikbaarheid van de percelen in de Thijshoek door de eigenaren, maar met name ook door de pachters. Voor de toegang naar veel percelen in de Thijshoek was het Feytesweegje (250) van primair belang. Ook secundair aandoende wegelingen, die na 1832 verdwenen zijn, vervulden toen een vitale rol in de bereikbaarheid van de percelen. Het zij-wegeling van het Feytesweegje, tussen de percelen 59/60 en 88/89 heeft in het vraagstuk van de vrije bereikbaarheid van de centraal en geïsoleerd liggende percelen 85, 86, 87, 88 in de vroege periode van 1596 – 1723 een cruciale rol gespeeld. Aan het eind van dit zijwegeling, dat op zich al toegang bood tot de percelen 60 en 88, werden vernuftige konstrukties bedacht in de verkaveling van de eindpercelen. Zo werd de bereikbaarheid van de percelen 85, 86 en 87 gegarandeerd door vanaf het eind van het wegeling een aantal inloopstroken of uitwegen aan te leggen.

In het eerste kwart van de 18e eeuw vond een toename plaats van boeren die hun grond in eigendom en gebruik hadden, maar met name ook een toename van de agglomeratie van percelen naar één grondeigenaar. In 1603 bijvoorbeeld bestonden de percelen 78 en 80 uit 5 deelpercelen met 4 eigenaren en 4 pachters op een oppervlakte van 2 ha 32 are 80 ca. In 1723 hadden deze 5 deelpercelen 1 eigenaar/gebruiker. Samenvoegingen van percelen onder dezelfde eigenaar, verliepen in het algemeen zonder een schep grond te verplaatsen. Vanaf 1723 kan de betekenis van het zijwegeling door de samenvoeging van percelen naar één eigenaar al wat minder geworden zijn, hoewel verschillende pachters, die vanaf die tijd niet meer geregistreerd zijn, er toch nog wel gebruik van gemaakt kunnen hebben. Dit zijwegeling, waarvan op de satellietfoto geen sporen meer te vinden zijn, komt nog prominent voor op het minuutplan van 1832 en is ook nog goed zichtbaar in het veld. De uitwegen of inloopstroken van en naar de percelen 85, 86 en 87 zijn pas bij een herverkaveling in 1929 grotendeels verwijderd. Tot dat moment kunnen pachters er nog gebruik van gemaakt hebben.

Ook via perceel 84, dat als een "slagader" vanaf de Noordweg de Thijshoek in steekt, was van een vrije bereikbaarheid voor 1723 geen sprake. Zo hadden de 6 percelen 84 – 89 aanvankelijk 6 verschillende eigenaren met 5 verschillende pachters. Het aantal pachters van de 6 percelen daalde weliswaar geleidelijk van 4 pachters in 1652, naar 3 in 1680 en 2 in 1694, maar toen lagen perceel 85 en 86 nog steeds geïsoleerd van de andere, die een uitweg naar de Noordweg hadden. Wanneer de percelen 84, 85, 86, 87 en 88 uiteindelijk in 1730 in bezit zijn van Boudewijn Verselewel, vererven ze daarna gedurende 200 jaar naar de geslachten van der Bilt en van der Mandere, die door huwelijken over en weer nauw met elkaar verwant waren. We zien in de kadastrale periode zelfs het bij elkaar komen van een nog groter aantal percelen bij één eigenaar. In 1888 komen door het overlijden van Jacoba Cornelia van der Mandere, eigenares van de percelen 84, 85, 86, 87 en 88 en gehuwd met Jan Cornelis Reinier van der Bilt en inmiddels eigenaar door aankoop van de percelen 77, 78, 79 en 80, deze negen percelen allen samen bij Jan Cornelis Reinier van der Bilt. In 1929 doet het geslacht Verselewel/van der Mandere/van der Bilt na 200 jaar afstand van de percelen in de Thijshoek en worden ze weer opgesplitst. Hierbij gaan perceel 77, 78, 79 en 86 naar Johan Willem Sprenger en 80, 84, 85, 87 en 88 naar het Burgerlijk

Armbestuur van 's-Heer Arendskerke. Tegelijk met deze verdeling vindt er dan nog een herverkaveling plaats. Aan het eind van het zijwegeling van het Feytesweegje verdwijnen de uitwegen naar de percelen 85, 86 en 87. Vanaf dat moment waren 77, 78, 79 en 86 bereikbaar vanaf de Noordweg via de dam in 77/78, evenals 80, 84, 85 en 87 via de dam in 84. Perceel 88 zal bij gezamenlijk gebruik met 89 bereikbaar gebleven zijn via de dam van perceel 89 aan het Feytesweegje. Het zijwegeling, dat blijkens een analyse van het veldwerk en de hulpkaarten, juist naast de scheidingsloot over de huidige percelen 59 en 60 gelopen moet hebben, had hiermee zijn betekenis verloren.

Bronnen en noten

1. Overlopers van de ambachtsheerlijkheid Sinoutskerke van 1596 – 1856, nrs. 426 en 427, Archief Waterschap Zuid- en Noord Beveland te Goes, veldhoek Thijshoek, 1596, volgnummer 1
2. Cornelis Dignuss is met 41 Gemeten 253 Roeden gebaande grond binnen Sinoutskerke misschien nog wel wat ondergewaardeerd. Het is namelijk niet uitgesloten dat zijn broer Pieter Dignuss, die ook nog 10 Gemeten 168 Roeden eigen grond bewerkte, eveneens in het bedrijf participeerde. Dit zou betekenen dat de gebroeders Dignuss op 't Metje 52 Gemeten 61 Roeden land bewerkten, waarvan aan eigen grond 17 Gemet 156 Roeden. Dit was een eigen vermogen aan grond van 33,6 %, wat in die periode aanzienlijk was.
3. Overloper Thijshoek, in 1680 wordt onder volgnummer 27 een strookje grond van 78 Roeden bij perceel 71 gevoegd, wat tot dat moment bij perceel 76 hoorde, met als eigenaar en gebruiker Dirck Cornelisse
4. De 3 (deel)percelen van 58, 59 en 60 worden vanaf 1652 samengevoegd tot 1 perceel van 5 Gemeten 100 Roeden met 1 eigenaar en gebruiker, in 1652 Anthoni Gillissen
5. In 1596 zijn perceel 67 en 68 respectievelijk 4 Gemet 155 Roeden en 444 Roeden groot, in 1617 worden de 2 percelen samengevoegd tot 1 perceel van 5 Gemeten 299 Roeden onder één eigenaar en baander. Vanaf 1723 wordt deze samenvoeging weer ongedaan gemaakt, de 5 Gemeten 299 Roeden wordt weer gesplitst, waarbij de eigenaren ieder de helft ofwel 2 Gemet 299,5 Roeden krijgen. Het kleinste deel van perceel 67 (1 Gemet 98 Roeden), het latere perceel 311, blijft bij deze herverkavelingen buiten beschouwing en is de gehele periode van 1596 – 1828 een zelfstandig perceel, in eigendom van de Armen van Sinoutskerke
6. Tabel 5, bijlage 1, eigenaren en baanders percelen 71 en 72 over de periode 1596 – 1832
7. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 64, 17 augustus 1680, Heijndrick Hermanse Haijder levert aan Dierck Cornelisse een stuk weiland, groot 78 Roeden gelegen binnen deze parochie in de hoek voor Thijshoek, BDG oost de verkoper, zuid, west en noord de koper, voor £ 19 per Gemet
8. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 175v, 6 augustus 1735, *“Compareerde op den 6 augustus 1735 in gebanne vierschare van Sijnoutskercke, Adriaan Stroosnijder en levert en transporteert in vollen vrijen eigendom aan den secretaris Abraham de Vos als procuratie hebbende van den heer predikant Cornelis Harings, sekere parthien zaaizland, gelegen soo in desen anbagte als Baarsdorp, te samen 10 Gemet 283 Roeden, waarvan alhier is gelegen in den hoek voor Thijshoek, vroone 1 Gemet (perceel 72), aldaar zaaizland 1 Gemet 99 Roeden (perceel 72), aldaar 1 Gemet 289 Roeden (perceel 71), aldaar 1 Gemet 285 Roeden (perceel 71), aldaar 78 Roeden (perceel 71, daarvoor perceel 76), te samen 6 Gemeten 151 Roeden, is £ 6 – 10 – 0 per Gemet, waarvan den wegleveraer bekend voldaan te zijn, den 50sten penning en de gebruikelijke lasten voor den koper, benevens lasten en baten 1735, mij ter cennisse, Abraham de Vos”*. De in de akte geregistreerde oppervlakte wijkt in het geval van het deelperceel 72 (zaaizland, 1 Gemet 99 Roeden) af van de registraties in de overlopers (1 Gemet 89 Roeden), waardoor ook de totaalstelling 10 Roeden hoger uitkomt.
9. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 125, 22 maart 1710, Matthijs Adriaanse Huijsman levert aan Cornelis Laurisse Traas 273 Roeden zaaizlant, liggende in in den houck voor Thyshoucke, BDG oost het wegeling, zuijt en west Marinis Dirxsse, noord de Herenweg, de koop is £ 0-8-6 Vls den hoop.
10. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 158v, 14 september 1722, de weduwe van Herman Hendrikse Hagda levert aan de diakonie van Heinkenszand een wei in de hoek voor Thijshoek, groot 1 Gemet 167 Roeden, oost en zuid Adriaan de Vriese, west Stoffel Geerse de Leeuw, noord de armen van Sinoutskerke, voor £ 8-6-8 per Gemet
11. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 180v, 8 maart 1737, Jacobus Verschuijl levert aan de diakonie Armen van Heinkenszand, een wei in de hoek voor Thijshoek, groot 273 Roeden, oost het wegeling, zuid en west de weduwe van predikant Cornelis Harings, noord de Herenweg, voor £ 6 per Gemet
12. Priester, 686
13. Met 7 Gemet 234 Roeden (3 ha 5 are 29 ca) komt deze totaaloppervlakte volgens de overlopers goed overeen met de som van de percelen 58 (57 are), 59 (1 ha 9 are 90 ca), 60 (1 ha 4 are 50 ca) en 61 (42 are 70 ca), gemeten volgens het kadaster met een oppervlakte van 3 ha 14 are 10 ca, een verschil van 2,8 %
14. RAZE 3502, Schepenakten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 4v, 9 december 1740, Adriaan Frans Lammens levert aan Pieter Pover een zekere weije, gelegen in Voorthijshoek, groot 1 Gemet 107 Roeden (perceel 60, noordelijk deel), de koop is eene somme van £ 1-0-0 Vls per Gemet, te betalen contant ter levering. De 3 (deel)percelen 60, 61 en 66 zijn van 1596 – 1709 samengetrokken tot 1 perceel van 4 Gemet 233 Roeden, van 1709 – 1772 worden ze gescheiden geregistreerd met oppervlakten van 3 Gemet 126 Roeden (61, 66) en 1 Gemet 107 Roeden (60, noordelijk deel). Vanaf 1772 worden ze geregistreerd in de uiteindelijke oppervlakte van 2 Gemet 99 Roeden (perceel 66) en 2 Gemet 134 Roeden (perceel 61, 60, noordelijk deel). De 3 (deel)percelen

- van perceel 58, 59 en 60 worden vanaf 1652 samengevoegd tot 1 perceel van 5 Gemet 100 Roeden met 1 eigenaar en 1 baander.
15. Voor de periode 1596 – 1716 staat de totaaloppervlakte van perceel 56 en 57 (3 Gemet 175 Roeden) op naam van de particulier eigenaar, met de toevoeging “*met Ecce hic daerinne 1 Gemet*”. Vanaf 1617 zien we voor de 2 percelen 56 en 57 ook gescheiden baanders ontstaan, bijvoorbeeld “*hierin baant Bartelemeeus Jansse 1 Gemet van de Kerke, de reste Jan Zuijtdyck*” (1631)
 16. De vereniging van artikelnummers vindt plaats tussen de Hervormde Kerk van Sinoutskerke of Nederduitsch Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerk (artikel 159) met de Hervormde Kerk van 's-Heer Abtskerke of de Nederlands Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke (artikel 157), waarbij perceel D-57 als volgnummer 221 ingeschreven wordt onder artikel 157.
 17. In bijlage 2 is een overzicht gegeven van de opvolgende eigenaren van de kadastrale percelen voor de periode 1832 – 1981. Hier zijn in tabelvorm, kolomsgewijs de perceelnummers (minuutnummers) in numerieke volgorde, de opvolgende artikelnummers, de periode van het eigendom, de opvolgende eigenaren, hun beroep en hun woonplaats weergegeven.
 18. Deze Jhr. Caspar Adolph Johan van Citters, die als landbouwer geregistreerd staat, was 5 jaar daarvoor op 27 december 1883 gehuwd met de arbeidersdochter Francina van Sluijs uit 's-Gravenpolder nadat zij op 26 augustus 1883 bevallen was van hun eerste kind, jhr. Cornelis van Citters. Of deze combinatie van factoren hun heeft doen besluiten naar Amerika te vertrekken, blijft de vraag.
 19. Staten van landverhuizingen, Gen. Afschriften 810/4, pagina 56
 20. De vier leden van het geslacht Ghellinck de Walle bestond uit Edmond Marie Ghislain Ghellinck de Walle, ingenieur te Gent, Gabrielle Henriette Marie Ghislaine Ghellinck de Walle, wed. van Amenry Joseph Alois Marie Ghislain de Kerchove d'Exaerde uit Dungen bij Gent, Robert Armand Ghislain Ghellinck de Walle uit Wondelgem bij Gent, Beatrice Gabrielle Marie Ghislaine Ghellinck de Walle b.g.g.m. Guibert Joseph Marie Desire Jules Carlos Ghislain Morel de Westgaver uit Mariakerke bij Gent. De latere verdeling over de diverse takken van de familie was: het geslacht Kerchove d'Exaerde verkrijgt 3 X 1/10 plus 5 X 1/50, het geslacht Kemmeter 4 X 1/40 en het geslacht Morel de Westgaver 9 X 1/18.
 21. Overlopers van de ambachtsheerlijkheid Sinoutskerke van 1596 – 1856, nrs. 426 en 427, Archief Waterschap Zuid- en Noord-Beveland te Goes, “Den houck voor Thyshoucke”, 1596, volgnummers 28 – 37, 72 – 79. Deze veldhoek wordt zo genoemd ter onderscheiding van “den houck agter Thyshoucke”, die buiten het studiegebied valt, en wordt eenvoudig met Thijshoek aangeduid.
 22. Fragment minuutplan met minuutnummers van Sectie D, Sinoutskerke, onderdeel van de gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp, minuutnummers 77 t/m 89, 1832. Dit was de eerste grondkaart van de Poel met perceelsindeling, uitgebracht in 1832 bij het ontstaan van het kadaster.
 23. Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel (OAT) was gekoppeld aan het minuutplan en hierin werd de aard van de genummerde percelen nader omschreven, zo werden de onroerende goederen met hun minuutnummer, de aard van het perceel, de eigenaar, de oppervlakte, etc., geregistreerd.
 24. J.W. Minnaard, Ontwikkeling percelen in de Moolhoek te Sinoutskerke, Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland, no. 16, 1990, p. 47 – 64. Hierin is de discussie gevoerd over de te hanteren omrekeningsfaktor van Gemeten en Roeden naar ha., are en ca., die uiteindelijk tot de conclusie heeft geleid dat de ook door Harthoorn gehanteerde omrekeningsfaktor van 1 roede = 13,08 ca. het meest plausibel is.
 25. Overlopers Sinoutskerke, Thijshoek 1638, 1652, 1659, in deze periode is als eigenaar van perceel 79 (2 Gemeten 7 Roeden) Pieter Claes Baltens Erfgenamen geregistreerd en van perceel 77 (2 Gemeten 65 Roeden) Jan Saegeris, de registratie van de baanders is echter niet helemaal waterdicht. Zo zijn voor 1624 en 1631 al helemaal geen baanders geregistreerd, voor 1638 alleen voor perceel 77 (Maerten Fransse).
 26. De verdeling van perceel 78 is nog duidelijk zichtbaar op een satellietopname in de vorm van een scheidulve, die in de lengterichting midden door het perceel loopt.
 27. Overloper Sinoutskerke, Thijshoek 1603, de eigenaren van de deelpercelen waren Pieter Jansz Camer (deel 78, 1 Gemet 100 Roeden), Huijbrecht Simonsz 't Heynkensant (deel 78, 1 Gemet 191 Roeden), Ecclesia hic (deel 80, 229 Roeden) en Pieter Dignis weesen (delen 80, 271 roeden en 1 Gemet 156 Roeden). De baanders van de 5 deelpercelen waren successievelijk Dieric Wouters, Huijbrecht Simonsz 't Heynkensant (baant selve), Pieter Cornelisz en Claes Aernouts.
 28. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 59, 3 februari 1680, Jacob Raven, procuratie hebbend van Neelken Jacobs, wed. van Marinus Raven, verkoopt 2 Gemeten 291 Roeden weiland voor £ 27 per gemet aan Lauweris Bastiaanse Zuidthof. De oppervlakte van het weiland is gelijk aan de som van de in de overlopers geregistreerde deelpercelen van perceel 78, de koper is een bevestiging van de in de overloper van

- 1680 geregistreerde eigenaar, Lauwrus Bastiaansse Zijthoff, idem folio 98, 16 april 1695, Pieter Zijthoff, rentmeester, voogd van Jan en Janneken Laurus Zijthoff, verkoopt 2 Gemeten 291 Roeden weiland voor £ 24 per gemet aan Jacob Hubrechtse Boonman. Reeds in de overloper van 1694 zien we Jacob Huybrechtsz Boonman als de nieuwe eigenaar van de 2 deelpercelen 78, idem folio 110, 12 februari 1700, Jacob Hubrechtse Boonman levert een weiland van 2 Gemeten 291 Roeden voor £ 27.10 per gemet aan Lein Jansse Boonman, die we in de overlopers van 1702 en 1709 weer terug zien als eigenaar van perceel 78, idem folio 125, 22 maart 1710, Leijn Jansse Boonman verkoopt 2 Gemeten 291 Roeden weiland voor £ 23 per gemet aan Adriaan Marinisse Noordhoek, het geslacht Noordhoek blijft volgens de overlopers eigenaar van perceel 78 tot 1758, wanneer Pieter Adriaanse Pover het overneemt.
29. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 102, 17 maart 1696, Aarnout Jansse Potter verkoopt van perceel 80, 2 Gemeten 216 Roeden weiland voor £ 20.10 per gemet aan Jan Kloosterman, deze transactie wordt bevestigd door de overgang van eigenaren van perceel 80 in de overlopers van 1694 en 1702, exclusief het strookje van 229 Roeden, wat toen nog in bezit was van de Kerk van Sinoutskerke. Het was echter inclusief de strook grond van 189 Roeden, omdat in deze periode perceel 83 nog niet bestond. Dit wordt ook bevestigd door de ligging: noord de Herenweg (Noordweg). Toch blijft er onduidelijkheid over de precieze oppervlakte van het stuk weiland, wat immers 1 Gemet 160 Roeden + 1 Gemet 156 Roeden is in totaal 2 Gemet 316 Roeden zou moeten zijn.
30. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 127, 22 maart 1710, Gilis Udemans verkoopt namens de Kerk alhier, 229 Roeden weiland (deel perceel 80) voor £ 16 per gemet aan Marinus Noordhoek (geheel conform de overlopers van 1709 en 1716, zie tabel 2). De ligging van het strookje weiland wordt nu ook bevestigd door : oost Jan Cloosterman (perceel 80), zuid Pieter Rijmelant (perceel 79), west de koper (perceel 78), noord de Armen alhier (perceel 81).
31. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 110, 13 november 1700, Cornelis Dirkse verkoopt 1 Gemet 50 Roeden (perceel 82) **zaailand** voor £ 20 per gemet aan Cornelis Bosdijck, ligging : oost Jan Kloosterman (perceel 80, later 83 = 189 Roeden), zuid Jan Kloosterman (perceel 80), west Armen alhier (perceel 81), noord de Herenweg (Noordweg). Volgens de koopakte stuitte de verkoop van dit perceeltje zaailand door Cornelis Dirkse echter op grote bezwaren, want *“Geert Dirxse, zijnde een eigen en eenige broeder van de vercooper in desen, versouckt naastinge aen het voorseide lant”*, in welke naasting de schepenen toestemmen.
32. Na de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels, wat slechts een momentopname was bij de oprichting van het kadaster in 1832, worden alle eigendomsveranderingen bijgeschreven in op naam gestelde Kadastrale Leggers. Ieder persoon of instelling krijgt hiertoe een zogenaamd leggerartikelnummer en in de Kadastrale Legger wordt van ieder onroerend goed naast het perceelnummer, onder meer ook de aard van het goed vermeld (weiland, bouwland, boomgaard, tuin, huis & erf, etc.), het beroep van de persoon en zijn woonplaats. Ook veranderingen, zoals verkoop, splitsing, vereniging, sloping, bijbouw, etc. werden hier met de datering in bijgehouden. Er verschenen in de periode 1832 – 1981, drie series leggerartikelen, de eerste in 1837, de tweede in 1911 en de derde in 1944.
33. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 28, 20 maart 1664, Gillis Cijs Capelrie verkoopt 1 Gemet 153 Roeden weiland (perceel 84) voor £ 26.10 per gemet aan Cornelis van Oostee, ligging oost Dierick Heyndricxs erfgenen (perceel 93), zuid Jacob Jacobsse (Meule) (perceel 87), west Maerten Christiaensse (perceel 80), noord de Herenweg (Noordweg), het weiland wordt gebaad door Geeraert Diericxs voor 31 schellingen per gemet, idem folio 27, 29 september 1663, Jacob Jacobsz Meule verkoopt 2 Gemet 174 Roeden weiland (perceel 87) aan zijn kinderen, *“geprocrijeerd bij zijn eerste vrouw Piertge Cornelis”*, volgens de registratie in de overlopers blijft Jacob Jacobsse Meule eigenaar van perceel 87 tot 1673, volgens folio 41, 11 augustus 1671 verkopen Huijbrecht, Jacob Jr. en Cornelis Meule 2 Gemet 174 Roeden weiland (perceel 87) *“voor £ 93.20 den hoop en ten profijte van Maaijken Adriaans, weduwe van Jacob Jacobsse Meule”*, ligging oost dhr. dr. Nolens, zuid Cornelis van Oostee, west Cornelis Marinisse de Jonge, noord Geeraert Diericxsse, idem folio 28, 20 maart 1664, het Sint Maertens Gilde verkoopt 1 Gemet 291 Roeden weiland (perceel 88) voor £ 26 per gemet aan Jan (geen achternaam, in 1666 wordt in de overloper Cornelis van Oostee als eigenaar geregistreerd), ligging oost Kerk alhier (perceel 89), zuid het wegeling (zijwegeling Feytesweegje), west het wegeling (zijwegeling Feytesweegje), noord Jacob Jacobsse Meule (perceel 87), het perceel weiland wordt gebaad door Huijbrecht Jacobsse Meule voor 26 schellingen per gemet
34. Paul Harthoorn, Stoelendans met land, de Spuije 75, winter 2008, p. 95 – 110, Harthoorn beschrijft hier onder meer dat naast de inkomsten uit een perceel land voor eigenaars, pachter en landarbeiders, ook vaak een deel van de opbrengst bestemd was voor de kerk. Dit werd dan in de overlopers aangegeven met caprie of capelrie,

soms ook werd het aangeduid met jaargetijdeland of misseland. Volgens Harthoorn moest elke eigenaar van zulk land een bepaald deel van de opbrengst uitkeren aan de kerk om jaarlijks een mis te houden ter nagedachtenis van de fundateur, voor de kerk was dit een welkome bron van inkomsten, wat ook na de reformatie werd voortgezet.

35. Overlopers Sinoutskerke, Thijshoek 1666 – 1723, er zijn wel wat samenvoegingen, maar voor perceel 85 en 86 is dat pas in 1680, hiervoor zijn de eigenaren Marinis Christiaensse en Cornelis Marinisse de Jonge (perceel 85) en Mr. Johan Bom en Cornelis van Oostee (perceel 86). In 1680 worden Catharina Hogestegers kinderen (1680 – 1709) en Pieter van Keulens Wed. (1709 – 1730) eigenaar van beide percelen. Perceel 87 was in 1666 in handen van Jacob Jacobsse Meule, van 1673 – 1709 van Abraham de Visschers Wed. en van 1709 – 1723 eigendom van Adriaan de Visser.
36. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 12, 9 april 1661, idem folio 92, 14 februari 1693, idem folio 111, 3 februari 1702
37. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 52, 28 maart 1676, Jan Jansse Schotter verkoopt namens de erfgenamen van Cornelis van Oostee 1 Gemet 205 Roeden weiland (perceel 86) voor £ 45 aan Cornelis Marinisse de Jonge (deze was toen ook eigenaar en baander van perceel 85), ligging oost de koper met het weging (perceel 85), zuid Adriaan Leijns erfgenamen, west Christiaan Pover, noord Willem Blaubeen
38. Overlopers Sinoutskerke, Thijshoek, 1659, weergegeven zijn de volgnummers 28 – 32 (figuur 51-1), 33 – 37 (figuur 51-2) en 72 – 79 (figuur 51-3), hierbij dient aangetekend te worden dat de volgnummers 34 en 35 nog verenigd zijn in deelperceel 80 van 1 Gemet 160 Roeden, waaruit in 1723 perceel 83 afgesplitst zou worden.
39. Akten Burgerlijke Stand, Overlijdensakten Goes 1811 – 1957, aktenummer 56, overleden op 7 mei 1811 te Goes, Boudewijn Verselewe van der Bilt, 60 jaar, weduwnaar van Maria Digna Keetelaar, vader Willem van der Bilt van Cloetinge, moeder Maria Verselewe.
40. Zeeuws Archief, Ondertrouw Middelburg 1792 – 1810, Paulus Johan van der Mandere, geb. te Middelburg, gaat op 20 juli 1806 in ondertrouw met Adriana Isabella van der Bilt, geb. te Goes
41. Akten Burgerlijke Stand, Overlijdensakten Middelburg 1811 – 1900, aktenummer 105, overleden op 19 maart 1824 te Middelburg, Mr. Paulus Johan van der Mandere, 44 jaar, lid van de rechtbank, gehuwd met Adriana Isabella van der Bilt.
42. Akten Burgerlijke Stand, Huwelijksakten Middelburg 1811 – 1932, aktenummer 39, gehuwd te Middelburg op 29 april 1826, Heimerik Camerling, 48 jaar, geb. te Wanneperveen, beroep luitenant-kolonel Ingenieur, met Adriana Isabella van der Bilt, 38 jaar, geb. te Goes, ouders bruidegom Antoni Cato Camerling, predikant hervormde gemeente, en Anthonia Hendrica van Elsbroek, ouders bruid Boudewijn Verselewe van der Bilt en Maria Digna Ketelaar, opmerking : bruidegom weduwnaar van Maria Helena van Citters, bruid weduwe van Paulus Johan van der Mandere.
43. Akten Burgerlijke Stand, Huwelijksakten Kapelle 1811 – 1932, aktenummer 3, gehuwd te Kapelle op 4 mei 1843, Jan Cornelis Reinier van der Bilt, 26 jaar, geb. te Kapelle, beroep advocaat, met Jacoba Cornelia van der Mandere, 27 jaar, geb. te Middelburg, ouders bruidegom Francois Nicolaas van der Bilt, president Arrondissements Rechtbank te Goes en Geertruida Johanna van Hoorn, ouders bruid Paulus Johan van der Mandere, in leven lid van de rechtbank te Middelburg en Adriana Isabella van der Bilt.
44. Memories van Successie kantoor Goes 1818 – 1900, nummer 4/8756-1887, inventarisnummer 118, overleden op 14 januari 1887 te Heinkenszand, Jacoba Cornelia van der Mandere, 71 jaar, gehuwd met Jan Cornelis Reinier van der Bilt, lid van gedeputeerde staten
45. Akten Burgerlijke Stand, Overlijdensakten Heinkenszand 1811 – 1957, aktenummer 13, overleden op 31 mei 1899 te Heinkenszand, Jan Cornelis Reinier van der Bilt, 82 jaar, weduwnaar van Jacoba Cornelia van der Mandere, oud-lid gedeputeerde staten, geb. te Kapelle, ouders overledene Francois Nicolaas van der Bilt en Geertruida Johanna van Hoorn, opmerking : overledene en zijn vader werden omschreven als Meester
46. Akten Burgerlijke Stand, Huwelijksakten Goes 1811 – 1932, aktenummer 19, gehuwd te Goes op 23 april 1840, Boudewijn Verselewe van der Bilt, 26 jaar, geb. te Goes, substituut kantonrechter, met Maria Cornelia Wilhelmina van der Mandere, 26 jaar, geb. te Middelburg, ouders bruidegom Francois Nicolaas van der Bilt, president Arrondissements Rechtbank te Goes en Geertruida Johanna van Hoorn, ouders bruid Paulus Johan van der Mandere en Adriana Isabella van der Bilt.
47. Akten Burgerlijke Stand, Huwelijksakten Goes 1811 – 1932, aktenummer 2, gehuwd te Goes op 7 maart 1850, Jacobus Paulus van der Bilt, 28 jaar, geb. te Goes, Advocaat, met Petronella Françoise de Backer, 28 jaar, geb. te Goes, ouders bruidegom Franciscus Nicolaas van der Bilt, president van de Rechtbank te Goes en Geertruida Johanna van Hoorn, ouders bruid Josias de Backer, Officier van Justitie, en Elisabeth Christina Alavez

48. Akten Burgerlijke Stand, Huwelijksakten Middelburg 1811 – 1932, aktenummer 42, gehuwd te Middelburg op 25 april 1884, Jacobus Florentius Keiser, geb. te Middelburg, Controleur bij de Waarborg, met Adriana Paulina van der Bilt, 22 jaar, geb. te Middelburg, ouders bruidegom Jacob Warmolt Keiser en Catharina Anna Helena Cloete, ouders bruid Jacobus Paulus van der Bilt en Petronella Francoise de Backer.
49. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Veldwerken nr. 22, Sectie D, 's-Heer Abtskerke, dienstjaar 1930, 14 mei 1929, op het veldwerk zijn de nieuwe perceelnummers 383 (perceel 86) en 384 (perceel 85 en 87) ingetekend, daarnaast zijn er veel sloten en scheidulven op aangegeven (S) die als perceelsgrenzen funktioneerden, in het geval van de perceelsgrens tussen 79 en 86 is er "*laagte*" bij geschreven, links onder op het veldwerk staat voor perceel 86 vermeld : "*verkoop*" en voor 85 en 87, "*vereeniging*", tenslotte staat aangetekend dat "*aanwezig waren P. Oele, rentmeester te Goes, namens verkoopster en koper Sprenger en dat het Burgerlijk Armbestuur aangeschreven was, maar niet verschenen*".
50. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Hulpkaarten nr. 32, Sectie D, 's-Heer Abtskerke, dienstjaar 1930, Goes, juni 1929, op de hulpkaart zijn naast een nauwkeurige tekening op schaal 1 : 2500, de exakte groottes van de oude percelen (laatste toestand) en nieuwe percelen (tegenwoordige toestand) weergegeven, perceel 86 is 63,50 are, 85 is 81,90 are en 87 is 91,80 are, de nieuwe percelen zijn voor 383, 61,60 are (perceel 86) en 384 is 175,60 are (85 en 87).

Hoofdstuk 6

JAN PIERSS LEEUWENBURCH OP
“d’ Oôhe Stee”

De geschiedenis van een middeleeuwse boer op Sinoutskerke

in het grensgebied van de Kerkhoek en de Wiegenhoek

1596-1981

Jaap Minnaard
Middelburg, januari 2024

Jan Pierss Leeuwenburch op d' Oôhe Stee

De geschiedenis van een middeleeuwse boer te Sinoutskerke in
het grensgebied van de Kerkhoek en de Wiegenhoek

1.	Inleiding	2
2.	Landerijen, eigenaren en baanders	2
3.	Jan Pierss Leeuwenburch en d' Oôhe Stee	4
4.	Jan Pierss Leeuwenburch als pachtboer in de Kerkhoek, Wiegenhoek en Thijshoek	5
5.	Pachtgronden in de Moolhoek	7
6.	De landhoeve en het "boogaerdeken" op Sinoutskerke	10
7.	Lokalisering landhoeve en "boogaerdeken"	11
8.	De landerijen rond d' Oôhe Stee in de kadastrale periode	13
9.	Ontwikkeling landerijen in de veldhoeken Wiegenhoek en Hovendijke	15
9.1	Perceel 227, 228, 229	15
9.2	Perceel 230, 231, 233	16
9.3	Perceel 232, 239, 240, 241	19
9.4	Perceel 234, 235	21
9.5	Perceel 236	22
9.6	Perceel 237, 238	26
9.7	Perceel 242, 243, 244, 245	28
10.	Samenvatting en conclusies	31
11.	Bronnen en noten	34

Jan Pierss Leeuwenburch op D'ôôhe Stee

1. Inleiding

Het weilandencomplex, bestaande uit 11 percelen (214 t/m 226), is met een oppervlakte van 8 ha. 49 are 15 ca. al sterk versnipperd te noemen. Vanaf de 16^e eeuw was de verdeling in 18 deelpercelen nog sterker, maar deze werden gedurende de 17^e eeuw bijeengehouden doordat dezelfde opvolgende baanders de landerijen in pacht hadden (1). De samenhang tussen de 11 percelen is ook geografisch bepaald, ze vormen een aaneengesloten graslandcomplex van (deel)percelen in de Wiegenhoek en Kerkhoek, met de hoekgrens daar midden door. Op een satellietopname is te zien dat het onderzochte gebied niet helemaal ongeschonden door de ruilverkaveling gekomen is (figuur 2). De naam graslanden dekte ook in vroeger tijden niet helemaal de lading omdat de percelen 218 en 219 in de eerste kadastrale registratie van 1832 als bouwland geregistreerd staan en dit is gezien hun hoge ligging wellicht in de 16^e en 17^e eeuw ook het geval geweest. Bovendien staat perceel 218 in de volksmond bekend onder de naam d'Oôhe Stee, een hoge woonstee of hoogliggende hofstee, die blijkens de registraties ook daadwerkelijk bewoond is geweest (2). Maar wie waren de boeren of bewoners die deze boerderij op d'Oôhe Stee bewoonden? Wat was de relatie met de Landhoeve Leeuwenburch bij Sinoutskerke? Wie waren de eigenaren en wie de baanders van het graslandcomplex? En hoe verliep de ontwikkeling van de andere percelen in de veldhoeken Wiegenhoek en Hovendijke?

2. Landerijen, eigenaren en baanders

Dwars door de verzameling landerijen loopt de hoekgrens van de Kerkhoek en de Wiegenhoek. Deze grens wordt gevormd door een sloot met aan de kant van de Wiegenhoek perceel 220 en 221 en aan de kant van de Kerkhoek de percelen 218, 219 en 214. Van de hier onderzochte percelen liggen er volgens het kadaster 4 in de Kerkhoek. In de overlopers staan er echter maar 3 beschreven. Gezien de logica van de volgorde waarin de percelen in de overlopers geregistreerd zijn, plus de matching van de oppervlakten en de baanders, hebben we hier een voorlopige keuze gemaakt voor 214, 217 en 219. Alleen door een indirecte vermelding in de overlopers van de Wiegenhoek, weten we dat perceel 218 in 1596 bebouwd was en om die reden kennelijk niet belast was en dus ook niet geregistreerd stond in de overlopers (3). Een extra aanwijzing hiervoor vormen 2 transportakten uit 1737 en 1739, waarin sprake is van een "vrije vroone", die geleverd wordt aan de "diaconie armen van Sijnoutskerke" (4). De andere percelen, 220 t/m 226, liggend in de Wiegenhoek, vormen met de 4 percelen in de Kerkhoek, een aaneengesloten complex van landerijen, wat ingeklemd ligt tussen de Deeweg aan de zuidkant en de watergang aan de noordkant. De oppervlakte van de 17 deelpercelen in de overlopers, wijkt slechts 2 % af van de oppervlakte van de 10 percelen volgens de kadastrale gegevens (figuur 1) (5).

Figuur 1. Perceelnummers en oppervlakten graslandcomplex Kerkhoek en Wiegenhoek

Perceel	Volgnr.	Opp. in G en R	Opp. in are	Opp. OAT	Vershil
214	92	1 G 140	57,6	52,3	- 5,3
217	90	2 G 28	82,1	77,1	- 5,0
219	91	1 G 79	49,6	61,4	+ 11,8
220	1	1 G 34	43,7	125,8	- 0,6
	2	1 G 21	42,0		
	3	1 G 11	40,7		
221	32	2 G 27	82,0	88,4	+ 6,4
222	31	3 G 113	132,5	118,1	- 14,4
223	27	1 G 0	39,2	97,4	- 5,4
	28	1 G 186	63,6		
224	30	0 G 150	19,6	21,1	+ 1,5
225	29	1 G 92	51,3	50,8	- 0,5
226	4	0 G 225	29,4	140,0	- 5,3
	5	0 G 143	18,7		
	6	0 G 173	22,6		
	7	1 G 25	42,5		
	8	0 G 245	32,1		

Wat opvalt aan de eigenaren (zie tabel 48 t/m 51, bijlage 1) is dat er veel instellingen bij zijn (Armen van Sinoutskerke, Kerk in Goes, Kerk van Sinoutskerke, de pastorie van Sinoutskerke), die op een later moment zelfs 9 van de 11 percelen in bezit hebben. In de Kerkhoek is aanvankelijk alleen perceel 217 in particulier eigendom van Machiel Cornelisz Blaeubeen. Hierna komt het perceel in handen van Jochim Hermansse, gevolgd door Johannes van de Leeuw en Maarten de Meij. Deze Maarten de Meij neemt in 1687 ook perceel 214 over van de Kerk van Goes en houdt beide percelen ook in eigen gebruik. Perceel 219 blijft vanaf 1596 tot 1832 eigendom van het Armbestuur van Sinoutskerke en wordt achtereenvolgens gepacht door Pieter Willems, Jan Piers Leeuwenburch, Jan Marinisse Jonge, Jacques Moerdijck, Cornelis Moerman, Christiaan Halfmaerten, Dignus Huijsman, Dignus Noorthoek en Pieter Christiaensse Hector. Dezelfde reeks van pachters in de 17^e eeuw zien we ook terug bij de andere percelen. Perceel 220 (tabel 49, bijlage 1) is opgesplitst in 3 delen en heeft in 1596 ook 3 verschillende eigenaren, de pastorie van Sinoutskerke, de Kerk van Sinoutskerke en het Armbestuur van Sinoutskerke.

Figuur 2. Satellietopname met perceelnummers en hoekgrens

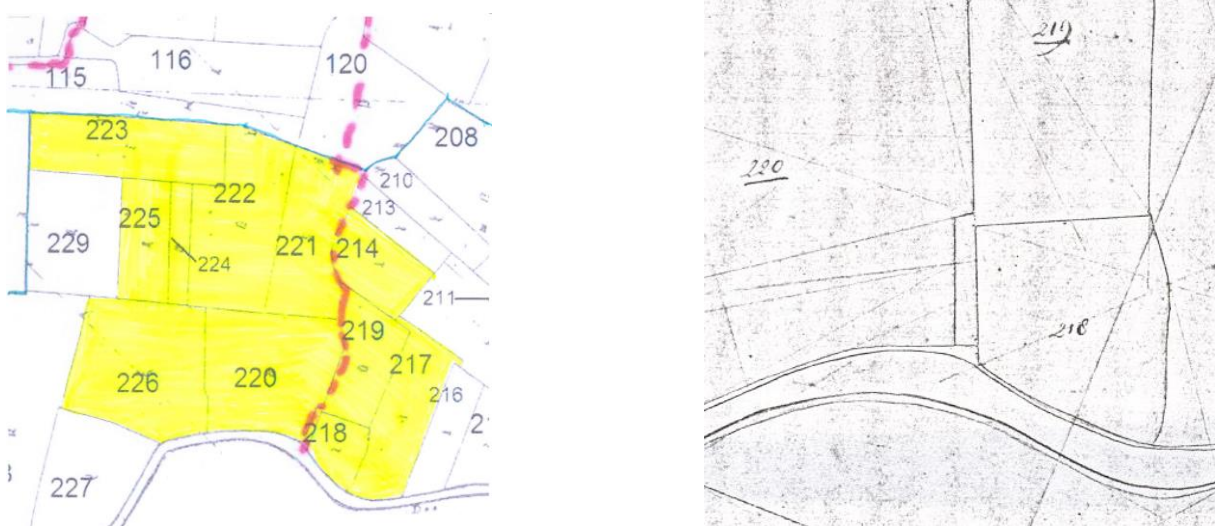

De pacht over de periode 1596-1716 is echter weer in handen van de bovengenoemde reeks boeren. Perceel 222 en een deel van 223 blijft over de gehele periode in bezit van de Kerk van Goes (tabel 50, bijlage 1). Het andere deel van perceel 223 (1 Gemet) is tot 1723 in handen van beleggers en wordt dan eveneens overgenomen door de Kerk van Goes. De pachters van de 2 percelen of 3 deelpercelen zijn weer dezelfde als boven, de reeks is echter wat korter en stopt bij Cornelis Moerman in 1680. De 3 percelen 224, 225 en 226 zijn opgesplitst in 7 deelpercelen en in 1596 in bezit van 3 verschillende eigenaren, Aethe Claes Cornelisse Weese (perceel 224), Cornelis Cornelisz Mathijss (deel 225, deel 226) en de Kerk van Sinoutskerke (de andere deelpercelen van 226) (tabel 51, bijlage 1). In 1617 dragen Adriaen Pauwelsz ende Heyndrick Maes het 150 Roeden tellende perceel 224 al over aan de Kerk van Sinoutskerke. De 2 laatste stukken, 1 Gemet 92 Roeden (deel 225) en 245 Roeden (deel 226), komen echter pas in 1772 in bezit van de Kerk van Sinoutskerke. Dezelfde reeks van pachters blijft echter de landerijen gebruiken. Wie waren deze pachtboeren en waar stond hun huis of boerderij ?

3. Jan Pierrs Leeuwenburch en d'Oôhe Stee

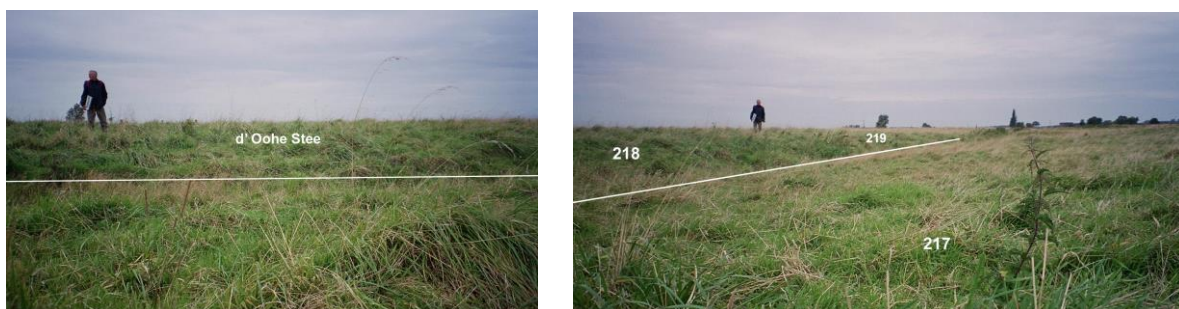
Uit de aanhef van de overloper van Wiegenhoek uit 1596, "*Wiegenhouck ende begint van oosten inne achter Legier Aelbrechts hujs*", blijkt dat er toen in het grensgebied van Wiegenhoek en Kerkhoek al bebouwing was. De exakte plek van het huis of boerderijtje kunnen we hier nog niet uit afleiden, maar duidelijk is in ieder geval dat het in het oosten van de Wiegenhoek moet zijn en omdat het om een start-perceel gaat, moet het hier wel tegen de grens met de Kerkhoek liggen, dus bijvoorbeeld 220 of 221. Perceel 220 ligt dan meer voor de hand, omdat de bebouwing waarschijnlijk aan de weg gezocht moet worden en het start-perceel daar *van oosten inne achter* ligt.

Figuur 3. Het grensgebied van Kerkhoek en Wiegenhoek met een detail van het "*Zouckweechken*"

Via overlevering weten we dat hier in het grensgebied van de Wiegenhoek en de Kerkhoek, boeren bij het ploegen en eggen van één van de percelen op funderingen stuitten en voortdurend stukken van stenen of puin naar boven werkten. Het betrof hier met name perceel 218, in de volksmond ook wel aangeduid met de veldnaam "*d'Ôôhe Stee*". Eén en ander wijst op het bestaan van vroegere bebouwing op een verhoogd liggend perceel (6)

Figuur 4. d'Oôhe Stee en het hoogteverschil met de belendende percelen

Dit laatste blijkt bij nadere inspectie ook het geval te zijn (figuur 4). De definitieve aanwijzing dat het startperceel nummer 220 moet zijn, krijgen we echter pas bij het eerste volgnummer uit de overlopers van de Wiegenhoek: "*Kerk alhier, West aan 't zoekwegeling*" Het betreffende zoekwegeling treffen we aan op het minuutplan, naast perceel 218, als toegangsweg naar perceel 219 (figuur 3). West hiervan begint de Wiegenhoek met perceel 220, in eigendom van de Kerk van Sinoutskerke. Uit de overloper van 1603 blijkt dat ene Jan Pierrs Leeuwenburch de volgende bewoner van het huis op "*d'Ôôhe Stee*" is geworden : *Wiegenhouck ende begint van Oosten inne achter Jan Pierrs Leeuwenburch hujs*".

Helaas is de dam, die direkt toegang gaf vanaf de Deeweg naar dit historische perceel 218 in het voorjaar van 2008 weggehaald. Naast de boerderij met het boomgaardje, verdween hiermee ook de hofdam naar d' Oôhe Stee, zodat nu alleen nog de hoger liggende percelen 218 en 219 de herinnering aan het verleden levend houden (figuur 5).

Figuur 5. De hofdam van de Deeweg naar d' Oôhe Stee

Hier, op de grens van de Kerkhoek en de Wiegenhoek, op "*d' Oôhe Stee*" van perceel 218 schreef Jan Pierss Leeuwenburch geschiedenis, want zijn naam bleef door de opeenvolgende overlopers vanaf 1603 tot 1856, ruim 250 jaar verbonden met dit perceel, doordat iedere overloper begint met deze zinssnede. Dit kan betekenen hebben dat het huisje na Jan Pierss Leeuwenburch leeg kwam te staan of gesloopt is, maar dat men het als geografisch richtpunt, als piketpaal voor het startperceel van de Wiegenhoek is blijven gebruiken.

Figuur 6. Het zoekwegeling vanuit het zuiden (links) en vanuit het noorden (rechts)

4. Jan Pierss Leeuwenburch als pachtboer in de Kerkhoek, Wiegenhoek en Thijshoek

In 1603 is Jan Pierss Leeuwenburch al een echte pachtboer in zowel de Kerkhoek als de Wiegenhoek. In 1596 baant hij in Wiegenhoek slechts een deel van de percelen 229 en 231, in de Kerkhoek 4 losliggende percelen 151, 195, 200 en 203, waarvan hij perceel 195 in eigendom heeft. In 1603 verwerft hij het graslandcomplex op de grens van de Kerkhoek en Wiegenhoek, bestaande uit de 10 genoemde percelen of 17 deelpercelen met een

oppervlakte van praktisch 8 ha 50 are. Hier moeten we dan perceel 218, waar *“Jan Pierss Leeuwenburch’s huys”* heeft gestaan, nog bij tellen. Bovendien had hij in 1603 als losliggende percelen nog 230 in Wiegenhoek en 122 en 124 in Kerkhoek in pacht.

Figuur 7. Veedrinkputten in de percelen rond d’Oôhe Stee

In 1617 breidt Jan Pierss Leeuwenburch zijn pachtgronden in Wiegenhoek nog verder uit met 2 percelen tot 20 Gemeten 150 Roeden, een deel van perceel 231 en het deel van perceel 236 wat tot de Wiegenhoek behoorde. Bij dit laatste perceel 236 zien we dan als eigenaar *“Pieter Janssen Leeuwenburch”*, waarschijnlijk zijn zoon, die wellicht voor de opvolging en continuïteit van het boerenbedrijf moet zorgen. In 1624 is de hoeveelheid grond van de familie Leeuwenburch in Wiegenhoek echter gereduceerd tot 1 Gemet 83 Roeden. Een klein perceel pachtgrond van 35 Roeden en het deel-perceel 236 van 1 Gemet 48 Roeden, dat 7 jaar daarvoor nog in eigendom van Pieter Janss was, is nu eigendom van *“Claes Janssen Leeuwenburch”*, wellicht ook een zoon van Jan Pierss Leeuwenburch. Deze Claes Janss Leeuwenburch staat in 1638 nog steeds geregistreerd als eigenaar van dit perceel. Of Jan Pierss Leeuwenburch, of één van zijn zonen het huis of boerderijtje in de Kerkhoek, net over de grens van Wiegenhoek toen nog bewoonden of alleen zijn naam ermee verbonden bleef, is niet bekend. In 1652 treffen we als eigenaar van de 1 Gemet 48 Roeden *“Claes Janss kinderen”* aan, om in 1659 in bezit te komen van Corn. Dircxssen, die het dan ook zelf in gebruik heeft.

Figuur 8. Wegeling als uitweg voor perceel 214 ten noorden van perceel 217 en 219

In de Kerkhoek pacht Jan Pierss Leeuwenburch in 1617 perceel 217 er nog bij, waarmee zijn pachtgronden in de Kerkhoek een aaneengesloten geheel vormen met die in de Wiegenhoek. Weer 7 jaar later, in 1624, is Jan Pierss Leeuwenburch vertrokken uit de Kerkhoek of overleden, in ieder geval staat hij dan niet meer geregistreerd als pachter van het graslandcomplex of andere percelen. Tot 1680 zetten zijn opvolgende pachters het gebruik van de percelen 214, 217 en 219 voort, zodat er altijd een uitweg voor perceel 214 was. Indien perceel 219 een boomgaard was, zal dit veelal via perceel 217 geweest zijn. Zeker na 1680, toen perceel 214 en 217 nog steeds dezelfde opvolgende eigenaren en baanders hadden, maar wel verschillend van die van 219, was een uitweg voor perceel 214, via een soort wegeling tussen 212 en 217, noodzakelijk (figuur 8).

Eén van zijn zonen, Claes Janss Leeuwenburch is dan nog pachter van de percelen 202 en 203. Deze Claes Janss is in 1638 nog steeds pachter van dezelfde 2 percelen van de kerk van Sinoutskerke, bovendien is hij eigenaar en gebruiker van de percelen 140 en 141 aan de Noordweg. In de Thijshoek treffen we in 1603 een perceel aan van 1 Gemet 22 Roeden (perceel nr. 70) wat Jan Pierss Leeuwenburch in pacht had, in 1617, 1624 en 1631 geen eigendom of pacht. Pas in 1638 zien we dat zijn zoon Claes Janss Leeuwenburch weer 2 percelen pacht van Misselant ter Nisse en Antonij Gilliss, in totaal 5 Gemeten 233 Roeden, overeenkomend met de percelen 58, 61 en 66. In 1652 is het geslacht Leeuwenburch geheel uit de Kerkhoek en Thijshoek verdwenen.

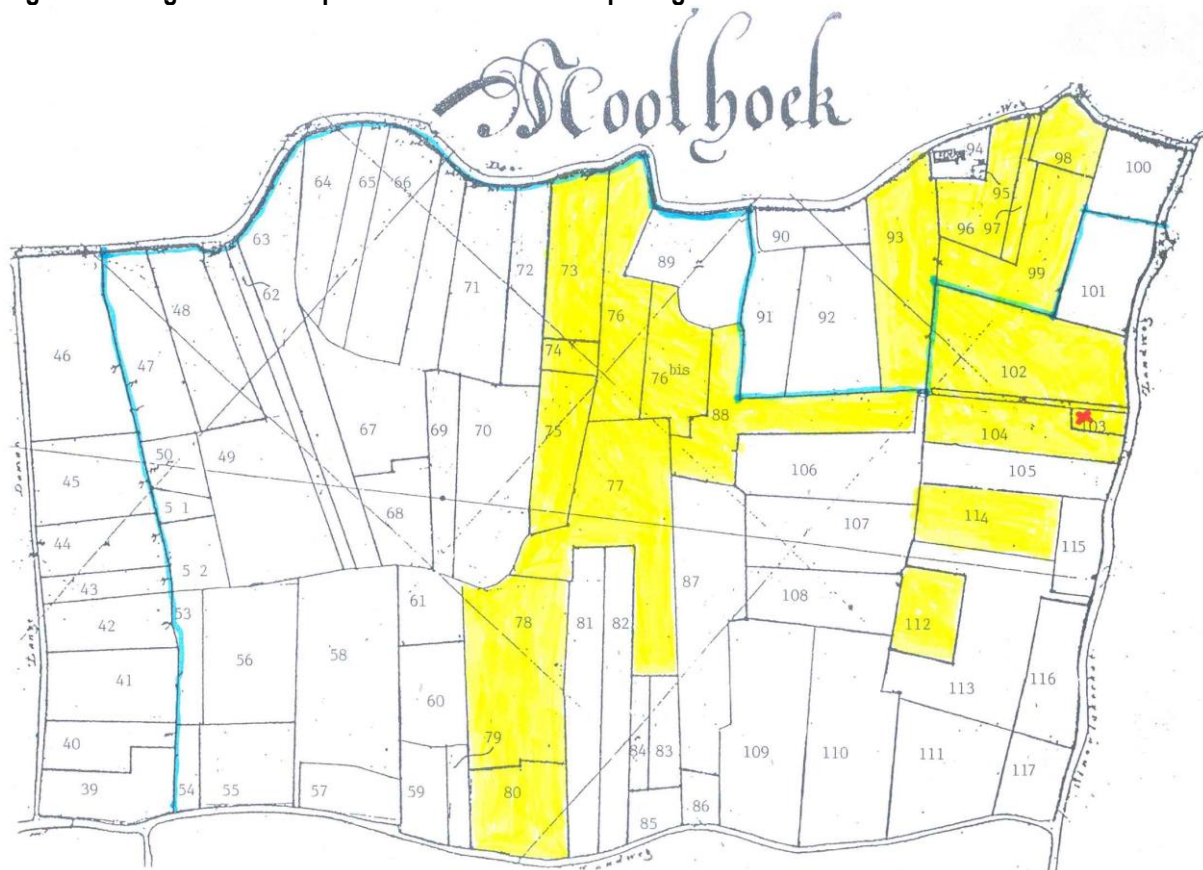
Figuur 9. Percelen met dammen (220, 214/221), veedrinkput (220) en watergang (221/120)

5. Pachtgronden in de Moolhoek

Dat Jan Piers Leeuwenburch toch al in 1596 een echte grote pachter was in de heerlijkheid Sinoutskerke, blijkt als we even een kijkje nemen aan de andere kant van de Deeweg. Hier treffen we in de overloper van de Moolhoek maar liefst 21 percelen met een oppervlakte van 44 G 78 R aan, overeenkomend met 17 ha 36 are 76 ca., ruim 25 % van de Moolhoek waar hij pachter of baander van was (zie ook bijlage 1^c). Deze percelen grond liggen in het noorden van de Moolhoek, deel uitmakend van de kadastrale sectie B, de Molensectie, waar in een vroegere publikatie uitgebreid aandacht aan is besteed (7). Rond "*Heijndric Janss Maes hof*", de plaats van de latere boerderij Poelzicht, treffen we de 18 hiermee overeenkomende kadastrale percelen weiland, die Jan Piers Leeuwenburch toen in pacht had (percelen B-73, 76, 77, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 96, 97, 98, 99, 102, 103, 104, 105, 113, in totaal 17 ha 57 are 2 ca) (zie bijlage 2^c).

Figuur 10. Fragment minuutplan Molensectie met de pachtgronden van Jan Pierrs Leeuwenburch in 1596

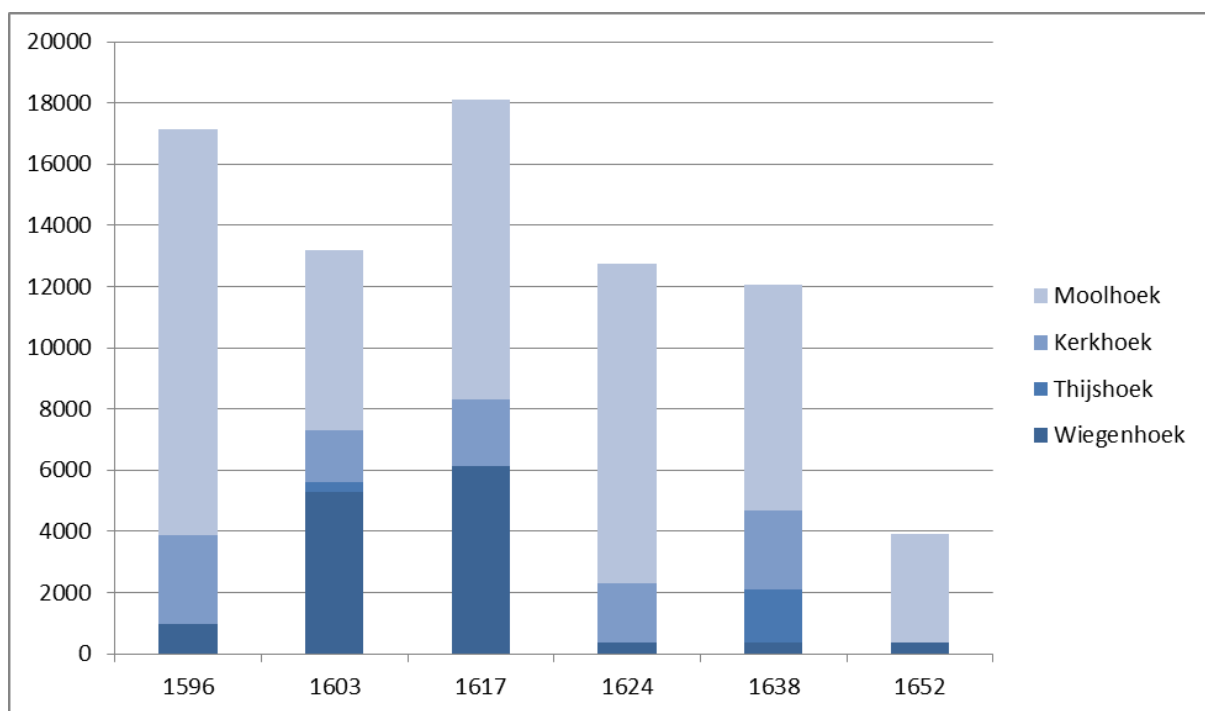
Van deze percelen had hij in 1596 uitsluitend de vroone B-103 met een oppervlakte van 87 Roeden ook in eigendom (zie figuur 10). In 1603 is de oppervlakte die hij in pacht heeft gereduceerd tot 19 Gemet 202 Roeden, maar hij heeft dan wel een groepering weilanden van 8 Gemet 105 Roeden, pal tegenover zijn huis of boerderijtje in de Wiegenhoek, in eigendom (percelen B-71, 73, 74, 75 en 76). Ook de vroone op B-103 is nog steeds zijn eigendom. In 1617 breidt het areaal aan pachtgronden weer uit tot 32 Gemet 226 Roeden, maar hiervan wordt dan al ruim de helft, 17 Gemet 12 Roeden, in eigendom beboerd. Ook in de Moolhoek werkt Jan Pierrs Leeuwenburch aan opvolging en continuïteit. Claes Janss Leeuwenburch is dan eigenaar van een deel van perceel B-110 en Pieter Janss Leeuwenburch in bezit van de vroone op B-103.

Figuur 11. Toegangsdam en veedrinkput in perceel 226

In figuur 12 is de ontwikkeling in het grondbezit en de pachtgronden van 4 generaties Leeuwenburch in de Wiegenhoek, Kerkhoek, Thijshoek en Moolhoek grafisch samengevat.

Figuur 12. Ontwikkeling grondbezit en pachtgronden van het geslacht Leeuwenburch van 1596 – 1652

Jan Pierss Leeuwenburch zelf heeft in 1617 de percelen B-73, 74, 75, 76, 76bis, 88, 98 en 99 zowel in eigendom als in gebruik. Additioneel heeft hij dan nog de percelen B-63, 65, 91, 92, 96, 108 en 113 in pacht. In 1624, Jan Pierss Leeuwenburch is dan waarschijnlijk overleden, is Claes Janss Leeuwenburch eigenaar en gebruiker van 34 Gemeten 268 Roeden grond in de Moolhoek. In 1638 is het grondbezit afgenomen tot 24 Gemeten 146 Roeden, maar hij staat bij alle percelen dan nog steeds als gebruiker geregistreerd. In 1652 staan nog 7 percelen met een oppervlakte van 11 G 259,5 R in de Moolhoek op naam van "*Claes Janss kinderen*", de pacht is dan al overgedragen op anderen. De naam van het geslacht Leeuwenburch is in 1659 ook definitief uit de Moolhoek verdwenen. Helaas kunnen we de nagelaten landerijen en weilanden van Jan Piers Leeuwenburch in de Moolhoek met hun sterk verschil in relief, hun grillige perceelsvormen, hun ruige slootjes die de grenzen vormden en de veedrinkputten met hun flora en fauna, thans niet meer in ogenschouw nemen. De ruilverkaveling heeft in de jaren '60 en '70 van de Moolhoek definitief een stuk geschiedenis gemaakt (7).

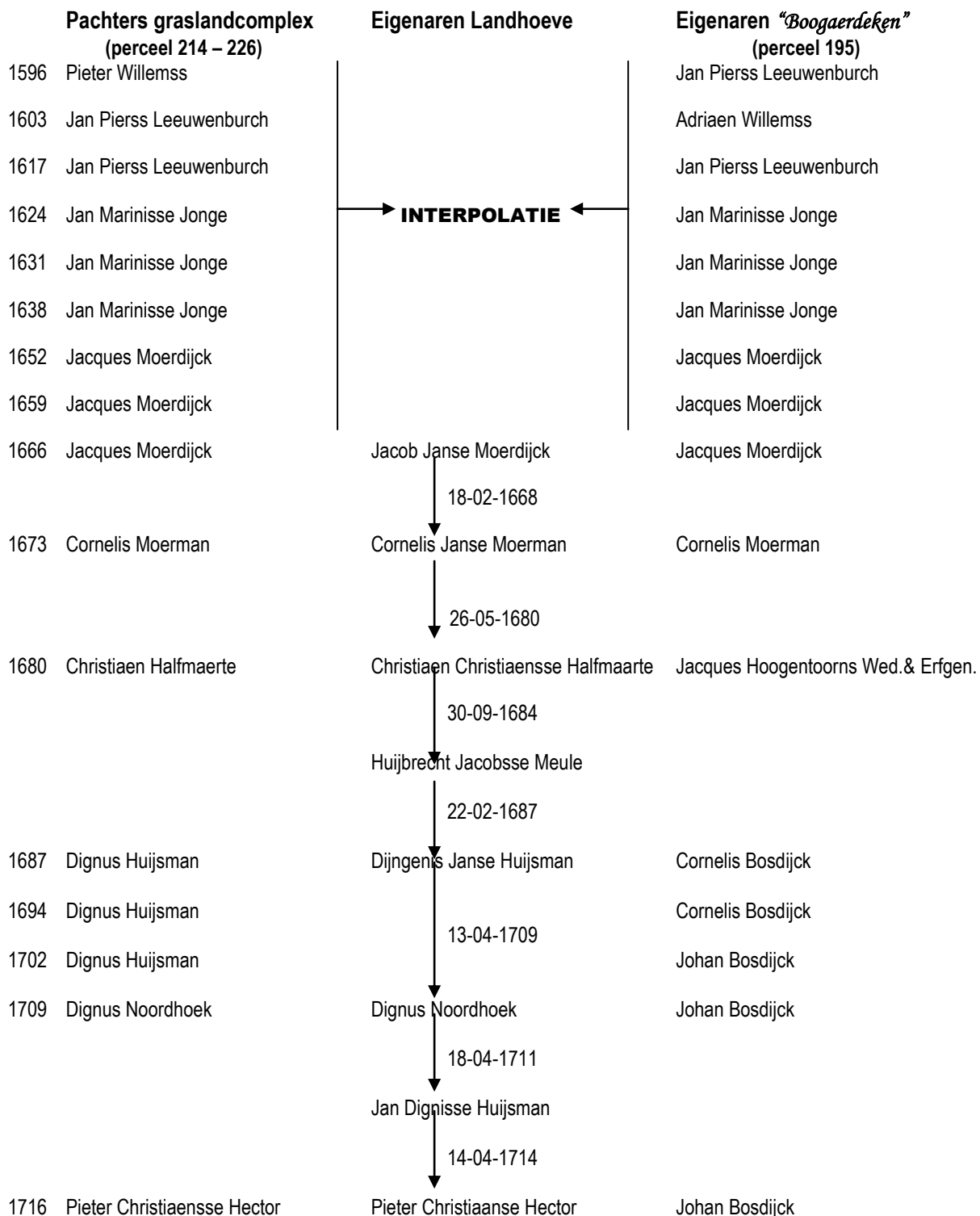
Figuur 13. Veedrinkput en scheidulve in perceel 224, 225

6. De Landhoeve en het “Boogaerdeken” op Sinoutskerke

Welk type boeren waren de Leeuwenburch's ? Waren het veeboeren of bouwboeren, hadden ze een gemengd bedrijf ? Waren het typische pachtboeren ? En zaten ze wel alleen in het huisje of boerderijtje op de grens van de Kerkhoek en de Wiegenhoek ? Of hadden ze wellicht op een andere plek hun “stamhoeve” ? Jan Pierss Leeuwenburch kon in 1617 als boer met 60 Gemeten grond toch moeilijk zijn activiteiten uitoefenen vanuit een klein huisje. In ieder geval had hij vlakbij Sinoutskerke perceel 195 al in 1596 in zijn bezit, wat later een “Boogaerdeken” blijkt te zijn (8,9).

Figuur 14. Relatie tussen pachters graslandcomplex en eigenaren landhoeve

Nog interessanter is dat vanaf de registraties in de Schepenakten van Sinoutskerke in 1660, de verkoop van een aan perceel 195 grenzende boerderij, simultaan verloopt met de overdracht van de pacht van het graslandcomplex in de Kerkhoek en Wiegenhoek, waar ook *“Jan Pierss Leeuwenburch’s huys”* stond (figuur 14). De eerste transportakte is die van de verkoop van een *“Landhoeve op ambachtsheerlijke vroone”* op 18 februari 1668 van Jacob Janse Moerdijck aan Cornelis Janse Moerman (10). Parrallel hieraan treffen we in de overlopers de overdracht van de pacht van het graslandcomplex van Jacques Moerdijck naar Cornelis Moerman tussen 1666 en 1673 (zie figuur 14). In de daaropvolgende overloper van 1680 treft men Christiaen Halfmaerte als pachter van het graslandcomplex, dezelfde die vermeld staat als koper van de landhoeve in de transportakte van 26 mei 1680 (11).

Voor de periode 1680 – 1687 zien we één van de beperkingen van de overlopers, de registraties zijn een momentopname en eventuele transakties in de 7 jaar ertussen vinden we niet terug (12). Zo staat de verkoop van de landhoeve aan Huijbrecht Jacobsse Meule op 30 september 1684 niet geregistreerd (13). De daarop volgende verkoop aan Dijngenis Janse Huijsman op 22 februari 1687 loopt echter weer parrallel met de registratie in de overloper van 1687 (zie figuur 14) (14). In de overlopers van 1694 en 1702 treffen we voortdurend Dignus Huijsman als pachter van het graslandcomplex in de Kerkhoek en Wiegenhoek en de overdracht van de pacht op Dignus Noordhoek in 1709 loopt weer parrallel met de verkoop van de landhoeve op 13 april 1709 (figuur 15) (15). De volgende overdracht van de pacht, tegelijk met de verkoop van de landhoeve op 18 april 1711 aan Jan Dignisse Huijsman, heeft waarschijnlijk wel plaats gevonden maar staat niet geregistreerd in de overlopers (16).

Figuur 15. Opmvolgende eigenaren Landhoeve Leeuwenburch op Sinoutskerke

Verkoper	Koper	Datum	Periode	Bron
Jacques Moerdijck	Cornelis Moerman	18 februari 1668	1668 – 1680	RAZE 3501, folio 35
Cornelis Moerman	Christiaen Halfmaerte	26 mei 1680	1680 – 1684	RAZE 3501, folio 63v
Christiaen Halfmaerte	Huijbrecht Jacobse Meule	30 september 1684	1684 – 1687	RAZE 3501, folio 71
Huijbrecht Jacobse Meule	Dijngenis Janse Huijsman	22 februari 1687	1687 – 1709	RAZE 3501, folio 73
Dijngenis Janse Huijsman	Dignus Noordhoek	13 april 1709	1709 – 1711	RAZE 3501, folio 123
Dijngenis Jansse Noordhouk	Jan Dignisse Huijsman	18 april 1711	1711 – 1714	RAZE 3501, folio 134
Jan Dignisse Huijsman	Pieter Christiaanse Hector	14 april 1714	1714 – 1725	RAZE 3501, folio 144
Pieter Christiaanse Hector	Cornelis Janse de Smit	23 november 1725	1725 – 1735	RAZE 3501, folio 163v
Cornelis Janse Smit	Mr. Cornelis Foorse	6 augustus 1735	1735 – 1735	RAZE 3501, folio 175v
Cornelis Foortse	Schout Foort Janse Dierse	6 augustus 1735	1735 – 1735	RAZE 3501, folio 175v
Schout Foort Janse Dierse	Joos Maarsman	6 augustus 1735	1735 – 1741	RAZE 3501, folio 176
Joos Mersman	Pieter Heindrikse Kockuit	3 maart 1741	1741 – 1759	RAZE 3502, folio 9v
Pieter Kockuit Wed.	Frans Bouwense (Louwerse?)	19 januari 1759	1759 - ????	RAZE 3502, folio 65v

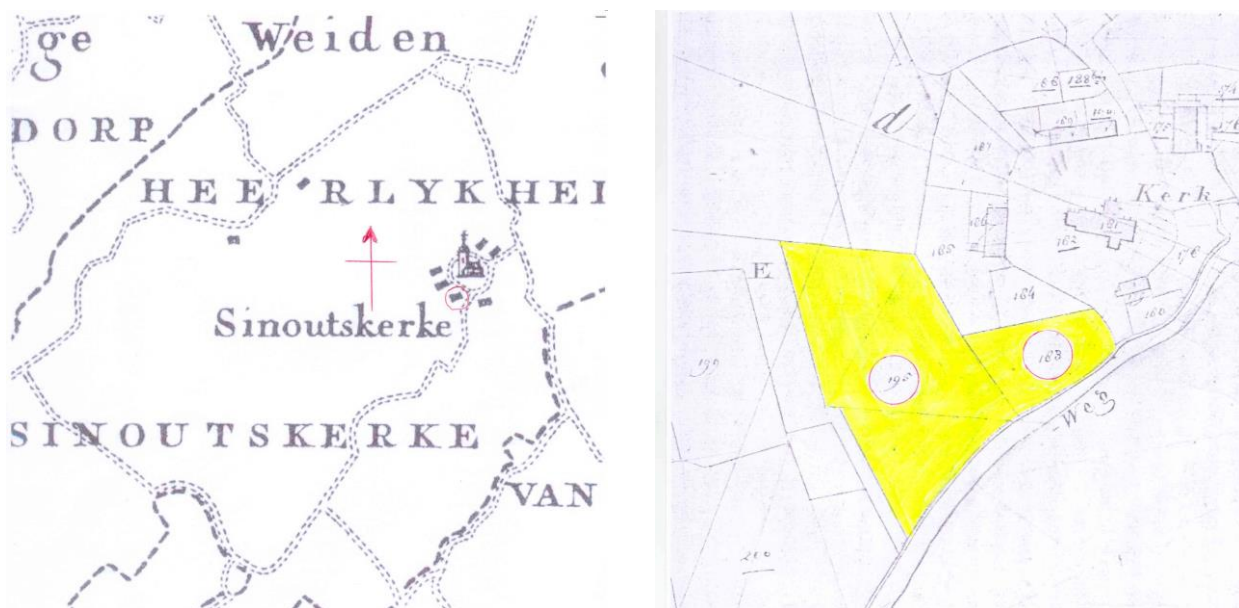
De parrallel tussen de pacht van het graslandcomplex en het eigendom van de landhoeve op Sinoutskerke, vinden we tenslotte weer wel terug bij de overdracht naar Pieter Christiaanse Hector (17). Hierna vinden we de landhoeve nog tot 1759 terug in een aantal transportakten (figuur 15), waarna hij mogelijk gesloopt is (18 – 23). Het tegelijkertijd overdragen van de pacht van de genoemde 18 deelpercelen grond en de verkoop van de boerderij, geeft dus met 5 transakties tussen 1668 en 1716 een consistent beeld. Hierna stopt de registratie van de pachters. Met enige voorzichtigheid terug interpolerend naar 1596, kunnen we nu stellen dat vòòr Jacques Moerdijck de pachters Jan Marinisse Jonge, Jan Pierss Leeuwenburch en Pieter Willems eveneens de landhoeve op Sinoutskerke mogelijk in bezit hadden. Dit is analoog aan de analyse van de relatie tussen de hofstede 't Hooch Huys en de pacht van de omringende landerijen (24). Maar waar lag de *“Landhoeve Leeuwenburch”* nu precies en hoe verhiel deze zich tot het huisje van Jan Pierss Leeuwenburch op perceel 218 ? En welke rol speelde het *“boogaerdeken”* op perceel 195 ?

7. Lokalisering landhoeve en *“boogaerdeken”*

Voor de lokalisering van de landhoeve moeten we volgens de akte van 18 februari 1668 in de buurt van het dorp Sinoutskerke zijn. Wanneer Jacob Janse Moerdijck op 18 februari 1668 een *“Landhoeve op ambachtsheerlijke vroone, met een schuur, boomgaard, zaailand en wei voor £ 350”* levert aan Cornelis Janse Moerman, wordt de ligging van de landhoeve omschreven als Oost aan de Herenweg, Zuid en West de koper en Noord het dorp (10). Pas in een akte uit 1741 wordt de plek van de landhoeve wat nader gepreciseerd : *“staande op ambagtscheren vroone aan de suyd sijden van het dorp”* (22) Hiervoor komen in principe de percelen 183, 184,

185 en 186 in aanmerking. Dit zijn ook de percelen die op de kaart van Lenshoek als onbelast weergegeven zijn en in de registraties van de overlopers ontbreken. Ook in de eerste kadastrale registratie worden deze percelen als onbelast vermeld. We kunnen niet met zekerheid hier een keus uit maken, omdat de verwijzingen in de opvolgende akten niet eenduidig zijn. Wel registreren de akten voor de ligging Oost of Zuid, voortdurend de Herenweg, wat in feite alleen de Deeweg kan zijn. Dit maakt perceel 183 wel waarschijnlijker dan de andere (figuur 16). Ook op de kaart van Hattinga uit 1751 ligt er in de hoek van het dorp en de Deeweg een boerderij, ten zuidoosten van het tegenover de kerk liggende voormalige herberg/gemeentehuis/uitspanning op perceel 186. Blijkbaar is de boerderij na 1751 gesloopt en is er in 1971 een nieuw huis op gezet (Deeweg 2a). De boomgaard waarvan sprake is in de akte van 18 februari 1668 blijkt met 1 Gemet 132 Roeden perceel 195 te zijn en wordt op 24 april 1677 door Cornelis Janse Moerman los van de landhoeve doorverkocht aan Jacques Hoogentoren voor 400 Carolus gulden (8) (bijlage 1, tabel 42). Naast de oppervlakte hebben we dan ook enig houvast aan de in de akte aangegeven ligging van de boomgaard, Oost de Herenweg (Deeweg), Zuid het weging (wegeling wat toegang geeft tot perceel 198), West de armen van Goes (perceel 194), Noord de koper. In de overlopers staat perceel 195 in 1666 geregistreerd op naam van Jacques Moerdijck als eigenaar en gebruiker (baant selve), in 1673 is dat Cornelis Moerman en in 1680 Jacques Hoogentorns Wed. & erfgenamen (25). Op 27 februari 1683 wordt het *“boogaerdeken”* geleverd aan Cornelis Bosdijck (9), ook volgens de overloper van 1687 de volgende eigenaar/gebruiker van perceel 195. Met de aanduiding van de ligging “Noord, Christiaen Halfmeerte”, kan vrijwel alleen de landhoeve bedoeld worden, die van 26 mei 1680 tot 30 september 1684 in zijn bezit was (figuur 14) (11). Wanneer we voor het eigendom en gebruik van de boomgaard teruggaan van Jacques Moerdijck in 1666 via Jan Marinisse Jonge in 1624 en Jan Pierss Leeuwenburch in 1617, treffen we een volledige parrallel aan met de pachters van het graslandcomplex. Het bezit en gebruik van het *“boogaerdeken”* is dus een extra ondersteuning voor het eigendom van de landhoeve in de vroege periode (figuur 14).

Figuur 16. Fragment kaart Hattinga en minuutplan met mogelijke lokatie landhoeve en *“boogaerdeken”*

In de eerste 2 perioden van 1596 en 1603 gaat de redenering niet helemaal op en ligt de zaak kennelijk wat gecompliceerder. In 1596 wordt als voorganger van Jan Piersz Leeuwenburch, als eerste pachter van de 10 percelen van het graslandcomplex Pieter Willemsz genoemd, die in potentie de vader van Jan Piersz zou kunnen zijn. Mogelijk dat Jan Piersz steeds met de achternaam Leeuwenburch genoemd werd, om hem te onderscheiden van tijdgenoten die ook in de omgeving boerden (Jan Pierss Hollander, Jan Pierss 't Hoochuys). Bovendien ziet men bij een aantal andere percelen (229, 230, 231, 236, 233, 195) dat ze in 1596, 1603 en 1617 in verschillende volgorde gebaad worden door deze Pieter Willemsz, Jan Piersz, maar ook door Adriaen Willemsz. In het voorbeeld van perceel 236 (1 G 48 R, deel binnen de Wiegenhoek) baant Pieter Willemsz in 1596, gevolgd door Adriaen Willemsz in 1603 en wordt Pieter Jansz Leeuwenburch (een zoon van Jan Piersz) eigenaar in 1617, maar “baant zelve”. Van 1624 tot 1638 komt het perceel in handen van Claes Jansz Leeuwenburch (een andere zoon van Jan Piersz) en in 1652 wordt het eigendom van Claes Jansz kinderen.

Eerder genoemde Adriaen Willemsz zou een broer van Pieter Willemsz kunnen zijn. Als deze hypothese juist is, zouden de vader en de oom van Jan Piersz Leeuwenburch, respectievelijk Pieter Willemsz Leeuwenburch en Adriaen Willemsz Leeuwenburch heten (26). Een mogelijkheid is dat het op een bepaald moment te druk werd op de zogenaamde "*Landhoeve Leeuwenburch*" en dit de reden is geweest dat Jan Piersz Leeuwenburch in 1603 zijn intrek nam in het huisje op D'ôhe Stee, waar eerst Legier Aelbrechtsz woonde. Op grond van deze redenering is het nu ook verklaarbaar dat Jan Piersz Leeuwenburch's oom, Adriaen Willemsz Leeuwenburch in 1603 de boomgaard in eigendom en gebruik heeft en wellicht ook de eraan grenzende landhoeve. In 1596 had Jan Piersz Leeuwenburch weliswaar het "*boogaerdeken*" in bezit en gebruik, maar niet de pacht van de 10 percelen weiland in Kerkhoek en Wiegenhoek, die in handen van zijn vader bleven. Deze laatste is dan ook de meest waarschijnlijke eerste eigenaar van de landhoeve in 1596. Blijkbaar is zijn vader Pieter Willemsz Leeuwenburch tussen 1596 en 1603 overleden, want zijn naam zien we hierna nergens meer terug.

8. De landerijen rond d' Ôohe Stee in de kadastrale periode

Slechts enkele van de percelen, die Jan Piersz Leeuwenburch begin 17^e eeuw rond d' Oohe Stee bewerkte, waren in de kadastrale periode in particulier bezit. Een groot zwaartepunt lag ook in deze periode bij het eigendom van de instellingen. Behalve de percelen 214 en 217, die bij het uitkomen van de eerste kadastrale registratie in bezit zijn van Marinus Everse, is er dan onder de 11 kadastrale percelen geen enkele in particulier eigendom. Dit blijft het geval gedurende de periode 1832 – 1981, hoewel er wel een aantal splitsingen, verenigingen en onderlinge herverdelingen tussen de instellingen plaats vinden.

Figuur 17. Hulpkaart nr. 4, gestippeld is de nieuwe situatie weergegeven, 15 mei 1845

Zo wordt perceel 220 van de Kerk van Sinoutskerke in 1837 gesplitst in een deel van de Kerk van Sinoutskerke, met perceelnummer 323 en een deel van de Armen van Sinoutskerke met perceelnummer 324 (27, 28). In mei 1845 vindt een zogenaamde rondreis plaats, waarvan allereerst schets No. 11 in de serie veldwerken verschijnt

(29, 30). Hierna werd hulpkaart nr. 4 opgemaakt, waarop te zien is welk perceel, waar iets inleverde en welk er een stukje bij kreeg (figuur 17). Volgens de kadastrale leggers ging het om een *“rectificatie”*.

Het blijkt hier te gaan om splitsingen, verenigingen en herverdeling van percelen, waarbij 7 van de 9 oorspronkelijke percelen van de instellingen betrokken zijn, namelijk perceel 219, 220, 221, 222, 224, 225 en 226 (figuur 18). Deze percelen krijgen vanaf 1845 een andere oppervlakte, nieuwe perceelnummers en enkele ook een andere eigenaar, alleen de percelen 218 en 223 behouden hun oude minuutnummer. Wanneer alle oppervlakten van de percelen gesommeerd worden en de oude situatie vergeleken wordt met de nieuwe, blijkt er een verschil van 1,6 are te bestaan. Dit is precies het verschil in oppervlakte van de naburige percelen 228 en 229, eigendom van Johan Reygersberg Versluijs, rentenier te Middelburg, die ook bij de aanpassing betrokken waren (bijlage 1, tabel 52). Op 15 mei 1845 wordt de gehele operatie door de landmeter L. Paardekooper *“met de minuutkaarten vergeleken en overeenstemmend bevonden”* en gezien en goedgekeurd door de ingenieur verificateur (30).

Figuur 18. Splitsing en herverdeling van de percelen 219, 220, 221, 222, 224, 225, 226

Jaar	Oude situatie			Nieuwe situatie		
	Perceel	Opp. (are)	Eigenaar	Perceel	Opp. (are)	Eigenaar
1837	220	125,8	Kerk van Sinoutskerke	323	85,1	Kerk van Sinoutskerke
				324	40,7	Armen van Sinoutskerke
1846	323	85,1	Kerk van Sinoutskerke	332	92,2	Kerk van Sinoutskerke
1846	324	40,7	Armen van Sinoutskerke	333	30,1	Armen van Sinoutskerke
				334	18,6	Hervormde Kerk van Goes
1846	219	61,4	Armen van Sinoutskerke	331	60,2	Armen van Sinoutskerke
1846	221	88,4	Kerk van Sinoutskerke	330	78,2	Kerk van Sinoutskerke
1846	222	118,1	Hervormde Kerk van Goes	329	113,9	Hervormde Kerk van Goes
1846	224	21,1	Kerk van Sinoutskerke	328	19,8	Kerk van Sinoutskerke
1846	225	50,8	Kerk van Sinoutskerke	327	48,6	Kerk van Sinoutskerke
1846	226	140,0	Kerk van Sinoutskerke	335	145,6	Kerk van Sinoutskerke
Totaal oppervlakte 605,6 are				607,2 are		

Het grootste deel van de percelen in zowel de oude als nieuwe situatie, blijft in bezit van de Kerk van Sinoutskerke, naast enkele percelen van de Armen van Sinoutskerke en de Hervormde Kerk van Goes. Aan het overzicht van de opvolgende eigenaren, waarin ook de nieuwe perceelnummers zijn verwerkt, is te zien dat er na 1845 weinig spectaculaire veranderingen meer plaats vinden aan de percelen (perceel 214 t/m 226, bijlage 2).

Wanneer Maarten de Meij in 1687 perceel 214 overneemt van *“de Kercke in Goes”*, blijven de percelen 214 en 217 vanaf die tijd in handen van dezelfde opvolgende eigenaar (tabel 48, bijlage 1). Dit blijkt ook het geval voor de periode 1832 – 1981. In 1807 komen beide percelen voor een aantal generaties in het geslacht Everse. Via Christiaan Jacobse Everse, Jacques Everse en Marinus Everse, komen ze uiteindelijk bij zijn dochter Willemina Everse, gehuwd met Joost op 't Hof, en maken dan deel uit van het areaal van het oude Poelzicht (B-94), waarop de Everse's toen boerden (31). Wanneer de oude boerderij Poelzicht verkocht wordt en spoedig daarna onder de slopershamer valt, komen de percelen 214 en 217 via Leonard de Fouw, notaris te Goes, in 1853 voor het eerst sinds de 17^e eeuw weer in beleggers handen. Deze periode duurt ruim 30 jaar tot Pieter Adriaanse Rijk, landbouwer te Ovezande, de twee percelen in 1885 weer in boerenhanden krijgt. Na 10 jaar worden ze in 1895 overgedragen aan het geslacht de Jonge, die in opvolgende generaties bijna 80 jaar eigenaar zijn van de 2 percelen weiland. Op het eind van de periode 1966 – 1974, waarin de 4 kinderen de Jonge eigenaar zijn, wordt perceel 217 op papier nog gesplitst ten behoeve van een gelijke verdeling tussen Adriaan de Jonge en Johannes de Jonge. Bij deze splitsing verkrijgt Adriaan de Jonge het grootste deel van 217 (64,70 are) en Johannes de Jonge de rest van 217 (12,40 are) en perceel 214 (52,30 are). In 1974 verkopen beiden hun deel aan de Stichting Beheer Landbouwgronden, die het samen met Staatsbosbeheer tot 1981 beheert.

Intrigerend blijft het ontbreken van de registratie van perceel 218 in de overlopers, in de volksmond bekend onder de naam D'ôthe Stee. Hieruit is de conclusie getrokken dat het perceel niet belast was met grondbelasting. Uitsluitend door een indirecte vermelding bij de aanhef van de Wiegenhoek weten we dat dit perceel in de periode 1596 – 1617 bebouwd was. We zien het hoogliggende perceel weer terug in 1737 als *“vrije vroone”* in

de schepenacten van Sinoutskerke, waarna het in 1739 geleverd wordt aan de diaconie armen van Sijnoutskerke (4). Vervolgens treft men perceel 218 weer aan bij de eerste kadastrale registratie als bouwland (25 are) onder het eigendom van de Diaconie der Armen van Sinoutskerke in 1832 (3). Deze instelling opereerde onder religieuze vlag naast de Armen of het Burgerlijk Armbestuur van Sinoutskerke en had in 1832 in het studiegebied in totaal 9 percelen in eigendom (32). Deze waren allen onbelast, behalve perceel 218. Het vermoeden, dat perceel 218 reeds geruime tijd voor 1832 in bezit was van de Diaconie, vinden we dus bevestigd, maar de barmhartigheid ging niet zover dat er over een goed renderend perceel bouwland geen belasting betaald diende te worden. In 1922 wordt perceel 218 tenslotte eigendom van de Diaconie der Armen van de Nederduitsch Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke (perceel 214 t/m 226, bijlage 2).

Perceel 219 bleef gedurende de gehele periode van 1596 – 1981, bijna 400 jaar eigendom van de Armen van Sinoutskerke, later het Burgerlijk Armbestuur van 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp. Het perceel was in 1832 bereikbaar vanaf de Deeweg via een kort wegeling naast perceel 218 en ligt ook net zo hoog als dit perceel. Wellicht is het rond 1600 een bij de boerderij op d'Oôhe Stee behorende boomgaard geweest, die niet zo snel opgeofferd werd aan de moertering of de zoutwinning.

Het eigendom van perceel 220 was van oorsprong verdeeld over 3 instellingen (tabel 49, bijlage 1), maar werd in de periode 1596 – 1730 steeds gebaad door dezelfde opvolgende pachters. In de eerste kadastrale registratie zien we een vereniging tot 1 eigenaar, de Kerk van Sinoutskerke, die in 1837 al weer ongedaan gemaakt wordt (figuur 14). In 1845 volgt een verdere opsplitsing naar weer 3 eigenaren, de Kerk van Sinoutskerke (332), de Armen van Sinoutskerke (333) en de Hervormde Kerk van Goes (334). De laatste twee blijven eigenaar tot 1981, het eigendom van de Kerk van Sinoutskerke gaat in 1963 door vereniging van artikels over naar de Kerk van 's-Heer Abtskerke.

Perceel 221 ondergaat een wijziging in de oppervlakte van 10 are (perceel 330) in 1845, maar blijft van 1596 – 1963 eigendom van de Kerk van Sinoutskerke, van 1963 – 1981 van de Kerk van 's-Heer Abtskerke. Perceel 222 blijft de gehele periode van 1596 – 1981 eigendom van de Hervormde Kerk van Goes, vanaf de wijziging in de oppervlakte in 1845 als perceelnummer 329. Perceel 223, wat in de vroegste periode bestond uit 2 deelpercelen met verschillende eigenaren, werd in 1723 verenigd onder het eigendom van de Hervormde Kerk van Goes (tabel 50, bijlage 1). Hierin veranderde tot 1981 niets meer. De percelen 224, 225 en 226 bestaan van oorsprong uit 7 deelpercelen, echter wel onder 3 eigenaren. Vanaf 1772 worden ze allemaal eigendom van de Kerk van Sinoutskerke (tabel 51, bijlage 1), wat ze blijven tot 1883, nadat ze in 1845 bij de herindeling nog een nieuw perceelsnummer hebben gekregen (respectievelijk 328, 327, 335). De laatste honderd jaar tot 1981 zijn de 3 percelen eigendom van het Weeshuis te Goes.

9. Ontwikkeling landerijen in Wiegenhoek en Hovendijke

Hoe verliep de ontwikkeling van de percelen in de vroege periode in de Wiegenhoek, die niet direkt te relateren waren aan het graslandcomplex van Jan Pierss Leeuwenburch ? En hoe verliep de pacht en eigendom van de percelen in de veldhoek Hovendijke ? Waren de verschillende generaties Leeuwenburch ook daar nog actief ?

9.1 Perceel 227, 228, 229

In tegenstelling tot de voorafgaande landerijen, waren de percelen 227, 228 en 229 vanaf 1596 particulier eigendom. De 3 percelen zijn zelfs nog opgedeeld in 4 stukken, eigendom van Maerten Danen's Erfgenamen, Cornelis Laurisse, Crijn Adriaensse's Weese en Catharina Boys (tabel 52, bijlage 1). In 1617 zien we het samenkomen van perceel 228 en ruim de helft van perceel 229 bij Adriaen Cornelisz Kelle, één van de Goese notabelen. Met de aankoop van perceel 227 in 1652 door Joos Marcusse komt dit in handen van 't Hooch Huys. Na 1673 komt er met het overlijden van Gerard Adriaensse Kelle een eind aan de periode van meer dan 60 jaar eigendom door de fam. Kelle van perceel 228/229. We zien dit ook bevestigd in een transactie van beide percelen op 11 december 1677 (33). In de periode 1673 – 1680 vinden nog 2 transakties plaats op deze percelen, het westelijk deel van perceel 229 (427 Roeden) gaat van Jacob Golsteijn naar Catharina Golsteijn en perceel 227 van Joos Marcusse's Erfgenamen naar Maria Westerwijk (tabel 52, bijlage 1). Deze laatste transakties treffen we niet aan in de schepenakten. Perceel 227 komt, na ongeveer 30 jaar in handen van Cornelis de Lersse, in 1709 in bezit van de Goese regentenfamilie Westerwijk. Adolph Westerwijk, burgemeester van Goes, houdt dit perceel tot zijn overlijden in 1724, waarna het overgaat op zijn weduwe Dingena van Angeren, die dit perceel in bezit hield tot 1758. Inmiddels had Catharina van Golsteijn het westelijk deel van

perceel 229 (427 Roeden) in 1716 verkocht aan Cornelis van der Maas (34). Een kleine 10 jaar later vallen ook perceel 228 en het oostelijk deel van perceel 229 in handen van de schout en dijkgraaf Cornelis van der Maas (35).. In 1744 komen de percelen 228 en 229 voor het eerst in boerenhanden, wanneer Daniel Boonman ze overneemt. Deze krijgt ook perceel 227 in 1758 in eigendom, waarmee de 3 percelen verenigd zijn onder dezelfde eigenaar. Na een aantal boerengeslachten vallen de percelen in 1832 weer in handen van beleggers, deze keer Jhr. Mr. Johan van Reygerberg Versluys, rentenier te Middeburg (36).

Het gebruik van perceel 227 in de vroege periode was veelal in handen van de lokale boeren (tabel 52, bijlage 1). Zo boerden Heijndrick Maes en Dierick Matthijssse achtereenvolgens op de boerderij Poelzicht (perceel B-94 in de Moolhoek), Gillis Joosse op het *"Hoff & Boogaert"* in de Willem Wittenshoek (perceel F-296) en vanaf 1652 tot 1744 exploiteren de achtereenvolgende eigenaren van 't Hooch Huys op de vliedberg (perceel D-191) het weiland. Perceel 228 en het oostelijk deel van perceel 229 (1 Gemet 183 Roeden) werd tot 1702 hoofdzakelijk bewerkt door de opvolgende eigenaren (*"baant selve"*). Hierna werden de percelen nog ongeveer 40 jaar verpacht, waarna vanaf 1744 eigenaar Daniel Boonman ook de exploitatie op zich nam. Het westelijk deel van perceel 229 werd aanvankelijk gepacht door Jan Pierss Leeuwenburch van d'Oôhe Stee (perceel 218), gevolgd door Adriaen Willemsz op de landhoeve Leeuwenburch op Sinoutskerke (perceel 183). Hierna komt de bewerking geruime tijd in vreemde handen, maar van 1659 tot 1680 zijn het toch weer de boeren van genoemde landhoeve, Jacques Moerdijck, gevolgd door Cornelis Moerman, die het perceel bewerken. Vanaf 1680 neemt Cornelis Bastiaanse van der Maas het gebruik van de 3 deelpercelen, waaruit perceel 228 en 229 zijn opgebouwd, voor zijn rekening. Dit patroon herhaalt zich tot het eind van de registratie in 1744 van de pachters voor de opvolgende eigenaren/gebruikers, perceel 227 wordt bewerkt door de opvolgende eigenaren van 't Hooch Huys, de percelen 228 en 229 door opvolgende eigenaren/gebruikers van buiten Sinoutskerke.

Het eigendom van de percelen 227, 228 en 229 in de kadastrale periode blijft tot het eind van de studieperiode (1981) in handen van grondbeleggers (zie bijlage 2). Tot zijn overlijden in 1866 blijven ze in bezit van Johan Reygersberg Versluys, hierna nog tot 1898 eigendom van zijn erfgenamen. In 1898 koopt Jacobus de Jager, rentenier en koopman te Goes, de percelen en blijft eigenaar tot zijn dood in 1924. Hierna gaan ze over op zijn vrouw en kinderen tot 1932, wanneer ze in bezit komen van de zoon Gillis de Jager, predikant te Putten (37). In 1940 verkoopt Gillis de Jager de percelen aan Abraham Jacobus de Voldere, onderwijzer te Amsterdam, later verdeeld onder zijn vrouw en kinderen (38).

9.2 Perceel 230, 231, 233

Deze drie percelen liggen direkt ten westen van de voormalige watergang. Perceel 230 was de gehele vroege periode (1596 – 1832) eigendom van de Kerk van Sinoutskerke (tabel 53, bijlage 1). Dit bleef zo in de tijd hierna, hoewel de kerk en toren van Sinoutskerke al in 1906 afgebroken waren. Pas in 1963 werd het artikelnummer 159 van de Kerk van Sinoutskerke verenigd met dat van 's-Heer Abtskerke en kwam perceel 230 kadastraal onder artikelnummer 157 te vallen (bijlage 2). In tegenstelling tot perceel 230, wat eenvoudig toegankelijk was vanaf de Deeweg, waren de percelen 231 en 233 alleen bereikbaar door vanaf de Thijshoekseweg de afslag te nemen naar het Feytersweegje (perceel 250) en vandaar het zijwegeling, geflankeerd door perceel 235 en 236 (313), in te gaan (figuur 19).

Figuur 19. De bereikbaarheid van perceel 231 en 233 via het zijwegeling van het Feytersweegje

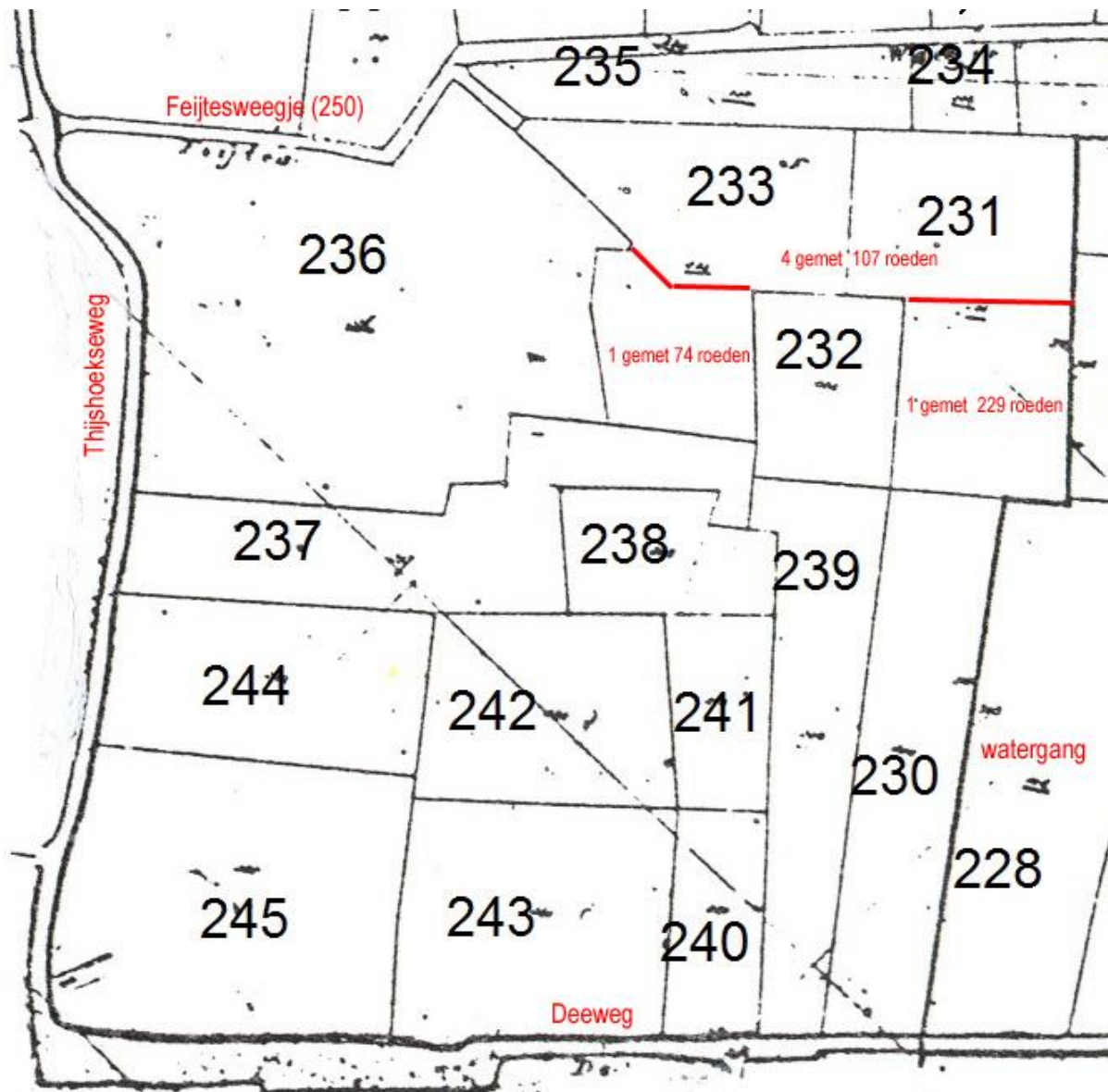

In werkelijkheid was de situatie een stuk gecompliceerder. In de eerste plaats waren de percelen 231 en 233 in het begin (1596 – 1617) verdeeld in 3 stukken met 3 verschillende eigenaren. Volgens de overlopers moet een

deel ten oosten van perceel 232 (1 Gemet 229 Roeden) gelegen hebben, een ander deel ten westen van perceel 232 (1 Gemet 74 Roeden) en het grootste deel (4 Gemet 107 Roeden) ten noorden van perceel 232. Dit noordelijke stuk weiland was het enige wat direkt bereikbaar was via het zijwegeling van het Feytersweegje (figuur 20). Maar hoe zat dit met de andere 2 stukken ?

Het deel ten westen van perceel 232 (1 Gemet 74 Roeden) was van 1596 – 1617 eigendom van Marinus Janss Mezouck, die ook het ernaast gelegen deel van perceel 236 (314) met een uitweg naar de Thijshoekseweg, in zijn bezit had. Bovendien hadden de weilanden ook dezelfde baanders, Pieter en Adriaen Willemsz van de Landhoeve Leeuwenburch op perceel 183. Het stuk weiland van 1 Gemet 74 Roeden heeft waarschijnlijk tot 1617 deel uitgemaakt van perceel 236. Na 1617 krijgen het westelijke en noordelijke stuk met de aankoop door Jan Verwoutssen dezelfde eigenaar en wordt het deel van 1 Gemet 74 Roeden integraal onderdeel van perceel 233. Een bevestiging van de opvolgende eigenaren krijgen we in 1663 voor het westelijke en noordelijke deel van perceel 231 en 233 door een transactie in de schepenakten (39) en in 1667 eveneens voor het oostelijk stuk (40). Hoewel de registratie van de gebruikers aanvankelijk wat hapert, zien we ook hier vanaf 1638 dat deze voor de beide deelpercelen dezelfde zijn.

Figuur 20. Opbouw perceel 231 en 233 uit drie deelpercelen

Het deel ten oosten van perceel 232 (1 Gemet 229 Roeden) (figuur 21), had weliswaar een andere reeks eigenaren dan perceel 230, maar de opvolgende reeks baanders waren voor de periode 1596 – 1680 steeds dezelfde boeren van d'Oôhe Stee (perceel 218) of de Landhoeve Leeuwenburch (perceel 183). Vanaf 1680 tot 1709 worden perceel 230 en het zuidelijk deel van perceel 231 (1 Gemet 229 Roeden) echter verpacht aan verschillende gebruikers. De baanders van dit deel van perceel 231, Gillis Antonisse, Adriaen Priester en Dignis Huijsman, waren over genoemde periode dezelfde als van de percelen 232 en 239, zodat een uitweg naar de Deeweg via deze laatste percelen nog steeds mogelijk was. Wanneer in 1704 en 1705 de 3 deelpercelen van 231 en 233 in bezit komen van Cornelis van der Maas, wordt de situatie bereikt die men aantreft op het minuutplan in 1832 (41, 42). Vanaf 1709 zien we dan ook voortdurend dezelfde opvolgende eigenaar van de 3 deelpercelen geregistreerd. Dit wordt ook weerspiegeld in de opvolgende gebruikers, die vanaf 1709 voor de 3 deelpercelen dezelfde is (tabel 53, bijlage 1). Het betroffen de pachters Cornelis Schipper de Jonge, Cornelis Jansse Westhoeve en vanaf 1723 vond de exploitatie plaats door Cornelis van der Maas, de eigenaar. Vanaf 1709 is de uitweg voor de percelen 231 en 233 definitief het zijwegeling van het Feytersweegje.

Figuur 21. Veedrinkput in perceel 231 met op de achtergrond de begrenzing met perceel 234 en 115

Na Cornelis van der Maas hebben wellicht de opvolgende eigenaren Cornelis Pieterse Meeusse (1744 – 1772), Jakob en Cornelis Onderdijk (1772 – 1814) en Jacob Marinusse Koole (1814 – 1832), de weilanden 231 en 233 ook beboerd. Hun opvolgers in de kadastrale periode waren in ieder geval overwegend landbouwers, afkomstig uit Ovezande of 's-Heerenhoek (bijlage 2, perceel 231, 233). Het feit dat in de overgangperiode rond 1832, Aalbrecht Pieterse de Jonge als burgemeester van Ovezande geregistreerd wordt, betekende vaak dat hij daarnaast ook nog een boerderij bestuurde en exploiteerde.

Figuur 22. Grenzen vroegere indeling perceel 231 en 233 door oude scheidulve

Een bevestiging van de ten oosten en westen van perceel 232 liggende deelpercelen van respectievelijk perceel 231 en 233, krijgen we bij bestudering van de satellietfoto's. Hierop zien we de oude scheidulven als voormalige grens van het deelperceel 231 (1 Gemet 229 Roeden) en 233 (1 Gemet 74 Roeden) nog duidelijk aanwezig. Ook de noord – zuid lopende perceelsgrens tussen 231 en 233 (zie het minuutplan) is thans nog slechts als een wat vage scheidulve op de satellietfoto's aanwezig (figuur 22).

In onderstaande tabel is tenslotte een vergelijkende opstelling gemaakt van de geregistreerde oppervlakten van de relevante (deel)percelen in de overlopers en volgens het kadaster (figuur 23).

Figuur 23. Vergelijking oppervlakte percelen 230, 231, 233 volgens overlopers en kadaster

Volnummer Overloper	Overloper Oppervlakte		Perceelsnummer Kadaster	Kadaster Oppervlakte Are's
	Gem./Roeden	Are's		
13	3 G 20 R	120,3	230	114,4
14	1 229	69,2	231	143,4
22	1 74	48,9	233	138,9
24	4 107	170,9	231/233	

De oppervlakte van perceel 230 ligt volgens de overlopers 5,9 are hoger dan bij het kadaster. Dit zou als oorzaak kunnen hebben, het bijtellen van de zijkant van de weg en een deel van de aanliggende watergang. Het verschil bij perceel 231 en 233 is bij somming 6,7 are, wat ook als oorzaak de omringende sloten plus de toegang via het zijwegeling zou kunnen hebben.

9.3 Perceel 232, 239, 240, 241

Vanaf de vroegste periode hadden zowel de percelen 232, 239 enerzijds (Jan Fortssen Dijkguess) als 240, 241 anderzijds (Erment Marinuss 't Heijnkenszand) dezelfde opvolgende, particuliere eigenaren. In de vroege periode (1596 – 1832) werd de oppervlakte van perceel 232 en 239 zelfs nooit gescheiden geregistreerd, maar altijd als een totaal van 3 Gemet 231 Roeden vermeld (tabel 55, bijlage 1).

Figuur 24. Veedrinkput in perceel 232 met op de achtergrond de buurtschap Tôôhuus

Dit komt met een negatief verschil van 6,1 are ten opzichte van de kadastrale registratie (154 are) hiermee redelijk overeen. Omdat bij het begin van de kadastrale registratie ook een verschillend agrarisch gebruik niet

aan de orde was (beide percelen staan als weiland geregistreerd op naam van J.H. Verschoor, heer van Nisse), blijft de gescheiden weergave door het kadaster onverklaarbaar. Ook de afwezigheid van enig herkenningsteken op de plaats van de perceelsgrens volgens het minuutplan, lost het raadsel niet op. De aanwezigheid van één veedrinkput bevestigt het gezamenlijk en eenduidig gebruik van perceel 232 en 239 alleen maar (figuur 24).

Voor perceel 240, 241 geldt eenzelfde redenering, zij het dat deze 2 percelen gedurende de vroege periode wel apart geregistreerd worden, met oppervlakten van respectievelijk 1 Gemet 155 Roeden (59,5 are) en 1 Gemet 163 Roeden (60,6 are). Ook het gebruik als weiland voor beide percelen in 1832, zal in de periode daarvoor niet veel anders geweest zijn (43). Mogelijk dat hier verschil in eigenaren vòòr 1596 een doorslaggevende rol heeft gespeeld. Ook de aanwezigheid van één veedrinkput voor beide percelen, in perceel 240, wijst op hetzelfde gebruik (figuur 26). Opvallend zijn hier wel de sterk van de overloper afwijkende oppervlakte maten voor zowel perceel 240 (42,7 are) als perceel 241 (40,0 are) volgens het kadaster.

Figuur 25. Perceel 239 en 240, de grens gemarkeerd door een scheidulve

De percelen 232, 239 blijven in particulier eigendom tot 1631, wanneer het armbestuur van "*Schrabbekercke*" ze overneemt, gevolgd in 1638 door de armen van "*Schraskercke*" (tabel 55, bijlage 1). Het armbestuur van 's-Heer Arendskerke verkoopt de percelen in 1713 aan Cornelis van der Maas, die ze ook zelf exploiteert (44). Na Cornelis van der Maas komt het eigendom van de percelen 232, 239, 240 en 241 in 1744 voor het eerst samen bij Johan van Daalwijk. Vanaf 1744 was vanuit deze optiek de noodzaak voor het onderhouden van de grens (sloot) tussen perceel 239 en 240 niet meer aanwezig. Thans resteert nog een scheidulve tussen beide percelen (figuur 25). Na Johan van Daalwijk (1744 – 1765) zien we als eigenaren van de percelen 232, 239, 240 en 241 in de vroege periode achtereenvolgens Geeraard Katte (1765 – 1786), Paul Hurgronje (1786 – 1807), Philip Meulblok (1807 – 1814) en tenslotte tot de opzet van het kadaster Jan Hendrik Verschoor (1814 – 1832). Als gebruikers van perceel 232 en 239 zien we buiten de periode dat deze percelen in bezit waren van de instellingen, hoofdzakelijk de eigenaren. Ook voor perceel 240 en 241 in de periode vòòr 1744 gold, dat de eigenaren overwegend de gebruikers waren.

In de kadastrale periode bleven de percelen 232, 239, 240 en 241 in handen van beleggers, tot 1894 van de fam. Verschoor van Nisse. Daarna gingen ze over op de fam. de Jager (1894 – 1940), waarna er weer een directe agrarische bestemming aan gegeven werd door de landbouwer Jan Adriaan Nieuwenhuijse (1940 – 1966) uit Nieuwdorp (perceel 232, 239, 240, 241, bijlage 2). Tenslotte kwam het eigendom vanaf 1966 bij een maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen om uiteindelijk te eindigen bij Staatsbosbeheer.

Figuur 26.

Veedrinkput in perceel 240

9.4 Perceel 234, 235

Deze 2 percelen, met aan de noordkant het Feijtersweegje, de grens tussen de Wiegenhoek en Thijshoek, waren in de vroege periode in bezit van de kerk van Nisse en de kerk van Sinoutskerke (tabel 54, bijlage 1) (figuur 27). In de kadastrale periode waren ze van 1832 – 1875 eigendom van de kerk van Sinoutskerke, waarna een verkaveling plaats vond met een gedeeltelijke overdracht naar de kerk van Nisse (perceel 234, 235, bijlage 2). Na 1940 en 1963 vond nog een transactie plaats naar de kerk van 's-Heer Abtskerke.

Figuur 27. De percelen 234 en 235 tegen het nog rijk begroeide Feijtersweegje (250)

De opvolgende pachters van de percelen 234 en 235 in de vroege periode (1596 – 1751), waren vanaf 1673 voor de 3 deelpercelen gelijk (tabel 54, bijlage 1). Hiervoor was er uitsluitend enig verschil in de pacht van het stukje grond van 35 Roeden door Jan Jansz ter Nisse (1603 – 1624), hierna een periode waarin de registratie ontbreekt (1624 – 1659), Cornelis Draals Wed. (1659 – 1666) en Joos Marcusse (1666 – 1673).

Het deel van perceel 235 (1 Gemet 137 Roeden) wordt met perceel 234 (150 Roeden) als één geheel (1 Gemet 287 Roeden) geregistreerd in de periode 1596 – 1716, met de vermelding *“Ecclesia Nisse cum Ecclesia hic daerinne ½ Gemet”* (1596) of *“De kerk ter Nisse met de Kerk alhier daar in 150 Roeden”* (1673) (45). Na 1716 worden de percelen separaat geregistreerd. In de kadastrale periode worden op 30 april 1874 de percelen 234 (19,5 are) en 235 (61,4 are) opnieuw ingedeeld, waarbij perceel 234 aanzienlijk vergroot wordt tot 36,8 are (perceel 345) en perceel 235 even zoveel verkleind tot 44,1 are (perceel 346). Hierbij werd perceel 346 door de Kerk van Sinoutskerke overgedragen aan de Kerk van Nisse (46).

Een discussiepunt vormt nog de cultuurtoestand van de beide percelen. Bij het begin van de kadastrale registratie in 1832 worden beide percelen als weiland beschreven. Maar ook daarna in de 3 series kadastrale leggers treffen we ze als zodanig aan. In de eerste plaats in 1875 bij de herverkaveling treffen we de percelen 345 en 346 weer aan als weiland. Maar ook in de laatste serie leggers zien we D-345 (1963) en D-346 (1940) nog steeds geregistreerd als weiland. Dit terwijl bekend is uit persoonlijke overlevering dat in de 2^e helft van de 20^e eeuw, met name in de jaren '50, beide percelen als bouwland fungeerden (47). Dit was ook mogelijk doordat ze wat hoger lagen en niet sterk geaccidenteerd waren.

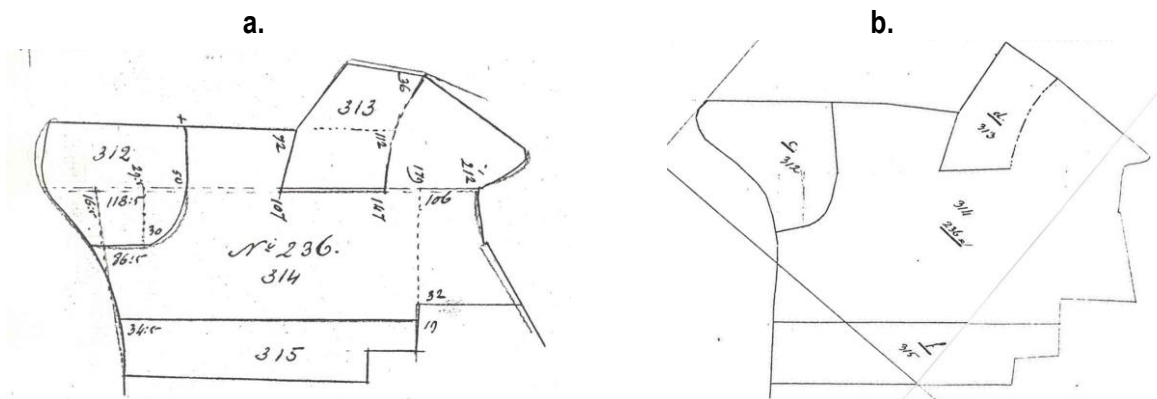
Figuur 28. Het Feijtersweegje (250) en de in de jaren '70 gegraven drinkput in perceel 235

9.5 Perceel 236

Perceel 236 was van oorsprong een complex perceel, dat opgebouwd was uit 8 deelpercelen van 8 eigenaren (tabel 56 A, B en C, bijlage 1). Na de aanvankelijke toewijzing in de eerste kadastrale registratie van het gehele perceel van 3 ha 32 are 80 ca. aan Jan Hendrik Verschoor, heer van Nisse, volgde op 30 september 1837 een *“splitsing op schriftelijk verzoek”*, waarbij de oorspronkelijke situatie, zoals geregistreerd in de overlopers, ten dele weer hersteld werd (48, 49).

Figuur 29. Schets van de verkenning (a) en formele hulpkaart (b) splitsing perceel 236 in 1837

Perceel 236 werd gesplitst in 4 delen, de nieuwe percelen 312 (46,0 are) van de Armen van Sinoutskerke, 313 (23,4 are) van de Kerk van Sinoutskerke, 314 (209,44 are) van Jan Hendrik Verschoor en 315 (53,96 are) van de Kerk van Nisse (figuur 29). Door deze splitsing kregen de instellingen, de Armen van Sinoutskerke (perceel 312), de Kerk van Sinoutskerke (perceel 313) en de Kerk van Nisse (perceel 315) hun soms eeuwen oude eigendommen weer terug (zie overzicht figuur 33).

Zo was het perceel van 1 Gemet 58 Roeden, wat congruent is met perceel 312, al sinds 1652 in eigendom van de Armen van Sinoutskerke (50). Ook komt het perceel van 168 Roeden van de Kerk van Sinoutskerke overeen met perceel 313 en het deel van 1 Gemet 77 Roeden van de Kerk van Nisse met perceel 315. Het deel van perceel 314, gelegen aan het Feijtersweegje tussen perceel 312 en 313 met een oppervlakte van 190 Roeden (24,9 are) is tot 1808 in bezit geweest van de Armen van Heinkenszand. Tussen 1808 en 1854 wordt dit stukje grond verkocht aan de fam. Verschoor, maar door het ontbreken van de overlopers van Nisse in deze periode, is het precieze tijdstip niet bekend. De extra complicatie dat perceel 236 nog doorsneden werd door de hoekgrens van de veldhoeken Wiegenhoek en Hovendijke, welke laatste onder de ambachtsheerlijkheid van Nisse viel, werd reeds gevoeld in de vroegste periode, waar de overlopers van Nisse van 1596, 1603, 1617, 1624, 1631 en 1638 ontbraken (zie ook hoofdstuk 1.5.10).

Figuur 30. Overzicht perceel 236 na de splitsing en met de markering van de hoekgrens

Op de satellietopname (2006) is duidelijk zichtbaar dat perceel 236 een turbulent verleden heeft (figuur 30). Goed te zien zijn nog de resten van de gebogen grens in de vorm van een scheidulve van perceel 312 (1 Gemet 58 Roeden), wat in 1652 eigendom was van de Armen van Sinoutskerke, die het in dat jaar verpachtte aan Marinis Brissaent, opgevolgd in 1659 door Geert Diericxs, die toen resideerde op Tôôhuus. Ook de scheidinggrens van perceel 314 met 315 door een scheidulve is op deze opname goed zichtbaar. Dit perceel 315 lag verdeeld over de veldhoeken Hovendijke (1 Gemet 77 Roeden) en de Wiegenhoek (35 Roeden). In de overlopers van Nisse (Hovendijke) en Sinoutskerke (Wiegenhoek) komen we voor beide deelpercelen als eigenaar de Kerk van Nisse tegen. De eerste overeenkomende pachter van beide deelpercelen is Cornelis Draal's (Drawel) Wed. in 1659. Zijn opvolger in 1666 is Joos Marcusse van de hofstede 't Hoochuys, gevolgd in 1673 door Dierck Cornelisse. De van de grens met perceel 312, west – oost lopende scheidulve door perceel 314, geeft aan dat er in een later stadium ook nog veranderingen hebben plaatsgevonden.

Figuur 31. Toegangsdam en veedrinkput in perceel 236

Ook niet of nauwelijks meer zichtbare veranderingen, zoals het weghalen van toegangsdammen of het dempen van veedrinkputten. Nu is alleen nog de dam aan de Thijshoekseweg beschikbaar en de enige, grote drinkput aan de rand van perceel 313, plus hier en daar nog residuen van voormalige veedrinkputten (figuur 31, 32). De percelen van de Armen van Sinoutskerke (312), de Armen van Heinkenszand (deel 314) en de Kerk van Sinoutskerke (313) lagen alle drie aan het Feijtersweegje, en hadden gemeenschappelijk dat ze in 1702 dezelfde gebruiker Cornelis Laurisse Traas kregen, die gedurende 20 jaar (1699 – 1719) boerde op het boerderijtje in de hoek van de Noordweg en de Grote Dijk. Voor het deel van perceel 314 en 313 handhaafde hij het gebruik tot 1723, toen de pacht werd overgedragen aan Stoffel Gerardse de Leeuw. De opvolgende pachters van perceel 312 waren Geerart Dicxsse (1709 – 1723) en vanaf 1723 Foort Janse Dierse van 't Hoochuys. Het resterende deel van perceel 314 ligt zowel in Wiegenhoek als in Hovendijke (tabel 57 A en C, bijlage 1). De fam. Leeuwenburch had in de personen van Pieter en Adriaen Willemsz (Leeuwenburch) het stuk in Wiegenhoek (1 Gemet 48 Roeden) aanvankelijk alleen in pacht van Marinus Janss Mezonck (1596 – 1617). In 1617 gaat het eigendom en gebruik naar Pieter Janssen Leeuwenburch, gevolgd in 1624 door Claes Jansse Leeuwenburch (1624 – 1652). In 1652 is Claes Jansse Leeuwenburch blijikbaar overleden en gaat het eigendom naar "*Claes Janssen kinderen*" en het gebruik naar Jan Ingelse. Vanaf 1652 zijn pas de overlopers van Hovendijke beschikbaar en hier treffen we als eigenaar van het stuk weiland wat ten zuiden van perceel 313 ligt (1 Gemet 180 Roeden), dus direkt tegen de grens met de Wiegenhoek, Pieternelle Leeuwenburch aan en als gebruiker Jan Ingelse. Het feit dat zij één van Claes Jansse's kinderen was, wordt grotendeels bevestigd doordat de opvolgende eigenaren en gebruikers van de deelpercelen in Wiegenhoek en Hovendijke identiek zijn.

Figuur 32. Operationele veedrinkput (perceel 313) en rudimentair aanwezige put (perceel 314)

Het laatste deel van perceel 314 in Hovendijke (1 Gemet 48 Roeden) vinden we tussen het voorgaande (1 Gemet 180 Roeden) en perceel 315 van de Kerk van Nisse. Indien we de ontwikkeling van eigenaren en gebruikers van dit deelperceel weer spiegelen aan het deel van 35 Roeden voor perceel 314 in Wiegenhoek, treffen we ook hier grote overeenkomsten aan. Waarschijnlijk is ook dit deel van perceel 314 in de vroegste periode (1596 – 1652) in gebruik geweest bij de fam. Leeuwenburch. Zekerheid hierover hebben we echter niet doordat bij het stukje grond van 35 Roeden in Wiegenhoek, de registratie ten dele ontbreekt.

Figuur 33. Overzicht oppervlakte vergelijking delen perceel 236 over twee veldhoeken

Perceel	Overloper (Gem/Roeden)	Overloper (are's)	Kadaster (are's)	Veldhoek
312	1 Gemet 58 Roeden	46,8 are	46,0 are	Hovendijke
313	0 168	21,97	23,4	Hovendijke
314	1 48	45,5	209,44	Wiegenhoek
	0 35	4,6		Wiegenhoek
	0 190	24,9		Hovendijke
	1 180	62,8		Hovendijke
	1 48	45,5		Hovendijke
315	1 77	49,3	53,96	Hovendijke
	0 35	4,6		Wiegenhoek
Totaal	7 Gemet 239 Roeden	306,0 are	332,8 are	

De instellingen, Armen van Sinoutskerke (perceel 312), Armen van Heinkenszand (deel perceel 314), de Kerk van Sinoutskerke (perceel 313) en de Kerk van Nisse (perceel 315), streefden in de vroege periode doorgaans naar continuïteit door behoud van het onroerend goed, wat ook het geval was voor alle 4 de instellingen tot 1832. Pas in de kadastrale periode traden hier veranderingen op. De 4 delen van perceel 314 (35 Roeden en 1 Gemet 48 Roeden in Wiegenhoek, 1 Gemet 180 Roeden en 1 Gemet 48 Roeden in Hovendijke), die in handen waren van particuliere eigenaren, convergeren uiteindelijk in 1779/1780 naar 1 eigenaar, Cornelis Jakobusse Kloosterman, in 1808/1814 opgevolgd door Jan Hendrik Verschoor, heer van Nisse. De voorgangers hiervan waren boeren uit Sinoutskerke (fam. Leeuwenburch) of Nisse (Gerard Stoffels de Leeuw plus nakomelingen) voor de deelpercelen van 1 Gemet 48 Roeden (Wiegenhoek) en 1 Gemet 180 Roeden (Hovendijke) van perceel 314. De andere 2 delen van perceel 314 (35 Roeden in Wiegenhoek en 1 Gemet 48 Roeden in Hovendijke) waren in de vroege periode veelal in handen van grondbeleggers, vaak tevens bestuurders van de stad Goes (Pieter en Maria Ovesant (1596 – 1631), Willem van Verstapelen of Stabels (1631 – 1673), dijkgraaf Pieter van Campen (1673 – 1694), Johan Eversdijk (1694 – 1730) en tenslotte Boudewijn Verselewe (1730 – 1779).

Ook de ontwikkeling van de opvolgende gebruikers van delen van perceel 236, is van veel versnippering naar een vorm van vereniging verlopen. Zo komt het gebruik van 6 delen (tabel 57 A en C, bijlage 1) in 1673/1674 al samen bij Dierck Cornelisse (1673 – 1687), die opgevolgd wordt door Stoffel Gerardse de Leeuw (1687 – 1730) en Geert de Leeuw (1730 – 1759) (51). In 1723 krijgt Stoffel Gerardse de Leeuw ook de pacht in handen van perceel 313 en het naast liggende deel van perceel 314 (190 Roeden) langs het Feijtersweegje. Alleen perceel 312 heeft dan in de persoon van Foort Janse Dierse bij de Armen van Sinoutskerke nog een andere gebruiker.

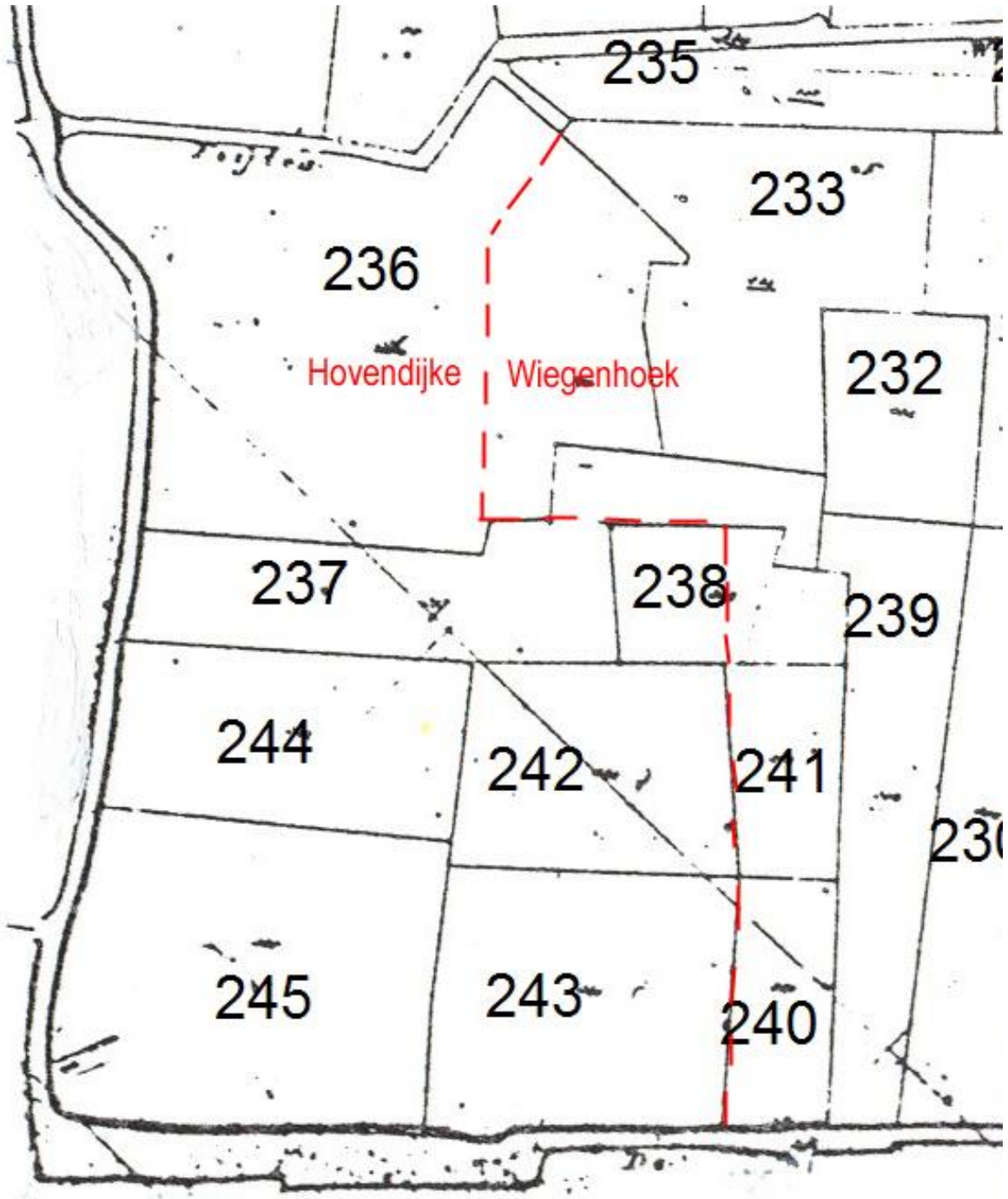
Zoals reeds gememoreerd vond 5 jaar na de instelling van het kadaster, in 1837 een opdeling plaats van perceel 236 in 4 delen, perceel 312, 313, 314 en 315. Doordat van de periode rond de opzet van het kadaster (1814 – 1854) de overlopers van de veldhoek Hovendijke ontbreken, kunnen we alleen aan de eerste kadastrale registratie in 1832 (OAT) zien, dat inmiddels de overdracht van het deelperceel van 190 Roeden, tussen perceel 312 en 313, van de Armen van Heinkenszand naar Jan Hendrik Verschoor, heer van Nisse heeft plaats gevonden. Dit deelperceeltje, onderdeel van perceel 314, werd in 1869 door de zoon Reinier Frans Verschoor, eveneens heer van Nisse (52), verkocht aan Pieter Jacobse Rijk (Perceel 236, bijlage 2). Pieter Jacobse Rijk was landbouwer te Ovezande en bleef actief in perceel 236, want in 1874 kocht hij van de lokale instellingen perceel 312 (Armen van Sinoutskerke) en 313 (Kerk van Sinoutskerke), die deze 2 percelen al eeuwen in hun bezit hadden. In de periode 1902 – 1958 kwamen de 3 percelen weer in handen van grondbeleggers, respectievelijk Martin Joseph Johan Stieger (1902 – 1913), grondeigenaar te Teteringen en Johannes Pilaar (1913 – 1958), notaris en rentmeester te Goes. Van 1958 – 1981 komen de 3 percelen tenslotte weer in boerenhanden met de overdracht naar de fam. de Winter, landbouwers te Heinkenszand.

Perceel 315 blijft tot 1940 eigendom van de Kerk van Nisse, wanneer het na een periode van bijna 350 jaar in particulier, boerenbezit komt (perceel 236, bijlage 2). Aanvankelijk werd het eigendom van Pieter Marinusz Mol (1940 – 1954), opgevolgd door Johannes Marinus Brouwer (1954 – 1976), beiden landbouwers te Nisse. Tenslotte kwam dit perceeltje weiland in het kader van de ruilverkaveling in bezit van de Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL) (1976 – 1978) om uiteindelijk onder Staatsbosbeheer (1978 – 1981) deel uit te maken van het Ganzengebied.

9.6 Perceel 237, 238

Ook dit zijn zogenaamde grenspercelen, waar een deel ervan ligt in de Wiegenhoek en een deel in de veldhoek Hovendijke. De hoekgrens, tevens ambachtsgrens tussen Nisse en Sinoutskerke, loopt hier van zuidwest naar noord-oost door perceel 237 waardoor het noordelijke stuk van dit perceel (215 Roeden) in Wiegenhoek valt (bijlage 1, tabel 57). Het grootste deel (2 Gemet 165 Roeden) ligt echter in Hovendijke (figuur 34, fragment minuutplan).

Figuur 34. Fragment minuutplan rond perceel 237, 238

De hoekgrens volgt dan de noordgrens van perceel 138 tot ongeveer de helft, waarna hij recht omlaag gaat langs de percelen 241 en 240, daarbij perceel 138 praktisch doormidden snijdend, om tenslotte uit te komen op de Deeweg.

De situatie die we voor perceel 237 aantreffen op het minuutplan, komt niet overeen met de huidige situatie (zie de satellietopnamen) en ook in de vroege periode werd er van de beide stukken weiland in Wiegenhoek en Hovendijke geen eenduidig gebruik gemaakt door de baanders (tabel 57, bijlage 1). De kerk van Sinoutskerke was de gehele periode van 1596 – 1832 eigenaar van het deel in de Wiegenhoek, terwijl een aantal opvolgende, particuliere eigenaren het stuk in Hovendijke bezaten. Uit de tabel blijkt duidelijk dat ook de baanders van de 2 stukken weiland verschillend waren. Dit gaf met name voor de gebruikers van het deel in de Wiegehoek een probleem, omdat zij geen directe uitweg hadden. Hoewel in het deel van Hovendijke nog een veedrinkput intact is, zijn in het noordelijke stuk (Wiegenhoek) geen resten te vinden (figuur 35, 37).

Figuur 35. Veedrinkput in perceel 237

Bij het begin van de kadastrale periode blijkt dat de fam. van Stee, die waarschijnlijk al vanaf 1773 op perceel 237 boerde (zie tabel 57, bijlage 1), dit volledig in eigendom heeft. Het zijn na Cornelis Nicolaasse van Stee, zijn zoon Pieter van Stee (1821 – 1856) en zijn kleinzoon Nicolaas van Stee (1856 – 1886) die er dan de scepter zwaaien. Hierna breekt weer een periode aan (1886 – 1955), waarin grondbeleggers het eigendom van perceel 237 verwerven, wellicht geïnitieerd door de grote crisis in de landbouw eind 19^e eeuw. Het perceel blijft gedurende deze 70 jaar wel binnen dezelfde familie Buteux (perceel 237, 244, bijlage 2) tot het in 1955 weer in boerenhanden komt en dat ook zou blijven tot 1981.

Voor perceel 238 lagen sommige zaken nog complexer. Het deel in Hovendijke (zie figuur 34) kon alleen geïdentificeerd worden, door de oppervlakte te berekenen uit het verschil van het in de overlopers van Hovendijke geregistreerde totaal van 6 Gemeten 64,5 Roeden voor de percelen 242, 243 en 238, en de som van de eerste kadastrale opmeting (OAT) van perceel 242 en 243 (226,3 are). Het resultaat hiervan leidde tot een oppervlakte van perceel 238 in Hovendijke van 135 Roeden, samen met de 266 Roeden in Wiegenhoek een oppervlakte van 1 Gemet 101 Roeden ofwel 52,5 are. In onderstaande tabel zijn de oppervlakte gegevens van perceel 237 en 238 samengevat (figuur 36) (bijlage 1, tabel 57, 58).

Figuur 36. Overzicht van de oppervlakteverhoudingen in de percelen 237 en 238

Perceel	Veldhoek	Oppervlakte overloper (Gem/Roeden)	Oppervlakte overloper (are's)	Oppervlakte kadaster
237	Wiegenhoek	0 Gemet 215 Roeden	28,1 are	129 are
	Hovendijke	2 Gemet 165 Roeden	100,2 are	
238	Wiegenhoek	0 Gemet 266 Roeden	34,8 are	49,7 are
	Hovendijke	0 Gemet 135 Roeden	17,7 are	
Totaal		4 Gemet 181 Roeden	180,8 are	178,7 are

Van perceel 238 resteert thans nog de invlechting met het noordelijke deel van perceel 237 in de vorm van een scheidulve, die redelijk goed zichtbaar is op de satellietopnamen. Indien we de opstelling van eigenaren en baanders in de vroege periode nader analyseren, valt het op dat bij vergelijking van de Wiegenhoek en Hovendijke, voor bepaalde periodes zowel de eigenaren (1652 – 1808) als de baanders (1652 – 1723) met elkaar matchen (tabel 58 bijlage 1). Voor de kadastrale periode geldt, dat elkaar opvolgende landbouwers dit perceel steeds in eigendom hadden (perceel 238, 242, 243, bijlage 2), met als eerste Pieter van Stee (1821 – 1856), landbouwer te 's-Heer Arendskerke.

Figuur 37. De contouren van de veedrinkput in het hooiland van perceel 237

9.7 Perceel 242, 243, 244, 245

Bij de analyse van deze vier percelen in de veldhoek Hovendijke, over de vroege periode van 1652 – 1832, dienden eerst een aantal problemen te worden opgelost (bijlage 1, tabel 59, 60). Zo bleek het deel van Hovendijke van perceel 238 volledig geïntegreerd met perceel 242 en was perceel 245 in de periode 1652 – 1759 een stuk kleiner dan daarna. De percelen 242, 243 en 245 waren tot 1759 verdeeld in 5 deelpercelen, waarbij de oppervlakte van perceel 245 in totaal 241,5 Roeden kleiner was (31,5 are) dan de huidige grootte, wat ten gunste kwam van de grootte van perceel 242, 243. Tussen 1759 en 1773 vond een herverkaveling plaats, waarbij de percelen hun huidige grootte en indeling kregen. Perceel 242 + 243 kregen hierbij een oppervlakte van 6 Gemet 64,5 Roeden, dit was inclusief 135 Roeden voor het deel van perceel 238 wat in de veldhoek Hovendijke lag. Perceel 245 kreeg een oppervlakte van 4 Gemeten 252,5 Roeden, overeenkomend met 190 are (eerste kadastrale registratie was 188 are). In onderstaande tabel zijn de oppervlakte gegevens van de 4 percelen, van vòòr en na 1759 plus de referentie naar de eerste kadastrale registratie (1832), samengevat (figuur 38).

Figuur 38. Overzicht oppervlaktes percelen in 1759, 1773 en volgens kadaster (1832)

Perceel	Oppervlakte overloper 1759		Oppervlakte overloper 1773		Opp. kadaster
	Gemet	Roeden	Gemet	Roeden	
242	4	115	4	115	96,5 are
243	2	56	1	114,5	129,8
244	2	200	2	200	102,8
245	4	11	4	252,5	188,0
Totaal	13	82	13	82	517,1

Bij bovenstaande tabel dienen nog een paar kanttekeningen geplaatst te worden. Allereerst is conform de uitgevoerde berekening onder perceel 238, de oppervlakte van dit perceel (135 Roeden) afgetrokken van de geregistreerde 4 Gemet 250 Roeden voor perceel 242. Daarnaast moet opgemerkt worden dat de totaal oppervlakte van perceel 242 + 243 in 1773 (226,2 are) praktisch gelijk is aan de kadastrale meting (226,3 are). Dit in tegenstelling tot de situatie in 1759, toen de 2 percelen 242 en 243 nog 241,5 Roeden of 31,5 are groter waren ten koste van perceel 245. Overigens lag de scheiding tussen 242 en 243 in de vroege periode ongeveer

halverwege het latere perceel 243, dat in de kadastrale periode ongeveer van dezelfde orde van grootte was als perceel 242.

Bij het volgen van de eigenaren en baanders kunnen we alleen terugvallen op de vroege periode vanaf 1652, omdat hiervoor de overlopers van Nisse met de gegevens van de veldhoek Hovendijke niet beschikbaar zijn. De ontwikkeling van opvolgende eigenaren en baanders, voor het toen veel grotere perceel 242 (4 Gemet 250 Roeden, inclusief perceel 238), verliep geheel congruent met een deel van perceel 245 (2 Gemet 143 Roeden). In de periode 1652 – 1759 waren de eigenaren van deze percelen veelal beleggers, wellicht met uitzondering van Job Cornelisse op 't Hof (tabel 59 en 60, bijlage 1). Ook de opvolgende baanders Pieter Coene (1652 – 1680), Adriaan de Winter (1695 – 1702) en Francois de Kok (1702 – 1723) waren in deze periode identiek. Dit maakte ook perceel 242 goed toegankelijk via dit noordelijke stuk van perceel 245, want de omringende deelpercelen (perceel 243 en de rest van perceel 245) hadden weer een totaal ander patroon van opvolgende eigenaren en baanders, die een vrije bereikbaarheid praktisch uitsloten. De bereikbaarheid van perceel 242 via 243 werd in principe al mogelijk vanaf 1745 toen Job Cornelisse op 't Hof alle 5 deelpercelen van perceel 242, 243 en 245 opkocht. Doordat er echter op de twee deelpercelen van perceel 243 andere pachters zaten dan op perceel 242, bleef de uitweg via 245 noodzakelijk (53). De vroege eigenaren van de 2 deelpercelen van 243 waren voor 1 Gemet 30 Roeden de Crujjs Broers in Goes (1652 – 1716) en voor 1 Gemet 26 Roeden, Jonker Dierck van de Werve (1652 – 1695) en Elisabeth & Catarina van Marcella (1695 – 1716). Hierna komen beide deelpercelen in handen van Cornelis Dirkse de Jonge (1716 – 1723), gevolgd door Francois Verhoef (1723 – 1745), die ze ook zelf bewerken. Het vroege eigendom van perceel 242 en een deel van perceel 245 (2 Gemet 143 Roeden) was in handen van Feijts Erfgenamen (1652 – 1674) en de fam. Gruiwaard (1674 – 1745). Het andere deel van perceel 245 was eigendom van Lauweris Westerwijck (1652 – 1695), opgevolgd door Adolph Westerwijck (1695 – 1745) tot het tenslotte ook in handen viel van Job Cornelisse op 't Hof. Na 1773 zien we een gescheiden eigendom van enerzijds de deelpercelen van 242 en 243 (Pieter Dekker, Aalbrecht de Jonge, Pieter van Stee) en anderzijds van de deelpercelen van 245 (Laurus de Winter, Jan en Jacob Goense). Hoewel perceel 242 en 243 al vanaf 1745 dezelfde eigenaar hebben, treffen we in beiden nog een veedrinkput aan (figuur 39).

Figuur 39. Veedrinkput in perceel 242 en 243

De grens tussen de twee percelen weerspiegelt in dit opzicht beter een verleden van meer dan 250 jaar : een bijna dichtgetrapte scheidulve (figuur 40).

In de kadastrale periode blijven de percelen 242 en 243 nog lange tijd eigendom van de fam. van Stee (1832 – 1893), landbouwers te 's-Heer Arendskerke. Hierna komen ze in bezit van de fam. de Baar (1893 – 1981), landbouwers te 's-Heerenhoek, zij houden de weilanden in eigendom tot het eind van de studieperiode in 1981 (perceel 238, 242, 243, bijlage 2). Jacob Goense, landbouwer te Heinkenszand, had de 2 deelpercelen van perceel 245 al in eigendom vanaf 1787 en zou dit 50 jaar vast houden (perceel 245, bijlage 2). Het perceel zou nog tot 1856 in de fam. Goense blijven (1837 – 1856), waarna Adriaan Pieterse Rijk, landman te Ovezande (1856 – 1877), Jan Januszoon Priem, landbouwer te Baarland (1877 – 1893), en Marinus Allemekinders, minderjarige te Hoedekenskerke (1893 – 1906) het in bezit hebben. Hierna breekt een lange periode aan waarin perceel 245 in handen komt van de fam. de Winter, landbouwers te Nisse (1906 – 1980), voordat het uiteindelijk bij Staatsbosbeheer in eigendom komt.

Figuur 40. Praktisch verdwenen grens tussen perceel 242 en 243 in de vorm van een scheidulve

De ontwikkeling van de opvolgende eigenaren en pachters, verliep voor perceel 244 geheel onafhankelijk van 242, 243 en 245. Ze valt echter niet los te zien van het verloop van perceel 237. Vanaf 1652 hadden perceel 237 en 244 nog verschillende eigenaren en pachters. Joos Marcusse van 't Hoochuys op de vliedberg had perceel 237 in eigendom en baande dit zelf ook (1652 – 1674). Neelken Jan Laurisse had perceel 244 in bezit (1652 – 1674) en verpachtte dit over deze periode aan verschillende boeren. Met de aankoop van beide percelen door Cornelis van der Maas in 1695 en de verpachting van beiden aan Claas Leinse, zijn de 2 percelen in feite één geheel geworden. Dit valt ook af te leiden uit de nog nauwelijks zichtbare perceelsgrens tussen perceel 237 en 244, een in ruim 300 jaar praktisch volledig dichtgegroeide scheidulve (figuur 41)

Figuur 41. Samengevoegde percelen 237 en 244 met in ieder nog een veedrinkput

Dank zij het feit dat beide percelen hooiland waren, is er nog enig contrast met de ca. tien meter ver strekkende scheidulve. De dam naar perceel 244 is ook de enige toegang naar de twee percelen. Het laatste wat nog duidelijk wijst op onafhankelijk gebruik van de twee percelen weiland, zijn de 2 veedrinkputten (zie figuur 37 en 41). Hiervan is degene in perceel 237 het meest operationeel, die in perceel 244 is volledig dichtgegroeid met riet en het vergt een behoorlijke inspanning om bij het water te komen.

Na Cornelis van der Maas en Claas Leinse (1695 – 1702), zijn Mattheus Verijser (1702 – 1709) en Jan Aalbrechtse Rijk (1709 – 1723) de eerste eigenerfde boeren die we tegenkomen op de gecombineerde percelen 237 en 244. Hierna neemt in 1773 Cornelis Nicolaasse van Stee bezit van de twee weilanden en vanaf 1821 Pieter van Stee (1821 – 1856), gevolgd door Nicolaas van Stee (1856 – 1886). Het verdere opvolgende eigendom verloopt conform de beschrijving van perceel 237.

10. Samenvatting en conclusies

Samenvattend zou men kunnen stellen dat het geslacht Leeuwenburch in de personen van Pieter Willemsz Leeuwenburch en Adriaen Willemsz Leeuwenburch, in de tweede helft van de 16^e eeuw op de *“Landhoeve Leeuwenburch”* te Sinoutskerke (perceel 183) zijn neergestreken. Pieter vormde een gezin en zijn broer Adriaen hielp hem op de boerderij. In 1596 heeft Pieter Willemsz Leeuwenburch, naast het graslandcomplex op de grens van de Kerkhoek en de Wiegenhoek (perceel 214 – 226), nog een aantal losliggende percelen grond in pacht. Zijn zoon Jan Piersz Leeuwenburch heeft dan echter al de aan de hoeve grenzende boomgaard (perceel 195) in eigendom en bewerking. Het eigendom van het uit 18 deelpercelen bestaande graslandcomplex (perceel 214 – 226) blijft gedurende de periode 1596 – 1832 volledig geconcentreerd op instellingen als de Kerk van Sinoutskerke, de Armen van Sinoutskerke en de Kerk van Goes. Slechts een tweetal percelen blijven uiteindelijk in handen van particulieren. Daarnaast is er gedurende de 17^e eeuw een vaste vorm van pachtoverdracht van het totale graslandcomplex aan dezelfde opvolgende boer. Bovendien blijkt er een verband te bestaan tussen de pacht van het graslandcomplex en het eigendom van de landhoeve op Sinoutskerke. Uit een aantal transacties in de Schepenakten van Sinoutskerke blijkt dat het tegelijkertijd overdragen van de pacht van het graslandcomplex en de verkoop van de boerderij door dezelfde persoon een consistent beeld te geven. Teruginterpolerend naar 1596 kunnen we nu concluderen dat de vroegste pachters van het graslandcomplex, waaronder ook de Leeuwenburch's, mogelijk ook de eigenaren waren van de landhoeve op Sinoutskerke. De parallellen tussen de pachters van het graslandcomplex en het eigendom en gebruik van het aan de landhoeve grenzende *“boogaerdeken”* op perceel 195, is een extra ondersteuning voor het eigendom van de landhoeve in de vroegste periode. Dit beeld zien we ook terug bij een aantal opvolgende pachters van het graslandcomplex en eigenaren van de landhoeve, zoals Jan Marinisse Jonge (1624 – 1652), Jacques Moerdijck (1652 – 1668) en Cornelis Moerman (1668 – 1680). Na 1680 verliezen de eigenaren van de landhoeve, de pacht over een deel van het graslandcomplex en het eigendom van het *“boogaerdeken”*. Op het eind van de periode van de registratie van de pachters in de overlopers, worden in 1725 ook de laatste percelen van het graslandcomplex aan anderen uitgegeven. De landhoeve Leeuwenburch is volgens de beschikbare koopakten nog tot na 1759 blijven bestaan.

Als we aannemen dat Jan Pierss Leeuwenburch ca. 1573 geboren is als zoon van Pieter Willemsz Leeuwenburch, was hij al op 23-jarige leeftijd een flinke pachtboer, met name in de Moolhoek. In de Kerkhoek, Wiegenhoek en Thijshoek lag altijd een kleiner deel van zijn landerijen. In totaal had Jan Pierss Leeuwenburch in 1596 ruim 57 Gemeten grond in pacht, waarvan 44 in de Moolhoek. Uit de aanhef van de overloper van Wiegenhoek in 1603 blijkt dat Jan Pierss Leeuwenburch inmiddels verhuisd is naar perceel 218: *“Wiegenhouck, ende begint van Oosten inne achter Jan Pierss Leeuwenburch's huijs”*. Perceel 218, in de volksmond bekend als *“d'Oôhe Stee”*, was toen kennelijk al bebouwd en om die reden niet belast met polder- en dijkslasten, waardoor het perceel in de overlopers ook niet geregistreerd staat. Alleen uit de indirecte vermelding in de aanhef van de overloper van Wiegenhoek, weten we dat *“d'Oôhe Stee”* toen bebouwd was. Hier, op de grens van de Kerkhoek en de Wiegenhoek schrijft Jan Pierss Leeuwenburch geschiedenis, immers zijn naam blijft door de opeenvolgende overlopers vanaf 1603 tot 1856, ruim 250 jaar verbonden met dit perceel. Hij heeft zich er waarschijnlijk gevestigd met zijn gezin, waar wellicht 2 zonen deel van uitmaakten, namelijk Pieter Janss en Claes Janss Leeuwenburch. In 1617 heeft hun vader Jan Pierss Leeuwenburch de totale hoeveelheid pachtgrond in de Wiegenhoek (21 Gemeten), Kerkhoek (7 Gemeten) en Moolhoek (33 Gemeten) weten op te voeren tot boven de 60 Gemeten. Hij is dan 44 jaar en zijn zoons zullen ongeveer 20-25 jaar oud geweest zijn. Jan Pierss Leeuwenburch is dan nog jong maar komt toch, waarschijnlijk tussen 1617 en 1624, ca. 50 jaar oud te overlijden. In de overlopers van 1624 van de 4 hoeken treffen we 42 Gemeten 150 Roeden land, alles in pacht bij Claes Janss Leeuwenburch, de enige erfopvolger van Jan Pierss Leeuwenburch.

Weer 14 jaar later in 1638, Claes Janss moet dan ongeveer 45 jaar oud geweest zijn, zijn het eigendom en gebruik plus de pachtgronden in de 4 hoeken nauwelijks verminderd. In 1652 is de hoeveelheid grond met nog 8 percelen met een totaaloppervlakte van ruim 13 Gemeten in eigendom van *“Claes Janss kinderen”*, wel sterk afgenomen. Kennelijk is Claes Janss Leeuwenburch ook niet ouder geworden dan 55-60 jaar en heeft de 4^e generatie Leeuwenburch nog wel een beperkte hoeveelheid grond in bezit, maar hebben zij het boeren in de Poel niet voortgezet. Het gebruik van alle eigendommen en vroegere pachtgronden is in 1652 voor het merendeel overgenomen door Jan Ingelssen. Zeven jaar later, in 1659 is er geen spoor meer te vinden van het geslacht Leeuwenburch in de overlopers van de Wiegenhoek, Thijshoek, Kerkhoek en Moolhoek, behalve de verbintenis

van de naam van Jan Piers Leeuwenburch met het startperceel van de Wiegenhoek en met perceel 218 in de Kerkhoek, “*d’Oôhe Stee*”, waar ooit zijn huis of boerderijtje stond.

Het deel van de Wiegenhoek, wat buiten het graslandcomplex van de Leeuwenburch's viel plus het areaal van de veldhoek Hovendijke (perceel 227 t/m 245), had zo zijn eigen problemen om tot een historische rekonstruktie te komen. Allereerst werd het gebied doorsneden met de grens tussen de veldhoeken Wiegenhoek en Hovendijke. De veldhoek Hovendijke viel onder de ambachtsheerlijkheid van Nisse, waarvan niet alle overlopers meer beschikbaar waren. Met name ontbrak het stuk uit de periode 1596 – 1652 en de cruciale periode rond de opzet van het kadaster (1814 – 1854). Extra complicerend was dat ook een aantal individuele percelen (236, 237, 238) door deze grens gesplitst waren. Tenslotte maakte de opsplitsing van kadastrale percelen (1832) in meerdere, oude deelpercelen, het extra moeilijk om conclusies te trekken. In sommige gevallen (perceel 231, 233, 236) waren de nog (vaag) aanwezige perceelsgrenzen in de vorm van scheidulven van vòòr 1832, op de satellietopnamen een dankbare hulpbron.

Opvallend is dat, in tegenstelling tot de situatie binnen het graslandcomplex, hier in de vroege periode betrekkelijk weinig percelen in bezit van de instellingen zijn. Er was meer land in eigendom van de gegoede burgerij, de notabelen en bestuurders van Goes. Dit werd dan in het algemeen weer gepacht door de lokale of regionale boeren. Zo hadden Jan Piers Leeuwenburch en zijn opvolgers perceel 229 (deel), 230, 231 (deel), 233 (deel) en 314 (deel) in bewerking. De fam. Leeuwenburch had aanvankelijk het deel van perceel 314 (236) in de Wiegenhoek, alleen in pacht. In 1617 gaat het eigendom en gebruik echter naar Pieter Janssen Leeuwenburch, die het in 1624 weer overdraagt aan Claes Jansse Leeuwenburch (1624 – 1652). In 1652 is Claes Jansse Leeuwenburch blijkaar overleden en gaat het eigendom naar “*Claes Janssen kinderen*” en het gebruik naar Jan Ingelse. Aan de andere kant van de grens door perceel 236, treffen we in 1652, wanneer de overlopers van Hovendijke beschikbaar zijn, als eigenaar van een stuk weiland, Pieternelle Leeuwenburch aan en als gebruiker Jan Ingelse. Het feit dat zij één van Claes Jansse's kinderen was, wordt grotendeels bevestigd doordat de opvolgende eigenaren en gebruikers van de deelpercelen in Wiegenhoek en Hovendijke identiek zijn.

Gebleken is dat het Hovendijkse deel van perceel 238 in de vroege periode volledig geïntegreerd lag met perceel 242. Hierdoor kon uitsluitend door een verschilmeting tussen overlopers en kadaster, de oppervlakte van perceel 238 in de vroege periode berekend worden. Voor perceel 238 geldt dat bij vergelijking van de Wiegenhoek en Hovendijke voor bepaalde periodes, zowel de eigenaren (1652 – 1808) als de baanders (1652 – 1723) met elkaar matchen. Indien we hier de opstelling van de baanders voor het deel van de Wiegenhoek (266 Roeden) in de periode 1596 – 1652 terug interpoleren voor het deel van Hovendijke (135 Roeden), was de eerste bander van perceel 238, Pieter Willemsz (Leeuwenburch).

De 2 deelpercelen van perceel 243 werden gebaad door Jacques Moerdijck (1652 – 1668) en Cornelis Moerman (1668 – 1680), beiden van de landhoeve Leeuwenburch te Sinoutskerke. Wellicht waren de pachters vòòr 1652 dezelfde als in de reeks weergegeven voor het graslandcomplex, waar Moerdijck en Moerman ook deel van uitmaakten en heeft uiteindelijk de fam. Leeuwenburch ook perceel 243 in pacht gehad.

Ook in de kadastrale periode van 1832 – 1981 bleef het zwaartepunt van het eigendom van de 11 percelen in het grensgebied van de Kerkhoek en de Wiegenhoek, bij de kerkelijke en sociale instellingen liggen. De belangrijkste gebeurtenis was mogelijk wel de splitsing en herverdeling van 7 percelen, die gepaard ging met het toekennen van nieuwe perceelnummers, maar slechts minimale aanpassingen van de oppervlakten. Als we thans met behulp van Google Earth in Wiegenhoek en Kerkhoek focussen op de pachtgronden en de plek waar het huis van Jan Piers Leeuwenburch in 1603 stond, blijkt de perceelsindeling nog grotendeels dezelfde als op het minuutplan van het kadaster in 1832 en waarschijnlijk ook gelijk aan de situatie van 1603. Slechts 2 percelen (214, 217) blijven tot het eind van de periode in particuliere handen. Het onder de veldnaam d'Oôhe Stee bekende perceel 218, zien we bij de eerste kadastrale registratie terug als bouwland onder het eigendom van de Diaconie der Armen van Sinoutskerke. Het merendeel van de percelen van deze instelling was onbelast. Uit een tweetal transportakten blijkt dat dit perceel een “*vrije vroone*” was, die in 1739 geleverd werd aan de diaconie armen van Sijnoutskerke. Aannemelijk is dan ook dat perceel 218 reeds vanaf 1739 in bezit was van deze instelling en aan haar onbelaste status, ook haar ontbrekende registratie in de overlopers te danken heeft.

In tegenstelling tot het graslandcomplex, was het grootste deel van de rest van de Wiegenhoek en Hovendijke vanaf 1832 in particulier eigendom. Hoewel een aantal percelen aanvankelijk nog in handen was van grondbeleggers (jhr. Johan van Reygersberg Versluys, Jan Hendrik Verschoor, heer van Nisse), zijn het later veelal boeren die het eigendom verwerven. Wat wel opvalt is dat veel boeren uit de omliggende dorpen hier een perceel weiland hadden.

Bronnen en noten

1. Het verschil tussen percelen en deelpercelen wordt gebruikt voor respectievelijk de kadastrale periode vanaf 1832 en de registratie volgens de overlopers voor het tijdvak 1596 – 1856
2. Bedoeld zijn met name de registraties in de aanhef van de vroegste overlopers van de Wiegenhoek, het feit dat d'Oôhe Stee een werkelijke woonstee of hofstee is geweest, wordt bevestigd door de overlevering van boeren, die bij het ploegen en eggen van perceel 218 op funderingen stuitten en voortdurend stukken van stenen of puin naar boven werkten.
3. Bij bestudering van de percelen 208 t/m 216 in de Kerkhoek blijkt dat deze in de periode 1596 – 1744 allemaal door dezelfde opvolgende pachters van de hofsteden Poelzicht en 't Hooch Huys worden gepacht. Hierna blijven in het zuidwesten van de Kerkhoek volgens het minuutplan de percelen 214, 217, 218 en 219 over, voordat de overloper overspringt naar perceel 120, aan de andere kant van de watergang. Deze 4 percelen hebben een gezamenlijk oppervlak volgens het kadaster van 215,8 are. Voordat hij overspringt, zijn er in de overloper nog 3 percelen (2 G 28 R, 1 G 79 R en 1 G 140 R) met een omgerekend gezamenlijk oppervlak van 189,3 are onder te brengen. Het verschil in oppervlakte met het kadaster is 26,5 are, wat goed overeenkomt met de oppervlakte van perceel 218 volgens de OAT (25 are). Perceel 218 was in 1596 bebouwd en bewoond door Legier Aelbrechts en vanaf 1603 door Jan Pierss Leeuwenburch, die de andere 3 percelen dan pacht. In de OAT van 1832 staat perceel 218 geregistreerd als bouwland en is dan eigendom van de Diaconie Armen van Sinoutskerke.
4. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 181, 8 maart 1737, Ballieu Adriaan Swemer, als voogd van Pieter en Marinis Swemer, minderjarige kinderen van Cornelis Swemer, met Anthonij Swemer, leveren aan Foort Janse Dierse een vrije vroone in Wiegenhoek, Oost Jan Snoep de Jonge, Zuid de Herenweg (Deeweg), West het wegeling (wegeling tussen perceel 218 en 220, toegang gevend tot perceel 219), Noord de armen alhier (perceel 219), voor £ 17.5.0 per gemet, folio 181v, 5 juni 1739, schout Foort Janse Dierse levert aan de diaconie armen van Sijnoutskerke een wei in Wiegenhoek, Oost Jan Snoep de Jonge, Zuid de Herenweg, West het wegeling, Noord de kerk alhier, voor £ 20.0.0 per gemet. Ondanks het feit dat de oppervlakte hier niet vermeld wordt, maakt de ligging perceel 218 aannemelijk. Daarnaast is een *“vrije vroone”* die geleverd wordt aan de *“diaconie armen van Sijnoutskerke”* een bevestiging van de analyse onder ref. 3.
5. Gesommeerd zijn de percelen, exclusief perceel 218, die volgens de overlopers een totaal van 849,2 are, en volgens de OAT een totaal van 832,4 are opleveren, wat een verschil is van 2 %.
6. De naam d'Oôhe Stee wijst op een hoger liggend perceel, een hoge woonstee of hoogliggende hofstee, perceel 218 blijkt bij nadere inspectie ca. 1 meter hoger te liggen dan naburige percelen. Het hierachter liggende perceel 219 ligt op dezelfde hoogte en is wellicht een bij de boerderij behorende middeleeuwse boomgaard geweest, die hierdoor ontkomen is aan de moertering.
7. J.W. Minnaard, Ontwikkeling percelen in de Moolhoek te Sinoutskerke, Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland, no. 16, 1990, p. 47 – 64. Gezien de ligging van de percelen pachtgrond, ligt de veronderstelling voor de hand dat Jan Pierss Leeuwenburch de eigenaar of pachter van het oude Poelzicht op perceel B-94 is geweest. Op het perceeltje van 161 Roeden staan echter in de vroegste periode als eigenaar en baander vermeld Heyndric Janss Maes ' Hoff (1596 – 1617), Dierick Matthijssen's Hoff (1617 – 1638), Jan Cornelisse Jonge's Hoff (1638 – 1659), Cornelis Jansse Jonge zijn hoff (1659 – 1666), waarna Marinis Janssen Valcke de boerderij overneemt
8. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 53, 24 april 1677, Cornelis Jans Moerman levert aan Jacques Hoogentoren een boomgaard van 1 Gemet 132 Roeden voor 400 Carolus guldens, Oost de Herenweg, Zuid het wegeling, West de armen van Goes, Noord de koper
9. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 67v, 27 februari 1683, Jacob Verhelle als mede erfgenaam van Jacques Hoogentoren, namens de erfgenamen, levert aan Cornelis Bosdijck een *“boogaerdeken”* in Kerkhoek voor £ 43.11, Oost aan de Herenweg, Zuid het wegeling, West de armen in Goes, Noord Christiaan Halfmaerte, idem folio 68, 6 maart 1683, Christiaan Christiaense Halfmaerte levert aan Cornelis Bosdijck *“een partie erve met een ovenkeet daerop gelegen anecx de boomgaard van de voorzeide Bosdijck”* voor £ 5, Oost de verkoper, Zuid de Herenweg, West en Noord de koper, het afstoten van de boomgaard en de verkoop van een deel van het erf zijn de eerste tekenen van verval van de landhoeve Leeuwenburch
10. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 35, 18 februari 1668, Jacob Janse Moerdijck voor de helft en Jan Jacobs en Arenout Jacobs Moerdijck en Arijas Lindertse, getrouwd met Janneke Jacobs Moerdijck, ieder voor 1/3 deel in de andere helft, leveren aan Cornelis Janse Moerman een landhoeve op ambachtsheren vroone, Oost de Herenweg, Zuid en West de koper, Noord het dorp, met een schuur, boomgaard, zaailand, wei, voor £ 350, Marquis Tobiasse Brix is borg

11. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 63v, 26 mei 1680, Lucas van Beijselaar namens de erfgenamen van Jacques Hoogentoren als kopers bij decreet voor kapitaal en verlopen interest van de hoeve die van Cornelis Janse Moerman is geweest, levert aan Christiaan Christiaanse Halfmaarte een hoeve op ambachtsheren vroone aan de ring van het dorp, Oost de Herenweg, Zuid de voornoemde weduwe en erfgenamen van de boomgaard, West het hof van het armhuis, ambachtsheren vroone, Noord het dorp of Herenpleijn, met een ambachtsheren vroone waar een oude schuur heeft gestaan, Oost de koper, Zuid de boomgaard voornoemd, West het armenhuis, Noord het dorp of Herenpleijn, alles voor £ 80. Jacob Corstiaens en Huijbrecht Jacobsse Meule zijn borgen.
12. Paul Harthoorn, Stoelendans met land, de Spuije, tijdschrift van de Heemkundige Kring de Bevelanden, aflevering 75, 95 – 110, winter 2008
13. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 71, 30 september 1684, Christiaan Christiaens Halfmeerte levert aan Huijbrecht Jacobsse Meule een huis in de ring van het dorp op ambachtsheren vroone voor £ 26, Oost het dorp of Herenplein, Zuid de Herenweg, West Cornelis Bosdijck, Noord de ambachtsheren vroone
14. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 73, 22 februari 1687, Huijbrecht Jacobse Meule levert aan Dijnjenis Janse Huijsman een huis in de ring van het dorp voor £ 29, Oost het dorp- of Heerenplein, Zuid de Herenweg, West Cornelis Boschdijck, Noord de ambachtsheren vroone
15. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 123, 13 april 1709, Dingenis Huijsman levert aan Dignus Noordhoek een hoeve aan de ring van het dorp op ambachtsheren vroone met de ambachtsheren vroone *“annex daar de oude schuire op plach te staan”* voor £ 30.10.6, Oost het dorpsplein, Zuid de Herenweg, West dhr. Johannes Bosdijck, Noord de armen huizen alhier
16. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 134, 18 april 1711, Dingenis Janse Noordhouk levert aan Jan Dignisse Huijsman een hoeve in de ring van het dorp op ambachtsheren vroone, met de grond waar de oude schuur op stond voor £ 47, Oost het dorpsplein, Zuid de Herenweg, West dhr. Johannes Bosdijck, Noord de armenhuizen alhier
17. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 144, 14 april 1714, Jan Dingenisse Huijsman levert aan Pieter Christiaanse Hector een hoeve op ambachtsheren vroone met een ambachtsheren vroone *“daar de oude schuire op plach te staen”*, alles Oost het dorpsplein, Zuid de Herenweg, West dhr. Johannes Bosdijck, Noord de armen alhier, voor £ 32, nu £ 5 en jaarlijks £ 4. Isaaq Paardekooper is borg. Jan Dingenisse Huisman verklaart de paabrief van £ 14.15.9 verkocht te hebben aan zijn broer Hubrecht Dingenisse Huisman, 3 december 1715
18. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 163v, 23 november 1725, Pieter Christiaanse Hector levert aan Cornelis Janse de Smit een hoeve op ambachtsheren vroone voor £ 29, Oost en Zuid de Herenweg, West de wees van Geeraerd Dierkse, Noord de kerk alhier
19. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 175v, 6 augustus 1735, Cornelis Janse Smit levert aan Mr. Cornelis Forse een huis en schuur op ambachtsheren vroone voor £ 25, Oost het dorp, Zuid de Herenweg, West de wees van Geerhard Dirkse, Noord de armen alhier
20. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 175v, 6 augustus 1735, Cornelis Foortse levert aan schout Foort Janse Dierkse voornoemd huis en schuur voor £ 4
21. RAZE 3501, Schepenacten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 176, 6 augustus 1735, Schout Foort Janse Dierse levert aan Joos Maarsman het voornoemde huis voor £ 9.10.6, nu £ 3, jaarlijks £ 3
22. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 9v, 3 maart 1741, Joos Mersman levert aan Pieter Heindrikse Kockuit een huys staande op ambagtsheeren vroone aan de suijd sijden van het dorp, Oost den Heerenwegt, Zuid Joos Mersman, West en Noord het Kerkhof, als mede nogh een vroone in Kerkhoek daar het vorige hoeve van Joos Mersman heeft gestaan, Oost de wegt, Zuid het Weeshuis in Goes, West Hendrik Frederik de Loos, Noord de wegt, voor £ 11.0.0 vls
23. RAZE 3502, Schepenacten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 65v, 19 januari 1759, Marinis van Steveninck, schout, gesteld in den boedel van Pieter Kokuijt Wed. levert aan Frans Bouwense een woonhuys, staande aan den ring van het Kerkhof van Sinoutskerke, Oost, Zuid en West het dorpspleijn, Noord het kerkhof, nog een vroone, Oost de wegt, Zuid Pieter Vaardegem, West Magdalena de Loos, Noord de wegt, voor £ 0-10-0 de twee portien
24. J.W. Minnaard, De hofstede 't Hooch Huys op de vliedberg bij Sinoutskerke, de Spuije, tijdschrift van de Heemkundige Kring de Bevelanden, aflevering 76, 12 – 23, voorjaar 2009
25. Overlopers van de ambachtsheerlijkheid Sinoutskerke van 1596 – 1856, nrs. 426 en 427, Archief Waterschap Zuid- en Noord Beveland te Goes, overlopers Kerkhoek 1596 – 1716, volgnummer 67

26. Paul Harthoorn, persoonlijke correspondentie, 19 augustus 2007, men zou één en ander enigszins aannemelijk kunnen maken, door Pieter Willemsz en Adriaen Willemsz in te passen in de 8e generatie Leeuwenburg van de genealogie Leeuwenburg, die in 1325 begint met de 1e generatie. De 7e generatie begint met Willem Cornelissen Leeuwenburg, geboren in 1525 en boer in Ridderkerk. Hij trouwde met NN in 1550 en volgens de genealogie werd hieruit in 1554 als enig kind Pleun Willemsz Leeuwenburgh geboren. Pleun Willemsz en zijn vader werden genoemd naar de boerderij die zij hadden overgenomen van een Leeuwenburg, die uit een Utrechts geslacht stamde. Een neef van Willem Cornelissen Leeuwenburg, Cornelis Adriaens de Jonge Leeuwenburg, werd geboren in 1540 te Ridderkerk en was eveneens boer van beroep. Hij was sedert 1570 boer op de hofstede Den Leeuwenborch in de Nieuw-Reijerwaard, waaraan hij en zijn nakomelingen de familienaam te danken hebben. Men zou Pieter Willemsz en Adriaen Willemsz nu eenvoudig kunnen inpassen als 2 oudere broers van Pleun Willemsz Leeuwenburgh, die bijvoorbeeld in 1551 en 1552 in Ridderkerk geboren zijn en later vertrokken naar de Poel om in Sinoutskerke neer te strijken. Pieter Willemsz Leeuwenburch moet dan op 22-jarige leeftijd getrouwd zijn, waaruit in 1573 Jan Pierss Leeuwenburch geboren werd. Deze laatste was in 1596 op 23-jarige leeftijd als aankomend boer op Sinoutskerke wellicht nog thuis bij zijn ouders op de landhoeve Leeuwenburch. Tussen 1596 en 1603 zou hij trouwen en zijn intrek nemen in het boerderijtje op D'ôdhe Stee. Adriaen Willemsz Leeuwenburch heeft toen mogelijk de landhoeve Leeuwenburch nog voortgezet.
27. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie D, Sinoutskerke, Veldwerken, nummer 1, Omnibus 1835 – 1880, dienstjaar 1837
28. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie D, Sinoutskerke, hulpkaart nr. 8, 30 september 1837
29. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie D, Sinoutskerke, Veldwerken, schets nr. 11, Omnibus 1835 – 1880, rondreis mei 1845, dienstjaar 1846
30. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie D, Sinoutskerke, hulpkaart nr. 4, 15 mei 1845
31. J.W. Minnaard, Twaalf Generaties Minnaard op Zuid-Beveland, nummer 4, Poelzicht, de geschiedenis van een boerderij in de Poel en zijn bewoners, 20 november 1990, vanuit de eerste bevolkingsregisters en doop- en trouwboeken is bekend dat Marinus Everse een zoon was van Jacques Everse, die als eerste generatie op de hofstede Poelzicht boerde. Toen Jacques Everse in 1820 kwam te overlijden, nam zijn zoon Marinus, geboren op Poelzicht op 12 september 1796, de boerderij over. Uit zijn huwelijk met Logiera de Vos werd op 24 november 1823 Willemina Everse geboren, die na de dood van haar vader op 8 mei 1844 samen met haar man Joos op 't Hof de boerderij verder zou voortzetten tot deze op 16 mei 1855 onder de slopershamer valt.
32. In het studiegebied treffen we onder het eigendom van de Diaconie Armen van Sinoutskerke, naast perceel 218 de volgende percelen aan, die in 1832 allen onbelast blijken te zijn : 160 (rietveld), 161 (bouwland), 178 (tuin), 179 (huis en erf), 180 (tuin), 181 (kerk), 182 (kerkhof), 190 (huis en erf).
33. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 55v, 11 december 1677
Dagh van levering gehouden den 11 december 1677 ter presentie van dhr. Schoudt Geert Dierckssen, Marinis Pieterse Verschuïjle, Cornelis Jansse Moerman, Huijbreght Jacobsse Meule, Marinis Jansse Valcke, Pieter Robbreghtsse, Jacob Pietersse de Coninck en Jan Reijniersse als schepenen.
Ten selfden dage compareerde voor schepenen dhr. Anthonij Smittegelt, mede erfgenaam voor 1/15 part van Geeraart Adriaanse Kelle en als procuratie hebbende van Cornelis Adriaanse Kelle voor 1/5 part, alsmede voor deselve van Jochim Adriaanse Kelle voor 1/5 part, alsmede van kinderen van Bastiaan Caardeman voor 1/5 part en alsmede van kinderen van Jan Claasse Cousemaker voor 1/5 part, alsmede van Cornelis Huijge Craijenkeijn voor 1/5 part, als erfgenamen ab intestato van Geeraart Adriaanse Kelle en hij comparant heeft geleverd in gebaane vierschare en alle behoorlijke solemniteit deser paroghie naar drij sondaghsche geboden, aan Cornelis Bastiaanse van der Maas een parthie weije groot 4 Gemet 51 Roeden, nogh aldaar noort aan 1 Gemet 183 Roeden, samen 5 Gemet 234 Roeden, gelegen binnen deser heerlijkheit in Wiegenhoek, b.d.g. oost Joos Marcussens Weese (perceel 227) met capiteijn princes erfgenamen (perceel 226), zijdt den heeren weght (Deeweg), west dhr. Jacob van Golsteijn (perceel 229, westelijk deel) met den cooper, noort Capiteijn princes erfgenamen (perceel 223), dese weije is verkogt voor £ 43 – 10 – 4 per Gemet op de voorgaande condities
34. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 151, 4 januari 1716
Rentmeester Dignus Cooman namens juffr. Catharina van Golsteijn levert aan dijkgraaf Cornelis van der Maas 1 Gemet 127 Roeden wei (deel perceel 229) in de Wiegenhoek, oost Cornelis en Gillis Hoogerheijde, zuid de Herenweg, west de kerk alhier, noord de koper, voor £ 21-5-0 per gemet.

35. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 163, 16 februari 1725
Secretaris Abraham de Vos, procuratie hebbend van Gillis Hoogerheijde levert aan schout Cornelis van der Maes een wei in Wiegenhoek, groot 5 Gemet 234 Roeden (perceel 228 van 4 Gemet 51 Roeden + deel perceel 229 van 1 Gemet 183 Roeden), oost Adolf Westervijk, zuid de Herenweg, west de koper, noord Marijnus Lorse, voor £ 90.
36. Jhr. Mr. Johan van Reigersberg Versluys, heer van Poppekerke, werd in 1801 te Middelburg geboren uit Jhr. Mr. Marinus Emanuel Cornelis Versluys, geboren te Hulst in 1752 en gehuwd te Middelburg in 1794 met Jkvr. Maria Petronella van den Brande, vrouwe van Couwerve, Gapinge en Nieuwland (1766 – 1825). Deze laatste was een kleindochter van Johan Pieter van den Brande en Maria van Reigersberg. Johan van Reigersberg Versluys kreeg de naam van zijn overgrootmoeder bij zijn geboorte en huwde in 1826 Suzanna Maria de Haze Bomme (1800 – 1890), het echtpaar kreeg 9 zonen en 5 dochters, allen geboren te Middelburg. Marinus Versluys en zijn kinderen werden in 1819 in de adelstand verheven.
37. Jacobus de Jager overlijdt in 1924 op 81-jarige leeftijd te Nieuw- en St. Joosland, waarna de 3 percelen verdeeld worden onder zijn wed. Sara Vleugel voor 7/9 deel, zijn zoon Gillis de Jager, predikant te Putten voor 1/9 deel en zijn dochter Neeltje Pieterella de Jager, gehuwd met Samuel Wisse, landbouwer te Nieuw- en St. Joosland, eveneens voor 1/9 deel. Gillis de Jager krijgt het levenslang vruchtgebruik. In 1932 worden de 3 percelen overgeschreven op zijn naam, nog 10 jaar voor de dood van zijn moeder in 1942 op 93-jarige leeftijd. Gillis de Jager zou in 1949 op 73-jarige leeftijd te Ermelo overlijden.
38. Abraham Jacobus de Voldere werd geboren te Retranchement, huwde op 8 december 1921, 27 jaar oud, onderwijzer, met Catharina Magdalena Jung, geboren te Amsterdam, 32 jaar, gymnastiek onderwijzeres. Later werden de 3 percelen verdeeld onder zijn erfgenamen, de wed. Catharina Magdalena Jung voor 2/3 deel, zijn zoon Jacobus de Voldere, chirurg te Heerenveen voor 1/6 deel en zijn zoon Abraham Jacob de Voldere, oogarts te Zaandam, eveneens voor 1/6 deel.
39. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 23, 4 juli 1663, Rokus Piers (Versoquis Pietersz) voor 1/2, Joos Sluppe voor 1/4, Blaes Cornelisse voor 1/4, leveren aan Geeraert Diericxss een wei, groot 1 Gemet 74 Roeden in de Wiegenhoek (perceel 233, zuid-westelijk deel), oost de armen, zuid Albertus Feijts wed., west Geeraert Stoffels, noord de verkopers, nog een wei, groot 4 Gemet 107 Roeden (perceel 233, noordelijk deel + perceel 231, noordelijk deel) voor £ 63
40. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 34, 28 mei 1667, Johannes van de Leeuw namens Machiel Oostdijck, levert aan Pieter Crijnse Somerssee ten profijte van de wezen van Abraham Losiers (Philittina Lecijers), een weiland in de Wiegenhoek, groot 1 Gemet 229 Roeden (perceel 231, zuid-oostelijk deel), oost Geeraert Kelle, zuid de kerk, west het wegeling, noord Cornelis Bastiaanse van der Maas voor £ 28 per gemet.
41. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 115v, 23 februari 1704, Gillis Udemans, procuratie hebbend van Pieter Suijdhoff en Arnout Leendertse, procuratie hebbend van Matthijs Verijser filius Johannes, levert aan Geert Dirxse namens Cornelis Jacobse van der Maas, een wei in Wiegenhoek, groot 1 Gemet 74 Roeden (perceel 233, zuid-westelijk deel), oost de armen van 's-Heer Arendskerke, zuid de kinderen van dhr. Gruiwaart, west Stoffel Geerse de Leeuw, noord de kerk alhier, nog 4 Gemet 107 Roeden (perceel 233, noordelijk deel + perceel 231, noordelijk deel), oost de kerk Goes, zuid de armen van 's-Heer Arendskerke, west de kerk alhier, noord de kerk van Nisse, voor £ 6 per Gemet.
42. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 117v, 7 februari 1705, Pieter Zuijthoff en Jacob Bouwense als sequestors in de boedel van Johannes Verschuur en zijn vrouw Jacoba Verbergh leveren aan Cornelis van der Maas 1 Gemet 229 Roeden weiland (perceel 231, zuid-oostelijk deel) in Wiegenhoek, oost de erfgenamen van Adriaan Hoogerheide, zuid de kerk alhier, west de armen van 's-Heer Arendskerke, noord de koper, voor £ 10-5-0
43. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 37v, 2 november 1669, Jan Diericxs Hengstman levert aan Antonij Marijnisse van Oostee, *“een partie weijlant groot achtervolgens den overloper 1 Gemet 155 Roeden, gelegen binnen deser Prochie in Wiegenhoek, b.d.g. oost aen den Armen 's-Heer Arendskerke, suijt de Heerenweegt, west de comparant, noort Seijts Wed., idem aldaer een partije, groot 1 Gemet 163 Roeden, b.d.g. oost aen den comparant, west Albertus Seijts Wed., noort idem, dese twee partijen sijn 't samen groot 3 Gemet 18 Roeden, den coop is £ 33 per gemet”*, folio 66v, 21 maart 1682, Jacob Cornelisse Boonman, Marijnus Cornelisse Boonman voor zichzelf en procuratie hebbend van de wezen van Meerten Cornelisse Boonman, Huijbrecht Cornelisse Boonman, Quirijn Adriaense, getrouwd met Adriaentje Cornelisse Boonman als erfgenamen van ab intestato van Jacobmijntje Boonman elk voor 1/5 part, leveren aan Marijnus Cornelisse Boonman, weiland 1 G 155 R

- (perceel 240) en 1 G 163 R (perceel 241) in de Wiegenhoek, Oost de kerk van 's-Heer Arendskerke, Zuid de Herenweg, West en Noord de wed. van Aelbrecht Seijt voor £ 28.10 per gemet
44. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 139, 28 januari 1713, Cornelis de Vrient, armmeester van 's-Heer Arendskerke, procuratie hebbend van de ambachtsheren, leveren aan Cornelis Jac. van der Maes 3 G 231 R (perceel 232 + 239), Oost de koper, Zuid de weg, West de kinderen van Maarten Boonman, Noord de koper, voor £ 80
 45. Overlopers, Sinoutskerke, Wiegenhoek, 1596 en 1673, volgnummers 25 en 26
 46. Hulpkaart 7, Sectie D, gemeente 's-Heer Abtskerke, 30 april 1874
 47. De auteur heeft hier als zoon van de landbouwer Cornelis Minnaard, die het land in pacht had van de kerk, eind jaren '50 zijn eerste stappen gezet op agrarisch gebied. In herinnering ligt nog dat perceel 345 bezaaid was met vlas, welk veldje van 36,8 are met de hand getrokken werd. Op perceel 346 waren toen uien gezaaid, die gewied moesten worden van het onkruid en tenslotte eind juli, begin augustus met de hand getrokken
 48. Omnibus 1835 – 1880, blad 3, Sectie D, perceel 236, september 1837;
 49. Hulpkaart nr. 2 (8), Sectie D, 's-Heer Abtskerke, percelen 67, 118, 120, 220, 236, splitsing op schriftelijk verzoek, opgemaakt en deugdelijk verklaart te Goes door de landmeter L. Paardekooper op 30 september 1837
 50. Met de studie aan perceel 236 steken we de grens over van de Wiegenhoek (Sinoutskerke) naar de veldhoek Hovendijke, die bij de ambachtsheerlijkheid van Nisse hoorde. Hiervan was maar een beperkte hoeveelheid overlopers beschikbaar, waarbij met name de periode 1596 – 1652 en de cruciale periode rond het ontstaan van het kadaster (1814 – 1854) ontbreken
 51. Dierck Cornelisse was via zijn zus Aefken Cornelisse, gehuwd met Geeraert Stoffelse de Leeuw, een oom van hun zoon, Stoffel Gerardse de Leeuw. Zijn vader Cornelis Diericxs was een broer van Geeraert Diericxs, die de hofstede Tôôhuus bezat en vele jaren schout van Sinoutskerke was. Zijn dochter Maria Geerse (Remstee) huwde op 11 mei 1684 met bovengenoemde Stoffel Gerardse de Leeuw, zie ook de genealogie Heijndricxs – Diericxs in hoofdstuk 3
 52. Reinier Frans Verschoor wordt in 1800 te Goes geboren, hij treed op 30 augustus 1825, 1^e luitenant van de 3^e batterij artillerie, 25 jaar, te Nisse in het huwelijk met Susanna Gerarda Cornelia Metroz, geb. te 's-Gravenhage, 27 jaar oud, ouders bruidegom Jan Hendrik Verschoor van Nisse, lid vergadering Staten van Zeeland, en Cornelia Wernerina Spijker, ouders bruid Jean Francois Anthoijne Metroz, kolonel, en Cornelia Anna van Westreenen, op 23 mei 1831 wordt te Nisse hun zoon Reinier Jan geboren, zijn vader is dan 31 jaar en van beroep 1^e luitenant, de moeder is Susanna Gerarda Cornelia Metrôt en de ouders wonen dan te Vlissingen
 53. De 2 deelpercelen van 243 werden gebaad door Jacques Moerdijck (1652 – 1668) en Cornelis Moerman (1668 – 1680), beiden van de landhoeve Leeuwenburch te Sinoutskerke. Wellicht waren de pachters vòòr 1652 dezelfde in de reeks waar Moerdijck en Moerman deel van uitmaakten, weergegeven in figuur 10 en heeft uiteindelijk de fam. Leeuwenburch ook perceel 243 in pacht gehad

Hoofdstuk 7

ONTWIKKELING BOERDERIJEN IN DE WILLEM WITTENSHOEK

De opkomst en ondergang van Jan Jorissen's

“Hoff ende Boogaert”

in de Willem Wittenshoek

Jaap Minnaard
Middelburg, januari 2024

Ontwikkeling boerderijen in de Willem Wittenshoek

1. Inleiding	2
2. Jan Jorissen's "<i>Hoff ende Boogaert</i>" op 1 Gemet 10 Roeden land	2
2.1 Nieuwe eigenaren, nieuwe pachters	3
2.2 Kopers en verkopers van de boerderij, 1687 – 1714	4
2.3 Het einde van het " <i>Hoff ende Boogaert</i> " in de Willem Wittenshoek	5
2.4 Nieuwbouw na 200 jaar op perceel F-296	6
3. Een "<i>Lanthoufken</i>" op 117 Roeden erfpacht in de Willem Wittenshoek	8
3.1 Vroege eigenaren en pachters	8
3.2 Cornelis Traas met " <i>iedere broer tot borge gestelt</i> "	9
3.3 Van stagnatie en depressie naar economische groei	9
3.4 Ontwikkeling van de waarde van de boerderij	11
3.5 De kadastrale periode	12
4. Geschiedenis boerderij aan de Baarsdorpseweg op perceel F-294	13
4.1 Concentratie en uiteenvallen eigendom, 1730 – 1910	13
4.2 Nieuwe kansen na de landbouwcrisis van 1878 – 1896	14
4.3 Van eigenaar naar pachter in de crisistijd, 1929 – 1940	16
5. Samenvatting en conclusies	18
6. Bronnen en noten	20

Ontwikkeling boerderijen in de Willem Wittenshoek

1. Inleiding

Ten noorden van het Ganzengebied lag tussen 1596 en de ruilverkaveling van de jaren 1970, de veldhoek Willem Wittenshoek. Deze veldhoek lag tussen de Grote Dijk en de Baarsdorpseweg en liep met de kronkelende Noordweg mee. De zuidkant van de hoek was begrensd door de Noordweg en de noordkant door de watergang. De veldhoek was volgens de overlopers onderverdeeld in slechts 25 percelen (31 Gemeten 50 Roeden ofwel 12 ha 22 are 98 ca), die overeen kwamen met 22 kadastrale percelen (12 ha 1 are 90 ca). De belangrijkste motivatie om ook aan deze veldhoek enige aandacht te besteden was de ligging hierin van 3 boerderijen (Grote Dijk 1, Noordweg 2 en Baarsdorpseweg 1) die bij de heerlijkheid Sinoutskerke behoorden en met hun percelen grond in het Ganzengebied hebben bijgedragen aan de geschiedenis van dit laatste gebied.

Figuur 1. Fragment minuutplan sectie F, Willem Wittenshoek

2. “Jan Jorissen’s Hoff ende Boogaert” op 1 Gemet 10 Roeden land

In 1596 waren wellicht de grootste boeren binnen de heerlijkheid Sinoutskerke, ook degenen die deel uitmaakten van het college van Schout en Schepenen, het gemeentebestuur. We weten dat pas zeker vanaf 1660, wanneer er in de schepenenakten melding van gemaakt wordt (1). Naast Geeraert Diericxs als schout, worden dan als schepenen onder andere vermeld Joos Markusse, Jacques Moerdijck, Cornelis Jansse de Jonge en Marinis Piersse Verschuijle. Indien we de situatie van 1596 hieraan spiegelen waren toen de mogelijke schout of burgemeester Dierick Heijndricxs (Tôôhuus) en de schepenen of wethouders Jan Pierss Leeuwenburch (d’Ôôhe Stee), Jan Pierss Hollander (’t Hoochuys), Heijndrick Janssen Maes (Poelzicht) en Jan Jorissen van de boerderij op perceel F-296 in de Willem Wittenshoek (Noordweg 2). Hoewel deze boeren niet zo machtig waren om hun eigendom aan landerijen, hadden ze wel veel grond in gebruik. Jan Jorissen was van 1596 – 1624 met in totaal 73 Gemeten 115 Roeden grond in gebruik, een belangrijke boer binnen de heerlijkheid Sinoutskerke. Zijn “*Hoff ende Boogaert*” lag op het meest oostelijke perceel van 260 Roeden, tegenover Tôôhuus, waar thans de boerderij Noordweg 2 ligt. Deze hofstede en boomgaard waren zijn eigendom en werden ook door hem bewerkt (2). Ook de rest van perceel 296 (441 Roeden) en het meest oostelijke deel van perceel 297 (1 Gemet 81 Roeden) waren in 1596 zijn eigendom, evenals perceel 292 en 293. Zijn dochter Neelken had perceel 294 van 2 gemet 3 Roeden op haar naam staan (3). Daarnaast was hij pachter van alle percelen ten oosten van het wegeling 333 (zie figuur 1) (4). Jan Cornelis Croone was zijn pachtbaas voor perceel 295, 297, 298 en 299.

Door de betrekkelijk hoge ligging van de percelen op een secundaire kreekrug, zullen deze voor een groot deel als akkerbouw gebruikt zijn of zelfs tuinbouw in de vorm van boomgaarden. In 1624 worden zowel het huisperceel van 260 Roeden, als de belendende percelen van 441 Roeden (perceel 296) en 1 Gemet 81 Roeden (perceel 297) als “*boogaert*” aangemerkt. Jan Jorissen had in de Willem Wittenshoek in totaal 17 Gemet 224 Roeden grond in gebruik, ofwel ongeveer 58 % van deze veldhoek (figuur 2, zie bijlage 1^b, tabel 61, 62, 63). Binnen het Ganzengebied had hij in de Thijshoek 25 Gemet 226 Roeden en de Kerkhoek 18 Gemet 53 Roeden, in totaal 43 Gemet 279 Roeden grond in gebruik, het grootste aandeel van alle boeren in de streek. Naast het Ganzengebied en de Willem Wittenshoek had Jan Jorissen nog ongeveer 13 Gemet grond in bewerking in de overige veldhoeken. Van het totaal in gebruik binnen de heerlijkheid Sinoutskerke (73 Gemet 115 Roeden) had hij in 1596 een hoeveelheid van 13

Gemet 298 Roeden grond in eigendom, een percentage van 19,1 %, waaruit men zou kunnen afleiden dat Jan Jorissen in dat jaar al een redelijk gesettelde boer moet zijn geweest.

Figuur 2. Percelen in gebruik en eigendom door Jan Jorissen in de Willem Wittenshoek, 1596 -1624

Volgnummer	Perceelnummer	Oppervlakte	Eigenaar	Gebruiker
16	299	3 G 102	Jan Cornelis Croone	Jan Jorissen
17	298	0 242	Jan Cornelis Croone	Jan Jorissen
18	297	2 200	Jan Cornelis Croone	Jan Jorissen
19	297	1 81	Jan Jorissen	Jan Jorissen
20	296	0 441	Jan Jorissen	Jan Jorissen
21	296	0 260	Jan Jorissen Hoff ende Boogaert	Jan Jorissen
22	295	0 580	Jan Cornelis Croone	Jan Jorissen
23	294	2 3	Neelken, Jan Joris dochter	Jan Jorissen
24	293	3 15	Jan Jorissen	Jan Jorissen
25	292	0 100	Jan Jorissen	Jan Jorissen

Dit bijvoorbeeld in tegenstelling met zijn collega en overbuurman van Tôôhuus, Dierick Heijndricxs, die in 1591 pas getrouwd was, 26 jaar oud en omstreeks deze tijd wellicht was gaan boeren. Hij had weliswaar ongeveer dezelfde hoeveelheid grond in gebruik als Jan Jorissen, maar had hiervan slechts 1,4 % in eigendom, een boomgaardje van 1 Gemet 25 Roeden in de Noordhoek (zie hfdst. 3, blz. 11). Jan Jorissen had toen al geprofiteerd van de bloei van de afzetgebieden voor agrarische producten, de Zeeuwse en met name de Vlaamse steden (zie hoofdstuk 1, 4.3.1, periode 1500 – 1650). In de 16^e eeuw nam de vraag naar graan, vlees en zuivel vanuit deze steden toe en het prijsnivo van sommige producten liep op tot wel het 5-voudige. Vanuit het strategisch gelegen Zuid-Beveland was er een netwerk van vervoer te water, wat er voor zorgde dat de boeren hun “luxe” veehouderij producten (melk, boter, kaas, vlees) goed konden afzetten in de Zeeuwse steden Goes, Middelburg, Zierikzee, maar ook in de Vlaamse steden Antwerpen, Gent en Brugge. Ook peulvruchten, vlas, koolzaad, uien en meekrap vonden hun weg naar deze rijke steden.

2.1 Nieuwe eigenaren, nieuwe pachters

De economische ontwikkelingen zullen Jan Jorissen ook in de jaren die volgden flink geholpen hebben, hij had de wind in de rug. De situatie in de Willem Wittenshoek is in 1603 ongewijzigd, in 1617 verandert alleen zijn leenheer voor de percelen pachtland in Cornelis Soetwahr Dyckgraef. Tussen 1617 en 1624, Jan Jorissen heeft dan zeker al meer dan 25 jaar geboerd op de hofstede in de Willem Wittenshoek, worden de boerderij en landerijen verkocht aan verschillende eigenaren en ook de pacht wordt weer opnieuw toegewezen. In 1624, Jan Jorissen is dan wellicht overleden, zien we dat het *“Hoff & Boogaert”*, plus de rest van perceel 296 (441 Roeden), ook als boomgaard geregistreerd, in eigendom en gebruik komen van Jan Crystiaensse Jonge (5). Crystiaen Jansse Jonge, wellicht zijn vader, koopt het perceel 299 aan het wegeling, de pacht komt op naam van zijn zoon. Jan Jorissen's dochter Neelken behoudt echter perceel 294. Zij blijft nog tot 1638 eigenaar van het perceel en houdt het ook in exploitatie, pas tussen 1638 en 1652, Pieter Lievense is dan haar pachter, doet zij er afstand van. Nieuwe eigenaren van de andere percelen van Jan Jorissen worden Jan Hoogesteger, die de percelen 298 (242 Roeden) en 297 (deel, 2 Gemet 200 Roeden) koopt en Jan Pierss opt Hoochuys, boer op de hofstede 't Hoochuys op de vliedberg bij Sinoutskerke, die de percelen 297 (deel, 1 Gemet 81 Roeden, ook boomgaard), 295, 293 en 292 in eigendom krijgt (zie ook bijlage 1, tabellen 61, 62, 63). Jan Pierss opt Hoochuys blijft zelf de boomgaard op perceel 297 en de percelen 292 en 293 bewerken. Zijn opvolgers op deze percelen zijn tot 1680 de opvolgende boeren op 't Hoochuys (6). De andere percelen worden gepacht door Jan Crystiaensse Jonge. In 1638 zien we het eigendom en de exploitatie van de boerderij weer veranderen, wanneer Gillis Joesse op de percelen van 260 Roeden (boerderij) en 441 Roeden (boomgaard), samen perceel 296 komt. Daarnaast heeft hij in de Willem Wittenshoek alleen nog de percelen 297 (deel 2 Gemet 200 Roeden) en 298 (242 Roeden) in pacht bij Jan Hoogesteger. We zien dan reeds het begin van de expansiedrang van een nog jonge Geert Diericxs van Tôôhuus, die perceel 295 in eigendom en gebruik neemt. Tussen 1638 en 1652 neemt hij tijdelijk ook het *“Hoff & Boogaert”* over, inclusief geheel perceel 296. Het is waarschijnlijk ook onder zijn leiding wanneer tussen 1652 en 1659 de 2 deelpercelen van perceel 296 herverkaveld worden. De boerderij met erf, het *“Hoff & Boogaert”* wordt met 50 Roeden vergroot van 260 tot 310 Roeden, het andere deel van perceel 296 wordt met 50 Roeden verkleind tot 391 Roeden (7). Het is niet aannemelijk dat de vergroting van het erf plaats vond in verband met uitbreiding van de bedrijfsgebouwen, want uit de registratie

in de overlopers van 1659 blijkt dat Geert Diericxs dan de boerderij al weer verkocht heeft aan Marinis Piersse (Verschuijle) (zie ook figuur 3). Deze pacht daarbij tevens de percelen 297 (deel 2 Gemet 200 Roeden) en 298 van dominee Cornelis Hoogesteger. In de jaren daarna neemt hij nog de pacht over van perceel 302 en 303 in de Willem Wittenshoek van 2 Gemet 80 Roeden (8) en van een weiland in de Kerkhoek (perceel 132, 2 Gemet 80 Roeden)(9).

Figuur 3. Registratie eigenaren en baanders percelen 292 – 298 in de overloper van 1659

Handwritten registration document from 1659 listing land parcels 292-298. The entries are as follows:

- 298 Geert Cornelis Hoogesteger: 00: an — 242ⁿ } bt maris Piersse
- 297 Adm: 00: an — 242ⁿ } bt maris Piersse
- 297 Hoos Mercuissen: 00: an — i & dix bt selve
- 296 Geeraert Diericxs: 00: an — i & dix bt selve
- 296 Maris Piers Hof en Boogaert: 00: an — i & dix bt selve
- 295 Geeraert Diericxs: no: an — i & dix bt selve
- 294 bonds wijn Aansse Westervijer: no: an — 242ⁿ bt selve
- 293 Bartolomeus Aansse: no: an — 342ⁿ bt Hoos Mercuissen
- 292 Adm: no: an — 100ⁿ

2.2 Kopers en verkopers van de boerderij, 1687 - 1714

Marinis Piersse Verschuijle bleef weliswaar een kleine 30 jaar boeren op het “Hoff & Boogaert” in de Willem Wittenshoek, maar stond misschien toch onder grote invloed van een steeds maar verder expanderende Geert Diericxs, zijn buurman op Tôôhuus. Niet alleen zat hij met zijn boerderij aan de westkant (deel perceel 296, 1 Gemet 91 Roeden) en de noordkant (perceel 295, 1 Gemet 280 Roeden) al ingeklemd tussen percelen van Geert Diericxs, hij kreeg er zelf in de laatste jaren ook niets meer bij in eigendom of pacht. Wanneer Marinis Verschuijle zijn boerderij in de Willem Wittenshoek op 25 december 1687 weer verkoopt aan Geert Diericxs, zien we in de koopakte een extra aanwijzing van de toenemende invloed die de schout van Sinoutskerke op hem gehad moet hebben. De boerderij wordt namelijk overgedragen “voor de som van 300 gulden die den voornoemden Marijnis Piersse Verschuijle schuldich was aen Geeraert Diericxs...” (10). Daarnaast was er in deze tijd sprake van een lange periode van stagnatie en depressie (1650 – 1750). Met name de agrarische sector leed hieronder omdat de landbouwprijzen sterker daalden dan nijverheidsprodukten (11).

Figuur 4. Kopers en verkopers boerderij op Noordweg 2 volgens Schepenakten, 1687 – 1714

Verkoper	Koper	Datum	Bron	Opmerkingen
Marijnis Piersse Verschuijle	Geeraert Diericxs	25 december 1687	RAZE 3501, folio 74v	Hoff & Boogaert voor 300 gulden
Geeraert Diericxs	Lindert Heindricxs	28 februari 1688	RAZE 3501, folio 75v	Huis, erf, hof en boomgaard voor £ 20.12
Lindert Heindricxs van Oosten	Cornelis Blaubeen	18 december 1694	RAZE 3501, folio 96	Hoefje, 1 Gemet 10 Roeden voor £ 25
Cornelis Blaubeen	Heindrik Leenderse Decker	14 oktober 1713	RAZE 3501, folio 141v	Hoefje van Leendert H. Decker voor £ 26
Heijnderick Leenderse Decker	Geert Dirxse	16 juni 1714	RAZE 3501, folio 145	Hoefje, erf, hof en boomgaard voor £ 25

De depressie zette in na 1650 met een structurele daling van de graanprijzen, die veroorzaakt werd door een stagnerende bevolkingsgroei. Ook produkten als vlees en zuivel daalden uiteindelijk in dezelfde mate als de graanprijzen. Bovendien drukten voortdurend stijgende belastingen (grondbelasting, polderlasten) zwaar op het bedrijf. Door alle ontwikkelingen was het bedrijf van Marinis Verschuijle, wat nog slechts 15 Gemeten groot was (12), wellicht niet langer levensvatbaar. Dat Geert Diericxs toch nog enige clementie betrachtte bij de aankoop van de boerderij, blijkt uit de daaropvolgende transactie van het bedrijf 2 maanden later, op 28 februari 1688, waarbij hij de boerderij verkoopt aan Lindert Heindricxs voor £ 20.12 ofwel fl. 123,60. Dit was ook de orde van grootte (fl. 120 – 150) waarvoor de boerderij in de 25 jaar daarna verkocht werd (zie figuur 4).

Dat Marinis Piersse Verschuijle het zakelijk moeilijk had, betekende niet dat hij in bestuurlijk opzicht niet slaagde. Hij maakte reeds vanaf het beschikbaar komen van de schepenakten in 1660 deel uit van het college van schout en schepenen en bleef ook na 1687 in functie. Al bij de verkoop van de boerderij op 28 februari 1688 blijkt dat Marijnus Piersse Verschuijle samen met Marijnus Jansse Valcke, Pieter Robrechtse en Jan Reijnierse, het college van schepenen van Sinoutskerke te vormen, waarvoor de schout Geeraert Diericxs als verkoper en Lindert Heindricxs als koper, dan verschijnen (13). Toen de boerderij zes jaar later verkocht werd aan Cornelis Blaubeen, bleek Lindert Heindricx nog steeds schulden te hebben (14). Hij verkocht namelijk de boerderij voor £ 25 Vls, *“t welck den cooper met den vercooper sal affhandelen tegen het Capitael van £ 28 Vls dat den vercooper aan den cooper schuldich was”*. Cornelis Blaubeen houdt de boerderij gedurende een kleine 20 jaar in eigendom en verpacht hem in die periode aan Lindert Heindricx (van Oosten) (15). In 1713 koopt Hendrik Leenderse Decker, zijn zoon, de boerderij weer van Cornelis Blaubeen (16). De boerderij is dan waarschijnlijk nog steeds in bedrijf *“met 1 Gemet 10 Roeden eijgen erve soo Hoff als Boomgaard”*. Desondanks houdt hij het hofje in de Willem Wittenshoek echter maar van oktober 1713 tot juni 1714 in eigendom.

2.3 Het einde van het *“Hoff & Boogaert”* in de Willem Wittenshoek

Op 16 juni 1714 wordt de boerderij verkocht aan Gerard Dirxsse Jr. (17), die de tegenover liggende hofstede Tôôhuus van zijn grootvader Geert Diericxs geërfd had. Gerard Dirxsse Jr. was 40 jaar oud, nog ongetrouwd en was bezig met een flinke uitbreiding van zijn areaal eigen grond (18). De grondprijs was door de depressie meer dan gehalveerd en is wellicht een belangrijk motief geweest om de boerderij in de Willem Wittenshoek over te nemen. In dezelfde periode koopt hij namelijk ook de percelen 292, 293, 297 (deel) en 298. Gerard Dirxsse Jr. heeft dan alle percelen in de Willem Wittenshoek ten oosten van perceel 299 in gebruik, behalve perceel 295, wat dan nog in eigendom en gebruik bleef van Adriaan Hoogerheijde's *“drie outste weese”*. Op 17 januari 1720 neemt Gerard Dirxsse Jr. ook dit laatste perceel over (19). Na de dood van Gerard Dirkse (Remstee) in de loop van 1721 op 47-jarige leeftijd is zijn enige erfgename, zijn dochter Johanna Remstee, nog maar 2 – 3 jaar oud. Zij werd naast Tôôhuus, ook erfgename van de boerderij op perceel 296 van 1 Gemet 10 Roeden in de Willem Wittenshoek, evenals de hier omheen liggende landerijen. Dit waren alle percelen ten oosten van perceel 299, behalve perceel 294 (2 Gemet 3 Roeden) en perceel 297 (deel, 1 Gemet 81 Roeden). Haar zaakwaarnemer, haar oom Cornelis Remstee, de broer van Gerard Dirkse Remstee, koopt in 1727 eerst perceel 294 (20) en zorgt er in 1728 met de aankoop van perceel 297 voor, dat zij dit deel van de Willem Wittenshoek geheel in eigendom krijgt (21). Maar welk lot was de boerderij op perceel 296 beschoren ?

Figuur 5. Opvolgende eigenaren op perceel F-296 met boerderij in de Willem Wittenshoek

Periode	Eigenaar	Opmerkingen
1596 – 1624	Jan Jorissen	In de overlopers staat het tot 1835 geregistreerd als <i>“Hoff & Boogaert”</i>
1624 – 1638	Jan Crystiaensse Jonge	
1638 – 1652	Gillis Joosse	
1652 – 1659	Geert Diericxs	Het erf van de boerderij op perceel 296 wordt vergroot van 260 tot 310 Roeden
1659 – 1687	Marinis Piersse Verschuijle	Was naast boer ook bestuurder van Sinoutskerke in de vorm van Schepen
1687 – 1688	Geeraert Diericxs	
1688 – 1694	Lindert Heindricxs	
1694 – 1713	Cornelis Blaubeen	In deze periode blijft Lindert Heindricxs pachter van de boerderij op perceel 296
1713 – 1714	Heindrik Leenderse Decker	
1714 – 1721	Gerard Dirxsse (Remstee)	Hij was tevens eigenaar van Tôôhuus, mogelijk is de boerderij op perceel 296 afgebroken
1721 – 1738	Johanna Remstee	Geregistreerd als Gerard Dirxsse's Weese, verhuist met haar moeder naar Goes
1738 – 1749	Hendrik Frederik de Loos	Echtgenoot Johanna Remstee, dominee te 's-Gravenpolder
1749 – 1757	Johanna de Loos-Remstee	Geregistreerd als Hendrik Frederik de Loos Wed.
1757 – 1763	Cornelia & Magdalena de Loos	Erfgenamen Hendrik Frederik de Loos (2 zussen)
1763 – 1814	Christiaan Jacobse Everse	Eerstvolgende boer op hofstede Tôôhuus, evenals de volgende tot Quinten v.d. Vrie Jr.
1814 – 1830	Adriaan Everse	
1830 – 1866	Christiaan Maat (Wed.)	Hij trouwt de wed. Adriaan Everse, na zijn dood in 1845, zet de wed. Everse het bedrijf voort
1866 – 1902	Marinus Everse	Quinten van de Vrie Sr. huwt zijn dochter en gaat inwonen bij de fam. Everse op Tôôhuus
1902 – 1911	Dina Mol, wed. Everse	Perceel 296 gesplitst in 540 en 541, op de laatste bouwt Quinten van de Vrie Jr. een huis
1911 – 1922	Quinten van de Vrie Jr.	Q. v.d. Vrie Jr. neemt ook perceel 540 over en verenigt beide percelen tot perceel 553
1922 – 1933	Paulus Bierens	Hij neemt de boerderij op perceel 553 (huis, schuur, erf en bouwland) over
1933 – 1964	Jan Minnaard Wzn	
1964 – 1981	Jan Willem Minnaard	

In de overlopers van 1723 en 1730 wordt de hoeve nog geregistreerd als *“Gerard Dirkses Weese, Hof en Boomgaard, baant Gerard Dirkses Weese”*. Omdat we in deze jaren ook geen spoor vinden van een pachter en de crisis situatie in de

landbouw bleef voortduren, moeten we bijna het ergste vrezen voor het voortbestaan. Op Tôdhuus kwam wel een pachter, de wed. van Gerard Dirkse Remstee besluit namelijk om de hofstede te verlaten en met de kleine erfgename Johanna Remstee naar Goes te verhuizen. Tussen de percelen 292 t/m 298, allen eigendom van Gerard Dirkzes Weese ofwel Johanna Remstee, blijft bij perceel 296 de toevoeging Hof en Boomgaard staan voor alle opvolgende eigenaren, geregistreerd tot 1835. De opvolgende eigenaren van Johanna Remstee in de rest van de 18^e eeuw waren haar echtgenoot, dominee Hendrik Frederik de Loos (1738 – 1749), hierna zijn weduwe Johanna de Loos-Remstee (1749 – 1757), de twee zusters van de dominee, Cornelia en Magdalena de Loos (1757 – 1763) en Christiaan Jacobse Everse (1763 – 1814) (figuur 5). Zij waren ook allen opvolgende eigenaren van Tôdhuus. Wellicht was toen het vonnis over het eens zo roemrijke *“Hoff & Boogaert”* op perceel 296 reeds lang voltrokken. Het eigendom van het aaneengesloten cluster aan landerijen in de Willem Wittenshoek, de percelen 292 t/m 298, valt vanaf 1801 uit elkaar omdat Christiaan Jacobse Everse dan overgaat tot verkoop van landerijen aan zijn kinderen (22).

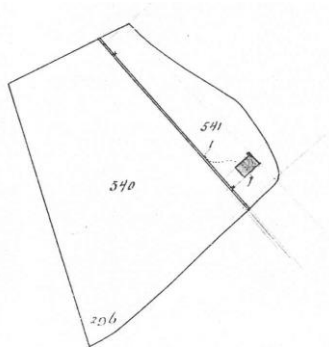
Volgens de registratie in de overlopers van 1807 heeft hij dan nog de 2 deelpercelen van perceel 296 van 1 Gemet 10 Roeden (Hof en Boomgaard) en 1 Gemet 91 Roeden in eigendom, in 1814, 1821, 1828 en 1835 zijn ze eigendom van zijn zoon Adriaan Everse. Volgens de eerste kadastrale registratie van 1832 staat perceel 296 van 95,2 are dan gewoon geregistreerd als *“bouwland”* tussen de andere percelen. Aan niets valt nog af te lezen dat het perceel in 1713 nog bebouwd was met een huis, erf, boerderij en boomgaard. We moeten dan ook aannemen dat de boerderij kort na de overname door Gerard Dirxsse Jr. in juni 1714 reeds onder de slopershamer is gevallen, ofwel kort na zijn overlijden in 1721. De crisis situatie in de landbouw is hier ongetwijfeld mede debet aan geweest.

2.4 Nieuwbouw na 200 jaar op perceel 296

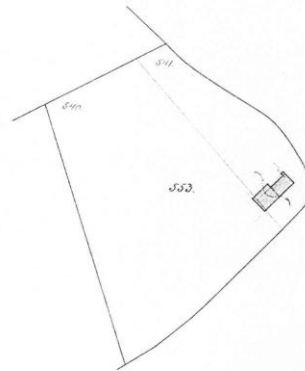
Als we de opvolgende eigenaren van perceel 296 in de kadastrale periode verder volgen (23), zien we eerst Christiaan Maat (1837 – 1866), vervolgens Adriaan Everse's zoon Marinus Everse en na zijn dood op naam van zijn wed. Dina Mol. Hun kleinzoon Quinten van de Vrie Jr., met zijn ouders opgegroeid op Tôdhuus, trouwde op 4 juni 1908 en hiertoe vond onder de naam van Dina Mol als eigenares een *“stichting”* plaats op perceel 296, ofwel de bouw van een huis (24).

Figuur 6. Splitsing, vereniging en nieuwbouw op perceel 296

Splitsing perceel 296 in perceel 540 en 541, inclusief bouw van een huis op perceel 541 (hulpkaart 42, maart 1909)

Vereniging percelen 540 en 541 tot perceel 553, plus uitbreiding met schuur (hulpkaart 47, mei 1912)

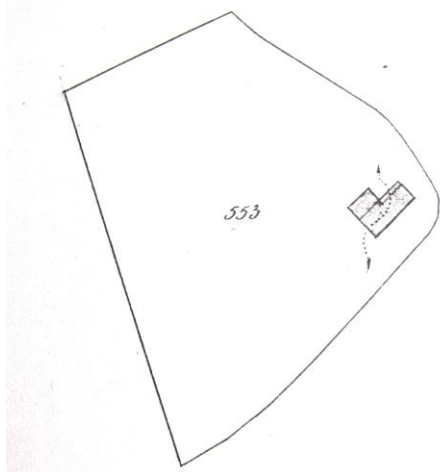

Uit de hulpkaart nr. 42 valt af te leiden dat dit gelokaliseerd moet zijn op ongeveer dezelfde plaats waar ruim 300 jaar daarvoor het *“Hoff & Boogaert”* van Jan Jorissen stond op 260 Roeden erf en wat waarschijnlijk na 1714 werd afgebroken. Het jaar daarop in 1909 vindt een splitsing plaats van perceel 296 in perceel 540 (75,30 are) en 541 (19,90 are) (zie figuur 6). Op dit kleinste, meest oostelijke deel, perceel 541, werd het huis gebouwd voor Quinten van de Vrie Jr. en Adriana Jozina Snoodijk, het latere adres Noordweg 2 tegenover Tôdhuus. Pas een jaar later, na de dood van zijn grootmoeder Dina Mol, kon Quinten van de Vrie Jr. dit perceel 541 kopen. In 1910 worden de activiteiten op perceel 541 voortgezet met de *“bijbouw”* van een nieuwe schuur. In 1912 vindt er nog een verbouwing plaats tot *“huis, schuur, bouwland en erf”* en worden de twee deelpercelen van F-296 weer verenigd tot F-553 met een oppervlakte van 95.20 are, de oorspronkelijke grootte van perceel F-296 (25) (zie figuur 6, hulpkaart 47). Uit de boedel van zijn grootmoeder had Quinten van de Vrie namelijk ook nog perceel 540, het westelijke deel van perceel 296, overgenomen, evenals het naastliggende perceel 467, het oostelijke deel van perceel 297 (26). Ook voegt Quinten van de Vrie Jr. na een splitsing in 1910 van perceel 294 in ongeveer twee gelijke delen, nog een deel aan zijn areaal grond toe. De twee deelpercelen F-542

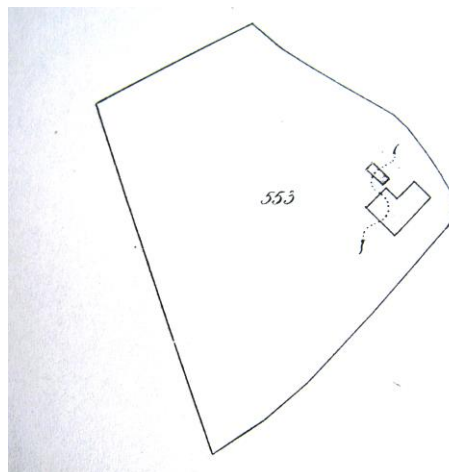
(40,10 are) en F-543 (39,10 are) werden eigendom van respectievelijk Marinus van de Vrie en Quinten van de Vrie Jr. In 1917 koopt Quinten van de Vrie tenslotte nog de tegenover zijn boerderij in de Kerkhoek liggende percelen weiland 127, 128 en 129 van Cecilia Johanna en Cornelia Petronella Lenshoek te Rotterdam (27). Hiermee komt zijn totaal oppervlakte aan eigen grond op ruim 4 ha. Quinten van de Vrie Jr. was echter voorbestemd tot een heel andere taak, de overname van Tôôhuus met zijn landerijen van zijn vader Quinten van de Vrie Sr. Voor deze overname voert hij in november 1919 nog een vergroting uit van de schuur bij de boerderij in de Willem Wittenshoek, gevolgd in mei 1921 met de bijbouw van een varkenshok (28)(zie figuur 7).

Figuur 7. Vergroting en bijbouw van de boerderij op perceel 553 (296) in de Willem Wittenshoek

Vergroting schuur, november 1919, hulpkaart 62

Bijbouw varkenshok, mei 1921, hulpkaart 66

Kort na elkaar, op 18 augustus 1920 en 5 september 1920, komen de ouders van Quinten van de Vrie Jr., Pieterella Everse, 63 jaar oud, en Quinten van de Vrie Sr., 72 jaar oud, op Tôôhuus te overlijden. Wat opvalt bij de verdeling van de landerijen van Quinten van de Vrie Sr., is in de eerste plaats dat Quinten Jr. naast de hofstede Tôôhuus, 77 % van de landerijen krijgt toegewezen, terwijl zijn vader 7 kinderen had, waaronder het onroerend goed verdeeld moest worden. Blijkbaar had Quinten van de Vrie Jr. voldoende financiële middelen om zijn broers en zus uit te kopen. Doordat hij zijn intrek nam op Tôôhuus, kon hij ook wat financiële ruimte maken met de verkoop van de boerderij op F-553 in de Willem Wittenshoek. Hij verkocht zijn huis en boerderij, wat hij ruim 10 jaar daarvoor op perceel 296 had gebouwd en door regelmatige bijbouw en vergrotingen volwassen had laten worden, in 1921 aan Paulus Bierens, molenaar te Nieuwdorp. Volgens de gegevens uit het bevolkingsregister is Quinten van de Vrie kort voor 8 februari 1921 verhuisd van de boerderij op F-553 (B-13) naar Tôôhuus (B-12) (29). Tegelijkertijd verkocht hij aan Paulus Bierens perceel F-467, deel van F-297, met een oppervlakte van 50 are 96 ca. (30). Paulus Bierens laat zich inschrijven op 15 februari 1921 met zijn vrouw Jacomina Hundersmarck en 2 kinderen Willem Cornelis (* 1913) en Maria Lydia Bierens (* 1915) (31). Paulus Bierens zou in de 12 jaar die hij op de boerderij zou doorbrengen, naast perceel 553 en 467, samen nog geen 1,5 ha., geen verdere uitbreiding van zijn grondoppervlakte uitvoeren. Wel voert hij in 1926 een "*herbouw*" uit aan zijn boerderij, zonder wijziging van de aard ("*huis, schuur en erf*") en oppervlakte van perceel 553 (32). Niet duidelijk is of het werkelijk een totale herbouw betreft, de boerderij was immers nog maar 15 jaar oud en vele gebouwen nog jonger. Op 16 december 1931 vertrekt Paulus Bierens naar Wolphaartsdijk waarna Jan Minnaard zich op 4 april 1932 met Catharina Nijssse laat inschrijven op B-13 (33). Jan Minnaard neemt dan dezelfde percelen grond over (F-467 en F-553, totaal 146 are 16 ca.) (34). In 1955 vindt een uitbreiding plaats van de boerderij tot "*huis, schuur, wagenschuur en erf*". In datzelfde jaar koopt hij er bovendien nog 51,90 are bouwland (E-234) in de Noordhoek bij. Zijn zoon Jan Willem Minnaard († 2021) neemt de boerderij in 1964 over met de hiervoor genoemde 3 percelen grond van in totaal ca. 2 ha. (35). Hij heeft vanuit deze historische lokatie in de Willem Wittenshoek de laatste 40 jaar een melkveehouderij en akkerbouwbedrijf geleid en is de huidige bewoner van de boerderij op de Noordweg 2.

3. Een “Lanthoufken” op 117 Roeden erfpacht in Willem Wittenshoek

Op 29 januari 1661 treffen we het eerste konkrete bewijs van bewoning op perceel F-313 in de Willem Wittenshoek, in de hoek van de Grote Dijk en de Noordweg (36). In de Schepenakten van Sinoutskerke wordt dan geregistreerd dat Pieter Marijnisse Croocq levert aan Adriaen Joosse Tant, een “*Lanthoufken met sijn gevolge, staende binnen deser Prochie in Willem Wittenshoek op 117 Roeden erfpacghit, belast met 5 schellingen 's jaars, aencomende den armen deser Prochie*”. De koopsom bedraagt £ 30 Vls en daarnaast moest er dus nog 5 schellingen erfpacht per jaar aan de Armen van Sinoutskerke betaald worden, die de eigenaar waren van de 117 Roeden grond. Dit wordt weer bevestigd in de overloper van de Willem Wittenshoek, waar we voor 1659 als eigenaar van het perceel van 117 Roeden de “*Armen in den houck van dijck*” geregistreerd zien en als baander Pieter Croocq (37). De lokaliserings van het perceel van 117 Roeden als zijnde identiek aan perceel F-312 (bosch) plus 313 (huis & erf), volgt ook uit de geschetste ligging in de transportakte, “*oost Jacob Jacobsse, suijs den heeren wegt, west den grooten dijck, noort de armen alhier*”. Jacob Jacobsse is hier de eigenaar en pachter Jacob Jacobsse Meule van perceel 310 (bouwland). Perceel 311 (130 Roeden, boomgaard) is eigendom van de Armen van Sinoutskerke en wordt in 1659 eveneens gebaand door Pieter Croocq (bijlage 1, tabel 67).

3.1 Vroege eigenaren en pachters

De percelen 311, 312 en 313 worden vanaf 1596 geregistreerd als eigendom van “*den Armen alhier in den Houck van Dijke*”, terwijl als voorgangers van de baander Pieter Croocq geregistreerd staan Marinis Paesse, Pieter Cornelisse en in 1596 Erment Janss. Wellicht zijn ook zij boer geweest op het “*lanthoufken*” met huis en erf (313), een stukje bosch (312) en boomgaard (311), maar zekerheid hierover hebben we niet omdat de Schepenakten voor 1660 ontbreken en er geen verwijzingen staan in de overlopers over bebouwing in die periode. Het feit dat de laatste drie genoemde boeren ook de voorgangers waren van Pieter Croocq als pachters van de percelen 54, 80 en 81 in de periode 1596 – 1659 maakt één en ander wat aannemelijker. Erment Janss was in 1596 ook pachter van perceel 84 en 94 (deel), welke echter overgenomen wordt door Lenert Ermentsen, waarschijnlijk zijn zoon. Voor de periode 1603 – 1638 zien we Pieter Cornelisse en Marinis Paesse ook als pachter van perceel 117, waarbij achter Pieter Cornelisse alhier staat, een aanwijzing dat hij boer was in Sinoutskerke.

Figuur 8. Opvolgende eigenaren “Lanthoufken aan de Grote Dijk” volgens Schepenakten

Verkoper	Koper	Datum	Periode	Bron	Opmerkingen
Pieter Marijnisse Croocq	Adriaen Joosse Tant	29 januari 1661	1652 – 1661	RAZE 3501, folio 11	Lanthoufken op 117 R erfpacht
Adriaen Joossen Tant	Armeesters Sinoutskerke	13 januari 1663	1661 – 1663	RAZE 3501, folio 21	Houfke op 150 R erfpacht
Jan Marijnisse Leeuwenburg	Bastiaan Pieterse Borger	2 juni 1683	1663 – 1683	RAZE 3501, folio 69v	Een huis op ½ gemet erfpacht
Adriaan Jacobse van de Welle	Jan Hendrickse Pover	14 februari 1693	1683 – 1693	RAZE 3501, folio 92v	Hoefje op 117 R erfpacht
Jan Paulusse de Jonge	Adriaan Anthonisse Braber	4 februari 1696	1693 – 1696	RAZE 3501, folio 101	Hoefje op 117 R erf
Adriaan Anthonisse Braber	Cornelis Laurisse Traas	26 maart 1699	1696 – 1699	RAZE 3501, folio 108v	Huis aan de Grote Dijk op 117 R v.d. Armen
Geertruij Cornelis Traas	Jacobmijntje v. Heerenthals	22 april 1719	1699 – 1719	RAZE 3501, folio 154	Hoefje aan de Grote Dijk op 117 R erfpacht
Antonij Vroone	David Adriaanse	30 sept. 1729	1719 – 1729	RAZE 3501, folio 172	Hoefje met 1 Gemet erve, aan de Grote Dijk
David Adriaanse	Jacobus Verschuijle	8 juni 1731	1729 – 1731	RAZE 3501, folio 173v	Hoefje onder de Grote Dijk met vrije erve
Pieter van den Berge	Jan Hendrikse Cusee	18 mei 1743	1731 – 1743	RAZE 3502, folio 23v	Seker Hoefje met 1 G erve op 117 Roeden
Job Poelman	Jan Hendrikse Cusee	3 april 1744	1743 – 1744	RAZE 3502, folio 26v	Seker Hoefje met 117 Roeden erve
Jan Hendrikse Kusee's Wed.	Claas Cornelisse Duyvewaart	1 aug. 1760	1744 – 1760	RAZE 3502, folio 71	Hoefje met 117 Roeden Erve voor £ 55
Claas Duyvewaart	Janis Raven	19 januari 1776	1760 – 1776	RAZE 3502, folio 95v	Hoefje leggende in Wullem Wittenshoek
Janis Raven	Marinis Wiskerke	30 dec. 1790	1776 – 1790	RAZE 3502, folio 116	Hoefje met 117 Roeden erve, coop is £ 350 Vls
Marinis Fransse Wiskerke	Jan Cornelisse Goense	18 dec. 1800	1790 – 1800	RAZE 3502, folio 128v	Hoefje staande op 117 R Erfpacht

Twee jaar na de aankoop van het boerderijtje in 1661, zien we dat Adriaen Joossen Tant de baten van “*sijn houfke*” opdraagt aan de armeesters van Sinoutskerke, omdat “*hij dagelijks onderstand van den armen hadde*” (38). In overeenstemming hiermee treffen we in de overloper van 1666 achter de eigenaar van het boerderijtje met boomgaard (perceel 312, 313 van 117 Roeden en perceel 311 van 130 Roeden), de Armen van Sinoutskerke, als baander aan “*baant selve*”. Kennelijk was ook de erfpachtovereenkomst met Adriaen Joossen Tant ontbonden, hoewel hij er toen wellicht nog woonde. In 1673 werd de boerderij aan de Grote Dijk volgens de overloper gepacht door Adriaen Jansse Wed. (37), welke transactie we niet terugvinden in de schepenakten. Zij blijft er tenminste nog 7 jaar boeren tot na 1680, waarna op 17 april 1683 de boerderij door het Armbestuur van Sinoutskerke verkocht wordt aan Jan Marijnisse Leeuwenburch (39). In de zomer hierna treffen we op 2 juni 1683 weer een transport van Jan Marijnisse Leeuwenburg naar Bastiaan Pieterse Borger (40) (zie tabel figuur 8). Bastiaan Pieterse Borger (ook wel Burger) belooft het huis altijd te onderhouden en repareren gedurende 9 jaar (40). Bastiaan Burger maakt echter de 9 jaar niet vol en komt waarschijnlijk in 1687 te overlijden. We zien dan namelijk

een transactie van Jacobus Burger, als voogd van de kinderen van Bastiaan Pieterse Burger, naar Jan Cornelisse van het aan de boerderij en boomgaard grenzende perceel 310 (bouwland, 1 Gemet 10 Roeden) (41). Ondanks het feit dat we geen verkoop van de boerderij door zijn weduwe en kinderen aantreffen, wordt in 1687 in de overloper van de Willem Wittenshoek als pachter van de boerderij Adriaen Jacobsse van de Welle geregistreerd (37). Deze treffen we ook 6 jaar later op 14 februari 1693 aan als degene die aan Jan Heindrixse Pover *“een hoejfe levert in Willem Wittenshoek op 117 Roeden erfpacht met 130 Roeden boomgaard”*. (42). In 1694 treffen we in de overloper nog Jan Hendrixse's Wed. als erfpachter, die het voor februari 1696 verkoopt aan Jan Paulusse de Jonge. Deze verkoopt het hoejfe namelijk op 4 februari 1696 aan Adriaan Anthonisse Braber (43), die het drie jaar later op 26 maart 1699 levert aan Cornelis Laurisse Traas (44).

3.2 Cornelis Traas met *“iedere broer tot borge gestelt voor de vijff eerste paeijen”*

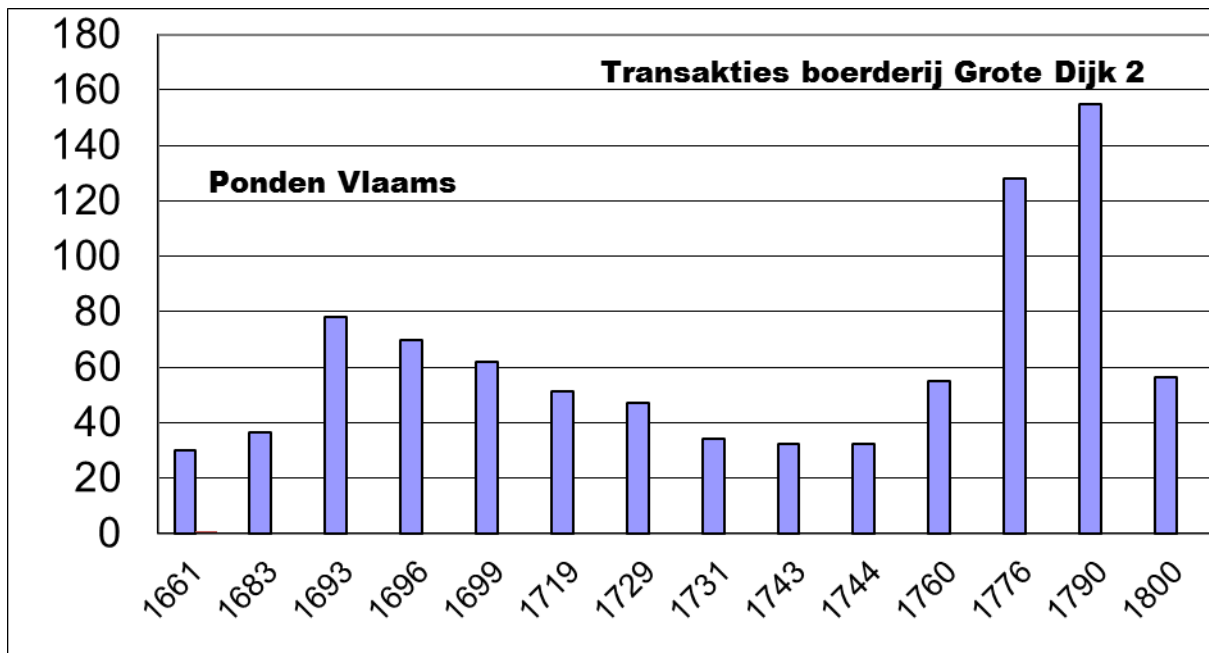
Cornelis Laurisse Traas blijft er gedurende 20 jaar boeren voor nog steeds 5 schellingen per jaar. Er volgden echter nog landerijen *“daar annex in pagte 130 Roeden jongen boomgaard van den Armen alhier, idem 100 Roeden hoijlant over de Waterganck, item in Hovendijcke, als oock 1 Gemet 83 Roeden weije in Hovendijcke, aencomende de Kerke alhier, item de weije in 't lant van de rentmeesters Ysenbree en Smallegange in de Mercke en in Willem Wittenshouck”*. In 1702 zien we in de overloper van Hovendijcke, dat Cornelis Traas pachter is van 3 deelpercelen van perceel 236, namelijk 312 (1 Gemet 58 Roeden), 313 (168 Roeden) en een deel van 314 (190 Roeden) (45), eigendom van resp. de Armen van Sinoutskerke, de Kerk van Sinoutskerke en de Armen van Heinkenszand. In totaal had hij dus in Hovendijcke 2 Gemet 116 Roeden aan hooiland en weiland in pacht. Na Cornelis Traas wordt de pacht in Hovendijcke overgenomen door Stoffel Gerard de Leeuw en zijn opvolgers. Binnen de Willem Wittenshoek heeft hij dan naast het erf van de boerderij en de boomgaard, nog 2 percelen in erfpacht (302, 303) van Digna Smallegange met een totale grootte van 2 Gemet 80 Roeden. De rest van de gepachte grond ligt in de *“Mercke”*, de Hubregtse Gemerken, de veldhoek binnen Baarsdorp juist ten noorden van de Willem Wittenshoek. Uit het vervolg van de akte blijkt dat *“den coop van dit hoejfe is £ 62 Vls, te betalen met £ 4 Vls in contant, de eerste van 't jaar daar aen £ 4 Vls en soo jaarlijks tot dat den brief van £ 62 Vls aen dhr. Schout Udemans sal zijn voldaan”* en dat *“Pieter Laurisse Traas bij zijn hantschrift en Lauris Laurisse Traas, ten desen present, yder broer tot borge gestelt voor de vijff eerste paeijen, onvermindert de hypoteque die verbonden blijft voor de reste”*. Met andere woorden, Cornelis Traas moest een hypotheek afsluiten om de boerderij te kunnen kopen en zijn 2 broers moesten daarbij als borgen optreden, in een tijd (1650 – 1750) die bekend staat als crisistijd, waarbij vooral in de landbouw de prijzen voortdurend daalden. Maar Cornelis Traas bleef een ondernemende boer, en slaagt erin om het totaal bedrag van £ 62 Vls in 15 jaar af te lossen, want in de kantlijn van de akte staat *“op den 15 Meije 1714 is de reste van mijn paeije £ 2.0.0 terugbetaalt”*. Een jaar of vier daarna komt Cornelis Traas te overlijden, want twintig jaar na de aankoop, op 22 april 1719 wordt zijn boerderij verkocht aan Jacobmijntje van Heerenthals (46), die ook als eigenaar wordt geregistreerd in de overloper van 1723 (47). Het hoejfe wordt geleverd door zijn dochter Geertruijt Cornelis Traas met procuratie van haar moeder Janneke Jans de Mol, *“staende op 117 Roeden erfpagt (F-312, 313), waer mede nog in pagte sal volge 130 Roeden Boomgaard (F-311) met 100 Roeden weije”*. Het aankoopbedrag wordt niet vermeld, maar wel diverse schulden die de koopster voor haar rekening neemt, zoals een *“paeijbrieff op gemelte hoejken”* van £ 23, af te lossen met £ 5 per jaar. Zo zijn er nog twee posten waarmee het totaal bedrag aan schulden wat de koopster tot haar last neemt, op £ 51-4-0 komt. Daarnaast blijft nog een aan te kopen perceel *“eijge erve, bezaeijd met tarwe”* over, met een grootte van 273 Roeden, wat mede gezien de beschreven ligging, het vlakbij in de Thijshoek liggende, noordwestelijke deel van perceel 73 moet zijn (48).

3.3 Van stagnatie en depressie naar economische groei

Tussen 1723 en 1729 moet Jacobmijntje van Heerenthals de boerderij verkocht hebben aan Antonij Vroone, die het *“Hoefte met omtrent 1 Gemet erve met 117 Roeden erfpagt van de Kerke Signoutskerke à 5 Schellingen de hoop, staende aen den Grooten Dijk”* op 30 september 1729 voor £ 47 weer doorverkoopt aan Davit Adriaense (49). Deze boert er slechts 2 jaar op, want op 8 juni 1731 wordt het hoejfe overgedragen aan Jacobus Verschuijle voor £ 34 (50). Dit was al weer 28 % minder dan hij er twee jaar daarvoor, voor betaald had. Langzaam maar zeker naderen we ook hier het dieptepunt van de 100 jaar durende depressie in de landbouw, waaraan blijkbaar naast de waardering van de landerijen, ook de waarde van de boerderijen onderhevig was (51). Ook het boerenbedrijf van Jacobus Verschuijle heeft deze crisistijd wellicht niet doorstaan, want bij de volgende transactie in 1743 zien we dat Pieter van den Berge *“in qualiteijt als Geregtsbode der Parochie ende Heerlijckheijt van Signoutskerke”*, de

boerderij overdraagt aan Jan Hendrikse Cusee (52). Het wordt dan verkocht voor £ 32 – 5 – 0 Vls, welke verkoop echter al geëffectueerd zou zijn op 14 maart 1739. Het jaar daarop in 1744 wordt de overdracht naar Jan Hendrikse Cusee in een nieuwe transportakte nog een keer herhaald, weer door de *“Gerechtsbode Pieter van den Berge, bij vertrek van Job Poelman”* (53). Eraan toegevoegd is, dat de *“coop onder meerdere partijen gelegen is in Baarsdorp, in de Huibregtse Gemerken”*, de veldhoek ten noorden van de Willem Wittenshoek. De koopprijs blijft £ 32 – 5 – 0 Vls, welke zou zijn voldaan op 14 maart 1739. Vanaf 1744 zien we in de overlopers ook een wijziging in de registratie van het eigendom van het perceel van 117 Roeden (perceel 312, 313), het perceel waar de boerderij op stond (zie bijlage 1, tabel 67). Het eigendom verandert van *“Armen alhier in den hoek van den dijk”* in 1730 naar *“Jan Cusee, erfpacht van de Armen alhier”* in 1744, 1751 en 1758. Kort voor augustus 1760 komt Jan Cusee te overlijden en draagt zijn weduwe de boerderij over aan Claas Cornelisse Duyvewaart (54).

Figuur 9. Verloop van de waarde van de boerderij aan de Grote Dijk 2

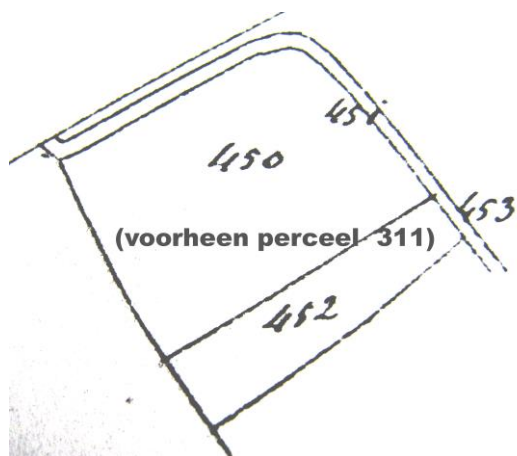
We zien hier dat de seculaire trend van dalende verkoopprijzen met een opbrengst van £ 55 wordt doorbroken. Hiervoor moest Claas Duyvewaart echter wel een lening afsluiten van £ 50 à 4 % rente bij Jacobus Louwaart (55). De periode vanaf 1750 was in economische zin een bloeiende periode en Claas Duyvewaart boerde daarin goed op het hoeffe onderaan de Grote Dijk. Dit kunnen we onder meer afleiden uit de aankoop van het direkt aan zijn erf grenzende perceel weiland van 1 Gemet 10 Roeden (perceel 310) in 1768 van Jacobus Louwaart, zijn eerdere geldverstrekker (56). De koopsom wordt niet vermeld, want *“de coop is in de levering te Baarsdorp op denselven datum gestelt”*. Hij had dus blijkbaar nog meer landerijen onder Baarsdorp gekocht, maar hoeveel en voor welk bedrag? Pas wanneer Claas Duyvewaart eind 1775 komt te overlijden, vinden we de *“Weijen onder Baarsdorp”* bevestigd, als H.P. van Steveninck als executeur in de nagelaten boedel, het hoeffe met de landerijen overdraagt aan Janis Raven (57). Het geheel, inclusief perceel 310 en de weilanden onder Baarsdorp, wordt dan verkocht voor £ 250 Vls, wat echter niet direkt te vergelijken is met vroegere koopsommen, omdat hier meer grond bij zit. Wanneer 14 jaar later de boerderij doorverkocht wordt aan Marinis Wiskerke (58), kunnen we een inschatting maken van de bijdrage van de landerijen, omdat hier de weilanden onder Baarsdorp gekwantificeerd worden als *“weye onder Baarsdorp in Verlijdenhoek 4 Gemet 33 Roeden, nog aldaar 279 Roeden”*. Wanneer de koopsom gecorrigeerd wordt met de grondprijs van 1776 (51) komt de waarde van boerderij en erf nog op £ 128, wat nog steeds een prijsexplosie genoemd kan worden. Evenzo dient de koopsom van £ 350 die Marinis Wiskerke in 1790 betaalde voor het geheel, gecorrigeerd te worden met de toen geldende gemiddelde grondprijzen, waarmee de waarde van de boerderij dan op £ 155 komt (59). Marinis Wiskerke boert er 10 jaar, voor hij het hoeffe, staande op 117 roeden erfpacht à 5 schellingen per jaar, met 1 Gemet 10 Roeden boomgaard (perceel 310) voor £ 91-13-4 doorverkoopt aan Jan Cornelisse Goense (60). Na korrektie voor de ruim 1 Gemet boomgaard, brengt de boerderij dan nog slechts £ 56-13-4 op.

3.4 Ontwikkeling waarde van de boerderij

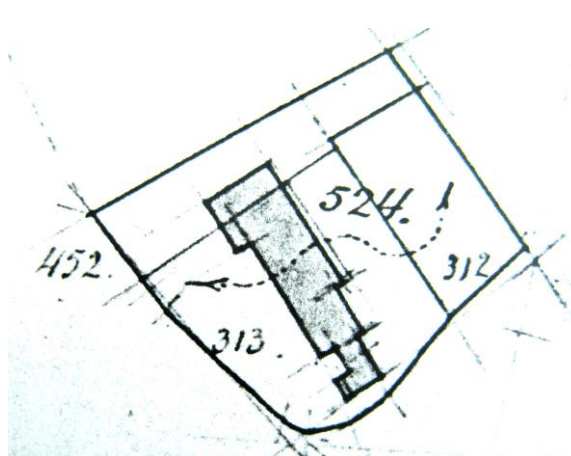
In figuur 9 zijn de verkoopprijzen van de boerderij aan de Grote Dijk grafisch weergegeven. Wat hieraan opvalt in de vroege periode is de plotselinge stijging in 1693. De oorzaak zou een kwaliteitsimpuls door een grondige renovatie of nieuwbouw kunnen zijn. Immers, in het voorjaar van 1683 wordt de boerderij door het Armbestuur van Sinoutskerke verkocht aan Jan Marijnisse Leeuwenburch, die het in de zomer doorverkoopt aan Bastiaan Pieterse Borger, onder het beding dat hij het gedurende 9 jaar zou onderhouden en repareren (40). Hierin is hij niet geslaagd, omdat hij in 1687 komt te overlijden. Bovendien verklaart dit zeker niet een ruime verdubbeling van de waarde in 1693. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat de waarde van de boerderijen parrallel liep met de prijzen van landbouwprodukten, die in deze tijd tijdelijk weer omhoog gingen door de 9-jarige oorlog van 1688 – 1697 (61). Hoe dan ook, vanaf 1693 zet een regelmatige daling in van de waarde van de boerderij, tot deze omstreeks 1740 – 1750 een minimum bereikt dat ongeveer 60 % lager ligt dan in 1693. Rond 1750 zette de groei van de bevolking weer in, een aantal landbouwkundige vernieuwingen die tijdens de depressie periode waren ontwikkeld, werden in de praktijk gebracht, het herstel van de economische groei in de agrarische sektor was daar. Parrallel met de sterk oplopende graan-, pacht- en grondprijzen, liep ook de waarde van de boerderij aan de Grote Dijk in de 50 jaar daarna weer sterk omhoog.

Figuur 10. Splitsing boomgaard (311) en vereniging erf en nieuwbouw boerderij (313, 312, 452)

Hulpkaart 3, september 1837

Hulpkaart 26, augustus 1886

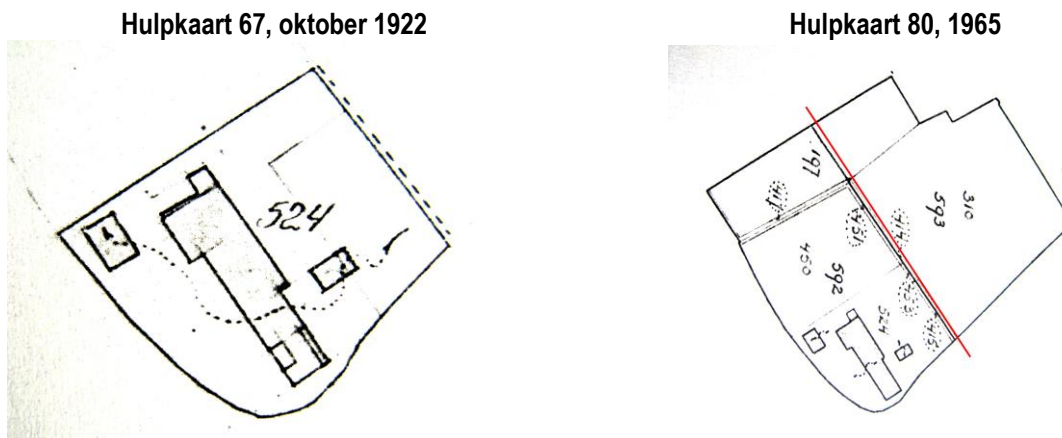
Jan Cornelisse Goense blijft mogelijk boeren aan de Grote Dijk tot 1811. In ieder geval wordt hij in 1807 nog geregistreerd als *“erfpachter van de Armen alhier”* op perceel 312 en 313 en als eigenaar van perceel 310 (62). Waarschijnlijk was hij ook pachter van perceel 311 met als eigenaar eveneens de *“Armen alhier in den hoek van den weg”*. In 1811 zien we aan het allereerste bevolkingsregister dat het huis met huisnummer 12 (perceel F-313) dan bewoond wordt door Janus de Grote, 35 jaar en dagloner, met zijn vrouw en 3 kinderen (63). Zijn opvolger op nr. 12 in 1813 is de 34-jarige Cornelis Wiskerke, landbouwer (64). Hij woont er dan samen met zijn vrouw Adriana Lokerse en 2 kleine kinderen onder de 12 jaar. Verdere bewoners zijn dan een dienstmeisje van 13 jaar, Pieterella Geus en de 31-jarige Abraham Toutenhoofd, burgemeester, geboren te Westkapelle. In 1815 dient zich het volgende gezin van Jan Hoekman, arbeider, en Josina de Boot met 2 kleine kinderen vanuit Driewegen al weer aan (65). Op 2 oktober 1816 wordt het derde kind Antonie Hoekman hier onder aan de Grote Dijk geboren. Overigens is de vraag of de 3 hiervoor genoemde gezinnen eigenaar waren van de boerderij of alleen huurders. Het is immers goed mogelijk dat Jan Cornelisse Goense eigenaar bleef van 1800 – 1814 (62). In 1814 wordt in de overlopers weer een nieuwe eigenaar geregistreerd, Adriaan Onderdijk (66), die de boerderij in 1818 overdraagt aan Pieter van Eijkeren. Dat deze eigenaar/bewoner is van de hoeve blijkt uit de overloper van 1821 en het bevolkingsregister van 1815 (67, 68). Pieter van Eijkeren blijft met zijn gezin 10 jaar op de boerderij, waarna Adriaan Noels, 32 jaar en schaapherder, het hoeve in 1828 overneemt (69). Deze blijft eigenaar van de boerderij gedurende 55 jaar, tot hij in 1882 op 85-jarige leeftijd komt te overlijden. In deze periode is hij samen met zijn vrouw Anthonina de Koning en 7 kinderen, de bewoner van het huis op huisnummer B-13 (70).

3.5 De kadastrale periode

Bij het opzetten van het kadaster in 1832 is Adriaan Noels ook de eerstgenoemde eigenaar van perceel 313, huis & erf, met een oppervlakte van 8,50 are (71). Verder waren ook de percelen 310 (bouwland), 311 (boomgaard) en 312 (bos) in zijn bezit, met een totaal oppervlakte van 73,30 are. Deze percelen komen overeen met de in de overlopers genoemde percelen van 117 Roeden (perceel 312, 313), 130 Roeden (perceel 311) en 1 Gemet 10 Roeden (perceel 310), die na omrekening op 72,86 are uitkomen, een verschil van 0,6 %. Tenslotte had Adriaan Noels ook nog het aangrenzende perceel 309 (35,80, bouwland) in zijn bezit.

Op 30 september 1837 wordt perceel 311 op schriftelijk verzoek gesplitst in perceel 450 (16,64 are, boomgaard) en perceel 452 (3,36 are, boomgaard) (72)(figuur 10). Perceel 450 wordt overgedragen aan de Armen van Sinoutskerke en een klein deel van de boomgaard, perceel 452, houdt Adriaan Noels zelf. Hiermee worden zijn kosten (grondbelasting) gereduceerd van fl. 10,40 tot fl. 1,75 (72). Het jaar daarop in 1838 koopt Adriaan Noels in het Ganzengebied perceel D-83 (25,50 are) en in 1844 onder het grondgebied van Baarsdorp F-217 (89,80 are), beiden bouwland. Hiermee komt hij op een areaal van 247 are 59 ca. Overigens verkoopt hij perceel 83 in 1847 al weer aan Jacobus Pijke en Josina Oranje, winkeliers te Heinkenszand. Wanneer Adriaan Noels op 14 mei 1882 op 85-jarige leeftijd komt te overlijden, neemt zijn zoon Marinus Noels in het jaar daarop het bedrijf over (73). Wanneer echter zijn zus Sara Piernella Noels, 46 jaar oud, hierna op 22 mei 1884 trouwt met de evenoude weduwnaar Pieter de Kraker, is er spoedig weer een transactie op komst. In de eerste helft van 1886 verkoopt Marinus Noels de boerderij al weer aan zijn zwager Pieter de Kraker, die in augustus 1886 een flinke verbouwing of nieuwbouw uitvoert aan de boerderij, waarbij de percelen 452, 312 en 313 herverkaveld en verenigd worden tot perceel 524 (zie figuur 10) (74). Op 25 maart 1892 besluiten het echtpaar Pieter de Kraker en Sara Piernella Noels, haar broer Marinus Noels en zijn 22-jarige dochter Prijntje de Kraker om te emigreren naar Noord-Amerika, wellicht om de nog steeds voortdurende crisis in de landbouw te ontvluchten.

Figuur 11. Bijbouw rond de boerderij in 1922 en herverkaveling van het erf in 1965

Op 6 april 1892 laat Hubregt Drijdijk zich als volgende boer en bewoner van de boerderij op B-13 inschrijven, samen met zijn vrouw Tannetje Rijk en 6 kinderen (75). Wanneer hun moeder Tannetje Rijk op 5 maart 1906 komt te overlijden (75), zijn er nog 4 kinderen thuis, Piernella, Johannes, Jacob en Hubertus, in leeftijd variërend van 30 tot 41 jaar. Op 4 december 1921 overlijdt ook hun vader Hubregt Drijdijk. Kort hierna vindt in de loop van 1922 de overdracht plaats van de boerderij naar de oudste zoon Jacob Drijdijk en consorten, zijn 2 broers en zus, ieder voor $\frac{1}{4}$ deel. (76). In oktober van datzelfde jaar 1922 wordt de boerderij door de gebroeders Drijdijk verder uitgebreid met losstaande gebouwen (zie figuur 11, hulpkaart 67, oktober 1922). Wanneer op 5 januari 1938 Hubertus (of Hubrecht) Drijdijk op 68-jarige leeftijd komt te overlijden, is Jacob al 73 jaar oud en zijn Piernella (64) en Johannes (61) ook al wat op gevorderde leeftijd. Zij blijven dan met z'n drieën nog eigenaar van de boerderij, maar wonen aanvankelijk te Heinkenszand en later te Lewedorp (77). De boerderij wordt vanaf 23 maart 1938 verpacht aan Willem de Baar en Jobina de Winter, beiden 38 jaar (78). De opvolgende eigenaren Marinus Polderdijk (1956 – 1962) en Jacobus en Pieter van 't Westeinde (1962 – 1981) (79) brachten hierin geen verandering, Willem de Baar bleef ook hun pachter op de boerderij aan de Grote Dijk.

Tenslotte vindt in 1965 nog een herverkaveling plaats, waarbij de boerderij met erf en gebouwen (perceel 524), de boomgaard op perceel 450, perceel 310 en perceel 197, juist over de grens met Baarsdorp in de Hubregtse Gemerken, onderverdeeld worden in perceel 592 en 593 (zie figuur 11, hulpkaart 80, 1965). Als we de gehele kadastrale periode overzien, blijkt dat onder de 3 eerstgenoemde eigenaren (Adriaan Noels, Marinus Noels, Pieter de Kraker) die de tijdsfase 1832 – 1892 omvat, het areaal in eigendom varieerde van 132 tot 244 are. Dit was opgedeeld in 5 – 10 percelen, gelegen in de omgeving van de boerderij in de Willem Wittenshoek, in het Ganzengebied (perceel 72 en 83) en in de Danielspolder (D-17). Na deze tijdsfase breekt er onder de fam. Drijdijk (1892 – 1956) een periode aan met lichte expansie van 244 are tot 453 are. Soms ging men hierbij ook wel eens net de grens met Baarsdorp over, in de Hubregtse Gemerken (F-197, 198).

4. **Geschiedenis boerderij aan de Baarsdorpseweg 1 (perceel F-294)**

Uitkijkend over de tarwevelden van de Noordhoek, ziet men de boerderij al van grote afstand liggen. Markant staat hij daar tegen het decor van een aantal populieren, al bijna 100 jaar. Een huis met een dakkapel en drie ramen aan de voorkant, met daartussen de voordeur. Eraan vast gebouwd de zwart geteerde schuur met mendeuren en raampjes die allemaal witte randen hebben, evenals de dakgoten. Maar ook hier heeft de tijd al zijn werk gedaan, in 2012 was het silhouet van de statige rij populieren plotseling verdwenen. Ruim 85 jaar nadat ze geplant waren door Adriaan van de Vrie, de stichter van de hoeve, samen met zijn 8-jarige zoon Quinten, vormden ze nu, bijna 30 meter lang, toch een te groot gevaar voor de boerderij bij een storm (80).

Figuur 12. De boerderij aan de Baarsdorpseweg 1 in de Willem Wittenshoek op perceel F-294

4.1 **Concentratie en uiteenvallen eigendom, 1730 – 1910**

Perceel 294 van 2 Gemet 3 Roeden was in 1596 eigendom van de dochter Neelken van Jan Jorissen, die de boerderij op perceel 296, en het oostelijke stuk van de Willem Wittenshoek tot 1624 in bewerking had (zie bijlage 1, tabel 61, 62). Neelken Jan Joris behield haar bezit tot 1652, waarna het perceel korte tijd in handen kwam van Jan Pierss Weese (1652 – 1659) en Boudewijn Jansse Westerwijk (1659 – 1673). Hierna ging het perceel gedurende

geruime tijd over in handen van David van der Nisse, raatsheer van Nisse (1673 – 1727), om het in 1727 uit handen van Gillis van der Nisse definitief over te dragen aan de opvolgende eigenaren van Tôôhuus, op dat moment Gerard Dirkzes Weese, ofwel Johanna Remstee (20). Omdat zij op dat moment een kind van 8 jaar oud was en met haar moeder in Goes was gaan wonen, werden dit soort transakties behartigd door haar oom Cornelis Dirkse Remstee. In 1730 had Johanna Remstee op deze wijze door regelmatige aankopen van haar oom, het gehele oostelijke stuk van de Willem Wittenshoek (perceel 292 – 298) in eigendom gekregen. De opvolgende eigenaren van perceel 294 waren identiek aan de geschetste in figuur 5, vanaf haar echtgenoot Hendrik Frederik de Loos (1738 – 1749) tot aan Dina Mol, de weduwe van Marinus Everse (1902 – 1911).

Marinus Everse was een kleinzoon van Christiaan Jacobse Everse en Tannetje Verheule. Hij had na de dood van zijn moeder Pieterella Derto in 1865, de hofstede Tôôhuus zo goed mogelijk door de agrarische depressie (1878 – 1894) geleid, samen met zijn schoonzoon Quinten van de Vrie Sr. (81). Quinten van de Vrie was namelijk op 27 februari 1880 als boereknecht, afkomstig uit Kapelle, getrouwd met de oudste dochter van Marinus Everse, Pieterella Everse en was bij de fam. Everse op Tôôhuus ingetrokken (82). Wellicht was dit één van de signalen van de crisis, want ook de 7 kinderen van Quinten van de Vrie en Pieterella Everse werden allen geboren op Tôôhuus, temidden van het gezin van hun grootouders Marinus Everse en Dina Mol. Zij groeiden op in de jaren 1880 – 1900, toen de crisis in de landbouw op z'n hevigst was.

In deze periode huwden ook de andere 3 kinderen Everse, Adriana (1885), Cornelia (1895) en Johanna (1907) en verlieten Tôôhuus. Toen Marinus Everse op 15 april 1902 kwam te overlijden, was er voor Quinten van de Vrie en Pieterella Everse nog niets geregeld voor wat betreft de overdracht van de landerijen, de dieren en verdere inventaris. Na het overlijden van Dina Mol op 25 mei 1909, moest de gehele nalatenschap dan ook conform de wetgeving verdeeld worden onder de 4 kinderen Everse. Quinten van de Vrie en Pieterella Everse verkregen Tôôhuus en een deel van de ruim 15 ha. landerijen. Hoewel hij al 30 jaar op Tôôhuus woonde, kreeg Quinten dus uiteindelijk pas op z'n 62ste de hofstede op zijn naam. Bovendien werd er op 6 augustus 1909 een koopdag gehouden, waarbij alle roerende goederen, verdeeld in 153 kavels, werden geveild en toegewezen (83). Deze brachten in totaal fl. 3957,= op, waaruit Quinten van de Vrie 68 kavels koopt ten bedrage van fl. 1487,25. Het opvallende bij de verdeling van de landerijen is, dat er zich onder de kopers drie zoons van Quinten van de Vrie bevinden : Marinus, Quinten Jr. en Adriaan van de Vrie, die gezamenlijk bijna 30 % van de grond kopen. Quinten van de Vrie Sr. verkreeg 45 % van de grond. De noord-oost hoek van de Willem Wittenshoek viel bij deze verdeling nu voor het eerst sinds 1730 uit één : F-292, 293 en 294 gingen naar Marinus van de Vrie, perceel 296 en het oostelijke deel van 297 (F-467) naar Quinten van de Vrie Jr. en perceel F-295 werd gekocht door de Kerk van Sinoutskerke. Adriaan van de Vrie verkreeg hierbij uitsluitend perceel E-257 van 77,70 are in de Noordhoek (84).

Zo rond 1910, na de dood van zijn schoonouders, kregen Quinten van de Vrie en zijn zoons Marinus, Quinten Jr. en Adriaan, nieuwe kansen om te gaan profiteren van een trendbreuk in het landgebruik. Deze had zich al aangediend in de 19^e eeuw, maar was door de grote crisis tot stilstand gekomen. Op bestaand bouwland werd de braak verminderd, waar mogelijk werd grasland gescheurd en omgezet in bouwland. Het hing allemaal samen met de opkomst van nieuwe gewassen als mangelwortelen en suikerbieten, mogelijk geworden door een aantal biologische en chemische innovaties op het gebied van grond- en hulpstoffen, zoals kunstmest, zaaizaad en nieuwe veevoedermiddelen. De omwenteling, die met recht een agrarische revolutie genoemd werd, bracht een ongekende stijging van de produktiviteit met zich mee.

4.2 Nieuwe kansen na de landbouwcrisis van 1878 – 1896

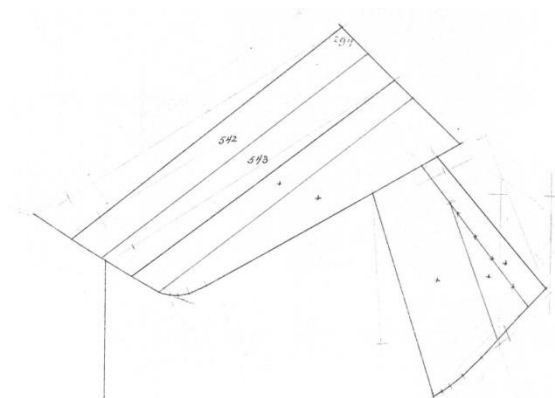
Deze trendbreuk werd ook voelbaar op Tôôhuus en omgeving, waar Quinten van de Vrie Jr. de dood van zijn grootmoeder in 1909 niet afwachtte, maar in 1908 al een nieuw huis bouwde op perceel F-296, toen nog eigendom van Dina Mol (zie hiervoor, de geschiedenis van perceel 296). In 1910 – 1912 werd het een smeltkroes van bruisende bouwactiviteiten met de afbraak en nieuwbouw van Tôôhuus, de grote boerenschuur plus bijgebouwen. Marinus van de Vrie vertrok na zijn huwelijk op 13 november 1913 naar Heinkenszand en had in de zomer zijn percelen bouwland in de Willem Wittenshoek F-292 en F-293 verkocht aan respectievelijk Dingenis en Adriaan van de Vrie (85). Maar wat gebeurde er met perceel F-294 ?

Dit perceel werd bij de verdeling van de nalatenschap van Dina Mol op een apart artikel nummer gezet onder de naam van Marinus van de Vrie "*en consorten*" (86). In 1910 vond een splitsing plaats van deze 79,20 are bouwland in F-542 (40,10 are) en F-543 (39,10 are) (zie figuur 13). Vervolgens vond bijschrijving plaats van F-542 onder artikel

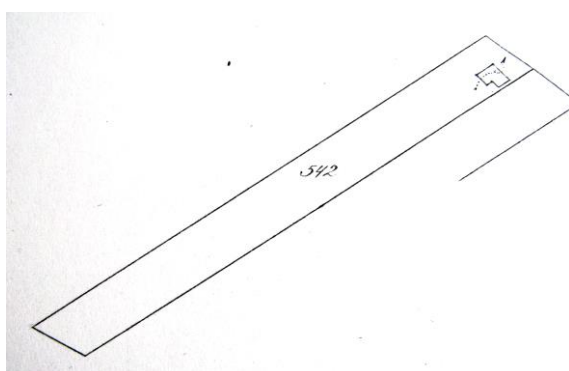
nummer 1240 van Marinus van de Vrie (87). Perceel F-543 wordt verkocht aan Quinten van Vrie Jr. In de zomer van 1913 verkoopt Marinus van de Vrie tenslotte perceel F-542 samen met F-293 aan Adriaan van de Vrie. Adriaan van de Vrie zette de nieuwbouwactiviteiten van de fam. van de Vrie verder voort, door op 27 september 1917 te trouwen met Maria Dekker en hiertoe in hetzelfde jaar een huis te bouwen op perceel F-542 (*"dj 1918, stichting"*) (85), de plaats van de latere boerderij aan de Baarsdorpseweg 1 (figuur 13).

Figuur 13. Splitsing en nieuwbouw op perceel F-294 in de Willem Wittenshoek

**Splitsing perceel 294 in perceel 542 en 543
(hulpkaart 43, april 1910)**

**Nieuwbouw op perceel 542 in 1917
(hulpkaart 58, november 1917)**

Wanneer Quinten van de Vrie Sr. en Pieterella Everse in de loop van 1920 kort na elkaar komen te overlijden, is er weer een verdeling van landerijen waarbij het opvalt dat Quinten Jr. naast de hofstede Tôôhuus, 77 % van de landerijen krijgt toegewezen. Blijkbaar waren er voldoende financiële middelen binnen de familie om de andere 6 kinderen te kunnen uitkopen. Van de 8 ha. eigen grond die Quinten van de Vrie Sr. bezat ging ruim 6 ha. naar Quinten Jr. en 2 ha. werd verdeeld onder de jongste kinderen (Benjamin, Jan). Adriaan van de Vrie bouwde na de dood van zijn vader gestaag verder aan de uitbouw van zijn huis op perceel F-542 tot een echte boerderij, wellicht mede ingegeven door de financiële ruimte die de erfenis hem bood. Zo bouwde hij in 1921 zijn eerste schuur, waarna het geheel geregistreerd wordt als *"huis, schuur, bouwland en erf"* (85). In 1921 koopt hij bovendien de percelen weiland D-151 en D-152 aan de Noordweg met het weging D-252 van Cornelis Vermue (88, 89) (zie figuur 14).

Figuur 14. Overzicht van het eigendom aan landerijen van Adriaan van de Vrie volgens artikel 1411

Lokalisering	Perceelnr.	Aard	Oppervlakte	Verkoper	Jaar
Kerkhoek	D-151	weiland	129,40	Cornelis Vermue	1921
Kerkhoek	D-152	weiland	39,10	Cornelis Vermue	1921
Kerkhoek	D-252	weiland	2,80	Cornelis Vermue	1921
Jan Verwellenhoek	E-214	weiland	79,90	Jan Joh.zn. Kloosterman	1922
Willem Wittenshoek	F-292	bouwland	81,80	Dingenis van de Vrie	1926
Willem Wittenshoek	F-391	watgang	1,49	Dingenis van de Vrie	1926
Noordhoek	E-257	bouwland	77,70	Dina Mol, wed. Everse	1910
Willem Wittenshoek	F-293	bouwland	47,10	Marinus van de Vrie	1913
Willem Wittenshoek	F-393	watgang	0,80	Marinus van de Vrie	1913
Willem Wittenshoek	F-542	huis, schuur, erf	40,10	Marinus van de Vrie	1913
		Totaal	500,19 are		

In 1922 koopt hij uit de boedel van Jan Kloosterman (90) een weiland (E-214) in de Jan Verwellenhoek en tenslotte in 1926 van zijn broer Dingenis (91) het vlakbij zijn boerderij liggende perceel F-292. Hiermee komt zijn areaal aan landbouwgrond op 5 ha. 19 ca. (figuur 14). De registratie van zijn bezittingen was aanvankelijk vrij gecompliceerd doordat ze verspreid waren over drie artikelnummers 1239, 1290 en 1411, allen op naam van Adriaan van de Vrie.

Onder artikel 1239 wordt in 1910 uitsluitend perceel E-257 geregistreerd uit de erfenis van zijn grootmoeder Dina Mol. Dit perceel wordt in 1917 bij vereniging van artikels overgebracht naar artikel 1290. Onder dit artikel waren in 1913 ook de percelen F-293, 393 en 542 ingeschreven, die hij toen overnam van zijn broer Marinus van de Vrie. Deze laatste 4 percelen worden tenslotte weer bij vereniging van artikels in 1928 overgebracht naar artikel 1411 (89). Artikelnummer 1411 was blijkbaar aangelegd in 1921 naar aanleiding van het overlijden van zijn ouders in 1920. In dit laatste artikelnummer wordt ook voor het eerst het adres B-14 vermeld.

4.3 Van eigenaar naar pachter in de crisistijd, 1929 – 1940

In deze periode brak de grote crisis van de jaren '30 uit, die zijn oorzaken vond in een overproductie in de landbouw en industrie in Amerika (92). De overproductie in de landbouw ontstond in de jaren '20 doordat Amerika tijdens de eerste wereldoorlog veel voedselhulp verleend had aan Europa. Toen Europa zelf zijn voedsel weer ging verbouwen, kwamen de Amerikaanse boeren met een geweldige overproductie te zitten waardoor de prijzen daalden. Dit zorgde voor enorme schulden die de plattelandsbanken en zelfs de grote banken niet konden opvangen, wat mede leidde tot de crisis. Ten onrechte dachten de boeren dat alleen een nog grotere productie hen uit de problemen kon helpen, aangezien men vanwege de lagere prijs meer moest produceren om hetzelfde te verdienen. Dit leidde echter tot nog meer overproductie, die werd verbrand of in zee gegooid terwijl velen honger leden, maar het voedsel niet konden betalen. Een tweede oorzaak lag in de industrie, waar dankzij de mechanisering in de jaren '20 de productie enorm toegenomen was. De lonen stegen echter niet mee omdat de vakbonden zwak waren en er veel immigranten uit arme delen van Europa kwamen die bereid waren voor weinig geld te werken. Door de lage lonen in de industrie, waar toen de meeste Amerikanen werkzaam waren, konden veel mensen de produkten die in fabrieken geproduceerd werden niet betalen, waardoor deze ook met overproductie te kampen hadden.

De jaren '20 was een periode van economische voorspoed en stijgende beurskoersen. In 1929 stagneerde de economische groei echter en vond er op de grootste aandelenbeurs ter wereld in New York, op dinsdag 22 oktober 1929 een beurskrach plaats, die de geschiedenis in zou gaan als "Zwarte Dinsdag". Het algemene optimisme van de jaren '20 maakte plaats voor een wijdverspreid pessimisme, mensen gingen minder uitgeven en bedrijven stelden hun investeringsplannen uit, waardoor de productie en de werkgelegenheid sterk afnamen. Hoewel toen nog sprake was van een normale recessie, verslechterde de situatie in de jaren daarna, waarin de productie en de beurskoersen verder afnamen van 350 in 1929 tot 50 in 1932. De productieafname ging gepaard met ontslagen, waardoor de werkloosheid opliep tot meer dan 20 % van de beroepsbevolking. Voor veel mensen betekende dit bittere armoede. Ook de banken raakten in de problemen doordat bedrijven en particulieren hun leningen niet meer konden terugbetalen.

De Nederlandse economie stortte niet direct in na de beurskrach op Wall Street. De aandelenkoersen op de Amsterdamse beurs daalden wel en de export en prijzen van landbouwprodukten eveneens. Maar omdat de consumptieve uitgaven en de overheidsinvesteringen nog flink stegen in 1930, leek de Nederlandse economie als geheel nog niet in zwaar weer te verkeren. Het tij zou keren in 1931. De andere landen, handelspartners van Nederland, hadden met het oog op de depressie in eigen land protectionistische muren opgebouwd, met het gevolg dat de Nederlandse export flink daalde. Terwijl de werkloosheid in eerdere jaren nog was afgenomen, nam deze in 1931 juist toe, evenals in de jaren daarna. Was er in 1929 nog sprake van 40.000 werklozen, in 1931 was dit aantal al opgelopen tot 144.000 en op het hoogtepunt van de crisis in 1935 – 1936 waren volgens de cijfers meer dan 500.000 mensen werkloos, bijna een kwart van de beroepsbevolking. In de meeste geïndustrialiseerde landen trok de economie vanaf 1933 alweer aan, maar het zou nog tot 1936 duren voordat Nederland het dieptepunt van de depressie bereikte. Andere landen hadden de economische situatie fors weten te verbeteren na devaluatie van hun valuta, omdat hiermee de export weer op gang kwam. Nederlandse produkten bleven te duur en pas toen de gulden gedevalueerd werd, kon de Nederlandse economie weer aansluiting vinden bij de internationale conjunctuur en kon de economie langzaam herstellen.

Adriaan van de Vrie en zijn broer Quinten Jr. van Tôôhuus trekken uit bovenstaande situatie verregaande consequenties. Allereerst verkoopt Quinten zijn boerderij Tôôhuus met de landerijen in 1935 aan Johannes Pilaar, onder de voorwaarde dat hij er als pachter kan blijven wonen en de landerijen blijven bewerken (93). Ook voor Adriaan van de Vrie was het door de crisistijd blijkbaar gunstiger om te pachten dan alles in eigendom te houden. In 1938 verkoopt hij zijn huis en boerderij met alle landerijen aan Cornelis en Marinus Uitterhoeve te Heinkenszand (94). Adriaan van de Vrie bleef als pachtboer op de boerderij op B-14 (Baarsdorpseweg 1) wonen en de landerijen bewerken. De Uitterhoeve's, die ieder voor de helft eigenaar werden van de 10 percelen van Adriaan van de Vrie,

hadden tot dan toe vanaf 1913 uitsluitend de percelen E-124, 125 en 126 in de Zuiderbijlhoek binnen de sectie Vrouweput onder Baarsdorp in eigendom. Adriaan van de Vrie heeft volgens overlevering (80), deze 3 percelen bouwland van totaal 1,5 ha. er ook bij gepacht. Na de overdracht van de pacht op zijn zoon Quinten Cornelis van de Vrie heeft deze de landerijen nog geruime tijd beboerd. De 3 percelen in de Zuiderbijlhoek lagen aanzienlijk hoger dan het omringende land en werden daarom in de volksmond d' Oôhe Vrôône genoemd. Quinten Cornelis van de Vrie blijft d'Oôhe Vrôône pachten, ook wanneer deze in 1971 bij een gemeentelijke herindeling overgedragen wordt aan de gemeente Goes. Zijn dochter Addie van de Vrie heeft in 1975 op d'Oôhe Vrôône de fundamenten van een landarbeidershuisje uitgegraven, mede naar aanleiding van de verkavelingen die toen plaatsvonden (95). Men vermoedde hier restanten van bebouwing omdat Quinten Cornelis van de Vrie hier regelmatig met de ploeg op funderingsresten stuitte. Na het uitgraven kwamen vrij zware fundamenten tevoorschijn aan de rand van een reeds in de 11^e eeuw opgevulde kreek. Oele sluit niet uit dat het fundament opgebouwd is uit eerder gebruikte baksteen, afkomstig van het gesloopte kasteel van Baarsdorp, dat vrij dicht in de buurt stond en begin 17^e eeuw gesloopt werd (96). Quinten Cornelis van de Vrie heeft tenslotte als laatste van de Vrie de boerderij op perceel F-294 aan de Baarsdorpseweg 1 in 1983 verlaten.

5. Samenvatting en conclusies

Noordweg 2 (perceel F-296)

De Willem Wittenshoek lag ten noorden van het Ganzengebied tussen de Grote Dijk en de Baarsdorpseweg. Deze kleine veldhoek (22 percelen, ruim 12 ha.) was in het zuiden begrensd door de Noordweg en in het noorden door de watergang. De belangrijkste motivatie om binnen de studie aan het Ganzengebied hier aandacht aan te besteden, was de ligging van 3 boerderijen in deze veldhoek, die met hun landerijen in het Ganzengebied hebben bijgedragen aan de geschiedenis hiervan.

Op het huidige adres Noordweg 2 treffen we al in de vroegste periode (1596 – 1624) een belangrijke boer binnen de heerlijkheid Sinoutskerke, Jan Jorissen. Met zijn aanzienlijk areaal van 73 Gemet 115 Roeden grond in gebruik zal hij op zijn *“Hoff ende Boogaert”*, naast boer, bijvoorbeeld als schepen op lokaal nivo toch een bepaalde maatschappelijke positie bekleed hebben. Binnen de Willem Wittenshoek had Jan Jorissen bijna 60 % van de grond in gebruik, in het Ganzengebied was dat in die periode met ruim 40 Gemet het grootste aandeel van alle boeren uit de omgeving. Door de wat hogere ligging van de Willem Wittenshoek op een secundaire kreekkrug zullen veel landerijen ingezet zijn voor akkerbouw, maar ook tuinbouw in de vorm van boomgaarden kwam daar al opvallend veel voor. Uit het feit dat Jan Jorissen in 1596 van de gebruikte grond ongeveer 20 % in eigendom had, zou men kunnen afleiden dat hij al een redelijk gesetelde boer moet zijn geweest. Hij moet bovendien geprofiteerd hebben van de bloei van de afzetgebieden voor agrarische produkten, de Zeeuwse en met name ook de Vlaamse steden. De economische ontwikkelingen zullen Jan Jorissen in de jaren die volgden flink geholpen hebben, hij had de wind in de rug.

Rond 1624, Jan Jorissen is dan wellicht al overleden nadat hij meer dan 25 jaar geboerd heeft op de hofstede, worden de boerderij en landerijen verkocht aan verschillende eigenaren en ook de pacht wordt opnieuw toegewezen. In 1638 zien we reeds het begin van de expansiedrang van een nog jonge Geert Diericxss van het tegenover de boerderij liggende Tôôhuus, die dan al percelen van het *“Hoff ende Boogaert”* in eigendom en gebruik neemt. Tussen 1652 – 1659 neemt Geert Diericxss de boerderij ook tijdelijk over en onder zijn leiding wordt het erf vergroot van 260 tot 310 Roeden. Zijn opvolger Marinis Piersse Verschuijle (1659 – 1687) was naast boer ook bestuurder van Sinoutskerke in de functie van schepen. Toch moet hij volgens bepaalde bronnen in deze 30 jaar onder een toenemende invloed gestaan hebben van de schout Geert Diericxs, zijn overbuurman. Het was ook het begin van een langdurige stagnatie en depressie, waaraan met name de agrarische sector leed door dalende graanprijzen en uiteindelijk ook produkten als vlees en zuivel. Bovendien drukten voortdurend stijgende belastingen (grondbelasting, polderlasten) zwaar op het bedrijf en was dit wellicht mede door het nog zeer beperkte areaal grond bij de boerderij (13 Gemeten), niet langer levensvatbaar. In 1714 wordt de boerderij verkocht aan Gerard Dircxsse Jr., die de tegenover liggende hofstede Tôôhuus van zijn grootvader Geert Diericxss geërfd had. Wellicht is hij ook kort hierna onder de slopershamer gevallen. De crisis situatie in de landbouw is hier ongetwijfeld mede debet aan geweest.

Pas 200 jaar later werd er in 1908 door Quinten van de Vrie Jr. op dezelfde plaats in de Willem Wittenshoek weer een huis gebouwd. Hij zou dit in de jaren daarna uitbouwen tot een boerderij met huis, schuur, varkenshok, bouwland en erf. Quinten van de Vrie Jr. verkoopt de boerderij in de Willem Wittenshoek in 1921 in verband met de opvolging van zijn vader op Tôôhuus. De laatste boer op deze historische lokatie in de Willem Wittenshoek, Jan Willem Minnaard, heeft hier de afgelopen 40 jaar een melkveehouderij en akkerbouwbedrijf geleid en is de huidige bewoner van de boerderij aan de Noordweg 2.

Grote Dijk 1 (perceel F-313)

In de hoek van de Grote Dijk en de Noordweg treffen we pas in 1661 in de bronnen het eerste concrete bewijs van bewoning. Op het *“lanthouffken met sijn gevolge”*, eigendom van de Armen van Sinoutskerke, boert dan Pieter Croocq, die het in erfpacht heeft voor 5 schellingen per jaar. Hij heeft dan naast een boerderij en erf, een stukje bos en 130 Roeden boomgaard in pacht van de Armen van Sinoutskerke. Dat de voorgangers van Pieter Croocq ook pachtboeren waren op de boerderij aan de Grote Dijk, is aannemelijk te maken uit de overeenkomst van een aantal gepachte landerijen in het Ganzengebied.

Vanaf 1661 treffen we een hele reeks opvolgende eigenaren of erfpachters van het hofje, waaronder Cornelis Laurisse Traas (1699 – 1719), die er 20 jaar blijft boeren voor nog steeds 5 schellingen per jaar. Cornelis Traas kocht de boerderij voor £ 62 en sloot hiervoor een hypotheek af van dezelfde som, waarop hij £ 4 per jaar moest aflossen. Ook moesten zijn twee broers in deze crisistijd als borgen optreden, de prijzen in de landbouwsektor

daalden immers voortdurend, dus was het een risicovolle onderneming. Cornelis Traas bleef echter een ondernemende boer en slaagt erin om het totaalbedrag van £ 62 in 15 jaar af te lossen. Wanneer het 5 jaar later in 1719 verkocht wordt, zit men al vele jaren in een dalende waarde trend voor het boerderijtje. Zo wordt het hoeffe in 1731 overgedragen voor £ 34, ruim 50 % van het bedrag wat Cornelis Traas ervoor betaald had.

Langzaam maar zeker naderen we hier ook het dieptepunt van de 100 jaar durende depressie in de landbouw, waaraan blijkbaar naast de waardering van de landerijen, ook de waarde van de boerderijen onderhevig was. Bij de overdracht van de boerderij in 1760 aan Claas Cornelisse Duyvewaart zien we dat de seculaire trend van dalende verkoopprijzen met een opbrengst van £ 55 wordt doorbroken. Claas Duyvewaart boerde goed op het hoeffe onderaan de Grote Dijk, wat ook af te leiden is uit de voortdurende aankopen van landerijen binnen Sinoutskerke en Baarsdorp. Wanneer het in 1776 verkocht wordt voor £ 128 kan men nog steeds spreken van een prijsexplosie.

We kunnen hieruit concluderen dat parrallel aan de prijsontwikkeling van landbouwproducten, eind 17^e eeuw ook een regelmatige daling van de waarde van deze boerderij inzette, tot deze omstreeks 1740 – 1750 een minimum bereikt dat ongeveer 60 % lager ligt dan in 1693. Rond 1750 zette de groei van de bevolking weer in en parrallel met de sterk oplopende graan-, pacht- en grondprijzen, liep ook de waarde van de boerderij aan de Grote Dijk in de 50 jaar daarna weer sterk omhoog.

In de kadastrale periode wordt het hoeffe gedurende ruim 60 jaar geëxploiteerd door de schaapherder Adriaan Noels en zijn kinderen (1828 – 1892). Zijn zoon, schoonzoon en dochter besluiten wellicht onder druk van de grote 19^e eeuwse crisis in de landbouw (1878 – 1896), om te emigreren naar Noord-Amerika. Hoewel in de overlopers tot 1856 vermeld wordt dat het eigendom van de boerderij met erf toebehoort aan *“Adriaan Noels, erfpacht van de armen alhier”*, zijn op grond van de eerste kadastrale registratie (1832) het huis & erf plus omringende percelen het onbelast eigendom van Adriaan Noels. Vanaf 1892 wordt de boerderij verder uitgebreid met losstaande gebouwen door de fam. Drijdijk. Deze blijven eigenaar tot 1956, maar besluiten tot verpachting vanaf 1938 aan Willem de Baar. Ook onder de opvolgende eigenaren Marinus Polderdijk (1956 – 1962) en Jacobus en Pieter van 't Westeinde (1962 – 1981) bleef Willem de Baar pachter van de boerderij aan de Grote Dijk.

Baarsdorpseweg 1 (perceel F-294)

Uitkijkend over de tarwe- of aardappelvelden van de Noordhoek, zag men deze boerderij al van grote afstand liggen. Markant stond hij daar al bijna 100 jaar tegen het decor van een rij populieren. Maar ook hier heeft de tijd zijn werk gedaan, in 2012 was het silhouet van de statige rij populieren plotseling verdwenen omdat zij bij eventuele herfststormen een te groot gevaar vormden voor de boerderij.

Nieuwbouw op perceel F-294 vond pas plaats in het begin van de 20^e eeuw, na de grote 19^e eeuwse crisis, in de periode waarin de agrarische revolutie zich voltrok, een periode van grote veranderingen, van vernieuwingen en innovaties. Adriaan van de Vrie, een broer van Quinten van de Vrie Jr., zette in 1918 de nieuwbouw activiteiten van de fam. van de Vrie verder voort en bouwde in datzelfde jaar een huis op de plaats van de latere boerderij aan de Baarsdorpseweg.

Na de dood van zijn ouders in 1920 bouwde Adriaan van de Vrie gestaag verder aan de uitbouw van zijn huis tot een echte boerderij, wellicht ingegeven door de financiële ruimte die de erfenis hem bood. Zo bouwde hij in 1921 zijn eerste schuur en koopt hij enkele percelen grond aan. Waren de jaren 1920 nog een periode van economische voorspoed, in de jaren 1930 zou het tij volledig keren en Nederland in een diepe crisis storten. Adriaan van de Vrie trekt hieruit verregaande consequenties. In 1938 verkoopt hij zijn huis en boerderij met alle landerijen aan Cornelis en Marinus Uitterhoeve te Heinkenszand, onder de clause dat hij als pachtboer op de boerderij kon blijven wonen en de landerijen blijven exploiteren. Adriaan van Vrie's zoon Quinten Cornelis van de Vrie, kreeg de pacht van de boerderij en landerijen van zijn vader overgedragen en heeft tenslotte als laatste van de Vrie de boerderij op perceel F-294 aan de Baarsdorpseweg in 1983 verlaten.

Bronnen en noten

1. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, folio 19v, 12-06-1662
2. Overloper Willem Wittenshoek 1596, volgnummer 21
3. Geregistreerd onder volgnummer 23 als *“Neelken, Jan Joris dochter”*.
4. Perceel 299 wordt in de overloper ook aangeduid als liggende *“oost aen 't wegelinck”*.
5. Overloper Willem Wittenshoek 1624, volgnummers 20, 21
6. Dit zijn tussen 1624 en 1680 voor de percelen 297 (deel van 1 Gemet 81 Roeden), 293 en 292 achtereenvolgens Jan Pierss opt Hoochuys, Pieter Lievense, Joos Marcusse en Jacob Pieterse de Coningh
7. Zie de wijziging van de oppervlakte gegevens in de overlopers van 1652 en 1659, volgnummers 20 en 21
8. Hij neemt tussen 1659 en 1666 de pacht over van Meeus Pierss Wed. , de 2 percelen blijven dan eigendom van Jacob Schelstrate
9. RAZE 3501, folio 26, 4 juli 1663, bij de overdracht van het eigendom in 1663 van Gillis Seijs Capelrie naar Cornelis van Oosten, blijft Marijnus Piersse Verschuijle baander voor 30 schellingen per Gemet
10. RAZE 3501, folio 74v, 25 december 1687, Marijnus Piersse Verschuijle levert aan Geeraert Diericxs *“een huijs met sijn gevolch binnen de heerlijkheyt van deser prochie op 1 Gemet 10 Roeden eijgen Hof & Boogaert en dat voor de som van 300 gulden die den voornoemde Marijnus Piersse Verschuijle schuldich was aen Geeraert Diericxs”*
11. Zie hoofdstuk 4.3.2, ontwikkeling oude landbouw, periode 1650 – 1750, blz. 15
12. Gedoeld wordt op 15 Gemet 235 Roeden gebruikte grond, waar Jan Jorissen in 1596 er 73 Gemet had
13. RAZE 3501, folio 75v, 28 februari 1688, bij de overdracht van een *“huijs met sijn gevolch, gelegen binnen de heerlijkheid van deser Prochie in Willem Wittenshoek op 1 Gemet 10 Roeden eijgen erve, sijnde Hof & Boomgaert”* blijkt dat de koper maar een beperkte kredietwaardigheid heeft, want hij heeft ook nog *“tot sijne laste een Capijtael van 16 £ Vls loopende op Intrest tegen de 16^e penning”*, wat een forse rente was. Om de rente en aflossing te garanderen, moet er dan ook iemand borg staan voor de betalingen van Lindert Heindricxs (*“borge voor de vijf eerste Jaer paeije”*)
14. RAZE 3501, folio 96, 18 december 1694, Lindert Heindricx (van Oosten) levert aan dhr. Cornelis Blaubeen een hoejfe in Willem Wittenshoek met 1 Gemet 10 Roeden eigen erf voor £ 25
15. Volgens de overlopers van 1702 en 1709 wordt *“Cornelis Blaubeen's Hoeve & Boogaert”* gepacht door Lindert Heijndricx van Oosten
16. RAZE 3501, folio 141v, 14 oktober 1713, Cornelis Blaubeen levert het hoejfe van Leendert Heindrixse Decker aan Heindrik Leenderse Decker, staande in Willem Wittenshoek met 1 Gemet 10 Roeden eigen erf, hof en boomgaard. Aanvankelijk staat er als verkoper boven de akte Leendert Heindrixsse Decker, maar dit wordt gecorrigeerd naar *“Cornelis Blaubeen, het huijs van Leendert Heindrixsse Decker”*. Ook het begin van de akte *“Leendert Heijndrixsse Decker leverde aan sijn soon Heindrik Leendertse Decker”* wordt hierop gecorrigeerd
17. RAZE 3501, folio 145, 16 juni 1714, Heijnderick Leendersse Decker levert aan Geert Dirxse een hoejfe met zijn gevolg in Willem Wittenshoek op 1 Gemet 10 Roeden eigen erf, hof en boomgaard voor £ 25
18. Zie hoofdstuk 3, de geschiedenis van Tôôhuus, Gerard Dirkse Jr., een succesvolle boer in crisistijd, 1689 – 1744, blz. 31
19. RAZE 3501, folio 156v, 17 januari 1720, Cornelis en Gillis Hoogerheijde leveren aan schout Geeraerd Dierkse, *“alles volgens seggen van de schepenen”*, 1 Gemet 280 Roeden zaailand, oost de Heerenweg, zuid (perceel 296, 297) en west (perceel 298) de koper, noord David van der Nisse (perceel 294)
20. RAZE 3501, folio 166, 10 december 1727, Gillis Cornelisse van der Nisse, heer van Nisse, levert aan Cornelis Dierkse Remstee voor rekening van de wees van schout Geeraerd Dierkse in Willem Wittenshoek 2 Gemet 3 Roeden zaailand. Samen met perceel 151 (3 Gemet 72 Roeden) in de Kerkhoek brengt het geheel van 5 Gemet 75 Roeden, £ 100 Vls op, wat ruimschoots boven de marktprijs was voor die tijd
21. RAZE 3501, folio 168, 7 september 1728, Marinus Soetebier, procuratie hebbend van juffr. Cornelia Nagtegael, leverde aan Cornelis Remstee, namens de wees van Geeraerd Dierkse, 1 Gemet 81 Roeden zaailand in Willem Wittenshoek voor £ 15.10, dit is ongeveer £ 12 per Gemet en ligt dicht bij de toen geldende marktprijzen.
22. Zie hoofdstuk 3, de geschiedenis van Tôôhuus, Adriaan Everse en verdere nakomelingen, 1814 – 1865, blz. 49
23. Zie bijlage 2, opvolgende eigenaren percelen F-292 tot 313 (Willem Wittenshoek) over de periode 1832 – 1981

24. Kadastrale leggers, serie 2, in artikel nr. 556 op naam van Marinus Everse, landbouwer te Sinoutskerke, later veranderd in wed. Dina Mol, vindt onder volgnummer 17, perceel 296, bouwland (95,2 are) een wijziging plaats ("dj 1909, stichting"), onder volgnummer 29 treffen we perceel 296 (95,2 are) weer aan als "huis en bouwland". Achter volgnummer 29 staat de splitsing in 1909 vermeld, waarbij perceel 540 (75,30 are) als bouwland geregistreerd wordt onder volgnummer 556-30 en perceel 541 (19,90 are) verkocht wordt aan Quinten van de Vrie Jr. (art. nr. 1223-1)
25. Kadastrale leggers, serie 2, vanuit artikel nr. 556 van de overleden wed. Dina Mol volgt in dj 1911 (operationeel jaar 1909) de verkoop van perceel 540 en overschrijving naar artikel 1223, zie volgnummer 30. In artikel nr. 1223 van Quinten van de Vrie vinden we onder de volgnummers 3 en 5 de percelen 540 en 541 weer terug, waar achter vermeld wordt dat in dj 1913 "vereniging en bijbouw" plaats vindt.
26. Volgens hulpkaart 8 werd perceel 297 van 122,5 are reeds gesplitst op 16 juni 1842 in een westelijk deel, perceel 466 van 71,54 are, eigendom van Gerard Rapholm Harinck en een oostelijk deel, perceel 297 van 50,96 are en eigendom van Christiaan Maat
27. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1123, Cecilia Johanna en Cornelia Petronella Lenshoek, minderjarigen te Rotterdam, zij hadden vanaf 1903 ongeveer 10 ha grond binnen 's-Heer Abtskerke
28. Hulpkaart sectie F, nummer 62, november 1919 (vergroting schuur) en nummer 66, mei 1921 (bijbouw varkenshok)
29. Bevolkingsregister Sinoutskerke, 1910 – 1940, huisnummer B-13, blz. 129
30. Kadastrale Leggers, Serie 3, Artikel 1435, volgnummer 1, overdracht van F-467, bouwland (50,96 are) in de Willem Wittenshoek
31. Bevolkingsregister Sinoutskerke, 1910 – 1940, huisnummer B-13, blz. 8
32. Kadastrale Leggers, Serie 3, Artikel 1435, volgnummer 2, het huis, schuur, erf en bouwland wordt in dj 1927 als huis, schuur en erf overgebracht naar volgnummer 3 onder hetzelfde perceelnummer F-553 en met dezelfde oppervlakte van 95,20 are
33. Bevolkingsregister Sinoutskerke, 1910 – 1940, huisnummer B-13, blz. 82
34. Kadastrale Leggers, Serie 3, artikel 1622, volgnummers 1 en 2
35. Kadastrale Leggers, Serie 3, artikel 2081, volgnummers 1 t/m 3
36. RAZE 3501, folio 11, 29 januari 1661
37. Overloper Willem Wittenshoek 1659, zie ook de bijlagen, tabel 68
38. RAZE 3501, folio 21, 13 januari 1663, in deze akte staat dat Adriaen Joossen Tant, *"dewelcke heeft opgedragen aen de armmeesters deser Parochie, ten profijte van de armen, de baten van sijn houfke daer hij tegenwoordich op woont en gelegen binnen deser Parochie in Willem Wittenshoek op 150 Roeden erfpacht, aencomende den armen deser Parochie"*.
39. RAZE 3501, folio 69, 17-4-1683, waarschijnlijk was de weduwe van Adriaen Jansse kort hiervoor overleden en *"Compareerde voor schepenen Marijnus Jansse Valcke en Pieter Robrechtse als armmeesters deser Prochie en hebben in dese qualiteijt van wegen den armen geleverd aen Jan Marijnisse Leeuwenburch een huijs met sijn gevolch, al dat daer aen aert en nagelvast is, gestae binnen de heerlijkheijt van deser Prochie, in de buierte genoemt Tijshouck op een half gemet erfpacht van 5 schellingen 's jaers. Met dit huijs sal volgen over in pacht omtrent 3 gemeten soo weije als saeijlant waervan de cooper op de weije sal come van stonden opt gebruijck en 204 Roeden saeijlant gelegen ten deele in Sijnoutskercke en ten deele in der Nisse sal den cooper op come nae 't rooven van note en noch 214 Roeden (perceel 81) gelegen in den hoek Voortijshoek, sal den cooper op come nae Caterijna 1684, den cooper sal tot sijnen laste hebben een capijtael van £ 16 's jaers, loope op intrest, aencome dhr. Cornelis Kelle, den coop is £ 36 10 schellingen, te betalen gereet ter leverijnghe £ 4 en een jaer daer nae £ 3 en soo voort alle Jaeren tot de volle betaling toe"*.
40. RAZE 3501, folio 69v, 2 juni 1683, de transportakte is volledig vergelijkbaar met de vorige, eraan toegevoegd is *"Bastiaen Pieterse Borger heeft alhier voor Schepenen beloofd het selve huijs altijd te onderhouden en te repareren bequaem, tot een woonhuijs daer vore als oock voor de 9 eerste Jaer paeije, hebbe Johan Leeuwenberch en Jacobus Burger haer selve verobligeert tot borgen elck, borgen als principael en eijgen schuldenaer"*.
41. RAZE 3501, folio 74, 11 december 1687, *"Compareerde voor schepenen Jacobus Burger als voogt van de kinderen van Bastiaen Pieterse Burger met toestae van Schout & Schepenen van Sijnoutskerke en heeft in dier qualiteijt naer drie Sondaagsche geboden geleverd aen Jan Cornelisse een stuck saeijlant"*

- groot 1 Gemet 10 Roeden gelegen binnen dese Prochie in Willem Wittenshouck, BDG oost Geeraert Diericxss, zuijt den Heerenwech, west den Nisse Watergank, noort den Armen alhier, den coop is £ 17. 10 schellingen contant*”. De Nisse Watergang liep onderlangs de Grote Dijk tot perceel 311, waar hij langs de noordkant het land insprong. Vervolgens liep hij langs de oostkant van de boomgaard en het erf van de boerderij naar het zuiden tot aan de Noordweg, waarlangs hij naar het oosten liep.
42. RAZE 3501, folio 92v, 14 februari 1693, geregistreerd staat dat *“Adriaan Jacobsse van der Welle leverde met den vollen Regt van deser Vierschare aan Jan Heindrixsse Pover een houffe met den gevolge van dien, staande in Willem Wittenshoek op 0 Gemet 117 Roeden erve zijnde erfpagt van den Armen alhier om 5 schellingen 's jaars, en volgt daar annex in pagte 0 Gemet 130 Roeden jongen boomgaard om 23 schellingen per Gemet en noch 100 Roeden weyde daar aan om 19 schellingen per Gemet, beide cortens gelt voor soodanigen tijt als 't selve gepagt is, den cooper moet tot sijnen costen nemen een Capitael van £ 16 Vls aancomende dhr. Cornelis Kelle tot Goes, bovendien is de coop samen nogh £ 78 Vls, te betalen contant”*
 43. RAZE 3501, folio 101, 4 februari 1696, Jan Paulusse de Jonge levert aan Adriaan Anthonisse Braber een hoefje in de Willem Wittenshoek op 117 Roeden erf voor £ 70
 44. RAZE 3501, folio 108v, 26 maart 1699, Adriaan Anthonisse Braber levert aan Cornelis Laurisse Traas een huis aan de Grote Dijk op 117 Roeden grond van de Armen alhier, met diverse gepachte landerijen voor £ 62. In de marge staat dat op 15 mei 1714 het laatste bedrag afgelost is.
 45. Zie de bijlagen, tabel 57B
 46. RAZE 3501, folio 154, 22 april 1719
 47. Overloper 1723, Jacomintie Heerentals als eigenaar
 48. RAZE 3501, folio 154, 22 april 1719, geregistreerd wordt eerst dat *“met coop sal volgen 225 Roeden off daer omtrent eijge erve, zijnde bezaeid met tarwe”* en vervolgens staat er tussen haakjes achter *“nota : het gesegde eerste is groot volgens de jongste overlooper 273 Roeden, b.d.g. oost wegelijk van Harman Hendrikse Hagda, zuijd en west de weesen van Marinis Dirxsse, noord den weg”*
 49. RAZE 3501, folio 172, 30 september 1729, Antonij Vroone levert aan David Adriaanse een hoefje met 1 Gemet erve staande aan de Grote Dijk, oost schout Foort Janse Banijng, zuid de Herenweg, west de dijk, noord de kerk alhier, voor £ 47 Vls.
 50. RAZE 3501, folio 173v, 8 juni 1731, David Adriaanse levert aan Jacobus Verschuijle een hoefje in de Willem Wittenshoek onder de Grote Dijk *“met soodanige vrije erve en erfpagt landen als den verkoper al voren ten sijnen naam en aen het hoeftie heeft gebaand en de gehad”*, BDG oost Foort Janse Banijng, zuid de Herenweg, west de dijk, noord dhr. Lasable (Lesaffte), voor £ 34.
 51. Zie hoofdstuk 1, paragraaf 4.5.2, de invloed van de seculaire trend op de ontwikkeling van de grondprijzen te Sinoutskerke in de periode 1660 – 1800
 52. RAZE 3502, folio 23v, 18 mei 1743, de *“Geregtsbode”* van Sinoutskerke levert aan Jan Hendrikse Cusee een *“seker Hoefitie met omtrent 1 Gemet erve, alsmede 117 Roeden erfpagt, aancomende den Armen van Sijnoutskerke, gelegen onder de Heerlijkheit van Sijnoutskerke en aldaar in Willem Wittenshoek, aan den Grooten Dijk, B.D.G. oost dhr. Borgemeester mr. Adriaan Ysebrée, west den Dijk, zuijt den Heeren Wegt en noort Jacobus Bruijnooge gaande land, te besitten met soodanige regten, servituijten en vrijheeden als voor deesen gebruikt en de beseten is geweest, de coop is eeene somma van £ 32 – 5 – 0 Vlaems, waarvan volgens quitte van Schout Pieter F. Le Saffre de cooppenningen zijn voldaan den 14 maart 1739. Den cooper al bereijds op 't gebruik zijnde, volgt hem al wat aard en nagelvast is, den wegleveraer in zijne qualiteijt toebehoorende, en heeft ten sijnen laste den 80ste penning, den 100ste penning met ende over den Jare 1739 en soo vervolgens, voorts alle regtelijke onkosten tot 't doen van desen transporte inclus. Aldus gedaan en gepasseert ter presentie van mr. Cornelis Fortse en Pieter Harthoorn, schepenen deses”*.
 53. RAZE 3502, folio 26v, 3 april 1744, er wordt in deze akte nog enige verdere detaillering aangebracht in de registratie van de bij het boerderijtje beschikbare grond, met *“Seker Hoefitie met 117 Roeden erve (perceel 312, 313), zijnde erfpagt aancomende den Armen alhier en waarvan den voornoemden Armen jaarlijks hebben moet 5 Schellingen den hoop, gelegen in Willem Wittenshoek, nog daar annex 130 Roeden zijnde Boomgaard (perceel 311)”*.
 54. RAZE 3502, folio 71, 1 augustus 1760

55. RAZE 3503, folio 10v, 23 oktober 1760, bij het afsluiten van lening wordt als onderpand expliciet het boerderijtje in de Willem Wittenshoek genoemd
56. RAZE 3502, folio 87, 18 maart 1768
57. RAZE 3502, folio 95v, 19 januari 1776, hierbij levert H.P. van Steveninck als executeur in de nagelaten boedel van Claas Duyvewaart aan Janis Raven, een *“hoeffe leggende in Wullem Wittenshoek met 117 Roeden erve daar aan daar 't hoeffe op staat, sijnde erfpagt aancomende den Armen van Sinoutskerke waarvan 's jaarlijks moet betaald worden 5 schellingen 3 groten 's jaars ten profijte van gemelden Armen, BDG oost den vercooper, zuyt de weg, west den dijk, noort den Armen alhier, nog aldaar 1 Gemet 10 Roeden weije, BDG oost Cornelis van Damme, zuyt de weg, west den Erfpagt, noort 't scheyt van ambagt, de coop is met de Weijen onder Baarsdorp den hoop £ 250 Vls”*.
58. RAZE 3502, folio 116, 30 december 1790, Janis Raven draagt dan het hoeffe in Willem Wittenshoek over aan Marinis Wiskerke, met 117 Roeden erf, *“staande op 't hoeffe een erfpagt van 5 schellingen 3 groten 's jaars ten profijte van den armen van Sinoutskerke, nog aldaar 1 Gemet 10 Roeden weye (perceel 310), BDG oost Cornelis van Damme's Wed., zuyt de weg, west den dijk, noort den armen alhier, nog aldaar onder Baarsdorp in Verlijdenhoek weye 4 Gemet 33 Roeden, nog aldaar 279 Roeden, de coop is £ 350 Vls den hoop”*.
59. De waarde van de boerderij is ingeschat door de koopprijs te verminderen met het produkt van de grootte van de weilanden (1 gemet 10 Roeden = perceel 310, 4 Gemet 33 Roeden en 279 Roeden is totaal 6 Gemeten 22 Roeden) en de gemiddelde grondprijs van het betreffende jaar (zie figuur 9, hoofdstuk 1, 4.5.2, Grondprijzen te Sinoutskerke), resp. £ 20 (1776) en £ 32 (1790). Immers het erf van 117 Roeden (perceel 312, 313) en de naastliggende boomgaard van 130 Roeden (perceel 311) waren altijd in erfpacht of pacht van de armen van Sinoutskerke. De totale verkoopprijzen van £ 250 en £ 350 dienen dan vermindert te worden met resp. £ 122 en £ 195, waarmee de waarde van de boerderij op resp. £ 128 en £ 155 komt.
60. RAZE 3502, folio 128v, 18 december 1800
61. Priester, 82 – 83
62. Overloper 1807, de percelen 312, 313 komen overeen met het in de overloper genoemde perceel van 117 Roeden, perceel 310 met 1 Gemet 10 Roeden en perceel 311 met 130 Roeden
63. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1811, Janus Grote, dagloner, en Adriana Kosten met hun kinderen Pieter, Johanna en Cornelis, worden ingeschreven op B-12
64. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1813, Cornelis Wiskerke, landbouwer, en Adriana Lokerse staan samen met Pieternella Geus, dienstmeid en Abraham Toutenhoofd, burgemeester, ingeschreven op B-12
65. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1815, het huis is inmiddels vernummerd naar 28-B, als eerstgenoemde gezin treffen we aan Jan Hoekman, arbeider en Josina de Boot met hun 3 kinderen Andries, Willem en Antonie, die bij hun inschrijving 1 jaar in de gemeente wonen en waarvan Antonie Hoekman op 2 oktober 1816 in het huis 28-B op Sinoutskerke wordt geboren
66. Overlopers Sinoutskerke, Willem Wittenshoek, 1814, als eigenaar van het perceel van 117 Roeden (perceel 312, 313) wordt genoemd Adriaan Onderdijk, erfpacht van de Armen alhier, ook het perceel van 1 Gemet 10 Roeden (perceel 310) staat op naam van Adriaan Onderdijk
67. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1815, als opvolgende bewoner van 28-B staat Pieter van Eijkeren, arbeider, ingeschreven (*“met 1 mei 1818 ingekomen”*), samen met zijn vrouw Maria Knuijt, hun 3 kinderen Martina, Johanna en Klazina Knuijt en een dienstmeid Sara Schippers
68. Overlopers Sinoutskerke, Willem Wittenshoek, 1821, dat de bewoner Pieter van Eijkeren, ook de eigenaar is van de boerderij op perceel 312, 313 blijkt uit de registratie in deze overloper uit 1821
69. Overloper Sinoutskerke, Willem Wittenshoek, 1828, hierin worden zowel het perceel van 117 Roeden (312, 313) als het perceel van 1 Gemet 10 Roeden (310) aangemerkt als eigendom van *“Adriaan Noels, erfpacht van de Armen alhier”*.
70. Bevolkingsregister Sinoutskerke 1829, 1826 – 1839, 1830 – 1840, 1843 – 1850, 1861 – 1869, 1869 – 1887, in 1829 staan Adriaan Noels, schaapherder, en Anthonia de Koning ingeschreven op inmiddels B-13. Bij de daaropvolgende inschrijvingen vinden we ook hun 7 kinderen, waarvan er 2 jong overlijden. Ook 2 knechts, Adriaan van den Dorpel en Cornelis Rozendaal, wonen dan nog bij hun in. In 1861, het huisnummer is dan nr. 41 geworden, wonen alleen de kinderen Marinus en Sara Pieternella Noels nog thuis. In 1877 komt hun moeder Anthonia de Koning te overlijden en in 1882 ook hun vader Adriaan Noels. In mei 1884 trouwt de dochter Sara Pieternella Noels met Pieter de Kraker, die samen met zijn dochter Prijntje de Kraker zijn

- intrek neemt in de boerderij, van waaruit zij allen, inclusief haar broer Marinus Noels, in 1892 zouden emigreren naar Noord-Amerika
71. Kadaster Sinoutskerke, OAT Sectie F, de perceelnummers 309 (bouwland, 35,80 are), 310 (bouwland, 41 are), 311 (boomgaard, 20 are), 312 (bosch, 3,80 are) en 313 (huis & erf, 8,50 are) zijn dan eigendom van Adriaan Noels, arbeider te Sinoutskerke
 72. Kadaster Sinoutskerke, Sectie F, hulpkaart nr. 3, Willem Wittenshoek, 30 september 1837
 73. Kadastrale Leggers, Serie 2, Artikel 857, ten name van Marinus Noels, landbouwer te 's-Heer Abtskerke
 74. Kadaster Sinoutskerke, Sectie F, hulpkaart nr. 26, Willem Wittenshoek, augustus 1886, kadastrale leggers, serie 2, artikel 906 t.n.v. Pieter de Kraker
 75. Bevolkingsregister Sinoutskerke, 1887 – 1910, kadastrale leggers serie 2, artikel nr. 980 t.n.v. Hubregt Drijdijk
 76. Kadastrale Leggers, Serie 3, Artikel 1456 t.n.v. Jacob Drijdijk, Hubrecht Drijdijk, Pieterella Drijdijk en Johannes Drijdijk, ieder voor ¼ deel, allen landbouwer te 's-Heer Abtskerke op B-17, de inschrijving van ruim 4,5 ha. grond vindt plaats in 1923
 77. Kadastrale Leggers, Serie 3, Artikel 1710 t.n.v. Jacob, Johannes en Pieterella Drijdijk ieder voor 1/3 deel, zonder beroep, woonplaats Heinkenszand, later te Lewedorp, Parrallelweg 1
 78. Bevolkingsregister Sinoutskerke, 1910 – 1940, als opvolgende bewoners van de fam. Drijdijk worden per 11 april 1938 geregistreerd Willem de Baar, landbouwer en Jobina de Winter met hun dochter Cornelia Adriana de Baar
 79. Kadastrale Leggers, Serie 3, Artikel Kadastrale Leggers, Serie 3, Artikel nr. 1944 (Marinus Polderdijk), 1736 (Jacobus & Pieter van 't Westeinde), 2321 (Pieter Cornelis en Josephina Anna Maria Gerarda van 't Westeinde) en 2407 (Pieter Cornelis van 't Westeinde), zie verder ook de bijlage opvolgende eigenaren Willem Wittenshoek, 1832 – 1981
 80. Addie van de Vrie, persoonlijke correspondentie
 81. Zie hoofdstuk 3, de geschiedenis van Tôôdhuus, Marinus Everse, de 3^e generatie, 1865 – 1909, blz. 55
 82. Bevolkingsregisters Sinoutskerke, 1869 – 1887, huisnummer 40
 83. Johannis Pilaar, notaris te Goes, Koopdag 6 augustus 1909, akte 2594
 84. Kadastrale leggers, serie 2, artikel 1239, Adriaan van de Vrie, boerenknecht, 's-Heer Abtskerke
 85. Kadastrale leggers, serie 2, artikel 1290, Adriaan van de Vrie, landbouwer, 's-Heer Abtskerke, hij breidde zijn boerderij in de periode 1917 – 1921 in een aantal stappen uit na de bouw van zijn huis op perceel F-542 (*"dj 1918, stichting huis en bouwland"*, volgnummer 5). In 1917 – 1918 vond weer een uitbreiding plaats (*"dj 1918, stichting huis, bouwland en erf"*, volgnummer 6) tot in 1921 de definitieve doorbraak kwam met de uitbreiding tot de huidige boerderij (*"dj 1922, stichting huis, schuur, bouwland en erf"*, volgnummer 7).
 86. Kadastrale leggers, serie 2, artikel 1241, Marinus Quintenzoon van de Vrie en consorten, boerenknecht, 's-Heer Abtskerke
 87. Kadastrale leggers, serie 2, artikel 1240, Marinus van de Vrie, boerenknecht, 's-Heer Abtskerke
 88. Kadastrale leggers, serie 2, artikel 1082, Cornelis Vermue, landbouwer te Waarde en Nieuwdorp
 89. Kadastrale Leggers, Serie 3, artikel nr. 1411, Adriaan van de Vrie, landbouwer, Sinoutskerke ('s-Heer Abtskerke), huisnummer B-14
 90. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1335, Jan Kloosterman, landbouwer, Sinoutskerke (Noordweg 3)
 91. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1291, Dingenis van de Vrie Quintenzoon, landbouwer, 's-Heer Abtskerke
 92. Commissie van Oostrom, Canon van Nederland, thema 37, de crisisjaren 1929 – 1940, een samenleving in depressie (2006)
 93. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1276, Johannis Pilaar, oud-notaris en rentmeester, aanvankelijk Nieuwstraat 59, later Beestenmarkt 4 te Goes
 94. Kadastrale Leggers, Serie 2, artikel nr. 1272, Cornelis Uitterhoeve, landbouwer, A-105, Heinkenszand, later Marinus Uitterhoeve, landbouwer, Dorpstraat A-200, Heinkenszand, geregistreerd wordt in 1411 *"dj 1938, verkoop, overgebracht naar 1272"*.
 95. Bas Oele, Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland, no. 2, blz. 53 – 56 (1976)
 96. P.A. Harthoorn, Baarsdorp, Heerlijkheid, Poeldorp, Monument, de geschiedenis van een gehucht in de gemeente Borsele, Canterbury, 1986, blz. 49 – 52, het kasteel van Baarsdorp, zie hier ook ref. 79

Hoofdstuk 8

ONTWIKKELING POELZICHT IN DE MOOLHOEK

Boerderij en landerijen in de Moolhoek vòòr de verkaveling,

de geschiedenis van

de middeleeuwse hofstede Poelzicht

1596-1981

**Jaap Minnaard
Middelburg, januari 2024**

HOOFDSTUK 8

ONTWIKKELINGEN LANDERIJEN EN BOERDERIJEN IN DE MOOLHOEK

1.	Inleiding	2
2.	Infrastructuur Moolhoek	3
	2.1 Grootte van de percelen	3
	2.2 Inmeten percelen door “overlopen”	5
	2.3 Eigenaren percelen	6
	2.4 Cultuurtoestand percelen	10
3.	Vroege geschiedenis boerderij Poelzicht	16
	3.1 Heijndric Jansse Maes’ Hof	16
	3.2 Het graslandcomplex in de Kerkhoek	18
	3.3 Opvolgende eigenaren en pachters op Poelzicht	22
	3.4 Marinis Janssen Valcke, een echte ondernemer en bestuurder	25
	3.5 Ontwikkeling verkoopprijzen Poelzicht	27
4.	Ontwikkeling en ondergang boerderij aan de Zandweg	29
	4.1 Groei op de landhoeve aan de Zandweg	29
	4.2 De gevolgen van een depressie	32
	4.3 De ondergang van de landhoeve	32
	4.4 Cornelis Zuidweg, een echte “saaijlant” boer	34
5.	Ontwikkeling van de Moolhoek in de kadastrale periode	36
	5.1 Het einde van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden	36
	5.2 De rol van Zeeland in de Franse Tijd	37
	5.3 Gevolgen omwenteling voor Sinoutskerke	39
	5.4 Jacques Everse, boer op Poelzicht in de Franse Tijd	40
	5.5 Marinus Everse, crisis in de landbouw na de Franse Tijd	42
	5.6 De implementatie van de kadastrale registratie	43
	5.7 Klassering, tariefstelling en heffing van de grondbelasting door het kadaster	46
	5.8 Joost op ’t Hof en Willemina Everse, de laatste boeren op het oude Poelzicht	48
	5.9 Een criminele boer en het einde van een middeleeuwse hofstede	50
	5.10 Een verlaten Moolhoek zonder boerderijen	52
	5.11 Willem Minnaard en het nieuwe Poelzicht	53
	5.12 Uitbreidingen en vernieuwingen van de boerderij op een pachtbedrijf	56
	5.13 Van pachtboer naar eigen grond	58
	5.14 Tweede Wereldoorlog	61
	5.15 Testament, boedelscheiding en deling	63
6.	Bronnen en noten	68

ONTWIKKELING LANDERIJEN EN BOERDERIJEN IN DE MOOLHOEK

1. Inleiding

In een eerdere publikatie verscheen reeds een korte historische beschrijving van de Moolhoek (1). Hierin werd tevens een vooruitblik geworpen op de huidige historisch-geografische studie van de heerlijkheid Sinoutskerke. Waar in deze studie het aksent op bestudering van het Ganzenreservaat is gelegd, werd in de ligging van de oude boerderij Poelzicht toch de rechtvaardiging gevonden van een verdergaand onderzoek in de Moolhoek. Deze veldhoek met zijn van oorsprong vergelijkbare landschapselementen als het Ganzenreservaat, is immers door de ruilverkaveling geheel verdwenen. Zelfs de begrenzing door vier doorgaande wegen is niet geheel hetzelfde gebleven, de 's-Heer Abtskerkse Zandweg is iets naar het zuiden gelegd en heet tegenwoordig Gerbernesseweg. De geografische omlijning door vier doorgaande wegen maakte dat de oppervlakte van deze veldhoek ook niet aan grote schommelingen onderhevig was. De Moolhoek kwam met 164 Gemeten 231 Roeden in grootte op de tweede plaats na de Kerkhoek in de reeks van 11 veldhoeken waaruit deze heerlijkheid in 1596 bestond. De doorgaande wegen werden deels gevormd door secundaire kreekkruggen waarop later de 's-Heer Abtskerkse Zandweg en Sinoutskerkse Zandweg zijn aangelegd. Hier treft men onder het afgezette zand ook nog veen aan, doordat de uitschuring hier niet zo diep is geweest. Met de dwars door de laaggelegen poelklei getrokken Deeweg en Langedamseweg, omsloten de eerder genoemde zandwegen het gebied wat de Moolhoek is gaan heten (figuur 1).

Met de strakke, oude begrenzing door de vier, later ook verharde, wegen, leek de infrastructuur van de Moolhoek redelijk eenvoudig. Dit bleek bij nadere bestudering toch nog een aantal vragen op te roepen. Zoals de vraag in hoeveel trajekten heeft men voor 1596 ingemeten of *“overlopen”*? En wat waren de startpercelen hierbij? Welke veranderingen van de belastbare oppervlakte door uitbreiding van zandwegen of het graven van zandputten beïnvloedden de absolute oppervlakte? En wat was de invloed van het bestaan van onbelaste vrije vronen op de matching van de oppervlakte zoals geregistreerd in de overlopers en het kadaster? En van percelen die reeds belast (*“verhevent”*) waren in een naburige heerlijkheid? In de overloper van de Moolhoek uit 1821 worden een aantal percelen als *“ingetrokken posten”* geregistreerd, waardoor de matching van eigenaren tussen de registratie in de overlopers en het kadaster extra gecompliceerd werd.

De eeuwenoude boerderij Poelzicht vormde bij de bestuurlijke vernieuwingen na het *“ancien regime”* en de Franse tijd, normaal onderdeel van de reeks boerderijen binnen Sinoutskerke. Maar waardoor kon deze hofstede juist in de vroege periode vrij eenvoudig getraceerd worden? En welke boeren brachten deze boerderij in de 17^e eeuw tot grote bloei? Vanaf 1751 wordt het gecompliceerder om de boerderij aan de Deeweg te volgen in de overlopers. Op de kaart van Hattinga, die omstreeks die tijd verschijnt, is de boerderij echter duidelijk te onderscheiden en ook de opeenvolgende schepenakten bieden hierna enig houvast. Tenslotte treffen we hem in de eerste kadastrale registratie van 1832 als *“Huis & Erf met Tuin”*.

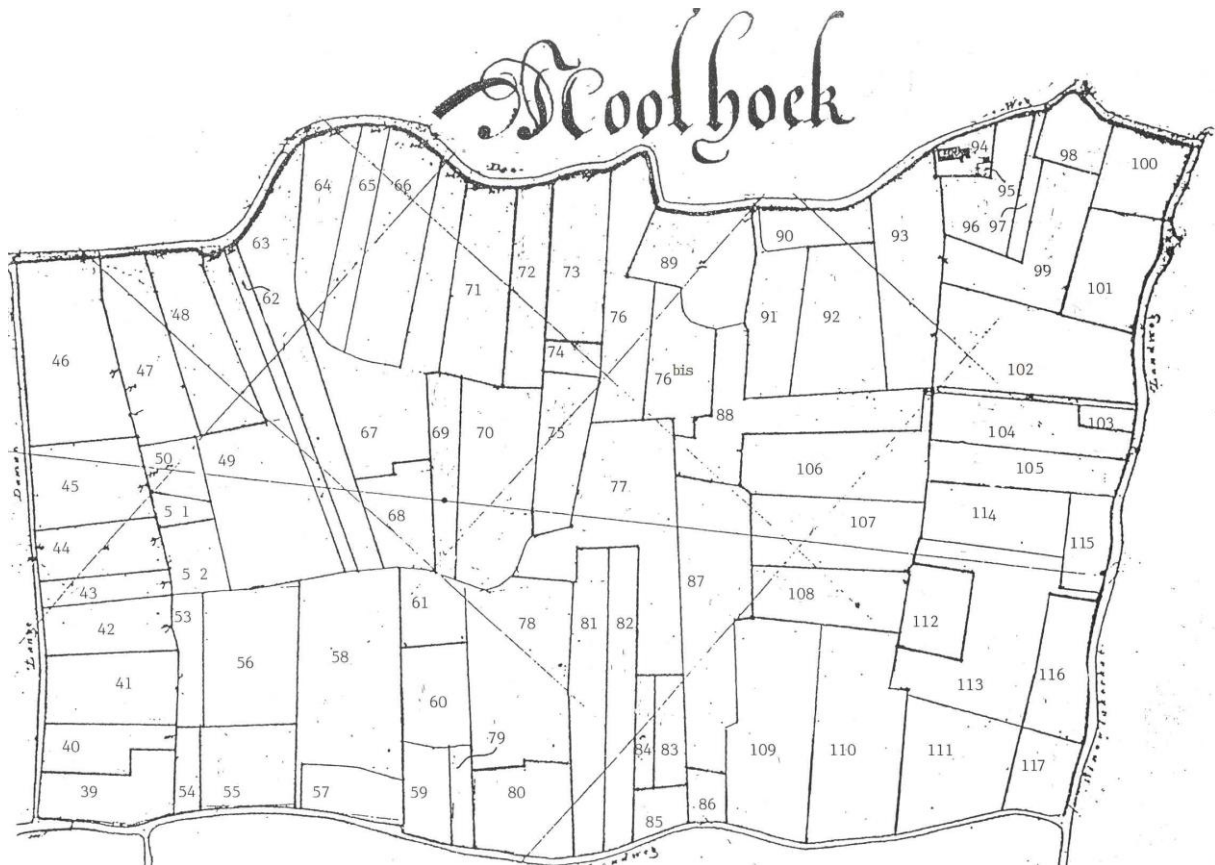
Aanvullend onderzoek binnen de Moolhoek bracht aan het licht dat in de 17^e en 18^e eeuw nog een tweede boerderij aan de 's-Heer Abtskerkse Zandweg het landschap van deze veldhoek gesierd heeft. Hoe kon deze boerderij getraceerd worden en waar lag hij exakt? Welk areaal aan grond hoorde erbij en wat was de verhouding tussen pachtgrond en eigen bezit? En waardoor ging deze *“landhoeve”* waarschijnlijk in het begin van de 18^e eeuw ten onder?

Bij het ontstaan van het kadaster in 1832 werd Poelzicht beboerd door Marinus Everse, een kleinzoon van Christiaan Everse die in de tweede helft van de 18^e eeuw het Hoge Huis bestierde. Maar waarom valt ook deze hoeve in 1855 onder de slopershamer? In de Moolhoek was nu geen enkele boerderij of andere bebouwing meer te onderkennen. Het perceel werd weiland en blijft onbebouwd tot 1891 wanneer het nieuwe Poelzicht gebouwd wordt, wellicht een voorbode van de serie stichtingen die na de grote crisis, gevolgd door de agrarische revolutie, in de Moolhoek plaats vonden in de periode 1910 – 1931.

2. Infrastructuur Moolhoek

De naam Moolhoek is waarschijnlijk terug te voeren tot de zuid-westelijk van deze hoek, net op het grondgebied van de heerlijkheid 's-Heer Abtskerke liggende molen. In de eerste overlopers, van 1596 – 1617, komen we deze hoek tegen als Moelhock, van 1623 – 1673 als Moolhock, vervolgens van 1680 – 1709 een overgangperiode waarin we hem afwisselend als Moolhouck, Moolhouk en Moolhoek tegen komen, in welke laatste spelling hij tot 1856 blijft. Niet helemaal sporend met de afleiding van de molen is het feit, dat we nergens Molenhoek of het dialect Meul'hoek tegen komen. Een afleiding van Maalhoek (afwatering) of Moerhoek (moertering), moet dan ook niet uitgesloten worden.

Figuur 1. Moolhoek met kadastrale perceelsnummering

2.1 Grootte van de percelen

Wanneer men het verloop van de oppervlakte van de Moolhoek volgt vanaf de eerste (1596) tot de laatste overloper (1856), blijkt dat er zich slechts kleine wijzigingen voordeden (figuur 4). De grotendeels gelijkblijvende oppervlakte van de Moolhoek is voor de hand liggend als we bedenken dat deze omsloten werd door vier doorgaande wegen. Alleen in 1716 en 1730 zien we een vermindering van respectievelijk 272 en 208 Roeden. De vermindering in 1716 bestaat uit de hiervoor genoemde verbreding van de Zandweg en 250 Roeden door het graven van een zandput (2). De 208 Roeden in 1730 is ten koste gegaan van perceel 52, eveneens door het graven van een zandput (3). De percelen 43 en 52, aan elkaar grenzend en gescheiden door de watergang, maar met elkaar verbonden door een bruggetje (4), vormen wellicht onderdeel van een uitloper van de kreekkrug, waarop de 's-Heer Abtskerkse Zandweg aangelegd is.

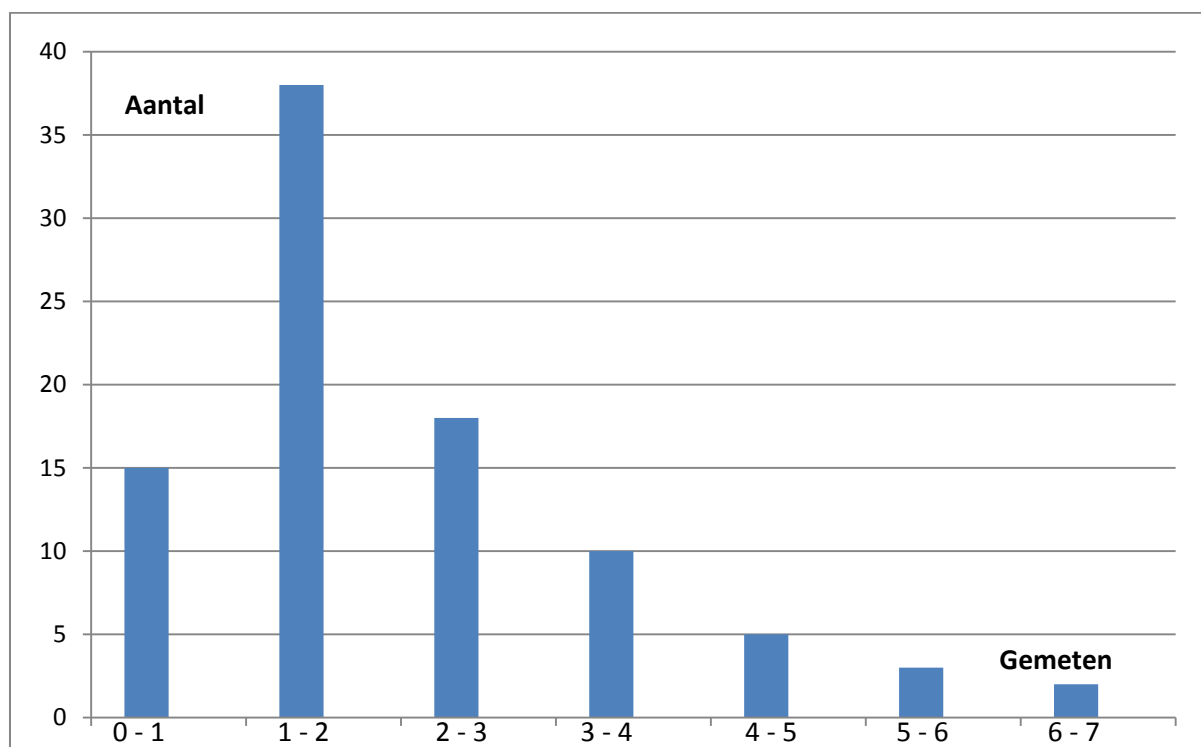
Figuur 2. Verloop oppervlakte, aantal percelen en aantal eigenaren van de Moolhoek van 1596 - 1856

Jaar	Oppervlakte (gemeten en roeden)		Aantal percelen	Aantal eigenaren
1596	164	231	75	38
1666	164	231	76	41
1709	164	231	76	44
1716	163	259	75	40
1723	163	259	76	39
1730	163	51	77	36
1744	163	51	77	34
1786	163	51	78	31
1814	163	51	77	29
1821	163	51	80	37
1856	163	51	79	36

Het aantal percelen en het aantal eigenaren lag gedurende dezelfde periode steeds in een verhouding van ongeveer 2 :1 (figuur 2). Hierbij varieerde het aantal percelen door splitsing en vereniging van 75 – 80. Het aantal eigenaren vertoonde gedurende de 18^e eeuw een dalende trend met een dieptepunt rond 1814. Niet geheel duidelijk is of de oorzaak hiervan gezocht moet worden in de verschuiving van het eigendom van beleggers naar de, grotere en rijke boeren of dat ook de daaropvolgende Franse bezetting hier nog aan bijgedragen heeft. Volgens berekening bedraagt de gemiddelde perceelsgrootte over de periode 1596 – 1856, 2 gemeten 39 roeden.

Indien we het aantal percelen bekijken als functie van hun oppervlakte, blijkt dat percelen van 1 – 2 gemeten (40-80 are) het meest voorkomen (38 keer) (figuur 3).

Figuur 3. Frequentieverdeling grootte percelen in Moolhoek

2.2 Inmeten percelen door “overlopen”

Maar hoe werden de percelen in de 16^e eeuw ingemeten en op welke wijze kon een goede matching van de oppervlakte tussen overlopers, schepenakten en de kadastrale registratie verkregen worden ?

De percelen werden in de vroegste periode door de landmeters “overgelopen”, waaraan de registratie ook zijn naam te danken heeft. De route die men hierbij aanhield is globaal te volgen door de achter ieder perceel vermelde ligging ten opzichte van het vorige perceel. Een voorwaarde is dat het startperceel bekend is. Op deze wijze liep men een traject of etappe van een aantal percelen, waarna op een andere plek weer verder gegaan werd met een volgend traject. Het startpunt van het volgend traject werd doorgaans ook globaal aangegeven in de overlopers. Tenslotte kon door weergave van de verschillende trajecten op het minuutplan, de matching tussen overlopers en kadaster goed in beeld gebracht worden.

Het eerste traject binnen de Moolhoek, wat loopt vanaf het zuid-oosten (perceel 111) (*“Moolhouck, ende begint van zuyt oosten inne”*) langs de Sinoutskerkse Zandweg, via de noordzijde (Korte Wegje) en de westzijde (Deeweg) tot aan perceel 71, laat slechts een gering verschil zien in oppervlakte tussen de overlopers (2511,9 are) en de kadastrale registratie (2519,0 are). Dit verschil bedroeg slechts 7,1 are (0,3 %). Hierbij is aangenomen dat de helft van perceel 88 (totaal 127,8 are), met name het westelijk deel, in de opmeting van het eerste traject van de overlopers is meegenomen (5). Een samenvatting van de verschillen in oppervlakte voor de trajecten met hun ligging en perceelnummers, die men voor 1596 heeft “overgelopen” is weergegeven in figuur 4. Dit resultaat, waarbij de ingemeten oppervlakten volgens de overloper (1596) en het kadaster (1832) praktisch gelijk zijn (6465,6 are versus 6467,1 are), berust wellicht voor een deel op toeval. Factoren die het belastbaar oppervlak van de Moolhoek kunnen wijzigen, zoals het graven van zandputten en verbreding van wegen (2, 3), de aanwezigheid van vrije vronen, percelen belast in een andere heerlijkheid en het al dan niet meetellen van de zijanten der wegen, wegelingen en watergangen, maken dat de verschillen kunnen toenemen. Een bijna 100 % match is dan niet erg waarschijnlijk, zoals ook de verdere analyse van het tweede traject laat zien.

Figuur 4. Trajecten met hun ligging, perceelnummers, oppervlakten en verschillen in 1596

Traject	Ligging	Percelen	Overloper (are)	Kadaster (are)	Vershil (are)	Vershil (%)
1	Sinoutskerkse Zandweg en Deeweg	111 t/m 71	2511,9	2519,0	- 7,1	- 0,3 %
2 ^a	's-Heer Abtskerkse Zandweg	88 t/m 54	2292,8	2290,5	+ 2,3	+ 0,1 %
2 ^b	Langedamse Weg en Deeweg	39 t/m 67	1660,9	1657,6	+ 3,3	+ 0,2 %
Totaal			6465,6	6467,1	- 1,5	- 0,02 %

Het tweede traject, waarvan het startpunt niet zo duidelijk vermeld wordt in de overlopers, begint waarschijnlijk in het oostelijk deel van perceel 88. Dit valt uit de overlopers vanaf 1596 uitsluitend af te leiden uit de aanduiding voor de ligging van een groep percelen met een totaal oppervlakte van 7 Gemet 250 Roeden (307,4 are) (*“tsamen oost aen de grachtmeet”*). Deze groep percelen (88-oost, 106, 107) blijft tot 1694 als verenigd geregistreerd (6). Hierna vindt een gescheiden registratie plaats van 2 percelen van 5 Gemet 223 Roeden (perceel 106/107) en 2 Gemet 27 Roeden (perceel 88-oost). De kadastrale oppervlakte van de groep percelen (295,9 are), matcht redelijk met het totaal oppervlak van 7 Gemet 250 Roeden. De grotere discrepanties zien we bij de volgende percelen, die voor het merendeel aan de 's-Heer Abtskerkse Zandweg liggen. Allereerst zien we bij de percelen 109 en 110 een aanzienlijk verschil in oppervlakte, zoals geregistreerd in de overlopers en volgens het kadaster. Een samenvatting van de meest extreme verschillen in oppervlakte van de percelen langs de 's-Heer Abtskerkse Zandweg, is weergegeven in onderstaande tabel (figuur 5).

Figuur 5. Oppervlakte verschillen in het traject (2^a) langs de 's-Heer Abtskerkse Zandweg

Perceel	Oppervlakte (are's)		Vershil (are)	Percentage (%)
	(Overloper)	(Kadaster)		
109	154,9	166,9	- 12,0	- 7,2 %
110	126,0	169,1	- 43,1	- 25,5 %
83,84,85,86	121,5	94,7	+ 26,8	+ 22,0 %
60,61,68,79	237,3	185,5	+ 51,8	+ 21,9 %
57,58	197,8	234,1	- 36,3	- 15,5 %

Voor perceel 109 en 110 geldt, dat deze reeds gedeeltelijk belast waren in een andere heerlijkheid of dat er sprake was van een niet-belaste, vrije vroone. Uit de lokalisering van de boerderij aan de Zandweg is gebleken, dat deze waarschijnlijk op perceel 109 gestaan moet hebben (zie ook paragraaf 4). Omdat deze locatie een *“ambachtsheerlijke vrije vroone”* van 250 Roeden betrof, was hij niet belast en ontbrak daardoor in de registratie van de overlopers. Voor de werkelijke grootte van perceel 109 volgens de overlopers, dient bij de 3 Gemet 284 Roeden nog 250 Roeden opgeteld te worden, wat het totaal op 4 Gemet 234 Roeden of 187,6 are brengt. Ook bij het in de overlopers geregistreerde oppervlak van perceel 110 van 3 Gemet 63 Roeden, dient 150 Roeden bijgeteld te worden om het geheel vergelijkbaar te krijgen met de kadastrale registratie. De in de overlopers geregistreerde oppervlakte is namelijk *“boven 150 Roeden, in 's-Heer Abtskerke verhevent”*, dat wil zeggen dat voor 150 Roeden van perceel 110 grondbelasting verschuldigd was aan de gemeente 's-Heer Abtskerke. In de schepenakten wordt ook melding gemaakt van *“een parthie zaaijlant groot 3 Gemet 213 Roeden, waarvan een half gemet leijt in Schrabbekercke”* (7). De totale grootte van perceel 110 komt hiermee dus op 3 Gemet 213 Roeden of 145,6 are. Met de aangebrachte correcties komt perceel 109 nu op een positief verschil van + 20,7 are of + 12,4 % en perceel 110 op een negatief verschil van – 23,5 are of - 13,9 % (bijlage 1^c, tabel 77). Een net iets anders getrokken grens tussen de 2 percelen kan het verschil verklaren. Dit laatste is wellicht voor een groot deel ook het geval bij de aan elkaar grenzende groepen van percelen 60,61,68,79 (verschil + 51,8 are) en 57, 58 (verschil – 36,3 are) (figuur 5). De verschillen voor de andere percelen op het traject langs de 's-Heer Abtskerkse Zandweg liggen allen op een redelijk nivo (- 1,3 are tot + 7,7 are ofwel – 1,6 tot + 4,5 %). Ook verderop in het tweede traject (2^b, perceel 39 t/m 67) zien we uitsluitend dergelijke verschillen, waarvan die van perceel 46 (- 8,4 are, 5,5 %) en perceel 47 (- 13,1 are, 12,1 %), beiden liggend in de hoek van de Langedamseweg en Deeweg, nog het meest aanzienlijk zijn.

Wellicht zijn bovengenoemde verschillen ten gunste van de overlopers, ontstaan doordat men regelmatig de doorgaande wegen verbreedde en de betreffende percelen hierop niet corrigeerde. We treffen in de overlopers slechts 1 voorbeeld waarbij de oppervlakte van een perceel (perceel 59) wordt aangepast voor het verbreden van de Zandweg (2). Bij de nieuwe opmetingen begin 19^e eeuw die leidden tot het opzetten van het kadaster in 1832, heeft men mogelijk deze correcties wel doorgevoerd.

2.3 Eigenaren percelen

De instellingen die in de Moolhoek grond bezaten waren allen van religieuze of sociaal maatschappelijke aard. Zo had de Kerk van Sinoutskerke de percelen 40, 86, 96, 111, 114, 115 in bezit. Hiervan waren de percelen 40, 86 en 96 de gehele periode van 1596 – 1835 hun eigendom, perceel 111 wordt in 1663 overgedragen aan particuliere eigenaren (8), perceel 114/115 wordt in 1662 als een *“partije zaeijlant”* verkocht aan Laurus Westerwijck (9). In onderstaande tabel zijn naast de instellingen en de percelen, ook de grootte van de gezamenlijke oppervlakten vermeld (figuur 6).

Figuur 6. Eigendom van instellingen in de Moolhoek

Instelling	Percelen	Grootte opp.
Kerk van Sinoutskerke	40, 86, 96, 111, 114, 115	8 Gemet 76 Roeden
Armen van Sinoutskerke	65, 108, 112	4 Gemet 100 Roeden
Diaconie Armen van Sinoutskerke	73, 74, 75	4 Gemet 163,5 Roeden
Kerk van 's-Heer Abtskerke	62, 116	2 Gemet 254 Roeden
Groote Armen van 's-Heer Abtskerke	82	2 Gemet 8 Roeden
Kerk van Nisse	53, 54	1 Gemet 115 Roeden
Armen & Weeshuys van Goes	49, 55, 56, 63	11 Gemet 72 Roeden
Cappelrie in Walcheren	97, 104	2 Gemet 175 Roeden
Totaal instellingen		37 Gemet 63,5 Roeden

Perceel 86 werd doorgaans met de andere kleine percelen 83, 84, 85 verpacht aan de boerderij aan de Zandweg (paragraaf 4), perceel 96 aan Jan Pierss Leeuwenburch en zijn opvolgers op de Landhoeve Leeuwenburch op Sinoutskerke (D-183). Perceel 111 kreeg na Marinis Antonisse Westdijck met name de boerderij aan de Zandweg als pachter, perceel 114/115 aanvankelijk Jan Pierss Leeuwenburch en zijn opvolgers tot de 2 percelen in 1680 overgenomen worden door Cornelis Lindertse Beenhacker, die ze ook zelf bewerkt (10). Ook de armenzorg

belegde voor de gehele periode van 1596 - 1835 in de percelen 65, 108 en 112, de percelen 73, 74, 75 worden als één geheel in 1739 verkocht door Foort Jansse Dierse van 't Hoochuys "*aen de Diaconij Armen van Sijnoutskerke*", waaraan het perceel zijn veldnaam de "*Diakonie*" ontleende (11). Perceel 62 wordt vanaf 1716 – 1835 met een grootte van 1 Gemet 19 Roeden zelfstandig geregistreerd als eigendom van de kerk van 's-Heer Abtskerke. Aanvankelijk wordt het van 1596 – 1716 in de overlopers vermeld samen met een deelperceel van 49 met een oppervlakte van 2 Gemet 287 Roeden van "*den Armen in Goes en de Kerke 's-Heer Abtskerke hier in 1 Gemet 19 Roeden*". Perceel 116 was de gehele periode 1596 – 1835 eigendom van de kerk van 's-Heer Abtskerke, evenals perceel 82 van het arbestuur van 's-Heer Abtskerke en perceel 53/54 van de kerk van Nisse. De Armen en het Weeshuys van Goes beleggen met 11 Gemet 72 Roeden in perceel 49, 55/56 en 63 het grootste aandeel in de Moolhoek. Perceel 49 bestond uit 3 delen, waarvan 2 Gemet 25 Roeden aanvankelijk eigendom was van de Pastorie van Sinoutskerke (1596 – 1663) en de andere 2 delen (1 Gemet 20 Roeden, 2 Gemet 287 Roeden) van de Armen van Goes. Van 1663 – 1698 is het eerstgenoemde deel nog eigendom van particulieren (12), waarna het in 1698 ook gekocht wordt door de Armen van Goes (13). Perceel 55/56 van totaal 4 Gemet 292 Roeden was de gehele periode van 1596 – 1835 eigendom van de Armen van Goes, in de eerste kadastrale beschrijving de Godshuizen der Stad Goes genoemd. Perceel 63 werd door de Armen van Goes in eigendom gehouden van 1596 – 1754 en na Jan Pierss Leeuwenburch (1617 – 1624) continu verpacht aan 't Hoochuys, van Jan Pierss Hoochuys tot Pieter Vaardegem. In 1754 zag Pieter Vaardegem kans om perceel 63 van de Goese instelling te kopen en werd het gekwalificeerd als zaailand (14). Dit perceel werd naar zijn lengte ook wel aangeduid met de veldnaam de "*Lange Stikken*". Volgens de overlopers waren de twee percelen 97 en 104 aanvankelijk eigendom van de Capelrie van Walcheren, van 1603 – 1751 van Pieter Jansen van den Brande Capelrie. Van 1751 – 1807 waren ze in bezit van Willem Hendriksz van Borssele Cappellerij, van 1807 – 1821 van Adriaan Jan van Borsele Cappellerij. Hierna komt perceel 104 in handen van Jan van Gils Wed. van 't Hoochuys, perceel 97, wat in de volksmond met de veldnaam het "*Kapmes*", naar de vorm van het perceel betiteld werd, stond bij het begin van de kadastrale periode in 1832 geregistreerd als eigendom van het domein.

Wie waren de eigenaren van de andere percelen? Hiertoe is allereerst gekeken naar het eigendom van de boeren die de percelen in de Moolhoek bewerkten. Voor 1596 is dat een totaal oppervlakte van 50 Gemet 38 Roeden, 30 % van de Moolhoek. In 1603 en 1617 loopt dit nog verder op naar ruim 66 Gemet (40 %) om hierna weer te gaan dalen. Wat was de oorzaak van de schommelingen en wie waren deze boeren die al vroeg enig bezit hadden in de Moolhoek? Het is niet zo verrassend dat we hier weer de bekende hofsteden en boeren uit die tijd tegenkomen, die toen het grondgebied van Sinoutskerke bewerkten op een deel pachtgrond maar ook op een beperkt deel eigen landerijen. Voor 1603 is de situatie in figuur 7 in tabelvorm weergegeven.

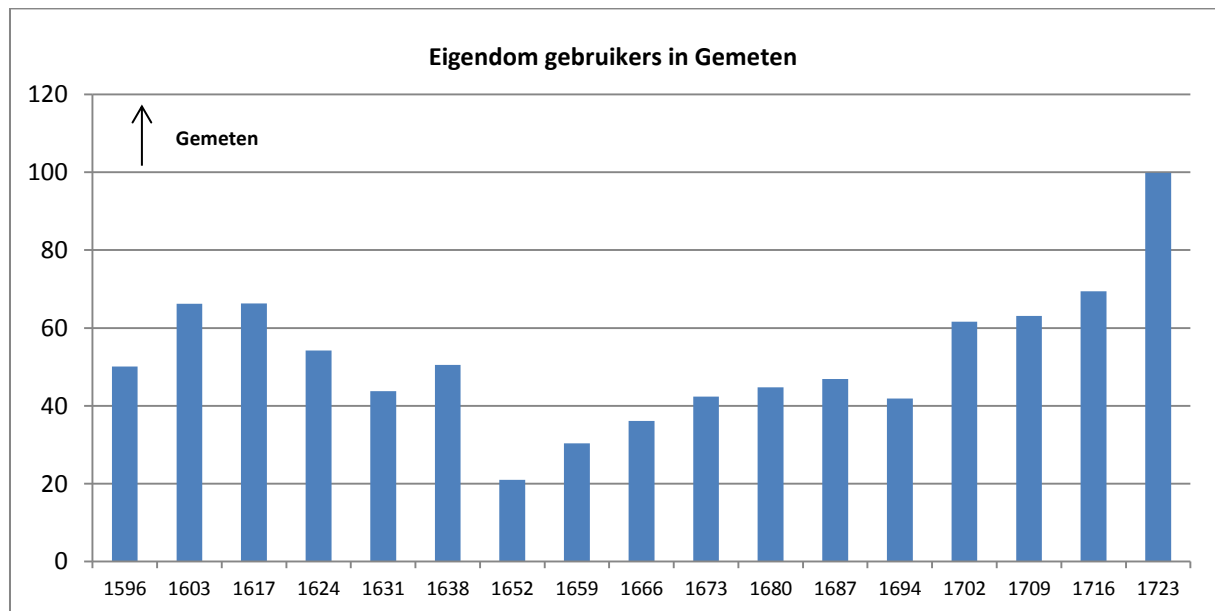
Figuur 7. Percelen in Moolhoek, in bezit van een aantal boeren (1603)

Naam	Boerderij	Lokatie	Percelen Moolhoek	Totale grootte
Cornelis Corneliss Willems	Boerderij Zandweg	B-109	59, 60/61/68/79, 66, 67, 78, 80, 81 (deel)	22 Gemet 128 Roeden
Jan Pierss Hollander	't Hoochuys	D-191, 192	69/70/72, 89 (deel), 101	9 169
Adriaen Willems	Landhoeve Leeuwenburch	D-183	93, 98, 99, 117	9 111
Jan Pierss Leeuwenburch	D 'Oôhe Stee	D-218	71, 73/74/75, 76 (deel)	8 105
Cornelis Jan Doens	-----	----	57/58	5 12
Dieric Wouters	Boerderij Ganzenhoeve	D-103	91/92	4 245
Dierick Heijndricx	Tôdhuus	D-138	48	2 97
Matheus Cornelisz op de Plate	-----	----	45	2 92
Steven Mertssen	Boerderij Noordhoek	----	100	1 150
Heijndric Janssen Maes	Poelzicht	B-94, 95	94, 95	0 161
Totale grootte				66 Gemet 70 Roeden

Aan deze tabel is te zien dat het voor het merendeel lokale, Sinoutskerkse boeren waren, die een deel van de grond die ze bewerkten, in de Moolhoek in eigendom hadden. De twee boeren die hier een uitzondering op waren, Cornelis Jan Doens (perceel 57/58) en Matheus Cornelisz op de Plate (perceel 45), hadden hun percelen in de zuidpunt van de Moolhoek liggen en hebben wellicht hun boerderij op grondgebied van Nisse of 's-Heer Abtskerke gehad. De boeren met hun hofstede dicht bij het dorp Sinoutskerke ('t Hoochuys, Landhoeve Leeuwenburch, d'Oôhe Stee, Poelzicht), hadden veelal percelen in het noorden en westen van de Moolhoek in hun bezit. Cornelis Corneliss Willems had juist een aantal percelen eigen grond aan de 's-Heer Abtskerkse Zandweg, dicht bij de lokatie van zijn boerderij op perceel 109. Dit patroon van een deel eigen grond,

hoofdzakelijk verdeeld onder de Sinoutskerkse boerderijen, zien we steeds terug onder de opvolgende eigenaren, met wel een afname van de hoeveelheid eigen grond in de eerste helft van de 17^e eeuw tot liefst 12,7 % (20 Gemet 283 Roeden) in 1652. Hierna begint de oppervlakte eigen grond van de boeren weer op te lopen, tot in 1716 het nivo van 100 jaar daarvoor (ruim 40 %) weer is bereikt. Tenslotte zien we nog een uitschieter naar 60 % in 1723 (figuur 8).

Figuur 8. Ontwikkeling eigendom van boeren in de Moolhoek

Waardoor werden deze, toch nog vrij forse, schommelingen veroorzaakt? En wie waren dan de eigenaren van de resterende percelen? De instellingen hadden immers 22,5 % in bezit, de boeren een wisselend oppervlak van 12,7 – 42,1 %, samen 35,2 – 64,6 %, globaal één derde tot twee derde deel van de Moolhoek.

De oprichting van de Verenigde Oostindische Compagnie in 1602 markeert tevens het startpunt van de Gouden Eeuw, een bloeiperiode op de gebieden van de scheepvaart, handel, kunsten en wetenschappen in de Nederlanden gedurende de 17e eeuw, die een belangrijke nieuwe fase inluidde in de ontwikkeling van de westerse beschaving. Er werd handel gedreven met het Middellandse Zeegebied, Noord-Europa en Indië. De Nederlanders gingen naar Indië om hun specerijen te halen, waar voorheen de Spanjaarden en Portugezen dit deden. Rijke kooplieden reduceerden de risico's van deze dure en gevaarlijke (piraten) reizen door samen te werken en vonden uiteindelijk de snelste route naar Indië. Tot het einde van het 12-jarig bestand (1621) groeide de economie vrijwel ongehinderd door. De nijverheid verschaftte grote welvaart, landbouw en veeteelt waren heel belangrijk in de 17^e eeuw, de boeren verbouwden ook gewassen voor nijverheid en handel, vlas voor de linnenindustrie, koolzaad en raapzaad voor spijsoolie, meekrap voor de ververijen. Door dit alles kwam er vanaf het begin van de 17^e eeuw in Nederland enorm veel kapitaal beschikbaar, onder meer afkomstig uit de winsten behaald met de handel door de VOC. Handel en economie floreerden, de mensen uit de hoogste stand (bestuurders, politici, handelaren) werden erg rijk, hoewel er een grote groep was, die het minder goed had (boeren, ambachtlieden) of helemaal niets had (arbeiders, paupers). De zich uitbreidende bevolking van de steden versterkte de vraag naar voedsel, waardoor grond schaarser en duurder werd. Na het eind van de 80-jarige oorlog (1648) trok de economie nog verder aan, vooral voor de nijverheid waren dit zeer voorspoedige jaren. Een periode van relatieve economische neergang begon pas in 1672 (rampjaar), de Gouden Eeuw was over haar hoogtepunt heen, een periode van consolidatie brak aan.

We zien ook in de Moolhoek voor de periode 1617 – 1652 een opvallende toename van eigenaren afkomstig uit de gegoede burgerij, bestuurders als burgemeesters, schepenen, predikanten, leden van adellijke families, en beleggers die wellicht hun kapitaal eveneens vergaard hadden met de handel op Indië of andere Europese gebieden. Zo zien we aan de hand van de overlopers reeds in 1617 de aankoop door het geslacht van Baerlant van de percelen 41 en 46. Mr. Machiel van Baerlant koopt dan perceel 41 en mr. Jacob van Baerlant perceel 46.

De laatste voegt daar in de volgende periode (1624) perceel 57/58 van de kinderen van Cornelis Jan Doens nog aan toe. Eén van de kinderen, Jan Cornelis Doenss wordt dan ook meteen de eerste pachter van perceel 57/58. Machiel van Baerlant draagt perceel 41 in 1631 over aan Jonckvrouwe Maria Matthijssse. Mr. Jacob van Baerlant zet in 1631 zijn aankopen in de Moolhoek door met de aanschaf van de percelen 47, 60/61/68/79, 67, en 78. In totaal had het geslacht van Baerlant in 1631 al 27 Gemet 262 Roeden (17 %) van de Moolhoek in haar bezit.

In 1624 kwam naast het geslacht van Baerlant, ook de adellijke familie van der Nisse in de Moolhoek (31). Dijkgraaf mr. David van der Nisse koopt perceel 39 van Cornelis Jansse op 't Hof, die dan pachter wordt. Ook perceel 66, tot dan in bezit van de boerderij aan de Zandweg, wordt eigendom van David van der Nisse, die het perceel weer verpacht aan de boerderij. In 1638 volgt perceel 77 naar het geslacht van der Nisse, in 1652 perceel 93, dat in pacht blijft bij de boerderij Poelzicht. Eveneens in 1652 komen de percelen 43/44 en 50/51/52 in bezit van mr. David van der Nisse. De volgende generatie, Jonckvr. Elisabeth van der Nisse, krijgt in 1659 praktisch alle percelen overgedragen. Zij voegt perceel 88, dat verkocht wordt door de kinderen van Claes Jansse Leeuwenburch, nog aan haar bezittingen toe. Tenslotte neemt David van der Nisse Jr. van de volgende generatie in 1673 perceel 80 over van Boudewijn Jansse Westerwijck. Het totaal areaal van de fam. van der Nisse in de Moolhoek kwam hiermee op 23 Gemet 117 Roeden (14 %). Er waren een aantal adellijke geslachten die, wellicht door een huwelijk, nauw met elkaar verwant waren en een aantal percelen aan elkaar overdroegen. Zo ging perceel 39 van de familie van der Nisse over op het geslacht van de Nassau's (37). Het eigendom ging van Jonckvr. Elisabeth van der Nisse via dhr. van Odijck (1680 – 1709) naar Maurits de Nassau van Driebergen (1709 – 1730), Maurits Lodewijk de Nassau (1730 – 1744), Maurits de Nassau van Lecq (1744 – 1772) om tenslotte te belanden bij de gravin Sophia van der Lynden Erven (1772 – 1807). Perceel 43/44 ging via dhr. van Odijck (1680 – 1709) over op Charlotte de Nassau (1709 – 1758) en vervolgens op Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg (1758 – 1832). Praktisch de gehele nalatenschap in de Moolhoek van de van Baerlant's ging naar de heer van Dircxslant (1652 – 1687) en vervolgens naar de Marquis de Waringui (percelen 57/58, 60/61/68/79, 67, 78) en de graaf van Groesbeeck (perceel 47) voor de periode 1687 – 1702. Perceel 47 komt hierna nog in handen van Maximiliaan van Baerlant tot het in 1744 bij Daniël Boonman definitief in boerenhanden komt (figuur 9).

Figuur 9. Eigendom adellijke geslachten en gegoede burgerlijke families in de Moolhoek

Voornamen	Achternaam	Percelen	Totale grootte	Percentage Moolhoek
Machiel, mr. Jacob, Maximiliaan van	Baerlant	41, 46, 47, 57/58, 60/61/68/79, 67, 78	27 Gemet 262 Roeden	17 %
Mr. David, Jonckvr. Elisabeth, Gillis, Geertruyda van der	Nisse	39, 43/44, 50/51/52, 66, 77, 80, 88, 93	23 117	14 %
Burgemeester mr. Cornelis, Elena van	Sunder	45, 59, 83, 84, 85, 87, 109, 110	12 81	7,5 %
Adriaen Cornelisse, Geeraert Adriaensse	Kelle	91/92, 109, 110	11 292	7,3 %
Boudewijn Marinisse, Huybertus	Drijwegen	59, 102	5 64	3,2 %
Jacob, Cornelis, Martinus, Mattheus	Oijee	89, 111	4 90	2,6 %
Pieter Pieterse, Cornelis, Jans & Mary	Sijnoutskercke	105, 117	4 87	2,6 %
Ds. Jacobus	Lopsen	64, 98	3 56	1,9 %
Laurus	Westerwijck	114/115	2 233	1,7 %
Herman, Sybille	Coenraets	71	2 195	1,6 %
Nicolaas, Cornelia	Lagrappe	101	2 70	1,4 %
Ds. Johannes	Mispelblomme	100	1 150	0,9 %
Totaal			101 Gemet 197 Roeden	61,7 %

Naast de adellijke families verwierven ook een aantal Goese notabelen en stadsbestuurders percelen in de Moolhoek. Volgens de registraties in de overlopers wordt vanaf 1631 Adriaen Cornelisse Kelle eigenaar van de percelen 109 en 110 (15). In 1652 koopt Adriaen Kelle perceel 91/92 er nog bij, van 1659 – 1680 komen ze op naam van Geeraert Adriaensse Kelle, waarna ze over gaan op Elena van Zunder. Het burgemeestersgeslacht van Zunder of van Sunder kwam reeds in 1659 in de Moolhoek met Juffr. Maria van Sunder's Erven, die perceel 45 koopt. Van 1680 – 1687 is dit perceel 45, evenals de percelen 83, 84, 85, 87 en 109 eigendom van Elena van Sunder, in de periode 1687 – 1716 van burgemeester mr. Cornelis van Sunder. Hierna gaat de groep percelen naar twee eigenaren, Cornelis Hoogesteger en Jan Coene, ieder voor 50 %, die wellicht handelaren in grond waren. De families Kelle en van Sunder hadden in totaal respectievelijk 11 Gemet 292 Roeden (7,3 %) en 12 Gemet 81 Roeden (7,5 %) aan grond in de Moolhoek.

Er waren daarnaast nog een aantal bemiddelde burgers die een deel van hun kapitaal in de Moolhoek investeerden door aankoop van een paar percelen. Zoals Herman (1659 – 1680) en daarna Sybille (1680 – 1744) Coenraets Wed. & Erfgen. in perceel 71, Boudewijn Marinisse (1652 – 1673) en zijn opvolger Huybertus (1673 –

1709) Drijwegen in de percelen 59 en 102. Een aantal predikanten investeerde vrij laat (1673) in de Moolhoek, dominee Jacobus Lopsen's Wed. & Erfgen. kocht perceel 64 en 98 (1673 – 1702) en dominee Johannes Mispelblomme ('s Wed.) (1673 – 1723) perceel 100. Toen liep het investeringsklimaat echter al weer langzaam terug, een toenemend aantal gebruikers verwierf zijn percelen weer in eigendom. Perceel 111 werd in 1666 gekocht door Jacob Oijee (Oye) van de Kerk van Sinoutskerke en ging over op Cornelis Oijee (1673 – 1694), vervolgens op Martinus Oijee (1694 – 1709) en tenslotte naar Mattheus Oijee (1709 – 1723). Mattheus Oijee was ook eigenaar van perceel 89 over de periode 1680 – 1723. In 1673 koopt Pieter Pietersse Sijnoutskercke perceel 117, gepacht door Jacob Pieterse de Coningh (hofstede 't Hoochuys) en perceel 105, gepacht door Cornelis Moerman (landhoeve Leeuwenburch). In 1687 werden de twee percelen verdeeld onder Jans en Mary Sijnoutskercke (perceel 117) en Cornelis Sijnoutskercke (perceel 105), die ze nog behouden tot 1702, wanneer de percelen weer in lokale boerenhanden komen. Nicolaus Lagrappe koopt al vroeg perceel 101 (1631 – 1680), dat reeds vanaf 1596 in pacht was bij 't Hoochuys. Cornelia Lagrappe's Weesen (1680 – 1702) neemt het hierna over, gevolgd door Nicolaas Zomersee (Somerzee) (1702 – 1744), waarna het bij Huijbregt Boonman weer in agrarische handen komt. Laurus Westerwijck koopt in 1666 perceel 114/115 van de Kerk van Sinoutskerke (1666 – 1680), maar doet dit in 1680 al weer over aan Cornelis Lindertse (Beenhacker), een boer uit de omgeving van Sinoutskerke.

Concluderend kan men stellen dat de instellingen over de periode 1596 – 1835 een vrijwel constant deel van de Moolhoek van 37 Gemeten 63,5 Roeden of 22,5 % in eigendom hadden. De religieuze en sociaal maatschappelijke instellingen behielden veelal hun grondbezit, onafhankelijk van het economisch getij. De rest van de grond was, afhankelijk van de beschikbaarheid van kapitaal en het te behalen rendement, in handen van de lokale boeren en een groot aantal grondbeleggers, van wie de boeren de percelen grond weer in pacht hadden. De grondbeleggers waren voor het grootste deel leden van adellijke geslachten (van Baerlant, van der Nisse, de Nassau's, etc.) plus leden van de gegoede burgerij (burgemeesters, predikanten, handelaren, etc.). Doordat in het begin van de 17^e eeuw veel kapitaal beschikbaar was (VOC), zien we in de eerste helft van de Gouden Eeuw een toename van het grondeigendom bij de beleggers, ten koste van de boeren. Vanaf 1650 liep de ontwikkeling juist omgekeerd en vond zijn climax in het eerste kwart van de 18^e eeuw met een totaal van 100 Gemeten of 60 % in bezit van de boeren. Dit betekende dat minder dan 20 % eigendom was van beleggers. De oorzaak van deze ontwikkeling was een langdurige crisis in de landbouw, waardoor het rendement op grond steeds verder afnam en veel beleggers het voor dumprijzen van de hand deden.

2.4 Cultuurtoestand percelen

Nader onderzoek in de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels van de Moolhoek leerde dat bij de opzet van het kadaster in 1832 slechts op een zeer beperkt aantal percelen akkerbouw bedreven werd (16). De percelen 39, 70, 73, 76bis, 80, 85, 89, 90, 103, 115, 116 worden dan in deze bron als "*bouwland*" omschreven, perceel 43 als "*bosch*" en perceel 94 en 95 als respectievelijk huis & erf met een tuin, het erf en de boerderij Poelzicht. De rest van de percelen wordt als weiland omschreven. Dit betekent een totaal aan bouwland van 7 ha 77 are, op het totaal van de Moolhoek een aandeel van 12 %. Vanuit de overlopers kunnen we uitsluitend een schatting maken omdat een aantal percelen samengevoegd zijn in conglomeraten. Voor de percelen uit de eerste kadastrale registratie komen we dan volgens de overlopers in 1832 op 18 Gemeten ofwel 10 % op het totaal van de Moolhoek. Maar hoe lag dit percentage bouwland in de vroege periode ?

Voor de periode van de 17^e en 18^e eeuw kunnen we in de overlopers praktisch geen gegevens vinden omtrent de cultuurtoestand van de percelen. Overlopers waren documenten die opgesteld werden per parochie en per veldhoek, en waarin de landerijen en hun eigenaren werden beschreven, die de basis vormden voor de grondbelasting. Zij werden dus primair gebruikt als grondslag voor deze belasting. Verder treft men in de overlopers uitsluitend de "*baenders*" (gebruikers, bewerkers, pachters), een globale omschrijving van het startperceel plus de ligging van ieder volgend perceel ten opzichte van het voorgaande en voor de kantlijn een aantekening indien sprake is van een "*vroone*". Over de aard van de percelen, bouwland, weiland, boomgaard, bos, moeras, vindt men in de overlopers praktisch niets geregistreerd. In een andere bron die ruim 60 jaar later in 1660 verschijnt, de schepenakten van Sinoutskerke (17) vindt men deze registratie wel. In deze koopakten wordt naast verkoper, koper, perceelsgrootte, lokalisering, de koopprijs, ook de cultuurtoestand weergegeven.

Op bovengenoemde wijze kon van veel percelen het gebruik als "*saeijlant*", als "*weije*" of als "*boogaerdeken*" worden achterhaald, met name in de eerste periode van de schepenakten (1660 – 1740). Er waren echter een

aantal uitzonderingen waar dit niet het geval was. In de eerste plaats bleven vanaf het begin van de studieperiode, percelen in eigendom van de instellingen, doorgaans zonder onderbreking ook bij die instelling in bezit. Het gevolg hiervan was dat er geen enkele transactie plaats vond, dus ook geen registratie in de schepenakten. Dit gold in theorie voor alle percelen, zoals geselecteerd in figuur 6, gezamenlijk voor 22,5 % deel uitmakend van de Moolhoek.

Bij percelen die deel uitmaakten van grote transacties, bijvoorbeeld bij de verkoop van de totale boedel van een boerderij, werd de cultuurtoestand soms eveneens niet vermeld in de akte, met name in de tweede periode van de schepenakten (1740 – 1800). Ook in het geval van transacties tussen of binnen adellijke families, ontbreekt doorgaans de registratie in de schepenakten. De rijke adellijke en gegoede burgerlijke geslachten verwierven veelal hun eigendommen in de Moolhoek in de periode 1600 – 1650, dus vòòr het beschikbaar komen van de schepenakten. In de tweede helft van de 17^e eeuw verkochten deze rijke beleggers hun bezittingen steeds vaker aan lokale of regionale boeren, wat meestal een registratie in de schepenakten opleverde. Wanneer de percelen binnen een adelijk geslacht echter van generatie op generatie werden overgedragen, ontbreekt meestal een registratie in de schepenakten.

Van een aantal percelen is hieronder de ontwikkeling meer gedetailleerd weergegeven.

Perceel 49

Dit perceel bestond volgens de overlopers uit drie delen, waarvan twee in bezit van de Armen van Goes (1 Gemet 20 Roeden, 2 Gemet 287 Roeden). Het deel van 2 Gemet 25 Roeden was oorspronkelijk eigendom van de Pastorie van Sinoutskerke (1596 – 1663), maar komt in 1663 in bezit van particulieren en wordt dan omschreven als *“weije”* (12). In 1698 wordt er geleverd *“ten profijte van den Armen in Goes 2 Gemet 25 Roeden weije liggende in Moolhouck”*, waarmee geheel perceel 49 eigendom is geworden van de Armen & Weeshuys in Goes (13). Deze situatie zou tot in de kadastrale periode gehandhaafd blijven.

Perceel 62

De eigenaar van dit perceel wordt aanvankelijk in de overlopers vermeld, samen met een deelperceel van 49 met een oppervlakte 2 Gemet 287 Roeden, als eigendom van *“den Armen in Goes met Jan Claessen Rentmeester hier inne 1 Gemet 19 Roeden”* (1617). Na de eigenaren Jan Ketelaer (1638) en Cornelis Kelle (1652) gaat perceel 62 in 1659 over naar de Kerk van 's-Heer Abtskerke, *“S:S: in Goes en Eccia Schrabbekercke hier inne 1 Gemet 19 Roeden”*. Vanaf 1716 – 1835 wordt perceel 62 zelfstandig geregistreerd als eigendom van de Kerk van 's-Heer Abtskerke. Doordat het perceel al vroeg (1659) in bezit kwam van de kerk, zijn er geen registraties van de cultuurtoestand.

Perceel 63

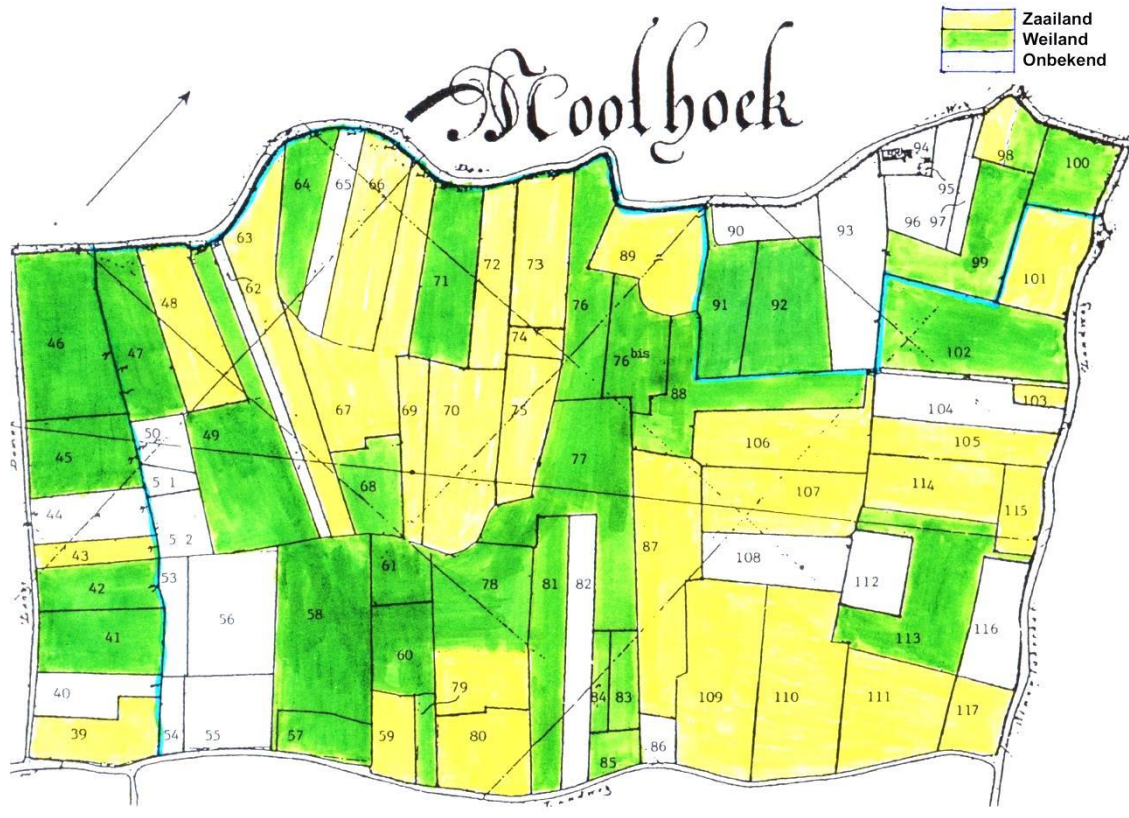
Dit perceel bleef heel lang in bezit van de Armen & Weeshuys in Goes (1596 – 1754), waarna het in particulier eigendom kwam (14). Dit betrof echter een transactie van dermate veel percelen, dat deze niet geklassificeerd werden op de cultuurtoestand. Bij de volgende transactie een jaar later naar Pieter Veerdegem, is sprake van *“een partie lant leggende alhier in Moolhoek en is groot 3 Gemet 92 Roeden, de coop is £ 4-15-0 per Gemet”*, wat dus wijst op zaailand (18). Het perceel werd aanvankelijk gepacht door Jan Pierss Leeuwenburch (1617), maar vanaf 1624 door de opvolgende boeren van 't Hoochuys, van Jan Pierss Hoochuys tot aan Pieter Veerdegem, welke laatste het in 1755 kocht. Het perceel werd in de volksmond ook wel aangeduid met de veldnaam de *“Lange Stikken”*.

Perceel 73, 74, 75

Volgens de overlopers lagen de drie percelen tot 1652 nog gemeenschappelijk met een deel van perceel 76 (5 Gemet 210 Roeden), van 1652 – 1709 werden de percelen 73, 74, 75 in de overlopers niet verder onderscheiden, vanaf 1709 vindt een verdere opsplitsing plaats in perceel 73 (2 Gemet 74½ Roeden) en 74, 75 (2 Gemet 89 Roeden). In 1663 komen we ze tegen in een akte, waarbij in beide delen sprake is van *“zaeijlant”* (19). In 1711 zien we een transactie van perceel 73 (2 Gemet 74½ Roeden), waarin de cultuurtoestand als *“zaai- en hooiland”* wordt gekwalificeerd (20). In 1724 is sprake van *“een stuk zaaijland in Moolhouck groot 4 Gemet 163½ Roeden”* (21). In een transactie uit 1729 is sprake van 2 Gemet 49 Roeden (perceel 73) en 2 Gemet 106 Roeden (perceel 74, 75), beiden zaailand (22). In 1731 zien we nogmaals de bevestiging van perceel 74 en 75

als zaailand (23). Bij een overdracht van de 3 percelen in 1739 worden ze verkocht *“aen de Diaconij Armen van Sijnoutskerke, 4 Gemet 163½ Roeden land en nieuwwe weije, leggende in Moolhouck”* (24). Wellicht was het zuidelijke deel (perceel 74, 75) toen juist omgezet in weiland, het noordelijk zaailand werd later ook bekend onder de veldnaam *“de Diakonie”*.

Figuur 10. Cultuurtoestand van de percelen in de Moolhoek, 1660 – 1740

Perceel 97, 104

In de overloper van 1596 worden beide percelen geregistreerd als bezit van de Cappelrie in Walcheren, hierna staat het van 1603 – 1744 op naam van Pieter Janssen van de Brande Cappelrie (Caprie, Curie). Vervolgens is het eigendom van Willem Hendriksz van Borssele Capellerie (1744 – 1807) en Adriaan Jan van Borssele Capellerie (1807 – 1835). Volgens het kadaster (1832) is perceel 97 dan eigendom van *“het domein”*, perceel 104 wordt volgens de overloper van 1821 overgenomen door Jan van Gils Wed., boerin op 't Hoochuys.

Perceel 111

Bij de overdracht van het perceel in 1663 van *“Eccā Capelrie hūc”* (Kerk van Sinoutskerke) naar particuliere eigenaren, wordt het omschreven als *“Marijnīs Antonisse Westdijck baant in Moolhouck zaeijlant van Eccā Capelrie hūc voor 26 schellingen 8 grooten per gemet, groot 588 Roeden”* (25). Hierna vinden we de registratie als zaailand in de schepenakten nog tweemaal bevestigd, in 1740 en 1769 (26)

Perceel 114, 115

Deze twee percelen (2 Gemet 233 Roeden) waren volgens de overlopers in de vroegste periode van 1596 – 1666 eigendom van *“Eccā en de Cure hūc”*, de kerk van Sinoutskerke. In 1662 vindt een eerste registratie plaats in de schepenakten van de percelen 114, 115 als *“een partije zaeijlant”* (27). Een bevestiging van de twee percelen als zaailand zien we daarna in 1680 (28), in 1721 ontbreekt de registratie van de cultuurtoestand (29). Hierna

maakt de verkoop van de percelen 114, 115 voortdurend deel uit van grote transakties, waarbij de cultuurtoestand niet vermeld wordt (30).

Naast het feit dat binnen adellijke geslachten, percelen van generatie op generatie werden overgedragen, speelde ook de verwantschap tussen deze families hier een rol. Een wat verder uitgewerkt voorbeeld is de relatie tussen het geslacht van der Nisse en de Nassau's (figuur 11).

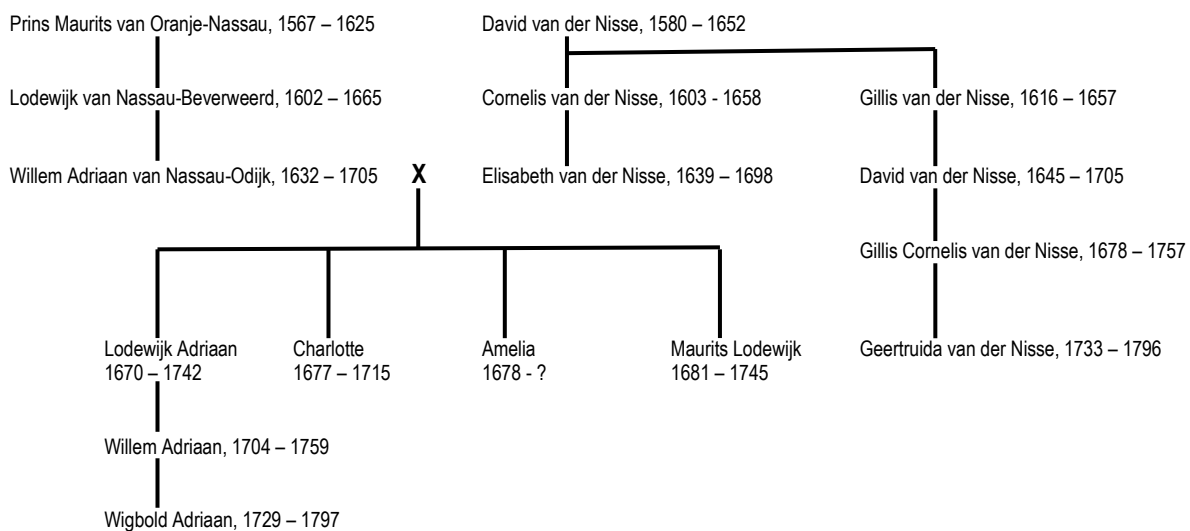
Perceel 66

"Dyckgraeff" mr. David van der Nisse (31) kocht reeds in 1624 de percelen 39 en 66, gevolgd in 1638 door perceel 77. Bij de eerstvolgende registratie in de overloper van 1652, het jaar van overlijden van David van der Nisse, staan de percelen 93, 88, 77, 39, 43/44, 50/51/52 nog op zijn naam, alleen perceel 66 is dan eigendom van Gillis van der Nisse (32), zijn zoon. Bij de volgende registratie in 1659 is ook zijn zoon Cornelis van der Nisse (33) reeds overleden (+ 1658), zodat we alle percelen op naam zien staan van diens dochter, jkvr. Elisabeth van der Nisse, die dan nog maar 20 jaar oud is. Ook zijn broer Gillis van der Nisse is dan inmiddels overleden (+ 1657), zodat perceel 66 dan wordt geregistreerd als eigendom van *"dhr. van Waardens Erven"*, omdat hij juist 2 jaar voor zijn dood de ambachtsheerlijkheid Waarde had opgekocht. Dit laatste blijft zo tot de overloper van 1680, waar dan als eigenaar zijn zoon, *"dhr. Raatsheer"* David van der Nisse (34) geregistreerd wordt. In 1723, David van der Nisse is dan al bijna 20 jaar dood, wordt zijn zoon Gillis Cornelis van der Nisse geregistreerd als de nieuwe eigenaar van perceel 66. In de overloper van 1758 wordt zijn weduwe als eigenares geregistreerd, maar in 1765 treft men zijn dochter Geertruida van der Nisse (1733 – 1796) als zodanig aan. In verband met haar huwelijk in 1771 met Johan Tieleman Spijker (1730 – 1794), treffen we voor de periode 1779 – 1794 zijn naam als eigenaar van perceel 66 aan. Wanneer hij in 1794 komt te overlijden, verkoopt zijn weduwe Geertruida van der Nisse het perceel *"zaaijlant"* aan een grondhandelaar (35), welke laatste het tenslotte bij Cornelis Zuidweg weer in boerenhanden brengt (36).

Perceel 93, 88, 77, 39, 43/44, 50/51/52

Hoe verging het de andere percelen, die in 1659 eigendom waren van jkvr. Elisabeth van der Nisse? Zij trouwde in 1664 op 25-jarige leeftijd met Willem Adriaan van Nassau-Odijk (37) (1632 – 1705), een kleinzoon van prins Maurits van Oranje-Nassau (1567 – 1625) (figuur 11).

Figuur 11. Verwantschap geslachten van der Nisse en Nassau

Aanvankelijk bleven de percelen 93, 88, 77, 39, 43/44 en 50/51/52 ook na haar huwelijk met de graaf van Nassau-Odijk nog haar eigendom (1659 – 1687), maar in de periode daarna staan ze op naam van *"dhr. van Odijk"*, waarmee ongetwijfeld Willem Adriaan van Nassau-Odijk bedoeld wordt (1687 – 1705). In 1705 komt Willem Adriaan te overlijden, waarna ook het geheel aan landerijen in de Moolhoek verdeeld wordt.

Perceel 93

Perceel 93 gaat als erfdeel voor de periode 1709 – 1835 naar Amelia de Nassau, mogelijk een dochter van Willem Adriaan en Elisabeth van der Nisse.

Perceel 77, 88

Voor de percelen 77 en 88 treffen we in 1707 een transactie in de schepenakten aan van *“de Edele heeren Cornelis, Louis & Mauritz de Nassauw naar de rentmeester Zijwert van der Bilt en Jan de Reuse van sekere 8 Gemet 210 Roeden weije, liggende in Moolhouck”* (38), wat zonder twijfel de dan nog 3 levende zonen Cornelis (1669 – 1708), Lodewijk Adriaan (1670 – 1742) en Maurits Lodewijk (1681 – 1745) van het echtpaar van Nassau-Odijk waren. Hierna volgt nog een transactie van de 2 percelen in 1711 *“aen Claes Jansse Duijvewaarde van sekere 8 Gemet 210 Roeden weije, liggende in Moolhouck”* (39). Claes Jansse Duijvewaarde zou de 2 percelen weiland ook zelf gebruiken en ze zouden binnen het geslacht Duijvewaarde blijven tot 1807.

Perceel 39

De jongste zoon Maurits Lodewijk (1681 – 1745), heer van Driebergen, erfde volgens de overloper perceel 39. Hij staat hier geregistreerd als *“Maurits de Nassau van Driebergen”* of *“Maurits Lodewijk de Nassau”* (1709 – 1744). Hij bleef ongehuwd en overleed in 1745 te Middelburg. Hierna werd Maurits de Nassau van Lecq eigenaar (1744 – 1772), wellicht één van de neefjes van de Nassau-Odijk's. Tenslotte volgen hierop nog de erfgenamen van Sophia van Lynden (1772 – 1801), waarna perceel 39 alsnog in de schepenakten verschijnt en als *“zaaijlant”* wordt omschreven (40).

Perceel 43/44, 50/51/52

Tenslotte erft de dochter Charlotte van Nassau-Odijk (1677 – 1715) de percelen 43/44 en 50/51/52. Na haar dood in 1715 blijven de percelen volgens de overlopers op haar naam staan, tot in 1753 ook haar echtgenoot, haar neef Willem Maurits van Nassau-Ouwerkerk (1679 – 1753) komt te overlijden. In de overloper van 1758 zien we als volgende eigenaar van de percelen Wigbold Adriaan van Nassau-Woudenberg geregistreerd (1758 – 1835), een kleinzoon van Charlotte's broer Lodewijk Adriaan van Nassau-Odijk (1670 – 1742, zie figuur 11). In zowel de percelen 43/44 als 50/51/52 lagen zandafgravingen of zandputten. Volgens registraties in de overlopers werd hierdoor in 1716 het belastbare oppervlak van perceel 43/44 met 250 Roeden verminderd, van 2 Gemet 125 Roeden naar 1 Gemet 175 Roeden. Evenzo werd in 1730 de grootte van de percelen 50/51/52 met 208 Roeden verminderd door het graven van zandput, van 2 Gemet 24 Roeden naar 1 Gemet 116 Roeden. In 1759 vindt alsnog een transactie plaats naar Matheus de Baar van een “zandput”, wat gezien de oppervlakte van 239½ Roeden en de ligging goed matcht met perceel 43 (41). Bij het uitkomen van de eerste kadastrale registratie in 1832 staat perceel 43 op naam van de wed. Jan de Baar, de percelen 44 en 50/51/52 op naam van Frederik Christiaan Mulert, wellicht een rentmeester van de Nassau's.

Naast adellijke families waren er ook andere geslachten waarin een regelmatige erfopvolging van het eigendom aan percelen in de Moolhoek, registratie van transacties verhinderde.

Perceel 90

Zo was de vroone van perceel 90 reeds vanaf 1596 in eigendom en gebruik van de lokale boeren, Steven Mertssen van de boerderij in de Noordhoek (1596), Dierick Matthijssse van de boerderij Poelzicht (1624) en Jan Marinisse Jonge van de landhoeve Leeuwenburch (1631). De vroone kwam al voor 1660 in bezit van Dirck Geertse, zoon van Geert Diericxss van de hofstede Tôôhuus. Toen Dirck Geertse reeds vòòr 1680 kwam te overlijden, hertrouwde zijn weduwe Janneken Cornelisse Polderdijck met Laurus Davidse, welke laatste van 1680 – 1702 als eigenaar van perceel 90 in de overlopers geregistreerd wordt. Van 1702 – 1709 komt het nog op naam van zijn moeder, Jannetje Polderdijck Weezen, waarna Gerard Dirkse Jr., zijn zoon en opvolger op Tôôhuus, eigenaar en bewerker wordt van 1709 – 1721. Gerard Dirkse Jr. komt ca. 1721 te overlijden, toen zijn dochter Janna Geerse 3 jaar oud was. Hierdoor blijft het perceel nog geruime tijd op naam van Gerard Dirkse's Weese staan (1723 – 1744). Nadat zijn dochter Janna Geerse Remstee in 1738 getrouwd is met de predikant Hendrik Frederik de Loos, zien we de laatste in 1744 ook terug als eigenaar. De predikant overlijdt in 1749 en perceel 90 gaat over op Hendrik Frederik de Loos Wed. Echter, ook zij komt in 1757 te overlijden. Bij testament gaat Tôôhuus, *“hofstede met schuer, stallinge, bakkeete en verdren timmer, groot met de number van 105 Gemet 155 Roeden, leggende in Sinoutskerke en Baarsdorp”* over op de twee zussen van de predikant, Cornelia & Magdalena

de Loos. Bij de verkoop van de hofstede met 57 percelen aan landerijen in 1763 aan Christiaan Jacobsse Everse, vindt geen gedetailleerde registratie van de cultuurtoestand plaats in de schepenakten (42). Wanneer Christiaan Everse zich na geruime tijd terugtrekt van Tôdhuus (1763 – 1814) volgt zijn zoon Jacques Everse hem op, op perceel 90 (1814 – 1828). Hierna wordt zijn kleinzoon Marinus Everse de nieuwe eigenaar van perceel 90 (1828 – 1835). Ook binnen het laatste geslacht wisselt het perceel een aantal generaties van eigenaar door erfopvolging, zonder dat we deze transakties tegenkomen in de schepenakten.

In het voorgaande is getracht door een selectie op de Moolhoek binnen de schepenakten van Sinoutskerke in de vroege periode (1660 – 1740), de cultuurtoestand van de percelen te achterhalen (figuur 12). Van een beperkt aantal percelen (18 %) kon de aard (weiland, zaailand, boomgaard, erf, zandput, moeras) niet vastgesteld worden. De belangrijkste oorzaak hiervan was, dat het eigendom veelal berustte bij de instellingen, die deze landerijen doorgaans zonder onderbreking in bezit hielden. Als gevolg hiervan vonden er geen transakties plaats en dus ook geen registratie in de schepenakten.

Figuur 12. Cultuurtoestand percelen in de Moolhoek (1660 – 1740)

Cultuurtoestand	Grootte in Gem. en Roeden	Percentage
Weiland	72 Gemet 97,5 Roeden	43,9 %
Zaailand	60 271,5	37,0 %
Zandput	0 239,5	0,5 %
Huis, erf & tuin	0 161	0,3 %
Boomgaard	0 168	0,3 %
Onbekend	29 193,5	18,0 %
Totaal	164 Gemet 231 Roeden	100,0 %

Van enkele percelen (43/44, 50/51/52, 90, 93), die al vroeg in bezit waren van rijke beleggers, kon eveneens de aard niet bepaald worden. Wanneer de percelen binnen een adelijk of rijk boerengeslacht van generatie op generatie werden overgedragen, ontbreekt doorgaans registratie in de schepenakten.

Van de in de koopakten gevonden percelen bleek verrassenderwijs 37,0 % zaailand te zijn en 43,9 % weiland (zie ook figuur 10). Aan de zuidkant van de Moolhoek, tegen de Langedamseweg, treft men vooral weiland, in de zuid-oost hoek, waar aan de Zandweg tot 1723 een boerderij lag (perceel 109), overheerste zaailand. Ook aan de westzijde (perceel 63 – 75) was zaailand dominant aanwezig. Vergelijken we dit percentage van 37 % zaailand of bouwland met de cijfers van de eerste kadastrale registratie in 1832 (10 – 12 %), dan moet hier bijna sprake geweest zijn van een revolutionaire ontwikkeling.

Het veel hogere percentage zaailand in de Moolhoek in de 2^e helft van de 17^e eeuw, getuigt van een toen reeds bestaande hoge ontwikkeling binnen de agrarische sektor. Deze ontwikkeling werd ingeleid in de 16^e eeuw door het proces van verstedelijking en economische groei in Vlaanderen, met Antwerpen als exponent van de welvarende handelssteden. Boeren in het zuidwestelijk zeekleigebied profiteerden van het feit dat ze boerden in de directe nabijheid van het brandpunt van de toenmalige West-Europese economie, Vlaanderen. De intensieve landbouwbedrijven vonden een belangrijke afzetmarkt in de Zeeuwse maar vooral ook Vlaamse steden. De vraag naar granen (tarwe, gerst, rogge), peulvruchten (erwtten, bonen), handelsgewassen (koolzaad, vlas, meekrap) en ook zuivelprodukten (boter, kaas, vlees) nam toe en het prijsniveau liep van begin 16^e tot begin 17^e eeuw op tot het 5-10voudige.

In dit economisch krachtenveld groeide het kustgebied in deze periode uit tot het middelpunt van een Europese landbouweconomie, waarin ook de Zeeuwse steden centraal lagen. De ligging van Zuid-Beveland ten opzichte van de rijke afzetmarkten van de Vlaamse steden, was zeer strategisch. De agrarische sektor bloeide door de nabijheid van een florerende Antwerpse afzetmarkt voor de vele landbouwprodukten. Van cruciale betekenis was, dat parallel aan de landbouw, de ontwikkelingen in de handels- en vervoer sector eveneens naar een hoger niveau getild werden. Er was een heel netwerk van vervoer te water, wat er voor zorgde dat de boeren hun produkten eenvoudig konden afzetten naar Antwerpen via de Schelde. In de poelkleigebieden, minder geschikt voor akkerbouw, was binnen de gemengde bedrijven, tarwe het voornaamste onderdeel van het bedrijf met daarnaast

vlas. Tarwe was al vanaf de 16^e eeuw het belangrijkste gewas van de Zeeuwse akkerbouw. De teelt vergde weliswaar veel arbeidskosten maar gaf ook een hoger rendement dan andere granen.

Reeds in de 2^e helft van de 17^e eeuw was er sprake van stagnatie, waaronder de agrarische sektor het meest leed, de landbouwprijzen daalden sterker dan nijverheidsprodukten. De periode van stagnatie zette in met een structurele daling van de graanprijzen, de prijs van tarwe in 1700 was nog maar 60 % van het peil in 1650. De daling van het prijspeil van de granen, stimuleerde aanvankelijk de vraag naar “*luxe*” produkten als vlees, zuivel en tuinbouw. Op langere termijn vertoonden deze echter eveneens een dalende trend en in 1750 waren ze even ver gezakt als granen. Na 1750 trekken de prijzen weer aan en met het inzetten van meer arbeid en kapitaal ging de landbouw een nieuwe periode van intensivering tegemoet.

In de Franse tijd liepen de landbouwprijzen nog tot grote hoogte op, om kort daarna in 1818 een plotselinge daling in te zetten. De oorzaak hiervan was, dat de Europese markten overspoeld werden met goedkoop graan uit Zuid-Rusland en de Oekraïne. De prijzen van tarwe, gerst, erwten en bonen daalden in deze periode met 25-30 %. De crisissituatie die vanaf 1818 de akkerbouw een aantal decennia beheerste, werd nog verergerd doordat ook de steden ernstig stagneerden. Echter, de prijzen van zuivelprodukten stegen door tot na 1850 en maakten nieuwe investeringen in de veehouderij weer rendabel. De zorgvuldigheid en hygiëne bij de bereiding van de produkten stonden op een hoog peil in vergelijking met elders in Europa. De groei zoals de veehouderij die in de periode 1750 – 1850 doormaakte, blijkt onder meer uit de aanvoer van zuivelprodukten naar de markten, die in deze periode verdubbelde.

De geschetste ontwikkelingen, zoals de grote bloei van de agrarische sektor in de 17^e eeuw, de stagnatie in de eerste helft van de 18^e eeuw plus het weer aantrekken van de landbouwprijzen in de tweede helft van deze eeuw, hebben wellicht met het overspoelen van de markt vanaf 1818 met goedkoop graan, gezorgd voor het praktisch verdwijnen van de akkerbouw uit de Moolhoek. Het zaailand werd ingewisseld voor weiland en in 1832 was er voor akkerbouw slechts 10 % aan landerijen over (16).

3. Vroege geschiedenis boerderij Poelzicht

Tegen de horizon van het vlakke Poolse landschap vormen een aantal verspreid staande boerderijen al gedurende eeuwen, bijna even markante silhouetten als de kerktorens. Een aantal van deze Middeleeuwse hofsteden of hoeven hebben zich tot in de vorige eeuw of zelfs begin deze eeuw, weten staande te houden. Weliswaar met wijzigingen aan de gebouwen, maar de boerderijen als geheel trotseerden toch 3 eeuwen of meer. Het eigendom van de boerderijen bleef gedurende deze tijd soms generaties lang in één geslacht. Knechten, dienstmeiden, bewoners en zelfs pachters wisselden daarmee vergeleken veel sneller. Het was onder meer deze achtergrond van eigenaars, pachters en bewoners, waartegen onze speurtocht naar de geschiedenis van het latere Poelzicht zich voltrok.

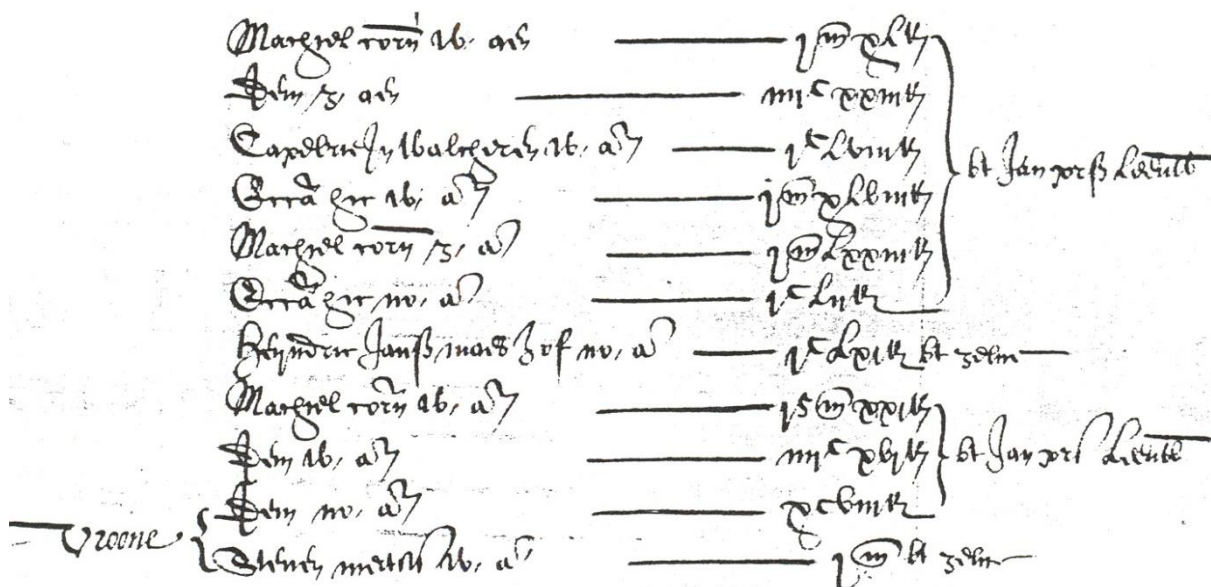
Het al of niet bebouwd zijn van percelen is een kenmerk, wat men soms kan terugvinden in de overlopers. Nu waren de overlopers van de Moolhoek al terug gezocht tot 1751, zonder echter een spoor van bebouwing hierin aan te treffen. Wel waren we toen al extra opmerkzaam op een perceel, groot 0 Gemeten 161 Roeden. Dit omdat door vergelijking van de gegevens uit de overlopers over de ligging van de percelen (Noord, Oost, Zuid, West) met de gegevens van latere kaarten, hierop steeds weer teruggekomen werd voor de ligging van het oude Poelzicht. Hierna bleek al spoedig dat het perceel van 0 Gemet 161 Roeden al bebouwd en dus ook bewoond was op het eind van 16e eeuw.

3.1 Heijndric Jansse Maes' Hof

Tevens is gebleken, dat deze Middeleeuwse hofstede in het Noorden van de Moolhoek, even buiten de kom van het dorp Sinoutskerke op het latere kadastrale perceel B-94, in 1596 de enige boerderij is in de gehele Moolhoek. De toevoeging *hoeve*, *hoff* of *sijn hoff* is ook de enige aanduiding waardoor het perceel met oppervlakte 0 Gemeten 161 Roeden zich van de andere onderscheidt. Zo vindt men in 1596 achter dit perceel vermeld : *Heijndric Janssen Maes' hoff*. (bijlage 1^c, tabel 72).

De registratie van het oude Poelzicht in de overloper van 1596 is hieronder weergegeven (figuur 13).

Figuur 13. Het oude Poelzicht met omringende landerijen in de overloper van 1596

Als we de in figuur 14 weergegeven transcriptie volgen, treft men onder volgnummer 22 Heyndric Janss(en) Maes' hof aan, de percelen 94 en 95. Van deze eerste geregistreerde eigenaar van het oude Poelzicht weten we verder alleen, dat hij de boerderij in 1596 ook zelf beboerde. Achter volgnummer 22 zien we namelijk staan "baant zelve", ofwel gebruikt het zelf. De weilanden om de boerderij had hij echter niet in gebruik, we zien hier achter de accolades staan dat deze gepacht werden door Jan Pierss Leeuwenburch (zie hoofdstuk 6).

Figuur 14. Transcriptie fragment overloper Sinoutskerke, 1596

Volgnr.	Naam	Ligging	Oppervlakte	Perceelnr.
16	Machiel Corn(eliszoon)	W aan	1 Gemet 40 Roeden	98
17	Idem	Z aan	423 Roeden	99 (deel)
18	Capellerie van Walcheren	W aan	158 Roeden	97
19	Kerke hier	W aan	1 Gemet 48 Roeden	96 (deel)
20	Machiel Corn(eliszoon)	Z aan	1 Gemet 73 Roeden	99 (deel)
21	Kerke hier	N aan	152 Roeden	96 (deel)
22	Heyndric Janss Maes <u>hof</u>	N aan	161 Roeden	94, 95
23	Machiel Corn(eliszoon)	W aan	1,5 Gemet 21 Roeden	93 (deel)
24	Idem	W aan	416 Roeden	93 (deel)
25	Idem	N aan	98 Roeden	93 (deel)
26	Steven M(a)ertens	W aan	1 Gemet 0 Roeden	90

Van de omringende landerijen heeft in 1596 Jan Pierss Leeuwenburch het gehele complex rond Poelzicht in pacht (perceel 93, 96, 97, 98, 99) (bijlage 1c, tabel 71, 72). De percelen 96, 97, 98 en 99 waren oorspronkelijk eigendom van Machiel Corneliss (98, 99), de Capelrie van Walcheren (97) en de Kerke van Sinoutskerke (96). Zijn zoon Claes Jansse Leeuwenburch heeft de percelen 98 en 99 in 1638 in eigendom en eveneens in gebruik. In 1652 is Claes Jansse Leeuwenburch blijkbaar overleden, de percelen 98 en 99 zijn dan eigendom van "Claes Jansse kinderen". Volgens de schepenaakten was er binnen perceel 98 in 1665 sprake van "een boogaerdeken, groot 168 Roeden, gelegen binnen deser prochie in Moolhouck", wat aan de westzijde grensde aan perceel 97 (43). Wellicht was dit een continuering van de situatie zoals reeds bestond in 1596 en daarvoor.

Overigens was volgens de overlopers reeds vanaf 1652 sprake van gescheiden eigenaren van het stuk grond van 168 Roeden en het stuk van 172 Roeden, samen de oppervlakte van perceel 98, 1 Gemet 40 Roeden ("Claes Jansse hierin 168 Roeden en de reste sijn weesen"). Jan Ingelse is dan baander van beide percelen 98 en 99. In 1659 is perceel 98 definitief in 2 delen gesplitst, "Jacob van Bremen hierin 168 Roeden, Anthony Mariniss van Oosten de reste". Jacob van Bremen (168 Roeden) en Anthony Mariniss van Oosten (172 Roeden) hadden

dus praktisch een gelijk deel van perceel 98, dat ze ook zelf in gebruik hadden. Bovendien had Anthony Mariniss van Oosten via zijn deel in perceel 98, een vrije toegang naar perceel 99, dat eveneens in zijn bezit en gebruik was.

Dezelfde verdeling van perceel 98 blijft bestaan, wanneer do. Jacobus Lopsse het deel van 168 Roeden overneemt (1666) en Marinis Jansse Valcke, inmiddels eigenaar van Poelzicht, het boomgaardje van hem pacht (1673). De verdeling blijft bestaan tot 30 maart 1697, wanneer de eigenaresse van het deel van perceel 98 van 168 Roeden, juffr. Elisabeth Coenraets, wed. van dhr. Lopse, dit *“boogaerdeken”* verkoopt aan Claes Jansse Duyvewaart, eigenaar en gebruiker van de rest van perceel 98 en 99 (44). Het betrof kennelijk het westelijk deel van perceel 98, wat geleverd werd aan *“Claes Jansse Duyvewaart, een boogaerdeken groot 0 Gemet 168 Roeden, liggende in Moolhouck, BDG oost & zyut den cooper, west de Capelrij ende noort den schuytvaert, den coop is voor gront & boomen £ 20 Vlaams den hoop en een alve sak tarwe”*.

Het andere deel van perceel 98 (172 Roeden) wordt in 1691 samen met perceel 99, totaal 3 Gemet 68 Roeden, geregistreerd als weiland, met ten oosten en zuiden de watergang (45). Dit stuk weiland vinden we in 1695 nog een keer bevestigd (46).

Perceel 97 is bekend onder de veldnamen het Kapmes (vorm perceel) of het Veenendaaltje (naam latere eigenaar) en was in 1596 in bezit van de Capellerie van Walcheren. Wanneer het perceeltje in 1603 in particuliere handen komt vervalt de naam Walcheren, de toevoeging Capellerie blijft dan echter nog eeuwen bestaan. Perceel 96, wat aan de oost- en zuidkant de boerderij met erf omsluit, was in de volksmond ook wel bekend onder de veldnaam de Blanke Veste, een teken dat ook hier het oppervlaktewater vaak vrij spel had. Dit weiland lag voor de ruilverkaveling ook een stuk lager dan de boerderij en erf. Vooral het stuk achter de boerderij stond een groot deel van het jaar onder water. Het perceel was in 1596 eigendom van de kerk van Sinoutskerke en bleef in bezit van de kerk tot na de ruilverkaveling in 1981, bijna 400 jaar lang. Perceel 93 lag aan de zuidkant van de boerderij en is in drie delen weergegeven (volnummers 23, 24, 25) met weer als eigenaar Machiel Cornelisse en als pachter Jan Pierss Leeuwenburch. Ten westen van perceel 93 lag perceel 90, in eigendom en gebruik van Steven M(a)ertens en volgens de registratie in de kantlijn samen met een deel (98 roeden) van perceel 93 een vroone, wat hij door overlevering van de veldnaam Grote Vroone tot in deze tijd gebleven is.

Maar op welk areaal aan zaailand en weidegebied boerde Heijndric Jansse Maes ? En hoe verging het zijn opvolgende eigenaren op het oude Poelzicht ?

Zoals zovele, ook grotere boeren in zijn tijd, boerde Heijndric Maes op uitsluitend pachtgronden, alleen het erf van 161 Roeden rond zijn boerderij was zijn eigendom. Verder had hij in de Moolhoek slechts perceel 43/44 in gebruik van Maerten Danen's Erfgen. De geschiedenis van de opvolgende eigenaren van dit perceel werd met name ingekleurd door het huwelijk tussen de adellijke families van der Nisse en Nassau-Odijk (zie paragraaf 2.4). Door zandafgravingen werd in deze omgeving regelmatig getornd aan de oppervlakte van de percelen. Zo werd perceel 43/44 in 1716 verminderd van een belastbaar oppervlak van 2 Gemet 125 Roeden met 250 Roeden naar 1 Gemet 175 Roeden (bijlage 1^c, tabel 84). Heijndric Jansse Maes had een relatie met Maerten Danen's Erfgen., want een deel van perceel D-208 (1 Gemet 128 Roeden) in de Kerkhoek en perceel D-227 (2 Gemet 160 Roeden) in Wiegenhoek had hij ook bij hun in pacht. Direkt tegenover zijn boerderij had hij perceel D-199 (1 Gemet 35 Roeden) van het Armbestuur van Sinoutskerke in gebruik.

3.2 Het graslandcomplex in de Kerkhoek

De andere percelen die Heijndric Jansse Maes *“baende”*, allen gelegen in de Kerkhoek, hadden een bijzondere historische samenhang (figuur 15).

Deze samenhang van de percelen 208 – 216 was er zeker niet voor wat betreft de eigenaren, die van particuliere aard, dan wel sociaal-maatschappelijke of kerkelijke aard waren (bijlage 1^a, tabel 46, 47). We zien hier geen agglomeraties van alle percelen naar één eigenaar. Het was juist de pachter of gebruiker, die van de percelen één geheel maakte. Als baander van het 8 percelen tellende graslandcomplex treffen we voor de periode 1596 – 1617 Heijndric Jansse Maes (figuur 15). We kunnen hier wellicht de voorzichtige conclusie aan verbinden, mede gezien de relatief beperkte totaaloppervlakte en het aandeel weilanden hierin, dat Heijndric Jansse Maes een veeboer was op het oude Poelzicht.

Figuur 15.

Pachtgronden Heijndric Jansse Maes, 1596

Veldhoek	Eigenaar	Grootte perceel	Perceelnummer
Moolhoek	Heijndric Jansse Maes Hof	0 Gemet 161 Roeden	B-94/95
	Maerten Danen's Erfgen.	2 125	B-43/44
Kerkhoek	Armen Sinoutskerke	1 35	D-199
	Cornelis Cornelisse Matthijss	1 38	D-208
	Claes Cornelisse Wed., Jaergetielant	0 150	D-208
	Maerten Danen's Erfgen.	0 428	D-208
	Kerke Sinoutskerke	0 560	D-209, 210, 211
	Lenert Janss Schrabbeckercke	0 236	D-213
	Armen in Goes	2 288	D-212
	Machiel Cornelisse	1 13	D-216
	Ockers Capelrie	1 36	D-215
Wiegenhoek	Maerten Danen's Erfgen.	2 160	D-227
Totaal		17 Gemet 130 Roeden	

Bij nadere bestudering van de percelen D-208, 209, 210, 211, 212, 213, 215 en 216 in de Kerkhoek valt direct het verschil op tussen de weergave van de percelen op het minuutplan van 1832 en de waarneming op de satellietfoto. Het zuidoostelijke stuk van perceel 212 is op de satellietfoto afgescheiden en bij perceel 209 gevoegd. Dit is het resultaat van een in 1879 uitgevoerde herverkaveling, waarbij het nieuwe perceel 209 (donkergroen) het nieuwe perceelnummer D-349 kreeg en het iets verkleinde, maar wel met perceel 211 samengevoegde perceel 212 het nieuwe perceelnummer D-350 kreeg (het lichtgroene stuk). Door de afscheiding van het zuidoostelijke stuk, was perceel 212 in feite onbereikbaar geworden. Dit heeft men toen opgelost door de aanleg van het korte wegeling tussen perceel 215 en het nieuwe perceel 349.

Figuur 16.

Fragment minuutplan en satellietfoto percelen 208 – 216

Helaas heeft Natuurmonumenten hier een verkaveling uitgevoerd, waarbij het wegeling geheel is verdwenen. In een beschermd gebied als het Ganzenreservaat is hiermee een cultuurmonument van 130 jaar oud letterlijk met de grond gelijk gemaakt. Deze oude herverkaveling had ons en toekomstige generaties in staat gesteld om vele vragen hieromtrent te beantwoorden. Nu resteert van deze herverkaveling alleen nog de hulpkaart van het kadaster.

Figuur 17. De veedrinkput in de Bergweie met op de achtergrond Sinoutskerke

Wanneer we via het damhek van perceel 212 (350) aan het eind van het kleine wegeling, een verkenning uitvoeren van dit weiland, wat in de volksmond de veldnaam "*Bergweie*" meegekregen heeft, worden we allereerst getroffen door de schoonheid van de veedrinkput, die kort achter het damhek ligt. Hierook ligt een kleine verhoging in het weiland en tegen de glooiing daarvan is de veedrinkput gegraven.

Figuur 18. De veedrinkput in perceel 212, in westelijke richting, van de berg af

Het was wellicht extra voordelig om de veedrinkput tegen de heuvelachtige verhoging te graven, omdat men daar veel minder risico had om op het zoute veen terecht te komen. De verklaring voor het feit dat men de put niet helemaal boven op de "berg" heeft gegraven, is misschien dat men dan veel te diep kwam met het waterpeil of dat de put in de zomermaanden te snel opdroogde.

De toegang naar perceel 349 (209) ligt vooraan in het lange wegeling, wat de veldnaam "*T'olleweegje*" draagt. Dit kan als betekenis gehad hebben dat het zodanig uitgesleten was dat de randen van het wegeling met perceel nummer 256 wat hoger kwamen te liggen als het middenstuk, waardoor het een hol karakter gekregen had. Een andere verklaring kan zijn dat het wegeling oorspronkelijk een stuk lager gelegen heeft, net als de huidige toestand van het laatste stuk langs perceel 205. Ten opzichte van de omringende percelen ontstaat dan eveneens een holle vorm.

Figuur 19.

Het rechte stuk en het begin van "T'olleweegje"

Wanneer we halverwege T'olleweegje linksaf het zijwegeling ingaan, komt men uiteindelijk in perceel 208. Voor de herverkaveling in 1879 waren de percelen 209, 210, 211 en 213 goed bereikbaar vanuit T'olleweegje. De percelen 215 en 216 waren goed toegankelijk vanuit de Deeweg.

Figuur 20.

Toegang met dam en damhek naar de percelen 212 (350) en 209 (349)

Over de eigendomsontwikkeling van de 8 percelen kunnen de volgende opmerkingen gemaakt worden. Perceel 208 was bijzonder omdat het uit 3 deelpercelen bestond, met aanvankelijk ook 3 verschillende eigenaren. Eén van die deelpercelen, met een oppervlakte van 150 R, was bovendien Jaargetijland. Elke opvolgende eigenaar van een dergelijk stuk grond moest een bepaald deel van de opbrengst uitbetalen aan de kerk (47). Dit gebeurde omdat ooit, voor de reformatie, een eigenaar met de kerk de afspraak had gemaakt dat er jaarlijks een mis gehouden zou worden ter zijn nagedachtenis. De verplichting van de Jaargetijden bleef ook na de reformatie bestaan om de armenkas zoveel te spekken. In de loop van de 18e eeuw accumuleren de 3 deelpercelen samen bij de Armen van Goes ofwel de Godshuizen der Stad Goes. In tegenstelling tot 208, staan de percelen 209, 210 en 211 de volledige periode van 1596 – 1832 als één geheel met een oppervlakte van 1 G 260 R geregistreerd en blijven ook de gehele periode in handen van dezelfde opvolgende eigenaar, de Kerk van Sinoutskerke. Perceel 212 blijft eveneens de gehele vroege periode eigendom van dezelfde eigenaar, de Armen of het Weeshuys in Goes. Perceel 213 is volgens de overlopers tot 1723 particulier eigendom, maar wordt in feite al in 1696 overgedragen aan schout & schepenen "*ten profijte van de steenpadt*" en blijft dan eigendom van de heerlijkheid Sinoutskerke (48).

Figuur 21. De veedrinkput in perceel 208 en de vroegere perceelsscheiding tussen 209 en 210

Perceel 215 is eveneens een stuk grond waar een deel van de opbrengst ten gunste kwam van de kerk, het staat van 1596 – 1666 op naam van een zekere Ockers met de toevoeging Capelrie. Van 1663 – 1687 is de nieuwe eigenaar van perceel 215 Ferdinandus de Perponcher Sedlnitzky of kortweg Ferdinandus de Sedlnitzky (49). Men vond dit kennelijk een moeilijke naam, gezien het aantal spellingen wat we in de overlopers tegenkomen (Sedeniskij, Zedniske, van de Niskij). Dit was ook niet zo vreemd als men bedenkt dat Ferdinandus de Sedlnitzky zijn achternaam had geërfd van zijn moeder, de Poolse gravin Anna de Sedlnitzky (50). Perceel 215 blijft daarna tot 1832 in particuliere handen. Perceel 216 is tot 1652 eigendom van gewone grondbeleggers maar gaat dan over in handen van de adellijke familie van der Nisse, die later door een huwelijk verbonden wordt met het geslacht van Nassau-Odijk. Het blijft hierdoor de verdere vroege periode in hun bezit.

Figuur 22. De veedrinkput en dam met damhek van perceel 215

Het meest verrassende van het graslandcomplex was echter dat het patroon van dezelfde pachter, zich bleef continueren bij de boerderij Poelzicht. De baanders van de 8 percelen blijken van 1596 – 1702 tevens de opvolgende eigenaren te zijn van het oude Poelzicht. Dit waren na Heijndric Jansse Maes, achtereenvolgens Dierick Matthijsse (1617), Jan Cornelisse Jonge (1638), Cornelis Jansse Jonge (1659) en Marinis Valcke (1666). Op 17 maart 1702 wordt Marinis Valcke eigenaar van 't Hoochuys op de vliedberg bij Sinoutskerke en in de periode hierna, van 1702 – 1744 zijn het de eigenaren van 't Hoochuys, die ook de pachters worden van de 8 percelen weiland. Dit waren na Marinis Valcke zijn opvolgers Isaak Paardekooper en Foort Jansse Dierse. Na 1744 worden de pachters niet meer vermeld (51).

3.3 Opvolgende eigenaren van Poelzicht

Hoe ontwikkelden de opvolgers van Heijndric Jansse Maes zich in de decennia na 1617? In 1603, een volgende momentopname binnen de overlopers van de situatie op het oude Poelzicht, had Heijndric Maes dezelfde percelen in pacht als 7 jaar daarvoor. Zijn areaal bleef dus redelijk beperkt en zal, gezien de aard en de ligging van de percelen vooral gebruikt zijn voor de veehouderij. In 1617 treedt zijn opvolger Dierick Matthijsse aan, die het bestaande areaal aan pachtgronden van hem overneemt, maar daaraan nog het gebruik van perceel 93 en perceel 50/51/52 toevoegt. Perceel 93 was het zeer strategisch gelegen, direkt naast zijn boerderij, uit 3 delen bestaande stuk weiland met een totaaloppervlakte van 3 Gemet 85 Roeden. Met de grootte van perceel 50/51/52

(2 Gemet 24 Roeden) kwam Dierick Matthijse op een totaal areaal van 22 Gemet 239 Roeden. In 1624 doet Dierick Matthijse goede zaken met de aankoop van perceel 90 (1 Gemet), wat later als veldnaam de “*Groote Vroone*” gekregen heeft. Daarnaast weet hij bovendien perceel D-213 binnen het graslandcomplex in eigendom te verwerven. Behalve 23 Gemet 239 Roeden in gebruik, had Dierick Matthijse hiervan, inclusief het erf rond de boerderij van 161 Roeden, 2 Gemet 97 Roeden in eigendom.

Figuur 23. Opvolgende eigenaren boerderij Poelzicht, 1596 – 1790

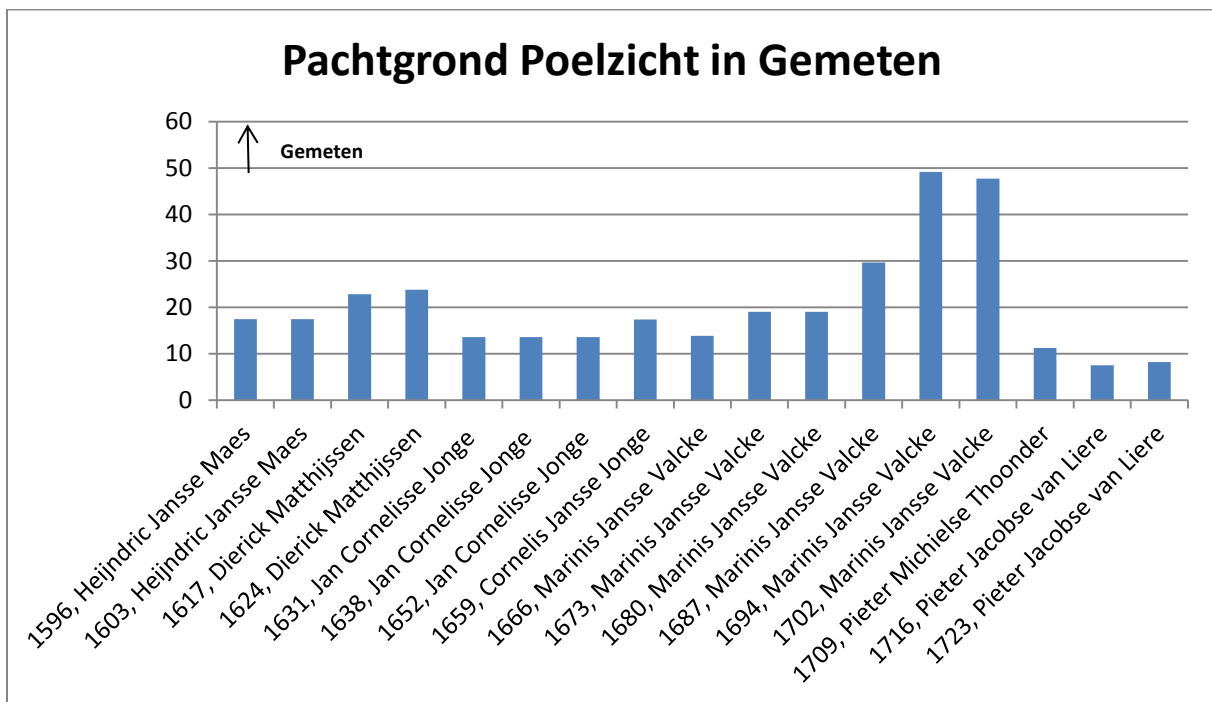
Eigenaar	Periode	Bron	Landerijen ¹⁾	
Heijndric Jansse Maes	1596 – 1617	Overlopers	17 Gemet	130 Roeden
Dierick Matthijssen	1617 – 1631	Overlopers	23	239
Jan Cornelisse Jonge	1631 – 1659	Overlopers	13	166
Cornelis Jansse Jonge	1659 – 1666	Overlopers	17	99
Marinis Jansse Valcke	1666 – 1703	RAZE 3501, folio 32, 32v, 20-3-1666	49	51 ²⁾
Pieter Machielse Thoonder	1703 – 1714	RAZE 3501, folio 115, 12-5-1703	11	60
Pieter Jacobsse van Liere	1714 – 1728	RAZE 3501, folio 145v, 15-6-1714	16	187 ³⁾
Adriaan Mathijse Poole	1728 – 1746	RAZE 3501, folio 167v, 25-6-1728	---	----
Jan Harmanse	1746 – 1751	RAZE 3502, folio 30, 30v, 20-3-1746	---	----
Janis Hollestelle	1751 – 1771	RAZE 3502, folio 92, 8-3-1771	---	----
Joos de Haase	1771 – 1774	RAZE 3502, folio 94v, 2-5-1774	---	----
Jacobus Lookerse	1774 – 1787	RAZE 3502, folio 111v, 1-12-1787	---	----
Jan Jansse de Koning	1787 – 1789	RAZE 3502, folio 113, 22-1-1789	---	----
Jacoba Jansse Wijnanse	1789 – 1790	RAZE 3502, folio 115v, 24-2-1790	---	----

- 1) Gedurende de periode van registratie zijn uitsluitend de gebruikte landerijen vermeld
- 2) Deze eigenaar startte met 13 Gemet 258 Roeden en eindigde met 49 Gemet 51 Roeden
- 3) Hij begon met 7 Gemet 144 Roeden en eindigde met 16 Gemet 187 Roeden

In contrast met deze ontwikkelingen staat de situatie in 1631 wanneer Jan Cornelisse Jonge aantreedt als pachter op het oude Poelzicht. We zien dan dat Maerten Leijnsse Verstraete eigenaar is geworden van de percelen 43/44 en 50/51/52 in de Moolhoek, praktisch de helft van perceel D-208 in de Kerkhoek en perceel D-227 in Wiegenhoek en dat hij ze ook allen “*selve baent*”. Bovendien raakt hij ook de pacht van perceel B-90 en D-213 kwijt. Er wordt getornd aan zijn graslandcomplex en er blijft voor Jan Cornelisse Jonge slechts 13 Gemet 166 Roeden pachtgrond over. Ook de boerderij Poelzicht had hij uitsluitend in pacht bij Dierick Matthijse (*Dierick Matthijse’s Hoff*). Ook in de twee hierop volgende perioden (1638, 1652) had Jan Cornelisse Jonge dezelfde percelen in de Moolhoek en de Kerkhoek in pacht. Alleen de boerderij met het erf kreeg hij in 1638 op zijn naam (*Jan Cornelisse’s Hoff*). Omdat zeker de eerste helft van de 17^e eeuw een bloeiende periode was, is Jan Cornelisse Jonge wellicht een wat minder ondernemende boer geweest. Zijn zoon Cornelis Jansse Jonge, die de boerderij met de pachtgronden in 1659 van hem overneemt, lijkt aanvankelijk wat aktiever. Hij ziet kans om geheel perceel D-208 weer in gebruik te nemen en het daar direkt aan grenzende perceel D-122, waarmee zijn totaal aan pachtgrond op 17 Gemet 99 Roeden komt. Voor zover de tussen perceel 208 en 122 liggende watergang een barrière vormde, had hij nog een toegang via het zijwegeling D-124 (“*een eigen wegelijnc*”) van het op de Noordweg uitkomende wegeling D-251. In onderstaande figuur 23 is een overzicht gegeven van de pachtgronden die de boerderij in gebruik had over de periode 1596 – 1723.

Figuur 24.

Pachtgronden bij de boerderij Poelzicht, 1596 – 1723

Echter, begin 1666 komt Cornelis Jansse Jonge in steeds grotere financiële problemen. Hij heeft dan in de eerste plaats een schuld bij Dierick Andriessse, schout van 's-Heer Hendrikskinderen en Anneke Andriessse, wed. van Cornelis Jacobss, van £ 41-13-4 Vls. (52) en stelt hier als onderpand tegenover *“sijn lanthouffken met al sijn gevolch, gestaen en gelegen binnen deser parochie in de Moolhouck op 161 Roeden eigen erve”*. Verder geeft Cornelis Jansse Jonge aan, dat hij ter vermindering van de schuld, aan de fam. Andriessse heeft verkocht *“een roode tijtkoe voor £ 5-13-4 Vls, eene tweejarige stier voor £ 4-13-4 Vls, een wintervaarse met een jong calff, tsamen voor £ 1-13-4, al de voorraden in de schuer, soo hoeij, stroo als andere, 't samen voor de som van £ 6-0-0 Vls, een seuge voor £ 3-6-8 Vls, twee bedden met haer toebehoren, 't samen voor £ 6-0-0 Vls, voorts tinne ketels, potten, pannen, schotels, kannen en voorts al 't gene ten huijse en hove bevonden sal worden, voor £ 4-0-0 Vls”*. Door deze verkoop had Cornelis Jansse Jonge in totaal al voor £ 31-6-8 Vls of 75 % van de schuld afgelost. Maar hier bleef het niet bij, ook bij Joos Marcusse van de hofstede 't Hoochuys heeft hij nog een schuld van £ 11-0-0 Vls, waar tegenover staat dat Joos Marcusse aangeeft dat hij hiervoor een *“roode tijtkoeije”* gekocht heeft (52). Bij Jacques Jansse Moerdijck, zijn overbuurman op de landhoeve Leeuwenburch, had hij een schuld van £ 4-11-0 Vls, die hij afloste door *“aen gemelte Moerdijck verkogt te hebben, sijne schuijt voor de som van £ 4-0-0 Vls”* (53). Half februari 1666 verschijnt Cornelis Jansse Jonge opnieuw voor het college van schout en schepenen en verklaart een schuld te hebben van 28 schellingen bij Jan Jansse, schotter op 's-Heer Abtskerke en Jacob Cornelisse, schotter op Sinoutskerke, op de aankoop van een partij hooi (54). Drie dagen later *“compareerde voor schepenen Cornelis Jansse Jonge en bekende schuldich te wesen aen Heijndrick Symonss, timmerman binnen de stadt Goes, de somme van sestien pond, veertien schellingen en vier groten (£ 16-14-4 Vls) voor geleverd hout, gedane arbeit en nagels”* (55). Cornelis Jansse Jonge stelt als onderpand hiervoor de opbrengsten van zijn *“lanthouffken”* en de meubels, die hij nog moest verkopen. Tenslotte wordt de boerderij op 20 maart 1666 verkocht aan Marinis Jansse Valcke (56), inclusief de pacht van ongeveer 9 Gemeten wei- en zaailand, maar wel onder de voorwaarde dat *“de cooper moet betalen alle verlopen pachten & oncosten, soo van water- en stategeld”*. Verder moet hij de rente en aflossing voor zijn rekening nemen van uitstaande bedragen bij de Armen van Nisse (£ 16 Vls) en de predikant Jacobus Lopsen (£ 33-6-0 Vls). Het bedrag wat Marinis Janssen Valcke nog moet betalen bij de levering van de boerderij bedraagt £ 11-6-8 Vls.

3.4 **Marinis Janssen Valcke, een echte ondernemer en bestuurder**

Marinis Valcke maakte met een areaal aan pachtgronden van 13 Gemet 258 Roeden een bescheiden entree op Sinoutskerke en het oude Poelzicht. Hij had naast zijn erf in de Moolhoek uitsluitend perceel 93 en in de Kerkhoek de percelen D-199, 208, 209/210/211, 212 en 216 in pacht. Aan het oorspronkelijke graslandcomplex ontbraken de percelen D-213 en 215. Toch zal hij later een meer agrarische ondernemer blijken te zijn dan zijn voorgangers. Daarnaast maakte hij carrière in het lokale, openbaar bestuur. Marinis Valcke wordt al op 23 maart 1669 benoemd tot lid van het college van schout en schepenen. Hij doet zijn werk als schepenen van Sinoutskerke kennelijk tot voldoening van de raad en het bestuur, want op 24 april 1693 wordt hij tot schout benoemd. Wanneer hij op 17 maart 1702 eigenaar wordt van 't Hoochuys, neemt hij ook een groot deel van zijn pachtgronden en landerijen in eigendom mee naar 't Hoochuys. Marinis Jansse Valcke huwde drie maal, de eerste maal met Martijntje Corneliss vòòr 1668, waarschijnlijk samenvallend met zijn begin als boer op het oude Poelzicht. Na haar overlijden hertrouwde hij vòòr 1682 met Susanneke Stoffels van Vooren en na haar dood in 1706 trouwde hij op 27 juli 1707 met Gooltie Jacobs (57).

Marinis Valcke ging op acquisitie en verwierf daarmee in 1673 aan extra pachtgrond 5 Gemet 44 Roeden. In de Moolhoek kreeg hij het "*boogaerdeken*" met een grootte van 168 Roeden op perceel 98 van dominee Jacobus Lopsen's Wed. & Erfgen. erbij. Verder wist hij zich ook van het gebruik van perceel 71 (2 Gemet 195 Roeden) van Harmanus Coenraets Wed. & Erfgen. te verzekeren. Tenslotte baande hij in de veldhoek Welhoek van Dingentie Verburght 1 Gemet 281 Roeden aan extra landerijen, wat zijn totaal aan pachtgrond op 19 Gemet 2 Roeden bracht. Toch stagneerde de verdere uitbreiding op het oude Poelzicht in 1680 enigszins. In de 2^e helft van de 17^e eeuw leed de economische situatie steeds meer onder een voortgaande daling van de graanprijzen, in een periode van een halve eeuw daalden de tarweprijzen met bijna 50 %. Bovendien werd men geconfronteerd met voortdurend oplopende polderlasten (waterschap) en grondbelasting (staten van Zeeland) op de eigendommen. Hier stond alleen de invoering van een stelsel van in- en uitvoerrechten op vee, vlees en zuivelproducten tegenover. Daarnaast had Marinis Valcke veel minder last van de belastingen op eigendom, hij pachtte immers alles. Bovendien werden als gevolg van de gestaag dalende graanprijzen, rond 1670 de landpachten verlaagd, wat Marinis Valcke goed paste. Wellicht mede door bovengenoemde ontwikkelingen bleef het areaal pachtgrond van het oude Poelzicht in 1680 beperkt op 18 Gemet 293 Roeden. Marinis Valcke raakte de pacht van de landerijen in de Welhoek kwijt aan Pieter Verburght, maar in de Kerkhoek weet hij dan door het aantrekken van de pacht van perceel 213 en 215 het graslandcomplex weer compleet te krijgen.

Marinis Janssen Valcke zet echter door, in de Thijshoek (3 Gemet 48 Roeden), de Kerkhoek (3 Gemet 27 Roeden) en de Kleine Oosthoek (5 Gemet 150 Roeden) weet hij in 1687 in totaal 11 Gemet 225 Roeden uitsluitend pachtgrond aan zijn areaal toe te voegen. Door verkoop van perceel D-215 van Ferdinand de Perponcher Sednitzky naar Cornelis Bosdijk ('t Hoochuys), die het ook zelf baant, raakt hij hier 1 Gemet 36 Roeden kwijt. Alles sommerend komt Marinis Valcke in 1687 op 29 Gemet 182 Roeden aan pachtgrond. De extra percelen waren voor een groot deel eigendom van de instellingen, maar in Kerkhoek pacht hij perceel 202 van 3 Gemet 27 Roeden van Johan Westerwijck. In Thijshoek krijgt hij twee deelpercelen van perceel 54 van de Kerk van Sinoutskerke (102 Roeden) en Lauris & Forretie Sijnoutskercke (2 Gemet 17 Roeden) in gebruik. Ook van perceel D-80 weet hij een klein deel (229 Roeden) te pachten van de Kerk van Sinoutskerke. In de Kleine Oosthoek pacht hij twee percelen (269 Roeden en 1 Gemet) van Robbert van Schilperoort's Wed. plus nog 3 percelen van respectievelijk de Kerk van Nisse (277 Roeden), de Kerk van Baersdorp (1 Gemet 164 Roeden plus een wegeling van 5 Roeden) en van het Armbestuur van Sinoutskerke (1 Gemet 35 Roeden).

Indien Marinis Valcke als jonge boer op Poelzicht begonnen is, moet hij in 1690 – 1695 ongeveer 50 – 55 jaar oud zijn geweest. Hij had inmiddels de hoogste functie in het lokale openbaar bestuur bereikt met zijn benoeming tot schout van de heerlijkheid Sinoutskerke (1693). Als boer op de oude landhoeve Poelzicht was hij een echte ondernemer geworden. Met nog eens 20 Gemeten aan extra pachtgrond in 1694, wat zijn totaal areaal op praktisch 50 Gemet bracht, voerde hij een slimme, tactische zet uit. De landpacht was verder verlaagd, de landeigenaren moesten meer dan 60 – 70 % van het door hen verdiende pachtinkomen afstaan aan het polder- en provinciebestuur. Met 15 Gemet 85 Roeden in gebruik bij de instellingen, 33 Gemet 105 Roeden bij particulieren, had hij uitsluitend zijn eigen boerderij en erf van 161 Roeden in eigendom. Marinis Valcke leverde twee kleine percelen in, een deel van perceel D-80 en het "*boogaerdeken*" op perceel B-98. Bij de instellingen van Sinoutskerke ruilde hij perceel D-80 voor het beter bereikbare, aan de Noordweg liggende D-81 van 214 Roeden

en op perceel B-98 en 99 streek Claas Jansse Duyvewaard neer, die de percelen ook zelf in gebruik nam. In 7 veldhoeken wist hij echter ruim 20 Gemeten pachtgrond terug te winnen (figuur 25).

Figuur 25. De pachtgronden van Marinis Valcke in de diverse veldhoeken van Sinoutskerke, 1694

Veldhoek	Grootte in Gemet & Roeden	Perceelnummers
Achter Thijshoek	3 Gemet 205 Roeden	
Voor Thijshoek	3 33	D-54, 81
Moolhoek	6 141	B-94/95, 93, 71
Kerkhoek	23 213	D-196/197, 199, 202, 203, 208, 209/210/211, 212, 213, 216
Noordhoek	2 168	E-229, 231
Grote Oosthoek	4 41	
Kleine Oosthoek	5 150	
Totaal	49 51	

In de Achter Thijshoek baande hij van dhr. van Odijk (1 Gemet 120 Roeden) en de Kerken van Baarsdorp (1 Gemet) en Sinoutskerke (1 Gemet 85 Roeden) in totaal 3 Gemet 205 Roeden, in de Voor Thijshoek een deel van perceel 54 en perceel 81. In de Moolhoek ging het *“boogaerdeken”* eraf en hield hij de percelen B-94/95, 93, en 71 over. In de Kerkhoek deelde hij met de pacht van perceel D-196 en 197 (6 Gemet 166 Roeden), recht tegenover zijn boerderij, en perceel D-203 (3 Gemet 72 Roeden), in totaal praktisch 10 Gemeten erbij, een flinke klap uit. Als extra pachtte hij van Jan Joos Marcusse in de Noordhoek de percelen E-229 en 231 (2 Gemet 168 Roeden) en in de Grote Oosthoek van Johan Lanschot een perceel van 2 Gemet 234 Roeden, van de Kerk van 's-Heer Arendskerke een perceel van 1 Gemet 107 Roeden. Tenslotte behield hij het areaal van 5 Gemet 150 Roeden in de Kleine Oosthoek (figuur 24).

Wanneer in het voorjaar van 1702 Cornelis Bosdijk, boer op 't Hoochuys, komt te overlijden, ziet Marinis Valcke nog grotere kansen. Hij neemt de hofstede op de vliedberg op 17 maart 1702 over van de familie Bosdijk, *“alsoock in pagte omtrent 70 à 80 Gemeten weijen en zaeijlanden”* (58). Marinis Valcke was inmiddels de 60 gepasseerd, maar allerminst van plan om zijn agrarische onderneming te beëindigen. Hij zette zijn beleid van succesvol pachtboer voort en nam uit de boedel van Cornelis Bosdijk ongeveer 80 % van de 100 Gemeten pachtgrond over. Dit gevoegd bij zijn areaal aan pachtgronden in 1702 van bijna 50 Gemeten bij het oude Poelzicht, maakte Marinis Valcke met een areaal van 130 Gemeten wei- en zaailand op zijn oude dag nog tot de grootste pachtboer van Sinoutskerke. Toen echter begin 1706 zijn tweede vrouw Susanneken Stoffels van Vooren kwam te overlijden, stopte Marinis Valcke zijn boerenbestaan en droeg hij 't Hoochuys met zijn landerijen over aan zijn stiefzoon.

Marinis Jansse Valcke hield ook de boerderij Poelzicht nog ruim een jaar in eigendom voor hij deze in mei 1703 voor £ 57-10-0 Vls verkoopt aan Pieter Machielse Thoonder en *“in pagte van dhr. van Odijk 5 Gemet weije & zaeijlant en van de Kercke alhier 1 Gemet weije en van (school)meester Jan de Reuse 3 Gemet weije”* (59). In totaal draagt hij dus 9 Gemeten pachtgrond over aan de nieuwe eigenaar van Poelzicht. Het betrof hier waarschijnlijk van dhr. van Odijk de percelen B-93 (3 Gemet 85 Roeden) in de Moolhoek, D-216 (1 Gemet 13 Roeden) in de Kerkhoek en in de Achter Thijshoek nog een perceel van 1 Gemet 120 Roeden, samen 5 Gemet 218 Roeden. Van de instellingen van Sinoutskerke pacht Pieter Machielse Thoonder het weiland op perceel 71 van 1 Gemet 35 Roeden en van Jan de Reuse wellicht de percelen D-214 (1 Gemet 140 Roeden) en D-217 (2 Gemet 28 Roeden) binnen Kerkhoek, samen 3 Gemet 168 Roeden. Dankzij het pachten van de percelen D-165, 166, 167 (5 Gemet 66 Roeden) van Robbert van Schilperoot's Erfgenamen in de Kerkhoek, bleef Pieter Machielse Thoonder met zijn kleine areaal aan landerijen in 1709 juist boven het nivo van 1703. Hij had verder naast de boerderij Poelzicht, die nog op naam van zijn voorganger stond (*“Marinis Valcke's hoeve”*), uitsluitend perceel B-93, perceel B-71 en perceel D-216 in gebruik, wat zijn totaal aan pachtgrond op 11 Gemet 60 Roeden bracht. Echter, in de periode hierna gaat het toch fout op de boerderij Poelzicht van Pieter Machielse Thoonder.

3.5 Ontwikkeling verkoopprijzen Poelzicht, 1666 – 1790

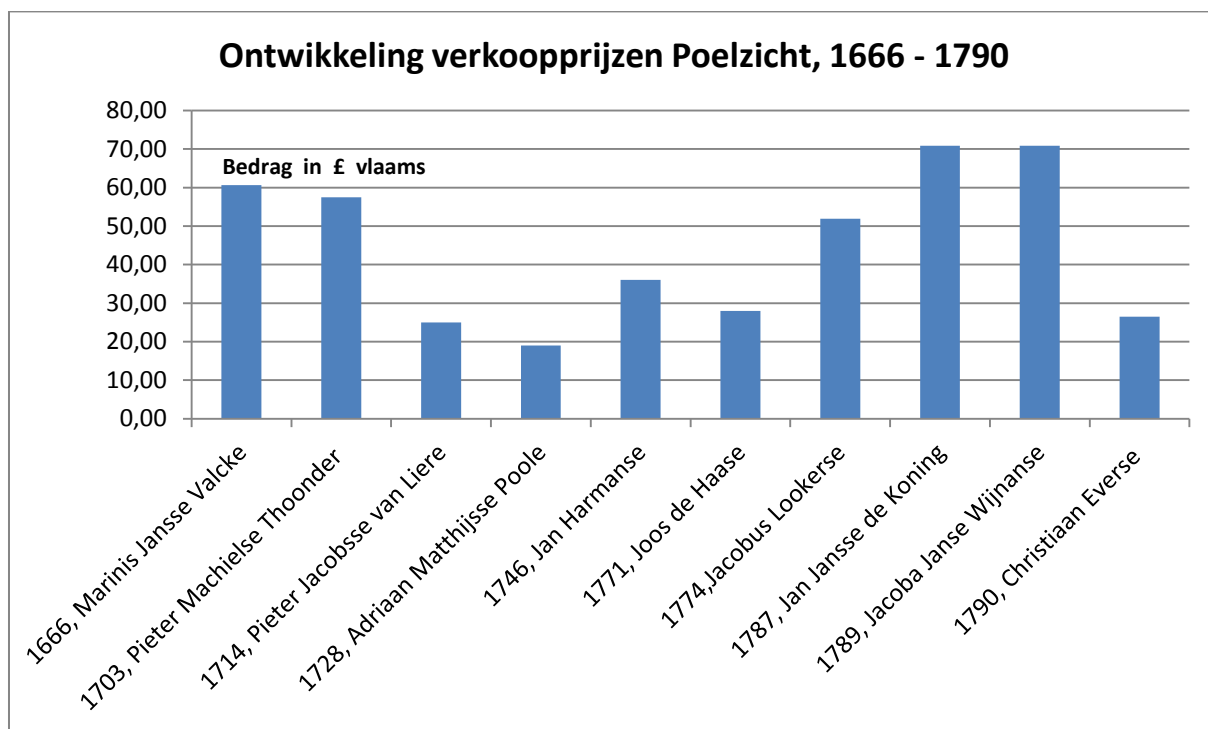
In een transactie uit 1714 zien we dat *“dhr. mr. Adriaen Ysebree, bij decreet hadde gecogt van Pieter Machielse Thoonder, en leverde aen Pieter Jacobsse van Liere een hoeffe met den gevolge van dien, staande alhier in Moolhouck, op 0 Gemet 161 Roeden eigen erve, den coop is £ 25 Vls”*, waarmee gedoeld wordt op een gedwongen verkoop van het oude Poelzicht (60). Pieter Jacobsse van Liere is de zoon van Jacob van Liere, geb. te Hoedekenskerke op 7-9-1660, die schoolmeester was te Sinoutskerke. Uit de registratie in de overloper van 1716 blijkt dat Poelzicht dan op naam van zijn vader Jacob van Liere staat (*“Jacob van Liere 't Hoff”*). Een deel van de percelen (B-100, D-199) wordt dan ook gepacht door Jacob van Liere. Samen met de door Pieter van Liere van de erfgenamen van Willem Adriaan van Nassau-Odijk gepachte percelen B-93 en D-216, komt de fam. van Liere op slechts 7 Gemet 144 Roeden aan gebruikte grond. In 1723 verbetert dit wel enigszins door het aantrekken van de pacht van de percelen B-96 en 97 door Pieter van Liere. Ook heeft hij dan Poelzicht op zijn naam staan. Verdere uitbreiding van de gebruikte grond zien we alleen onder de naam van Jacob van Liere met B-65 in de Moolhoek, een deel van D-194 en D-219 in de Kerkhoek en een deel van perceel D-220 in Wiegenhoek. In totaal heeft de fam. van Liere dan in de drie hoeken 16 Gemet 187 Roeden aan landerijen in gebruik. Indien we het aandeel van Pieter van van Liere hier uit lichten komen we niet verder dan 8 Gemet 52 Roeden. Pieter van Liere had ook de omslag naar eigenerfde boer gemist, die de meeste boeren in de periode daarvoor gemaakt hadden. De grondprijzen daalden nog steeds en de beleggers wilden van hun landerijen af. Echter, voor de fam. van Liere was het aankopen van bestaande pachtgronden niet zo eenvoudig omdat 65 % eigendom was van de instellingen, die hun bezittingen aanhielden. Alleen de percelen in de Moolhoek, B-93 (Nassau-Odijk), B-97 (Pieter Jansse van den Brande) en B-100 (Abraham de Vos) waren particulier eigendom. Wellicht heeft Pieter van Liere zijn financiële verplichtingen (5 % rente, aflossingen) niet kunnen nakomen, want in 1728 verkoopt mr. Adriaen Ysebree het hoeffe in de Moolhoek met 161 Roeden erf voor £ 19 Vls aan Adriaan Matthijssse Poole (61).

Volgens de overloper van 1730 is Adriaen Ysebree nog steeds eigenaar van de hoeve en wordt hij dan verpacht aan Adriaan Matthijssse Poole's Wed. (*Adriaen Ysenbree 't Hof, baent Adriaan Matthijssse Poole's Wed.*). Toch moet de wed. van Adriaan Poole het in de jaren daarna nog redelijk goed gedaan hebben. Volgens een akte van maart 1746 verkoopt *“Anthonijntje Piersse, wed. en boedelhoudster van Adriaan Mathijssse Poole”* het oude Poelzicht aan Jan Harmanse (62). Zij is waarschijnlijk dezelfde als de eigenares, geregistreerd in de overloper van 1744, *“Anthonia Keyser's 't Hof”*. In de 16 jaar dat Anthonia Piersse (Keyser) als weduwe de scepter zwaaide op de boerderij, heeft ze kans gezien de hoeve te laten overleven, hem voor een hogere prijs (£ 36 Vls) te verkopen, terwijl hij ook nog in redelijke staat verkeert (*“een welbetimmert hoeffe, schuure en gevolge van dien”*).

Na 1746 zijn we het historische traject van de boerderij in de Moolhoek even kwijt. Na 1723 ontbreekt de registratie van de *“baanders”* in de overlopers, vanaf 1751 eveneens de aanduiding van een hofstede (hoff, hoeve of sijn hoff) achter de naam van de eigenaar Janis Hollestelle van het perceel van 161 Roeden. Van deze eigenaar treffen we ook geen transactie in de schepenakten aan. Wat was er in de periode van 1746 – 1751 met de middeleeuwse hofstede gebeurd? Was de hoeve, wellicht door brand of ouderdom aan zijn einde gekomen? En was daardoor het erf weer één geheel met de vele percelen weiland, die de Moolhoek rijk was? Of laat eenvoudig de registratie in de overlopers en de schepenakten ons in de steek!? Het enige wat we weten is, dat Poelzicht in 1751 op de kaart van Hattinga nog getekend staat. Wanneer men het wegennet van de Moolhoek op deze kaart matcht met latere kaarten, blijkt dat de boerderij samenvalt met Poelzicht op het minuutplan in de kadastrale periode. Bovendien is het ook niet waarschijnlijk, dat we in 1751 met een nieuwe boerderij op een andere plaats te maken hebben, omdat het omringende, laag liggende land hier volkomen ongeschikt voor was (*“Blanke Veste”*). Het erf van Poelzicht lag hiermee vergeleken vrij hoog. Echter, voor de kaart van Hattinga waren de verkenningen al in 1748 uitgevoerd, dus blijft nog steeds de mogelijkheid dat de boerderij in 1751 toch gevallen is aan de elementen

Figuur 26.

Ontwikkeling verkoopprijzen Poelzicht, 1666 – 1790

In 1752 treffen we Janis Ariaense Hollestelle, gehuwd met Willemijntje Marinisse Grootemaat aan op Sinoutskerke wanneer hun zoon Cornelis geboren en gedoopt wordt (20/24-12-1752) (63). Als getuigen treden op Lindert Hollestelle en Pieternella de Klerk. In 1764 vinden we Johannes Hollestelle en Willemijntie Grootemaat eveneens in de lidmatenlijst van de hervormde gemeente 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke (64). Janis Hollestelle is ook actief als schepen van Sinoutskerke, op 18 maart 1763 ondertekent hij als zodanig een akte van schuldbekentenis van £ 800 Vls bij de aankoop door Christiaan Everse van Tôdhuus aan de Noordweg (65). In 1772 treffen we Janis Leenderse Hollestelle, weduwnaar van Willemina Marinisse Grotemaat, aan in Axel, waar hij op 26 april 1772 hertrouwt met Adriana Mostert (66). Dit zou kunnen passen bij een uiterst summiere akte van 1771 in de schepenenakten van Sinoutskerke (67). Hierin wordt de verkoop geregistreerd door Janis Leenderse van *“een hoeffe staande onder Sinoutskerke met desselfs erve”* voor £ 28 Vls. Zijn achternaam Hollestelle ontbreekt, evenals de naam van de koper, de grootte van het erf en de ligging van de boerderij. Toch kunnen we uit het voorgaande voorzichtig de conclusie trekken dat Janis Leenderse Hollestelle de boerderij Poelzicht tussen 1746 en 1751 overgenomen heeft van Jan Harmanse. Hij had het hoeffe volgens de overlopers van 1758 en 1765 ook nog in eigendom, maar heeft hem na de dood van zijn vrouw in 1771 verkocht aan Joos de Haase. Dit laatste kunnen we afleiden uit de volgende verkoopakte uit 1774 (68). Deze blinkt eveneens niet uit in volledigheid, maar de verkoper, Joos de Haase, van een *“hoeffe staande onder Sinoutskerke”* en de koper Jacobus Lookerse voor £ 51-17-8 Vls, worden wel duidelijk vermeld. De verkoopprijs zit dan inmiddels ook weer in de lift, nadat in 1728 met £ 19 Vls een absoluut dieptepunt is gepasseerd (figuur 26). In een enkel geval is voor deze figuur gebruik gemaakt van de som van de verkoopprijs en de uitstaande kapitalen die de koper overnam van de verkoper (1666). Vanaf halverwege de 17^e eeuw is een dalende trend waarneembaar, die evenals de opgaande lijn vanaf 1730 – 1750 parrallel loopt met de seculaire trend (zie ref. 41 in hoofdstuk I). Jacobus Lookerse blijft ruim 13 jaar boeren op Poelzicht, en wanneer hij in 1787 het *“hoeffe staande op O Gemet 161 Roeden op Sinoutskerke, bdg noort de wegt”*, verkoopt aan Jan Jansse de Koning, is de verkoopprijs al gestegen tot £ 70-17-8 Vls (69). Er wordt op dezelfde datum een akte van schuldbekentenis (hypotheek) opgemaakt van £ 70-17-8 Vls aan Jacoba Janse Wijnanse (70). Maar Jan Jansse de Koning kon de afgesproken verplichtingen (4 % rente, aflossing) niet waarmaken, waarna hij in 1789 de boerderij levert voor hetzelfde bedrag aan Jacoba Janse Wijnanse (71). Zij had er kennelijk toch teveel voor betaald, want goed een jaar later verkoopt ze het oude Poelzicht voor £ 26-10-0 Vls aan Christiaan Everse (72). Deze ondernemer, die in 1763 de hofstede Tôdhuus overnam, kocht Poelzicht voor zijn zoon Jacques Everse in 1790. Deze zou spoedig hierna trouwen met Willemina Verburg en de boerderij in de Moolhoek verder voortzetten.

4. Ontwikkeling en ondergang boerderij aan de Zandweg

Er was halverwege de 17^e eeuw een tweede boerderij in de Moolhoek, die niet geregistreerd staat in de overlopers. Vanuit de schepenakten van Sinoutskerke, konden we toch nog een beperkt deel van de historie van deze hoeve achterhalen. Na het beschikbaar komen van de schepenakten in 1660, zien we in 1662 een eerste transactie van deze boerderij (73). Jacob Marijnisse Sandijck levert dan aan zijn broer Dingenis (74) een *“lanthouffken met sijn gevolche, gestaen en gelegen binnen de Heerlijckheijt deser Parochie in Moolhouc op omtrent 250 Roeden eijgen erve, voor £ 80 vlaams”*. Uit de lokalisering van de boerderij, oost, west, noord, zuid, hebben we voorlopig kunnen opmaken dat hij aan de 's-Heer Abtskerkse Zandweg naar Nisse, ongeveer bij perceel 109 gelegen moet hebben (75). Deze werd ook wel kortweg de Zandweg genoemd. Waarom vinden we geen registratie van deze boerderij in de overlopers? De verklaring moet wellicht gezocht worden in het feit dat de 250 Roeden *“eijgen erve”* niet belast is geweest en dus als een *“eigen vrije vroom”* beschouwd dient te worden (76). Voor een juiste vergelijking met de kadastrale telling, zou deze 250 Roeden erf bij de meting volgens de overlopers gesommeerd moeten worden. Juist perceel 109 vertoont een extreem negatief verschil in oppervlakte ten opzichte van het kadaster. Met bijtelling van deze 250 Roeden of 32,7 are bij perceel 109, is dit verschil voor een groot deel opgehelderd (77).

In het complex aan landerijen, gepacht door de boerderij aan de Zandweg, is een terugkerend patroon te herkennen. Volgens de overlopers van 1596 – 1723 ziet men voor de percelen 60/61/68/79, 67, 78, 111 steeds dezelfde opvolgende baander. Vanaf 1666 treffen we als baander, de eigenaar van de boerderij Dingenis Marinisse. Tot aan de laatste eigenaar Marinus Blieck (1723) blijft dit patroon gehandhaafd. Terug intrapolerend naar 1596 betekent dit, dat ook Cornelis Corneliss Willems (1596, 1603), Dominicus Corneliss (1617), Kempe Antonisse (1624), Marinis Jacobss Raven (1631, 1638), Willem Corneliss (1652) en Marinis Antonisse Westdijck (1659) wellicht eigenaar waren van deze boerderij. Uit de overloper van 1659 blijkt dat Jacob Marinisse, die de zoon van Marinis Antonisse Westdijck zou kunnen zijn, de percelen 81,83,84,85,86,87 en 108 baande, die allen rond perceel 109 met de boerderij lagen. Zijn vader baande de percelen 60/61/68/79, 66, 67, 78, 82 en 111 en vormde met de voorgaande percelen een aaneengesloten complex van landerijen rond de boerderij. Indien Jacob Marinisse Sandijck en Westdijck, dezelfde persoon zouden zijn, lopen de resultaten uit de schepenakten en overlopers parallel. Drie jaar later in 1662 is de boedel van Marinis Antonisse Westdijck definitief verdeeld en wordt de boerderij overgedragen door Jacob Marinisse Westdijck aan zijn broer Dingenis Marinisse.

Zowel de vader Marinis Antonisse Westdijck als zijn zonen Jacob en Dingenis Marinisse Westdijck (of Sandijck) hadden in respectievelijk 1659 en 1666 uitsluitend pachtgrond rond hun boerderij in de zuid-oosthoek van de Moolhoek. De vader had in 1659 in totaal 21 Gemet 191 Roeden in gebruik, zijn zoon Jacob 11 Gemet 138 Roeden. Dingenis Marinisse (Westdijck) had hiervan in 1666 de percelen 60/61/68/79, 67, 78, 83, 84, 85, 86, 87, 103, 108 en 111 ofwel 25 Gemet 230 Roeden in gebruik (78). De percelen 109 en 110, waar ook de boerderij op lag, waren eigendom van Geeraert Kelle, lid van een voorname Goese familie van bestuurders (bijlage 1^c, tabel 77). Hoewel hij in de overlopers geregistreerd staat als baander van deze twee percelen, heeft hij deze landerijen waarschijnlijk niet zelf bewerkt, maar wellicht eveneens verpacht aan de fam. Westdijck (79).

4.1 Groei op de landhoeve aan de Zandweg

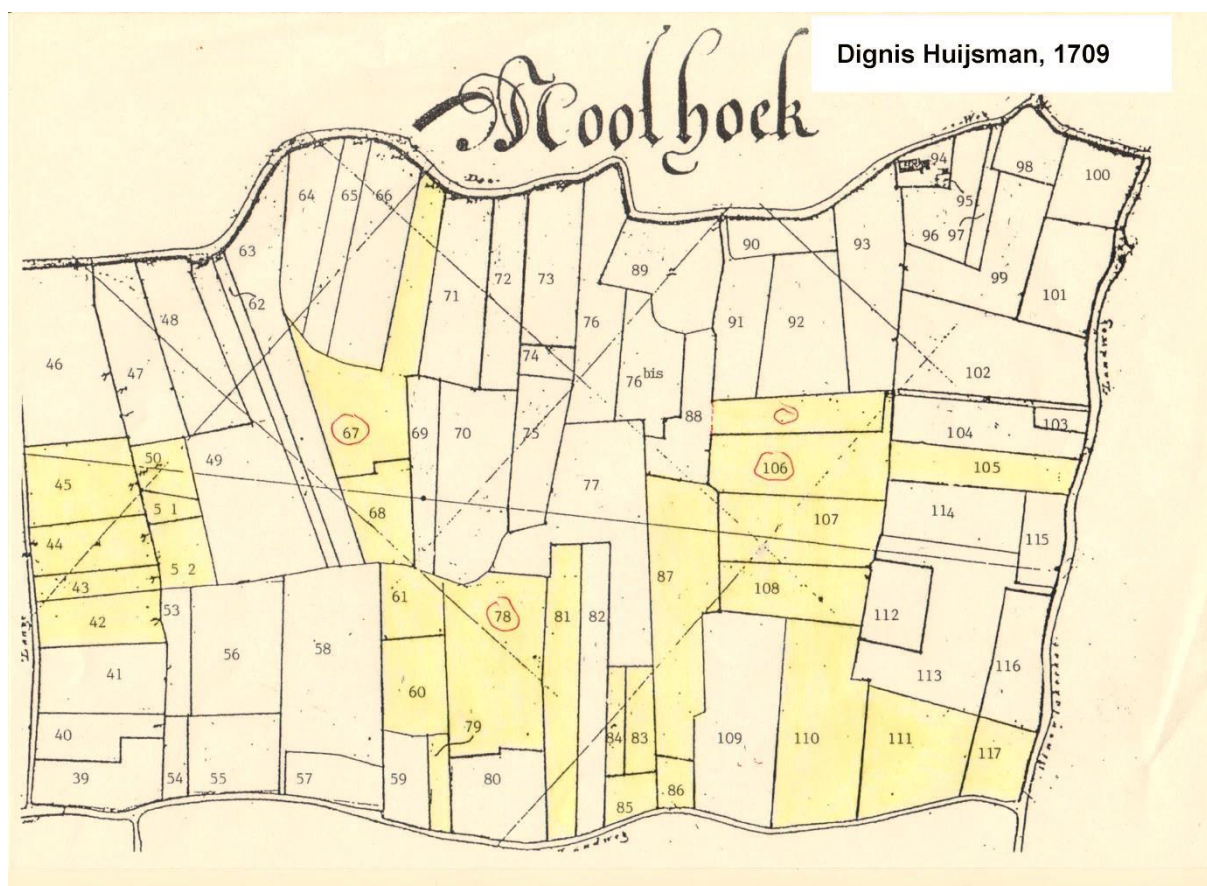
Een eerste bevestiging van het bestaan van de landhoeve aan de Zandweg naar Nisse, krijgen we in 1671. Dingenis Marinisse en zijn vrouw Clasijntje Blaas zijn dan inmiddels overleden en het *“Landthoefken, gestaen binnen deser Parochie in Moolhoek op 250 Roeden eigen erve”*, wordt dan door de erfgenamen overgedragen aan Gommert Lindertsse voor £ 208 (80). Dit is een vrij hoog bedrag ten opzichte van de transactie 10 jaar daarvoor, maar de koper mag het in termijnen betalen, £ 12 bij de levering van de boerderij en verder ieder jaar £ 8. Voor wat de lokalisering betreft is er niet veel veranderd, oost Geeraert Adriaanse Kelle (perceel 109 en 110), zuid de Heerenweg (Zandweg) en west & noord Jeronimus van Sunder (perceel 87, Jan Danckersse's Erfgenamen). Gommert Lindertsse weet zijn areaal aan landerijen rond de boerderij in de Moolhoek verder uit te breiden tot 31 Gemet 190 Roeden (81). Een overzicht van alle transacties van de boerderij aan de Zandweg in de schepenakten, is weergegeven in figuur 27.

Figuur 27. Transakties volgens schepenakten van boerderij aan de Zandweg

Verkoper	Koper	Akte	Datum	Bedrag
Jacob Marijnisse Sandijck	Dingenis Marijnisse (Sandijck)	RAZE 3501, fol. 17	11-03-1662	£ 80
Dingenis Marijnisse (Sandijck)	Gommert Lindertsse	RAZE 3501, fol. 40v	29-04-1671	£ 208
Gommert Lindertsse	Anthony Marinisse Backer	RAZE 3501, fol. 50v	08-02-1676	£ 233-6-8
Anthony Marinisse Backer	Joos Allaartse		1680 – 1687	
Joos Allaartse	Dignis Huijsman	RAZE 3501, fol. 121v	13-04-1709	£ 66-13-4
Dignis Huijsman Erfgenamen	Marinus Blicck	RAZE 3501, fol. 130v	13-02-1711	£ 203-6-8

Vijf jaar later, op 8 februari 1676, verschijnt Gommert Lindertsse weer voor het college van schout en schepenen voor de overdracht van zijn landhoeve aan Antonij Marinisse Backer (82). Volgens de overloper van 1680 heeft Anthony Backer dan inmiddels zijn areaal in Moolhoek reeds uitgebreid met de percelen 43 en 44 (2 Gemet 125 Roeden) en 50, 51, 52 (2 Gemet 24 Roeden) tot een totaal van 36 Gemeten 39 Roeden (83). In de periode 1680 – 1687 draagt Anthony Backer de boerderij aan de Zandweg over aan Joos Allaartse, waarvan echter geen registratie in de schepenakten is terug te vinden. We zien dat Joos Allaartse met 31 Gemeten 206 Roeden landerijen in gebruik in de Moolhoek, wat bescheiden begint (84). Hierna weet hij het areaal echter al weer te vergroten tot 40 Gemeten 107 Roeden (85). Met het erbij trekken van de pacht van de percelen 86, 108, 111 en 117 had hij een praktisch compleet conglomeraat aan landerijen rondom zijn landhoeve. Bovendien verkreeg hij aan de Langedamseweg met de percelen 43, 44, 50, 51 en 52 rond het reeds gepachte perceel 45 ook een dergelijke verzameling.

Figuur 28. Gebaande grond door Dignis Huijsman in de Moolhoek (1709)

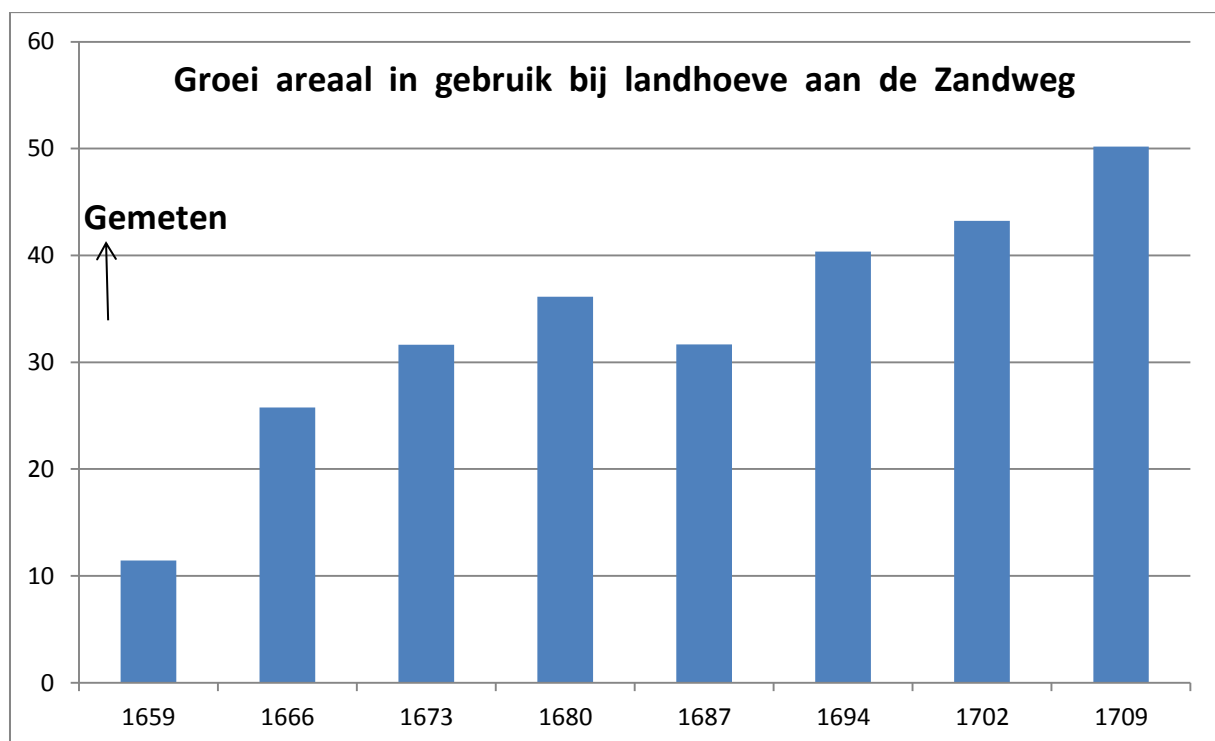

In 1702 weet Joos Allaartse een doorbraak te forceren naar eigen bezit, met de aankoop van de percelen 60, 61, 67, 68, 78 en 79 (86). Via deze percelen had hij in feite een gesloten verbinding tussen de 's-Heer Abtskerkse Zandweg en de Deeweg. Joos Allaartse krijgt daarnaast in 1702, samen met Dignis Huijsman, ieder voor 50 %, nog perceel 106/107 in bezit, totaal 5 Gemet 223 Roeden, waarvan hij ook de helft in gebruik heeft (87). Het betreft hier het startperceel van het 2^e trajekt dat men vòòr 1596 ingemeten heeft en wat grenst oost aan de

watergang, met een totale grootte van 7 Gemet 250 Roeden (perceel 88-oost plus 106/107). Perceel 106 en 107 hebben dan een directe verbinding met de Sinoutskerkse Zandweg via het Abtswegeling, wat gelokaliseerd ligt tussen perceel 102 en 103, plus het korte wegeling (8 Roeden of 105 ca.) dat over 88-oost naar het zuiden loopt. Aan het Abtswegeling wordt ook in de overloper gerefereerd, de grootte van 29 Roeden matcht redelijk met afmetingen van 150 x 2,5 meter = 375 ca.

In 1709 is Joos Allaartse waarschijnlijk al geruime tijd overleden, want zijn weduwe Janneke Jacobs op 't Hof is dan hertrouwd met Dignis Jansse Huijsman (88). De boerderij aan de Zandweg moet echter nog verdeeld worden tussen de weduwe, gehuwd met Dignis Huijsman en de andere erfgenamen (kinderen, broers, zusters, etc.) van Joos Allaartse. Dit gebeurde bij een normale verkoop, waarbij ieder van de partijen de helft ontving. Opvallend is wel dat "*het hoeffe*" nu niet hoger gewaardeerd wordt dan £ 66-13-4 Vlaams, waarvan de erfgenamen de helft ofwel £ 33-6-8 Vlaams ontvangen van Dignis Huijsman (88). Eén van zijn voorgangers, Anthony Backer betaalde in 1676 nog £ 233-6-8 en zijn opvolger Marinus Blicck betaalde twee jaar later in 1711, een bedrag van £ 203-6-8 Vlaams (zie tabel, figuur 27).

Figuur 29. Groei van het areaal in gebruik bij de landhoeve aan de Zandweg

Ook het eigendom aan landerijen moest op dezelfde wijze verdeeld worden. Hierdoor ging Dignis Huijsman er wellicht toe over om een deel van de landerijen die Joos Allaartse in 1702 nog in bezit had, te verkopen. Bijvoorbeeld een deel van perceel 78 (weiland, 3 Gemet 98 Roeden) werd verkocht aan Jacobus Verburg en Cornelis Hoogesteger voor £ 13-1-0 Vls per Gemet (89). Zo verkocht hij ook het andere deel van perceel 78 (zaailand, 1 Gemet 9 Roeden) voor £ 11-11-0 per Gemet, perceel 67 (zaailand, 4 Gemet 44 Roeden) voor £ 8-3-0 per Gemet en de percelen 106 en 107 (zaailand, 5 Gemet 223 Roeden) voor £ 20 per Gemet. Dit leverde in totaal ongeveer £ 204 Vls op, waarvan de helft voor Dignis Huijsman. Het totaal aan eigen landerijen van Dignis Huijsman bleef door de verkopen beperkt op 12 Gemet 273 Roeden, maar hierdoor kon hij in ieder geval ruimschoots zijn schuld aan de erfgenamen van Joos Allaartse aflossen. Bovendien zag hij daarnaast nog kans om in 1709 het totaal aan gebruikte grond in de Moolhoek verder op te voeren tot 50 Gemet 54 Roeden (figuur 29). Daarnaast baande hij in de andere veldhoeken van Sinoutskerke in totaal 20 Gemet 299 Roeden aan landerijen (90). Hiermee kwam zijn totaal areaal binnen Sinoutskerke op 71 Gemet 53 Roeden, waarvan 16 Gemet 9 Roeden eigendom en 55 Gemet 44 Roeden pachtgrond.

4.2 De gevolgen van een depressie

Dignis Huijsman had een gemengd bedrijf van voldoende omvang, met een groot deel van zijn areaal dicht rond de landhoeve aan de Zandweg in de Moolhoek (50 Gemet 54 Roeden ofwel 70 %). Het meerendeel van de grond die hij bewerkte, had hij bovendien in pacht (55 Gemet 44 Roeden ofwel 78 %), wat weer een voordeel was doordat de pachtsom van de landerijen gedaald was en eigenerfde boeren de lasten op hun grond (polderlasten, grondbelasting) alleen maar zagen stijgen. Deze ontwikkelingen waren inherent aan de reeds decennia durende depressie binnen de agrarische sector, waardoor de prijzen van landbouwprodukten (tarwe) daalden en op de lange termijn ook produkten als vlees, zuivel en tuinbouwprodukten een prijsdaling vertoonden (zie ook hoofdstuk I, paragraaf 4.3.2). Daarnaast werd de veehouderij in de 18^e eeuw een aantal malen getroffen door de veepest, die de veestapel decimeerde. Doordat de lasten (belastingen) alleen maar stegen, kregen de boeren te maken met steeds verder verslechterende omstandigheden, de prijzen van de produkten daalden, de kosten liepen omhoog. De kosten van waterbeheersing en dijkbeheer liepen op bij calamiteiten, die vaak het gevolg waren van verwaarlozing. Belastingverhogingen werden met name doorgevoerd in periodes van oorlogvoering, bijvoorbeeld van 1690 – 1715, tevens een periode waarin Dignis Huijsman, zijn voorganger Joos Allaartse en zijn opvolger Marinus Blicck, actief waren op de boerderij aan de Zandweg.

Na 1709 volgden de ontwikkelingen zich betrekkelijk snel op. Twee jaar later in 1711 verkopen de kinderen en erfgenamen van Dignis Jansse Huijsman en Janneken Jacobsse op 't Hoff de landhoeve aan Marinus Blicck (91). De erfgenamen verkopen ook alle landerijen die Dignis Huijsman in de Moolhoek in eigendom had, in totaal 12 Gemet 273 Roeden, aan anderen dan Marinus Blicck (92). Zijn zoon Jan Dingenisse Huijsman koopt hiervan perceel 67 (4 Gemet 44 Roeden), wat hij in 1714 weer doorverkoopt aan zijn broer Hubrecht Dingenisse Huijsman (93). Dit perceel zaailand is volgens de akte *“verhuurd door de weeskamer aan Marinus Blicck voor £ 2-2-0 per gemet per jaar”*. Daarnaast heeft Marinus Blicck perceel 42 (1 Gemet 191 Roeden) niet meer in pacht. Bovendien wordt van perceel 43/44 (2 Gemet 125 Roeden) 250 Roeden afgehaald voor het graven van een zandput. Door aankoop van perceel 103 (87 Roeden) en 69/70/72 (6 Gemet 150 Roeden) weet hij deze verliezen nog enigszins te compenseren. Perceel 81 (1 Gemet 169 Roeden + 279 Roeden), wat bij zijn pachtgronden hoorde, voegt hij eveneens aan zijn eigendom toe (94). Dit neemt niet weg dat vijf jaar later, in 1716, Marinus Blicck door alle veranderingen nog maar 39 Gemet 150 Roeden gebaande grond in de Moolhoek heeft (95). Dit is ruim 10 Gemeten minder dan Dingenis Huijsman in 1709. Ook de andere veldhoeken van Sinoutskerke laten een flinke daling zien in bewerkte landerijen, van 20 Gemet 299 Roeden naar 7 Gemet 14 Roeden. Het totaal aan gebaande grond binnen de heerlijkheid Sinoutskerke is in 1716 dan ook teruggelopen tot 46 Gemet 164 Roeden. Hiervan had Marinus Blicck 10 Gemet 121 Roeden (22 %) in eigendom en 36 Gemet 43 Roeden in pacht.

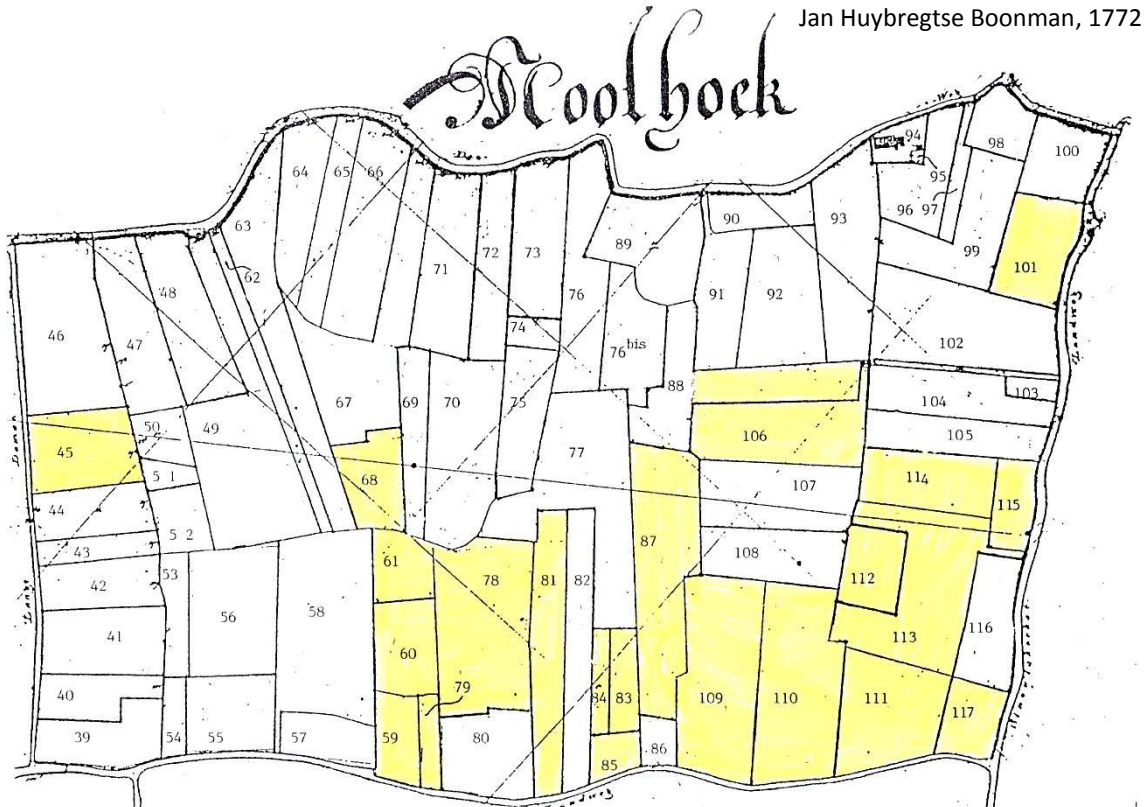
Er waren nog meer veranderingen in de periode 1710 – 1720. Door het afnemende rendement op landerijen nam het aantal verkopen van percelen grond door beleggers of de gegoede burgerij, toe. Zo werden na het overlijden van de Goese burgemeester dr. Cornelis van Sunder, de percelen 45, 83, 84, 85, 87 en 109 in 1712 door zijn weduwe Johanna Leijdecker verkocht aan Cornelis Hoogesteger en Jan Koene (96). In de transactie wordt bij de percelen 109 en 87 uitdrukkelijk melding gemaakt van *“de hoeve van Marinus Blicck”* (perceel 109) en *“Marinus Blicck's hofstede”* (perceel 87), als liggende op perceel 86/109. Op het eind van de akte wordt nogmaals benadrukt wie in de zuid-oost hoek van de Moolhoek de exploitatie van de landerijen in handen heeft: *“baant Marinus Blicck als voornoemd”*. In de overloper van 1716 vinden we de bevestiging hiervan, hij bewerkt dan in de Moolhoek immers bijna 40 Gemet aan landerijen.

4.1 De ondergang van de landhoeve

Weer 5 jaar later, in 1721 levert Louis Jan Verlugt aan Huijbrecht Drinckvelt perceel 87 (4 Gem 50 Roeden). Voor wat de lokalisering betreft staat er bij, *“zuyd Marinus Blicck's hofstede”* (97). Huijbrecht Drinckvelt kocht tegelijkertijd ook perceel 45 (2 Gem 92 Roeden) wat Marinus Blicck pachtte, plus een aantal percelen rond zijn landhoeve (78, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117), die gepacht werden door Leendert Beenhacker. Deze ontwikkelingen mondden waarschijnlijk uit in een eindspel dat de ondergang van de landhoeve inluide. Uit de overloper van 1723 blijkt namelijk dat Huijbrecht Drinckvelt alle aangekochte percelen ook zelf beboerd, ook die van cruciaal belang waren voor Marinus Blicck (45, 83, 84, 85, 87, 109). Bovendien vindt men vanaf de laatste vermelding in 1721, in de schepenakten van Sinoutskerke geen spoor meer terug van de landhoeve aan de Zandweg. In de overloper van 1723 treffen we Marinus Blicck eveneens niet meer aan, alle percelen die hij in

1716 in pacht had, waren nu verdeeld over diverse gebruikers. Het complex aan landerijen wat de boerderij omringde was volledig uiteengeslagen.

Figuur 30. Gebaande grond door Jan Huybregtse Boonman in de Moolhoek (1772)

Wanneer Huijbrecht Drinckvelt komt te overlijden, laat hij in de Moolhoek 26 Gem 139 Roeden in eigendom achter. Zijn weduwe juffr. Geertruyd Oije hertrouwt echter met Stefanus Fiers (98). Hij breidt het grondbezit in de Moolhoek nog verder uit tot 38 Gem 99 Roeden, verdeeld over 18 percelen (99). Het was zodanig verdeeld dat de structuur van het vroegere complex aan landerijen weer enigszins was hersteld, maar hoogst waarschijnlijk zonder de landhoeve. Als de 18 percelen grond in 1736 verkocht worden zijn intussen de prijzen ook volledig ingestort. In deze transactie binnen de Moolhoek brengen ze nog £ 4 per gemet op (zie ook hoofdstuk I, paragraaf 4.5.2). De koper Jan Snoep had de aankoop gedaan op het dieptepunt van de langdurige depressie. Toen hij het gehele conglomeraat, inclusief perceel 101 (2 Gemet 70 Roeden) een totaal van 40 Gemet 169 Roeden, 4 jaar later (1740) weer doorverkocht aan Hubregt Boonman, leverde dat hem £ 6-3-4 Vlms per gemet op, een winst van ruim 50 % (100).

Het complex aan landerijen blijft hierna twee generaties binnen het geslacht Boonman. Men koopt er in de loop van de tijd zelfs nog een aantal percelen in de Moolhoek bij, die het totaal areaal op 49 Gemet 114 Roeden brengen (101). Deze oppervlakte krijgt Jan Huybregtse Boonman op 13 januari 1772 overgedragen voor £ 7 Vlms per Gemet, een koopje als men bedenkt dat toen de grondprijzen binnen Sinoutskerke al weer op een nivo van £ 15 – 20 Vlaams lagen. Bovendien had Jan Boonman zich daarvoor al verzekerd van perceel 67 (4 Gemet 44 Roeden in 3 delen) (102) en in de Kerkhoek van perceel D-152 (1 Gemet 3 Roeden) (103), beiden "zaaijlant". Daarnaast maakte sinds 1750 de landbouw door groei van de bevolking en weer aantrekkelijke prijzen een nieuwe bloeiperiode door. Tijdens de depressie waren niet alleen de pachtboeren veranderd in eigenerfde boeren, er waren ook een aantal landbouwkundige vernieuwingen ontwikkeld, die een belangrijke basis vormden voor introductie toen het economisch getij weer gunstig werd. Onder andere de verspreiding van de introductie van de aardappelteelt, de teelt van knollen en klaver, de introductie van de rijenteelt en de verdere verbetering van de ploegen waren allen innovaties die nu in de praktijk getoetst werden. De bevolkingsgroei vanaf 1750 zou ondenkbaar geweest zijn zonder de verdere introductie van de aardappelteelt. Zij had als voordelen een hogere

voedselproductie per oppervlakte en een positief effect op de gezondheid. In de veeteeltsector stegen de prijzen van boter en kaas door tot na 1850, de hogere zuivelprijzen maakten nieuwe investeringen weer rendabel. Door het aantrekken van de prijzen van akkerbouwproducten en zuivelproducten na 1750, in combinatie met het inzetten van meer arbeid en kapitaal, ging de landbouw een nieuwe periode van intensivering tegemoet. In hoeverre deze vernieuwingen ook doorgevoerd zijn in de Moolhoek, heeft wellicht mede afgehangen van de begrenzingen die de infrastructuur dikteerde. Een voordeel van deze veldhoek was dat hij begrensd was door 4 doorgaande wegen, waardoor aan een belangrijke voorwaarde ten aanzien van de bereikbaarheid was voldaan. Dit was echter geen garantie voor de toegankelijkheid met paard en wagen, laag liggende percelen zullen door de drassigheid en wateroverlast tot diep in het voorjaar niet geschikt geweest zijn voor akkerbouw. De percelen aan de Langedamse Weg waren dan ook in de periode 1660 – 1803 overwegend weiland.

Door bovengenoemde ontwikkelingen stegen ook de grondprijzen binnen Sinoutskerke tot in de Franse tijd naar recordhoogten. Zo nam Cornelis Zuidweg praktisch hetzelfde complex aan landerijen in het zuidoosten van de Moolhoek in 1796 van Jan Boonman over voor £ 26 per gemet (104), dit was bijna vier keer zoveel als er 24 jaar daarvoor voor betaald was. Aan het eind van de akte wordt met de vermelding van “*nog aldaar een Ambachtsheeren Vroone zonder grootte*” (105), nog één keer verwezen naar de locatie van de voormalige landhoeve aan de Zandweg, die hoogst waarschijnlijk reeds 75 jaar daarvoor zijn einde vond. Het totaal over te dragen areaal in 1796, waarin Cornelis Zuidweg £ 1217-19-0 Vlaams investeerde, lag nu op 54 Gemeten 161 Roeden. Maar wie was Cornelis Zuidweg ?

Figuur 31. Landerijen in Moolhoek, aangekocht door Cornelis Zuidweg, 1796

Perceelnummer	Oppervlakte	Aard	Opmerkingen
45	2 Gemet 92 Roeden	Weiland	
59	1 34	Zaailand	
60, 61, 68, 79	6 14	Weiland	
66	3 30	Zaailand	
67	4 44	Zaailand	3 delen, 1 G 165 R, 1 G 9 R, 1 G 170 R
78	4 107	Weiland/Zaailand	2 delen, 3 G 98 R en 1 G 9 R
81	2 148	Weiland	2 delen, 1 G 169 R en 279 R
83	0 283	Weiland	
84	1 26	Weiland	
85	0 167	Weiland	
87	4 50	Zaailand	Samen met 109 en 110 is 11 G 97 R
106, 107	5 223	Zaailand	
101	2 70	Zaailand	
105	1 297	Zaailand	
109	3 284	Zaailand	
110	3 63	Zaailand	
111	1 288	Zaailand	
112	1 11	Weiland	
113	3 31	Weiland	Samen met 1 G 56 R van de kerk
114, 115	2 233	Zaailand	
117	2 90	Zaailand	
D-152	1 3	Zaailand	In kerkhoek

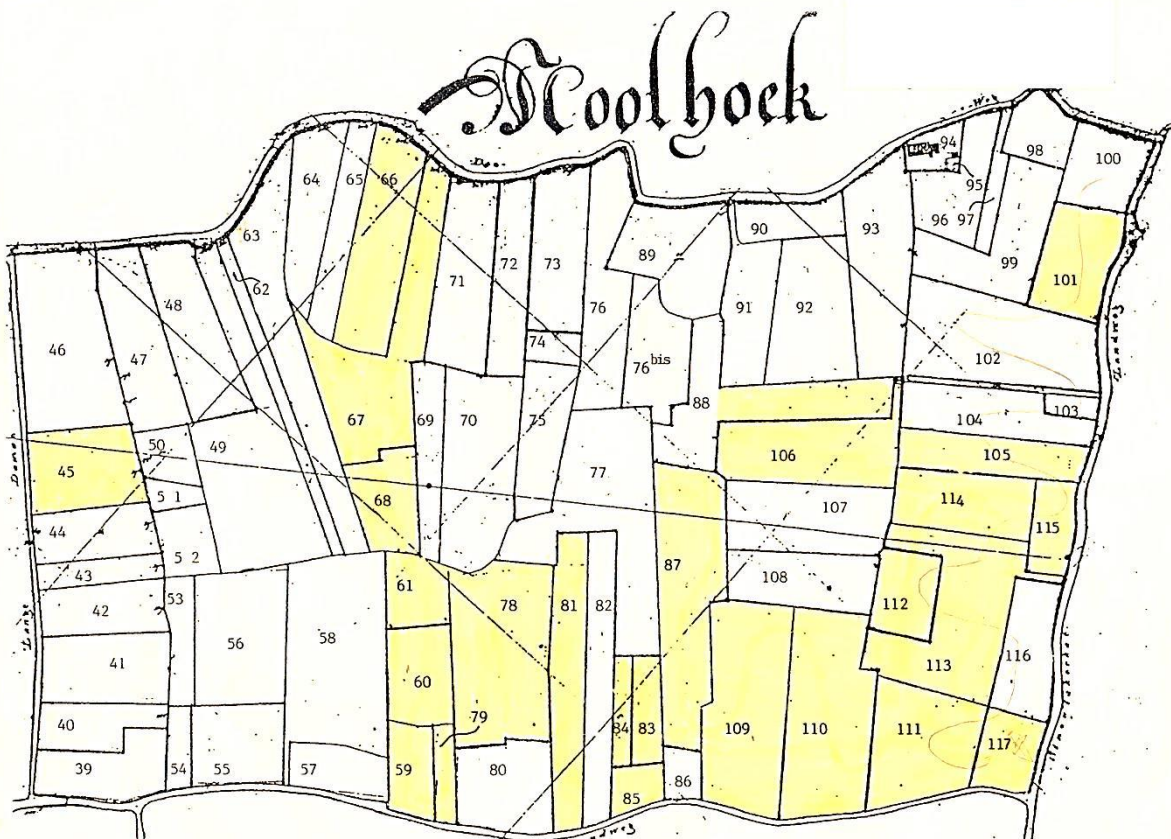
4.4 Cornelis Zuidweg, een echte “*saaijlant*” boer

Cornelis Zuidweg wordt in 1772 te Eversdijk geboren als zoon van Paulus Zuidweg en Pieterella Maas (106). We vinden hem terug als inwoner van 's-Heer Abtskerke bij de allereerste bevolkingsregistratie van 2 juli 1811. Hij staat hier geregistreerd als “*cultivateur*”, 39 jaar oud, sinds 1795 daar wonend en gehuwd met Maria de Vriend, “*cultivatrice*”, 41 jaar, geboren te 's-Gravenpolder, die eveneens sinds 1795 hier woont. Ze hebben dan een zoon Paulus Zuidweg van 9 jaar, geboren te 's-Heer Abtskerke. Ze zijn waarschijnlijk omstreeks 1795 gehuwd, naar 's-Heer Abtskerke getrokken en het jaar daarna hun grote investering gedaan in de landerijen van de Moolhoek. Wat verder opvalt is, dat het gezin Zuidweg als allerlaatste van totaal 172 personen geregistreerd

wordt. Bij de volkstelling van 's-Heer Abtskerke in 1813 zien we dat voor het eerst alle huizen een huisnummer krijgen, de fam. Zuidweg het laatste nummer 36. Dit was het nummer direkt volgend op dat van de molen van 's-Heer Abtskerke aan de Zandweg in Berbelshoek, één van de kleinste veldhoeken van 's-Heer Abtskerke (28 Gemet), direkt grenzend aan Nisse en in de nabijheid van de Moolhoek, waar blijkbaar de boerderij van Cornelis Zuidweg lag. Hij boerde hier aan het eind van de Franse tijd al gedurende een periode van 17 jaar en had zijn grondoppervlak met de aankoop van perceel 66 (3 Gemet 30 Roeden) (107) en perceel 105 (1 Gemet 297 Roeden) (108) in de Moolhoek uitgebreid tot bijna 60 Gemeten (59 Gemet 188 Roeden).

Uit bovenstaande tabel blijkt dat Cornelis Zuidweg een echte "zaailand"-boer was. Ook de laatste twee percelen (66 en 105) die hij kocht worden in de schepenakten als "saaijlant" geregistreerd, waarmee hij met ongeveer 40 Gemet akkerbouw grond op een totaal van 60 Gemeten (65 %), een echte bouwboer was geworden. Cornelis Zuidweg heeft waarschijnlijk nog 15 – 20 jaar kunnen profiteren van de hoge graanprijzen. Toen de Europesche markten in 1818 echter overspoeld werden met goedkoop graan uit de Oekraïne en de Baltische staten, zette weer een crisis in, die het akkerbouwbedrijf van Cornelis Zuidweg keihard raakte : de graanprijzen kelderden en bovendien had hij zijn landerijen duur gekocht. De prijzen van tarwe, gerst, erwten en bonen daalden in de periode na 1818 met meer dan 25 %. Om het rendement van zijn bedrijf te herstellen door uitbreiding van de veehouderij had Cornelis Zuidweg echter weer een hoeveelheid kapitaal nodig voor de aanschaf van vee en voor de uitbreiding en inrichting van de stallen.

Figuur 32.. Landerijen in Moolhoek, eigendom van Cornelis Zuidweg, 1814

Dat Cornelis Zuidweg het niet gered heeft blijkt, wanneer we de overloper van 1821 raadplegen (109). Zijn complex aan landerijen in de Moolhoek is dan volledig uit elkaar gevallen en verdeeld onder 13 nieuwe eigenaren. Er is bovendien sprake van "ingetrokken posten" ter grootte van ruim 20 Gemet behorende bij zijn eigendom, wat opnieuw verdeeld moest worden onder Cornelis de Vriend, Job Minnaard, Jakobus Willem de Jonge, Jakob Bastiaanse op 't Hof en Pieter Roetert Tak (110). Wellicht zijn dit ook zijn oorspronkelijke geldschieters geweest!? Cornelis Zuidweg zou na de dood van zijn vrouw Maria de Vriend in 1823 (111), zelf op 57-jarige leeftijd in 1829 als arbeider te 's-Gravenpolder komen te overlijden (112).

5. Ontwikkeling van de Moolhoek in de kadastrale periode

Na de renaissance (16^e eeuw) en de ontwikkelingen op het gebied van kunsten en wetenschappen in de 17e eeuw, volgde een nieuwe stroming in de 18e eeuw, de Verlichting. De Verlichting hield in dat mensen door rationeel en zelfstandig denken, zich konden ontwikkelen tot individuele leden van een samenleving, waarin het vrijheids- en gelijkheidsbeginsel voorop stond. Eén en ander mondde in Nederland uit in de Patriottische beweging (1780), die streefde naar meer democratische invloed op het benoemingsbeleid en meer kansen wilde scheppen voor uitgesloten delen van de bevolking. Voor Zeeland gold dat alleen de 6 steden Middelburg, Vlissingen, Veere, Zierikzee, Goes en Tholen stemrecht hadden in de Staten van Zeeland, de bevolking van het platteland ontbeerde deze burgerrechten. Binnen de zes steden was het alleen voorbehouden aan de protestanten, de katholieken, die een derde deel van de bevolking uitmaakten, hadden eveneens geen stemrecht (113-117).

5.1 Het einde van de republiek der Zeven Verenigde Nederlanden

De tekortkomingen van de oude Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden waren, vanwege haar decentrale structuur en dus grote autonomie van de gewesten, met het verstrijken van de tijd steeds ernstiger geworden. De afzonderlijke provincies waren soeverein, ieders instemming was nodig voor een besluit, waardoor de gezamenlijke besluitvorming soms jaren kon duren. De weerstand tegen de absolutistische macht van de stadhouder, tegen de adel en de regenten die de baantjes in het bestuur van de stemgerechtigde steden onderling verdeelden, groeide eind 18^e eeuw naar een revolutionair nivo. De invloed van de Patriotten nam toe, er ontstond een situatie van bijna-burgeroorlog en stadhouder Willem V trok zich terug in Nijmegen. Toen echter in 1787 Frederik Willem II van Pruisen, broer van Wilhelmina, de echtgenote van Willem V, een leger van 26.000 man naar de Republiek stuurde, werd de macht van de stadhouder tijdelijk hersteld.

In 1789 vond de Franse Revolutie plaats en het nieuwe bewind was erop uit om deze revolutie door heel Europa te verspreiden. Toen de Fransen in 1795 Nederland binnen trokken, grepen de Patriotten de macht en riepen op 19 januari 1795 de Bataafse Republiek uit, nadat de avond tevoren stadhouder Willem V naar Engeland was gevlucht en daar in ballingschap ging. Tot 1806 was er een overwegend Nederlands bestuur, waarna Napoleon Bonaparte zijn broer Lodewijk Napoleon aanstelde tot koning van Holland, omdat hij niet tevreden was over het Nederlands bestuur. Echter, ook koning Lodewijk loste Napoleons verwachtingen niet in. Hij probeerde juist de Nederlandse belangen te dienen in plaats van de Franse. Napoleon bleef ontevreden over het functioneren van Lodewijk als koning van Holland en in de winter van 1809 kwam dan ook het einde van het koninkrijk in zicht. Op Walcheren vond een Engelse invasie plaats en hoewel deze door Franse en Nederlandse strijdkrachten werd afgeslagen, betekende het een verdere beschadiging van Lodewijks positie als vorst. Napoleon vond dat het verzet te traag op gang was gekomen en op 13 juli 1810 lijfde hij Nederland in bij het Franse Keizerrijk. De Franse tijd eindigde toen Napoleon in 1813 werd verslagen en afstand deed van de troon. De oudste zoon van Willem V, Willem Frederik keerde op 30 november 1813 via Scheveningen terug in Nederland en werd na het Congres van Wenen in 1815 uitgeroepen tot koning Willem I der Nederlanden.

Hoe voltrokken deze revolutionaire ontwikkelingen zich in Zeeland en wat waren de gevolgen hiervan? Welke politieke, economische, agrarische, culturele en religieuze factoren speelden hier een rol? In welke mate veranderde in de Franse tijd de verhouding tussen de steden en het platteland?

De landbouw was een belangrijke en winstgevendende bedrijfstak binnen het Zeeuwse economisch bestel. De stedelingen hadden zich dat gerealiseerd en hadden in de 16^e en 17^e eeuw grote kapitalen geïnvesteerd in inpolderingen (118). De grond werd verpacht met als gevolg dat op grote schaal pachtinkomsten naar de stad vloeiden. De stad bloeide niet alleen dankzij de handel, maar ook dankzij de landbouw, waar het tot 1650 heel goed mee ging. Ook in de Moolhoek onder de heerlijkheid Sinoutskerke werd in de eerste helft van de 17^e eeuw veel grond opgekocht door rijke, stedelijke beleggers (adel, kooplui, handelaren, etc.) doordat er veel kapitaal beschikbaar was uit de handel van de VOC (zie paragraaf 2.3). Deze transacties gingen veelal ten koste van lokale boeren, die dan pachter werden op deze gronden. Vanaf 1650 liep de ontwikkeling van de seculaire trend juist omgekeerd, waardoor in het eerste kwart van de 18^e eeuw al weer 60 % van de Moolhoek in bezit van de boeren was. Met een praktisch constant eigendom van ruim 20 % bij de instellingen, betekende dit dat minder dan 20 % van de grond nog eigendom was van stedelijke beleggers. Hier begon al een afnemende invloed van de stedelijke beleggers op het platteland, de stad werd armer en het platteland welvarender. Vanaf 1750 beleefde het platteland een grote economische bloei, terwijl de stedelijke economie verder instortte. Scheepvaart, handel

en nijverheid werden van minder belang voor de provinciale economie en de landbouw werd veel groter. Een schatting wijst uit dat in 1750 ongeveer 37 % van de beroepsbevolking werkzaam was in de landbouw, in 1795 was dit 42 % en in 1815 ongeveer 48 % (118). Door het inkrimpen van de stedelijke bevolking met een kwart tot een derde werd de afzet van agrarische produkten daar ook kleiner. De boeren konden ook plotseling minder goederen (graan, slachtvee) aan de handelscompagnieën (VOC, MCC) verkopen. Deze markt viel vrijwel helemaal weg omdat de overzeese handel onmogelijk werd. De boeren moesten de vleesproductie inkrimpen, de zuivelbereiding kwam hiervoor in de plaats.

De stad had haar economische grip op het platteland grotendeels verloren (118). Grond, één van de belangrijkste produktiefactoren op het platteland, was voor een belangrijk deel in handen van de boeren gekomen. Er stroomden niet langer grote sommen geld van het platteland naar de stad, hetgeen de laatste verder verzwakte. Bovendien was de stad zijn sleutelpositie in de graanhandel kwijtgeraakt. Het platteland had de stad minder nodig dan voorheen. Er had een verschuiving plaatsgevonden van de economische macht van stad naar platteland, de boer zou uiteindelijk de koopman in het Zeeuwse zelfbeeld geheel laten verdwijnen.

Onafhankelijk van de teloorgang van de macht van de steden of van de revolutionaire wijziging van het politieke systeem in de Bataafs-Franse tijd, kwam in de 2^e helft van de 18^e eeuw ook op het platteland een vorm van politiek zelfbewustzijn tot ontwikkeling. Gestimuleerd door de ideeën der Verlichting en onder invloed van een toenemende welvaart, ontstond een plattelands elite van rijke boerenfamilies, die zelf oordeelde over het politiek handelen van de bestuurders. De politieke emancipatie van het Zeeuwse platteland was dus niet het gevolg van verkleining of verarming van de steden, maar van een opbloeiend platteland dat zich manifesteerde in de opkomst van politiek bewustzijn en een krachtige elite (119). Vanaf 1780 werden leesgezelschappen, nutsdepartementen en genootschappen op het Zeeuwse platteland opgericht, die we eveneens moeten zien in het licht van het nieuwe mens – maatschappijbeeld en de werking van de rede. De belangrijkste dragers van de nieuwe sociale filosofie op het platteland waren de dorpspredikant, het schoolhoofd, de dorpsarts en andere plaatselijke notabelen. De economische voorspoed op het platteland schiep de noodzakelijke voorwaarden voor de toename van cultureel kapitaal onder de plattelanders. Als uiting van materële cultuur ontstonden zelfbewuste, boeren kledingstijlen (klederdracht) en de ontwikkeling van bepaalde sieraden, waarmee men zich onderscheidde. Aan de andere kant zien we vanaf de late 18^e eeuw op sommige eilanden zelfs een culturele symbiose ontstaan tussen stad en platteland (120).

5.2 De rol van Zeeland in de Franse Tijd

Op 19 mei 1798 was het feest in Goes, net als in de rest van de Bataafse Republiek. Men vierde de afkondiging van de nieuwe grondwet en het nieuwe bestuur van het land en daarmee de afsluiting van de revolutie, die met de omwenteling van 1795 begonnen was. Met veel vertoon van revolutionaire symboliek werd de oude republiek, voorgesteld als een oude vrouw op een gebroken zuil, letterlijk ten grave gedragen. Het geheel bevond zich op een wagen, getrokken door een oud, kreupel paard en gevolgd door een zevental figuren in zware rouw met de wapens van de gewesten (9). Dit gezelschap trok in optocht van de Beestenmarkt naar de Grote Markt. Daar werd de nieuwe grondwet plechtig afgekondigd en de vrouw met de zeven monsters in een graf gegooid. 's Middag werden de feestelijkheden voortgezet op de Vlasmarkt, waarbij een groep jongens en meisjes, ook gezeten op een wagen, de hoop van het vaderland symboliseerde. De festiviteiten in Goes vormen een fraai voorbeeld van de symboliek waarmee de Bataafse omwenteling gepaard ging. De vraag is of er in mei 1798 zoveel reden was om feest te vieren, drie jaar na het begin van de omwenteling. Voor Zeeland betekende het namelijk dat het de soevereiniteit kwijt raakte die het altijd zo trots gekoesterd had.

Er wordt wel eens de indruk gewekt dat het in Zeeland, in de patriottentijd en Bataafs-Franse tijd, zo'n vaart niet liep, maar politieke achterlijkheid kan Zeeland geenszins verweten worden. De gebeurtenissen in de jaren 1780 en na 1795 zijn volledig vergelijkbaar met wat er elders in de Republiek gebeurde. In de burgeroorlogssituatie van 1787 waren alle belangrijke Zeeuwse steden het toneel geweest van rellen en plunderingen, gericht tegen de plaatselijke patriotten en geregiseerd door de Zeeuwse Oranjepartij. Zonder de doorwerking van de Verlichting, was ook in Zeeland de patriottenbeweging van de jaren 1780 niet mogelijk geweest, evenals de Bataafse Omwenteling na 1795. De Verlichting had de revolutionairen opgevoed zonder expliciet revolutie te prediken. We kunnen hier in de 2e helft van de 18e eeuw zelfs spreken van een bloeiend en rijk geschakeerd cultureel en genootschappelijk leven, passend bij de status die het als één van de kerngewesten van de oude Republiek nog altijd genoot (121). Dit ondanks het economisch verval in de steden, dat juist in deze decennia zichtbaar werd. In

de letterkunde kon Zeeland zelfs bogen op enkele grootheden die de lof van Zeeland bleven zingen: Betje Wolff en Jacobus Bellamy.

Net als elders werd de Omwenteling in Zeeland begroet als een mogelijkheid om de grote problemen van de Republiek aan te pakken, en die van het gewest in het bijzonder : het economisch verval, de opeenstapeling van schulden, de vastgelopen regeringsmachine. En in de aanvankelijke euforie dacht men ook in Zeeland dat soelaas geboden werd door het opgaan in de *“éne en ondeelbare”* Bataafse Republiek. Men kwam echter al spoedig tot het inzicht dat Zeeland grote risico's liep door de eigen bezittingen en belangen over te laten aan een Nationale Vergadering, waar het maar 4 % van de stemmen kon controleren. Eén van de voorwaarden om mee te werken aan de eenheidsstaat was voor Zeeland de sanering van de oude, gewestelijke schulden, echter, verschillende provincies wilden hier niet aan meewerken. Bovendien dreigde Zeeland zijn kamer van de VOC te verliezen, waardoor Middelburg een belangrijke bron van werkgelegenheid ontnomen zou worden. Het volk bleef nee zeggen tegen de Nationale Vergadering en het hoge woord moest eruit : (121) *“In Zeeland is het Provinciaal patriotisme sterker dan in vele andere provincieën, men is meer gehecht aan zyn byzonderen grond en landaart, en dit vloeit uit den aart en de afgescheiden ligging des lands natuurlyk voort, de Zeeuw heeft een nationaal karakter ...”*. Ofwel, de Zeeuwen vormen een natie op zichzelf. In de Staten-Generaal hebben de Zeeuwse afgevaardigden het langst van allen dwars gelegen waar het ging om het bijeenroepen van een Nationale Vergadering en het inleveren van soevereine macht. Steeds meer werd dat een achterhoede gevecht waarbij de druk op Zeeland ook alsmaar verder werd opgevoerd. De Zeeuwen wilden hun huid zo duur mogelijk verkopen. Begin 1796, toen de druk om mee te doen zeer groot was geworden, verklaarde Zeeland nog eens dat de wijze van bijeenroeping van de Nationale Vergadering de gewesten geen schaduw van soevereiniteit liet. De gematigde patriotten, die in Zeeland de touwtjes in handen hadden werden uiteindelijk gedwongen zich over te geven aan het vrije spel der politieke krachten in Den Haag. Zeeland gaf enkele weken later zijn verzet op, nadat op de valreep nog een financiële tegemoetkoming was binnengehaald.

Het belangrijkste materiële voordeel dat de Zeeuwen nog steeds van de revolutie verwachtten was de sanering der schulden, die immers ten dienste van het hele land waren aangegaan, zoals het argument steevast luidde. De Zeeuwse schulden waren nationale schulden en het Zeeuwse belang was een nationaal belang, Zeeland was immers *“korenschuur”* en *“voormuur”* voor Holland en Brabant. Ook deed men nog een poging de kostbare Zeeuwse dijklasten en waterwerken voor rekening van de nationale kas te doen komen. Vertegenwoordigers uit andere gewesten vonden evenwel dat de Zeeuwen al genoeg hadden binnengehaald en spraken over plukken aan de nationale schatkist, waarvoor men zich zou moeten schamen. De uitputtende beraadslagingen van de Eerste Nationale Vergadering resulteerden in het zogenaamde *“Dikke Boek”*, het ontwerp van de grondwet (constitutie), dat in augustus 1797 door alle gewesten werd verworpen.

Zeeland heeft nadrukkelijk deel gehad aan alles wat de Bataafs-Franse tijd kenmerkt, maar bepaalde zaken hebben zich hier in verhevigde mate voorgedaan. Het veelbesproken verval van de Republiek in de 18^e eeuw, en vooral het einde daarvan, manifesteerde zich juist in Zeeland zeer nadrukkelijk. Het instorten van handel en scheepvaart, inclusief de koloniale handel, in de Bataafs-Franse tijd, gaf de Zeeuwse koopsteden, die het toch al moeilijk hadden, een klap die ze nooit meer te boven zijn gekomen. Dit betekende tevens een economische verschuiving van Zeeland als handelsgewest naar een agrarische provincie. De achteruitgang van de handel en het verlies van de soevereiniteit hadden gevolgen die elkaar versterkten. Wellicht is het verlies van de soevereiniteit nergens zo hard aangekomen als juist in het dunbevolkte en boven zijn stand levende Zeeland. Bij een op modern-centralistische leest geschoeid staatsbestuur, had Zeeland weinig te winnen en veel te verliezen. De rivaliteit met Holland was er nooit één geweest tussen twee gelijken, maar Zeeland had toch lang de schijn van tweede gewest van de Republiek kunnen ophouden.

Het proces van machtsverval onttaardde in Zeeland in een vrije val. Zonder tussenkomst van de revolutie zou dit proces zich waarschijnlijk geleidelijker, minder dramatisch en ook minder drastisch hebben voltrokken. Het verval nam hier en daar heel letterlijke vormen aan. Huizen en buitenplaatsen waren soms niet meer in stand te houden en moesten worden afgebroken. Vissershuisjes in een stad als Zierikzee gingen van de hand voor bedragen van vijf, drie en anderhalve gulden, of werden zelfs voor niets weggegeven om maar van de lasten af te zijn (121). Veel meer dan elders is de Bataafs-Franse tijd voor delen van Zeeland een periode van oorlog en bezetting geweest. Antwerpen en de Scheldemonding waren voor de Fransen van grote strategische betekenis, in het bijzonder Vlissingen ondervond hiervan de bittere consequenties. De Engelse invasie van Walcheren in 1809

resulteerde in een maandenlange bezetting en een voor Vlissingen desastreus verlopen bombardement. Het was de zoveelste plaag voor een toch al zeer geteisterd gewest. Een gewest dat de klappen die het in deze periode te verduren kreeg, ook niet meer te boven zou komen. Waar de Zeeuwse elite zich tot dusver heel behendig had getoond in het managen van het proces van achteruitgang, was tegen de reeks van aanslagen die Zeeland thans over zich heen kreeg uiteindelijk geen kruid gewassen. Zeeland werd door de Bataafs-Franse tijd hardhandig teruggezet naar een rang die steeds minder bepaald werd door zijn historische status en steeds meer door zijn geringe bevolkingsaantal. Ooit kerngewest van de Republiek, was Zeeland nu niet meer dan een buitengewest met een veel geringere betekenis.

5.3 Gevolgen omwenteling voor Sinoutskerke

Eén van de resultaten van de Bataafse revolutie was de in de nieuwe grondwet verankerde gelijkschakeling van de religies en de scheiding van kerk en staat. In hoeverre had ook de bevolking van het platteland van Zuid-Beveland deel aan de omwenteling in de Bataafs-Franse tijd ?

Omdat de Hervormde Kerk vreesde voor de financiële consequenties wanneer de scheiding van kerk en staat doorgevoerd zou worden, werd in het najaar van 1797 in alle gemeenten van de nieuwe republiek een landelijke handtekeningactie gehouden onder alle ingezetenen van 16 jaar en ouder (122). Ook binnen 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke heeft een dergelijk verzoekschrift gecirculeerd en is ondertekend door 104 personen (123). Het verzoekschrift werd verstuurd naar Den Haag, waar het met een zegel, gewaarmerkt door de predikant W.L. Krieger in december 1797 bij de Nationale Vergadering werd ingeleverd (123). Het verzoek kwam erop neer dat men ernstige bezwaren had tegen de artikelen 744, 746, 747 en 748 van de ontwerp grondwet van 25 mei 1797, waarin de betaling aan de predikanten en de kosten van kerkgebouwen en pastorieën zijn geregeld. Verder wordt erin gesteld dat het gebruik van de gebouwen door de ingezetenen naar *“rechtvaardigheid en billijkheid”* geregeld dient te worden. De bezwaren worden na de opsomming van de artikelen nog nader geconcretiseerd. Het is immers de bedoeling van de wetgever geweest om de Hervormde Kerk gelijk te stellen met de andere kerkgenootschappen, maar niet om deze in financiële zin zodanig te belasten dat ze er alleen maar slechter van wordt. Immers, behalve van zijn voorrechten wordt de kerk ook nog beroofd van vele gebouwen, goederen en fondsen, die volgens de artikelen nationaal worden verklaard. Het geheel eindigt met het verzoek *“om by het ontwerpen van eene Constitutie melding te maaken van de kosten tot de publieke Godsdiensstoefening vereischt, dat als dan worde bepaald, dat de Staat zal zorgen, dat het Godsdiensstig onderwijs bevorderd worde, dat overal gelegenheid tot publieke Godsdiensstoefening, ook voor de Hervormden zy, en dat alle kerkelijke Leeraars behoortjk worden betaald”*. Er wordt hier dus een pleidooi gehouden voor financiële gelijkstelling van alle kerkgenootschappen, in die zin dat alle voorgangers van staatswege zouden worden uitbetaald.

Figuur 33. Enkele ondertekenaars bezwaarschrift nieuwe grondwet te Sinoutskerke, 1797

Ondertekenaars	Minuutnummer	Huisnummer (1811)	Huidig adres
Adriaan Boeij, Geertruid van de Reepe	D-186	1	Sinoutskerke 10
Simon Kosten, Elisabeth Breeweg	D-189	3	Sinoutskerke 8
Maria Schoolmeester, Jacomina Breeweg	D-190	4	Sinoutskerke 6
Daniël Rouw, Magdalena de Leeuw	D-191	5	Afgebroken
Jacob Bouwens, Apolonia Bouwens	D-179	8	Deeweg 2
Jacques Everse, Willemina Verburg	B-94	9	Deeweg 1
Christiaan Everse, Tannetje Verheule	D-138	10	Noordweg 1
Johannes Maat, Machalina Everse	D-103	11	Noordweg 3
Marinus Wiskerke, Huijbregt Wiskerke	F-313	12	Grote Dijk 1

Welk deel van de bevolking onderschreef in 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke het bezwaarschrift en in hoeverre waren er bij de 104 ondertekenaars ook inmiddels bij ons bekende inwoners ? Gerekend naar het inwonertal bij de eerste volkstelling in 1811 heeft ongeveer 75 % het bezwaarschrift ondertekend (124). In onderstaande tabel zijn een aantal inwoners van Sinoutskerke weergegeven met de huizen of boerderijen waar zij woonden, die het bezwaarschrift mede hebben ondertekend (figuur 33).

Hieronder bevonden zich de eigenaren van de boerderijen 't Hoochuys (Daniël Rouw, D-191), Tôôhuys (Christiaan Everse, D-138), Noordweg 3 (Johannes Maat, D-103), Grote Dijk 1 (Marinus Wiskerke, F-313) en op

de boerderij Poelzicht in de Moolhoek, Jacques Everse en Willemina Verburg (B-94). Maar ook Cornelis Zuidweg en Maria de Vriend, die juist geïnvesteerd hadden in 55 – 60 Gemeten grond van de Moolhoek, maar die woonden op grondgebied van 's-Heer Abtskerke, in Berbelshoek net voorbij de molen aan de Zandweg (B-240, huisnummer A-36).

Naast de grondwet waren gevolgen of produkten van de Franse tijd, het Burgerlijk Wetboek, de Burgerlijke Stand, de Bevolkingsregisters, de invoering van de dienstplicht, de verplichting tot het voeren van een achternaam, huisnummers, standaard maten en gewichten en ook de invoering van het kadaster. Tegelijk moest er afscheid genomen worden van oude systemen, zoals de Schepenakten (1803) en Overlopers (1856)

De invoering van het kadaster in 1832 was één van de uitvloeisels van de geschetste Franse periode. Tot het einde van de 18e eeuw kende Nederland geen eenduidige administratie van onroerend goed. Binnen het *“Ancien Regime”* van de zeven gewesten werden waardebepalingen en belastingaanslagen dan ook per gewest vastgesteld. In Zeeland werden door de waterschappen de gegevens van de percelen geregistreerd en hierop werd de grondbelasting gebaseerd (overlopers). Na de Bataafse Revolutie in 1795 waarbij Nederlandse patriotten met steun van een Frans leger het land waren binnengekomen, doemden de contouren van het huidige Nederland op. Pas met de totstandkoming van de eenheidsstaat in 1798, werd per departement een administratieve organisatie opgezet en getracht een rechtvaardige belasting in te voeren. In 1810 werd het gehele grondgebied in kaart gebracht, met daarbij een overzicht van gegevens over het soort perceel, de eigenaren en de oppervlakte. Het project mislukte echter en de kaarten werden afgekeurd voor gebruik in het kadaster naar Frans model. Nadat het Koninkrijk Holland in 1810 definitief werd ingelijfd in het Franse Keizerrijk, werd in oktober 1811 het Franse kadaster, het Recueil Méthodique, in gebruik genomen. Hoewel Nederland in 1813 van Frankrijk onafhankelijk werd, bleven de Franse voorschriften toch van kracht. Het proces van kadastrering verliep echter traag en pas in 1825 werd er tempo gemaakt onder druk van de invoering van het nieuwe Burgerlijk Wetboek. Op 16 oktober 1832 werd het kadaster met de Minuutplannen en de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels (OAT) ingevoerd. Vanaf die datum registreert de *“Dienst voor het kadaster en de openbare registers”* gegevens over onroerende zaken (het perceel) en alle wijzigingen die zich daarin voordoen.

5.4 Jacques Everse, boer op Poelzicht in de Franse Tijd

Hoe kwam het gezin van Jacques Everse en Willemina Verburg op het oude Poelzicht, de fase van de Bataafse Revolutie, gevolgd door uiteindelijk een Franse bezetting, door? Kwamen zij in actie bij het uitvaardigen van de diverse wetten en regels, behalve de ondertekening van het bezwaarschrift tegen de nieuwe grondwet in 1797?

Christiaan Everse kocht het oude Poelzicht in 1790 voor zijn zoon Jacques, geboren op Tôdhuus op 5 november 1769. Hij was toen 20 jaar oud en zal in eerste instantie de hoeve alleen beboerd hebben, eventueel met hulp van een boereknecht. Veel hulp zal hij niet direkt nodig gehad hebben, hij bewerkte slechts 2 percelen *“zaaijflant”* in de Moolhoek in eigendom, B-89 en B-90, beiden in de directe omgeving van de boerderij. Deze 2 percelen hadden een grootte van 3 Gemet 102 Roeden en waren, evenals de boerderij, eigendom van zijn vader. Niet bekend is of hij er in het begin woonde of 's avonds wellicht via het *“parochiepad”* door de weilanden naar zijn ouderlijk huis ging. Ook weten we niet of hij in deze eerste jaren al melkkoeien had.

Toch gaan de ontwikkelingen hierna nog snel, op 28 september 1793 trouwt Jacques Everse, 23 jaar oud, met de 18-jarige Willemina Verburg, geboren te 's-Heer Arendskerke op 20 april 1775. Zij was een dochter van Marinus Verburg en Geertruid de Leur. Marinus Verburg was een collega en tijdgenoot van zijn vader Christiaan Everse en boerde op de Oude Hoeve te Baarsdorp met 95 Gemeten grond. Wellicht heeft Jacques Everse haar daar of op Tôdhuus bij zijn ouders leren kennen, het is echter niet uitgesloten dat hij haar als dienstmeid voor de melkerij nog in dienst genomen heeft. Uit bovengenoemd huwelijk worden op Poelzicht tussen 1794 en 1806 in totaal 9 kinderen geboren, waarvan een groot deel al vroeg overleed (125).

Wellicht had Jacques Everse zijn areaal aan bewerkte landerijen al wat uitgebreid met pachtgrond, omdat de grondprijzen naar recordhoogten stegen, gemiddeld in deze tijd rond £ 35 Vls per Gemet. De aankoop door Jacques Everse in 1798 van een partij weilanden in de Moolhoek voor £ 73-10-0 Vls per Gemet, was dan ook uitzonderlijk (126). Het betrof hier de aankoop van de percelen B-74, 75, 76 en 76bis met een gezamenlijk oppervlak van 6 Gemet 223½ Roeden voor het kapitale bedrag van £ 495-15-2 Vlaams. Hiervoor heeft Jacques Everse mogelijk een onderhandse lening afgesloten bij zijn vader, die een vermogend man was geworden.

Christiaan Everse had ook in de nieuwe Bataafse Republiek een bepaalde status verworven en was, blijkens een artikel in de Middelburgse Courant uit 1803, benoemd tot Schout van Sinoutskerke (127). Hij was toen ruim 60 jaar oud en was zijn grote areaal aan grond van ruim 125 Gemeten toch al een beetje aan het verdelen onder de kinderen (128). Samen met de 2 percelen van zijn vader (B-89, 90) en de oppervlakte van het erf met de boerderij Poelzicht (B-94, 95), boerde Jacques Everse nu op 10 Gemet 186½ Roeden in de Moolhoek.

Dan voltrekt zich een persoonlijk drama op de boerderij Poelzicht, op 30 april 1807 komt Willemina Verburg op 32-jarige leeftijd te overlijden. De zorg voor de jonge kinderen wordt dan waarschijnlijk ten dele overgenomen door een inwonende dienstmeid, Neeltje Westrate. We weten niet hoeveel van hun kinderen er bij het overlijden van hun moeder nog in leven waren, uit latere registraties blijkt dat in ieder geval Tannetje, toen 13 jaar oud, Marinus, 11 jaar oud en Jacob Everse, 4 jaar oud, alle drie volwassen geworden zijn, getrouwd zijn en ook weer kinderen gekregen hebben. Bij de eerste bevolkingsregistratie in 1811 treffen we op huisnummer 9 van Poelzicht naast Jacques Everse (41 jaar) en Neeltje Westrate (36 jaar, dienstmeid) uitsluitend Tannetje (17 jaar) en Marinus (15 jaar), de dan 8-jarige Jacob Everse ontbreekt. Wellicht is hij na het overlijden van zijn moeder bij één van zijn ooms of tantes ondergebracht. De andere 6 kinderen zijn waarschijnlijk allen vroeg overleden.

Het einde van de Franse tijd diende zich aan, tussen de landing van prins Willem Frederik op het strand van Scheveningen (1813) en zijn kroning tot koning Willem I (1815) komt Christiaan Everse in 1814 te overlijden. Ook Jacques Everse ontvangt hierbij zijn erfdeel, waarmee zijn totaal areaal aan landerijen op 39 Gemet 173,5 Roeden komt. Naast zijn aandeel in de Moolhoek krijgt hij er nog 11 percelen bij in de Kerkhoek en 2 percelen in de Noordhoek (figuur 34).

Figuur 34. Eigendom aan landerijen Jacques Everse, 1814

Veldhoek	Perceelnummer	Grootte (Gemeten/Roeden)	Grootte (are) ¹⁾	Aard
Moolhoek	B-94, 95	0 Gemet 161 Roeden	21,1	Hoeve, erf en tuin
	B-89	2 102	91,8	Zaaijland
	B-90	1 0	39,2	Zaaijland (vroone)
	B-74, 75	2 89	90,1	Zaaijland
	B-76	1 46,5	45,3	Grasland
	B-76	1 157	59,8	Grasland
	B-76 ^{bis}	1 231	69,5	Grasland
Kerkhoek	D-130, 131	1 132	56,5	Zaaijland/weiland, 2:1
	D-144	2 89	90,1	Zaaijland
	D-145 (deel)	2 104	92,1	Zaaijland
	D-150 (deel)	2 117	93,8	Grasland
	D-157	2 100	91,6	Zaaijland
	D-158	3 135	135,4	Zaaijland
	D-196, 197	6 140 ²⁾	253,8	Grasland ³⁾
	D-214	1 140	57,6	Grasland
	D-217	2 28	82,1	Grasland ⁴⁾
	Noordhoek	E-281	1 187	63,7
E-277		3 15	119,7	Zaaijland
Totaal		39 Gemet 173,5 Roeden	15 ha. 53,1 are	

- 1) Hierbij is de omrekeningsfaktor 0,1308 van Rijnlandse Roeden naar Are gebruikt, zie verder deel I
- 2) In 1814 wordt ten behoeve van de eigenaar van perceel 195, nog een stukje grond van 26 Roeden afgesplitst van perceel 196, 197, niet bekend is waar dit lag en met welk doel dit gebeurde, wellicht om de toegang te regelen.
- 3) In de vroegste periode (1685) werden perceel 196, 197 nog als wei- en zaailand aangeduid, later (1711) uitsluitend als weiland
- 4) In 1668 was dit perceel nog wei- en zaailand, in 1681 en 1694 alleen weiland

Uit bovenstaande tabel 34 blijkt tevens dat Jacques Everse met 54 % zaaijland en 46 % grasland een betrekkelijk hoog percentage akkerbouw had (21 Gemet 65 Roeden). De percelen grasland (17 Gemet 247,5 Roeden of 46 %) lagen voor het grootste deel dichtbij de boerderij Poelzicht, en zullen voor het merendeel gebruikt zijn voor melkkoeien.

In 1815 treffen we in het bevolkingsregister onder huisnummer 25-B van de boerderij Poelzicht, Jacques Everse, landbouwer, met zijn kinderen Marinus, 19 jaar en Tannetje, 21 jaar. Daarnaast staan ingeschreven Neeltje

Westrate, dienstmeid, geb. te Kruijningen, 9 jaar in dienst en Logiera de Vos, geb. te 's-Heer Abtskerke, 21 jaar oud. De laatste bleek een huwelijkskandidaat voor Marinus Everse. Op 25 maart 1819 trouwt Marinus, 23 jaar oud met de 25-jarige Logiera de Vos. In het najaar daarop, op 29 oktober 1819, komt Jacques Everse op 49-jarige leeftijd te overlijden en neemt Marinus de boerderij Poelzicht over en zet de activiteiten op de bijna 40 Gemeten grond verder voort. Hoe verging het deze jonge boer op Sinoutskerke ? Bleef zijn zus Tannetje bij hem wonen op de boerderij ? En waar was zijn jongere broer Jacob Everse gebleven ?

5.5 Marinus Everse, crisis in de landbouw na de Franse Tijd

De landbouw bloeide al sinds 1750 door de hoge voedselprijzen, die in de Franse tijd een hoogtepunt bereikten. Met het herstel van de handel zakten echter de prijzen in, waardoor de akkerbouw het zwaarst werd getroffen, omdat deze te lijden had onder zware buitenlandse concurrentie. Door de openlegging van uitgestrekte graanproducerende gebieden in Zuid-Rusland en de Oekraïne, werden de Europesche markten na de Franse tijd overspoeld met graan uit deze regio. Dit was dan ook één van de oorzaken van de plotselinge daling van de graanprijzen na 1818, die tot midden jaren 1830 ook laag zouden blijven. De crisis in de landbouw, die uitbrak in 1818 sleepte ook Zeeuwse boeren mee. Door de malaise konden sommigen moeilijker hun pacht opbrengen, anderen die zwaar geïnvesteerd hadden in grond, waren nauwelijks in staat de lasten hiervan (rente, aflossing) nog te dragen. Dit gold wellicht in mindere mate voor Jacques en Marinus Everse, zij hadden immers hun grond in eigendom verworven door een erfenis. De crisissituatie, die vooral de akkerbouw een aantal decennia zou beheersen, werd nog verergerd doordat tegelijkertijd ook de ontwikkeling binnen de steden stagneerde.

Ook in persoonlijk opzicht ging het niet goed met Marinus Everse en zijn familie. Hij kreeg weliswaar 9 kinderen, waaronder zelfs een tweeling, maar hiervan werden er slechts 2 volwassen. De andere 7 kinderen werden levenloos geboren of stierven voordat ze 2 maanden oud waren (129). Alleen Jan Everse werd nog 15 jaar. Na de geboorte van het laatste kind Katharina (* 3-3-1837) stierf Logiera de Vos twee weken later eveneens (18-3-1837), zij werd slechts 44 jaar oud. De zus van Marinus Everse, Tannetje, zou op 8-2-1823, trouwen met Hendrik de Kok en gaan wonen op de ring van Sinoutskerke in het huis op D-190 (Sinoutskerke 6) (130). Nadat zij in september 1826 hun eerste kind gekregen hadden, die slechts 2 maanden oud werd, stierf ook Tannetje Everse op 10 januari 1827, 32 jaar oud. Zijn jongere broer Jacob Everse kwam uiteindelijk terecht op Kruijningen als boereknecht, waar hij op 6-7-1838 op 35-jarige leeftijd trouwde met Cornelia Mus (Muts), geb. te Kruijningen, 27 jaar, boeremeid (131). Zij kregen 3 kinderen, waarvan er 2 volwassen werden, Jacques Everse (* 26-1-1840) en Sara Everse (* 16-4-1841). Cornelia Mus kwam echter op 22-6-1844 op 32-jarige leeftijd te overlijden, waardoor Jacob Everse met 2 kleine kinderen achter bleef. Dit had weer consequenties voor de "bevolking" van Poelzicht...!

De ontwikkelingen op Poelzicht volgden elkaar namelijk ook in snel tempo op. Na het overlijden van zijn vrouw Logiera de Vos († 18-3-1837), hertrouwde Marinus Everse, 45 jaar, te Kloetinge op 25-2-1841 met Dina Zwartepoorte, 40 jaar. Hieruit werd in mei 1841 Jacomina Everse geboren. Het jaar daarop kwam er zelfs nog een tweeling, die echter maar 3 dagen resp. 10 dagen oud werden. Op 8 mei 1844, ruim een maand vòòr Cornelia Mus, kwam echter ook Marinus Everse, landman op Poelzicht, op 48-jarige leeftijd te overlijden. Op Sinoutskerke viel daarmee de kostwinner weg, op Kruijningen bij zijn broer Jacob, de moeder van twee kleine kinderen. Wellicht vestigde Jacob Everse zich om deze reden per 1 juli 1844 als landman op Poelzicht.

Naast een nieuwe grondwet, waarin onder meer de nieuwe verhouding tussen kerk en staat werd verankerd, was ook het invoeren van het bevolkingsregister één van de resultaten van de Franse Tijd. Als we het bevolkingsregister van 1843 – 1850 raadplegen onder B-4, het adres van Poelzicht, lijkt het meer een legpuzzel, er staan maar liefst 17 mensen geregistreerd. Allereerst Marinus Everse en Logiera de Vos, beide overleden. Vervolgens hun zoon Jan, die in 1838 op 15-jarige leeftijd eveneens overleden was. Dan volgt hun dochter Wilhelmina, die in 1849 vertrekt naar nr. B-9 (Sinoutskerke 4) om op 19 april 1849 te trouwen met Joos op 't Hof. Hierna volgen Dina Zwartepoorte, haar dochter Jannetje Zwartepoorte van 6 jaar en nog 2 van haar kinderen bij Marinus Everse, Jacomina (* 17-5-1841) en Tannetje Everse (* 19-11-1842), die maar 10 dagen oud werd. Na het overlijden van Logiera de Vos neemt Dina Zwartepoorte op 3 november 1838, aanvankelijk als dienstmeid vanuit Kloetinge, haar intrek op de boerderij Poelzicht. We zien daarna op 1-7-1844 de entree van Jacob Everse met zijn kinderen Jacques (4 jaar) en Sara Everse (3 jaar). De kinderen van Jacob Everse zijn waarschijnlijk verzorgd door Dina Zwartepoorte. Zij is op een bepaald moment teruggekeerd naar Kloetinge, met mogelijk ook de kinderen van Jacob (*"vertrokken naar Kloetinge"*). Bij raadpleging van de bevolkingsregisters van Kloetinge

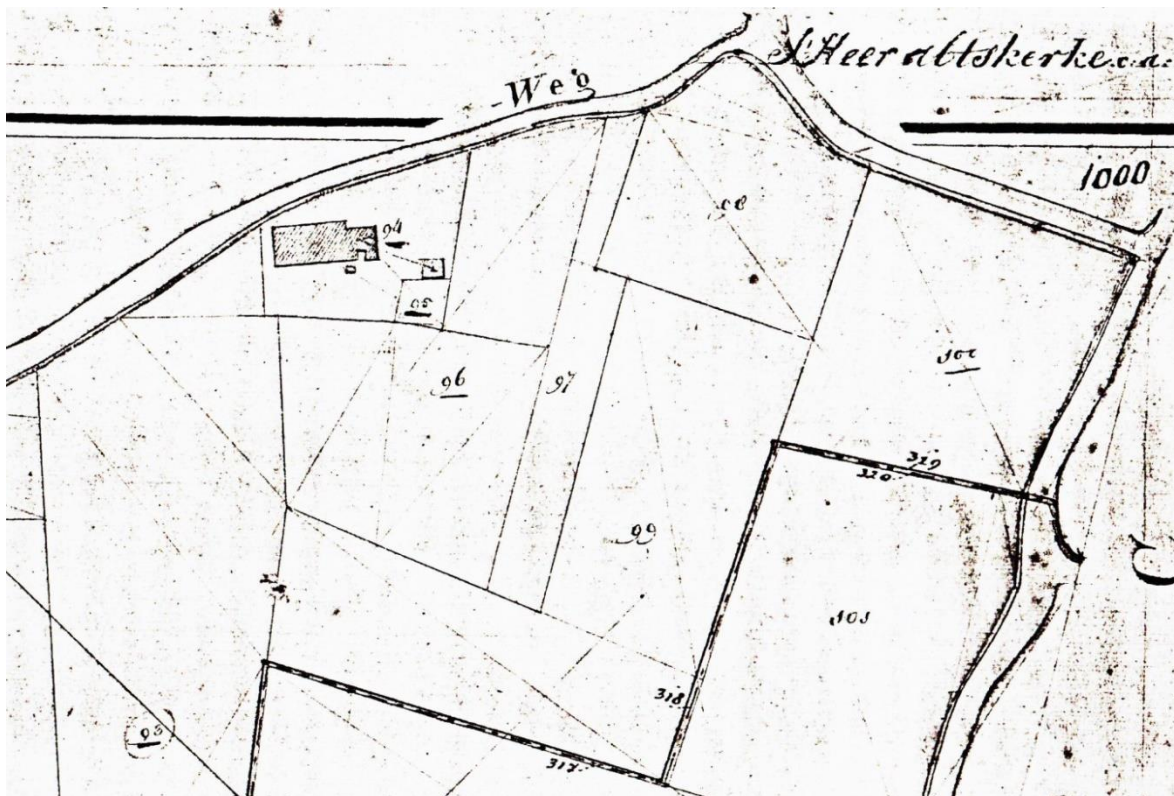
blijkt dat Dina Zwartevoorte op 1 mei 1850 daar weer heen is verhuisd. Dit gebeurde gescheiden van hun vader, die toen naar Ellewoutsdijk vertrok en een paar jaar later (1847) op 44-jarige leeftijd overleed te Borsele. In de reeks bewoners van Poelzicht zien we daarna eerst Cornelis Kakebeeke, boereknecht, die er verblijft van maart 1844 tot november 1846. Hierna volgt Jacques Everse Mzn, geb. 1829, de zoon van Marinus Everse. Tenslotte zien we dat per 18-11-1849 het gezin van Wilhelmina Everse, dochter van Marinus Everse, en Joos op 't Hof, landman, op Poelzicht verschijnen. Zij zijn kort daarvoor getrouwd en op 17-8-1849 is op nr. B-10 (Sinoutskerke 2) Levina op 't Hof geboren. Als laatste in de reeks voegt zich Simon op 't Hof, boereknecht en waarschijnlijk een broer van Joos op 't Hof, zich op 10 december 1849 nog bij hen.

Uit bovenstaande omschrijving en analyse kan geconcludeerd worden dat door de vele overlijdensgevallen op jonge leeftijd, de continuïteit van de boerderij Poelzicht onder druk kwam te staan, hetzij doordat de kostwinner weg viel, dan wel zijn vrouw, die doorgaans het huishouden en de verzorging van de (vele) kinderen voor haar rekening nam. De voortgang van het bedrijf werd tijdelijk gehandhaafd door een broer van de kostwinner, wiens vrouw juist was overleden. Doordat er meestal één of meerdere knechten en dienstmeiden aanwezig waren werd het probleem tijdelijk of definitief (huwelijk) opgelost. Ook kan men uit bovenstaand voorbeeld de conclusie trekken dat de directe erfopvolging naar de kinderen doorgaans werd gehandhaafd.

5.6 De implementatie van de kadastrale registratie

De reeds geschetste ontwikkeling van de kadastrale registratie werd tijdens het verblijf van Marinus Everse op Poelzicht, op 16 oktober 1832 effectief. De belangrijkste vernieuwing was de opzet van de eerste perceelsgewijze grondkaarten, de Minuutplannen, van de nieuwe gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp (figuur 35).

Figuur 35. Fragment minuutplan Sectie B met de boerderij Poelzicht en omgeving (1832)

Hieraan gekoppeld was de opzet van de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels (OAT), de registratie per perceel van de eigenaar, de cultuurtoestand, de oppervlakte, de klasse en de belastbare opbrengst per perceel. De OAT's geven de situatie weer op 16 oktober 1832 en zijn dus een momentopname. In de kadastrale leggers werden hierna per eigenaar, die een eigen artikelnummer kreeg, ook alle wijzigingen geregistreerd (132). De gemeente 's-Heer Abtskerke werd nu, in plaats van in veldhoeken, onderverdeeld in de kadastrale Secties A t/m F, waarbij

de Moolhoek deel uitmaakte van Sectie B, de Molensectie (figuur 35). De andere secties waren de Dorpssectie (A), de Poelsectie (C), de sectie Sinoutskerke (D), de sectie Vrouweput (E) en de sectie Baarsdorp (F). De landerijen, op 16 oktober 1832 in eigendom van Marinus Everse, zoals geregistreerd in de OAT, zijn weergegeven in onderstaande tabel (figuur 36).

Figuur 36. Eigendom Marinus Everse volgens eerste kadastrale registratie (OAT), 1832

Sectie	Perceelnummer	Grootte (are, kadaster)	Grootte (are, overlopers) ¹⁾	Aard perceel
Molensectie B	94, 95	23,7	21,1	Huis, erf en tuin ²⁾
	89	100,5	91,8	Bouwland
	90	40,8	39,2	Bouwland
	74	17,3	90,1 ³⁾	Weiland
	75	71,5		Weiland
	76	104,4	105,1	Weiland
	76 ^{bis}	71,7	69,5	Bouwland
	Sinoutskerke sectie D	144	93,3	90,1
	145	181,9	188,9	Bouwland
	157	90,3	91,6	Bouwland
	158	137,2	135,4	Bouwland
	195	60,3	59,9 ⁴⁾	Weiland ⁵⁾
	196	136,6	253,8 ⁶⁾	Weiland
	197	116,1		Weiland
	214	52,3	57,6	Weiland
	217	77,1	82,1	Weiland
Vrouweput sectie E	281	61,5	63,7	Bouwland
	277	117,1	119,7	Bouwland
Totaal		15 ha. 53,6 are	15 ha. 59,6 are	

- 1) Omgerekende grootte vanuit de overlopers van gemeten en roeden naar hectare en are
- 2) In de OAT worden huis & erf (B-94, 21 are 70 ca) en de tuin (B-95, 2 are) apart geregistreerd
- 3) In de overlopers worden de percelen B-74 en 75 als één geheel van 2 Gemet 89 Roeden vermeld
- 4) De 26 Roeden van de percelen D-196, 197 zijn toegerekend aan perceel D-195, zie de vorige figuur
- 5) In de vroege periode (1683) werd perceel 195 geregistreerd als boomgaard, later (1702) als zaailand (*"een stuck zaaijant, sijnde uitgeslagen boogaert, liggende in Kerkhoek."*)
- 6) In de overlopers worden de percelen D-196 en 197 samen vermeld met een grootte van 6 Gemet 166 Roeden

We vinden het grootste deel van de percelen uit de voorgaande tabel 34 weer terug in de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafel onder Marinus Everse, landbouwer of bouwman te Sinoutskerke (figuur 36). Dit betreffen de percelen B-94,95, de boerderij in de Moolhoek met erf en tuin, de percelen B-89, 90, 74, 75, 76, 76bis en in de Kerkhoek D-144, 145, 157, 158, 195, 196, 197, 214, 217 en tenslotte in de Noordhoek E-277, 281, een totaal van 15 ha. 53 are 6 ca. De percelen D-130,131 staan dan op naam van Marinus Everse's oom Adriaan Everse, die boerde op Tôdhuus. Omgekeerd krijgt Marinus Everse van zijn oom perceel D-195 met dezelfde oppervlakte in bezit. Perceel D-150 is dan inmiddels eigendom van zijn andere oom Jacob Everse Erven, waar tegenover staat dat Marinus Everse volgens de kadastrale registratie geheel perceel D-145 in bezit heeft. De verhouding tussen bouwland (58 %) en weiland (42 %) is nauwelijks gewijzigd ten opzichte van de situatie van zijn vader Jacques Everse, het bleef een echt gemengd bedrijf.

Ongeveer 5 – 6 jaar na de invoering van de OAT verschenen de kadastrale leggers, de registratie van de perceelnummers per eigenaar en per gemeente (figuur 37). Zo werden in 1837 – 1838 op naam van Marinus Everse, landbouwer, Sinoutskerke, onder leggerartikel nr. 87, zijn bezittingen binnen de gemeente 's-Heer Abtskerke ingeschreven. Het voordeel van deze registratie was dat hierin ook alle wijzigingen konden worden opgenomen, waardoor het systeem ook veel dynamischer werd. De Suppletoire Aanwijzende Tafels, waarin aanvankelijk de wijzigingen werden geregistreerd, werden hiermee overbodig.

Wanneer we de legger van Marinus Everse wat nauwkeuriger bekijken, zien we dat onder de kop met de naam van de eigenaar, het beroep, de woonplaats en het artikelnummer, in totaal 20 kolommen met gegevens volgen. Na het volgnummer (kolom 1) volgen de plaatselijke benaming (kolom 2), het sectienummer (kolom 3), perceelnummer (kolom 4) en het soort eigendom (kolom 7). Na het volgnummer der gebouwde eigendommen (kolom 8), volgen de inhoudsgrootte van het perceel (kolom 9) en de klassering van ieder perceel (kolom 10).

Figuur 37.

Kadastrale legger Marinus Everse onder artikelnummer 87

EIGENAAR		AART. 87																		
EIGENAAR		EIGENAAR																		
FRUCHTGEBRUIKER		FRUCHTGEBRUIKER																		
N.A.A.M.		V.O.O.R.N.A.M.E.N.		B.E.R.O.P.		W.O.O.N.P.L.A.A.T.S.														
Everse		Marinus		Landbouwer		Smeetskerke														
		proven van goet op t 17																		
Volgnommer.	POLDER, ERFDICHT of PLAATSKELIJKE BEMANING.	VERWIJZING NAAR			SOORT der EIGENDOMMEN.	Volgnommer der gebouwde eigendommen.	INHOUDS-GROOTTE VAN IEDER PERCEEL.			Kadastraal inkomen van ieder perceel, zonder aftrek der polder- en dijkslasten.	Bedrag van den aftrek wegens polder- en dijkslasten.	BELASTBAAR INKOMEN VAN IEDER PERCEEL.		BEKNOPTES OMSCHRIJVING der PLAATS EN HAD HEBBENDE VERANDERINGEN.	Verwijzing naar de Suppletore Aanwijzende Tafels.	Aanwijzing der artikelen en der volgnummers van deze lijst.				
		Sectie.	No. der percelen.	Deel. Nummer.			b.	r.	e.			f.	c.			f.	c.	Ongeboord.	Gebouwd.	Artikel getrokken.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	
1	Smeetskerke B	74	er	16	Weiland		b.	r.	e.	f.	c.	f.	c.		Verkoop			240	62	
2		75			id		"	17	30	3	46	1	23		Verkoop 184				63	
3		76			id		"	04	40	2	3	25	06						64	
4		76 bis			Bouwland		"	71	70	3	34	5	09						65	
5		89			id		"	50	3	3	10	2	93						66	
6		90			id		"	00	80	2	90	"	"						67	
7		94			Wieland Bf 1		"	21	70	6	60	1	53						68	
8		95			Prin		"	02	"	2	70	"	14						69	
9	D.	144			Bouwland		"	93	30	4	20	6	62						70	
10		145			id		"	31	90	4	83	12	91						71	
11		157			id		"	70	30	3	06	6	41		Verkoop 24 7/1854			113	33	
12		158			id		"	37	20	2	05	9	74						34	
13		195			Weiland		"	60	30	2	88	4	28						240	74
14		196			id		"	36	60	4	12	9	70						75	
15		197			id		"	16	10	2	51	8	24						76	
16		214			id		"	52	30	4	32	3	71		Verkoop 2405/1853			93	26	
17		217			id		"	77	10	3	42	5	47						27	
18	E.	244			Bouwland		"	17	10	3	42	8	31		24/1854				35	
19		281			id		"	61	50	3	30	4	37						240	81
							15 53 60			205 57 103 18			202 39		27 "					

Boven kolom 9 is de grootte van de percelen weergegeven als bunders (b), roeden (r) en ellen (e), bedoeld is hectare (ha), are (a) en centiare (ca). De indeling in 2 – 6 klassen wordt gevolgd door het kadastraal inkomen van een perceel, zonder aftrek van de polder- en dijkslasten (kolom 11), de aftrek van de polder- en dijkslasten (kolom 12) en het belastbaar inkomen van het perceel, hetzij ongeboord (kolom 13), dan wel gebouwd (kolom 14). In kolom 15 worden de wijzigingen geregistreerd (aankoop, verkoop, splitsing of vereniging van een perceel, nieuwbouw, bijbouw, etc.). In kolom 16 treft men nog een verwijzing naar de Suppletore Aanwijzende Tafels. Tenslotte zijn in de laatste 4 kolommen de artikelnummers en volgnummers van de vorige eigenaar (aankoop, kolom 17 en 18) en de volgende eigenaar (verkoop, kolom 19 en 20) van een perceel weergegeven.

5.7 Klassering, tariefstelling en heffing van de grondbelasting door het kadaster

De ontwikkeling van het kadaster vanuit de Franse Tijd tot de organisatie die op 16 oktober 1832 operationeel werd, had naast de garantie op rechtszekerheid van de eigendommen, ook tot doel een rechtvaardige heffing van de grondbelasting te bewerkstelligen. Hiertoe ging het kadaster in 1832 dan ook over tot de indeling van al het onroerend goed in klassen. Een rechtvaardige financiële waardering was essentieel en hiertoe werd dan ook per gemeente een schattingscommissie geïnstalleerd (133).

In de tabel van figuur 39 die is afgeleid van de oorspronkelijke schattings tabel (133) zijn per klasse de omschrijvingen weergegeven met de tariefstelling per hectare en de voorbeelden die onder de omschrijvingen vallen, voor bouwland, weiland, huizen en tuinen (figuur 39). De indeling in 2 – 6 klassen en de koppeling hieraan van een tarief per klasse door een schattingscommissie, stuitte op nogal wat bezwaarschriften (134). Door verschil in kwaliteit van de grond ontstonden aanzienlijke tariefverschillen tussen de gemeenten onderling. De klassering van de 80 percelen in de Moolhoek in 1832 is weergegeven in figuur 38.

Figuur 38. Klassering 80 percelen in de Moolhoek, 1832

Klassering	Weiland	Bouwland	Bos	Tuin	Boerderij	Totaal
1	1	--	--	--	--	1
2	26	3	--	1	--	30
3	23	7	1	--	--	31
4	10	1	--	--	--	11
5	6	--	--	--	--	6
6	--	--	--	--	1	1
Aantal	66	11	1	1	1	80

Binnen de Moolhoek viel slechts één perceel in de hoogste waarderingsklasse 1, het perceel weiland B-98, dat in de 17e eeuw nog gedeeltelijk als boomgaard dienst had gedaan. Het perceel van Pieternella Vleugel, wed. van Willem den Braber, wordt als één van de voorbeelden dan ook als model staand voor klasse 1 weergegeven. Dat betekent echter niet dat de 49 percelen in de klassen 2 en 3 slecht weiland zijn. Wanneer men de omschrijving volgt uit de schattings tabel (figuur 39) blijkt dat tussen klasse 3 en 4 de overgang ligt van nog redelijk naar kwalitatief minder goed weiland. Klasse 5 is dan zonder meer slecht te noemen. Van de 11 akkerbouw percelen in de Moolhoek treffen we geen enkele aan in klasse 1. Ook hier geldt dat de 10 percelen, geklassificeerd in 2 en 3, niet direkt slecht zijn. Eén perceel wat in de laagste klasse 4 terecht komt, kan als slechte grond betiteld worden (*zeer schrale gronden welke weinig of geene koornaarde hebben en dikwerf onder water staan*). Het betrof perceel B-103 van Pieter Meeuwse, de Kleine Vroone, die de boerderij (herberg, uitspanning, gemeentehuis) aan de ring van het dorp Sinoutskerke (D-186) bewoonde, met de tuin (D-184) en een stukje weiland (D-185). Het perceel bos was B-43 van Jan de Baar te Baarsdorp, de voormalige zandput. Het perceel diende tevens als model voor de laagste klasse 3 (*zeer slecht hakhout, staande meestal in zandputten of uitgegraven gronden*). Tenslotte rest dan nog de oude boerderij Poelzicht (B-94) en de tuin (B-95), die respectievelijk ingedeeld zijn in klasse 6 en klasse 2.

De combinatie van de legger van Marinus Everse (figuur 37) met de schattings tabel (figuur 39) geeft verder inzicht in het kwaliteitsnivo van de percelen en het belastbaar inkomen. Onder de 19 volgnummers staan naast het huis & erf (B-94) en de tuin (B-95), 8 percelen weiland en 9 percelen bouwland geregistreerd. De 8 percelen weiland zijn onderverdeeld in klasse 2 (B-76, D-195, 197), klasse 3 (B-74, 75, D-217) en klasse 4 (D-196, 214). Evenzo de 9 percelen bouwland in klasse 2 (B-90, D-158), klasse 3 (B-76bis, 89, D-157, E-277, 281) en klasse 4 (D-144, 145). De kwaliteit van de bouw- en weilanden van Marinus Everse ligt, met het zwaartepunt in klasse 2 en 3, nog op een redelijk nivo. Alleen de percelen weiland D-196 en 214 in klasse 4 (*zeer laag gelegen, waardoor dezelve veel door het winterwater worden benadeeld, het gras is met waterplanten en onkruid doormengd*) en evenzo de percelen bouwland D-144, 145 in klasse 4 (*zeer schrale gronden welke weinig of geene koornaarde hebben en dikwerf onder water staan*) zijn van slechte kwaliteit.

Figuur 39. Schattingstabel kadaster voor bouwland, weiland, tuinen, huizen en boerderijen, 1832

Aard	Klasse	Omschrijving	Tarief	Voorbeelden
Bouwland	1	Goede, zwarte, zandachtige grond, waarvan de groeiaarde eene diepte heeft van 30 Nederlandse duimen	Fl. 35,=	C-304 Quirijn Cornelis Peman Kakebeeke E-194 Jan de Baar
	2	Vaster en vochtiger als de voorgaande, hebbende de kooigrond eene diepte van 20 – 24 Nederlandse duimen	Fl. 27,=	B-147 Jan Barendse de Jonge Erven D- 83 Izak Martijn
	3	Zeer koude en sluitende grond, welke meestal een diepte heeft van slechts 14 – 18 Nederlandse duimen	Fl. 20,=	B-208 Daniël van Noppen D-157 Marinus Everse
	4	Zeer schrale gronden welke weinig of geene kooimaarde hebben en dikwerf onder water staan	Fl. 12,=	C-354 Logier de Vos D-145 Marinus Everse
Weiland	1	Goede regelmatige gronden, welke overvloedig en voedzaam gras opleveren, zij worden evenals de volgende alleen door den regen bevochtigd	Fl. 38,=	B- 98 Pietermella den Braber – Vleugel D-163 Hubregt Janse van 't Westeinde
	2	Gronden van mindere hoedanigheid en onregelmatiger, zij leveren echter ook goed gras op	Fl. 28,=	C-228 Matthijs Emaar E-133 Jan Boonman
	3	Laag gelegen, waardoor dezelve in het voor- en najaar moeilijker kunnen beweid worden, ook is het gras van geringer hoedanigheid	Fl. 20,=	C-138 Izak Martijn D-199 De Armen van Sinoutskerke
	4	Zeer laag gelegen, waardoor dezelve veel door het winterwater worden benadeeld, het gras is met waterplanten en onkruid doormengd	Fl. 14,=	D-206 De Kerk van Sinoutskerke F-302 Jacobus Sinke
	5	Moerassige gronden welke slechts korten tijd in het jaar beweidbaar zijn, zoodat men van dezelve weinig gebruik heeft, het gras is van slechte hoedanigheid	Fl. 8,=	B-159 Jan Geluk D-225 De Kerk van Sinoutskerke
Tuinen	1	Goede grond voorzien van broeibakken, beplant met verschillende soorten fruitboomen en waarin allerhande groenten worden geteeld	Fl. 80,=	F-124 Albert Francois Clement
	2	Met geene vruchtboomen beplant en alleen bebouwd met grove groenten die geene oppassing behoeven	Fl. 35,=	D-192 Izak Martijn
Huizen	1	Heerenhuis van geen grooten omvang, echter van vele gemakken voorzien, met daarbij behorend koetshuis en stalling benevens boerenwoning	Fl.135,=	F-123 A.F. Clement
	2	Deze klasse bevat de beste boerenhuizen welke vrij ruim en gerieflijk gebouwd zijn	Fl. 63,=	C-307 Q.C.Peman Kakebeeke F-235 Wed. J. de Baar
	3	Woningen van landbouwers welke goed doch minder ruim zijn als de voorgaande	Fl. 54,=	A-180 Matthijs Emaar C-173 Jacob Beenhakker
	4	Als voren	Fl. 45,=	A-170 Logier de Vos A-155 Gerard Wagenaar
	5	Huizen van herbergiers en ambachtslieden, benevens kleine boerenwoningen	Fl. 36,=	D-186 Johannes Bosman F-248 Marinus Mol
	6	Bewoond door ambachtslieden, nering doende lieden en geringe landbouwers	Fl. 27,=	D-175 Adriaan Steenhart E-171 Andries Steketee
	7	Woningen van arbeiders en daglooners	Fl. 21,=	D-189 Pieter Meeuwse F-243 Gemeente Baarsdorp
	8	Als voren	Fl. 15,=	D-190 Hendrik de Kok E- 48 Jan den Herder

Met de oppervlakte, de klassering en de tariefstelling is voor ieder perceel uit de legger van Marinus Everse, de bijdrage aan het belastbaar inkomen te berekenen. Illustratief voor de opbouw van het belastbaar inkomen, is de opstelling zoals geschetst in figuur 40 voor de boerderij in de Moolhoek, de tuin en de bouw- en weilanden, gegroepeerd per klasse. De ondergrond van gebouwen werd met het erf standaard gewaardeerd in de hoogste klasse voor bouwland (135). Voor het gebouwde op perceel B-94, de oude boerderij Poelzicht, viel de waardering in klasse 6 ofwel f 27,= (figuur 37). Uit de omschrijvingen in de schattingstabel volgt dat het geen grote, riante boerderij was, er was maar beperkte ruimte, over de kwaliteit zegt het veel minder. De tuin bij de boerderij, perceel B-95, is gewaardeerd in klasse 2 en heeft ter onderscheiding van klasse 1, geen broeibakken en is *“met geene vruchtboomen beplant en alleen bebouwd met grove groenten die geene oppassing behoeven”*. De waardering was gelijk aan die van de tuin van het Hoochuys, perceel D-192.

Uit de groepering per klasse volgt dat er een maximum aan bouwland ligt van 4,41 ha. bij klasse 3 en voor weiland een maximum van 2,81 ha. bij klasse 2. De waardering van de weilanden D-196 en 214 in klasse 4 zijn verklaarbaar door hun lage en centrale ligging in de Kerkhoek. De 2 percelen D-144 en 145 blijven ook onder alle opvolgende eigenaren bouwland. Ze liggen ten zuiden van perceel 150 en waren bereikbaar via het wegeling tussen perceel 143 en 151 en verder door perceel 150. Het enigszins beheersen van de wateroverlast was mogelijk voldoende om er geen weiland van te maken.

Figuur 40. Opbouw belastbaar inkomen Marinus Everse uit perceelsgrootte, klasse en tarief

Aard perceel	Klasse	Perceelnummer	Oppervlakte	Tarief per ha	Kadastraal inkomen	Aftrek polder & dijkslasten	Belastbaar inkomen
Huis & Erf	1	B-94	21,7 are	f 35,=	f 7,60	f 1,53	f 6,07
Tuin	2	B-95	2,0 are	f 35,=	f 0,70	f 0,14	f 0,56
Bouwland	2	B-90, D-158 ¹⁾	178,0 are	f 27,=	f 41,95	f 9,74	f 32,21
	3	B-76 ^{bis} , 89, D-157, E-277, 281	441,1 are	f 20,=	f 88,22	f 27,11	f 61,11
	4	D-144, 145	275,2 are	f 12,=	f 33,03	f 19,54	f 13,49
Weiland	2	B-76, D-195, 197 ²⁾	280,8 are	f 28,=	f 74,45	f 19,93	f 54,52
	3	B-74, 75, D-217	165,9 are	f 20,=	f 33,18	f 11,78	f 21,40
	4	D-196, 214	188,9 are	f 14,=	f 26,44	f 13,41	f 13,03
Totaal			1553,6 are		f 305,57	f 103,18	f 202,39

- 1) Perceel B-90, de Grote Vroone, is volgens de legger gewaardeerd in klasse 2, voor het kadastraal inkomen is echter gerekend met het tarief voor klasse 4 (f 12,=), daarnaast is het perceel volgens de OAT niet belast met polder- en dijkslasten ("onbelast")
- 2) Perceel B-76 wordt voor de helft gewaardeerd in klasse 2 (f 28,=) en voor de helft in klasse 3 (f 20,=)

De opbrengsten van de landerijen in de jaren 1820 – 1850 bleven hoog, maar door het grote aanbod en de invoer van goedkoop buitenlands graan, daalden de prijzen. Van tarwe, gerst, bonen en erwten daalden de prijzen in genoemde periode met 25 – 30 % (136). Marinus Everse kon hier alleen nog op inspelen door de teelt van vlas, koolzaad en aardappelen te overwegen. De teelt hiervan was echter riskant, doordat ze aan sterke prijsschommelingen onderhevig waren en daarnaast vatbaar voor ziekten. Nu was het voor Marinus Everse wellicht ook minder noodzakelijk om naarstig op zoek te gaan naar alternatieven, doordat hij niet voor enorme bedragen land had moeten kopen, zoals veel van zijn collega – boeren. Drie jaar na zijn 2^e huwelijk met Dina Zwartevoorte, komt Marinus Everse op 8 mei 1844 op Poelzicht te Sinoutskerke te overlijden, 48 jaar oud. Zijn broer Jacob, 41 jaar en weduwnaar met 2 kleine kinderen te Kruiningen, vestigt zich 2 maanden later op 1 juli 1844 als landman op Poelzicht (137). De kinderen van Marinus Everse, Wilhelmina en Jacques zijn dan respectievelijk 20 jaar en 14 jaar oud.

5.8 Joost op 't Hof en Willemina Everse, de laatste boeren op het oude Poelzicht

In de 5 jaar die volgden, veranderde er weinig op Poelzicht, de laatste boereknecht Cornelis Kaashoek vertrekt op 11 november 1846 naar Heinkenszand (137). Jacob Everse moest dus zonder assistentie of wellicht met soms losse arbeiders, het gemengde bedrijf draaiende houden. Zijn schoonzus Dina Zwartevoorte werd volledig in beslag genomen door de zorg voor haar eigen kinderen, Jannetje Zwartevoorte, 12 jaar en Jacomina Everse, 3 jaar, plus de kinderen van Jacob Everse, Jacques, 4 jaar en Sara Everse, 3 jaar. Voor de hand liggend is dat de oudste dochter van Marinus Everse, Willemina, inmiddels ook meewerkte in het bedrijf en het gezin. Ook haar broer Jacques is waarschijnlijk al vroeg ingezet. Wat ontbreekt is een voorbereiding op de scheiding en deling van de boedel op Poelzicht, in de vorm van een boedelinventaris. Immers, er waren na de dood van Marinus Everse in principe vier gegadigden, die meedeelden in zijn nalatenschap, zijn weduwe Dina Zwartevoorte, zijn twee kinderen uit zijn eerste huwelijk met Logiera de Vos, Willemina en Jacques Everse en zijn dochter uit zijn tweede huwelijk, Jacomina Everse. Pas toen Willemina Everse op 19 april 1849 trouwde met Joost op 't Hof kwam er beweging in deze zaak. Willemina wordt kort na haar huwelijk ook uitgeschreven op Poelzicht en vertrekt naar Sinoutskerke 4, op welke boerderij haar man Joost op 't Hof mogelijk werkte (138). Op Sinoutskerke 4 boerde toen Abraham Manhave, die eveneens het pas gebouwde of herbouwde huis op Sinoutskerke 2 in eigendom had. Omdat Wilhelmina Everse en Joost op 't Hof in augustus 1849 hun eerste kind verwachtten, huurden zij het huis op Sinoutskerke 2 en zijn daar waarschijnlijk spoedig ingetrokken. Op dit adres wordt op 17 augustus 1849 Levina op 't Hof geboren.

Wellicht is de boedel van Poelzicht, het onroerend en roerend goed, 5 jaar onverdeeld gebleven omdat de 3 kinderen van Marinus Everse allen minderjarig waren toen hij overleed. Daarnaast heeft mogelijk een testament, dat Dina Zwartevoorte het levenslang vruchtgebruik had kunnen verschaffen, ontbroken (139). De situatie veranderde toen Willemina Everse meerderjarig werd, vervolgens trouwde en ongetwijfeld Poelzicht geclaimd zal hebben. Het is ook niet bekend hoe de verhouding lag in de betreffende periode van 5 jaar tussen Willemina en haar stiefmoeder, eveneens die met haar 6 jaar jongere broer Jacques. En hoe was de relatie tussen Dina Zwartevoorte en haar zwager Jacob Everse? Stelde hij zich op als de landman op Poelzicht en gaf hij de opdrachten, ook aan zijn nichtje Willemina en later ook aan zijn neefje Jacques? En hoe veranderden deze verhoudingen toen Joost op 't Hof in beeld kwam als huwelijkskandidaat voor Willemina Everse?

De ontwikkelingen omtrent de toedeling van de boerderij Poelzicht en zijn landerijen, komen in het najaar van 1849 in een hogere versnelling. Op 6 november 1849 wordt er bij de Arrondissements Rechtbank in Goes een verzoekschrift ingediend door Dina Zwartepoorte en Willemina Everse (140). Dit hield in dat ze toestemming vroegen voor de verdeling van de onroerende goederen door deze via een openbare verkoop te gelde te maken (141). Complicerende faktor in dit verzoek was, dat er nog twee minderjarige erfgenamen waren, Willemina's broer Jacques Everse en Dina Zwartepoorte's dochter Jacomina Everse. Hiervoor trad Jacques Everse, een neef van hun vader Marinus Everse, op als voogd van de 19-jarige zoon Jacques (142). Bovendien was hij daarnaast toeziend voogd over Jacomina Everse, "*bij mogelijke tegenstrijdigheid van belangen met hare moeder en voogdesse*", Dina Zwartepoorte. Er wordt expliciet in gesteld dat de voogd Jacques Everse bij de publieke verkoop van het onroerend goed aanwezig zal zijn. De toestemming voor de verkoop van Poelzicht werd door de officier van justitie afgegeven op 22 november 1849, maar Willemina Everse en Joost op 't Hof wachtten zelfs dit moment niet af : op 18 november 1849 laat het gezin zich vanuit Sinoutskerke 2 inschrijven op de boerderij Poelzicht. Op 22 december 1849 volgt dan de aankoop door Willemina Everse en Joost op 't Hof van Poelzicht met zijn landerijen, "*in publieke veiling van de geregtigden tot den gemeenen boedel harer ouders, wijlen Marinus Everse en Logiera de Vos, blijkens procesverbaal daarvan gehouden door, en verleden voor mij notaris en getuigen*" (143).

Willemina Everse en Joost op 't Hof waren er dus in geslaagd om het volledige onroerend goed van Poelzicht, de boerderij plus landerijen, zoals haar vader die 30 jaar daarvoor van zijn vader Jacques Everse overgedragen had gekregen, naar zich toe te halen. Nadat Willemina's broer Jacques op 19 december 1849, 20 jaar was geworden, en zich daarna ook liet inschrijven als boereknecht bij zijn oom Logier de Vos (144), diende zich in het nieuwe jaar 1850 alweer spoedig een volgend hoogtepunt aan in deze erfrechtelijke toedeling van de boerderij. Op 22 februari 1850 vond namelijk "*den openbare verkoop plaats van eenige beestialen, bouw-, melk- en stalgereedschappen, benevens enig huisraad en verdere goederen op even gemeld hoeffe aanwezig*" (145). Vervolgens worden als "*geregtigden tot den gemeenen boedels van wijlen Marinus Jacquesse Everse en zijne vooroverleden huisvrouw Logiera de Vos en nagelatene weduwe Dina Zwartepoorte*" achtereenvolgens genoemd dezelfde Dina Zwartepoorte, Willemina Everse, Jacques Everse en Jacomina Everse. Op deze koopdag werden dus alle roerende artikelen, van koeien en paarden tot stoelen, tafels, spiegels en lampen bij opbod verkocht. In 196 onderdelen of kavels werd alles voor f 1670,70 verkocht aan in totaal ongeveer 60 kopers. Hiervan nam Dina Zwartepoorte 46 kavels voor haar rekening voor een bedrag van f 109,60 (6,5 %) en Joost op 't Hof 55 kavels voor een bedrag van f 340,93 (20 %). Uit een analyse van de 196 kavels blijkt dat de opbrengst van het roerend goed zeer gedomineerd werd door de waarde van de landbouwhuisdieren (paarden, koeien, varkens, hoenders) en landbouwerktuigen (boerenwagens), die met elkaar f 1237,90 opbrachten (figuur 41). De resterende ca. 180 kavels brachten dus in vergelijking hiermee veel minder op, f 432,80. Hieronder bevonden zich artikelen als een boterkarn (kuip voor boterbereiding), een gerridon (theestooftje), een lessenaar, een aantal schilderijen, een stande (kuip), een stilletje (kamerclouset), een vaam hout (maat voor de hoeveelheid), een wilgen vuurmand en een zwing (dwarshout voor een koets waaraan paarden vast gemaakt worden).

Figuur 41. Opbrengst landbouwhuisdieren bij de koopdag op Poelzicht, 22 februari 1850

Onderwerp	Opbrengst
6 koeien	f 557,00
3 runderen	138,00
1 jaarling en een kalf	29,00
2 paarden	384,00
2 varkens	27,00
Hoenders	9,90
Boerenwagen	93,00
Totaal	f 1237,90

Na de verkoop van het huisraad moeten Jacob Everse en Dina Zwartepoorte zich gerealiseerd hebben dat er voor hen geen plaats meer was op de boerderij Poelzicht. Jacques Everse was vermoedelijk al vertrokken als boereknecht naar zijn oom op 's-Heer Abtskerke en Jacob Everse vertrekt ruim een week na de koopdag op 3 maart 1850 naar Ellewoutsdijk. Waarschijnlijk zonder zijn kinderen Jacques, 10 jaar en Sara Everse, 9 jaar oud, want op 1 mei 1850 is ook Dina Zwartepoorte vertrokken uit Sinoutskerke en laat ze zich inschrijven op Kloetinge

met haar kinderen Jacomina Everse (8 jaar) en Jannetje Zwartepoorte. Of ook de kinderen van Jacob Everse daarbij waren is niet geheel zeker, maar in het bevolkingsregister van Sinoutskerke is achter hun namen geregistreerd *“vertrokken naar Kloetinge”*.

Er zouden na Levina op 't Hof (1849) nog 3 kinderen van Joost op 't Hof en Willemina Everse op Poelzicht geboren worden, Marinus op 5 augustus 1850, Gillis op 23 september 1851 en Jelier op 14 april 1853. Alleen Gillis op 't Hof bereikte de leeftijd van 70 jaar, Marinus werd slechts 19 jaar en de andere twee kinderen overleden toen ze nog maar 1-2 jaar oud waren. Levina overleed op Poelzicht in 1851 toen ze net 2 jaar was geworden, Jelier overleed op 2 mei 1854, ruim 1 jaar oud te Vlakte. De volgende 2 kinderen worden volgens de geboorteakten te Schore geboren. Wat was er gebeurd? Met het gezin op 't Hof, met de boerderij Poelzicht en de landerijen?

5.9 Een criminele boer en het einde van een middeleeuwse hofstede

Op 20 april 1850 had Joost op 't Hof intussen een kapitaal van f 8000,= geleend van een particulier, van welk bedrag hij in eerste instantie maar f 500,= gebruikte (146). Wanneer Abraham Manhave in juli 1852 komt te overlijden, koopt Joost op 't Hof op 28 februari 1853 zijn boerderij in de ring van het dorp Sinoutskerke (Sinoutskerke 4, kadastraal D-175) met 3 ha. 58 are aan landerijen (percelen D-200, E-280, C-41, 42 en 72). In het najaar daarop verkoopt hij de genoemde percelen grond van ruim 3 ha. weer voor f 2423,= aan Pieter Roetert Tak (147). Pieter Roetert Tak was een rentenier en grootgrondbezitter, hij was poorter van Middelburg en mede eigenaar van de firma de Ligny, kooplieden in linnen en laken te Middelburg. Hij liet deze grondtransakties over aan een gemachtigde, Bernardus Werri, landbouwer te 's-Heerenhoek. Joost op 't Hof verkoopt ook de boerderij op Sinoutskerke 4 weer, op 7 maart 1854 aan Jacob Janse op 't Hof. Tenslotte had hij van 1855 tot 1857 ook de boerderij op het dorp 's-Heer Abtskerke met huis & erf (A-155), tuin (A-158) en 2 boomgaarden (A-154, 157) met een totaaloppervlakte van 73,8 are nog in zijn bezit. Kortom, Joost op 't Hof was veel meer een koopman/makelaar, dan een echte boer. Hoe verging het in dit opzicht het oude Poelzicht?

Joost op 't Hof had op de koopdag al wat signalen afgegeven dat hij geen echte boer was, hij liet de boerenwagen gaan, kocht geen van de 2 paarden, hield slechts 2 koeien en niet de beste. Ook het kleinvee (kalveren, varkens, hoenders) liet hij gaan. Hij kocht nog wel een aantal diervoeders (kanthooi, weihooi, tarwestroo, boonestroo), wat melkgereedschap (emmers, boterkarn, roomtonnen) en gereedschap voor gebruik op het land of in de wei (een ploeg en eg, spaden, korven, rijf, griep, zaag, hooihaak, windmolen), maar het was zeker nog geen volwaardige landbouwuitrusting om er een boerenbedrijf mee voort te zetten. In 1852 verkocht Joost op 't Hof twee percelen weiland, D-214 en 217 met een gezamenlijke grootte van 1 ha. 29 are 40 ca. aan zijn vaste notaris Johannes Geraard Risseeuw, in 1853 gevolgd door de percelen bouwland D-157, 158 en E-277 met een grootte van 3 ha. 44 are 60 ca., in totaal 4 ha. 74 are grond. Het totaal oppervlak aan landerijen bij Poelzicht was hierdoor al afgenomen tot ruim 10 ha., toen op 27 september 1853 de eerste fase van de apotheose in haar geschiedenis inzette. Willemina Everse en Joost op 't Hof sluiten onder regie van notaris Risseeuw een koopkontraat met Pieter Roetert Tak uit Middelburg, *“hetgeen bij deze, als deszelfs mondeling gemachtigde, wordt geaccepteerd door Bernardus Werri, landbouwer, wonende te 's-Heerenhoek, en verklaarende ten behoeve van zijnen lastgever, in koop en eigendom te aanvaarden, eene Hofstede, bestaande in woonhuis, schuur en verder getimmerte, met de nomber van 10 ha. 89 are 91 ca. hof, weide en zaailand staande en gelegen in de gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp, onder Sinoutskerke. Door de verkoopster in publieke veiling aangekocht van de gerechtigden tot den gemeenen boedel harer ouders, wijlen Marinus Jacquesse Everse en Logiera de Vos. Deze koop en verkoop is aangegaan en toegestemd voor de som van f 8332,= Nederlandsch den hoop, waarvan de verkopers verklaren door den kooper te zijn voldaan en betaald”* (143).

In november 1853 haalt Joost op 't Hof de rest van het geld op wat hij geleend had in april 1850, om een hypotheek te vestigen op *“eene hofstede bestaande in woonhuis, schuur en verdere timmer en erve, staande en gelegen in de gemeente Schore en Vlakte met 14 ha. grond”* (146). Korte tijd later, mogelijk na de winter van 1853, hebben ze Poelzicht en Sinoutskerke verlaten om hun intrek te nemen in de boerderij te Schore. Dit is ook in lijn met het overlijden van hun 4^e kind Jelier in Schore op 2 mei 1854, die in april 1853 nog op Sinoutskerke geboren werd. De laatste fase in het bestaan van de middeleeuwse hofstede, net buiten de kerkring van het dorp Sinoutskerke, was nu ingezet. Met het feit dat Pieter Roetert Tak in de jaren 1830 ook het Hoochuys naar de sloop had geleid, diende men nu ook rekening te houden met het einde van het oude Poelzicht. In of na de zomer van 1854 moet de boerderij onder de slopershamer zijn gevallen, in mei 1855 is hij dan op hulpkaart nr. 6 nog

één keer in al zijn glorie te zien (148). Er is sinds de eerste weergave op het minuutplan dan nog niets aan gewijzigd (figuur 35). Van zuid-west naar noord-oost strekte hij zich over perceel 94 uit langs de Deeweg, met het huis aan de noordzijde en de schuur eraan vast aan de zuidkant. Aan de oostkant, juist naast de achteringang van het huis, lag een separaat gebouwtje (plee, washok of klompekot). Aan de oostpunt van perceel 94 lag de tuin, perceel 95, waarvoor een tuinhuis of bakkeet stond. In de kadastrale legger van Pieter Roetert Tak treffen we de percelen 94 en 95, huis, erf en tuin, onder de volgnummers 68 en 69 aan, ze zijn doorgestreept en erachter staat *“slooping en vereniging”* (149). Dit laatste hield in dat perceel 94 (21,7 are) en 95 (2 are) nu samengevoegd waren onder het nieuwe perceelnummer B-338. Bij de verkenning in 1856/1857 door de Topografische Dienst, die resulteert in de eerste Topografische Kaart van Nederland, wordt het perceel aangeduid als bouwland (wit) en ligt het er, met bomen omzoomd, temidden van het grote weidegebied (grijs) van de Moolhoek, wat verlaten bij. Met de sloop van het oude Poelzicht was de laatste bebouwing uit de Moolhoek verdwenen.

Hoe ging het hierna met de familie op 't Hof? Joost op 't Hof had in voldoende mate laten zien dat hij geen goede boer was. Maar ook als koopman bleek hij op een bepaald moment te ontsporen en kwam hij uiteindelijk terecht in de strafgevangenis te Goes. Wat was er gebeurd? Toen Joost op 't Hof en Willemina Everse in het vroege voorjaar van 1854 op hun boerderij in Schore met 14 ha. grond arriveerden, bestond hun gezin uit 3 kinderen, Marinus (* 1850), Gillis (* 1851) en Jelier (* 1853), de oudste, Levina was slechts 2 jaar geworden en nog te Sinoutskerke overleden († 1851). Op 2 mei 1854 kwam te Schore ook Jelier te overlijden, slechts 3 weken voor de geboorte van weer Levina (* 22-5-1854). Zij zou later trouwen met Marinus Meijers en 67 jaar oud worden. In 1856 kwam Jeliera in Schore ter wereld, die eveneens trouwde en de leeftijd van 77 jaar zou bereiken.

Hierna ging het niet alleen persoonlijk, maar ook zakelijk helemaal fout met Joost op 't Hof. Op 1 januari 1859 werd er een levenloos kind geboren op Kapelle, blijkbaar had hij de boerderij te Schore al weer verkocht of moeten verkopen. Op 9 juni 1859 wordt hij door de Arrondissements Rechtbank te Goes veroordeeld tot 2 maanden *“correctioneel wegens oplichting”* (150). Hij moest zijn straf uitzitten in de strafgevangenis te Goes van 5 oktober tot 4 december 1859. In het register van de strafgevangenis staat hij dan te boek als koopman met als laatste woonplaats 's-Heer Hendrikskinderen. Het jaar daarop wordt Joost op 't Hof op 24 april 1860 door de officier van justitie te Goes opnieuw aangehouden en aanvankelijk vastgezet in het *“Huis van Arrest”* te Goes (151). Na zijn veroordeling tot *“zes maanden cellulair”* voor opnieuw *“oplichting”* op 31 mei 1860 door de rechtbank te Goes, wordt hij aanvankelijk weer in de strafgevangenis aldaar geplaatst (152). Op 8 juli 1860 werd hij echter onder begeleiding van de rijksveldwachter E.A. van Deijck getransporteerd naar Amsterdam. Hier moest hij kennelijk de rest van zijn straf uitzitten, waarvan hij op 27 november 1860 ontslagen werd. Joost op 't Hof leerde echter weinig van zijn fouten want op 27 mei 1865 werd hij voor de 3e maal onder arrest gesteld (153). Na te zijn veroordeeld voor *“misbruik van vertrouwen tot één jaar eenzame opsluiting”*, wordt hij op 19 juni 1865 weer overgebracht van het Huis van Arrest naar de strafgevangenis te Goes (154). Van hieruit wordt hij op 18 juli 1865 overgebracht naar Utrecht, waar hij tot 19 juni 1866 zijn straf uitzit.

Intussen was het gezin van 't Hof alweer verhuisd van Kapelle naar 's-Heer Arendskerke (1860) en vandaar naar Ovezande (1862), zijn geboorteplaats. Zij kregen in die periode nog 3 kinderen, die allen jong overleden (155). In 1872 wordt Joost op 't Hof door de kantonrechter te Heinkenszand veroordeeld tot 3 dagen detentie wegens *“wanbetaling rijksgeldboete door politie overtreding”* (156). Tenslotte zit hij een straf uit van *“3 maanden eenzame opsluiting”* van 16 mei tot 14 augustus 1874 in de strafgevangenis te Goes wegens diefstal (157). Het is de vraag wat *“oplichting”* of eigenlijk *“oplichting”* inhield. In de 19^e eeuw betekende het laatste doorgaans, iemand van z'n bed lichten, tegen zijn wil uit een woning zetten, gijzelen. Oplichting in de tegenwoordige betekenis kan ook fraude met onroerend goed inhouden.

Op 8 januari 1879 komt Willemina Everse, geboren te Sinoutskerke op 24 november 1823, 55 jaar oud, arbeidster, gehuwd met Joost op 't Hof, te Ovezande te overlijden. Joost op 't Hof zelf wordt 76 jaar en overlijdt te Goes op 1 januari 1901, arbeider, weduwnaar van Willemina Everse, zoon van Gillis op 't Hof en Levina Noels.

In tegenstelling tot de periode 1820 – 1850, werd het tijdvak na 1850 gekenmerkt door jaren van hoogconjunctuur en welvaart. Voor de hofstede Poelzicht kwam deze periode echter te laat. Zoals hiervoor geschetst kwam de continuïteit van de boerderij na de dood van Marinus Everse in 1844 reeds ter discussie te staan. Nadat in 1849 en 1850 de boerderij en landerijen uit de onverdeelde boedel gekocht werden door zijn dochter Willemina Everse, die juist gehuwd was met Joost op 't Hof (19 april 1849) en de roerende goederen, inclusief de landbouwhuisdieren, op een koopdag bij opbod verkocht werden, was het bedrijf reeds tot de ondergang gedoemd. Door het ontbreken van de juiste boerenmentaliteit bij Joost op 't Hof, in de zin van het leveren van innovatieve en economische prestaties aan een agrarische onderneming, werd dit proces alleen maar versneld. Toen Joost op 't Hof en Willemina Everse op 27 september 1853 de boerderij bovendien verkochten aan de Middelburgse grootgrondbezitter Pieter Roetert Tak, was het lot van de middeleeuwse hoeve bezegeld. Juist toen de agrarische sektor begon aan te trekken, werd de boerderij in 1855 gesloopt.

5.10 Een verlaten Moolhoek zonder boerderijen

Perceel B-338 zou ruim 35 jaar onbebouwd blijven (1855 – 1890). Toch was het perceel met het erf van de vroegere middeleeuwse hofstede relatief aantrekkelijk gelegen voor herbouw. Het lag aanzienlijk hoger dan de omgeving, weliswaar ingesloten door de Blanke Veste (perceel B-96), maar elders waren de mogelijkheden ook vrij beperkt om in de omgeving van Sinoutskerke een nieuwe boerderij te stichten. Bijna aan het eind van de grote landbouwcrisis, in 1890 verkoopt Jacobus Anthony Roetert Tak, de kleinzoon van de Middelburgse grondeigenaar Pieter Roetert Tak, perceel B-338 aan een aankomende Sinoutskerkse boer!?

Wat waren de meest kenmerkende ontwikkelingen geweest in bovengenoemde periode van 35 jaar? Niet alleen waren de prijzen van landbouwproducten in de periode na 1850 bijzonder hoog, maar de boeren profiteerden bovendien aanvankelijk nog van de vaste, lage pachten en lonen (158). De grondprijzen daarentegen waren veel gevoeliger voor de conjunctuur en hadden rond 1860 reeds een aanzienlijke hoogte bereikt (159). Ook de veehouderij leverde zijn aandeel aan de hoogconjunctuur in de jaren 1850-1878. Zij behaalde hoge rendementen en de prijzen van vlees en zuivelproducten zaten eveneens in een stijgende lijn. De belangrijkste verandering in de Zeeuwse veeteelt na 1850 was de voortschrijdende rasverbetering. De resultaten op de bedrijven waren uitstekend en hadden de meest actieve boeren gestimuleerd extra grond aan te kopen. Ook liet men woningen en schuren bouwen, waarbij menigeen zich in de schulden stak (hypotheken) zonder rekening te houden met de mogelijkheid, dat er ook wel eens een veel ongunstiger tijd zou kunnen aanbreken. Daarnaast boden de aanleg van de Kreekkrakdam (1867) en de Sloedam (1871) nieuwe transportmogelijkheden (spoorweg) voor landbouwproducten.

Rond 1870 begonnen ook meer moderne opvattingen omtrent het landbouwbedrijf door te dringen en de belangstelling voor wetenschappelijke methoden toe te nemen. De traditionele vruchtwisseling werd verlaten, het braken achterwege gelaten, de rijencultuur werd algemeen toegepast, drainage werd sterk uitgebreid en vele nieuwe werktuigen werden geïntroduceerd en tenslotte werd ook de overgang naar kunstmest gerealiseerd. Bovendien had Zeeland reeds de gevolgen van een gedeeltelijke landbouwcrisis ondervonden, vòòr de algemene crisis in 1878 begon. Voor de Zeeuwse landbouwgeschiedenis was de teloorgang in de jaren 1870 van de teelt van meekrap en koolzaad een feit van verstrekkende betekenis. Twee van de belangrijkste exportproducten die de provincie eeuwen had voortgebracht, werden grotendeels door synthetische producten vervangen, nog vòòr door de noodlottige daling van de tarweprijs de grote crisis was begonnen (160). Vanaf 1870, toen de daling van de meekraprijzen snel doorzette, was de suikerbiet voor veel boeren een uitkomst en steeg de productie sprongsgewijs. Door een toenemende vraag werden er ook meer consumptie aardappelen verbouwd, die er met de suikerbietenteelt voor zorgden dat het verdwijnen van de meekrap en het koolzaad enigszins gecompenseerd werd.

De instanties waarschuwden reeds in 1873 voor de toenemende uitbreiding van de graanbouw in Noord-Amerika (zie hfdst. 1, paragraaf 4.3.4), die zou leiden tot de grote crisis in de landbouw van 1878 – 1895. Toen eenmaal Amerikaans graan, door een verbetering van de vervoersmogelijkheden (spoorwegen, stoomschepen), Europa overspoelde, zette een prijsdaling in die ruim 15 jaar zou duren. In 1878 veroorzaakte dit grote onrust op de Nederlandse markten. De prijsdaling die op het eind wel 50 % zou bedragen, weerspiegelde de zorgelijke omstandigheden waarin ook de Zeeuwse boeren kwamen te verkeren. Om uit deze crisis te komen hadden de boeren de keus tussen verlaging van de produktiekosten of de teelt van nieuwe gewassen, die minder gevoelig waren voor de concurrenten. De eerste mogelijkheid was beperkt doordat veel grond duur gekocht was en de

hypotheekschulden daardoor hoog opgelopen waren. De gemiddelde pachtsommen en de lonen van de landarbeiders, daalden in de periode 1878 – 1895 wel met 10 – 20 %, maar de prijzen voor de produkten halveerden. Vernieuwing van het bedrijf naar andere gewassen hadden de Zeeuwse boeren reeds gerealiseerd door de vervanging van meekrap en koolzaad door suikerbieten en aardappelen. Wel nam in verschillende streken van de provincie in de eerste jaren na 1880 de veehouderij toe, omdat de prijzen van vlees en zuivelprodukten minder snel daalden dan veel andere gewassen. Zodra echter de uitbreiding van de veehouderij algemeen werd, begonnen ook hier de prijzen van de produkten te dalen. De periode van 1870 – 1900 was een tijd waarin de Zeeuwse landbouw diep ingrijpende veranderingen onderging. Na de grote crisis konden de biologische, chemische en mechanische innovaties, die allen aan de wieg stonden van het nieuwe, moderne landbouwbedrijf, voluit tot ontwikkeling in de praktijk komen. Het waren naast grond- en hulpstoffen als kunstmest, zaaizaad en nieuwe veevoedermiddelen, ook machines die de omwenteling teweeg brachten. Het tijdvak van 1895 – 1915 mag dan ook met recht een periode van agrarische revolutie genoemd worden.

5.11 Willem Minnaard en het nieuwe Poelzicht

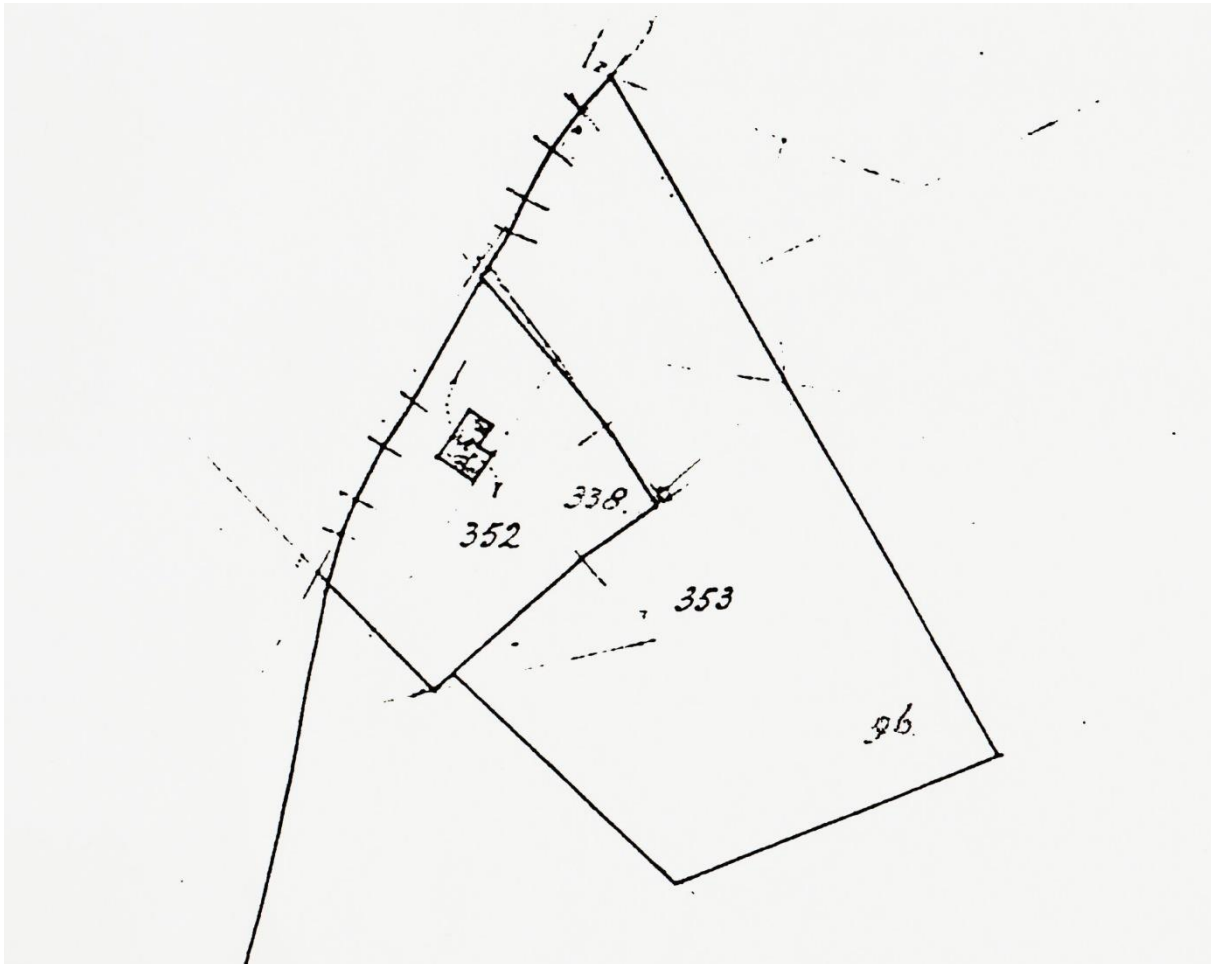
En temidden van al deze turbulente ontwikkelingen was daar opeens de nieuwe eigenaar van het perceel waar het oude Poelzicht gestaan had. In de laatste jaren van de crisis koopt hij op 20 november 1890 perceel B-338 aan de Deeweg te Sinoutskerke voor f 300,= uit handen van Jacobus Anthony Roetert Tak. Zijn naam..... Willem Minnaard, geboren te Heinkenszand op 21 oktober 1865 als natuurlijke zoon van Adriana Minnaard (161). In welk gezin werd Willem geboren en onder welke omstandigheden groeide hij op ? We treffen zijn moeder Adriana Minnaard in 1861 aan in het bevolkingsregister van Heinkenszand, 4 jaar voor Willem's geboorte (162). Ze is dan ruim 20 jaar en het gezin waarin zij woont bestaat dan nog uit haar moeder, Sara Stevense, haar 26-jarige broer Hendrik en haar 11-jarige broer Willem (163). Haar andere broer en zusters waren toen al de deur uit of vroeg overleden. Haar vader, Willem Minnaard is dan juist in het voorafgaande jaar 1860 overleden. Vier jaar later raakt Adriana zwanger en wordt haar zoon Willem geboren. In 1869 treffen we Adriana Minnaard met haar 4-jarige zoon bij een nieuwe inschrijving in het bevolkingsregister op 16 augustus 1869. Deze datum houdt mogelijk verband met het overlijden van haar moeder Sara Stevense, de dag ervoor op 15 augustus 1869. Hierbij staat haar broer Hendrik geregistreerd als hoofd van het huisgezin, waarna volgen Adriana (zuster), Willem (neef) en nogmaals Willem Minnaard (broer). Op 25 januari 1877 trouwt de 35-jarige Adriana Minnaard te Heinkenszand met Quinten van de Vrie en trekt vervolgens met de 11-jarige Willem Minnaard de Grote Dijk over om in de herberg-gemeentehuis-uitspanning van Quinten van de Vrie te Sinoutskerke een nieuwe toekomst te beginnen.

Recht tegenover de entree van het kerkhof met toen nog fier de kerk en toren van Sinoutskerke, werd Adriana Minnaard herbergierster. De voor Willem zo belangrijke tienerjaren, die hem vormden van onschuldig kind tot volwassen man, bracht hij door in een complex samengesteld gezin. Zijn stiefvader, Quinten van de Vrie was weduwnaar van Adriana Christina Hirdes, die zowel kinderen had bij Quinten van de Vrie , als ook uit een eerste huwelijk met Paulus Harthoorn (164). Willem Minnaard zal, naast nog een aantal jaren lagere school, al spoedig opgenomen zijn in het bedrijfsgebeuren van de boerenherberg en uitspanning. Quinten van de Vrie had maar een klein areaal eigen grond (165), wellicht had hij daarnaast nog een aantal percelen in pacht. In ieder geval had hij naast deze werkzaamheden ook de schotterij nog, het controleren van het vee voor een groot aantal boeren, of er geen vee uitgebroken was, in een ander weiland liep of in de sloot zat. Hiertoe trok de schotter met de polsstok door de weilanden en Willem heeft dit vak ongetwijfeld al vroeg van zijn stiefvader geleerd. Hij naderde snel de jaren des onderscheids en op zijn eerste tochten met de polsstok over z'n schouder moeten er bij deze jonge schotter, die toen al de zorg had voor de koeien en het jongvee van vele boeren in het gebied rond Sinoutskerke, reeds gedachtenspingsels gegaan zijn in de richting van een eigen bedrijf.

Willem Minnaard was 16 jaar toen in 1882 Foort de Back zich met zijn grote gezin vestigde aan de ring van het dorp (Sinoutskerke 4, kadastraal D-175) (166). De oudste dochter Geertruid de Back was bij hun komst naar Sinoutskerke net 15 jaar. Met slechts twee huizen tussen hun beider ouderlijk nest, zal de kennismaking niet zo lang op zich hebben laten wachten. Wanneer en hoe zij de keuze voor elkaar maakten weten we niet, maar in de vier jaar daarna is de vonk toch definitief overgeslagen. Op 16 februari 1887 werd de groeiende band tussen de aankomende jonge boer Willem Minnaard, 21 jaar, en de boerendochter Geertruid de Back, 19 jaar, met een huwelijk beklonken. In de zomer daarop, op 4 juli 1887 vestigt het echtpaar zich op Eindewege bij 's-Heer Arendskerke, waar op 8 augustus 1887 hun eerste kind Adriana Dina Minnaard geboren wordt. Na de geboorte van Dina Adriana Minnaard op 12 november 1889 te Baarsdorp, koopt Willem tenslotte eind 1890 het perceel op Sinoutskerke van de oude, middeleeuwse boerderij, waarop in het jaar daarna de hofstede Poelzicht zou

verrijzen (55). Het was hier op dit nieuwe Poelzicht, waar na de geboorte van een derde dochter Sara Pieterella Minnaard op 31 januari 1892, in de periode van 1894 – 1910 nog 7 zonen het levenslicht zouden aanschouwen: Foort, Willem, Dingenis, Jan, Adriaan, Pieter en Cornelis Minnaard.

Figuur 42. Nieuwbouw op perceel 338, het nieuwe Poelzicht, hulpkaart 14, september 1891

Onder de kadastrale legger met artikelnummer 970 vinden we de aankoop door Willem Minnaard van perceel B-338 met een grootte van 23,7 are, met daarachter onder veranderingen in kolom 15, "*stichting*" (167). We zien deze verandering vermeld onder volgnummer 2 als "*weiland en huis*", waarachter weer "*stichting en redresmeting*" geregistreerd wordt. De aankoop van het perceel, de nieuwbouw activiteiten en de redresmetingen (herstel- of verbetermeting) vonden allemaal plaats in 1890 en 1891, getuige bovenstaande hulpkaart, die in september 1891 ondertekend is (figuur 42) (168). Het resultaat van alle activiteiten was dat het perceel waarop het nieuwe Poelzicht verrees, omgenummerd werd van B-338 naar B-352 en als soort van eigendom nu "*huis en tuin*" genoemd werd. De redresmeting bracht aan het licht dat het perceel 1,3 are te groot geregistreerd stond en dus werd de grootte veranderd van 23,7 are in 22,4 are. Uit de toelichting op de hulpkaart blijkt, dat ook perceel B-96 bij de redresmeting betrokken was. Dit perceel, met de veldnaam de "*Blanke Veste*", dat in de periode 1596 – 1963 eigendom bleef van de kerk van Sinoutskerke, was 0,5 are te groot en werd omgenummerd van B-96 naar B-353 (169). De kerk heeft het perceel mogelijk vanaf de start van het nieuwe Poelzicht al in pacht uitgegeven aan Willem Minnaard.

Indien men de grootte van de nieuw gebouwde boerderij relateert aan de oppervlakte van het perceel, blijkt de oppervlakte van het nieuwe Poelzicht uit te komen op ongeveer 75 – 85 m². De lange zijde aan de Deeweg moet dan ongeveer 11 – 12 meter geweest zijn en de zijde aan de zuidkant 8 – 9 meter. Het beeld over de vorm van de boerderij hierbij is, dat de noordkant het woongedeelte is geweest en de zuidkant een volledig aangebouwde schuur met nog plaats voor een aantal koeien. Het was allemaal niet zo groot en wellicht werd dit ook gedictieerd door de crisistijd waarin het gezin van Willem Minnaard zich in 1891 nog bevond. Ook vier jaar later, in 1895,

toen aan de daling van de prijzen van landbouwprodukten een einde kwam, was de crisis niet plotseling voorbij. De omstandigheden bleven voor akkerbouwers en veehouders nog een aantal jaren ongunstig en pas vanaf ca. 1900 treed weer een langzaam herstel in van de prijzen van tarwe, gerst, peulvruchten, koolzaad, maar met name bij de nieuwe gewassen, die immers vòòr en tijdens de crisis reeds een uitbreiding ondergaan hadden (suikerbieten, karwij) (170). Ook de prijzen van vee en zuivelprodukten hadden tussen 1900 en 1910 de opwaartse trend weer te pakken met een stijging van 25 – 30 % voor boter, slachtvee, kalveren en vette varkens. Deze positieve ontwikkelingen weerspiegelden zich eveneens in de grond- en pachtprijzen, die omstreeks 1894 hun dieptepunt bereikten. De grondprijzen stegen in een periode van 10 jaar met meer dan 50 %, de pachten met 10 – 30 % (171). In plaats van vermogende Fransen en Belgen, die daarvoor hofsteden en landerijen in Zeeland kochten, zag men nu juist een trend naar een toename van het kleingrondbezit (1 – 10 ha.). Door splitsing van grote bedrijven of door verkaveling van grond, werd tegemoet gekomen aan de wens van de arbeiders om stukken land te pachten. Op Zuid-Beveland zag men naast de uitgestrekte weidestrecken en boomgaarden, akkers met granen, suikerbieten, peulvruchten, aardappelen en uien. De tijd was voor boeren en arbeiders ten goede gekeerd, men kon zich zaken veroorloven die vroeger buiten het bereik van de meesten lagen.

Hoe was deze periode rond de wisseling van de 19e naar de 20e eeuw voor Willem Minnaard ? Het gezin met inmiddels zeven kinderen, heeft het zeker zwaar gehad, maar het kon nog erger.....! Eén van de kinderen vond op 11 november 1901 voor de herberg van zijn grootmoeder Adriana Minnaard op Sinoutskerke 10 een doosje lucifers. Hij ging er mee in de schuur van Poelzicht spelen en het resultaat was dat de boerderij spoedig in lichterlaaie stond. De Goesche en Middelburgsche Courant berichtten er de andere dag op 12 november over (figuur 43).

Figuur 43. Brand op Poelzicht, Goesche Courant, 12 november 1901

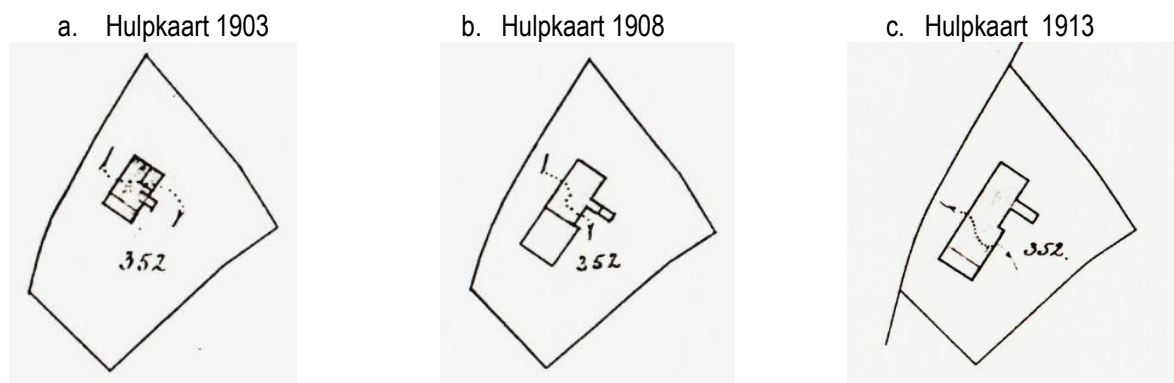
Nisse. Hedenvoormiddag omstreeks 9 ure is te Sinoutskerke brand ontstaan op het hoefje van *W. Minnaard*, vòòr weinige jaren nieuw gebouwd. In allerijl werd de brandspuit er heen gevoerd, doch zij kwam te laat om iets te kunnen blusschen. Huis en schuur zijn totaal afgebrand. Eenige meubelen zijn gered. Naar wij vernemen wordt de schade door verzekering niet genoegzaam gedekt. De oorzaak van den brand is onbekend.

Het was duidelijk dat Willem Minnaard en Geertruid de Back met hun zeven kinderen vervangend onderdak nodig hadden, wat ze ook vonden in de "*Oude School*", die tegen de kerk van Sinoutskerke aangebouwd was. Dit gebouwtje dat in 1834 nog als school te boek staat, werd gedurende de rest van de 19^e eeuw nog voor bewoning gebruikt. Begin 20^e eeuw was het aanbouwtje aan de kerk waarschijnlijk niet meer voor bewoning geschikt, behalve in noodgevallen. Het gezin moet ongeveer een jaar in de Oude School gezeten hebben, tot Poelzicht weer bewoonbaar was. Willem Minnaard plaatste op 11 februari 1902 een dankbetuiging in de Goesche Courant, onder meer "*aan hen, die geholpen hebben om materialen aan te brengen voor een nieuw te bouwen woning*" (172). Voor de winter van 1902 is de boerderij wellicht klaar geweest, want de eerstvolgende kadastrale hulpkaart dateert van maart 1903. Intussen was op 2 juli 1902 Adriaan Minnaard als achtste kind ter wereld gekomen, hoogst waarschijnlijk nog in hetzelfde huisje tegen de kerk, het oude schooltje. Omdat het bijna ondenkbaar is dat een gezin met 8 kinderen tussen 0 en 15 jaar in een dergelijk klein en oud onderkomen konden leven, zijn wellicht een aantal kinderen tijdelijk ondergebracht bij de degenen die Willem Minnaard in zijn dankwoord in de Goesche Courant persoonlijk noemt (172). Enkele jaren na de brand op Poelzicht is het oude schooltje met de kerk en toren van Sinoutskerke, onder de slopershamer gevallen (1906).

5.12 Uitbreidingen en vernieuwingen van de boerderij op een pachtbedrijf

De "*herbouw*" van Poelzicht in 1902 vond in eerste instantie plaats op de fundamenten van de boerderij die in 1891 gebouwd was (173). Er aan toegevoegd werd de noord-oosthoek als uitbreiding van de woning plus een verlenging van de schuur met ca. 3 meter (figuur 44a). Het uitstekend bouwsel aan de noord-oostzijde van het schuurgedeelte is waarschijnlijk een klein varkenshok. De totaal oppervlakte van het herbouwde Poelzicht was nu 110 – 120 m².

Figuur 44. Hulpkaarten herbouw (1903), vernieuwing (1908) en bijbouw (1913) boerderij Poelzicht

Hierna kreeg ook Willem Minnaard langzaam maar zeker de wind wat in de rug, zijn oudste dochters gingen in dienstbetrekking of trouwden vroeg en in de loop van 1907 liet hij aan de zuidkant een flinke schuur tegen de boerderij aan bouwen (figuur 44b, hulpkaart 1908) (174). De grootte van deze schuur moet ongeveer 12 X 10 meter bedragen hebben. We zien daarnaast dat ook het varkenshok een flinke uitbreiding ondergaat. Vijf jaar later, in 1913 wordt er weer een stuk van ongeveer 4 meter bijgebouwd aan de zuidzijde, waar onder meer een paardenstal deel van uitmaakt (figuur 44c) (175). Het totaal aan bebouwd oppervlak moet nu ongeveer 300 m² geweest zijn (figuur 45).

Figuur 45. Boerderij Poelzicht op definitieve grootte na de uitbreiding in 1913

Welk areaal aan landerijen had Willem Minnaard tot zijn beschikking voor het nu toch wel snel groeiende bedrijf? Wat waren de percelen bouwland waarop hij de produkten voor de markt (tarwe, gerst, bruine bonen, erwten, vlas, suikerbieten, aardappelen, uien) en voor het vee (voederbieten, haver, klaver, hooi) teelde? In welke

percelen weiland liet hij zijn paarden, melkkoeien en rundvee liet grazen ? Hij heeft ongetwijfeld in de eerste periode een toenemend areaal aan pachtgrond gehad, want hij kocht zijn eerste percelen eigen grond pas in 1916. Zijn percelen pachtgrond diende hij met name te verwerven bij de kerkelijke en sociale instellingen plus de grondeigenaren/beleggers. Grond die reeds in handen was van boeren, ging vaak via erfopvolging over van generatie op generatie, daar kwam men in het algemeen niet zo snel tussen. Omdat de kadastrale registratie uitsluitend de eigendommen betreft, hebben we van de pachtgronden van Willem Minnaard slechts een fragmentarisch beeld.

Potentiële leveranciers van pachtgrond binnen de Moolhoek onder de instellingen waren in de periode 1891 - 1916 de Hervormde Kerk van 's-Heer Abtskerke, de Kerk van Nisse, de RK Parochie van de Heilige Maria Magdalena te Goes, het Burgerlijk Ambestuur van 's-Heer Abtskerke, de Diaconie der Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en de RK Kerk te Kwadendamme. Zij hadden met elkaar 16 percelen of 11 ha. 24,1 are (17,6 %) van de Moolhoek in eigendom. Daarnaast kon Willem Minnaard in de eerste periode van 25 jaar (1891 - 1916) die hij boerde op uitsluitend pachtgronden, ook terecht bij een aantal beleggers, die zelf geen boer waren en de percelen grond die zij bezaten alleen maar verpachtten (176). In de eerste plaats bij de grondeigenaar waar hij het perceel B-338 voor de bouw van Poelzicht van kocht, Jacobus Anthony Roetert Tak, die daarnaast in de andere veldhoeken nog diverse percelen bezat. In de geschetste periode van 25 jaar hadden de grondeigenaren of beleggers in totaal 62,9 % (48 percelen) grond van de Moolhoek in hun bezit. In werkelijk agrarische handen was dus slechts ongeveer 20 %. Dit had als belangrijkste oorzaak waarschijnlijk de eraan voorafgaande grote crisis in de landbouw.

Willem Minnaard heeft hiermee, inclusief de andere veldhoeken binnen de gemeente 's-Heer Abtskerke, voldoende keuzemogelijkheden uit een aantal percelen pachtgrond. Wij hebben helaas slechts 2 voorbeelden uit de periode 1933 - 1940 van pachtovereenkomsten die voldoende gedocumenteerd zijn.

Figuur 46. Pachtgronden van de Nederlands Hervormde Kerk te 's-Heer Abtskerke, 1933-1940

Omschrijving der percelen in pacht bij 319 W. Minnaard Sr

Gemeente	Hoek	Kadastrale sectie en nummer		Soort	Grootte		
					H.	A.	C.
<i>'s-Heer Abtskerke</i>	<i>Voortijshoek</i>	<i>D</i>	<i>57</i>	<i>W</i>	<i>0</i>	<i>38</i>	<i>60</i>
<i>"</i>	<i>Kerkhoek</i>	<i>D</i>	<i>210</i>	<i>W</i>	<i>0</i>	<i>40</i>	<i>60</i>
<i>"</i>	<i>"</i>	<i>D</i>	<i>349</i>	<i>W</i>	<i>0</i>	<i>57</i>	<i>80</i>
<i>"</i>	<i>"</i>	<i>D</i>	<i>213</i>	<i>W</i>	<i>0</i>	<i>27</i>	<i>70</i>
<i>"</i>	<i>Opr. oosthoek</i>	<i>E</i>	<i>89</i>	<i>B</i>	<i>0</i>	<i>38</i>	<i>50</i>
<i>"</i>	<i>Moolhoek</i>	<i>B</i>	<i>353</i>	<i>W</i>	<i>0</i>	<i>67</i>	<i>00</i>

In het pachtboekje van de Nederlands Hervormde Kerk te 's-Heer Abtskerke treffen we voor de periode 1933 - 1940 een omschrijving aan van de percelen die de kerk op dat moment in pacht heeft bij Willem Minnaard (177) (figuur 46). Bovenaan in de tabel van figuur 46 treffen we in Voortijshoek perceel D-57, een weiland van 38,6 are. De dam met damhek van dit weiland lag halverwege het Feijtersweegje (perceel 250), op het punt waar de hoekgrenzen van de Voortijshoek, de Wiegenhoek en Hovendijke op een soort drielandpunt bij elkaar komen.

Figuur 47. Perceel D-57 met veedrinkput, rechts op de achtergrond Sinoutskerke

De volgende 3 percelen in de Kerkhoek, zijn reeds beschreven in paragraaf 3.2. Door een herverkaveling in 1879 ontstond perceel 349, opgebouwd uit een deel van perceel 212, plus perceel 209. Met de toegangsdam aan het begin van 't *Olleweegje* (perceel 256), is op deze wijze een goed bereikbaar weiland ontstaan, wat overloopt in de percelen D-210 en D-213. Het totaal, wat in de volksmond de "*Bergweie*" is gaan heten, is 126,1 are groot. In de Grote Oosthoek, aan de oostkant van de Sinoutskerkse Zandweg treft men perceel C-89, bouwland. Dit was alleen bereikbaar door ter hoogte van perceel D-169, even voorbij de oprijlaan D-170 naar 't Hooch Huys, de afslag naar het "*Zoete Pitse Weegje*" te nemen. In dit wegeling lag naast perceel C-89, het perceel wat in de volksmond de veldnaam het "*Zoete Pitje*" (perceel C-90) gekregen heeft. Tenslotte vermeld het overzicht van de landerijen pachtgrond van de kerk, in de Moolhoek nog perceel B-353, weiland, wat voor de redresmeting (1891) perceel B-96 was. Dit weiland, dat in het oosten en zuiden de boerderij Poelzicht omsloot, was dermate laag gelegen, dat naast de wintermaanden er ook in het voor- en najaar vaak wateroverlast ontstond, vandaar de veldnaam de "*Blanke Veste*". Het totaal aan pachtgrond van de kerk bedroeg 2 ha. 70 are 2 ca.

Het tweede voorbeeld speelde zich af voor notaris Willem Hamelynck te Goes, waar op 10 januari 1939 tussen het kerkbestuur der Rooms-Katholieke Parochie van de Heilige Maria Magdalena te Goes en Willem Minnaard, landbouwer te Sinoutskerke, een pachtcontract wordt gesloten op perceel B-64 (178). Dit perceel weiland met de veldnaam "*Ubes Weidje*" had een oppervlakte van 76 are en de pachtprijs was f 50,= per jaar. Wellicht had Willem Minnaard dit weiland al veel langer in pacht, maar moest er een nieuw contract opgemaakt worden omdat het perceel ook van eigenaar wisselde, van de Roomsche Armen van Kapelle naar de nieuwe eigenaar (179).

5.13 Van pachtboer naar eigen grond

Willem Minnaard had in die eerste 25 jaar tot 1916 waarschijnlijk al goede resultaten geboekt met zijn pachtbedrijf. De zich voortdurend uitbreidende boerderij Poelzicht was daar ook een afspiegeling van. Op de golven van de agrarische revolutie was hij ongetwijfeld ook meegegaan met het gebruik van kunstmest, een betere onkruidbestrijding en een verbetering van de drainage. Hierdoor werd de afhankelijkheid van de bodemgesteldheid wat minder en kon men zich nog beter oriënteren naar de markt. Waar men 100 jaar daarvoor nog een heel beperkt aantal gewassen teelde, kon men thans kiezen uit een grote variatie van granen, peulvruchten, aardappelen, suikerbieten, vlas, klavers en lucerne. De opbrengsten per hectare waren omstreeks 1910 reeds 30 – 40 % hoger dan 50 jaar daarvoor (180). Bovendien ontwikkelden de prijzen van deels "nieuwe" gewassen als suikerbieten, aardappelen, uien en vlas zich gunstiger dan van de meeste graansoorten. Voor de veehouderij gold dat door de introductie van de kunstmest, deze nu ook meer onafhankelijk van de mestproductie voor het akkerland beschouwd kon worden en men deze sector ook commercieel ging behandelen. Bovendien bleek dat de onkosten van de verzorging van het vee, werden overtroffen door de netto opbrengsten van slachtvee, melk en boter. De gunstige prijzen voor vlees en zuivelproducten bewezen dat uitbreiding van de veestapel nog kon worden voortgezet. De periode van Wereldoorlog I (1914 – 1918) was in zekere zin te beschouwen als een voortzetting van het tijdvak van hoogconjunctuur (1895 – 1914). Omdat Zeeland slechts een

beperkte hoeveelheid handelsgewassen voortbracht waren de gevolgen van bepaalde blokkade's niet zo groot, de reguliere produkten werden voor het grootste deel in het binnenland afgezet.

Door het overlijden op 2 maart 1916 van Catharina Jacoba van Velsen, weduwe van Jacobus Anthony Roetert Tak (181), startte weer een nieuwe fase in het boerenondernemerschap van Willem Minnaard : het aankopen op veilingen of publieke verkopen van eigen landerijen. Willem was 50 jaar en nog in de kracht van zijn leven, drie van zijn kinderen waren getrouwd, de jongste zat nog op de lagere school en de rest fungeerde als een schare hulpkrachten om hem heen. Op 14 juni 1916 werden ten overstaan van notaris Pilaar in de herberg van de weduwe Konings te 's-Heer Abtskerke, de percelen grond van wijlen de wed. Jacobus Anthony Roetert Tak (perceel B-90, C-72, D-144, 145, 195, 196, 197, D-200, E-280, 435, 281) in een openbare veiling verkocht (182). Bij deze veiling legde Willem Minnaard beslag op de percelen D-200, E-280, 435. Perceel D-200 van 74,3 are, kocht hij voor f 1419,13 (in hedendaagse koopkracht ruim f 25.000,=) en perceel E-280 van 115,5 are met de uitweg E-435 van 3,3 are voor een bedrag van f 2910,60 (ruim f 52.000,=). Perceel D-200 betrof een stuk bouwland van 74,3 are, schuin tegenover de hofstede Poelzicht gelegen, met toen reeds een rijke geschiedenis. Het perceel was praktisch vanaf het begin van deze studie eigendom van Jan Pierss Hoochuys (1617) en zijn opvolgers, die boerden op 't Hooch Huys en vervolgens na een onderbreking vanaf 1758 tot 1837 van Pieter Vaardegem en Jan van Gils, eveneens boeren op 't Hooch Huys. Bij de sloop van 't Hooch Huys kwam het perceel in handen van Pieter Roetert Tak, de grootvader van Jacobus Anthony Roetert Tak. Perceel E-280 lag in de Noordhoek aan het "Noordhoekse Weegje", de uitweg voor het weiland van 115,5 are, waarvan Willem Minnaard ook een deel van 3,3 are diende te kopen (perceel E-435). De rest van de landerijen van Catharina Jacoba van Velsen, wed. Jacobus Anthony Roetert Tak, gingen achtereenvolgens naar Maarten de Witte (183) (perceel B-90, C-72), Izaak Luteijn (perceel D-144, 145, 195, 196, 197) en Willem Neliszoon van Liere (perceel E-281). Hiermee waren alle percelen na het uiteenvallen van 't Hooch Huys (1837) en het oude Poelzicht (1855) weer in boerenhanden.

In onderstaande tabel 48 zijn alle grondaankopen door Willem Minnaard, vanaf 1890 tot 1940 weergegeven.

Figuur 48. Grondaankopen door Willem Minnaard, 1890 – 1940

Volgnr.	Perceel	Grootte	Aard	Datum	Bedrag	Verkoper	Artikelnr.
970-1	B-352	22,4 are	Huis, schuur, erf	20-11-1890	f 300,00	Jacobus Anthony Roetert Tak	585
970-10	D-200	74,3 are ¹⁾	Bouwland	14-06-1916	f 1419,13	Catharina Jacoba van Velsen	585
970-11	E-280	115,5 are	Weiland	14-06-1916	f 2910,60	Catharina Jacoba van Velsen	585
970-12	E-435	3,3 are	Uitweg	14-06-1916		Catharina Jacoba van Velsen	585
970-14	B-191	48,5 are	Weiland	01-11-1920	f 12000,00	Cornelis Geertruijd Kolff	977
970-15	B-192	35,9 are	Weiland	01-11-1920		Cornelis Geertruijd Kolff	977
970-16	B-194	42,6 are	Bouwland	01-11-1920		Cornelis Geertruijd Kolff	977
970-17	B-302	2,3 are	Watergang	01-11-1920		Cornelis Geertruijd Kolff	977
970-18	B-350	70,4 are	Weiland	01-11-1920		Cornelis Geertruijd Kolff	977
970-19	B-351	62,2 are	Weiland	01-11-1920		Cornelis Geertruijd Kolff	977
970-20	C-73	60,7 are	Bouwland	01-11-1920		Cornelis Geertruijd Kolff	977
970-21	C-74	61,9 are	Weiland	01-11-1920		Cornelis Geertruijd Kolff	977
970-22	E-234	51,9 are	Bouwland	30-11-1920	f 1000,00	Jan Bastiaansz Rijk	1186
970-23	B-390	5,2 are	Schuur en weiland	18-08-1925	f 159,02	Johannes Leonardus Richel	1328
970-26	D-215	44,5 are	Weiland	ca. 1939	f 2300,00	Laurus Goense	1647
970-27	D-216	41,5 are	Weiland	ca. 1939		Laurus Goense	1647
1594-1	B-316	1,45 are	Watergang	04-06-1930	f 3118,50	Johannes Leonardus Richel	1328
1594-2	B-391	122,3 are	Weiland	04-06-1930		Johannes Leonardus Richel	1328
Totaal		866,85 are			f 23207,25		

1) We dienen deze grootte nog met 11,5 are te verminderen, in verband met de afsplitsing van perceel D-390 in 1935 ten behoeve van zijn zoon Cornelis, die in dat jaar hier een huis op zou bouwen, het andere deel van perceel D-200 (D-389, groot 62,8 are) bleef in bezit van Willem Minnaard

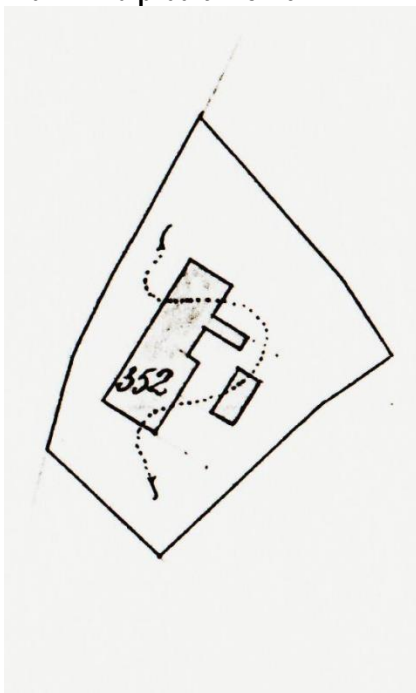
In 1920 voert Willem Minnaard het tempo van investeringen en uitbreidingen nog verder op. Op 1 november 1920 koopt hij van Cornelis Geertruijds Kolff, particulier te 's-Gravenpolder 7 percelen grond en een stuk watergang met een totale grootte van 3 ha. 84,5 are voor een bedrag van f 12000,= (in hedendaagse koopkracht bijna f 150.000,=) (184). De eerstvolgende drie percelen (zie tabel 48) B-191, 192 en 194 lagen in de veldhoek Florishoek, tegenover de percelen B-59, 79, 80 in de Moolhoek, gescheiden door de 's-Heer Abtskerkse Zandweg. Perceel 194, een stuk bouwland van 42,6 are, lag in de lengte langs de Zandweg. Perceel 191 (48,5 are) en 192 (35,9 are), beiden weiland, lagen aaneengesloten hier direkt achter.

De percelen B-350 en 351 in de Moolhoek, waren het resultaat van een splitsing in maart 1881, die het oorspronkelijke perceel B-63 betrof (185). De splitsing vond mogelijk plaats omdat perceel 350, het westelijk deel tegen de Deeweg, toen bouwland werd en perceel 351, wat daar achter lag, dieper de Moolhoek in, weiland. In de periode 1884 – 1896 wordt perceel 350 weer omgezet in weiland. De splitsing van perceel B-63 met de veldnaam de “*Lange Stikken*”, werd tevens aangegrepen voor een herkartering van 1,1 are die er bij perceel B-350 bijgeteld werd. Bovendien moest Willem Minnaard ook een stuk van de watergang, wat de scheiding vormde tussen perceel 350 en de Deeweg (B-302, 2,3 are) erbij kopen. Tenslotte maakten de percelen C-73 en 74 deel uit van de transactie met Cornelis Kolff. Deze lagen in de Grote Oosthoek, tegenover perceel D-163 in de Kerkhoek.

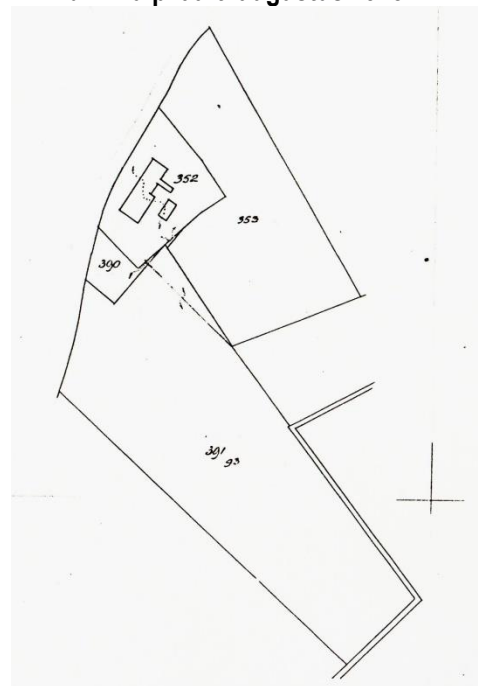
Willem Minnaard betaalde van de koopsom van f 12.000,= bij het afsluiten van de overeenkomst f 3000,=, wat omgerekend naar de huidige koopkrachtcijfers toch ruim f 35.000,= was. Het resterende deel van de koopsom, f9000,= blijft hij schuldig aan Cornelis Kolff, met een rente van 5 % die jaarlijks op 1 november betaald diende te zijn, voor het eerst op 1 november 1921. Op 6 juni 1921 komt Cornelis Kolff op 69-jarige leeftijd te 's-Gravenpolder te overlijden. In zijn memorie van successie treffen we aan de baten kant weer de hypothecaire vordering van f 9000,= die hij op Willem Minnaard had (186). Uit dit document bleek echter dat hij nog een tweede hypothecaire vordering ten laste van Willem Minnaard had, van f 1200,= à 5 % per 1 november, blijkens een akte verleden voor notaris H.W. Neervoort te 's-Gravenpolder op 3 februari 1914. Willem Minnaard kende dus Cornelis Kolff al langer en heeft hem waarschijnlijk meerdere malen op zijn buitenplaats “*de Favorite*” te 's-Gravenpolder bezocht. In de periode van uitbreiding van de boerderij heeft hij wellicht ook krediet van hem gekregen.

Figuur 49. Verdere uitbreiding met veestal en graanschuur van boerderij Poelzicht

a. Hulpkaart mei 1921

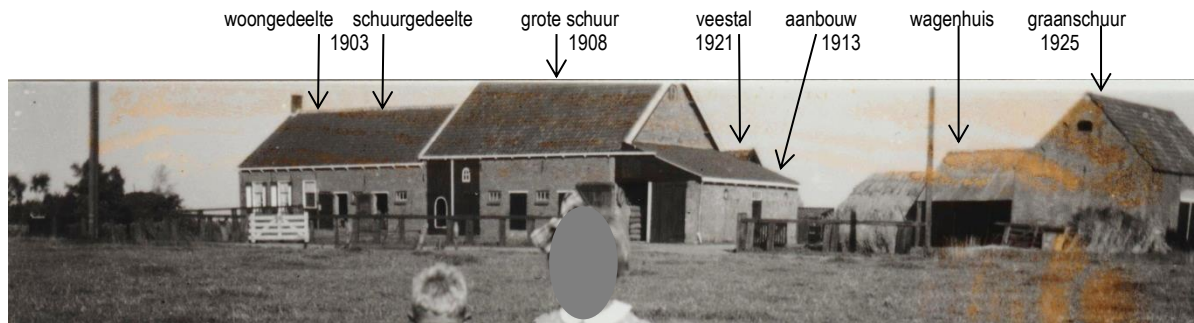
b. Hulpkaart augustus 1925

Na deze grootste en duurste aankoop, kocht Willem Minnaard vier weken later, op 30 november 1920 weer een perceel grond voor f 1000,= van Jan Bastiaansz Rijk (187). Het was een perceel bouwland van 51,9 are, kadastraal bekend als E-234, gelegen in de Noordhoek aan de Baarsdorpsweg, schuin tegenover de nieuwe boerderij die Adriaan van de Vrie daar 3 jaar tevoren had gebouwd. Omstreeks deze tijd moet Willem Minnaard ook de plannen voor verdere nieuwbouw op het terrein van de boerderij Poelzicht al klaar gehad hebben. In mei 1921 vond namelijk achter de boerderij de stichting plaats van een veestal (188, figuur 49 a, hulpkaart mei 1921). Deze zwart geteerde, uit gepotdekseld hout opgetrokken veestal was ongeveer 10 X 5 meter groot, en begrensd nu met de varkensstal en de achterkant van de boerderij, de mestvaalt. Willem Minnaard hield de

vaart waarmee hij investeerde in grond en nieuwe gebouwen hoog. In augustus 1925 breidt hij zijn erf met 5,2 are uit om ruimte te scheppen voor de bouw van een graanschuur. Deze 5,2 are (perceel B-390) koopt hij voor f 159,02 van Johannes Leonardus Richel, burgemeester van Borsele, waartoe het naastgelegen weiland B-93 gesplitst werd in B-390 (5,2 are) en B-391 (122,3 are) (189). Ongeveer op de scheiding van het oude erf B-352 en het stukje weiland B-390, verrees de nieuwe graanschuur (190, figuur 49 b, hulpkaart 1925). De indruk bestaat dat de bouw van het wagenhuis, waarvan we geen kadastrale registratie aantreffen, reeds vòòr 1925 heeft plaats gevonden. Dit wagenhuis was gesitueerd tussen de veeststal en graanschuur en aan de achterzijde bevond zich nog een schaphenhok, wat tegen de grens met perceel B-93 (391) en perceel B-96 (353) stond (figuur 50).

Figuur 50. Situering bedrijfsgebouwen boerderij Poelzicht

In de zomer van 1930 bleef er geen andere keuze voor Willem Minnaard, dan ook het resterende deel van het naastgelegen weiland (B-391) te kopen, wat hij tot dan toe in pacht had gehad. Op 25 maart 1930 was de eigenaar Johannes Leonardus Richel, burgemeester en secretaris van Borsele, op 52-jarige leeftijd, ongehuwd overleden, *“tot eenige erfgename nalatende zijne zuster, Lena Johanna Richel”* (191). Dit betekende dat op 4 juni 1930 in de herberg van Catalina Rottier te Borsele, notaris Leonardus Albertus Beth uit Ovezande, het onroerend goed van Johannes Leonardus Richel in het openbaar veilde en verkocht. Hij deed dit op verzoek van Tjabbo Bos, ingenieur, wonende te Wassenaar en handelende als gemachtigde van Lena Johanna Richel, zijn echtgenote. Het stuk grond ging als *“weiland en watergang te Sinoutskerke aan de Deeweg, kadastraal bekend gemeente 's-Heer Abtskerke, sectie B nummers 391 en 316, samen groot 1 ha. 23 are 75 ca.”* voor f 3118,50 naar Willem Minnaard. Tenslotte koopt hij aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog (1939), hij is dan bijna 75 jaar oud, zijn laatste 2 percelen weiland (192). Het betrof hier de percelen D-215 (44,5 are) en 216 (41,5 are), liggende in de Kerkhoek, die hij kocht voor ca. f 2300,= van Laurus Goense (193). In de periode 1890 – 1940 kocht Willem Minnaard in totaal 8 ha. 66 are 85 ca. aan landerijen voor f 23207,25. Omgerekend per aankoop naar de huidige koopkracht was dit f 342.272,38, ofwel per ha. ongeveer f 40.000,=. (194).

5.14 De Tweede Wereldoorlog

Willem Minnaard's levenswerk was praktisch voltooid, in het najaar van 1940 werd hij 75 jaar oud, Geertruid de Back was 73 jaar. Maar aan wie zou hij de boerderij plus landerijen overdragen? Er waren in 1940 in totaal 9 van de 10 kinderen getrouwd, alleen Adriaan, 38 jaar, was nog vrijgezel en woonde bij zijn ouders op de boerderij. Van de andere kinderen was er één getrouwd met een smid, één was veehandelaar geworden, een ander had een winkel in manufacturen, maar de grote meerderheid had een boerenbedrijf opgezet in en rond Sinoutskerke. In deze situatie vielen de Duitse legers begin mei 1940 ons land binnen, ook Zuid-Beveland. Maar Zeeland hield vrij lang stand (195). Nederland capituleerde na het bombardement op Rotterdam op 14 mei 1940, met uitzondering van Zeeland. Franse troepen waren nog volop in gevecht met Duitse eenheden. De voortdurende inzet van de soldaten was de oorzaak dat zij nog nauwelijks aan rust toekwamen. In de vroege ochtend van 15 mei begon de Duitse opmars door Zeeland. De Bath-stelling, de Zanddijk-stelling en de Kanaal-stelling werden allen veroverd door de Duitse troepen. Op 16 mei vonden bij Kapelle felle gevechten plaats tussen Duitse en Franse eenheden, die Nederland te hulp waren geschoten. Een dag later werden 65 gesneuvelde Fransen door de plaatselijke bevolking begraven. Besloten werd terug te trekken tot achter de Sloedam. Walcheren en Zuid-Beveland waren destijds door een slikkengebied van elkaar gescheiden. De 800 meter lange Sloedam was de enige verbinding tussen de eilanden. In de namiddag van 16 mei werd de Sloedam door Franse troepen in staat van verdediging gebracht, in een poging de Duitse opmars door Midden-Zeeland te stuiten. In de loop van de

avond kwam het tot een eerste treffen toen Duitse verkenners de Sloedam naderden. De Duitse troepen maakten zich in de ochtend van 17 mei gereed om hun opmars door Zeeland voort te zetten. Intensieve beschietingen van Franse stellingen werden de oorzaak van een vlucht door complete eenheden. Gelijktijdig werden bommenwerpers ingezet om Franse en Nederlandse artillerie opstellingen aan te vallen. De Franse terugtocht naar Vlissingen, waartoe om 15.30 uur bevel was gegeven, verliep in grote wanorde. Omdat de bevolking van Middelburg was geëvacueerd, ontbrak het aan hulp om de vele brandhaarden te bestrijden, zodat de binnenstad geheel uitbrandde. In de avond van 17 mei 1940 werden in Vlissingen de capitulatievoorwaarden tussen het Nederlands/Franse commando en de Duitse commandant besproken.

Figuur 51. De familie Minnaard bij hun 40-jarig huwelijk in 1927, met staand achter v.l.n.r. Cornelis, Pieter, Adriaan, Dina, Foort, Willem, Dies, Jan, en voor v.l.n.r. Saartje, Willem Minnaard & Geertruid de Back, Adriana

Poelzicht bleef nog ongeschonden van deze eerste oorlogshandelingen. Bovendien had men op de boerderij voor primaire levensbehoeften de beschikking over een moestuin met groenten als worteltjes, sla, bietjes en koolsoorten, waar Willem Minnaard tot op hoge leeftijd zelf in werkte. Tarwe als grondstof voor het brood, had men ook van de eigen akkers. Het werd gemalen door de molenaar, vervolgens ging er een zak meel naar de bakker, die er brood van bakte, met als beleg meestal boerenboter of vet (196). Melk hadden ze van de koeien, eieren van de kippen en vlees en vleeswaren van *“de slacht”*, een jaarlijks terugkerend ritueel van het slachten van een varken. Naarmate de oorlog vorderde werd het ten aanzien van sommige producten toch wel serieuzer. Bijvoorbeeld producten als suiker, lucifers, kaarsen, petroleum, koffie en tabak, daar werd door de meeste mensen flink op gehamsterd. Zo ook op Poelzicht, met name op tabak en koffie. Hiertoe was op de bovenverdieping een zogenaamde *“smokkelbedstee”* ingericht. Tegen de voorgevel, onder het dak, waren 3 bedstedes naast elkaar, de middelste was de *“smokkelbedstee”*, daar lagen grote pakken tabak, voor Willem's pijp en als pruimtabak. En natuurlijk een aantal pakken koffie. Toen ze geen tabak meer hadden ging Geertruid de Back met haar schort naar de dorsvloer, waar ze klaverbolletjes ging knippen, die Willem in z'n pijp oprookte. Ze hebben ook nog zelf tabak geteeld. Achter in de tuin, tegen de Blanke Veste stond een broeikas, hier stonden rijen tabaksplanten en de bladeren hingen daar ook te drogen. Maar ook de boerenroomboter ging op zeker moment *“op de bon”*. Dit ambachtelijk product maakten ze zelf, via het karnen van licht aangezuurde melk. Bij het

karnen worden de vetbolletjes uit de melk geslagen, van die vetbolletjes werd de echte boerenroomboter gemaakt. Er gingen regelmatig een aantal pondspakken boerenroomboter in de onderste lade van het kabinet. Andere artikelen probeerde men zoveel mogelijk te ruilen tegen iets anders. Bijvoorbeeld als je een spinnewiel had, ging je schapewol spinnen en ruilde dat tegen een lap stof of een pak, een stel lakens. Ze hadden ook oorlogsvluchtelingen, een familie met een zoon, die werden gehuisvest in het gareelhok, met daarachter de paarden. De zoon had TBC, wat toen met grote letters ook op het gebouw gezet werd. Dat hield meteen de Duitsers een beetje van de boerderij weg! Op zeker moment moesten ze (de zonen Minnaard) ook met twee paarden gaan rijden voor de vijand, maar dat deden ze niet, hoor! Ze hadden juist de paarden achter in een groot weiland gebracht, wat uitsluitend bereikbaar was via een lang weging (196).

De bevrijding van Zuid-Beveland in oktober 1944 maakte onderdeel uit van de Slag om de Schelde en heette Operatie Vitality. Deze operatie bestond uit 2 delen, een opmars vanuit Brabant via de Kreekrakdam en een beoogde landing door de Schotse Lowland Division op de kust van Zuid-Beveland, vanuit Zeeuws-Vlaanderen. De aanval werd ingezet in de morgen van 24 oktober door de Canadese 4^e brigade. Al spoedig slaagden de Canadezen erin de eerste tegenstand te overwinnen en de smalle Kreekrakdam te passeren. Na een bombardement door Typhoons bij Rilland Bath kon deze plaats in de vroege morgen van 25 oktober worden bevrijd. De voorhoede bevond zich toen in de omgeving van Krabbendijke. De volgende dag kon de Canadese 6^e brigade de taak van de zeer vermoeide 4^e brigade overnemen en werd het Kanaal door Zuid-Beveland bereikt. De Duitse verdedigingsplannen hadden voorzien in het stand houden langs het Kanaal door Zuid-Beveland. Hiertoe hadden de Duitsers vanaf 8 oktober uitgebreide stukken land onder water gezet. Langs het kanaal, waarvan de bruggen waren opgeblazen, werden bij Wemeldinge, in de omgeving van de rijksweg en bij Hansweert, pogingen gedaan de overkant te bereiken. In de nacht van 27 op 28 oktober gelukte het halverwege het kanaal en bij Hansweert, om over te steken, bij Wemeldinge was de tegenstand daarvoor te fel. De volgende dagen werden Duitse artillerie- en mortierstellingen opgeruimd met behulp van vliegtuigsteun. De Duitse verdediging bleek niet houdbaar en op 30 oktober gaf de Duitse luitenant-generaal bevel terug te trekken op Walcheren, een dag later stonden Canadezen en Schotten aan de Sloedam.

5.15 Testament, boedelscheiding en deling

Juist na Willem Minnaard's 79^e verjaardag op 21 oktober 1944 was ook Sinoutskerke weer een vrij dorp. De rest van Nederland had nog een volledige winter en voorjaar van 1945 te gaan onder Duitse bezetting. Maar Willem Minnaard was vrij man en in de winter van 1945/1946 begon hij toch na te denken over de opvolging van zijn bedrijf, zijn Poelzicht met z'n graanschuur, z'n veestal en landerijen. Op 21 oktober 1945 vierde hij zijn 80^e verjaardag, temidden van zijn kinderen, klein- en achterkleinkinderen. Deze plaatsten ter gelegenheid hiervan op 18 oktober een advertentie in de krant (197). Een paar weken later plaatste Willem een dankbetuiging in dezelfde krant (198).

Op 25 januari 1946 krijgt Willem Minnaard bezoek op Poelzicht, de notaris uit Goes, W. Hamelynck. Het is tijd om zijn testament op te maken (199). Dit gebeurt in tegenwoordigheid van de getuigen Joos van Oosten, polderwerker en Cornelia Johanna van Oosten-de Jonge, die beiden ook op Sinoutskerke woonden. Het eerste wat hij in het testament laat vastleggen, is dat Geertruid de Back bij zijn overlijden *“het levenslang vruchtgebruik van zijn gehele nalatenschap”* krijgt en verder *“uit de gemeenschappelijke boedel, tegen behoorlijke waardering, zoveel goederen en zaken over te nemen”*, als zij maar wil. Tenslotte stelt hij haar ook aan tot *“uitvoerster zijner uiterste wilsbeschikkingen”*. Vervolgens zien we ook, aan wie hij Poelzicht na zou laten, *“aan zijn zoon Adriaan Minnaard het hofsteedje met schuur, erf, bouw- en weiland te Sinoutskerke, kadastraal bekend als Sectie B, nummers 352, 390, 391 en 316, samen groot 1.51.35 ha.”* Dit betrof het erf met de gebouwen (B-352), het direkt eraan grenzende weiland (B-390, 391) en een stuk van de watergang (B-316). Dit alles onder de verplichting, de waarde van het gelegateerde (nagelaten) in te brengen in de nalatenschap of met zijn mede-erfgenamen te verrekenen. Verder legateerde hij *“aan zijn zoon Cornelis Minnaard het perceel bouwland gelegen te Sinoutskerke, kadastraal bekend als Sectie D nummer 389, groot 0.62.80 ha.”*, onder dezelfde voorwaarden als voor Adriaan. Dit betrof het resterende deel van oorspronkelijk perceel D-200, waar in 1935 bij het huwelijk van Cornelis reeds een splitsing was doorgevoerd. Cornelis kreeg hierbij 11,5 are (D-390) op zijn eigen naam, waarop hij een huis bouwde. Tenslotte doet Willem Minnaard nog een verzoek aan zijn erfgenamen, *“hunne medewerking te verlenen tot het doen overschrijven van de bij de hofstede behorende pachten op naam van zijn zoon Adriaan Minnaard”*.

Het jaar daarop, 16 februari 1947, waren Willem Minnaard en Geertruid de Back, 60 jaar getrouwd. Het werd gevierd met een ontvangst in het verenigingsgebouw Irene te 's-Heer Abtskerke, temidden van de 10 kinderen en meer dan 50 kleinkinderen. Ook werd een foto sessie gearrangeerd, waarop de grootouders met hun kleinkinderen staan, tussen de veestal en het wagenhuis op het erf van de boerderij Poelzicht.

Op 21 oktober 1948 werd Willem Minnaard 83 jaar, een zeer hoge leeftijd voor die tijd. Het werd kerstmis, de jaarwisseling 48/49, het werd 13 januari 1949. Eén van zijn kleinkinderen kwam op bezoek, Willem Braam. Willem Minnaard zat op z'n vaste plek, naast de kachel, aan de andere kant van de kachel de kleinzoon. Hij wilde z'n pijp aan steken en zei: "Nu kan ik toch m'n pijp niet aankrijgen, toe Willem, steek jij hem eens aan". Dus Willem Braam pakt de pijp en steekt hem aan. Hij geeft hem aan zijn opa terug, hij pakt de pijp vast en steekt hem in z'n mond. Plotseling valt hij vanuit zijn stoel op de grond, hij was nog niet direkt dood, maar toch een uur later wel, zo is hij gestorven (200).

Na de dood van Willem Minnaard werden de gordijnen en buitenom de luiken voor de ramen van de boerderij Poelzicht gesloten, tot de dag van de begrafenis. Deze vond plaats op de begraafplaats van Sinoutskerke, ruim 100 meter van de boerderij (201). Maar er kwamen na de begrafenis nog andere processen op gang. Willem had via zijn testament Geertruid de Back goed beschermd. Ook het gegeven dat Adriaan Minnaard na haar dood de definitieve opvolger zou worden op Poelzicht, lag reeds vast. Maar wie zou wat krijgen bij het proces van scheiding en deling van de boedel? En hoe groot was de boedel van Willem Minnaard? En wie bepaalde de waarde van de goederen, de grote groep kinderen, de notaris of toch een derde partij?

Een deel van deze vragen werden reeds beantwoord toen op 24 mei 1949 een "*akte van scheiding, inzake de algehele gemeenschap van goederen, bestaan hebbende in het huwelijk tussen wijlen de heer Willem Minnaard en mevr. Geertruid de Back*", opgemaakt werd. (202). Dat gebeurde op Poelzicht te Sinoutskerke, in aanwezigheid van alle erfgenamen. Dit waren naast Geertruid de Back, de nog 9 levende kinderen, plus de 2 kinderen van de op 26 december 1947 overleden Sara Pieterella Minnaard. (203). Vervolgens somt notaris Hamelynck de bepalingen uit het testament van 25 januari 1946 op, die zogenaamd "*rechtsgevolg*" kunnen hebben, namelijk dat Geertruid de Back het "*levenslang vruchtgebruik zijner gehele nalatenschap*" verkrijgt. Bovendien wordt zij ook aangesteld tot "*uitvoerster zijner uiterste wilsbeschikkingen met het recht tot inbezitneming zijner gehele nalatenschap*". Een volgende passage houdt in, dat de overledene met inachtneming van de in het testament vermelde legaten (voor Adriaan en Cornelis Minnaard), heeft nagelaten als zijn erfgenamen, zijn echtgenote en 9 kinderen, ieder voor 1/11 deel en zijn 2 kleinkinderen, ieder voor 1/22 deel van de nalatenschap. Tenslotte volgt, alvorens de vermogensbestanddelen (activa) worden opgesomd, nog een zeer belangrijke mededeling, namelijk dat "*alle waarderingen hebben plaatsgevonden in onderling overleg*". De vermogensbestanddelen waren opgeteld, totaal gewaardeerd op f 39.223,75 en de schulden of verplichtingen (passiva) op een bedrag van f 5950,94, zodat het saldo bedroeg f 33.272,81 (figuur 52).

Figuur 52. Bezittingen en schulden bij het overlijden van Willem Minnaard in 1949

ACTIVA ¹⁾		PASSIVA ²⁾		
I.	Onroerende goederen	f 19000,=	I. Centrale landbouw onderlinge	f 240,=
II.	Roerende lichamelijke zaken	11555,15	II. De Jonge-van der Linde	97,50
III.	Aandelen	200,=	III. Polder Brede Watering	164,45
IV.	Hypothecaire vordering	3000,=	IV. Grondbelasting	2,08
V.	Onderhandse vorderingen	2450,=	V. Heffing ineens	4248,40
VI.	Contanten	2000,=	VI. Pachtschulden	156,22
VII.	Saldo tegoed	1010,=	VII. Begraveniskosten	310,70
VIII.	Lopende renten	8,60	VIII. Successierechten	176,07
		-----	IX. Boedelkosten	555,52

Totaal activa en passiva		f 39223,75		f 5950,94

Het saldo bedraagt dus f 39223,75 - f 5950,94 = f 33272,81

- 1) Onder het onroerend goed wordt vermeld, woonhuis met schuur, veestal, wagenhuis, graanschuren, erf, bouw- en weiland, uitweg en watergang, kadastraal Sectie B, nummers 316, 391, 191, 192, 194, 302, 350, 351, 390, 352, Sectie C, nummers 73, 74, Sectie D, nummers 389, 215, 216 en Sectie E, nummers 280, 435, 234, samen groot 08.55.35 ha. De roerende zaken, post II., omvatte huisraad, gereedschappen, voorraden, paarden, vee, enzovoorts. De aandelen (III) waren 2 stukken van de Coöperatieve Suikerfabriek Roosendaal, groot f 500,=, waarop ieder gestort f 100,=. De hypothecaire vordering was ten laste van de zoon Dingenis Minnaard en bedroeg f 3000,= met een rente van 4 %, de onderhandse vorderingen waren op Jan Cornelis Adriaanse, schoonzoon, f 600,= met een rente van 4 %, op Foort Minnaard, zoon, f 800,= met een rente van 4 % en op Pieter Minnaard, zoon, f 1050,= met een rente van 4 %. Het saldo tegoed lag bij de Boerenleenbank te 's-Heer Arendskerke, met een rente van 2 %.
- 2) De Centrale Landbouw Onderlinge was gevestigd te Amsterdam, de Jonge-van der Linde was een timmerman te 's-Heer Abtskerke, de vordering van de Polder Brede Watering Bewesten Yerseke was over 1948/1949, de grondbelasting was over 1949, de pacht schulden bestonden uit de Diaconie van de Nederlands Hervormde Kerk te 's-Heer Abtskerke (f 18,67), mejuffrouw Tak van Poortvliet, particuliere te Voorburg (f 13,82), dhr. J.H. Mulock Houwer, particulier te Voorburg (f 8,01), dhr. W. Remijn, particulier te 's-Heer Arendskerke (f 30,42), het Algemeen Armbestuur te 's-Heer Abtskerke (f 57,81) en de Kerkvoogdij der Nederlands Hervormde Gemeente te 's-Heer Abtskerke (f 27,49). De verschuldigde successierechten bedroegen voor Geertruid de Back f 88,46, voor Foort en Willem Minnaard elk f 7,30 X 2 = 14,60 en voor Adriana Dina, Dina Adriana, Dingenis, Jan, Adriaan, Pieter en Cornelis Minnaard, ieder f 10,43 X 7 = 73,01, bij elkaar was dit f 176,07. De boedelkosten waren verschuldigd aan de notaris voor het opmaken van een verklaring van erfrecht, een memorie van aangifte voor het recht van successie, het concipiëren, minuter en passeren van deze akte, met inbegrip van de kosten van zegelregistratie- en overschrijvingsrechten.

Hierna volgen nog twee paragrafen over de scheiding en toedeling, waarbij Geertruid de Back, na bijtelling op het saldo van de begrafeniskosten (f 310,70) en de successierechten (f 176,07), hiervan de helft krijgt volgens de huwelijks gemeenschap (f 16879,80). De andere helft is de nalatenschap van Willem Minnaard. Deze helft werd verdeeld volgens de hiervoor vermelde formule, waarbij Geertruid de Back 1/11 deel (f 1506,28) in volle eigendom kreeg en 10/11 deel in levenslang vruchtgebruik. De kinderen kregen ieder 1/11 deel als bloot eigendom (f 1506,28) en de twee kleinkinderen ieder 1/22 deel (f 753,14). Omdat Geertruid de Back alle gemelde activa (f 39223,75) in volle eigendom kreeg toebedeeld, bleef zij het bedrag van het erfdeel voor de kinderen en kleinkinderen schuldig, *“wegens overbedeling”*. Kinderen en kleinkinderen verklaarden, dat *“tijdens het bestaan van het recht van vruchtgebruik, de schuldig gebleven bedragen niet opeisbaar zijn”*.

De weduwe Geertruid de Back ging ook na de dood van Willem Minnaard verder met het bestieren van de boerderij Poelzicht, zoals ze dat altijd had gedaan : streng maar in haar ogen rechtvaardig. Met haar eigenzinnig karakter en een zekere trots over wat ze samen met Willem Minnaard had bereikt, ging ze de jaren '50 in. Nederland was arm en overbevolkt met 12 miljoen mensen, vond men. Dus subsidieerde de regering iedereen die wilde emigreren naar Canada, Australië of Zuid-Afrika. Men stortte zich op hard werken, zuinig zijn en trachten of de grenzen niet wat verder open konden voor de handel. Nederland werd lid van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) en tot veler verbazing werkte deze politiek. Aan het eind van de jaren '50 was Nederland hard op weg om een rijk land te worden, maar zover reikte ook het leven van Geertruid de Back niet. Kort voor ze op 2 maart, 87 jaar zou worden, overleed ze op 1 februari 1954 op haar eigen Poelzicht. Voor de tweede maal binnen 5 jaar werden de gordijnen en de luiken van boerderij Poelzicht gesloten. Na de begrafenis werden de activiteiten op Poelzicht voortgezet door Adriaan Minnaard en Cornelis Minnaard, die de zwartgeteerde veestal nog tot zijn beschikking had.

Op 14 september 1954, ruim 7 maanden na haar dood, werden alle erfgenamen door notaris Hamelynck opgeroepen naar Goes te komen, om de akte van scheiding en deling betreffende de nalatenschap van Geertruid de Back te laten passeren (204). De akte begint weer met een opsomming van alle erfgenamen, de 9 kinderen en 2 kleinkinderen. Omdat Geertruid de Back op 25 januari 1946 hetzelfde testament als Willem Minnaard had laten opstellen, volgen hierna weer de bepalingen uit het testament, met als eerste de legaten voor haar zonen Adriaan en Cornelis Minnaard. Daarna volgen de bepaling over de verdeling van het overige onroerend goed en tenslotte het verzoek aan alle erfgenamen hun medewerking te verlenen tot het overschrijven van de bij de hofstede behorende pachten op naam van haar zoon Adriaan Minnaard. Een wel heel bijzondere passage is die, waarin wordt vermeld dat alle erfgenamen het volkomen eens zijn geworden over de uitvoering van het testament van Geertruid de Back, *“Over de uitvoering van erflaatsters testament zijn zij, comparanten het volkomen eens geworden, de gemaakte legaten en bepalingen inzake de nagelaten onroerende goederen zullen worden geëffectueerd door deze ten titel van scheiding toe te delen tegen waarden, welke daaraan door hen, comparanten in onderling overleg zijn toegekend, terwijl ook de waarderingen van de andere zaken door hen zijn gedaan in onderling overleg”*. In de akte volgt hierna weer een overzicht van de activa (bezittingen) en passiva (schulden), waarna de notaris besluit met een gedetailleerd overzicht van de toedeling van de bezittingen over de 11 erfgenamen, de 9 kinderen plus 2 kleinkinderen.

Een samengevat overzicht hiervan is weergegeven in onderstaande tabel 53.

Figuur 53. Toedeling aan de erfgenamen van Geertruid de Back, 14 september 1954

	Erfgenaam	Onroerend ¹⁾ goed	Roerend ²⁾ goed	Vordering ³⁾ (geleend geld)	Vordering ⁴⁾ (successierechten)	Uitkering ⁵⁾ (door Adriaan)	Kosten ⁶⁾ notaris	Contanten ⁷⁾	Overbedeling ⁸⁾ (Geertruid de Back)	Saldo
1	Foort Minnaard	1485,=	2800,=	226,14	2639,12				-1498,98	5651,28
2	Willem Minnaard	3590,70	522,50		201,02	2836,04			-1498,98	5651,28
3	Dingenis Minnaard			3000,=	251,27	3895,86			-1495,85	5651,28
4	Jan Minnaard	1599,73	7,25	4000,=	251,27	1288,88			-1495,85	5651,28
5	Adriaan Minnaard	14850,=	10708,37		251,27	-18662,51			-1495,85	5651,28
6	Pieter Minnaard	4404,64	11,90		251,27	2479,32			-1495,85	5651,28
7	Cornelis Minnaard	2478,20	6031,=		226,14	-332,05	-1256,16		-1495,85	5651,28
8	Jan Cornelis Adriaanse		1,=	1600,=	251,27	5294,86			-1495,85	5651,28
9	Pieter de Jonge	5938,75	2214,90		251,27	-1257,79			-1495,85	5651,28
10	Gerard Braam	1711,99			198,45	560,48		1107,86	-753,14	2825,64
11	Willem Braam	1711,99			198,45	1257,79		410,55	-753,14	2825,64
		36286,=	20981,92	11400,=	2557,82	0	-1256,16	1518,41	-14975,19	56512,80

- 1) Het onroerend goed in eigendom was in totaal 8.55.35 ha. groot, er was echter nog een aanzienlijke hoeveelheid pachtgrond, onder meer bij de Diaconie der Nederlands Hervormde Kerk te 's-Heer Abtskerke, het Algemeen Armbestuur te 's-Heer Abtskerke, de Kerkvoogdij der Nederlands Hervormde Gemeente te 's-Heer Abtskerke en de particulieren mevr. Tak van Poortvliet te Voorburg, dhr. J.H. Mulock Houwer te Voorburg en W. Remijn te 's-Heer Arendskerke.
Het onroerend goed werd als volgt verdeeld :
 - a. Een perceel bouwland in de Noordhoek (E-280) met uitweg (E-435, Noordhoekse Wegeling) met een grootte van 1.18.80 ha., ging naar Willem Minnaard
 - b. Het perceel bouwland, eveneens in de Noordhoek (E-234), liggende aan de Baarsdorpsweg bij Tòòhuus, met een grootte van 51.90 are, ging naar Jan Minnaard
 - c. Adriaan Minnaard kreeg *"het huis met schuren, erf, bouw- en weiland benevens watergang staande en liggende onder Sinoutskerke"* in de Moolhoek aan de Deeweg (B-352, 390, 391, 316), groot 1.51.35 ha.
 - d. De percelen bouwland en watergang liggende onder Sinoutskerke, eveneens in de Moolhoek (B-350, 351, 302), tesamen groot 1.34.90 ha., gingen naar Pieter Minnaard
 - e. Het perceel bouwland liggende onder Sinoutskerke, aan de Deeweg in de Kerkhoek (D-389), groot 62.80 are, ging naar Cornelis Minnaard
 - f. De percelen bouwland liggende onder Sinoutskerke in de Kerkhoek (D-215, 216), plus de percelen bouwland onder 's-Heer Abtskerke in Florishoek (B-191, 192, 194), tesamen groot 2.13.00 ha., gingen naar Pieter de Jonge, gehuwd met Dina Adriana Minnaard
 - g. De percelen bouwland onder Sinoutskerke in de Grote Oosthoek (C-73, 74), "ter plaatse afgepaald het zuidelijk gedeelte", groot 61.30 are, gingen naar Gerard Braam
 - h. De percelen bouwland onder Sinoutskerke in de Grote Oosthoek (C-73, 74), "ter plaatse afgepaald het noordelijk gedeelte", groot 61.30 are, gingen naar Willem Braam
- 2) Wat betreft het roerend goed werd een tweejarig paard, tweejarige vaars en een gedeelte van de inspan toegewezen aan Foort Minnaard, hoornvee en een gedeelte van de inspan gingen naar Willem Minnaard, klein gereedschap ging naar Jan Minnaard, een deel van de inboedel, een deel van de inspan, hoornvee, hooi, stro, bieten, enz., plus de helft onverdeeld in 3 paarden, gingen naar Adriaan Minnaard, klein gereedschap naar Pieter Minnaard, een deel van de inspan, hoornvee, hooi, stro, bieten, enz., plus de helft onverdeeld in 3 paarden, naar Cornelis Minnaard, klein gereedschap naar Jan Cornelis Adriaanse, gehuwd met Adriana Dina Minnaard, hoornvee en een gedeelte van de inspan gingen naar Pieter de Jonge, gehuwd met Dina Adriana Minnaard.
- 3) De vordering op Dingenis Minnaard betrof een hypothecaire lening, de andere vorderingen waren alle onderhandse leningen
- 4) Dit betrof onderhandse vorderingen wegens met boedelgelden betaalde successierechten
- 5) Het betrof hier in hoofdzaak een uitkering in contanten aan de erfgenamen nrs. 1, 2, 3, 4, 6, 8, door Adriaan Minnaard (nr. 5) wegens overbedeling (f 18662,51). Door Cornelis Minnaard (nr. 7) werd, eveneens wegens overbedeling, f 332,05 uitgekeerd aan Gerard Braam (nr. 10). De rest van het bedrag voor Gerard Braam werd uitgekeerd door Adriaan Minnaard (f 228,43). Pieter de Jonge (nr. 9) keerde wegens overbedeling f 1257,79 uit aan Willem Braam
- 6) Cornelis Minnaard (nr. 7) was met zijn aandeel in het onroerend- en roerend goed dermate overbedeeld, dat hij de nota van de notaris voor zijn rekening moest nemen
- 7) De aanwezige contanten bestonden uit het aanwezige geld (f 14,73), terugontvangen omzetbelasting 1950 en 1952 (f 89,65) en een restant saldo-tegoed van de Coöperatieve Boerenleenbank 's-Heer Arendskerke (f 1414,03), totaal f 1518,41. Dit werd door de notaris verdeeld over Gerard Braam (nr. 10) en Willem Braam (nr. 11)
- 8) Geertruid de Back had volgens de scheidingsakte bij de dood van Willem Minnaard in 1949 (24 mei 1949), wegens overbedeling een schuld aan de kinderen en kleinkinderen van f 14975,19. Dit werd nu verdeeld over de erfgenamen, zoals in de tabel weergegeven

Er was een saldo van f 56512,80 (huidige waarde f 435.000,=) waarop de boedel gewaardeerd werd. De kinderen kregen als erfgenamen hieruit ieder 1/10 deel, de twee kleinkinderen ieder 1/20 deel. Het is opvallend dat de bezittingen (onroerend- en roerend goed, 2 kolommen met vorderingen plus contanten) zoveel beter scoren (f 72744,15, huidige waarde f 559.000,=) dan 5 jaar daarvoor. Het bedrag aan bezittingen was bij het overlijden van Willem Minnaard in 1949 immers f 39223,75 en komt in 1954 liefst f 33520,40 is 85 % hoger uit dan 5 jaar daarvoor. Dit terwijl de geldontwaarding over deze periode van 5 jaar "slechts" 24 % bedroeg. Wanneer we echter kijken, wààr deze verschillen ontstaan, wordt al ruim de helft gedekt door het verschil in waardering van het onroerend goed (f 19000,= versus f 36286,=), bij dezelfde percelen grond en dezelfde oppervlakte. De andere helft van het verschil wordt gevonden in het roerend goed en de vorderingen op de kinderen (geleend geld).

Maar hoe zat het met de prijzen voor grond en gebouwen ? Adriaan Minnaard had voor het totaal van grond en gebouwen een geschat bedrag gekregen van f 14850,=, maar hoeveel dient te worden toegeschreven aan de grond en welk bedrag aan de gebouwen ? En hoe was de waardering van de grond per oppervlakte ?

Uit onderstaande tabel 54 kunnen we hier een redelijke schatting van maken.

Figuur 54. Waardering grond en gebouwen

Nr.	Erfgenaam	Kadaster nummer	Oppervlakte (ha.)	Waardering	Waardering/ha.
2	Willem Minnaard	E-280, 435	1.18.80	f 3590,70	f 3022,47
4	Jan Minnaard	E-234	0.51.90	f 1599,73	f 3082,33
5	Adriaan Minnaard	B-352, 390, 391, 316	1.51.35	f 14850,=	
6	Pieter Minnaard	B-350, 351, 302	1.34.90	f 4404,64	f 3265,12
7	Cornelis Minnaard	D-389	0.62.80	f 2478,20	f 3946,18
9	Pieter de Jonge	B-191, 192, 194, D-215, 216	2.13.00	f 5938,75	f 2788,15
10	Gerard Braam	C-73, 74	0.61.30	f 1711,99	f 2792,81
11	Willem Braam	C-73, 74	0.61.30	f 1711,99	f 2792,81
	Totaal		8.55.35 ha.	f 36286,=	f 3098,55

Wat hier opvalt is dat er nog aanzienlijke verschillen in waardering per ha. uit komen, f 1158,03 ofwel 41,5 %. Dit terwijl de percelen allen als bouwland geregistreerd staan en regionaal ook dicht bij elkaar liggen. Zonder de post onder 5 (Adriaan Minnaard), waar immers de gebouwen in zitten, komen we aan een gemiddelde waardering per oppervlakte eenheid van f 3098,55 per ha. (tabel 54). Door echter de gemiddelde grondprijs te baseren op de andere 7 posten en hun oppervlakte, komen we op een beter gewogen gemiddelde van f 3044,89 per ha. Voor de oppervlakte van Adriaan Minnaard (1.51.35 ha.) betekent dit, dat hij aan grond gewaardeerd is op f 4608,44. Indien we dit bedrag aftrekken van het totaal (f 14850,=) komen we op een redelijke schatting van de gebouwen (f 10241,56).

Adriaan Minnaard trouwde toch nog op latere leeftijd (1958) en zou de hofstede Poelzicht blijven beboeren van 1954 – 1965. Vanaf 1965 wordt Pieter de Jonge († 2011) de nieuwe eigenaar van de boerderij (205). Hij vormt het gemengde boerenbedrijf geheel om tot een loonbedrijf in landbouwdiensten. Dit ging gepaard met vernieuwingen, sloping van oude gebouwen, herbouw en bijbouw. De grote graanschuur, de zwartgeteerde veestal en het wagenhuis met daarachter het schapenhok zijn verdwenen, er voor in de plaats kwamen moderne, doelmatige loods en opslagplaatsen. Maar de contouren van het oude huis met aangebouwde schuur van de boerderij Poelzicht, zijn nog steeds zichtbaar. Van de op Sinoutskerke gevestigde landbouwbedrijven is nog maar een enkeling die volgens het aloude principe van ploegen-eggen-zaaien-oogsten werkt, evenzo is dit het geval met op veeteelt gerichte bedrijven.

6. Bronnen en noten

1. J.W. Minnaard, Ontwikkeling percelen in de Moolhoek te Sinoutskerke, Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland, no. 16, 1990, p. 47 – 64
2. Overloper Sinoutskerke 1716, het perceel van 1 Gemet 56 Roeden (perceel 59), eigendom van Barent Wouterse Verduin (baant zelve), wordt in 1716 *“vermindert door 't verbreeden van de weg met de nomber van 22 Roeden”* tot 1 Gemet 34 Roeden. Even verderop in deze overloper zien we, dat een perceel van 2 Gemeten 125 Roeden (perceel 43) wordt vermindert met 250 Roeden tot 1 Gemet 175 Roeden, voor het graven van een zandput (*“in 1716 dese vermindert met 250 Roeden voor een zandput”*). Dit perceel was eigendom van Charlotte de Nassau met als pachter Marinus van Blik. Bij de totaaltelling van de Moolhoek komt men dan tot een *“somma van dese hoek is nog groot boven de berooving van 272 Roeden voor een zandput, 160 Gemet 221 Roeden, vroone 3 Gemet 38 Roeden”*, in totaal dus 163 Gemet 259 Roeden.
3. Overloper Sinoutskerke 1730, ook dit perceel 52 was in 1730 eigendom van Charlotte de Nassau (baander Leendert Verduin). In 1758 waren beide percelen met een zandput eigendom van Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg (baander Adriaan de Haase). In 1765 werd Willem Adriaan van Nassau Bergen, pachter. Pas in 1835 gaat het eigendom over op Willem Lodewijk Vader.
4. Historische Atlas Zeeland, Chromotopografische Kaart des Rijks 1 : 25.000, Robas Producties, Landsmeer, 1989, zie kaartblad 658, Heinkenszand, verkend in 1912 en 1913. Volgens de verkenning door de Topografische Dienst, waren de percelen 43, 44 en 50, 51, 52 inmiddels verenigd. Tussen deze 2 percelen lag het bruggetje. Genoemde schijnbare vereniging van percelen door de topografische dienst kwam wel vaker voor, wellicht door vage grenzen tussen percelen, zoals *“scheidulven”*.
5. Dit valt aannemelijk te maken door, uitgaande van de registratie volgens de overloper van 1603, van het gezamenlijk oppervlak van het westelijk deel van perceel 88 plus perceel 76bis (3 Gemet 132 Roeden = 135,0 are), het kadastrale oppervlak van perceel 76bis (71,7 are) af te trekken, wat resulteert in 63,3 are voor 88-west. Bovenstaande percelen worden in 1603 ook geregistreerd als *“tsamen west aan de grachtmeet”*, hetgeen in overeenstemming is met de loop van de watergang volgens het minuutplan. In 1659 wordt dit westelijk deel van perceel 88 gescheiden geregistreerd met een grootte van 1 Gemet 201 Roeden, wat overeenkomt met 65,5 are. Ook op grond van de vorm en ligging van perceel 88 op het minuutplan, is er enige logica in de scheiding van een westelijk en oostelijk deel.
6. We zien onder het perceel met een grootte van 7 Gemet 250 Roeden reeds vanaf 1617 een aparte registratie van gedeeltelijk eigendom (*“Cornelis Adriaensse Smallegange hierinne 2 Gemet 27 Roeden, wegeling 8 Roeden met Jan Pierss Leeuwenburch de reste, tsamen oost aen de grachtmeet 7 Gemet 221 Roeden, wegeling 29 Roeden”*). In 1652 wordt juist het andere deel van 7 Gemet 250 Roeden (5 Gemet 223 Roeden) apart vermeld. In 1659 is het perceel gezamenlijk eigendom van Copmijnken Joris (5 Gemet 223 Roeden) en Jonckvr. Elisabeth van der Nisse (2 Gemet 27 Roeden), waarbij een aantekening in de kantlijn luidt *“nota anno 1659 is Copmijnken Joris 10 Roeden deur ordre vermindert & de volgende partije 10 Roeden daarbij vergroot”*. Indien we de matching bekijken met de percelen 88-oost (ca. 65 are), 106 (118,2 are) en 107 (112,7 are), komt men volgens het kadaster op 295,9 are, een verschil met de registratie volgens de overloper (307,4 are) van 11,5 are (3,8 %). Indien we ook het naast gelegen perceel 108 (1 Gemet 201 Roeden of 66,7 are versus 80,6 are volgens het kadaster), bij de oppervlakte vergelijking betrekken, is de matching praktisch volledig. Een net iets anders getrokken grens tussen perceel 107 en 108 kan dan de oorzaak zijn.
7. RAZE 3501, fo. 56, 11-12-1676, in twee akten worden de percelen 109 en 110 geleverd aan twee verschillende eigenaren, Elena van Sunder (109) en Cornelis Lindertss Beenhacker (110). Hierbij worden iets andere oppervlakte maten gehanteerd dan in de overlopers, voor perceel 109 een grootte van 3 Gemet 286 Roeden en perceel 110 een grootte van 3 Gemet 211 Roeden, gesommeerd blijven ze dus gelijk.
8. RAZE 3501, folio 24v, 4-7-1663, Jacob Oije wordt de nieuwe eigenaar, Marinis Antonisse Westdijck *“baant in Moolshouck zaeijlant van Ecça Capelrie hic voor 26 schellingen 8 grooten per gemet, groot 588 Roeden”*
9. RAZE 3501, folio 19, 6-6-1662
10. RAZE 3501, folio 63, 22-3-1680
11. RAZE 3501, folio 181v, 27-2-1739
12. RAZE 3501, folio 26v, 29-9-1663
13. RAZE 3501, folio 105, 6-1-1698
14. RAZE 3502, folio 44, 44v, 22-3-1754

15. Hij was mogelijk een zoon van Cornelis Cornelisse Kelle (1581 – 1628), die rentmeester was van Willem van Nassau – Odijck en baljuw van Ovezande, wellicht heeft de zoon het door zijn vader vergaarde kapitaal na zijn overlijden in 1628 onder meer in de Moolhoek gestopt.
16. De Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels vormden met het Minuutplan in 1832 de eerste kadastrale registratie, waarin de onroerende goederen met hun minuutnummer, de aard van het perceel, de eigenaar, de oppervlakte, etc. werden beschreven
17. Schepenakten van Sinoutskerke, RAZE 3501 (1660 – 1739) en RAZE 3502 (1739 – 1803), Zeeuws Archief, Middelburg, hierin worden de transakties van onroerend goed beschreven binnen de ambachtsheerlijkheid van Sinoutskerke
18. RAZE 3502, folio 54, 1-2-1755
19. RAZE 3501, folio 27v, 29-9-1663, *“in Moolhouck zaeijlant uijt een stuck groot 4 Gemet 163½ Roeden met Jacob Jacobsse de Jonge gemeen, hieruijt 188 Roeden”* en in de volgende passage, *“in Moolhouck de helfte van dit zaeijlant sijnde noch voor sijn part, groot 3 Gemet 275½ Roeden”*
20. RAZE 3501, folio 135, 22-8-1711
21. RAZE 3501, folio 162, 18-2-1724
22. RAZE 3501, folio 170v, 1-4-1729
23. RAZE 3501, folio 173v, 8-6-1731
24. RAZE 3501, folio 181v, 27-2-1739
25. RAZE 3501, folio 24v, 4-7-1663
26. RAZE 3502, folio 4, 4v, 9-12-1740 en folio 88, 17-3-1769
27. RAZE 3501, folio 19, 6-6-1662
28. RAZE 3501, folio 63, 22-3-1680
29. RAZE 3501, folio 157v, 31-10-1721
30. RAZE 3502, folio 1, 1v, 27-5-1740, folio 92v, 13-1-1772 en folio 122v, 30-3-1796
31. Mr. David van der Nisse (1580 – 1652) studeerde rechten en maakte sinds 1603 deel uit van de stadsregering van Goes, als schepen (1603) en als burgemeester (1607). Tegen zijn herverkiezing in 1612 verzetten zich een aantal predikanten, die hem van sympathie met het katholicisme verdachten, hij werd echter herkozen. In 1631 behoorde hij tot de indijkers van St. Joosland, terwijl hij sedert 1620 het dijkgraafschap voerde over de Breede Watering Bewesten Yerseke. Hij huwde in 1602 met Cornelia van Watervliet en kreeg met haar 3 kinderen, Gerard (1602 – 1669), Cornelis (1603 – 1658) en Gillis van der Nisse (1616 – 1657).
32. Gillis van der Nisse (1616 – 1657) huwde in 1643 evenals zijn broer Cornelis een dochter van Simon van Alteren en Catharina van Ruytenburg, namelijk Geertruid van Alteren. Tijdens onlusten te Goes tussen de baljuw en vele leden van de magistraat, was hij kapitein van de burgerwacht. Gillis van der Nisse sneuvelde hierbij in de avond van 24 maart 1657 op 41-jarige leeftijd. Op 1 april werd hij in het koor van de Grote Kerk in Goes begraven. Aangezien hij twee jaar daarvoor de heerlijkheid Waarde had gekocht en op grond hiervan de titel van ambachtsheer van Waarde voerde, werd te zijner nagedachtenis, aan de kerk van Waarde een grafkapel gebouwd. In de kelder hieronder werd naderhand zijn stoffelijk overschot bijgezet.
33. Cornelis van der Nisse (1603 – 1658) werd geboren te Goes, bracht het net als zijn vader tot burgemeester en huwde in 1635 te Amsterdam met Elisabeth van Alteren. Zij overleed in het kraambed bij de geboorte van hun dochter Elisabeth van der Nisse (1639 – 1698), die zou trouwen met Willem Adriaan van Nassau-Odijk (1632 – 1705). Samen kregen ze tussen 1664 – 1681 in totaal 12 kinderen, die allen de naam graaf of gravin van Nassau-Odijk kregen.
34. David van der Nisse Jr. (1645 – 1705) was een zoon van Gillis van der Nisse en Geertruid van Alteren. Hij huwde te Middelburg in 1669 met Clara van Borsele van der Hooge. Hij werd schepen en burgemeester van Goes (1670 – 1678) tot hij in 1678 namens Goes in de Staten van Zeeland werd benoemd. Gedurende die functie, die hij tot zijn dood bekleedde, woonde hij op een fraai buitengoed buiten de Seispoort in Middelburg. Als weduwnaar hertrouwde hij aldaar in 1693 met Sara de Munck. Uit zijn eerste huwelijk werd één zoon geboren, Gillis Cornelis van der Nisse (1678 – 1757). Ook Gillis Cornelis van der Nisse werd schepen (1714 – 1720) en burgemeester (1747) van Goes. Hij kreeg een dochter Geertruida (1733 – 1796), die in 1771 trouwde met Jan Tieleman Spijker (1730 – 1794).
35. RAZE 3502, folio 120, 11-1-1794
36. RAZE 3502, folio 124, 6-10-1796
37. Willem Adriaan van Nassau-Odijk werd opgevoed in Parijs, waar hij door zijn gokverslaving met hoge schulden kwam te zitten. Hij vluchtte uit Parijs om zijn schuldeisers te ontlopen en trouwde in 1664 met Elisabeth van der Nisse, de rijke burgemeestersdochter uit Goes. Dankzij zijn huwelijk kwam hij er financieel weer bovenop. In

1668 werd hij benoemd tot plaatsvervangend eerste Edele van Zeeland. Hierdoor kregen de Zeeuwen het zwaar te verduren onder de corrupte edelman, die de best betalende ambten verkocht aan de hoogst biedende. Het machtsmisbruik en de overdreven luxe waar hij zich mee omringde, zetten kwaad bloed. Maar Willem Adriaan bleek een goede diplomaat te zijn en nam deel aan diverse gezantschappen, te Keulen (1673), Londen (1674) en Nijmegen (1678). In 1670 verkreeg hij de heerlijkheid Kortgene, in 1677 de ambachtsheerlijkheid Zeist en in 1687 kocht hij de ridderhofstad Blikkenburg in Utrecht. Hij liet Slot Zeist naar het voorbeeld van Versailles bouwen. Als eerste Edele van Zeeland had hij tevens zitting in de Staten Generaal. In 1704 hieven de Zeeuwen echter het ambt van eerste Edele op en Willem Adriaan zat financieel aan de grond. In 1705 overleed hij en onder de door hem nagelaten schulden, gingen zijn kinderen en kleinkinderen nog lang gebukt. Hij had met Elisabeth van der Nisse twaalf kinderen, waarvan zijn oudste zoon Lodewijk Adriaan, het Slot Zeist én de schulden erfde. Diens zoon Willem Adriaan II moest het onroerend goed van zijn verkwistende grootvader in 1745 van de hand doen. Zijn jongste zoon Maurits Lodewijk (1681 – 1745) verkocht samen met zijn 2 broers Cornelis (1669 – 1708) en Lodewijk Adriaan (1670 – 1742) op 1 juni 1706 het slot Barbestein op Heinkenszand.

38. RAZE 3501, folio 121, 19-2-1707
39. RAZE 3501, folio 130, 3-1-1711
40. RAZE 3502, folio 129, 13-6-1801
41. RAZE 3502, folio 65v, 66, 19-1-1759, een fragment uit de akte luidt, *“compareerde dhr. Gideon Ossewaarde als last en schriftelijke procuratie hebbende van dhr. burgemeester Cornelis Ossewaarde en dhr. mr. van der Bijl, en levert aan zijn cooper Matheus de Baar een zandput, leggende in Moolhoek en is groot 239½ Roeden, vrij van staaten- en waterpenningen, de gemerken zijn BDG oost Charlotte de Nassau, zuyt Johan de Heere Wed., west den heeren wegt, noort Charlotte de Nassau, de coop is £ 24-5-0 den hoop”*
42. RAZE 3502, folio 75v, 76, 76v, 18-3-1763
43. RAZE 3501, folio 28, 28-3-1665
44. RAZE 3501, folio 103v, 30-3-1697
45. RAZE 3501, folio 86v, 16-3-1691, hier is sprake van *“een weije liggende alhier in Moolhouck, groot in het geheel 3 Gemet 68 Roeden, b.d.g. oost &L zuijt den schuiftvaart, west dhr. van Odijck ende de Capelrije, noort den Heerenwegt”*
46. RAZE 3501, folio 97v, 29-1-1695
47. P.A. Harthoorn, Stoelendans met land, de Spuije 75, blz. 95 – 110, november 2008
48. RAZE 3501, folio 103, 24-11-1696
49. RAZE 3501, folio 25v, 4-7-1663
50. Willem de Perponcher de Sedlnitzky, Ma patrie est au ciel,..... Het geslacht Perponcher stamt van oorsprong uit een dorpje ten oosten van Bordeaux. Eeuwenlang behoorde de familie tot de kleine landadel in het zuidwesten van Frankrijk en waren veelal militair geschoold. Als aanhangers van de reformatie op de vlucht, kwam Isaac de Perponcher aan het eind van de 16^e eeuw naar de Nederlanden, dat toen verwickeld was met Spanje in de Tachtigjarige Oorlog. Wie het Calvinisme aanhing en daarnaast goed militair geschoold was, kon altijd een plek vinden in het leger van Prins Maurits. Isaac de Perponcher, die het tot kolonel bracht, trouwde in 1607 in Grave met de Poolse gravin Anna von Sedlnitzky, die eveneens uit een militaire familie stamde. Van de veertien kinderen van Isaac en Anna de Perponcher bleven 3 zoons en 3 dochters in leven, waarvan de zoons allen een officiersloopbaan volgden. De tweede zoon, de hierboven genoemde Ferdinandus of Ferdinand werd in 1610 geboren en voerde als erfgenaam de titel van graaf van Sedlnitzky. Gaandeweg kwam daarna in de familie de aanduiding Perponcher – Sedlnitzky in zwang. Ferdinand werd in 1647 als kapitein bij de cavalerie uit het bevel over zijn compagnie ontslagen door Frederik Hendrik, toen hij zijn kolonel een duel wilde aandoen. Het betekende het einde van zijn militaire carrière en hij trok zich terug in de burgermaatschappij en vestigde zich te Goes. Daar trouwde hij in 1651 met de dochter Anna Maria, van Cornelis van Watervliet, een rijke grootgrondbezitter die tot zijn dood in 1636 burgemeester van Goes was geweest. Met dit huwelijk begon de geleidelijke demilitarisering van de familie. Ferdinand werd in 1657 schepen van de stad Goes, maar keerde na enkele jaren toch terug in de krijgsmacht. In 1672 werd hij president van de Hoge Krijgsraad der Verenigde Nederlanden, aangesteld door Willem III. In 1684 kwam hij te Sas van Gent te overlijden. Ferdinand's kinderen, die zich in de stadsregering van Goes als schepen of burgemeester verdienstelijk hadden gemaakt, stierven allen ongehuwd. In 1733 gingen daarom de Zeeuwse eigendommen en titels over op het nageslacht van Ferdinand's jongste broer Willem. De zonen van zijn oudste broer Pierre waren daarvoor al ongehuwd overleden. De derde zoon Willem van Isaac en Anna de Perponcher was in 1643 in Tiel getrouwd met Catharina van den Steen, een dochter uit een regentenfamilie, die al met de van Watervliet's verwant was. Willem en Catharina de Perponcher kregen elf kinderen, waarvan er 5 volwassen werden, waaronder 1 zoon. Deze ene overlevende zoon van Willem en Catharina, Isaac de Perponcher (1662 – 1708), die na ongeveer 100 jaar de enige mannelijke nakomeling was van de eerste Nederlandse Perponcher, bracht het evenals zijn vader en ooms tot kolonel. Hij trouwde in 1690 met zijn volle nicht Anna Clara van den Steen. Het interessante van het geslacht Perponcher is, dat zij laat zien hoe midden in de 80-jarige oorlog de familie van buitenlandse krijgsoversten zich met het stadspatriciaat van Goes vermengde.

Door talloze sterfgevallen binnen de familie Perponcher, plus een afkeer van de gehuwde staat, die in de familie wijd verspreid was, accumuleerden hun bezittingen, voornamelijk landerijen in het westen van Zuid-Beveland. Deze titel- en bezitsconcentraties kwamen uiteindelijk terecht bij de kleinkinderen van Isaac en Anna Clara de Perponcher.

51. Er waren weliswaar een aantal uitzonderingen op de volledige pacht van alle percelen door de eigenaren van de twee genoemde hofsteden. Echter, gerekend naar de oppervlakte en de tijd, bedragen deze voor het tijdvak van 1596 – 1744 slechts 10 %. Voor 90 % werd dus de totale oppervlakte van de 8 percelen verpacht aan de eigenaren van het oude Poelzicht en 't Hoochuys.
52. RAZE 3501, folio 30v, 7-1-1666
53. RAZE 3501, folio 31, 7-1-1666
54. RAZE 3501, folio 31v, 15-2-1666
55. RAZE 3501, folio 31v, 18-2-1666
56. RAZE 3501, folio 32, 32v, 20-3-1666
57. Genealogische Afschriften 322, trouwboek 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke, 1667 – 1810, nr. 117
58. RAZE 3501, folio 112, 17-3-1702
59. RAZE 3501, folio 115, 12-5-1703
60. RAZE 3501, folio 145v, 15-6-1714
61. RAZE 3501, folio 167v, 25-6-1728
62. RAZE 3501, folio 30, 30v, 20-3-1746
63. Genealogische Afschriften 322, doopregister 's-Heer Abtskerke – Sinoutskerke, 1666 – 1764, nr. 102
64. Lidmatenlijsten Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, 1670 – 1820, naamlijsten lidmaten 1761 – 1766, in 1764 stelt de predikant een *“lijst op der leedemaaten welke ik met den aanvang van mijnen dienst gevonden heb in de gemeente van Sinoutskerke”*, naast de fam. Hollestelle zien we als leden Pieter Vaardegem en Sara Arends Olivier van 't Hoochuys op de vliedberg, alsook de aanname op attestatie van Nisse, van Christiaan Everse en Tannetje Jacques Verheule
65. RAZE 3504, folio 2, 18-3-1763, bij diverse financiële transakties zien we dit nog terug in de periode 1763 – 1766
66. Zeeuws Archief, invent. nr. AXE-11, ondertrouwregister Axel 1750 – 1796, trouwinschrijving 11-4-1772
67. RAZE 3502, folio 92, 8-3-1771
68. RAZE 3502, folio 94v, 2-5-1774
69. RAZE 3502, folio 111v, 1-12-1787
70. RAZE 3503, folio 22v, 1-12-1787
71. RAZE 3502, folio 113, 22-1-1789
72. RAZE 3502, folio 115v, 24-2-1790
73. RAZE 3501, folio 17, 11 maart 1662
74. In de akte staat per abuis vermeld *“sijn broeder Jacob Marijnisse”*, maar uit de naam van de pachter van de omringende percelen, vermeld in de overloper, blijkt dat dit Dingenis moet zijn. Dit wordt bovendien bevestigd in latere akten, volgens welke Dingenis Marijnisse (Sandijck) perceel 103 (87 Roeden) verkoopt (folio 34v, 3 februari 1668), een aantal percelen aankoopt (folio 38, 30 november 1669) en tenslotte als voogd optreedt voor de kinderen van Joos Marcusse (folio 38v, 18 februari 1671)
75. Dit blijkt uit de registraties in de akte : oost Geeraert Kelle (percelen 109 en 110), zuid de Herenwegt, west en noord Marijn of Marija van Sunder (perceel 87) en combinatie met de overlopers. Marija van Sunder is dan één van de erfgenamen van Jan Danckertsen geweest, later (1680) Elena van Sunder
76. Zie hoofdstuk 1, paragraaf 5.6
77. Volgens de overlopers is de oppervlakte van perceel 109 in totaal 3 Gemet 284 Roeden (154,8 are), volgens het kadaster 166,9 are. Met de correctie van het erf van de boerderij van 250 Roeden of 32,7 are komt de oppervlakte volgens de overlopers op 187,6 are. Dit is een verschil ten opzichte van het kadaster van + 20,7 are ofwel + 11 %
78. Deze percelen waren verdeeld over de deelpercelen van 6 Gemet 14 Roeden (60,61,68,79), 3 Gemet 17 Roeden plus 3 Gemet 98 Roeden (78), met uitsluiting van 2 Gemet 8 Roeden (perceel 80). Hierachter volgt de registratie *“hierin baent Dingenis Marinisse (Sandijck) 10 Gemet 121 Roeden van dhr. van Dirckslant en Boudewijn Westerwijck”*. Verder de deelpercelen 1 Gemet 169 Roeden + 279 Roeden (perceel 81), 283 Roeden (perceel 83), 1 Gemet 26 Roeden (perceel 84), 167 Roeden (perceel 85), 154 Roeden (perceel 86), 4 Gemet 50 Roeden (perceel 87), 87 Roeden (perceel 103), 1 Gemet 210 Roeden (perceel 108) en 1 Gemet 288 Roeden (perceel 111).

79. Priester, blz. 687, kerkelijke instellingen en patriciers vindt men ook geregistreerd als baander, zij zullen hun landerijen niet zelf hebben bewerkt, maar aan anderen verpacht, dit waren dus geen grondgebruikers maar personen of instellingen bij wie de baanderslasten konden worden geïnd, deze grondeigenaren betaalden, in ruil voor een hogere pachtsom, namens hun pachters de baanderslasten aan het polderbestuur en de Staten van Zeeland
80. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 40v, 29 april 1671
81. Gommert Lindertsse heeft er ten opzichte van zijn voorganger de percelen 42 (1 Gemet 191 Roeden), 80 (2 Gemet 8 Roeden) en 81 (1 Gemet 169 Roeden + 279 Roeden) aan toegevoegd
82. RAZE 3501, Schepenakten van Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 50v, 8 februari 1676, Gommert Lindertsse levert aan Antonij Marinisse Backer *“een lanthoufken staande binnen dese Parochie in Moolhouc op 250 Roeden eijgen erve, bdy oost Geeraert Adriaanse Kelle, zuijdt de Heerenwegt, west & noort Jeronimus van Sunder, de koop is £ 233 – 6 – 8 Vlaams”*
83. Overloper Sinoutskerke, 1680
84. Overloper 1687
85. Overloper 1694
86. Deze percelen 67 (1 Gemet 165 Roeden + 1 Gemet 9 Roeden + 1 Gemet 170 Roeden), 78 (3 Gemet 98 Roeden + 1 Gemet 9 Roeden), 60, 61, 68, 79 (6 Gemet 14 Roeden) vormden samen met de helft van 106/107 (2 Gemet 262 Roeden) een totaal aan eigendom van 17 Gemet 127 Roeden, hetgeen op het totaal aan eigendom en gebruik van 43 Gemet 69 Roeden al een percentage van 40 % opleverde, waarin hij eigenerfde boer was.
87. Overloper Sinoutskerke 1702, in deze overloper wordt het eigendom van perceel 88 (oostelijk deel), 106 en 107 geregistreerd als *“Dignis Huijsman & Joos Allaartse ½ en ½ van zuijden in 5 Gemet 223 Roeden (106/107), dhr. van Odijck de reste (88-oost), ’t zamen oost aan de gracht, meet 7 Gemet 221 Roeden, wegeling 29 Roeden”*. Gezamenlijk bezitten ze dus 7 Gemet 250 Roeden of 307 are (kadaster : 127,8 are (perceel 88) + 118,2 are (perceel 106) + 112,7 are (perceel 107) – 63,3 are (perceel 88-west) = 295,4 are, een verschil van 11,6 are of 3,8 %). Hiervan is *“de reste van dhr. van Odijck”* perceel 88-oost (2 Gemet 27 Roeden) wat gebaant wordt door Job Pieterssen (*“baant Job Pierssen 2 Gemet 27 Roeden van Odijck en voorts ieder ’t zijne”*). De toevoeging *“voorts ieder ’t zijne”*, heeft betrekking op de 50/50 verdeling van de 5 Gemet 223 Roeden tussen Dignis Huijsman en Joos Allaartse, waarvan ieder 2 Gemet 262 Roeden in gebruik heeft.
88. RAZE 3501, Schepenakten Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 121v, 13 april 1709, als verkopers staan geregistreerd Dignis Huijsman, gehuwd met Janneke Jacobs op ’t Hoff, wed. van Joos Allaartse en de erfgenamen van genoemde Joos Allaartse, koper was Dignis Huijsman. Namens verkoper Dignis Huijsman traden op Cornelis Jacobs Meus, Cornelis Westdijck en Pieter Beenhacker, namens de afwezige erfgenamen Gillis Udemans. Zij *“leveren na 3 sondaghse geboden aen Dignus Jansse Huijsman, getrouwt met de voorseide wedurwe van Joos Allaartse, de helft in een hoeffe met den gevolge van dien, staande alhier in Moolhouck op 230 Roeden eijgen vroone, b.d.g. oost en west dhr. burgemeester van Sunder, noord idem, zuijd den Heerenwegt, den koop was int geheel £ 66-13-4 Vls, synde voor de erfgenamen de helft £ 33-6-8 Vls, te betalen aen deselve contant ter leveringe met £ 5 Vls, een jaar daar aen met £ 4 Vls en soo jaarlijks, welcke jaarpaeijen sijnde boven de gereede paeije nogh £ 28-6-8 Vls bij den voors. Huijsman, van dese erfgenamen is gekogt om £ 16 Vls contant gelt, den 50^e penning en alle rechtelicke onkosten tot leveringe incluijs, sijn tot koopers laste, voorts alles wegens de schriftelicke conditie, onder de secretaris berustende, actum der vierschare den 13 April 1709”*.
89. RAZE 3501, Schepenakten Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 122v, 13 april 1709
90. Volgens de overloper van 1709 baande Dignis Huijsman in de veldhoeken Kerkhoek 1 Gemet uit 1 Gemet 132 Roeden (perceel 130) en 1 Gemet 36 Roeden (perceel 215), in de veldhoek Wiegenhoek 3 Gemet 231 Roeden (perceel 232 en 239), in de veldhoek Willem Wittenshoek 242 Roeden (perceel 298) en 2 Gemet 200 Roeden (perceel 297), in de veldhoek Achter Thijshoek 4 Gemet 278 Roeden, in de Noordhoek 1 Gemet 85 Roeden, in de Grote Oosthoek 2 Gemet en 75 Roeden en in de Kleine Oosthoek 1 Gemet 120 Roeden en 1 Gemet 232 Roeden, samen 20 Gemet 299 Roeden. Hiervan was 3 Gemet 36 Roeden in eigendom, 1 Gemet 36 Roeden in Kerkhoek (perceel 215) en 2 Gemet in de Grote Oosthoek
91. RAZE 3501, Schepenakten Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 130v, 13 februari 1711, Jan Dingenisse Huijsman en Hubregt Dingenisse Huijsman erven samen de helft van *“een Landhoeve met sijn gevolgh, staande alhier in Moolhouck op 230 Roeden eijgen vroone, b.d.g. oost en west dhr. burgemeester Cornelis van Sunder, zuyd de Heerenwegt, noord dhr. van Sunder voornoemt, den koop is £ 203-6-8 Vls, te betalen contant ter leveringe met £ 12 Vls, een jaar daar aen met £ 10 Vls en soo jaarlijx”*. De landhoeve wordt verkocht aan Marinus Blicck en *“hij komt op ’t gebruik na het houden van den coopdagh in Maarte 1711 en volgen met dit hoeffe alle de pagt landen daar aan sijnde, tot de nomber van omtrent 60 Gemet, soo weije als zaeijlant, de juiste groote onbegrepen, voor soodanigen tijt*

en prijs als deselve in pacht sijn, te komen op de weijen en bloote landen van stonden aan, en op de bezaeijde na het Rooven van de Note, deselve haar last dragende, het kapbaar rijs behouden de verkoopers om te mogen snoetjen en voorts alles volgens de conditie, Actum den 13^e feb. 1711, present Geert Dirxssse, Isaak Paardekooper, Jacob van Liere, schepenen”.

92. RAZE 3501, Schepenakten Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 131 en 131v, perceel 105 (1 Gemet 297 Roeden) wordt geleverd aan Meeuwes Pieterse, perceel 106/107 (5 Gemet 223 Roeden) aan Isaak Paardekooper, perceel 78 (deel, 1 Gemet 9 Roeden) aan Leendert Beenhacker en perceel 67 (4 Gemet 44 Roeden) aan Jan Dingenisse Huijsman, waarbij voor de laatste aangetekend wordt dat *“hij op ’t gebruik komt na het rooven van het zaet daar op liggende en soo het zaad dood vriesde sullen de verkoopers het met somergoet mogen bezaeijen”.*
93. RAZE 3501, Schepenakten Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 144v, 14 april 1714
94. RAZE 3501, Schepenakten Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 135v, 31 oktober 1711 (perceel 81 en 103), folio 140v, 4 maart 1713 (perceel 69/70/72)
95. Overloper Sinoutskerke 1716, Moolhoek
96. RAZE 3501, Schepenakten Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 136v, 13 februari 1712
97. RAZE 3501, Schepenakten Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 157 en 157v, 31 oktober 1721
98. RAZE 3501, Schepenakten Sinoutskerke, 1660 – 1739, folio 177v, 4 mei 1736, in deze transactie, die reeds voorbereid is in Breda door hun voogden, *“leveren de minderjarige kinderen, nagelaten bij juffr. Geertruyd Oije, verweckt soo bij haren eersten man den heer Hubrecht Drinckveld, als bij haren tweeden man de heer Stefanus Fiers, hebbende de voorschreve voogden dien boedel aanvaard onder beneficie van inventaris en de leveren aen den capiteijn Jan Snoep de navolgende weijen en zaaizanden gelegen onder dese heerlijkheijt, alle in Moolhoek”.* Hierna volgt een opsomming van de verkochte percelen en tenslotte dat *“de koop is eene somma van £ 4 Vlms per Gemet en den koper heeft boven sijne cooppenningen als nogh ten sijnen laste voor de besaaijing van ijder gemet saad £ 5 Vlms en voor elck gemet tarwe £ 4 Vlms”.*
99. Volgens de overloper van 1723 had Huijbrecht Drinckvelt de percelen 45, 78 (deel), 83, 84, 85, 87, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117 in eigendom, daar kwamen volgens de overloper van 1730 onder Stefanus Fiers nog de percelen 78 (deel), 79, 60, 61, 68, 81 bij. De totaalstelling volgens de overloper van 1730 is conform de verkoopakte van 4 mei 1736, namelijk 38 Gemet 99 Roeden
100. RAZE 3502, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 1 en 1v, 27 mei 1740
101. RAZE 3502, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 92v, 13 januari 1772, additioneel waren de percelen 59 (1 Gemet 34 Roeden), 106/107 (5 Gemet 223 Roeden) en 111 (1 Gemet 288 Roeden).
102. RAZE 3502, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 85v, 12 februari 1768
103. RAZE 3502, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 89v, 5 mei 1769
104. RAZE 3502, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 112v, 30 maart 1796
105. Met de aanduiding *“zonder grootte”* wordt bevestigd dat het hier om een vrije, eigen vroone ging, die vrij gesteld was van de heffing op de grondbelasting, ook de lokalisering van de vroone, oost de koper (perceel 109/110), zuid de weg (Zandweg), west de Kerke Alhier (perceel 86), noord de koper (perceel 109) bevestigt de plaats van de vroegere landhoeve binnen perceel 109, direkt oostelijk van perceel 86.
106. Bevolkingsregistratie 's-Heer Abtskerke, Archief Prefectuur, Inv.nr. 367, 1127 (1811, 1813)
107. RAZE 3502, Schepenakten Sinoutskerke, 1739 – 1803, folio 124, 6 oktober 1796
108. Overloper Sinoutskerke, 1814, Moolhoek
109. Overloper Sinoutskerke, 1821, Moolhoek
110. In de overloper van 1821 wordt na volgnummer 38 geregistreerd dat *“deze 4 vorenstaande ingetrokken posten, namelijk 1 Gemet 297 Roeden (volgnr. 8, perceel 105), 2 Gemet 70 Roeden (volgnr. 13, perceel 101), 5 Gemet 223 Roeden (volgnr. 34, perceel 106/107) en 11 Gemet 97 Roeden (volgnrs. 36, (perceel 110), 37 (perceel 109) en 38 (perceel 87), zamen groot 21 Gemet 87 Roeden, opnieuw verdeeld worden onder Cornelis de Vriend (4 Gemet 50 Roeden), Job Minnaard (4 Gemet 4 Roeden), Jakobus Willem de Jonge (6 Gemet 187 Roeden), Jakob Bastiaanse op ’t Hof (5 Gemet 112 Roeden) en Pieter Roetert Tak (1 Gemet 34 Roeden)”.* Genoemde percelen waren allen eigendom van Cornelis Zuidweg.
111. Burgerlijke Stand Zeeland, 1811 – 1980, inv.nr. GRP-O-1823, overlijdensakten 's-Gravenpolder, akte nr. 7, Maria de Vriend, 25 maart 1823, 53 jaar, arbeidster, gehuwd met Cornelis Zuidweg, opmerking: overleden in het huis nr. 88, zij was moeder van Paulus Zuidweg
112. Burgerlijke Stand Zeeland, 1811 – 1980, inv.nr. GRP-O-1829, overlijdensakten 's-Gravenpolder, akte nr. 19, Cornelis Zuidweg, 28 november 1829, 57 jaar, arbeider, weduwnaar Maria de Vriend, opmerking : overleden in het huis wijk D 82, vader van Paulus Zuidweg

113. Patriotten, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Patriotten>
114. Bataafse Revolutie, https://nl.wikipedia.org/wiki/Bataafse_Revolutie
115. Bataafse Republiek, https://nl.wikipedia.org/wiki/Bataafse_Republiek
116. Bataafs Gemenebest, https://nl.wikipedia.org/wiki/Bataafse_Gemenebest
117. Koninkrijk Holland, https://nl.wikipedia.org/wiki/Koninkrijk_Holland
118. Paul Brusse, Gevallen stad, stedelijke netwerken en het platteland, Zeeland 1750-1850, Uitgeverij Waanders/Universiteit Utrecht, 2011
119. Jeanine Dekker, Onderdanig en opstandig, desurbanisatie en de politieke verhoudingen op het platteland in Zeeland, 1750-1850, Uitgeverij Waanders/Universiteit Utrecht, 2011
120. Arno Neele, De ontdekking van het Zeeuwse platteland, culturele verhoudingen tussen stad en platteland in Zeeland, 1750-1850, Uitgeverij Waanders/Universiteit Utrecht, 2011
121. N.C.F. van Sas, De metamorfose van Nederland, van oude orde naar moderniteit, 1750-1850, blz. 347-357, Amsterdam University Press, Amsterdam, 2005
122. W.H. den Ouden, Kerk onder patriottenbewind, kerkelijke financiën en de Bataafse Republiek 1795 – 1801, blz. 141, Zoetermeer, 1994
123. Siny Minnaard-Kompagnie († 2009), persoonlijke correspondentie, het document begint met een geschreven stukje, *“Dit zegel behoort tot het inleggende request van eenige ingezetenen van ’s-Heer Abtskerke en Sinoutskerke aan de Nationale Vergadering, omgeslagen 29 december 1797 bij mij, W.L. Krieger”*, daarna volgt een voorgedrukte inleiding, waarna de artikelen in het ontwerp van de grondwet, waar men de meeste moeite mee had, *“Aan de Nationale Vergadering, representeerende het Volk van Nederland, Geven te kennen de ondergeteekende Burgers en Ingezetenen van ’s-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, alle Belyders van den Hervormden Godsdienst boven de 16 jaren oud, dat, zoodra ter hunner kennisse was gekomen het Ontwerp van Constitutie door de Voorige Nationale Vergadering, in de maand Augustus laatstleden aan het Volk ter beoordeeling voorgesteld, zy wel terstond eenige bedenking hadden gedragen, omtrent het geprojecteerde bij de Artikelen 744, 746, 747 en 748”*
124. We kunnen alleen een schatting maken aan de hand van het totale inwonertal bij de Volkstelling in 1811. Dit bedroeg voor ’s-Heer Abtskerke 174 personen, voor Sinoutskerke 55 personen. Omdat de grens lag bij 16 jaar dienen we hier nog 70 (’s-Heer Abtskerke) plus 20 personen (Sinoutskerke) af te halen, zodat we in totaal 139 tekenbevoegden overhouden, waarvan 104 personen ook daadwerkelijk het bezwaarschrift ondertekend hebben.
125. Genealogische Afschriften nr. 322, doopboek ’s-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, 1764 – 1810, nummer 33, geboren werden Tannetje (12-3-1794), Marinus (5-9-1795), Geertruid (18-12-1796), Christiaan (5-12-1798), Geertruijt (3-4-1800), Dina (17-7-1801), Jacob (21-1-1803), Geerard (19-11-1804) en Adriaan (24-11-1806).
126. RAZE 3502, folio 126, 24 maart 1798, Schepenakten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, aankoop door Jacques Everse uit de boedel van Constand Jansen via executeur Leijn Dijkwel, van 4 percelen weiland in de Moolhoek.
127. Middelburgse Courant, 9 juni 1803, als leden van het gemeentebestuur waren op 26 mei 1803 door het Departementaal Bestuur van Zeeland benoemd te Sinoutskerke, gecombineerd met Baarsdorp, schout Christiaan Everse (Tôôhuus) en schepenen J. de Baar, M. Brys, J. van Gilst (’t Hooch Huys), M. Verburg (Oude Hoeve), G. van Weele, E. Westveer, M. Zandee en tot secretaris C. van Citters Cz. Tussen de benoemingen op ’s-Heer Abtskerke vinden we als schepenen Cornelis Zuidweg.
128. RAZE 3502, folio 129v, 13 juni 1801, Schepenakten van Sinoutskerke, 1739 – 1803, verkoop door Christiaan Everse aan zijn dochter Macheline en zijn schoonzoon Johannes Maat van de boerderij in Thijshoek op D-103 (Noordweg 3) met 20 percelen grond ter grootte van ruim 36 Gemet voor een bedrag van £ 770 Vlaams
129. In het gezin van Marinus Everse en Logiera de Vos werden achtereenvolgens geboren Willemina (* 14-7-1819, † 4-9-1819, 6 weken oud), Catarina (* 15-12-1820, † 17-12-1820, 2 dagen oud), Wilhelmina (levenloos geboren op 15-12-1820), Jan (* 2-2-1822, † 20-1-1838, 15 jaar oud), Wilhelmina (* 24-11-1823, † 8-1-1879, 55 jaar oud), Jacques (* 29-10-1826, † 17-12-1826, 7 weken oud), Catharina (* levenloos geboren op 3-10-1828), Jacques (* 19-12-1829, † 6-1-1890, 60 jaar oud), Katharina (* 3-3-1837, † 27-5-1837, 2 maanden oud). Na het overlijden van Logiera de Vos op 18-3-1837, 44 jaar oud, hertrouwt Marinus Everse te Kloetinge op 25-2-1841, landman, 45 jaar, met zijn huishoudster, die reeds vanaf 3-11-1838 in dienst was, Dina Zwartepoorte, 40 jaar, geboren te Kloetinge, hieruit worden geboren Jacomina Everse op 17-5-1841, overleden te Kloetinge op 21-1-1852, 10 jaar oud, en de tweeling Willem en Tannetje Everse op 19-11-1842, waarvan Willem overlijdt op 23-11-1842, 3 dagen oud, en Tannetje op 29-11-1842, 10 dagen oud. Marinus Everse overlijdt op 8-5-1844 op 48-jarige leeftijd, waarna zijn broer Jacob, weduwnaar met 2 kleine kinderen, vanaf 1 juli 1844 de zaken waarneemt op de boerderij Poelzicht. Wanneer 5 jaar later de dochter van Marinus Everse, Wilhelmina, 25 jaar, trouwt met Joos op ’t Hof en op 18-11-1849 haar intrek neemt op Poelzicht, vertrekt Dina Zwartepoorte naar Kloetinge, waar ze op 1-

- 5-1850 ingeschreven wordt (Bevolkingsregister Kloetinge, Invent.nr. 1146, wijk 50), evenals haar dochter Jacomina
130. Tannetje Everse, 28 jaar, landbouwster, overleden te Sinoutskerke op 10-1-1827, 32 jaar oud, trouwde te 's-Heer Abtskerke op 8-2-1823 met Hendrik de Kok, geb. te Heinkenszand, 26 jaar, arbeider. Hieruit werd geboren Antoni op 25-9-1826, overleden op 21-11-1826, 2 maanden oud. Hij hertrouwt te 's-Heer Abtskerke, 32 jaar oud op 19-6-1828 met Leuntje Fiersche (Vierse), 42 jaar, geb. te Baarland, opm. bruidegom wednr. van Tannetje Everse. Ze blijven wonen op Sinoutskerke 6 waar Hendrik de Kok op 7-5-1835 ook overlijdt, 39 jaar oud. Leuntje Fiersche hertrouwt op 7-4-1836 op 50-jarige leeftijd te 's-Heer Abtskerke met Jacob Wagenaar, geb. te Borsele, 50 jaar, arbeider, ze overlijdt te Sinoutskerke op 1-12-1853 op 67-jarige leeftijd.
 131. Jacob Everse werd geboren te Sinoutskerke op 21-1-1803, overleden te Borsele op 24-9-1847, 44 jaar oud, boereknecht, gehuwd te Kruiningen op 6-7-1838, 35 jaar oud, met Cornelia Muts (Mus), geboren te Kruiningen, 27 jaar oud, overleden te Kruiningen op 22-6-1844, 32 jaar oud, kinderen hieruit geboren Wilhelmina Everse, geboren Kruiningen 25-12-1838, overleden 27-12-1838, 2 dagen oud, Jacques Everse, geboren te Kruiningen op 26-1-1840, overleden te Oudelande op 18-2-1927, 87 jaar oud, gehuwd I. te 's-Heer Arendskerke op 11-2-1864 met Elizabeth van Strien, geboren te Baarland, 33 jaar, gehuwd II. te Nisse op 5-10-1892 met Adriana Bos, geboren te Nisse, 40 jaar, en Sara Everse, geboren te Kruiningen op 16-4-1841, overleden te Wemeldinge op 15-2-1906, 64 jaar oud, gehuwd I. te 's-Gravenpolder op 29-12-1864 met Anthonij Steenaard, geboren te Ellewoutsdijk, 33 jaar, arbeider, gehuwd II. te Wemeldinge op 9-10-1879 met Jan de Klerk, geboren te Kapelle, 47 jaar, arbeider, gehuwd III. te Wemeldinge op 7-9-1905 met Daniël Walraven, geboren te Kattendijke, 65 jaar oud, veldarbeider.
 132. Ongeveer 5 jaar nadat de kadastrale registratie met het verschijnen van de Minuutplannen en de Oorspronkelijk Aanwijzende Tafels operationeel werd, kwamen de Kadastrale Leggers uit. Een kadastrale legger is een registratie van alle onroerende eigendommen per eigenaar en per gemeente. Iedere eigenaar kreeg een artikelnummer, waaronder zijn eigendom geregistreerd was in een aantal volgnummers met een groot aantal kenmerken. Een belangrijk voordeel van de leggers was, dat alle wijzigingen (splitsing, vereniging, aankoop, verkoop, etc.) hierin geregistreerd konden worden.
 133. Schattingscommissie Kadaster, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp, Middelburg, 19 augustus 1831, Zeeuws Archief nr. 56
 134. Kadastrale Atlas van Zeeland 1832, Goes/Kloetinge, serie Zuid-Beveland, Deel 1, red. O.W. Hoogerhuis, 1987, blz. 10
 135. Het erf van de boerderij heeft een oppervlakte van 21,70 are, het tarief is f 35,= per ha., dit betekent een kadastraal inkomen van $0,217 \times 35 = f$ 7,60 voor het onbebouwde erf van Poelzicht.
 136. P.J. Bouman, Geschiedenis van den Zeeuwschen Landbouw in de negentiende en twintigste eeuw en van de Zeeuwsche Landbouw Maatschappij, 1843 – 1943, H. Veenman & Zonen, Wageningen (1946), Crisis situatie in de landbouw, 1820 – 1850, blz. 100
 137. Bevolkingsregister Sinoutskerke, 1843 – 1850, huisnummer B-4
 138. Bevolkingsregister Sinoutskerke, 1843 – 1850, huisnummer B-9, op Sinoutskerke 4 (kadastraal D-175) waren juist vertrokken de families van Johannes Hirdes, die op 23-3-1849 emigreerde naar Noord – Amerika en het gezin van Nicolaas Hoogstrate, die vertrok op 3-5-1849 naar Kloetinge. Hiervoor in de plaats kwam de familie van Abraham Manhave uit Groede, die zich op 18-4-1849 liet inschrijven. Kort voor zijn vertrek op 23 maart 1849 had Johannes Hirdes nog een nieuw huis laten bouwen op perceel D-177, het latere adres Sinoutskerke 2
 139. Dina Zwartepoorte had van een bepaling van levenslang vruchtgebruik nog 25 jaar kunnen profiteren, zij overleed te Kloetinge op 3 juni 1876. Ze huwde voor de 2^e keer te 's-Heer Abtskerke op 22 februari 1855, 54 jaar oud, met Pieter Marinus Meeusse, geboren te Borsele, 54 jaar, koemelker
 140. Archief Arrondissements Rechtbank te Goes, toegangsnummer 700, inventarisnummer nr. 253, nummer 96, ingediend 6 november 1849
 141. Ze bezitten gemeenschappelijk *“eene hofstede, bestaande in woonhuis, schuur en verder getimmerte, met vijftien bunders, drie en zestig roeden, één en negentig ellen hof, weide en zaailand, staande en gelegen in de gemeente 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp, onder Sinoutskerke, op den perceelsgewijzen legger van de gemeente 's-Heer Abtskerke beschreven als volgt : Sectie B numeris 74, 75, 76, 76bis, 89, 90, 94, 95, Sectie D-144, 145, 157, 158, 195, 196, 197, 214, 217, Sectie E-277, 281 en de delen watergang B-310, 311, D-284, 285, 290, 294 en E-360”*. De percelen in Sectie B lagen allen in de Moolhoek, in sectie D in de Kerkhoek en in Sectie E in de Noordhoek
 142. De voogd Jacques Everse werd op 7 maart 1814 als 5^e van 12 kinderen geboren op Tôôhuus uit Adriaan Everse en Pieternella Derto, hij trouwde op 4 mei 1848 te Wolphaartsdijk, 34 jaar oud met Maria Mieras, 22 jaar, geboren te Wolphaartsdijk. Jacques Everse overleed ook op Wolphaartsdijk, winkelier, 63 jaar oud, op 25 maart 1877.

143. Notariële akten Goes, 1811 – 1915, koopcontract verkoop Poelzicht, 27 september 1853, voor de notaris J.G. Risseeuw, repertorium nr. 1047, inventaris nr. 1031, aktenummer 875, op het moment van de aankoop was Pieter Roetert Tak reeds 85 jaar oud en zou op 8 april 1857 in Middelburg komen te overlijden (zie ook deel 2, referenties 120 en 121). Pieter Roetert Tak liet een uitgebreid nakomelingschap achter, hij trouwde op 10 mei 1800 te Sluis met Dina Anthoinette Vermere en uit dit huwelijk werden tussen 1801 en 1825 ten minste 13 kinderen geboren, waarvan er 8 volwassen werden. Pieter Roetert Tak bezat bij zijn dood in 1857 in de gemeente 's-Heer Abtskerke ruim 44 ha. grond, die bij akte van scheiding verleden voor de notaris Pieter van de Graft te Middelburg op 27 februari 1862 (overgeschreven naar Goes op 11 juli 1862, deel 222, nummer 31) verdeeld werd. Pieter Roetert Tak had bij het begin van de kadastrale registratie ruim 6 ha., de rest had hij aangekocht bij de verkoop van 't Hoochuys (1837) en Poelzicht (1853). Vier erfgenamen deelden mee in de verdeling van de 44 ha., Adriaan Tak (* 1805) verkreeg ruim 18 ha., waaronder geen percelen van het oude Poelzicht, Susanna Tak (* 1813) verkreeg ruim 10 ha., waaronder de percelen van Poelzicht B-74, 75, 76, 76bis en 89, Dina Frederika Tak (* 1819) verkreeg ongeveer 5 ha. grond, waaronder geen van Poelzicht en tenslotte verkreeg Jacobus Anthony Roetert Tak ruim 10 ha., waaronder de percelen Poelzicht B-90, B-94, 95 (samen B-338), D-144, 145, 195, 196, 197, E-281. Jacobus Anthony Roetert Tak (* 1842) was een kleinzoon van Pieter Roetert Tak en een zoon van Elias Tak (* 1812). Omdat zijn ouders vroeg overleden waren (Elias Tak † 1846, 34 jaar oud, zijn moeder Johanna Christina Tak Brouwer † 1859, 44 jaar oud) werd hun aandeel aanvankelijk op naam gezet van de drie kleinkinderen Anna Tak (* 1840), Jacobus Anthony Roetert Tak (* 1842) en Maria Elisabeth Tak (* 1845).
144. Logier de Vos was een broer van Jacques Everse's moeder Logiera de Vos en boerde op de hofstede A-170 (huisnummer 4) op 's-Heer Abtskerke, hij bracht het daar nog tot burgemeester en had bij de boerderij ruim 15 ha. aan landerijen in eigendom. Toen Logier de Vos in 1862 op 80-jarige leeftijd kwam te overlijden, nam Jacques Everse de boerderij met huis en erf (A-170), tuin (A-169) en boomgaard (A-171) van hem over.
145. Notariële akten Goes, 1811 – 1915, koopdag op Poelzicht, 22 februari 1850, voor de notaris J.G. Risseeuw, repertorium nr. 1047, inventaris nr. 1028, aktenummer 242, het roerend goed wordt in 196 kavels bij opbod verkocht aan ca. 60 kopers voor f 1670,70, de opbrengst moest verdeeld worden onder de rechthebbende erfgenamen van Marinus Everse en Logiera de Vos, zijnde zijn tweede echtgenote Dina Zwartepoorte en hun kinderen Willemina, Jacques en Jacomina Everse
146. Notariële akten Goes, 1811 – 1915, hypotheekstelling, 22 november 1853, voor de notaris J.G. Risseeuw, repertorium nr. 1047, inventaris nr. 1032, aktenummer 890, in het begin van de akte verklaart Joost op 't Hof dat hij 3 jaar daarvoor *“een kapitale som van f 8000,= en daaraan verschuldigde intresten ten advenante van 4,5 % in het jaar sedert den 1 maart 1853, welke de comparant, met en benevens zijn daartoe door hem geauthoriseerde en geadsisteerde huisvrouw Willemina Everse, bij acte van schuldbekentenis den 20 April 1850, verleden voor mij notaris en getuigen, behoorlijk geregistreerd, heeft erkend schuldig te zijn aan Mejuffrouw Lena Tona van Zoom, weduwe van Johannes Dekker, zonder beroep, wonende te Goes”*
147. Notariële akten Goes, 1811 – 1915, koopcontract, 27 september 1853, voor de notaris J.G. Risseeuw, repertorium nr. 1047, inventaris nr. 1031, aktenummer 876
148. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Sectie A en B in een blad, Hulpkaarten, nummer 6, 16 mei 1855
149. Dienst van het Kadaster en de Openbare Registers, Middelburg, Gemeente 's-Heer Abtskerke, Kadastrale Leggers, Serie-1, 1832-1875, artikel 240, volgnummers 68 en 69
150. Zeeuws Archief, gedetineerde Strafgevangenis te Goes, toegangsnr. 254, inventaris nr. 45, inschrijvingsnummer 2004 (1859), hij wordt hier ingeschreven als koopman, 35 jaar, geb. te Ovezande, laatste woonplaats 's-Heer Hendrikskinderen, gehuwd, gereformeerd en hij had lager onderwijs genoten, op 9 juni 1859 wordt hij door de rechtbank te Goes veroordeeld wegens *“opligting”* tot *“twee maanden correctioneel”*, terwijl zijn straf ingaat op 5 oktober 1859 en hij weer vrij komt op 4 december 1859
151. Zeeuws Archief, gedetineerde in het Huis van Arrest te Goes, toegangsnr. 254, inventaris nr. 91, inschrijvingsnummer 892 (1860).
152. Zeeuws Archief, gedetineerde Strafgevangenis te Goes, toegangsnr. 254, inventarisnr. 45, inschrijvingsnummer 2246 (1860).
153. Zeeuws Archief, gedetineerde Huis van Arrest te Goes, toegangsnr. 254, inventarisnr. 91, inschrijvingsnummer 1003 (1865)
154. Zeeuws Archief, gedetineerde Strafgevangenis te Goes, toegangsnr. 254, inventarisnr. 54, inschrijvingsnummer 712 (1865)

155. In de periode 1860-1865 werden nog 3 kinderen geboren in het gezin van Joost op 't Hof en Willemina Everse, achtereenvolgens Maatje, * 7-2-1860 te 's-Heer Arendskerke, † 8-4-1860, 2 maanden oud, Catharina, * 18-11-1862 te Ovezande, † 4-2-1881, 16 jaar oud en Jan, * 13-4-1865 te Ovezande, † 28-5-1865, 6 weken oud, van de in totaal 10 kinderen werden er slechts 3 volwassen, Gillis (70 jaar), Levina (67 jaar) en Jeliera (77 jaar).
156. Zeeuws Archief, gedetineerde Huis van Bewaring te Goes, toegangsnr. 254, inventarisnr. 29, inschrijvingsnummer 228 (1872)
157. Zeeuws Archief, gedetineerde Strafgevangenis te Goes, toegangsnr. 254, inventarisnr. 57, inschrijvingsnummer 484 (1874)
158. Bouman, 159
159. Op Zuid-Beveland lagen de prijzen in 1861 op een nivo van f 300-400,= per Gemet (£ 50-67 per Gemet), dit was volgens Bouman 40 % boven het nivo van de jaren 1840 (f 180-240,= per Gemet), dit laatste lag nog beduidend hoger dan de grondprijzen te Sinoutskerke in de jaren 1820 (f 66-90,= per Gemet)
160. Bouman, 219, de rode kleurstof uit meekrap werd vervangen door het synthetische product aniline, de uit koolzaad vervaardigde olie door petroleum, dat voor verlichtingsdoeleinden beter was dan plantaardige olie. Bovendien waren de synthetische producten constanter van kwaliteit en veel goedkoper
161. Willem Minnaard was de grootvader van de auteur, zijn moeder Adriana Minnaard werd geboren te Heinkenszand op 26-04-1841, overleden te Sinoutskerke op 05-12-1918, 77 jaar oud, herbergierster, gehuwd te Heinkenszand op 25-01-1877, 35 jaar, arbeidster, met Quinten van de Vrie, 55 jaar, landbouwer, geboren te Kapelle, overleden te Sinoutskerke op 02-07-1896, 74 jaar oud, de bruidegom was weduwnaar van Adriana Christina Hirdes
162. Bevolkingsregister Heinkenszand, 1861
163. Haar vader Willem Minnaard werd geboren te Heinkenszand op 06-05-1798, overleden te Heinkenszand op 02-03-1860, 61 jaar oud, koopman, gehuwd te Heinkenszand op 01-07-1824, kastelein/broodbakker, met Sara Stevense, 19 jaar, geboren te Yerseke op 05-03-1805, boerenmeid, overleden te Heinkenszand op 15-08-1869, 64 jaar oud, arbeidster, zij kregen tussen 1825 en 1850 in totaal 10 kinderen waarvan er 5 vroeg overleden, de andere 5 kinderen werden volwassen en trouwden
164. Adriana Christina Hirdes trouwde met Paulus Harthoorn op 18 december 1837 en kreeg bij hem 12 kinderen, waarvan er 7 jong overleden. Paulus Harthoorn verhuisde in 1842 met zijn gezin van Nisse naar Sinoutskerke, waar hij in de plaatselijke herberg/gemeentehuis/uitspanning op het adres Sinoutskerke 10 (kadastraal D-186) trok. Toen Paulus Harthoorn op 12 november 1854 op 40-jarige leeftijd overleed, hertrouwde Adriana Christina Hirdes, 39 jaar in 1856 met Quinten van de Vrie, 34 jaar en zij kregen samen nog 2 kinderen, Jan Pieter (1859) en Adriaan van de Vrie (1861). Wanneer Adriana Christina Hirdes in 1874 op 58-jarige leeftijd overlijdt, hertrouwt Quinten van de Vrie op 25 januari 1877 te Heinkenszand met Adriana Minnaard, geboren op 26 april 1841 te Heinkenszand. De datum van vestiging in Sinoutskerke is volgens het bevolkingsregister 28 januari 1877 en de datum van inschrijving is 10 maart 1877. Uit dit huwelijk worden 3 kinderen geboren, Pieterella Janna (* 9-3-1878, † 6-9-1878) en Sara van de Vrie (* 2-7-1880) en nog een levenloos kind (* 23-7-1881). Toen Adriana Minnaard trouwde was haar natuurlijke zoon Willem Minnaard 11 jaar en in het gezin waren nog aanwezig Christina Wilhelmina Harthoorn (25 jaar), Jan Pieter (17 jaar) en Adriaan (15 jaar) van de Vrie. In het najaar daarop kwam Jan Pieter van de Vrie op 18-jarige leeftijd te overlijden (9-9-1877) en een jaar later overleed ook Willem's halfzusje Pieterella Janna van de Vrie, 6 maanden oud.
165. Quinten van de Vrie had, evenals zijn voorgangers, naast het huis & erf (D-186) nog de tuin (D-184), een aangrenzend stukje weiland (D-185) en het Kleine Vroontje, bouwland (B-103), totaal 33,4 are in eigendom.
166. Bevolkingsregister Sinoutskerke, 1869 – 1887, het gezin van Foort de Back en Tannetje van den Dorpel laat zich op 1 april 1882 vanuit 's-Heer Arendskerke inschrijven op Sinoutskerke op huisnummer 38 (Sinoutskerke 4), met in totaal 13 kinderen.
167. Eigendomsbewijs Willem Minnaard, arbeider, van perceel B-338, betreft 23,7 are weiland te 's-Heer Abtskerke, aangekocht voor f 300,= van Jacobus Anthonij Roetert Tak, ingenieur bij de Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen, wonende te Zwolle, op 20 november 1890 voor notaris Anthonie Martinus Tak te Middelburg geregistreerd in deel 123, folio 43 recto, vak 2 (hypotheekbewaarder deel 45, nr. 1385, overgeschreven te Goes 2 december 1890, deel 521, nr. 3).
168. Kadastrale Leggers, serie 2, 1875 – 1945, leggerartikel 970, Willem Minnaard Sr., arbeider/landbouwer, Sinoutskerke B8, 's-Heer Abtskerke
169. Hulpkaart Sectie B, Molensectie, No. 14, september 1891, nieuwbouw op perceel B-338 en redresmeting van de percelen B-338 en B-96. Bij de redresmeting wordt perceel B-338 (23,7 are), 0,4 are te groot gemeten en 0,9 are te groot berekend, gesommeerd 1,3 are te groot, waarmee de oppervlakte van het nieuwe perceel B-352 in totaal

- 22,4 are wordt. Voor perceel B-96 (67,5 are) gold dat het 0,4 are te klein gemeten was en 0,9 are te groot berekend, dus netto 0,5 are te groot, waarmee het perceel B-353 op 67,0 are komt. Het verschil van 0,4 are tussen de 2 percelen is waarschijnlijk het strookje grond wat aan de noordkant van perceel B-352 getekend is.
170. Bouman, blz. 250
 171. Volgens Bouman werd de grond in 1894 verkocht voor f 1000,= per ha., in 1910 bracht het f 1500,= tot 2000,= op, de pachten stegen in 10 jaar met 10 – 30 % naar f 120,= tot 200,= per ha. in 1910
 172. Goesche Courant, 11 februari 1902, de volledige tekst luidt : “De ondergeteekende betuigt bij deze zijn hartelijken dank aan P. Remijnse Gz. te Waarde, W. van Liere te Sinoutskerke en J.J. Mijnsbergen Jr. te 's-Heer Abtskerke voor de hulp, aan zijn vrouw verleend bij den brand op 11 November jl. ; verder aan allen, die geholpen hebben bij het redden en het geredde te bergen; aan het Gemeentebestuur van 's-Heer Abtskerke, dat hem direct na den brand een onderkomen verschafte; aan hen, die zijn beestjes voor dezen winter ter verzorging hebben opgenomen; aan hen, die geholpen hebben om materialen aan te brengen voor een nieuw te bouwen woning; aan de Brandwaarborg-maatschappij, gevestigd te Zierikzee (kantoor De Kanter en Hordijk, Goes) voor de vlugge en nette behandeling en voorts aan allen, die op eenige wijze blijken van deelneming hebben geschonken! W. MINNAARD, Echtgenoot en Kinderen, Sinoutskerke”.
 173. Hulpkaart Sectie B, Molensectie, No. 16, maart 1903, dj 1904, herbouw boerderij op perceel B-352, een en ander valt af te leiden uit de congruentie van perceel B-352 met de boerderij in 1891 en 1903
 174. Hulpkaart Sectie B, Molensectie, No. 23, juli 1908, dj 1909, de bouw van de schuur wordt kadastraal als “*vernieuwing*” geregistreerd, vanaf 1908 is de aard van perceel 352 dan ook “*huis, schuur, bouwland en erf*”.
 175. Hulpkaart Sectie B, Molensectie, No. 26, april 1913, dj 1914, onder de noemer “*bijbouw*” wordt de paardenstal aan de schuur geregistreerd, het perceel heet nu kortweg huis, schuur en erf
 176. Er waren in de periode van 25 jaar (1891 – 1916) in de Moolhoek 25 grondeigenaren/beleggers die 48 percelen ofwel 62,9 % van de veldhoek in bezit hadden. Tot de verbeelding sprekende beroepen die de beleggers hadden, waren die van apotheker, burgemeester, directeur staats-spoorwegen, geneesheer, industrieel, kantonrechter, luitenant-kolonel, medisch-klinisch doctor, notaris en procureur, maar het meest vermelde beroep was grondeigenaar. Een andere categorie die zich ook enig grondbezit kon veroorloven bestond uit briefvengarder, broodbakker, brouwer, veldwachter, koopman, onderwijzer, smid, wagenmaker en winkelier
 177. Pachtboekje Nederlands Hervormde Kerk te 's-Heer Abtskerke, 1933 – 1940, blz. 29, persoonlijke correspondentie met Jan de Jonge Wz, 's-Heer Abtskerke
 178. Notaris W. Hamelynck te Goes, akte van verpachting door het kerkbestuur der RK Parochie van de Heilige Maria Magdalena te Goes, aan Willem Minnaard, landbouwer, wonende te Sinoutskerke, van het perceel weiland met watergang, gelegen in Sinoutskerke, kadastraal bekend onder Sectie B-64 en 303, akte d.d. 10 januari 1939, geregistreerd te Goes den 13 januari 1939, deel 16, folio 4, nummer 47, behalve Willem Minnaard verschenen er nog 3 andere comparanten voor de notaris, die participeerden in dezelfde akte, namelijk Cornelis Dane, kleinlandbouwer te Waarde, Daniël Willem Rouw, landbouwer te Kapelle en Jacobus de Pundert, kleinlandbouwer te 's-Heer Abtskerke
 179. Kadastrale registratie, transactie perceel B-64 van leggerartikel 25, de Roomsche Armen van Kapelle, naar leggerartikel 1722, de Roomsche Katholieke Parochie van de Heilige Maria Magdalena te Goes, 1939
 180. Bouman, 256
 181. Jacobus Anthony Roetert Tak werd geboren op 5 september 1842 te Middelburg uit Elias Tak (*24-2-1812) en Johanna Christina Tak Brouwer (*23-5-1815), hij overleed te Zwolle op 16 juni 1905, 62 jaar oud, hij trouwde te Boxtel op 30 maart 1871 met Catharina Jacoba van Velsen, overleden te Zwolle op 2 maart 1916, 69 jaar oud.
 182. Notaris Johannes Pilaar te Goes, proces-verbaal publieke verkoping, waarbij Willem Minnaard te 's-Heer Abtskerke verkrijgt weiland, uitweg en bouwland in de gemeente 's-Heer Abtskerke, kadaster Sectie E-280 en 435 en Sectie D-200, samen groot 1 ha. 93 are 10 ca., d.d. 14 juni 1916, geregistreerd te Goes 15 juni 1916, deel 154, folio 160, recto vak 2
 183. Maarten de Witte was de zwager van Willem Minnaard, gehuwd met Sara Piernella van de Vrie, welke een dochter was van Adriana Minnaard en Quinten van de Vrie. Toen Sara van de Vrie op 7 maart 1901 met Maarten de Witte trouwde, was Quinten van de Vrie al overleden († 2 juli 1896, 74 jaar oud). In 1911 kreeg Maarten de Witte de herberg en bijbehorende schuur aan de ring van Sinoutskerke (B-3, later Sinoutskerke 10), plus een aantal percelen grond, op zijn naam, onder het beding dat Adriana Minnaard het levenslang vruchtgebruik ervan zou krijgen (zie kadaster, artikel 1251). Toen Adriana Minnaard op 5 december 1918 kwam te overlijden, kreeg Maarten de Witte de onroerende goederen vrij op zijn naam (kadastraal artikel 1341).
 184. Willem Minnaard, 's-Heer Abtskerke, eigendomsbewijs van verschillende onroerende goederen onder 's-Heer Abtskerke, kantoor notaris E.C. van Dissel te Goes, 1 november 1920, geregistreerd te Goes 3 november 1920,

deel 164 folio 66 verso vak 5, overgeschreven ten kantore van hypotheeken te Goes 5 november 1920, deel 856, no. 37. Er wordt in de akte vermeld wanneer Cornelis Kolff deze percelen gekocht had en voor welke notaris, de percelen B-302, 350 en 351 bij een publieke verkoping op 27 mei 1910, verleden voor notaris van Cleef te Heinkenszand, overgeschreven te Goes op 28 juni 1910 in deel 719 nummer 118, de percelen B-191, 192 en 194 bij een publieke verkoping op 28 oktober 1910, verleden voor notaris van der Kloes te Ellewoutsdijk, overgeschreven te Goes op 6 december 1910 in deel 726 nummer 43, en tenslotte de percelen C-73 en 74 bij een publieke verkoping op 16 april 1912, verleden voor notaris Neervoort te 's-Gravenpolder, overgeschreven te Goes 14 mei 1912 in deel 743 nummer 112

185. Hulpkaart Sectie B, Molensectie, No. 13, maart 1881, dit betrof de splitsing van perceel B-63 in B-350 en 351
186. Zeeuws Archief, memorie van successie, kantoor Goes, memorie van aangifte der nalatenschap van Cornelis Geertruyus Kolff, overleden te 's-Gravenpolder 6 juni 1921, 69 jaar oud, memorie nummer 7/7619, toegang 398, inventaris nummer 785, cassette 129. Cornelis Kolff stamde uit een van oorsprong koopmansgeslacht uit Rotterdam en werd zelf geboren te Middelharnis op 3 oktober 1851 als 3^e kind in het gezin van Gualtherus Constantinus Marius Kolff (* 1819) en Adriana Hendrika Kolff (* 1814). Uit deze memorie van successie leren we verder dat Cornelis Kolff ongehuwd was en dat hij bij testament van 15 oktober 1919 *“zynen broeder den aangever tot zynen eenigen en algeheele erfgenaam”* benoemd heeft, dit was Gualtherus Constantinus Marius Kolff (*29-10-1854), particulier te Nijmegen. Daarvoor moesten er echter nog wel een aantal legaten af, zoals voor zijn huishoudster Janna van Kruiningen, die hij onder meer een bedrag van f 30.000,= in contanten legateerde, alsook zijn buitenplaats *“de Favorite”* te 's-Gravenpolder en de gehele inboedel van zowel huize *“de Favorite”* als van de koetsierswoning en de schuur. Voorts legateerde hij aan twee zusters van zijn huishoudster, Neeltje en Cornelia van Kruiningen, ieder f 1000,= en tenslotte aan Willem Mol en zijn vrouw Johanna Hoekman gezamenlijk f 5000,=. De legaten waren vrijgemaakt van successie rechten, komen ten laste van zijn nalatenschap en moeten binnen twee maanden na zijn overlijden worden uitgekeerd. De balans van baten en lasten omvatte 2 ha. grond met huizen, schuren, tuin, boomgaard en erf, incl. *“de Favorite”*, ter waarde van f 28122,50, roerende goederen en veldvruchten (f 3605,05), aandelen in spoorwegen (f 14900,=), twee hypothecaire vorderingen op Willem Minnaard, van 3 februari 1914 (f 1200,=) en van 1 november 1920 (f 9000,=) en diverse posten (f 1730,07), samen aan de batenkant f 58557,62. Onder de schulden, die slechts f 1725,40½ bedroegen, treffen we naast de grootste post van de arts K.H. Wouda te Kloetinge (f 605,85), nog de begrafenis kosten en de kosten voor een grafsteen (f 409,85). Het overzicht van de schulden begint echter met *“aan mejuffrouw Janna van Kruiningen wegens dienstbodenloon over 6 weken à f 15,= per maand is f 22,50”*. Het saldo van de nalatenschap was dus f 56832,21½. Hier moesten de legaten voor de huishoudster Janna van Kruiningen (contanten, de buitenplaats *“de Favorite”* en de inboedel, is totaal f 42738,50½), voor haar 2 zussen Neeltje en Cornelia van Kruiningen (f 2000,=) en voor Willem Mol & Johanna Hoekman (f 5000,=) eerst vanaf. Als we dit totaalbedrag aan legaten (f 49738,50½), aftrekken van het saldo der nalatenschap, blijft er voor de erfgenaam, overledene's broer Gualtherus Constantinus Marius Kolff, slechts een bedrag van f 7093,71 over.
187. Willem Minnaard, eigendomsbewijs van een perceel bouwland onder 's-Heer Abtskerke, ter plaatse Sinoutskerke, sectie E nommer 234, groot 51 are 90 ca., 30 november 1920, voor notaris E.C. van Dissel te Goes, geregistreerd te Goes, 1 december 1920, deel 164, folio 79, recto vak 8
188. Hulpkaart Sectie B, Molensectie, No. 35, mei 1921, dj 1922, de veestal wordt gebouwd onder de noemer *“bijbouw”*
189. Willem Minnaard, bewijs van eigendom van weiland te Sinoutskerke, gemeente 's-Heer Abtskerke, kadaster sectie B nummer 390, groot 5 are 20 ca., verleden voor notaris L.A. Beth te Ovezande, 18 augustus 1925, dagregister deel 96 no. 699, overgeschreven te Goes 18 augustus 1925, deel 920 no. 127
190. Hulpkaart Sectie B, Molensectie, No. 37, augustus 1925, dj 1926, B-390 wordt in 1928 bijgeschreven vanuit artikel 1523, wat eveneens op naam staat van Willem Minnaard, onder vermelding van “vereniging van artikelen”, het perceeltje was reeds gekocht in 1925 en in 1926 werd er een “stichting van een schuur” op uitgevoerd. Het artikel 1523 werd hiermee opgeheven. Willem Minnaard had dit perceel in 1925 gekocht van Johannes Leonardus Richel (artikel 1328), na een splitsing uit perceel B-93, waarbij perceel B-391 (rest B-93, 2,6 are te klein) en perceel 353 (oorspronkelijk B-96, 2,6 are te groot) een herkartering ondergingen
191. Willem Minnaard, bewijs van eigendom van weiland en watergang te Sinoutskerke aan de Deeweg, kadastraal bekend gemeente 's-Heer Abtskerke, sectie B no. 391 en 316, samen groot 1 ha. 23 are 75 ca., akte dd. 4 juni 1930, verleden voor notaris Leonardus Albertus Beth, geregistreerd te Goes, 10 juni 1930, deel 3, folio 135, nummer 2937, een uittreksel is overgeschreven ten hypotheekkantore te Goes den 7 juli 1930, deel 980, nummer 11, de twee percelen bleven tot zijn overlijden (1949) geregistreerd onder artikel 1594.

192. Kadastrale Leggers, serie 2, 1875 – 1945, leggerartikel 970, Willem Minnaard Sr., landbouwer, Sinoutskerke B8, 's-Heer Abtskerke, volgnummers 26 en 27
193. Kadastrale Leggers, serie 3, 1945 – 1981, leggerartikel 1647, Laurus of Laurens Goense, landbouwer te Ovezande (Hoofdstraat 89), hij kwam op 18 juni 1958, 93 jaar oud, te overlijden, hij bezat na 1939 nog ruim 3 ha. weiland onder 's-Heer Abtskerke, waaronder perceel B-71).
194. Jan Luijt, Martien Voskuilen, Lange termijn ontwikkeling van de agrarische grondprijs, projektnummer 21284, nota 09-014, LEI, Den Haag, 2 maart 2009, De gemiddelde jaarlijkse stijging van de nominale verkoopprijs van landbouwgrond in de periode 1872 – 2008 is ruim 3 %, de gemiddelde jaarlijkse ontwikkeling van de koopkracht van de gulden in dezelfde periode bedraagt ruim – 2 %. Dat betekent met een nominale stijging van 3 % en een inflatie van de gulden van 2 %, een gemiddelde jaarlijkse stijging van de reële verkoopprijs van landbouwgrond van 1 %. Ten opzichte van de waarde in de periode van 50 jaar (1890 – 1940), toen Willem Minnaard zijn percelen grond kocht (f 40.000,= per ha.), zou dit thans, 75 jaar later, f 70.000,= per ha. aan reële waarde zijn
195. Wikipedia, Strijd in Zeeland, een episode in de Tweede Wereldoorlog (10 – 27 mei 1940) waarin Nederlandse, Franse en Belgische militairen weerstand boden aan de Duitse opmars in de provincie Zeeland
196. Twaalf Generaties Minnaard op Zuid-Beveland, No. 5, maart 2004, hierin een gesprek met Truus Braamse-Minnaard, een kleindochter van Willem Minnaard en Geertruid de Back, die op Poelzicht dienstmeisje was van 1933 – 1946.
197. Vrije Stemmen, Dagblad voor Zeeland, donderdag 18 oktober 1945, pag. 3
198. Vrije Stemmen, Dagblad voor Zeeland, vrijdag 2 november 1945, pag. 2
199. Testament van Willem Minnaard, landbouwer, wonende te Sinoutskerke, B8, opgemaakt door notaris W. Hamelynck te Goes, 25 januari 1946
200. Twaalf Generaties Minnaard op Zuid-Beveland, de nakomelingen van Willem Minnaard en Geertruid de Back, no. 3B, februari 1989, waarin een gesprek met Jan Braam, gehuwd met Sara Pieternella Minnaard.
201. Zeeuws Dagblad, vrijdag 14 januari 1949, pag. 4, er kwam zowel in het Zeeuws Dagblad als in De Stem eenzelfde rouwadvertentie en op 3 februari een dankbetuiging, allen zonder de namen van de kinderen, alleen *“uit aller naam”*, wed. W. Minnaard-de Back
202. Het was een akte van dezelfde notaris Hamelynck uit Goes, een akte van scheiding van de gemeenschap van goederen zoals die bestond in het huwelijk tussen Willem Minnaard en Geertruid de Back, plus de daarin begrepen nalatenschap van eerstgenoemde. De akte werd opgesteld door de notaris en ondertekend door de partijen te Sinoutskerke op 24 mei 1949, in tegenwoordigheid van Janny Louise van Boven, kantoorbediende en Adrianus van Heerewaarden, kandidaat-notaris, beiden getuigen. De akte werd geregistreerd te Goes op 25 mei 1949, deel 34 folio 15, nummer 125
203. De akte begint met de opsomming van de erfgenamen Geertruid de Back, wonende te Sinoutskerke op B8, geboren te Wolphaartsdijk. Daarna volgen de echtgenoten van de twee oudste vrouwen uit het gezin (Adriana Dina en Dina Adriana Minnaard), Jan Cornelis Adriaanse, smid te Wemeldinge en Pieter de Jonge, landbouwer te 's-Heer Abtskerke. Dan volgen de 7 mannelijke leden uit het gezin, Foort Minnaard, veehandelaar te 's-Gravenpolder, Willem Minnaard, landbouwer te 's-Heer Abtskerke, Dingenis Minnaard, manufacturier te Kloetinge, Jan, Adriaan, Pieter en Cornelis Minnaard, allen landbouwers te 's-Heer Abtskerke. Tenslotte volgen de 2 zonen van Sara Pieternella Minnaard, Gerard Braam, landarbeider en Willem Braam, polderwerker, beiden te 's-Heer Abtskerke
204. Akte van scheiding inzake de nalatenschap van mevr. Geertruid de Back, niet-hertrouwde weduwe van dhr. Willem Minnaard, overleden te 's-Heer Abtskerke, haar laatste woonplaats op 1 februari 1954, kantoor van de notaris W. Hamelynck te Goes, 14 september 1954, geregistreerd te Goes, 20 september 1954, deel 48, folio 727, 10 bladen
205. Pieter de Jonge was een achterkleinzoon van Willem Minnaard, een kleinzoon van Pieter de Jonge en Dina Adriana Minnaard en een zoon van Willem de Jonge, één van hun oudste kinderen.

BIJLAGEN

BIJ

EEN GROENE OASE IN DE POEL

Jaap Minnaard
Middelburg, januari 2024

Bijlagen

De bijlagen bestaan uit een zestal verzamelingen van opvolgende eigenaren en pachters van percelen op het grondgebied van Sinoutskerke over meer dan 400 jaar. Deze lange periode is verdeeld in twee delen, de post-kadastrale periode (Kadaster, 1832-1981) en de pre-kadastrale periode (Overlopers, 1596-1832). Er waren 3 gebieden waar het onderzoek zich op richtte, het Ganzengebied (Kerkhoek, Thijshoek, Wiegenhoek, Hovendijke), de Willem Wittenshoek en de Moolhoek. De laatst genoemde zijn veldhoeken, waarbinnen met name de Overlopers opereren. Het Ganzengebied is het grootste en bestaat dus uit 4 veldhoeken.

	Overlopers (1596-1832)	Kadaster (1832-1981)
Ganzengebied	bijlage 1^a tabel 1-60 63 blz.	bijlage 2^a perceel D-54 t/m D-245 19 blz.
Willem Wittenshoek	bijlage 1^b tabel 61-67 8 blz.	bijlage 2^b perceel F-292 t/m F-313 4 blz.
Moolhoek	bijlage 1^c tabel 68-87 21 blz.	bijlage 2^c perceel B-39 t/m B-117 13 blz.

Bijlage 1 bestaat uit de opvolgende eigenaren volgens de Overlopers van 1596-1832. Het betreft de opvolgende eigenaren van de veldhoeken Kerkhoek, Thijshoek, Wiegenhoek, Hovendijke (bijlage 1^a), de veldhoek de Willem Wittenshoek (bijlage 1^b) en de Moolhoek (1^c).

Bijlage 2 omvat de opvolgende eigenaren volgens het Kadaster van 1832-1981. Het zijn dezelfde veldhoeken, die congruent zijn met de kadastrale percelen. Het betreft de percelen uit Sectie D met de nummers D-54 t/m D-245 (bijlage 2^a), uit Sectie F met de nummers F-292 t/m F-313 (bijlage 2^b) en uit Sectie B met de nummers B-39 t/m B-117 (bijlage 2^c).

Er bestaat uiteraard een bepaalde connectie tussen bijlage 1 en 2, die tijdens de studie aan de percelen intensief onderzocht is. Dankzij een periode van overlap tussen de Overlopers en het Kadaster (1832-1856), waren we in staat deze verbindingen te verifiëren. Door het ontbreken van grondkaarten in de vroege periode, de verandering van landmaten (gemeten en roeden naar hectare) en het al dan niet meetellen van wegen en sloten, vormde de overgang tussen de twee genoemde perioden een extra complicatie. Niettemin zijn we er destijds in geslaagd een eerste resultaat te presenteren (J.W. Minnaard, Ontwikkeling percelen in de Moolhoek te Sinoutskerke, Historisch Jaarboek voor Zuid- en Noord-Beveland, no. 16, 1990, p. 47-64).

BIJLAGEN

Bijlage 1. Opvolgende eigenaren percelen volgens Overlopers, 1596-1832

- 1^a Opvolgende eigenaren percelen voor de veldhoeken Kerkhoek, Thijshoek, Wiegenhoek, Hovendijke (Ganzenreservaat)
- 1^b Opvolgende eigenaren percelen voor de veldhoek Willem Wittenshoek
- 1^c Opvolgende eigenaren percelen voor de veldhoek Moolhoek

Bijlage 2. Opvolgende eigenaren percelen volgens Kadaster, 1832-1981

- 2^a Opvolgende eigenaren percelen volgens Kadaster voor de veldhoeken Kerkhoek, Thijshoek, Wiegenhoek, Hovendijke met de perceel nummers D-54 t/m D-245
- 2^b Opvolgende eigenaren percelen volgens Kadaster voor de veldhoek Willem Wittenshoek met de perceel nummers F-292 t/m F-313
- 2^c Opvolgende eigenaren percelen volgens Kadaster voor de veldhoek Moolhoek met de perceel nummers B-39 t/m B-117

BIJLAGE 1^a

**Opvolgende eigenaren en baanders van percelen in de
Overlopers voor de veldhoeken Kerkhoek, Thijshoek,
Wiegenhoek en Hovendijke in**

Tabellen 1 t/m 60

**Met vermelding van de Kadastrale perceelnummers
D-54 t/m D-245**

1596 – 1832

Tabel 1.

Eigenaren perceel 54, 55, 56, 57 over de periode 1596 – 1832

Jaar	Thijshoek				Hovendijke	
	2 Gemet 175 Roeden Perceel 56	1 Gemet Perceel 57	2 Gemet 17 Roeden Perceel 54	102 Roeden Perceel 54	100 Roeden Perceel 54	2 Gemet 156 Roeden Perceel 54, 55
1596	Mathijs Baltens ¹⁾	Ecce hic	Pieter Marinuss	Ecce hic	Geen registratie	Geen registratie
1603	Mathijs Baltens 't Heijnkensant	Ecce hic	Pieter Marinisz	Ecce hic	Geen registratie	Geen registratie
1617	Willem Adriaenssens op Heijnkensant	Ecce hic	Pieter Marinissen	Ecce hic	Geen registratie	Geen registratie
1624	Willem Adriaenssens op Heijnkensant	Ecce hic	Pieter Mariniss Wed. & Erfgen.	Ecce hic	Geen registratie	Geen registratie
1631	Jan Cornelisz Zuijtdijck	Ecce hic	Pieter Mariniss Wed. & Erfgen.	Ecce hic	Geen registratie	Geen registratie
1638	Antonij Gillissen	Ecce hic	Pieter Marinuss Wed. & Erfgen.	Ecce hic	Geen registratie	Geen registratie
1652	Antoni Gillissen	Ecce hic	Pieter Marinissens Wed. & Erfgen.	Ecce hic	Ecce Sijnoutskerke	Anthonij Gillisse
1659	Antoni Gillissen's Wed	Ecce hic	Pieter Marinissens Wed. & Erfgen.	Ecce hic	Kerke Sijnoutskerke	Anthonij Gillisse
1666	Antoni Gillissen's Wed & Erven	Kercke hic	Pieter Marinissens Wed. & Erfgen.	Kercke hic	Kerke Sijnoutskerke ²⁾	Anthonij Gillisse
1673	Antony Gillissen's Wed & Erven	Kercke alhier	Pieter Pieterse Sijnoutskerke	Kercke alhier	Kerke Sijnoutskerke	Anthonij Gillisse's Wed.
1680	Antonij Gillissen's Wed & Erven	Kercke alhier	Pieter Pieterse Sijnoutskerke	Kercke alhier	Geen registratie	Geen registratie
1687	Antonij Gillissen's Wed & Erven	Kercke alhier	Lauris & Forretie Synoutskerke	Kercke alhier	Geen registratie	Geen registratie
1694	Jan Cornelisz Westhove's Wed.	Kercke alhier	Lauris & Forretje Synoutskerke	Kercke alhier	Kerke Sinoutskerke	Pieter Cornelisse Westhove
1702	Jan Cornelisz Westhove's Wed.	Kercke alhier	Lauris & Fortje Sijnoutskerke	Kercke alhier	Kerke Sinoutskerke	Pieter Cornelisse Westhove
1709	Adriaan Jansse Westhoeve	Kercke alhier	Lauris Sijnoutskerke	Kercke alhier	Kerke Sinoutskerke	Adriaan Westhove
1716	Adriaan Jansse Westhoeve	Kercke alhier	Jan Sijnoutskerke Wed. en haar Erfgen.	Kercke alhier	Kerke Sinoutskerke	Adriaan Westhove
1723	Adriaan Jansse Westhoeve	Kercke alhier	Anthony de Keyzer	Kercke alhier	Kerke Sinoutskerke	Adriaan Westhove
1730	Adriaan Jacobsz de Vrieze	Kercke alhier	Adriaan Jacobsz de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze ³⁾	Geen registratie	Geen registratie
1744	Adriaan Jacobsse de Vrieze	Kercke alhier	Adriaan Jacobsse de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze ⁴⁾	Adriaan J. de Vrieze
1751	Adriaan Jacobsse de Vrieze	Kercke alhier	Adriaan Jacobsse de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze
1758	Adriaan Jacobsse de Vrieze	Kercke alhier	Adriaan Jacobsse de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze
1765	Catharina de Vrieze	Kercke alhier	Catharina de Vrieze	Catharina de Vrieze	Geen registratie	Geen registratie
1772	Jakob Cornelisse Boonman	Kercke alhier	Jakob Cornelisse Boonman	Jakob C. Boonman	Jacob C. Boonman	Jacob C. Boonman
1779	Jakob Cornelisse Boonman	Kercke alhier	Jakob Cornelisse Boonman	Jakob C. Boonman	Jacob C. Boonman	Jacob C. Boonman
1786	Jakob Cornelisse Boonman	Kercke alhier	Jakob Cornelisse Boonman	Jakob C. Boonman	Jacob C. Boonman	Jacob C. Boonman
1794					Jacob C. Boonman	Jacob C. Boonman
1801					Jacob C. Boonman	Jacob C. Boonman
1807	Jakob Cornelisse Boonman	Kercke alhier	Jakob Cornelisse Boonman	Jakob C. Boonman	Jacob C. Boonman	Jacob C. Boonman
1814	Jakob Cornelisse Boonman Wed.	Kercke alhier	Jakob Cornelisse Boonman Wed.	Jakob C. Boonman Wed.	Geen registratie	Geen registratie
1821	Jakoba Izabella & Maria Helena v. Citters	Kercke alhier	Jakoba Izabella & Maria Helena v. Citters	Jakoba & Maria v. Citters	Geen registratie	Geen registratie
1828	Caspar van Citters	Kercke alhier	Caspar van Citters	Caspar van Citters	Geen registratie	Geen registratie
OAT	Kaspart van Citters	Armen Sinoutskerke	Kaspart van Citters	Kaspart van Citters	Geen registratie	Geen registratie

Baanders perceel 54, 55, 56, 57 over de periode 1596 – 1744

Jaar	2 Gemet 175 Roeden		2 Gemet 17 Roeden		100 Roeden		2 Gemet 156 Roeden	
	Perceel 56	Perceel 57	Perceel 54	Perceel 54	Perceel 54	Perceel 54	Perceel 54, 55	
1596	Mathijs Baltens ⁵⁾	Mathijs Baltens	Adriaen Thijshouck	Erment Janss	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	
1603	Mathys Baltens	Mathys Baltens	Adriaen Adriaenz Thyshouck	Pieter Cornelisz	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	
1617	Willem Adriaensse op Heynkensant	Dieric Jansen ⁶⁾	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	
1624	Geen registratie	Geen registratie	Jan Marinisse Jonge	Marinis Piersse	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	
1631	Jan Zuijtdijck	Bartelemeeus Janse	Geen registratie	Maerten Fransse	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	
1638	Anthony Gillisse	Claes Leeuwenburch	Jan Marinisse Jonge	Marinis Paesse	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	
1652	Antoni Gillissen	Jan Ingelse	Jacques Moerdijck	Geen registratie	Pieter Heijndricxs	Anthonij Gillisse	Geen registratie	
1659	Antony Gillissen Wed.	Joos Mercusse	Jacques Moerdijck	Pieter Croocq	Pieter Marjinis Croock	Anthonij Gillisse	Geen registratie	
1666	Antony Gillissen Wed.	Joos Mercusse	Jacques Moerdijck	Kercke hic	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	
1673	Anthony Gillissen Wed.	Jacob de Coning	Cornelis Moerman	Gerard Dirxcsse	Geeraert Dirxcsse	Anthonij Gillisse's Wed.	Geen registratie	
1680	Gillis Antonisse ⁷⁾	Cornelis Bosdijk	Bastiaan Burger	Christiaan Halfmaerten	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	
1687	Gillis Antonijse	Cornelis Bosdijk	Marinis Janssen Valcke	Marinis Janssen Valcke	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	
1694	Jan Cornelisse Westhoeve	Christiaan Pover	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Pieter Cornelisse Westhove	Geen registratie	
1702	Jan Cornelisse Westhove's Wed.	Christiaan Pover	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Pieter Cornelisse Westhove	Geen registratie	
1709	Adriaan Westhoeve	Pieter Lammens	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Isaac L. Paardekooper	Adriaan Westhove	Geen registratie	
1716	Adriaan Jansse Westhoeve	Pieter Lammens	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper	Isaac Paardekooper	Adriaan Westhove	Geen registratie	
1723	Adriaan Jansse Westhoeve	Pieter Lammens	Anthony de Keyser	Foot Jansse Dierse	Foot Jansse	Adriaan Westhoeve	Geen registratie	
1730	Adriaan de Vrieze	Pieter Lammens	Adriaan Jacobsse de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	
1744	Adriaan Jacobsse de Vrieze	Pieter Adriaanse Pover	Adriaan Jacobsse de Vrieze	Adriaan J. de Vrieze	Adriaan de Vrieze	Adriaan de Vrieze	Geen registratie	
1752	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne	Geen registratie	
1758	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	

- 1) Voor de periode 1596 – 1716 staat de totaal oppervlakte van perceel 56 en 57 (3 Gemet 175 Roeden) op naam van de particulier eigenaar, met de toevoeging *“met Ecce hic daerinne 1 Gemet”* of later *“en de Kercke alhier hier in 1 Gemet”*.
- 2) De overlopers van Nisse, waaronder de veldhoek Hovendijke valt, zijn voor een deel 1 jaar later geregistreerd dan de overlopers van Sinoutskerke (1667, 1674, 1695, 1745, 1752, 1759, 1773, 1780, 1787, 1807)
- 3) Van 1730 – 1828 geeft de Kerk van Sinoutskerke dit deel van perceel 54 uit in erfpacht.
- 4) Adriaan de Vrieze krijgt, evenals zijn opvolgers tot 1861, dit stuk van 100 Roeden van perceel 54 in erfpacht van de Kerk van Sinoutskerke
- 5) Geregistreerd is *“Mathijs verseid”*, voornoemde Mathijs, waarmee de bij de eigenaren genoemde Mathijs Baltens bedoeld wordt.
- 6) Vanaf 1617 zien we voor de 2 percelen 56 en 57 ook gescheiden baanders ontstaan, bijvoorbeeld *“hierin baant Bartelemeeus Jansse 1 Gemet van de Kercke, de reste Jan Zuijtdijck”* (1631).
- 7) De volledige registratie luidt *“baent Gillis Antonisse van Antony Gillisse's Wed. 2 Gemet 175 Roeden, en Cornelis Bosdijk van de Kercke 1 Gemet 0 Roeden”* en voor 1687 *“baent Gillis Anthonijse van zijn moeder 2 Gemet 175 Roeden en Cornelis Bosdijk van de Kercke 1 Gemet”*.

Tabel 2. Eigenaren perceel 58, 59, 60, 61, 66 over de periode 1596 – 1832

	2 Gemet 99 Roeden ¹⁾	2 Gemet 134 Roeden ¹⁾	432 Roeden	1 Gemet 178 Roeden	2 Gemet 90 Roeden
	Perceel 66	Perceel 60, 61	Perceel 60	Perceel 58	Perceel 59
1596	Misselant ter Nisse	Misselant ter Nisse	Pieter Marinussen	Sijnoutskercke Steewech	Pieter Marinussen
1603	Misselant ter Nisse	Misselant ter Nisse	Pieter Marinussen	Sijnoutskercke Steewech	Pieter Marinussen
1617	Misselant ter Nisse	Misselant ter Nisse	Pieter Marinussen	Sijnoutskercke Stelwech	Pieter Marinussen
1624	Misselant ter Nisse	Misselant ter Nisse	Pieter Marinisse	Sijnoutskercke Steewech	Pieter Marinisse
1631	Misselant ter Nisse	Misselant ter Nisse	Meerten Franss	Sijnoutskercke Steewech	Meerten Franss
1638	Misselant ter Nisse	Misselant ter Nisse	Maerten Franss	Sijnoutskercke Steenwech Lant	Maerten Franss
1652	Misselant ter Nisse	Misselant ter Nisse	Anthoni Gillissen ²⁾	Anthoni Gillissen ²⁾	Anthoni Gillissen ²⁾
1659	Misselant ter Nisse	Misselant ter Nisse	Anthonij Gillissen's Wed.	Anthonij Gillissen's Wed.	Anthonij Gillissen's Wed.
1666	Anna Stoutenburgh	Anna Stoutenburgh	Adriaan Leijnssen	Adriaan Leijnssen	Adriaan Leijnssen
1673	Anna Stoutenburgh	Anna Stoutenburgh	Adriaan Leijnses Erfg.	Adriaan Leijnses Erfg.	Adriaan Leijnses Erfg.
1680	Anna Stoutenburgh	Anna Stoutenburgh	Adryaan Leijnses Erfg.	Adryaan Leijnses Erfg.	Adryaan Leijnses Erfg.
1687	Rochus Danielsse Ockersse	Rochus Danielsse Ockersse	Adriaan Leijnses Erfg.	Adriaan Leijnses Erfg.	Adriaan Leijnses Erfg.
1694	Rochus Daniel Ockersz	Rochus Daniel Ockersz	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Christiaan Pover
1702	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Christiaan Pover
1709	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Christiaan Pover
1716	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Christiaan Adriaanse Pover Wed.	Christiaan Adriaanse Pover Wed.	Christ. Adr. Pover Wed.
1723	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Christiaan Adriaanse Pover Wed.	Christiaan Adriaanse Pover Wed.	Christ. Adr. Pover Wed.
1730	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1744	Dirk Smallegange	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1751	Dirk Smallegange	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1758	Marinus Sjinke	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1765	Adriaan van Schagen	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1772	Adriaan Aernoutse Paaue	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1779	Adriaan Aernoutse Paaue	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1786	Adriaan Aernoutse Paaue	Adriaan Pieterse Pover	Adriaan Pieterse Pover	Adriaan Pieterse Pover	Adriaan Pieterse Pover
1807	Laurus Timmerman	Katharina Pieterse Pover	Katharina Pieterse Pover	Katharina Pieterse Pover	Katharina Pieterse Pover
1814	Engel Aarnoutse Westveer	Leintje Johannesse Minheere	Johanna Johannesse Minheere	Johanna Johannesse Minheere	Johanna Joh. Minheere
1821	Engel Aarnoutse Westveer	Leintje Johannesse Minheere	Johanna Johannesse Minheere	Johanna Johannesse Minheere	Johanna Joh. Minheere
1828	Reinier de Fouw	Leuntje Johannesse Minheere	Johanna Johannesse Minheere	Johanna Johannesse Minheere	Johanna Joh. Minheere
OAT	Rijnier de Fouw	Janis Mijnheeren	Janis Mijnheeren	Janis Mijnheeren	Janis Mijnheeren

Baanders perceel 58, 59, 60, 61, 66 over de periode 1596 – 1744

	2 Gemet 99 Roeden ¹⁾	2 Gemet 134 Roeden ¹⁾	432 Roeden	1 Gemet 178 Roeden	2 Gemet 90 Roeden
	Perceel 66	Perceel 60, 61	Perceel 60	Perceel 58	Perceel 59
1596	Dieric Woutersss	Dieric Woutersss	Adriaan Adriaenss Thijshouck	Adriaan Adriaenss Thijshouck	Adriaan Adr. Thijshouck
1603	Dieric Woutersssen	Dieric Woutersssen	Adriaan Adriaensz Thijshouck	Adriaan Adriaensz Thijshouck	Adriaan Adr. Thijshouck
1617	Dierick Hendricxsz	Dierick Hendricxsz	Frans Mertssen	Frans Mertssen	Frans Mertssen
1624	Dierick Jacobsse	Dierick Jacobsse	Meerten Franss	Meerten Franss	Meerten Franss
1631	Dierick Jacobsse	Dierick Jacobsse	Meerten Franss	Meerten Franss	Meerten Franss
1638	Claes Leeuwenburch	Claes Leeuwenburch	Maerten Franss	Maerten Franss	Maerten Franss
1652	Jan Ingelse	Jan Ingelse	Anthoni Gillissen	Anthoni Gillissen	Anthoni Gillissen
1659	Joos Mercussen	Joos Mercussen	Anthoni Gillissens Wed.	Anthoni Gillissens Wed.	Anthoni Gillissens Wed.
1666	Geen registratie	Geen registratie	Adriaan Leijnssen	Adriaan Leijnssen	Adriaan Leijnssen
1673	Jacob de Coning	Adriaan Leijnses Erfgen.	Adriaan Leijnses Erfgen.	Adriaan Leijnses Erfgen.	Adriaan Leijnses Erfgen.
1680	Danckert Westhouck	Danckert Westhouck	Pieter Cornelisse Westhouck	Pieter Cornelisse Westhouck	Pieter Com. Westhouck
1687	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Leijn Adriaansse Driedijk	Leijn Adriaansse Driedijk	Leijn Adriaansse Driedijk
1694	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Christiaan Pover
1702	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Christiaan Pover
1709	Isaak Paardekooper	Pieter Lammens	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Christiaan Pover
1716	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Christiaan Adriaanse Pover Wed.	Christiaan Adriaanse Pover Wed.	Christiaan A. Pover Wed.
1723	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Christiaan Adriaanse Pover Wed.	Christiaan Adriaanse Pover Wed.	Christiaan A. Pover Wed.
1730	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1744	Dirk Smallegange	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1758	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) Deze 2 percelen zijn van 1596 – 1709 samengetrokken tot 1 perceel van 4 Gemet 233 Roeden, van 1709 – 1772 worden ze gescheiden geregistreerd met oppervlakten van 3 Gemet 126 Roeden en 1 Gemet 107 Roeden en vanaf 1772 in de uiteindelijke oppervlakte van 2 Gemet 99 Roeden en 2 Gemet 134 Roeden
- 2) De 3 (deel)percelen van 58, 59 en 60 worden vanaf 1652 samengevoegd tot 1 perceel van 5 Gemet 100 Roeden met 1 eigenaar en 1 bander

Tabel 3. Eigenaren perceel 62, 63, 64, 65 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 8 Roeden	1 Gemet 7 Roeden	563 Roeden	1 Gemet 189 Roeden + 1 Gemet 53 Roeden
	Perceel 62	Perceel 63	Perceel 64	Perceel 65
1596	S:S: ter Nisse	Ecce hic	S:S: in Goes ¹⁾	Machiel Corneliss
1603	S:S: ter Nisse	Ecce hic	S:S: in Goes	Machiel Cornelisz
1617	S:S: ter Nisse	Ecce hic	Den Armen in Goes	Machiel Cornelisse
1624	S:S: ter Nisse	Ecce hic	Den Armen in Goes	Maerten Franss
1631	S:S: ter Nisse	Ecce hic	Den Armen in Goes	Maerten Franss
1638	S:S: ter Nisse	Ecce hic	Den Armen in Goes	Maerten Franss
1652	S:S: ter Nisse	Ecce hic	S:S: Goes	Dhr. van Diercxslant
1659	S:S: ter Nisse	Ecce hic	S:S: Goes	Dhr. van Diricxslant
1666	Armen ter Nisse	Kercke hic	Armen in Goes	Dhr. van Diricxslant
1673	Armen ter Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Dhr. Jacob Baarlants Erfgen.
1680	Armen ter Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Dhr. Jacob Baarlants Erfgen.
1687	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Magdaleena Baarlants Erfgen.
1694	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Maximilian van Baarlant
1702	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Maximilian van Baarlant
1709	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Maximilian van Baarlant
1716	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Maximilian van Baarlant
1723	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Maximiliaan van Baarlant
1730	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Maximiliaan van Baarlant
1744	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Anthonie Lammens kinderen
1751	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Geeraard de Leeuw
1758	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Geeraard de Leeuw Wed.
1765	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Stoffel Geerardse de Leeuw
1772	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Stoffel Geerardse de Leeuw
1779	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Cornelis Jakobusse Kloosterman
1786	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Cornelis Jakobusse Kloosterman
1807	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Cornelis Jakobusse Kloosterman
1814	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Jan Hendrik Verschoor
1821	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Jan Hendrik Verschoor
1828	Armen Nisse	Kercke alhier	Armen in Goes	Jan Hendrik Verschoor
OAT	Armen van Nisse	Kerk van Sinoutskerke	Godshuizen der Stadt Goes	Jan Hendrik Verschoor

Baanders perceel 62, 63, 64, 65 over de periode 1596 – 1807

Jaar	1 Gemet 8 Roeden	1 Gemet 7 Roeden	563 Roeden	1 Gemet 189 Roeden + 1 Gemet 53 Roeden
	Perceel 62	Perceel 63	Perceel 64	Perceel 65
1596	Frans Mertss	Frans Mertss	Jan Jorissen	Adriaen Thijshouck
1603	Frans Mertsz	Frans Mertsz	Jan Jorissen	Adriaen Adriaensz
1617	Frans Mertssen	Frans Mertssen	Geen registratie	Geen registratie
1624	Maerten Fransse	Maerten Fransse	Jan Crijnsse de Jonge	Maerten Fransse
1631	Maerten Franz	Maerten Franz	Geen registratie	Maerten Fransse
1638	Maerten Franz	Maerten Franz	Gillis Joesse	Maerten Fransse
1652	Corn. Cornelisse	Corn. Cornelisse	Geert Diercxssen	Corn. Cornelisse
1659	Corn. Dircxssen	Corn. Dircxssen	Geert Dircxssen	Anthony Sentsse
1666	Dirck Cornelisse	Jan Pauwels	Geert Dircxssen	Dirck Cornelisse
1673	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse	Geraerd Diercx	Dirck Cornelisse
1680	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse	Geraerd Dirksse	Dirck Cornelisse
1687	Stoffel Geerardsse	Stoffel Geerardsse	Geen registratie	Stoffel Geerardsse
1694	Stoffel Geraartse	Stoffel Geraartse	Gerard Dircxsse	Stoffel Gerards
1702	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards	Gerard Dircxs	Stoffel Gerards
1709	Stoffel Geerardts de Leeuw	Stoffel Geerardts de Leeuw	Geerardt Dirkse	Stoffel Geerard de Leeuw
1716	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Geerard Dirkse	Stoffel Geerardtse de Leeuw
1723	Stoffel G. de Leeuw	Stoffel G. de Leeuw	Stoffel G. de Leeuw	Stoffel G. de Leeuw
1730	Geerard de Leeuw	Geerard de Leeuw	Geerard de Leeuw	Geerard de Leeuw
1744	Geert de Leeuw	Geert de Leeuw	Geert de Leeuw	Geert de Leeuw
1751	Geeraard de Leeuw	Kercke alhier, baant selve	Geeraard de Leeuw	Geeraard de Leeuw
1758	Geert de Leeuw Wed.	Kercke alhier, baant selve	Geraard de Leeuw Wed.	Geraard de Leeuw Wed.
1765	Stoffel G. de Leeuw	Kercke alhier, baant selve	Stoffel G. de Leeuw	Stoffel G. de Leeuw
1772	Stoffel G. de Leeuw	Kercke alhier, baant selve	Stoffel G. de Leeuw	Stoffel G. de Leeuw
1779	Cornelis Jakobusse Kloosterman	Kercke alhier, baant selve	Cornelis Jakobusse Kloosterman	Cornelis J. Kloosterman
1786	Cornelis J. Kloosterman	Kercke alhier, baant selve	Cornelis J. Kloosterman	Cornelis Jak ^{se} Kloosterman
1807	Cornelis J. Kloosterman	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) De volledige registratie luidt "S:S: in Goes gecomen van den Burgemeester Jasper Jaspersz aldaer", om later (1716) over te gaan in "Armen in Goes gecomen van dhr. Burgemeester Pieter Jasperse, of nog eenvoudiger (1723) "Armen Pieter Jasperse in Goes"

Tabel 4. Eigenaren perceel 67, 68, 69, 70 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 22 Roeden Perceel 70	2 Gemet 274 Roeden Perceel 69	2 Gemet 299,5 Roeden Perceel 68	2 Gemet 299,5 Roeden Perceel 67	1 Gemet 98 R Perceel 67
1596	Eccla Baersdorp	D'erfgen. van Maerten Dane	Geert Pierssen	Geert Pierssen	S:S: hic
1603	Eccla Baersdorp	D'erfgen. van Maerten Dane	David Geertsz Vernissius	David Geertsz Vernissius	S:S: hic
1617	Eccla Baersdorp	Abraham van Benten	Pieter Geertss Vernissius	Pieter Geertss Vernissius	S:S: hic
1624	Eccla Baersdorp	Abraham van Benten	Jan Bartelmeeus	Jan Bartelmeeus	S:S: hic
1631	Eccla Baersdorp	Maerten Leijnss Verstraten	Bartelmeeus Jansse	Bartelmeeus Jansse	S:S: hic
1638	Eccla Baersdorp	Maerten Leijnss Verstraten	Bartelmeeus Jansse	Bartelmeeus Jansse	S:S: hic
1652	Eccla Baersdorp	Cornelis Janss Hoogesteegeer	Marinis Boonman Weesen	Marinis Boonman Weesen	S:S: hic
1659	Eccla Baersdorp	Do. Cornelis Hoogesteger	Huijbrecht Janss Casteelwegt	Huijbrecht Janss Casteelwegt	S:S: hic
1666	Kercke Baersdorp	Do. Cornelis Hoogesteger	Huijbrecht Janss Casteelwegt	Huijbrecht Janss Casteelwegt	Armen hic
1673	Kercke Baersdorp	Do. Cornelis Hoogesteger	Huijbrecht Casteelwegt	Huijbrecht Casteelwegt	Armen alhier
1680	Kercke Baersdorp	Dhr. Raatsheer David v.d. Nisse	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Armen alhier
1687	Kercke Baersdorp	Dhr. Raatsheer David v.d. Nisse	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Armen alhier
1694	Kercke Baersdorp	David van der Nisse	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Armen alhier
1702	Kercke Baersdorp	David van der Nisse	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Armen alhier
1709	Kercke Baersdorp	David van der Nisse	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Armen alhier
1716	Kercke Baersdorp	David van der Nisse	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Armen alhier
1723	Kerke Baarsdorp	Gillis van der Nisse	Jacob Huijbrechtse Boonman	Pieter Adriaanse Pover	Armen alhier
1730	Kerke Baarsdorp	Gillis van der Nisse	Dankert Stevense	Pieter Adriaanse Pover	Armen alhier
1744	Kerke Baarsdorp	Gillis van der Nisse	Jacobus van Leeuwen	Pieter Adriaanse Pover	Armen alhier
1751	Kerke Baarsdorp	Gillis van der Nisse	Marinis Musch	Pieter Adriaanse Pover	Armen alhier
1758	Kerke Baarsdorp	Marinis Musch ²⁾	Marinis Musch ²⁾	Pieter Adriaanse Pover	Armen alhier
1765	Kerke Baarsdorp	Jacobus Constant's vrouw	Jacobus Constant's vrouw	Pieter Adriaanse Pover	Armen alhier
1772	Kerke Baarsdorp	Jacobus Constant's vrouw	Jacobus Constant's vrouw	Pieter Adriaanse Pover	Armen alhier
1779	Kerke Baarsdorp	Marinus Bruijnooge	Marinus Bruijnooge	Pieter Adriaanse Pover	Armen alhier
1786	Kerke Baarsdorp	Marinus Bruijnooge	Marinus Bruijnooge	Adriaan Pieterse Pover	Armen alhier
1807	Kerke Baarsdorp	Marinus Bruijnooge	Marinus Bruijnooge	Katharina Pieterse Pover	Armen alhier
1814	Kerke Baarsdorp	Jan Marinusse Bruinooge	Jan Marinusse Bruinooge	Leuntje Johannesse Minheeren	Armen alhier
1821	Kerke Baarsdorp	Jan Marinusse Bruinooge	Jan Marinusse Bruinooge	Leintje Johannesse Minheeren	Armen alhier
1828	Kerk Baarsdorp	Jan Marinusse Bruinooge	Jan Marinusse Bruinooge	Leuntje Johannesse Minheere	Armen alhier
OAT	Kerk van Baarsdorp	Jan Bruinooge	Jan Bruinooge	Janis Mijnheeren	Grote Armen v. Sinoutskerke

Baanders perceel 67, 68, 69, 70 over de periode 1596 – 1744

Jaar	1 Gemet 22 Roeden Perceel 70	2 Gemet 274 Roeden Perceel 69	2 Gemet 299,5 Roeden Perceel 68	2 Gemet 299,5 Roeden Perceel 67	1 Gemet 98 Roeden Perceel 67
1596	Pieter Willems	Dieric Wouters	Geert Pierssen	Geert Pierssen	Dieric Wouters
1603	Jan Piersz Leeuwenburch	Dierc Woutersen	Adriaan Adriaanse (Thyshouck)	Adriaan Adriaanse (Thyshouck)	Dierc Woutersen
1617	Geen registratie	Dierick Hendricxsz	Jan Bartelomeus	Jan Bartelomeus	Dierick Hendricxsz
1624	Jan Marinisse Jonge	Dierick Jacobsse	Jan Bartelmeeus	Jan Bartelmeeus	Dierick Jacobsse
1631	Jan Marinisse Jonge	Maerten Leijnss Verstraten	Bartelmeeus Jansse	Bartelmeeus Jansse	Dierick Jacobsse
1638	Jan Marinisse Jonge	Gillis Joosse	Bartholomeus Jansse	Bartholomeus Jansse	Bartholomeus Jansse
1652	Jacques Moerdijck	Jacob Jacobsse Meule	Marinis Boonman Weesen	Marinis Boonman Weesen	Geen registratie
1659	Jacques Moerdijck	Jacob Jacobsse Meule	Jan Leijnssen	Jan Leijnssen	Jan Leijnssen
1666	Jacques Moerdijck	Huijbrecht Jacobsse Meule	Jan Dominicus	Jan Dominicus	Armen hic (baant selve)
1673	Cornelis Moerman	Huijbrecht Jacobsse Meule	Jan Cornelisse Westhouck	Jan Cornelisse Westhouck	Jan Cornelisse Westhouck
1680	Dirk Cornelisse	Huijbrecht Jacobsse Meule	Jan Cornelisse Westhouck	Jan Cornelisse Westhouck	Jan Cornelisse Westhouck
1687	Stoffel Geerards	Huijbrecht Jacobsse Meule	Christiaan Adriaanse Pover	Christiaan Adriaanse Pover	Christiaan Adriaanse Pover
1694	Stoffel Geerards	Cornelis Dirxsse de Jonge	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Christiaan Pover
1702	Stoffel Geerards	Cornelis Dirxsse de Jonge	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Christiaan Pover
1709	Stoffel Geerardt de Leeuw	Cornelis Dirkses Wed.	Christiaan Pover	Christiaan Pover	Christiaan Pover
1716	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Cornelis Dirksen de Jonges Wed.	Jacob Huijbrechtse Boonman	Jacob Huijbrechtse Boonman	Jacob Huijbrechtse Boonman
1723	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Gillis van der Nisse	Jacob Huijbrechtse Boonman	Pieter Adriaanse Pover	Armen alhier (bt. ijder 't sijne)
1730	Gerard de Leeuw	Cornelis Vader	Dankert Stevense	Dankert Stevense	Dankert Stevense
1744	Geert de Leeuw	Cornelis Vader	Jacobus van Leeuwen	Jacobus van Leeuwen	Jacobus van Leeuwen
1751	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne
1758	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Noot 1. In 1596 zijn perceel 68 en 67 respectievelijk 444 Roeden en 4 Gemet 155 Roeden groot, in 1617 worden de 2 percelen samengevoegd tot 1 perceel van 5 Gemet 299 Roeden onder één eigenaar en baander. Vanaf 1723 wordt deze samenvoeging weer ongedaan gemaakt, de 5 Gemet 299 Roeden wordt weer gesplitst waarbij de eigenaren ieder de helft ofwel 2 Gemet 299,5 Roeden krijgen. Het kleinste deel van perceel 67 (1 Gemet 98 Roeden), het latere perceel 311, blijft bij deze herverkavelingen buiten beschouwing en is de gehele periode van 1596 – 1828 een zelfstandig perceel.

Noot 2. Vanaf 1758 – 1828 krijgen de de percelen 68 en 69 dezelfde eigenaar en wellicht dezelfde bewerker. Dit neemt niet weg dat deze percelen ook op het minuutplan en in de OAT als onafhankelijke percelen worden geregistreerd.

Tabel 5. Eigenaren en baanders percelen 71, 72 over de periode 1596 – 1832

1 Gemet (72) + 1 Gemet 89 Roeden (72) + 589 Roeden (71)			0 Gemet 585 Roeden (71) + 78 Roeden (71)	
Jaar	Eigenaar	Baander	Eigenaar	Baander
1596	Pieter Mariniss	Adriaen Adriaenss Thyshouck	Heijndrick Jacopss Brouwer	Cornelis Dignuss
1603	Pieter Marinusz	Adriaen Adriaenss Thyshouck	Huybe Dignis	Cornelis Dignisz
1617	Pieter Marinissen	Geen registratie	Huybe Dignis Wed.	Geen registratie
1624	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs (bt selve)	Huybeke Dinguis	Joris Jansen
1631	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs (bt selve)	Huijbeken Dingenis Weese	Geen registratie
1638	Geert Diericxss	Geert Diericxss (bt selve)	Maerten Frans	Maerten Franss (bt selve)
1652	Geert Diericxss met syn weesen	Geert Diercxssen	Maerten Frans	Geen registratie
1659	Pieter van Noorden	Geeraert Dircxssen	Pieter van Noorden	Geeraert Dircxssen
1666	Pieter van Noorden	Geeraert Dircxssen	Pieter van Noorden	Geeraert Dircxssen
1673	Pieter van Noorden	Geeraert Dircxsse	Pieter van Noorden	Geeraert Dircxsse
1680	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse ¹⁾
1687	Adriaan en Marinis Dirrixs	Stoffel Geerards	Adriaan en Marinis Dirrixs	Stoffel Geerards
1694	Adriaan en Marinis Dircx	Stoffel Gerards	Adriaan en Marinis Dircx	Stoffel Gerards
1702	Marinis Dircx	Jan Holmans Wed.	Marinis Dircx	Jan Holmans Wed.
1709	Marinus Dirkse	Marinus Dirkse	Marinus Dirkse	Marinus Dirkse
1716	Marinus Dircxsse	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Marinus Dircxsse	Stoffel Geerardtse de Leeuw
1723	Adriaan Janse Stroosnijder	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Adriaan Janse Stroosnijder	Stoffel Geerardtse de Leeuw
1730	Adriaan Strosnijder	Gerard de Leeuw	Adriaan Strosnijder	Gerard de Leeuw
1744	Cornelis Harings Weese	Geert de Leeuw	Cornelis Harings Weese	Geert de Leeuw
1751	Cornelis Harings Erven	Geerard de Leeuw	Cornelis Harings Erven	Geerard de Leeuw
1758	Cornelis Harings Exc.	Geerard de Leeuws Wed.	Cornelis Harings Exc.	Geerard de Leeuws Wed.
1765	Frederik Willem Egter	Stoffel Gerard de Leeuw	Frederik Willem Egter	Stoffel Gerard de Leeuw
1772	Frederik Willem Egter	Stoffel Geeraardse de Leeuw	Frederik Willem Egter	Stoffel Geeraardse de Leeuw
1779	Marinus Janse Vermaas	Geen registratie	Marinus Janse Vermaas	Geen registratie
1786	Marinus Janse Vermaas	Geen registratie	Marinus Janse Vermaas	Geen registratie
1807	Marinus Janse Vermaas Wed.	Geen registratie	Marinus Janse Vermaas Wed.	Geen registratie
1814	Marinus Vermaas Mz	Geen registratie	Marinus Vermaas Mz	Geen registratie
1821	Marinus Vermaas Mz	Geen registratie	Marinus Vermaas Mz	Geen registratie
1828	Marinus Vermaas Mz	Geen registratie	Marinus Vermaas Mz	Geen registratie
1835	Marinus Vermaas Mz	Geen registratie	Marinus Vermaas Mz	Geen registratie
OAT	Marinus Vermaas	Geen registratie	Marinus Vermaas	Geen registratie

Tabel 6. Eigenaren en baanders perceel 73, 74 over de periode 1596 – 1832

273 Roeden (perceel 73)			1 Gemet 167 Roeden (perceel 73)		1 Gemet 71 Roeden (perceel 74)	
Jaar	Eigenaar	Baander	Eigenaar	Baander	Eigenaar	Baander
1596	Pieter Dignuss	Pieter Dignuss	Jacob J. Moerdijk weze	Jacop verseid	S:S: hic ¹⁾	Cornelis Dignuss
1603	Claes Aernoutsz	Claes Aernoutsz	Jacob J. Moerdijk weze	Geen registratie	S:S: hic	Cornelis Dignisz
1617	Jan Cornelisse	Jan Cornelisse	Jacob J. Moerdijk weze	Geen registratie	S:S: hic	Geen registratie
1624	Cornelis Pietersen	Cornelis Pietersen	Jacob J. Moerdijk wed.	Geen registratie	S:S: hic	Geen registratie
1631	Cornelis Pietersen	Cornelis Pietersen	Crystiaen Janss Jonge	Crystiaen Janss Jonge	S:S: hic	Jan Zuijdijck
1638	Cornelis Pierss	Cornelis Pierss	Maerten Cristiaenss Jonge	Maerten Cristiaenss Jonge	S:S: hic	Jacob Jacobsse Meule
1652	Cornelis Pietersz	Geen registratie	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse	S:S: hic	Jacob Jacobsse Meule
1659	Geeraart Dircxssen	Geeraart Dircxssen	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse	S:S: hic	Jacob Jacobsse Meule
1666	Dirck Geerts	Geert Dirckssen	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse	Armen hic	Huijbrecht Jacobsse Meule
1673	Dirck Geerssen	Dirck Geerssen	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse	Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule
1680	Lauwris Davidse	Lauwris Davidse	Heyndrick Hermansse	Heyndrick Hermansse	Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule
1687	Lauris Davidse	Huijbrecht Jacobsse Meule	Heyndrick Herm. Weese	Heyndrick Herm. Weese	Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule
1694	Jacob Cornelisse	Jacob Cornelisse	Heyndrick Herm. Weese	Heyndrick Herm. Weese	Armen alhier	Jacob Huijbrechtse Meule
1702	Jannetie Polderdijc Weeze	Jannetie Polderdijc Weeze	Harman Heijndricxsse	Harman Heijndricxsse	Armen alhier	Pieter Bennaart
1709	Matthijs Adriaanse	Matthijs Adriaanse	Harman Heijnderikse	Harman Heijnderikse	Armen alhier	Pieter Bennaart
1716	Janneken Polderdijk Wees	Janneken Polderdijk Wees	Harman Heyndrixsse Agtda	Harman Heyndrixsse Agtda	Armen alhier	Pieter Bennaart
1723	Jacomintje Heerentals	Jacomintje Heerentals	Diacony Hejnkensand	Baant ijder 't sijne	Armen alhier	Pieter Bennaart
1730	David Adriaanse Velus	David Adriaanse Velus	Diakonie Heinkenzand	Banen alhier 't hare	Armen alhier	Pieter Bennaart
1744	Diaconie Hejnkensant	Baant selve	Diakonie Heinkenzand	leder 't sijne	Armen alhier	leder 't sijne
1751	Diaconie Hejnkensant	Geerard de Leeuw	Diakonie Heinkenzand	leder 't sijne	Armen alhier	leder 't sijne
1758	Diaconie Hejnkensant	Geerard de Leeuws Wed.	Diakonie Heinkenzand	leder 't sijne	Armen alhier	leder 't sijne
1765	Diaconie Hejnkensant	Geen registratie	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1772	Diaconie Hejnkensant	Geen registratie	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1779	Diaconie Hejnkensant	Geen registratie	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1786	Diaconie Hejnkensant	Geen registratie	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1807	Diaconie Hejnkensant	Geen registratie	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1814	Diaconie Hejnkensant	Geen registratie	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1821	Diaconie Hejnkensant	Geen registratie	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1828	Diaconie Hejnkensant	Geen registratie	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1835	Diacony Armen van Heinkenzand	Geen registratie	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
OAT	Diacony Armen van Heinkenzand	Geen registratie	Diacony Armen van Heinkenzand	Geen registratie	G.R. Haring	Geen registratie

Noot 1. Over de gehele periode : "S:S: hic zijt aen de wech" (Noordweg)

Noot 2. Voluit staat er : Jan Cornelisse op Heynkensant

Noot 3. Voluit staat er : Jacob Cornelisse 't Oudelant

Tabel 7. Eigenaren en baanders percelen 75, 76 over de periode 1596 – 1832

	150 Roeden (75)	1 Gemet 37 Roeden (76)	1 Gemet 168 Roeden (76) ¹⁾	
Jaar	Eigenaar	Eigenaar	Eigenaar	Baander
1596	Ecclesia hic	Machiel Corneliss	Pieter Marinuss	Adriaen Thijshouck
1603	Ecce hic	Machiel Cornelisz	Pieter Marinisz	Adriaen Adriaensz Thijshouck
1617	Ecce hic	Machiel Cornelisse	Pieter Marinissen	Marinis Ingels op Heynkensant
1624	Ecce hic	Crystiaen Janss Jonge	Crystiaen Janss Jonge	Crystiaen Janss Jonge (bt selve)
1631	Ecce hic	Crystiaen Janss Jonge	Crystiaen Janss Jonge	Crystiaen Janss Jonge (bt selve)
1638	Ecce hic	Maerten Cristiaenss Jonge	Maerten Cristiaenss Jonge	Maerten Cristiaenss Jonge
1652	Ecce hic	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse
1659	Ecce hic	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse
1666	Kercke hic	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse
1673	Kercke alhier	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse	Maerten Cristiaensse
1680	Kercke alhier	Heijndrik Hermansse	Heijndrik Hermansse	Heijndrik Hermansse
1687	Kercke alhier	Heyndrick Harmansse weezen	Heyndrick Harmansse weezen	Jan Janssen Boonman
1694	Kercke alhier	Heyndrick Harmansse weezen	Heyndrick Harmansse weezen	Aarnout Potter
1702	Kercke alhier	Harman Heijndricxsse	Harman Heijndricxsse	Harman Heijndricxsse
1709	Kercke alhier	Harman Heijndricxsse	Harman Heijndricxsse	Harman Heijndricxsse
1716	Kercke alhier	Harman Heijndrixsse Agtda	Harman Heijndrixsse Agtda	Harman Heijndrixsse Agtda
1723	Kerke alhier	Diacony Heijnkensand	Diacony Heijnkensand	Baant ijder 't sijne
1730	Kerke alhier	Diakonie Heinkenzand	Diakonie Heinkenzand	Banen alhier 't hare
1744	Kerke alhier	Diakonie Heinkenzand	Diakonie Heinkenzand	leder 't sijne
1751	Kerke alhier	Diakonie Heinkenzand	Diakonie Heinkenzand	leder 't zijne
1758	Kerke alhier	Diakonie Heinkenzand	Diakonie Heinkenzand	leder 't zijne
1765	Kerke alhier	Diakonie Heinkenzand	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie
1772	Kerke alhier	Diakonie Heinkenzand	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie
1779	Kerke alhier	Diakonie Heinkenzand	Diakonie Heinkenzand	Geen registratie
1786	Kerke alhier	Diaconie Heinkensand	Diaconie Heinkensand	Geen registratie
1807	Kerke alhier	Diaconie Heinkenzand	Diaconie Heinkenzand	Geen registratie
1814	Kerke alhier	Diaconie Heinkenzand	Diaconie Heinkenzand	Geen registratie
1821	Kerke alhier	Diaconie Heinkenzand	Diaconie Heinkenzand	Geen registratie
1828	Kerke alhier	Diaconie Heinkenzand	Diaconie Heinkenzand	Geen registratie
OAT	Kerk Sinoutskerke	Diacony Armen van Heinkenzand	Diacony Armen van Heinkenzand	Geen registratie

Noot 1. In 1680 wordt het deel van perceel 76 met oppervlakte van 1 G 168 R vermindert met 78 Roeden tot 1 G 90 R in het kader van een (administratieve) herverdeling. Het stukje grond van 78 Roeden wordt bij perceel 71 gevoegd

Tabel 8. Eigenaren en baanders percelen 77 en 79 over de periode 1596 – 1832

	2 Gemet 65 Roeden (77)	2 Gemet 65 Roeden (77)	2 Gemet 7 Roeden (79)	2 Gemet 7 Roeden (79)
Jaar	Eigenaar	Baander	Eigenaar	Baander
1596	Claes Baltens Weese	Job de Backer	Claes Baltens Weese	Job de Backer
1603	Claes Baltens Weese	Job de Backer	Claes Baltens Weese	Job de Backer
1617	Pieter Claes Balten	Cornelis Jansse Poue	Pieter Claes Balten	Cornelis Jansse Poue
1624	Pieter Claes Balten	Geen registratie	Pieter Claes Balten	Geen registratie
1631	Pieter Claes Balten	Geen registratie	Pieter Claes Balten	Geen registratie
1638	Jan Sagarus	Maerten Fransse	Pieter Claes Balten Erfgen.	Geen registratie
1652	Jan Saegeris	Cornelis Cornelisse	Pieter Claes Baltens Erfgen.	Cornelis Cornelisse
1659	Jan Sagarus	Antonij Sentse	Pieter Claes Baltens Erfgen.	Antonij Sentse
1666	Nicolaas/Claas van Leeuwen	Jan Pauwelsse	Nicolaas/Claas van Leeuwen	Jan Pauwelsse
1673	Willem Blaubeen	Jan Pauwelsse	Willem Blaubeen	Jan Pauwelsse
1680	Willem Blauwbeen	Bastiaan Burger (Borger)	Willem Blauwbeen	Bastiaan Burger (Borger)
1687	Cornelis Rijmelant	Cornelis Claasse	Cornelis Rijmelant	Cornelis Claasse
1694	Cornelis Rymelant (Wed.)	Cornelis Klazen (Claazen)	Cornelis Rymelant (Wed.)	Cornelis Klazen (Claazen)
1702	Cornelis Rijmelant's Wed.	Willem Jansse	Cornelis Rijmelant's Wed.	Willem Jansse
1709	Pieter Rimmeland (Rijmelant)	Willem Jansse	Pieter Rimmeland (Rijmelant)	Willem Jansse
1716	Cornelis Rijmelant's Erfgen.	Adriaan de Vriese	Cornelis Rijmelant's Erfgen.	Adriaan de Vriese
1723	Weeshuijs in Goes, Pieter Rijmelant	Pieter Rijmelant (bt selve)	Weeshuijs in Goes, Pieter Rijmelant	Pieter Rijmelant (bt selve)
1730	't Weeshuijs in Goes van Pieter Rijmelant	Geen registratie	't Weeshuijs in Goes van Pieter Rijmelant	Geen registratie
1744	Weeshuijs in Goes, Pieter Rijmelant	Ider 't sijne	Weeshuijs in Goes, Pieter Rijmelant	Ider 't sijne
1751	Weeshuijs in Goes, Pieter Rijmelant	Geen registratie	Weeshuijs in Goes, Pieter Rijmelant	Geen registratie
1758	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie
1765	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie
1772	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie
1779	Jan Vroonland	Geen registratie	Jan Vroonland	Geen registratie
1786	Jan Vroonland	Geen registratie	Jan Vroonland	Geen registratie
1807	Jan Vroonland	Geen registratie	Jan Vroonland	Geen registratie
1814	Jan Huibregtse Vermue	Geen registratie	Jan Huibregtse Vermue	Geen registratie
1821	Jakobus de Meij	Geen registratie	Jakobus de Meij	Geen registratie
1828	Jakobus de Mey	Geen registratie	Jakobus de Mey	Geen registratie
1835	Pieter Cornelisse van Stee ¹⁾	Geen registratie	Pieter Cornelisse van Stee ¹⁾	Geen registratie
OAT	Jacobus de Mey	Geen registratie	Jacobus de Mey	Geen registratie

1) De volledige registratie luidt "Pieter Cornelisse van Stee en zijne kinderen Nicolaas, Willem en Josina

Tabel 9. Eigenaren percelen 78, 80 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 100 Roeden (78)	1 Gemet 191 Roeden (78)	229 Roeden (80)	271 Roeden + 1 Gemet 156 R (80)
1596	Pieter Janss Camer	Claes Ezechiels	Ecclesia hic	Pieter Dignuss
1603	Pieter Jansz Camer	Huijbrecht Simonsz 't Heynkensant	Ecce hic	Pieter Dignis Weesen
1617	Crijn Cornelis Langemare	Huijbrecht Symons Erven	Ecce hic	Anthonij Lempe weese
1624	Cryn Cornelisse Langemare	Huybrecht Symonss Erfgen.	Ecce hic	Anthony Lempe weese
1631	Crijn Cornelisse Langemare	Willem Huijbrechtsz	Ecce hic	Anthony Lempe weese
1638	Crijn Cornelisse Langemare	Jan Jacobsse Boonman	Ecce hic	Maerten Cristiaenss Jonge
1652	Jan Wels Versluijs	Jan Jacobsse Boonman	Ecce hic	Maerten Christiaensse
1659	Jan Jacobsse Boonman	Jan Jacobsse Boonman	Ecce hic	Maerten Christiaensse
1666	Jan Jacobsse Boonman	Jan Jacobsse Boonman	Kercke hic	Maerten Christiaensse
1673	Jan Jacobsse Boonman	Jan Jacobsse Boonman	Kercke alhier	Maerten Christiaensse
1680	Lauwrus Bastiaansse Zuythoff	Lauwrus Bastiaansse Zuythoff	Kercke alhier	Heijndrick Hermansse
1687	Lauris Bastiaensse Zijdhof	Lauris Bastiaensse Zijdhof	Kercke alhier	Jan Jansse Boonman
1694	Jacob Huybrechtsz Boonman	Jacob Huybrechtsz Boonman	Kercke alhier	Arnout Potter
1702	Leijn Jansse Boonman	Leijn Jansse Boonman	Kercke alhier	Jan Mattheusse Cloosterman
1709	Leijn Jansse Boonman	Leijn Jansse Boonman	Kercke alhier	Jan Mattheusse kloosterman
1716	Adriaan Marinisse Noorthoek	Adriaan Marinisse Noorthoek	Adriaan Marinisse Noorthoek	Jan Mattheusse Cloosterman
1723	Adriaan Marinisse Noordhoek	Adriaan Marinisse Noordhoek	Adriaan Marinisse Noordhoek	Adriaan Marinisse Noordhoek
1730	Adriaan Noorthoek	Adriaan Noorthoek	Adriaan Noorthoek	Adriaan Noorthoek
1744	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek
1751	Jacob Adriaanse Noorthoek	Jacob Adriaanse Noorthoek	Jacob Adriaanse Noorthoek	Jacob Adriaanse Noorthoek
1758	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1765	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1772	Pieter Adriaanse Poover	Pieter Adriaanse Poover	Pieter Adriaanse Poover	Pieter Adriaanse Poover
1779	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1786	Jan Vroonland	Jan Vroonland	Jan Vroonland	Jan Vroonland
1807	Jan Vroonland	Jan Vroonland	Jan Vroonland	Jan Vroonland
1814	Jan Huijbrechtse Vermue	Jan Huijbrechtse Vermue	Jan Huijbrechtse Vermue	Jan Huijbrechtse Vermue
1821	Jakobus de Meij	Jakobus de Meij	Jakobus de Meij	Jakobus de Meij
1828	Jakobus de Meij	Jakobus de Meij	Jakobus de Meij	Jakobus de Meij
1835	Pieter Cornelisse van Stee	Pieter Cornelisse van Stee	Pieter Cornelisse van Stee	Pieter Cornelisse van Stee
OAT	Jacobus de Mey	Jacobus de Mey	Jacobus de Mey	Jacobus de Mey

Baanders percelen 78, 80 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 100 Roeden (78)	1 Gemet 191 Roeden (78)	229 Roeden (80)	271 Roeden + 1 Gemet 156 R (80)
1596	Dieric Wouters	Geen registratie	Erment Janss	Geen registratie
1603	Dieric Wouters	Huijbrecht Simonsz	Pieter Cornelisz	Claes Aemouts
1617	Crijn Cornelis Langemare ²⁾	Geen registratie	Geen registratie	Anthony Lempe Weese
1624	Geen registratie	Geen registratie	Marinis Paesse	Geen registratie
1631	Crijn Cornelis Langemare	Jan Jacobsse Boonman	Geen registratie	Teunis Boonman
1638	Geen registratie	Jan Jacobsse Boonman	Marinis Paesse	Maerten Cristiaenss Jonge
1652	Jan van Leerenburg	Jan Jacobsse Boonman	Geen registratie	Maerten Christiaensse
1659	Jan Jacobsse Boonman	Jan Jacobsse Boonman	Pieter Croocq	Maerten Christiaensse
1666	Jan Jacobsse Boonman	Jan Jacobsse Boonman	Kercke hic	Maerten Christiaensse
1673	Jan Jacobsse Boonman	Jan Jacobsse Boonman	Adriaan Jansse Wed.	Maerten Christiaensse
1680	Lauwrus Bastiaansse Zuythoff	Lauwrus Bastiaansse Zuythoff	Adriaan Jansse Wed.	Heijndrick Hermansse
1687	Lauris Bastiaensse Zijdhof	Lauris Bastiaensse Zijdhof	Marinis Jansse Valcke	Jan Jansse Boonman
1694	Jacob Huybrechtsz Boonman	Jacob Huybrechtsz Boonman	Aernout Potter	Arnout Potter
1702	Leijn Jansse Boonman	Leijn Jansse Boonman	Geen registratie	Jan Mattheusse Cloosterman
1709	Leijn Jansse Boonman	Leijn Jansse Boonman	Jan Kloosterman	Jan Mattheusse kloosterman
1716	Adriaan Marinisse Noorthoek	Adriaan Marinisse Noorthoek	Adriaan Marinisse Noorthoek	Jan Mattheusse Cloosterman
1723	Adriaan Marinisse Noordhoek	Adriaan Marinisse Noordhoek	Adriaan Marinisse Noordhoek	Adriaan Marinisse Noordhoek
1730	Adriaan Noorthoek	Adriaan Noorthoek	Adriaan Noorthoek	Adriaan Noorthoek
1744	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) De volledige registratie luidt "Pieter Cornelisse van Stee en zijne kinderen Nicolaas, Willem en Josina
- 2) In de meeste gevallen waar de eigenaar ook de gebruiker is, staat onder de baanders vermeld "baant selve", wat dan doorgaans de enige registratie is, soms ook wel "baant elck 't sijne" of "baant ieder 't zijne"

Tabel 10.

Eigenaren percelen 81, 82, 83 over de periode 1596 – 1832

Jaar	214 Roeden (81)	1 Gemet 50 Roeden (82)	189 Roeden (83) ¹⁾
1596	S:S: hic	Pieter Dignus	-----
1603	S:S: hic	Pieter Dignus Weese	-----
1617	S:S: hic	Andries Jacobssen en Jan Woutersssen	-----
1624	S:S: hic	Cornelis Pierss	-----
1631	S:S: hic	Cornelis Pierss	-----
1638	S:S: hic	Cornelis Pierss	-----
1652	S:S: hic	Cornelis Pierss	-----
1659	S:S: hic	Geeraert Dircxssen	-----
1666	Armen hic	Mattheus van den Bergens Wed.	-----
1673	Armen alhier	Gerard Dircxssen	-----
1680	Armen alhier	Geeraard Dirckssen	-----
1687	Armen alhier	Geerard Dirrixs	-----
1694	Armen alhier	Dirck Geerze Weesen	-----
1702	Armen alhier	Dirk Geersse Weesen	-----
1709	Armen alhier	Geerard Dirkse	-----
1716	Armen alhier	Geerard Dirksen	-----
1723	Armen alhier	Gerard Dirkse weese	Pieter Bennaart
1730	Armen alhier	Gerard Dirkzes weeze	Pieter Bennaart
1744	Armen alhier	Hendrik Frederik de Loos	Pieter van den Berge
1751	Armen alhier	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Pieter van den Berge
1758	Armen alhier	Cornelia & Magdalena de Loos	Pieter Veerdegem
1765	Armen alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen	Pieter Veerdegem
1772	Armen alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen	Pieter Veerdegem
1779	Armen alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen	Pieter Veerdegem
1786	Armen alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen	Pieter Veerdegem ²⁾
1807	Armen alhier	Jakobus Dirkse Sinke	Jan van Gils
1814	Armen alhier	Jakob Dirkse Sinke	Jan van Gils
1821	Armen alhier	Jakobus Dirkse Sinke	Jan van Gils Wed.
1828	Armen alhier	Jakobus Dirkse Sinke Wed. & Erven	Jan van Gils Wed.
1835	Armen alhier	Geerard R. Harinck	Jan van Gils Wed.
OAT	Armen van Sinoutskerke	Geerardus R. Haring	Janna Witte, wed. Jan van Gils

Banders percelen 81, 82, 83 over de periode 1596 – 1744

Jaar	214 Roeden (81)	1 Gemet 50 Roeden (82)	189 Roeden (83) ¹⁾
1596	Erment Janss	Pieter Dignus	-----
1603	Pieter Cornelisz	Claes Aernouts	-----
1617	Geen registratie	Geen registratie	-----
1624	Marinis Paesse	Cornelis Pierss	-----
1631	Geen registratie	Geen registratie	-----
1638	Marinis Paesse	Cornelis Pierss	-----
1652	Geen registratie	Geen registratie	-----
1659	Pieter Croocq	Geert Dircxssen	-----
1666	Armen hic	Mattheus van den Bergens Wed.	-----
1673	Geraerd Diercxssen	Gerard Diercxssen	-----
1680	Geeraard Dirkse	Geeraard Dirckssen	-----
1687	Armen alhier	Geerard Dirrixs	-----
1694	Marinis Valcke	Dirck Geerze Weesen	-----
1702	Marinis Valcke	Dirk Geersse Weesen	-----
1709	Isaak Paardekooper	Geerard Dirkse	-----
1716	Isaak Paardekoopers Wed.	Geerard Dirksen	-----
1723	Foot Jansse Diersse	Gerard Dirkse weese	Pieter Bennaart
1730	Foot Jansse Diersse	Gerard Dirkzes weeze	Pieter Bennaart
1744	Armen alhier	Hendrik Frederik de Loos	Pieter van den Berge
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) Perceel 83 ontstaat in 1723 door afsplitsing van perceel 80 met als eigenaar/gebruiker Pieter Bennaart (boerderij Noordweg 3, perceel 103). Hierdoor zouden problemen betreffende de bereikbaarheid van perceel 80 kunnen ontstaan met eigenaar/gebruiker Adriaan Marinusse Noorthoek, omdat de percelen 81 en 82 in eigendom en/of gebruik waren van de boeren van 't Hoochuys en Tòôhuus. Adriaan Noorthoek heeft dit wellicht opgelost door zich toegang te verschaffen naar perceel 80 via perceel 78, wat aan de Noordweg ligt.
- 2) Achter de registratie in de overlopers van 1786 van de eigenaar Pieter Veerdegem, is later bijgeschreven "*Daniel Rouw*".

Tabel 11. Eigenaren percelen 84, 87, 88, 89 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 G 166 R + 1 G 54 R (89)	1 Gemet 291 Roeden (88)	2 Gemet 174 Roeden (87)	1 Gemet 153 Roeden (84)
1596	Ecclesia hic	Sinte Mertens Gilde	Heyndrick den Brouwer	Joos van de Werve Caprie
1603	Ecce hic	Sinte Mertens Gilde	Heyndrick Jacobsz Brouwer	Joos van de Werve Caprie
1617	Ecce hic	St. Mertens Gilde	Cornelis Adriaensse Mannee	Gillis Heyndrics Capelrie
1624	Ecce hic	St. Mertens Gilde	Cornelis Adriaensse Mannee	Gillis Gheys Caprie
1631	Ecce hic	St. Meertens Gilde	Cornelis Adriaensse Mannee	Gillis Gheys Capelrie
1638	Ecce hic	St. Maertens Gilde	Cornelis Pier Diericxss Wed.	Gillis Heyndricxs Capelrie
1652	Ecce hic	St. Mertens Gilde	Jacob Jacobsse Meule	Gillis Vereijs Cappelrie
1659	Ecce hic	St. Maertens Gilde	Jacob Jacobsse Meule	Gillis Seijs Capelrie
1666	Kercke hic	Dhr. Cornelis van Oostee	Jacob Jacobsse Meule	Dhr. Cornelis van Oostee
1673	De kercke alhier	Dhr. Cornelis van Oostee	Jacob Jacobsse Meule	Dhr. Cornelis van Oostee
1680	De kercke alhier	Adolph van Oostee	Abraham de Visschers Wed.	Adolph van Oostee
1687	De kercke alhier	Adolph van Oostee	Abraham de Visschers Wed.	Adolph van Oostee
1694	De kercke alhier	Adolph van Oosté	Abraham de Visschers Wed.	Adolph van Oosté
1702	Kercke alhier	Adolph van Oostee	Abraham de Vijsers Wed.	Adolph van Oostee
1709	Kercke alhier	Adolph van Oostee's Erfgen.	Adriaan de Visser	Adolph van Oostee's Erfgen.
1716	Kercke alhier	Boudewijn Verseleweel	Adriaan de Visser's wed.	Boudewijn Verseleweel
1723	Kerke alhier	Boudewijn Verseleweel	Boudewijn Verseleweel	Boudewijn Verseleweel
1730	Kerke alhier	Boudewijn Verzeleweel	Boudewijn Verzeleweel	Boudewijn Verzeleweel
1744	Kerke alhier	Boudewijn Verseleweel exc.	Boudewijn Verseleweel exc.	Boudewijn Verseleweel exc.
1751	Kerke alhier	Boudewijn Verseleweel exc.	Boudewijn Verseleweel exc.	Boudewijn Verseleweel exc.
1758	Kerke alhier	Boudewijn Verzeleweel exc.	Boudewijn Verzeleweel exc.	Boudewijn Verzeleweel exc.
1765	Kerke alhier	Boudewijn Verseleweel Erven	Boudewijn Verseleweel Erven	Boudewijn Verseleweel Erven
1772	Kerke alhier	Boudewijn Verseleweel Erven	Boudewijn Verseleweel Erven	Boudewijn Verseleweel Erven
1779	Kerke alhier	W. van der Bilt van Cloetinge	W. van der Bilt van Cloetinge	W. van der Bilt van Cloetinge
1786	Kerke alhier	Willem van der Bilt	Willem van der Bilt	Willem van der Bilt
1807	Kerk alhier	Boudewijn van der Bilt	Boudewijn van der Bilt	Boudewijn van der Bilt
1814	Kerk alhier	P.J. van der Mandere	P.J. van der Mandere	P.J. van der Mandere
1821	Kerk alhier	Paul Joän van der Mandere	Paul Joän van der Mandere	Paul Joän van der Mandere
1828	Kerk alhier	Paul Johan van der Mandere	Paul Johan van der Mandere	Paul Johan van der Mandere
1835	Kerk alhier	Paul Johan v. d. Mandere Wed.	Paul Johan v. d. Mandere Wed.	Paul Johan v. d. Mandere Wed.
OAT	Kerk Sinoutskerke	M.P.J. van der Mandere, rentenierster	M.P.J. van der Mandere, rentenierster	M.P.J. van der Mandere, rentenierster

Baanders percelen 84, 87, 88, 89 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 G 166 R + 1 G 54 R (89)	1 Gemet 291 Roeden (88)	2 Gemet 174 Roeden (87)	1 Gemet 153 Roeden (84)
1596	Dieric Woutersss	Dieric Woutersss	Heyndric den Brouwer	Erment Janss
1603	Dieric Woutersss	Dieric Woutersss	Geen registratie	Lenert Ermentsen
1617	Dierick Heyndricks	Dierick Heyndricks	Marinis Marinisse Tolman	Geen registratie
1624	Dierick Jacobssen	Dierick Jacobssen	Geen registratie	Geen registratie
1631	Dirick Jacobssen	Dirick Jacobssen	Geen registratie	Geen registratie
1638	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule	Michiel van Locht	Marinis Paesse
1652	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule	Cornelis Cornelisse
1659	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule	Cornelis Dirxsse
1666	Huijbrecht Jacobsse (Meule)	Huijbrecht Jacobsse (Meule)	Huijbrecht Jacobsse (Meule)	Geert Dirksse
1673	Huijbrecht Jacobsse Meule	Cornelis van Oostee	Huijbrecht Jacobsse Meule	Cornelis van Oostee
1680	Huijbrecht Jacobsse Meule	Adolph van Oostee	Huijbrecht Jacobsse Meule	Adolph van Oostee
1687	Huijbrecht Jacobsse Meule	Adolph van Oostee	Huijbrecht Jacobsse Meule	Adolph van Oostee
1694	Jacob Huijbrechtse Meule	Jacob Huijbrechtse Meule	Jacob Huijbrechtse Meule	Jacob Huijbrechtse Meule
1702	Pieter Bennaard	Pieter Cornelisse Beenhacker	Pieter Cornelisse Beenhacker	Pieter Cornelisse Beenhacker
1709	Pieter Bennaard	Adolph van Oostee's Erfgen.	Adriaan de Visser	Adolph van Oostee's Erfgen.
1716	Pieter Bennaard	Jan Cornelisse op 't Hoff	Jan Cornelisse op 't Hoff	Jan Cornelisse op 't Hoff ¹⁾
1723	Pieter Bennaard	Boudewijn Verseleweel	Boudewijn Verseleweel	Boudewijn Verseleweel
1730	Pieter Bennaard	Geen registratie	Geen registratie	Baant elck 't zijne

1) Baant Jan Cornelisse op 't Hoff hier uijt 163 Roeden en selve (Boudewijn Verseleweel) 290 Roeden, samen 1 G 153 Roeden

Tabel 12. Eigenaren en baanders van de percelen 85 en 86 over de periode 1596 - 1832

	2 Gemet 76 Roeden (perceel 85)		1 Gemet 205 Roeden (perceel 86)	
Jaar	Eigenaren	Baanders	Eigenaren	Baanders
1596	Pieter Dignuss	Pieter Dignuss	Adriaan Drossert	Geen registratie
1603	Pieter Dignis Erfgen.	Geen registratie	Jan Jacobsz Bom	Adriaen Adriaensse
1617	Crijstiaen Jansse Jonge	Crijstiaen Jansse Jonge	Cornelis Bom	Frans Maertensz
1624	Crijstiaen Janss Jonge	Crijstiaen Janss Jonge	Cornelis Bom	Maerten Fransz
1631	Crijstiaen Janss Jonge	Crijstiaen Janss Jonge	Arnoldus Bom	Cornelis Pierss
1638	Marinus Cristiaenssen Jonge	Marinus Cristiaenssen Jonge	Mr. Johan Bom	Cornelis Pierss
1652	Marinis Christijaense	Marinis Christijaense	Mr. Johan Bom	Geen registratie
1659	Marinis Christiaens	Marinis Christiaens	Mr. Johan Bom	Adriaan Pierss Passer
1666	Marinis Christiaensse	Marinis Christiaensse	Mr. Johan Bom	Jan Pauwelsse
1673	Cornelis Marinisse de Jonge	Cornelis Marinisse de Jonge	Cornelis van Oostee	Jan Pauwelsse
1680	Catharina Hoogestegers kind.	Cornelis Dirckses Wed.	Catharina Hoogestegers kind.	Cornelis Dirckses Wed.
1687	Catharijna Hoogestegers kind.	Jan H. Holleman	Catharijna Hoogestegers kind.	Jan H. Holleman
1694	Catharina Hoogestegers kind.	Adriaan Priester	Catharina Hoogestegers kind.	Adriaan Priester
1702	Catrina Hoogestegers kind.	Marinis Jobse	Catrina Hoogestegers kind.	Marinis Jobse
1709	Pieter van Ceulens Wed.	Huijbregt Backer	Pieter van Ceulens Wed.	Huijbregt Backer
1716	Pieter van Keulens Wed.	Pieter van Keulens Wed.	Pieter van Keulens Wed.	Pieter van Keulens Wed.
1723	Pieter van Keulens Wed.	Pieter van Keulens Wed.	Pieter van Keulens Wed.	Pieter van Keulens Wed.
1730	Boudewijn Verzelewel	Geen registratie	Boudewijn Verzelewel	Geen registratie
1744	Boudewijn Verselewel exc.	Geen registratie	Boudewijn Verselewel exc.	Geen registratie
1751	Boudewijn Verselewel exc.	Geen registratie	Boudewijn Verselewel exc.	Geen registratie
1758	Boudewijn Verzelewel exc.	Geen registratie	Boudewijn Verzelewel exc.	Geen registratie
1765	Boudewijn Verselewel Erven	Geen registratie	Boudewijn Verselewel Erven	Geen registratie
1772	Boudewijn Verselewel Erven	Geen registratie	Boudewijn Verselewel Erven	Geen registratie
1779	W. van der Bilt van Cloetinge	Geen registratie	W. van der Bilt van Cloetinge	Geen registratie
1786	Willem van der Bilt	Geen registratie	Willem van der Bilt	Geen registratie
1807	Boudewijn van der Bilt	Geen registratie	Boudewijn van der Bilt	Geen registratie
1814	P.J. van der Mandere	Geen registratie	P.J. van der Mandere	Geen registratie
1821	Paul Joän van der Mandere	Geen registratie	Paul Joän van der Mandere	Geen registratie
1828	Paul Joän van der Mandere	Geen registratie	Paul Joän van der Mandere	Geen registratie
1835	Paulus Joh. v.d. Mandere Wed.	Geen registratie	Paulus Joh. v.d. Mandere Wed.	Geen registratie
OAT	M.P.J. v.d. Mandere, rentenierster, Middelburg	Geen registratie	M.P.J. v.d. Mandere, rentenierster, Middelburg	Geen registratie

Tabel 13. Eigenaren en baanders percelen 90, 91, 92 over de periode 1596 – 1832

	4 Gemet 160 Roeden + 2 Gemet 23 Roeden (perceel 90 + 92)		1 Gemet 287 Roeden (perceel 91)	
Jaar	Eigenaren	Baanders	Eigenaren	Baanders
1596	Blaes Christiaens Weese theynkenszand	Cornelis Tolman	Jan Cornelis Croone	Cornelis Tolman
1603	Blaes Christiaens Weeze 't Heynkenszand	Geen registratie	Jan Cornelisz Croone Wed. & Erfg.	Geen registratie
1617	Jan Wisse Wed. en kinderen	Geen registratie	Jan Croone kinderen	Geen registratie
1624	Jan Verwoutss kinderen	Geen registratie	Jan Hoogesteger	Geen registratie
1631	Jan Verwoutss kinderen	Geen registratie	Jan Hoogesteger	Geen registratie
1638	Cornelis Jan Meeus	Cornelis Willemse Dooman	Jan Hoogesteger	Marinis Tolleman
1652	Cornelis Jan Meeusse	Cornelis Jan Meeusse	Johan Hoogesteger	Geen registratie
1659	Catarijna van Ossewaarde	Bartolomeeus Janssen	Johan Hoogesteger	Jacob Jacobsse Meule
1666	Dingenis Nollens	Huijbregt Boonman	Johan Hoogesteger	Huibregt Jacobsse Meule
1673	Dhr. Dignis Nollens	Huijbregt Boonman	Do. Cornelis Hoogesteger	Huibregt Jacobsse Meule
1680	Dingnis Nollens	Huijbregt Boonman	Cornelia Sabbinge	Huibregt Jacobsse Meule
1687	Dhr. Dinus Nollens	Jan Huijbregtse Boonman	Cornelia Sabbinge	Huibregt Jacobsse Meule
1694	Dingnis Nollens Wed. & Erfgen.	Jan Huijbregtse Boonman	Cornelia Sabbinge	Jacob Huijbregtse Meule
1702	Dignus Nollens Wed. & Erfgen.	Jan Huijbregtse Boonman	Adriaan de Jonge tot Wolphartsdijk	Adriaan de Jonge tot Wolphartsdijk
1709	Dignus Nollens Wed. & Erfgen.	Willem Witte	Adriaan de Jonge tot Wolphaarsdijk	Pieter Bennaart
1716	Dign. Nollens Wed. & Erfgen.	Dign. Nollens Wed. & Erfgen.	Adriaan de Jonge tot Wolphaarsdijk	Adriaan de Jonge tot Wolphaarsdijk
1723	Jan de Reuse	IJder 't sijne	Jan de Reuse	IJder 't sijne
1730	Jan de Reuzes Erven	Jan de Reuzes Erven	Jan de Reuzes Erven	Jan de Reuzes Erven
1744	Jan Verschuijl	Ilder 't sijne	Jan Verschuijl	Ilder 't sijne
1751	Jan Verschuijl	Geen registratie	Jan Verschuijl	Geen registratie
1758	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie
1765	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie
1772	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie	Marinis Adriaanse Noorthoek	Geen registratie
1779	Jan Adriaanse Noorthoek	Geen registratie	Jan Adriaanse Noorthoek	Geen registratie
1786	Maatje Jansse Noordhoek	Geen registratie	Maatje Jansse Noordhoek	Geen registratie
1807	Jakob Janse Bogers	Geen registratie	Jakob Janse Bogers	Geen registratie
1814	Jakob Janse Boogers	Geen registratie	Jakob Janse Boogers	Geen registratie
1821	Jakob Janse Bogers	Geen registratie	Jakob Janse Bogers	Geen registratie
1828	Jakob Janse Boogers	Geen registratie	Jakob Janse Boogers	Geen registratie
1835	Jacob Janse Bogers	Geen registratie	Jacob Janse Bogers	Geen registratie
OAT	Jacob Janse Bogers, landbouwer te Baarsdorp, eigenaar van de drie weilanden met perceelnummers 90, 91, 93			

Tabel 14. Eigenaren percelen 93, 94, 95, 96 over de periode 1596 – 1832

Jaar	4 Gemet 17 Roeden Perceel 93	1 Gemet 38 Roeden Perceel 94	285 Roeden Perceel 94	2 Gemet 35 Roeden Perceel 94	2 G 281 R + 2 G 36 R Perceel 95, 96
1596	Jan Corneliss Croone	Jan Corneliss Croone	Jan Corneliss Croone	Joos van de Werve Caprie	S:S: in Goes ¹⁾
1603	Jan Cornelisz Croone W. & Erfg.	Jan Cornelisz Croone W. & Erfg.	Jan Cornelisz Croone W. & Erfg.	Joos van de Werve Capelrie	S:S: in Goes
1617	Cornelis Saewater Dyckgraev	Jan Croone kinderen	Jan Croone kinderen	Gillis Heyndricxs Capelrie	Den Armen in Goes
1624	Dierick Heyndricxss	Johan Hoogesteger	Johan Hoogesteger	Gillis Gheijs Caprie	Den Armen in Goes
1631	Dierick Heyndricxss	Johan Hoogesteger	Johan Hoogesteger	Gillis Gheijs Caprie	Den Armen in Goes
1638	Dierick Heyndricxss Wed.	Jan Hoogesteeger	Jan Hoogesteeger	Gillis Heyndricxs Capelrie	Den Armen in Goes
1652	Dierick Heyndricxss Wed.	Jan Hoogesteeger	Jan Hoogesteeger	Gillis Vereijs Cappelrie	S:S: in Goes
1659	Dirck Hejndricks Erven	Jan Hoogesteger	Jan Hoogesteger	Gillis Seijs Capelrie	S:S: in Goes
1666	Geert Dircksse	Jan Hoogesteger	Marinis van Ossewaarde	Anna Stoutenburgh	Armen in Goes
1673	Gerard Diercxssen	Gerard Hoogesteger	Marinis van Ossewaarde	Anna Stoutenburgh	Armen in Goes
1680	Geeraard Dircksse	Geeraard Hoogesteger	Marinis van Ossewaarde	Anna Stoutenburgh	Armen in Goes
1687	Geeraard Dirrixs	Geeraard Hoogesteger	Marinis van Ossewaarde	Rochus Danielsse Ockersse	Armen in Goes
1694	Cornelis van Noorden	Gerard Hoogesteger	Marinis van Ossewaarde	Rochus Daniel Ockerz	Armen in Goes
1702	Cornelis Jacobsse Vermeulen	Pieter Lammens	Marinis van Ossewaarde	Pieter Lammens	Armen in Goes
1709	Cornelis Jacob Vermeulen	Marinis van Ossewaarde	Marinis van Ossewaarde	Marinis van Ossewaarde	Armen in Goes
1716	Cornelis Jacobsse Vermeulen	Johannes Pover ²⁾	Johannes Pover	Johannes Pover	Armen in Goes
1723	Jacob Vermeule	Johannes Pover	Johannes Pover	Johannes Pover	Armen in Goes
1730	Johannes Pover	Johannes Pover	Johannes Pover	Johannes Pover	Armen in Goes
1744	Willem Cornelis de Perponcher ³⁾	Willem Cornelis de Perponcher	Willem Cornelis de Perponcher	Willem Cornelis de Perponcher	Dirk Smallegange
1751	Willem C. de Perponcher Weese	Willem C. de Perponcher Weese	Willem C. de Perponcher Weese	Willem C. de Perponcher Weese	Dirk Smallegange
1758	Willem C. de Perponcher Weese	Willem C. de Perponcher Weese	Willem C. de Perponcher Weese	Willem C. de Perponcher Weese	Jacob Constants vrouw
1765	Johan Guiljam Schorer	Johan Guiljam Schorer	Johan Guiljam Schorer	Johan Guiljam Schorer	Jacob Constants vrouw
1772	Johan Guiljelnuis Schorer	Johan Guiljelnuis Schorer	Johan Guiljelnuis Schorer	Johan Guiljelnuis Schorer	Jacob Constants vrouw
1779	Johan Guiljelnuis Schorer	Johan Guiljelnuis Schorer	Johan Guiljelnuis Schorer	Johan Guiljelnuis Schorer	Marinus Bruinooge
1786	Johan Guilgelmus Schorer	Johan Guilgelmus Schorer	Johan Guilgelmus Schorer	Johan Guilgelmus Schorer	Marinus Bruinooge
1807	Jakob Hendrik Schorer	Jakob Hendrik Schorer	Jakob Hendrik Schorer	Jakob Hendrik Schorer	Marinus Bruinooge
1814	Jakob Hendrik Schorer	Jakob Hendrik Schorer	Jakob Hendrik Schorer	Jakob Hendrik Schorer	Jan Mars. Bruinooge
1821	Jakob Hendrik Schorer	Jakob Hendrik Schorer	Jakob Hendrik Schorer	Jakob Hendrik Schorer	Jan Mars. Bruinooge
1828	Jan Cornelis Schorer	Jan Cornelis Schorer	Jan Cornelis Schorer	Jan Cornelis Schorer	Jan Mars. Bruinooge
OAT	Johanna Maria v.d. Brande	Johanna Maria v.d. Brande	Johanna Maria v.d. Brande	Johanna Maria v.d. Brande	Jan Bruinooge

Baanders percelen 93, 94, 95, 96 over de periode 1596 – 1758

Jaar	4 G 17 R (93)	1 G 38 R (94)	285 R (94)	2 G 35 R (94)	2 G 281 R + 2 G 36 R (95, 96)
1596	Ingel Jans van Oosten	Cornelis Tolman	Jan Jorissen	Erment Janss	Jan Jorissen
1603	Geen registratie	Geen registratie	Jan Jorissen	Lenert Ermentsen	Jan Jorissen
1617	Marinis Ingelse	Geen registratie	Jan Pierssen	Geen registratie	Jan Jorissen
1624	Dierick Heyndricxss	Geen registratie	Jan Crijnsse Jonge	Geen registratie	Jan Crijnsse Jonge
1631	Dierick Heyndricxss	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1638	Geert Diercxss	Marinis Tolleman	Gillis Joesse	Marinis Tolleman	Gillis Joesse
1652	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geert Diercxsse
1659	Geeraert Dircxssen	Geeraert Dircxssen	Geeraert Dircxssen	Geeraert Dircxssen	Geeraert Dircxssen
1666	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen
1673	Geraerd Dircksse	Geraerd Dircksse	Geraerd Dircksse	Geraerd Dircksse	Geraerd Dircksse
1680	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse
1687	Geeraerd Dirricxsse	Geeraerd Dirricxsse	Geeraerd Dirricxsse	Geeraerd Dirricxsse	Geeraerd Dirricxsse
1694	Cornelis van Noorden	Joos Musse	Joos Musse	Joos Musse	Gerard Dircxss
1702	Cornelis Jacobsse Vermeule	Marinis van Ossewaarde	Marinis van Ossewaarde	Marinis van Ossewaarde	Gerard Dircxss
1709	Cornelis Jacob Vermeule	Johannes Pover	Johannes Pover	Johannes Pover	Geeraerd Dirckse
1716	Cornelis Jacobsse Vermeule	Johannes Pover	Johannes Pover	Johannes Pover	Geeraerd Dirckse
1723	Jacob Vermeule	Johannes Pover	Johannes Pover	Johannes Pover	Baant ider 't sijne
1730	Johannes Pover	Johannes Pover	Johannes Pover	Johannes Pover	Baandt elck 't zijne
1744	Cornelis Jansse op 't Hof	Cornelis Jansse op 't Hof	Cornelis Jansse op 't Hof	Cornelis Jansse op 't Hof	leder 't sijne
1751	Cornelis Jansse op 't Hof	Cornelis Jansse op 't Hof	Cornelis Jansse op 't Hof	Cornelis Jansse op 't Hof	leder 't sijne
1758	Cornelis Jansse op 't Hof	Cornelis Jansse op 't Hof	Cornelis Jansse op 't Hof	Cornelis Jansse op 't Hof	leder 't sijne
1765	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) De volledige registratie over de periode 1596 – 1744 luidt *"S:S: in Goes gecomen van den Burgemeester Pieter Jaspersz aldaer"*, later afgekort tot "Armen Pieter Jasperse in Goes". In 1744 gaat het over in particulier erfpacht, waarbij de toevoeging *"Erfpacht van den Armen in Goes Pieter Jasperse"* er tot het eind van de periode in 1828 blijft bestaan
- 2) De volledige registratie luidt *"Johannes Pover inde Westcraijert"*, waar hij wellicht zijn boerderij had
- 3) De volledige registratie luidt *"Willem Cornelis de Perponcher Maisonneuve"*, naar een oude Franse titel

Tabel 15. Eigenaren en baanders perceel 97 en 98 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 170 Roeden (perceel 97)	136 Roeden (perceel 98)	Baanders
1596	S:S: in Goes	Jaergetielant Taxemeetken oft Ecça hic	Dieric Hendricxs
1603	S:S: in Goes	Jaergetielant Taxemeetken oft Ecça hic	Dieric Hendricxs
1617	Den Armen in Goes	Jaergetijlant Taxelmeeten of Ecça hic	Dierick Heyndricxs
1624	Den Armen in Goes	Jaergetijlant Taxelmeeten ofte Ecça hic	Dierick Heyndricxss
1631	Den Armen in Goes	Jaergetielant Taxelmeeten ofte Ecça hic	Dierick Heyndricxss
1638	Den Armen in Goes	Jaergetijlant Taxelmeeten ofte Ecça hic	Geert Diericxss
1652	S:S: in Goes	Jaergetijlant Taxelmeeten ofte Ecça hic	Geert Diericxss
1659	S:S: in Goes	Jaergetijlant Taxelmeeten ofte Ecça hic	Geeraert Dircxssen
1666	De Armen in Goes	Kercke hic taxelmeeten	Geert Dirckssen
1673	Den Armen in Goes	De kercke alhier taxelmeeten	Geraerd Dircxsse
1680	Den Armen in Goes	De kercke alhier taxelmeeten	Geeraerd Dircxsse
1687	Den Armen in Goes	De kercke alhier taxelmeeten	Geeraerd Dircxsse
1694	Armen in Goes	De kercke alhier 't axeel meetje	Gerard Dircxss
1702	Armen in Goes	Kercke alhier taxel meetje	Gerard Dircxss
1709	Armen in Goes	Kercke alhier taxel meetje	Geeraerd Dirckse
1716	Armen in Goes	Kercke alhier taxel meetje	Geeraerd Dirckse
1723	Armen in Goes	Gerard Dirckse Weese	Baant ijder 't sijne
1730	Armen in Goes	Gerard Dirckse Weese	Baandt elck 't zijne
1744	Armen in Goes	Hendrik Frederik de Loos	Geen registratie
1751	Pieter Adriaanse Pover	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Geen registratie
1758	Pieter Adriaanse Pover	Comelia & Magdalena de Loos	Geen registratie
1765	Pieter Adriaanse Pover	Christiaan Jacobsse Evertse	Geen registratie
1772	Pieter Adriaanse Pover	Christiaan Jacobsse Evertse	Geen registratie
1779	Pieter Adriaanse Pover	Christiaan Jacobsse Evertse	Geen registratie
1786	Daniel Cornelisse Boonman	Christiaan Jakobse Everse	Geen registratie
1807	Jan Priem	Jakobus Dirckse Sinke	Geen registratie
1814	Jan Priem	Jakobus Dirckse Sinke	Geen registratie
1821	Jan Priem	Jakobus Dirckse Sinke	Geen registratie
1828	Jan Priem	Comelis Alegoed	Geen registratie
OAT	Daniel Danielse Boonman	Parochie van Sinoutskerke	Geen registratie

Tabel 16. Eigenaren en baanders perceel 99 over de periode 1596 – 1832

	2 Gemet 217 Roeden + 293 Roeden (perceel 99, deel)	1 Gemet 198 Roeden (perceel 99, deel)	Baanders
1596	Macharis Mertssen	Macharis Mertssen met Ecce hic ¹⁾	Dieric Hendricxs
1603	Jacobmyne Hubrechts erfgenamen	Jacobmyne Hubrechts erfgenamen	Dieric Hendricxsz
1617	Dierick Heyndricxs	Cornelis Letel	Dierick Heyndricxs
1624	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxss
1631	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxss
1638	Dierick Hendricxs Wed.	Dierick Hendricxs Wed.	Geert Diericxss
1652	Cornelis Diericxsse	Cornelis Diericxsse	Cornelis Diericxsse
1659	Cornelis Dircxssen	Cornelis Dircxssen	Cornelis Dircxssen
1666	Huijbrecht Smallegange	Huijbrecht Smallegange ²⁾	Cornelis Dircxsse Wed.
1673	Dingentie Cornelisse	Dingentie Cornelisse	Huijbrecht Smallegange
1680	Dingentje Cornelisse	Dingentje Cornelisse	Cornelis Dirckse's Wed.
1687	Jacobus Keetelaar	Jacobus Keetelaar	Cornelis Dircxsse's Wed.
1694	Jacob Ketelaar	Jacob Ketelaar	Gillis Anthonisse
1702	Jacob Ketelaar	Jacob Ketelaar	Jacob Ketelaar
1709	Jacob Ketelaar	Jacob Ketelaar	Jacob Ketelaar
1716	Geerardt Dirkse	Geerardt Dirkse	Geerardt Dirksse
1723	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese	Baant ijder 't sijne
1730	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese	Baandt elck 't zijne
1744	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos	Ieder 't sijne
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Geen registratie
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos	Geen registratie
1765	Christiaan Jacobsse Evertse	Christiaan Jacobsse Evertse	Geen registratie
1772	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie
1779	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie
1786	Christiaan Jakobsse Everse	Christiaan Jakobsse Everse	Geen registratie
1807	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke	Geen registratie
1814	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke	Geen registratie
1821	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke	Geen registratie
1828	Cornelis Alegoed	Cornelis Alegoed	Geen registratie
OAT	Cornelis Alegoed	Cornelis Alegoed	Geen registratie

- 1) Hierin participeert de Kerk van Sinoutskerke tot 1715 met 225 Roeden, de volledige registratie in 1596 luidt "*met Ecce hic daerin 3 quarts*", in 1603 "*met Ecclesia hic daerinne 225 Roeden, tsamen 498 Roeden*" en vanaf 1617 tot 1715 "*met Ecce hic daer in 225 Roeden*" of "*met de kerckę alhier daer in 225 Roeden*". Op 5 januari 1715 wordt dit kerkelijk bezit overgedragen aan de eigenaar van de andere delen van perceel 99, de schout Geerardt Dirkse (RAZE 3501, fo. 148, 5-1-1715)
- 2) De volledige tekst luidt "*Huijbrecht Smallegange & Dingeken Cornelisse, half & half*"

Tabel 17. Eigenaren perceel 100, 101, 105 over de periode 1596 – 1832

	296 Roeden (perceel 100)	1 Gemet 22 Roeden (100)	2 Gemet 24 Roeden (100)	258 Roeden + 1 Gemet 19 R (101,105)
1596	Jan Jorissen	Jan Corneliss Croone	Maerten Dane erfgenamen	Jan Corneliss Croone
1603	Jan Jorissen	Jan Cornelisz Croone	Maerten Dane's erfgenamen	Jan Cornelisz Croone Wed. ende Erfgen.
1617	Jan Jorissen	Jan Croone kinderen	Abraham van Benten	Cornelis Soetwahl Dyckgrauv
1624	Jan Crystiaensse Jonge	Jan Hoogesteger	Abraham van Benten	Jan Pieters Ophoochuys
1631	Jan Crystiaensse Jonge	Jan Hoogesteger	Maerten Leijnsse Verstrate	Cristiaen Jansse Jonge
1638	Marinus Christiaenssen Jonge	Jan Hoogesteeger	Maerten Leijnsse Verstrate	Marinus Cristiaenssen Jonge
1652	Jacob Jacobsse Meule	Johan Hoogesteeger	Maerten Leijnsse Verstrate	Marinis Cristiaensse
1659	Jacob Jacobsse Meule	Geeraert Hoogesteger	Do. Cornelis Hoogesteger	Marinis Christiaense
1666	Jacob Jacobsse Meule	Geeraert Hoogesteger	Dom. Cornelis Hoogesteger	Marinis Christiaenssen Wed.
1673	Jacob Jacobsse Meule	Gerard Hoogesteger	Dom. Cornelis Hoogesteger	Willem Marinisse de Jonge
1680	Abram de Vissers Weduwe	Geeraardt Hoogesteger	Cornelia Sabbinge	Dom. Lauris Hoogentoom
1687	Abraham de Visschers Wed.	Geeraard Hoogesteeger	Cornelia Sabbinge	Do. Lauweris Hoogentoom
1694	Adriaan de Visscher	Adriaan de Visscher	Cornelia Sabbinge	Laurentius Hoogentoom Erfgen.
1702	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Armen alhier
1709	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Armen alhier
1716	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Jan de Reuse
1723	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Jan de Reuse
1730	Jan de Reuzes Erven	Jan de Reuzes Erven	Jan de Reuzes Erven	Jan de Reuzes Erven
1744	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek
1751	Jacobus Adriaanse Noorthoek	Jacobus Adriaanse Noorthoek	Jacobus Adriaanse Noorthoek	Jacobus Adriaanse Noorthoek
1758	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek
1765	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek
1772	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek
1779	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek	Jan Adriaanse Noorthoek
1786	Cornelis Jansen Noorthoek	Cornelis Jansen Noorthoek	Cornelis Jansen Noorthoek	Cornelis Jansen Noorthoek
1807	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers ¹⁾
1814	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers
1821	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers
1828	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers
1835	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers	Jakob Janse Boogers
OAT	Jacob Janse Bogers	Jacob Janse Bogers	Jacob Janse Bogers	Jacob Janse Bogers

Baanders perceel 100, 101, 105 over de periode 1596 – 1832

	296 Roeden (perceel 100)	1 Gemet 22 Roeden (100)	2 Gemet 24 Roeden (100)	258 Roeden + 1 Gemet 19 R (101,105)
1596	Dieric Woutersss	Dieric Woutersss	Dieric Woutersss	Jan Jorissen
1603	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Dieric Woutersss	Jan Jorissen
1617	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Dierick Heyndricxs	Jan Jorissen
1624	Jan Crijnse Jonge	Jan Crijnse Jonge	Dierick Heyndricxs	Jan Crijnse Jonge
1631	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Cristiaen Jansse Jonge
1638	Marinus Cristiaenssen Jonge	Gillis Joesse	Gillis Joesse	Marinus Cristiaenssen Jonge
1652	Jacob Jacobsse Meule	Geen registratie	Geen registratie	Marinis Christiaensse
1659	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule	Marinis Christiaense
1666	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Marinis Christiaenssen Wed.
1673	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Willem Marinisse de Jonge
1680	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule
1687	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule
1694	Jacob Huijbrechtse Meule	Jacob Huijbrechtse Meule	Jacob Huijbrechtse Meule	Jacob Huijbrechtse Meule
1702	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel
1709	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel
1716	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel
1723	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel
1730	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel	Adriaan Vleugel
1744	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek	Adriaan Marinusse Noorthoek
1751	Jan Noorthoek	Jan Noorthoek	Jan Noorthoek	Jan Noorthoek
1758	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne	Ieder 't zijne
1765	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) Vanaf 1807 wordt een afsplitsing van perceel 101 (258 R) geregistreerd van 48,5 Roeden, wat het latere perceel 105 wordt. Hierdoor blijft van dit deel van perceel 101 een oppervlakte van $258 - 48,5 = 209,5$ Roeden over. Perceel 105 wordt bij het erf van de boerderij (perceel 103) getrokken en wordt vanaf 1807 dan ook achtereenvolgens eigendom van Jakobus Dirkse Sinke, Jakob Maat, Gerard Rapholm Harinck. Feitelijk was deze situatie al zo vanaf 1785 bij de aankoop van de boerderij door Christiaan Jacobsse Everse.

Tabel 18. Eigenaren en baanders perceel 102, 103, 104 en 126 over de periode 1596 – 1832

Jaar	150 Roeden (perceel 102, 103, 104)		1 Gemet 23 Roeden (perceel 126)	
	Eigenaar	Baander	Eigenaar	Baander
1596	S:S: hic	Dieric Woutersss	S:S: hic	Dieric Woutersss
1603	S:S: hic	Dieric Woutersss	S:S: hic	Dieric Woutersss
1617	Den Armen alhier	Dierick Heyndricxs	Den Armen alhier	Dierick Heyndricxs
1624	Den Armen alhier	Dierick Heyndricxs	Den Armen alhier	Dierick Jacobss
1631	Den Armen alhier	Dierick Jacobss	Den Armen alhier	Dierick Jacobss
1638	Den Armen in Sijnoutskerke	Jacob Jacobsse Meule	Den Armen alhier	Jacob Jacobsse Meule
1652	S:S: hic	Jacob Jacobsse Meule	S:S: hic	Jacob Jacobsse Meule
1659	S:S: hic	Jacob Jacobsse Meule	S:S: hic	Jacob Jacobsse
1666	Armen hic	Huijbrecht Jacobsse Meule	Armen hic	Huybrecht Jacobssen
1673	Den Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule	Den Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule
1680	Den Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule	Den Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule
1687	Den Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule	Den Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule
1694	Armen alhier	Baent zelven (Armen alhier)	Armen alhier	Jacob Huijbrechtse Meule
1702	Armen alhier	Pieter Bennaart	Armen alhier	Pieter Bennaart
1709	Armen alhier	Pieter Bennaart	Armen alhier	Pieter Bennaart
1716	Armen alhier	Pieter Bennaart	Armen alhier	Pieter Bennaart
1723	Armen alhier	Pieter Bennaart	Armen alhier	Pieter Bennaart
1730	Armen alhier	Pieter Bennaart	Armen alhier	Pieter Bennaart
1744	Armen alhier	Dirk Smallegange	Armen alhier	Ieder 't sijne
1751	Armen alhier	Dirk Smallegange	Armen alhier	Geen registratie
1758	Pieter Baas, erfpacht ¹⁾	Ieder 't zijne	Armen alhier	Geen registratie
1765	Pieter Baas, erfpacht	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1772	Cornelis Veele, erfpacht	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1779	Blaas Rijnhout, erfpacht	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1786	Christiaan Jacobsse Everse, erfpacht	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1807	Jakobus Dirkse Sinke, erfpacht	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1814	Jakobus Dirkse Sinke, erfpacht	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1821	Jakobus Dirkse Sinke, erfpacht	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1828	Jakob Maat, erfpacht	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1835	Gerard Rapholm Harinck, erfpacht	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
OAT	Gerardus R. Harinck	Geen registratie	Armen van Sinoutskerke	Geen registratie

- 1) Vanaf 1758 staat dit deel van het erf van de boerderij op perceel 103 geregistreerd als "*Erfpacht van de Armen Alhier*", naar aanleiding van een transactie op 10 juni 1757 waarbij de eigenaar van de boerderij en de pachter van dit stuk erf, het erfpachtsrecht verkrijgt.

Tabel 19. Eigenaren perceel 106, 107, 108 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 149 Roeden (perceel 106)	2 Gemet 43 Roeden (perceel 107)	1 Gemet 74 Roeden (perceel 108)
1596	Ecce hic	Ecce hic	S:S: hic
1603	Ecce hic	Ecce hic	S:S: hic
1617	Ecce hic	Ecce hic	Den Armen alhier
1624	Ecce hic	Ecce hic	Den Armen alhier
1631	Ecce hic	Ecce hic	Den Armen alhier
1638	Ecce hic	Ecce hic	Den Armen alhier
1652	Ecce hic	Ecce hic	S:S: hic
1659	Ecce hic	Ecce hic	S:S: hic
1666	Kercke hic	Kercke hic	Armen hic
1673	De kercke alhier	De kercke alhier	Den Armen alhier
1680	De kercke alhier	De kercke alhier	Den Armen alhier
1687	De kercke alhier	De kercke alhier	Den Armen alhier
1694	Kercke alhier	Kercke alhier	Armen alhier
1702	Kercke alhier	Kercke alhier	Armen alhier
1709	Kercke alhier	Kercke alhier	Armen alhier
1716	Kercke alhier	Kercke alhier	Armen alhier
1723	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1730	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1744	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1751	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1758	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1765	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1772	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1779	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1786	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1807	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1814	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1821	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1828	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
1835	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Kerk van Sinoutskerke	Kerk van Sinoutskerke

Baanders percelen 106, 107, 108 over de periode 1596 – 1744

Jaar	1 Gemet 149 Roeden (perceel 106)	2 Gemet 43 Roeden (perceel 107)	1 Gemet 74 Roeden (perceel 108)
1596	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1603	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1617	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1624	Jan Crijnsse Jonge	Jan Crijnsse Jonge	Jan Crijnsse Jonge
1631	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1638	Gillis Joosse	Gillis Joosse	Gillis Joosse
1652	Geert Diercxsse	Geert Diercxsse	Geert Diercxsse
1659	Marinis Pierssen (Verschuijle)	Geeraert Dircxssen	Geeraert Dircxssen
1666	Marinis Piersse Verschuijle	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen
1673	Marinis Piersse Verschuijle	Geraerd Dircxsse	Geraerd Dircxsse
1680	Marinis Piersse Verschuijle	Geraerd Dircksse	Geraerd Dircksse
1687	Lindert Hendrix	Geerard Dirricxsse	Geerard Dirricxsse
1694	Lindert Heyndrix	Gerard Dircxss	Gerard Dircxss
1702	Lindert Heyndricxss	Gerard Dircxss	Gerard Dircxss
1709	Lindert Heyndrikse van Oosten	Geerard Dirkse	Geerard Dirkse
1716	Geerard Dirkse	Geerard Dirkse	Geerard Dirkse
1723	Baant ijder 't sijne	Baant ijder 't sijne	Baant ijder 't sijne
1730	Baandt ieder 't zijne	Baandt ieder 't zijne	Baandt ieder 't zijne
1744	Baandt ieder 't sijne	Baandt ieder 't sijne	Baandt ieder 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Tabel 20.

Eigenaren perceel 109, 110, 111 over de periode 1596 – 1832

Jaar	Perceel 109 2 Gemet 104 Roeden	Perceel 109 1 Gemet 156 Roeden	Perceel 110 2 Gemet 180 Roeden	Perceel 111 1 Gemet 240 Roeden	Perceel 111 1 Gemet 19 Roeden
1596	Jan Corneliss Croone	Jan Jorissen	Harrent Pierssen	Wolfaert van Schenge erfgen.	Jan Emans Weele
1603	Jan Corneliss Croone Wed.	Jan Jorissen	Aelken Harrent Pietersz	Wolfert van Schengens erfgen.	Anthony Winters erfgen.
1617	Comelis Soetwahl Dyckgrauw	Jan Jorissen	Jacob Wubbense Wisse kint	Anthonij de Winters kinderen	Anthonij de Winters kinderen
1624	Jan Pierss Ophoochuys	Legier Janss Wed.	Jacob Louwens Wed. kint	Anthony de Winters kinderen	Anthony de Winters kinderen
1631	Christiaan Jansse Jonge	Logier Janss Weese	Jacob Bouwe Wisse kint	Anthony de Winters kinderen	Anthony de Winters kinderen
1638	Marinus Christ. Jonge	Marinus Christ. Jonge	Comelis Bruine	Adriaen Antony Winter	Adriaen Antony Winter
1652	Marinis Christiaensse	Marinis Christiaensse	Mr. Cornelis Bruijne	Adriaen Anthony Winters weesen	Adriaen Anthony Winters weesen
1659	Marinis Christiaensse	Marinis Christiaensse	Mr. Cornelis Bruijne	Marinis Doensen	Marinis Doensen
1666	Marinis Christiaensse	Marinis Christiaensse	Mr. Cornelis Bruijne	Marinis Doense	Marinis Doense
1673	Ary Schoone	Ary Schoone	Dhr. Cornelis Bruijne	Marinis Doense	Marinis Doense
1680	Ary Schoone	Ary Schoone	Dhr. Cornelis Bruijne's erfgen.	Pieter de Vriese	Pieter de Vriese
1687	Ary Schooms Weduwe	Ary Schooms Weduwe	Comelis Bruynes Erfgen.	Pieter de Vriese	Pieter de Vriese
1694	Comelia Vertregt	Comelia Vertregt	Comelis Bruynes Erfgen.	Comelia Vertregt	Comelia Vertregt
1702	Comelia Vertregt	Comelia Vertregt	Comelis Bruijnens Erfgen.	Comelia Vertregt	Comelia Vertregt
1709	Comelia Vertrecht	Comelia Vertrecht	Comelis Bruijnens Erfgen.	Comelia Vertregt	Comelia Vertregt
1716	Gillis Udemans	Gillis Udemans	Marinus Jobze Timmermans	Marinus Jobze Timmermans	Marinus Jobze Timmermans
1723	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Johan Oostdijk	Johan Oostdijk	Johan Oostdijk
1730	Jan de Reuzes Erven	Jan de Reuzes Erven	Johan Oostdijk	Johan Oostdijk	Johan Oostdijk
1744	Willem Marin. de Jonge	Willem Marin. de Jonge	Johan Oostdijk	Johan Oostdijk	Johan Oostdijk
1751	Willem Marin. de Jonge	Willem Marin. de Jonge	Willem Marinisse de Jonge	Willem Marinisse de Jonge	Willem Marinisse de Jonge
1758	Willem Marin. de Jonge	Willem Marin. de Jonge	Willem Marinisse de Jonge	Willem Marinisse de Jonge	Willem Marinisse de Jonge
1765	Willem Marin. de Jonge	Willem Marin. de Jonge	Willem Marinisse de Jonge	Willem Marinisse de Jonge	Willem Marinisse de Jonge
1772	Willem Marin. de Jonge	Willem Marin. de Jonge	Willem Marinisse de Jonge	Willem Marinisse de Jonge	Willem Marinisse de Jonge
1779	Willem Marinisse	Willem Marinisse	Willem Marinisse de Jonge	Willem Marinisse de Jonge	Willem Marinisse de Jonge
1786	Jan Hoondert Weezen	Jan Hoondert Weezen	Jan Hoondert Weezen	Jan Hoondert Weezen	Jan Hoondert Weezen
1807	Pieter Pieterse Verdonk	Pieter Pieterse Verdonk	Pieter Pieterse Verdonk	Pieter Pieterse Verdonk	Pieter Pieterse Verdonk
1814	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke	Pieter Verdonk	Pieter Verdonk	Pieter Verdonk
1821	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke	Pieter Doense	Pieter Doense	Pieter Doense
1828	Pieter Doense	Pieter Doense	Pieter Doense	Pieter Doense	Pieter Doense
1835	Pieter Doense	Pieter Doense	Pieter Doense	Pieter Doense	Pieter Doense
OAT	Gerardus R. Haring	Gerardus R. Haring	Pieter Doense	Pieter Doense	Pieter Doense

Baanders perceel 109, 110, 111 over de periode 1596 – 1730

Jaar	Perceel 109 2 Gemet 104 Roeden	Perceel 109 1 Gemet 156 Roeden	Perceel 110 2 Gemet 180 Roeden	Perceel 111 1 Gemet 240 Roeden	Perceel 111 1 Gemet 19 Roeden
1596	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Sijmon Andriess	Geen registratie	Geen registratie
1603	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Anthony Winters Erven	Anthony Winters Erven
1617	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Geen registratie	Geen registratie
1624	Jan Crijnsse Jonge	Legier Janss Wed.	Jan Crijnsse Jonge	Geen registratie	Geen registratie
1631	Christiaan Jansse Jonge	Logier Janss Weese	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1638	Marinus Cristiaenssen Jonge	Marinus Cristiaenssen Jonge	Gillis Joesse	Adriaen Antony Winter	Adriaen Antony Winter
1652	Marinus Cristiaensse	Marinus Cristiaensse	Geen registratie	Lauwerus de Winter	Lauwerus de Winter
1659	Marinus Cristiaensse	Marinus Cristiaensse	Geert Dirxssen	Lauris de Winter	Lauris de Winter
1666	Marinus Cristiaensse	Marinus Cristiaensse	Geert Dirxssen	Antony de Winter	Antony de Winter
1673	Ary Schoone	Ary Schoone	Geraerd Dirxsse	Adriaen de Vrijesse	Adriaen de Vrijesse
1680	Ary Schoone	Ary Schoone	Geeraerd Dirxsse	Pieter de Vriese	Pieter de Vriese
1687	Ary Schoone's Wed.	Ary Schoone's Wed.	Geeraerd Dirxsse	Pieter de Vriese	Pieter de Vriese
1694	Gerard Bastiaanse	Gerard Bastiaanse	Jacob Huijbrechtse Meule	Gerard Dirxss	Gerard Dirxss
1702	Comelia Vertregt	Comelia Vertregt	Marinis Jobse	Gerard Dirxss	Gerard Dirxss
1709	Jacob Mijnden	Jacob Mijnden	Marinus Jobsz Timmermans	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse
1716	Gillis Udemans	Gillis Udemans	Marinus Jobsz Timmermans	Marinus Jobsz Timmermans	Marinus Jobsz Timmermans
1723	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Johan Oostdijk	Johan Oostdijk	Johan Oostdijk
1730	Jan de Reuze Erven	Jan de Reuze Erven	Johan Oostdijk	Johan Oostdijk	Johan Oostdijk
1744	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Tabel 21. Eigenaren en baanders perceel 112, 113 over de periode 1596 – 1832

Jaar	150 Roeden (perceel 113)	3 Gemet 15 Roeden (perceel 113)	1 Gemet 201 Roeden (perceel 112)
1596	Ecce hic	Jan Croone Wed. ¹⁾	S:S: hic
1603	Ecce hic	Jan Cornelisz Croone Wed.	S:S: hic
1617	Ecce hic	Jan Croone kinderen	Den Armen alhier
1624	Ecce hic	Jan Hoogesteger	Den Armen alhier
1631	Ecce hic	Jan Hoogesteger	Den Armen alhier
1638	Ecce hic	Jan Hoogesteger	Den Armen alhier
1652	Ecce hic	Johan Hoogesteger	S:S: hic
1659	Ecce hic	Johan Hoogesteger	S:S: hic
1666	Kercke hic	Marinis van Ossewaarde	Armen hic
1673	De kercke alhier	Marinis van Ossewaarde	Den Armen alhier
1680	De kercke alhier	Marinis van Ossewaarde	De Armen alhier
1687	De kercke alhier	Marinis van Ossewaarde	Den Armen alhier
1694	Kercke alhier	Marinis van Ossewaarde	Armen alhier
1702	Kerke alhier	Marinis van Ossewaarde	Armen alhier
1709	Marinis Ossewaarde	Marinis Ossewaarde	Marinis Ossewaarde
1716	Gillis Hoogerheijde	Gillis Hoogerheijde	Gillis Hoogerheijde
1723	Gillis Hoogerheijde	Gillis Hoogerheijde	Gillis Hoogerheijde
1730	Joh. Jakobze de Vrieze	Joh. Jakobze de Vrieze	Joh. Jakobze de Vrieze
1744	Adriaan Jac. de Vrieze	Adriaan Jac. de Vrieze	Adriaan Jac. de Vrieze
1751	Adriaan Jacobz de Vrieze	Adriaan Jacobz de Vrieze	Adriaan Jacobz de Vrieze
1758	Adriaan Jac. de Vrieze	Adriaan Jac. de Vrieze	Adriaan Jac. de Vrieze
1765	Laurus de Winter	Laurus de Winter	Laurus de Winter
1772	Laurus de Winter	Laurus de Winter	Laurus de Winter
1779	Pieter Zegers	Pieter Zegers	Pieter Zegers
1786	Willem Pieterse de Jonge	Willem Pieterse de Jonge	Willem Pieterse de Jonge
1807	Cornelis Corn. Pover	Cornelis Corn. Pover	Cornelis Corn. Pover
1814	Jan Cornelis Bane	Jan Cornelis Bane	Jan Cornelis Bane
1821	Pieter Doense	Pieter Doense	Pieter Doense
1828	Pieter Doense	Pieter Doense	Pieter Doense
OAT	Pieter Doense (Leendert Woutersen)	Pieter Doense (Leendert Woutersen)	Pieter Doense (Leendert Woutersen)

Baanders perceel 112, 113 over de periode 1596 – 1832

Jaar	150 Roeden (perceel 113)	3 Gemet 15 Roeden (perceel 113)	1 Gemet 201 Roeden (perceel 112)
1596	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1603	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1617	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Geen registratie
1624	Jan Crijnse Jonge	Jan Crijnse Jonge	Jan Crijnse Jonge
1631	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1638	Gillis Joosse	Gillis Joosse	Gillis Joosse
1652	Geert Diericxs	Geen registratie	Geert Diericxs
1659	Geeraert Dirckssen	Geeraert Dirckssen	Geeraert Dirckssen
1666	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen
1673	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse
1680	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse
1687	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse
1694	Gerard Dirckss	Gerard Dirckss	Gerard Dirckss
1702	Gerard Dirckxs	Gerard Dirckxs	Gerard Dirckxs
1709	Johannes Pover	Johannes Pover	Johannes Pover
1716	Johannes Pover inde Westcraijert	Johannes Pover inde Westcraijert	Johannes Pover inde Westcraijert
1723	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne
1730	Baandt ider 't zijne	Baandt ider 't zijne	Baandt ider 't zijne
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) Aanvankelijk wordt hierachter vermeld “*N & O aen genaemt 't busken*”, later (1617) “*West & Noort aen genaemt 't busken*” of zoals in 1631 “*'t kusken*”. Vanaf 1807 wijzigt de registratie in “*aan 't boschke*”, vanaf 1821 “*aan 't Boschje*”

Tabel 22. Eigenaren en baanders perceel 114 over de periode 1596 – 1832

Wiegenhoek, 2 Gemet 98 Roeden		Thijshoek, 138 Roeden		
Jaar	Eigenaar	Baander	Eigenaar	Baander
1596	Dieric Wouters	Dieric Wouters	Jaergetielant	Dieric Wouters
1603	Dierick Woutersz	Dierick Woutersz	Jaergetielant	Dieric Wouters
1617	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs	Jaergetielant	Dierick Heyndricxs
1624	Dierick Heijndricxs	Dierck Jacobssen	Jaergetielant	Dierck Jacobssen
1631	Dirick Heijndricxs	Dirick Heijndricxs	Jaergetielant	Dirick Heijndricxs
1638	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Jaergetielant	Dierick Heijndricxs
1652	Cornelis Diercxssen	Cornelis Diercxssen	Cornelis Diercxsse ¹⁾	Cornelis Diercxssen
1659	Cornelis Dirxssen	Cornelis Dirxssen	Cornelis Dirxssen	Cornelis Dirxse
1666	Adriaen van Noorden	Adriaen van Noorden	Adriaen van Noorden	Adriaen van Noorden
1673	Adrijaan van Noorden	Adrijaan van Noorden	Adrijaan van Noorden	Adrijaan van Noorden
1680	Adrijaan van Noorden	Adrijaan van Noorden	Adrijaan van Noorden	Adrijaan van Noorden
1687	Adriaan van Noordens kinderen	Adriaan van Noordens kinderen	Adriaan van Noordens kinderen	Adriaan van Noordens kinderen
1694	Jan van Staal	Jan van 't Staal	Jan van 't Ztael	Jan van 't Ztael
1702	Josina Abramse	Josina Abramzt	Josina Abramzt	Josina Abramzt
1709	Sara Thobias Erfgen.	Willem Witte	Sara Thobias Erfgen.	Willem Witte
1716	Sara Thobias Erfgen.	Pieter Bennaart	Sara Thobias Erfgen.	Pieter Bennaart
1723	Geertje Jans	Geertje Jans	Geertje Jans	Geertje Jans
1730	Geertje Jans	Geertje Jans	Geertje Jans	Geertje Jans
1744	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1751	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1758	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie
1765	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie
1772	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie
1779	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie
1786	Daniel Cornelisse Boonman	Geen registratie	Daniel Cornelisse Boonman	Geen registratie
1807	Jan Priem	Geen registratie	Jan Priem	Geen registratie
1814	Jan Priem	Geen registratie	Jan Priem	Geen registratie
1821	Jan Priem	Geen registratie	Jan Priem	Geen registratie
1828	Jan Priem	Geen registratie	Jan Priem	Geen registratie
1835	Daniël Daniëlse Boonman	Geen registratie	Daniël Daniëlse Boonman	Geen registratie

1) Registratie van 1652 – 1694 met het achtervoegsel *“Jaergetijlant”*

Tabel 23. Eigenaren en baanders perceel 115, 116 over de periode 1596 – 1832

2 Gemet 58 Roeden (perceel 115)			2 Gemet 297 Roeden (perceel 116)	
Jaar	Eigenaar	Baander	Eigenaar	Baander
1596	Pieter Borselaer	Adriaen Pauwelss	Cornelis Geertsse Bijsterman	Geen registratie
1603	Pieter Jacques Borselaer	Adriaen Pauwelsz	Cornelis Geertsz Bysteman	Geen registratie
1617	Pieter Borselaer kinderen	Geen registratie	Cornelis Geertsz Bysteman	Geen registratie
1624	Cornelis Borselaer	Maarten Fransz	Cornelis Geertsz Bijsterman	Geen registratie
1631	Jan Danckerts Ternisse	Geen registratie	Cornelis Bijsterman	Geen registratie
1638	Jan Danckerts Erfgen.	Cornelis Pierss	Cornelis Bijsterman	Gillis Jooss
1652	Huybrecht Janssen Westhouc	Geen registratie	Pieter Borsselaer	Olijvier Janss
1659	Hubertus Janssen Westhouc	Adriaen Pierss Passer	Pieter Borsselaer	Olijvier Jansse Goes
1666	Huybrecht Jansse Westhouc	Geen registratie	Pieter Borsselaer	Olivier Jansse Hoevenier
1673	Capteyn Nicolaes Drijwegen	Capteyn Nicolaes Drijwegen	Pieter Borsselaer	Marinis Pieterss Verschuijl
1680	Johan Drijwege	Marinis Verschuijle	Pieter Borsselaer	Marinis Verschuijle
1687	Johan Drijwege	Sijmon Jobsse	Pieter Borsselaars Weduwe	Jan Cornelisse Langemaire
1694	Johan Drijwegen	Johan Drijwegen	Pieter Borsselaar Weduwe	Jan van 't Staal
1702	Johan Drijwege	Mattheus Verijser filius Johan	Helena Hoekgeest	Pieter Geerts 's-Heer Arentskerke
1709	Nicolaas Drijwegens Erfgen.	Pieter Bennaart	Helena Hoekgeest	Pieter Maartens Boonman
1716	Nicolaas Drijwegens kinderen	Pieter Bennaart	Petronella Borsselaar	Pieter Maartense Boonman
1723	Nicolaas Drijweges kinderen	Pieter Bennaart	Martinus van Lanschot	Pieter Meertens Boonman
1730	Boudewijn Verzelewel	Boudewijn Verzelewel	Aarnout van Tuernhout	Adriaan Boonman
1744	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1751	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover	Pieter Adriaanse Pover
1758	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie
1765	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie
1772	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie
1779	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie	Pieter Adriaanse Pover	Geen registratie
1786	Daniel Cornelisse Boonman	Geen registratie	Daniel Cornelisse Boonman	Geen registratie
1807	Jan Priem	Geen registratie	Jan Priem	Geen registratie
1814	Jan Priem	Geen registratie	Jan Priem	Geen registratie
1821	Jan Priem	Geen registratie	Jan Priem	Geen registratie
1828	Jan Priem	Geen registratie	Jan Priem	Geen registratie
1835	Daniel Danielse Boonman	Geen registratie	Daniel Danielse Boonman	Geen registratie
OAT	Daniel Danielse Boonman	Geen registratie	Daniel Danielse Boonman	Geen registratie

Tabel 24. Eigenaren en baanders perceel 117, 119 over de periode 1596 – 1832

Jaar	Eigenaren	Baanders	Eigenaren	Baanders
	3 Gemet (perceel 117)	3 G (perceel 117)	1 Gemet 21 Roeden (perceel 119)	1 Gemet 21 Roeden (perceel 119)
1596	David en Tobias Wicxdurp	Geen registratie	Leunken Lenerts	Geen registratie
1603	Claes Jansz Cousmaker	Pieter Cornelisz alhier	Heyndric Diricxsz	Geen registratie
1617	Sebastiaan de Witte Erfgen.	Geen registratie	Heyndrick Diricxsz Wed. & kinderen	Dierick Heyndricxs
1624	Sebastiaan de Witte Erfgen.	Marinis Paesse	Heijndrick Diricxss Wed. & kinderen	Dierick Jacobsen
1631	Sebastiaan de Witte Erfgen.	Geen registratie	Heijndrick Diericxss (v.d. Werve) kinderen	Dierick Jacobsen
1638	Willem Ooms Wed.	Marinis Paesse	Jhr. Dierick van de Werve	Jacob Jacobsse Meule
1652	Dhr. Adriaen van Goes	Geen registratie	Joncker Dierick van de Werve	Jacob Jacobsse Meule
1659	Dhr. Adriaen van Goes	Pieter Aarnoutsse	Joncker Dirck van de Werve	Jacob Jacobsse Meule
1666	Dhr. Adriaen van der Goes	Pieter Aarnoutsse	Joncker Dirck van de Werve Erfgen.	Huijbrecht Jacobsse Meule
1673	Dhr. Adriaen van Goes	Huijbrecht Jacobsse Meule	Joncker Dirck van de Werve Erfgen.	Huijbrecht Jacobsse Meule
1680	Adriaen van der Goes Erfgen.	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule
1687	Adriaan van der Goes Erfgen.	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule
1694	Adriaan van der Goes Erfgen.	Marinis Meusen	Cornelia Vertrecht	Jacob Huijbrechtse Meule
1702	Adriaan van der Goes Erfgen.	Baant selve	Cornelia Vertregt	Baant selve
1709	Adriaan van der Goes Erfgen.	Baant selve	Cornelia Vertregt	Isaak Paardekooper
1716	Adriaan van der Goes Erfgen.	Jan de Vlieger	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.
1723	Adriaan van Goes Erven	Jan de Vlieger	Foort Janse Dierse	Foort Janse Dierse (bt selve)
1730	Adriaan van der Goes Erven	Lein Vroonland	Foort Janse Dierse	Foort Janse Dierse (bt selve)
1744	Heodoris Willemse de Bije	Baant ider 't zijne	Armen in Goes, van Foort Janse ¹⁾	Baant ider 't zijne
1751	Heodoris Willemse de Bije	Baant ider 't zijne	Armen in Goes, van Foort Janse ¹⁾	Baant ider 't zijne
1758	Adrianus de Bije	Geen registratie	Pieter Veerdegem	Geen registratie
1765	Graav d'Oultremont	Geen registratie	Pieter Veerdegem	Geen registratie
1772	J.B.F.G. graav d'Oultremont	Geen registratie	Pieter Veerdegem	Geen registratie
1779	J.B.F.G. graav d'Oultremont	Geen registratie	Pieter Veerdegem	Geen registratie
1786	J.B.F.G. graav d'Oultremont	Geen registratie	Pieter Veerdegem	Geen registratie
1807	Jan Janse de Jonge	Geen registratie	Jan van Gils	Geen registratie
1814	Jan Janse de Jonge	Geen registratie	Jan van Gils	Geen registratie
1821	Jan Janse de Jonge	Geen registratie	Jan van Gils Wed.	Geen registratie
1828	Cornelis Goense	Geen registratie	Jan van Gils Wed.	Geen registratie
1835	Cornelis Goense	Geen registratie	Jan van Gils Wed.	Geen registratie
OAT	Jacobus van der Linde	Geen registratie	Janna Witte, wed. Jan van Gils	Geen registratie

1) De volledige tekst luidt : Armen in Goes, van Foort Janse en de Kerke alhier, ider ½, samen 1 Gemet 21 Roeden

Tabel 25. Eigenaren en baanders deelpercelen 118 over de periode 1596 – 1832

Jaar	Eigenaren	Baanders	Eigenaren	Baanders
	300 Roeden	300 Roeden	372 Roeden	372 Roeden
1596	Ecclesia hic	Dieric Woutersss	Huijbrecht Simonss ¹⁾	Huijbrecht Simonss
1603	Ecce hic	Dieric Woutersss	Huybrecht Simonsz	Huybrecht Simonsz
1617	Ecce hic	Dierick Heyndricxs	Huybrecht Symonsz Erven	Geen registratie
1624	Ecce hic	Dierick Jacobssen	Huijbrecht Symonss Erfgen.	Geen registratie
1631	Ecce hic	Dierick Jacobssen	Weclxing Huijbrechts	Jan Jacob Boonman
1638	Ecce hic	Jacob Jacobsse Meule	Jacques Hoochcamer	Jan Jacob Boonman
1652	Ecce hic	Jacob Jacobsse Meule	Jacques Hoochcammer	Jacob Jacobsse Meule
1659	Ecce hic	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule
1666	Kerke hic	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule
1673	De kerke alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule
1680	De kerke alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule
1687	De kerke alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule
1694	Kercke alhier	Jacob Huijbrechtse Meule	Jan Synoutzkercke Wed.	Jacob Huijbrechtse Meule
1702	Kercke alhier	Pieter Bennaart	Jan Sijnoutzkercke Wed.	Pieter Bennaart
1709	Kerke alhier	Pieter Bennaart	Jan Sijnoutskerkes Wed.	Pieter Bennaart
1716	Kerke alhier	Pieter Bennaart	Jan Synoutskerkes Wed.	Pieter Bennaart
1723	Kerke alhier	Pieter Bennaart	Jan Sijnoutskerke Wed. Erven	Pieter Bennaart
1730	Kerke alhier	Pieter Bennaart	Jan Zijnoutskerkes Erven	Pieter Bennaart
1744	Kerke alhier	Baant ijder 't zijne	Jan Sijnoutskerke wed. exc.	Joos Marinisz van Velde
1751	Kerke alhier	Baant ijder 't zijne	Marijnis Pietersz de Jonge	Baant ijder 't zijne
1758	Kerke alhier	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1765	Kerke alhier	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1772	Kerke alhier	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1779	Kerke alhier	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1786	Kerke alhier	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1807	Kerke alhier	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1814	Kerke alhier	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1821	Kerke alhier	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1828	Kerke alhier	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
1835	Kerk alhier	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Geen registratie	Armen alhier	Geen registratie

1) Zijn volledige naam staat geregistreerd als Huijbrecht Simonss 't Heijnkensant

Tabel 26. Eigenaren en baanders deelpercelen 120 over de periode 1596 – 1832

Jaar	Wiegenhoek 429 Roeden	Kerkhoek 196 Roeden	Kerkhoek 408 Roeden	Baanders
1596	Ons Lieve Vrouw Gilde	Ecclesia hic	S:S: hic	Dieric Wouters
1603	Ons Lieve Vrouwe Gilde	Ecce hic	S:S: hic	Dieric Wouters
1617	Ons Lieve Vrouwe Gilde	Ecce hic	Den Armen alhier	Dierick Heyndricx
1624	Onse Lieve Vrouwe Gilde	Ecce hic	Den Armen alhier	Dierick Jacobsse
1631	Onse Lieve Vrouwe Gilde	Ecce hic	Den Armen alhier	Dierick Jacobs(en)
1638	Onse Lieve Vrouwe Gilde	Ecce hic	Den Armen alhier	Jacob Jacobsse Meule
1652	Onse Lieve Vrouwe Gilde	Ecce hic	S:S: hic	Jacob Jacobsse Meule
1659	Onse Lieve Vrouwe Gilde	Ecce hic	S:S: hic	Jacob Jacobsse Meule
1666	Huijbrecht Jacobsse Meule	Kercke hic	Armen hic	Huijbrecht Jacobsse Meule
1673	Huijbrecht Jacobsse Meule	De kercke alhier	Den Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule
1680	Huijbrecht Jacobsse Meule	De kerke alhier	De Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule
1687	Huijbrecht Jacobsse Meule	De kerke alhier	De Armen alhier	Huijbrecht Jacobsse Meule
1694	Jan Synoutzkercke Wed.	Kerke alhier	Armen alhier	Jacob Huijbrechtse Meule
1702	Jan Sijnoutzkercke Wed.	Kerke alhier	Armen alhier	Pieter Bennaart
1709	Jan Sijnoutskerkes Wed.	Kerke alhier	Armen alhier	Pieter Bennaart
1716	Jan Synoutskerkes Wed.	Kerk alhier	Armen alhier	Pieter Bennaart
1723	Jan Sijnoutskerke Wed.	Kerk alhier	Armen alhier	Pieter Bennaart
1730	Jan Zynoutskerkes Erven	Kerk alhier	Armen alhier	Pieter Bennaart
1744	Jan Sijnoutskerke wed. exc.	Kerk alhier	Armen alhier	Joos Marinisz van Velde ¹⁾
1751	Marijn Pietersz de Jonge	Kerk alhier	Armen alhier	Geen registratie
1758	Armen alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Geen registratie
1765	Armen alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Geen registratie
1772	Armen alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Geen registratie
1779	Armen alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Geen registratie
1786	Armen alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Geen registratie
1807	Armen alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Geen registratie
1814	Armen alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Geen registratie
1821	Armen alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Geen registratie
1828	Armen alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Geen registratie
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Kerk van Sinoutskerke	Armen van Sinoutskerke	Geen registratie

- 1) Naam van de baander staat alleen vermeld bij het deelperceel behorende bij de Wiegenhoek (429 Roeden), bij de andere deelpercelen staat dan vermeld "ider 't sijne", na 1744 worden de baanders niet meer geregistreerd

Tabel 27. Eigenaren en baanders perceel 121, 152 over de periode 1596 – 1832

Jaar	Eigenaren	Baanders	Eigenaren	Baanders
	1 Gemet 3 Roeden (perceel 152)	1 Gemet 3 Roeden (perceel 152)	4 Gemet 5 Roeden (perceel 121)	4 Gemet 5 Roeden (perceel 121)
1596	Macharis Mertssen	Dierick Heijndricxs	Ockers Capelrie	Dierick Heijndricxs
1603	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs ¹⁾	Ockers Capelrie	Dierick Heijndricxs
1617	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Ockers Capelrie	Dierick Heijndricxs
1624	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Ockers Capelrie	Dierick Heijndricxs
1631	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Ockers Capelrie	Dierick Heijndricxs
1638	Geert Diericxs	Geert Diericxs	Ockers Caprie	Geert Diericxs
1652	Geert Diericxss met zijn Weese ²⁾	Geert Diericxss	Ockaers Cappelrie	Geert Diericxsse
1659	Geeraert Dirxssen	Geeraert Dirxssen	Ockers Caprie	Geeraert Dirxssen
1666	Gerard Dirxsse	Geert Dirckssen	Geerd Dircksse	Geerd Dircksse
1673	Gerard Dirxssen	Gerard Dirxssen	Gerard Dirxssen	Gerard Dirxssen
1680	Geeraerd Dirckse	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksen	Geeraerd Dircksse
1687	Geerard Dierixs	Geeraerd Dirrixsse	Geerard Dierixs	Geeraerd Dirrixsse
1694	Stoffel Gerards ³⁾	Stoffel Gerards	Johan Gysel ⁴⁾	Johan Gysel
1702	Stoffel Gerard	Stoffel Gerard	Johan Gijzel	Johan Gijzel
1709	Stoffel Gerardtse	Stoffel Gerardtse	Johan Gijzel	Johan Gijzel
1716	Stoffel Geeraartse de Leeuw	Stoffel Geeraartse de Leeuw	Johan Gijzel	Heijnderik Slabbekoom
1723	Stoffel Gerardse de Leeuw	Stoffel Gerardse de Leeuw	Hendrik Slabbekoom	Heynderik Slabbekoom
1730	Stoffel de Leeuw	Stoffel de Leeuw	Johan Snoep den Ouden	Jan Snoep den Ouden
1744	Dirk de Leeuw	Geen registratie	Jan Snoep den Ouden	Geen registratie
1751	Dirk de Leeuw Exc.	Geen registratie	Niclaas van Sabbinge	Geen registratie
1758	Dirk de Leeuw Exc.	Geen registratie	Niclaas van Sabbinge	Geen registratie
1765	Dirk de Leeuw Erven	Geen registratie	Niklaas van Sabbinge	Geen registratie
1772	Jan Huijbrechtse Boonman	Geen registratie	Jakob Jakobse Meeusse	Geen registratie
1779	Jan Huijbrechtse Boonman	Geen registratie	Jakob Jakobse Meeuse	Geen registratie
1786	Jan Huijbrechtse Boonman	Geen registratie	Cornelis Danielse Boonman	Geen registratie
1807	Cornelis Zuidweg	Geen registratie	Jakob & Cornelis Goense	Geen registratie
1814	Cornelis Zuidweg	Geen registratie	Jakob Goense	Geen registratie
1821	Adriaan Evertse	Geen registratie	Jakob Goense	Geen registratie
1828	Adriaan Evertse	Geen registratie	Marinus & Pieter Goense	Geen registratie
OAT	Adriaan Everse	Geen registratie	Pieter Goense	Geen registratie

1) Achter de naam van de eigenaar staat vanaf hier *"baant zelfve"*

2) Ook de andere percelen in eigendom worden geregistreerd als *"Geert Diericxss met zijn Weese"*, wat waarschijnlijk duidt op het overlijden van zijn 2^e vrouw Janneken Pieters Ram in 1650

3) Stoffel Gerards (de Leeuw) was een schoonzoon van Geert Diericxs, gehuwd met zijn dochter Maria Geerts (Remstee). Stoffel Gerards de Leeuw was tevens een kleinzoon van Cornelis Diercxs, broer van Geert Diericxs en een zoon van Geeraert Stoffelse de Leeuw en Aefken Cornelisse, dochter van Cornelis Diercxs, zie ook de genealogie Diericxs - Heijndricxs

4) Ook Johan Gysel was een schoonzoon van Geert Diericxs, gehuwd met zijn jongste dochter Dingentje Geers, en kwam bij het overlijden van Geert Diericxs dus eveneens in aanmerking voor een erfdeel van de landerijen

Tabel 28. Eigenaren en baanders perceel 122, 123, 134 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 105 Roeden (perceel 122)	2 Gemet 167 Roeden (perceel 123)	3 Gemet 57 Roeden (perceel 134)
1596	Ecça in Goes ¹⁾	Bouwen Wisse tabbekinderen	Legier Janss
1603	Ecça in Goes	Jan Gandolffs	Legier Janssen
1617	Ecça in Goes	Jan Gandolffsen	Legier Janssen
1624	Ecça in Goes	Pieter Cornelisse Doensse	Neelken Janss
1631	Ecça in Goes	Pieter Cornelisse Doensse	Neelken Janss
1638	Ecça in Goes	Pieter Cornelis Doensse	Neelken Janss
1652	Ecça Goes	Pieter Doense	Jan Janss Westervijck
1659	Ecça Goes	Pietemella Doens	Pieter van Noorden
1666	Kercke Goes	Pietemellekens Doens	Pieter van Noorden
1673	Kercke Goes	Pietemelleken Doens	Pieter van Noorden
1680	Kerke Goes	Pietemelleke Doens	Pieter van Noorden
1687	Kerke Goes	Pietemelleke Doens	Pieter van Noorden
1694	Kerke Goes	Pietronella Doenz	Pieter van Noorden
1702	Kerke Goes	Jan de Reuse	Pieter van Noorden
1709	Kerke Goes	Jan de Reuse	Pieter van Noorden
1716	Kerke Goes	Jan de Reuse	Pieter van Noorden
1723	Kerke Goes	Jan de Reuse	Jan de Reuse
1730	Kerke Goes	Jan de Reuzes Erven	Jan de Reuzes Erven
1744	Kerke Goes	Pieter Bosdijk	Pieter Bosdijk
1751	Kerke Goes	Pieter Bosdijk	Pieter Bosdijk
1758	Kerke Goes	Pieter Bosdijk	Pieter Bosdijk
1765	Kerke Goes	Pieter Bosdijk	Pieter Bosdijk
1772	Kerke Goes	Pieter Bosdijk	Pieter Bosdijk
1779	Kerke Goes	Cornelis Danielse Boonman	Cornelis Danielse Boonman
1786	Kerke Goes	Cornelis Danielse Boonman	Cornelis Danielse Boonman
1807	Cornelis Danielse Boonman	Cornelis Danielse Boonman	Cornelis Danielse Boonman
1814	Marinus Cornelisse Boonman	Marinus Cornelisse Boonman	Marinus Cornelisse Boonman
1821	Marinus Cornelisse Boonman	Marinus Cornelisse Boonman	Marinus Cornelisse Boonman
1828	Marinus Cornelisse Boonman	Marinus Cornelisse Boonman	Marinus Cornelisse Boonman
OAT	Marinus Boonman	Marinus Boonman	Marinus Boonman

Baanders perceel 122, 123, 134 over de periode 1596 – 1744

Jaar	2 Gemet 105 Roeden (perceel 122)	2 Gemet 167 Roeden (perceel 123)	3 Gemet 57 Roeden (perceel 134)
1596	Pieter Willems	Geen registratie	Legier Janss
1603	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Gandolffs	Legier Janssen
1617	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Gandolffsen	Legier Janssen
1624	Geen registratie	Pieter Cornelisse Doensse	Geen registratie
1631	Geen registratie	Pieter Cornelisse Doensse	Legier Jansse Wed.
1638	Marinis Adriaensse Raven	Pieter Cornelis Doensse	Geert Diericxs
1652	Geen registratie	Pieter Doense	Geen registratie
1659	Cornelis Jansse Jonge	Geert Claesse Brouwer	Pieter van Noorden
1666	Cornelis Jabaeij	Gerard Claesse Brouwer's Wed.	Pieter van Noorden
1673	Cornelis Jansen Jabay Wed.	Marinis Pieterse Verschuijle	Pieter van Noorden
1680	Geeraerd Dircksse	Marinis Verschuijle	Pieter van Noorden
1687	Geeraerd Dirrixsse	Geen registratie	Pieter van Noorden
1694	Johan Gysel	Pietronella Doenz	Pieter van Noorden
1702	Johan Gijzel	Johan Gijzel	Pieter van Noorden
1709	Johan Gijzel	Pieter Bennaart	Pieter van Noorden
1716	Heijnderik Slabbekoorn	Pieter Bennaart	Jan de Reuse
1723	Heijnderik Slabbekoorn	Baant ijder 't sijne	Baant ijder 't sijne
1730	Jan Snoep den Ouden	Baant selve	Baant selve
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) De volledige registratie luidt *“Ecça in Goes, oost ende noort aen met den wegelinck”*, of vanaf 1652 tot 1828 *“oost ende noort aen met een eigen wegelinck”* waarmee bedoeld wordt op het toegangswegeling 124, wat in feite een voortzetting was van wegeling 251.

Tabel 29. Eigenaren en baanders perceel 125, 127, 128, 129 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 5 Roeden + 2 Gemet 26 Roeden + 1 Gemet 81 Roeden (perceel 125)	2 Gemet 161 Roeden + 450 Roeden (perceel 127)	483 Roeden (perceel 128, 129)
1596	Macharis Mertssen	Jan Joossen te Capelle	Jan Jorissen
1603	Jacob Jacobsz Keyser kinderen	Jan Joossen te Capelle	Jan Jorissen
1617	Willem Mertssen Driewegen	Cornelis Bartelsen	Jan Jorissen
1624	Willem Mertssen Driewegen Wed.	Adriaen Cornelisse Weije	Maerten Fransse op den Dijck
1631	Willem Mertssen Driewegen Weese	Adriaen Cornelisse Weije	Maerten Fransse op den Dijck
1638	Willem Mertsse Drijewegens Weese	Jochem Cornelisse Kelle	Maerten Fransse
1652	Willem Mertsse Driewegens Erfgen.	Adriaan de Winters Weese	Adriaan de Winters Weese
1659	Do. Anthonij Caerdeman	Marinis Doense	Marinis Doense
1666	Do. Anthonij Caerman	Marinis Doense	Marinis Doense
1673	Do. Anthony Caardemans	Marinus Doenses Wed.	Marinus Doenses Wed.
1680	Dom. Anthonij Caerdeman	Adrijaen de Vriese	Adrijaen de Vriese
1687	Cornelis de Leersse	Adriaen de Vriese	Adriaen de Vriese
1694	Cornelis de Leerse	Jacob de Vriese	Jacob de Vriese
1702	Dirck van Angeren's Wed.	Jacob de Vrijese	Jacob de Vrijese
1709	Pieter Zuijthof's Wed.	Jacobus de Vriese	Jacobus de Vriese
1716	Dick van Angere Wed.	Jacob de Vriese	Jacob de Vriese
1723	Pieter Zuijdhof's Wed.	Adriaan Marinisse Noordhoek	Adriaan Marinisse Noordhoek
1730	Pieter Zuidhof's Wed. en Erven	Adriaan Noorhoek	Adriaan Noorhoek
1744	Johan van Daalwijcq	Adriaan Mams Noorhoek	Adriaan Mams Noorhoek
1751	Jacobus Constant	Jan Adriaanse Noorhoek	Jan Adriaanse Noorhoek
1758	Jacobus Constant	Jan Adriaanse Noorhoek	Jan Adriaanse Noorhoek
1765	Jacobus Constant	Jan Adriaanse Noorhoek	Jan Adriaanse Noorhoek
1772	Jacobus Constant	Jan Adriaanse Noorhoek	Jan Adriaanse Noorhoek
1779	Jacobus Constant	Jan Adriaanse Noorhoek	Jan Adriaanse Noorhoek
1786	Neeltje Constant	Jan Adriaanse Noorhoek	Jan Adriaanse Noorhoek
1807	Marinus Janse Vermaas Wed.	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke
1814	Marinus Vermaas MZ	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke
1821	Marinus Vermaas MZ	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke
1828	Marinus Vermaas MZ	Iman Gualtherie Jakob v.d. Bosch	Iman Gualtherie Jakob v.d. Bosch
OAT	Marinus Vermaas	I.G.J. van den Bosch	I.G.J. van den Bosch

Baanders perceel 125, 127, 128, 129 over de periode 1596 – 1744

Jaar	2 Gemet 5 Roeden + 2 Gemet 26 Roeden + 1 Gemet 81 Roeden (perceel 125)	2 Gemet 161 Roeden + 450 Roeden (perceel 127)	483 Roeden (perceel 128, 129)
1596	Dierick Heijndricxs	Geen registratie	Jan Jorissen
1603	Dierick Heijndricxs	Geen registratie	Jan Jorissen
1617	Dierick Heijndricxs	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1624	Dierick Heijndricxs	Jan Crijnse Jonge	Maerten Fransse op den Dijck
1631	Dierick Heijndricxs	Geen registratie	Maerten Fransse op den Dijck
1638	Geert Diericxs	Gillis Joosse	Maerten Fransse
1652	Geert Diericxsse	Geert Diercxsse	Geert Diercxsse
1659	Geert Dircxssen	Geert Dircxssen	Geert Dircxssen
1666	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen
1673	Gerard Dircxssen	Gerard Dircxssen	Gerard Dircxssen
1680	Geeraerd Dirksse	Geeraerd Dirksse	Geeraerd Dirksse
1687	Adriaan de Jonge	Janis Grootemaat ¹⁾	Janis Grootemaat ¹⁾
1694	Claas Leijnsse	Lambrecht Abrahamz	Lambrecht Abrahamz
1702	Dirck van Angeren's Wed.	Jacob de Vrijese	Heyndrick van Oosten
1709	Adriaan Gillisse Karel	Adriaan Marinisse Noordhoek	Adriaan Marinisse Noordhoek
1716	Dirck van Angere Wed.	Adriaan Marinisse Noordhoek	Adriaan Marinisse Noordhoek
1723	Pieter Zuijdhof's Wed.	Baant ijder 't sijne	Baant ijder 't sijne
1730	Baant yder 't zijne	Baandt yder 't zijne	Baandt yder 't zijne
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) Janis Grootemaat pacht 4 G 190, "en de reste 1 G 4 R Lindert Hendrixse"

Tabel 30. Eigenaren perceel 130, 131, 132, 133, 135, 136 over de periode 1596 – 1832

Jaar	432 + 500 + 200 Roeden Perceel 130, 131, 132, 135	291 Roeden + 508 Roeden + 2 G 74 Roeden Perceel 135, 136	2 Gemet 80 Roeden Perceel 132	442 Roeden Perceel 133
1596	Jan Cornelis Croone	Jan Cornelis Croone	Joos van de Werve Capelrie	Ecce hic
1603	Jan Croone Wed. & Erfgen.	Jan Croone Wed. & Erfgen.	Joos van de Werve Capelrie	Ecce hic
1617	Jan Croone kinderen	Jan Croone kinderen	Gillis Cheijs Capelrie	Ecce hic
1624	Jan Hoogesteger	Adriaen Cornelisse Kelle	Gillis Cheijs Caprie	Ecce hic
1631	Jan Hoogesteger	Adriaen Cornelisse Kelle	Gillis Cheijs Capelrie	Ecce hic
1638	Jan Hoogesteger	Adriaen Cornelisse Kelle	Gillis Vereijs Caprie	Ecce hic
1652	Johan Hoogesteger	Adriaan Kelle	Gillis Seijs Cappelrie	Ecce hic
1659	Johan Hoogesteger	Jacob Gortses Joncxste Weese ¹⁾	Gillis Seijs Caprie	Ecce hic
1666	Do. Cornelis Hoogesteger	Jacob Gorts Joncxste Weese	Cornelis van Oostee	Kercke hic
1673	Do. Cornelis Hoogesteger	Jacob Jansse van de Lersse	Dhr. Cornelis van Oostee	De kercke alhier
1680	Dom. Cornelis Hoogesteger	Jacob Jansse van de Lersse	Johan Westerwijk	De kercke alhier
1687	Ds. Cornelis Hoogesteger	Jacob Jansse van de Leersse	Johan Westerwijcq	De kercke alhier
1694	Cornelis Hoogesteger	Jacob Jansse van de Leersse	Johan Westerwijk	Kercke alhier
1702	Cornelis Hoogesteger	Jacob Janss van de Lersse	Johan Westerwijcq	Kerke alhier
1709	Cornelis Hoogesteger	Jacob Jansse van de Lersse	Johan Westerwijk	Kerke alhier
1716	Cornelis Hoogesteger	Jacob Jansse van de Lersse	Johan Westerwijk	Kerke alhier
1723	Louis Jan Verlugts Wed.	Gerard Dirkse Weese	Johan Rondvis	Kerke alhier
1730	Johanna Lopze	Gerard Dirkzes Weeze	Johan Rondvis	Kerke alhier
1744	Johanna Lopze	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos	Kerke alhier
1751	Johanna Lopsen	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Kerke alhier
1758	Johanna Lopze	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos	Kerke alhier
1765	Johanna Lopse	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Kerke alhier
1772	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Kerke alhier
1779	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Kerke alhier
1786	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Kerke alhier
1807	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Kerke alhier
1814	Adriaan Evertse ²⁾	Adriaan Evertse	Adriaan Evertse	Kerke alhier
1821	Adriaan Evertse	Adriaan Evertse	Adriaan Evertse	Kerke alhier
1828	Adriaan Evertse	Adriaan Evertse	Adriaan Evertse	Kerke alhier
OAT	Adriaan Everse	Adriaan Everse	Adriaan Everse	Kerk v. Sinoutskerke

Baanders perceel 130, 131, 132, 133, 135, 136 over de periode 1596 – 1744

Jaar	432 + 500 + 200 Roeden Perceel 130, 131, 132, 135	291 + 508 Roeden + 2 G 74 R Perceel 135, 136	2 Gemet 80 Roeden Perceel 132	442 Roeden Perceel 133
1596	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Geen registratie	Jan Jorissen
1603	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1617	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1624	Jan Crijnsse Jonge	Jan Crijnsse Jonge	Jan Crijnsse Jonge	Jan Crijnsse Jonge
1631	Geen registratie	Adriaan Cornelisse Kelle	Geen registratie	Geen registratie
1638	Gillis Joossen	Gillis Joossen	Gillis Joossen	Gillis Joossen
1652	Geen registratie	Jacob Jacobsse Meule	Geert Diercxsse	Geert Diercxsse
1659	Marinis Pieterssen (Verschuijle)	Jacob Jacobsse Meule	Marinis Pieterssen (Verschuijle)	Marinis Pieterssen (Verschuijle)
1666	Marinis Pieterse Verschuijle	Huybrecht Jacobssen Meule	Marinis Pieterse Verschuijle	Marinis Pieterse Verschuijle
1673	Marinis Pieterse Verschuijle	Huybrecht Jacobssen Meule	Cornelis van Oostee (bt selve)	Marinis Pieterse Verschuijle
1680	Marinis Verschuijle	Huybrecht Jacobsse Meule	Johan Westerwijk (bt selve)	Marinis Verschuijle
1687	Lindert Hendrix	Huybrecht Jacobsse Meule	Lindert Hendrix	Lindert Hendrix
1694	Jan de Reuze ³⁾	Jacob J. van de Leersse	Jan de Reuze	Jan de Reuze
1702	Jan de Reuze	Gerard Dircx	Jan de Reuze	Jan de Reuze
1709	Jan de Reuze	Geerard Dirkse	Jan de Reuze	Lindert Heyndr. van Oosten
1716	Jan de Reuze ⁴⁾	Geerard Dirkse	Jan de Reuze	Jan de Reuze
1723	Baant ijder 't sijne	Baant ijder 't sijne	Baant ijder 't sijne	Baant ijder 't sijne
1730	Abraham van de Velde	Baant yder 't zijne	Abraham van de Velde	Abraham v.d. Velde
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) Als de Joncxste Weese van Jacob Gort staat geregistreerd Janneken Gort
- 2) De broers van Adriaan Evertse, Jacques Evertse (1814, 1821) en Marinus Evertse (1828) staan geregistreerd als eigenaar van de percelen 130 en 131 (432 Roeden)
- 3) Vanaf 1694 tot 1716 zijn Jan de Reuze en Dingnis Huijsman de baanders van perceel 130 en 131 (432 Roeden). Hiervan pacht Dingnis Huijsman 1 Gemet en Jan de Reuze 132 Roeden, wellicht dezelfde verdeling als bij perceel 130 en 131
- 4) Van 1716 tot 1723 baant Marinus Bliet 1 Gemet in 432 Roeden (perceel 130 en 131).

Tabel 31. Eigenaren en baanders perceel 139, 139bis, 140, 141 over de periode 1596 – 1832

Jaar	234 Roeden (perceel 139, 139 ^{bis})	156 Roeden (perceel 140)	556 Roeden (perceel 140, 141)	Baanders
1596	Macharis Mertssen ¹⁾	Ecclesia hic	Macharis Mertss	Dieric Hendricxs
1603	Dieric Henrics	Ecce hic	Dieric Henricxs	Dieric Henricxs
1617	Dierick Heijndricxs, boogaert	Ecce hic	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs
1624	Dierick Heijndricxs, boomgaard	Ecce hic	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs
1631	Dirick Heijndricxs, boogaert	Ecce hic	Dirick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs
1638	Geert Diericxs, boogaert	Ecce hic	Claas Jansse Leeuwenburg	Geert Diericxs ²⁾
1652	Geert Diericxss, boogert	Ecce hic	Geert Diericxss	Geert Diericxss
1659	Geeraert Dircxssen, boogaert	Ecce hic	Geeraert Dircxssen	Geeraert Dircxssen
1666	Geert Dircxsse, boogaert	Kercke hic	Geert Dircxsse	Geert Dircxssen
1673	Gerard Dircxsse, boomgaard	De kercke alhier	Gerard Dircxsse	Gerard Dircxssen
1680	Geeraard Dirkses boomgaard	De kerke alhier	Geeraardt Dirkse	Geeraerd Dircksse
1687	Geeraerd Dierix's boomgaard	Kerke alhier	Geeraerd Dierixs	Geeraerd Dirrixsse
1694	Gerard Dircxsse boomgaard	Kercke alhier	Dirck Geerze Weesen	Gerard Dircxss
1702	Gerard Dircx boomgaard	Kerke alhier	Gerard Dircx	Gerard Dircx
1709	Gerard Dirkse boomgaard	Gerard Dirkse, erfpacht kerk ³⁾	Gerard Dirkse	Gerard Dirkse
1716	Geeraert Dirkse's boomgaard	Gerard Dirkse, erfpacht kerk	Gerard Dirkse ⁴⁾	Geeraerd Dirkse
1723	Gerard Dirkse Weese's boomgaard	Gerard Dirkse Weese, erfpacht kerk	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese
1730	Gerard Dirckzes Weezes boomgaard	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese	Baant yder 't zijne
1744	Hendrik Frederik de Loos, boomgaard	Hendrik Frederik de Loos, erfpacht Kerk	Hendrik Frederik de Loos	Ider 't sijne
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed., boomgaard	Hendrik F. de Loos Wed., erfpacht Kerk	Hendrik F. de Loos Wed.	Geen registratie
1758	Cornelia & Magdalena de Loos, boomgaard	Com. & Magdal. de Loos, erfpacht Kerk	Cornelia & Magdalena de Loos	Geen registratie
1765	Christiaan Jacobsse Evertsen, boomgaard	Christiaan J. Evertsen, erfpacht Kerk	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie
1772	Christiaan Jacobsse Evertsen, boomgaard	Christiaan J. Evertsen, erfpacht Kerk	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie
1779	Christiaan Jacobsse Evertsen, boomgaard	Christiaan J. Evertsen, erfpacht Kerk	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie
1786	Christiaan Jacobsse Evertsen, boomgaard	Christiaan J. Evertsen, erfpacht Kerk	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie
1807	Christiaan Jacobsse Evertsen, boomgaard	Christiaan J. Evertsen, erfpacht Kerk	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie
1814	Adriaan Evertse, boomgaard	Adriaan Evertse, erfpacht Kerk	Adriaan Evertse	Geen registratie
1821	Adriaan Evertse, boomgaard	Adriaan Evertse, erfpacht Kerk	Jakob Christiaanse Evertse	Geen registratie
1828	Adriaan Evertse, boomgaard	Adriaan Evertse, erfpacht Kerk	Jakob Christiaanse Evertse	Geen registratie
OAT	Adriaan Everse	Adriaan Everse	Jacob Everse Erven	Geen registratie

1) Dit perceel wordt vanaf 1596 geregistreerd als vroeone en vanaf 1617 ook als boogaert

2) Als baander van perceel 141 staat geregistreerd Claas Jansse Leeuwenburg (baant selve), dit was voor een korte periode en had wellicht te maken met de overgang van Dierick Heijndricxs op Geert Diericxs

3) Geregistreerd staat onder Gerard Dirkse boomgaard "*idem, erfpacht van de Kerke alhier*"

4) Onder het voorgaande perceel staat "*idem, eigen*"

Tabel 32. Eigenaren perceel 141, 142, 144, 150 over de periode 1596 – 1832

Jaar	164 Roeden (perceel 141)	1 Gemet 105 Roeden (perceel 142)	1 Gemet 213 Roeden (perceel 150)	1 Gemet 106 Roeden (perceel 144)
1596	Pieter Dignuss ¹⁾	Pieter Dignuss	Heijndric den Brouwer	Pieter Dignuss
1603	Cornelis Dignis	Cornelis Dignis	Huybe Dignis	Cornelis Dignis ²⁾
1617	Cornelis Dignis kinderen	Cornelis Dignis kinderen	Huybe Dignis	Cornelis Dignis kinderen
1624	Jochem Marinisse boogaert	Jochem Marinisse boogaert	Huybe Dignis Wed.	Jan Cornelis Dignisse
1631	Dierick Heyndricxs ³⁾	Jozias Jansse	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs
1638	Claes Jansse Leeuwenburch	Huijbrecht Jacobsse Raven	Dierick Heyndricxs Weese ⁴⁾	Jochem Jansse
1652	Geert Diericxs	Huijbrecht Jacobsse Raven	Geert Diericxs	Geert Diericxs
1659	Geeraert Dircxssen	Copmijnken Joris	Geeraert Dircxssen	Geeraert Dircxssen
1666	Geert Dircxsse	Huijbrecht Jacobsse Ravens Wed.	Geert Dircxsse	Mattheus v.d. Bergens Wed. ⁵⁾
1673	Gerard Dircxsse	Huijbrecht Jacobsse Ravens Wed.	Gerard Dircxsse	Gerard Dircxsse
1680	Geeraert Dircxsse	Huijbrecht Jacobsse Ravens Wed.	Geeraert Dircxsse	Geeraert Dircxsse
1687	Geeraert Diericxs	Jacob Huijbrechtse Raven	Geeraert Diericxs	Geeraert Diericxs
1694	Dirck Geerze Weesen	Marinis Meusen	Zijwert van der Bilt	Dirck Geerze Weesen
1702	Gerard Dirx	Cornelis Huijbrechtse Boonman	Zijwert van der Bild	Gerard Dirx
1709	Gerard Dirkse	Cornelis Huijbrechtse Boonman	Zijwert van der Bild	Gerard Dirkse
1716	Geeraert Dirkse	Cornelis Huijbrechtse Boonman	Zijwaert van der Bilt	Geeraert Dircxsse
1723	Gerard Dirkse Weese	Soetje Boonmans	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese
1730	Gerard Dirkses Weeze	Cornelis Jacobze de Vrieze	Gerard Dirkses Weeze	Gerard Dirkses Weeze
1744	Hendrik Frederik de Loos	Cornelis Jacobse de Vrieze	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Pieter Cornelisse Almekinders	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	Pieter Cornelisse Almekinders	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos
1765	Christiaan Jacobsse Evertsen	Izaak Bronkhorst	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1772	Christiaan Jacobsse Evertsen	Mattheus de Baar	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1779	Christiaan Jacobsse Evertsen	Mattheus de Baar	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1786	Christiaan Jacobsse Evertsen	Jan de Baar	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1807	Christiaan Jacobsse Evertsen	Jan de Baar	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1814	Adriaan Evertse	Jan de Baar	Adriaan Evertse	Jacques Evertse
1821	Jakob Christiaanse Evertse	Jan de Baar	Jakob Christiaanse Evertse	Jacques Evertse
1828	Jakob Christiaanse Evertse	Jan de Baar	Jakob Christiaanse Evertse	Marinus Evertse
OAT	Jacob Everse Erven	Jan de Baar	Jacob Everse Erven	Marinus Everse

Baanders perceel 141, 142, 144, 150 over de periode 1596 – 1744

Jaar	164 Roeden (perceel 141)	1 Gemet 105 Roeden (perceel 142)	1 Gemet 213 Roeden (perceel 150)	1 Gemet 106 Roeden (perceel 144)
1596	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss	Pieter Dignuss
1603	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss
1617	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1624	Jochem Marinisse boogaert	Jochem Marinisse boogaert	Jochem Krijnsse	Jochem Krijnsse
1631	Dierick Heyndricxs ³⁾	Jozias Jansse	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs
1638	Claes Leeuwenburch	Huybrecht Raven	Geert Diericxs	Jochem Jansse
1652	Geert Diericxs	Huijbrecht Jacobsse (Raven)	Geert Diericxs	Geert Diericxs
1659	Geeraert Dircxssen	Copmijnken Joris	Geeraert Dircxssen	Geeraert Dircxssen
1666	Geert Dircxssen	Huijbrecht Jacobsse Ravens Wed.	Geert Dircxssen	Mattheus v.d. Bergens Wed.
1673	Gerard Dircxsse	Huijbrecht Jacobsse Ravens Wed.	Gerard Dircxsse	Gerard Dircxsse
1680	Geeraert Dircxsse	Huijbrecht Jacobsse Ravens Wed.	Geeraert Dircxsse	Geeraert Dircxsse
1687	Geeraert Dircxsse	Huijbrecht Jacobsse Ravens Wed.	Geeraert Dircxsse	Geeraert Dircxsse
1694	Gerard Dircxss	Marinis Meusen	Zijwert van der Bilt	Gerard Dircxss
1702	Gerard Dirx	Cornelis Huijbrechtse Boonman	Zijwert van der Bild	Gerard Dirx
1709	Geeraert Dirkse	Cornelis Huijbrechtse Boonman	Geeraert Dirkse	Geeraert Dirkse
1716	Geeraert Dirkse	Cornelis Huijbrechtse Boonman	Geeraert Dirkse	Geeraert Dirkse
1723	Gerard Dirkse Weese	Soetje Boonmans	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese
1730	Baandt yder 't zijne	Baandt yder 't zijne	Baandt yder 't zijne	Baandt yder 't zijne
1744	Baandt yder 't zijne	Baandt yder 't zijne	Baandt yder 't zijne	Baandt yder 't zijne

- ¹⁾ "Pieter Dignuss met Cornelis Dignuss daerinne een vierde part", dit betreft de som van het oostelijke stuk van perceel 141 (164 Roeden) en perceel 142 (1 Gemet 105 Roeden), deze 2 (deel)percelen worden van 1596 – 1631 als 1 perceel van 569 Roeden geregistreerd
- ²⁾ "Cornelis Dignis ende Pieter Dignis kint"
- ³⁾ Van 1631 – 1659 worden de 3 (deel)percelen 141, 142 en 150 als 1 perceel van 3 Gemet 182 Roeden geregistreerd, wel worden in de registratie de eigendomsverhoudingen tussen de eigenaren benoemd ("Dierick Heyndricxs hier inne 2 Gemet 77 Roeden ende Jozias Jansse 1 Gemet 105 Roeden, tsamen 3 Gemet 182 Roeden"), evenals de baanders (b.v. 1638 "bt Jochem Jansse sijn deel, bt Huybrecht Raven sijn deel, bt Claes Leeuwenburch sijn deel, en Geert Diericxs de reste")
- ⁴⁾ Vooruitlopend op de ruilverkaveling in 1666, verkrijgt Dierick Heyndricxs Weese hier slechts 230 Roeden van perceel 150 in eigendom, terwijl Jochem Jansse 283 Roeden in zijn bezit heeft
- ⁵⁾ Vanaf 1666 krijgt perceel 144 in een herverkaveling met perceel 150 zijn uiteindelijke grootte van 2 Gemet 89 Roeden, voor het deel van perceel 150 reesteer dan 230 Roeden

Tabel 33. Eigenaren perceel 143, 145, 150 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 104 Roeden Perceel 145	2 Gemet 140 Roeden Perceel 145	2 Gemet 117 Roeden Perceel 150	157 Roeden + 156 Roeden Perceel 143
1596	Heijndric den Brouwer	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss ¹⁾	S:S: noort aen 't hof ²⁾
1603	Huybe Dignis	Cornelis Dignis	Cornelis Dignis	S:S: hic, noort aent hof
1617	Huybe Dignis	Cornelis Dignis kinderen ³⁾	Cornelis Dignis	Den Armen alhier, noort aent hof
1624	Huybe Dignis Wed.	Jan Cornelisse Dignis	Jan Cornelisse Dignis	Den Armen aldaer, noort aent hof
1631	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs	Den Armen hier, noort aent hof
1638	Jochem Jansse	Dierick Heyndricxs Weese	Geert Diericxs	Den Armen alhier, noort aen 't hof
1652	Jacob Eijericxs	Jacob Eijericxs	Geert Diericxs met sijn weese	S:S: hic, noort aen 't hof
1659	Neelken Jochims	Geeraert Dirxssen	Geeraert Dirxssen	S:S: hic, noort aen hof
1666	Geert Dirxss	Geert Dirxss	Geert Dirxss	Armen hic
1673	Gerard Dirxsse	Gerard Dirxsse	Gerard Dirxsse	Den Armen alhier
1680	Geeraert Dirxsse	Geeraert Dirxsse	Geeraert Dirxsse	De armen hier
1687	Geerard Dierixs	Geerard Dierixs	Geerard Dierixs	Armen alhier
1694	Sywert van der Bilt	Sywert van der Bilt	Pieter van Noorden	Armen alhier
1702	Zijwert van der Bilt	Zijwert van der Bilt	Pieter van Noorden	Armen alhier
1709	Zijwert van der Bilt	Zijwert van der Bilt	Pieter van Noorden	Armen alhier
1716	Zijwaert van der Bilt	Zijwaert van der Bilt	Adriaan Pieterse van Noorden	Armen alhier
1723	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese	Armen alhier
1730	Gerard Dirkzes Weeze	Gerard Dirkzes Weeze	Daniel van Noorden	Armen alhier
1744	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos	Cornelis van Loenhout	Armen alhier
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Cornelis van Loenhout Wed.	Armen alhier
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelis van Loenhout Wed.	Armen alhier
1765	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Gerard Adriaanse Nagelkerke	Armen alhier
1772	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Gerard Adriaanse Nagelkerke	Armen alhier
1779	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1786	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1807	Marinus Evertsen	Jacob Evertsen	Marinus Evertsen	Armen alhier
1814	Jacques Evertsen	Adriaan Evertsen	Jacques Evertsen	Armen alhier
1821	Jacques Evertsen	Jakob Christiaanse Evertsen	Jacques Evertsen	Armen alhier
1828	Marinus Evertsen	Jakob Christiaanse Evertsen	Marinus Evertsen	Armen alhier
OAT	Marinus Everse	Jacob Everse Erven	Marinus Everse	Armen alhier

Baanders perceel 143, 145, 150 over de periode 1596 – 1744

Jaar	2 Gemet 104 Roeden Perceel 145	2 Gemet 140 Roeden Perceel 145	2 Gemet 117 Roeden Perceel 150	157 Roeden + 156 Roeden Perceel 143
1596	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss
1603	Cornelis Dignis	Cornelis Dignis	Cornelis Dignis	Cornelis Dignis
1617	Geen registratie	Cornelis Dignis kinderen	Cornelis Dignis kinderen	Geen registratie
1624	Joris Jansse	Jan Cornelisse Dignis	Jan Cornelisse Dignis	Jochem Bruynhooge
1631	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs	Dierick Heyndricxs	Jan Pierris Hoochuys
1638	Geen registratie	Geert Diericxs	Geert Diericxs	Pieter Lievensse
1652	Geert Diericxs	Geert Diericxs	Geert Diericxs	Joos Mercusse
1659	Geeraert Dirxssen	Geeraert Dirxssen	Geeraert Dirxssen	Joos Mercusse
1666	Geert Dirxss	Geert Dirxss	Geert Dirxss	Joos Mercusse
1673	Gerard Dirxsse	Gerard Dirxsse	Gerard Dirxsse	Jacob Pieterse Coningh
1680	Geeraert Dirxsse	Geeraert Dirxsse	Geeraert Dirxsse	Cornelis Bosdijk
1687	Geerard Dierixs	Geerard Dierixs	Geerard Dierixs	Cornelis Bosdijk
1694	Sywert van der Bilt	Sywert van der Bilt	Pieter van Noorden	Cornelis Bosdijk
1702	Zijwert van der Bild	Zijwert van der Bild	Pieter van Noorden	Marinis Valcke
1709	Geerard Dirkse	Geerard Dirkse	Pieter van Noorden	Isaak Paardekooper
1716	Geerard Dirkse	Geerard Dirkse	Adriaan Pieterse van Noorden	Isaak Paardekooper's Wed.
1723	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese	Foot Janse Dierse
1730	Gerard Dirkzes Weeze	Gerard Dirkzes Weeze	Gerard Dirkzes Weeze	Foot Janse Dierse
1744	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) Geregistreerd staat "*Cornelis Dignuss met de cure caprie hier inne ½ Gemet*", dat wil zeggen dat de Kerk van Sinoutskerke hierin van 1596 – 1666 voor ½ Gemet of 150 Roeden participeerde. Deze 150 Roeden werd gebaant door Heyndric Jochims (1617), Jan Marinisse Jonge (1624, 1631), vanaf 1638 wordt het deelperceel 150 in zijn geheel gebaant door Geert Diericxs.

2) Perceel 143, in totaal 1 Gemet 13 Roeden, werd in de volksmond 't Metje genoemd. Het eerst genoemde deelperceel (157 Roeden) lag blijkbaar vlakbij het Hof of de Hoeve, waarschijnlijk van Cornelis Dignuss. Vanaf 1666 verdwijnt de vermelding "*noort aen 't Hof*" en de twee deelperceeltjes van 't Metje worden dan bewerkt door Joos Mercusse, eigenaar van 't Hooch Huys. Het tweede stuk (156 Roeden) was volgens de registratie een vroone.

3) Geregistreerd staat "*Cornelis Dignis kinderen met Heyndric Jochims hier in 105 Roeden*". Hierna participeren in dit deelperceel van perceel 145 voor 105 Roeden, Cornelis Marinisse (1624), Jan Pierris Hooch(uy)s (1631) en Pieter Lievensse (1638). Eigenaar en participant "*baant elck sijn dele*".

Tabel 34. Eigenaren percelen 146, 147, 148, 149, 151 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 72 Roeden Perceel 151	2 Gemet 36 Roeden Perceel 146, 149	4 Gemet 154 Roeden Perceel 147, 148	1 Gemet 36 Roeden Perceel 149
1596	Machiel Corneliss ¹⁾	Joos Davidts van de Werve Caprie	Heijndric Jacopss Brouwer	Ecce hic
1603	Adriaen Willemsz	Joos Davidts van de Werve Capelrie	Cornelis Dignis	Ecce hic
1617	Jan Jorissen	Gillis Vereijs Capelrie	Cornelis Dignis kinderen	Ecce hic
1624	Jan Pierss	Gillis Vereijs Capelrie	Adriaen Cornelisse Kelle	Ecce hic
1631	Jan Pierss	Gillis Cheijs Capelrie	Adriaen Cornelisse Kelle	Ecce hic
1638	Jan Pietersz weese	Gillis Vereijs Caprie	Adriaen Cornelisse Kelle	Ecce hic
1652	Jan Piers Weese	Gillis Seijs Capelrie	Adriaan Kelle	Ecce hic
1659	Boudewijn Jansse Westerwijcq	Gillis Vereijs Caprie	Geeraert Adriaen Kelle	Ecce hic
1666	Boudewijn Jansse Westerwijck	Geert Dircxsse	Gerardt Adriaen Kelle	Kercke hic
1673	Dhr. David van Nisse	Gerard Dircxsse	Gerard Adriaen Kelle	De Kercke alhier
1680	Dhr. Raatsheer David v.d. Nisse	Geeraard Dircxsse	Geeraard Dircxsse	De kerke alhier
1687	Dhr. Raatsheer David v.d. Nisse	Geerard Dierix	Geerard Dierix	De kerke alhier
1694	David van der Nisse	Zijwert van der Bilt	Pieter van Noorden	Kercke alhier
1702	David van der Nisse	Zijwert van der Bild	Pieter van Noorden	Kerke alhier
1709	David van der Nisse	Zijwert van der Bild	Pieter van Noorden	Kerke alhier
1716	David van der Nisse	Zijwaart van der Bild	Adriaan Pieterse van Noorden	Kerke alhier
1723	Gillis van der Nisse	Gerard Dirkse Weese	Adriaan van Noorden	Gerard Dirkse Weese
1730	Gerard Dirkzes Weeze	Gerard Dirkzes Weeze	Daniel van Noorden	Gerard Dirkzes Weeze
1744	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos	Cornelis van Loenhout	Hendrik Frederik de Loos
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Cornelis van Loenhout Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelis van Loenhout Wed.	Cornelia & Magdalena de Loos
1765	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geeraard Adriaanse Nagelkerke	Christiaan Jacobsse Evertsen
1772	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geeraard Adriaanse Nagelkerke	Christiaan Jacobsse Evertsen
1779	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1786	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1807	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1814	Adriaan Evertse	Adriaan Evertse	Adriaan Evertse	Adriaan Evertse
1821	Adriaan Evertse	Jakob Christiaanse Evertse	Jakob Christiaanse Evertse	Jakob Christiaanse Evertse
1828	Adriaan Evertse	Jakob Christiaanse Evertse	Jakob Christiaanse Evertse	Jakob Christiaanse Evertse
OAT	Adriaan Everse	Jacob Everse Erven	Jacob Everse Erven	Jacob Everse Erven

Baanders percelen 146, 147, 148, 149, 151 over de periode 1596 – 1744

Jaar	3 Gemet 72 Roeden Perceel 151	2 Gemet 36 Roeden Perceel 146, 149	4 Gemet 154 Roeden Perceel 147, 148	1 Gemet 36 Roeden Perceel 149
1596	Jan Piers Leeuwenburch	Jan Jorissen	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss
1603	Adriaen Willemsz	Geen registratie	Cornelis Dignis	Cornelis Dignis
1617	Jan Jorissen	Geen registratie	Legier Janssen	Geen registratie
1624	Jan Piers	Jan (onleesbaar)	Geen registratie	Jochem Bruynhooge
1631	Jan Piers	Geen registratie	Adriaen Cornelisse Kelle	Adriaen Cornelisse Kelle
1638	Pieter Lievense	Gillis Joossen	Adriaen Cornelisse Kelle	Gillis Joossen
1652	Geen registratie	Geert Dircxsse	Geen registratie	Geert Dircxsse
1659	Boudewijn Jansse Westerwijcq	Geeraert Dircxssen	Geeraert Adriaen Kelle	Geeraert Dircxssen
1666	Boudewijn Jansse Westerwijcq	Geert Dircxsse	Geeraert Adriaen Kelle	Geert Dircxsse
1673	Gerard Dircxssen	Gerard Dircxssen	Gerard Adriaen Kelle	Gerard Dircxssen
1680	Geeraerd Dircxsse	Geeraerd Dircxsse	Geeraerd Dircxsse	Geeraerd Dircxsse
1687	Geeraerd Dirrixse	Geeraerd Dirrixse	Geeraerd Dirrixse	Geeraerd Dirrixse
1694	Cornelis Bosdijck	Zijwert van der Bilt	Pieter van Noorden	Zijwert van der Bilt
1702	Gerard Dircx	Zijwert van der Bild	Pieter van Noorden	Zijwert van der Bild
1709	Geerard Dirkse	Zijwert van der Bild	Pieter van Noorden	Zijwert van der Bild
1716	Geerard Dirkse	Geerard Dirkse	Adriaan Pieterse van Noorden	Geerard Dirkse
1723	Cornelis L. Kanuijt	Gerard Dirkse Weese	Adriaan van Noorden	Gerard Dirkse Weese
1730	Gerard Dirkzes Weeze	Gerard Dirkzes Weeze	Daniel van Noorden	Gerard Dirkzes Weeze
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) Als achtervoegsel staat geregistreerd *"oost aen 't wegelinck"*, perceel 151 van 3 Gemet 72 Roeden lag aan de oostkant van het toegangswegeling langs perceel 143 naar perceel 150, het wegeling wordt de gehele periode geregistreerd als oost aen 't wegelinck (wegelijnc, wegeling). Dit wegeling wordt bij het begin van het kadaster niet meer als zodanig geregistreerd, waarschijnlijk omdat het gebruik van perceel 143 (eigendom van de Kerk van Sinoutskerke) en de percelen 144, 145 en 150 (eigendom van de fam. Evertse) toen inmiddels door dezelfde bewerkers gebeurde.
- 2) Met ingang van 1821 wordt het perceel van 4 Gemet 154 Roeden (samen perceel 147 en 148) opgedeeld in 3 stukken van 2 Gemet 49 Roeden (perceel 147), 1 Gemet 3 Roeden (deel 148) en 1 Gemet 102 Roeden (deel 148). De eerste twee delen zijn dan eigendom van Jakob Christiaanse Evertse, het derde deel van Adriaan Evertse. Deze verdeling treffen we ook aan in de OAT.

Tabel 35. Eigenaren perceel 153, 157, 158 over de periode 1596 – 1832

Jaar	588 Roeden	2 Gemet 100 Roeden	3 Gemet 135 Roeden ²⁾	(2 Gemet 135 Roeden)
	Perceel 153	Perceel 157	(1 Gemet)	Perceel 158
1596	Ecce hic aent zonck wegelinck ¹⁾	Jan Cornelis Croone	Jan Piers Hollander	
1603	Ecce hic aent zonck wegelinck	Jan Croone Wed. & Erfgen.	Jan P. Hollanders wed. & erfgen.	
1617	Ecce hic aent zonck wegelinck	Cornelis Soetwahl Dyckgrauw	Marinis Heyndricxs Lantmeter ³⁾	
1624	Ecce hic aent Souck wegelijnck	Adriaen Cornelisse Kelle	Marinis Heyndricxs Lantmeter	
1631	Ecce hic aent Souck wegelinck	Jan Pierss	Adriaen Cornelisse Kelle	
1638	Ecce hic aent Souck wegelinck	Geert Diericxs	Adriaen Cornelisse Kelle	
1652	Ecce hic aen 't Souck wegeling	Geert Diericxs met sijn weese	Adriaan Kelle	
1659	Ecce hic aent souckwegeling	Pieter van Noorden	Cornelis Bastiaensse Caerdeman	Jacob Gortsses Erven
1666	Kercke hic aent souckwegeling	Pieter van Noorden	Cornelis Bastiaensse Caerman	Adam Gorts
1673	De kercke alhier aan 't Zoute Wegelijnc	Pieter van Noorden	Cornelis Bastiaanse Caerdeman	Adam Gorsse
1680	De kerke alhier aen 't Zoute Wegeling	Geeraerd Dircksse	Cornelis Bastiaanse Caerdeman	Adam Gortssse
1687	Kerke alhier aan 't Zoute Weegelijnc	Janus Gijssel & Stoffel Gerards ½ en ½	Cornelis de Leersse	Adam Gorsse
1694	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Johan Gijssel	Jan Mazuur	Jacob de Leerze
1702	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Johan Gijzel	Jannetie Polderdijck Weeze	Jacob de Lerse
1709	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Johannes Gijssel	Geeraerd Dirckse	Jacob de Lerse
1716	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Johan Gijssels Weese	Janneken Polderdijck Weese	Jacob de Lerse
1723	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Johannes Gijssels Weese	Gerard Dirkses Weese	Gerard Dirkses Weese
1730	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Abram Wiema kinderen	Gerard Dirckzes Weeze	Gerard Dirckzes Weeze
1744	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos
1751	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.
1758	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos
1765	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1772	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1779	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1786	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1807	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1814	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Jacques Evertse	Jacques Evertse	Jacques Evertse
1821	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Jacques Evertse	Jacques Evertse	Jacques Evertse
1828	Kerke alhier aan 't Zoute Wegeling	Marinus Evertse	Marinus Evertse	Marinus Evertse
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Marinus Everse	Marinus Everse	Marinus Everse

Baanders perceel 153, 157, 158 over de periode 1596 – 1744

Jaar	588 Roeden	2 Gemet 100 Roeden	3 Gemet 135 Roeden ²⁾	(2 Gemet 135 Roeden)
	Perceel 153	Perceel 157	(1 Gemet)	Perceel 158
1596	Jan Jorissen	Jan Jorissen	(Jan Pierss Hollander)	(Jan Pierss Hollander)
1603	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Maicken, de weduwe ⁴⁾	Maicken, de weduwe
1617	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Pierssen	Jan Pierssen
1624	Jan Pierss	Adriaan Cornelisse Kelle	Jan Pierss	Jan Pierss
1631	Geen registratie	Jan Pierss	Adriaan Cornelisse Kelle	Adriaan Cornelisse Kelle
1638	Gillis Joossen	Geert Diericxs	Adriaan Cornelisse Kelle	Adriaan Cornelisse Kelle
1652	Geert Diercxsse	Geert Diericxsse	Geen registratie	Geen registratie
1659	Geeraert Dircxssen	Geeraert Dircxssen	Geeraert Kelle	Geeraert Kelle
1666	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen	Geeraert Kelle	Geeraert Kelle
1673	Gerard Dirckssen	Gerard Dirckssen	Gerard Kelle	Gerard Kelle
1680	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse	Jan Reijnierse	Jan Reijnierse
1687	Geeraerd Dircksse	Johan Gijssel & Stoffel Gerards	Jan Reijnierse	Adam Gorsse
1694	Gerard Dircxss	Johan Gysel	Geen registratie	Jacob de Leerze
1702	Gerard Dirckx	Johan Gijzel	Jannetie Polderdijck Weese	Gerard Dirckx
1709	Geeraerd Dirckse	Johannes Gijssel	Geeraerd Dirckse	Geeraerd Dirckse
1716	Geeraerd Dirckse	Heijnderik Slabbekoom	Janneken Polderdijck Weese	Jacob de Lerse
1723	Baant ijder 't sijne	Heijnderik Slabbekoom	Gerard Dirkses Weese	Gerard Dirkses Weese
1730	Foot Janse Dierze	Willem Gijzel	Gerard Dirkses Weese	Gerard Dirkses Weese
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) Dit is het wegeling 253 langs de watergang, wat toegang geeft tot perceel 154. Volgens de registraties van 1596 – 1673 was het een normaal zoekwageling (zonck wegelinck, souck wegelinck), vanaf 1673 verandert de registratie in 't Zoute Wegelijnc, later het Zoute Wegeling. Dit komt overeen met de overlevering, dat de veedrinkput in perceel 154 zout of brak water bevatte, zelfs zodanig dat de koeien er ziek van werden.
- 2) In 1659 wordt perceel 158 verdeeld over 2 eigenaren en opgedeeld in 2 stukken van 1 Gemet en 2 Gemet 135 Roeden
- 3) De volledige registratie in 1617 en 1624 luidt "*Marinis Heyndricxsse Lantmeter's Joncxste kinderen*"
- 4) Maicken was de weduwe van Jan Pierss Hollander

Tabel 36.

Eigenaren perceel 154, 155, 162 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 171 Roeden Perceel 154	1 Gemet 15 Roeden Perceel 154	1 Gemet 158 Roeden Perceel 155	260 Roeden Perceel 162 ¹⁾	1 Gemet 78 Roeden Perceel 155
1596	Cornelis Claes Bonsinck Erfgen.	Ecce Caprie hic	S:S: hic	Pieter Marinuss	S:S: hic
1603	Jan Claesz Backer	Ecce Capelrie hic	S:S: hic	Pieter Marinisz	S:S: hic
1617	Cornelia Smallegange kinderen	Ecce Capelrie hic	Den Armen alhier	Pieter Marinissen	Den Armen alhier
1624	Mr. Jacob Baerlant	Ecce Caprie hic	Den Armen aldaer	Pieter Marinisse	Den Armen aldaer
1631	Mr. Jacob Baerlant	Ecce hic Capelrie	Den Armen alhier	Pieter Marinisse	Den Armen alhier
1638	De heer Mr. Jacob Baerlant	Ecce met de Caprie hic	Den Armen alhier	Pieter Marinisse	Den Armen alhier
1652	Dhr. van Diericxlant	Ecce met de Capelrie hic	S:S: hic	Pieter Marinisse	S:S: hic
1659	Dhr. van Dirxclant	Kercke Caprie Sijnskercke	S:S: hic	Pieter Marinisse Erfgen.	S:S: hic
1666	Dhr. van Dirxclant	Dhr. Cornelis van Oostee	Armen hic	Pieter Marinisse Erven	Armen hic
1673	Dhr. van Dirxclants Erfgen.	Dhr. Cornelis van Oostee	Den Armen alhier	Pieter Marinissens Erfgen.	Den Armen alhier
1680	Dhr. van Dirckxlandts Erfgen.	Adolph van Oostee	De Armen alhier	Pieter Marinissens Erfgen.	De Armen alhier
1687	Magdalena van Baarlant Erfgen.	Adolf van Oostee	Armen alhier	Lauris & Forretie Sijnoutskerke	Armen alhier
1694	Maximilian van Baarlant	Adolph van Oostee	Armen alhier	Lauris & Fortuna Sijnoutskerke	Armen alhier
1702	Maximiliaan van Baarlant	Adolph van Oostee	Armen alhier	Lauris & Fortje Sijnoutskerke	Armen alhier
1709	Maximiliaan van Baarland	Adolph van Oostee's Erfgen.	Armen alhier	Lauris Sijnoutskerke	Armen alhier
1716	Maximiliaan van Baarland	Adolph van Oostee's Erfgen.	Armen alhier	Lauris & Fortuna Sijnoutskerke	Armen alhier
1723	Maximiliaan van Baarlant	Pieter Lammens	Armen alhier	Foot Jansse Dierse	Armen alhier
1730	Maximiliaan van Baarland	Pieter Lammens	Armen alhier	Foot Janze Dierze	Armen alhier
1744	Armen Goes van Foort Janse ²⁾	Willem Westhoek	Armen alhier	Armen Goes van Foort Janse ²⁾	Armen alhier
1751	Armen Goes van Foort Janse	Willem Westhoek Exc.	Armen alhier	Armen Goes van Foort Janse	Armen alhier
1758	Pieter Veerdegem	Willem Westhoek Exc.	Armen alhier	Pieter Veerdegem	Armen alhier
1765	Pieter Veerdegem	Laurus Pieterse Traas	Armen alhier	Pieter Veerdegem	Armen alhier
1772	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Armen alhier	Pieter Veerdegem	Armen alhier
1779	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Armen alhier	Pieter Veerdegem	Armen alhier
1786	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Armen alhier	Pieter Veerdegem	Armen alhier
1807	Jan van Gils	Jan van Gils	Armen alhier	Jan van Gils	Armen alhier
1814	Jan van Gils	Jan van Gils	Armen alhier	Jan van Gils	Armen alhier
1821	Jan van Gils Wed.	Jan van Gils Wed.	Armen alhier	Jan van Gils Wed.	Armen alhier
1828	Jan van Gils Wed.	Jan van Gils Wed.	Armen alhier	Jan van Gils Wed.	Armen alhier
OAT	Janna Witte, wed. Jan van Gils	Janna Witte, wed. Jan van Gils	Armen Sinoutskerke	Janna Witte, wed. Jan van Gils	Armen Sinoutskerke

Baanders perceel 154, 155, 162 over de periode 1596 – 1744

Jaar	3 Gemet 171 Roeden Perceel 154	1 Gemet 15 Roeden Perceel 154	1 Gemet 158 Roeden Perceel 155	260 Roeden Perceel 162 ¹⁾	1 Gemet 78 Roeden Perceel 155
1596	Simon Andriess	Simon Andriess	Simon Andriess	Simon Andriess	Cornelis Dignuss
1603	Jan Claesz Backer	Legier Jansz	Legier Jansz	Legier Jansz	Cornelis Dignis
1617	Geen registratie	Legier Janssen	Legier Janssen	Geen registratie	Geen registratie
1624	Legier Jansse Wed.	Legier Jansse Wed.	Legier Jansse Wed.	Legier Jansse Wed.	Jochem Bruynhooge
1631	Legier Jansse Wed.	Legier Jansse Wed.	Legier Jansse Wed.	Legier Jansse Wed.	Jan Pierss Hoochuys
1638	Geert Diericxs	Geert Diericxs	Geert Diericxs	Geert Diericxs	Pieter Lievensse
1652	Geert Diericxsse	Geert Diericxsse	Geert Diericxsse	Geert Diericxsse	Joos Mercusse
1659	Geeraert Dirckssen	Geeraert Dirckssen	Geeraert Dirckssen	Geeraert Dirckssen	Joos Mercusse
1666	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen	Geert Dirckssen	Joos Marcusse
1673	Gerard Dirckssen	Cornelis van Oostee	Gerard Dirckssen	Gerard Dirckssen	Jacob Pieterse Coningh
1680	Geeraerd Dircksse	Adolph van Oostee	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse	Cornelis Bosdijck
1687	Geeraerd Dirrixsse	Adolf van Oostee	Geeraerd Dirrixsse	Geeraerd Dirrixsse	Cornelis Bosdijck
1694	Jan J. van der Maas	Cornelis Bosdijck	Jan J. van der Maas	Cornelis Bosdijck	Cornelis Bosdijck
1702	Jan J. van der Maas	Marinis Valcke	Jan J. van der Maas	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1709	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper
1716	Isaak Paardekoopers Wed.	Isaak Paardekoopers Wed.	Isaak Paardekoopers Wed.	Isaak Paardekoopers Wed.	Isaak Paardekoopers Wed.
1723	Foot Janse Dierse	Foot Janse Dierse	Foot Janse Dierse	Foot Janse Dierse	Foot Janse Dierse
1730	Foot Janse Dierze	Foot Janse Dierze	Foot Janse Dierze	Foot Janse Dierze	Foot Janse Dierze
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) Dit is een deel van perceel 162, het resterende stuk van 1 Gemet is geregistreerd in tabel 38

2) De volledige registratie voor de jaren 1744 en 1751 luidt "Armen in Goes van Foort Janse & Kerke alhier, ieder ½"

Tabel 37. Eigenaren en baanders perceel 156, 193, 194 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 69 Roeden + 3 G 222 R Perceel 156	1 G 24 R + 1 G 171 R + 541 R Perceel 156, 193	2 Gemet 33 Roeden Perceel 194	4 Gemet 163 Roeden Perceel 194
1596	Jan Pierss Hollander ¹⁾	Pieter Schuijle met zijn kint	Pieter Cornelis Croone Erfgen.	S:S: in Goes gecomen ²⁾
1603	Jan Piersz Hollanders wed. & erfgen.	Janneken Maerten Dane Wed.	Pieter Cornelisz Croone Erfgen.	S:S: in Goes gecomen
1617	Sybrant Pietersz kinderen	Abraham van Bente	Hack van Driewegen ³⁾	Den Armen in Goes gecomen
1624	Sybrant Pieterss kinderen	Abraham van Bente	Hack van Drielen	Den Armen in Goes gecomen
1631	Nicolaes Lagrappe	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys	Den Armen in Goes gecomen
1638	Nicolaes Lagrappe	Pieter Lievense	Pieter Lievense	Den Armen in Goes gecomen
1652	Nicolaes Lagrappe	Pieter Lievense	Pieter Lievense	S:S: in Goes gecomen
1659	Nicolaes Lagrappe	Joos Mercusse	Joos Mercusse	S:S: in Goes gecomen
1666	Nicolaes Lagrappe	Joos Marcusse	Joos Marcusse	Armen in Goes gecomen
1673	Dhr. Nicolaus Lagapge	Joos Marcussens Erfgen.	Joos Marcussens Erfgen.	Den Armen in Goes gecomen
1680	Cornelia Lagrappe Weesen	Dom. Jacobus Slodorp	Dom. Jacobus Slodorp	De Armen in Goes gecomen
1687	Cornelia Lagrappe's Weesen	Do. Jacobus Flodorp	Do. Jacobus Flodorp	Den Armen in Goes gecomen
1694	Cornelia Lagrappe's Weesen	Jacobus Floodorp	Jacobus Floodorp	Armen in Goes gecomen
1702	Nicolaas Zomerzee ⁴⁾	Nicolaas Zomerzee	Nicolaas Zomerzee	Armen in Goes gekomen
1709	Nicolaas Zomersee	Nicolaas Zomersee	Nicolaas Zomersee	Armen in Goes gekomen
1716	Nicolaes Zomersee	Nicolaes Zomersee	Nicolaes Zomersee	Armen in Goes gekomen
1723	Nicolaas Sommerzee	Nicolaas Sommerzee	Nicolaas Sommerzee	Armen in Goes gekomen
1730	Nicolaas Zomerzees Erven	Nicolaas Zomerzees Erven	Nicolaas Zomerzees Erven	Armen in Goes gekomen
1744	Marinus Wawelaar	Marinus Wawelaar	Marinus Wawelaar	Armen in Goes gekomen
1751	Cornelis de Bood	Cornelis de Bood	Cornelis de Bood	Armen in Goes gekomen
1758	Jan Duynkerke	Jan Duynkerke	Jan Duynkerke	Quirynde Lazabel
1765	Jan Duynkerke	Jan Duynkerke	Jan Duynkerke	Quirynde Lasabel
1772	Jan Duinkerke	Jan Duinkerke	Jan Duinkerke	Judie van Wyngen
1779	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Judie van Wyngen
1786	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Judec van Wijngen
1807	Jan van Gils	Jan van Gils	Jan van Gils	Jan van Gils
1814	Jan van Gils	Jan van Gils	Jan van Gils	Jan van Gils
1821	Jan van Gils Wed.	Jan van Gils Wed.	Jan van Gils Wed.	Jan van Gils Wed.
1828	Jan van Gils Wed.	Jan van Gils Wed.	Jan van Gils Wed.	Jan van Gils Wed.
OAT	Janna Witte, wed. Jan v. Gils	Janna Witte, wed. Jan v. Gils	Janna Witte, wed. Jan v. Gils	Janna Witte, wed. Jan v. Gils

Baanders perceel 156, 193, 194 over de periode 1596 – 1744

Jaar	1 Gemet 69 Roeden + 3 G 222 R Perceel 156	1 G 24 R + 1 G 171 R + 541 R Perceel 156, 193	2 Gemet 33 Roeden Perceel 194	4 Gemet 163 Roeden Perceel 194
1596	Jan Pierss Hollander	Jan Pierss Hollander	Cornelis Dignuss	Jan Pierss Hollander
1603	Maicken, Jan Pierss Wed.	Maicken, Jan Pierss Wed.	Geen registratie	Maicken, Jan Pierss Wed.
1617	Jan Pierssen	Jan Pierssen	Jan Pierssen	Jan Pierssen
1624	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys
1631	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys
1638	Pieter Lievense	Pieter Lievense	Pieter Lievense	Pieter Lievense
1652	Joos Mercusse	Joos Mercusse	Joos Mercusse	Joos Mercusse
1659	Joos Mercusse	Joos Mercusse	Joos Mercusse	Joos Mercusse
1666	Joos Marcusse	Joos Marcusse	Joos Marcusse	Joos Marcusse
1673	Jacob Pieterse Coningh	Jacob Pieterse Coningh	Jacob Pieterse Coningh	Jacob Pieterse Coningh
1680	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk
1687	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk
1694	Cornelis Bosdijck	Cornelis Bosdijck	Cornelis Bosdijck	Cornelis Bosdijck
1702	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1709	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper
1716	Isaak Paardekoopers Wed.	Isaak Paardekoopers Wed.	Isaak Paardekoopers Wed.	Isaak Paardekoopers Wed.
1723	Foort Janse Dierse	Foort Janse Dierse	Foort Janse Dierse	Foort Janse Dierse
1730	Foort Janse Dierze	Foort Janse Dierze	Foort Janse Dierze	Foort Janse Dierze
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) Als toevoeging aan de registratie van het meest zuid-oostelijke deelperceel 156 van 1 Gemet 69 Roeden, treft men hier *"Jan Pierss Hollander, oost aan de gracht"*, waarmee bedoeld wordt op de gracht rond de vliedberg met daarop de hofstede 't Hooch Huys.

2) De volledige registratie luidt "S:S: in Goes gecomen van den Burgemeester Pieter Jasperse aldaer". Met een enkele aanpassing (*"Armen in Goes gekomen van burgemeester Pieter Jasperse"*, 1716) blijft de registratie in deze vorm tot 1758, wanneer het perceel in particuliere handen komt.

3) Voor 1617 en 1624 met de toevoeging *"met zijn kinderen"*

4) Vanaf 1702 worden de deelpercelen van 3 Gemet 222 Roeden (perceel 156), 1 Gemet 171 Roeden (perceel 156), 2 Gemet 33 Roeden (perceel 194) en 1 Gemet 241 Roeden (perceel 193) samengetrokken tot 1 perceel van 9 Gemet 67 Roeden, met de toevoeging *"noord en west in 4 partijken of 4 partijkens"*.

5) Het deel van 4 Gemet 163 Roeden van perceel 194 wordt van 1702 – 1730 voor het gebruik opgedeeld in 2 stukken van 2 Gemet 222 Roeden en 1 Gemet 241 Roeden. Hiervan wordt één deel gebaad door de pachter van de andere deelpercelen van 156, 193 en 194 en het andere deel door Jan Bosdijk (1 Gemet 241 Roeden, 1702) en Jacob van Liere (2 Gemet 222 Roeden, 1709, 1716 en 1723).

Tabel 38. Eigenaren en baanders perceel 159, 162, 163 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet	1 Gemet	1 Gemet	Baanders	Baanders
	Perceel 163	Perceel 159	Perceel 162	Perceel 163	Perceel 159, 162
1596	Cornelis Mertss in Goes ¹⁾	Ecce hic ¹⁾	Den Armen ter Goes ¹⁾	Hubrecht Hendricxs	Hubrecht Hendricxs
1603	Cornelis Mertsz in Goes	Kercke alhier	S:S: Goes	Jan Woutersz	Jan Woutersz
1617	Adriaen Cornelis Weese	Kercke alhier	De Armen in Goes	Adriaen Cornelis Weese	Adriaen Cornelis Weese
1624	Adriaen Cornelis Wenshenwer	Kercke alhier	De Armen ter Goes	Adriaen Cornelis Kelle	Adriaen Cornelis Kelle
1631	Adriaen Cornelisse Kelle	Kercke alhier	Den Armen in Goes	Adriaen Kelle	Adriaen Kelle
1638	Adriaen Cornelisse Kelle	Kercke alhier	Den Armen ter Goes	Adriaen Cornelisse Kelle	Adriaen Cornelisse Kelle
1652	Adriaen Kelle	Ecce hic	S:S: Goes	Geen registratie	Geen registratie
1659	Cornelis Bastiaense Caerdeman	Ecce hic	S:S: Goes	Geeraert Kelle	Geeraert Kelle
1666	Cornelis Bastiaense Caerman	Kercke hic	Armen in Goes	Geeraert Kelle	Geeraert Kelle
1673	Cornelis Bastiaanse Caardeman	De kercke alhier	Den Armen in Goes	Gerard Kelle	Gerard Kelle
1680	Cornelis Bastiaanse Caardeman	De kercke alhier	De Armen in Goes	Jan Reijnierse	Jan Reijnierse
1687	Cornelis de Leersse	De kerke alhier	De Armen in Goes	Jan Reijnierse	Jan Reijnierse
1694	Jan Mazuur	Kercke alhier	Den Armen in Goes	Jan Mazuur ²⁾	Deumus Michielse
1702	Johan Bosdijk	Kerke alhier	Armen in Goes	Jan Bosdijk	Deumus Michielse
1709	Johan Bosdijk	Kerke alhier	Weeshujs in Goes	Jan Bosdijk ³⁾	Teunus Michielse
1716	Johan Bosdijk	Kerke alhier	Weeshujs in Goes	Johan Bosdijk	Adriaan Matthijssse Poole
1723	Pieter Lammens	Kerke alhier	Weeshujs in Goes	Adriaan Matysse Poole	Adriaan Matysse Poole
1730	Pieter Lammens	Kerke alhier	Weeshujs in Goes	Pieter Lammens ⁴⁾	Joos Meersman
1744	Marinus Wauwelaar	Kerke alhier	Weeshujs in Goes	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Cornelis den Boot	Kerke alhier	Weeshujs in Goes	Geen registratie	Geen registratie
1758	Joos Schipper	Kerke alhier	Pieter Veerdegem	Geen registratie	Geen registratie
1765	Joos Schipper	Kerke alhier	Pieter Veerdegem	Geen registratie	Geen registratie
1772	Jakob Pieterse van 't Westeinde	Kerke alhier	Pieter Veerdegem	Geen registratie	Geen registratie
1779	Cornelis Stroopaard	Kerke alhier	Pieter Veerdegem	Geen registratie	Geen registratie
1786	Cornelis Stroopaard	Kerke alhier	Pieter Veerdegem	Geen registratie	Geen registratie
1807	Hubrecht Jansse van 't Westende	Kerke alhier	Jan van Gils	Geen registratie	Geen registratie
1814	Hubrecht Jansse van 't Westende	Kerke alhier	Jan van Gils	Geen registratie	Geen registratie
1821	Hubrecht Jansse van 't Westende	Kerke alhier	Jan van Gils Wed.	Geen registratie	Geen registratie
1828	Hubrecht Jansse van 't Westende	Kerke alhier	Jan van Gils Wed.	Geen registratie	Geen registratie
OAT	Hubregt Janse van 't Westeinde	Kerk v. Sinoutskerke	Janna Witte, wed. Jan van Gils	Geen registratie	Geen registratie

- 1) De 3 (deel)percelen van 159, 162 en 163 worden aanvankelijk geregistreerd als 1 perceel van 4 Gemet, waarbij de onderscheiden eigenaren echter wel vermeld worden (*"Cornelis Mertss in Goes hier inne 2 Gemet, Ecce hic 1 Gemet ende den Armen ter Goes 1 Gemet, tsamen 4 Gemet"*). Vanaf 1723 worden de eigenaren van de (deel)percelen wel apart geregistreerd. Voor het totale perceel van 4 Gemet wordt tot 1694 steeds 1 baander vermeld, hierna meerdere baanders.
- 2) Geregistreerd staat enkel "Deumus Michielse van Kercke en Armen in Goes 2 Gemet", waarschijnlijk baande Jan Mazuur als eigenaar de 2 Gemet van perceel 163, bij de registratie van de baanders in 1702 staat expliciet *"Deumus Michielse 2 Gemet en Jan Bosdijk 2 Gemet eijgen"*.
- 3) Volgens de registratie *"baant Jan Bosdijk sijn eijgen 2 Gemet, Teunus Michielse van Kerke 1 Gemet en 't Weeshujs haar 1 Gemet selve"*, voor 1716 geldt een vergelijkbare opstelling met Adriaan Matthijssse Poole als baander van perceel 159.
- 4) De volledige registratie luidt *"baant Pieter Lammens 't zijne en Joos Meersman van de Kerke en Weeshuis"*.

Tabel 39. Eigenaren en baanders perceel 163 over de periode 1596 – 1832

Jaar	595 Roeden Perceel 163	400 Roeden Perceel 163	429 Roeden Perceel 163	Baanders
1596	Macharis Mertssen	Ecce hic	De pastorie hic	Dieric Hendricxs
1603	Jacob Jacobsse Keyser kinderen	Ecce hic	De pastorie hic	Dieric Hendricxs
1617	Willem Mertssen Driewegen	Ecce hic	De pastorie hic	Dierick Heyndricxs
1624	Willem Mertsse Drijwegen Wed. & Erfgen.	Ecce hic	De pastorie hic	Dierick Heyndricxs
1631	Willem Mertsse Drijwegen Weesen & Erfgen.	Ecce hic	De pastorie hic	Dierick Heyndricxs
1638	Willem Mertssen Wed. Weesen & Kinderen	Ecce hic	De pastorie hic	Geert Diericxs
1652	Dhr. Burgemeester Verstrate	Ecce hic	De pastorie hic	Geert Diericxs
1659	Dhr. Dijkgraef & Burg. Hieronimus v.d. Straaten	Kercke Caprie Sijnskercke	De pastorie hic	Geeraert Dirxssen
1666	Dhr. Dijkgraef & Burg. Hieronimus v.d. Straten	Dhr. Cornelis van Oostee	Dhr. Cornelis van Oostee	Geert Dirxssen
1673	Dhr. Hieronimus van Stratens Erfgen.	Dhr. Cornelis van Oostee	Dhr. Cornelis van Oostee	Gerard Dirxssen ¹⁾
1680	Hr. Jacob Lamsens Wed.	Adolph van Oostee	Adolph van Oostee	Geeraerd Dirxsse
1687	Adriaen Ockerse	Adolph van Oostee	Adolph van Oostee	Geeraerd Dirrixsse
1694	Adriaen Ockerze	Adolph van Oostee	Adolph van Oostee	Cornelis Bosdijck ²⁾
1702	Dignus Nollens	Adolph van Oostee	Adolph van Oostee	Marinis Valcke
1709	Dignus Nollens	Adolph van Oostee's Erfgen.	Adolph van Oostee's Erfgen.	Isaak Paardekooper
1716	Dignus Nollens	Adolph van Oostee	Adolph van Oostee	Baant selve ³⁾
1723	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Baant selve
1730	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Baant selve
1744	Matthijs Lammens kinderen	Matthijs Lammens kinderen	Matthijs Lammens kinderen	Ider 't sijne
1751	Cornelis den Boot	Cornelis den Boot	Cornelis den Boot	Geen registratie
1758	Joos Schipper	Joos Schipper	Joos Schipper	Geen registratie
1765	Joos Schipper	Joos Schipper	Joos Schipper	Geen registratie
1772	Jakob Pieterse van 't Westeinde	Jakob Pieterse van 't Westeinde	Jakob Pieterse van 't Westeinde	Geen registratie
1779	Cornelis Stroopaard	Cornelis Stroopaard	Cornelis Stroopaard	Geen registratie
1786	Cornelis Stroopaard	Cornelis Stroopaard	Cornelis Stroopaard	Geen registratie
1807	Hubrecht Janse van 't Westende	Hubrecht Janse van 't Westende	Hubrecht Janse van 't Westende	Geen registratie
1814	Hubrecht Janse van 't Westende	Hubrecht Janse van 't Westende	Hubrecht Janse van 't Westende	Geen registratie
1821	Hubrecht Janse van 't Westende	Hubrecht Janse van 't Westende	Hubrecht Janse van 't Westende	Geen registratie
1828	Hubrecht Janse van 't Westende	Hubrecht Janse van 't Westende	Hubrecht Janse van 't Westende	Geen registratie
OAT	Hubregt Janse van 't Westeinde	Hubregt Janse van 't Westeinde	Hubregt Janse van 't Westeinde	Geen registratie

- 1) Gerard Dirxssen baande uitsluitend het deelperceel 163 van 595 Roeden, de twee andere deelpercelen werden gebruikt of bewerkt door de eigenaren, dit was ook het geval in 1680 en 1687, toen Adolph van Oostee eigenaar was van de deelpercelen van 400 Roeden en 429 Roeden
- 2) Vanaf 1694 worden de 3 deelpercelen weer gebaand door dezelfde baander, in dit geval Cornelis Bosdijck
- 3) Hier begint de registratie van de pachters ons al in de steek te laten, terwijl het logisch geweest zou zijn dat Isaak Paardekooper hier als baander geregistreerd zou zijn (baant ook omliggende percelen), wordt achter alle 3 de deelpercelen "baant selve" vermeld

Tabel 40. Eigenaren perceel 164, 165, 166, 167 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 214 Roeden Perceel 164	1 Gemet 284 Roeden Perceel 164	5 Gemet 66 Roeden Perceel 165, 166, 167
1596	S:S: sHr. Hendrixxkinderen ¹⁾	Kercke aldaer ¹⁾	Pieter Schuyje met sijn kint
1603	S:S: Shr. Heindricxskinderen	Kercke aldaer	Pieter Schuylen
1617	Den Armen sHr. Hendricxskinderen	Kercke aldaer	Pieter van Schuylen Wed. en kinderen
1624	Den Armen Shr. Heyndrixxkinderen	Kercke aldaer	Pieter van Schuylen Wed. en Erfgen.
1631	Den Armen Schrijnskinderen	Kercke aldaer	Pieter van Schuijlen Wed. en Erfgen.
1638	Den Armen Heijnskinderen	Kercke aldaer	Pieter van Verschuijle Wed. & kinderen
1652	S:S: Sereijnskinderen	Ecce aldaer	Pieter van Verschuijens Erfgen.
1659	S:S: Shr. Heijnskinderen	Ecce aldaer	Dhr. Arnoldus Boms Weduwe
1666	Armen Shr. Heijnskinderen	Kercke aldaer	Dhr. Arnoldus Boms Weduwe
1673	Den Armen Shr. Heijnskinderen	Kercke aldaer	Mevr. Elisabeth van Schuijperoot
1680	Den Armen sHr. Heijndrixxkinderen	Kercke aldaer	Mevrouw van Schilperhoort
1687	De Armen 's-Heer Heijnskinderen	Kercke aldaer	Robbert Schilperoot
1694	Den Armen sHr. Heyndrixxkinderen	Kercke aldaer	Robbert Schilperoot
1702	Armen sHr. Heyndrixxkinderen	Kercke aldaer	Robbert Schilperoot Erfgen.
1709	Armen sHr. Heynderigkinderen	Kercke aldaer	Robbert van Schilperoots Erfgen.
1716	Armen Shr. Heyndrixxkinderen	Kercke aldaer	Robbert van Schilperoots Erfgen.
1723	Armen 's-Heer Heijnderikskinderen	Kercke aldaer	Petrus de Meijer
1730	Armen Shr. Hendrixxkinderen	Kercke aldaer	Petrus de Meus
1744	Cornelia Driewegen	Cornelia Driewegen	Cornelia Driewegen
1751	Cornelia Driewegen	Cornelia Driewegen	Cornelia Driewegen
1758	Cornelia Driewegen	Cornelia Driewegen	Cornelia Driewegen
1765	Marinis de Meijer	Marinis de Meijer	Marinis de Meijer
1772	Marinis de Meijer	Marinis de Meijer	Marinis de Meijer
1779	Marinis de Meijer	Marinis de Meijer	Marinis de Meijer
1786	Marinis de Meyer	Marinis de Meyer	Marinis de Meyer
1807	Abraham Zwemer	Abraham Zwemer	Jan van Gils
1814	Abraham Zwemer	Abraham Zwemer	Jan van Gils
1821	Caspar van Citters	Caspar van Citters	Jan van Gils Wed.
1828	Caspar van Citters	Caspar van Citters	Jan van Gils Wed.
OAT	Kaspert van Citters	Kaspert van Citters	Janna Witte, wed. Jan van Gils

Baanders perceel 164, 165, 166, 167 over de periode 1596 – 1744

Jaar	2 Gemet 214 Roeden Perceel 164	1 Gemet 284 Roeden Perceel 164	5 Gemet 66 Roeden Perceel 165, 166, 167
1596	Geen registratie	Geen registratie	Jan Pierrs Hollander
1603	Cornelis Dignis	Cornelis Dignis	Maicken, Jan Pierrs weduwe
1617	Jonas Joosse sHr. Heyndricxskinderen	Jonas Joosse sHr. Heyndricxskinderen	Geen registratie
1624	Jan Laurisse Jonge	Jan Laurisse Jonge	Jan Pierrs Hoochuys
1631	Geen registratie	Geen registratie	Onleesbaar
1638	Gillis Joossen	Gillis Joossen	Gillis Joossen
1652	Joos Mercusse	Joos Mercusse	Pieter Pieterse
1659	Joos Mercusse	Joos Mercusse	Jacques Moerdijk
1666	Joos Mercusse	Joos Mercusse	Jacques Moerdijk
1673	Jacob Pieterse Coningh	Jacob Pieterse Coningh	Cornelis Moerman
1680	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Mevr. van Schilperhoort
1687	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Querijn Adriaensse
1694	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Gillis Anthonisse
1702	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Gillis Anthonisse Wed.
1709	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Pieter Michielse Thoonder
1716	Isaak Paardekoopers Wed.	Isaak Paardekoopers Wed.	Adriaan Matthijssse Poole
1723	IJder 't sijne	IJder 't sijne	Petrus de Meijer
1730	Foort Janse Dierze	Foort Janse Dierze	Petrus de Meus
1744	IJder 't sijne	IJder 't sijne	IJder 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) De 2 deelpercelen van 164 worden van 1596 – 1723 als 1 perceel van 4 Gemet 198 Roeden geregistreerd, maar wel met vermelding van de 2 eigenaren, de Armen van 's-Heer Hendrikskinderen en de Kerk van 's-Heer Hendrikskinderen (*"S:S: Heerhendrixxkinderen hier inne 2 Gemet 214 Roeden ende de Kercke aldaer 584 Roeden, tsamen 4 Gemet 198 Roeden"*). Van 1723 – 1744 worden beide eigenaren nog apart geregistreerd, vanaf 1744 gaat perceel 164 over in particulier eigendom.

Tabel 41. Eigenaren perceel 168, 169, 171, 172, 173 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 75 Roeden + 1 Gemet 48 Roeden	4 Gemet 32 Roeden	2 G 100 R + 220 R + 119 R + 1 G + 96 R ¹⁾
	Perceel 168	Perceel 169	Perceel 171, 172, 173
1596	Ecce hic	Jan Pierss Hollander	Jan Pierss Hollander
1603	Ecce hic	Jan Piersz Hollanders Wed. & Erfgen.	Jan Piersz Hollanders Wed. & Erfgen.
1617	Ecce hic	Marinis Heyndricxs Lantmeter kinderen	Marinis Heyndricxs Lantmeter kinderen
1624	Ecce hic	Crijn Marinisse Westerwijck weese	Laurus & Jacobus Westerwijck
1631	Ecce hic	Crijn Westerwijck weese	Laurus Westerwijck
1638	Ecce hic	Den heer Dyckgraeff Mr. David van der Nisse	Lauweris Westerwijck
1652	Ecce hic	Dhr. Davidt van Nisse	Lauweris Westerwijck
1659	Ecce hic	Dhr. van Weerdens Erven	Lauris Westerwijcq
1666	Kercke hic	Dhr. van Weerdens Erven	Laurus Westerwijck
1673	De kercke alhier	Dhr. David van Nisse	Dhr. Laurents Westerwijck
1680	De kerke alhier	Dhr. Raatsheer David van der Nisse	Johan Westerwijck
1687	De kerke alhier	De Hr. Raatsheer David van der Nisse	Johan Westerwijcq
1694	Kercke alhier	David van der Nisse	Johan Westerwijck
1702	Kerke alhier	David van der Nisse	Johan Westerwijcq
1709	Kerke alhier	David van der Nisse	Johan Westerwijck
1716	Kerke alhier	David van der Nisse	Johan Westerwijck
1723	Kerk alhier	Gillis van der Nisse	Johannes Rondvis
1730	Kerke alhier	Gillis van der Nisse	Johan Rondvis
1744	Kerk alhier	Gillis van der Nisse	Pieter Coomans
1751	Kerke alhier	Gillis van der Nisse	Pieter Coomen
1758	Kerk alhier	Gillis Cornelis van der Nisse Wed.	Pieter Coomans Exc.
1765	Kerke alhier	Geertruida van der Nisse	Pieter Coomans Erven
1772	Kerke alhier	Geertruida van der Nisse	Maria Coomans en Kornelis Lopse
1779	Kerke alhier	Johan T. Spijker	Maria Coomans en Kornelis Lopse Erven
1786	Kerk alhier	Armen 's-Heer Abtskerke	Maria Coomans en Kornelis Lopse Erven
1807	Kerke alhier	Armen 's-Heer Abtskerke	Marinus Gorsse
1814	Kerke alhier	Armen 's-Heer Abtskerke	Cornelia Maria Gorsse
1821	Kerk alhier	Armen 's-Heer Abtskerke	Cornelia Maria Gorsse
1828	Kerk alhier	Armen 's-Heer Abtskerke	Cornelia Maria Gorsse
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Kerk van 's-Heer Abtskerke	Carolina Maria Gorsse

Baanders perceel 168, 169, 171, 172, 173 over de periode 1596 – 1744

Jaar	1 Gemet 75 Roeden + 1 Gemet 48 Roeden	4 Gemet 32 Roeden	2 G 100 R + 220 R + 119 R + 1 G + 96 R ¹⁾
	Perceel 168	Perceel 169	Perceel 171, 172, 173
1596	Jan Pierss Hollander	Jan Pierss Hollander	Jan Pierss Hollander
1603	Maicken, Jan Pierss Weduwe	Maicken, Jan Pierss Weduwe	Maicken, Jan Pierss Weduwe
1617	Jan Pierssen	Jan Pierssen	Jan Pierssen
1624	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys
1631	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys	Jan Pierss Hoochuys
1638	Pieter Lievense	Pieter Lievense	Pieter Lievense
1652	Joos Mercusse	Joos Mercusse	Geen registratie
1659	Joos Mercusse	Mr. Jan de Sadelaar	Joos Mercusse
1666	Joos Mercusse	Geen registratie	Joos Mercusse
1673	Jacob Pieterse Coningh	Dhr. David van Nisse	Jacob Pieterse Coningh
1680	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Jacob Jacobsse Meule
1687	Cornelis Bosdijk	De Hr. Raatsheer David van der Nisse	Jacob Jacobsse Meule
1694	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Jacob Jacobsse Meule
1702	Marinis Valcke	David van der Nisse	Jacob Bruijnhooge
1709	Isaak Paardekooper	David van der Nisse	Jacobus Bruijnhooge
1716	Isaak Paardekoopers Wed.	David van der Nisse	Willem L. Traas
1723	Foort Janse Dierse	Gillis van der Nisse	Johannes Rondvis
1730	Foort Janse Dierse	Baandt yder 't zijne	Baandt yder 't zijne
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) De volledige registratie van perceel 171 en 173 (2 Gemet 100 Roeden) luidt *“Jan Pierss Hollander, zuijt aen, over de dreeve”*, waarmee de oprijlaan (perceel 170) naar de boerderij 't Hooch Huys (perceel 191) bedoeld wordt. Deze toevoeging in de registratie zien we terug in het gehele tijdvak van 1596 – 1828. De deelpercelen van 220 Roeden, 119 Roeden, 1 Gemet en 96 Roeden vormen samen perceel 172, waarvan de laatste 2 deelpercelen van 1 Gemet en van 96 Roeden worden geregistreerd als vronen.

Tabel 42. Eigenaren en baanders perceel 195, 196, 197 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 132 Roeden	1 Gemet 132 Roeden	6 Gemet 166 Roeden	6 Gemet 166 Roeden
	Perceel 195	Perceel 195	Perceel 196, 197	Perceel 196, 197
	Eigenaren	Baanders	Eigenaren	Baanders
1596	Jan Pierss Leeuwenburch	Geen registratie	Ockers Caprie ¹⁾	Geen registratie
1603	Adriaen Willemsz	Adriaen Willemsz	Ockers Capelrie	Geen registratie
1617	Jan Pieterssen Leeuwenburch	Jan Pieterssen Leeuwenburch	De Burg. v. Watervliet Erfgen. Capelrie	Geen registratie
1624	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Den Burg. v. Watervliet Erfgen. Caprie	Gillis Theunes & Pieter Joosse ²⁾
1631	Jan Marinisse Jonge	Geen registratie	Den Burg. v. Watervliet Erfgen. Capelrie	Jan Schaeper
1638	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Den Burg. Watervliet Erfgen. Caprie	Jan Jansen Starg
1652	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Dhr. Burg. Wattervlijets Erfgen. Cappelrie	Jan Schaeper's Wed.
1659	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Dhr. Burg. Watervliets Erven Caprie	Cornelis Dooman
1666	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Dhr. Zeduisky ³⁾	Cornelis Dooman
1673	Cornelis Moerman	Cornelis Moerman	Dhr. Sedenisky	Gerard Dirxssen
1680	Jacques Hoogentooms Wed. & Erfgen.	Jacques Hoogentooms Wed. & Erfgen.	Dhr. Veredeinsky	Jan Abrahamse
1687	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Do. Lauris Hoogetoom	Jan Abrahamse
1694	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Adelaar Hoogetoom	Marinis Valcke
1702	Johan Bosdijk	Johan Bosdijk	Jan de Reuse	Marinis Valcke
1709	Johan Bosdijk	Johan Bosdijk	Jan de Reuse	Jan de Reuse
1716	Johan Bosdijk	Johan Bosdijk	Jan de Reuse	Jan de Reuse
1723	Gerard Dirkses Weese	IJder 't sijne	Jan de Reuse	IJder 't sijne
1730	Gerard Dirkes Weeze	Baandt yder 't zijne	Jan de Reuzes Erven	Baandt yder 't zijne
1744	Hendrik Frederik de Loos	Ider 't sijne	Pieter van den Berge	Ider 't sijne
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Geen registratie	Pieter van den Berge	Geen registratie
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	Geen registratie	Geeraard Nieuwhoff	Geen registratie
1765	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie	Geeraard Nieuwhoff	Geen registratie
1772	Jakobus Schippers	Geen registratie	Geeraard Nieuwhoff	Geen registratie
1779	Niklaas Westhoeve	Geen registratie	Geeraard Nieuwhoff	Geen registratie
1786	Niklaas Westhoove	Geen registratie	Geeraard Nieuwhoff's Wed.	Geen registratie
1807	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie
1814	Adriaan Evertse	Geen registratie	Jacques Evertse ⁴⁾	Geen registratie
1821	Adriaan Evertse	Geen registratie	Jacques Evertse	Geen registratie
1828	Adriaan Evertse	Geen registratie	Marinus Evertse	Geen registratie
OAT	Marinus Evertse	Geen registratie	Marinus Evertse	Geen registratie

- 1) In de periode 1596 – 1723 participeerde hierin het Armbestuur van Sinoutskerke voor 163 Roeden (*"met S:S: hic daerinne 163 Roeden"*) of wat later *"ende den Armen alhier daar in 163 Roeden"*)
- 2) De volledige registratie luidt *"Gillis Theunes & Pieter Joosse half & half"*
- 3) Gedoeld wordt hier op Ferdinand de Perponcher Sedlnitzky (*1610), zoon van Isaac de Perponcher en gravin Anna von Sedlnitzky uit Moravië. Hij trouwde in 1651 met Anna Maria van Watervliet, dochter van de Goese burgemeester van Watervliet, een rijke grootgrondbezitter, die daarvoor perceel 196 en 197 in z'n bezit had. De naam Sedlnitzky wordt in vele spellingsvormen aangetroffen.
- 4) In 1814 wordt ten behoeve van de eigenaar van perceel 195, nog een stukje grond van 26 Roeden afgesplitst van perceel 196, 197. Niet bekend is waar dit lag en met welk doel dit gebeurde

Tabel 43. Eigenaren en baanders perceel 198, 199, 200 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 157 Roeden Perceel 198	1 Gemet 35 Roeden Perceel 199	1 Gemet 242 Roeden Perceel 200
1596	Steven Mertss	S:S: hic	Jan Class Kousmaker
1603	Steven Mertz Weese	S:S: hic	Jan Claesz Cousmaker
1617	Gillis Cornelisse met Jan Stevense	Den Armen alhier	Jan Pierss
1624	Gillis Cornelisse met Jan Stevense	Den Armen alhier	Jan Pierss
1631	Gillis Cornelisse met Jan Stevense	Den Armen alhier	Jan Pierss
1638	Jan Stevensen Weese	Den Armen alhier	Pieter Lievense
1652	Anthoni Gilliss	S:S: hic	Pieter Lijevense
1659	Antonij Gillissen Wed. en Erven	S:S: hic	Joos Mercusse
1666	Antonij Gillissens Wed.	Armen hier	Joos Marcusse
1673	Anthonij Gillisse's Wed.	Armen alhier	Cornelis Jansse Lersse
1680	Anthonij Gillisse's Wed.	Armen alhier	Cornelis Jansse van de Lersse
1687	Anthonij Gillisse's Weduwe	Armen alhier	Cornelis Janss van de Leers
1694	Gillis Anthonis	Armen alhier	Dirck van Hugerem
1702	Gillis Anthonis Oosthoec	Armen alhier	Dirk van Angeren
1709	Gillis Anthonisse Oosthoeks Wed.	Armen alhier	Adolph Westerwijk A.F.
1716	Cornelis van der Maas	Armen alhier	Adolph Westerwijk A.F.
1723	Cornelis van der Maas	Armen alhier	Adolph Westerwijk
1730	Cornelis van der Maas	Armen alhier	Dingna van Angeren
1744	Adriaan Carelse	Armen alhier	Digna van Angeren
1751	Adriaan Karelse	Armen alhier	Pieter van den Berge
1758	Adriaan Carelse	Armen alhier	Pieter Veerdegem
1765	Adriaan Carelse	Armen alhier	Pieter Veerdegem
1772	Adriaan Karelse	Armen alhier	Pieter Veerdegem
1779	Adriaan Karelse	Armen alhier	Pieter Veerdegem
1786	Adriaan Karelse	Armen alhier	Pieter Veerdegem
1807	Pieter Boeij	Armen alhier	Jan van Gils
1814	Pieter Boey	Armen alhier	Jan van Gils
1821	Pieter Boeij	Armen alhier	Jan van Gils Wed.
1828	Jan Hendrik Verschoor	Armen alhier	Jan van Gils Wed.
OAT	Jan Hendrik Verschoor	Armen van Sinoutskerke	Janna Witte, wed. Jan van Gils

Baanders perceel 198, 199, 200 over de periode 1596 – 1744

Jaar	2 Gemet 157 Roeden Perceel 198	1 Gemet 35 Roeden Perceel 199	1 Gemet 242 Roeden Perceel 200
1596	Steven Mertss	Heijndrick Maes	Jan Pierss Leeuwenburch
1603	Dieric Woutersz	Heyndric Janssen Maes	Adriaen Willemsz
1617	Gillis Cornelisse Stevense	Dierick Matthijssse	Jan Pierss
1624	Geen registratie	Dierick Matthijssse	Jan Pierss
1631	Geen registratie	Jan Cornelisse	Jan Pierss
1638	Marinis Tolleman	Jan Cornelisse Jonge	Pieter Lievense
1652	Anthoni Gilliss	Jan Cornelisse Jonge	Joos Mercusse
1659	Antonij Gillissen Wed. en Erven	Cornelis Jansse Jonge	Joos Mercusse
1666	Antonij Gillissens Wed.	Marinis Janssen Valcke	Joos Marcusse
1673	Anthonij Gillisse's Wed.	Marinis Janssen Valcke	Jacob Jacobsse Meule
1680	Gillis Antonisse	Marinis Valcke	Jacob Jacobsse Meule
1687	Gillis Anthonijssse	Marinis Valcke	Jacob Jacobsse Meule
1694	Gillis Anthonis	Marinis Valcke	Jacob Jacobsse Meule
1702	Gillis Anthonis Oosthoec	Marinis Valcke	Jannetje Almekinders
1709	Gillis Anthonisse Oosthoeks Wed.	Pieter Michielse Thoonder	Jan Geerts op 't Hof
1716	Pieter Meeuwse	Jacob van Liere	Isaak Paardekooper's Wed.
1723	Cornelis van der Maas	Pieter van Liere	Foort Janse Dierse
1730	Pieter van den Berge	Cornelis Janse Smit	Foort Janse Dierse
1744	Adriaan Carelse	Armen alhier	Cornelis Marinisse Fortse
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Tabel 44. Eigenaren en baanders perceel 201, 202, 203 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 147 Roeden + 3 Gemet 48 Roeden Perceel 201	3 Gemet 27 Roeden Perceel 202	3 Gemet 72 Roeden Perceel 203
1596	Pieter Marinuss	Ecce Caprie hic	Ecce Caprie hic
1603	Pieter Marinisz	Ecclesia Curie	Ecclesia Curie
1617	Jan Wouters Wed. & kinderen	Ecce Capelrie hic	Ecce Capelrie hic
1624	Jan & Woutss kinderen	Ecce Capelrie hic	Ecce Capelrie hic
1631	Jan Eewouts kinderen	Ecce Capelrie hic	Ecce Capelrie hic
1638	Adriaen Jansse Trots	Ecce Caprie hic	Ecce Caprie hic
1652	Adriaan Trots Erfgen.	Ecce Capelrie hic	Ecce Capelrie hic
1659	Adriaen Trots Erven	Ecce Caprie hic	Ecce Caprie hic
1666	Rocus Adriaensse	Dhr. Cornelis van Oostee	Dhr. Cornelis van Oostee
1673	Christiaan Heindricxssen	Dhr. Cornelis van Oostee	Dhr. Cornelis van Oostee
1680	Adrijaen van Noord	Johan Westerwijcq	Johan Westerwijcq
1687	Adriaan van Noordens kinderen	Johan Westerwijcq	Johan van Oostee
1694	Dirk de Koo	Johan Westerwyk	Johan van Oste
1702	Dirk de Koo	Johan Westerwijcq	Johan van Oostee
1709	Dirk de Koo's Wed.	Johan Westerwijk	Adriaan Eversdijk
1716	Johan Eversdijk Wed.	Jan Westerwijk	Adriaan Eversdijk
1723	Johannes Eversdijk's Erven	Johannes Rondvis	Adriaan Eversdijk
1730	Boudewijn Verzelewel	Johan Rondvis	Adriaan Eversdijk's Erven
1744	Boudewijn Verzelewel Exc.	Dirk Smallegange	Dirk Smallegange
1751	Boudewijn Verzelewel Exc.	Dirk Smallegange	Dirk Smallegange
1758	Boudewijn Verzelewel Exc.	Jacob Constant	Jacob Constant
1765	Boudewijn Verzelewel Erven	Jacobus Constant	Jacobus Constant
1772	Boudewijn Verzelewel Erven	Jakobus Constant	Jakobus Constant
1779	Willem van der Bilt van Cloetinge	Jakobus Constant	Jakobus Constant
1786	Willem van der Bilt	Frans Jozef Hertol	Frans Jozef Hertol
1807	Boudewijn Verzelewel van der Bilt	Adriaan van den Dries	Adriaan van den Dries
1814	Paul Joan van der Mandere	Jan Cornelisse Raas	Jan Cornelisse Raas
1821	Paul Joan van der Mandere Wed.	Benjamin Mattheus Westrate	Benjamin Mattheus Westrate
1828	Paul Joan van der Mandere Wed.	Benjamin Mattheus Westrate	Benjamin Mattheus Westrate
OAT	Mr. P.J. van der Mandere	Jan Grootemaat	Jan Grootemaat

Baanders perceel 201, 202, 203 over de periode 1596 – 1744

Jaar	1 Gemet 147 Roeden + 3 Gemet 48 Roeden Perceel 201	3 Gemet 27 Roeden Perceel 202	3 Gemet 72 Roeden Perceel 203
1596	Steven Mertss	Frans Corneliss	Jan Pierss Leeuwenburch
1603	Pieter Claesz ahier	Pieter Jacobsz Weert	Adriaen Willemsz
1617	Jan Cornelis Heyndricxs	Geen registratie	Geen registratie
1624	Geen registratie	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch
1631	Jan Willemsse Roosboom	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch
1638	Barent Jansse	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch
1652	Onleesbaar	Jan Ingelse	Jan Ingelse
1659	Willem Barensse	Joos Mercusse	Joos Mercusse
1666	Leyn Claes	Joos Marcusse	Joos Marcusse
1673	Christiaan Heindricxssen	Dhr. Cornelis van Oostee	Dhr. Cornelis van Oostee
1680	Adrijaen van Noord	Pieter Gijssel	Pieter Gijssel
1687	Adriaan van Noorden's kinderen	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1694	Dirk de Koo	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1702	Dirk de Koo	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1709	Dirk de Koo's Wed.	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper
1716	Pieter Marinis de Jong in Hollestelle	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.
1723	Johannes Eversdijk's Erven	Fort Jansse Diersse	Fort Jansse Diersse
1730	Boudewijn Verzelewel	Fort Jansse Dierze	Fort Jansse Dierze
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Tabel 45. Eigenaren en baanders perceel 204, 205, 206, 207 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 108 Roeden Perceel 204	299 Roeden + 2 G 264 R Perceel 205, 206	1 Gemet 262 Roeden Perceel 204	1 Gemet 28 Roeden Perceel 207
1596	Ecce Caprie hic	Ecce hic	Jan Lamss Wees	S:S: hic
1603	Ecclesia Capelrie hic	Ecce hic	Cornelis Cornelisz Coor Erfgen.	S:S: hic
1617	Ecce Capelrie hic	Ecce hic	Jan Laurissen	Den Armen alhier
1624	Ecce Caprie hic	Ecce hic	Faes Lauris Wed.	Den Armen aldaer
1631	Ecce Capelrie hic	Ecce hic	Faes Lauris Wed.	Den Armen alhier
1638	Ecce Capelrije hic	Ecce hic	Paes Lauweris Weese	Den Armen alhier
1652	Ecce Capelrie hic	Ecce hic	Paes Lauweris Weese	S:S: hic
1659	Ecce Caprie hic	Ecce hic	Jan Willem Nieuwekamer	S:S: hic
1666	Dhr. Cornelis van Oostee	Kercke hic	Jan Willemse Nieuwekamer	Armen hic
1673	Dhr. Cornelis van Oostee	De kercke alhier	Dhr. Jacob Huighe	Den Armen alhier
1680	Adrijaen van Drijkerke	De kercke alhier	Jacobus Nollens & Willem Westerwyck	De Armen alhier
1687	Adriaan van Wissekerke	De kerke alhier	Jacob Nollens	De Armen alhier
1694	Jacob Nollens	Kercke alhier	Jacob Nollens	Armen alhier
1702	Jacob Nollens	Kerke alhier	Jacob Nollens	Armen alhier
1709	Jacob Nollens Erfgenamen	Kerke alhier	Jacob Nollens Erfgenamen	Armen alhier
1716	Zijwert van der Bilt	Kerke alhier	Zijwert van der Bilt	Armen alhier
1723	Gerard Dirkses Weese	Kerk alhier	Gerard Dirkses Weese	Armen alhier
1730	Gerard Dirkses Weeze	Kerke alhier	Gerard Dirkses Weeze	Armen alhier
1744	Hendrik Frederik de Loos	Kerk alhier	Hendrik Frederik de Loos	Armen alhier
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Kerke alhier	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Armen alhier
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	Kerk alhier	Cornelia & Magdalena de Loos	Armen alhier
1765	Christiaan Jacobsse Evertsen	Kerke alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1772	Christiaan Jacobsse Evertsen	Kerke alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1779	Christiaan Jacobsse Evertsen	Kerke alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1786	Christiaan Jacobsse Evertsen	Kerk alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1807	Christiaan Jacobsse Evertsen	Kerke alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1814	Adriaan Evertse	Kerke alhier	Adriaan Evertse	Armen alhier
1821	Adriaan Evertse	Kerke alhier	Adriaan Evertse	Armen alhier
1828	Adriaan Evertse	Kerke alhier	Adriaan Evertse	Armen alhier
OAT	Adriaan Everse	Kerk van Sinoutskerke	Adriaan Everse	Armen van Sinoutskerke

Baanders perceel 204, 205, 206, 207 over de periode 1596 – 1744

Jaar	3 Gemet 108 Roeden Perceel 204	299 Roeden + 2 G 264 R Perceel 205, 206	1 Gemet 262 Roeden Perceel 204	1 Gemet 28 Roeden Perceel 207
1596	Jan Lamss	Dieric Cornelis Weduwe	Jan Lamss	Dieric Cornelis Weduwe
1603	Faes Laurisz Heynricx	Pieter Cornelis Heyndricx	Pieter Cornelis Heyndricx	Pieter Rocus
1617	Geen registratie	Pieter Rocus op Heynkensant	Jan Laurissen	Pieter Rocus op Heynkensant
1624	Lauris Jansse	Geen registratie	Lauris Jansse	Geen registratie
1631	Laurus Jansse	Geen registratie	Faes Lauris Wed.	Geen registratie
1638	Lauweris Paessen	Marinis Anthony van Oosten	Lauris Paessen	Marinis Anthony van Oosten
1652	Symon de Badts	Dingenus Cornelis van Oosten	Symon de Badts	Dingenus Cornelis van Oosten
1659	Jan Willem Nieuwekamer	Dingenis Cornelis van Oosten	Jan Willem Nieuwekamer	Dingenis van Oosten
1666	Geen registratie	Cornelis Pieterse Oudekamer's Wed.	Jan Willemse Nieuwekamer	Cornelis Pieterse Oudekamer's Wed.
1673	Dhr. Cornelis van Oostee	Mr. Gerard Dirxsse	Dhr. Jacob Huighe	Mr. Gerard Dirxsse
1680	Pieter Robbrechtse	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Jan de Reuse
1687	Pieter Robbregtse	Jan de Reuse	Jan de Reuse	Jan de Reuse
1694	Maarten Ligiersz Wed.	Jan de Reuse	Maarten Ligiersz Wed.	Jan de Reuse
1702	Jacob Nollens	Jan de Reuse	Jacob Nollens	Jan de Reuse
1709	Bastiaan Marinisse	Abraham van de Velde	Bastiaan Marinisse	Abraham van de Velde
1716	Bastiaan Marinisse tot Sijnoutskerke	Abraham van de Velde	Bastiaan Marinisse tot Sijnoutskerke	Abraham van de Velde
1723	Gerard Dirkses Weese	Abraham van de Velde	Gerard Dirkses Weese	Abraham van de Velde
1730	Gerard Dirkses Weeze	Abraham van de Velde	Gerard Dirkses Weeze	Abraham van de Velde
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Tabel 46. Eigenaren perceel 208 in drie delen over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 38 Roeden	0 Gemet 150 Roeden	1 Gemet 128 Roeden
1596	Cornelis Cornelis Matthijss	Claes Cornelisse wed., Jaergetielant ²⁾	Maerten Danens Erfgenamen
1603	Cornelis Cornelis Matthijss	Heyndric Jansz Maes	Janneke Maerten Dane Weduwe
1617	Jan Claessen Rentmeester	Heyndrick Janssen Maes Erfgen.	Abraham van Bente
1624	Jan Claessee Rentmeester	Heyndrick Janss Maes Erfgen.	Abraham van Bente
1631	Jan Claessee Rentmeester	Heyndrick Jansse Maes Erfgen.	Maerten Leijnsse Verstrate
1638	Albrecht Feijte	Heyndrick Jansse Maes Erfgen.	Maerten Leijnsse Verstrate
1652	Albrecht Feijts	Albrecht Feijts	Maerten Leijnsse Verstrate
1659	Aelbrecht Seijts Weduwe	Aelbrecht Seijts Weduwe	Do. Cornelis Hoogesteger
1666	Aelbregt Seijts Wed.	Aelbregt Seijts Wed.	Dom. Cornelis Hoogesteger
1673	Aelbrecht Seijts Erfgen.	Aelbrecht Seijts Erfgen.	Do. Cornelis Hoogesteger
1680	Anna Gruijwaarts	Anna Gruijwaarts	Dhr. Raatsheer David van der Nisse
1687	Anna Gruijwaarts	Anna Gruijwaarts	D'Hr. David van der Nisse
1694	Anna Gruwaart	Anna Gruwaart	David van der Nisse
1702	Marinis Valcke	Marinis Valcke	David van der Nisse
1709	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	David van der Nisse
1716	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.	David van der Nisse
1723	Foort Janse Dierse	Foort Janse Dierse	David van der Nisse
1730	Foort Janze Dierze	Foort Janze Dierze	Gillis van der Nisse
1744	Armen in Goes van Foort Janse & Kerke alhier ¹⁾	Armen in Goes van Foort Janse & Kerke alhier ¹⁾	Gillis van der Nisse
1751	Armen in Goes van Foort Janse & Kerke alhier	Armen in Goes van Foort Janse & Kerke alhier	Gillis van der Nisse
1758	Armen in Goes & Kerke alhier ¹⁾	Armen in Goes & Kerke alhier ¹⁾	G.C. van der Nisse Wed.
1765	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes & Kerke alhier	Weeshujs in Goes
1772	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes
1779	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes
1786	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes
1807	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes
1814	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes
1821	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes
1828	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes
1835	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes & Kerke alhier	Armen in Goes
OAT	Godshuyzen der Stad Goes	Godshuyzen der Stad Goes	Godshuyzen der Stad Goes

Baanders perceel 208 in drie delen over de periode 1596 – 1744

Jaar	1 Gemet 38 Roeden	0 Gemet 150 Roeden	1 Gemet 128 Roeden
1596	Heijndrick Maes	Heijndrick Maes	Heijndrick Maes
1603	Geen registratie	Heijndric Maes	Heijndric Maes
1617	Dierick Mathijssse	Dierick Mathijssse	Dierick Mathijssse
1624	Dierick Mathijssse	Dierick Mathijssse	Dierick Mathijssse
1631	Jan Cornelisse Jonge	Jan Cornelisse Jonge	Maerten Leijnsse Verstrate
1638	Jan Cornelisse Jonge	Jan Cornelisse Jonge	Mathijs Meeusen
1652	Jan Cornelis Jonge	Jan Cornelis Jonge	Adriaan Mertens
1659	Cornelis Jansse Jonge	Cornelis Jansse Jonge	Cornelis Jansse Jonge
1666	Marinis Janssen Valcke	Marinis Janssen Valcke	Marinis Janssen Valcke
1673	Marinis Janssen Valcke	Marinis Janssen Valcke	Marinis Janssen Valcke
1680	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1687	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1694	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1702	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1709	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper
1716	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.
1723	Foort Jansse Dierse	Foort Jansse Dierse	Foort Jansse Dierse
1730	Foort Jansse Dierze	Foort Jansse Dierze	Foort Jansse Dierze
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) De volledige registratie luidt hier *"Armen in Goes (van Foort Janse) & Kerke alhier, ieder ½"*
- 2) De gehele periode van 1596 – 1835 wordt er bij iedere eigenaar *"Jaergetielant"* achter geplaatst. Jaergetijland was land, waarop een landeigenaar al vòòr de 16^e eeuw een *"jaargetijde"* gevestigd had. Dit was vòòr de reformatie, en iedere eigenaar van een dergelijk perceel land moest een bepaald deel van de opbrengst uitkeren aan de kerk om jaarlijks een mis te houden. Na de reformatie, toen geen missen meer gehouden werden, ging de hervormde kerk niet over tot opheffing van de jaargetijden, maar gebruikte men volgens Harthoorn (P.A. Harthoorn, Stoelendans met land, Spuije 75, winter 2008, blz. 101) de inkomsten ten behoeve van de armenkas

Tabel 47. Eigenaren perceel 209, 210, 211, 212, 213, 215, 216 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 260 Roeden Perceel 209, 210, 211	0 Gemet 236 Roeden Perceel 213	2 Gemet 288 Roeden Perceel 212	1 Gemet 13 Roeden Perceel 216	1 Gemet 36 Roeden Perceel 215
1596	Ecce hic	Lenert Janss Schrabbeckercke	Den Armen der Goes	Machiel Corneliss	Ockers Caprie
1603	Ecce hic	Heyndric Jansz Maes	S:S: Goes	Machiel Cornelisz	Ockers Capelrie
1617	Ecce hic	Dierick Matthijsse	Den Armen in Goes	Machiel Cornelisse	Ockers Capelrie
1624	Ecce hic	Dierick Matthijss	Den Armen in Goes	Machiel Cornelisse Wed.& Erfgen.	Ockers Caprie
1631	Ecce hic	Jan Marinisse Jonge	Den Armen in Goes	Jochim Hermansse	Ockers Capelrie
1638	Ecce hic	Jan Marinisse Jonghe	Den Armen van Goes	Jochem Harmansse	Ockaers Caprie
1652	Ecce hic	Geert Bartels	S:S: Goes	Dhr. Davidt van Nisse	Ockaers Capelrie
1659	Ecce hic	Pieter Pierssen Schipper	S:S: Goes	Jonckvrouwe Elijsabeth v. Nisse	Ockers Caprie
1666	Kercke hic	Dirck Geerts	Armen Goes	Jonckvr. Elisabet van Nisse	Dhr. Ferdinandus de Zedniske
1673	De kercke alhier	Dirck Geersse	Den Armen in Goes	Joncvr. Elisabeth van Nisse	Dhr. Ferdinandus de Sedenisky
1680	De kerke alhier	Dirck Geertses Weese	Den Armen in Goes	Jonckvrouwe Elijsabeth v.d. Nisse	Dhr. Ferdinandus van de Niskij
1687	De kerke alhier	Dirrick Geert's Weesen	De Arme in Goes	D' Hr. van Odijck	Comelis Bosdijk
1694	Kercke alhier	Dirck Geerssen's Wed.	Armen in Goes	De heer van Odijck	Comelis Bosdijk
1702	Kerke alhier	Dirck Geertse's wed.	Armen in Goes	dHr. van Odijk	Dignis Huijsman
1709	Kerke alhier	Dirk Geerse Wed.	Armen in Goes	Amelia de Nassauw	Dignus Huijsman
1716	Kerke alhier	Dirck Geerse Wed.	Armen in Goes	Amelia de Nassauw	Marinis van Bliet
1723	Kerke alhier	Steenwegt Land	Armen in Goes	Amelia de Nassau	Pieter Lammens
1730	Kerke alhier	Steenwegt Land	Armen in Goes	Amelia de Nassau	Pieter Lammens
1744	Kerke alhier	Steenwegt's Land alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Anthoni Lammans kinderen
1751	Kerke alhier	Steenwegs Land alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Tobias Hector
1758	Kerke alhier	Steenwegts Lant alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Jacobus Raas
1765	Kerke alhier	Steenwegts Land alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Lauwrus Pieterse Traas
1772	Kerke alhier	Steenwegs Land alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Hendrik Tessens
1779	Kercke alhier	Steenwegs Land alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Adriaan Jakobusse Raas
1786	Kerke alhier	Steenwegs Land alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Nikolaas Westhoeve
1807	Kerk alhier	Steenwegs Land alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Adriaan Onderdijk
1814	Kerk alhier	Steenwegsland alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Adriaan Onderdijk
1821	Kerk alhier	Steenwegsland alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Jacob van 't Hof
1828	Kerk alhier	Steenwegsland alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Jacob van 't Hof
1835	Kerk alhier	Steenwegsland alhier	Weeshuijs in Goes	Amelia de Nassau	Leonard de Fouw Jz.
OAT	Kerk v. Sinoutskerke	Parochie van Sinoutskerke	Godshuizen der Stad Goes	Frederik Christiaan Mulert, schout, Dalfsen	Jacob van 't Hof, landbouwer, Heinkenszand

Baanders perceel 209, 210, 211, 212, 213, 215, 216 over de periode 1596 – 1744

Jaar	1 Gemet 260 Roeden Perceel 209, 210, 211	0 Gemet 236 Roeden Perceel 213	2 Gemet 288 Roeden Perceel 212	1 Gemet 13 Roeden Perceel 216	1 Gemet 36 Roeden Perceel 215
1596	Heijndrick Maes	Geen registratie	Heijndrick Maes	Heijndrick Maes	Heijndrick Maes
1603	Heyndric Janssen Maes	Heyndric Maes	Heyndric Maes	Heyndric Maes	Heyndric Maes
1617	Dierick Mathijsse	Dierick Mathijsse	Dierick Mathijsse	Dierick Mathijsse	Dierick Mathijsse
1624	Dierick Mathijsse	Dierick Mathijsse	Dierick Mathijsse	Dierick Mathijsse	Dierick Mathijsse
1631	Jan Cornelisse (Jonge)	Jan Marinisse Jonge	Jan Cornelisse (Jonge)	Jan Cornelisse (Jonge)	Jan Cornelisse (Jonge)
1638	Jan Cornelisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Jan Cornelisse Jonge	Jan Cornelisse Jonge	Jan Cornelisse Jonge
1652	Jan Cornelis Jonge	Geen registratie	Jan Cornelis Jonge	Jan Cornelis Jonge	Jan Cornelis Jonge
1659	Cornelis Jansse Jonge	Jacques Moerdijk	Cornelis Jansse Jonge	Cornelis Jansse Jonge	Cornelis Jansse Jonge
1666	Marinis Janssen Valcke	Geert Dirckssen	Marinis Janssen Valcke	Marinis Janssen Valcke	Comelis Pieterse Oudecamer's Wed.
1673	Marinis Janssen Valcke	Dirck Geersse	Marinis Janssen Valcke	Marinis Janssen Valcke	Mr. Gerard Dircxsse
1680	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Mr. Gerard Dircxsse
1687	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Comelis Bosdijk
1694	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Comelis Bosdijk
1702	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Marinis Valcke	Dignus Huijsman
1709	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper	Dignus Huijsman
1716	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.	Pieter Jacobsse v. Liere	Dignus Huijsman
1723	Foot Jansse Dierse	Foot Jansse Dierse	Foot Jansse Dierse	Pieter van Liere	Pieter Lammens
1730	Foot Jansse Dierze	Foot Jansse Dierze	Foot Jansse Dierze	Foot Jansse Dierze	Pieter Lammens
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Tabel 48.

Eigenaren perceel 214, 217, 219 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 28 Roeden Perceel 217	1 Gemet 79 Roeden Perceel 219	1 Gemet 140 Roeden Perceel 214
1596	Machiel Cornelis Blaeubeen	S:S: hic	Eccla in Goes
1603	Machiel Cornelisz Blaeubeen	S:S: hic	S:S in Goes
1617	Machiel Cornelisse Blaeubeen	Eccla in Goes	Eccla in Goes
1624	Machiel Cornelis Blaeubeen Wed. & Erfgen.	Den Armen aldaer	Eccla in Goes
1631	Jochim Hermansse	Den Armen alhier	Eccla in Goes
1638	Jochem Harmansse	Den Armen alhier	Eccla ter Goes
1652	Jochem Harmansse	S:S: hic	Eccla in Goes
1659	Jochim Hermansse	S:S: hic	Eccla in Goes
1666	Jochem Harmansse	Armen hic	Kercke Goes
1673	Johannes van de Leeuw	Den Armen alhier	De kercke in Goes
1680	Maarten de Weij	Den Armen alhier	De kerke in Goes
1687	Maarten de Meij	De armen alhier	Maarten de Meij
1694	Jan de Reuze	Armen alhier	Jan de Reuze
1702	Jan de Reuse	Armen alhier	Jan de Reuse
1709	Jan de Reuse	Armen alhier	Jan de Reuse
1716	Jan de Reuse	Armen alhier	Jan de Reuse
1723	Jan de Reuse	Armen alhier	Jan de Reuse
1730	Jan de Reuzes Erven	Armen alhier	Jan de Reuzes Erven
1744	Jan Suijdweg	Armen alhier	Jan Suijdweg
1751	Jan Zuijdweg	Armen alhier	Jan Zuijdweg
1758	Jan Zuydweg	Armen alhier	Jan Zuydweg
1765	Geeraard Katte	Armen alhier	Geeraard Katte
1772	Geeraard Katte	Armen alhier	Geeraard Katte
1779	Geeraard Katte	Armen alhier	Geeraard Katte
1786	Geeraard Katte	Armen alhier	Geeraard Katte
1807	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen
1814	Jacques Evertse	Armen alhier	Jacques Evertse
1821	Jacques Evertse	Armen alhier	Jacques Evertse
1828	Marinus Evertse	Armen alhier	Marinus Evertse
1835	Marinus Evertse	Armen alhier	Marinus Evertse
OAT	Marinus Everse	Armen van Sinoutskerke	Marinus Everse

Baanders perceel 214, 217, 219 over de periode 1596 - 1744

Jaar	2 Gemet 28 Roeden Perceel 217	1 Gemet 79 Roeden Perceel 219	1 Gemet 140 Roeden Perceel 214
1596	Pieter Willems	Pieter Willems	Pieter Willems
1603	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch
1617	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch
1624	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge
1631	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge
1638	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge
1652	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck
1659	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck
1666	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck
1673	Cornelis Moerman	Cornelis Moerman	Cornelis Moerman
1680	Maarten de Weij	Christiaan Halfmaerten	Thomas de Bruin
1687	Maarten de Meij	Dignus Huijsman	Maarten de Meij
1694	Jan de Reuze	Dignis Huysman	Jan de Reuze
1702	Jan de Reuse	Dignis Huijsman	Jan de Reuse
1709	Jan de Reuse	Dignus Noorthoek	Jan de Reuse
1716	Stoffel Geeraardtse de Leeuw	Pieter Christiaensse Hector	Stoffel Geeraardtse de Leeuw
1723	Jan de Reuse	Jacob van Liere	Jan de Reuse
1730	Jan de Reuzes Erven	Foort Janse Dierze	Jan de Reuzes Erven
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Tabel 49. Eigenaren en baanders perceel 220, 221 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 34 Roeden Perceel 220	1 Gemet 21 Roeden Perceel 220	1 Gemet 11 Roeden Perceel 220	2 Gemet 27 Roeden Perceel 221	Baanders
1596	De pastorie hic ¹⁾	Ecclesia hic	S:S: hic	Ecclesia hic	Pieter Willems
1603	De pastorie hic	Ecclesia hic	Spiritus Sanctus hic	Ecclesia hic	Jan Pierss Leeuwenburch
1617	De pastorie hic	Ecclesia hic	Den Armen alhier	Ecclesia hic	Jan Pierss Leeuwenburch
1624	De pastorie hic	Ecce hic	Den Armen aldaer	Ecce hic	Jan Marinisse Jonge
1631	De pastorie hic	Ecce hic	Den Armen alhier	Ecce hic	Jan Marinisse Jonge
1638	De pastorie hic	Ecce hic	Den Armen alhier	Ecce hic	Jan Marinisse Jonge
1652	De pastorie hic	Ecce hic	S:S: hic	Ecce hic	Jacques Moerdijck
1659	De pastorie hic	Ecce hic	S:S: hic	Ecce hic	Jacques Moerdijck
1666	Laurus Westerwijck	Kerke hic	Armen hic	Kerke hic	Jacus Moerdijck
1673	Laurents Westerwijk	De kerke alhier	De armen alhier	De kerke alhier	Cornelis Moerman
1680	Johan Westerwijk	De kerke alhier	De armen alhier	De kerke alhier	Christiaan Halfmaerte
1687	Johan Westerwijcq	De kerke alhier	De armen alhier	De kerke alhier	Dignus Huijsman
1694	Johan Westerwijk	Kercke alhier	Armen alhier	Kercke alhier	Dignis Huysman
1702	Johan Westerwijcq	Kercke alhier	Armen alhier	Kercke alhier	Dignis Huijsman
1709	Johan Westerwijk	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Dignus Noordhoek
1716	Johan Westerwijk	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Pieter Christiaanse Hector
1723	Johan Rondvis	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Jacob van Liere ²⁾
1730	Johan Rondvis	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Ijder 't sijne
1744	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1751	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1758	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1765	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1772	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1779	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1786	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1807	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1814	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1821	Kerke alhier	Kerke alhier	Armen alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1828	Kerk alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Kerk alhier	Geen registratie
1835	Kerk alhier	Kerk alhier	Armen alhier	Kerk alhier	Geen registratie
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Kerk van Sinoutskerke	Kerk van Sinoutskerke	Kerk van Sinoutskerke	Kerk van Sinoutskerke

1) Geregistreerd wordt hierachter over de gehele periode "*West aen 't zouckwechken*", zouckweechken, zouckwegeling, souckwegeling, soukwegeling, zoekwegelink, zoekwegeling, bedoeld wordt het wegeling dat toegang gaf tot perceel 219

2) Vanaf 1723 is voor de pachters "*baant selve*" of "*ijder 't sijne*" geregistreerd, alleen voor het deelperceel van 1 Gemet 11 Roeden staat als pachter Jacob van Liere vermeld

Tabel 50. Eigenaren en baanders perceel 222, 223 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 113 Roeden	1 Gemet 0 Roeden ¹⁾	1 Gemet 186 Roeden	Baanders
	Perceel 222	Perceel 223	Perceel 223	
1596	Ecclesia in Goes	Cornelis Corneliss Mathijs	Ecclesia in Goes	Pieter Willemss
1603	Ecce in Goes	Cornelis Cornelisz Mathias	Ecce in Goes	Jan Pierss Leeuwenburch
1617	Ecce in Goes	Mr. Machiel Baerlant	Ecce in Goes	Jan Pierss Leeuwenburch
1624	Ecce in Goes	Mr. Machiel Baerlant	Ecce in Goes	Jan Marinisse Jonge
1631	Ecce in Goes	Juffr. Maria Mathije	Ecce in Goes	Jan Marinisse Jonge
1638	Ecce in Goes	Jongkvr. Maria Mathije	Ecce in Goes	Jan Marinisse Jonge
1652	Ecce in Goes	Joffrouw Maria Mathije	Ecce in Goes	Jacques Moerdijck
1659	Ecce in Goes	Capiteijn Princes Erfgen.	Ecce in Goes	Jacqus Moerdijck
1666	Kercke Goes	Capiteijn Princens Erfgen.	Kercke Goes	Jacus Moerdijck
1673	De kercke Goes	Capiteijn Prinses Erfgen.	De kercke Goes	Cornelis Moerman
1680	De kercke Goes	Capiteijn Prinses Erfgen.	De kercke Goes	Quijrijn op 't Sant
1687	De kercke Goes	Capiteijn Princes Erfgen.	De kercke Goes	Querijn Adriaensse
1694	Kercke Goes	Capiteijn Prince Erfgen.	Kercke Goes	Pieter Alvarez
1702	Kercke Goes	Pieter Alvarez	Kercke Goes	Pieter Alvarez
1709	Kerke Goes	Pieter Alvares	Kerke Goes	Pieter Alvares
1716	Kerke Goes	Pieter Alvares	Kerke Goes	Marinis Fortse in Ovesant
1723	Kerke in Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Adriaan Aalbregtse Rijk
1730	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	IJder 't sijn
1744	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1751	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1758	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1765	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1772	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1779	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1786	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1807	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1814	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1821	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1828	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
1835	Kerke Goes	Kerke Goes	Kerke Goes	Geen registratie
OAT	Hervormde Kerk Goes	Hervormde Kerk Goes	Hervormde Kerk Goes	Geen registratie

1) Van dit deelperceel (1 G 0 R) van perceel 223 zijn voor de perioden 1596, 1603, 1617 en 1624 geen baanders geregistreerd

Tabel 51. Eigenaren en baanders perceel 224, 225, 226 over de periode 1596 – 1832

Jaar	150 Roeden Perceel 224	1 Gemet 92 R + 245 Roeden Perceel 225, 226	225+143+173+325 Roeden ¹⁾ Perceel 226	Baanders
1596	Aethe Claes Cornelisse Weese	Cornelis Corneliss Mathijss	Ecclesia hic	Pieter Willems
1603	Adriaen Pauwelsz ⁴⁾	Cornelis Cornelisz Mathias ³⁾	Ecclesia hic	Jan Pierss Leeuwenburch
1617	Ecclesia hic	Mr. Machiel Baerlant ³⁾	Ecclesia hic	Jan Pierss Leeuwenburch
1624	Ecce hic	Mr. Machiel Baerlant	Ecce hic	Jan Marinisse Jonge
1631	Ecce hic	Juffr. Maria Mathije	Ecce hic	Jan Marinisse Jonge
1638	Ecce hic	Jongkvr. Maria Mathije	Ecce hic ²⁾	Jan Marinisse Jonge
1652	Ecce hic	Joffrouw Maria Mathije	Ecce hic	Jacques Moerdijck
1659	Ecce hic	Capteijn Princes Erfgen.	Ecce hic	Jacques Moerdijck
1666	Kercke hic	Capteijn Princens Erfgen.	Kercke hic	Jacus Moerdijck
1673	De kercke alhier	Capteijn Prinses Erfgen.	De kercke alhier	Cornelis Moerman
1680	De kercke alhier	Capteijn Prinses Erfgen.	De kercke alhier	Christiaan Halfmaerte
1687	De kercke alhier	Capteijn Princes Erfgen.	De kercke alhier	Dignus Huijsman
1694	Kercke alhier	Capteijn Prince Erfgen.	Kercke alhier	Dignus Huijsman
1702	Kercke alhier	Adolph de Groene ³⁾	Kercke alhier	Dignus Huijsman
1709	Kerke alhier	Adolph de Groene	Kerke alhier	Dignus Noorthoek
1716	Kerke alhier	Adolph de Groene	Kerke alhier	Pieter Christiaensse Hector
1723	Kerke alhier	Louis Jan Verlugts Wed.	Kerke alhier	IJder 't sijne
1730	Kerke alhier	Johanna Lopze	Kerke alhier	IJder 't sijne
1744	Kerke alhier	Johanna Lopsen	Kerke alhier	Geen registratie
1751	Kerke alhier	Johanna Lopze	Kerke alhier	Geen registratie
1758	Kerke alhier	Johanna Lopse	Kerke alhier	Geen registratie
1765	Kerke alhier	Kerke alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1772	Kerke alhier	Kerke alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1779	Kerke alhier	Kerke alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1786	Kerke alhier	Kerke alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1807	Kerke alhier	Kerke alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1814	Kerke alhier	Kerke alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1821	Kerke alhier	Kerke alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1828	Kerke alhier	Kerke alhier	Kerke alhier	Geen registratie
1835	Kerke alhier	Kerke alhier	Kerke alhier	Geen registratie
OAT	Kerk Sinoutskerke	Kerk Sinoutskerke	Kerk Sinoutskerke	Geen registratie

1. Van deze 4 deelpercelen van perceel 226, wordt het deelperceel van 173 Roeden over de gehele periode geregistreerd als Jaergetielant of Jaergetijlant

2. Vanaf 1638 is hierachter vermeld "*cum via*" (kum via, kunuvia), wat slechts één keer, in 1709 vertaald wordt : cum via = met de weg

3. In 1603 en 1617 worden voor deze deelpercelen van 226 en 225 geen baanders geregistreerd, in 1702 baant Adolph de Groene selve

4. Pachters zijn Adriaen Pauwelsz ende Heyndrick Maes

Tabel 52. Eigenaren en baanders perceel 227, 228, 229 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 gemet 160 Roeden Perceel 227	4 Gemet 51 Roeden Perceel 228	1 Gemet 183 Roeden Perceel 229	427 Roeden Perceel 229
1596	Maerten Danens Erfgen.	Cornelis Lauriss	Crijn Adriaenss Weese	Catharina Boys
1603	Janneke Maerten Dane Wed.	Cornelis Laurisz in Goes	Cornelis Crijn Adriaensz	Catharina Boys
1617	Abraham van Bentchen	Adriaen Cornelisz Kelle	Adriaen Cornelisz Kelle	Hr. Jacob Vernauwen Verwelle
1624	Abraham van Benten	Adriaen Cornelis Kelle	Adriaen Cornelis Kelle	Hr. Jacob Verenouw Verijdder
1631	Maerten Leijnsse Verstraete	Adrijaen Cornelisse Kelle	Adrijaen Cornelisse Kelle	Hr. Jacob van Verenouwen
1638	Maerten Leijnsse Verstraete	Adriaen Cornelisse Kelle	Adriaen Cornelisse Kelle	Hr. Jacob van Verenouwen
1652	Joos Mercusse	Adriaan Kelle	Adriaan Kelle	Dhr. Jacob van Golsteijn
1659	Joos Mercusse	Geeraert Adrijaen Kelle	Adriaan Kelle	Dhr. Jacob van Golsteijn
1666	Joos Marcusse	Gerard Adriaensse Kelle	Gerard Adriaensse Kelle	Dhr. Jacob van Golsteijn
1673	Joos Marcusses Erfgen.	Gerard Adriaensse Kelle	Gerard Adriaensse Kelle	Dhr. Jacob van Golsteijn
1680	Maria Westerwijn	Cornelis Bastiaanse v.d. Maas	Cornelis Bastiaanse v.d. Maas	Catharina van Golsteijn
1687	Cornelis de Lersse	Adriaan Hoogercheids	Adriaan Hoogercheids	Catharina van Golsteijn
1694	Cornelis de Leerse's Erfgen.	Adriaan Hoogerheide	Adriaan Hoogerheide	Catharina van Golsteijn
1702	Cornelis de Lersse's Erfgen.	Adriaan Hoogerheide Weezen	Adriaan Hoogerheide Weezen	Catrijna van Golsteijn
1709	Adolph Westerwijk A.F.	Adriaan Hoogerheiden ¹⁾	Adriaan Hoogerheiden ¹⁾	Catharina van Golsteijn
1716	Adolph Westerwijk A.F.	Adriaan Hoogerheiden	Adriaan Hoogerheiden	Cornelis van der Maas
1723	Adolf Westerwijk	Gillis Hoogerheide	Gillis Hoogerheide	Cornelis van der Maas
1730	Dingena van Angeren	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas
1744	Digna van Angeren	Daniel Boonman	Daniel Boonman	Daniel Boonman
1751	Dingna van Angeren Exc.	Daniel Boonman	Daniel Boonman	Daniel Boonman
1758	Daniel Boonman	Daniel Boonman	Daniel Boonman	Daniel Boonman
1765	Daniel Boonman	Daniel Boonman	Daniel Boonman	Daniel Boonman
1772	Adriaan Huibrechtse de Winter	Adriaan Huibrechtse de Winter	Adriaan Huibrechtse de Winter	Adriaan Huibrechtse de Winter
1779	Adriaan Huibrechtse de Winter	Adriaan Huibrechtse de Winter	Adriaan Huibrechtse de Winter	Adriaan Huibrechtse de Winter
1786	Cornelis Dijkwel M.Z.	Cornelis Dijkwel M.Z.	Cornelis Dijkwel M.Z.	Cornelis Dijkwel M.Z.
1807	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk
1814	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk
1821	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk
1828	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk	Marinus Polderdijk
1835	Johan Reigersberg Versluijs	Johan Reigersberg Versluijs	Johan Reigersberg Versluijs	Johan Reigersberg Versluijs
OAT	Johan Reygersberg Versluys	Johan Reygersberg Versluys	Johan Reygersberg Versluys	Johan Reygersberg Versluys

Baanders perceel 227, 228, 229 over de periode 1596 – 1744

Jaar	2 gemet 160 Roeden Perceel 227	4 Gemet 51 Roeden Perceel 228	1 Gemet 183 Roeden Perceel 229	427 Roeden Perceel 229
1596	Heijndrick Maes	Cornelis Lauriss	Adriaan Pauwelss	Jan Pierrss Leeuwenburch
1603	Heijndrick Maes	Cornelis Laurisz in Goes	Cornelis Crijn Adriaensz	Adriaan Willemsz
1617	Dierick Maertense	Adriaen Cornelisz Kelle	Adriaen Cornelisz Kelle	Geen registratie
1624	Dierick Mathijse	Jacob Mertssen	Jacob Mertssen	Bartelmeeus Janssen
1631	Maerten Leijnsse Verstraete	Jacob Mertssen	Jacob Mertssen	Bartelmeeus Janssen
1638	Gillis Joosse	Adriaen Anthonisse Wuntie	Adriaen Anthonisse Wuntie	Bartelmeeus Janssen
1652	Joos Mercusse	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1659	Joos Mercusse	Geeraert Adrijaen Kelle	Geeraert Adrijaen Kelle	Geeraert Adrijaen Kelle
1666	Joos Marcusse	Gerard Adriaensse Kelle	Gerard Adriaensse Kelle	Gerard Adriaensse Kelle
1673	Jacob Pieterse Coningh	Gerard Adriaensse Kelle	Gerard Adriaensse Kelle	Gerard Adriaensse Kelle
1680	Cornelis Bosdijck	Cornelis Bastiaense	Cornelis Bastiaense	Cornelis Bastiaense
1687	Cornelis Bosdijck	Adriaen Hoogerheide	Adriaen Hoogerheide	Adriaen Hoogerheide
1694	Cornelis Bosdijck	Adriaen Hoogerheide	Adriaen Hoogerheide	Adriaen Hoogerheide
1702	Marinis Valcke	Claas Lequis Wed.	Claas Lequis Wed.	Claas Lequis Wed.
1709	Isaak Paardekooper	Cornelis Pieterse Meeuse	Cornelis Pieterse Meeuse	Cornelis Pieterse Meeuse
1716	Isaak Paardekooper's Wed.	Cornelis Pieterse Meeuwse	Cornelis Pieterse Meeuwse	Cornelis Pieterse Meeuwse
1723	Foot Janse Dierse	Cornelis Pieterse Meeuwse	Cornelis Pieterse Meeuwse	Cornelis Pieterse Meeuwse
1730	Foot Janse Dierse	Cornelis Meeuwse	Cornelis Meeuwse	Cornelis Meeuwse
1744	Jacob van Leeuwen	Daniel Boonman	Daniel Boonman	Daniel Boonman
1751	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne
1758	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) Geregistreerd wordt voor 1709 en 1716 "*Adriaan Hoogerheiden's 2 outste weesen*"

Tabel 53. Eigenaren en baanders perceel 230, 231, 233 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 20 Roeden Perceel 230	1 Gemet 229 Roeden Perceel 231	1 Gemet 74 Roeden Perceel 233	4 Gemet 107 Roeden Perceel 231, 233
1596	Ecce hic	Machiel Corneliss	Marinus Janss Mezouck	Cornelis Geertss te Wiskercke
1603	Ecce hic	Adriaen Willemsz	Marinus Janss Mezouck	Cornelis Cornelisz Coor Erfgen.
1617	Ecce hic	Machiel Cornelisz Blaeubeen	Jan Verwoutssen en kinderen	Jan Verwoutssen en kinderen
1624	Ecce hic	Machiel Cornelisse Blaeubeen	Jan Verwoutssen kinderen	Jan Verwoutssen kinderen
1631	Ecce hic	Jochim Hermansse	Jan Verwoutssen kinderen	Jan Verwoutssen kinderen
1638	Ecce hic	Jochim Harmanssen	Vershene Joesse	Vershene Joesse
1652	Ecce hic	Jochim Harmanssen	Verschecknl Pietersz	Verschecknl Pietersz
1659	Ecce hic	Jochim Harmanssen	Versoquis Pietersz	Versoquis Pietersz
1666	Kercke hic	Jochim Harmansz	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas
1673	De kerke alhier	Phillittina Lecjers	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas
1680	De kerke alhier	Geeraardt Verbergh	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas
1687	De kerke alhier	Geerard Verbergt	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas
1694	Kercke alhier	Gerard Verbergch	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas Wed.	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas Wed.
1702	Kercke alhier	Gerard Verberg	Mattheus Verijser filius Johan	Mattheus Verijser filius Johan
1709	Kercke alhier	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas
1716	Kercke alhier	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas
1723	Kercke alhier	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas
1730	Kercke alhier	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas
1744	Kerke alhier	Cornelis Pieterse Meeusse	Cornelis Pieterse Meeusse	Cornelis Pieterse Meeusse
1751	Kerke alhier	Cornelis Pieterse Meeusse Exc.	Cornelis Pieterse Meeusse Exc.	Cornelis Pieterse Meeusse Exc.
1758	Kerke alhier	Cornelis Pieterse Meeuse Exc.	Cornelis Pieterse Meeuse Exc.	Cornelis Pieterse Meeuse Exc.
1765	Kerke alhier	Cornelis Pieterse Meeuse Erven	Cornelis Pieterse Meeuse Erven	Cornelis Pieterse Meeuse Erven
1772	Kerke alhier	Jakob Onderdijk	Jakob Onderdijk	Jakob Onderdijk
1779	Kerke alhier	Jakob Onderdijk	Jakob Onderdijk	Jakob Onderdijk
1786	Kerke alhier	Jakob Onderdijk	Jakob Onderdijk	Jakob Onderdijk
1807	Kerke alhier	Cornelis Onderdijk	Cornelis Onderdijk	Cornelis Onderdijk
1814	Kerke alhier	Jacob Marinusse Koole	Jacob Marinusse Koole	Jacob Marinusse Koole
1821	Kerke alhier	Jacob Marinusse Koole	Jacob Marinusse Koole	Jacob Marinusse Koole
1828	Kerke alhier	Jacob Marinusse Koole	Jacob Marinusse Koole	Jacob Marinusse Koole
1835	Kerke alhier	Aalbrecht de Jonge	Aalbrecht de Jonge	Aalbrecht de Jonge
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Aalbrecht Pieterse de Jonge	Aalbrecht Pieterse de Jonge	Aalbrecht Pieterse de Jonge

Baanders perceel 230, 231, 233 over de periode 1596 – 1744

Jaar	3 Gemet 20 Roeden Perceel 230	1 Gemet 229 Roeden Perceel 231	1 Gemet 74 Roeden Perceel 233	4 Gemet 107 Roeden Perceel 231, 233
1596	Pieter Willems	Jan Pierss Leeuwenburch	Pieter Willems	Cornelis Geertss te Wiskercke
1603	Jan Pierss Leeuwenburch	Adriaen Willemsz	Adriaen Willemsz	Cornelis Coor arven
1617	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Geen registratie	Geen registratie
1624	Jan Marinusse Jonge	Jan Marinusse Jonge	Geen registratie	Geen registratie
1631	Jan Marinusse Jonge	Jan Marinusse Jonge	Geen registratie	Geen registratie
1638	Jan Marinusse Jonge	Jan Marinusse Jonge	Vershene Joesse	Vershene Joesse
1652	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Verschecknl Pietersz	Verschecknl Pietersz
1659	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Versoquis Pietersz	Versoquis Pietersz
1666	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas
1673	Cornelis Moerman	Cornelis Moerman	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas
1680	Dirck Cornelisse	Gillis Antonisse	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas	Cornelis Bastiaensse v.d. Maas
1687	Stoffel Geerartsse	Gillis Antonijssse	Adriaen Hoogerheijde	Adriaen Hoogerheijde
1694	Stoffel Gerards	Adriaen Priester	Adriaen Hoogerheijde	Adriaen Hoogerheijde
1702	Stoffel Gerard	Dignis Huijsman	Mattheus Verijser filius Johan	Mattheus Verijser filius Johan
1709	Stoffel Geeraardtsse de Leeuw	Cornelis Schipper de Jonge	Cornelis Schipper de Jonge	Cornelis Schipper de Jonge
1716	Stoffel Geeraardtsse de Leeuw	Cornelis Jansse Westhoeve	Cornelis Jansse Westhoeve	Cornelis Jansse Westhoeve
1723	Stoffel Geeraardtsse de Leeuw	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas
1730	Gerard de Leeuw	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas	Cornelis van der Maas
1744	Baant ijder 't zijne	Baant ijder 't zijne	Baant ijder 't zijne	Baant ijder 't zijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Tabel 54. Eigenaren en baanders perceel 234, 235 over de periode 1596 – 1832

Jaar	35 Roeden Perceel 235	1 Gemet 137 Roeden Perceel 235	150 Roeden Perceel 234
1596	Ecce in Nisse	Ecce in Nisse	Ecce hic
1603	Ecce in Nisse	Ecce in Nisse	Ecce hic
1617	Ecce hic	Ecce in Nisse	Ecce hic
1624	Ecce hic	Ecce in Nisse	Ecce hic
1631	Ecce hic	Ecce in Nisse	Ecce hic
1638	Ecce ter Nisse	Ecce ter Nisse	Ecce hic
1652	Ecce ter Nisse	Ecce ter Nisse	Ecce hic
1659	Ecce ter Nisse	Ecce ter Nisse	Ecce hic
1666	Kerke ter Nisse	Kerke ter Nisse	Kerke hic
1673	De kerke ter Nisse	De kerke ter Nisse	Kerke alhier
1680	De kerke ter Nisse	De kerke ter Nisse	Kerke alhier
1687	De kerke Nisse	De kerke Nisse	Kerke alhier
1694	Kercke Nisse	Kercke Nisse	Kercke alhier
1702	Kercke Nisse	Kercke Nisse	Kercke alhier
1709	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1716	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1723	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1730	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1744	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1751	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1758	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1765	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1772	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1779	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1786	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1807	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1814	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1821	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1828	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
1835	Kerke Nisse	Kerke Nisse	Kerke alhier
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Kerk van Sinoutskerke	Kerk van Sinoutskerke

Baanders perceel 234, 235 over de periode 1596 – 1744

Jaar	35 Roeden Perceel 235	1 Gemet 137 Roeden Perceel 235	150 Roeden Perceel 234
1596	Geen registratie	Frans Mertss	Frans Mertss
1603	Jan Jansz ter Nisse	Frans Mertsz	Frans Mertsz
1617	Jan Jansen ter Nisse	Frans Mertensse	Frans Mertensse
1624	Geen registratie	Maerten Fransse	Maerten Fransse
1631	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1638	Geen registratie	Maerten Fransse	Maerten Fransse
1652	Geen registratie	Cornelis Cornelisse	Cornelis Cornelisse
1659	Cornelis Draals Wed.	Cornelis Dircxssen	Cornelis Dircxssen
1666	Joos Marcusse	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse
1673	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse
1680	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse
1687	Stoffel Geerards	Adriaen Hoogerheijde	Adriaen Hoogerheijde
1694	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards
1702	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards
1709	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Stoffel Geerardtse de Leeuw
1716	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Stoffel Geerardtse de Leeuw
1723	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Stoffel Geerardtse de Leeuw	Stoffel Geerardtse de Leeuw
1730	Gerard de Leeuw	Gerard de Leeuw	Gerard de Leeuw
1744	Geert de Leeuw	Geert de Leeuw	Baant selve (Kerke alhier)
1751	Geeraard de Leeuw	Geeraard de Leeuw	Baant selve (Kerke alhier)
1758	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) Het deel van perceel 235 (1 Gemet 137 Roeden) wordt met perceel 234 (150 Roeden) als één geheel (1 Gemet 287 Roeden) geregistreerd in de periode 1596 – 1716, met de vermelding *“Ecclesia Nisse cum Ecclesia hic daerinne ½ Gemet”* (1596) of *“De kerke ter Nisse met de Kerke alhier daar in 150 Roeden”* (1673).

Tabel 55. Eigenaren en baanders perceel 232, 239, 240, 241 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 231 Roeden Perceel 232, 239	1 Gemet 155 Roeden + 1 Gemet 163 Roeden Perceel 240, 241
1596	Jan Fortssen Dijkguess	Erment Marinuss 't Heijnkenszand
1603	Huybrecht Jansz van Oosten	Erment Marinusz tHeynkensant
1617	Huybrecht Jansz van Oosten	Cornelis Adriaensz Mauw
1624	Huibrecht Jansz van Oosten Erfgen.	Cornelis Adriaensse Manee
1631	S:S: Schrabbekrecke	Cornelis Adriaensse Manee
1638	S:S: Schraskercke	Willem Jansse Ponce
1652	S:S: 's-Heer Arentskerke	Willem Ponce
1659	S:S: 's-Heer Arentskerke	Jan Dircxssen Heijngstman
1666	Armen 's-Heer Arentskerke	Jan Dircksse Heijngstman
1673	Den Armen 's-Heer Arentskerke	Anthony Marss van Oosten
1680	De Armen 's-Heer Arentskerke	Anthony Marinisse van Oosten's Weduwe
1687	Armen 's-Heer Arentskerke	Marinis Cornelisse Boonman
1694	Armen 's-Heer Arentzkercke	Marinis Cornelisse Boonman
1702	Armen 's-Heer Arentzkercke	Marinis Cornelisse Boonman
1709	Armen 's-Heer Arentskerke	Pieter Maartense Boonman
1716	Cornelis van der Maas	Pieter Maartense Boonman
1723	Cornelis van der Maas	Pieter Maartense Boonman
1730	Cornelis van der Maas	Adriaan Boonman
1744	Johan van Daalwijk	Johan van Daalwijk
1751	Johan van Dalewijk's wed.	Johan van Dalewijk's wed.
1758	Johan van Daalwick Weezen	Johan van Daalwick Weezen
1765	Geeraard Katte	Geeraard Katte
1772	Geeraard Katte	Geeraard Katte
1779	Geeraard Katte	Geeraard Katte
1786	Paul Hurgronje	Paul Hurgronje
1807	Philip Meulblok	Philip Meulblok
1814	Jan Hendrik Verschoor	Jan Hendrik Verschoor
1821	Jan Hendrik Verschoor	Jan Hendrik Verschoor
1828	Jan Hendrik Verschoor	Jan Hendrik Verschoor
1835	Jan Hendrik Verschoor	Jan Hendrik Verschoor
1842	Jan Hendrik Verschoor	Jan Hendrik Verschoor
1849	Henriëtte Comelia Verschoor, wed. van der Muelen	Henriëtte Comelia Verschoor, wed. van der Muelen
OAT	Jan Hendrik Verschoor, Heer van Nisse	Jan Hendrik Verschoor, Heer van Nisse

Baanders perceel 232, 239, 240, 241 over de periode 1596 – 1744

Jaar	3 Gemet 231 Roeden Perceel 232, 239	1 Gemet 155 Roeden + 1 Gemet 163 Roeden Perceel 240, 241
1596	Cornelis Cornelis Muerman	Erment Marinuss 't Heijnkenszand
1603	Huybrecht Jansz van Oosten	Erment Marinusz tHeynkensant
1617	Huybrecht Jansz van Oosten	Marinis Marinisse Hem
1624	Geen registratie	Geen registratie
1631	Antonij Gillissen	Geen registratie
1638	Antonij Gillissen	Willem Jansse Ponce
1652	Antonij Gillissen	Willem Ponce
1659	Antonij Gillisse's wed.	Jan Dircxssen Heijngstman
1666	Antonij Gillisse's wed.	Jan Dircksse Heijngstman
1673	Gillis Anthonisse	Anthony Marss van Oosten
1680	Gillis Antonisse	Anthony Marinisse van Oosten's Weduwe
1687	Blaas Gillis Wed.	Marinis Cornelisse Boonman
1694	Adriaan Priester	Marinis Cornelisse Boonman
1702	Dignis Huijsman	Marinis Cornelisse Boonman
1709	Dignus Huijsman	Pieter Maartense Boonman
1716	Cornelis van der Maas	Pieter Maartense Boonman
1723	Cornelis van der Maas	Pieter Maartense Boonman
1730	Cornelis van der Maas	Adriaan Boonman
1744	Baant ijder 't zijne	Baant ijder 't zijne
1751	Geen registratie	Geen registratie

Tabel 56A. Eigenaren perceel 236 ¹⁾, deel Wiegenhoek over de periode 1596 – 1832

Jaar	35 Roeden Perceel 315	35 Roeden Perceel 314	1 Gemet 48 Roeden Perceel 314
1596	Ecce Nisse	Pieter Nicolaas Ovesant	Marinus Janss Mezonck
1603	Ecce Nisse	Pieter Nicolaasz Ovesant	Marinus Jansz Mezuock
1617	Ecce hic	Maria Pieters Ovesant	Pieter Janssen Leeuwenburch
1624	Ecce hic	Maria Pieters Ovesant	Claes Jansse Leeuwenburch
1631	Ecce hic	Willem van Verstapelen	Claes Jansse Leeuwenburch
1638	Ecce ter Nisse	Willem van Verstapelen	Claes Jansse Leeuwenburch
1652	Ecce ter Nisse	Willem van Verstapelen	Claes Janssen kinderen
1659	Ecce ter Nisse	Willem van Verstapelen	Cornelis Dircxssen
1666	Kerke ter Nisse	Francois Wagenaer	Gerard Stoffelsen
1673	De Kerke ter Nisse	Dhr. Dyckgrave Mr. Pieter van Campen	Gerard Stoffelsen
1680	De Kerke ter Nisse	Dhr. Dijkgraef Pieter van Campen	Geeraardt Stoffels
1687	De Kerke Nisse	Dhr. Dijkgraaf Pieter van Campen's Erfgen.	Geerard Stoffels Wed. & Erfgen.
1694	Kercke Nisse	Johan Eversdijk	Gerard Stoffels Wed.
1702	Kercke Nisse	Johan Eversdijk	Gerard Stoffels Wed.
1709	Kerke Nisse	Johan Eversdijk	Stoffel Geeraardtse
1716	Kerke Nisse	Johan Eversdijks Wed.	Stoffel Geearchts de Leeuw
1723	Kerke Nisse	Johan Eversdijk Erven	Stoffel Geearde de Leeuw
1730	Kerke Nisse	Boudewijn Verzelewel	Gerard de Leeuw
1744	Kerke Nisse	Boudewijn Verselewel Exc.	Geeraard de Leeuw
1751	Kerke Nisse	Boudewijn Verselewel Exc.	Geeraard de Leeuw
1758	Kerke Nisse	Boudewijn Verselewel Exc.	Geeraard de Leeuw Wed.
1765	Kerke Nisse	Boudewijn Verselewel Erven	Geeraard de Leeuw Wed.
1772	Kerke Nisse	Boudewijn Verselewel Erven	Stoffel Geeraardse de Leeuw
1779	Kerke Nisse	Cornelis Jakobusse Kloosterman	Cornelis Jakobusse Kloosterman
1786	Kerke Nisse	Cornelis Jakobusse Kloosterman	Cornelis Jakobusse Kloosterman
1807	Kerke Nisse	Cornelis Jakobusse Kloosterman	Cornelis Jakobusse Kloosterman
1814	Kerke Nisse	Jan Hendrik Verschoor	Jan Hendrik Verschoor
1821	Kerke Nisse	Jan Hendrik Verschoor	Jan Hendrik Verschoor
1828	Kerke Nisse	Jan Hendrik Verschoor	Jan Hendrik Verschoor
1835	Kerke Nisse	Jan Hendrik Verschoor	Jan Hendrik Verschoor
1842	Kerke Nisse	Jan Hendrik Verschoor	Jan Hendrik Verschoor
1849	Kerke Nisse	Reynier Frans Verschoor	Reynier Frans Verschoor
OAT	Kerk van Nisse	J.H. Verschoor, heer van Nisse	J.H. Verschoor, heer van Nisse

Baanders perceel 236 ¹⁾, deel Wiegenhoek over de periode 1596 – 1744

Jaar	35 Roeden Perceel 315	35 Roeden Perceel 314	1 Gemet 48 Roeden Perceel 314
1596	Geen registratie	Pieter Willems	Pieter Willems
1603	Jan Jansz ter Nisse	Adriaen Willemsz	Adriaen Willemsz
1617	Jan Jansen ter Nisse	Geen registratie	Pieter Jansen Leeuwenburch
1624	Geen registratie	Claes Janssen Leeuwenburch	Claes Janssen Leeuwenburch
1631	Geen registratie	Geen registratie	Claes Janssen Leeuwenburch
1638	Geen registratie	Geen registratie	Claes Janssen Leeuwenburch
1652	Geen registratie	Geen registratie	Jan Ingelse
1659	Cornelis Draal's Wed.	Joos Mercusse	Cornelis Dircxssen
1666	Joos Marcusse	Joos Marcusse	Dirck Cornelisse
1673	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse
1680	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse	Dirck Cornelisse
1687	Stoffel Geerards	Stoffel Geerards	Stoffel Geerards
1694	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards
1702	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards	Stoffel Gerards
1709	Stoffel Geeraardtse de Leeuw	Stoffel Geeraardtse de Leeuw	Stoffel Geeraardtse de Leeuw
1716	Stoffel Geeraardtse de Leeuw	Stoffel Geeraardtse de Leeuw	Stoffel Geeraardtse de Leeuw
1723	Stoffel Geeraardtse de Leeuw	Stoffel Geeraardtse de Leeuw	Stoffel Geeraardtse de Leeuw
1730	Gerard de Leeuw	Gerard de Leeuw	Gerard de Leeuw
1744	Geert de Leeuw	Geert de Leeuw	Geert de Leeuw
1751	Geeraard de Leeuw	Geeraard de Leeuw	Geeraard de Leeuw
1758	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) Perceel 236 was van oorsprong een complex perceel, dat opgebouwd was uit 8 deelpercelen van 8 eigenaren. Na de aanvankelijke toewijzing in de OAT van het gehele perceel van 3 ha 32 are 80 ca. aan Jan Hendrik Verschoor, heer van Nisse, volgde op 30 september 1837 een *"splitsing op schriftelijk verzoek"*, waarbij de oorspronkelijke situatie ten dele weer hersteld werd en perceel 236 onderverdeeld werd in de nieuwe percelen 312 (Armen van Sinoutskerke), 313 (Kerk van Sinoutskerke), 314 (Jan Hendrik Verschoor) en 315 (Kerk van Nisse). Daarnaast werd perceel 236 nog doorsneden door de hoekgrens van de veldhoeken Wiegenhoek en Hovendijke.

Tabel 56 B. Eigenaren perceel 236, deel Hovendijke over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 58 Roeden Perceel 312	190 Roeden Perceel 314	168 Roeden Perceel 313
1631 ¹⁾			
1638			
1652	S:S: Sijnoutskercke	S:S: Heijkensant	Ecca Sijnoutskercke ²⁾
1659	Armen Sijnoutskerke	Armen Heijkensant	Kercke Sijnoutskerke
1667	Armen Sijnoutskerke	Armen Heijkensant Erfpacht	Kerke Sijnoutskerke
1674	Armen Sijnoutskerke	Erfpacht Armen Heijkensant	Kerke Sijnoutskerke
1680			
1688			
1695	Armen Sijnoutskerke	Armen Heintjeszand	Kerke Sinoutskerke
1702	Armen Sijnoutskerke	Armen Heinkensant	Kerke Sijnoutskerke
1709	Armen Sijnoutskerke	Armen Heinkensant	Kerke Sijnoutskerke
1716	Armen Sijnoutskerke	Armen Heijkensant	Kerke Sinoutskerke
1723	Armen Sinoutskerke	Armen Heinkenzand	Kerke Sinoutskerke
1730			
1745	Armen Sijnoutskerke	Armen Hejkenzandt	Kerke Sijnoutskerke
1752	Armen Sijnoutskerke	Armen Heijkensant	Kerke Sijnoutskerke
1759	Armen Sijnoutskerke	Armen Heijkensant	Kerke Sinoutskerke
1765			
1773	Armen Sinoutskerke	Armen Hejkenzandt	Kerke Sinoutskerke
1780	Armen Sinoutskerke	Armen Hejkenzand	Kerke Sinoutskerke
1787	Armen Sinoutskerke	Armen Hejkenzand	Kerke Sinoutskerke
1794	Armen Sinoutskerke	Armen Hejkenzand	Kerke Sinoutskerke
1801	Armen Sinoutskerke	Armen Heinkenzand	Kerke Sinoutskerke
1808	Armen Sinoutskerke	Armen Heinkenzand	Kerke Sinoutskerke
1814			
1821			
1828			
1854	Armen Sinoutskerke	R.F. Verschoor van Nisse	Kerke Sinoutskerke
OAT	Armen Sinoutskerke	J.H. Verschoor	Kerk van Sinoutskerke

Baanders perceel 236, deel Hovendijke over de periode 1596 – 1744

Jaar	1 Gemet 58 Roeden Perceel 312	190 Roeden Perceel 314	168 Roeden Perceel 313
1631			
1638			
1652	Mar. Brissiaent	Machiel Claesse	Machiel Claesse
1659	Geert Diericxss	Machiel Claesse	Machiel Claesse
1667	Geert Diericxss	Tobias de Brawanter	Tobias de Brawanter
1674	Geeraert Diericxsse	Tobias de Brawanter	Tobias de Brawanter
1680			
1688			
1695	Gerard Diercxs	Geen registratie	Geen registratie
1702	Cornelis Laurisse Traas	Cornelis Laurisse Traas	Cornelis Laurisse Traas
1709	Geerard Dirkse (de Jonge)	Cornelis Laurisse Traas	Cornelis Laurisse Traas
1716	Geerart Dircxsse	Cornelis Lauris Traas	Cornelis Lauris Traas
1723	Foot Janse	Stoffel G. de Leeuw	Stoffel G. de Leeuw
1730			
1745	Baant zelve	Geert de Leeuw	Baant zelve
1752	Geen registratie	Geeraert de Leeuw	Baant zelve
1759	Geen registratie	Geert de Leeuw Wed.	Baant zelve
1773	Geen registratie	Stoffel de Leeuw	Geen registratie
1780	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) De vet gemarkeerde jaartallen zijn van de teruggevonden overlopers van Nisse, veldhoek Hovendijke
- 2) De volledige registratie luidt *“Ecca Sijnoutskerke, oost aan in Scheet van Ambacht”*, welke uitdrukking zich later (1674) ontwikkelt tot *“oost aan in den Scheijt van 't Ambacht”* of *“in het Scheid van 't Ambacht”*, waarmee de scheidingsgrens tussen Nisse en Sinoutskerke bedoeld wordt.

Tabel 56 C. Eigenaren perceel 236, deel Hovendijke over de periode 1595 – 1832

Jaar	1 Gemet 180 Roeden Perceel 314	1 Gemet 48 Roeden Perceel 314	1 Gemet 77 Roeden Perceel 315
1631 ¹⁾			
1638			
1652	Pietermelle Leeuwenburch	Willem van Stabels Erfgen.	Ecce hic ²⁾
1659	Cornelis Diercx	Willem van Stapels Erfgen.	Kerke Nisse
1667	Geert Stoffels	Willem van Stabels Erfgen.	Kerke Nisse
1674	Geeraart Stoffelse	Dhr. Pieter Lampe	Kerke Nisse
1680			
1689			
1695	Gerard Stoffels Wed.	Johan Eversdijk	Kerke Nisse
1702	Geeraert Stoffelse Erven	Johan Eversdijk	Kerke Nisse
1709	Stoffel Gerardse	Johan Eversdijk	Kerke Nisse
1716	Stoffel Geertse de Leeuw	Johan Eversdijk Wed. Erven	Kerke Nisse
1723	Stoffel G. de Leeuw	Johan Eversdijk Wed. Erven	Kerke Nisse
1730			
1745	Geeraert de Leeuw	Boudewijn Verselewel Erven	Kerke Nisse
1752	Geeraard de Leeuw	Boudewijn Verselewel	Kerke Nisse
1759	Geeraard de Leeuw Wed. Exc.	Boudewijn Verselewel	Kerke Nisse
1765			
1773	Stoffel de Leeuw		
1780	Cornelis Kloosterman	Cornelis Kloosterman	Kerke Nisse
1787	Cornelis Kloosterman	Cornelis Kloosterman	Kerke Nisse
1794	Cornelis Cloosterman	Cornelis Cloosterman	Kerke Nisse
1801	Cornelis Cloosterman	Cornelis Cloosterman	Kerke Nisse
1808	J.H. Verschoor van Nisse	J.H. Verschoor van Nisse	Kerke Nisse
1814			
1821			
1828			
1854	R.F. Verschoor van Nisse	R.F. Verschoor van Nisse	Kerke Nisse
OAT	J.H. Verschoor	J.H. Verschoor	Kerk van Nisse

Baanders perceel 236, deel Hovendijke over de periode 1595 – 1773

Jaar	1 Gemet 180 Roeden Perceel 314	1 Gemet 48 Roeden Perceel 314	1 Gemet 77 Roeden Perceel 315
1631			
1638			
1652	Jan Ingelse	Jacob Adriaan van Oosten	Seger van Eere
1659	Cornelis Diercx	Joos Marcus	Cornelis Drawel Wed.
1667	Dierck Cornelisse	Joos Mercus	Joos Mercus
1674	Dierck Cornelisse	Dierck Cornelisse	Dierck Cornelisse
1680			
1689			
1695	Stoffel Gerardse	Stoffel Gerardse	Stoffel Gerardse
1702	Stoffel Geertse	Stoffel Geertse	Stoffel Geertse
1709	Stoffel Gerardse	Stoffel Gerardse	Stoffel Gerardse
1716	Stoffel G. de Leeuw	Stoffel G. de Leeuw	Stoffel G. de Leeuw
1723	Stoffel G. de Leeuw	Stoffel G. de Leeuw	Stoffel G. de Leeuw
1730			
1745	Geert de Leeuw	Geert de Leeuw	Geert de Leeuw
1752	Geeraart de Leeuw	Geeraart de Leeuw	Geeraart de Leeuw
1759	Geert de Leeuw Wed. Exc.	Geert de Leeuw Wed. Exc.	Geert de Leeuw Wed. Exc.
1773	Stoffel de Leeuw	Stoffel de Leeuw	Stoffel de Leeuw
1780	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) De vet gemarkeerde jaartallen zijn van de teruggevonden overlopers van Nisse, veldhoek hovendijke

2) Hier wordt de kerk van Nisse bedoeld omdat we ons op grondgebied van het Ambacht en de Heerlijkheid van Nisse bevinden

Tabel 57. Eigenaren en baanders deelpercelen 237 over de periode 1596 – 1832

Wiegenhoek, 215 Roeden			Hovendijke, 2 Gemet 165 Roeden		
Jaar	Eigenaar	Baander	Jaar	Eigenaar	Baander
1596	Ecca hic	Geen registratie		¹⁾	
1603	Ecca hic	Cornelis Coor arven			
1617	Ecca hic	Geen registratie			
1624	Ecca hic	Geen registratie			
1631	Ecca hic	Geen registratie			
1638	Ecca hic	Michiel Claesse van Locht			
1652	Ecca hic	Machiel Claesse	1652 ²⁾	Jan Pieters & Joos Merkus	Jan Pieters & Joos Merkus
1659	Ecca hic	Michiel Claesse	1659	Joos Marcus	Joos Marcus
1666	Kerke hic	Tobias de Brabant	1667	Joos Marcus	Joos Marcus
1673	De kerke alhier	Tobias de Brawanter	1674	Joos Marcus kinders	Dierck Cornelisse
1680	De kerke alhier	Tobias de Brawanter			
1687	De kerke alhier	Lauris Davidse			
1694	Kercke alhier	Jan H. Pover Wed.	1695	Cornelis van der Maas weese	Claas Leinse
1702	Kercke alhier	Cornelis Laurisse Traas	1702	Mattheus Verijser	Mattheus Verijser
1709	Kercke alhier	Cornelis Laurisse Traas	1709	Jan Aalbrechtse Rijk	Jan Aalbrechtse Rijk
1716	Kercke alhier	Cornelis Laurisse Traas	1716	Jan Aalbrechtse Rijk	Jan Aalbrechtse Rijk
1723	Kerke alhier	Stoffel Geerardtse de Leeuw	1723	Jan Aalbrechtse Rijk	Jan Aalbrechtse Rijk
1730	Kerke alhier	Gerard de Leeuw			
1744	Kerke alhier	Baant ijder 't zijne	1745	Cornelis Hoedemakers kinderen	Baant ider 't sijne
1751	Kerke alhier	Geen registratie	1752	Pieter van Doornick	Geen registratie
1758	Kerke alhier	Geen registratie	1759	Pieter van Doornick	Geen registratie
1765	Kerke alhier	Geen registratie			
1772	Kerke alhier	Geen registratie	1773	Cornelis Nicolaasse van Stee	Geen registratie
1779	Kerke alhier	Geen registratie	1780	Cornelis Nicolaasse van Stee	Geen registratie
1786	Kerke alhier	Geen registratie	1787	Cornelis Nicolaasse van Stee	Geen registratie
1793	Overloper niet beschikbaar		1794	Cornelis Nicolaasse van Stee	Geen registratie
1800	Overloper niet beschikbaar		1801	Cornelis Nicolaasse van Stee	Geen registratie
1807	Kerke alhier	Geen registratie	1808	Cornelis Nicolaasse van Stee	Geen registratie
1814	Kerke alhier	Geen registratie			
1821	Kerke alhier	Geen registratie			
1828	Kerk alhier	Geen registratie			
1835	Kerk alhier	Geen registratie			
1842	Kerk alhier	Geen registratie			
1849	Kerk alhier	Geen registratie			
1856	Kerk alhier	Geen registratie	1854	Pieter Cornelisse van Stee	Geen registratie
OAT	Pieter van Stee	Geen registratie	OAT	Pieter van Stee	Geen registratie

- 1) Op de open plaatsen waren geen overlopers van de heerlijkheid van Nisse, waaronder de veldhoek Hovendijke viel, beschikbaar
 2) In deze kolom zijn de precieze jaartallen van de beschikbare overlopers van de veldhoek Hovendijke vermeld

Tabel 58. Eigenaren en baanders deelpercelen 238 over de periode 1596 – 1832

Wiegenhoek, 266 Roeden			Hovendijke, 135 Roeden ¹⁾		
Jaar	Eigenaar	Baander	Jaar	Eigenaar	Baander
1596	Lauris Cornelis Cadan	Pieter Willemsz		Overloper niet beschikbaar ²⁾	
1603	Lauris Cornelisz Cadan	Pieter Cornelis te Heynkensant		Overloper niet beschikbaar	
1617	Jan Verwoutssen en kinderen	Geen registratie		Overloper niet beschikbaar	
1624	Jan Verwoutssen kinderen	Geen registratie		Overloper niet beschikbaar	
1631	Jan Verwoutssen kinderen	Geen registratie		Overloper niet beschikbaar	
1638	Albrecht Seijts	Jan Verleije		Overloper niet beschikbaar	
1652	Albrecht Seijts Weduwnaar	Pieter Coene	1652 ³⁾	Feijts Erfgenamen	Pieter Coene
1659	Aelbrecht Scheijts Weduwnaar	Pieter Coene	1659	Feijts Erfgenamen	Pieter Coene
1666	Aelbrecht Scheijts Weduwnaar	Pieter Coene	1667	Feijts Erfgenamen	Pieter Coene
1673	Aelbrecht Scheijts Erfgen.	Pieter Coene	1674	Dhr. Gruwaard	Pieter Coene
1680	Aelbrecht Scheijts Erfgen.	Dirck Cornelisse		Overloper niet beschikbaar	
1687	Albregt Scheijts Erfgen.	Stoffel Geerards		Overloper niet beschikbaar	
1694	Aalbrecht Feijts Erfgen.	Adriaan de Winter	1695	Ferdinandus Gruwaard	Adriaan de Winter
1702	Aalbrecht Feijts Erfgen.	Francois de Kok	1702	Ferdinandus Gruwaard	Francois de Kok
1709	Anna Maria Gruijwaart	Francois de Kok	1709	Anna Maria Gruwaard	Francois de Kok
1716	Anna Maria Gruijwaart	Francois de Kok	1716	Anna Maria Gruwaard	Francois de Kok
1723	Anna Maria Gruwaard	Baant zelve	1723	Anna Maria Gruwaard	Baant zelve
1730	Anna Maria Gruwaarts	Job Cornelisse op 't Hoff		Overloper niet beschikbaar	
1744	Job Cornelisse op 't Hoff	Geen registratie	1745	Job Cornelisse op 't Hoff	Geen registratie
1751	Job Cornelisse op 't Hoff Wed.	Geen registratie	1752	Job Cornelisse op 't Hoff	Geen registratie
1758	Job Cornelisse op 't Hoff Wed.	Geen registratie	1759	Job Cornelisse op 't Hoff Wed.	Geen registratie
1765	Job Cornelisse op 't Hoff Wed.	Geen registratie		Overloper niet beschikbaar	
1772	Pieter Pieterse Dekker	Geen registratie	1773	Pieter Dekker	Geen registratie
1779	Pieter Pieterse Dekker	Geen registratie	1780	Pieter Dekker	Geen registratie
1786	Pieter Pieterse Dekker	Geen registratie	1787	Pieter Dekker	Geen registratie
1793	Overloper niet beschikbaar		1794	Pieter Dekker	Geen registratie
1800	Overloper niet beschikbaar		1801	Pieter Dekker	Geen registratie
1807	Aalbrecht Janse de Jonge	Geen registratie	1808	Aalbrecht Janse de Jonge	Geen registratie
1814	Cornelis van Eijkeren P. Zn.	Geen registratie		Overloper niet beschikbaar	
1821	Pieter van Stee	Geen registratie		Overloper niet beschikbaar	
1828	Pieter van Stee	Geen registratie		Overloper niet beschikbaar	
1835	Pieter van Stee	Geen registratie		Overloper niet beschikbaar	
1842	Pieter van Stee	Geen registratie		Overloper niet beschikbaar	
1849	Pieter van Stee	Geen registratie		Overloper niet beschikbaar	
1856	N. van Stee	Geen registratie	1854	P.C. van Stee	Geen registratie
OAT	Pieter van Stee	Geen registratie	OAT	Pieter van Stee	Geen registratie

- 1) Berekend uit het verschil van het in de overlopers van Hovendijke geregistreerde totaal van 6 Gemeten 64,5 Roeden voor de percelen 242, 243 en 238, en de som van de kadastrale opmeting volgens de OAT van perceel 242 en 243 (226,3 are)
- 2) Over deze perioden waren geen overlopers van de heerlijkheid van Nisse, waaronder de veldhoek Hovendijke viel, beschikbaar
- 3) In deze kolom zijn de precieze jaartallen van de beschikbare overlopers van de veldhoek Hovendijke vermeld

Tabel 59. Eigenaren en baanders perceel 242, 243 ¹⁾ over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 30 Roeden Perceel 243	1 Gemet 26 Roeden Perceel 243	4 Gemet 250 Roeden Perceel 242
1638 ²⁾			
1652	De Cruijs Broers in Goes	Jhr. Dierck van Werve ³⁾	Feijts Erfgenamen
1659	De Cruijs Broers in Goes	Jonker Dirck van de Werve	Feijts Erfgenamen
1667	De Cruijs Broers in Goes	Dhr. Dierck van Werve	Feijts Erfgenamen
1673	De Cruijs Broers in Goes	Dhr. Dick van Werve Erfgenamen	Dhr. Gruwaart
1680			
1695	De Cruijs Broers in Goes	Elisabeth & Catarina van Marcella	Ferdinandus Gruiwaard
1702	De Cruijs Broers in Goes	Elisabeth & Katarina van Marcella	Ferdinandus Gruiwaard
1709	Weeshuijs in Goes	Johan van Marcella	Anna Maria Gruiwaard
1716	Cornelis Dirkse de Jonge	Cornelis Dirkse de Jonge	Anna Maria Gruiwaard
1723	Francois Verhoef	Francois Verhoef	Anna Maria Gruiwaard
1730			
1745	Job Cornelisse op 't Hof	Job Cornelisse op 't Hof	Job Cornelisse op 't Hof
1752	Job Cornelisse op 't Hof	Job Cornelisse op 't Hof	Job Cornelisse op 't Hof
1759	Job Cornelisse op 't Hof Wed.	Job Cornelisse op 't Hof Wed.	Job Cornelisse op 't Hof Wed.
1765			
1773	Pieter Dekker	Pieter Dekker	Pieter Dekker
1780	Pieter Dekker	Pieter Dekker	Pieter Dekker
1787	Pieter Dekker	Pieter Dekker	Pieter Dekker
1794	Pieter Dekker	Pieter Dekker	Pieter Dekker
1801	Pieter Dekker	Pieter Dekker	Pieter Dekker
1808	Aalbrecht Janse de Jonge	Aalbrecht Janse de Jonge	Aalbrecht Janse de Jonge
1814			
1828			
1854	P.C. van Stee	P.C. van Stee	P.C. van Stee
OAT	Pieter van Stee	Pieter van Stee	Pieter van Stee

Baanders perceel 242, 243 over de periode 1596 – 1744

Jaar	1 Gemet 30 Roeden Perceel 243	1 Gemet 26 Roeden Perceel 243	4 Gemet 250 Roeden Perceel 242
1638			
1652	Jacques Moerdijk	Jacques Moerdijk	Pieter Coene
1659	Jacques Moerdijk	Jacques Moerdijk	Pieter Coene
1667	Jacques Moerdijk	Jacques Moerdijk	Pieter Coene
1674	Cornelis Moerman	Cornelis Moerman	Pieter Coene
1680			
1695	Cornelis Bosdijk	Cornelis Vermeule	Adriaan de Winter
1702	Marinis Valcke	Jan Dirkse de Jonge	Francois de Kok
1709	Isaak Lindertsz Paardekooper	Jan Dirkse de Jonge	Francois de Kok
1716	Cornelis Dirkse de Jonge	Cornelis Dirkse de Jonge	Francois de Kok
1723	Francois Verhoef	Francois Verhoef	Anna Maria Gruiwaard
1730			
1745	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne
1752	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne
1759	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne
1773	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- De percelen 242, 243 en 245 waren tot 1759 verdeeld in 5 deelpercelen, waarbij de oppervlakte van perceel 245 in totaal 241,5 Roeden kleiner was (31,5 are) dan de huidige grootte, wat ten gunste kwam aan de grootte van perceel 242 en 243. Tussen 1759 en 1773 vond een herverdeling plaats, waarbij de percelen hun huidige indeling en grootte verkregen. Perceel 242 + 243 kreeg hierbij een oppervlakte van 6 Gemeten 64,5 Roeden, dit was inclusief 135 Roeden voor het deel van perceel 238 wat in de veldhoek Hovendijke lag. Perceel 245 kreeg een oppervlakte van 4 Gemeten 252,5 Roeden, overeenkomend met 190 are (volgens OAT 188 are).
- Vetgedrukt zijn de jaartallen van de beschikbare overlopers van de veldhoek Hovendijke onder de heerlijkheid van Nisse, waarin de percelen 242 en 243 lagen
- Hierachter staat vermeld *“in 't zelve stuck”*, daarmee waarschijnlijk doelend op het feit dat alleen het eigendom verdeeld was, het praktisch gebruik (de baanders) was tot 1695 hetzelfde, in de periode 1695 – 1716 hebben de 3 deelpercelen ook 3 verschillende baanders

Tabel 60. Eigenaren en baanders perceel 244, 245 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 200 Roeden Perceel 244	2 Gemet 143 Roeden Perceel 245	1 Gemet 168 Roeden Perceel 245
1638 ¹⁾			
1652	Neelken Jan Laurisse	Feijts Erfgenamen	Lauris Westerwijk
1659	Neelken Jan Lamss	Feijts Erfgenamen	Lauweris Westerwijk
1667	Neelken Jan Lamss	Feijts Erfgenamen	Lauweris Westerwijk
1674	Christiaan Heijndericxsse	Dhr. Gruwaart	Lauris Westerwijcq
1680			
1695	Cornelis van der Maas weese	Ferdinandus Gruiwaard	Adolf Westerwijk
1702	Mattheus Verijser	Ferdinandus Gruiwaard	Adolf Westerwijk
1709	Jan Aalbrechtse Rijk	Anna Maria Gruiwaard	Adolph Westerwijk
1716	Jan Aalbrechtse Rijk	Anna Maria Gruiwaard	Adolph Westerwijk Wed.
1723	Jan Aalbrechtse Rijk	Anna Maria Gruiwaard	Adolph Westerwijk Wed.
1730			
1745	Cornelis Hoedemaker's kinderen	Job Cornelisse op 't Hof	
1752	Pieter van Doornick	Job Cornelisse op 't Hof	
1759	Pieter van Doornick	Job Cornelisse op 't Hof	
1765			
1773	Cornelis Nicolaasse van Stee	Laurus de Winter	Laurus de Winter
1780	Cornelis Nicolaasse van Stee	Jan Goense	Jan Goense
1787	Cornelis Nicolaasse van Stee	Jacob Goense	Jacob Goense
1794	Cornelis Nicolaasse van Stee	Jacob Goense	Jacob Goense
1801	Cornelis Nicolaasse van Stee	Jacob Goense	Jacob Goense
1808	Cornelis Nicolaasse van Stee	Jacob Goense	Jacob Goense
1814			
1854	P.C. van Stee	P. Goense	P. Goense
OAT	Pieter van Stee	Jacob Goense	Jacob Goense

Baanders perceel 244, 245 over de periode 1596 – 1744

Jaar	2 Gemet 200 Roeden Perceel 244	2 Gemet 143 Roeden Perceel 245	1 Gemet 168 Roeden Perceel 245
1638 ¹⁾			
1652	Colmerus Weduwe	Pieter Coene	Ameut Claesse Wed.
1659	Jan Nieucamer	Pieter Coene	Pieter Aernoutss
1667	Jan Willem's Wed.	Pieter Coene	Pieter Arnoutss
1674	Christiaan Heijndericxsse	Pieter Coene	Dierck Cornelisse
1680			
1695	Claas Leinse	Adriaan de Winter	Stoffel Gerardse
1702	Mattheus Verijser	Francois de Kok	Stoffel Geertse
1709	Jan Aalbrechtse Rijk	Francois de Kok	Stoffel Geerardse
1716	Jan Aalbrechtse Rijk	Francois de Kok	Stoffel Geertsz de Leeuw
1723	Jan Aalbrechtse Rijk	Francois de Kok	Stoffel Geertsz de Leeuw
1730			
1745	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne
1752	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne	Baant ider 't sijne
1759	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) Vetgedrukt zijn de jaartallen van de beschikbare overlopers van de veldhoek Hovendijke onder de heerlijkheid Nisse, waarin de percelen 244 en 245 lagen

BIJLAGE 1^b

**Opvolgende eigenaren en baanders van percelen in de
Overlopers voor de veldhoek Willem Wittenshoek in**

Tabellen 61 t/m 67

**Met vermelding van de Kadastrale perceelnummers
F-292 t/m F-313**

1596 – 1832

Tabel 61. Eigenaren en baanders perceel 292, 293, 294, 295 over de periode 1596 – 1832

Jaar	100 Roeden + 3 Gemet 15 Roeden Perceel 292 + 293	2 Gemet 3 Roeden Perceel 294	1 Gemet 280 Roeden Perceel 295
1596	Jan Jorissen	Neelken, Jan Joris dochter	Jan Cornelis Croone
1603	Jan Jorissen	Neelken, Jan Joris dochter	Jan Cornelis Croone Wed. & Erfgen.
1617	Jan Jorissen	Neelken, Jan Jorissen dochter	Cornelis Soetwahr Dyckgraaf
1624	Jan Pierss	Neelken, Jan Joris dr.	Jan Pierss
1631	Jan Pierss	Neelken, Jan Joris	Jan Pierss
1638	Pieter Lievense	Neelken, Jan Joris	Geert Diercxss
1652	Pieter Leijvense	Jan Pierss Weese	Geert Diercxss met zijn weese
1659	Bartolomeeus Jansse	Boudewijn Jansse Westerwijc	Geeraert Dircxssen
1666	Huijbrecht Casteelwegt	Boudewijn Jansse Westerwijk	Gerard Diercxss
1673	Huijbrecht Casteelwegt	Dhr. David van Nisse	Gerard Dircxsse
1680	Johan Gijzel	Dhr. Raatsheer David van der Nisse	Geeraard Dircxsse
1687	Jannes Gijzel	Dhr. Raatsheer David van der Nisse	Geeraard Dirrixs
1694	Johannes Gijzel	David van Nisse	Adriaan Hoogerheijde
1702	Johan Gijzel	David van der Nisse	Adriaan Hoogerheijde
1709	Johannes Gijzel	David van der Nisse	Adriaan Hoogerheijde's drij outste weese
1716	Geeraert Dirkse	David van der Nisse	Adriaan Hoogerheijde's 3 outste weese
1723	Gerard Dirkse Weese	Gillis van der Nisse	Gerard Dirkse Weese
1730	Gerard Dirkzes Weese	Gerard Dirkzes Weese	Gerard Dirkzes Weese
1744	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos
1765	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1772	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1779	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1786	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1807	Jakobus Dirkse Sinke	Christiaan Jacobsse Evertsen	Jakobus Dirkse Sinke
1814	Jakobus Dirkse Sinke	Adriaan Evertsen	Jakobus Dirkse Sinke
1821	Jakobus Dirkse Sinke	Adriaan Evertsen	Jakobus Dirkse Sinke
1828	Christiaan Maat	Adriaan Evertse	Jakobus Dirkse Sinke Wed. Erven
1835	Christiaan Maat	Adriaan Evertse	Ingetrokken ¹⁾
OAT	Christiaan Maat	Adriaan Everse (Christiaan Maat)	Christiaan Maat

Baanders perceel 292, 293, 294, 295 over de periode 1596 – 1744

Jaar	100 Roeden + 3 Gemet 15 Roeden Perceel 292 + 293	2 Gemet 3 Roeden Perceel 294	1 Gemet 280 Roeden Perceel 295
1596	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1603	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1617	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1624	Jan Pierss	Geen registratie	Jan Crystiaensse
1631	Jan Pierss	Neelken Jan Joris	Jan Pierss
1638	Pieter Lievense	Pieter Lievense	Geert Diercxss
1652	Joos Mercusse	Geen registratie	Geert Diercxss
1659	Joos Mercussen	Boudewijn Jansse Westerwijc	Geeraert Dircxssen
1666	Joos Marcusse	Boudewijn Jansse Westerwijk	Gerard Diercxss
1673	Jacob Pieterse de Coningh	Gerard Dircxsse	Gerard Dircxsse
1680	Johan Gijzel	Geeraerd Dircxsse	Geeraerd Dircxsse
1687	Jannes Gijzel	Geeraerd Dirrixs	Geeraerd Dirrixs
1694	Johannes Gijzel	Cornelis Bosdijk	Adriaan Hoogerheijde
1702	Johan Gijzel	Gerard Dircx	Adriaan Hoogerheijde
1709	Johannes Gijzel	Geeraerd Dirkse	Adriaan Hoogerheijde's 3 outste weese
1716	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse	Adriaan Hoogerheijde's 3 outste weese
1723	Gerard Dirkse Weese	Cornelis Laurisse Knuijt	Gerard Dirkse Weese
1730	Gerard Dirkzes Weese	Gerard Dirkzes Weese	Gerard Dirkzes Weese
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1786	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) Geregistreerd staat : *"In deze en drie andere (perceel 297, 298) ingetrokken posten, samen groot 6 Gemeten 203 Roeden, heeft Gerard R. Harinck 3 Gemeten 137 Roeden en Christiaan Maat 3 Gemeten 66 Roeden".*

Tabel 62. Eigenaren en baanders perceel 296, 297 over de periode 1596 – 1832

Jaar	260 Roeden Perceel 296	441 Roeden Perceel 296	1 Gemet 81 Roeden Perceel 297	2 Gemet 200 Roeden Perceel 297
1596	Jan Jorissen ²⁾	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Cornelis Croone
1603	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Cornelis Croone Wed. & Erfgen.
1617	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Cornelis Soetwahr Dyckgraaf
1624	Jan Crystiaensse Jonge	Jan Crystiaensse Jonge ³⁾	Jan Pierss opt Hoochuys ³⁾	Jan Hoogesteeger
1631	Jan Crystiaensse Jonge	Jan Crystiaensse Jonge	Jan Pierss opt Hoochuys	Jan Hoogesteeger
1638	Gillis Joesse	Gillis Joesse	Pieter Lieveense	Jan Hoogesteeger
1652	Geert Diericxss ¹⁾	Geert Diericxss	Pieter Lijevense	Johan Hoogesteeger
1659	Marinis Pierss (Verschuijle)	Geeraert Dirxssen	Joos Mercussen	Do. Cornelis Hoogesteeger
1666	Marinis Pierss (Verschuijle)	Geert Diericxss	Joos Marcussen	Hieronimus van Sunder
1673	Marinis Pierss Verschuijle	Gerard Dirxssse	Jacob Jacobsse Meule's Wed.	Hieronimus van Sunder
1680	Marinis Pierss Verschuijle	Geeraerd Dircksse	Abraham de Visser's Wed.	Hieronimus van Sunder
1687	Leendert Hendrixs	Geeraerd Dirrixs	Abraham de Visscher's Wed.	Dhr. Mr. Cornelis van Zunder
1694	Cornelis Blauwbeen	Dirck Geersen's Weese	Abraham de Visscher's Wed.	Cornelis van Zunder
1702	Cornelis Blauwbeen	Cornelis Dircxss	Abraham de Vijsscher's Wed.	Cornelis van Zunder
1709	Cornelis Blauwbeen	Gerard Dirkse	Adriaan de Visser	Cornelis van Zunder
1716	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse	Adriaan de Visser's Wed.	Geeraerd Dirkse
1723	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese	Adriaan de Visser's Wed.	Gerard Dirkse Weese
1730	Gerard Dirckzes Weese	Gerard Dirckzes Weese	Gerard Dirckzes Weese	Gerard Dirckzes Weese
1744	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos	Hendrik Frederik de Loos
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Hendrik Frederik de Loos Wed.
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos	Cornelia & Magdalena de Loos
1765	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1772	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1779	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1786	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen
1807	Christiaan Jacobsse Evertsen	Christiaan Jacobsse Evertsen	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke
1814	Adriaan Evertsen	Adriaan Evertsen	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke
1821	Adriaan Evertsen	Adriaan Evertsen	Jakobus Dirkse Sinke	Jakobus Dirkse Sinke
1828	Adriaan Evertsen	Adriaan Evertsen	Jakobus Dirkse Sinke Wed. Erven	Jakobus Dirkse Sinke Wed. Erven
1835	Adriaan Evertse	Adriaan Evertse	Ingetrokken ⁴⁾	Ingetrokken
OAT	Adriaan Everse	Adriaan Everse	Christiaan Maat	Christiaan Maat

Baanders perceel 296, 297 over de periode 1596 – 1744

Jaar	260 Roeden Perceel 296	441 Roeden Perceel 296	1 Gemet 81 Roeden Perceel 297	2 Gemet 200 Roeden Perceel 297
1596	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1603	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1617	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen	Jan Jorissen
1624	Jan Crystiaensse	Jan Crystiaensse	Jan Pierss opt Hoochuys	Jan Crystiaensse
1631	Geen registratie	Geen registratie	Jan Pierss opt Hoochuys	Geen registratie
1638	Gillis Joesse	Gillis Joesse	Pieter Lieveense	Gillis Joesse
1652	Geert Diericxss	Geert Diericxss	Pieter Lijevense	Geert Diericxss
1659	Marinis Pierss (Verschuijle)	Geeraert Dirxssen	Joos Mercussen	Marinis Pierss (Verschuijle)
1666	Marinis Pierss (Verschuijle)	Geeraert Dirxssen	Joos Marcussen	Marinis Pierss (Verschuijle)
1673	Marinis Pierss Verschuijle	Gerard Dirxssse	Huijbrecht Jacobsse Meule	Mannis Pierss Verschuijle
1680	Marinis Pierss Verschuijle	Geeraerd Dirckssse	Huijbrecht Jacobsse Meule	Marinis Pierss Verschuijle
1687	Leendert Hendrixs	Geeraerd Dirrixs	Huijbrecht Jacobsse Meule	Huijbrecht Jacobsse Meule
1694	Cornelis Blauwbeen	Gerard Dirricxss	Jacob Huybrechtse Meule	Cornelis van Sunder
1702	Leendert Heijndricxs van Oosten	Gerard Dirricxss	Pieter Cornelisse Hunhacker	Joos Allaartse
1709	Leendert Heijndricxs van Oosten	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse	Dignus Huijsman
1716	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse
1723	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese	Cornelis Laurusse Knuijt	Gerard Dirkse Weese
1730	Baandt ider 't zijne ⁵⁾	Baandt ider 't zijne	Baandt ider 't zijne	Baandt ider 't zijne
1786	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) Tussen 1652 en 1659 worden de 2 deelpercelen van perceel 296 herverkaveld van 260 R en 441 R tot 310 R en 391 R, het "*Hoff & Boogaert*" op perceel 296 in de Willem Wittenshoek wordt met 50 R vergroot tot 310 R, dit ten koste van het andere deel van perceel 296, wat van 441 R naar 391 R gaat
- 2) Voor dit perceel wordt achter de naam van de eigenaar over de gehele onderzochte periode van 1596 – 1835 geregistreerd "*Hoff ende Boogaert*", later overgaand in "*Hof & Boomgaard*" of "*Hoeve & Boomgaard*", tenslotte "*Hof & Boomgaard*"
- 3) Achter de naam van deze perceelseigenaren wordt voor de periode 1624 – 1652 geregistreerd "*oost aen boogaert*" of kortweg "*boogaert*"
- 4) Zie noot tabel 61
- 5) Dit is de registratie tot 1786, hierna ontbreekt deze geheel

Tabel 63. Eigenaren en baanders perceel 298, 299 over de periode 1596 – 1832

242 Roeden (perceel 298)		3 Gemet 102 Roeden (perceel 299)		
Jaar	Eigenaar	Baander	Eigenaar	Baander
1596	Jan Cornelis Croone	Jan Jorissen	Jan Cornelis Croone ¹⁾	Jan Jorissen
1603	Jan Cornelis Croone Wed. & Erfgen.	Jan Jorissen	Jan Cornelis Croone Wed. & Erfgen.	Jan Jorissen
1617	Cornelis Soetwahr Dyckgraaf	Jan Jorissen	Cornelis Soetwahr Dyckgraaf	Jan Jorissen
1624	Jan Hoogesteger	Jan Crystiaensse	Crystiaen Jansse Jonge	Jan Crystiaensse
1631	Jan Hoogesteger	Geen registratie	Crystiaen Jansse Jonge	Crystiaen Jansse Jonge
1638	Jan Hoogesteger	Gillis Joesse	Crystiaen Jansse Jonge Weese	Maerten Crystiaensse Jonge
1652	Johan Hoogesteger	Geen registratie	Crystiaen Jansse Jonge Wed.	Jacob Jacobsse Meule
1659	Do. Cornelis Hoogesteger	Marinis Pierss (Verschuijle)	Marinis Crystiaensse	Jacob Jacobsse Meule
1666	Hieronimus van Sunder	Marinis Pierss (Verschuijle)	Marinus Crystiaensse	Huijbrecht Jacobsse (Meule)
1673	Hieronimus van Sunder	Marinis Pierss Verschuijle	Ary Verschoone	Huijbrecht Jacobsse Meule
1680	Hieronimus van Sunder	Marinis Pierss Verschuijle	Arij Schoone	Huijbrecht Jacobsse Meule
1687	Dhr. Mr. Cornelis van Zunder	Huijbrecht Jacobsse Meule	Arij Verschoone's Wed.	Huijbrecht Jacobsse Meule
1694	Cornelis van Zunder	Cornelis van Sunder	Cornelia Vertregt	Jacob Huybrechtse Meule
1702	Cornelis van Zunder	Joos Allaartse	Cornelia Vertregt	Cornelia Vertregt
1709	Cornelis van Zunder	Dignus Huijsman	Cornelia Vertregt	Isaak Paardekooper
1716	Geerard Dirkse	Geerard Dirkse	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.
1723	Gerard Dirkse Weese	Gerard Dirkse Weese	Foort Jansse Dierse	Foort Jansse Dierse
1730	Gerard Dirkzes Weese	Baandt ider 't zijne	Foort Jansse Dierse	Baandt ider 't zijne
1744	Hendrik Frederik de Loos	Baandt ider 't zijne	Armen in Goes van Foort Jansse ²⁾	Baandt ider 't zijne
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Baandt ider 't zijne	Armen in Goes van Foort Jansse	Baandt ider 't zijne
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	Baandt ider 't zijne	Pieter Veerdegem	Baandt ider 't zijne
1765	Christiaan Jacobsse Evertsen	Baandt ider 't zijne	Pieter Veerdegem	Baandt ider 't zijne
1772	Christiaan Jacobsse Evertsen	Baandt ider 't zijne	Pieter Veerdegem	Baandt ider 't zijne
1779	Christiaan Jacobsse Evertsen	Baandt ider 't zijne	Pieter Veerdegem	Baandt ider 't zijne
1786	Christiaan Jacobsse Evertsen	Geen registratie	Pieter Veerdegem	Geen registratie
1807	Jakobus Dirkse Sinke	Geen registratie	Jan van Gils	Geen registratie
1814	Jakobus Dirkse Sinke	Geen registratie	Jan van Gils	Geen registratie
1821	Jakobus Dirkse Sinke	Geen registratie	Jan van Gils Wed.	Geen registratie
1828	Jakobus Dirkse Sinke Wed. Erven	Geen registratie	Jan van Gils Wed.	Geen registratie
1835	Ingetrokken ³⁾	Geen registratie	Jan van Gils Wed.	Geen registratie
OAT	Gerardus R. Haring	Geen registratie	Janna de Witte, wed. Jan van Gils	Geen registratie

- 1) Hierachter vermeld *“oost aen 't wegelinck”*, waarmee bedoeld wordt op het zoekwegeling 333, wat de scheiding vormde tussen perceel 299 en 300. Dit wegeling splitste zich bij de watergang, die de noordgrens vormde van de Willem Wittenshoek, waarbij één tak langs de watergang over perceel 300 doorliep tot perceel 212 van de Hubregtse Gemerken. De andere tak van het wegeling liep door in de Hubregtse Gemerken tot het perceel 286.
- 2) De volledige tekst luidt *“Armen in Goes van Foort Jansse & Kerke alhier, ider ½”*
- 3) Perceel 295, 297 en 298, samen groot 6 Gemeten 203 Roeden, is herverkaveld tot 3 Gemeten 137 Roeden aan Gerard R. Harinck en 3 Gemeten 66 Roeden aan Christiaan Maat

Tabel 64. Eigenaren en baanders perceel 300 over de periode 1596 - 1832

Jaar	58 Roeden Perceel 300	1 Gemet 75 Roeden Perceel 300	240 Roeden Perceel 300	1 Gemet 12 Roeden Perceel 300
1596	Misselant	Harrent Pierss weeze	Ecce hic	Macharis Mertssen
1603	Misselant	Neelken Harrent Pierss	Ecce hic	Jacob Jacobsse kinderen
1617	Misselant	Jacob Bouwense Wisse	Ecce hic	Willem Mertssen Driewegen
1624	Misselant	Jacob Bouwense Wisse Weese	Ecce hic	Willem Mertssen Driewegen Wed. & Erfgen.
1631	Misselant	Jacob Bouwense Wisse Weese	Ecce hic	Jan Antonisse Ossewaerde
1638	Misselant	Claes Jansse Leeuwenburch	Ecce hic	Claes Jansse Leeuwenburch
1652	Misselant	Geert Diericxss	Ecce hic	Geert Diericxss
1659	Misselant	Geeraert Dirxssen	Ecce hic	Geeraert Dirxssen
1666	Kerke Heijnkensant	Geert Diericxs	Kerke hic	Geert Diericxs
1673	De Kerke Heynkensant	Gerard Dirxsse	De Kerke alhier	Gerard Dirxsse
1680	De Kerke Heynkensant	Geeraerd Dirxsse	De Kerke alhier	Geeraerd Dirxsse
1687	De Kerke Heynkensant	Geeraerd Dirrixs	De Kerke alhier	Geeraerd Dirrixs
1694	Kerke Heyntiesant	Adriaan de Visscher	Kerke alhier	Adriaan de Visscher
1702	Kerke Heinkensand	Huijbrecht van Schagen	Kerke alhier	Huijbrecht van Schagen
1709	Kerke Heijnkensand	Pieter van Schagen's kinderen	Kerke alhier	Pieter van Schagen's kinderen
1716	Kerke Heijnkensand	Pieter van Schagen's kinderen	Kerke alhier	Pieter van Schagen's kinderen
1723	Geleijn Ockermans Erven ¹⁾	Foot Jansse Dierse	Kerke alhier	Foot Jansse Dierse
1730	Geleijn Ockermans Erven	Foot Janze Dierze	Kerke alhier	Foot Janze Dierze
1744	Pieter Adriaansz Pover	Cornelis Marinisse Fortse	Cornelis Marinisse Fortse	Cornelis Marinisse Fortse
1751	Pieter Adriaansz Pover	Pieter van den Bergen	Pieter van den Bergen	Pieter van den Bergen
1758	Pieter Adriaansz Pover	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem
1765	Pieter Adriaansz Pover	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem
1772	Pieter Adriaansz Pover	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem
1779	Pieter Adriaansz Pover	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem
1786	Adriaan Pieterse Pover	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem	Pieter Veerdegem
1807	Jan Adriaansz de Winter	Jan van Gils	Jan van Gils	Jan van Gils
1814	Jan Adriaansz de Winter	Jan van Gils	Jan van Gils	Jan van Gils
1821	Jan Adriaansz de Winter	Jan van Gils Wed.	Jan van Gils Wed.	Jan van Gils Wed.
1828	Adriaan de Winter	Jan van Gils Weduwe	Jan van Gils Weduwe	Jan van Gils Weduwe
1835	Adriaan de Winter	Jan van Gils Weduwe	Jan van Gils Weduwe	Jan van Gils Weduwe
OAT	Janna de Witte, wed. van Gils	Janna de Witte, wed. van Gils	Janna de Witte, wed. van Gils	Janna de Witte, wed. van Gils

Baanders perceel 300 over de periode 1596 - 1744

Jaar	58 Roeden Perceel 300	1 Gemet 75 Roeden Perceel 300	240 Roeden Perceel 300	1 Gemet 12 Roeden Perceel 300
1596	Geen registratie	Dieric Hendricxs	Dieric Hendricxs	Dieric Hendricxs
1603	Jan Pierss	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs
1617	Geen registratie	Geen registratie	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs
1624	Dierick Jacobssen	Dierick Jacobssen	Dierick Jacobssen	Dierick Jacobssen
1631	Geen registratie	Dierick Jacobssen	Dierick Jacobssen	Jan Antonisse Ossewaerde
1638	Caprie Verschaert	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch
1652	Geen registratie	Geert Diericxss	Geert Diericxss	Geert Diericxss
1659	Jacobus Noorlant	Geeraert Dirxssen	Geeraert Dirxssen	Geeraert Dirxssen
1666	Jacob Noorlant	Geert Diericxs	Geert Diericxs	Geert Diericxs
1673	Jacob Noorlant	Gerard Dirxsse	Gerard Dirxsse	Gerard Dirxsse
1680	Jacobus Noorlam	Geeraerd Dirxsse	Geeraerd Dirxsse	Geeraerd Dirxsse
1687	Jacobus Noorlant	Geeraerd Dirrixs	Geeraerd Dirrixs	Geeraerd Dirrixs
1694	Joos Pieterse van Hout	Jacob Huybrechtse Meule	Jacob Huybrechtse Meule	Jacob Huybrechtse Meule
1702	Joos Pierss van Houte	Huijbrecht van Schagen	Huijbrecht van Schagen	Huijbrecht van Schagen
1709	Joos van Houte	Cornelis Jansse Hoogeplate	Cornelis Jansse Hoogeplate	Cornelis Jansse Hoogeplate
1716	Joos van Houte	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.
1723	Baant yder 't sijne	Foot Janse Dierse	Foot Janse Dierse	Foot Janse Dierse
1730	Baant ider 't zijne	Foot Janse Dierze	Foot Janse Dierze	Foot Janse Dierze
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1786	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) De volledige tekst luidt, "*Geleijn Ockermans erven, erfpacht van de kerke Heynkensant*", welke toevoeging ook doorloopt bij de opvolgende eigenaren tot het eind van de periode in 1835

Tabel 65. Eigenaren perceel 301, 302, 303, 304, 305, 306 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 40 Roeden Perceel 301	2 gemet 80 Roeden Perceel 302, 303	48 Roeden Perceel 304	28 Roeden Perceel 305	80 Roeden Perceel 306
1596	Macharis Mertssen	Pieter Schuijle	De Armen ter Goes	Pieter Marinus	S:S: hic
1603	Jacob Jacobsse kinderen	Janneken Dane	S:S: in Goes	Pieter Marinisse	S:S: hic
1617	Willem Mertssen Driewegen	Abraham van Bente	Den Armen in Goes	Cornelis Dignisse kinderen	Den Armen alhier
1624	W. M.Drijwegen Wed. & Erfgen.	Abram van Bente	Den Armen in Goes	Jan Cornelisse Dingnisse	Den Armen aldaer
1631	Jan Antonisse Ossewaerde	Maerten Leijnsse Verstrate	Den Armen in Goes	Jan Cornelisse Dingnisse	Den Armen alhier
1638	Claes JAnsse Leeuwenburch	Maerten Verstrate	Den Armen in Goes	Jan Marinisse Jonge	Den Armen alhier
1652	Geert Diericxss	Jacob Schelstrate	S:S: Goes	Jan Marinisse (Jonge)	S:S: hic
1659	Geeraert Dircxssen	Dhr. Jacob Schelstrate	S:S: Goes	Pieter Pierss Schipper	S:S: hic
1666	Mattheus van de Bergens Wed.	Hr. Jacob Schelstrate	Armen in Goes	Dirck Geerts	Armen hic
1673	Adrijaen van Noorden	Jacob Schelstrate	Den Armen in Goes	Dirck Geerssen	Den Armen alhier
1680	Adrijaen van Noorden	Jacob Schelstrate	Den Armen in Goes	Lauwerus Davidse	Den Armen alhier
1687	Adrijaen van Noorden kinderen	Huibregt Smallegange	Den Armen in Goes	Lauris Davids	Den Armen alhier
1694	Dirck de Koo	Huybrecht Smallegange	Armen in Goes	Jan Cornelis Oudelande	Armen alhier
1702	Dirck de Koo	Digna Smallegange	Armen in Goes	Jannetie Polderdijck Weezen	Armen alhier
1709	Dirck de Koo's Wed.	Cornelis Laurisse Traas ¹⁾	Armen in Goes	Gerard Dirkse	Armen alhier
1716	Johan Eversdijk's Wed.	Cornelis Laurisse Traas	Armen in Goes	Gerard Dirkse	Armen alhier
1723	Johan Eversdijk's Erven	Daniel Santijn	Armen in Goes	Gerard Dirkse Weeze	Armen alhier
1730	Johan van Tiel	Daniel Zantijn	Armen in Goes	Gerard Dirckes Weese	Armen alhier
1744	Johan van Tiel	Adriaan Ysenbree	Armen in Goes	Hendrik Frederik de Loos	Armen alhier
1751	Johan van Tiel	Adriaan Ysenbree Wed.	Armen in Goes	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Armen alhier
1758	Johan van Thiel	Adriaan Ysenbree Wed.	Pieter Veerdegem	Cornelia & Magdalena de Loos	Armen alhier
1765	Matteus de Baar	Christiaan Jacobsse Evertsen	Pieter Veerdegem	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1772	Mattheus de Baar	Christiaan Jacobsse Evertsen	Pieter Veerdegem	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1779	Mattheus de Baar	Christiaan Jacobsse Evertsen	Pieter Veerdegem	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1786	Jan de Baar	Christiaan Jacobsse Evertsen	Pieter Veerdegem	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1807	Jan de Baar	Jakobus Dirkse Sinke	Jan van Gils	Christiaan Jacobsse Evertsen	Armen alhier
1814	Jan de Baar	Jakobus Dirkse Sinke	Jan van Gils	Adriaan Evertsen	Armen alhier
1821	Jan de Baar	Jakobus Dirkse Sinke	Jan van Gils Wed.	Adriaan Evertsen	Armen alhier
1828	Jan de Baar	Jacob Maat	Jan van Gils Wed.	Adriaan Evertsen	Armen alhier
1835	Jan de Baar	Gerard Raholm Harinck	Jan van Gilst Weduwe	Adriaan Evertsen	Armen alhier
OAT	Jan de Baar Wed.	Gerardus R. Haring	Janna de Witte, wed. v. Gils	Adriaan Everse	Armen v. Sinoutskerke

Baanders perceel 301, 302, 303, 304, 305, 306 over de periode 1596 – 1744

Jaar	2 Gemet 40 Roeden Perceel 301	2 gemet 80 Roeden Perceel 302, 303	48 Roeden Perceel 304	28 Roeden Perceel 305	80 Roeden Perceel 306
1596	Dieric Hendricxs	Dieric Hendricxs	Dignuss Corneliss	Dignuss Corneliss	Dignuss Corneliss
1603	Dierick Heijndricxs	Dieric Wouters	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss	Cornelis Dignuss
1617	Dierick Heijndricxs	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1624	Dierick Jacobssen	Dierick Jacobssen	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge
1631	Jan Antonisse Ossewaerde	Maerten Leijnsse Verstrate	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge
1638	Claes Jansse Leeuwenburch	Gillis Joesse	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge
1652	Geert Diericxss	Meeus Pierss	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck
1659	Geeraert Dircxssen	Meeus Pierss Wed.	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck
1666	Mattheus van de Bergens Wed.	Marinis Pierss Verschuijle	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck
1673	Adrijaen van Noorden	Marinis Piersse Verschuijle	Cornelis Moerman	Dirck Geerssen	Cornelis Moerman
1680	Adrijaen van Noorden	Marinis Piersse Verschuijle	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse	Geeraerd Dircksse
1687	Adriaen van Noorden kinderen	Jacobus d'Hamer	Geeraerd Dirixs	Geeraerd Dirixs	Geeraerd Dirixs
1694	Gerard Dircxss	Jan Heyndrix Pover	Gerard Dircxss	Gerard Dircxss	Gerard Dircxss
1702	Gerard Dircx	Lindert Heijndrix	Gerard Dircx	Gerard Dircx	Gerard Dircx
1709	Geeraerd Dirkse	Cornelis Laurisse Traas	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse
1716	Geeraerd Dirkse	Cornelis Laurisse Traas	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse	Geeraerd Dirkse
1723	Cornelis Laurusse Knuijt	Baant yder 't sijne	Baant yder 't sijne	Baant yder 't sijne	Baant yder 't sijne
1730	Foort Janze Dierze	Daniel Zantijn	Foort Janze Dierze	Baant yder 't sijne	Baant yder 't sijne
1744	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1751	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1758	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1786	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Noot 1. De volledige tekst luidt, *“Cornelis Laurisse Traas, erfpacht van Digna Smallegange”*

Tabel 66. Eigenaren en baanders perceel 307, 308, 309 over de periode 1596 – 1832

Jaar	400 Roeden Perceel 307	1 Gemet 2 Roeden Perceel 308	1 gemet 6 Roeden Perceel 309
1596	Ecce hic	S:S: hic	Pieter Marinuss
1603	Ecce hic	S:S: hic	Pieter Marinisse
1617	Ecce hic	Den Armen alhier	Pieter Marinissen
1624	Ecce hic	Den Armen aldaer	Dierick Heijndricxs
1631	Ecce hic	Den Armen alhier	Dierick Heijndricxs
1638	Ecce hic	Den Armen alhier	Cornelis Diericxs
1652	Ecce hic	S:S: hic	Geert Dijericxss met sijn weese
1659	Ecce hic	S:S: hic	Geeraert Dirxssen
1666	Kerke hic	Armen hic	Mattheus van de Bergen's Wed.
1673	De Kerke alhier	Den Armen alhier	Gerard Dirxsse
1680	De Kerke alhier	Den Armen alhier	Geeraerd Dirxssse
1687	De Kerke alhier	Den Armen alhier	Geeraerd Dirrix
1694	Kerke alhier	Armen alhier	Cornelis van Noorden
1702	Kerke alhier	Armen alhier	Stoffel Gerards
1709	Kerke alhier	Armen alhier	Stoffel Gerardtse de Leeuw
1716	Kerke alhier	Armen alhier	Stoffel Geeraerdse de Leeuw
1723	Kerke alhier	Armen alhier	Stoffel Gerardse de Leeuw
1730	Kerke alhier	Armen alhier	Dirk de Leeuw
1744	Kerke alhier	Armen alhier	Dirk de Leeuw
1751	Kerke alhier	Armen alhier	Dirk de Leeuw Exc.
1758	Kerke alhier	Armen alhier	Dirk de Leeuw Exc.
1765	Kerke alhier	Armen alhier	Dierk de Leeuw Erven
1772	Kerke alhier	Armen alhier	Jacobus Schipper
1779	Kerke alhier	Armen alhier	Cornelis van Damme Wed.
1786	Kerke alhier	Armen alhier	Christiaan Jacobsse Evertsen
1807	Kerke alhier	Armen alhier	Jakobus Dirkse Sinke
1814	Kerke alhier	Armen alhier	Jakobus Dirkse Sinke
1821	Kerke alhier	Armen alhier	Jakobus Dirkse Sinke
1828	Kerke alhier	Armen alhier	Jakobus Almekinders
1835	Kerke alhier	Armen alhier	Adriaan Noels
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Armen van Sinoutskerke	Adriaan Noels

Baanders perceel 307, 308, 309 over de periode 1596 – 1744 ¹⁾

Jaar	400 Roeden Perceel 307	1 Gemet 2 Roeden Perceel 308	1 gemet 6 Roeden Perceel 309
1596	Dignuss Cornelis	Adriaen Thijshouck	Adriaen Thijshouck
1603	Cornelis Dignuss	Adriaen Adriaensse	Adriaen Adriaensse
1617	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1624	Dierick Jacobssen	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs
1631	Dierick Jacobssen	Dierick Heijndricxs	Dierick Heijndricxs
1638	Jacob Jacobsse Meule	Cornelis Diericxss	Cornelis Diericxss
1652	Jacob Jacobsse Meule	Geert Dijericxss	Geert Dijericxss
1659	Jacob Jacobsse Meule	Geeraert Dirxssen	Geeraert Dirxssen
1666	Huijbrecht Jacobsse (Meule)	Geert Diericxs	Mattheus van de Bergen's Wed.
1673	Huijbrecht Jacobsse Meule	Gerard Dirxssse	Gerard Dirxssse
1680	Huijbrecht Jacobsse Meule	Geeraerd Dirxssse	Geeraerd Dirxssse
1687	Huijbrecht Jacobsse Meule	Geeraerd Dirrix	Geeraerd Dirrix
1694	Jacob Huybrechtse Meule	Gerard Dirrixss	Cornelis van Noorden
1702	Pieter Bennaart	Gerard Dirrix	Stoffel Gerards
1709	Pieter Bennaart	Geeraerd Dirxssse	Stoffel Geeraerdse de Leeuw
1716	Pieter Bennaart	Geeraerd Dirksen	Stoffel Geeraerdse de Leeuw
1723	Pieter Bennaart	Armen alhier	Stoffel Gerardse de Leeuw
1730	Pieter Bennaart	Armen alhier	Marinis Zinke
1744	Dirk Smallegange	Dirk Smallegange	Marinis Sijnke
1751	Dirk Smallegange	Dirk Smallegange	Marinis Sijnke
1758	Willem Aryse van Weele	Willem Aryse van Weele	Ider 't sijne
1765	Willem Arise van Weele	Willem Arise van Weele	Ider 't sijne
1772	Willem Arieze van Weele	Willem Arieze van Weele	Ider 't sijne
1779	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Ider 't sijne
1786	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

1) In dit geval worden bij uitzondering de baanders van perceel 307 en 308 geregistreerd tot 1772

Tabel 67. Eigenaren en baanders perceel 310, 311, 312, 313 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 10 Roeden	117 Roeden	130 Roeden
	Perceel 310	Perceel 312, 313	Perceel 311
1596	Job Janss wees	S:S: hic ¹⁾	S:S: hic ¹⁾
1603	Jan Jobsse	S:S: hic	S:S: hic
1617	Geen registratie	Den Armen alhier	Den Armen alhier
1624	Adriaen Aernoutsse Verstrate	Den Armen aldaer	Den Armen aldaer
1631	Adriaen Aernoutsse Verstrate	Den Armen alhier	Den Armen alhier
1638	Adriaen Aernoutsse Verstrate	Den Armen alhier	Den Armen alhier
1652	Jacob Jacobsse Meule	S:S: hic	S:S: hic
1659	Jacob Jacobsse Meule	S:S: hic	S:S: hic
1666	Cornelis Jacobsse Meule	Armen hic	Armen hic
1673	Huijbrecht Jacobsse Meule	Den Armen alhier	Den Armen alhier
1680	Huijbrecht Jacobsse Meule	Den Armen alhier	Den Armen alhier
1687	Jan Cornelisse Dirrix	Den Armen alhier	Den Armen alhier
1694	Jan Huybrechtse Smallegange	Armen alhier	Armen alhier
1702	Jan Huybrechtse Smallegange	Armen alhier	Armen alhier
1709	Johan Isenbrees Erfgen.	Armen alhier	Armen alhier
1716	Johan Isenbrees Erfgen.	Armen alhier	Armen alhier
1723	Daniel Santijn	Armen alhier	Armen alhier
1730	Daniel Zantijn	Armen alhier	Armen alhier
1744	Adriaan Ysenbree	Jan Cusee ²⁾	Armen alhier
1751	Adriaan Ysenbree Wed.	Jan Cusee	Armen alhier ³⁾
1758	Adriaan Ysenbree Wed.	Jan Cusee	Armen alhier
1765	Jacobus Louaard	Claas Cornelisse Duijvewaard	Armen alhier
1772	Claas Cornelisse Duijvewaard	Claas Cornelisse Duijvewaard	Armen alhier
1779	Johannis Raven	Johannis Raven	Armen alhier
1786	Johannis Raven	Johannis Raven	Armen alhier
1807	Jan Cornelisse Goense	Jan Cornelisse Goense	Armen alhier
1814	Adriaan Onderdijk	Adriaan Onderdijk	Armen alhier
1821	Pieter Jakobse van Eikeren	Pieter Jakobse van Eikeren	Armen alhier
1828	Adriaan Noels ⁴⁾	Adriaan Noels ⁴⁾	Armen alhier
1835	Adriaan Noels	Adriaan Noels	Armen alhier
OAT	Adriaan Noels	Adriaan Noels	Adriaan Noels

Baanders perceel 310, 311, 312, 313 over de periode 1596 – 1744

Jaar	1 Gemet 10 Roeden	117 Roeden	130 Roeden
	Perceel 310	Perceel 312, 313	Perceel 311
1596	Geen registratie	Erment Janss	Erment Janss
1603	Pieter Cornelisse	Pieter Cornelisse	Pieter Cornelisse
1617	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1624	Adriaen Aernoutsse Verstrate	Marinis Paesse	Marinis Paesse
1631	Adriaen Aernoutsse Verstrate	Geen registratie	Geen registratie
1638	Adriaen Aernoutsse Verstrate	Marinis Paesse	Marinis Paesse
1652	Jacob Jacobsse Meule	Geen registratie	Geen registratie
1659	Jacob Jacobsse Meule	Pieter Croocq	Pieter Croocq
1666	Huijbrecht Jacobsse (Meule)	Armen hic (bt zelve)	Armen hic (bt zelve)
1673	Huijbrecht Jacobsse Meule	Adriaen Jansse Wed.	Adriaen Jansse Wed.
1680	Huijbrecht Jacobsse Meule	Adriaen Jansse Wed.	Adriaen Jansse Wed.
1687	Jan Cornelisse Dierix	Adriaen Jacobmijntje van de Noelle	Adriaen Jacobmijntje van de Noelle
1694	Jan Huybrechtse Smallegange	Jan Heyndrix Wed.	Jan Heyndrix Wed.
1702	Jan Holman's Wed.	Cornelis Laurisse Traas	Cornelis Laurisse Traas
1709	Isaak Paardekooper	Cornelis Laurisse Traas	Cornelis Laurisse Traas
1716	Isaak Paardekooper Wed.	Cornelis Laurisse Traas	Cornelis Laurisse Traas
1723	Foort Janse Dierse	Jacomintie Heerentals	Jacomintie Heerentals
1730	Foort Janse Dierse	David Adriaansz Velus	David Adriaansz Velus
1744	Adriaan Ysenbree	Jan Cusee	Jan Cusee
1751	Adriaan Ysenbree	Jan Cusee	Jan Cusee
1758	Ider 't sijne	Jan Cuzee Wed.	Jan Cuzee Wed.
1765	Ider 't sijne	Claas Cornelisse Duijvewaard	Claas Cornelisse Duijvewaard
1772	Ider 't sijne	Claas Cornelisse Duijvewaard	Claas Cornelisse Duijvewaard
1779	Ider 't sijne	Ider 't sijne	Johannis Raven
1786	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- 1) In de periode 1596 – 1730 vindt hierbij de registratie plaats *“In den Houck van Dijke”*, die zich later ontwikkelt tot *“In den hoek van den dijk”*, daarmee doelend op de Grote Dijk
- 2) In de periode 1744 – 1835 wordt achter de naam van de eigenaar vermeld *“Erfpacht van de Armen alhier”*
- 3) De bijkomende registratie wijzigt hier in *“In den hoek van den weg”*
- 4) Vanaf 1828 vindt hier de toevoeging *“Erfpacht van den Armen alhier”* plaats

BIJLAGE 1^c

**Opvolgende eigenaren en baanders van percelen in de
Overlopers voor de veldhoek Moolhoek in**

Tabellen 68 t/m 87

**Met vermelding van de Kadastrale perceelnummers
B-39 t/m B-117**

1596 – 1832

Tabel 68.

Eigenaren percelen 111, 117, 116 over de periode 1596 – 1832 ¹

Jaar	1 Gemet 6 Roeden (111)	282 Roeden (111)	2 Gemet 90 Roeden (117)	1 Gemet 235 Roeden (116)
1596	Kercke Capelrie hic	Kercke Capelrie hic	Machiel Corneliss	Ecca Schrabbekercke
1603	Kercke Capelrie hic	Kercke Capelrie hic	Adriaen Willems	Ecca Schrabbekercke
1617	Kercke Capelrie hic	Kercke Capelrie hic	Claes Jansse Leeuwenburch	Ecca Schrabbekercke
1624	Kercke Capelrie hic	Kercke Capelrie hic	Claes Jansse Leeuwenburch	Ecca Schrabbekercke
1631	Kercke Capelrie hic	Kercke Capelrie hic	Claes Jansse Leeuwenburch	Ecca Schrabbekercke
1638	Kercke Capelrie hic	Kercke Capelrie hic	Claes Jansse Leeuwenburch	Ecca Schrabbekercke
1652	Ecca Capelrie hic	Ecca Capelrie hic	Yman Pietersen	Ecca Schrabbekercke
1659	Ecca Caprie hic	Ecca Caprie hic	Yman Pietersen	Ecca Schrabbekercke
1666	Jacob Oije	Jacob Oije	Yman Pietersen	Kercke Schrabbekercke
1673	Cornelis Oije	Cornelis Oije	Pieter Pieterse Sijnoutskerke	De Kerke 's-Heer Abtskerke
1680	Cornelis Jacobss Oije	Cornelis Jacobss Oije	Pieter Pieterse Sijnoutskerke	De Kerke 's-Heer Abtskerke
1687	Cornelis Jacobss Ooijee	Cornelis Jacobss Ooijee	Jans en Marij Sijnoutskerke	De Kerke 's-Heer Abtskerke
1694	Martinus Oije	Martinus Oije	Johannes en Mary Zynoutskerke	Kerke 's-Heer Abtskerke
1702	Martinus Oije	Martinus Oije	Cornelis Lindertse	Kerke 's-Heer Abtskerke
1709	Mattheus Oije	Mattheus Oije	Pieter Cornelisse Beenhacker	Kerke tot 's-Heer Abtskerke
1716	Marinus Oije	Marinus Oije	Leendert Beenhacker	Kerke 's-Heer Abtskerke
1723	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Huibertus Drinkvelt	Kerke 's-Heer Abtskerke
1730	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Stefanus Fiers	Kerke 's-Heer Abtskerke
1744	Dirk de Leeuw	Dirk de Leeuw	Huibregt Boonman	Kerke 's-Heer Abtskerke
1751	Dirk de Leeuw Exc.	Dirk de Leeuw Exc.	Huibregt Boonman	Kerke 's-Heer Abtskerke
1758	Dirk de Leeuw Exc.	Dirk de Leeuw Exc.	Huibregt Boonman	Kerke 's-Heer Abtskerke
1765	Dirk de Leeuw Erven	Dirk de Leeuw Erven	Huibregt Cornelisse Boonman	Kerke 's-Heer Abtskerke
1772	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Kerke 's-Heer Abtskerke
1779	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Kerke 's-Heer Abtskerke
1786	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Kerke 's-Heer Abtskerke
1807	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg	Kerke 's-Heer Abtskerke
1814	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg	Kerke 's-Heer Abtskerke
1821	Jan Barendse de Jonge Wed.	Pieter Pieterse Hoondert	Hubregt Jansse van 't Westeinde	Kerke 's-Heer Abtskerke
1828	Jan Barendse de Jonge Wed.	Pieter Pieterse Hoondert	Hubregt Jansse van 't Westeinde	Kerke 's-Heer Abtskerke
OAT	Erven Jan Barendse de Jonge	Pieter Hoondert	Hubregt Jansse van 't Westeinde	Groote Armen van 's-Heer Abtskerke

Baanders percelen 111, 117, 116 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 6 Roeden (111)	282 Roeden (111)	2 Gemet 90 Roeden (117)	1 Gemet 235 Roeden (116)
1596	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Cornelis Willems	Jan Pierss Leeuwenburch	Steven Mertss
1603	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Cornelis Willems	Adriaen Willems	Dieric Wouters
1617	Dominicus Cornelis	Dominicus Cornelis	Claes Jansse Leeuwenburch	Cryn Jansse
1624	Kempe Antonisse	Kempe Antonisse	Claes Jansse Leeuwenburch	Cryn Jansse
1631	Marinis Jacobss	Marinis Jacobss	Claes Jansse Leeuwenburch	Adriaen Roquis
1638	Marinis Jacob Brand	Marinis Jacob Brand	Claes Jansse Leeuwenburch	Adriaen Rokus
1652	Willem Corneliss	Willem Corneliss	Jan Ingelse	Geen registratie
1659	Marinis Antonisse Westdijck	Marinis Antonisse Westdijck	Joos Mercussen	Luijcas Beijsselaer
1666	Dingnis Marcus	Dingnis Marcus	Joos Marcusse	Lucas Beijssel
1673	Gommert Lindertse	Gommert Lindertse	Jacob Pieterse de Coningh	Lucas Beijselaar
1680	Anthony Marinisse (de) Backer	Anthony Marinisse (de) Backer	Cornelis Lindertse	Zymon Evertse
1687	Gillis Udemans	Gillis Udemans	Cornelis Lindertse	Jan de Zadelaar
1694	Joos Allaartze	Joos Allaartze	Cornelis Linderssen	Jan de Zadelaar
1702	Joos Allaartsse	Joos Allaartsse	Cornelis Lindertse	Jan de Zadelaar
1709	Dignus Huijsman	Dignus Huijsman	Pieter Cornelisse Beenhacker	Jan de Zadelaar
1716	Marinis van Bliet	Marinis van Bliet	Leendert Beenhacker	Heijnderik Slabbekoom
1723	Pieter Lammens	Pieter Lammens	Huibertus Drinkvelt	Henderik Slabbekoom
1730	Bart van Doorn	Bart van Doorn	Stefanus Fiers	Willem Gijzel
1744	Cornelis Marinisse Fortze	Cornelis Marinisse Fortze	Huibregt Boonman	Willem Gijzel
1751	Cornelis Marijnis Foortse	Cornelis Marijnis Foortse	Huibregt Boonman	Willem Gijzel
1758	Cornelis Marijnis Foortse	Cornelis Marijnis Foortse	Geen registratie	Geen registratie
1765	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

Tussen 1814 – 1821 worden de percelen 87, 88-oostr(106??), 101, 105, 106, 107??) 109, 110 van Cornelis Zuidweg ingetrokken en hun gezamenlijk oppervlakt van 21 Gemet 87 Roeden (835,5 are, volgens kadaster 832,9 are) opnieuw verdeeld over de percelen 57, 59, 60, 61, 68, 83, 84, 85, 86, 87, 105, 111, 114, 117, in 1814 ook allen eigendom van Cornelis Zuidweg (behalve perceel 57, Pieter Roetert Tak en perceel 86, Kerk alhier). Door deze wijziging is de logica in de volgorde van de trajekten die men aflegde bij het inmeten (overlopen) grotendeels weg, met name in het zuid-oostelijke deel van de Moolhoek, waar ook het startperceel ligt.

Tabel 69. Eigenaren percelen 105, 112, 113, 114, 115 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 31 Roeden + 1 Gemet 11 Roeden (113)	1 Gemet 56 Roeden (112)	2 Gemet 233 Roeden (114, 115)	1 Gemet 297 Roeden (105)
1596	Cornelis Cornelis Mathijs	S:S: hic	Ecce ende Cura hic	Pieter Marinus
1603	Cornelis Cornelis Mathijs	S:S: hic	Ecce ende Cure hic	Pieter Marinus
1617	Jan Claesen Rentmeester	Den Armen alhier	Ecce ende Cura hic	Pieter Marinissen
1624	Jan Claesen Rentmeester	Den Armen alhier	Ecce & Cure hic	Pieter Marinissen Wed.
1631	Jan Claes Rentmeester	Den Armen alhier	Ecce ende Cure hic	Pieter Marinisse's Weese
1638	Jan Claes Rentmeester's Erfgen.	Den Armen alhier	Ecce met de Cure hic	Pieter Marinisse's Weese
1652	Aalbrecht Seijts	S:S: hic	Ecce met Cure hic	Pieter Mariniss Wed.
1659	Aalbrecht Seijts	S:S: hic	Ecce met Cure hic	Pieter Marinisse Wed.
1666	Aalbrecht Seijts Wed.	Armen hic	Laurus Westerwijk	Pieter Marinis Wed.
1673	Aalbrecht Seijts Erfgen.	Den Armen alhier	Dhr. Laurents Westerwijk	Pieter Pieterse Sijnoutskerke
1680	Anna Gruijwaarts	Den Armen alhier	Cornelis Lindertse	Pieter Pieterse Sijnoutskerke
1687	Anna Gruijwaarts	Den Armen alhier	Cornelis Lindersse	Cornelis Sijnoutskerke kinderen
1694	Anna Gruywaard	Armen alhier	Cornelis Linderssen	Cornelis Zynoutskerke kinderen
1702	Cornelis Lindertse Wed.	Armen alhier	Cornelis Lindertse Wed.	Dignis Huijsman
1709	Cornelis Lindertse Beenhacker's Wed.	Armen alhier	Pieter Cornelisse Beenhacker	Dignus Huijsman
1716	Leendert Beenhacker	Armen alhier	Leendert Beenhacker	Meeuwes Pieterse
1723	Huibertus Drinkvelt	Armen alhier	Huibertus Drinkvelt	Meeus Pieterse
1730	Stefanus Fiers	Armen alhier	Stefanus Fiers	Marinus Bruinooge
1744	Huibregt Boonman	Armen alhier	Huibregt Boonman	Marinus Bruinooge
1751	Huibregt Boonman	Armen alhier	Huibregt Boonman	Marinus Bruinooge
1758	Huibregt Boonman	Armen alhier	Huibregt Boonman	Marinus Bruinooge
1765	Huybregt Cornelisse Boonman	Armen alhier	Huybregt Cornelisse Boonman	Willem Verhoeve
1772	Jan Huibregtse Boonman	Armen alhier	Jan Huibregtse Boonman	Willem Verhoeve
1779	Jan Huibregtse Boonman	Armen alhier	Jan Huibregtse Boonman	Jakob Marinusse Wagenaar
1786	Jan Huibregtse Boonman	Armen alhier	Jan Huibregtse Boonman	Jan Verhoeve Wed.
1807	Cornelis Zuidweg	Armen alhier	Cornelis Zuidweg	Jakob van der Plasse
1814	Cornelis Zuidweg	Armen alhier	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg
1821	Hubregt Jansse van 't Westeinde	Armen alhier	Pieter Pieterse Hoondert	Job Minhart
1828	Hubregt Jansse van 't Westeinde	Armen alhier	Pieter Pieterse Hoondert	Job Minhart
OAT	Hubregt Jansse van 't Westeinde	Armen van Sinoutskerke	Pieter Hoondert	Job Minhart

Baanders percelen 105, 112, 113, 114, 115 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 31 Roeden + 1 Gemet 11 Roeden (113)	1 Gemet 56 Roeden (112)	2 Gemet 233 Roeden (114, 115)	1 Gemet 297 Roeden (105)
1596	Geen registratie	Jan Pierss Leeuwenburch	Blaes Lenertss	Jan Pierss Leeuwenburch
1603	Adriaen Willems	Adriaen Willems	Blaes Lenersen	Adriaen Willems
1617	Geen registratie	Geen registratie	Jan Pierss Leeuwenburch	Geen registratie
1624	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge
1631	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Jan Marinisse Jonge	Geen registratie
1638	Jan Marinissen Jonge	Jan Marinissen Jonge	Jan Marinissen Jonge	Jan Marinissen Jonge
1652	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck
1659	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck	Jacques Moerdijck
1666	Jacobus Moerdijck	Jacobus Moerdijck	Jacobus Moerdijck	Jacobus Moerdijck
1673	Cornelis Moerman	Cornelis Moerman	Cornelis Moerman	Cornelis Moerman
1680	Cornelis Lindertse	Christiaan Halfmaerte	Cornelis Lindertse	Cornelis Lindertse
1687	Cornelis Lindersse	Dignus Huijsman	Cornelis Lindersse	Cornelis Lindersse
1694	Cornelis Linderssen	Dignis Huysman	Cornelis Linderssen	Cornelis Linderssen
1702	Cornelis Lindertse Wed.	Cornelis Lindertse Wed.	Cornelis Lindertse Wed.	Dignis Huijsman
1709	Cornelis Lindertse Beenhackers Wed.	Cornelis Lindertse Beenhackers Wed.	Pieter Cornelis Beenhacker	Dignis Huijsman
1716	Leendert Beenhacker	Leendert Beenhacker	Leendert Beenhacker	Meeuwes Pieterse
1723	Huibertus Drinkvelt	Gillis van Sande	Huibertus Drinkvelt	Meeus Pieterse
1730	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers	Marinus Bruinooge
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie	geen registratie

Tabel 70. Eigenaren percelen 101, 102, 103, 104 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 17 Roeden (104)	0 Gemet 87 Roeden (103) ¹	2 Gemet 118 Roeden + 1 Gemet 190 Roeden (102)	2 Gemet 70 Roeden (101)
1596	Capelrie Lant in Walcheren	Jan Pierss Leeuwenburch	Maerten Dane Erfgenamen ²	Jan Pierss Hollander ³
1603	Pieter Jans van den Brande Caprie	Jan Pierss Leeuwenburch	Digne Merten Dane dochter	Jan Pierss Hollanders Wed. & Erfgen.
1617	Pieter Jansen van den Brande Caprie	Pieter Janssen Leeuwenburch	Cornelis Adriaenss Smallegange	Sijbrant Pietersen kinderen
1624	Pieter Jansen van den Brande Caprie	Jan Pierss (Hoochuys)	Claes Jansse Leeuwenburch	Sijbrant Pierss kinderen
1631	Pieter Jansen van den Brande Caprie	Jan Pierss (Hoochuys)	Claes Jansse Leeuwenburch	Nicolaes Lagrappe
1638	Pieter Jansen van den Brande Caprie	Jan Pierss (Hoochuys) Weese	Jan Danckertsz Erfgen.	Nicolaes Lagrappe
1652	Pieter Jansen van den Brande Caprie	Jan Pierss (Hoochuys) Erfgen.	Boudewijn Marinisse	Nicolaes Lagrappe
1659	Pieter Jansen van den Brande Caprie	Boudewijn Jansse Westervijcq	Boudewijn Marinissen	Nicolaes Lagrappe
1666	Pieter Jansen van den Brande Caprie	Dingnis Mariniss	Boudewijn Marinissen	Nicolaes Lagrappe
1673	Pieter Jansen v. d. Brande Cappellie	Jan Hoemaaker	Huybertus Drijwegen	Nicolaus Lagrappe
1680	Pieter Jansen v. d. Brande Cappellie	Jan Hoedemaker	Huybertus Drijwege	Cornelia Lagrappe's Weesen
1687	Pieter Jansen v. d. Brande Cappellie	Jan Hoemaker	Huybertus Drijwegen	Cornelia Lagrappe's Weesen
1694	Pieter Jansen v. d. Brande Cappellie	Jan Hoemaker	Huybrecht Driewegen	Cornelia Lagrappe's Weesen
1702	Pieter Jansen v. d. Brande Cappellie	Wilhemintie Hoemakers	Huybertus Drijwegen	Nicolaas Zomersee
1709	Pieter v. d. Brande Cappellie	Jacob van Liere	Pieter Lammens	Nicolaas Zommersee
1716	Pieter Jansen v. d. Brande Cappellie	Marinis Bliet	Marinus Drijwegen	Nicolaas Zommersee
1723	Pieter Jansen v. d. Brande Cappellie	Pieter Lammens	Marinis Drijwegen	Nicolaas Zommersee
1730	Pieter v. d. Brande Cappellie	Pieter Lammens	Marinus Drijwegens Erven	Nicolaas Zommersee's Erven
1744	Pieter v. d. Brande Cappellie	Willem Westhoek	Cornelia Driewegen	Huibregt Boonman
1751	Willem Hendriksz v. Borssele Capellie	Willem Westhoek Exc.	Cornelia Drijwegen	Huibregt Boonman
1758	Willem Hendriksz v. Borssele Capellie	Willem Westhoek Exc.	Cornelia Driewegen	Huibregt Boonman
1765	Willem Hendriksz v. Borssele Capellie	Laurus Pieterse Traas	Huybertus Eversdijk Wed.	Huibregt Cornelisse Boonman
1772	Willem Hendriksz v. Borssele Capellie	Hendrik van den Berge	Huybertus Eversdijk Wed.	Jan Huibregtse Boonman
1779	Willem Hendriksz v. Borssele Capellie	Hendrik van den Berge	Cornelis Dijkwel Mz	Jan Huibregtse Boonman
1786	Willem Hendriksz v. Borssele Capellie	Pieter van Hekke	Cornelis Dijkwel Mz	Jan Huibregtse Boonman
1807	Adriaan Jan van Borssele Capellie	Adriaan Boey	Pieter Janse van Kruijningen	Cornelis Zuidweg
1814	Adriaan Jan van Borssele Capellie	Adriaan Boey	Pieter Janse van Kruijningen	Cornelis Zuidweg
1821	Jan van Gils Wed. Cappellie	Adriaan Boey	Jacob Bastiaans op 't Hoff	Hubregt Janse van 't Westeinde
1828	Jan van Gils Wed. Cappellie	Johannes Janse Bosman	Jacob Bastiaans op 't Hoff	Hubregt Janse van 't Westeinde
OAT	Johanna de Witte, wed. Jan van Gils	Pieter Meeuwse	Jacob op 't Hof	Hubregt Janse van 't Westeinde

Baanders percelen 101, 102, 103, 104 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 17 Roeden (104)	0 Gemet 87 Roeden (103) ¹	2 Gemet 118 Roeden + 1 Gemet 190 Roeden (102)	2 Gemet 70 Roeden (101)
1596	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch ²	Jan Pierss Hollander
1603	Adriaan Willems	Adriaan Willems	Adriaan Willems	Jan Pierss Hollander's Wed.
1617	Pieter Janssen van den Brande Caprie	Pieter Janssen Leeuwenburch	Cornelis Adriaenss Smallegange	Jan Pierssen
1624	Jan Marinisse Jonge	Jan Pierss	Claes Jansse Leeuwenburch	Jan Pierss Hoochuys
1631	Jan Marinisse Jonge	Jan Pierss	Claes Jansse Leeuwenburch	Jan Pierss Hoochuys
1638	Jan Marinisse Jonge	Pieter Lievense	Jan Danckertsz Erfgen.	Pieter Lievense
1652	Jacques Moerdijk	Geen registratie	Jan Jansse Jonge	Joos Mercus
1659	Jacques Moerdijk	Boudewijn Jansse Westervijck	Jan Jansse Jonge	Joos Mercussen
1666	Jacobus Moerdijk	Dingnis Marinisse	Geen registratie	Joos Marcusse
1673	Cornelis Moerman	Jan Hoemaker	Huybertus Drijwegen	Jacob Pieterse de Coningh
1680	Cornelis Bosdijk	Jan Hoedemaker	Gillis Hoogerheyde	Cornelis Bosdijk
1687	Cornelis Bosdijk	Jan Hoedemaker	Gillis Hoogerheyde	Cornelis Bosdijk
1694	Cornelis Bosdijk	Jan Hoedemaker	Huybrecht Driewegen	Cornelis Bosdijk
1702	Marinis Valcke	Jacob Pauwe	Jacob Bruijnhooze	Marinis Valcke
1709	Isaak Paardekooper	Jacob van Liere	Pieter Lammens	Isaak Paardekooper
1716	Isaak Paardekooper's Wed.	Marinis Bliet	Willem L. Traas	Isaak Paardekooper's Wed.
1723	Foot Jansse Diersse	Pieter Lammens	Marinis Drijwegen	Foot Jansse Diersse
1730	Foot Jansze Diersze	Pieter Lammens	Marinis Drijwegen's Erven	Foot Jansze Diersze
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne
1751	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie

- Over de gehele periode wordt in de kantlijn consequent geregistreerd **"VROOME"**
- De ligging is geregistreerd als **"hier noort aent Abts Wegelinck"**, welk wegeling liep tussen perceel 102 aan de noordkant en perceel 103 en 104 aan de zuidkant, het gaf direkt toegang tot perceel 88 en via een kort zijwegeling tot perceel 106, de twee deelpercelen van 2 Gemet 118 Roeden en 1 Gemet 190 Roeden worden in 1617 verenigd, hiervoor (1596 en 1603) is het deelperceel van 1 Gemet 190 Roeden eigendom van Machiel Corneliss, de pachter is dan Adriaan Pauwels
Geregistreerd staat als eigenaren **"Jan Pierss Hollander met Jacob Simonss wees half ende half"**

Tabel 71. Eigenaren percelen 97, 98, 99, 100 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 150 Roeden (100)	1 Gemet 40 Roeden (98)	1 Gemet 123 Roeden + 1 Gemet 73 Roeden (99)	0 Gemet 158 Roeden (97)
1596	Steven Mertss	Machiel Corneliss	Machiel Corneliss	Capelrie in Walcheren
1603	Steven Mertss Erfgen.	Adriaen Willems	Adriaen Willems	Pieter Jansen van den Brande Caprie
1617	Jan Adriaensse de Jonghe	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Pieter Jansen van den Brande Curie
1624	Jan Adriaensse de Jonghe	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Pieter Jansen van den Brande Caprie
1631	Jan Adriaenss Jonge	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Pieter Jansen van den Brande Caprie
1638	Jan Adriaenss Jonge	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Pieter Jansen van den Brande Caprie
1652	Adriaen Verstelle	Claes Jansse (Leeuwenburch) ¹	Claes Jansse (Leeuwenburch) kinderen	Pieter Jansen van den Brande Caprie
1659	Adriaen Verstelle	Anthony Marinisse van Oosten	Anthony Marinisse van Oosten	Pieter Jansen van den Brande Caprie
1666	Adriaen Verstelle	Anthonij Marinisse van Oosten	Anthonij Marinisse van Oosten	Pieter Jansen van den Brande Caprie
1673	Do. Johannes Mispelblomme	Anthonij Marinisse van Oosten	Anthonij Marinisse van Oosten	Pieter Jansen van den Brande Cappellie
1680	Dom. Joan Mispelblomme	Willem Pieterss Rochus kinderen	Willem Pieterss Rochus kinderen	Pieter Jansen van den Brande Cappellie
1687	Do. Johannes Mispelblom	Willem Pieterss Rochus kinderen	Willem Pieterss Rochus kinderen	Pieter Jansen van den Brande Cappellie
1694	Dom. Johannes Mispelblomme	Claes Janssen Duyvewaard	Claes Janssen Duyvewaard	Pieter Jansen van den Brande Cappellie
1702	Johan Mispelblomme	Claas Jansse Duijvewaard	Claas Jansse Duijvewaard	Pieter Jansen van den Brande Cappellie
1709	Johan Mispelblomme	Claas Jansse Duijvewaard	Claas Jansse Duijvewaard	Pieter van den Brandes Cappellie
1716	Johan Mispelblomme's Wed.	Claas Jansse Duijvewaard	Claas Jansse Duijvewaard	Pieter Jansen van den Brande Cappellie
1723	Abraham de Vos	Claas Jansse Duijvewaard	Claas Jansse Duijvewaard	Pieter Jansen van den Brande Cappellie
1730	Abram de Vos	Claas Janze Duivewaard	Claas Janze Duivewaard	Pieter van den Brandes Cappellie
1744	Maria Mispelblom	Jan Claasse Duijvewaard	Jan Claasse Duijvewaard	Pieter van den Brandes Cappellie
1751	Johan Munnink	Jan Claasze Duijvewaard	Jan Claasze Duijvewaard	Willem Hendriksz van Borsele Capellerij
1758	Johan Munnink	Jan Claasz Duyvewaardt	Jan Claasz Duyvewaardt	Willem Hendriksz van Borsele Capellerij
1765	Johan Munnink	Jan Claasse Duyvewaard	Jan Claasse Duyvewaard	Willem Hendriksz van Borsele Capellerij
1772	Johan Munnink	Jan Walhout	Jan Walhout	Willem Hendriksz van Borsele Capellerij
1779	Johan Munnink	Boudewijn Adriaanse Zuidweg	Boudewijn Adriaanse Zuidweg	Willem Hendriksz van Borsele Capellerij
1786	Zacharias Marinusse Blik	Boudewijn Adriaanse Zuidweg	Boudewijn Adriaanse Zuidweg	Willem Hendriksz van Borsele Capellerij
1807	Adriaan Steenaart	Willem den Braber	Willem den Braber	Adriaan Jan van Borsele Capellerij
1814	Adriaan Steenaart	Willem den Braber	Willem den Braber	Adriaan Jan van Borsele Capellerij
1821	Adriaan Steenaart	Willem den Braber	Willem den Braber	Adriaan Jan van Borsele Capellerij
1828	Adriaan Steenaart	Willem den Braber	Willem den Braber	Adriaan Jan van Borsele Capellerij
OAT	Adriaan Steenaart	Wed. P. den Braber-Vleugel	Wed. P. den Braber-Vleugel	Het Domein

Baanders percelen 97, 98, 99, 100 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 150 Roeden (100)	1 Gemet 40 Roeden (98)	1 Gemet 123 Roeden + 1 Gemet 73 Roeden (99)	0 Gemet 158 Roeden (97)
1596	Steven Mertss	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch
1603	Geen registratie	Adriaen Willems	Adriaen Willems	Adriaen Willems
1617	Jan Adriaensse de Jonghe	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Geen registratie
1624	Geen registratie	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Jan Marinisse Jonge
1631	Geen registratie	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Jan Marinisse Jonge
1638	Geen registratie	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Jan Marinisse Jonge
1652	Adriaen Verstelle	Jan Ingelse	Jan Ingelse	Jacques Moerdijck
1659	Adriaen Verstelle	Jacob van Bremen/Anthony van Oosten ¹	Anthony Marinisse van Oosten	Jacques Moerdijck
1666	Adriaen Verstelle	Jacobus Lobsse/Anthony van Oosten	Anthony Marinisse van Oosten	Jacobus Moerdijck
1673	Adriaen Verstelle	Anthony van Oosten/Marinis Valcke	Anthony Marinisse van Oosten	Comelis Moerman
1680	Cornelis de Jager	Willem Pieterse Rokussen/Marinis Valcke	Willem Pieterse Rokussen	Christiaan Halfmaerte
1687	Gommert Pieterss	Willem Pieterse Rokussen/Marinis Valcke	Willem Pieterse Rokussen	Dignus Huijsman
1694	Adriaan Pieters Lampze	Claes Jansse Duyvewaard/Lopzes Wed.	Claes Jansse Duyvewaard	Dingnis Huysman
1702	Anthony Arthoem	Claas Jansse Duijvewaard	Claas Jansse Duijvewaard	Dignus Huysman
1709	Jacob van Liere	Claas Jansse Duijvewaard	Claas Jansse Duijvewaard	Dignus Noorthoek
1716	Jacob van Liere	Claas Jansse Duijvewaard	Claas Jansse Duijvewaard	Pieter Christiaanse Hector
1723	Jacob van Liere	Claas Jansse Duijvewaard	Claas Jansse Duijvewaard	Pieter van Liere
1730	Jacob Westdorp	Claas Jansse Duijvewaard	Claas Jansse Duijvewaard	Comelis Janze Smit
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie	geen registratie

Geregistreerd wordt "Claes Jansse hier in 168 roeden en de reste sijn weese", op dezelfde wijze participeren in het eigendom van dit perceel voor 168 roeden Jacob van Bremen (1659) en dom. Jacobus Lopsens (Lobssens) (1666, 1673, 1680, 1687, 1694). Voor de baanders geldt "ider 't sijne" (1659, 1666) of "baant Marinis Valcke van do. Lopsens Wed. 168 roeden ende Anthony van Oosten sijn eigen, sijnde 't samen (met het volgende deelperceel 99 van 1 gemet 123 roeden) 1 gemet 295 roeden" (1673, 1680, 1687 en Claes Jansse Duijvewaard voor 1694).

Tabel 72. Eigenaren percelen 93, 94, 95, 96 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 48 Roeden + 152 Roeden (96)	0 Gemet 161 Roeden (94, 95)	1 Gemet 171 Roeden + 1 Gemet 116 Roeden + 98 Roeden (93)
1596	Ecce hic	Heijndric Janss Maes hof	Machiel Corneliss
1603	Ecce hic	Heijndric Janss Maes hof	Adriaen Willems
1617	Ecce hic	Dierick Mathijss hof	Machiel Cornelisse
1624	Ecce hic	Dierick Mathijss's Hoff	Machiel Cornelisse Wed. & Ertgen.
1631	Ecce hic	Dierick Mathijss's Hoff	Jochim Hermansse
1638	Ecce hic	Jan Cornelisse Jonge's Hoff	Jochem Harmans
1652	Ecce hic	Jan Cornelisse 't Hoff	Dhr. Davidt van der Nisse
1659	Ecce hic	Cornelis Jansse Jonge sijn hoff	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse
1666	Kercke hic	Marinis Valcke sijn hoff	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse
1673	De kerke alhier	Marinis Janssen Valcke sijn hof	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse
1680	De kercke alhier	Marinis Janssen Valcke sijn hoff	Mevr. Elijsabeth van der Nisse
1687	De kerke alhier	Marinis Jansse Valcke's hof	Dhr. Van Odijck
1694	Kerke alhier	Marinis Jansse Valcke's hoff	D'Heer van Odijck
1702	Kerke alhier	Marinis Jansse Valcke 't hoff	D'Heer van Odijck
1709	Kerke alhier	Marinis Valcke's hoeve	Amelia de Nassauw
1716	Kerke alhier	Jacob van Liere 't Hoff	Amelia de Nassauw
1723	Kerke alhier	Pieter Jacobse van Liere 't hof	Amelia de Nassau
1730	Kerke alhier	Adriaan IJsenbree 't Hof	Amelia de Nassauw
1744	Kerke alhier	Anthonia de Keijser's 't Hof	Amelia de Nassou
1751	Kerke alhier	Janis Hollestelle	Amelia de Nassou
1758	Kerke alhier	Janis Hollestelle	Amelia de Nassau
1765	Kerke alhier	Janis Hollestelle	Amelia de Nassau
1772	Kerke alhier	Joost de Haaze	Amelia de Nassau
1779	Kerke alhier	Jakobus Bastiaanse Lookerse	Amelia de Nassau
1786	Kerke alhier	Jakobus Bastiaanse Lookerse	Amelia de Nassau
1807	Kerke alhier	Christiaan Jacobsse Everse	Amelia de Nassau
1814	Kerke alhier	Jacques Evertse	Amelia de Nassau
1821	Kerke alhier	Jacques Evertse	Amelia de Nassau
1828	Kerke alhier	Marinis Evertse	Amelia de Nassau
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Marinis Everse	Frederik Christiaan Mulert

Baanders percelen 93, 94, 95, 96 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 48 Roeden + 152 Roeden (96)	0 Gemet 161 Roeden (94, 95)	1 Gemet 171 Roeden + 1 Gemet 116 Roeden + 98 Roeden (93)
1596	Jan Pierss Leeuwenburch	Heijndric Janss Maes	Jan Pierss Leeuwenburch
1603	Adriaen Willems	Geen registratie	Adriaen Willems
1617	Jan Pierss Leeuwenburch	Dierick Mathijss	Dierick Mathijss
1624	Jan Marinisse Jonge	Dierick Mathijss	Dierick Mathijss
1631	Dierick Mathijss	Jan Cornelisse	Jan Cornelisse
1638	Dierick Mathijss	Jan Cornelisse Jonge	Jan Cornelisse Jonge
1652	Jacques Moerdijck	Jan Cornelisse Jonge	Jan Cornelisse Jonge
1659	Jacques Moerdijck	Cornelis Jansse Jonge	Cornelis Jansse Jonge
1666	Jacobus Moerdijck	Marinis Janssen Valcke	Marinis Janssen Valcke
1673	Cornelis Moerman	Marinis Janssen Valcke	Marinis Janssen Valcke
1680	Christiaan Halfmaerte	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1687	Dignus Huijsman	Marinis Janssen Valcke	Marinis Janssen Valcke
1694	Dignis Huysman	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1702	Dignis Huysman	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1709	Dignus Noorthoek	Pieter Michielse Thoonder	Pieter Michielse Thoonder
1716	Pieter Christiaanse Hector	Pieter Jacobse van Liere	Pieter Jacobse van Liere
1723	Pieter van Liere	Pieter Jacobse van Liere	Pieter Jacobse van Liere
1730	Cornelis Janze Smit	Adriaan Mattheus Pole's Wed.	baant ider 't zijne
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie

Tabel 73. Eigenaren percelen 89, 90, 91, 92 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 0 Roeden (90)	4 Gemet 245 Roeden (91,92)	1 Gemet 153 Roeden (89)	0 Gemet 249 Roeden (89)
1596	Steven Mertssen	Steven Mertssen	Steven Mertssen	Jan Pierss Hollander ¹
1603	Steven Mertss Weese	Dieric Wouters	Marinis Janss Mezouck	Jan Pierss Hollanders Wed. & Erfgen.
1617	Steven Mertss Weese	Jan Adriaensse Int Veraut	Marinis Heyndricxsse Lantmeter kinderen	Jan Pierssen
1624	Dierick Mathijssse	Jan Adriaensse Int Veraut	Marinis Heyndricxs Lantmeter	Jan Pierss
1631	Jan Marinisse Jonge	Jan Adriaensse Interaut & Erven	Jan Pierss Hoochuys Weese	Jan Pierss (Hoochuys Weese)
1638	Jan Marinisse Jonge	Dierick Reyniersse Weese & Kinderen	Jan Pierss Hoochuys Weese	Jan Pierss (Hoochuys) Weese
1652	Geert Bartelssse	Adriaen Kelle	Joos Mercus	Joos Mercus
1659	Pieter Pieters Schippers	Cornelis Bastiaensse Caerdeman	Joos Mercussen	Joos Mercussen
1666	Dirck Geertss	Cornelis Bastiaensse Caerman	Joos Marcusse	Joos Marcusse
1673	Dirck Geersse	Cornelis Bastiaensse Caardeman	Joos Marcussen's Erfgen.	Joos Marcussen's Erfgen.
1680	Lauweris Davids	Cornelis Bastiaens van der Maas	Matheus Oye	Matheus Oye
1687	Laurus Davids	Jacob Jorisse	Matheus Ooijee	Matheus Ooijee
1694	Jacob Cornelisse Oudelande	Jacob Jorisse	Matheus Oye	Matheus Oye
1702	Jannetje Polderdijk Weezen	Jacob Jorissen	Matheus Oye	Matheus Oye
1709	Gerard Dirkse	Jacob Jorisse	Matheus Oije	Matheus Oije
1716	Geerard Dirksen	Jacob Jorisse	Matheus Oije	Matheus Oije
1723	Gerard Dirkse Weese	Jacob Jorisse	Thomas de Wolve Wed.	Thomas de Wolve Wed.
1730	Gerard Dirkse Weeze	Jacob Jorisse	Thomas de Wolfs Wed.	Thomas de Wolfs Wed.
1744	Hendrik Frederik de Loos	Constant Janse Wed.	Thomas de Wolfs Wed.	Thomas de Wolfs Wed.
1751	Hendrik Frederik de Loos Wed.	Constant Janz kinderen	Marijnus Canisius	Marijnus Canisius
1758	Cornelia & Magdalena de Loos	Constant Janse Wed. kinderen	Marinus Canisius Wed.	Marinus Canisius Wed.
1765	Christiaan Jacobsse Everse	Constant Janse Wed. kinderen	Laurus Pieterse Traas	Laurus Pieterse Traas
1772	Christiaan Jacobsse Everse	Constant Janse Wed. kinderen	Jakobus Constant	Jakobus Constant
1779	Christiaan Jacobsse Everse	Constant Janse Wed. kinderen	Jakobus Constant	Jakobus Constant
1786	Christiaan Jacobsse Everse	Constant Janse Wed. kinderen	Cornelis van Damme	Cornelis van Damme
1807	Christiaan Jacobsse Everse	Marinis Vermaas Mz	Christiaan Jacobsse Everse	Christiaan Jacobsse Everse
1814	Jacques Everse	Marinis Vermaas Mz	Jacques Everse	Jacques Everse
1821	Jacques Everse	Marinis Vermaas Mz	Jacques Everse	Jacques Everse
1828	Marinis Evertse	Marinis Vermaas Mz	Marinis Evertse	Marinis Evertse
OAT	Marinis Everse	Marinis Vermaas	Marinis Everse	Marinis Everse

Baanders percelen 89, 90, 91, 92 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 0 Roeden (90)	4 Gemet 245 Roeden (91,92)	1 Gemet 153 Roeden (89)	0 Gemet 249 Roeden (89)
1596	Steven Mertssen	Steven Mertssen	Steven Mertssen	Jan Pierss Hollander
1603	Dieric Wouters	Dieric Wouters	Adriaen Willems	Jan Pierss Hollander Wed. & Erfgen.
1617	Crijn Marinisse	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierssen	Jan Pierssen
1624	Dierick Mathijssse	Jan Marinisse Jonge	Jan Pierss (Hoochuys)	Jan Pierss (Hoochuys)
1631	Jan Marinissen Jonge	Jan Marinissen Jonge	Jan Pierss (Hoochuys) Weese	Jan Pierss (Hoochuys) Weese
1638	Jan Marinissen Jonge	Jan Marinissen Jonge	Pieter Lievensse	Pieter Lievensse
1652	Geen registratie	Geen registratie	Joos Mercus	Joos Mercus
1659	Jacques Moerdijk	Michiel Claesse	Joos Mercussen	Joos Mercussen
1666	Dirck Geertss	Michiel Claesse	Joos Marcusse	Joos Marcusse
1673	Dirck Geersse	Leijn Claasse	Jacob Pieterse de Coningh	Jacob Pieterse de Coningh
1680	Lauweris Davids	Cornelis Bastiaens van der Maes	Matheus Oye	Matheus Oye
1687	Cornelis Bosdijk	Jacob Jorisse	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk
1694	Jacob Cornelisse Oudelande	Jacob Jorisse	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk
1702	Jannetje Polderdijk Weezen	Jacob Jorisse	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1709	Gerard Dirkse	Jacob Jorisse	Isaak Paardekooper	Isaak Paardekooper
1716	Geerard Dirksen	Jacob Jorisse	Isaak Paardekooper's Wed.	Isaak Paardekooper's Wed.
1723	Gerard Dirkse Weese	Jacob Jorisse	Foot Jansse Dierse	Foot Jansse Dierse
1730	Gerard Dirkse Weese	Jacob Jorisse	Foot Jansze Dierze	Foot Jansze Dierze
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	Jacob van Leeuwen	Jacob van Leeuwen
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie ²	geen registratie

1. Geregistreerd is *"Jan Pierss Hollander met Jacob Simonss weezen hier inne een vierde part"*
2. In de overloper van 1758 wordt voor de 2 deelpercelen van perceel 89 als bander geregistreerd Willem Arijse van Weele

Tabel 74. Eigenaren percelen 73, 74, 75, 76, 88 (west) over de periode 1596 – 1832 ¹

Jaar	1 Gemet 201 Roeden (88-west)	1 Gemet 231 Roeden (76 ^{bis}) + 1 Gemet 157 Roeden (76)	1 Gemet 46,5 Roeden (76)	2 Gemet 74,5 Roeden (73)	2 Gemet 89 Roeden (74, 75)
1596	Geleijn Jacopss in Goes	Geleijn Jacopss in Goes	Geleijn Jacopss in Goes	Geleijn Jacopss in Goes	Geleijn Jacopss in Goes
1603	Heyndric Roosboom ²	Heyndric Roosboom	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch
1617	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch
1624	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch
1631	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch
1638	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch
1652	Claes Jansse kinderen	Claes Jansse kinderen	Claes Jansse kinderen	Crijn Jansse	Crijn Jansse
1659	Jonckvr. Elisabeth v.d. Nisse	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden ³	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule
1666	Jonckvr. Elisabeth v.d. Nisse	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule
1673	Jonckvr. Elisabeth v.d. Nisse	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule
1680	Mevr. Elijsabeth v.d. Nisse	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jacob Jacobsse Meule ⁴	Jacob Jacobsse Meule ⁴
1687	Dhr. van Odijk	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule
1694	D'Heer van Odijk	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule
1702	D'Heer van Odijk	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Matie Almekinders	Matie Almekinders
1709	Zijwaart van der Bilt ⁵	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jan Janse van Weele	Geerard Janse van Weele
1716	Claas Jansse Duijvewaart	Adriaan van Noorden	Adriaan van Noorden	Geert Janse van Weele	Geert Janse van Weele
1723	Claas Jansse Duijvewaart	Adriaan van Noorden	Adriaan van Noorden	Joos de Groene	Joos de Groene
1730	Claas Jansse Duijvewaart	Marinus Dijkwel	Marinus Dijkwel	Foort Janze Dierze	Foort Janze Dierze
1744	Jan Claasse Duijvewaart	Marinus Wawelaar	Marinus Wawelaar	Diaconie alhier	Diaconie alhier
1751	Jan Claasze Duijvewaart	Jacobus Constant	Jacobus Constant	Diaconie alhier	Diaconie alhier
1758	Jan Claasze Duijvewaart	Constant Janse Wed. kinderen	Constant Janse Wed. kinderen	Diaconie alhier	Constant Janse Wed. kinderen
1765	Jan Claasze Duijvewaart	Constant Janse Wed. kinderen	Constant Janse Wed. kinderen	Diaconie alhier	Constant Janse Wed. kinderen
1772	Pieter Claasze Duijvewaart	Constant Janse Wed. kinderen	Constant Janse Wed. kinderen	Diaconie alhier	Constant Janse Wed. kinderen
1779	Pieter Claasze Duijvewaart	Constant Janse Wed. kinderen	Constant Janse Wed. kinderen	Diaconie alhier	Constant Janse Wed. kinderen
1786	Pieter Claasze Duijvewaart	Constant Janse Wed. kinderen	Constant Janse Wed. kinderen	Diaconie alhier	Constant Janse Wed. kinderen
1807	Jakob Koole	Jacques Evertse	Jacques Evertse	Diaconie alhier	Jacques Evertse
1814	Jakob Koole Erven	Jacques Evertse	Jacques Evertse	Diaconie alhier	Jacques Evertse
1821	Pieter Idus Buteux	Jacques Evertse	Jacques Evertse	Diaconie alhier	Jacques Evertse
1828	Pieter Idus Buteux	Marinis Evertse	Marinis Evertse	Diaconie alhier	Marinis Evertse
OAT	Pieter Idus Buteux	Marinis Evertse	Marinis Evertse	Diaconie Armen van Sinoutskerke	Marinis Evertse

Baanders percelen 73, 74, 75, 76, 88 (west) over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 201 Roeden (88-west)	1 Gemet 231 Roeden (76 ^{bis}) + 1 Gemet 157 Roeden (76)	1 Gemet 46,5 Roeden (76)	2 Gemet 74,5 Roeden (73)	2 Gemet 89 Roeden (74, 75)
1596	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch
1603	Adriaen Willems	Adriaen Willems	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch
1617	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch
1624	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch
1631	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch
1638	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch
1652	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie	Joos Mercus	Joos Mercus
1659	Pieter Willeboortsse	Joos Mercusse	Joos Mercusse	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule
1666	Pieter Willeboortsse	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jacob Jacobsse Meule ⁴	Jacob Jacobsse Meule ⁴
1673	Pieter Willeboortsse Wed.	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule
1680	Arnout Maartense	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jacob Jacobsse Meule ⁴	Jacob Jacobsse Meule ⁴
1687	Job Pietersse	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jacob Jacobsse Meule	Jacob Jacobsse Meule
1694	Job Pieterssen	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jacob Jacobz Meule	Jacob Jacobz Meule
1702	Job Pieterssen	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Matie Almekinders	Matie Almekinders
1709	Zijwaart v.d. Bilt/J. de Reuse	Pieter van Noorden	Pieter van Noorden	Jan Jansse van Weele	Jan Jansse van Weele
1716	Claas Jansse Duijvewaart	Adriaan van Noorden	Adriaan van Noorden	Geert Janse van Weele	Geert Janse van Weele
1723	Claas Jansse Duijvewaart	Adriaan van Noorden	Adriaan van Noorden	Joos de Groene	Joos de Groene
1730	Claas Jansse Duijvewaart	Marinus Dijkwel	Marinus Dijkwel	Foort Janze Dierze	Foort Janze Dierze
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie	geen registratie	geen registratie

- Oorspronkelijk waren deze percelen vanaf 1596 verdeeld in 3 stukken van 3 Gemet 132 Roeden (88-west, 76bis), 1 Gemet 157 Roeden (76) en 5 Gemet 210 Roeden (73, 74, 75, 76). In 1652 vindt een splitsing plaats van de 5 Gemet 210 Roeden in 1 Gemet 46,5 Roeden (76) en 4 Gemet 163,5 Roeden (73, 74, 75), gevolgd in 1659 door een splitsing van de 3 Gemet 132 Roeden in 1 Gemet 201 Roeden (88-west) en 1 Gemet 231 Roeden (76bis). In 1709 vindt tenslotte de derde splitsing plaats van 4 Gemet 163,5 Roeden in 2 Gemet 74,5 Roeden (73) en 2 Gemet 89 Roeden (74, 75).
- Heyndric Roosboom had het grootste deel van 3 Gemet 132 Roeden (88-west, 76bis) in zijn bezit, op 414 Roeden na, want *"Maerten Mertszoons kinderen ende Hans ende Cornelis van der Strinck, Adriaen Mannee ende Maycken Mertens kinderen, elcx een zevenste paert, ende Jan Pierss Leeuwenburch twee zevenste paerten, tsamen hier inne 414 Roeden ende Heyndric Roosboom de reste, tsamen vest aen de grachtmeete"*
- Bij vergissing wordt hier als oppervlakte van het deelperceel 76 geregistreerd 1 Gemet 146,5 Roeden, wat echter pas bij de volgende registratie in 1666 wordt opgemerkt middels een notitie in de kantlijn (*"in dese 2 Partijen is 100 Roeden te veel"*)
- Hier vindt de vermelding plaats van Jacob Jacobsse Meule de Jonge, zijn vader is dan inmiddels overleden. Geregistreerd worden als eigenaren Zijwaart van der Bilt en Jan de Reuse
-

Tabel 75. Eigenaren percelen 69, 70, 71, 72 over de periode 1596 – 1832

Jaar	6 Gemet 150 Roeden (69,70,72)	2 Gemet 195 Roeden (71)
1596	Jan Pierss Hollander ¹	Pieter Willems ²
1603	Jan Pierss Hollanders Wed. & Erfgen.	Jan Pierss Leeuwenburch ²
1617	Jan Pierssen	Andries Jacobssen ³
1624	Jan Pierss (Hoochuys)	Crijn Mathijssse Wed. ⁴
1631	Jan Pierss (Hoochuys)	Jan Crijnsse
1638	Pieter Lieveense	Jan Crynse
1652	Pieter Lijeveense	Crijn Jansse ⁵
1659	Cornelis Dirxssen	Herman Coenraets Wed. & Erfgen.
1666	Cornelis Dirxsse Wed.	Hermanus Coenraets Wed. & Erven
1673	Cornelis Dirxsses Wed.	Harman Coenraets Wed. & Erven
1680	Cornelis Dirkses Wed.	Sybille Coenraats
1687	Cornelis Dirrixes Wed.	Sijbille Coenraats
1694	Izaak Snoep	Sybille Coenraadtz
1702	Izaak Snoep	Zybille Coenraats
1709	Jan Snoep	Sijbille Koenraats Erfgen.
1716	Marinis van Blik	Sybille Coenraats Erfgen
1723	Pieter Lammens	Sebille Coenraats Erven
1730	Pieter Lammens	Sybille Koenraats Erven
1744	Anthoni Lammens kinderen	Daniël Boonman
1751	Tobias Hector	Daniël Boonman
1758	Joos Lock Wed.	Daniël Boonman
1765	Sander Visser	Daniël Boonman
1772	Sander Visser	Daniël Boonman Wed.
1779	Sander Visser Wed.	Daniël Boonman Wed.
1786	Jakobus van Kleynputte	Daniël Boonman Wed.
1807	Cornelis Brand	Jakob Janse op 't Hof
1814	Cornelis Brand	Jakob Janse op 't Hof
1821	Jan Marinusse Gelok	Jakob Janse op 't Hof
1828	Jan Marinusse Gelok	Cornelis Alegoed
OAT	Jan Gelok	Cornelis Alegoed

Baanders percelen 69, 70, 71, 72 over de periode 1596 – 1832

Jaar	6 Gemet 150 Roeden (69,70,72)	2 Gemet 195 Roeden (71)
1596	Jan Pierss Hollander	Jan Pierss Hollander
1603	Jan Pierss Hollander Wed. & Erfgen.	Jan Pierss Hollander Wed. & Erfgen.
1617	Jan Pierssen	Geen registratie
1624	Jan Pierss (Hoochuys)	Jan Crijnsse
1631	Jan Pierss (Hoochuys)	Jan Crijnsse
1638	Pieter Lieveense	Jan Crijnsse/Huyghe de Backer
1652	Joos Mercusse	Cornelis Jansse Jaebaeij
1659	Cornelis Dirxssen	Adriaen Mertssen Schellebroot
1666	Dirck Cornelisse	Jan Paesse
1673	Dirck Cornelisse	Marinis Janssen Valcke
1680	Dirck Cornelisse	Marinis Janssen Valcke
1687	Cornelis Dirrixsses Wed.	Marinis Janssen Valcke
1694	Cornelis Bosdijk	Marinis Valcke
1702	Marinis Valcke	Marinis Valcke
1709	Stoffel Geerardtsse de Leeuw	Isaak Paardekooper
1716	Marinis van Blik	Isaak Paardekooper's Wed.
1723	Pieter Lammens	Foot Jansse Dierse
1730	Pieter Lammens	Foot Jansze Dierse
1744	ider 't sijne	ider 't sijne
1751	geen registratie	geen registratie

1. Geregistreerd staat *"Jan Pierss Hollander met Jacob Simonss weezen daerinne een vierde part"*
2. Hier wordt als toevoeging nog geregistreerd *"met Neelken Claes kinderen"*
3. Andries Jacobssen heeft hier maar de helft in eigendom (*"hierin de helft met Huyghe de Backer"*)
4. Met de toevoeging in 1624, 1631, 1638 *"hier in d'een helft met Huyghe de Backers Wed. (Weese) & Erfgen. d'ander helft"*
5. De volledige registratie luidt *"Crijn Jansse met Huyghe de Backers Wed. & Erfgen. ½ en ½"*

Tabel 76. Eigenaren percelen 88-oost, 106, 107, 108 over de periode 1596 – 1832

Jaar	5 Gemet 223 Roeden (106, 107)	2 Gemet 27 Roeden (88-oost)	1 Gemet 210 Roeden (108)
1596	Geleijn Jacobss in Goes	Geleijn Jacobss in Goes	S:S: hic
1603	Maerten Mertz kinderen ¹	Maerten Mertz kinderen ¹	S:S: hic cum via
1617	Jan Pierss Leeuwenburch ²	Cornelis Adriaensse Smallegange ²	Den Armen alhier, cum via
1624	Claes Jansse Leeuwenburch ³	Claes Jansse Leeuwenburch ³	Den Armen alhier, cum via
1631	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Den Armen alhier, cum via
1638	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Den Armen alhier, cum via
1652	Cornelis Jansse Meeusse	Claes Jansse (Leeuwenburch)	S:S: hic cum via
1659	Copmijnken Joris ⁴	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse ⁴	S:S: hic cum via
1666	Copmijnken Joris	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse	Armen hic, cum via
1673	Huijbrecht Jacobssen Ravens Wed.	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse	Den Armen alhier, cum via
1680	Huijbrecht Jacobssen Ravens Wed.	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse	Den Armen alhier, cum via
1687	Jacob Huijbrechtse Raven	Dhr. Van Odijk	Den Armen alhier, cum via
1694	Jacob Huybrechtse Boonman	Dhr. Van Odijk	Armen alhier, cum via
1702	Dignis Huijsman & Joos Allaartze ½ en ½	Dhr. Van Odijk	Armen alhier, cum via
1709	Dignus Huijsman	Zijwert van der Bilt en Jan de Reuse	Armen alhier met de weg
1716	Isaak Paardekoopers Wed.	Claes Jansse Duijvewaart	Armen alhier met de weg
1723	Foort Jansse Dierse	Claes Jansse Duijvewaart	Armen alhier met de weg
1730	Foort Janze Dierze	Claes Jansse Duivewaart	Armen alhier met de weg
1744	Huijbregt Boonman ⁵	Jan Claasse Duijvewaard ⁵	Armen alhier met de weg
1751	Huijbregt Boonman	Jan Claasse Duijvewaard	Armen alhier met de weg
1758	Huijbregt Boonman	Jan Claasse Duijvewaard	Armen alhier met de weg
1765	Huybregt Cornelisse Boonman	Jan Claasse Duijvewaard	Armen alhier met de weg
1772	Jan Huijbregtse Boonman	Pieter Claasse Duyvewaard	Armen alhier met de weg
1779	Jan Huijbregtse Boonman	Pieter Claasse Duyvewaard	Armen alhier met de weg
1786	Jan Huijbregtse Boonman	Pieter Claasse Duyvewaard	Armen alhier met de weg
1807	Cornelis Zuidweg	Jakob Koole	Armen alhier met de weg
1814	Cornelis Zuidweg	Jakob Koole Erven	Armen alhier met de weg
1821	Pieter Idus Buteux	Pieter Idus Buteux	Armen alhier met de weg
1828	Pieter Idus Buteux	Pieter Idus Buteux	Armen alhier met de weg
OAT	Pieter Idus Buteux	Pieter Idus Buteux	Kerk van Sinoutskerke

Baanders percelen 88-oost, 106, 107, 108 over de periode 1596 – 1832

Jaar	5 Gemet 223 Roeden (106, 107)	2 Gemet 27 Roeden (88-oost)	1 Gemet 210 Roeden (108)
1596	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Brant thijss
1603	Adriaen Willems	Adriaen Willems	Jan Pierss Leeuwenburch
1617	Jan Pierss Leeuwenburch	Cornelis Adriaensse Smallegange	Jan Pierss Leeuwenburch
1624	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Pieter Crijn Marinisse
1631	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Andries Piersse
1638	Claes Jansse Leeuwenburch	Claes Jansse Leeuwenburch	Jacob Janss Rijcke
1652	Copmijnken Joris	Cornelis Jansse Meeusse	Geen registratie
1659	Jacques Moerdijk	Pieter Willeboortsen	Jacob Marinisse
1666	Jacques Moerdijk	Pieter Willeboortsen	Dingnis Mariniss
1673	Huijbrecht Jacobssen Ravens Wed.	Pieter Willeboortsen	Gommert Lindertsse
1680	Huijbrecht Jacobssen Ravens Wed.	Arnout Maartensse	Anthony de Backer
1687	Jacob Raven	Job Pieterse	Geen registratie
1694	Cornelis Bosdijk	Job Pierssen	Joos Allaartssen
1702	Dignis Huijsman & Joos Allaartze	Job Pierssen	Joos Allaartssen
1709	Dignus Huijsman	Dignus Huijsman	Dignus Huijsman
1716	Isaak Paardekoopers Wed.	Claas Jansse Duijvewaart	Marinis van Bliet
1723	Foort Jansse Dierse	Claas Jansse Duijvewaart	Gillis van Sande
1730	Foort Janze Dierze	Claas Jansse Duijvewaart	Stefanus Fiers
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie

- De volledige registratie luidt *“Maerten Mertz kinderen, Hans ende David van der Strinck, Adriaen Mannee ende Maicken Mertens kinderen, elck een 7^e part ende Jan Pierss Leeuwenburch twee 7^e paerten, inclusief wegeling van 29 Roeden”*
- Volledige registratie luidt *“Cornelis Adriaensse Smallegange hierinne 2 Gemet 27 Roeden, wegeling 8 Roeden met Jan Pierss Leeuwenburch de reste, tsamen oost aen de grachtmeet, 7 Gemet 221 Roeden, wegeling 29 Roeden”*. Tot 1716 worden de percelen van 5 Gemet 223 Roeden (106, 107) en 2 Gemet 27 Roeden (88-oost) als één geheel geregistreerd, maar met vermelding van de respectievelijke eigenaren en pachters van de 2 genoemde percelen. Het grootste wegeling van 29 Roeden is waarschijnlijk het toegangswegeling tot de percelen, waarvan de ligging onder perceel 102 in de overlopers geregistreerd wordt als *“noort aen 't Abtswegelinc”*, het kleinere wegeling van 8 Roeden vormt wellicht de toegang naar de percelen 106/107.
- Met de toevoeging *“oost aen de grachtmeet, 7 Gemet 221 Roeden, wegeling 29 Roeden”*
- De volledige registratie luidt *“Copmijnken Joris hier in 5 Gemet 223 Roeden met 't wegelinc van zijden in en Jonckvr. Elisabeth van der Nisse de reste, tsamen oost aen de grachtmeet 7 Gemet 221 Roeden, wegelinc 29 Roeden”*, welke registratie tot 1716 wordt voortgezet. In de kantlijn van deze overloper wordt nog vermeld *“nota anno 1659 is Kopmijnken Joris 10 Roeden door ordren verminderd & te volgen partij 10 Roeden daarbij vergroot”*.
- Van 1744 – 1807 vinden de eigendomsregistraties plaats met uitdrukkelijke vermelding van de bijbehorende wegelingen, zoals in 1744 *“Huijbregt Boonman, van zuid in 5 Gemet 202 Roeden, wegeling 21 Roeden”* en *“Jan Claasse Duijvewaard, 2 Gemet 19 Roeden, wegeling 8 Roeden, samen oost aen de Grachtmeet 7 Gemet 221 Roeden, wegeling 29 Roeden”*

Tabel 77. Eigenaren percelen 87, 109, 110 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 90 Roeden (110) ¹	5 Gemet 257 Roeden (109)	4 Gemet 50 Roeden (87)
1596	Pieter Croone kinderen	Pieter Croone kinderen ²	Adriaen Lauriss
1603	Pieter Cornelis Croone kinderen	Pieter Cornelis Croone kinderen	Lauris Adriaens Lauriss
1617	Hack van Driele met sijn kinderen	Hack van Driele met sijn kinderen	Lauris Adriaenss Lauriss kinderen
1624	Hack van Driele met sijn kinderen	Hack van Driele met sijn kinderen	Lauris Adriaenss Lauriss kinderen
1631	Adriaen Cornelisse Kelle	Adriaen Cornelisse Kelle	Lauwers Adriaen Laurisse kinderen
1638	Adriaen Cornelisse Kelle	Adriaen Cornelisse Kelle	Jan Danckertss Erfgenamen
1652	Adriaen Kelle	Adriaen Kelle	Jan Danckersses Erfgenamen
1659	Geeraert Adriaen Kelle	Geeraert Adriaen Kelle	Jan Danckertses Erfgenamen
1666	Geeraert Kelle	Geeraert Kelle	Jan Danckaerss Erven
1673	Geraerd Adriaansse Kelle	Geraerd Adriaansse Kelle	Jan Danckerssen Erfgenamen
1680	Elena van Zunder	Cornelis Lindertse	Elena van Zunder
1687	Mr. Cornelis van Sunder	Cornelis Linderse	Mr. Cornelis van Sunder
1694	Cornelis van Zunder	Cornelis Lindersen	Cornelis van Zunder
1702	Cornelis van Zunder	Cornelis Lindersen	Cornelis van Zunder
1709	Cornelis van Zunder	Cornelis Leendertse Beenhacker's Wed.	Cornelis van Zunder
1716	Cornelis Hoogesteger/Jan Coene	Lindert Beenhacker	Cornelis Hoogesteger/Jan Coene ³
1723	Huijbertus Drinkvelt	Huijbertus Drinkvelt	Huijbertus Drinkvelt
1730	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers
1744	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman
1751	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman
1758	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman
1765	Huijbregt Cornelisse Boonman	Huijbregt Cornelisse Boonman	Huijbregt Cornelisse Boonman
1772	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman
1779	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman
1786	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman
1807	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg
1814	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg
1821	Ingetrokken ⁴	Ingetrokken	Ingetrokken
1828	Ingetrokken	Ingetrokken	Ingetrokken
OAT	Hubregt Janse van 't Westeinde	Hubregt Janse van 't Westeinde	Jakobus Willem de Jongh

Baanders percelen 87, 109, 110 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 90 Roeden (110) ¹	5 Gemet 257 Roeden (109)	4 Gemet 50 Roeden (87)
1596	Cornelis Cornelis Willemss	Cornelis Cornelis Willemss	Cornelis Cornelis Willemss
1603	Cornelis Cornelis Willemss	Cornelis Cornelis Willemss	Cryn Janss
1617	Cryn Marinisse ⁵	Dominicus Corneliss	Cryn Marinisse
1624	Kempe Antonisse	Kempe Antonisse	Cryn Marinisse
1631	Geen registratie	Geen registratie	Andries Piersse
1638	Adriaen Cornelis Kelle	Adriaen Cornelis Kelle	Jacob Janss Rijcke
1652	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1659	Geeraert Adriaenss Kelle	Geeraert Adriaenss Kelle	Jacob Marinisse
1666	Geeraert Kelle	Geeraert Kelle	Dingnis Mariniss
1673	Geeraert Adriaenss Kelle	Geeraert Adriaenss Kelle	Gommert Lindertse
1680	Anthony de Bakker	Cornelis Lindertse	Anthony de Bakker
1687	Joos Allaartse	Cornelis Lindertse	Joos Allaartse
1694	Joos Allaartse	Cornelis Lindertse	Joos Allaartse
1702	Joos Allaartse	Cornelis Lindertse	Joos Allaartse
1709	Dignus Huijsman	Cornelis Leendertse Beenhacker's Wed.	Dignus Huijsman
1716	Marinis van Bliet	Leendert Beenhacker	Marinis van Bliet
1723	Huijbertus Drinkvelt	Huijbertus Drinkvelt	Huijbertus Drinkvelt
1730	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie

- De percelen 109 en 110 behouden van 1596 – 1680 de aangegeven verkaveling, vanaf 1680 worden ze herverkaveld of verkrijgen een nieuwe administratieve indeling van 3 Gemet 284 Roeden (perceel 109) en 3 Gemet 63 Roeden (perceel 110). In 1744 worden de percelen 87, 109, 110 samengevoegd tot één geheel met een oppervlakte 11 Gemet 97 Roeden. De elders vermelde oppervlakte verschillen van perceel 109 en 110 met de kadastrale registratie (1832) plus het feit dat ze behoren tot de ingetrokken posten in 1821, maakt de analyse van deze percelen extra gecompliceerd.
- Met de toevoeging tot 1786 *"boven thalf gemet in Schrabbekercke gehevent"*.
- Zij participeren ieder voor de helft ofwel 2 Gemet 25 Roeden in perceel 87
- In de overloper van 1821 wordt geregistreerd dat *"deze 4 vorenstaande ingetrokken posten, namelijk 1 Gemet 297 Roeden (volgnr. 8, perceel 105), 2 Gemet 70 Roeden (volgnr. 13, perceel 101), 5 Gemet 223 Roeden (volgnr. 34, perceel 88, 106) en 11 Gemet 97 Roeden (volgnrs. 36, (perceel 110), 37 (perceel 109) en 38 (perceel 87), zamen groot 21 Gemet 87 Roeden, opnieuw verdeeld worden onder Cornelis de Vriend (4 Gemet 50 Roeden), Job Minnaard (4 Gemet 4 Roeden), Jakobus Willem de Jonge (6 Gemet 187 Roeden), Jakob Bastiaanse op 't Hof (5 Gemet 112 Roeden) en Pieter Roetert Tak (1 Gemet 34 Roeden)".* Genoemde percelen waren in 1814 allen eigendom van Cornelis Zuidweg.
- Geregistreerd in de overloper van 1617 staat *"baant Cryn Marinisse 450 Roeden en Dominicus Corneliss de reste"*.

Tabel 78. Eigenaren percelen 77, 83, 84, 85, 86 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 113 Roeden + 1 Gemet 169 Roeden (77)	283 Roeden (83) + 1 Gemet 26 Roeden (84) + 167 Roeden (85)	154 Roeden (86)
1596	Leijnken Jan Fortsz Schoudee weduwe ende kinderen	Adriaen Lauriss in Goes	Ecce hic
1603	Lynken Jan Fortsz Schoudee weduwe ende kinderen	Lauris Adriaen Laurisse	Ecce hic
1617	Janneke Schoudee	Lauris Adriaens Lauris kinderen	Ecce hic
1624	Janneke Schoudee	Lauris Adriaens Laurisse	Ecce hic
1631	Janneke Schoudee	Lauwers Adriaen Laurisse	Ecce hic
1638	De heer dyckgraeff Mr. David van der Nisse	Jan Danckertss Erfgenamen	Ecce hic
1652	Dhr. Davidt van der Nisse	Jan Danckersses Erfgenamen	Ecce hic
1659	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse	Jan Danckertses Erven	Ecce hic
1666	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse	Jan Danckaerss Erven	Kercke hic
1673	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse	Jan Danckerssen Erfgenamen	De Kerke alhier
1680	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse	Elena van Zunder	De Kerke alhier
1687	Dhr. Van Odijk	Mr. Cornelis van Sunder	De Kerke alhier
1694	D'Heer van Odijk	Cornelis van Zunder	De Kerke alhier
1702	D'Heer van Odijk	Cornelis van Zunder	De Kerke alhier
1709	Zijwert van der Bilt/Jan de Reuse	Cornelis van Zunder	De Kerke alhier
1716	Claas Jansse Duijvewaart	Cornelis Hoogesteger/Jan Coene ¹	Kerke alhier
1723	Claas Jansse Duivewaard	Huijbertus Drinkvelt	Kerke alhier
1730	Claas Jansse Duivewaart	Stefanus Fiers	Kerke alhier
1744	Jan Claasse Duijvewaart	Huijbregt Boonman	Kerke alhier
1751	Jan Claasze Duijvewaart	Huijbregt Boonman	Kerke alhier
1758	Jan Claasz Duyvewaart	Huijbregt Boonman	Kerke alhier
1765	Jan Claasse Duyvewaart	Huybregt Cornelisse Boonman	Kerke alhier
1772	Pieter Claasse Duyvewaard	Jan Huibregtse Boonman	Kerke alhier
1779	Pieter Claasse Duyvewaard	Jan Huibregtse Boonman	Kerke alhier
1786	Pieter Klaasse Duyvewaard	Jan Huibregtse Boonman	Kerke alhier
1807	Jakob Koole	Cornelis Zuidweg	Kerke alhier
1814	Jakob Koole Erven	Cornelis Zuidweg	Kerke alhier
1821	Pieter Idus Buteux	Cornelis Huige	Kerke alhier
1828	Pieter Idus Buteux	Cornelis Huige	Kerke alhier
1835	Pieter Idus Buteux	Matthijs Vroonland	Kerke alhier
OAT	Pieter Idus Buteux	Erven Cornelis Huige	Kerk van Sinoutskerke

Baanders percelen 77, 83, 84, 85, 86 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 113 Roeden + 1 Gemet 169 Roeden (77)	283 Roeden (83) + 1 Gemet 26 Roeden (84) + 167 Roeden (85)	154 Roeden (86)
1596	Brant Thijss	Brant Thijss	Brant Thijss
1603	Jan Pierss Leeuwenburch	Cryn Janss	Jan Pierss Leeuwenburch
1617	Pieter Vernissius	Crijn Marinisse	Crijn Marinisse
1624	Cornelis Piersse	Crijn Marinisse	Crijn Marinisse
1631	Adriaen Cant ²	Andries Piersse	Andries Piersse
1638	Jan Cornelis Menté	Jacob Janss Rijke	Jacob Janss Rijke
1652	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1659	Pieter Willeboortsse	Jacob Marinisse	Jacob Marinisse
1666	Pieter Willeboortsse	Dingnis Marinisse	Dingnis Marinisse
1673	Pieter Willeboortsse Wed.	Gommert Lindertsse	Gommert Lindertsse
1680	Amout Maartensse	Anthony de Backer	Anthony de Backer
1687	Job Pieterse	Joos Allaartsse	baant zelve ²
1694	Job Pietersen	Joos Allaartz	Joos Allaartz
1702	Job Pietersen	Joos Allaartz	Joos Allaartz
1709	Zijwert van der Bilt/Jan de Reuse	Dignus Huijsman	Dignus Huijsman
1716	Claas Jansse Duijvewaart	Marinus van Bliëk	Marinus van Bliëk
1723	Claas Jansse Duijvewaart	Huijbertus Drinkvelt	baant ijer 't sijne ³
1730	Claas Jansse Duijvewaart	Stefanus Fiers	baant ijer 't sijne ³
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie

1. Erbij vermeld staat ieders aandeel, dus 141,5 Roeden (perceel 83), 163 Roeden (perceel 84) en 83,5 Roeden (perceel 85)
2. Voor het deelperceel van 1 Gemet 169 Roeden vindt in de overloper van 1631 geen registratie van de baander plaats
3. Dit zou formeel inhouden dat de eigenaar, de kerk van Sinoutskerke, dit perceel 86 bewerkte, in de praktijk kwam het er vaak op neer dat de desbetreffende instelling de baanderslasten voor zijn rekening nam en aan de pachter een hoge pachtsom berekende

Tabel 79. Eigenaren percelen 80, 81, 82 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 8 Roeden (82)	1 Gemet 169 Roeden + 279 Roeden (81)	2 Gemet 8 Roeden (80) ¹
1596	S:S: Schrabbeckercke	Cornelis Cornelis Willemss	Pieter Marinuss Derrilant
1603	S:S: Schrabbeckercke	Cornelis Cornelis Willemss kinderen ²	Cornelis Cornelis Willemss kinderen
1617	S:S: Schrabbeckercke	Pieter Mesouck	Cornelis Cornelis Willemss joncxste kinderen
1624	S:S: Schrabbeckercke	Pieter Mesouck	Kempe Antonisse
1631	S:S: Schrabbeckercke	Pieter Mesouck	Jan Pierss Hoochuys
1638	S:S: Schrabbeckercke	Pieter Mesouck	Pieter Lieveense
1652	S:S: Schrabbeckercke	Pieter Mesouck	Pieter Lijeveense
1659	S:S: Schrabbeckercke	Pieter Mesouck Wed.	Boudewijn Jansse Westerwijcq
1666	Armen Schrabbeckercke	Pieter Mesouck Wed.	Boudewijn Westerwijk
1673	Den Armen 's-Heer Abtskerke	Pieter Mesouck Erfgen.	Dhr. David van der Nisse
1680	Den Armen 's-Heer Abtskerke	Pieter Mesouck Erfgen.	Raatsheer David van der Nisse
1687	Den Armen 's-Heer Abtskerke	Pieter Masoucks Erfgen.	Dhr. David van der Nisse
1694	Den Armen 's-Heer Abtskerke	Pieter Mezoucx Erfgen.	David van der Nisse
1702	Armen 's-Heer Abtskerke	Pieter Mesouq	David van der Nisse
1709	Armen 's-Heer Abtskerke	Pieter Mesoucks Erfgen.	David van der Nisse
1716	Armen 's-Heer Abtskerke	Marinus van Bliet	David van der Nisse
1723	Armen 's-Heer Abtskerke	Jacob Oudorp	Gillis van der Nisse
1730	Armen 's-Heer Abtskerke	Stefanus Fiers	Gillis van der Nisse
1744	Armen 's-Heer Abtskerke	Huijbregt Boonman	Gillis van der Nisse
1751	Armen 's-Heer Abtskerke	Huijbregt Boonman	Gillis van der Nisse
1758	Armen 's-Heer Abtskerke	Huijbregt Boonman	Gillis Cornelis van der Nisse Wed.
1765	Armen 's-Heer Abtskerke	Huybregt Cornelisse Boonman	Geertruyda van der Nisse
1772	Armen 's-Heer Abtskerke	Jan Huijbregtse Boonman	Geertruyda van der Nisse
1779	Armen 's-Heer Abtskerke	Jan Huijbregtse Boonman	Johan T. Spijker
1786	Armen 's-Heer Abtskerke	Jan Huijbregtse Boonman	Johan T. Spijker
1807	Armen 's-Heer Abtskerke	Cornelis Zuidweg	Francois op 't Hof
1814	Armen 's-Heer Abtskerke	Cornelis Zuidweg	Francois op 't Hof
1821	Armen 's-Heer Abtskerke	Wisse Dekker ³	Nicolaas Fierloos
1828	Armen 's-Heer Abtskerke	Wisse Dekker	Johannes Kramers
1835	Armen 's-Heer Abtskerke	Wisse Dekker	Leendert Everse
OAT	Groote Armen van 's-Heer Abtskerke	Wisse Dekker	Leendert Everse

Baanders percelen 80, 81, 82 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 8 Roeden (82)	1 Gemet 169 Roeden + 279 Roeden (81)	2 Gemet 8 Roeden (80) ¹
1596	Brant Thijss	Cornelis Cornelis Willemss	Jan Pierss Leeuwenburch
1603	Cornelis Cornelis Willemss	Cornelis Cornelis Willemss	Cornelis Cornelis Willemss
1617	Geen registratie	Crijn Marinisse	Geen registratie
1624	Kempe Antonisse	Crijn Marinisse	Kempe Antonisse
1631	Marinis Jacobss	Andries Piersse	Marinis Jacobss
1638	Marinis Jacobss Raven	Jacob Janss Rijcke	Marinis Jacobss Raven
1652	Willem Corneliss	Geen registratie	Pieter Lijeveense
1659	Marinis Antonisse Westdijck	Jacob Marinisse	Boudewijn Jansse Westerwijk
1666	Cornelis Leendertse	Pieter Mesouck Wed.	Dingnis Marinisse
1673	Gommert Lindertsse	Gommert Lindertsse	Gommert Lindertsse
1680	Cornelis Lindertsse	Anthony de Backer	Anthony de Backer
1687	Cornelis Lindertsse	Joos Allaartse	Joos Allaartse
1694	Cornelis Lindersen	Joos Allardtse	Cornelis van Berge
1702	Cornelis Lindertsse Wed.	Joos Allaartse	Galjaam Willemsse
1709	Cornelis Stevense	Dignus Huijsman	Jacob de Wagter
1716	Cornelis Stevense	Marinus van Bliet	Jacob de Wagter
1723	baant ider 't zijne	Stefanus Fiers	Jacob de Wagter
1730	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman	Jacob de Wagter
1744	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman	Jacob de Wagter
1751	geen registratie	Huijbregt Boonman	Jacob de Wagter
1758	geen registratie	geen registratie	Leyn de Wagter ⁴

1. Van 1596 – 1631 was perceel 80 één geheel met een deel van perceel 78 (3 Gemet 17 Roeden). In 1631 zien we dat dit deelperceel opgesplitst wordt in perceel 80 (2 Gemet 8 Roeden) en een deel van perceel 78 (1 Gemet 9 Roeden), *“Mr. Jacob Baerlant hier in 1 Gemet 9 Roeden, de reste (2 Gemet 8 Roeden, perceel 80) Jan Pierss Hoochuys”*. Pas vanaf de overloper van 1716 zien we perceel 80 daadwerkelijk gescheiden geregistreerd.
2. In de overloper van 1603 staat als eigenaar van het deel van perceel 81 van 279 Roeden, geregistreerd S:S: Schrabbeckercke
3. Het kleinste deel van perceel 81 (279 Roeden) was in 1821, 1828 en 1835 eigendom van Janus de Visser
4. De registratie van Leyn (Lein) de Wagter als baander van perceel 80 (2 Gemet 8 Roeden) wordt nog voortgezet tot 1786

Tabel 80.

Eigenaren perceel 78 over de periode 1596 – 1832 ¹

Jaar	1 Gemet 199 Roeden (78)	1 Gemet 199 Roeden (78)	1 Gemet 9 Roeden (78)
1596	Pieter Marinuss Derilant	Pieter Marinuss Derilant	Pieter Marinuss Derilant
1603	Cornelis Cornelis Willems (kinderen)	Cornelis Cornelis Willems (kinderen)	Cornelis Cornelis Willems (kinderen)
1617	Cornelis Corneliss Willems joncxste kinderen	Cornelis Corneliss Willems joncxste kinderen	Cornelis Corneliss Willems joncxste kinderen
1624	Cornelis Marinisse weese	Cornelis Marinisse weese	Kempe Antonisse
1631	Mr. Jacob Baerlant	Mr. Jacob Baerlant	Mr. Jacob Baerlant
1638	Dhr. Mr. Jacob Baerlant	Dhr. Mr. Jacob Baerlant	Dhr. Mr. Jacob Baerlant
1652	Dhr. van Dijerixlant	Dhr. van Dijerixlant	Dhr. van Dijerixlant
1659	Dhr. van Dirxclant	Dhr. van Dirxclant	Dhr. van Dirxclant
1666	Dhr. van Dirxclant	Dhr. van Dirxclant	Dhr. van Dirxclant
1673	Dhr. van Dirxclant Erfgen.	Dhr. van Dirxclant Erfgen.	Dhr. van Dirxclant Erfgen.
1680	Dhr. Dirxlants Erfgen.	Dhr. Dirxlants Erfgen.	Dhr. Dirxlants Erfgen.
1687	Marquis de Maringuij	Marquis de Maringuij	Marquis de Maringuij
1694	Marquis de Maringuij	Marquis de Maringuij	Marquis de Maringuij
1702	Joos Allaartsse	Joos Allaartsse	Joos Allaartsse
1709	Cornelis Hoogesteger	Jacob Verburg	Dignus Huijsman
1716	Cornelis Hoogesteger	Jacob Verburg	Leendert Beenhacker
1723	Louis Jan Verlugts Wed.	Huibregt Snoeps kinderen	Huibertus Drinkvelt
1730	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers
1744	Huibregt Boonman	Huibregt Boonman	Huibregt Boonman
1751	Huibregt Boonman	Huibregt Boonman	Huibregt Boonman
1758	Huibregt Boonman	Huibregt Boonman	Huibregt Boonman
1765	Huybregt Cornelisse Boonman	Huybregt Cornelisse Boonman	Huybregt Cornelisse Boonman
1772	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman
1779	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman
1786	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman
1807	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg
1814	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg
1821	Wisse Dekker	Wisse Dekker	Hubregt Janse van 't Westeinde
1828	Janus de Visser ²	Wisse Dekker	Hubregt Janse van 't Westeinde
OAT	Hubregt Janse van 't Westeinde	Hubregt Janse van 't Westeinde	Hubregt Janse van 't Westeinde

Baanders perceel 78 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 199 Roeden (78)	1 Gemet 199 Roeden (78)	1 Gemet 9 Roeden (78)
1596	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch	Jan Pierss Leeuwenburch
1603	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Cornelis Willems
1617	geen registratie	geen registratie	geen registratie
1624	Kempe Antonisse	Kempe Antonisse	Kempe Antonisse
1631	Marinis Jacobss (Raven)	Marinis Jacobss (Raven)	Marinis Jacobss (Raven)
1638	Marinis Jacobss Raven	Pieter Lijevense	Marinis Jacobss Raven
1652	Willem Cornelis	Pieter Lijevense	Willem Cornelis
1659	Marinis Antonisse (Westdijck)	Marinis Antonisse (Westdijck)	Marinis Antonisse (Westdijck)
1666	Dingnis Marinisse	Dingnis Marinisse	Dingnis Marinisse
1673	Gommert Lindertsse	Gommert Lindertsse	Gommert Lindertsse
1680	Anthony de Backer	Anthony de Backer	Anthony de Backer
1687	Joos Allaartsse	Joos Allaartsse	Joos Allaartsse
1694	Joos Allardtsse	Joos Allardtsse	Joos Allardtsse
1702	Joos Allaartsse	Joos Allaartsse	Joos Allaartsse
1709	Dignus Huijsman	Dignus Huijsman	Dignus Huijsman
1716	Marinus van Bliet	Marinus van Bliet	Leendert Beenhacker ³
1723	Louis Jan Verlugts Wed.	Huibregt Snoeps kinderen	Huibertus Drinkvelt
1730	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers
1744	Huibregt Boonman	Huibregt Boonman	Huibregt Boonman
1751	Huibregt Boonman	Huibregt Boonman	Huibregt Boonman
1758	geen registratie	geen registratie	geen registratie

1. Perceel 78 was van oorsprong opgesplitst in 2 deelpercelen (3 Gemet 98 Roeden en 3 Gemet 17 Roeden, inclusief perceel 80), die onder 1 eigenaar vielen. In 1631 werd hieruit perceel 80 van 2 Gemet 8 Roeden gesplitst en vanaf 1709 vielen de deelpercelen ook onder verschillende eigenaren. In 1716 werd het deelperceel van 3 Gemet 98 Roeden gesplitst in 2 gelijke delen en bestond perceel 78 uit 3 delen, 1 Gemet 199 Roeden, 1 Gemet 199 Roeden en 1 Gemet 9 Roeden. In 1807 vond een vereniging plaats van de eerstgenoemde gelijke delen en werd alleen een strookje van 6 Roeden afgesplitst, wellicht een weging die als uitweg diende.
2. Janus de Visser heeft uitsluitend het strookje van 6 Roeden in bezit, de rest is eigendom van Wisse Dekker
3. Geregistreerd wordt in de overloper van 1716 dat "*Leendert Beenhacker baant sijn eijge 1 gemet 9 roeden*"

Tabel 81. Eigenaren perceel 57, 58, 59, 60, 61, 68, 79 over de periode 1596 – 1832

Jaar	6 Gemet 14 Roeden (60,61,68,79)	1 Gemet 56 Roeden (59)	5 Gemet 12 Roeden (57,58)
1596	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Jan Doens
1603	Cornelis Cornelis Willems kinderen	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Jan Doens
1617	Cornelis Cornelis Willems joncxste kind	Dominicus Cornelis	Cornelis Jan Doens met sijn kinderen
1624	Kempe Antonisse	Joris Jansse	Mr. Jacob Baerlant
1631	Mr. Jacob Baerlant	Kempe Antonisse	Mr. Jacob Baerlant
1638	Dhr. Mr. Jacob Baerlant	Jan Danckertss Erfgen.	Dhr. Mr. Jacob Baerlant
1652	Dhr. van Diericxlant	Boudewijn Marinisse	Dhr. van Diericxlant
1659	Dhr. van Dircxlant	Boudewijn Marinisse	Dhr. van Dircxlant
1666	Dhr. van Dircxlant	Boudewijn Marinisse	Dhr. van Dircxlant
1673	Dhr. van Dircxlant	Boudewijn Marinisse Drijwegens Erfgen.	Dhr. van Dircxlant
1680	Dhr. van Dircxlants Erfgen.	Huybertus Drijwege	Dhr. van Dircxlants Erfgen.
1687	Marquis de Maringuij	Hubertus Drijwegen	Marquis de Maringuij
1694	Marquis de Maringuij	Barent Wouterse	Marquis de Maringuij
1702	Joos Allaartsse	Barent Wouterse	Marquis de Maringuij
1709	Cornelis Hoogesteger/Jacob Verburg ¹	Barent Wouterse	Marquis de Maringuij
1716	Cornelis Hoogesteger/Jacob Verburg	Barent Wouterse Verduijn ²	Jan Verheije
1723	Louis Jan Verlugts Wed./Huijbregt Snoeps kinderen	Barent Wouterse Verduijn	Johannes Verheije
1730	Stefanus Fiers	Joos de Groene	Johan Verheije
1744	Huijbregt Boonman	Joos de Groene	Hermanus de Keijser
1751	Huijbregt Boonman	Joos de Groene	Hermanus de Keijser
1758	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman	Hermanus de Keijser
1765	Huybregt Cornelisse Boonman	Huybregt Cornelisse Boonman	Hermanus de Keijser
1772	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Hermanus de Keijser
1779	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Cornelis van Citters van Bruelis
1786	Jan Huibregtse Boonman	Jan Huibregtse Boonman	Jakob Dignisse de Jonge
1807	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg	Cornelis Janse Langemaire
1814	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg	Pieter van Lierdam
1821	Hubregt Janse van 't Westeinde	Hubregt Janse van 't Westeinde	Pieter Roeteri Tak
1828	Hubregt Janse van 't Westeinde	Hubregt Janse van 't Westeinde	Pieter Roeteri Tak
1835	Hubregt Janse van 't Westeinde	Hubregt Janse van 't Westeinde	Pieter Roeteri Tak
OAT	Jacob op 't Hof ³	Jacob op 't Hof	Pieter Roeteri Tak

Baanders perceel 57, 58, 59, 60, 61, 68, 79 over de periode 1596 – 1832

Jaar	6 Gemet 14 Roeden (60,61,68,79)	1 Gemet 56 Roeden (59)	5 Gemet 12 Roeden (57,58)
1596	Cornelis Cornelis Willemss	Cornelis Cornelis Willemss	Cornelis Jan Doens
1603	Cornelis Cornelis Willemss	Cornelis Cornelis Willemss	Cornelis Jan Doens
1617	geen registratie	geen registratie	Cornelis Jan Doens met sijn kinderen
1624	Kempe Antonisse	Joris Jansse	Jan Cornelis Doenss
1631	Marinis Jacobss	Kempe Antonisse	Adriaen Marinisse
1638	Marinis Jacobss Raven	Cornelis Corneliss Hoema(ker)	Adriaen Marinisse
1652	Willem Corneliss	Cornelis Hoemaker	Pieter Adriaen Roohouve
1659	Marinis Antonisse (Westdijck)	Cornelis Hoemaecker	Pieter Adriaen Roohouve
1666	Dingnis Marinisse	Cornelis Hoemaker	Pieter Adriaen op de Roohoeve
1673	Gommert Lindertsse	Jan Hoemaker	Aelbrecht Cornelisse Rijck
1680	Anthony de Backer	Jan Hoedemaker	Aelbrecht Corneliss Rijck
1687	Joos Allaartsse	Jan Hoemaker	Aelbregt Cornelisse Rijck
1694	Joos Allaartz	Barent Wouterse	Jan Aalbrechtse Rijck
1702	Joos Allaartsse	Barent Wouterse	Jan Aalbrechtse Rijke
1709	Dignus Huijsman	Barent Wouterse	Jan Aalbrechtse Rijck
1716	Marinus van Bliet	Barent Wouterse Verduijn	Jan Aalbrechts Rijke
1723	Louis Jan Verlugts Wed. ⁴	Barent Wouterse Verduijn	Jan Aalbrechts Rijke
1730	Stefanus Fiers	Joos de Groene	Jan Aalbrechts Rijke
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	Pieter Taselaar
1751	geen registratie	geen registratie	Pieter Taselaar
1758	geen registratie	geen registratie	geen registratie

1. Iedere eigenaar voor 3 Gemet 7 Roeden
2. In de overloper van 1716 wordt hier geregistreerd, *"in 1716 vermindert door 't verbreedten van weg de number van 22 Roeden"*, waarmee de oppervlakte van perceel 59 gereduceerd wordt van 1 Gemet 56 Roeden tot 1 Gemet 34 Roeden
3. Uitsluitend perceel 79 is hier eigendom van Hubregt Janse van 't Westeinde, bij de herverdeling van de groep ingetrokken percelen in 1821 (21 Gemet 87 Roeden) krijgt Jakob Bastiaanse op 't Hof 5 Gemet 112 Roeden (210,9 are) toegewezen, wat volgens de OAT van 1832 de percelen 59, 60, 61, 68 betreffen, overeenkomend met 210,6 are.
4. Weergegeven wordt in de overloper van 1723 *"baent ijder 't sijne"*, wat inhoudt dat beide eigenaren, *"Louis Jan Verlugts Wed., 3 gemet 7 roeden en Huijbregt Snoeps kinderen 3 gemet 7 roeden"* in pacht hebben.

Tabel 82. Eigenaren perceel 39, 53, 54, 55, 56 over de periode 1596 – 1832

Jaar	4 Gemet 292 Roeden (55,56)	1 Gemet 115 Roeden (53,54)	1 Gemet 235 Roeden (39)
1596	S:S: in Goes ¹	Ecce in Nisse	Geert Jacobsz ter Nisse
1603	S:S: in Goes	Ecclesia ter Nisse	Jan Jacobs sopt Hof oudste weesen
1617	Den Armen in Goes	Ecce in Nisse	Cornelis Janssen opt Hof
1624	Den Armen in Goes	Ecce in Nisse	Mr. Davidt van der Nisse Dyckgraeff
1631	Den Armen in Goes	Ecce in Nisse	Hr. Mr. David van Nisse
1638	Den Armen in Goes	Ecce ter Nisse	De heer dyckgraeff Mr. Davidt van der Nisse
1652	S:S: in Goes	Ecce ter Nisse	Dhr. David van der Nisse
1659	S:S: in Goes	Ecce ter Nisse	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse
1666	Armen in Goes	Kercke ter Nisse	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse
1673	Armen in Goes	Kercke ter Nisse	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse
1680	Armen in Goes	Kercke ter Nisse	Dhr. Van Odijk
1687	Armen in Goes	Kercke ter Nisse	Dhr. Van Odijk
1694	Armen in Goes	Kercke Nisse	D'Heer van Odijk
1702	Armen in Goes	Kerke Nisse	D'Heer van Odijk
1709	Armen in Goes	Kerke Nisse	Maurits de Nassauw van Drijberge
1716	Armen in Goes	Kerke Nisse	Maurits de Nassauw van Drijberge
1723	Armen Pieter Jaspersen in Goes	Kerke Nisse	Maurits de Nassau van Driebergen
1730	Armen Pieter Jaspersen in Goes	Kerke Nisse	Maurits Lodewijk de Nassauw
1744	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Maurits de Nassau van Lecq
1751	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Maurits de Nassau van Lecq
1758	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Maurits de Nassau van Lecq
1765	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Maurits de Nassau la Lecq
1772	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Sophia van der Lynden Erven
1779	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Sophia van der Lynden Erven
1786	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Sophia van der Lynden Erven
1807	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Jakob van den Broeke
1814	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Jan Barendse de Jonge
1821	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Jan Barendse de Jonge Wed.
1828	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Jan Barendse de Jonge Wed.
1835	Armen in Goes Pieter Jaspersen	Kerke Nisse	Cornelis de Jonge Jan B. zoon
OAT	Godshuizen der stad Goes	Kerk van Nisse	Erven Jan Barendse de Jonge

Baanders perceel 39, 53, 54, 55, 56 over de periode 1596 – 1832

Jaar	4 Gemet 292 Roeden (55,56)	1 Gemet 115 Roeden (53,54)	1 Gemet 235 Roeden (39)
1596	Pieter Meijnerss	Crijn Hoemaker	Geert Jacobsz ter Nisse
1603	Pieter Meijnerss kinderen	Geen registratie	Willeboort Leners
1617	Jan Baes	Jan Blassemeijer	Cornelis Janssen opt Hof
1624	Pieter Cornelis Doenss	Geen registratie	Cornelis Janssen opt Hof
1631	Pieter Cornelis Doense	Jacob Claesse	Cornelis Janssen opt Hof
1638	Pieter Cornelis Doense	Jacob Claesse	Cornelis Janssen opt Hof
1652	Pieter Doensse Erfgen.	Geen registratie	Geljaem Maset
1659	Marinis Doensen	Lauris Mertsse	Pieter Verburgh
1666	Matheus van Bergens Wed.	Jan Laurissen Smidt	Lucas Beijselaer
1673	Adriaan van Noorden	Jacobus Coene	Lucas Beijselaer
1680	Adriaan van Noorden	Jacobus Coene	Adriaan de Braber
1687	Adriaan van Noorden's kinderen	Jacobus Coene	Cornelis Lindersse
1694	Huijbrecht de Vriese	Jacobus Coene	Cornelis Lindersse
1702	Cornelis van Noorden	Cornelis van Noorden	Cornelis Lindertse Wed.
1709	Cornelis Adriaanse van Noorden	Cornelis Adriaanse van Noorden	Dignus Callemijn
1716	Cornelis Adriaanse van Noorden	Cornelis Adriaanse van Noorden	Pieter de Vroe tot Nisse
1723	Adriaan Cornelisse van Noorden	Adriaan Cornelisse van Noorden	Francois Verhoef
1730	Marinus Spruit	Marinus Spruit	Frans de Vroe
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	Jan Pieterse de Vroe
1751	geen registratie	geen registratie	Jan Pieterse de Vroe
1758	geen registratie	geen registratie	geen registratie

1. De volledige tekst luidt : *"S:S: in Goes gecomen van de burgemeester Pieter Jaspersen"*

Tabel 83. Eigenaren perceel 40, 41, 42 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 101 Roeden (40)	2 Gemet 55 Roeden (41)	1 Gemet 191 Roeden (42)
1596	Ecça hic	Pieter Cornelis Mathijss	Cornelis Cornelis Baltens
1603	Ecça hic	Pieter Cornelis Mathijss	Cornelis Balthazar
1617	Ecça hic	Mr. Machiel Baerlant	Hr. Jacob van Verenuwen Verwelle
1624	Ecça hic	Mr. Machiel Baerlant	Hr. Jacob van Vernouwe Bijdder
1631	Ecça hic	Jonckvrouwe Maria Mathijsse	Hr. Jacob van Verenuwe
1638	Ecça hic	Jonckvrouwe Maria Mathijsse	De heer Jacob van Verenu Weese
1652	Ecça hic	Joffrouw Maria Mathijsse	Dhr. Jacob van Golsteijn
1659	Ecça hic	Capiteijn Princess Erven	Dhr. Jacob van Golsteijn
1666	Kercke hic	Capiteijn Princess Erfgen.	Dhr. Jacob van Golsteijn
1673	De Kerke alhier	Capiteijn Princess Erfgen.	Dhr. Jacob van Golsteijn
1680	De Kercke alhier	Capiteijn Princess Erfgen.	Catharina van Golsteijn
1687	De Kercke alhier	Capiteijn Princess Erfgen.	Catharina van Golsteijn
1694	Kerke alhier	Capiteijn Princess Erfgen.	Catharina van Golsteijn
1702	Kerke alhier	Cornelis Jacobsse Meule	Catharina van Golsteijn
1709	Kerke alhier	Cornelis Jacobsse Meule	Catharina van Golsteijn
1716	Kerke alhier	Jan Jansse van Weele	Johan Eversdijk's Wed.
1723	Kerke alhier	Jan Jansse van Weele	Johan Eversdijk's Erven
1730	Kerke alhier	Jacob Vermeule	Johan de Heere
1744	Kerke alhier	Jacob Beun	Johan de Heere Wed.
1751	Kerke alhier	Jacob Beun	Johan de Heere Wed.
1758	Kerke alhier	Marinus Hollestelle	Johan de Heere Wed. Exc.
1765	Kerke alhier	Jan Pietersen Lok	Jan Pietersen Lok
1772	Kerke alhier	Abraham Luykenaar	Abraham Luykenaar
1779	Kerke alhier	Abraham Luikenaar	Abraham Luikenaar
1786	Kerke alhier	Leunis Paaue	Leunis Paaue
1807	Kerke alhier	Balten van Weele	Balten van Weele
1814	Kerke alhier	Balten van Weele	Balten van Weele
1821	Kerke alhier	Balten van Weele	Balten van Weele
1828	Kerke alhier	Balten van Weele	Balten van Weele
1835	Kerke alhier	Johannes Uiterhoeve	Johannes Uiterhoeve
OAT	Kerk van Sinoutskerke	Daniël Jeroense de Winter	Daniël Jeroense de Winter

Baanders perceel 40, 41, 42 over de periode 1596 – 1832

Jaar	1 Gemet 101 Roeden (40)	2 Gemet 55 Roeden (41)	1 Gemet 191 Roeden (42)
1596	Ijsac Anthoniss	Marinus Corneliss	Andries Thijs Hollander
1603	Cornelis Coor Erfgen.	Lenert Cornelisz Vleischouwer	Andries Thuenisz Hollander
1617	Geen registratie	Geen registratie	Jacob Marinisse
1624	Geen registratie	Lenaert Cornelisse	Geen registratie
1631	Michiel Claesse	Lindert Coomenick	Dierick Mathijsse
1638	Michiel Claesse van Logt	Lindert Coomenick	Dierick Mathijsse
1652	Machiel Claesse	Daeneel Anthonisse	Geen registratie
1659	Michiel Claesse	Daniel Antonisse	Gabriel Pietersse
1666	Jacob Cornelisse Maet	Daniel van Oosten Wed.	Gabriel Pieterse
1673	Jacob Cornelisse Maet	Daniel van Oosten	Gommert Lindertse
1680	Jacob Jacobss Maet	Jan Heijndrixsse Holleman	Anthony de Backer
1687	Dignus Huijsman	Jan Heijndrixsse Holleman	Joos Allaartsse
1694	Claas Gondry	Jan Holleman	Joos Allaartssen
1702	Claas Damman	Cornelis Jacobsse Meule	Joos Allaartssen
1709	Guljaam Willemse	Cornelis Jacobsse Meule	Dignus Huijsman
1716	Guljaam Willemse	Jan Jansse van Weele	Guljaam Willemse
1723	Baant selve (Kerke alhier)	Jan Jansse van Weele	Guljaam Willemse
1730	ider 't zijne	Jacob Vermeule	Johan de Heere
1744	ider 't zijne	ider 't zijne	ider 't zijne
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie

1. De volledige tekst luidt : *“S:S: in Goes gecomen van de burgemeester Pieter Jaspersen”*

Tabel 84.

Eigenaren perceel 43, 44, 45 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 125 Roeden (43,44)	0 Gemet 401 Roeden (45)	0 Gemet 291 Roeden (45)
1596	Maerten Danen's Erfgen.	Matheus Cornelis op de Plate	Matheus Cornelis op de Plate
1603	Janneken Maerten Dane Wed.	Matheus Cornelisz op de Plate	Matheus Cornelisz op de Plate
1617	Abraham van Bente	Cornelis Barthelmeeusen ¹	Cornelis Barthelmeeusen
1624	Abraham van Bente	Cornelis Bartelmeeus Wed. & Erfgen.	Cornelis Bartelmeeus Wed. & Erfgen.
1631	Meerten Leijnsse Verstraete	Jan Danckertsse van Nisse	Jan Danckertsse van Nisse
1638	Maerten Leijnsse Verstraete	Jan Danckerts Erfgen.	Jan Danckerts Erfgen.
1652	Dhr. Davidt van der Nisse	Jan Danckersses Erfgen.	Jan Danckersses Erfgen.
1659	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse	Juffr. Maria van Sunders Erven	Juffr. Maria van Sunders Erven
1666	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse	Joffr. Marij van Sunders Erven	Joffr. Marij van Sunders Erven
1673	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse	Marija van Sunders Erfgen.	Marija van Sunders Erfgen.
1680	Dhr. van Odijk	Helena van Zunder	Helena van Zunder
1687	Dhr. van Odijk	Mr. Cornelis van Sunder	Mr. Cornelis van Sunder
1694	Dhr. van Odijk	Cornelis van Zunder	Cornelis van Zunder
1702	Dhr. van Odijk	Cornelis van Zunder	Cornelis van Zunder
1709	Charlotte de Nassauw	Cornelis van Zunder	Cornelis van Zunder
1716	Charlotte de Nassauw ²	Cornelis Hoogesteger/Jan Coene ³	Cornelis Hoogesteger/Jan Coene
1723	Charlotte de Nassau	Huijbertus Drinkvelt	Huijbertus Drinkvelt
1730	Charlotte de Nassau	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers
1744	Charlotte de Nassau	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman
1751	Charlotte de Nassau	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman
1758	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg	Huijbregt Boonman	Huijbregt Boonman
1765	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg	Huijbregt Cornelisse Boonman	Huijbregt Cornelisse Boonman
1772	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg	Jan Huijbregtse Boonman	Jan Huijbregtse Boonman
1779	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg	Jan Huijbregtse Boonman	Jan Huijbregtse Boonman
1786	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg	Jan Huijbregtse Boonman	Jan Huijbregtse Boonman
1807	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg
1814	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg
1821	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg	Pieter Jakobusse de Jonge	Pieter Jakobusse de Jonge
1828	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg	Pieter Jakobusse de Jonge	Pieter Jakobusse de Jonge
1835	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudenberg	Pieter Jakobusse de Jonge	Pieter Jakobusse de Jonge
OAT	Wed. Jan de Baar/Frederik Christiaan Mulert ⁴	Pieter Jacobse de Jonge	Pieter Jacobse de Jonge

Baanders perceel 43, 44, 45 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 125 Roeden (43,44)	0 Gemet 401 Roeden (45)	0 Gemet 291 Roeden (45)
1596	Heijndric Janss Maes	Matheus Cornelis op de Plate	Matheus Cornelis op de Plate
1603	Heyndric Maes	Matheus Cornelis op de Plate	Matheus Cornelis op de Plate
1617	Dierick Mathijssse	Cornelis Barthelmeeusen	Cornelis Barthelmeeusen
1624	Dierick Mathijssse	Geen registratie	Geen registratie
1631	Meerten Leijnsse Verstrate	Cornelis Hoogesteger	Cornelis Hoogesteger
1638	Gillis Joosse	Jan Danckertss Erfgen.	Jan Danckertss Erfgen.
1652	Tonus Jansse	Merts Stevense	Merts Stevense
1659	Jacques Moerdijk	Jan Aermoutsse	Jan Aermoutsse
1666	Jacobus Moerdijk	Jan Harmansse's Wed.	Jan Harmansse's Wed.
1673	Cornelis Moerman	Jan Aermoutsse	Jan Aermoutsse
1680	Anthony de Backer	Jacobus Coene	Jacobus Coene
1687	Dhr. van Odijk (baant selve)	Joos Allaartsse	Joos Allaartsse
1694	Joos Allaartssen	Joos Allaartssen	Joos Allaartssen
1702	Joos Allaartssen	Joos Allaartssen	Joos Allaartssen
1709	Dignus Huijsman	Dignus Huijsman	Dignus Huijsman
1716	Marinus van Bliet	Marinus van Bliet	Marinus van Bliet
1723	Charlotte de Nassau (baant selve)	baant ider 't sijne	baant ider 't sijne
1730	Leendert Verduin	Stefanus Fiers	Stefanus Fiers
1744	Adriaan de Haase	baant ider 't sijne	baant ider 't sijne
1751	Adriaan de Haase	geen registratie	geen registratie
1758	Adriaan de Haase ⁵	geen registratie	geen registratie

- De twee deelpercelen (401 Roeden en 291 Roeden), waaruit perceel 45 bestond, werden al in 1617 verenigd tot 1 perceel van 2 Gemet 92 Roeden, volgens de overlopers hadden de twee deelpercelen reeds vanaf 1596 dezelfde eigenaar
- Geregistreerd wordt in de kantlijn *"in 1716 dese vermindert met 250 Roeden voor een zandput"*, en in de totaalstelling van de Moolhoek, *"somma van de hoecken is nog groot boven de beroovinge van 272 roeden voor een zandput, etc.* (zie de verbreding van de Zandweg en de vermindering van de oppervlakte van perceel 59, eveneens in 1716), *160 Gemet 221 Roeden, vroone 3 Gemet 38 Roeden"*.
- De volledige registratie luidt: *"Cornelis Hoogesteger 1 Gemet 46 Roeden en Jan Coene 1 Gemet 46 Roeden"*.
- Bij de instelling van het kadaster in 1832 wordt het perceel 43/44 van 2 Gemet 125 Roeden (94,8 are) gesplitst in 2 delen, perceel 43 (30,3 are of 232 Roeden) en perceel 44 (59,8 are of 1 Gemet 157 Roeden). Perceel 43 wordt dan geregistreerd als bouwland, onbelast (wellicht omdat men hier de zandput van 250 Roeden had gegraven) en is eigendom van de Wed. Jan de Baar, perceel 44 is weiland, eigendom van Frederik Christiaan Mulert, later van Willem Lodewijk Vader
- Na 1758 zijn nog baanders geregistreerd in 1765 (Willem Adriaan van Nassaubergen) en 1772 (Abraham Luykenaar)

Tabel 85. Eigenaren perceel 46, 47, 50, 51, 52 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 200 Roeden (46)	2 Gemet 130 Roeden (47)	2 Gemet 24 Roeden (50,51,52)
1596	Joos Janssen	Marinus Anthuenis Wed. & Erfgen.	Maerten Danen's Erfgen.
1603	Joos Jansz van de Werve Erfgen.	Marinis Anthuenisz erfgen. In Goes	Janneke Maerten Dane weduwe
1617	Mr. Jacob Baerlant & Cornelis van Schuijle	Marinis Anthuenisse Erven in Goes	Abraham van Bente
1624	Mr. Jacob Baerlant & Pieter van Schuijle	Marinis Anthonisse Erfgen. In Goes	Abraham van Bente
1631	Cornelis van Schuijle	Mr. Jacob Baerlant	Meerten Leijnsse Verstraete
1638	Lieven Adriaenss	Dhr. Mr. Jacob Baerlant	Maerten Leijnsse Verstraete
1652	Pieter Leijvense	Dhr. van Diercxlant	Dhr. Davidt van der Nisse
1659	Pieter Verburgh met zijn kinderen	Dhr. Van Dircxlant	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse
1666	Pieter Verburg met zijn kinderen	Dhr. Van Dircxlant	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse
1673	Pieter Verburgh	Dhr. Van Dircxlant Erfgen.	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse
1680	Jan Jansse Raven	Dhr. Van Dircxlants Erfgen.	Jonckvr. Elisabeth van der Nisse
1687	Jacob Ravens	De graaf van Groesbeek	Dhr. Van Odijck
1694	Jacob Ravens	Grave van Groesbeeque	Dhr. Van Odijck
1702	Jacob Ravens	Maximiliaan van Baarland	Dhr. Van Odijck
1709	Cornelis Jacobse Boonman	Maximiliaan van Baarland	Charlotte de Nassauw
1716	Cornelis Jacobse Boonman	Maximiliaan van Baarland	Charlotte de Nassauw
1723	Cornelis Jacobse Boonman	Maximiliaan van Baarland	Charlotte de Nassau
1730	Cornelis Jacobse Boonman	Maximiliaan van Baarland	Charlotte de Nassauw
1744	Daniël Boonman	Daniël Boonman	Charlotte de Nassou
1751	Daniël Boonman	Daniël Boonman	Charlotte de Nassou
1758	Daniël Boonman	Daniël Boonman	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudeberg
1765	Daniël Boonman	Daniël Boonman	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudeberg
1772	Daniël Boonman Wed.	Jeroen de Winter	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudeberg
1779	Daniël Boonman Wed.	Jeroen de Winter	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudeberg
1786	Daniël Boonman Wed.	Jeroen de Winter	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudeberg
1807	Jan Gillisse Westdijk	Jeroen de Winter	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudeberg
1814	Jakob Goense/Cornelis Danielse Boonman	Jeroen de Winter	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudeberg
1821	Theodorus van Gemert	Janus Jeroense de Winter	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudeberg
1828	Theodorus van Gemert	Janus Jeroense de Winter	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudeberg
1835	Willem Bastiaanse Remijnse	Janus Jeroense de Winter	Wigbold Adriaan van Nassau van Woudeberg
OAT	Theodorus van Gemert	Janus Jeroense de Winter	Frederik Christiaan Mulert

Baanders perceel 46, 47, 50, 51, 52 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 200 Roeden (46)	2 Gemet 130 Roeden (47)	2 Gemet 24 Roeden (50,51,52)
1596	Jacob Westbroek	Pieter Willems	Charel de Prato
1603	Lieven Adriaensz	Jan Pierss Leeuwenburch	Charel de Prato Erfgen.
1617	Leunes Adriaensse	Geen registratie	Dierick Mathijsse
1624	Lieven Adriaensse	Geen registratie	Dierick Mathijsse
1631	Lieven Adriaenss Hoochuys	Abraham Roelsse	Meerten Leijnse Verstrate
1638	Pieter Lieveense	Abraham Roelssen	Gillis Joosse
1652	Pieter Lijeense	Waessinck Topf	Tonus Jansse
1659	Pieter Verburgh met zijn kinderen	Claes Claesse Ovesant	Jacques Moerdijck
1666	Lucas Beijselaer	Antonis Verhoef	Jacobus Moerdijck
1673	Pieter Verburgh	Anthony Verhoef	Cornelis Moerman
1680	Jan Jansse Raven	Pieter Luijkenae	Anthony de Backer
1687	Jacob Ravens	Pieter Huijbrechtsse Luijkenae	Dhr. van Odijck (baant selve)
1694	Jacob Ravens	Grave van Groesbeeque (baant selve)	Joos Allaartssen
1702	Claas Blomme	Huijbregt Dregge	Joos Allaartssen
1709	Cornelis Jacobsse Boonman	Huijbregt Pieterse Rouw	Dignus Huijsman
1716	Cornelis Jacobsse Boonman	Huijbregt Pieterse Rouw	Marinus van Blik
1723	baant ijder 't sijne	baant ijder 't sijne	baant ijder 't sijne
1730	Cornelis Jacobsse Boonman	Cornelis Jacobsse Boonman	Leendert Verduin
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	Adriaan de Haase
1751	geen registratie	geen registratie	Adriaan de Haase ²

1. Geregistreerd wordt dat dit perceel *"in 1730 vermindert door een zandput met 208 roeden"* tot 1 gemet 116 roeden, het betrof hier perceel 52, liggend tegenover perceel 43, waar in 1716 een zandput werd gegraven. De percelen 43 en 52, aan elkaar grenzend en gescheiden door de watergang, maar met elkaar verbonden door een bruggetje, vormden wellicht onderdeel van een uitloper van de kreekrug, waarop de 's-Heer Abtskerke Zandweg aangelegd is.
2. Na 1751 werden als baanders geregistreerd Adriaan de Haase (1758), Willem Adriaan van Nassaubergen (1765) en Abraham Luykenae (1772).

Tabel 86.

Eigenaren percelen 48, 49, 62 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 25 Roeden (49)	2 Gemet 97 Roeden (48)	1 Gemet 20 Roeden (49)	1 Gemet 268 Roeden (49) ¹	1 Gemet 19 Roeden (62)
1596	De pastorie hic	Jan Cornelisse Langemare	Den Armen in Goes	Den Armen in Goes	Den Armen in Goes
1603	De pastorie hic	Dierick Heijndricxss	S:S: in Goes	S:S: in Goes	S:S: in Goes
1617	De pastorie hic	Dierick Heijndricxss	Den Armen in Goes	Den Armen in Goes	Jan Claessen Rentmeester ²
1624	De pastorie hic	Dierick Heijndricxss	Den Armen in Goes	Den Armen in Goes	Jan Claess Rentmeester
1631	De pastorie hic	Dierick Heijndricxss	Den Armen in Goes	Den Armen in Goes	Jan Claess Rentmeester
1638	De pastorie hic	Dierick Heijndricxss Weese	Den Armen in Goes	Den Armen in Goes	Jan Ketelaer
1652	De pastorie hic	Jochim Jansse kinderen	S:S: in Goes	S:S: in Goes	Cornelis Kelle
1659	De pastorie hic	Neelken Jochims	S:S: in Goes	S:S: in Goes	Ecca Schrabbeckercke
1666	Hieronimus Gruaert	Dirck Cornelisse	Armen Goes	Armen Goes	Kercke Schrabbeckercke
1673	Hieronimus Gruijwaart	Dirck Cornelisse	Den Armen in Goes	Den Armen in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1680	Anna Gruijwaarts	Dirck Cornelisse	Den Armen in Goes	Den Armen in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1687	Anna Gruijwaarts	Aaltie Dirrix	Den Armen in Goes	Den Armen in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1694	Anna Gruijwaard	Aaltie Dirrix	Den Armen in Goes	Den Armen in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1702	Weeshuijs in Goes	Marinis Dirck	Armen in Goes	Armen in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1709	Weeshuijs in Goes	Marinis Dirck	Armen in Goes	Armen in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1716	Weeshuijs in Goes	Abraham Huijssoon	Armen in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1723	Weeshuijs in Goes	Abraham Huijssoon	Armen in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1730	Weeshuijs in Goes	Abraham Huijssoon's Erven	Armen in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1744	Weeshuijs in Goes	Pieter van den Berge	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1751	Weeshuijs in Goes	Pieter van den Berge	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1758	Weeshuijs in Goes	Pieter Veerdegem	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1765	Weeshuijs in Goes	Daniël Boonman	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1772	Weeshuijs in Goes	Jeroen de Winter	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1779	Weeshuijs in Goes	Jeroen de Winter	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1786	Weeshuijs in Goes	Jeroen de Winter	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1807	Weeshuijs in Goes	Jeroen de Winter	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1814	Weeshuijs in Goes	Jeroen de Winter	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1821	Weeshuijs in Goes	Janus Jeroense de Winter	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1828	Weeshuijs in Goes	Janus Jeroense de Winter	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
1835	Weeshuijs in Goes	Janus Jeroense de Winter	Weeshuijs in Goes	Weeshuijs in Goes	Kerke 's-Heer Abtskerke
OAT	Godshuizen der stad Goes	Janus Jeroense de Winter	Godshuizen der stad Goes	Godshuizen der stad Goes	Kerk van 's-Heer Abtskerke

Baanders percelen 48, 49, 62 over de periode 1596 – 1832

Jaar	2 Gemet 25 Roeden (49)	2 Gemet 97 Roeden (48)	1 Gemet 20 Roeden (49)	1 Gemet 268 Roeden (49) ¹	1 Gemet 19 Roeden (62)
1596	Charel de Prato	Jan Corn. Langemare	Charel de Prato	Charel de Prato	Charel de Prato
1603	Charel de Prato Erfg.	Dierick Heijndricxss	Charel de Prato Erfg.	Charel de Prato Erfg.	Charel de Prato Erfg.
1617	Geen registratie	Dierick Heijndricxss	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1624	Geen registratie	Dierick Heijndricxss	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1631	Geen registratie	Dierick Heijndricxss	Geen registratie	Geen registratie	Geen registratie
1638	Adriaen A. van Oosten ³	Geert Diercxss	Adriaen A. van Oosten	Adriaen A. van Oosten	Adriaen A. van Oosten
1652	Cornelis van Oosten	Geert Diercxss	Cornelis van Oosten	Cornelis van Oosten	Cornelis van Oosten
1659	Lauris H. van Kaesgat ⁴	Geert Diercxssen	Lauris H. van Kaesgat	Lauris H. van Kaesgat	Lauris H. van Kaesgat
1666	Laurus Caesgat	Dirck Cornelisse	Laurus Caesgat	Laurus Caesgat	Laurus Caesgat
1673	Lauwereijs Caesgat	Dirck Cornelisse	Lauwereijs Caesgat	Lauwereijs Caesgat	Lauwereijs Caesgat
1680	Anna Gruijwaarts	Dirck Cornelisse	Den Armen in Goes ⁵	Den Armen in Goes ⁵	Kercke 's-Heer Abtskerke ⁵
1687	Adriaan de Makers Wed.	Stoffel Geraards	Abraham de Makers Wed.	Abraham de Makers Wed.	Abraham de Makers Wed.
1694	Cornelis Bosdijk	Stoffel Gerards	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk	Cornelis Bosdijk
1702	Jan Bosdijk	Marinis Dirck	Jan Bosdijk	Jan Bosdijk	Jan Bosdijk
1709	Adriaan Gillisse Oosthoek	Marinis Dirck	Adriaan Gillisse Oosthoek	Adriaan Gillisse Oosthoek	Adriaan Gillisse Oosthoek
1716	Weeshuys in Goes (bt selve)	Guljaam Willemse	Armen in Goes (bt selve)	Weeshuys in Goes (bt selve)	Kerke 's-Heer Abtskerke ⁶
1723	Jacob Meeusse	Guljaam Willemse	Armen in Goes (bt selve)	Jacob Meeusse	Jacob Meeusse
1730	Jacob Meeusse	Cornelis Jansse Smit	Jacob Meeusse	Jacob Meeusse	Jacob Meeusse
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie	geen registratie	geen registratie

1. Dit deel van perceel 49 stond aanvankelijk (1596 – 1716) geregistreerd met een oppervlakte van 2 Gemet 287 Roeden, maar in 1716 vond de definitieve afplitsing plaats van perceel 62 (1 Gemet 19 Roeden), waardoor er voor dit deel van perceel 49 nog 1 Gemet 268 Roeden overbleef
2. In de praktijk vond er al een gescheiden registratie van eigenaren plaats voor perceel 62 vanaf 1617, wanneer we binnen het deel van perceel 49 (2 Gemet 287 Roeden) geregistreerd zien, *“Den Armen in Goes, met Jan Claessen Rentmeester hier inne 1 Gemet 19 Roeden”*.
3. De volledige registratie luidt *“Adriaen Anthonisse van Oosten weese”*
4. Zijn volledige naam is *“Lauris Huijbrechtsse van Kaesgat”*
5. Geregistreerd wordt *“baant yder 't sijne”*
6. Als baander staat geregistreerd *“ider 't sijne”*

Tabel 87. Eigenaren percelen 63, 64, 65, 66, 67 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 92 Roeden (63)	2 Gemet 16 Roeden (64)	1 Gemet 134 Roeden (65)	3 Gemet 30 Roeden (66)	1 Gemet 165 Roeden + 1 Gemet 9 Roeden + 1 Gemet 170 Roeden (67)
1596	S:S: in Goes	Claes Ezechiels	S:S: hic	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Cornelis Willems
1603	S:S: in Goes	Cryn Hoemakers kinderen	S:S: hic	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Cornelis Willems den zelvrs kinderen
1617	Den Armen in Goes	Jan Adriaen Versluys oudste kinderen	Den Armen alhier	Dominicus Cornelis	Cornelis Cornelis Willems joncxste kinderen
1624	Den Armen in Goes	Jan Adriaen Versluys oudste kinderen	Den Armen alhier	Mr. Davidt van Nisse	Cornelis Marinis Willems
1631	Den Armen in Goes	Cornelis Danielssen Langemare	Den Armen alhier	Hr. Mr. David van Nisse	Mr. Jacob Baerlant
1638	Den Armen in Goes	Cornelis Danielssen Langemare	Den Armen alhier	De heer dyckgraeff Mr. David v.d. Nisse	De heer Mr. Jacob Baerlant
1652	S:S: Goes	Cornelis Daneelse Langemaere	S:S: hic	Dhr. Gillis van der Nisse	Dhr. van Diercxslant
1659	S:S: Goes	Cornelis Danielsen Langemaeres Erven	S:S: hic	Dhr. van Weerdens Erven	Dhr. van Dircxslant
1666	Armen in Goes	Pleternelleke Langemare	Armen hic	Dhr. van Weerdens Erven	Dhr. van Dircxslant
1673	Den Armen in Goes	Do. Jacobus Lopsens Wed. & Erfgen.	Den Armen alhier	Dhr. van Waardens Erven	Dhr. van Dircxslant Erfgen.
1680	Armen in Goes	Dom. Jacob Lopsens Wed. & Erfgen.	Armen alhier	Dhr. Raatsheer David van der Nisse	Dhr. van Dircxslants Erfgen.
1687	Armen in Goes	Do. Jacobus Lopsens Wed. & Erfgen.	Armen alhier	Dhr. Raatsheer David van der Nisse	Marquis de Maringuij
1694	Armen in Goes	Do. Jacobus Lopsens Wed. & Erfgen.	Armen alhier	David van der Nisse	Marquis de Maringuij
1702	Armen in Goes	Cornelia Vertregt	Armen alhier	David van der Nisse	Joos Allaartsse
1709	Armen in Goes	Cornelia Vertrecht	Armen alhier	David van der Nisse	Dignus Huijsman
1716	Armen in Goes	Cornelis van der Maas	Armen alhier	David van der Nisse	Huibregt Huijsman
1723	Armen in Goes	Cornelis van der Maas	Armen alhier	Gillis van der Nisse	Louis Jan Verlugts Wed.
1730	Armen in Goes	Cornelis van der Maas	Armen alhier	Gillis van der Nisse	Johanna Lopze
1744	Armen in Goes	Adriaan Jacobse de Vriese	Armen alhier	Gillis van der Nisse	Johanna Lopze
1751	Armen in Goes	Pieter Doense	Armen alhier	Gillis van der Nisse	Johanna Lopsen
1758	Pieter Veerdegem	Pieter Cornelis Doense	Armen alhier	Gillis Cornelis van der Nisse Wed.	Jacobus Raas
1765	Pieter Veerdegem	Jan Pieterse van 't Westeynde	Armen alhier	Geertruyda van der Nisse	Laurus Pieterse Traas
1772	Pieter Veerdegem	Jakob Pieterse van 't Westeynde	Armen alhier	Geertruyda van der Nisse	Jan Huibregtse Boonman
1779	Pieter Veerdegem	Cornelis Stroopaard	Armen alhier	Johan T. Spijker	Jan Huibregtse Boonman
1786	Pieter Veerdegem	Cornelis Stroopaard	Armen alhier	Johan T. Spijker	Jan Huibregtse Boonman
1807	Balten van Weele	Roomschen Armen van Zuid-Beveland	Armen alhier	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg
1814	Balten van Weele	Roomschen Armen van Zuid-Beveland	Armen alhier	Cornelis Zuidweg	Cornelis Zuidweg
1821	Balten van Weele	Roomsche Kerk Capelle	Armen alhier	Janus Visser	Janus Visser ¹
1828	Balten van Weele	Roomsche Kerk Capelle	Armen alhier	Janus Visser	Janus Visser
1835	Johannes Uiterhoeve	Roomsche Kerk Capelle	Armen alhier	Janus Visser	Janus Visser
OAT	Johannes Uiterhoeve, erven Balten van Weele	Roomsche Armen te Kapelle	Armen van Sinoutskerke	Janus Visser	Janus Visser

Baanders percelen 63, 64, 65, 66, 67 over de periode 1596 – 1832

Jaar	3 Gemet 92 Roeden (63)	2 Gemet 16 Roeden (64)	1 Gemet 134 Roeden (65)	3 Gemet 30 Roeden (66)	1 Gemet 165 Roeden + 1 Gemet 9 Roeden + 1 Gemet 170 Roeden (67)
1596	Cornelis Cornelis Willems	Geen registratie	Pieter Willems	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Cornelis Willems
1603	Adriaen Willems	Joos Gillis	Jan Pierrss Leeuwenburch	Cornelis Cornelis Willems	Cornelis Cornelis Willems
1617	Jan Pierrss Leeuwenburch	Jan Pierrss Paauwe	Jan Pierrss Leeuwenburch	Dominicus Cornelis	Dominicus Cornelis
1624	Jan Pierrss	Geen registratie	Jan Marinisse Jonge	Kempe Antonisse	Kempe Antonisse
1631	Jan Pierrss Hoochuys	Cornelis Danielssen Langemare	Jan Marinisse Jonge	Marinis Jacobss (Raven)	Marinis Jacobss (Raven)
1638	Jan Pierrss Lievense	Cornelis Danielssen Langemare	Jan Marinisse Jonge	Marinis Jacobss Raven	Marinis Jacobss Raven
1652	Joos Mercus	Geen registratie	Jacques Moerdijk	Willem Corneliss	Willem Corneliss
1659	Joos Mercussen	Jacob Cornelisse	Jacques Moerdijk	Marinis Antonisse Westdijk	Marinis Antonisse Westdijk
1666	Joos Marcusse	Jacob Cornelisse Maet	Jacobus Moerdijk	Cornelis Leendertse	Dingnis Marinisse
1673	Jacob Pieterse de Coningh	Jacob Cornelisse Maet	Cornelis Moerman	Cornelis Lindertse	Cornelis Lindertse
1680	Cornelis Bosdijk	Jacob Jacobss Maet	Christiaan Halfmaerte	Cornelis Lindertse	Anthony de Backer
1687	Cornelis Bosdijk	Do. Jacobus Lopsens Wed. & Erfg.	Dignus Huijsman	Cornelis Linderse	Joos Allaartsse
1694	Cornelis Bosdijk	Christiaan Halfmaerte	Dignus Huijsman	Cornelis Bosdijk	Joos Allaartz
1702	Marinis Valcke	Cornelia Vertregt (baant selve)	Dignus Huijsman	Cornelis Lindertse Wed.	Joos Allaartsse
1709	Isaak Paardekooper	Cornelia Vertregt (baant selve)	Dignus Noorthoek	Jacob de Wagter	Dignus Huijsman
1716	Isaak Paardekooper Wed.	Ijsaak Reijniers tot Heijnkensant	Pieter Christiaanse Hector	Jacob de Wagter	Hijbregt Huijsman
1723	Foot Janse Dierse	Cornelis van der Maas	Jacob van Liere	Jacob de Wagter	Louis Jan Verlugts Wed.
1730	Foot Janse Dierze	Cornelis van der Maas	Foot Janse Dierze	Jacob de Wagter	Johanna Lopze (baant selve)
1744	ider 't sijne	ider 't sijne	ider 't sijne	Jacob de Wagter	Johanna Lopze (baant selve)
1751	geen registratie	geen registratie	geen registratie	Jacob de Wagter	Johanna Lopsen (baant selve)
1758	geen registratie	geen registratie	geen registratie	Leyn de Wagter ²	geen registratie

1. Voor de periode 1821 – 1835 wordt als eigenaar van het deelperceel 67 van 1 Gemet 9 Roeden, Wisse Dekker geregistreerd, volgens de OAT van 1832 is perceel 67 met een oppervlakte van 164,1 are eigendom van Janus de Visser
2. Leyn de Wagter baant perceel 66 van Gillis Cornelis van der Nisse Wed. in 1758, van Geertruyda van der Nisse in 1765 en 1772 en van Johan T. Spijker in 1779 en 1786

BIJLAGE 2^a

Opvolgende eigenaren percelen volgens Kadaster voor de veldhoeken Kerkhoek, Thijshoek, Wiegenhoek en Hovendijke met de minuutnummers

D-54 t/m D-245

Met vermelding van de artikelnummers, periode van eigendom, naam, beroep, woonplaats en referenties

1832 – 1981

Bijlage 2a.

Opvolgende eigenaren percelen D-54 tot 245 over de periode 1832 – 1981

Perceel	Artikel	Periode	Naam	Beroep	Woonplaats	
54,55,56	OAT	1832-1837	Kaspert van Citters	Vrederegter	Heinkenszand	
	66	1837-1884	Mr. Cornelis van Citters	Advocaat	Utrecht	
	862	1884-1919	Margaretha Hubertha Hoey Schilthouwer ¹	Zonder	Heinkenszand	
	1375	1919-1930	Jhr.Mr.Dr. Adolph Jacobus van Citters ²	Gezant in disponibiiteit	's-Gravenhage	
	1582	1930-1964	Jkvrn. Margaretha H. en Suzanna v.Citters ³		's-Gravenhage	
	2091	1964-1981	Marinus Goense en Laurentius Oosthoek ⁴	Landbouwers	's-Heerenhoek	
57	OAT	1832-1837	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	12	1837-1838	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	159	1838-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	157	1963-1981	Hervormde Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-H.Abtskerke	
58,59,60	OAT	1832-1837	Janis Mijnheere ⁵	Landbouwer	's-Heerenhoek	
	58	199	1837-1837	Janis Mijnheere	Landbouwer	's-Heerenhoek
	291	1837-1861	Cornelis Janse de Baar ⁶	Landbouwer	Baarsdorp	
59,60	199	1837-1852	Janis Mijnheere	Landbouwer	's-Heerenhoek	
	291	1852-1861	Cornelis Janse de Baar	Landbouwer	Baarsdorp	
61	OAT	1832-1837	Kerk Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	159	1837-1838	Kerk Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	291	1838-1861	Cornelis Janse de Baar	Landbouwer	Baarsdorp	
67	OAT	1832-1837	Janis Mijnheere	Landbouwer	's-Heerenhoek	
	199	1837-1837	Janis Mijnheere	Landbouwer	's-Heerenhoek	
310 (deel 67)	199	1837-1838	Janis Mijnheere	Landbouwer	's-Heerenhoek	
	291	1838-1861	Cornelis Janse de Baar	Landbouwer	Baarsdorp	
311 (deel 67)	12	1837-1874	Armen Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	12	1874-1944	Armen Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	12	1944-1981	Armen Sinoutskerke		Sinoutskerke	
58,59,60,61,310	598	1861-1865	Pieterella de Baar ⁷	Landbouwster	's-H.Arendskerke	
	638	1865-1883	Jacobus Laurentius van Loon ⁸	Grondeigenaar	Steenbergen	
	844	1883-1905	Gustave Marie Joseph Spruyt ⁹	Rentenier	Antwerpen	
	1145	1905-1908	Cornelis Abrahamsz de Wilde	Aannemer	Kattendijke	
	896	1908-1912	Jacobus Danielsz Boonman ¹⁰	Landbouwer	Heinkenszand	
	1267	1912-1922	Cornelia van 't Westeinde	Minderjarige	Borssele	
	1442	1922-1929	Jacob Willemsz Boonman ¹¹	Landbouwer	Nisse	
	1566	1929-1950	Jacob Willemsz Boonman ¹²	Dijkgraaf en landbouwer	Nisse	
	1858	1950-1981	Marinus Boonman	Landbouwer	's-Heerenhoek	
	2389	1981-1981	Staatsbosbeheer			
62	OAT	1832-1837	De Armen van Nisse		Nisse	
	26	1837-1966	De Armen van Nisse		Nisse	
	2120	1966-1971	Gemeente Nisse		Nisse	
	1	1971-1981	Gemeente van 's-Heer Abtskerke		's-H.Abtskerke	
63	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	159	1837-1883	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	101	1883-1886	Weeshuis of Godshuizen te Goes		Goes	
	592	1886-1892	Jacobus de Jager	Landbouwer	's-H.Abtskerke	
64	OAT	1832-1837	Godshuizen der Stadt Goes		Goes	
	101	1837-1886	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	592	1886-1892	Jacobus de Jager	Landbouwer	's-H.Abtskerke	
65	OAT	1832-1837	Jan Hendrik Verschoor	Heer van Nisse	Nisse	
	258	1837-1846	Jacobus de Jager	Landbouwer	's-H.Abtskerke	
	437	1846-1869	Reinier Frans Verschoor ¹³	Kapitein der Artillerie	Delft	
	592	1869-1892	Jacobus de Jager	Landbouwer	's-H.Abtskerke	
63,64,65	968	1892-1932	Jacobus de Jager ¹⁴	Rentenier en koopman	Goes	
	1609	1932-1940	Gillis de Jager	Predikant Geref. Kerk	Putten	
	1730	1940-1940	Foot de Roo			
	1718	1940-1974	Edmond M. Ghislain Ghellinck de Walle ¹⁵	Ingenieur	Gent	
	2337	1974-1974	Johannes L. en Adriaan J. de Roo ¹⁶	Landbouwers	's-H. Abtskerke	
	2360	1974-1977	Maatschap de Roo ¹⁷			
2160	1977-1978	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)				
2389	1978-1981	Staatsbosbeheer				

66	OAT	1832-1837	Reinier de Fouw	Landbouwer	Nisse
	94	1837-1849	Reinier de Fouw	Landbouwer	Nisse
	470	1849-1857	Jacobus Versluijs	Particulier	Groede
	492	1857-1861	Nicolaas Remijn ¹⁸	Molenaar	's-H. Abtskerke
	610	1861-1944	Marinus Huige ¹⁹	Landbouwer	Nisse
	610	1944-1971	Pieter van Weele	Boerenknecht	Oudelande
	2272	1971-1971	Pieter van Weele & SBL ²⁰	Boerenknecht	Oudelande
	2160	1971-1981	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		
68,69	OAT	1832-1837	Jan Bruinooge	Landbouwer	Baarsdorp
	62	1837-1858	Jan Bruinooge	Landbouwer	Baarsdorp
	565	1858-1878	Cornelia B. van Hoey Schilthouwer ²¹	Grondeigenaresse	Heinkenszand
	66	1878-1884	Mr. Cornelis van Citters	Burgemeester	Heinkenszand
	862	1884-1919	Margaretha H. van Hoey Schilthouwer ¹	Zonder	Heinkenszand
	865	1919-1934	Jhr. Johannes J.C.M. van Citters ²²	Minderjarige	Heinkenszand
	1376	1934-1961	Jhr. Caspar Adolph Johan van Citters ²³		Orange City (USA)
	2035	1961-1961	Jhr. Aernout Constantijn van Citters		Orange City (USA)
	2041	1961-1976	Willem de Jonge	Landbouwer/loonwerker	's-Heer Abtskerke
	2395	1976-1981	Pieter de Jonge	Landbouwer/loonwerker	's-Heer Abtskerke
70	OAT	1832-1837	Kerk van Baarsdorp		Baarsdorp
	160	1837-1877	Kerk van Baarsdorp		Baarsdorp
	160	1877-1944	Kerk van Baarsdorp		Baarsdorp
	160	1944-1981	Kerk van Baarsdorp		Baarsdorp
71	OAT	1832-1837	Marinus Vermaas	Landbouwer	Heinkenszand
	219	1837-1878	Jacobus Pijke ²⁴	Winkelier	Heinkenszand
	563	1878-1910	Jacob de Roo	Landbouwer	Biezeling
	1224	1910-1924	Johannes de Roo	Landbouwer	Biezeling
	1483	1924-1968	Jan de Roo ²⁵	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2185	1968-1969	Vennootschap Fa. Jan de Roo ²⁶	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2207	1969-1981	Fa. Jacoba & Johannes de Roo	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
72	OAT	1832-1837	Marinus Vermaas	Landbouwer	Heinkenszand
	219	1837-1878	Jacobus Pijke	Winkelier	Heinkenszand
	764	1877-1884	Marinus Kole	Landbouwer	Kruiningen
	857	1884-1887	Marinus Noels	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	906	1887-1893	Pieter de Kraker	Landbouwer	Sinoutskerke
	980	1893-1923	Hubrecht Drijdijk	Landbouwer	Sinoutskerke
	1456	1923-1939	Jacob Drijdijk ²⁷	Landbouwer	Sinoutskerke
	1710	1939-1956	Jacob Drijdijk ²⁸	Zonder	Heinkenszand
	1944	1956-1978	Marinus Polderdijk	Zonder	Lewedorp
	2442	1978-1981	Cornelia Maatje Maria Polderdijk ²⁹	Zonder	Braskens
73, 76	OAT	1832-1837	Diaconie Armen te Heinkenszand		Heinkenszand
	24	1837-1981	Diaconie Armen te Heinkenszand		Heinkenszand
74	OAT	1832-1837	Gerardus Raphollum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	119	1837-1837	Gerardus Raphollum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	159	1837-1838	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1838-1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
75	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1900	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	24	1900-1981	Diaconie Armen te Heinkenszand		Heinkenszand
77,78,79,80	OAT	1832-1837	Jacobus de Mey	Landbouwer	's-Heerenhoek
	324	1837-1856	Pieter Cornelis van Stee	Landbouwer	's-H. Arendskerke
	527	1856-1901	Mr. Jan Cornelis Reijnier van der Bilt	Grondeigenaar	Heinkenszand
	1097	1901-1906	Mr. Francois Nicolaas van der Bilt ³⁰	Advocaat & Procureur	Middelburg
	1162	1906-1909	Adriana Paulina van der Bilt	Zonder	Arnhem
	1209	1909-1929	Geertruida Johanna van der Bilt	Zonder	Nijmegen
77,78,79	1372	1929-1948	Johan Willem Sprenger	Werktuigkundig ingenieur	Ginneken
	1818	1948-1981	Charlotte Henriette Wilhelmina Schmidt ³¹	Wed. J.W. Sprenger	Domburg
80	19	1929-1966	Burgerlijk Armbestuur 's-Heer Arendskerke		's-H. Arendskerke

	2122	1966-1971	Gemeente 's-Heer Arendskerke		's-H. Arendskerke
	1	1971-1974	Gemeente 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	2333	1974-1981	Gemeente Goes		Goes
81	OAT	1832-1837	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1837-1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
82	OAT	1832-1837	Gerardus Rapollum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	119	1837-1847	Gerard Rapholum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
83	OAT	1832-1837	Janna Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
	280/9	1837-1838	Johanna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouweresse	Sinoutskerke
	240	1838-1838	Pieter Roetert Tak ³²	Rentenier	Middelburg
	203	1838-1847	Adriaan Noels	Arbeider	Sinoutskerke
82, 83	219	1847-1877	Jacobus Pijke	Winkelier	Heinkenszand
	763	1877-1894	Christiaan Kloosterman	Winkelier	Heinkenszand
	947	1894-1932	Matthijs Zuidweg	Landbouwer	Heinkenszand
	1606	1932-1941	Jacobus de Vos	Fruittweker	Nieuwdorp
	1755	1941-1981	Nicolaas de Regt ³³	Schilder	Vlissingen
84,85,86,87,88	OAT	1832-1837	Wed. P.J. van de Mandere-van der Bilt	Rentenierster	Middelburg
	189	1837-1843	Wed. P.J. van de Mandere-van der Bilt ³⁴	Rentenierster	Middelburg
	405	1843-1888	Jacoba Cornelia van de Mandere ³⁵	Particulier	Kapelle
	527	1888-1901	Mr. Jan Cornelis Reijnier van der Bilt	Grondeigenaar	Heinkenszand
	1097	1901-1906	Mr. Francois Nicolaas van der Bilt	Advocaat & Procureur	Middelburg
	1162	1906-1909	Adriana Paulina van der Bilt	Zonder	Arnhem
	1209	1909-1929	Geertruida Johanna van der Bilt	Zonder	Nijmegen
84,88	19	1929-1966	Burgerlijk Armbestuur 's-Heer Arendskerke		's-H. Arendskerke
85,87	19	1929-1930	Burgerlijk Armbestuur 's-Heer Arendskerke		's-H. Arendskerke
384 (85,87)	19	1930-1966	Burgerlijk Armbestuur 's-Heer Arendskerke		's-H. Arendskerke
84,88,314	2122	1966-1971	Gemeente 's-Heer Arendskerke		's-H. Arendskerke
	1	1971-1974	Gemeente 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	2333	1974-1981	Gemeente Goes		Goes
86	1570	1929-1930	Johan Willem Sprenger	Werktuigkundig ingenieur	Ginneken
383 (86)	1372	1930-1948	Johan Willem Sprenger	Werktuigkundig ingenieur	Ginneken
	1818	1948-1981	Charlotte Henriette Wilhelmina Schmidt	Zonder	Domburg
89	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
90,91,92	OAT	1832-1838	Jacob Janse Boogers	Landbouwer	Baarsdorp
	344	1838-1854	Jacob Janse Boogers	Winkelier	's-H. Arendskerke
	503	1854-1880	Elisabeth Boogers	Winkelierster	's-H. Arendskerke
	640	1880-1906	Joannes Pieter Roetert Tak v. Poortvliet ³⁶	Grondeigenaar	's-Gravenhage
	1115	1906-1906	Mr. Adriaan Tak van Poortvliet ³⁷	Dir. Stoomv. Mij. A'dam	Amsterdam
	1168	1906-1966	Henriette Geertruid Tak van Poortvliet	Zonder	's-Gravenhage
	2135	1966-1977	Jhr. Mr. Johan Antoni de Ranitz	Ambt. buitenlandse dienst	Parijs
	2160	1977-1978	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
	2389	1978-1981	Staatsbosbeheer		Goes
93, 94	OAT	1832-1837	Johanna Maria v.d. Brande, wed. Schorer	Rentenierster	Middelburg
	59	1837-1861	Johanna Maria v.d. Brande, wed. Schorer	Rentenierster	Middelburg
	601	1861-1884	Maria Vincentia de Jonge ³⁸	Grondeigenaresse	Middelburg
	860	1884-1931	Jhr. Johan Marinus Schorer ³⁹	Grondeigenaar	's-Gravenhage
	1598	1931-1973	Jkvr. Maria Vincentia Schorer ⁴⁰	Grondeigenaresse	's-Gravenhage
	2323	1973-1975	Jacob Christiaan Zandee	Landbouwer	Nieuwdorp
	2375	1975-1981	Marinus de Winter	Landbouwer	Nisse
95,96	OAT	1832-1837	Jan Bruinooge	Landbouwer	Baarsdorp
	62	1837-1858	Jan Bruinooge	Landbouwer	Baarsdorp
	565	1858-1878	Cornelia Boudewina van Hoey Schilthouwer	Grondeigenaresse	Heinkenszand
	66	1878-1884	Mr. Cornelis van Citters	Burgemeester	Heinkenszand
	862	1884-1919	Margaretha H. van Hoey Schilthouwer	Zonder	Heinkenszand
	1375	1919-1930	Jhr. Mr. Dr. Adolph Jacobus van Citters ²	Gezant in disponibiliteit	's-Gravenhage
	1582	1930-1964	Jkvrn. Margaretha H. en Suzanna v. Citters ³		's-Gravenhage
	2092	1964-1981	Jan Otte	Landbouwer	Lewedorp

97	OAT	1832-1837	Daniel Danielsz Boonman	Boereknecht	Ovezande
	52	1837-1877	Marinus Boonman	Landbouwer	Heinkenszand
	752	1877-1877	Pieter Laurusz Boonman	Arbeider	Heinkenszand
	753	1877-1879	Jan Aalbrechtse Rijk	Landbouwer & dijkgraaf	Heinkenszand
98	OAT	1832-1837	Parochie van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	1	1837-1871	Gemeente 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	481	1871-1876	Jacobus Koeman	Landbouwer	Nisse
	739	1876-1877	Jan Schouten	Landbouwer	Nisse
	753	1877-1879	Jan Aalbrechtse Rijk	Landbouwer & dijkgraaf	Heinkenszand
97, 98	798	1879-1892	Dignus Hoondert ⁴¹	Landbouwer	Heinkenszand
	745	1892-1916	Jan Rijk Jr.	Landbouwer	Goes
	1333	1916-1974	Jacob Courtin	Landbouwer	Heinkenszand
	2334	1974-1981	Jan Adriaan Courtin	Landbouwer	Heinkenszand
99	OAT	1832-1837	Cornelis Allegoed	Rentenier	Nisse
	3	1837-1894	Erven Cornelis Allegoed		Nisse
	919	1894-1906	Adriaan Witkam	Winkelier	Goes
	1170	1906-1961	Anna Catharina van der Ven ⁴²	Particuliere	Heinkenszand
	2039	1961-1962	Clementina Henriette Maria Witkam ⁴³	Zonder	Scheveningen
	2061	1962-1981	Clementina Henriette Maria Witkam	Zonder	's-Gravenhage
100,101	OAT	1832-1838	Jacob Jansse Boogers	Landbouwer	Baarsdorp
	344	1838-1854	Jacob Jansse Boogers	Landbouwer	Baarsdorp
	502	1854-1872	Pietermella de Baar ⁴⁴	Particuliere	Heinkenszand
	709	1872-1913	Laurus Jacobse Goense	Landbouwer	Hoedekenskerke
	1271	1913-1922	Adriaan Goense	Landbouwer	Kwadendamme
	1445	1922-1923	Jan Kloosterman	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1453	1923-1967	Martina Maatje op 't Hof	Landbouwster	's-Heer Abtskerke
	2174	1967-1981	Willem Daniel Rouw	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
102-105	OAT	1832-1837	Gerard Rapholum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	119	1837-1847	Gerard Rapholum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	449	1847-1848	Adriaan Smallegange	Landbouwer	Wolphaartsdijk
	458	1848-1850	Willem Wagenaar	Landbouwer	Sinoutskerke
	476	1850-1854	Marinus van Weele	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	515	1854-1883	David Koster	Landbouwer	Sinoutskerke
	854	1883-1914	Johannes Corneliszoon Kloosterman	Particulier	Heinkenszand
381,382 (102,	854	1914-1918	Johannes Corneliszoon Kloosterman	Particulier	's-Heer Abtskerke
103), 104, 105	1303	1918-1923	Jan Johanneszoon Kloosterman	Arbeider	's-Heer Abtskerke
	1453	1923-1956	Martina Maatje op 't Hof ⁴⁵	Landbouwster	's-Heer Abtskerke
	1587	1956-1967	Jacob Johannes de Kok	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2174	1967-1981	Willem Daniel Rouw	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
106,107	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
108	OAT	1832-1837	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1837-1926	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1926-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
109	OAT	1832-1837	Gerardus Rapholm Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	119	1837-1838	Gerardus Rapholm Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	159	1838-1838	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	76	1838-1859	Pieter Doense	Rentenier	's-Gravenpolder
110,111,112,113	OAT	1832-1837	Pieter Doense	Rentenier	's-Gravenpolder
	76	1837-1859	Pieter Doense ⁴⁶	Pieter Doense	's-Gravenpolder
109-113	581	1859-1871	Pieter Wouter Woutersen		's-Gravenpolder
	500	1871-1898	Victor Joseph Claeijs Jens	Grondeigenaar	Rijssel
	1055	1898-1921	Edouard Victor August Catoire ⁴⁷	Grondeigenaar	Rijssel
	1423	1921-1948	Maximilien August Arthur Catoire ⁴⁸	Grondeigenaar	Montaure
	1822	1948-1961	Georges Marie Joseph Catoire	Industrieel	Wambrechies
	2027	1961-1968	Jacqueline M.L. Maximilienne Catoire	Zonder	Louviere le Pavillon
	1998	1968-1968	Jacob Goense	Landbouwer	's-Gravenpolder

	2174	1968-1981	Willem Daniel Rouw	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
114,115,116	OAT	1832-1837	Daniel Danielse Boonman	Boereknecht	Ovezande
	50	1837-1872	Daniel Danielse Boonman	Landbouwer	Ovezande
	629	1872-1918	Johannis Goense	Landbouwer	Baarland
	1360	1918-1950	Hubrecht Jasperse	Landbouwer	Kwadendamme
	1848	1950-1973	Adriaan Hubrechtsz Jasperse ⁴⁹	Landbouwer	Kwadendamme
	2317	1973-1981	Pieter Pieterse van Stee	Slager	Kwadendamme
117	OAT	1832-1837	Jacobus van der Linde	Landbouwer	Heinkenszand
	289	1837-1856	Cornelis Goense	Landbouwer	Heinkenszand
	460	1856-1859	Bartholomeeus Vermande	Deurwaarder	Heinkenszand
	515	1859-1883	David Koster	Landbouwer	Sinoutskerke
	854	1883-1918	Johannes Corneliszoon Kloosterman	Particulier	's-Heer Abtskerke
	1303	1918-1923	Jan Johanneszoon Kloosterman	Arbeider	's-Heer Abtskerke
	1453	1923-1946	Martina Maatje op 't Hof	Landbouwster	's-Heer Abtskerke
	1789	1946-1981	Dirk Hubrecht Cornelis Krijger ⁵⁰	Veekoopman	Goes
118,120	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	13	1837-1838	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
317(118), 318	12	1838-1926	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
(120)	159	1926-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
316 (118), 321	159	1838-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
(120)	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
119	OAT	1832-1837	Janna Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
	280	1837-1838	Johanna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouweresse	Sinoutskerke
	240	1838-1838	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
	119	1838-1847	Gerard Rapholum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	331	1847-1851	Mr. Jacob Pieter Noiret de Bruijn	Advocaat Gerechtshof	's-Gravenhage
	483	1851-1918	Johan Willem de Bruijn v. Mariekerke ⁵¹	Griffier Hof v. Zeeland	Middelburg
	1372	1918-1931	Johan Willem Sprenger	Werktuigkundig Ir.	Ginneken
	1587	1931-1967	Jacob Johannes de Kok	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2174	1967-1981	Willem Daniel Rouw	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
121	OAT	1832-1837	Jacob Goense	Landbouwer	Heinkenszand
	288	1837-1856	Pieter Goense	Landbouwer	Heinkenszand
	529	1856-1863	Aalbrecht Janse Rijk	Landbouwer	Heinkenszand
	501	1863-1871	Gerrit Visser van Hazerswoude ⁵²	Grondeigenaar	Amsterdam
	720	1871-1923	Mr. Dirk Visser van Hazerswoude	Advocaat	Amsterdam
	1457	1923-1944	Jhr. Mr. Bernard Cornelis van Merlen ⁵³	Particulier	Bilthoven
	1791	1944-1981	Carolina van Notten	Particulier	Bilthoven
122,123,124,134	OAT	1832-1837	Marinus Boonman	Landbouwer	Heinkenszand
	52	1837-1877	Marinus Boonman	Landbouwer	Heinkenszand
122,123,124	754	1877-1877	Daniel Boonman	Landbouwer	Heinkenszand
122,123,124,134	594	1877-1938	Willem van Stee ⁵⁴	Landbouwer	Baarsdorp
	1471	1938-1975	Joannes Marinus de Jonge ⁵⁵	Landbouwer	Heinkenszand
	2160	1975-1976	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
	2389	1976-1981	Staatsbosbeheer		Goes
125	OAT	1832-1837	Marinus Vermaas	Landbouwer	Heinkenszand
	312	1837-1881	Willem Remijn Bz ⁵⁶	Landbouwer	's-Heerenhoek
	828	1881-1883	Albrecht Willemse Remijn	Landbouwer	's-Heerenhoek
	849	1883-1914	Pieter Albrechtsz Remijn	Minderjarige	's-Heerenhoek
	1302	1914-1926	Willem Remijn ⁵⁷	Minderjarige	's-Heerenhoek
	1514	1926-1934	Pieter Albrechtsz Remijn ⁵⁸	Landbouwer	's-Heerenhoek
	1640	1934-1950	Pieter Albrechtsz Remijn	Landbouwer	Ovezande
	1850	1950-1981	Albrecht Pietersz Remijn	Landbouwer	's-Heerenhoek
126	OAT	1832-1837	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1837-1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke

127,128,129	OAT	1832-1837	J.G.J. van den Bosch	Dijkgraaf	Goes
	55	1837-1853	J.G.J. van den Bosch	Dijkgraaf	Wilhelminadorp
	499	1853-1854	Gerard Lookerse	Landbouwer	Driewegen
	507	1854-1894	Fredericus Theodorus Luypen	Onderwijzer	Hoofdplaat
	680	1894-1897	Hubrecht Smits	Minderjarige	's-Heer Abtskerke
	718	1897-1908	Helena Johanna Paulus ⁵⁹	Grondeigenares	's-Gravenpolder
	1123	1908-1917	Cecilia Johanna Lenshoek ⁶⁰	Minderjarige	Rotterdam
	1223	1917-1930	Quinten van de Vrie Jr.	Landbouwer	Sinoutskerke
	1438	1930-1935	Quinten van de Vrie Jr.	Landbouwer	Sinoutskerke
	1276	1935-1956	Johannes Pilaar	Oud-notaris & rentmeester	Goes
	1736	1956-1973	Jacobus Cornelis van 't Westeinde ⁶¹	Boomkweker	Baarsdorp
	2208	1973-1975	Jacobus Cornelis van 't Westeinde ⁶¹	Boomkweker	Baarsdorp
	2364	1975-1981	Pieter van 't Westeinde ⁶²	Boomkweker	Baarsdorp
130,131,132	OAT	1832-1837	Adriaan Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	188	1837-1866	Christiaan Maat ⁶³	Bouwman	Sinoutskerke
	643	1866-1867	Jan de Baar	Landbouwer	's-Heerenhoek
	607	1867-1889	Maria Menheere	Landbouwster	's-Heerenhoek
133	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1874	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	607	1874-1889	Maria Menheere	Landbouwster	's-Heerenhoek
130,131,132,133	941	1889-1944	Jacob Laurusz Goense	Landbouwer	Hoedekenskerke
	1790	1944-1947	Antonia Boonman ⁶⁴	Zonder	Kwadendamme
	1808	1947-1956	Bastiaan Augustinus van 't Westeinde	Landbouwer	Borsele
	1950	1956-1963	Maatschap van 't Westeinde & Zoon ⁶⁵	Landbouwer	Borsele
	2073	1963-1963	Bastiaan Augustinus van 't Westeinde	Landbouwer	Borsele
	2074	1963-1965	Cornelis van 't Westeinde ⁶⁶	Landbouwer	Borsele
	2108	1965-1973	Vennootschap van 't Westeinde ⁶⁷	Landbouwer	Borsele
	2319	1973-1981	Cornelis van 't Westeinde	Landbouwer	Vrouwepolder
135-139bis	OAT	1832-1837	Adriaan Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	188	1837-1866	Christiaan Maat ⁶³	Landbouwer	Sinoutskerke
	556	1866-1910	Marinus Everse ⁶⁸	Landbouwer	Sinoutskerke
377 (138)	1236	1910-1922	Quinten van de Vrie Sr. ⁶⁹	Landbouwer	Sinoutskerke
	1438	1922-1935	Quinten Quintenz van de Vrie Jr.	Landbouwer	Sinoutskerke
	1276	1935-1956	Johannes Pilaar	Oud-notaris & rentmeester	Goes
	1736	1956-1973	Jacobus Cornelis van 't Westeinde ⁶¹	Boomkweker	Baarsdorp
	2208	1973-1975	Jacobus Cornelis van 't Westeinde ⁶¹	Boomkweker	Baarsdorp
	2364	1975-1981	Pieter Martinus van 't Westeinde ⁶²	Boomkweker	Baarsdorp
140	OAT	1832-1837	Erven Jacob Everse	Landbouwer	Baarsdorp
	88	1837-1904	Christiaan Everse	Landbouwer	Baarsdorp
	1137	1904-1906	Laurus de Winter	Landbouwer	Borsele
	1166	1906-1912	Jacob de Winter	Landbouwer	Baarsdorp
	1164	1912-1951	Willem Nelisz van Liere	Landbouwer	Sinoutskerke
	1875	1951-1967	Adriaan Marinus Braamse ⁷⁰	Landbouwer	Sinoutskerke
140,142,374	1764	1967-1967	Marinus Hubertus van Liere ⁷¹	Landbouwer	Sinoutskerke
398(140,142,374)	1764	1967-1976	Marinus Hubertus van Liere ⁷¹	Landbouwer	Sinoutskerke
	2189	1976-1981	Willem van Liere	Landbouwer	Sinoutskerke
141	OAT	1832-1837	Jacob Everse	Landbouwer	Baarsdorp
	88	1837-1904	Christiaan Everse	Landbouwer	's-H. Arendskerke
373 (deel 141)	88	1904-1906	Christiaan Everse	Landbouwer	's-H. Arendskerke
	1158	1906-1910	Marinus van Iwaarden ⁷²	Gezworene Waterschap	's-H. Arendskerke
	1236	1910-1922	Quinten van de Vrie Sr.	Landbouwer	Sinoutskerke
	1438	1922-1935	Quinten Quintenz van de Vrie Jr.	Landbouwer	Sinoutskerke
	1276	1935-1956	Johannes Pilaar	Oud-notaris & rentmeester	Goes
	1736	1956-1973	Jacobus Cornelis van 't Westeinde ⁶¹	Boomkweker	Baarsdorp
	2208	1973-1975	Jacobus Cornelis van 't Westeinde ⁶¹	Boomkweker	Baarsdorp
	2364	1975-1981	Pieter Martinus van 't Westeinde ⁶²	Boomkweker	Baarsdorp
374 (deel 141)	1137	1904-1906	Laurus de Winter	Landbouwer	Borsele
	1166	1906-1912	Jacob de Winter	Landbouwer	Borsele
	1164	1912-1951	Willem Nelisz van Liere	Landbouwer	Sinoutskerke
	1875	1951-1967	Adriaan Marinus Braamse	Landbouwer	Sinoutskerke
140,142,374	1764	1967-1967	Marinus Hubertus van Liere	Landbouwer	Sinoutskerke

398 (140,142,374	1764	1967-1976	Marinus Hubertus van Liere	Landbouwer	Sinoutskerke
	2189	1976-1981	Willem van Liere	Landbouwer	Sinoutskerke
142	OAT	1832-1839	Wed. Jan de Baar	Landbouwer	Baarsdorp
	370	1839-1850	Willem Voorbeytel	Particulier	Goes
	331	1850-1851	Mr. Jacob Pieter Noiret de Bruijn	Advocaat Hooggerechthof	's-Gravenhage
	483	1851-1918	Johan de Bruijn van Marienkerke	Griffier bij Hof v. Zeeland	Middelburg
	1372	1918-1925	Johan Willem Sprenger	Werktuigkundig Ingenieur	Ginneken
	160	1925-1925	Kerk van Baarsdorp		Baarsdorp
	1164	1925-1951	Willem Nelisz van Liere	Landbouwer	Sinoutskerke
	1875	1951-1967	Adriaan Marinus Braamse	Landbouwer	Sinoutskerke
140,142,374	1763	1967-1967	Hubertus van Liere ⁷³	Landbouwer	Sinoutskerke
397 (140, 142,	1763	1967-1970	Hubertus van Liere	Landbouwer	Sinoutskerke
374)	2031	1970-1981	Adriaan Minnaard	Landbouwer	Sinoutskerke
143	OAT	1832-1837	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1837-1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
144,145	OAT	1832-1837	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	87	1837-1855	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	240	1855-1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
	585	1860-1917	Jacobus Anthony Roetert Tak ⁷⁴	Minderjarige	Middelburg
	1035	1917-1940	Izaak Luteijn	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
144	1458	1940-1973	Willem Goeman ⁷⁵	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2328	1973-1981	Izaak Cornelis Goeman	Fruitlewker	's-Heer Abtskerke
145	1746	1940-1968	Joost Otte ⁷⁶	Spoorwegaarbeider	Rotterdam
	2170	1968-1976	Marinus Servaas van Eekelen	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2160	1976-1978	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
	2389	1978-1981	Staatsbosbeheer		Goes
146	OAT	1832-1837	Adriaan Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	188	1837-1866	Christiaan Maat	Landbouwer	Sinoutskerke
	645	1866-1868	Jan Riemens	Arbeider	Baarsdorp
	616	1868-1872	Jan Riemens	Landbouwer	Baarsdorp
	88	1872-1904	Erven Jacob Everse ⁷⁷	Landbouwer	Baarsdorp
150	OAT	1832-1837	Erven Jacob Everse	Landbouwer	Baarsdorp
	88	1837-1904	Erven Jacob Everse	Landbouwer	Baarsdorp
146, 150	976	1904-1931	Maria Janna Overbeeke ⁷⁸	Zonder	Goes
	1586	1931-1933	Jacobus Lauwerus Overbeeke ⁷⁹	Landbouwer	Baarland
	1632	1933-1949	Jacobus Leendert Overbeeke ⁸⁰	Landbouwer	Baarland
	1834	1949-1972	Catharina Maria Overbeeke	Landbouwster	Baarland
	2306	1972-1972	Johannes Leendert de Vlieger	Landbouwer	Nieuwdorp
	1812	1972-1973	Abraham Dignus Nagelkerke	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2160	1973-1981	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		
147,148,149	OAT	1832-1837	Erven Jacob Everse	Landbouwer	Baarsdorp
	88	1837-1904	Erven Jacob Everse ⁷⁷	Landbouwer	Baarsdorp
	1138	1904-1941	Johannes Janse Mol	Landbouwer	's-Gravenpolder
	1753	1941-1981	Marinus Steketee	Landbouwer	's-Gravenpolder
151,152	OAT	1832-1837	Adriaan Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	188	1837-1866	Christiaan Maat	Landbouwer	Sinoutskerke
	547	1866-1895	Jan Hubregtse Vermue	Landbouwer	Ovezande
	1001	1895-1900	Catharina Jacobusse Allemekinders ⁸¹	Zonder	's-Heerenhoek
	1082	1900-1921	Cornelis Vermue	Landbouwer	Waarde (Nieuwdorp)
	1411	1921-1938	Adriaan Quintensz van de Vrie	Landbouwer	Sinoutskerke
	1272	1938-1971	Cornelis Uitterhoeve ⁸²	Landbouwer	Heinkenszand
	1636	1971-1981	Bastiaan Markusse	Landbouwer/koopman	's-Heer Abtskerke
153	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1878	Kerk van Sinoutskerke ⁸³		Sinoutskerke
	159	1878-1944	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1944-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke

154	OAT	1832-1837	Janna Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
304 (154)	280	1837-1838	Johanna de Witte, wed. Jan van Gils ⁸⁴	Landbouweresse	Sinoutskerke
	12	1838-1914	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
379 (304)	12	1914-1981	Armen van Sinoutskerke ⁸⁵		Sinoutskerke
155	OAT	1832-1837	Armen Sinoutskerke		Sinoutskerke
307 (154,155)	280	1837-1838	Johanna de Witte, wed. Jan van Gils ⁸⁴	Landbouweresse	Sinoutskerke
	240	1838-1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
	584	1860-1914	Dina Frederika Tak ⁸⁶	Particuliere	Heinkenszand
380 (307)	584	1914-1933	Dina Frederika Tak ⁸⁶	Particuliere	Heinkenszand
	1631	1933-1981	Adriana Wilhelmina Petronella Keg, vrouw Mark Jan Schoen, scheikundig ir.	Zonder	Zaandam
156,170,191,192	OAT	1832-1837	Janna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
	280	1837-1838	Johanna de Witte, wed. Jan van Gils ⁸⁴	Landbouweresse	Sinoutskerke
156,170	240	1838-1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
191,192	240	1838-1839	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
325 (191,192)	240	1839-1860	Pieter Roetert Tak ⁸⁷	Rentenier	Middelburg
325,156,170	583	1860-1875	Adriaan Tak	Grondeigenaar	Middelburg
	728	1875-1953	Jacoba Susanna Petronella Tak ⁸⁸	Med. Doctor	Delft
	1901	1953-1960	Johann Hermann Christian Heijse ⁸⁹	Administrateur	Middelburg
	2012	1960-1971	Anne Marie Heijse	Secretaresse	Amsterdam
	2189	1971-1971	Willem van Liere	Landbouwer	Sinoutskerke
	2243	1971-1981	Levensverzekering Maatschappij Utrecht		Utrecht
157,158	OAT	1832-1837	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	87	1837-1854	Marinus Everse ⁹⁰	Landbouwer	Sinoutskerke
	93	1854-1885	Leonard de Fouw ⁹¹	Notaris	Goes
	896	1885-1912	Jacobus Danielsz Boonman	Landbouwer	Heinkenszand
	1186	1912-1938	Johannes Bastiaansz Rijk	Landbouwer	Heinkenszand
	1700	1938-1956	Willem Remijn	Landbouwer	's-H. Arendskerke
	8	1956-1963	De Grote Armen van 's-Heer Abtskerke ⁹²		's-Heer Abtskerke
	12	1963-1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
159	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
160,161	OAT	1832-1837	Diaconie Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	14	1837-1922	Diaconie Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	793	1922-1934	Diaconie Armen van Sinoutskerke en 's-Heer	Abtskerke	's-Heer Abtskerke
385 (160,161)	793	1934-1981	Diaconie Armen van Sinoutskerke en 's-Heer	Abtskerke ⁹³	's-Heer Abtskerke
162	OAT	1832-1837	Janna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
	280	1837-1838	Johanna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouweresse	Sinoutskerke
	240	1838-1838	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
308 (deel 162)	119	1838-1847	Gerard Rapholm Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	14	1847-1922	Diaconie Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	793	1922-1933	Diaconie Armen van Sinoutskerke en 's-Heer	Abtskerke	's-Heer Abtskerke
	159	1933-1934	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
309 (deel 162)	159	1838-1934	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
386 (vereniging)	159	1934-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1973	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
386 (splitsing)	157	1973-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	2160	1973-1981	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
163	OAT	1832-1837	Hubregt Janse van 't Westeinde	Landbouwer	's-H. Arendskerke
	274	1837-1840	Hubregt Janse van 't Westeinde	Landbouwer	's-H. Arendskerke
	375	1840-1863	Huibregt de Winter ⁹⁴	Particulier	Heinkenszand
	620	1863-1882	Maria de Winter	Landbouwster	Borsele
351,352 (163)	620	1882-1900	Maria de Winter ⁹⁵	Landbouwster	Borsele
	1080	1900-1936	Johanna Adriana van 't Westeinde	Zonder	Ovezande
	1114	1936-1949	Josephus Franciscus Claeijs ⁹⁶	Herbergier	Ovezande
	1830	1949-1961	Boudewijn Mol	Handelaar in landb.prod.	's-Gravenpolder
	2021	1961-1965	Marinus Mol ⁹⁷	Handelaar in landb.prod.	's-Gravenpolder

	2096	1965-1973	NV Handelsmij in Land-en Tuinbouwprodn.	Gebroeders Mol	's-Gravenpolder
	2325	1973-1981	Beleggings- en Beheers Maatschappij	Gebroeders Mol	's-Gravenpolder
	2489	1981-1981	Handelsmij in Land- en Tuinbouwprodukten	Gebroeders Mol	's-Gravenpolder
	2490	1981-1981	Sorteerbedrijf Gebroeders Mol BV		's-Gravenpolder
164	OAT	1832-1837	Kaspert van Citters	Vrederegter	Heinkenszand
	66	1837-1884	Mr. Cornelis van Citters	Advocaat	Utrecht
	862	1884-1919	Margaretha Hubertha Hoey Schilthouwer ¹	Zonder	Heinkenszand
	1375	1919-1930	Jhr. Mr. Dr. Adolph Jacobus van Citters ²	Gezant in disponibiiteit	's-Gravenhage
	1582	1930-1964	Jkvrn Margaretha H. en Suzanna v. Citters ³		's-Gravenhage
	12	1964-1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
165,166,167	OAT	1832-1837	Janna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
	280	1837-1838	Johanna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouweresse	Sinoutskerke
	240	1838-1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
	583	1860-1875	Adriaan Tak	Grondeigenaar	Middelburg
	728	1875-1953	Jacoba Susanna Petronella Tak ⁹⁸	Med. Doctor	Delft
	1900	1953-1968	Jhr. Ir. Henri Louis Boogaert	Oud-burgem. Domburg	Domburg
	2191	1968-1969	Jacob Pietersz de Dreu	Landbouwer	Goes
	2177	1969-1975	Johannes Marinus van Nieuwenhuizen	Landbouwer	's-Gravenpolder
	2160	1975-1976	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
	2389	1976-1981	Staatsbosbeheer		Goes
168	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
169	OAT	1832-1837	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	157	1837-1877	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	8	1877-1963	De Grote Armen van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	12	1963-1981	De Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
171,172,173	OAT	1832-1837	Carolina Maria Gorsse	Particuliere	Goes
	108	1837-1839	Carolina Maria Gorsse	Particuliere	Goes
	372	1839-1854	Jacoba Koning ⁹⁹	Zonder	Rotterdam
	505	1854-1879	Franciscus Ludovicus Leirens ¹⁰⁰	Grondeigenaar	Gent
	544	1879-1891	Charles Louis Leirens ¹⁰¹	Advocaat	Gent
	964	1891-1981	Valentine Leirens ¹⁰²	Minderjarige	Genève
193,194	OAT	1832-1837	Janna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
	280	1837-1838	Johanna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouweresse	Sinoutskerke
	240	1838-1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
	582	1860-1883	Susanna Tak ¹⁰³	Particuliere	Middelburg
	851	1883-1894	Nicolaas Johannes Cuperus ¹⁰⁴	Minderjarige	Middelburg
	994	1894-1897	Nicolaas Johannes Cuperus	Off. v. Gezondheid 2 ^e klas	Utrecht
	976	1897-1931	Maria Janna Overbeeke ¹⁰⁵	Zonder	Goes
	1584	1931-1961	Leendert Overbeeke ¹⁰⁶	Landbouwer	Wolphaartsdijk
	2042	1961-1973	Stoffelina Overbeeke ¹⁰⁷	Zonder	Dirksland
	2320	1973-1975	Stoffelina Overbeeke	Zonder	Dirksland
	2160	1975-1976	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
	2389	1976-1981	Staatsbosbeheer		Goes
195,196,197	OAT	1832-1837	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	87	1837-1854	Marinus Everse ⁹⁰	Landbouwer	Sinoutskerke
	240	1854-1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
	585	1860-1917	Jacobus Anthony Roetert Tak ¹⁰⁸	Minderjarige	Middelburg
	1035	1917-1940	Izaak Luteijn	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
195,196	1591	1940-1968	Pieter Luteijn ¹⁰⁹	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2182	1968-1981	Catharina Jozina Luteijn ¹¹⁰	Zonder	's-Heer Abtskerke
	2492	1981-1981	Lucas Pieter Korstanje	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
197	1747	1940-1970	Marinus Harinck ¹¹¹	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2160	1970-1981	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht

198	OAT	1832-1837	Jan Hendrik Verschoor	Heer van Nisse	Nisse
	258	1837-1846	Jan Hendrik Verschoor	Heer van Nisse	Nisse
	441	1846-1877	Geertruida Johanna Verschoor ¹¹²	Zonder	Goes
	766	1877-1882	Herman de Leeuw van Coolwijk	Majoor der Infanterie	Goes
	721	1882-1917	Alida Clasina Visser ¹¹³	Particulier	Haarlem
	1343	1917-1920	Jacob Willemsz Boonman	Landbouwer	Nisse
	1391	1920-1924	Marinus Pietersz Raas ¹¹⁴	Koopman	Ovezande
	1328	1924-1931	Johannes Leonardus Richel ¹¹⁵	Burgemeester Borsele	Borsele
	1341	1931-1941	Maarten de Witte ¹¹⁶	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1366	1941-1955	Hubregt Nieuwenhuys	Leraar HBS	Leeuwarden
	1677	1955-1969	Abraham Janse	Landbouwer	Sinoutskerke
	2160	1969-1981	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
199	OAT	1832-1837	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1837-1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
200	OAT	1832-1837	Janna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
	280	1837-1838	Johanna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouweresse	Sinoutskerke
	240	1838-1838	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
	310	1838-1850	Johannes Hirdes	Particulier	Nisse
	475	1850-1854	Abraham Manhave	Landbouwer	Groede
	506	1854-1854	Joos op 't Hof	Landbouwer	Sinoutskerke
	240	1854-1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
	585	1860-1917	Jacobus Anthony Roetert Tak	Minderjarige	Middelburg
	970	1917-1936	Willem Minnaard Sr.	Landbouwer	Sinoutskerke
389 (deel 200)	970	1936-1950	Willem Minnaard Sr.	Landbouwer	Sinoutskerke
	1846	1950-1955	Geertruid de Back ¹¹⁷	Zonder	Sinoutskerke
	1652	1955-1978	Cornelis Minnaard	Landbouwer	Sinoutskerke
	2240	1978-1981	Laurens Jan de Schipper		Wemeldinge
390 (deel 200)	1652	1936-1978	Cornelis Minnaard ¹¹⁸	Landbouwer	Sinoutskerke
	2240	1978-1981	Laurens Jan de Schipper		Wemeldinge
201	OAT	1832-1837	Wed. P.J. van de Mandere-v.d. Bilt	Rentenierster	Middelburg
	189	1837-1843	Wed. P.J. van de Mandere-v.d. Bilt ¹¹⁹	Rentenierster	Middelburg
	406	1843-1874	Boudewijn van de Mandere ¹²⁰	Particulier	's-Gravenpolder
	480	1874-1880	Francois Henri van Elsen	Grondeigenaar	St. Josse ten Noode
	811	1880-1907	Albert Francois Louis Chevalier Brogniez	Minderjarige	Brussel
	896	1907-1912	Jacobus Danielsz Boonman ¹²¹	Landbouwer	Heinkenszand
	1266	1912-1974	Jobina Boonman	Zonder	Borsele
	2331	1974-1981	Johannes Cornelis van Stee	Landbouwer	Borsele
202,203	OAT	1832-1837	Jan Grootemaat	Notaris	Goes
	114	1837-1837	Jan Grootemate	Landbouwer	's-Heerenhoek
	93	1837-1885	Leonard de Fouw ¹²²	Notaris	Goes
	478	1885-1901	Mr. Petrus Lenshoek van Kerkwijk	Advocaat	Goes
	1100	1901-1903	Mr. Hendrik Lenshoek van Zwake	Advocaat	Middelburg
	1123	1903-1915	Cecilia Johanna Lenshoek ¹²³	Minderjarige	Middelburg
	1316	1915-1915	Cecilia Johanna Lenshoek van Zwake ¹²⁴	Zonder	's-Gravenhage
	1317	1915-1936	Pieter Wouter Woutersen	Landbouwer	Hoedekenskerke
	1653	1936-1981	Jacob Leendert Jacobus Bruijnzeel ¹²⁵	Arts	Wissekerke
204	OAT	1832-1837	Adriaan Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	90	1837-1837	Adriaan Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	159	1837-1838	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	188	1838-1866	Christiaan Maat	Bouwman	Sinoutskerke
	644	1866-1877	Jacques Everse	Arbeider	Wolphaartsdijk
	556	1877-1911	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	1244	1911-1941	Johanna Everse ¹²⁶	Zonder	's-Heer Abtskerke
	1276	1941-1956	Johannes Pilaar	Oud-notaris	Goes
	1736	1956-1973	Jacobus Cornelis van 't Westeinde ⁶¹	Boomkweker	Baarsdorp
	2208	1973-1975	Jacobus Cornelis van 't Westeinde ⁶¹	Boomkweker	Baarsdorp
	2364	1975-1981	Pieter Marinus van 't Westeinde ⁶²	Boomkweker	Baarsdorp
205,206	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1934	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke

207	OAT	1832-1837	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1837-1926	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1926-1934	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
387(205,206,207)	159	1934-1963	Kerk van Sinoutskerke ¹²⁷		Sinoutskerke
	157	1963-1978	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	2160	1978-1981	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
208	OAT	1832-1837	Godshuizen der Stad Goes		Goes
	101	1837-1934	Weeshuis of Burgerlijk Armbestuur Goes		Goes
388 (208)	101	1934-1981	Weeshuis of Burgerlijk Armbestuur Goes ¹²⁸		Goes
209,211	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1880	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
349(209,211,212)	159	1880-1963	Kerk van Sinoutskerke ¹²⁹		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
212	OAT	1832-1837	Godshuizen der Stad Goes		Goes
	101	1837-1880	Weeshuis of Burgerlijk Armbestuur Goes		Goes
350 (deel 212)	101	1880-1979	Weeshuis of Burgerlijk Armbestuur Goes ¹²⁹		Goes
	2389	1979-1981	Staatsbosbeheer		Goes
210	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1878	Kerk van Sinoutskerke ¹³⁰		Sinoutskerke
	159	1878-1944	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1944-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
213	OAT	1832-1837	Parochie van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	1	1837-1925	Gemeente 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	1497	1925-1981	Nederlands Hervormde Gemeente van	's-Heer Abtskerke	's-Heer Abtskerke
214,217	OAT	1832-1837	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	87	1837-1853	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	93	1853-1885	Leonard de Fouw ¹²²	Notaris	Goes
	723	1885-1895	Pieter Adriaanse Rijk	Landbouwer	Ovezande
	1011	1895-1898	Adriaan de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	1044	1898-1925	Klaziena Vermue ¹³¹	Landbouwster	Ovezande
	1502	1925-1953	Adriaan Pieter Dignusz de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	1908	1953-1966	Pieter Adriaanz de Jonge ¹³²	Rustend-landbouwer	Ovezande
214,217(12,4 are)	2117	1966-1974	Adriaan de Jonge ¹³³	Landbouwer	Ovezande
	2341	1974-1975	Johannes de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	2160	1975-1976	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
	2389	1976-1981	Staatsbosbeheer		Goes
217 (64,7 are)	2117	1966-1974	Adriaan de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	2340	1974-1974	Adriaan de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	2160	1974-1981	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
215	OAT	1832-1837	Jacob van 't Hof ¹³⁴	Landbouwer	Heinkenszand
	93	1837-1885	Leonard de Fouw	Notaris	Goes
216	OAT	1832-1837	Frederik Christiaan Mulert ¹³⁵	Schout	Dalfsen
	197	1837-1844	Frederik Christiaan Mulert ¹³⁶	Schout	Dalfsen
	93	1844-1885	Leonard de Fouw	Notaris	Goes
215,216	723	1885-1895	Pieter Adriaanse Rijk	Landbouwer	Ovezande
	1013	1895-1935	Jobina Pieterse Rijk ¹³⁷	Zonder	Ovezande
	1647	1935-1940	Laurus (Laurentius) Goense	Zonder	Ovezande
	970	1940-1950	Willem Minnaard Sr.	Landbouwer	Sinoutskerke
	1846	1950-1955	Geertruid de Back	Landbouwster	Sinoutskerke
	1939	1955-1966	Pieter de Jonge	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1238	1966-1971	Pieter Anthonie'sz de Jonge	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2279	1971-1979	Cornelia Johanna de Jonge ¹³⁸	Zonder	Middelburg
	2389	1979-1981	Staatsbosbeheer		Goes
218	OAT	1832-1837	Diaconie Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	14	1837-1922	Diaconie Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	793	1922-1981	Diaconie van Sinoutskerke en 's-Heer	Abtskerke	's-Heer Abtskerke

219	OAT	1832-1837	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1837-1846	Armen van Sinoutskerke ¹³⁹		Sinoutskerke
331 (219)	12	1846-1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
220	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	13	1837-1838	Den Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
323 (deel 220)	159	1838-1846	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
332 (323)	159	1846-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
324 (deel 220)	12	1838-1846	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
333 (324)	12	1846-1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
334 (324)	171	1846-1981	Hervormde Kerk van Goes		Goes
221	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	13	1837-1838	Den Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1838-1846	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
330	159	1846-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
222	OAT	1832-1837	Hervormde Kerk van Goes		Goes
	171	1837-1846	Hervormde Kerk van Goes		Goes
329 (222)	171	1846-1981	Hervormde Kerk van Goes		Goes
223	OAT	1832-1837	Hervormde Kerk van Goes		Goes
	171	1837-1981	Hervormde Kerk van Goes		Goes
224	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	13	1837-1837	Den Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	171	1837-1845	Hervormde Kerk van Goes		Goes
	159	1845-1846	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
328 (224)	159	1846-1883	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	101	1883-1981	Weeshuis of Burgerlijk Ambestuur te Goes		Goes
225, 226	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	13	1837-1838	Den Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1838-1846	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
327 (225), 335 (226)	159	1846-1883	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	101	1883-1981	Weeshuis of Burgerlijk Ambestuur te Goes		Goes
227	OAT	1832-1837	Johan van Reygersberg Versluys	Rentenier	Middelburg
	305	1837-1898	Johan van Reygersberg Versluys ¹⁴⁰	Rentenier	Middelburg
228	OAT	1832-1837	Johan van Reygersberg Versluys	Rentenier	Middelburg
	306	1837-1845	Sophie Versluis, geh. met Adrianus Pické		Middelburg
	305	1845-1846	Johan van Reygersberg Versluys	Rentenier	Middelburg
229	OAT	1832-1837	Johan van Reygersberg Versluys	Rentenier	Middelburg
	305	1837-1846	Johan van Reygersberg Versluys	Rentenier	Middelburg
336(228),326(229)	305	1846-1898	Johan van Reygersberg Versluys ¹⁴¹	Rentenier	Middelburg
227, 336, 326	968	1898-1932	Jacobus de Jager ¹⁴	Rentenier en koopman	Goes
	1609	1932-1940	Gillis de Jager	Predikant	Putten
	1732	1940-1981	Abraham Jacobus de Voldere ¹⁴²	Onderwijzer	Amsterdam
230	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
231, 233	OAT	1832-1837	Aalbrecht Pieterse de Jonge	Burgemeester	Ovezande
	143	1837-1861	Aalbrecht Pieterse de Jonge	Burgemeester	Ovezande
	608	1861-1872	Martina Willems Remijn ¹⁴³	Landbouwster	Ovezande
	706	1872-1882	Cornelia de Jonge	Zonder	Ovezande
	836	1882-1920	Adriaan Pieterse de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	1389	1920-1954	Jacob Adriaansz de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	1915	1954-1962	Hubrecht Jacobsz Vermue	Landbouwer	's-Heerenhoek
	2055	1962-1974	Laurentius Hubrechts Vermue	Landbouwer	's-Heerenhoek
	2335	1974-1976	Jacob Martens ¹⁴⁴	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2132	1976-1981	Cornelis Anthonius Martens ¹⁴⁵	Landbouwer	's-Heerenhoek

232,239,240,241	OAT	1832-1837	Jan Hendrik Verschoor	Heer van Nisse	Nisse
	258	1837-1846	Jan Hendrik Verschoor	Heer van Nisse	Nisse
	438	1846-1894	Henrietta Cornelia Verschoor ¹⁴⁶	Particuliere	Goes
	968	1894-1932	Jacobus de Jager ¹⁴	Rentener en koopman	Goes
	1609	1932-1940	Gillis de Jager	Predikant	Putten
	1731	1940-1966	Jan Adriaan Nieuwenhuijse ¹⁴⁷	Landbouwer	Nieuwdorp
	2138	1966-1966	Neeltje Wilhelmina van Nieuwenhuyzen ¹⁴⁸	Zonder	Nieuwdorp
	2142	1966-1966	Neeltje Wilhelmina van Nieuwenhuyzen ¹⁴⁸	Zonder	Nieuwdorp
	2143	1966-1977	N.V. Mij. Aloon Pendrecht en Cortgene ¹⁴⁹		Rotterdam
	2160	1977-1978	Stichting Beheer Landbougronden, SBL		Utrecht
	2389	1978-1981	Staatsbosbeheer		Goes
234, 235	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1875	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
345 (234)	159	1875-1963	Kerk van Sinoutskerke ¹⁵⁰		Sinoutskerke
	157	1963-1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
346 (235)	163	1875-1940	Kerk van Nisse		Nisse
	1485	1940-1981	Ned. Hervormde Gem. van 's-H.Abtskerke		's-Heer Abtskerke
236	OAT	1832-1837	Jan Hendrik Verschoor	Heer van Nisse	Nisse
	258	1837-1838	Jan Hendrik Verschoor ¹⁵¹	Heer van Nisse	Nisse
312	12	1838-1874	De Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
313	159	1838-1874	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
312, 313	656	1874-1902	Pieter Jacobse Rijk ¹⁵²	Landbouwer	Ovezande
314	258	1838-1846	Jan Hendrik Verschoor	Heer van Nisse	Nisse
	437	1846-1869	Reinier Frans Verschoor ¹⁵³	Kapitein der Artillerie	Delft
	656	1869-1902	Pieter Jacobse Rijk	Landbouwer	Ovezande
312, 313, 314	1113	1902-1913	Martin Joseph Johan Stieger	Grondeigenaar	Teteringen
	1276	1913-1958	Johannes Pilaar	Oud-notaris & rentmeester	Goes
	1966	1958-1975	Dignus Adriaansz de Winter	Landbouwer	Heinkenszand
	2361	1975-1981	Marinus de Winter	Landbouwer	Heinkenszand
315	163	1838-1940	Kerk van Nisse		Nisse
	1740	1940-1954	Pieter Marinusz Mol	Landbouwer	Nisse
	1923	1954-1976	Johannes Marinus Brouwer	Landbouwer	Nisse
	2160	1976-1978	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
237, 244	OAT	1832-1837	Pieter van Stee	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	235	1837-1856	Pieter van Stee	Landman	's-H. Arendskerke
	525	1856-1886	Nicolaas van Stee	Landbouwer	's-Heerenhoek
	897	1886-1902	Johan Pieter Idus Buteux	Zonder	Middelburg
	1110	1902-1937	Pieter Schelto Buteux	Burgemeester	O. & W. Souburg
	1666	1937-1950	Johanna Hendrika van Trig ¹⁵⁴	Zonder	Oostkapelle
	1857	1950-1955	Cecilia Johanna Buteux	Zonder	Steenwijk
	1927	1955-1974	Abraham Pietersz Blok	Landbouwer	Heinkenszand
237(33 are), 244	2359	1974-1975	Cornelis Izaak op 't Hof ¹⁵⁵	Landbouwer	's-Heerenhoek
	2363	1975-1981	Petrus Theodorus de Baar	Landbouwer	's-Heerenhoek
237(96 are),244	2359	1974-1977	Cornelis Izaak op 't Hof ¹⁵⁵	Landbouwer	's-Heerenhoek
	2160	1977-1978	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
	2389	1978-1981	Staatsbosbeheer		Goes
238, 242, 243	OAT	1832-1837	Pieter van Stee	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	235	1837-1856	Pieter van Stee	Landman	's-H. Arendskerke
	526	1856-1893	Marinus van Stee ¹⁵⁶	Landbouwer	's-H. Arendskerke
	978	1893-1903	Jan Cornelisse de Baar ¹⁵⁷	Landbouwer	's-Heerenhoek
	1125	1903-1963	Jobtje Janse Goense ¹⁵⁸	Landbouwster	's-Heerenhoek
	1478	1963-1981	Jan Jansz de Baar	Landbouwer	's-Heerenhoek
245	OAT	1832-1837	Jacob Goense	Landbouwer	Heinkenszand
	288	1837-1856	Pieter Goense	Landbouwer	Heinkenszand
	360	1856-1877	Adriaan Pieterse Rijk	Landman	Ovezande
	770	1877-1893	Jan Januszoon Priem	Landbouwer	Baarland
	984	1893-1906	Marinus Allemekinders	Minderjarige	Hoedekenskerke
	986	1906-1920	Dignus de Winter	Landbouwer	Nisse
	1402	1920-1927	Adriaan de Winter ¹⁵⁹	Landbouwer	Nisse
	1540	1927-1958	Klaziena Smits	Landbouwster	Nisse
	1977	1958-1970	Cornelis de Winter ¹⁶⁰	Landbouwer	Nisse
	2217	1970-1980	Cornelis de Winter ¹⁶⁰	Landbouwer	Nisse
	2389	1980-1981	Staatsbosbeheer		Goes

Noten

1. Jhr. Mr. Cornelis van Citters, advocaat te Utrecht, was gehuwd met Margaretha Hubertha Hoey Schilthouwer en was later burgemeester van Heinkenszand. Hun bezittingen gaan in deze periode onder hetzelfde artikel nr. over op Jhr. Cornelis Boudewijn Mattheus van Citters.
2. Gaat in deze periode onder hetzelfde artikel nr. voor 5/12 over op Jkvr. Margaretha Huberta van Citters en ook voor 5/12 op Jkvr. Susanna van Citters, beiden zonder beroep, wonende Statenlaan 37, 's-Gravenhage en Jhr. Caspar Adolph Johan en Jhr. Johannes Jacobus Catharinus van Citters, ieder voor 1/12 deel, respectievelijk wonende in Orange City (USA) en Laag Soeren.
3. Aanvankelijk waren de Jkvrn. Margaretha Huberta en Suzanna van Citters ieder voor ½ eigenaar. Bij de scheiding in 1963 waren er 17 erfgenamen in de Verenigde Staten, onder wie de bezittingen verdeeld werden. Een en ander werd beheerd door de rentmeester J.Q.C. Lenshoek, Marktveld 20, Kloetinge. In onderstaande tabel is de verdeling onder de erfgenamen weergegeven. De eerste 6 werden bedeeft met ieder 1/8, de volgende 5 met ieder 1/40 en de laatste 6 van het geslacht van der Stoep met ieder 1/48 deel.

Naam	Geboorte datum	Stad	Staat
Jhr. William van Citters	10-01-1889	Glendale	California
Jkvr. Margaretha Huberta van Citters, geh. Andrew van Pelt	10-01-1890	Orange City	Iowa
Jhr. Charles Johan van Citters	22-04-1894	Orange City	Iowa
Jhr. Aernout Constantijn van Citters	26-11-1900	Orange City	Iowa
Jhr. Adolph Johan van Citters	05-08-1902	Eagle Grove	Iowa
Jkvr. Cornelia Boudewina van Citters, geh. Joh. Ripmeester	10-01-1904	Grand Rapids	Michigan
Jkvr. Genevieve Francis van Citters, geh. Leroy Truckenmiller	24-10-1907	Sibley	Iowa
Jkvr. Francis Cornelia van Citters, geh. John Rose	22-05-1910	Sibley	Iowa
Jkvr. Mildred Dorothy van Citters, geh. Richard Stachour	13-02-1912	Sibley	Iowa
Jhr. Caspar Adolph Johan van Citters	20-09-1914	Reno	Nevada
Jhr. Richard Jr. van Citters, staande onder voogdij van zijn moeder Evelyn van Citters	08-07-1944	Fairbault	Minnesota
Frank van der Stoep	31-12-1904	La Cadena Drive	California
Helen van der Stoep, geh. Clarence Spaan	25-01-1907	Sioux Falls	South Dakota
Paerl van der Stoep, geh. Jack Smith	09-04-1909	La Puente	California
Roy van der Stoep	24-07-1912	Orange City	Iowa
Dorothy van der Stoep, geh. Dirk de Bey	09-09-1913	Wilmington	California
Charles van der Stoep	08-04-1916	Orange City	Iowa

4. Aanvankelijk waren Marinus Goense, geb. 19-4-1895, landbouwer en sleper te 's-Heerenhoek, Ovezandseweg 1 en Laurentius Oosthoek, geb. 24-12-1926, landbouwer te Ovezande, Westlangeweg 1, beiden voor ½ eigenaar. Na de dood van Marinus Goense verkregen zijn zoons Adriaan Goense, geb. 17-6-1925 en Jacobus Goense, geb. 15-2-1928 ieder ¼ en Laurentius Oosthoek behield ½ van het eigendom.
5. Later onder hetzelfde artikel nr. Maria Mijnheere en verdere erven
6. Cornelis Janse de Baar en verdere erfgenamen van Leuntje Janusse Mijnheere, vruchtgebruikster Klazina de Baar en verdere erven
7. Pietermella de Baar, vrouw van A.W. Remijn, met Jan de Baar en de minderjarige Marinus, Jacob, Maatje, Klazina en Cornelis de Baar in het gemeen, later Jan de Baar
8. Jacobus Laurentius van Loon, grondeigenaar en burgemeester te Steenberg, met Carolus Franciscus Spruyt en Jean Olivier le Jeun in het gemeen, later Elisabeth Fuex, wed. van J.C. van Loon en verdere erfgenamen
9. Later Josephus Gustaves Leo Marie Antonius Hyacinthus Spruyt, minderjarige te Antwerpen, met Rosalie Marie Delcroix, wed. van Jean Olivier le Jeune, later Olivier Jean Francois le Jeune, suikerraffinadeur te Antwerpen en Jacobus Johannes van Loon, burgemeester te Steenberg
10. Later zijn wed. Cornelia Remijn
11. Samen met Hubrecht, Pieter, Cornelis en Marinus van 't Westeinde, landbouwers te Nieuwddorp
12. Jacob Boonman, dijkgraaf en landbouwer te Nisse, gehuwd met Magdalena van 't Westeinde, voor ½ en Willem Boonman, landbouwer te Nisse en Marinus Boonman, landbouwer te Nieuwddorp, ieder voor ¼.
13. Gehuwd met Susanna Gerarda Cornelia Hetrôt

14. Later zijn wed. Sara Vleugel, hij was eigenaar voor 7/9 deel, het resterende eigendom berustte voor 1/9 deel bij Gillis de Jager, predikant Gereformeerde Kerk te Putten en voor 1/9 deel bij Neeltje Pieternella de Jager, gehuwd met Samuel Wisse, landbouwer te Nieuw & St. Joosland, Gillis de Jager, predikant te Putten, had het levenslang vruchtgebruik
15. Edmond Marie Ghislain de Ghellinck de Walle, ingenieur te Gent had het eigendom voor ¼ deel, samen met Gabrielle Henriette Marie Ghislaine Ghellinck de Walle te Dungen bij Gent, gehuwd met Anthony Joseph Alois Marie Ghislain de Kerchove d' Exaerde, Robert Armand Ghislain de Ghellinck de Walle te Wondelgem bij Gent en Beatrice Gabrielle Marie Ghislaine de Ghellinck de Walle te Mariakerke bij Gent, gehuwd met Guibert Joseph Marie Desire Jules Carlos Ghislain Morel de Westgaver, het vruchtgebruik was in handen van Clara Marie de Hemtinne, wed. van Maurice de Ghellinck de Walle te Wondelgem bij Gent en de administratie berustte bij H. Kerckhaert te Westdorpe. Later werd het geheel nog verdeeld over 24 nakomelingen van de families de Kerchove d' Exaerde, de Kemmeter en Morel de Westgaver
16. Johannes Louis de Roo was eigenaar voor ½ samen met Adriaan Johannes de Roo, landbouwer te 's-Heer Arendskerke, eveneens voor ½
17. De Maatschap de Roo bestond uit Johannes Louis de Roo te 's-Heer Abtskerke en Adriaan Johannes de Roo te 's-Heer Arendskerke
18. Later vermeld als eigenaar Bernardus Elsman
19. Hij wordt vermeld als eigenaar met Pieter van Weele in het gemeen, later in serie 2 van de leggers wordt Pieter van Weele genoemd als eigenaar voor ½, samen met Marinus Huige, slager te Rotterdam, Pieter Huige, landbouwer te Nisse, Maria Huige te Nisse en Cornelis Huige, landbouwer te Nisse
20. Pieter van Weele staat geregistreerd als eigenaar voor ½ samen met de Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL) te Utrecht, eveneens voor ½
21. Zij was weduwe van Caspert van Citters, vrederechter te Heinkenszand
22. Aanvankelijk waren eigenaar ieder voor 1/3 deel, Jhr. Johannes Jacobus Catharinus Marie van Citters, Jkvr. Susanna van Citters te 's-Gravenhage en Jhr. Caspar Adolph Johan van Citters te Orange-City (USA), eerstgenoemde later gewijzigd in Jkvr. Margaretha Huberta van Citters te 's-Gravenhage
23. Hij was eigenaar voor 1/8 deel, later op naam van Jhr. Aernout Constantijn van Citters, het bezit werd voor 7/8 deel eigendom van onderstaande van Citters en voor in totaal 1/8 deel (6/48) van de fam. Van der Stoep.

Jhr. Aernout Constantijn van Citters	Orange City	Iowa
Jhr. Cornelis van Citters	Sibley	Iowa
Jhr. William van Citters	Glendale	California
Jkvr. Margaretha Huberta van Citters	Orange City	Iowa
Jhr. Charles Johan van Citters	Orange City	Iowa
Jhr. Adolph Johan van Citters	Eagle Grove	Iowa
Jkvr. Cornelia Boudewina van Citters	Orange City	Iowa
Frank van der Stoep	Riverside	California
Roy van der Stoep	Orange City	Iowa
Charles van der Stoep	Orange City	Iowa
Helen Wilcox	Sioux Falls	South Dakota
Pearl Smith	Hollywood	California
Dorothy de Beij	Los Angelos	California
24. Hij staat geregistreerd als eigenaar samen met zijn echtgenote Jozina Oranje en als erfgenaam van Barbara van Noppen
25. Hij was eigenaar voor 2/3 deel, samen met Jacoba Jannetje de Roo voor 1/6 deel en Johannes Cornelis de Roo, eveneens voor 1/6 deel
26. De Firma de Roo bestond uit Jan de Roo, Jacoba Jannetje de Roo en Johannes Cornelis de Roo
27. Hij was eigenaar voor ¼ deel, samen met Hubrecht, Pieternella en Johannes Drijdijk, allen voor ¼ deel
28. Eigenaar voor 1/3 deel, samen met Johannes en Pieternella Drijdijk, ieder voor 1/3 deel
29. Zij was gehuwd met Cornelis Gerard Borsboom te Breskens
30. Hij was eigenaar voor 3/10 deel, evenals Geertruida Johanna van der Bilt te Nijmegen, daarnaast waren eigenaar voor 1/5 deel Josias van der Bilt, secretaris ontvanger te Kloetinge en Adriana Paulina van der Bilt te Arnhem, gehuwd met Jacobus Florentius Keiser, controleur van de waarborg te Arnhem
31. Zij was gehuwd met Ir. Johan Willem Sprenger, haar 4 kinderen mr. Willem Herman Sprenger (Texel), Emma Elise Sprenger ('s-Gravenhage), Henriette Caroline Adriana Sprenger (Rotterdam) en Jan Jacob Iman Sprenger (Arnhem) erfden later ieder ¼ deel van haar bezittingen onder 's-Heer Abtskerke, in totaal ongeveer 30 ha.
32. Pieter Roetert Tak was grondeigenaar, die ca. 1855 onder de gemeente 's-Heer Abtskerke ruim 44 ha. landerijen en boerderijen had gekocht, hierna werden zijn bezittingen verdeeld onder zijn kinderen Susanna Tak (art. nr. 582), Adriaan Tak (art. nr. 583), Dina Frederika Tak (art. nr. 584) en Jacobus Anthony Roetert Tak (art. nr. 585)
33. Hij was eigenaar voor ½ samen met Cornelia Catharina de Regt, boekhoudster te Goes
34. Paulus Johan van de Mandere komt in 1824 op 44-jarige leeftijd te overlijden, zijn weduwe Adriana Isabella van der Bilt hertrouwt 2 jaar later op 38-jarige leeftijd met Heimerik Camerlingh, welke naam eveneens nog passeert onder de eigenaren
35. Echtgenote van mr. J.C.R. van der Bilt te Heinkenszand
36. Aanvankelijk was hij Commies van Staat, de toevoeging van Poortvliet achter zijn naam kwam pas later
37. Hij was eigenaar voor ¼ deel samen met Joanna Maria Tak van Poortvliet, Henriette Geertruid Tak van Poortvliet, gehuwd met mr. Johan Anthonie de Ranitz, advocaat en procureur en Johanna Elisabeth Tak van Poortvliet, allen ieder voor ¼ deel

38. Echtgenote van C.P.L. van Kinschot
39. Later zijn weduwe Cornelia Marie Pauline van Kinschot voor $\frac{1}{2}$, samen met Jhr. Louis Schorer, secretaris agentschap Javaanse bank te Amsterdam, Jkvr. Maria Vincentia Schorer, gehuwd met Jhr. Mr. Rhijnvis Feith, raadsheer bij de Hoge Raad te 's-Gravenhage en Jhr. Johan Guighelmus Schorer, burgemeester van Heerde te Heerde, ieder voor $\frac{1}{6}$ deel.
40. Echtgenote van Jhr. Mr. Rhijnvis Feith, raadsheer bij de Hoge Raad te 's-Gravenhage, later in eigendom bij Jhr. Mr. Pieter Rutger Feith te Vorden en vrouwe Jacoba Wilhelmina Henriette Feith te 's-Gravenhage, gehuwd met dr. Johan de Mol van Otterloo, ieder voor $\frac{1}{2}$.
41. Gehuwd met Catharina Rijk
42. De bezittingen stonden aanvankelijk op naam van Anna Catharina van der Ven, wed. Adriaan Witkam, particuliere te Heinkenszand en Josephus Joannes Witkam, particulier te Goes, ze worden later in eerste instantie verdeeld onder 11 leden van de fam. Witkam, maar worden uiteindelijk zonder Josephus Joannes Witkam en Petrus Joannes Witkam, kooplieden te Goes, in 9 gelijke porties verdeeld tussen onderstaande familieleden.
 1. Geertruida Maria Witkam, gehuwd met Leonard Anton Hubert Peters, burgemeester te Bergen op Zoom
 2. Adriana Maria Witkam, zonder beroep te Utrecht, gehuwd met Remy Camilie Maria Verhaegen, arts te Deurne
 3. Johannes Henricus Witkam, koopman te Goes
 4. Clementina Henriette Maria Witkam, gehuwd met Cornelis Herman Jacobus van Moorsel, koopman te Scheveningen
 5. Adriaan Joannes Witkam, auteur te Rotterdam
 6. Josephus Joannes Witkam, verpleegde in Huize Padua te Boekel
 7. Wilhelmus Godefriedus Witkam, boekverkoper te Enschede
 8. Henricus Joannes Witkam, repetitor te Leiden
 9. Anna Catharina Maria Witkam, gehuwd met Alouisius Theodorus Verbist, notaris te Hulst
43. Zij was aanvankelijk eigenaar voor $\frac{3}{4}$ deel, Henricus Joannes Witkam, repetitor te Leiden, was eigenaar voor $\frac{1}{4}$ deel
44. Latere eigenaren waren Jan Vermet, landbouwer, 's-Heer Arendskerke, Mattheus en Jacob de Baar, en Pieter Fabery de Jonge in het gemeen, vruchtgebruikster was Antonina Moens, wed. van Jacob Janse Boogers te 's-Heer Arendskerke
45. Zij was weduwe van Jan Kloosterman, later hertrouwd met Jacob Johannes de Kok, landbouwer te 's-Heer Abtskerke
46. Hij wordt als eigenaar geregistreerd, samen met Leendert Woutersen, particulier te Middelburg
47. Later zijn weduwe Mathilde Claeijssens, particulier te Rijssel voor $\frac{1}{2}$, samen met Gaston Catoire, koopman te St. André bij Rijssel en Maximilien Auguste Arthur Catoire, grondeigenaar te Montaurie (Evre), ieder voor $\frac{1}{4}$ deel, als vruchtgebruikster wordt Mathilde Claeijssens vermeld
48. Hij was aanvankelijk eigenaar voor $\frac{1}{2}$, samen met Gaston Catoire, grondeigenaar te Rijssel, eveneens voor $\frac{1}{2}$, later worden eigenaar George Marie Joseph Catoire, industrieel te Wambrechies, Jean Paul Marie Joseph Catoire, koopman te Wambrechies en Maurice Max Adrien Catoire, cavalerie officier te Wambrechies, vruchtgebruikster was Mathilde Claeijssens te Rijssel en de administratie werd uitgevoerd door J. Goense te 's-Gravenpolder.
49. Hij was voor $\frac{1}{4}$ deel eigenaar, samen met Daniel Jasperse, Apolonia Jasperse en Josina Jasperse, landbouwers te Kwadendamme, ieder voor een $\frac{1}{4}$ deel.
50. Later voor $\frac{7}{12}$ zijn weduwe Adriana Wilhelmina van de Stolpe, samen met Joseph Klaas Krijger, Klaas Willem Joseph Krijger, Johannes Cornelis Krijger, Dirk Adriaan Krijger, allen te Goes en Cornelia Johanna Krijger, gehuwd met M. Noteboom te Lewedorp, ieder voor $\frac{1}{12}$ deel.
51. Later zijn weduwe Maria Jacoba Henriette Lantsheer, samen met Henriette Carolina Adriana de Bruijn
52. Later Mr. Dirk Visser van Hazerswoude, advocaat te Amsterdam en Clasina Maria Visser, echtgenote van Jhr. Jean Baptist van Merlen
53. Hij was gehuwd met Carolina van Notten en eigenaar voor $\frac{3}{4}$ deel, het andere $\frac{1}{4}$ deel was in bezit van Jkvr. Arnolda van Merlen, zonder beroep, Aerdenhout, gehuwd met Mr. W.E. baron van Till. In de laatste periode van 1944 -1981 was Carolina van Notten eigenares, samen met Jkvr. Arnolda van Merlen
54. Later Pieter, Marinus en Catharina van Stee, landbouwers te Baarsdorp, ieder voor $\frac{1}{3}$ deel
55. Later Apolonia de Jonge te Heinkenszand, gehuwd met Cornelis Vermue
56. Later Jacomina Allemekinders, weduwe van Willem Bastiaansz Remijn
57. Willem, Jozina, Catharina en Albrecht Remijn waren ieder eigenaar voor $\frac{1}{4}$ deel
58. Pieter Remijn was eigenaar voor $\frac{1}{4}$ deel, evenals de minderjarigen Willem, Catharina en Albrecht Remijn
59. Zij was gehuwd met Cornelis Petrus Lenshoek van Zwake, woonde later te Middelburg, de bezittingen gingen voor $\frac{1}{2}$ over op Maria Geertruida Lenshoek, wed. Jacobus Borsius te Middelburg en voor ieder een $\frac{1}{4}$ deel op Cecilia Johanna Lenshoek en Cornelia Petronella Lenshoek, beiden minderjarig te Rotterdam. Het vruchtgebruik was in handen van Albertus Jacobus Verniers van de Loeff, grondeigenaar te 's-Gravenhage
60. Zij was eigenares samen met Cornelia Petronella Lenshoek, beiden minderjarig te Rotterdam
61. Hij was voor een $\frac{1}{2}$ eigenaar, evenals Pieter Cornelis van 't Westeinde, eveneens boomkweker te Baarsdorp
62. Pieter Martinus, Bastiaan Cornelis en Willem Bastiaan van 't Westeinde waren ieder voor $\frac{1}{3}$ deel eigenaar
63. Later zijn weduwe Pietermella Derto en verdere erven
64. Later Marinus Goense, landbouwer te Baarland, voor $\frac{1}{14}$ deel eigenaar
65. De vennoten zijn Bastiaan Augustinus en Cornelis van 't Westeinde, landbouwers te Borsele
66. Hij heeft de 4 percelen voor $\frac{1}{2}$ in eigendom, samen met Jacob van 't Westeinde, president van het Seminarie te Warmond, eveneens voor $\frac{1}{2}$
67. De vennoten waren Jacob van 't Westeinde, pastoor te Amsterdam en Cornelis van 't Westeinde, landbouwer te Vrouwenpolder
68. Na zijn dood in 1902, zijn weduwe Dina Mol
69. De percelen 135, 136 krijgt hij in 1911 overgedragen
70. Hij was eigenaar voor $\frac{1}{3}$ deel, samen met Marinus Hubertus van Liere en Hubertus van Liere, beiden landbouwer te Sinoutskerke, ieder eveneens voor $\frac{1}{3}$ deel.
71. Gehuwd met Catharina Harinck
72. Later Hubertus van Iwaarden, arts te 's-Heer Arendskerke
73. Hij woonde aanvankelijk te Nisse, was gehuwd met Neeltje Vos
74. Eigenaar samen met Anna Tak en Elisabeth Tak

75. Gehuwd met Gerardina Catharina Luteijn
76. Gehuwd met Bastiana Luteijn
77. Later Christiaan Everse te 's-Heer Arendskerke, zijn echtgenote Pietermella Kaboort en zijn dochter Jacomina Everse, gehuwd met Marinus van Iwaarden, landbouwer en wethouder te Baarsdorp
78. Vruchtgebruiker was Marinus Adriaan Lindhout te Goes, als latere eigenaren staan Jacobus Lauwerus Overbeeke, landbouwer te Baarland en Pieter Marinus Overbeeke, landbouwer te Waarde, geregistreerd
79. Hij was voor 23/32 deel eigenaar, de andere eigenaren, ieder voor 3/32 deel, waren Jacobus Leendert Overbeeke, landbouwer te Baarland, Catharina Maria Overbeeke te Baarland en Pieter Alexander Marinus Overbeeke, technicus te Baarland
80. Hij was aanvankelijk eigenaar samen met Catharina Maria Overbeeke en Pieter Alexander Marinus Overbeeke, elektricien te Baarland, later samen met Catharina Maria Overbeeke, ieder voor 1/2
81. Weduwe van Jan Hubrechtse Vermue
82. Cornelis Uitterhoeve was aanvankelijk eigenaar voor 1/2, de andere helft was in bezit van Marinus Uitterhoeve te Heinkenszand. Na 1944 komt het geheel op naam van Marinus Uitterhoeve
83. De bezittingen bleven bij de Kerk van Sinoutskerke, met de 3 periodes van 1837 – 1878, 1878 – 1944 en 1944 – 1963 zijn de 3 series leggers geschetst
84. Op 30 september 1837 wordt volgens de hulpskaart een "splitsing op schriftelijk verzoek en ten gevolge van verkoop" doorgevoerd binnen de percelen 154 en 155. Het noordelijke deel van perceel 154 wordt perceel 304, de rest van perceel 154 en 155 wordt gezamenlijk perceel 307
85. In april 1913 wordt een kleine verandering uitgevoerd aan perceel 304 en 307, waarbij een strook van 3 are in het zuid-westen van perceel 307 (langs de watergang), aan perceel 304 toegevoegd wordt (perceel 379). Deze 3 are wordt in mindering gebracht op perceel 307 (perceel 380).
86. Zij was gehuwd met Francois Ermerins, later gaat het eigendom onder hetzelfde artikel nr. voor 1/2 over op Jan Gerrit Ermerins, ingenieur bij de waterstaat te Vlissingen en voor 1/2 op Adriana Wilhelmina Ermerins te Middelburg, gehuwd met Pieter Keg, oud-postdirecteur te Goes.
87. Op 29 augustus 1838 vindt op verzoek van Pieter Roetert Tak, sloping plaats van de boerderij het Hoochuys op perceel 191 en worden de percelen 191 (huis & erf) en 192 (tuin) verenigd tot het nieuwe perceel 325
88. Zij was gehuwd met Abraham van der Swalme, na 1882 gaan de bezittingen onder hetzelfde artikel nr. over op Maria Leonora van der Swalme, gehuwd met Jhr. Paul Jacques Boogaert, raadslid te Middelburg, op het adres van mr. J.H.C. Heijse, Markt 7 te Middelburg
89. Hij was voor 2/5 deel eigenaar, het resterende eigendom was voor 1/5 van Johan August Heijse, luitenant ter zee 3^e klasse te Den Helder, voor 1/5 deel van Anne Marie Heijse te Middelburg en voor 1/5 deel van Marijke Heijse te Middelburg
90. Later zijn dochter Willemina Everse, gehuwd met Joost op 't Hof
91. Later zijn dochter Cornelia Johanna de Fouw, gehuwd met Jan Gerard Risseeuw, notaris te Goes
92. De bezittingen werden in 1963 bij vereniging van artikel nrs. ondergebracht bij het Burgerlijk Ambestuur van 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp onder artikel nr. 12, oorspronkelijk de Armen van Sinoutskerke
93. Ook wel de Diaconie der Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, de 2 percelen 160 (rietveld) en 161 (bouwland) worden in mei 1933 verenigd tot het nieuwe perceel 385.
94. Verdere eigenaren waren Maria de Winter, Cornelis de Winter en verdere erven van Jannetje Kallemeijn
95. Zij was gehuwd met Hubrecht Cornelisse van 't Westeinde, in maart 1881 laat zij een splitsing uitvoeren van perceel 163 in twee blokken, perceel 351 en perceel 352. Het enige onderscheid tussen deze twee nieuwe percelen was, dat het achterste stuk (perceel 351) weiland was en het voorste stuk (perceel 352) bouwland.
96. Latere eigenaar was zijn weduwe Antonia van 't Westeinde
97. Eigenaar voor 1/4 deel samen met Willem Mol, Johannes Mol en Joost Mol, allen eveneens voor 1/4 deel. In 1962 verandert de aard van het eigendom van perceel 352 in schuur en boomgaard.
98. Zij was gehuwd met Abraham van der Swalme, na 1882 gaan de bezittingen onder hetzelfde artikel nr. over op Maria Leonora van der Swalme, gehuwd met Jhr. Paul Jacques Boogaert, raadslid te Middelburg, op het adres van mr. J.H.C. Heijse, Markt 7 te Middelburg
99. Echtgenote van Christiaan Friedhoff, eigenaar samen met Maria Koning
100. Later onder hetzelfde artikel nr. Charles Louis Leirens, advocaat te Gent
101. Mede eigenaar Jules Eugène Leirens, grondeigenaar te Gent
102. Mede eigenaar is L'Association des Oeuvres Francaises de Bienfaisance de l'Armée du Salut te Parijs, die later de enige eigenaar is, p/a Kakebeeke & Bruyning, Grote Kade 20, Goes
103. Gehuwd met Jan Tak, koopman te Middelburg, latere eigenaar is Pieter Anthonie Tak, koopman te Middelburg
104. Als verdere eigenaren worden vermeld Suzanna en Brigitta Cuperus, minderjarigen te Middelburg, later te Zutphen, als vruchtgebruiker Bartholomeus Cuperus, predikant te Zutphen
105. Vruchtgebruiker was Marinus Adriaan Lindhout te Goes, als latere eigenaren staan Jacobus Lauwerus Overbeeke, landbouwer te Baarland en Pieter Marinus Overbeeke, landbouwer te Waarde, geregistreerd.
106. Als latere eigenaar voor 1/8 deel wordt geregistreerd Laurus Jacobus Overbeeke, landbouwer te Wolphaartsdijk, Noorddijk 46, de andere mede eigenaren, ieder voor 1/8 deel, zijn onderstaand weergegeven.

Naam	Beroep	Woonplaats
Stoffelina Overbeeke, gehuwd met Jacob van Rossum	Zonder	Dirksland
Jannetje Overbeeke, gehuwd met Samuel Wisse	Zonder	's-Heer Arendskerke
Jacobus Overbeeke	Landbouwer	Wolphaartsdijk
Aaltje Maria Overbeeke, gehuwd met Johannes Karduse	Zonder	Melissant
Elena Adriana Overbeeke, gehuwd met Adriaan de Jager	Zonder	Kapelle
Pietermella Overbeeke	Zonder	Wolphaartsdijk
Johanna Overbeeke, gehuwd met Cornelis Adriaan Reijnhout	Zonder	Krabbendijke

107. Wed. Jacob van Rossum, zij was voor ½ eigenaar, de andere helft was voor ¼ deel bloot eigendom van Leendert van Rossum, landbouwer te Herkingen, en voor ¼ deel bloot eigendom van Jacomina van Rossum te Dirksland.
108. Met Anna en Maria Elisabeth Tak in het gemeen, later zijn wed. Catharina Jacoba van Velsen
109. Later zijn wed. Adriana van de Vrie voor 5/8 deel en Catharina Jozina Luteijn, Jozina Adriana Luteijn en Dina Luteijn, allen minderjarig, ieder voor 1/8 deel
110. Gehuwd met Jan Dingenis Korstanje
111. Later zijn wed. Elisabeth Luteijn voor 5/8 deel, en Machalina Catharina Harinck, gehuwd met Jan Marinus Sinke te Goes voor 1/8 deel, Catharina Elisabeth Harinck, gehuwd met Johannes Adriaan Blaauwkamer te Kruijningen voor 1/8 deel en Cornelis Izak Harinck, gehuwd met Pieterella Martina Breele te Goes, eveneens voor 1/8 deel.
112. Gehuwd met H. de Leeuw van Coolwijk
113. Echtgenote van Jhr. Jean Baptiste van Merlen van Hazerswoude te Heemstede, later Jhr. Mr. Bernard Cornelis van Merlen te de Bilt
114. Hij was voor ¾ deel eigenaar, samen met Jan Raas, landbouwer te Ovezande voor ¼ deel, dit werd later overgenomen door Josephus Cornelis Verdonk, koopman te Ovezande
115. Later Lena Johanna Richel te Wassenaar, gehuwd met Tjabbo Bos, ingenieur te Wassenaar
116. Later zijn wed. Sara Pieterella van de Vrie
117. Wed. Willem Minnaard, later voor 1/10 deel Willem Minnaard Wzn., landbouwer te 's-Heer Abtskerke
118. Cornelis Minnaard verkreeg in 1936 perceel 390 (deel perceel 200) en bouwde hier een huis, in 1961 gevolgd door een schuur, in 1978 volgde verkoop van de boerderij aan Laurens Jan de Schipper te Wemeldinge. Op dit deel van perceel 200 zag de auteur in 1946 het levenslicht als zoon van Cornelis Minnaard en Tona Maria Reinhoudt en groeide op in de Poel en verdere omgeving van Sinoutskerke.
119. Paulus Johan van de Mandere liet zijn weduwe Adriana Isabella van der Bilt de bezittingen na, zij hertrouwde later met Heimerik Camerlingh, die ook genoemd wordt in de OAT
120. Woonde na 's-Gravenpolder te Middelburg en later te Utrecht
121. Later zijn weduwe Cornelia Remijn
122. Later zijn dochter Cornelia Johanna de Fouw, gehuwd met Jan Gerard Risseeuw, notaris te Goes
123. Zij woonde achtereenvolgens te Middelburg, Rotterdam en 's-Gravenhage, als mede eigenaar staat Cornelia Petronella Lenshoek geregistreerd
124. Gehuwd met Frederik Brandenburg van Olstende, procuratiehouder
125. Gehuwd met Jannegjen Reina Schurink te Goes
126. Later te Goes, gehuwd met Adriaan de Visser
127. Vereniging in mei 1933 van de percelen 205, 206 en 207 samen met het stuk watergang langs perceel 207 tot perceel 387
128. Vereniging in mei 1933 van perceel 208 met de watergang langs 208 tot perceel 388
129. In mei 1879 vindt een splitsing plaats van de percelen 209, 211 en 212 die tot een nieuwe indeling in de percelen 349 en 350 leidt
130. Perceel 210 was de gehele periode van 1832 – 1963 in eigendom van de Kerk van Sinoutskerke, de opsplitsing in 3 periodes weerspiegelen de 3 series kadastrale leggers, waarin de bezittingen werden geregistreerd.
131. Wed. van Adriaan de Jonge
132. Later ieder voor 1/5 deel :
Klaziena Maria de Jonge	24-02-1905	Zonder	Ovezande
Marinus Joannes de Jonge	04-05-1906	Landbouwer	Ovezande
Adriaan de Jonge	20-03-1908	Landbouwer-handelaar	Ovezande
Johannes de Jonge	30-10-1909	Landbouwer	Ovezande
Jobina Maria de Jonge	15-06-1915	Zonder	Ovezande
133. Aanvankelijk eigenaar voor ½, samen met Klaziena Maria en Jobina Maria de Jonge ieder voor ¼ deel, later samen met Johannes de Jonge voor ½. Om de oppervlakten voor beiden exakt gelijk te maken werd in deze periode nog een administratieve splitsing doorgevoerd van perceel 217 (onder behoud van het perceelnummer), waarbij Johannes de Jonge (art. nr. 2341) perceel 214 (52,30 are) plus een deel van perceel 217 (12,40 are) verkreeg en Adriaan de Jonge (art. nr. 2340) het grootste deel van perceel 217 (64,70 are).
134. Later Leonard de Fouw, notaris te Goes
135. Baron Frederik Christiaan Mulert was een zoon van Joachim Ernst Mulert en Adriana Petronella van Nassau Woudenberg en gehuwd met Henrietta Margaretha Dorothea Reijniera van Omphal
136. Als mede eigenaar wordt genoemd Willem Lodewijk Vader, ontvanger te Wissenkerke
137. Echtgenote van Laurens Goense
138. Gehuwd met Johan Huysse
139. Bij een rectificatie in deze periode wordt de oppervlakte van perceel 219 vermindert van 61,40 are naar 60,20 are en krijgt het perceel het nieuwe perceel nummer 331, zie ook de percelen 229 t/m 229 waarbij eveneens sprake was van een correctie van enkele are's
140. Later Adriana Wilhelmina Versluys, wed. van Jakob Johan Anton Diederik Phaff te 's-Gravenhage en verdere erven van Johan van Reygersberg Versluys
141. Hierbij vindt een rectificatie plaats van de oppervlakte van 179 are voor perceel 228 naar 177, 8 are voor perceel 336 en van 94 are voor perceel 229 naar 93,6 are voor perceel 326
142. Later zijn wed. Catharina Magdalena Jung voor 2/3 deel en Jacobus de Voldere, chirurg te Heerenveen voor 1/6 deel en Abraham Jacob de Voldere, oogarts te Zaandam
143. Zij was weduwe van Aalbrecht Pieterse de Jonge
144. Aanvankelijk landbouwer te 's-Heerenhoek, geb. 24-01-1938, gehuwd met Cornelia Maria Rentmeester
145. Eigenaar voor 1/3 deel samen met Franciscus Marinus Martens en Jacobus Martens, ieder voor 1/3 deel, landbouwers te 's-Heerenhoek.
146. Weduwe Jan Karel van der Muelen

147. Later zijn wed. Adriana Willemina van Nieuwenhuyzen, geb. 20-07-1881, voor $\frac{1}{2}$, daarnaast 5 nakomelingen ieder voor $\frac{1}{12}$ deel bloot eigendom en 4 nakomelingen ieder voor $\frac{1}{48}$ deel bloot eigendom.

De nakomelingen voor $\frac{1}{12}$ deel waren :

Naam	Geb. datum	Beroep	Woonplaats
Johanna Nieuwenhuijse	10-08-1884	Zonder	Rilland Bath
Apolonia Nieuwenhuijse	06-10-1885	Zonder	Rilland Bath
Adriana Nieuwenhuijse	08-05-1892	Zonder	Rilland Bath
Helena Nieuwenhuijse, geh. Pieter Johannes Lindenbergh	12-07-1889	Zonder	Kruiningen
Frans Nieuwenhuijse	03-04-1906	Landbouwer	Rilland Bath
Nakomelingen voor $\frac{1}{48}$ deel :			
Elena Johanna Nieuwenhuijse	14-08-1905	Zonder	Waarde
Jacob Adriaan Nieuwenhuijse	18-02-1909	Bedrijfsleider	Rilland Bath
Adriana Jannetje Nieuwenhuijse geh. met Jan Hirdes	07-08-1910	Zonder	Axel
Jan Johan Nieuwenhuijse	19-02-1915	Bedrijfsleider	Rilland Bath

148. Gehuwd met Adriaan Cornelis Meulenberg, zij was eigenaar voor $\frac{1}{6}$ deel, de overige eigenaren, ieder voor $\frac{1}{6}$ deel, waren :

Maatje Pieterrella van Nieuwenhuyzen, Pieterrella Maatje van Nieuwenhuyzen, Helena Adriana van Nieuwenhuyzen, Adriana Wilhelmina van Nieuwenhuyzen, Geertruida Cornelia van Nieuwenhuyzen,	geh. Cornelis Marinus Friderichs geh. Mattheus Wolfert geh. Cornelis Dingeman Gast geh. Joh. Marinus van Nieuwenhuyzen geh. Johannes Izaak Risseeuw	te Tholen te Woensdrecht te Ellemeet te 's-Heer Arendskerke te Schoondijke
--	---	--

149. De volledige naam luidt : de Naamloze Vennootschap N.V. Maatschappij tot exploitatie van onroerende goederen Aloon Pendrecht en Cortgene, gevestigd te Rotterdam

150. De percelen 234 (19,50 are) en 235 (61,40 are) werden op 30 april 1874 opnieuw ingedeeld, waarbij perceel 234 aanzienlijk vergroot werd tot 36,80 are (perceel 345) en perceel 235 even zoveel verkleind tot 44,10 are (perceel 346). Hierbij werd perceel 346 door de Kerk van Sinoutskerke overgedragen aan de Kerk van Nisse

151. Op 30 september 1837 wordt perceel 236 gesplitst in 4 delen, perceel 312 (46,0 are), 313 (23,4 are), 314 (209,44 are) en 315 (53,96 are), samen de oppervlakte van perceel 236 (332,8 are). Door deze splitsing kregen de instellingen, de Armen van Sinoutskerke (perceel 312), de Kerk van Sinoutskerke (perceel 313) en de Kerk van Nisse (perceel 315) hun soms eeuwen oude eigendommen weer terug.

152. Gehuwd met Johanna Smits

153. Gehuwd met Susanna Gerarda Cornelia Hetrôt

154. Weduwe Pieter Schelto Buteux, later werden haar dochters eigenaar ieder voor $\frac{1}{2}$, Christina Johanna Hendrika Buteux, gehuwd met mr. Johannes Gerardus Veltman Fruin te Epe en Cecilia Johanna Buteux, gehuwd met mr. Arius Hendrik Goeman Borgesius te Steenwijk

155. Gehuwd met Catharina Christina Blok, in dj 1975 wordt een splitsing doorgevoerd van perceel 237, waarbij een deel (33 are) in eigendom komt van Petrus Theodorus de Baar (art. nr. 2363) en een deel (96 are) in eigendom van de Stichting Beheer Landbouwgronden (art. nr. 2160).

156. Gehuwd met Johanna Jacobusse Allemekinders, landbouwster te 's-Heer Arendskerke

157. Later zijn weduwe Jobtje Janse Goense voor $\frac{1}{3}$ deel en zijn minderjarige kinderen Jan en Leuntje de Baar, eveneens voor $\frac{1}{3}$ deel

158. Gehuwd met Johannes Bernardus Gerardus Werri, later in eigendom van Jan de Baar, landbouwer te 's-Heerenhoek en Apolonia de Baar te 's-Heerenhoek, ieder voor $\frac{1}{2}$

159. Gehuwd met Klaziena Smits, landbouwster te Nisse

160. Gehuwd met Cornelia Maria Norberta Adriana van den Eynden, hij was eigenaar voor $\frac{1}{2}$ samen met Dignus de Winter, eveneens voor $\frac{1}{2}$, gehuwd met Catharina Verdonk

BIJLAGE 2^b

**Opvolgende eigenaren percelen volgens Kadaster voor
de veldhoek Willem Wittenshoek met de
minuutnummers**

F-292 t/m F-313

**Met vermelding van de artikelnummers, periode van
eigendom, naam, beroep, woonplaats en referenties**

1832 - 1981

Bijlage 2b Opvolgende eigenaren percelen F-292 tot F-313 over de periode 1832 – 1981

Perceel	Artikel	Periode	Naam	Beroep	Woonplaats
292,293,294,295	OAT	1832-1837	Christiaan Maat	Landbouwer	Sinoutskerke
	188	1837-1866	Christiaan Maat	Bouwman	Sinoutskerke
	556	1866-1911	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
292, 293	1240	1911-1914	Marinus van de Vrie	Boerenknecht	's-Heer Abtskerke
292	1291	1914-1926	Dingenis van de Vrie	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1411	1926-1938	Adriaan van de Vrie	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
293	1290	1914-1928	Adriaan van de Vrie	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1411	1928-1938	Adriaan van de Vrie	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
292, 293	1272	1938-1944	Cornelis & Marinus Uitterhoeve	Landbouwer	Heinkenszand
	1272	1944-1971	Marinus Uitterhoeve	Zonder	Heinkenszand
	2287	1971-1981	Petrus Rijk	Landbouwer	Ovezande
294	1241	1911-1911	Marinus van de Vrie en Consorten	Boerenknecht	's-Heer Abtskerke
542 (deel 294)	1240	1911-1914	Marinus van de Vrie	Boerenknecht	's-Heer Abtskerke
	1290	1914-1928	Adriaan van de Vrie	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1411	1928-1938	Adriaan van de Vrie	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1272	1938-1944	Cornelis & Marinus Uitterhoeve	Landbouwer	Heinkenszand
	1272	1944-1971	Marinus Uitterhoeve	Zonder	Heinkenszand
	2287	1971-1981	Petrus Rijk	Landbouwer	Ovezande
543 (deel 294)	1223	1911-1930	Quinten van de Vrie Jr.	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1438	1930-1935	Quinten van de Vrie Jr.	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
295	159	1911-1922	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	1438	1922-1935	Quinten van de Vrie Jr.	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
295, 543	1276	1935-1956	Johannes Pilaar	Oud-notaris	Goes
	1736	1956-1973	Jacobus & Pieter van 't Westeinde	Boomkwekers	Baarsdorp
	2208	1973-1975	Jacobus Cornelis van 't Westeinde	Boomkweker	Heinkenszand
	2364	1975-1981	Pieter, Bastiaan, Willem van 't Westeinde		's-H. Arendskerke
296	OAT	1832-1837	Adriaan Everse (Christiaan Maat)	Landbouwer	Sinoutskerke
	188	1837-1866	Christiaan Maat	Bouwman	Sinoutskerke
	556	1866-1910	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
540 (deel 296)	556	1910-1911	Dina Mol, wed. Everse	Landbouwster	Sinoutskerke
	1223	1911-1913	Quinten van de Vrie Jr.	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
541 (deel 296)	1223	1910-1913	Quinten van de Vrie Jr.	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
553 (540, 541)	1223	1913-1922	Quinten van de Vrie Jr.	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1435	1922-1933	Paulus Bierens	Molenaar	Nieuwdorp
	1622	1933-1964	Jan Minnaard Wzn	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2081	1964-1981	Jan Willem Minnaard	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
297	OAT	1832-1837	Christiaan Maat	Landbouwer	Sinoutskerke
	188	1837-1842	Christiaan Maat	Bouwman	Sinoutskerke
466 (deel 297)	119	1842-1847	Gerardus Rapollum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
298	OAT	1832-1837	Gerardus Rapollum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	119	1837-1847	Gerardus Rapollum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
466, 298	331	1847-1884	Mr. J.P. Noiret de Bruyn	Advocaat	's-Gravenhage
	483	1884-1918	Willem de Bruyn v. Melis van Marienkerke ¹	Griffier	Middelburg
	1372	1918-1948	Johan Willem Sprenger	Werktuigkundig Ir.	Ginneken
	1818	1948-1981	Charlotte Henriette Wilhelmina Schmidt	Particulier	Domburg
467 (deel 297)	188	1842-1866	Christiaan Maat	Bouwman	Sinoutskerke
	515	1866-1883	David Koster	Landbouwer	Sinoutskerke
	556	1883-1911	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	1223	1911-1922	Quinten van de Vrie Jr.	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1435	1922-1933	Paulus Bierens	Molenaar	Nieuwdorp
	1622	1933-1964	Jan Minnaard Wzn	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2081	1964-1981	Jan Willem Minnaard	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
299	OAT	1832-1837	Janna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
	240	1837-1860	Pieter Roeterf Tak	Rentenier	Middelburg
	583	1860-1875	Adriaan Tak	Grondeigenaar	Middelburg
	728	1875-1953	Jacoba Suzanna Petronella Tak ²	Med. Doctor	Delft
	1901	1953-1960	Johan Hermann Christian Heijse	Administrateur	Middelburg
	2012	1960-1967	Anne Marie Heijse	Secretaresse	Middelburg
	2174	1967-1981	Willem Daniel Rouw	Landbouwer	's-Heer Abtskerke

300	OAT	1832-1837	Janna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
	240	1837-1838	Pieter Roeteri Tak	Rentenier	Middelburg
	119	1838-1847	Gerardus Rapollum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	450	1847-1884	Jan Acda	Landbouwer	Baarland
	879	1884-1910	Marinus Acda	Landbouwer	Baarland
	1200	1910-1921	Claziena van Eijkeren, wed Acda	Landbouwer	Baarland
	1413	1921-1950	Cornelis Boonman	Landbouwer	Borsele
	1844	1950-1960	Maria Acda, wed. Boonman	Landbouwster	Borsele
	2005	1960-1975	Marinus Boonman	Landbouwer	Borsele
	2373	1975-1975	Cornelia Maria Vermue, wed. Boonman		Borsele
	2374	1975-1978	Maatschap Vermue-Boonman		Borsele
	2435	1978-1978	Willem Rijk		's-Heerenhoek
	2160	1978-1981	Stichting Beheer Landbouwgronden, SBL		Utrecht
301	OAT	1832-1839	Jan de Baar	Landbouwer	Baarsdorp
	370	1839-1850	Willem Voorbeijtel	Particulier	Goes
	331	1850-1884	Mr. J.P. Noiret de Bruyn	Advocaat	's-Gravenhage
	483	1884-1918	Willem de Bruyn v. Melis van Marienkerke ³	Griffier	Middelburg
	1372	1918-1948	Johan Willem Sprenger	Werktuigkundig Ir.	Ginneken
	1818	1948-1981	Charlotte Henriette Wilhelmina Schmidt	Particulier	Domburg
302, 303	OAT	1832-1837	Gerardus Rapollum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
	119	1837-1847	Gerardus Rapollum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
304	OAT	1832-1837	Janna de Witte, wed. Jan van Gils	Landbouwster	Sinoutskerke
	240	1837-1838	Pieter Roeteri Tak	Rentenier	Middelburg
	119	1838-1847	Gerardus Rapollum Haring	Landbouwer	Sinoutskerke
302, 303, 304	359	1847-1884	Cornelis Jansz Rottier	Landman	's-H. Arendskerke
	883	1884-1895	Willem Adriaansz Remijn	Landbouwer	's-H. Arendskerke
	1006	1895-1931	Jozina Acda, wed. Remijn	Landbouwster	's-H. Arendskerke
	1597	1931-1955	Jan Remijn	Landbouwer	Nieuwdorp
	1928	1955-1981	Bastiaan Marinusz Rijk	Landbouwer	Nieuwdorp
305	OAT	1832-1837	Adriaan Everse (Christiaan Maat)	Landbouwer	Sinoutskerke
	188	1837-1866	Christiaan Maat	Bouwman	Sinoutskerke
	646	1866-1868	Marinus Jansz Huige	Landbouwer	Nisse
	515	1868-1883	David Koster	Landbouwer	Sinoutskerke
	853	1883-1885	Levienus Johannes Modde	Koopman	Heinkenszand
	906	1885-1893	Pieter de Kraker	Landbouwer	Sinoutskerke
	980	1893-1923	Hubrecht Drijdijk	Landbouwer	Sinoutskerke
	1456	1923-1926	Jacob Drijdijk	Landbouwer	Sinoutskerke
	12	1926-1981	Armen van Sinoutskerke		
306, 308	OAT	1832-1837	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1837-1874	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1874-1944	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1944-1981	Armen van Sinoutskerke ⁴		Sinoutskerke
307	OAT	1832-1837	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1837-1874	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	159	1874-1944	Kerk van Sinoutskerke ⁵		Sinoutskerke
	159	1944-1963	Kerk van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke		's-Heer Abtskerke
	157	1963-1981	Hervormde Kerk te 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
309,310,312,313	OAT	1832-1837	Adriaan Noels	Landbouwer	Sinoutskerke
	203	1837-1883	Adriaan Noels	Landbouwer	Sinoutskerke
	857	1883-1887	Marinus Noels	Landbouwer	Sinoutskerke
309,310,524 (312, 313, 452)	906	1887-1893	Pieter de Kraker	Landbouwer	Sinoutskerke
	980	1893-1923	Hubrecht Drijdijk	Landbouwer	Sinoutskerke
	1456	1923-1939	Jacob Drijdijk	Landbouwer	Sinoutskerke

311	OAT	1832-1837	Adriaan Noels	Landbouwer	Sinoutskerke
450 (deel 311)	12	1837-1926	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	1456	1926-1939	Jacob Drijdijk	Landbouwer	Sinoutskerke
309,310,524,450	1710	1939-1956	Jacob Drijdijk Jr. et.al. ⁵	Zonder	Heinkenszand
	1944	1956-1962	Marinus Polderdijk	Zonder	Lewedorp
592(524,450,197)	1736	1962-1977	Jacobus & Pieter van 't Westeinde	Boomkwekers	Baarsdorp
	2321	1977-1977	Pieter Cornelis van 't Westeinde	Boomkweker	Heinkenszand
	2407	1977-1981	Pieter Cornelis van 't Westeinde	Boomkweker	Heinkenszand
593(310,197),309	1944	1956-1978	Marinus Polderdijk	Zonder	Lewedorp
	2442	1978-1981	Cornelia M.M. Polderdijk		Breskens

Noot 1: Willem de Bruyn van Melis van Marienkerke, griffier bij het hof van Zeeland in Middelburg, was waarschijnlijk een zoon van Mr. Jacob Pieter Noiret de Bruyn, advocaat bij het hooggerechtshof te 's-Gravenhage. Willem de Bruyn was gehuwd met Maria Jacoba Henrietta Lantsheer en zijn bezittingen werden later onder hetzelfde artikel nummer 483 overgedragen aan zijn dochter Henrietta Carolina Adriana de Bruyn, vrouw van Willem Johan Sprenger, koopman te Middelburg

Noot 2: Zij was gehuwd met Abraham van der Swalme, de bezittingen gaan later onder hetzelfde artikel nummer 728 over op hun dochter Maria Leonora van der Swalme, gehuwd met Jhr. Paul Jacques Boogaert, raadslid te Middelburg

Noot 3 : zie perceel 297, 298

Noot 4 : Ook wel het Burgerlijk Ambestuur van 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp, p/a P.J. Elenbaas, 's-Heer Abtskerke, de genoemde periodes van 1837 – 1874, 1874 – 1944 en 1944 – 1981 representeren de tijdvakken waarin de 1^e serie, de 2^e serie en de 3^e serie leggers verschenen.

Noot 5 : Ook wel genoemd de Nederduitsch Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, adres aanvankelijk J.M. Drijgers, A-21, later P. Minnaard, Sinoutskerke 2 en de laatste periode M.G. Braam, Polderweg 28, in 1963 vond een vereniging van artikels plaats tot artikel 157

Noot 6 : Jacob, Johannes en Pieterella Drijdijk zijn ieder voor een derde eigenaar, wonen aanvankelijk te Heinkenszand, later Lewedorp, Parelweg 1, evenals hun opvolger Marinus Polderdijk

BIJLAGE 2^c

**Opvolgende eigenaren percelen volgens Kadaster voor
de veldhoek Moolhoek met de minuutnummers**

B-39 t/m B-117

**Met vermelding van de artikelnummers, periode van
eigendom, naam, beroep, woonplaats en referenties**

1832 – 1981

Bijlage 2c. Opvolgende eigenaren percelen B-39 tot B-117 over de periode 1832 - 1981

Perceel	Artikel	Periode	Naam	Beroep	Woonplaats
39	OAT	1832 – 1838	Erven Jan Barendse de Jonge		
	341	1838 – 1850	Cornelis de Jonge	Landbouwer	Nisse
	474	1850 – 1868	Pieter Pietersz Luteijn	Landbouwer	Zuidzande
	723	1868 – 1895	Pieter Adriaanse Rijk	Landbouwer	Ovezande
	1014	1895 – 1920	Marinus Jansz van 't Westeinde	Landbouwer	Hoedekenskerke
	1393	1920 – 1927	Gerard Marinus Andriesz de Back	Landbouwer	Nisse
	1536	1927 – 1946	Marinus Cornelis Andriesz de Back	Landbouwer	Nisse
	1803	1946 – 1970	Adriaan Zonnevillage ¹	Landarbeider	Nisse
	2221	1970 – 1972			
	2160	1972 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht
40	OAT	1832 – 1837	Kerk van Sinoutskerke		
	159	1837 – 1963	Kerk van Sinoutskerke ²		Sinoutskerke
	157	1963 – 1981	Hervormde Kerk te 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
41,42	OAT	1832 – 1837	Daniel Jeroense de Winter		
	271	1837 – 1878	Balten van Weele		Nisse
	868	1878 – 1884	Mattheus Uitterhoeve	Wagenmaker	Ovezande
	871	1884 – 1896	Jan Adam Geill	Geneesheer	Nisse
	1025	1896 – 1911	Willem Marie Geill	Luitenant-kolonel ³	Soerabaija
	1083	1911 – 1933	Jan Jansz Vermue	Landbouwer	Nisse
	1634	1933 – 1951	Job Vermue	Landbouwer	Nisse
	1868	1951 – 1974	Jan Vermue	Landbouwer	Nisse
	2336	1974 – 1981	Job Jacobus Vermue	Landbouwer	Nisse
43	OAT	1832 – 1837	Wed. Jan de Baar		
	123	1837 – 1845	Willem Hirdes	Chef der Veldwachters	Nisse
	431	1845 – 1880	Francois Dronkers	Bakker	Nisse
	816	1880 – 1880	Helena Smit, wed. Francois Dronkers		
	817	1880 – 1907	Leendert Dronkers	Broodbakker	Nisse
	1194	1907 – 1912	Leendert Dronkers Lzn	Onderwijzer	Zierikzee
	1260	1912 – 1922	Leendert Dronkers	Broodbakker	Nisse
	1452	1922 – 1970	Jacob Dronkers ⁴	Broodbakker	Nisse
	2160	1970 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht
44	OAT	1832 – 1837	Frederik Christiaan Mulert		
	197	1837 – 1854	Frederik Christiaan Mulert ⁵	Schout	Dalfsen
	514	1854 – 1888	Maria Anthonetta Vader, gehuwd H.J. Keijl	Particuliere	Wissenkerke
	808	1888 – 1918	Dirk Herbert Arnold van Voorst Vader ⁶	Procureur	's-Gravenhage
	1368	1918 – 1941	Jan Slabbekoom	Brievengaarder	Nisse
	1757	1941 – 1968	Johannes Moerman	Winkelier	Nisse
	2160	1968 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht
45	OAT	1832 – 1837	Pieter Jacobse de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	146	1837 – 1843	Pieter Jacobusse de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	380	1843 – 1868	Jacobus Pieterse de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	690	1868 – 1880	Wed. Klazina Pieterse Rijk	Landbouwster	Ovezande
	814	1880 – 1882	Jan Priem	Landbouwer	Yerseke
	831	1882 – 1903	Hubrecht Hubrechtsz Goense	Landbouwer	's-Heerenhoek
	954	1903 – 1910	Krijn Marinisz de Dreu	Zonder	Goes
	1148	1910 – 1910	Joannes Bernardus Gerardus Werri	Landbouwer	's-Heerenhoek
	1016	1910 – 1920	Albrecht Pieterse Rijk	Landbouwer	Oudelande
	1400	1920 – 1960	Johannes Marinusz Rijk	Landbouwer	Oudelande
	2004	1960 – 1970	Johannes Rijk Jzn ⁷	Landbouwer/fruiteler	Oudelande
	2160	1970 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht
46	OAT	1832 – 1837	Theodorus van Gemert	Koopman	Goes
	100	1837 – 1837	Theodorus van Gemert	Koopman	Goes
	312	1837 – 1881	Willem Remijn Bzn, geh. Jacomina Allemekinders	Landbouwer	's-Heerenhoek
	723	1881 – 1895	Pieter Adriaanse Rijk	Landbouwer	Ovezande
	1016	1895 – 1920	Albrecht Pieterse Rijk	Landbouwer	Oudelande
	1401	1920 – 1971	Hubrecht Adriaan de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	2278	1971 – 1975	Adriaan de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	2160	1975 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht

47, 48	OAT	1832 – 1837	Janus Jeroense de Winter	Landbouwer	Heinkenszand
		277 1837 – 1857	Janus Jeroense de Winter, geh. Cornelia Vette	Landbouwer	Heinkenszand
		570 1857 – 1888	Pieter Boonman	Landbouwer	Heinkenszand
		919 1888 – 1906	Adriaan Witkam	Winkelier/koopman	Goes
		1170 1906 – 1929	Josephus Joannes Witkam ⁸	Particulier	Kloetinge
		1559 1929 – 1942	Bernardus Timmerman	Koopman	Kwadendamme
		1760 1942 – 1942	Comelis Timmerman	Landbouwer	Kwadendamme
		1761 1942 – 1957	Jacobus Remijn	Landbouwer	Baarland
		1955 1957 – 1972	Comelis Remijn	Landbouwer	Baarland
		2160 1972 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht
49	OAT	1832 – 1837	Godshuizen der stad Goes		Goes
		101 1837 – 1883	Het Weeshuis te Goes of het Burgerlijk Armbestuur		Goes
		159 1883 – 1963	Kerk van Sinoutskerke ⁹		Sinoutskerke
		157 1963 – 1981	Hervormde Kerk 's-Heer Abtskerke ¹⁰		's-Heer Abtskerke
50,51,52	OAT	1832 – 1837	Frederik Christiaan Mulert		
		197 1837 – 1854	Frederik Christiaan Mulert	Schout	Dalfsen
		514 1854 – 1888	Maria Anthonetta Vader, gehuwd H.J. Keijl	Particuliere	Wissenkerke
		808 1888 – 1918	Dirk Herbert Arnold van Voorst Vader	Procureur	's-Gravenhage
		1368 1918 – 1941	Jan Slabbekoom	Brievengaarder	Nisse
		1757 1941 – 1968	Johannes Moerman	Winkelier	Nisse
		2160 1968 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht
53,54	OAT	1832 – 1837	Kerk van Nisse		
		163 1837 – 1940	Kerk van Nisse		Nisse
		1573 1940 – 1967	Quinten Adriaan van de Vrie Adr.zn.	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
53		2170 1967 – 1981	Marinus Servaas van Eekelen	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
409 (54)		2170 1967 – 1981	Marinus Servaas van Eekelen ¹¹	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
410 (54)		1611 1967 – 1981	NV Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij		Middelburg
55,56	OAT	1832 – 1837	Godshuizen der stad Goes		Goes
		101 1837 – 1883	Het Weeshuis te Goes		Goes
		159 1883 – 1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
		157 1963 – 1981	Hervormde Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
57,58	OAT	1832 – 1837	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
		240 1837 – 1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
		583 1860 – 1875	Adriaan Tak	Grondeigenaar	Middelburg
		728 1875 – 1904	Jacoba Suzanna Petronella Tak ¹²	Med.clinisch doctor	Delft
		728 1904 – 1953	Maria Leonora van der Swalme ¹³	Zonder	Middelburg
		1900 1953 – 1968	Jhr. Ir. Henri Louis Boogaert	Oud-burgemeester	Domburg
		2191 1968 – 1969	Jacob Pietersz de Dreu	Landbouwer	Goes
		2118 1969 – 1977	Marinus Johannes de Jonge	Landbouwer	Ovezande
		2402 1977 – 1977	Maatschap M.J. de Jonge ¹⁴		Ovezande
		2403 1977 – 1981	Maatschap M.J. de Jonge ¹⁵		Ovezande
59,60,61,68	OAT	1832 – 1837	Jacob op 't Hof	Bouwman	Nisse
		332 1837 – 1858	Dirk Anthony Buyt Erven	Predikant	Nisse
		561 1858 – 1860	Elisabeth Wilhelmina Buyt, gehuwd met P. Pijke	Grondeigenaresse	Nisse
		590 1860 – 1862	Carel D'Hondt	Landbouwer	Zaamslag
		612 1862 – 1888	Jan Scheele	Landbouwer	Zaamslag
		929 1888 – 1909	Mr. Johan Hera Fransen van de Putte ¹⁶	Industrieel	Soekowono
		512 1909 – 1914	Comelia Janse Goense ¹⁷	Grondeigenares	Heinkenszand
		1293 1914 – 1939	Comelis van Stee ¹⁸	Landbouwer	's-Heer Arendskerke
		1715 1939 – 1957	Nicolaas van Stee	Landbouwer	Heinkenszand
		1960 1957 – 1971	Petrus van Stee	Landbouwer	Heinkenszand
		2160 1971 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht
62	OAT	1832 – 1837	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
		157 1837 – 1872	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
		101 1872 – 1883	Godshuizen of Weeshuis van Goes		Goes
		159 1883 – 1963	Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke
		157 1963 – 1981	Kerk van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke

63	OAT	1832 – 1837	Erven Balten van Weele		
	271	1837 – 1881	Balten van Weele Erven		Nisse
350, 351	271	1881 – 1881	Balten van Weele Erven ¹⁹		Nisse
	868	1881 – 1884	Mattheus Uitterhoeve	Wagenmaker	Ovezande
	871	1884 – 1896	Jan Adam Geill	Geneesheer	Nisse
	1025	1896 – 1911	Willem Marie Geill	Luitenant-kolonel	Soerabajia
	977	1911 – 1921	Cornelis Geertruyd Kolff	Landbouwer/grondeigenaar	's-Gravenpolder
	970	1921 – 1950	Willem Minnaard Sr. ²⁰	Arbeider/landbouwer	Sinoutskerke
	1846	1950 – 1955	Geertruid de Back ²¹	Zonder	Sinoutskerke
	1590	1955 – 1965	Pieter Minnaard ²²	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2101	1965 – 1969	Willem Jan Minnaard	Landbouwer	Dronten
	2160	1969 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht
64	OAT	1832 – 1837	De Roomsche Armen te Kapelle		Kapelle
	25	1837 – 1939	De Roomsche Armen te Kapelle		Kapelle
	1722	1939 – 1977	De RK Parochie van de Heilige Maria Magdalena		Goes
	1652	1977 – 1981	Cornelis Minnaard Wzn	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
65	OAT	1832 – 1837	De Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1837 – 1875	De Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1875 – 1945	De Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	12	1945 – 1981	Burgerlijk Armbestuur van 's-Heer Abtskerke ²³		's-Heer Abtskerke
66, 67	OAT	1832 – 1837	Janus de Visser	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	261	1837 – 1844	Janus de Visser	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	386	1844 – 1872	Spoors & Sprenger	Kooplieden	Middelburg
	710	1872 – 1904	Eulalie de Terwangne ²⁴	Grondeigenaresse	Antwerpen
	1129	1904 – 1904	Cornelia Goense	Grondeigenares	Heinkenszand
	512	1904 – 1914	Cornelia Janse Goense ²⁵	Grondeigenares	Heinkenszand
	1294	1914 – 1959	Aalbrecht Jansz Vermue	Landbouwer	Heinkenszand
	1995	1959 – 1981	Marinus Johannes Vermue ²⁶	Landbouwer	Heinkenszand
	2482	1981 – 1981	Albertus Laurentius Vermue ²⁷	Landbouwer	Heinkenszand
69, 70, 72	OAT	1832 – 1837	Jan Gelok	Bouwman	's-Heer Abtskerke
	316	1837 – 1848	Jacob Cornelisz Dronkers	Assessor	Bath
	461	1848 – 1851	Jacob de Blauwe	Landbouwer	Nisse
	480	1851 – 1880	Francois Henri van Elsen	Grondeigenaar	St. Josse ten Noode
	811	1880 – 1907	Albert Francois Louis Chevalier de Brogniez ²⁸	Minderjarige	Brussel
	1186	1907 – 1930	Jan Bastiaansz Rijk	Landbouwer	Heinkenszand
	1572	1930 – 1960	Bastiaan Jansz Rijk	Landbouwer	Heinkenszand
	1999	1960 – 1981	Johannes Rijk ²⁹	Landbouwer	Heinkenszand
71	OAT	1832 – 1837	Cornelis Alegoed	Rentenier	Nisse
	3	1837 – 1894	Cornelis Alegoed Erven		Nisse
	723	1894 – 1895	Pieter Adriaanse Rijk	Landbouwer	Ovezande
	1013	1895 – 1935	Jobina Pieterse Rijk	Zonder	Ovezande
	1647	1935 – 1959	Laurus Goense ³⁰	Zonder	Ovezande
	1998	1959 – 1964	Jacob Goense	Landbouwer	's-Gravenpolder
	2085	1964 – 1968	Jan Laurusz Tolhoek	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2160	1968 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht
73	OAT	1832 – 1837	Diaconie Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	14	1837 – 1922	Diaconie Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
	793	1922 – 1981	Diaconie Hervormde Gemeente 's-Heer Abtskerke ³¹		's-Heer Abtskerke
74,75,76,76bis	OAT	1832 – 1837	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke
	87	1837 – 1854	Marinus Everse ³²	Landbouwer	Sinoutskerke
	240	1854 – 1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
	582	1860 – 1883	Susanna Tak ³³	Particuliere	Middelburg
	851	1883 – 1894	Nicolaas Johannes Cuperus ³⁴	Minderjarige	Zutphen
	994	1894 – 1897	Nicolaas Johannes Cuperus	Officier Gezondheid 2 ^e klas	Utrecht
	976	1897 – 1931	Maria Janna Overbeeke ³⁵	Zonder	Goes
	1585	1931 – 1953	Leendert Guiljam van Dijke ³⁶	Landbouwer	Kloetinge
397, 398	1910	1953 – 1975	Annanias van Dijke ³⁷	Landbouwer	Kloetinge
	2366	1975 – 1981	Hendrik Marinus Noordhoek ³⁸	Zonder	Kloetinge

77, 88	OAT	1832 – 1837	Pieter Idus Buteux	Burgemeester	's-Heer Abtskerke
	65	1837 – 1874	Pieter Idus Buteux	Burgemeester	Heinkenszand
	722	1874 – 1886	Cornelis Petrus Lenshoek ³⁹	Burgemeester	Wolphaartsdijk
	909	1886 – 1896	Willem Frederik Karel Lenshoek	Minderjarige	Arnhem
	1027	1896 – 1903	Zeeuwse Landbouw Maatschappij		Goes
	1117	1903 – 1903	Jacoba Quirina Comelia Peman Kakebeeke ⁴⁰	Zonder	Kloetinge
	1113	1903 – 1913	Martin Joseph Johan Stieger	Grondeigenaar	Teteringen
	1276	1913 – 1958	Johannes Pilaar	Oud-notaris en rentmeester	Goes
	1964	1958 – 1958	Pieter Jeroense Vette ⁴¹	Landbouwer	Borssele
	399	1972	1958 – 1981	Pieter Jeroense Vette ⁴²	Landbouwer
400	1973	1958 – 1969	Pieter Cornelis Albrechtsz Vette ⁴³	Landbouwer	Nisse
	2160	1969 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgrond (SBL)		Utrecht
78, 79	OAT	1832 – 1837	Hubregt Janse van 't Westeinde	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	274	1837 – 1839	Hubregt Janse van 't Westeinde	Landbouwer	's-Heer Arendskerke
	376	1839 – 1860	Magdalena Remijn	Particulier	's-Heerenhoek
	450	1860 – 1884	Jan Acda ⁴⁴	Landbouwer	Baarland
	879	1884 – 1910	Marinus Acda	Landbouwer	Baarland
	1200	1910 – 1921	Marinus Jansz Acda ⁴⁵	Landbouwer	Baarland
	1415	1921 – 1930	Pieter Adriaansz de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	1502	1930 – 1953	Adriaan Pieter Dignusz de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	1908	1953 – 1966	Pieter Adriaansz de Jonge ⁴⁶	Rustend landbouwer	Ovezande
	2118	1966 – 1977	Marinus Johannes de Jonge	Landbouwer	Ovezande
	2402	1977 – 1977	Maatschap M.J. de Jonge ⁴⁷		Ovezande
	2403	1977 – 1981	Maatschap Gebroeders de Jonge ⁴⁸		Ovezande
	80	OAT	1832 – 1837	Leendert Everse	Landbouwer
92		1837 – 1841	Leendert Everse	Landbouwer	Nisse
264		1841 – 1864	Logier de Vos	Oud-burgemeester	's-Heer Abtskerke
481		1864 – 1876	Jacobus Koeman	Landbouwer	Nisse
739		1876 – 1894	Jan Schouten	Landbouwer	Nisse
1000		1894 – 1896	Jacoba Quirina Comelia Kakebeeke ⁴⁹	Zonder	Goes
1027		1896 – 1903	Zeeuwsche Landbouw Maatschappij		Goes
932		1903 – 1930	Adriaan van de Vrie	Arbeider/landman/koopman	's-Heer Abtskerke
1573		1930 – 1967	Quinten Adriaan van de Vrie Azn ⁵⁰	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
2170		1967 – 1981	Marinus Servaas van Eekelen ⁵¹	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
81	OAT	1832 – 1837	Erven Cornelis Huige	Landbouwer	Hoedekenskerke
	139	1837 – 1848	Erven Cornelis Huige	Landbouwer	Hoedekenskerke
	264	1848 – 1864	Logier de Vos	Oud-burgemeester	's-Heer Abtskerke
	174	1864 – 1952	De Roomsche Kerk te Kwadendamme ⁵²		Kwadendamme
	1893	1952 – 1960	Pieter van 't Westeinde	Landbouwer	Baarland
	2014	1960 – 1981	Marinus Mol	Landbouwer	Nisse
82	OAT	1832 – 1837	Groote Armen van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	8	1837 – 1963	Groote Armen van 's-Heer Abtskerke ⁵³		's-Heer Abtskerke
	12	1963 – 1981	Het Burgerlijk Armbestuur ⁵⁴		's-Heer Abtskerke
83,84,86,87	OAT	1832 – 1837	Jacobus Willem de Jongh	Rentmeester	Goes
	150	1837 – 1879	Jacobus Willem de Jongh	Rentmeester	Goes
	801	1879 – 1921	Gerrit Jacob Swemer ⁵⁵	Apotheker	
	1425	1921 – 1921	Willem Frederik Karel Lenshoek	Rentmeester	Kloetinge
	1276	1921 – 1958	Johannes Pilaar	Oud-notaris, rentmeester	Goes
	1964	1958 – 1958	Pieter Jeroensz Vette ⁵⁶	Landbouwer	Borsele
	1973	1958 – 1969	Pieter Cornelis Albrechtsz Vette ⁵⁷	Landbouwer	Nisse
	2160	1969 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgrond (SBL)		Utrecht
89	OAT	1832 – 1838	Marinus Everse	Bouwman	Sinoutskerke
	87	1838 – 1854	Marinus Everse ⁵⁸	Landbouwer	Sinoutskerke
	240	1854 – 1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg
	582	1860 – 1883	Susanna Tak ⁵⁹	Particulier	Middelburg
	851	1883 – 1894	Nicolaas Johannes Cuperus ⁶⁰	Minderjarige	Zutphen
	994	1894 – 1897	Nicolaas Johannes Cuperus	Off.Gezondheid 2 ^e klasse	Utrecht
	976	1897 – 1931	Maria Janna Overbeeke ⁶¹	Zonder	Goes
	1585	1931 – 1953	Leendert Guiljam van Dijke ⁶²	Landbouwer	Kloetinge
397, 398	1910	1953 – 1975	Ananias van Dijke	Landbouwer	Kloetinge
	2366	1975 – 1981	Hendrik Marinus Noordhoek		Kloetinge

90	OAT	1832 – 1838	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke	
	87	1838 – 1854	Marinus Everse ⁶³	Landbouwer	Sinoutskerke	
	240	1854 – 1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier	Middelburg	
	585	1860 – 1917	Jacobus Anthony Tak ⁶⁴	Minderjarige	Middelburg	
	1341	1917 – 1966	Maarten de Witte ⁶⁵	Landbouwer	Sinoutskerke	
	1677	1966 – 1969	Abraham Janse	Landbouwer	Sinoutskerke	
	2160	1969 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht	
91, 92	OAT	1832 – 1837	Marinus Vermaas	Rentenier	Heinkenszand	
	249	1837 – 1837	Marinus Vermaas	Rentenier	Heinkenszand	
	93	1837 – 1885	Leonard de Fouw ⁶⁶	Notaris	Goes	
	897	1885 – 1902	Johan Pieter Idus Buteux ⁶⁷	Burgemeester	Middelburg	
	1110	1902 – 1937	Pieter Schelto Buteux	Burgemeester	O- en W-Souburg	
	1666	1937 – 1950	Johanna Hendrika van Trig ⁶⁸	Zonder	Oostkapelle	
	1857	1950 – 1955	Cecilia Johanna Buteux	Zonder	Steenwijk	
	1927	1955 – 1974	Abraham Pietersz Blok	Landbouwer	Heinkenszand	
	2359	1974 – 1977	Cornelis Izaak op 't Hof ⁶⁹	Landbouwer	's-Heerenhoek	
		2160	1977 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht
93	OAT	1832 – 1837	Frederik Christiaan Mulert			
	197	1837 – 1854	Frederik Christiaan Mulert ⁷⁰	Schout	Dalfsen	
	514	1854 – 1888	Maria Anthonetta Vader ⁷¹	Zonder	Wissenkerke	
	808	1888 – 1920	Dirk Herbert Arnold van Voorst Vader ⁷²	Procureur	's-Gravenhage	
	1405	1920 – 1922	Laurus Fransz Courtin	Landbouwer	Heinkenszand	
	1450	1922 – 1924	Frans Courtin ⁷³	Landbouwer	Lamswaarde	
	1328	1924 – 1926	Johannes Leonardus Richel ⁷⁴	Burgemeester	Borsele	
	390	1523	1926 – 1928	Willem Minnaard Sr.	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
970		1928 – 1950	Willem Minnaard Sr.	Landbouwer	's-Heer Abtskerke	
1846		1950 – 1955	Geertruid de Back	Zonder	Sinoutskerke	
1938		1955 – 1966	Adriaan Minnaard	Landbouwer	's-Heer Abtskerke	
2147		1966 – 1981	Pieter de Jonge	Landbouwer	's-Heer Abtskerke	
391	1328	1926 – 1931	Johannes Leonardus Richel	Burgemeester	Borsele	
	1594	1931 – 1950	Willem Minnaard Sr.	Landbouwer	Sinoutskerke	
	1846	1950 – 1955	Geertruid de Back	Zonder	Sinoutskerke	
	1938	1955 – 1966	Adriaan Minnaard	Landbouwer	's-Heer Abtskerke	
	2147	1966 – 1981	Pieter de Jonge	Landbouwer	's-Heer Abtskerke	
94, 95	OAT	1832 – 1837	Marinus Everse	Landbouwer	Sinoutskerke	
	87	1837 – 1854	Marinus Everse ⁷⁵	Landbouwer	Sinoutskerke	
	338	240	1854 – 1860	Pieter Roetert Tak ⁷⁶	Rentenier	Middelburg
	585	1860 – 1892	Jacobus Anthony Roetert Tak ⁷⁷	Minderjarige	Middelburg	
352	970	1892 – 1950	Willem Minnaard Sr. ⁷⁸	Landbouwer	Sinoutskerke	
	1846	1950 – 1955	Geertruid de Back ⁷⁹	Zonder	Sinoutskerke	
	1938	1955 – 1966	Adriaan Minnaard	Landbouwer	's-Heer Abtskerke	
	2147	1966 – 1981	Pieter de Jonge ⁸⁰	Landbouwer	's-Heer Abtskerke	
96	OAT	1832 – 1837	De Kerk van Sinoutskerke		Sinoutskerke	
	353	159	1837 – 1892	De Kerk van Sinoutskerke ⁸¹	Sinoutskerke	
		159	1892 – 1926	De Kerk van Sinoutskerke ⁸²	Sinoutskerke	
		159	1926 – 1963	De Kerk van Sinoutskerke	Sinoutskerke	
		157	1963 – 1981	Hervormde Kerk van 's-Heer Abtskerke ⁸³	's-Heer Abtskerke	
97	OAT	1832 – 1837	Het Domein ⁸⁴			
	78	1837 – 1853	Het Domein			
	460	1853 – 1853	Bartholomeus Vermande	Deurwaarder	Heinkenszand	
	87	1853 – 1854	Marinus Everse ⁸⁵	Landbouwer	Sinoutskerke	
	506	1854 – 1855	Joost op 't Hof	Landbouwer	Sinoutskerke	
	520	1855 – 1883	Jacob Janse op 't Hof	Landbouwer	Sinoutskerke	
	846	1883 – 1888	Foot Jansz de Back	Landbouwer	Sinoutskerke	
	932	1888 – 1931	Adriaan van de Vrie Sr. ⁸⁶	Landman/koopman	's-Heer Abtskerke	
	1592	1931 – 1933	Jozina Meygaard ⁸⁷	Zonder	's-Heer Abtskerke	
	1637	1933 – 1937	Hendrik Willem Veenendaal	Kunstschilder	Amersfoort	
	1677	1937 – 1969	Abraham Janse	Landbouwer	Sinoutskerke	
		2160	1969 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht

98, 99	OAT	1832 – 1837	Wed. Pietermella den Braber-Vleugel	Particulier	Wolphaartsdijk	
	262	1837 – 1845	Pietermella Vleugel	Particulier	Wolphaartsdijk	
	260	1845 – 1878	Willem Versluys	Rentenier	Domburg	
	774	1878 – 1889	Willem Lodewijk van Voorst Vader	Kantonregter	Heinkenszand	
	944	1889 – 1924	Arnolda Catharina Kolff ⁸⁸	Zonder	's-Gravenhage	
	1480	1924 – 1951	Jacob Timmerman	Landbouwer	Ovezande	
	1568	1951 – 1973	De Roomsche Katholieke Kerk te Ovezande ⁸⁹		Ovezande	
	2031	1973 – 1981	Adriaan Minnaard ⁹⁰	Grondmonsternemer	Sinoutskerke	
100	OAT	1832 – 1837	Adriaan Steenhart	Landbouwer	Sinoutskerke	
	123	1837 – 1837	Willem Hirdes	Chef der Veldwachters	Nisse	
	310	1837 – 1843	Johannes Hirdes	Particulier	Nisse	
	218	1843 – 1877	Jan Fransen van de Putte	Brouwer/grondeigenaar	Goes	
	762	1877 – 1904	Isaac Dignus Fransen van de Putte	Grondeigenaar	's-Gravenhage	
	1130	1904 – 1910	Jeanne Louise Fransen van de Putte ⁹¹	Zonder	Zeist	
	379	1238	1910 – 1958	Pieter Anthoniesz de Jonge ⁹²	Landbouwer	Sinoutskerke
		1974	1958 – 1981	Anthonie Pietersz de jonge ⁹³	Landbouwer	Sinoutskerke
	101	OAT	1832 – 1837	Hubregt Janse van 't Westeinde	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
		274	1837 – 1839	Huibregt Jacobsz van 't Westeinde	Landbouwer	's-Heer Arendskerke
375		1839 – 1863	Huibregt de Winter ⁹⁴	Particulier	Heinkenszand	
620		1863 – 1900	Maria de Winter ⁹⁵	Landbouweres	Borsele	
1081		1900 – 1902	Petrus Johannes van 't Westeinde	Smid	Kruisland	
1114		1902 – 1962	Josephus Franciscus Claeijs ⁹⁶	Herbergier	Ovezande	
2060		1962 – 1973	Jacob Bal ⁹⁷	Landbouwer	Kwadendamme	
2327		1973 – 1978	Adriana Maria Bal ⁹⁸	Zonder	Kwadendamme	
2439		1978 – 1978	Jacobus Pieter de Meester		Goes	
2438		1978 – 1981	Pieter Anthonie de Meester		Heinkenszand	
102	OAT	1832 – 1837	Jacob op 't Hof	Landbouwer	Nisse	
	332	1837 – 1858	Dirk Anthony Buyt	Predikant	Nisse	
	561	1858 – 1860	Elisabeth Wilhelmina Buyt ⁹⁹	Grondeigenares	Nisse	
	590	1860 – 1862	Carel D'Hondt	Landbouwer	Zaamslag	
	612	1862 – 1888	Jan Scheele	Landbouwer	Zaamslag	
	905	1888 – 1909	Cornelis Marinusse ¹⁰⁰	Koopman/winkelier	Goes	
	1214	1909 – 1910	Willem Boonman		Kwadendamme	
	1121	1910 – 1917	Willem Jacob Boonman	Landbouwer/rentenier	Kwadendamme	
	1350	1917 – 1938	Aalbrecht Willemsz Boonman ¹⁰¹	Zonder	Kwadendamme	
	1566	1938 – 1950	Jacob Willemsz Boonman ¹⁰²	Dijkgraaf/landbouwer	Nisse	
	1858	1950 – 1981	Marinus Boonman	Landbouwer	's-Heerenhoek	
103	OAT	1832 – 1837	Pieter Meeuwse	Schaapherder	Sinoutskerke	
	388	1837 – 1843	Johannes Witte	Landbouwer	Nisse	
	402	1843 – 1871	Paulus Harthoorn	Arbeider	Sinoutskerke	
	689	1871 – 1876	Adriana Christina Hirdes ¹⁰³	Zonder	Sinoutskerke	
	689	1876 – 1997	Quinten van de Vrie	Landbouwer	Sinoutskerke	
	1043	1897 – 1911	Adriana Minnaard ¹⁰⁴	Landbouwster	Sinoutskerke	
	1251	1911 – 1920	Maarten de Witte ¹⁰⁵	Landbouwer	Sinoutskerke	
	1341	1920 – 1944	Maarten de Witte ¹⁰⁶	Landbouwer	Sinoutskerke	
	1341	1944 – 1966	Sara Pietermella van de Vrie ¹⁰⁷	Zonder	Sinoutskerke	
	1677	1966 – 1969	Abraham Janse	Landbouwer	Sinoutskerke	
2160	1969 – 1981	Stichting Beheer Landbouwgronden (SBL)		Utrecht		
104	OAT	1832 – 1845	Johanna de Witte	Landbouwster	Sinoutskerke	
	417	1845 – 1847	Marinus de Meij	Landbouwer	's-Heerenhoek	
	452	1847 – 1856	Adriaan Scheppers	Landbouwer	Heinkenszand	
	381	1856 – 1872	Martinus Smits	Landbouwer	Ovezande	
	714	1872 – 1902	Johanna Smits ¹⁰⁸	Zonder	's-Heerenhoek	
	1111	1902 – 1903	Willem Westdorp ¹⁰⁹	Landbouwer	Driewegen	
	1121	1903 – 1917	Willem Jacob Boonman	Rentenier	Kwadendamme	
	1349	1917 – 1931	Jacob Willemsz Boonman ¹¹⁰	Landbouwer	Nisse	
	1566	1931 – 1950	Jacob Willemsz Boonman ¹¹¹	Dijkgraaf/landbouwer	Nisse	
	1858	1950 – 1981	Marinus Boonman	Landbouwer	's-Heerenhoek	

105	OAT	1832 – 1837	Job Minhart	Landbouwer	's-Heer Arendskerke
		194	1837 – 1845	Job Minhart	Landbouwer
		381	1845 – 1868	Martinus Smits	Landbouwer
		656	1868 – 1902	Pieter Jacobse Rijk ¹¹²	Landbouwer
		1111	1902 – 1903	Willem Westdorp ¹⁰⁹	Landbouwer
		1121	1903 – 1917	Willem Jacob Boonman	Rentenier
		1349	1917 – 1931	Jacob Willemsz Boonman ¹¹⁰	Landbouwer
		1566	1931 – 1950	Jacob Willemsz Boonman ¹¹¹	Dijkgraaf/landbouwer
		1858	1950 – 1981	Marinus Boonman	Landbouwer
					's-Heerenhoek
106, 107	OAT	1832 – 1837	Wisse Dekker	Landbouwer	's-Heer Arendskerke
		73	1837 – 1850	Wisse Dekker	Bouwman
		240	1850 – 1860	Pieter Roetert Tak	Rentenier
		582	1860 – 1883	Susanna Tak ¹¹³	Particulier
		850	1883 – 1916	Jan Tak	Zonder
		1328	1916 – 1957	Johannes Leonardus Richel ¹¹⁴	Burgemeester
		1764	1957 – 1976	Marinus Hubertus van Liere ¹¹⁵	Landbouwer
		2189	1976 – 1981	Willem van Liere	Landbouwer
					Sinoutskerke
					Sinoutskerke
108	OAT	1832 – 1837	Kerk van Sinoutskerke ¹¹⁶		Sinoutskerke
327	159	1837 – 1926	Kerk van Sinoutskerke ¹¹⁷		Sinoutskerke
	12	1926 – 1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
328	12	1837 – 1981	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
109, 110	OAT	1832 – 1837	Hubrecht Janse van 't Westeinde	Landbouwer	's-Heer Arendskerke
		274	1837 – 1840	Huibregt Jacobse van 't Westeinde	Landbouwer
		376	1840 – 1860	Magdalena Remijn	Particulier
		587	1860 – 1868	Karel Broes van Dort ¹¹⁸	Medisch doctor
		662	1868 – 1889	Elsje Snoep	Particulier
		929	1889 – 1909	Mr. Johan Hera Fransen van de Putte ¹¹⁹	Industrieel/grondeigenaar
		1205	1909 – 1923	Adriaan Wisse	Zonder
		1467	1923 – 1932	Jan Wisse ¹²⁰	Landbouwer
		1612	1932 – 1938	Abraham Wisse	Landbouwer
		1646	1938 – 1939	Marina Dekker ¹²¹	Zonder
		1713	1939 – 1970	Abraham Vogel ¹²²	Militair-kok
		2242	1970 – 1981	Lodewijk Christiaan Deurloo	Landbouwer
					Kruisland
111, 117	OAT	1832 - ????	Erven Comelis de Vriend	Landbouwer	's-Gravenpolder
		301	1837 – 1840	Jacobus Verecke	Landbouwer
		380	1840 – 1871	Jacobus Pieterse de Jonge	Landbouwer
		691	1871 – 1918	Pieter de Jonge	Boerenknecht
		1289	1918 – 1981	Jacob Aalbrechtz Rijk	Landbouwer
					Ovezande
					Ovezande
112	OAT	1832 – 1837	Armen van Sinoutskerke		Sinoutskerke
		12	1837 – 1981	Armen van Sinoutskerke ¹²³	Sinoutskerke
113	OAT	1832 – 1837	Pieter Hoondert	Landbouwer	Hoedekenskerke
		138	1837 – 1854	Pieter Hoondert ¹²⁴	Bouwman
		501	1854 – 1914	Gerrit Visser van Hazerswoude ¹²⁵	Grondeigenaar
		1288	1914 – 1915	Dirk Wisse	Smid
		12	1915 – 1981	Armen van Sinoutskerke	
					Sinoutskerke
114	OAT	1832 – 1837	Job Minhart	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
		194	1837 – 1845	Job Minhart	Landbouwer
		381	1845 – 1872	Martinus Smits	Landbouwer
		714	1872 – 1902	Johanna Smits ¹²⁶	Zonder
		1111	1902 – 1903	Willem Westdorp ¹⁰⁹	Landbouwer
		1121	1903 – 1917	Willem Jacob Boonman	Rentenier
		1349	1917 – 1931	Jacob Willemsz Boonman ¹¹⁰	Landbouwer
		1566	1931 – 1950	Jacob Willemsz Boonman ¹¹¹	Dijkgraaf/landbouwer
		1858	1950 – 1981	Marinus Boonman	Landbouwer
					's-Heerenhoek

115	OAT	1832 – 1837	Erven Jan Barendse de Jonge	Landbouwer	Nisse
	149	1837 – 1838	Jan Barendse de Jonge Erven	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	341	1838 – 1850	Cornelis de Jonge	Landbouwer	Nisse
	474	1850 – 1868	Pieter Pietersz Luteijn	Landbouwer	Zuidzande
	723	1868 – 1895	Pieter Adriaanse Rijk	Landbouwer	Ovezande
	1014	1895 – 1920	Marinus Jansz van 't Westeinde ¹²⁷	Landbouwer	Hoedekenskerke
	1395	1920 – 1920	Jan Gerardsz Braam ¹²⁸	Polderwerker	's-Heer Abtskerke
384	1399	1920 – 1965	Willem Minnaard Wzn ¹²⁹	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
	2104	1965 – 1981	Marinus Minnaard ¹³⁰	Landbouwer	's-Heer Abtskerke
385	1398	1920 – 1960	Jan Gerardsz Braam ¹³¹	Klein-landbouwer	's-Heer Abtskerke
	1940	1960 – 1981	Gerard Jansz Braam	Klein-landbouwer	's-Heer Abtskerke
116	OAT	1832 – 1837	Grote Armen van 's-Heer Abtskerke		's-Heer Abtskerke
	8	1837 – 1963	Grote Armen van 's-Heer Abtskerke ¹³²		's-Heer Abtskerke
	12	1963 – 1981	Burgerlijk Armbestuur van 's-Heer Abtskerke ¹³³		's-Heer Abtskerke

Noten, bronnen, literatuur

- Adriaan Zonnevillje (1901) was voor 2/3 deel eigenaar van perceel 39, zijn zoons Michiel Andries, employee bij Unilever, wonende te Zwijndrecht en Andries Michiel (1924), gemeentereiniger te Nisse, waren ieder voor 1/6 deel eigenaar, vruchtgebruiker was Adriaan Zonnevillje
- In dj 1963 vindt vereniging van artikelen plaats tussen 159 en 157
- Willem Marie Geill was officier gezondheid in het Nederlands Indisch leger
- Jacob Dronkers (24-4-1888) was voor 38/56 deel eigenaar, ieder van de onderstaande 6 kinderen voor 3/56 deel: Leendert Izaak Dronkers (1922), fruitkweker, Kraggenburg
Catharina Suzanna Dronkers (1924), gehuwd met Pieter Jan Dieteman
Izaak Leendert Dronkers (1926), Vlissingen
Suzanna Catharina Dronkers (1928), gehuwd met Adrianus van den Ende
Jannis Pieter Dronkers (1932), fruitkweker, Nisse
Dina Francina Dronkers, gehuwd met Philippus Meyaard, Kruiningen
- Later als eigenaar Willem Lodewijk Vader, ontvanger, Wissenkerke
- Mede eigenaren waren Jacobus Hendrik Lodewijk Vader van 's-Gravenpolder, grondeigenaar, 's-Gravenhage, Willem Johannes Vader van 's-Gravenpolder, burgemeester, Wissenkerke, vruchtgebruikster was Paulina Cornelia Kolff, wed. Willem Johannes Vader van 's-Gravenpolder, 's-Gravenhage
- Mede eigenaar was Hubregt Rijk Jzn, landbouwer/fruitteiler te Oudelande
- Aanvankelijk Anna Catharina van der Ven, wed. Adriaan Witkam, Heinkenszand
- Vereniging van artikels 159 en 157 in 1963
- Later de Nederlands Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke
- Er vindt in dj 1967 een splitsing plaats van perceel 54 (19.30 are), waarbij het grootste deel, perceel 409 (19.00 are) naar Quinten Adriaan van de Vrie, daarna naar zijn opvolger Marinus Servaas van Eekelen gaat, en een klein deel, perceel 410 (0.30 are) naar de Provinciale Zeeuwse Energie Maatschappij gaat, ten behoeve van de vestiging van een openlucht schakelstation in het weiland van perceel 54
- Zij was gehuwd met Abraham van der Swalme, in deze periode ging perceel 57 van weiland naar bouwland
- Zij was gehuwd met jhr. Paul Jacques Boogaert, raadslid te Middelburg
- Vennoten zijn Marinus Johannes de Jonge (1906), gehuwd met Jozina Anthonia van 't Westeinde
- Vennoten zijn Adriaan de Jonge (1958), gehuwd met Anthonia Geertruida Goense en Cornelis Pieter de Jonge (1951)
- Johan Hera Fransen van de Putte draagt zijn 1/3 deel in het eigendom van de percelen over aan Henriette Lucie Fransen van de Putte, douairière van mr. Henri Maarten Anton baron van der Goes. Een ander 1/3 deel was eigendom van Joanna Louise Fransen van de Putte, gehuwd met jhr. Frederik van Reenen. Jhr. Mr. George Willem van Tets en jhr. Gerald Frederik van Tets bezaten met ieder 1/6 deel het laatste 1/3 deel in het eigendom.
- Cornelia Janse Goense, wed. van Marinus Vermue, was grootgrondbezitter, zij had in 1914 binnen de gemeente 's-Heer Abtskerke 72 ha. grond in eigendom
- Cornelis van Stee bezat 5/9 deel, zijn vrouw Jacomina Vermue het andere 4/9 deel

19. In dj 1882 wordt perceel 63 gesplitst in perceel 350, bouwland (70.40 are) en 351, weiland (62.20 are), in de periode 1884 – 1896 wordt perceel 350 weer omgezet in weiland
20. Willem Minnaard woonde op B-8, perceel 94, 95, waar hij in 1891 de nieuwe boerderij Poelzicht stichtte
21. Zij was gehuwd met Willem Minnaard Sr., die in 1949 overleed

22. Pieter Minnaard (1904), aanvankelijk nog geregistreerd te Hilvarenbeek, later Sinoutskerke 2, had 5/8 deel van de percelen in eigendom, de andere 3/8 deel waren voor zijn kinderen Geertruid Minnaard (1930) te Goes, gehuwd met Pieter Geertse, Adriana Cornelia Minnaard (1934) te 's-Heer Abtskerke, gehuwd met Marinus Gerard Braam en Willem Jan Minnaard (1938), landbouwer, Sinoutskerke, ieder voor 1/8 deel
23. Voluit het Burgerlijk Ambestuur van 's-Heer Abtskerke, Baarsdorp en Sinoutskerke, p/a P.J. Elenbaas, 's-Heer Abtskerke, in de periode 1875 – 1945 wordt het weiland omgezet tot bouwland
24. Zij was gehuwd met Florent Geelhand
25. Zij was wed. van Marinus Vermue
26. Hij was gehuwd met Catharina Boonman
27. Albertus Vermue (1953) was gehuwd met Sophia Maria van 't Westeinde
28. Perceel 69 werd in deze periode omgezet tot bouwland, perceel 70 was reeds bouwland
29. Johannes Rijk was gehuwd met Apolonia Vermue (1926)
30. Zich ook noemende in schrijvende Laurentius
31. Volledige titel is Diaconie Armen Hervormde Gemeente 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, adres M. van Weele, A-39, 's-Heer Abtskerke, later mevr. van Damme-van der Molen, 's-Heer Abtskerke
32. Later zijn dochter Willemina Everse, gehuwd met Joost op 't Hof
33. Mede eigenaren waren Jan Tak en Pieter Anthonie Tak, kooplieden te Middelburg
34. Mede eigenaren waren Suzanna en Brigitta Cuperus, minderjarigen te Zurphen, vruchtgebruiker was Bartholomeus Cuperus, predikant te Zutphen
35. Latere eigenaren waren Jacobus Laurus Overbeeke, landbouwer te Baarland en Pieter Marinus Overbeeke, landbouwer te Waarde, vruchtgebruiker was Marinus Adriaan Lindhout te Goes
36. In deze periode worden de percelen 74, 75, 76 verenigd tot perceel 397 en perceel 76bis samen met perceel 89 tot perceel 398, met inbegrip van de watergang
37. Hij was gehuwd met Maatje Jannetje Nijse en had de percelen B-397 en 398 voor 3/5 in eigendom, de andere eigenaren , ieder voor 1/10 deel, waren Cornelia Maatje van Dijke, gehuwd met Hugo Bevelander, Ossendrecht, Jacob Leendert van Dijke, koopman te Biezeling, Leendert Guiljam van Dijke, landbouwer te Kloetinge en Maatje Jacoba van Dijke (1950), kantoorbediende, Oost- en West-Souburg
38. Hij was gehuwd met Rosalie Maria Verhoeven
39. Hij was gehuwd met Maria Hendrica Cornelia Zoutendam
40. Echtgenote van Willem Frederik Karel Lenshoek, administrateur te Kloetinge
41. Hij was eigenaar voor ½ , de andere helft was van Pieter Cornelis Albrechtsz Vette, landbouwer te Nisse
42. In 1961 vindt er een vereniging plaats van perceel 88 en een deel (134.10 are) van perceel 77 tot perceel 399, de rest van perceel 77 (55.30 are) wordt verenigd met perceel 83, 84, 86 en 87 tot het nieuwe perceel 400
43. Pieter Vette (1915) was gehuwd met Magdalena Cornelia Raas
44. Jan Acda was gehuwd met Cornelia Marinusse Hoondert
45. Marinus Acda was gehuwd met Clazina van Eijkeren
46. Pieter de Jonge is voor 1/6 deel eigenaar, de mede eigenaren zijn Klazina Maria (1905), Marinus Joannes (1906), landbouwer, Adriaan (1908), landbouwer en handelaar, Johannes (1909), landbouwer en Jobina Maria (1915) de Jonge, ieder voor 1/6 deel, allen te Ovezande
47. Leden van de Maatschap zijn Marinus Johannes de Jonge (1906), gehuwd met Jozina Anthonia van 't Westeinde en Adriaan de Jonge (1938), gehuwd met Anthonia Geertruida Goense, beiden te Ovezande
48. Leden van de Maatschap zijn Adriaan de Jonge (1938), gehuwd met Anthonia Geertruida Goense en Cornelis Pieter de Jonge (1951), beiden te Ovezande
49. Gehuwd met Willem Frederik Karel Lenshoek, rentmeester te Goes
50. Stichting in dj 1931 van een huis en schuur, bijbouw in dj 1953, stichting in dj 1957
51. In dj 1968 vindt bijbouw plaats op perceel 80, wordt huis, schuren en bouwland
52. Later de Roomsche Katholieke Kerk van den Heiligen Bonifacius te Kwadendamme, adres Kerkdreef, 's-Gravenpolder
53. Later het Burgerlijk of Algemeen Ambestuur, in 1963 vereniging van artikels 8 en 12, p/a mej. A. de Graag, Dorpsstraat 24, 's-Heer Abtskerke

54. Volledig het Burgerlijk Armbestuur van 's-Heer Abtskerke, Baarsdorp en Sinoutskerke, p/a P.J. Elenbaas, Kloetingseweg 14, 's-Heer Abtskerke
55. Later Anthonie Joost Swemer, werktuigkundig ingenieur, Ruijsbroek
56. Hij is voor de helft eigenaar, Pieter Cornelis Albrechtsz Vette, landbouwer, Nisse, voor de andere helft
57. In 1961 vindt de vereniging plaats van de 4 percelen en een deel van perceel 77 tot perceel 400 (296 are)
58. Later zijn dochter Willemina Everse, gehuwd met Joost op 't Hof
59. Mede eigenaren zijn Jan Tak, koopman en Pieter Anthonie Tak, koopman te Middelburg
60. Mede eigenaren zijn Suzanna en Brigitta Cuperus, vruchtgebruiker is Bartholomeus Cuperus, predikant te Zutphen
61. Als opvolgende eigenaren worden genoemd Jacobus Laurus Overbeeke, landbouwer te Baarland en Pieter Marinus Overbeeke, landbouwer te Waarde, als vruchtgebruiker Marinus Adriaan Lindhout te Goes
62. In dj 1953 wordt perceel 89 gesplitst in een klein deel (12.10 are) wat door vereniging met 74, 75, 76, deel gaat uitmaken van het nieuwe perceel 397. Het resterende deel van perceel 89 (88.40 are) wordt met perceel 76bis verenigd tot het nieuwe perceel 398
63. Later zijn dochter Willemina Everse, gehuwd met Joost op 't Hof
64. Mede eigenaren zijn Anna en Elisabeth Tak, later zijn wed. Catharina Jacoba van Velsen te Zwolle
65. Later zijn wed. Sara Pieternella van de Vrie, Sinoutskerke 10, Sinoutskerke
66. Later Cornelia Johanna de Fouw, gehuwd met Jan Gerard Risseeuw, notaris te Goes
67. Later Pieter Schelto Buteux, burgemeester Oost- en West-Souburg
68. Johanna van Trigt was wed. van Pieter Schelto Buteux en de percelen gingen later over op haar dochters, ieder voor ½, Christina Johanna Hendrika Buteux, gehuwd met mr. Johannes Gerardus Veltman Fruin te Epe en Ceclia Johanna Buteux, gehuwd met mr. Arius Hendrik Goeman Borgesius te Steenwijk (*"De Gagels"*).
69. Cornelis op 't Hof (1927) was gehuwd met Catharina Christina Blok
70. Later Willem Lodewijk Vader, ontvanger, Wissenkerke
71. Zij was gehuwd met H.J. Keijl
72. Mede eigenaren waren Jacobus Hendrik Lodewijk Vader van 's-Gravenpolder, grondeigenaar, 's-Gravenhage, Willem Johannes Vader van 's-Gravenpolder, burgemeester, Wissenkerke, vruchtgebruikster was Paulina Cornelia Kolff, wed. Willem Johannes Vader van 's-Gravenpolder, 's-Gravenhage
73. Gedurende het leven van zijn echtgenote Dina van Eijkeren, is Laurus Courtin, landbouwer te Heinkenszand, vruchtgebruiker
74. Later Lena Johanna Richel, gehuwd met Tjabbo Bos, ingenieur, Wassenaar, in dj 1926 vindt splitsing plaats van perceel 93 in perceel 390 (5.22 are) en 391 (122.30 are)
75. Later zijn dochter Willemina Everse, gehuwd met Joost op 't Hof
76. In 1856 wordt de boerderij op B-94 gesloopt en vindt vereniging plaats van perceel 94 (huis & erf) met perceel 95 (tuin) tot perceel 338
77. Gehuwd met Catharina Jacoba van Velsen
78. In dj 1892 vindt stichting plaats van een huis en tuin op een weiland (23.70 are), na een redresmeting wordt de grootte 22.40 are, perceelnummer 338 wordt 352, hierna wordt de boerderij Poelzicht regelmatig uitgebreid en vernieuwd, zie onderstaande tabel

Artikel	Volgnr.	Perceel	Aard	Grootte	Dienstjaar	Veranderingen
970	1	B-338	Weiland	23.70 are	dj 1892	Stichting
970	2	B-338	Weiland en huis	23.70 are	dj 1892	Stichting en redresmeting
970	3	B-352	Huis en tuin	22.40 are	dj 1903	Herbouw
970	4	B-352	Huis en tuin	22.40 are	dj 1904	Herbouw
970	5	B-352	Huis, bouwland en erf	22.40 are	dj 1908	Vernieuwing
970	6	B-352	Huis, schuur, bouwland en erf	22.40 are	dj 1909	Bijbouw
970	7	B-352	Huis, schuur, bouwland en erf	22.40 are	dj 1913	Bijbouw
970	8	B-352	Huis, schuur, bouwland en erf	22.40 are	dj 1914	Bijbouw
970	9	B-352	Huis, schuur en erf	22.40 are	dj 1921	Bijbouw
970	13	B-352	Huis, schuren en erf	22.40 are	dj 1922,1926,1930	Stichting
970	24	B-352	Huis, schuren en erf	22.40 are	dj 1942	Gedeeltelijke vernieuwing
970	28	B-352	Huis, schuren en erf	22.40 are	dj 1966	Over naar artikel 2147
2147	2	B-352	Huis, schuren en erf	22.40 are	dj 1973	Gedeeltelijke vernieuwing
2147	5	B-352	Huis, schuren en erf	22.40 are	dj 1976	Bijbouw
2147	6	B-352	Huis, schuren en erf	22.40 are	dj 1981	Rvk

79. Geertruid de Back was de wed. van Willem Minnaard, als mede eigenaar voor 1/10 deel wordt vermeld Willem Minnaard Wzn en consorten, landbouwer te 's-Heer Abtskerke
80. Pieter de Jonge was gehuwd met Suzanna Maria van Dixhoorn

81. In dj 1892 vindt een redresmeting plaats van perceel 96, waarbij de grootte gewijzigd wordt van 67.50 are in 67.00 are, het nieuwe perceel nummer wordt 353
82. In dj 1926 vindt een herkartering plaats, de grootte wordt nu 64.40 are
83. Volledig de Nederlands Hervormde Gemeente van 's-Heer Abtskerke en Sinoutskerke, p/a M.G. Braam, 's-Heer Abtskerke
84. Volgens de overlopers is Adriaan Jan van Borssele Capellerie tot na 1835 nog eigenaar
85. Later zijn dochter Willemina Everse, gehuwd met Joost op 't Hof
86. In 1894 werd een redresmeting uitgevoerd, de grootte bleef 21.50 are
87. Jozina Meyaard was de wed. van Adriaan van de Vrie, later werd perceel 97, ieder voor 1/3 deel van Quinten Adriaan van de Vrie, landbouwer, 's-Heer Abtskerke, Pieter Luteyn, landbouwer, 's-Heer Abtskerke en Hendrik Willem Veenendaal, kunstschilder te Amersfoort
88. Gehuwd met mr. Willem Lodewijk van Voorst Vader, adres J. Pilaar, Beestenmarkt, Goes
89. Parochiaat Kerkbestuur van Onze Lieve Vrouwe Hemelvaart, in dj 1973 wordt perceel 98 verkocht, in perceel 99 vindt een splitsing plaats, van de 102.30 are gaat 4.60 are naar artikel 2031, de rest blijft bij artikel 1568, tot 1981 blijven de perceelnummers 98 en 99 intact.
90. Adriaan Minnaard (1933), gehuwd met Maria van Liere, stichtte in dj 1973 op perceel 98 een schuur en erf, de grootte blijft 40.40 are
91. Gehuwd met jhr. Frederik van Reenen, directeur verzekeringsbank "*Kosmos*"
92. In dj 1911 vindt op perceel 100 de stichting plaats van de boerderij Zeldenrust, aanvankelijk een huis en schuur op dit weiland, gevolgd door nogmaals een stichting in dj 1913, waarbij het perceelnummer B-379 wordt, in dj 1918 vindt bijbouw plaats, het wordt huis, schuur, bouwland en erf, hierna nogmaals een stichting in dj 1951 en tenslotte vindt in 1958 ruiling plaats met Antonie de Jonge, artikel 1974
93. Anthonie de Jonge (1912) was gehuwd met Adriana Allemekinders
94. Eigendom samen met Maria de Winter en Cornelis de Winter, gehuwd met Jannetje Kallemeyn
95. Gehuwd met Hubrecht Cornelisse van 't Westeinde, zij werd later herbergierster te Ovezande, het perceel werd in deze periode omgezet tot bouwland
96. Gehuwd met Antonia van 't Westeinde, zij wordt vanaf 1949 geregistreerd als eigenares te Ovezande
97. Hij was eigenaar voor $\frac{3}{4}$ deel, het laatste $\frac{1}{4}$ deel was in bezit van Adriana Maria Bal, Kwadendamme
98. Adriana Bal (1950) was gehuwd met Alois Jan Claessens te Kwadendamme
99. Gehuwd met P. Pijke
100. Gehuwd met Anthonetta Labeur
101. Levenslange vruchtgebruikers zijn Willem Jacobsz Boonman en zijn echtgenote Martina Pieterse de Jonge, Kwadendamme
102. Hij was gehuwd met Magdalena van 't Westeinde, Kwadendamme, en was eigenaar voor $\frac{1}{2}$ deel, de andere helft, ieder voor $\frac{1}{4}$ deel, was van Willem Boonman, landbouwer te Nisse en Marinus Boonman, landbouwer te Nieuwdorp
103. Zij was gehuwd met Paulus Harthoorn, later met Quinten van de Vrie
104. Zij was gehuwd met Quinten van de Vrie
105. Levenslang vruchtgebruikster was Adriana Minnaard, landbouwster, wed. Quinten van de Vrie, zij overleed op 5-12-1918
106. Hij was gehuwd met Sara Piaternella van de Vrie
107. Zij was gehuwd met Maarten de Witte en woonde op Sinoutskerke 10, Sinoutskerke
108. Johanna Smits was gehuwd met Pieter Jacobus Rijk, landbouwer te 's-Heerenhoek
109. Hij had 1/3 deel in eigendom, daarnaast hadden Cornelis Westdorp, landbouwer te Driewegen, 1/3 deel en Johannes Westdorp, landbouwer te Driewegen eveneens 1/3 deel
110. Levenslang vruchtgebruikers waren Willem Jacobsz Boonman, Kwadendamme en zijn echtgenote Martina Pieterse de Jonge, eindigende na het overlijden van de langstlevende
111. Gehuwd met Magdalena van 't Westeinde, Kwadendamme, hij was eigenaar voor $\frac{1}{2}$ deel, de andere helft was van Willem Boonman, landbouwer te Nisse en Marinus Boonman, landbouwer, Nieuwdorp, ieder voor $\frac{1}{4}$ deel
112. Pieter Rijk was gehuwd met Johanna Smits
113. Mede eigenaren waren Jan en Pieter Anthonie Tak, kooplieden te Middelburg
114. Mede eigenaar was Lena Johanna Richel te Wassenaar, gehuwd met Tjabbo Bos, ingenieur te Wassenaar
115. Marinus van Liere was gehuwd met Catharina Harinck
116. Tussen 1832 en 1837 werd perceel 108 (80.60 are) gesplitst in een deel voor de Kerk van Sinoutskerke (artikel 159) met perceelnummer 327 en grootte 18.70 are en een deel voor de Armen van Sinoutskerke (artikel 12) met perceelnummer 328 en grootte 61.90 are

117. In dj 1926 vindt ruiling plaats met de Armen van Sinoutskerke, in deze periode worden zowel perceel 327 als 328 van weiland naar bouwland omgezet
118. Karel Broes van Dort was gehuwd met Elsje Snoep
119. Later woonde hij te 's-Gravenhage, opvolgers zijn Henriette Lucie Fransen van de Putte, douairière mr. Henri Maarten Anton baron van der Goes voor 1/3 deel, Joanna Louisse Fransen van de Putte, gehuwd met jhr. Frederik van Reenen voor 1/3 deel en jhr. mr. George Willem van Tets, adjunct commies dept. Buitenlandse Zaken, 's-Gravenhage voor 1/6 deel en jhr. Geerard Frederik van Tets, Zeist voor 1/6 deel
120. Jan Wisse was voor ¼ deel eigenaar, zijn mede eigenaren, ieder voor ¼ deel waren Pieter van de Linde Jr., hoofd ener school te Wolphaartsdijk, Abraham Wisse, landbouwer, Anna Jacobapolder en Samuel Wisse, landbouwer te Nieuw & St. Joosland
121. Marina Dekker was weduwe van Jan Martinus de Jonge
122. Abraham Vogel verhuist van Bergen op Zoom naar Retranchement en vandaar naar Veendam, Voormolenstraat
123. Later het Burgerlijk Armbestuur van 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp, p/a P.J. Elenbaas, Kloetingseweg 14, 's-Heer Abtskerke
124. Later Maria Geertruid Swartenbroek en verdere erven van Johan Willem Hecking, med. Doctor te Goes
125. Later mr. Dirk van Hazerswoude, advocaat te Amsterdam en Clasina Alida Visser, echtgenote van jhr. Jean Baptist van Merlen, het perceel wordt na 1871 nog (administratief) verdeeld tussen Clasina Alida Visser (84.20 are) en mr. Dirk Visser van Hazerswoude (84.20 are), maar behoudt zijn perceelnummer
126. Johanna Smits was gehuwd met Pieter Jacobus Rijk, landbouwer, 's-Heerenhoek
127. Bij een openbare verkoping in de Prins van Oranje te Goes kocht Willem Minnaard Sr. op 25 juli 1919 perceel 115 van Marinus van 't Westeinde, waar zijn twee kinderen Willem Jr. en Sara Pieternella, gehuwd met Jan Braam, het jaar daarop op zouden gaan bouwen
128. Jan Braam was eigenaar voor ½, de andere ½ was voor Willem Minnaard Wzn, boerenknecht te 's-Heer Abtskerke, in dj 1920 vindt een splitsing plaats van perceel 115 in de nieuwe percelen 384 met een grootte van 19.50 are (artikel 1399) en 385 met een grootte van 19.60 are (artikel 1398)
129. In dj 1921 vindt stichting plaats van een huis, erf en bouwland, in dj 1928 bijbouw van een schuur, in dj 1952 stichting tot huis, schuur, varkenshok en erf, in dj 1954 gedeeltelijke vernieuwing, in dj 1965 verkoop
130. In dj 1972 vindt gedeeltelijke vernieuwing plaats van huis, schuur en erf, evenals in dj 1974
131. In dj 1921 vindt stichting plaats van een huis (huis in aanbouw), in dj 1928 bijbouw van een schuur tot huis, schuur, bouwland en erf, in dj 1960 verkoop
132. Later het Burgerlijk of Algemeen Armbestuur, p/a mej. A. de Graag, Dorpsstraat 24, 's-Heer Abtskerke, in dj 1963 vindt vereniging van de artikels 8 en 12 plaats
133. Volledig het Burgerlijk Armbestuur van 's-Heer Abtskerke, Sinoutskerke en Baarsdorp, p/a P.J. Elenbaas, Kloetingseweg 14, 's-Heer Abtskerke